sc.24.pl.3.

37
37 D
1

Elo C 1ª
quarenta R
40

ANNALES

MAGISTRATVVM. ET. PROVINCIAR.

S. P. Q. R.

AB. VRBE. CONDITA.

INCOMPARABILI. LABORE. ET INDVSTRIA. EX. AVCTORVM. ANTIQVITATVMQ. VARIEIS. MONIMENTEIS. SVPPLETI. PER. STEPHANVM. VINANDVM. PIGHIVM. CAMPENSEM.

IN. QVEIS.

REIPVBLICAE. MVTATIONES. POTESTATVM. AC. IMPERIORVM. SVCCESSIONES. ACTA. LEGES. BELLA. CLADES. VICTORIAE. MANIBIAE. ATQ. TRIVMPHI. NEC. NON. INLVSTRIA. STEMMATA. FAMILIARVMQ. PROPAGINES. AD. ANNOS. ET. TEMPORA. SVA. REDVCVNTVR.

Opus non solùm Historiæ Rom. Artiumq; liberalium sed etiam omnis humani Iuris & antiqui Politeumatis studiosis VTILISSIMVM.

ANTVERPIAE
EX OFFICINA PLANTINIANA,
Apud Ioannem Moretum.
M. D. XCIX.

STEPHANI VINANDI PIGHII.

IN ANNALES ROMANOS.

PRÆFATIO PROSPHONETICA.

AD

PHILIPPVM II. HISPANIARVM

INDIARVMQ. ETC. POTENTISS.

REGEM CATHOLICVM.

SOLENT olim, Philippe Rex Catholice maxime, Romani orbis monarchæ Cæsares Augusti Fortunæ simulachrũ aureum, non sine graui causa, semper in cubiculo ad extremũ vsque diem suũ seruare; morituríque suum ad successorem cum imperij honore, atque onere transmittere. Quo, nimirum, memores in primis essent sortis atque conditionis tam suæ, quàm creditę sibi reipublicæ quarumcunque mutationum procellis semper obnoxiæ: seduloque propterea curarent, vti fortunam reuerenter haberent, eademq; moderatè, nec non prudenter vterentur; cùm velut organum quoddam ipsa sit, per quod Deus res humanas ritè dispensat, iustitiamq; suam abstrusis, acà nostro ingenio nón semper intelligendis consilijs suis administrat. Quis autẽ eius moris primus auctor fuerit, scriptis proditum non inuenio. Liquet sanè, rationiq; consentaneum est, ex eorum numero principum non fuisse; qui, vt poëra dixir, ad generum Cereris non sicca, sed cruenta morte descendêre. Verùm opinari possumus, è classe citiùs probatissimorum, atque sapientum principum fuisse; quorum orbi terrarũ salutare fuit imperium. Ex arcanis enim antiquissimæ philosophiæ sacræ fontibus hausta est hæc cæremonia, vt ex sequentibus constabit. E diuis (vti tum appellabantur) Cæsaribus primis Augustum, vel Claudiũ, duósve Vespasianos, aut patrem, aut filium Titum; nec etiam ex optimis horũ successoribus vel Neruam, vel Traianũ, Hadrianúmve tale quid religionis instituisse, quispiam auctorũ an memoriæ mandârit, ignoro. Vsu tamẽ tum quoque receptum fuisse Iulius Capitolinus historicus insinuare videtur: qui Antoninum Pium Augustum moribundum hoc officij genero suo M. Aurelio Antonino, quem successorem sibi designauerat, præstitisse scribit, his verbis: Tertia die cùm se grauari videret, M. Antonino rempublicam & filiam præsentibus præfectis commẽdauit: Fortunamq; auream, quæ in cubiculo principum poni solebat, transferri ad eum iussit, signumq; tribuno, AEQVANIMITAS, dedit, atque ita

Fortuna aurea Cæsarum Romanorum.

Organum ipsius diuinæ seruum fortunæ.

Fortuna aurea bonorum principum non tyrannorum.

Diui Cæsares.

Antoninus Pius Aug. M. Aurelius Aug.

conuersus quasi dormiret spiritum reddidit. Idem repetit in M. Aurelij Antonini vita. Ob hoc, inquit, Antoninus Pius cùm sibi adesse « finem vitæ videret, vocatis amicis & præfectis, eum vti successore im- « perij omnibus commendauit, statimq; signo, AEQVANIMITAS. tribu- « no dato, Fortunam aureã quæ in cubiculo solebat esse, ad Marci cu- « biculum transire iussit. Hæc ille. Si tunc temporis, vt scribit, Fortuna aurea circumferri, poniq; in principis cubiculo solebat, non videtur Antoninus Pius hunc morẽ primus induxisse; sed priores etiam alios Imperatores quosdam morte subitanea non præuentos idem obseruasse, possumus opinari. Quandoquidem & alios Cæsares Antoninorum dictorum successores morem istum minimè neglexisse nobis constat. Legimus enim apud Ælium Spartianum, quòd L. Septimius Seuerus Imperator suum aureq; Fortunæ simulachrum ante mortem geminare decreuerat: vt duobus filijs M. & P. Antoninis Bassiano & Getæ, quos æquo iure successores sibi destinauerat, vnicuique suum relinquere posset. Sed, Eboraci in Britannia morte præuentus, quod animo conceperat, non peregit. De qua re sic Spartianus in eiusdem

Fortuna Regia.

L. Seueri vita scribit, vbi alio cognomine Regiam Fortunam eleganter item appellat. Vltima, inquit, verba eius dicuntur hæc fuisse: Turbatam rempublicam vbique accepi, pacatam etiam Britannis relin- « quo senex, & pedibus æger. Firmum imperium Antoninis meis re- « linquo, si boni erunt: imbecillum, si mali. Iussit deinde tribuno sig- « num dari, LABOREMVS. quia Pertinax, quando in imperium adscitus « est, signum dederat MILITEMVS. Fortunam deinde Regiam, quæ co- « mitari principes, & in cubiculis poni solebat, geminare statuerat; vt « sacratissimum simulachrum vtrique relinqueret filiorum. Sed cùm « videret se perurgeri, sub horam mortis iussisse fertur, vt alternis die- « bus apud filios Imperatores in cubiculis Fortuna poneretur. Quod « Bassianus priùs contempsit, quàm faceret paricidium. Sic Spartianus « rectè, vereq;. Non enim adeò diu postea Romæ Bassianus impius ille

Antonini Bassiani parricidium.

fratrem suum minorem P. Getam in Palatio, manu propria, in sinu matris subitò trucidauit, vt Herodianus memorię prodidit. Ceterùm dicti iam simulachri mysteria benè penitus introspicere videtur operæprecium. Nec pigeat Ma^tem tuam, supplico, paululum aures præbere serenas; forsan intelliget quædam non minùs iucunda, quàm rebus

Aurea Fortuna cur regia.

prospiciendis vtilia. Regia quidem appellabatur hæc Fortuna, non tam quòd Regum & principum hæc esset propria, peculiarisque: quàm quòd eius ductu & auspicijs summi imperij, rerumq; momenta singula regi debeant, cùm prouidentiæ summæ mysterium cõplectatur. Quamobrẽ cùm eius gubernaculo globus sit suppositus, per-

Cur aurea nuncupata.

sonam rectricis orbis terrarum repræsentat. Auream verò vocabant Romani non solùm à materia, verùm etiam à significatione metalli

Auri significatio varia.

nobilissimi, ex quo simulachrum hoc fabrefactum erat. Aurum etenim vbique gentiũ apud antiquos habebatur symbolũ pulcherrimum tesseraq; fortunatissima. Quin etiam nunc quicquid pretiosum atque charum nobis est, aureum lubenter appellamus. In primis

Sapientia eorum optimum.

igitur inter alia multa notat virtutum omniũ radicem Sapiẽtiam, id est, men-

est,mentis sanitatem,animiq; prudentiam diuini spiritus amore scintillantem. Vt enim aurum ex igne mundius, & pulchrius semper exit; sic & egregia mentis illa virtus in aduersitatibus solidatur magis, atque inuicta florẽtior exurgit. Sacrosanctæ quidẽ religionis nostræ vates etiam antiquissimi sæpe per aurum diuinæ sapientiæ præstantiam & æternitatem signârũt in suis oraculis: vt doctissimi eorũ interpreres magnò consensu docent. Apertissimè quidem Prouerbiorum scriptor Salomon inquit cap. VIII. Accipite prudentiam sicut argentum,& sapientiam sicut aurum probarum. Eodem modo per aurum Arabiæ,quod optimum ac nobilissimum est D. Augustinus Psalmum enarrans LXXI. vult intelligi sapientiam,id est,diuini iuris scientiam,quæ ita excellit inrer doctrinas, vt aurum inter metalla. Apud Ezechielem verò per aurũ sacrę scripturæ puritatem D. Hieronymus vult intelligi:& quãdo deprauatur illud aurum ab hęreticis,& eius gratiam maligna ingenia detorquendo vitiant, runc in idola conuerti vociferatur Propheta. Rursus in Isaiam scribens, Prophetam per aurum mentis prouidentiam ac industriam, ingenijq; vim & acumen; per argenrum verò splẽdorem ac venustatem eloquentiæ tradit intelligere. Ex istis sacrorum Vatum venis profani item poëtæ veteres, ac philosophi celeberrimi videntur eruisse mystica sua metalla. His enim aurũ animi summa bona quęque,mẽtis scilicet sanę vigorem, summi Dei cognitionem,prudentiã, omnemq; virtutẽ allegoricè significat. Sic nascentibus,aiunt,alijs aurum,alijs argentũ,multis æs, pleriſq; ferrum cælitus affundi: intelligentes varias animis hominum à Deo datas dotes. Cuius & Aristoteles in Politicis meminit. Longus esse,& vel longioris epistolę modum excedere cogor, si exponendũ sigillatim mihi erit,quid Socratis illud aurum micantissimũ apud Platonem in Phædro ab amicissimo sibi Pane deo flagitatum. Cur Hercules aureo scypho iussus Oceanum nauigare,rẽpestates,atque procellas transmittere, ad Hesperidum aurea mala conquirenda. Quid Iupiter imber aureus, æream Acrisij rurrim penetrans,inclusamq; Danaën impregnans. Quid cetera eius generis cõmenta, quæ poëtarum ac philosophorum ingenia fabularum tegminibus inclusêre,quo minùs vulgò trita forent: vt aurea Mineruæ phiala doctorum hominũ in conuiuijs propinanda: Virga Mercurij rectrix animarum aurea, eiusdemq; talaria, quibus cælum, terras, ac tartara trãsmeat. Hæc similiaq; multa priscæ theologiæ sapidissimam licer medullam contineant,& huic argumento non parum lucis adferre possent,nunc à nobis in aliam occasionem reijcienda sunt: ne Ma^tis tuæ benignas aures prolixitatis nimię tædio grauemus. Prętermittere tamen nequeo, quin obiter addã REGIAE. FORTVNAE. AVREAE Cæsarum VELLERIS. AVREI mysteriũ prudentissimũ argumento, sensuq; pulchrè congruere mihi videri: quod tnus atauus Dux Burgũdiæ Philippus, vt cognomento Bonus, sic virtutum excellẽtia princeps optimus, tesseram inclytam,ac insigne voluit esse sacri commilitij, vel sodalitaris ordini celeberrimo; quem ipse primus inter generosissimos, virtutumq; nobilitare præfulgidos proceres instituit. Cuius ordinis collegium mox Imperarorum, Regum,ac Principum orbis Christiani maximorũ consortio, quibus inaugurari huic placuit, in tantam creuit amplitudinem & æstima-

Socratis aurum.

Hercules aureus scyphus.

Iupiter imber aureus.

Minerua phiala aurea.

Mercury virga aurea & talaria.

Velleris aurei significata.

tionem, vt nullum gloria & honoribus ſublimius hoc ſæculo teperiatur. Nomen ordini datum eſt ab ipſa teſſera. Quæ principis viri in pectore pendens, hunc ſedulò inuitat, ad veræ ſapientiæ ſtudium, & immortalis gloriæ torquẽ auream, aut coronã. Monet enim innocui gregis ducem, defenſoremq; magnanimum vt ſe præbeat. Virtutũ anſato nexu paſſionum ôbſtacula dura cõterat, ocijq; ſegnis tenebras illuſtri labore diſpellat. Rurſus ex fidei Catholicæ ſynceræ petra ſolida charitatis flammas operibus excitet: atque legũ fœderumq. inuiolabili obſeruãtia iuſtitiam colat: quò pacis fructibus gregem ſuũ feliciter paſcat, & Fortunam auream ſibi reipublicęq; ſuę ex torqui, vellereq; ſuo fabricet. Quaproptet magno (me Deus amet) ingenio teſſera hæc excogitata mihi videtur, quam vno Sibulla folio non explicauerit. Multiplicia nãque figurarum ac metallorum varietate profert oracula, quæ latiùs aliàs (ſi fauentibus ſuperis ſtudiorũ ocium felicius, maiorq. facultas mihi dabitur) enucleare in animo eſt. Nunc igitur, ne latiùs euagemur, auream Cæſarum Fortunã, vt exorſus ſum, quàm potero breuiſſimis deliniabo verbis. Effingebatur apud Romanos hæc, ſicut ex Imperatorum antiquis nummis, & marmorum ſcalpturis colligimus, mulieris adultæ figura, in habitu Romano matronali compta, vel ſtans, vel ſedẽs in cathedra: vti firmam, ſtabilẽ, tranquillam & ſedatam eſſe repręſentaretur. Frons illi diademate latiore decora videtur: quo reginam humanę conditionis agnoſceres. Dextra manu tenet nauis temonem, ſubiacenti globo impoſitam: quo rerum in orbe volubilium ac fortuitarum omniũ regimen penes ipſam eſſe ſignatur. Siniſtro in brachio Copiæ, vel Amaltheę cornu, fructuum, quibus vita ſuſtentatur, omni genere plenũ ſuſtinet: demonſtrans diuitiarum ac felicitatũ ſortes per ipſam diſpenſari. Eius generis idolũ ex ipſis Romanorũ monumentis deliniatum tuæ Maᵗᵉ oculis hoc loco ſubijcere non abs re videtur, vt hæc mea deſcriptio faciliùs intelligi poſſit.

Arist.

Ignauã tum pyrat.

Fortunæ aureæ deſcriptio.

Itaque Principum bonorum domeſticà familiaris, imò cõcubina, cùm debet eſſe Fortuna, in hunc modũ compta procedit. Non vt à pleriſque deſcribitur pernici motu, pennis ſublimis, vagabũda, atque in talaribus

Varia vt eſt Fortuna ſeruatis deſcribitur.

tripudians: Non vt cæca ſtupidorum plumbea, vel inſana tyrannorum ferrea, clauſis oculis temerè batuēs: Non denique volubili in pila ſemet circumuoluens, anceps & lubrica, tam abſens quàm præſens, vt eſt illa vitrea dubia plebeculæ: ſed poſitis alis & talaribus, abiectaq; inſtabili plantas fallēte pila, matronali inceſſu Palatium ingreſſa ſellam auream occupat, tanquā conſtanter permanſura. Vbi reuerenter obſeruata, non dubiam ſe, peregrinámve demonſtrat; nec geminū, vt Pindarus cecinit, pet incerta temonem obliquè verſat: verùm vt benè cōſulta rerum domina recto clauo ſecurè per tempeſtates nauem traducit, atque feliciſſimum illud ſuum cornu, non pomorū fructuúmve exuberātium dum taxat, ſed omnium etiam bonorū, quæ terra, mare, portus, flumina, metallorumq; venæ proferunt, copia plenum largiter profundit. Hanc igitur ſuam perſonā gerens quàm rectiſſimè filia Prouidentiæ, & ſoror appellatur Eunomiæ: id eſt, æquitatis, & rectæ diſpenſationis: item Suadæ, ſolius rationis ſacrificio cultæ. Non enim aliud Suadelæ ſacrum quàm recta ratio: quemadmodum veteres Græci dixēre: ὡς ἐγὼ πειθοῦς ἄρρν ἄλλο, πλὴν λόγον. In hunc autem modū generoſiſſimæ Fortunæ genus Alcmanum Meſſenium poëtam antiquiſſimum deduxiſſe Plutarchus auctor eſt. Ex Dei ergo ſummi voluntate hanc naſci dicendum erit: quæ maxima eſt Prouidentia recta ratione cuncta producens, optimeq; diſpēſans. Quod cùm extra controuerſiā ſit, bona ſemper & ſalutaris eſſe Fortuna debet: ex optima nimirum parēte nata, ex qua nil niſi bonū: quamuis aliquando nobis dura, damnoſa, & iniqua videatur: cùm tamen propter cauſſas ſecretas, & nobis incognitas ſit propitia, vtilis, & planè iuſta. Accuſamus igitur immeritò Fortunam, & in ipſa Prouidentiā diuinam. Porrò videmus indies, aiunt quidā, in vita rebusq; noſtris ſummos errores: improborum potētiam & dominatus, bonorum iniurias, impunita ſcelera, iuſtitiæ legumq; contemptum. Denique præclarè ſæpiùs cogitata cōſilia triſtiſſimos exitus ſortiri, vt parū vbique loci eſſe Prouidentiæ videatur: & Talthybij Græcorum ante Troiam pręconis ſcrupulos animo concipere nonnunquam cogamur. Qui apud Euripidē Hecubæ reginæ captiuæ conditionem miſerā & afflictam conſiderans, de Iouis rerum humanarū cura, deorumq; omnium genere dubitat; cùm caſu, fortunáve omnia tunc regi viderentur. Atque vtinam præcones, è plebeq; minuta ſimplices tantùm; nec plures alij rerū maximarum gubernacula tenētes reperirentur, qui conſiliorū ſuorum temonem, non ad Prouidentiæ, vti oportet, cynoſuram dirigunt: ſed quò venri impellunt vela dant, veteris tragœdi didymum vulgò decantatum ſenarium factis comprobantes.

Duplex Fortunæ dubia gubernaculum.

Fortuna aurea Prouidentiæ filia, Eunomia & Suadæ ſoror

Suada, nulla ratio.

Voluntas Dei, quæ ſumma Prouidentia, Fortuna nascitur.

Obiectionum occurſus.

Talthybius præco.

Vitam regit Fortuna, non ſapientia.

His profectò non aurea eſt, ſed alia perſona fallens, cacodæmonis inſtar præcipitiū parat. Verùm hæc tā temeraria, cæcaq; vitæ ratio prorſus homine eſt indigna. Quinetiā, multi fluxum & ambiguū vitæ ſtatum videntes, credere & aſſerere ſunt auſi, Deo tantùm curæ naturā & res permanentes eſſe; nec eius prouidētiam vlterius ad res ſingulorū ſingulas à natura non dependentes euagari, ſed has temerè collidi fortuitoq; fluctuari. Verùm enimuero iſti videntur mihi ignorare veram vim diuinæ Prouidentiæ, tum etiā animę in primis immortalitatē non credere; cùm

Falſa quorundam de Dei Prouidentia opinio.

huius

huius vitæ terminis omnem felicitatem, infelicitatemq; metiantur, animæ verò bona quæ perpetua sunt nihili ducãt. Quasi verò Deus res humanas solùm ex his quæ sensibus occurrunt, ac nõ etiam ex sua pręcognitione gubernet: cui futura tanquam præsentia vbique sunt, quiq; solus nouit, cur expediat Turcam aliquando vincere, impios ac improbos triumphare, bonos atque fideles suos humiliari. Quare tales cùm rerum venientiũ, inuicemq; sibi succedentium causas non cõsiderant, ea tantùm quæ instãt, præ oculisq; sunt spectãtes, sinistrè profectò de Dei prouidentia in rebus humanis iudicant. Quos equidem, ne longior hîc sim, theologis meliùs instituendos relinquo. Nobis autem, pijsq; persuasum omnibus est, Deum omniũ creatorem, cõseruatoremq; non minùs singula, quàm vniuersa procurare: & per indiuidua quæque rerũ omnium species & genera tueri. Cùm verò visum illi erit naturã, hancq; mundi machinam dissoluere, tum ab indiuiduis subtracta Prouidentia sua, specierum ac generũ simul inrernecionem inchoaturũ. Quòd verò multa nobis videantur perperã, & iniquè in rebus humanis administrari: nulla alia quàm nostræ cæcitatis & ignorantiæ culpa est, qui proni terram tantùm respicimus, nec sublimes ad cęlum vultus attollimus. Quinimò prauæ nostræ voluntati, nostrisq; peccatis sinistros successus plurimos imputemus oporter; qui multa remerè vel malignè cõmittimus ipsi pręrer expectationem nobis malè cedentia. Erenim animus humanus felicitaris vel infelicitatis sibi in multis auctor ipse potest esse, cui Deus boni Regis, ac reuerà patris instar, vt Arrianus Epictetus de Prouidentia pulchrè disserit, multa subiecit, & liberũ voluntaris arbitriũ, magnasq; facultates dedit: vt harum beneficio forrunã sibi formarer ipse, & quemlibet euentũ ineuitabilem non confractè, non deiectè sustineret. Huius pręstantissimam purissimamq; partẽ, qua ratiocinamur & intelligimus, disciplinarum atque artiũ inuentricem mentem, prouidẽriæ ac rationis capacem, qua nos ad imaginẽ sui Deus fecit, antiquissimæ philosophiæ principes apud Chaldæos, Persas, & Ægyptios numẽ habere quoddam persuasum habebanr. Quos & Gręcorũ celeberrimi quique, tam poëtæ, quàm philosophi sequuri sunt, qui mentem hominis δαίμονα quasi δαήμονα, hoc est, scienrẽ arque prudenrem vocârũr. Ex horum igitur monumentis animaduertere est, mẽtis ex virtute, prouidentiaq; εὐδαιμονίαν, id est, fortunam bonam: ex vitio & temeritate malam & aduersam, vel κακοδαιμονίαν nasci. Ideoq; mentem & fortunã eodem nomine δαίμονα rectè nũcupari, quia rectricis ac operatricis hæc tantùm euentus, hæc effectus est, mens autem caussa. Quæ verò nonnunquã extrinsecus ingruunt homini pręter operam expectationemq; suam fortuita, quorũ caussam ignorat, diuinæ voluntatis, vel Prouidentię sunr, vt antè diximus. Hesiodus autem aurei sęculi homines δαίμονας appellauit, quasi sapienres & virtute summa præditos. Hinc ex eodẽ Socrates in Timæo Plaronis declarar, humanum animum non solùm vita functum, sed etiam in corporis carcere detentum, si ex aureo, inquir, est illo genere: hoc est, bonus & prudens, lingua Græca veteri rectè dæmona vocari: cùm maiores, quàm secundùm hominem, actiones edir instinctu quodã diuino. Quapropter mẽre prouidus, & rerum gnarus homo, qui casus & euentus quoscunque regere & moderari

Dei prouidentia regit ac subsistit omnia.

Liberi arbitrij caussa.

Animi humani vis.

Mens animi pars præstantissima Dei imago.

Cur dæmon Græcis mens dicta.

Fortuna cum mentis ipsi eiusmodi euentum dæmon à Græcis appellata.

Homo sapiens dæmon olim dictus.

moderari poteſt, tam ſibi quàm alijs Dæmon & Fortuna poteſt eſſe: vel benè, vel malè merendo, bonus, aut malus. Cui ſententiæ Græcũ vetus adagium aſtipularur HOMO. HOMINI. DAEMON. Ex his itaque manifeſtum eſt, quàm laudata ſit illa poëtæ ſententia vetus, non ſine theatri magno plauſu quondam excepta. SVI. CVIQVE. MORES. FINGVNT. FORTVNAM. Nimirum illius qui mẽtis imperio, cui & Fortuna cedit, cõſilia & actiones ſuas ducit. Citat poëtæ, quem Sapientem vocat, verſum M. Tullius in Paradoxis. At Cornelius Nepos T. Põponij Attici ſui mores & vitam deſcribens, quam per continuas ferè ciuilium tumultuum tempeſtates, ſumma crebraq; pericula ſæpe declinando prudẽter & feliciter ſine graui offenſione traduxerat, Atticum dicit præſtitiſſe vt verè dictum videa-
» tur, Sui cuique mores fingunt fortunam. Neque tamẽ, inquit, priùs for-
» tunam, quàm ſe ipſe finxit, qui cauit, ne qua in re iure * plecteretur. Animus igitur bene natus, & inſtitutus mores ſibi fingit non improbos: ac refrenans deſideria paſſionesq; ſuas, nihil dolens, nihil inuitus faciens, in rectum dirigit conſilia ſua, nec non fortunæ dominatur vbique. Aſſuefactus enim bonis diſciplinis, à Deo datæ rationis beneficio recta lubẽs ſequetur. Sed hoc ſummũ cæleſte donum vbi negligitur, prauisq; cupiditatibus vincitur, & obteritur: tum punit Deus hominum ingratitudinem calamitatibus, non fortuna vel caſus. Hæc cùm ita ſe habeãt, agnoſcere infirmitatem quiſque ſuæ debet conditionis, & remedia fortuitorum quærere ex diſciplinis & philoſophia, quæ nobis diuinæ prouidentiæ vires & effectus detegunt: & in hiſtorijs felicitatum ac calamitatum cauſſas apertiſſimè demonſtrant exẽplis, quæ multò faciliùs animos hominum pelliciunt, & ad perſuaſionem trahunt, quàm diſciplinarum regulæ, vel philoſophiæ præcepta, legúmve pandectæ. Hinc igitur apud Ciceronem M. Antonius orator hiſtoriam quàm aptiſſimè lucẽ veritatis, ac memorię vitam non ſolùm, ſed & ipſius vitæ magiſtram prędicat. Addamus & artium diſciplinarumq; fontem eſſe, quas nobis præterita ſæcula reliquêre, nec procul à vero aberrabimus. Etenim niſi veterum hiſtoricorum diligentia, fides, atque prudentia nobis rerum origines, artium inuentores, gradus, & incremẽta per manus tradidiſſent, quænam eſſent tenebræ in vita noſtra? quæ barbaries? vix ſanè nobis vel de Deo, de mundo, de rerum ac veræ religionis initijs, ordine temporum, ac imperiorum mutatione quicquam conſtaret: immo vix pręſentia rectè paterent. Nam ſi tẽporum ſeries neſciretur, nihilo meliùs retrò cogitare, & ad cauſſas mente recurrere poſſemus, quàm pecudes in diem viuentes. Harum igitur tantarũ rerum monumenta, non ſine ſumma prouidẽtia Deus nobis tradidit, & cõſeruauit: vt ſcilicet ſuam inexplicabilẽ potentiam, ac perpetuam rerum humanarũ curam nobis in his declararet, & varietate caſuum, quibus ſemper nos obnoxios eſſe monſtrant, cautiùs viuere, noſtramq; prudentiam eius ſubijcere prouidentiæ doceret. Nec malè hæc Cyrus ille maior Rex potentiſſimus intellexit, qui apud Xenophontem filijs hiſtoricã doctrinam commendans, eam optimam eſſe dixit; quòd diuinare doceat. Maximi itaque principes, & qui rerũpublicarum gubernacula tenent, hanc in primis colere & amplecti debent, & hiſtoriarum ſcripta tãquam magni precij depoſitum atque theſaurum cuſtodi-

Quiſque fortunæ ſuæ fingulus.

* Melius fortè præcelleretur.

Vnde fortuitorum remedia quærenda.

Hiſtoria vtilis & vnica.

Hiſtoria diuinare docet.

custodire,ac ad posteros trāsmittere: cùm ex ijs virtutum fructus, vitiorumq; pestes facilè disci, & tanquam ex largo penuario animorum pabula, publicorumque malorum remedia depromi possint. Agitur enim in hoc mundi peramplo theatro ferè semper eadem, vt ita dicam, felicitatum aut calamitatum comœdia tragœdiáve, mutatis dumtaxat personis & actionum formis. Quapropter eo potissimum cōsilio considerandа est historia, vt ex prēteritis præsentia iudicare, & futura sagaciter prospicere possimus. Inter orbis terrarum populos qui imperio potentiaq; claruêre, cùm Romanus amplitudine & diuturnitate monarchiæ, nec non rerum gestarū magnitudine & gloria cęteros longè superârit (quod antiquissimotum auctorum scripta non solùm, sed etiam nunc temporis vbiuis gentium reliqua Romanorum operū monumenta testantur) sanè constat nullam historiam casuum rariorum varietate, domi militiæque præclarissimorum hominum gestis rebus, & consiliorum omnis generis excellentia fœcundiorem esse Romana, propter scriptorum eius sunimam eruditionem & diligentiam. Quorum insignia quidem opera nisi tēporum barbaries & iniuria, bellorumq; clades nobis eripuissent, maior proculdubio foret nobis artium, atque rerum ciuilium omnium cognitio & industria. Iam verò cùm fatali temporum mutatione maxima clades literis, ac veterum monumentis sit illata: cogimur ex ingenti naufragio qualiacunque fragmēta colligere, & in vsum publicū, vti possumus, resarcire, & conseruare: ne tantorum operum eximij fructus internecioni penitus dentur. In quo diligentiam industriamq; suam plures ingenio atque doctrina præclari viri non sine summa gloria hoc sæculo nostro impendunt. Equidē ab adolescentia Romanæ historiæ dulcedine captus, vt primùm studiorum causſa in Italiam ingressus erā, ab antiquitatum Romanarum admiratione genium meum retrahere nunquam potui: sed earum intelligendarum incredibili cupiditate flagrās, ad huius ingenuæ liberalisq; doctrinæ me studium (meæ fortunę tenuitas quantum patiebatur) applicare non destiti. In quo cùm progressus haud pœnitendos feciſſem, nescio cuiusnam meę sortis ductu in perplexum valde labyrinti hū protractus fui, vt Romanæ ciuitatis ab vrbis exordio non solùm bella, triumphos atque res gestas; verùm etiam magistratus ordinarios, & eorum acta, leges, plebiscita, census, & alia notatu digna redigerem in annales. Propulit deinde me, cùm eius operis partem vidissem, in eius penitiora penetralia multò vlteriùs Ill^mus Antonius Perrenotus Cardinalis Granuellanus patronus quondam meus, voluitq. vt & prouinciarū successiones, & quænam in singulis res sunt gestæ simul adijcerem: vt non solùm Romani populi incremēta quæ domi, quæque in Italia fuerint, sed etiam vt gradatim per prouincias exteras arma proferendo, monarchiæ suæ potentiam terrarum, ac Oceani finibus terminârint, studiosi ex meis annalibus colligere possent: & à nobis perfectior quædam imago istius imperij maximi, quàm ab alijs hactenus expressa fuit, repræsentaretur. Audacis quidem esse mox cōperi, rem adeò difficilem aggredi: sed audacioris fuisset non obedire tanto Mœcenati. Cuius vt expectationi satisfacerem, quid laboris, vigiliarum, atque tēporis impenderim hactenus lōgum esset hìc explicare. Ipsi prima fronte patebit

Historia Romana præstantia.

Annales magistratuum populi Romani quo modo conscribere sit aggressus.

Antonius Perrenotus Cardinalis Granuellanus.

Prouinciarum successio.

æquo

æquo Lectori, cui illud in manus sumere, ac perlustrare non pigebit. Quàm multiplex eius vsus sit, & quem fructum ex eo studiosi referre possint; præfationes & argumenta docebunt. Verùm enimuero tanti huius operis immanitas & difficultas, atrociaque hæc nostra tempora; nec non, Deo sic volente, mearum rerum mutationes quædam vt plurimùm aduersæ fuerunt obstaculo, quo minùs ad vnguem absoluere totum; nec animum ipse inducere ad eius editionem accelerandam potuerim hactenus. Nec cessant interim plures virtute & doctrina non minùs, quàm auctoritate præstantes amici me sollicitare, ne diutiùs pergam studiosorum expectationem fallere, nisi velim denique publica doctis fieri fabula. Nam si quid humanitus mihi in hac decliui ætate contingat, vt hisce meis sudoribus more bombycum sine meo fructu immoriar: fore, vt vel mei labores pereant, vel alios forsan immeritos, & indignos mea tela vestiam, meisque plumis exornem. Hortantur igitur vt opus quanto citiùs, si vniuersum simul edere non adeò sit facile, per partes ad minus in lucem proferam. Venturum, vt prodeat hoc sæculo studiosis expectatissimum, quo felicia & nobilia quęque ingenia magno feruntur ardore ad reconditam, hactenusque neglectam Romanarum artium, atque disciplinarum antiquitatem rectè percipiendam. Horum igitur ex sententia longæ prægnationis fœtus, fauente Lucina, Solis radios semel intueri deber, secumque multa in lucem producere, quæ hactenus alta temporum priorum caligine iacuêre sepulta: cùm singula ferè memoratu digna, quæ rerum Romanarum apud veteres auctores reperiuntur, cum magistratuum atque prouinciarum successionibus ad annos temporaque sua redigant annales isti, sicut in præfatione ad lectorem latiùs declaraui. Cùm igitur diu ac multum circumquaque curiosè dispicerem, cuiusnam potissimùm patroni auspicijs feliciter prodire possent: ex depressa meæ humilitatis valle, rationum insignium aliquot pennis subnixus, subleuor animo ad Ma^tis tuæ celsissimum fastigium. Inuitant me in primis præclaræ, prorsusque regiæ virtutes, humanissima tua comitas, & in literas artesque liberales affectio singularis: amor sincerus, constansque fides erga tuos subditos, fidosque ministros: quæ ex aliorum relatu non tantùm cognoui, sed manifestis indiciis ipsemet didici, cùm ante tuum è Belgio discessum spontaneus conuiua tui ministri Atrebatum episcopi Antonij Perrenoti (cuius tum inter familiares mensæ tuæ fercula subministrabam) esse volebas: vt eius bibliothecam instructissimã, antiquitatum, ac artium variarum raram suppellectilem exactiùs perlustrares. Quàm serenus ille dies tuę Ma^tis serenissima præsentia Granuellanæ domui illuxerit meminimus, & meminisse semper iuuabit: quamuis propter eundẽ postea graues inuidorum procellas, iniquissimasque tempestates pertulerit. Interim, Deo volente, tuis auspiciis Sol veritatis atque iustitiæ denuò exoriens, illos typhonum tortuosos atrosque turbines, atque malignos impetus facilè discutiet tuaque fide, ac constantia declaratum orbi vniuerso, neque tuo parenti Carolo V. Imperatori, vt potentissimo, sic prudentissimo; neque tibi in diligendis consiliorum & rerum administrandarum auxiliis iudicium, nec in ijs ab iniuria tuendis animum defuisse. Effectus igitur

Quam per partes edere suos annales cogatur.

Tres effecta causa præcipuæ, cur Philippo Regi Carolo ve hos annales dedicarit.

(vt

(vt D. Augustini verbis dicam) probauit virtutem tuam, multipliciterque te patris, patruique, nec non maiorum tuorum glotiæ adæquauit; è quorum limpidissimis fontibus illa in ingenium indolemque tuam defluxit. Huius dum recordor, & tuam in tuos clementiam perpetuam, constantemque fidem consideto; non possum non extolli fidentia quadam, non graue peccatum fore, si pauperis agelli mei fructus supplices, libamento quo poterunt, tuæ Ma^tis gratiam ac patrocinium conciliare sibi conentur: non ignarus superos animum magis, quàm ipsa dona supplicum respicere: simulque fretus haud dubiè, tui nominis auctoritate pollenti potentique terrarum vbique hos à vitiligijs, calumnijsque barbarorum homiuum quàm maximè tutos fore. Altera me impellit ratio, iubetq; me non procul à tuis signis discedere; cùm in tua prouincia natus Campis transisulanis quindena iam antè stipendia meruerim in tuis Palatinis castris, sub iam dicto tuæ Ma^tis legato à consilijs primo Antonio Perrenoto Granuellano, qui mea est vsus opeta in literarijs studijs, & conscribendis epistolis suis Latinis. Cùm igitur, vt Platonis ac omnium bonotum est sententia, nobis tantùm non simus nati, sed in ptimis Deo, patriæ, ac proximo: cui priùs post Deum debemus ocij negocijque nostri fructus, quam pattiæ Principi nostro hæreditario? cui nostra salus curæ esse debet, & vt benè, beateque viuamus vsque satagere? Cuius aurea Fortuna vicissim vbere cornu felicitatum copiam nobis largiter ptofundere potest. Qui nec sibi tantùm vni impensum cupit quod multis prodesse potest: sed Solis instar virtutum fructus, fauoris sui radijs multiplicatos, citra inuidiam cunctis libenter communicari sinit. Postulat denique mei operis istius argumentum, vt maximi quod orbis terrarum vnquam habuit imperij breuiarium maximo, potentissimoque nostri temporis monarchæ consecrem: in quem dispensatrix tegnorum diuina Prouidentia congerere imperia, transferre diademata, sceptraque videtur, vti sub eius septemplice peramplo clypeo Ecclesia Catholica Romana continuis inimicorum insultibus fessa tandem tutissimè quiescens vigeat, crescat, & floreat. Sic augeat imperium tuum Deus vsque, Rex inuictissime, & augeat felices annos, animumque Catholicum: vti profligatis impiorum conatibus, errotumque tenebris, pacem orbi Christiano gentium vbique beatam restituere; virtutem & recta studia liberaliter amplexari, quàm diutissimeque prouehere in diuini nominis gloriam, tuamq; veram laudem possis. Sanctis è Traiana colonia x. Kal. Septemb. anno Sal. nostt. ∞ D. XCVII.

Nō nobis tantum nati sumus.

Prouidentia diuina dispensatrix regnorum.

Ecclesia conclusio præsumpta.

PRÆFATIO
IN ANNALES MAGISTRATVVM,
AD LECTOREM.

AVGVRABAT *non semel animus, candide & amice Lector, cùm de his componendis Annalibus cogitare cœpissem, fore, vt noster hic labor in varias reprehensiones incideret, multiplicesque pateretur ab Aristarchis nostri sæculi virgas censorias: cùm scilicet tot indies exoriantur noui scriptores, qui diligentem curam in antiquitatibus eruendis, & restituendis veterum auctorum monumentis impendere non cessant, & alijs nil reliqui facere videntur. Multus item persuasum esse, nescio quàm opinione cæca, videmus, literas, artes, atque ingenia iam ad tantum excellentiæ culmen peruenisse, vt altiùs scandere nequeant. Eandem igitur me subiturum sortem mox existimaui cum illis, qui secus viam structuræ ingentis molem ædificant, & prætereuntium quorumuis notas expectare coguntur. At bi tamen ex molestia atque incommodo commodum haud mediocre (si sapiunt) referunt: quod ex aliorum vel sanis, vel insanis iudicijs suum corrigere, exacuereque pronum ipsis, ac facilè sit. Non puduit profectò pictorum omnium præstantissimum illum Apellem Coum opera sua quæuis in pergula euanescentibus spectanda proponere, vt ipse populi censuras non procul inde latitans audiret: acutiores multorum oculos, vulgumque se diligentiorem iudicem autumans, nec etiam sutoris supercilium recusans, modò quid discere posset. Quapropter operæprecium facturus mihi videbar, si non statim præ metu manum ferulæ subducerem, vt pueri solent: sed potiùs, quemadmodum Timocles in Marathonijs apud Athenæum ait libro* XIII.

Exordium ab operis difficultate varijs calumnijs obnoxij.

Falsa quorundam opinio.

Vulgi censura commodum ex incommodo.

Apellis pictoris laudata solertia.

Manus ferulæ non subtrahenda.

Πληγὰς λαβεῖν ἀπαλαῖσι χερσὶν ἡδύγε.

Scilicet, vt iucundè plagas tenellis palmis acciperem discendi studio, omniumque præceptorum imperia expectarem. Sed absint literarum oblitiones Orbilij; atque acutinummium Persei, quales etiam magistros & censores doctissimi Poëtæ Lucilius, & Horatius olim fugiebant. Vt vt tamen erit, Momos qualescumque feram patienter: agnoscant modò, labores istos immensos veteris disciplinæ, reique literariæ promouendæ studio à me susceptos esse. atque in eo me versari opere, quod ciuitatibus, Principibusque, simul & omni vitæ morì alium insignem ac perpetuam adferat vtilitatem, quodque vnius ætas hominis ad vnguem nunquam expedire poterit. Nam vt in apum ciuitate, vel in agro vernante semper sese contemplantium oculis offert aliquid prius non visum, quodque miretur, & inquirat spectator vlterius: sic & in Romanæ reipublicæ floridissimo campo, per amplóve potius mundo considerando, nunquam deerit studiosis discendi materia, nunquam doctis labor & negotium, si diligentius cuncta perlustrare, eius prostratæ iam reliquias perscrutari, fragmina colligere, & resarcire voluerint. Nestora verò talem quempiam nunc optare citius, quàm inuenire licet, qui vrbis, atque imperij istius, quod per nongentos amplius annos etiam cladibus sæpe suis crescere non destitit, statum & potentiam disertè exprimere, vel exactè scriptis vnius mandare poterit: in tanta, nimirum, veteris historiæ inopia iam à multis sæculis inuecta ab eius scilicet, ruinæ exordio, cùm hostes barbari deuotis animis ad vrbis, imperijque exitium, & ad abolendam Romani nominis memoriam coniurare cœpissent. His etenim victoribus, cum imperiorum ac morum mutatione pedetentim quasi priscæ literæ, artes, instituta, linguæ ac disciplinæ degenerârunt: cùm maximè bellicis cladibus, variisque casibus bibliothecæ vastarentur, monumentaque veterum artium quæuis pulcherrima oblitionis caligine pressa perirent. Si nunc extaret T. Liuius, si plures alij reipublicæ, vel historiæ Romanæ scriptores antiqui supererent: haud exiguam sanè mererentur laudem, qui magistratuum annuorum fastos nobis ex ijs succinctè concinnaret, lucem enim tenebris antiquitatis inferret quàm maximam. Habentur quidem in precio M. Aurelius

Deprecatur omnis ignara & omnis infrontosa iudicia.

Captatio benevolentiæ ab operis vtilitate, & amplitudine. A simili.

Ab impossibili.

Artium aeq; disciplinarũ eccasus.

Annalium, aeq. historiarum restauratio quàm laudabilis.

Cassiodorus, Prosper Aquitanicus, Marcellinus Comes, alijque similes, quamuis infelicioris sæculi scriptores, & non immeritò: quod nimirum, Chronologijs suis non tantùm Regum, ac Imperatorum successiones ordine prodiderint, sed etiam consulum nomina, quibus anni & tempora notabantur, simul cum annorum serie diligenter expressérint, Liuium historiæ Romanæ principem, aliosque vetustissimos imitati. Annorum enim ac temporum exacta distinctio quantum luminis cognitioni rerum gestarum adferat, non est quod latiùs hic explicemus. Nam huius sine glomi ductu cæcus & inexplicabilis est labyrinthus antiquæ narratio, vel historia, nec dissimilis nocturnæ cuidam peregrinationi, in qua viator per ampla prouinciarum spacia, quasi per somnium percurrit, atque vix quippiam se vidisse certò referre potest. Eius generis igitur fasti & chronologiæ certam successiuum viam demonstrant, ordineque suo dubia tollunt, & memoriam firmant, ex præterlapsis consilia surgerunt, quibus rectè prospici futuris possit. Quare non minus sunt vsui, ac necessarij doctis, rerumque publicarum columinibus; quàm magnetum pixides nauclerio ignotum mare obscura ac intempestà nocte nauigantibus. Quod ipsum quidem reapse demonstrant indies magis vel illa sola, licet admodum mutila, florentis attamen imperij Romani tempore correctissimè sculpta fastorum fragmenta marmorea, ante annos plus minus quadraginta primùm è fori Romani ruinis eruta, quasi nostris fato nescio quali, reseruata temporibus. Vt scilicet facem in Romana historia versantibus præferrent ad dispellendum ignorantiæ nostræ tenebras, inopiamque detegerent nostram: quo cognoscamus clarè, quid in principe Liuio, ceteris que Romanæ rei tam Græcis, quàm Latinis scriptoribus desideretur historiarum, quanto dolemus adhuc interuallo ab illa cana priscaque ex vetustatis commemoratione scientia, sine qua Solonem & Græcos semper pueros esse senex ille sacerdos Ægyptius apud Platonem in Timæo dicit. Denique quàm insigniter item cæcutiant, & fallantur, qui scientiæ ac artes nostro sæculo ad supremum excellentiæ vacumen euasisse putant. Et iam dicta quidem fastorum marmora cùm adolescens Romam veniens viderem tabularum, vti fuerant, forma reparari, & columellis quatuor quadris (quæ fastos triumphales exactissimè cum annorum & dierum, quibus acti sunt, notis exsculptos seperatim continent) includi Alexandri Farnesij Cardinalis auspicijs, ac impensis, vt in Capitolio postea publicarentur: in tantum me rapuit sui in admirationem eius antiquitatis veneranda maiestas, vt oculis animi mei obuersarentur quotidie tot heroum triplices imagines, quot in istis monumentis dictatorum, consulum, atque censorum nomina, vel triumphos legissem. Quid enim pulchrius, quàm ex vnius nomine simul patrem, auumque cognoscere? Atque vtinam residuas fastorum illorum reliquias quæ bona fors adhuc è ruinis, aut tenebris extraheret; ô quàm eximiam suppeditarent studiosis materiam, ac occasionem indagandi nobilium quarumcumque familiarum à prima stirpe stemmata, & propagines. Non potui non igitur illud omne literarium ocium, quod mihi meæ fortunæ tenuitas tunc Romæ impartiebatur, in ijs fragmentis graphicè delineandis, delineataque diligenter conferendis, & corrigendis impendere. Quæ vbi comparare T. Liuio, Dionysio Halicarnassæo, Plutarcho vel alijs scriptoribus classicis cœpi, facilè mox intellexi, quantum veri luminis historiæ Romanæ hæc laudis atque auctoritatis antiquissimæ fragmenta possent adferre: si horum ductu in auctoribus nominum propriorum, temporum atque annorum notæ corrigerentur, quæ maiorum nostrorum ignorantia, librariorumque negligentia nusquam non in voluminibus occurrunt depranatissimæ. Quapropter incredibile dictu est, quantis votis optarim fastorum illorum integritatem, quanta mihi mox incesserit cupido tentandi, num veterum scriptorum aliorum auspicijs, & auxilio in suum ordinem genuinum illa fragmina dirigere, atque suppletis (quoad in tanta materiæ coæuæ inopia fieri posset) eorum lacunis, in priscæ formæ tabulas concinnare possem. Quales olim ipsas fuisse peritissimus ille Michaël Angelus Bonarotus architectonica ratione collegerat ex fragmentis ipsis, & distinctas columnis suis triumphalibus in Capitolio posuerat. In quo stadio cùm indefesso labore iam aliquamdiu cucurrissem, video me præuentum esse à doctissimo, totiusque Romanæ historiæ peritissimo viro Carolo Sigonio, qui illa recens inuenta fragmenta tam magistratuum, quàm triumphorum

Temporum distinctio quàm vtilis.

A similit.

Fastorũ vtilitas.

Fastorũ Capitolinorum laudes.

Cur Græcos semper pueros dixerit Aegyptius sacerdos.

Narrat diffusius occasiones, & causas huius suscepti operis per dialogismum.

Fasti triumphales.

Cogitationes animorum oculi.

Triplices heróum imagines.

Nobilium familiarum stemmata & propagines.

Michaël Angelus Bonarotus pictor, sculptor & architectus sui temporis primus.

Carolus Sigonius.

phorum suis factis Romanis non infeliciter inseruerat, vt ea quasi suppleuisse videretur. Mansi igitur diu dubius ac anxius, an sistere cursum, & præcentori palmam relinquere deberem. Sed durum videbatur tot incassum labores à me susceptos esse. Quid igitur agerem? Quid? Potiùs visum fuit nil perdere, sed aliorum etiam probatissimorum auctorum exemplo de rebus ijsdem alio modo dicere: præsertim cùm viderem Carolum in libri, commentariorumque formam composuisse, mihique propositum esset, tabulas Capitolinas tantùm supplere, atque prorsus imitari. Cùm igitur spacium istius mei curriculi iam ferè confecissem, res meæ me ex Italia porrò in Belgium, atque in patriam reuocárunt: vbi per ocium suppletas mea manu diligenter delineaui, matusculisque, vti sunt, literis correctè descripsi. Et cùm denique propter mea quædam negocia Bruxellam profectus per occasionem eas ostendissem Antonio Perrenoto tunc Atrebatensium episcopo: is, vt erat antiquitatum, atq, omnis eruditionis amator, & patronus, mihi mox auctor est factus, vt eas studiosorum in gratiam à Christophoro Plantino typis euulgari permitterem. Quicùm non diu post Antonij Morillonij mortem vltrò me inter suos cooptasset, vt illi essem ab epistolis Latinis, & à bibliotheca: non destitit deinceps impellere, vt mea quæcunque collectanea, in quibus T. Liuij, auctorumque veterum plurimorum, qui magistratus & res Romanas attingunt, loca fastis istis contuleram, atque infinitos librariorum errores deprehensos notáram, in annales redigerem exactiores. His tabulas istas ab vrbis initio diffusiùs explicarem, earumque collatione vicissim auctores alios, & in ijs vitiata corrigerem. Quòd si magistratus annuos alios, per quos à primo quæsturæ gradu ad imperia summa, maximosque magistratus in tabulis expressos scandebatur, prouinciarumque successiones adijcere possem: pulcherrimam profectò me per varias illas reipub. Romanæ mutationes, per progressus & incrementa totius imperij Rom. sciagraphicam quandam imaginem è tenebris extracturum, quæ temporum vetustate, barbarorumq; iniuria cum priscæ historiæ scriptoribus magna ex parte desideratur. Rem valde difficilem mihi à tanto viro propositam pudore suffusus arbitrabar. Nec tamen ausus omnino refragari, recusaréve labores; me vehementer dubitare dixi, an hoc nostro sæculo reperiatur quispiam inter tot doctos, & studiosos, qui tantæ molis opus aggredi non vereretur. Carolo Sigonio satis, inquam, fuit, fastorum Romanorum illa nuper reperta fragmenta supplere, & commentarijs illustrare, nec eorum limites excedere. Onuphrius Panuinius quid amplius præstare voluit, vt est laboriosissimus: cuius fasti nuper Venetijs prodiere, quos ab vrbis exordio vsque ad nostra deduxit tempora. Nec solùm his illa Romana fragmenta sub Verrij Flacci, nescio quàm rectè, titulo: sed & Aurelium Cassiodorum, & alios quos reperire potuit veteres chronologos intexuit. Addidit Olympiades, ac annos à natali Seruatoris nostri IESV CHRISTI, nec non indictiones, duplices imperiorum Orientis, & Occidentis successiones, duplicemq; annorum ab vrbe condita supputationem. Nec vlla in re diligentior fuit, quàm in temporum calculis. In peramplis tamen suis commentarijs, si excipias prolixa prolegomena, nil aliud exequitur ferè, quàm Regum, Consulum, Censorum, Dictatorum, ac Imperatorum nomina, ac eitulos: res gestas verò, bella, victorias, & triumphos carptim percurrens. Aliquoties etiam, tanquam labore fatigatus, aut fastidio quodam pulsus admodum perfunctoriè de anno in annum transilit, vt galli gallinacei per prunas solent: nil aliud adferens, quàm auctorum nuda nomina, quos ad fastos suos probandos putat conducere. In eum insuper finem ingessit infinitos marmorum, atque nummorum antiquorum titulos, quos vndiq, corradere potuit. Hinc est quod docti in eius illa rapsodia desiderent delectum accuratiorem, ordinemque concinniorem: in qua tamen, vt ingenuè dicam, multiplex ad structuræ perfectioris opus absoluendum materia reperitur. Ad hæc Perrenotus. Eius igitur imprimis laudanda est diligentia, promptaque ad inseruiendum rei literariæ voluntas. Præstitit itaque quod potuit, &, vt ais ipse, quid amplius quàm priores. Tu sequere, & eius exemplo quid item amplius præsta. Te si non frustra laborasse videbunt studiosi, non deerunt fortasse, qui per tua vestigia progredi vlterius item volent. Qua ratione spero futurum, vt multorum labore & industria tandem ingens illa ciuitatis Romanæ machina magna ex parte in perfectiorem

Antonius Perrenotus episcopus Atrebatēsis, postea Cardinalis Granuellanus.

Sciagraphica reipub. & imperij Romani imago.

Fasti Sigoniani.

Fasti Onuphriani.

Vt galli per prunas. In testimonium prouerbium.

Operis immensa moles.

quandam formam paulatim reducatur. Et caeco sanè perspicuum est, non vnius, vel etiam Herculis, esse, tantis laboris circulum omnino absoluere, & colophonem dignum imponere. Etenim si monarchias à mundi exordio, si populorum aut ciuitatum quæ toto orbe terrarum floruerunt, res atque facta literarum monumentis mandata mente reuoluamus, interque se collata consideremus: vrbe Roma nil grandius, nil imperio potentiaque diuturnius, nil rebus domi bellique gestis præclarius vsquam inueniemus. Maximo quidem argumento est, quod per tot ætates, rerumque mutationes, per tot clades quibus Romana potentia conquassata fuit: imperij nomen, iuris ac reipublicæ formam penitus aboleri non potuerit. Ad cuius sanè iuris exemplum victores ipsi Gothi, Longobardi & Franci, licet barbari, sua regna constituere, ciuitatibus ac populis leges præscribere non dubitârunt: quemadmodum optima quæque nos seligere, & amplecti ratio lexque naturæ iubet. Imò constat plures orbis Christiani prouincias, præcipuasque ciuitates adhuc vti iure Romano, magistratus ac potestates aliquatenus imitari, normamque priscam illam gubernationis magna ex parte conseruare. Sitimus igitur admodum eius vnicis fontis, è quo tot scientiarum ac artium, tot legum & disciplinarum flumina promanârunt, limpidas scatebras, hoc est, cupimus vt Romanæ ciuitatis initia, progressus, atque mutationes ordine per annales nobis vtcunque describantur. Quàm enim nobis istius vera cognitio sit necessaria, tu facilè perspicis, & indies magis palam fit studiosis omnibus. Nec puto posse clarius reipublicæ istius virtutes & vitia scriptis representari, quàm si factorum ductu magistratuum gradus, prouinciarum successiones, & quicquid apud veteres auctores, aut in alijs antiquorum monumentis ad historiam Romanam pertinens reperiri poterit, annorum ac temporum ordo distinguat. Nunc enim, quod eius est reliquum, vel historicorum fragmenta sunt, vel casu ab auctoribus alijs sparsim adducta, quæ Dei prouidentia cum ceteris antiquitatum reliquijs ab interitu seruauit; & adhuc, tanquam ingentis alicuius naufragij tabulæ per vastum pelagus, vel informa quædam rerum variarum elementa, per cæcum quoddam nostræ ignorantiæ chaos fluctuari temerè videntur. Iam si membratim in concinnum aliquod corpus illa coalescere inciperent, continua fortassis exurgeret ex ijs fragmentis historia, & temporum ordine certior: dum annuatim nimirum occurrant non solùm res gestæ, sed earum simul occasiones; per quos item viros, quibus artibus institutisque partum, & auctum ingens illud imperium fuerit: quibus denique vitijs labente disciplina, legibusque contemptis, præceps abierit. Et in ipso quidem opere, modò diligenter & accuratè singula velis excutere, ac in ordinem suum reducere: multa ne per somnium quidem hactenus animaduersa sperarem haud dubiè è tenebris extrahi posse. Astipulor, mquam, opinioni tuæ, patrone dignissime. Non semel enim expertus sum ipse, dum rem quamque gestam ad antiquitatis suæ calculos reuoco, atque exempla auctorum quorumcumque scriptis mandata ad annorum suorum lapidem Lydium exploro, plurimum lucis his accedere ex rerum aliarum eiusdem temporis circumstantijs: & interim video commissos negligentia vel imperitia scriptorum errores in auctorum libris clarissimè detegi. Quapropter veteres non inepte Veritatem deam Temporis, vel Saturni filiam dixere: quæ (sicuti etiam pulchrè Democritus fabulatur) ab ipso Tempore ex ignorantiæ tenebroso puteo in lucem protracta vitam accipit. Laboris tædium hæc sola tunc aufert, & sudores meos dulciter abstergit: dum quid prius non animaduersum ostendit, & agellum meum nouo quopiam flore, fructuque fœcundat. Quo fit vt animus inquies labore suo semper pascatur. Age, Perrenotus ait, iam te video degustasse suauissimum illud studij, atque doctrinæ pabulum, quo nihil animo iucundius. Quare non dubito, quin tibi calcar idipsum adijciat ad labores. Crebro stimulat, dixi. Sed res est ardua (vt C. Plinij dicam verbis) vetustis nouitatem bonam dare, nouis auctoritatem, obscuris lucem, atque dubijs fidem. Ubi nunc Vitruuius quispiam inuenietur, qui nobis Romam antiquam ex parte maxima vastis suis in ruinis latentem, deficiente materia, solis è ruderibus in florentem statum, atque nitorem suum pristinum restaurare voleat? Vt reor, non inuenietur. Sic multò minùs, qui ciuitatis illius imperatricis populorum omnium instituta, iura, leges, magistratus, atq; res gestas dignè scriptis complectetur, in tanta

Romæ, aeq. imperij Romani præcellentia.

Romanæ gubernationis imaginem quandã plures orbis Christiani ciuitates adhuc aliquatenus retinere.

Romanæ antiquitatis quæ supersint reliquiæ, & quomodo in vnã corpus redigi possint.

Annalium vtilitas.

Temporum ordinem obscura multa detegere.

Veritas Temporis vel Saturni filia.

Eius dulces fructus.

Pabulũ animi.

Explicat operis difficultates. A simili.

Totã remp. Romanam plenè describi nõ posse.

in tanta priſcæ hiſtoriæ inopia. An ne potius tale quid ſibi perſuadere volentes Andabatæ, vel Gigantes propter audaciam, temeritatemque Promethei pœnis digni viderentur, vt, ſcilicet, ab inſatiatis vulturibus ipſorum iecinora perpetuò tonderentur? hoc eſt, vt criticorum aculeis vlceroſa pectora ſemper haberent? Pœna digniſſimi profectò forent, Perrenotus reſpondit, ſi qui Romam vrbem nunc nobis in tabula depingere ſe poſſe præſumerent, qualem marmoream ſe D. Auguſtus pro latericia reliquiſſe quondam iactauit: vel operoſiſ ad miraculum ædificijs triumphantem, ſicut Traianus, Hadrianus, atque Antonini ſucceſſoribus illam tradidêre. Nec minorem arrogantiæ, temeritatiſque culpam incurſuros autumo, ſi qui totam & perfectam eius quæ quondam fuit reip. Romanæ imaginem repræſentare ſe nunc poſſe putarent: qualem M. Tullius olim illam in ſuis dialogis, aut T. Pomponius Atticus in ſuis annalibus expreſſêre. Ingenij tamen atque induſtriæ ſibi comparârunt haud mediocrem laudem Pyrrhus Ligorius, & poſt eum Stephanus Duperacus architecti celebres, qui Romæ antiquæ, ædificiorumque eius picturum pulcherrimam nobis prodidêre: non ſolùm ex P. Victore, & Sex. Rufo, verùm etiam ex ipſis fundamentorum veſtigijs, ruinarum parietinis, marmorum, nummorum figuris, aliarumque antiquitatum reliquijs illam ſummo labore colligentes. Quorum idcirco tabulæ venuſtatem ac maieſtatem eximiam præ ſe ferunt, & ad veterum auctorum intelligentiam magnopere conducunt. Poſſe ſic etiam autumo per magiſtratuum, atque prouinciarum populi Rom. ſucceſſiones quandam reip. veteris ſpeciem ex Liuio, Dionyſio, Plutarcho, Dione, Appiano, ceteriſque qui nobis reliqui ſunt hiſtoricis: item ex M. Tullio, Valerio Maximo, & alijs qui Romanæ ciuitatis res præclaræ geſtas memorant, formari: & ſi non omnino perfectam, ad minus talem, quæ nobis rerum ordinem atque ſucceſſum magna ex parte demonſtrare poterit. Quamuis etiam in operis tanta mole propter materiæ defectum, & priora damna maneant areæ patentes, loca quædam vacua, partes imperfectæ: ſpes tamen eſt ſuppleri aliquando poſſe ſtudioſorum induſtria. Nam, vt Flaccus ait, Multa renaſcentur quæ nunc cecidêre. Multa præter expectationē longa dies, aut fortuitæ quæpiam occaſiones producunt. Quod experimur indies, cùm ex antiquitatis caligine in lucem prodire veterum libros antè neglectos non ſolùm videmus: ſed & alia nobilia monumenta multa, quæ iam à ſeculis multis perierant maiorum inſcitia nullius æſtimata. Hæc quidem vt primùm inuenta ſunt, ſua raritate noua prouocant animos, excitantque præclara quæque ingenia: quæ nunc demum priſcæ ſcientiæ præſtantiam ex priſcis auctoribus ipſis, ac antiquitatum veris reliquijs deguſtare, ſummoque ſtudio propter vtilitatem prius ineognitam inquirere incipiunt. Itaque multis iam curæ paſſim eſt, vt perdita recuperentur, antiquatæ pulcherrimarum diſciplinarum, & artium memoriæ renouentur. Et immortali laurea digni non immeritò cenſentur, qui, cùm tantæ eladis literariæ ruinas reſtaurare prorſus nequeunt; reliquias tamen omnes, ex quibus quid diſci poteſt, eorradere non ceſſant, & in lucem ne malè pereant proferre conantur. Conſtat enim inſignia monumenta & opera in vſum publicum elaborata, non ſolùm nobilitare ſuos primos auctores: verùm etiam alios omnes, qui in ipſis promouendis & abſoluendis vel ſumptus, vel curam, aut induſtriam ſuam impenderunt. Sed ne longior ſim, vel ſola ſint exemplo nunc eximia illa faſtorum fragmenta nuper in Capitolio poſita. Anne reſtauratoribus ſuis famam nomenque fecêre? Fatemur non inuiti, feciſſe: ſimul etiam innoteſcere cunctis indies magis, quam gratiam apud ſtudioſos iſti veſtri labores inire debeant: eum plurimum lucis hiſtoriæ Romanæ ſubminiſtrent, & vitiorum plurimas maculas ex auctorum veterum libris tollant. Iam ſi ſorte bona quapiam in præſens denuò faſtorum eiuſdem generis, vel operis alia fragmenta è ruinis alicunde prodirent, quæ à veſtris ſupplementis non nihil diſcreparent: an hoc vobis vitio vertendum eſſe quiſpiam candidus eenſeret? Minimè quidem. Sed potiùs librorum veterum inopiæ, ac hiſtoriarum, antiquitatiſque caligini, qua premimur hactenus. Ad hæc mox ego. Non tamen deerunt vnquam, mi homine, vitilitigatores: qui liuidorum vulturū inſtar opera quæuis bona nō ſua carpere, atque alieno ſe ſudore, tanquam miſeri Promethei iecore cupient ſaginare. Tum Perrenotus. Sanè fateri neceſſe eſt, magnis ſublimium ingeniorum conatibus inuidiam ſemper ad-

Prometheï fabula obnet explicata

Pyrrhus Ligorius, & Stephanus Duperacus pictores & architecti.

Romæ antiquæ tabulæ pictæ.

Ciuitatis atque imperij Rom. ſpecies per annales deſcribi magna ex parte poſſe.

Temporis circulus ſecū omnia volucens, ac mutans.

Priſcæ ſcientiæ ſtudium reſurgens.

Opera nobiliant auctores ſuos.

Candor.

Inuidiæ & calumniæ malum.

uersam esse: atque etiam in ipso gentium exordio hanc in orbe terrarum inter mortales viguisse docent non solùm sacræ nostræ historiæ duobus primis fratribus, sed etiam antiquissima, ad quam alludis Prometheifabula, quæ nobis eius mali typum inter cetera videtur exprimere. Ceterùm quàm immeritò pœnas dederit propter immensa diis hominibusque præstita beneficia, conqueritur & declarat apud Æschylum poëtam; & Lucianum sophistam multis verbis ipse. Cui nullum maius in pœnis, nec efficacius remedium fuit, quàm recti conscientia, quàm memoria, & commemoratio benefactorum suorum, quæ tristem animum immortalis gloriæ solatio semper pascebat. Virtutis igitur cura reduuium illud iecur sit, cui singulare fomentum est, sine noxa vapulare sermonibus ingratorum. Nec cessat calumnijs improborum virescere immortaliter, & vegetari in magnanimo pectore minus, quàm fabulosum Prometei iecur quotidiano liuidi vulturis rostro tonsum. Ergo securus sis oportet, &, vt M Cato tuus, vitilitigatorum orationes præterfluere tu sine: qui nil aliud, quàm litigant, aut vitiosas lites quærunt. Nec cede futilibus hisce terriculis. Sed contra potiùs audentior ito, magis operis amore, publiciique commodi studio incensus, quàm incommodi priuati tædio perculsus. Aderit virtutis conatibus diuinum auxilium, & candidorum hominum fauor applaudere nonquam non poterit. Huiusmodi, candide lector, incitamentis ac stimulis crebris impulsus ab illo sæculi nostri primario viro, qui tum temporis sub Carolo V. Imp. Aug. eiusdemque filio Philippo Hispaniarum Rege principales rerum curas vnus ferè moderabatur, atque studiorum artiumque ingenuarum præcipuus erat Mæcenas, in Hercules profectò labores quosdam me incidisse mox comperio, prouinciæ mihi impositæ multiplices difficultates, & obscuros eius labyrinthos considerans. Nam cùm prima quæque perficiendo minus debere sperarem opus, longius progrediendo semper crescere idipsum experior: nec me magis securum ac ocioſum fore vidi, quàm qui mare pedibus ingressi à littore tentantes vlteriora vada, venientesque in vastiorem altitudinem, vel fluctuare, vel natare coguntur. Quare dum patroni maximi satisfacere expectationi laboro, cogor magnanimum illum Iulium secundum, aliosque Pontifices Maximos imitari: qui præclaram atque ingentem Vaticanæ basilicæ molem dum moliuntur, suis successoribus, cùm fato decedunt, negocij non parum hactenus relinquunt. Quod etiam me facturum in hac mea qualicumque molitione (sed cur non ingenuè fatear?) præuideo. Etenim inæstimabilis illa, mirum, nec dum penitus perscrutata Romanæ reipublicæ substructio, quæ terrarum orbis miracula quæuis exuperat, ex suis ruinis excitare vlterius, aut altius euehere nemo (ni fallor) poterit: quàm quousque vel eius reliquiæ patiuntur, vel idonea reparandi materia reperiatur. Cuius vtriusque quæ sit inopia, ex iam antè dictis manifestum est, & opus ipsum ostendit. Quod quantum & quale fuerit, eius reliquiæ, licet mmutæ, non minus, quàm vngues vastum & robustum leonem produnt. Ad huius enim malè farta tecta, nudatos ac rimosos parietes, coronaria & ornamenta detracta, solutas testudines, tabulata rupta, nec non perspicua perforataque culmina spectator non barbarus ingemiscere debet: cognoscens ex deflendis ruinis quid damni bonis disciplinis atque artibus ingenuis quibuscumque Gothica rabies, atque eius gregales stupor & ignorantia intulerint, quæ post victoriam gentium vbique multis sæculis dominabantur. Itaque non miraberis spero, lector, istius ruinæ miscellam ac iciunam restaurationem, quam temporum necessitas, atque rerum angustia in magnis etiam publicis operibus frequenter excusat. Nam vbi ad culmina tegenda marmoreæ, vel eneæ, quæ priùs fuerant, laminæ deficiunt; foramina atque lacunas scandulis vel palea obturare cogimur: pro columnis item tibicines fornicibus sæpe supponere. Sic item vias vetustate vel tempestatibus interruptas nonnunquam fascibus, aut arboribus temerè congestis continuamus vt peruiæ maneant: donec lapidibus adductis tandem solidiore materia reparentur. In hoc igitur opere tam multiplici, sed pluribus indigo, defectoque, si non omnium expectationi votisque respondeat labor noster; veniam des, precor, & pro errore inuento propensæ voluntatis ardorem amplectere. Sunt etenim multa in quibus & ipsi desideramus non parum. Quæ tamen non existimauimus omnino silentio prætercunda esse, tametsi quæ super his apud auctores reperire potuimus, non vsquequaq; satisfaciant:

attamen

Prometheifabulam ex parte declarat.

Promethei iecur Vitescit vulnere virtus.

M. Catonis vitilitigatores. Vide eius verba ex cõmentarijs de re militari apud Plinũ in prætatione naturalis historiæ.

Aaroni Pertenuis audes

Declarat operis difficultatem.

A simili, ad imitationem Liuij in præfatione belli Macedonici.

Basilica D. Petri Vaticana. A magnitudine.

A defectu & damnis acceptis.

Vide clades literarum atque artium. Excusat operis imperfectionem.

attamen in hoc adferre visum fuit, vt alijs indagandi diligentius daremus occasionem, quibus felicius est ingenium maiorque eruditio: vel quibus vberior antiquitatum, ac librorum copia in promptu est. Ipsi interim comicum illud mussitabimus, οὐχ ὡς ἔτυχόμεθα, ἀλλ' ὡς δυνάμεθα, dum hæc musitamur, quòd pluribus horis viuamus: vt M. Varronis ipsum verbis dicam, & obiter C. Plinij locum corrigam. Me quidem consolatur candidorum illa præclara sententia, IN MAGNIS VOLVISSE SAT EST. Atque idcirco constat probam, & pulchram in prouehendis studijs caussam eorum esse, qui publicam vtilitatem cuiuis commodo, vel gratiæ placendi priuatæ præferunt. Iam vt ordinem & scopum huius nostri laboris intelligas lector, proposuimus Fastorum Capitolinorum ductu Romanos Annales ab Vrbis exordio in aliquot volumina redigere: atque primùm septem regum, qui tantæ vrbis ac imperij fundamenta iecere, res succinctè (quemadmodum alios fecisse comperimus) non singulorum annorum, sed temporum dumtaxat ordine complecti. Sic enim iubet necessitas. Quia nec T. Liuius, nec quisquam veterum historicorum, ex his qui nobis residui, quod sciam, sunt, per singulos annos regum Romanorum acta descripsit. Annotabimus tamen rerum gestarum tempora sparsim, sicut à varijs auctoribus per occasionem aliquando expressa reperimus. Post reges exactos à primis consulibus singulorum annorum magistratus ordine persequemur sequentibus libris: & apud primos quosque, de cuiusque exordio iure, ac potestate latius differam, sicut in primo libro de rege, & regia potestate lectorem instruximus. Quod necessarium fore putaui, quo facilius quisque discernere posset, quid rectè vel perperam pro potestate sua quilibet magistratus gesserit. Igitur annalis vnusquisque (sic etenim anni vnius historiam cum Tullio vocare possumus) à consulibus suis incipiet, & per aliorum magistratuum annuorũ, qui tum fuere, collegia gradatim ad quæsturam vsque descendet, interimque passim quicquid offeretur memorabile, breuiter recensebit. Denique post quæstores, & eorum sortes subtexentur prouinciæ, simul cum triumphis actis, cùm occurrent. Singulis annis consulum, ceterorumque magistratuum nomina, sicut diuersimodè citantur ab auctoribus, singulatim adducimus: &, si quo loco mendosè leguntur, corrigenda docemus. In quo non parum perplexitatis frequenter occurrit. Nam cùm triplicia ferè sint Romanorum propria nomina, & auctores illa breuitatis caussa non semper plenè proferant, sed aliquando tantùm gentis, vel familiæ nomen, addita dumtaxat horum alteri prænominis nota quispiam, aut etiam omissa nonnunquam: fit vt non parum obscuritatis adferat in auctoribus illa nominum varietas. Adde quod scriptorum negligentia reperiantur in exemplaribus vbique locorum miris modis vitiata. In his itaque reconciliandis & corrigendis diligentiæ plurimum impendimus. Lanam caprinam explicare nos fortassè dicent quidam: sed illi tantùm, mi fallor, qui auctores neglegenter percurrũt, & ipsam veritatem intelligere pensi non habent. Sed veritatis, ac scientiæ cupidum, curiosumque lectorem sæpe distrahit, & anxium reddit illa nominum in eodem homine multiplicitas incognita; vt diuersis aliquando putet, qui ijdem sunt; & quæ eiusdem anni sunt acta, non vnius existimet. Attamen quantum luminis adferat, & quàm crebros detegat in auctoribus errores ista diligens nominum distinctio, candido lectori constabit facilè ex his annalibus. Magni enim interest ad veram rerum gestarum cognitionem adipiscendam, certò scire, quo quis nomine affectus fuerit. Et quia personas solis prænominibus Romani singulatim distinguebant, non profectò parui est negocij nunc in auctorum scriptis, atque exemplaribus corruptis sine historiarum & antiquitatis exacta peritia patrem à filio, fratrem à fratre, patruelem à germano rectè discernere. Quod admodum eleganter atque breuiter Romanos veteres vel solis prænominum notis fecisse & obseruasse religiosissimè, non solùm Capitolinæ fastorum tabulæ, verùm etiam quæuis alia marmorum atque nummorum antiqua monumenta nobis ostendunt. Vix equidem dubito, quin & Cicero, & Liuius, Valerius Maximus, Tacitus, aliique scriptores Latini veteres multò accuratius notis suis proprias personas distinxerint, quàm nunc in eorum libris factum reperimus. Sed posterior ætas per ignauiam prolapsa sensim in barbariem atque insciti am, multa eius generis non intellecta, tanquam otiosa minimèque necessaria prætermisisse videtur. Quo factum vt

Vita non fert otium.

Explicat ordinem & scopum totius operis.

De septem regum actis.

De magistratuũ ordine.

De nominũ propriorum correctione.

Occurrit obiectioni.

Prænominibus personas distinguere.

Scriptorum imperitia propriorum nominũ notas plurimas in auctorum libris peruiſſe, vel vitiatas eſſe.

librarij ſcriptores notarum veterum imperitia ſparſim vbique truncárint, & corruperint libros, & obſcuritatem haud exiguam veterum ſcriptis introduxerint. Quapropter non malè mereri de literis opinor, qui nomina propria diligenter corrigendo, adiectis etiam prænominum notis perſonas, vbi neceſſe eſt, diſcernendo, non parum luminis auctorum ſcriptis adferunt: maximè, ſi veterum faſtorum auxilio correcta, notisque ſuis diſtincta nomina locis auctorum adiungere voluerint. Omnia quidem magiſtratuum collegia ſingulis annis ſuppleri non poſſe, nemo non nouit: quando non extant eius generis antiqui faſti, vel annales, in quibus plenè recenſentur. Solũ conſulum faſti nobis reliqui ſunt, ab Aurelio Caſſiodoro, & alijs poſteriorum temporum auctoribus collecti. At Capitolini faſti, vt antiquiores, & florentiſſimi ſanè temporis: ita præclariores ſunt, & maximo in precio habendi, quòd non ſolùm conſules, verùm & alios maximos magiſtratus, cenſores ſcilicet, & dictatores cum ſuis equitum magiſtris proferant, magiſtratuumque ſingulorum perſonas patris, auique prænominibus exactè diſcernant, vt ex ſimilitudine nominum naſci confuſio, vel obſcuritas nequeat. Hæc quidem eximia, cedroque perenni digna videntur. Vtinam ſimiles item faſti reperirentur prætorum, ædilium, tribunorum plebis, atque quæſtorum: viua profectò reipub. Romanæ ex his quædam depingi imago, atque per honorum gradus illuſtrium virorum, omniũque nobilitatis à ſtirpe ſua propagines, & ſtemmata deduci in annales, ac in lucem proferri poſſent. Ceterùm cùm T. Liuius, & alij hiſtoriarum, rerumque Romanarum ſcriptores magiſtratus omnes ordine non deſcribant, ſed tantùm cùm occaſio narrationis poſtulat, eos nomineut: non mirum eſt magiſtratuum nomina multa deſiderari in annalibus noſtris, plurimaque ſubſellia in tam ampla ſenatus curia reperiri vacua. Igitur ne prorſus hiulcum, ac patulum vbique maneret tantæ molis opus, ex varia multiplicique veterum monumentorum, & antiquitatum conſarcinatione, quantum potui illud ſolidare conatus ſum, & vndequaque conquiſitam materiam foraminibus infarcire. Vt annis itaque ſingulis pleua exhiberem magiſtratuum collegia, familiarum nobilium inſuper ſucceſſiones continuaremus, quàm diu in reipub. adminiſtratione ex his quempiam fuiſſe ſit veriſimile: profectò nomina intermortua licet, immò iam dudum ſepulta, quamuis nullius ferè ſint auctoritatis, in lucem reuocare neceſſe fuit. Quæ quidem ita ſubiunximus vacuis magiſtratuum ſubſellijs, vt facilè diſcerni, & cognoſci queant, & nihilominus ſua loca certis, & legitimis nominibus, ſi fortè poſtea reperiantur, aperta maneant. Vetera quidem nomina non ſemper eſſe mala, nec reijcienda prorſus eſſe, rerum experientia ſæpe docuit. Quid autem obſtat eorum adferre nomina, quorum memoria celebris ad poſteros peruenit, quosque veriſimile eſt rempub. attigiſſe? De quibus ſi prætereà nihil, ad minus hoc diſcimus, quo tempore vixerint, & magiſtratus gerere potuerint. Supplebunt idcircò multa magiſtratuum minorum vacua ſubſellia cenſorij, conſulares, atque prætorij: quando ferè conſtet ipſos à quæſtura per illos honorum gradus aſcendiſſe ad ſumma magiſtratuum dicta culmina. Supplebunt item ſimilium illuſtrium hominum fratres, patres, auique, nec non nobilium familiarum ſoboles: quas ex Capitolinorum faſtorum fragmentis, & alijs antiquitatum reliquijs elicere potuimus. His etenim ob generis claritudinem facilior, ac promptior ad honores omnes erat acceſſus, quàm obſcurij, & abiecta ſortis hominibus. Ægrè namque vel ab initio pop. Rom. nouis ac ignobilibus magiſtratus dare ſolet, ſed eorum quàm maximè ſemper habere rationem, quorum patres auosque conſules viderant, beneque de republ. meritos eſſe nouerant. Quod ex ipſa hiſtoria, & T. Liuij variis locis manifeſtum eſt. Hinc primùm natæ plebis inuidia tribunitiæ leges de ambitu aduerſus patriciorum togas candidas, eò quòd humilium hominum ſordes populus ſpernere, & prætorire videbatur. Iam verò cùm more Romano vetuſtiſſimo imagines nobilitatis atque imaginum ad poſteritatis memoriam populus ſimul eum curuli magiſtratu dederit tam plebeijs, poſt conſulatum plebi communicatum, quàm patricijs: ſanè nobiliores dici cœperunt, qui plures domi imagines oſtendere, plures magiſtratus

Magiſtratuũ omnia collegia ſingulis annis ſuppleri nó poſſe.

Faſtorũ Capitolinorum præſtantia.

Cur, & quo modo magiſtratuũ collegia ſupplenerit.

Vetera nomina non ſemper mala.

Honor honeſtat.

Claritudini generis aptiores eſſe ad honores vias.

Leges primæ de ambitu latæ.

Nobilitatis atq; imaginũ ius quale.

Nobiliores qui.

maiorum

maiorum curules è fastis memorare, & in titulis suis simul patris, & aui nobilia nomina adscribere, & ciere poterant. Hinc tria nomina nobilium esse, poëta Ausonius in Gryphо ternarij numeri cecinit; non solùm quod prænomine, nomine, & cognomine vocarentur, hoc enim omnibus plerumque Romanis fuit commune: verùm etiam quia cum suo patris auiq. prænomina ciere nobilitatis testandæ caussa possent. Addidere quidam & proaui prænomen. Quod inter alios L. Munatius Plancus orator fecit, qui C. Cæsaris, & Augusti temporibus clarus fuit. Hoc enim testatur elogium ipsius inscriptū Mausolæo marmoreo Caietæ in promontorio adhuc extante. Item Romæ titulus ex æde Saturni reliquus, quam de manubijs Gallicis idem Plancus fecerat. Quemadmodum antiquissimus, sic & celeberrimus fuit mos ille eitandi in titulis patres, auosque. Nimirum gentilitatem quisque suam, simulque patris auique prænomina nobilitatem suam in hunc modum prodere solebat. Sic enim apud Liuium lib. x. pulchrè P. Decius Mus, qui bis consul fuerat, cùm legem de sacerdotijs plebi communicandis suaderet anno vrbis CDLIII. Qui vt probaret se non minus nobilem esse, quàm patricius quispiam, sic tantummodo dictus, quia patrem ciere potest: cùm sine honoribus alijs non vltra quam ingenuus sit; addit in oratione sua contra legis dissuasorem Ap. Claudium hæc verba. Consulem iam patrem ciere possum, patrem auumque iam poterit filius meus. Et rectè, iam enim pater ante annos x L. Cos. se deuouerat, ipse cùm hæc diceret bis consul, censor, & magister equitum fuerat: & eius filius postea Cos. in prælio contra Pyrrhum regem cecidit bello Tarentino, sicut apertius demonstrabunt Annales. Quapropter non adeò videtur absurdum patres, & auos in fastis Capitolinis, alijsve publicis monumentis citatos, oportunis annis ad alios magistratus vacuos prouehere, quo videlicet gentium ac familiarum illustrium stemmata atque propagines vtcumq. continuemus. Prorsus igitur mihi curæ fuit, vt ipsa ciuitas & reipub. species ordine procedat, historiæque temporum respondeat: vtique pro anni eiusque statu magistratuum collegia, de quibus auctores nullos reperimus, plena tamen κατ' ἔτος ἰσχνότερα ἐξ), ex familiarum successione distribuantur. Vt autem, lector, in tanta collectaneorum varietate singula commodè possis discernere, & dijudicare, quæ manuscutis antiqua forma literis excusa sunt, certa fide digna censeto. Nam vel ex antiquis fastorum Capitolinorum marmoribus vel alijs antiquitatum monumentis, qua fieri potuit cum diligentia, produximus: cetera ex probatis auctoribus, quorum etiam nomina plerumque suis locis, ne quis dubitare possit, adiunximus. Quorum autem magistratuum nomina semicirculis inclusa talibus [ ] inuenies, ex sola stirpis propagine desumpta scito, & ad eos annos ratione temporis conducta. Quæ verò duos inter asteriscos * * collocata videbis, vt dubia relinquito. Nolim enim Sibullæ foliorum instar esse, quæ tantùm ex verisimilibus coniecturis ita disponere coactus sui, quarum rationes tamen aliquoties suis locis adieci. Sat scio coniecturam nihil decernere, fidemque non facere. Hactenus tamen prodesse, fateri necesse est, quod excitet ingenia non socordia studiosorum, ad rem diligentius perquirendam. Quare melius est coniecturas aliquando, quàm nihil (vt ociosi faciunt) omnino persequi. Non opus esset cōiecturis, vel tot supposititijs magistratuum nominibus quinimò superfluus, ac inutilis esset hic meus labor totus, si quis bonus Genius è tenebris in lucem nobis reuocaret celeberrimos illos T. Pomponij Attici magistratuum annales, quorum M. Tullius non semel, & Cornelius Nepos in Attici vita non sine laude meminerunt, sicut nos in annali primò mox diffusius exponemus. Nunc autem in magno materiæ defectu, rerumque inopia tanta cogimur, vbi certa nobis deest auctoritas, imitari rhetores vel causidicos: qui cùm testibus rem probare nequeunt, argumentantur à casu simili per exempla, & hoc modo sæpius fidem faciunt. Quàm aptè, quàm festiuè fabulas suas poëtæ proferunt? annue personis, & verbis effictis res veras, morum, atque vitæ communis expressam imaginem repræsentant non sine ingenij atque inuentionis laude? Et ad rem sanè nihil interest, quo quid nomine, modò ad scopum, & ad vsum aliquem proferatur. Quinctiam Cosmographis licitum esse videmus in regionum orbis situ describendo, loca ad quorum cognitionem peruenire non possunt, fabulosa quapiam

Tria nomina nobilium.

L. Munatius Plancus orator.

Mos eiendi patres & auos in titulis.

Patricij vnde dicti.

Stemmatum continuatio.

Quatenus possibile est. Qua ratione discerni, & dijudicari hæc collectanea debeant.

Coniecturæ in quem finē adhibeantur.

Annales magistratuum T. Pomponij Attici.

A simili. Rhetores & causidici.

Poëtæ.

Cosmographi.

quapiam descriptione contegere: atque in tabulis suis vel paludes imperuias, ac saltus syluasve non penetrabiles, vastas arenas, vel montes etiam inexuperabiles, ac similia depingere, quæ nec ipsos, nec quempiam mortalium penetrasse sciunt. Hæc aliaque me reuoluentem animo, doctorum ac studiosorum hominum candor, qui literas, ac ingenuas artes comitari solet, in primis consolatur: cùm fore sperem haud dubiè, quòd illi, qui qualecumque virtutis studium syncerum probabunt, in nostram sententiam, sic vt nos etiam laudent, sint venturi. Qui verò conatus hosce nostros improbabunt, quamuis in alia quidem prorsus eant omnia: errare humanum esse nihilominus dicent, & venia nos dignos, quod prodesse voluimus, censebunt. Omnes denique nos id agere putabunt, ne frustra nati videamur: & cum discendi, remque literariam promouendi amore per inuia & salebrosa gressum promouentes quandoque cespitamus & labimur: fauore & auxilio nos potius, quàm ludibrio dignos iudicabunt. In quorum albo, candide lector, vt esse semper velis, precor & obtestor. Vale.

Triplicem spem suam peroranda declarat.

SEPTIMONTIVM SEPTIZONIVMVE ROMANVM. LIBER I. ANNALIVM P. R.

PER

STEPHANVM VINANDVM PIGHIVM

CAMPENSEM.

MARTIA ROMA HVMILI ET TENEBROSO NATA LVCRO,
MOX ROMVLI ET REGVM SEPTENO VERTICE SVRGENS,
ORBIS IMPERIVM FVNDAT VI, LEGIBVS, ARMIS.

ARGVMENTVM LIBRI PRIMI.

SEPTIMONTIVM, seu Liber primus continet annorum CCXLIII. historiam; ineipitque per prolegomena quædam de bono rege & optima regni forma. Explicat Romani imperij initia, & cur à regno inceperit; quis reip. status sub regibus fuerit, quid singuli imperio adieeerint. Septem deinde regum acta sequuntur. Romulus vrbem condit, ciuitatem in ordines distribuit, tribus & curias facit, sacra constituit, legesque

Romulus.

legesque primus tulit. Matrimonia quoque vi raptis Sabinis vsu capit, bella hinc orta gerit, & rege Cæninensium Acrone occiso Ioui Feretrio prima spolia opima dedicat: Cum Sabinis T. Tatio rege in regni societatem accepto pacem facit, & tribus ex bellis feliciter gestis eùm ter triumphasset, moritur, diuorumq. numero adscribitur. Interregni annui ratio, modúsve qualis fuerit deinde narratur. Cùm rex vnus denuò placeret, Numa Pompilius è Curibus Sabinis euocatur ad regnum, philosophia, & pacis virtutibus insignis. Populum ab armis auocat, religionis ac iustitiæ studium inducit, omnemque diuinum cultum docet. Sacerdotiorum genera, & sacra plurima instituit. Leges tulit, & pacem cum finitimis ab initio regni facta, Ianum primus clusit, nullaque bella gessit. Sequitur Tullus Hostilius qui arma resumpsit, & cum Albanis primum bellum gessit, eosque Tergeminorum Horatiorum victoria in potestatem redegit, cumque ijs fœdere facto triumphat. Secundum bellum cum Fidenatibus gessit, eosque ingenti prælio victos, vrbe obsessa ad deditionem compulit. Metium Suffetium proditorem eum Albanis auxiliarijs in acie deficientem quadrigis dilaniatum punitr. Albam, ciuibus Romam translatis, diruit: & de Fidenatibus alrerum triumphum egit. Cum Sabinis deinde ad Eretum ingenti prælio conflixit, castrisque hostium captis tertiò triumphauit. Cumque disciplinam militarem formasset, vrbem ampliasset, ineendio cum regia absumprus est. Successit Aneus Mareius Numæ ex filia nepos. Ius Fœcialium instituit, leges tulit, vrbem ædificijs, ac aquæductibus adornatam, pomerio prolaro ampliauit. Septem bella gessit. De Sabinis & Veientibus triumphauit. Tarquinius Priscus petegrinæ originis, tutor liberorum Anci regis, ambitiosè regnum adeptus est. Is imperij maiestatem regijs insignibus, senatus & equitum numero adaucto, prouexit. Vrbem cloacis, circo, templis, areaque Capitolina adornare cœpit. Tres amplissimos triumphos duxit de Larinis, Etruscis & Sabinis. Demum insidijs liberorum Anci regis occisus, Seruium Tullium generum obscura origine è serua natum successorem habuit, euectum astu Tanaquildis socrus. Qui proscriptis populi iudicio Anci regis liberis, regnum obtinuit, censum ac lustrum, rem saluberrimam tanto futuro imperio, centuriataque comitia, populo in classes & centurias distributo, instituit primus, & leges plurimas tulit. Etruscos diuturno bello subegit, atque de ijs ter triumphauit. Tandem à L. Tarquinio genero Prisci filio occisus est: qui regum seprimus, & vltimus, regnum paricidio partum tyrannicè administrans Superbi cognomen à moribus adipiscitur. Nam exædibus exhausto senatu, tributo & operibus subacta plebe, sublatis legibus ac maiorum instituris, omnia ex libidine sine patrum consilio, sine populi iussu gessit. Ar hæc præclarè. Ferias Latinas instituit, libros Sibullinos Reip. comparauit, Capitolinum templum, cloacas, circum maximum parerna opera inchoata extruxit. Sabinos & Volscos vicit, bisque triumphauit. Postea ob Sex. filij sui stuprum honestissimæ matronæ Lucretiæ illatum, cum omni stirpe regno pulsus, & in exilium actus est, atque libertas populi Romani L. Bruto duce asserta est anno post Romam conditam CCXLIIII.

Numa Pompilius.

Tullus Hostilius.

Ancus Martius.

Tarquinius Priscus.

Seruius Tullius.

L. Tarquinius Superbus.

HÆC

Bibliorum sacrorum, Platone, Xenophonte, Isocrate, Homero, M. Tullio Cicerone, D. Aurelio Augustino, D. Hieronymo, C. Suetonio Tranquillo, M. Varrone, Plutarcho, Aelio Spartiano, Io. Bapt. Egnatio Veneto, Horatio Flacco poëta, Io. Stobæo, Diotogene Pythagorico, Hesiodo, Eusthatio commentatore, Aeschylo poëta, Pompeio Trogo, Herodoto, Dionysio Halicarnassæo, Platone philosopho, P. Ouidio Nasone, T. Liuio Patauino, Speusippo, Demosthene, Xenophane, Tyrtæo poëta, Val. Maximo, L. Iulio Floro, Fastorum tabulis Capitolinis, Eratosthene Cyrenæo, Apollodoro, M. Catone, Q. Catulo, Polybio Megapolitano historico, Arriano Epicteto, C. Sempronio, Theophilo Antiocheno, Corn. Nepote, Pindaro poëta, C. Iulio Solino, Aristotele Stagirite, Timæo Siculo, Agathocle Siculo, Cephalone, Callia, L. Cincio Alimento, Q. Fabio Pictore, Verrio Flacco grammatico, Sex. Pompeio Festo. A. Gellio, T. Pomponio Attico, C. Plinio maiore, M. Messalla, Macrobio, Asconio Pædiano, Corn. Tacito, Propertio poëta, L. Tarrutio Firmano mathematico, Panatio, Pindaro poëta, Pomponio iurisc. Iunio Gracchano, Ausonio poëta, Appiano Alexandrino, Carulo Sigonio, Hippodamo Pythagoræo, Massurio Sabino, Vlpiano iurisc. Auctore de viris illustribus, Eusebio Cæsarienſi, Q. Scæuola pontifice, P. Terentio comico, Seruio Sulpicio iurisc. Athenæo, Alcimo Siculo, Pandectis, Institutionibus Iustiniani, Cod. Cõstitutionum Augustalium, Corn. Strabone, Columnis triumphalibus Capitolinis, Pythagora, Orpheo, Anaxarcho sophista, Iulio Capitolino, Ammiano Marcellino, Pausania, Iustino, Sophocle, Cn. Gellio historico, P. Virgilio Marone poëta, Stephano Buzantio grammatico, Io. Zonara, Eutropio, Tertulliano, Iulio Capitolino, Flauio Vopisco, Pontificum annalibus, Suida, Sex. Rufo, Ennio poëta, C. Probo, Lucano poëta, Numæ commentarijs, Fastis pontificum, Cassio Hemina, Censorino, Caio iurisc. Regum commentarijs, XII. tabulis, Cassiodoro, L. Pisone, Iornande, L. Calio Lactantio Firmiano, Ser. grammatico, Myrsilo Lesbio, Annio Viterbienſi, Pomponio Mela, Iulio Paullo, Aelio Tuberone, Sallustio historico, Vennonio, Remæo, Sex. Victore, Paullo Orosio.

PRAE-

PRÆFATIO IN LIBRVM PRIMVM STEPHANI VINANDI PIGHII:

AD SIDERVM NATALIVMQVE SPLENDORE DIVINO SERENISSIMVM ATQVE FELICISSIMVM IVVENTVTIS PRINCIPEM PHILIPPVM AVSTRIVM, PHILIPPI II. *Regis Catholici F. Hispaniarum, Indiarum, multarúmque Prouinciarum haredem.*

DVPLICARE, Principum seteniſſime, gratiam ſibi ſolent oportuna quæuis munuſcula, ſint vilia licet & exilia: modò tam aptè, tempeſtiueque dentur, vt vel vſui eſſe, vel delectare poſſint. Poma, nuces, crepundia; & pupæ puſiones atque puellulas exhilarant, flentibus mox gaudium & riſus excitant. Sic Apollinis & Muſarum pueros lyræ, libríque; Martios ſpiritus Enyus alumnos operoſæ phaleræ, ac armillæ, nec non equi nobiles, & arma quàm affabrè facta capiunt. Quid animoſiſſimus ille Græcorum Achilles? Qui in Scyro latirans inter regias filias, veſte muliebri in fœminam ferè transformatus adoleſcebat obſcurus, & incognitus. Anne, cùm inter oblata virginibus apta xenia reperiret item Martia viris digna, mox indolem detexit? & bellicum tubę cantum audiens, longa ſtola reiecta, pro calarho clypeum, & haſtam pro colu rapuit? Militari deinde geſtu circumactus, ſtolarum anne virum ſe, non virginem Vlyſſi, ceterisque præſentibus imprudens prodidit? In hunc modum, vt verè poëta cecinit,

Exordium cum captatione benevolentiæ à munuſculi qualitate.

Achilles in Scyro latitans.

Munera, crede mihi, capiunt homines quę deosque.

Munerum vis & efficacia.

Adeò ſua quemque volupras vel inuitum quandoque trahit. Vetus & laudatum eſt Græcorum prouerbium, Ξεῖνον δὲ τεθυμὸς ἀείρει, docens animum munerum oprimum eſſe. Secundùm quod Xerxes rex potentiſſimus ruſtici cuiuis manibus oblatam aquam, animum eius reſpiciens, gratam habuit: Chriſtus regum Rex viduæ pauperculæ terunciolos, propter animum, toris gazophilacij theſauris prætulit. Sed quantò ſunt ære, vel aqua, vel quibuſuis Fortunæ bonis precioſiora fructuum ingenij, animique muneta: tantò gratiora meritò debent eſſe, præſertim ſi ex deuoti pectoris ſcrinio deprompta præſententur. Hæc profectò principem adoleſcentem, quem Deus ſupra plebis conditionem euehit ad monarchiam, apprimè decent, quæ virtutibus ipſum opulentiorem facere forſan porerunt. Eius namque maieſtatem ac amplitudinem multò pulchriùs exornabunt, quàm aurum, gemmæ vel purpura: multò prouehent altiùs, quàm aulicorum turba, vel quæuis alia fortunæ pompa: multò denique certiùs, atque ſecuriùs ipſum tuebuntur, quàm quæuis panoplia, vel barbarorum ſatellitum cohortes miliariæ plures. Animi quidem munera non malè, ni fallor, appellamus virtutum fructus, & ternm expetendarum, aut fugiendarum cognitionem, doctrina, vel vſu longo partam. Doctrinam verò per literas & diſciplinas ſtudioſè ſectamur, quia faciliot eſt quædam, atque ſecutior ad prudentiam introductio, multiſq; paraſangis compendioſior, quàm

Magnos viros magna decet comitas.

Animi ac ingenij munera cunctis præſtantia.

Animi munera quæ.

Vsu atq; doctrina synergia.

vsus aut experientia. Sitamen pari passu simul vsus atque doctrina virtutis ductu via recta pergant, principes generosos discipulos suos ad verę Sapientiæ cathedram sistere solent: vt ab ipsa regnorum fidissima custode sine vi sceptra tenere, & ad æterni numinis regulã subditos gubernare discãt. Cùm autem artium & disciplinarũ pulcherrima quæque sit plerumque difficillima, summoque labore paranda: inter omnes tamẽ, vt Aristoteles opinatur, nulla neq; pulchrior neque difficilior, quàm benè regnandi, id est, quæ docet salutarem agere principem. Cuius excellentiã quo penitius introspiciimus, eò magis in sapiẽtissimi Platonis, & doctissimi Xenophõris sententiam pedibus ire cogimur: qui pronunciârunt quiddam homine maius, planeque diuinum esse, liberis hominibus, nec inuiris imperare. Huius autem artis peritiam sola Sapientia docet, quam assequi nemo nisi virtutum dotibus, animique bonis potest: sit licet ditissimus, principúmve potentissimus. Eius artis, vt vult Isocrates, præcipua sunt capita, reip felicitatem tueri, & propagare, mala quæuis auertere. Verùm enimuerò vt in his rectè quispiam satisfaciat, si multum indiget eruditionis, & sedulitatis bonus medicus in vno corpore regendo, si plurimum prudentiæ nec non vigilantiæ probus paterfamilias in vna domo conseruanda: quantum, quæso, doctrinæ, consilij, atque prouidentiæ sibi comparet oportet princeps, cui multorum populorum salus à Deo commissa est? Integras dormire noctes an huic decorum? Nequaquam. Quinimo Somnium à Ioue veniẽs in castris ante Troiam apud Homerum deterret à tanta socordia regem Agamemnona, vt principem prudentem, & consiliarium virum. Proinde quo potentior imperio, regnisque princeps est: eò virtutum ac artium adminiculis ad gubernandum necessarijs instructior esse debet. Quæ quidem omnia suppeditabunturabundè, si indoles sit principe digna, & à puero recta quadam institutione tenellus eius animus sensim imbuatur tegijs atque rectissimis opinionibus: vti Deum ac pietatem ante omnia colat, virtutem ac eruditionem in summa gloria & honote ponat, vitia, & ignorantiam pro flagitio, & dedecore reprobet, artes ingenuas magni faciat. Quod compendio præstari poterit salubribus præceptis atque consilijs: item honesta in primis conuersatione doctorum hominum, iudicio, prudentia, vitæq; integritate præstantium: nec non exemplis ex historia petitis, quæ docent sine tædio, atque efficacissimè generosos spiritus mouent, & accendunt. Quocirca decorum valdè, nec minùs vtile est habitum etiam antiquissimis temporibus, animi potiùs, quàm Fortunæ arbitrio subiectis munetibus honorare principem: quorum auxilio Fortunam ipsam, rerum humanarum, vt plerique putârũr, dominam atque reginam regere, sibique morigeram facere poterit. Non igitur adeò ineptum fore munusculum, nec absurdè me facturum arbitror (quandoquidem maximæ terrarum Monarchiæ Romanæ magistratus, prouincias, resque gestas à me temporum ordine descriptas orbis Christiani maximo potentissimoq. Regi dedicaui) si deinceps verbis auspicatis SEPTIMONTIVM. SEPTIZONIVMVE. ROMANVM. hoc à me qualitercumque coeinnatum, consecrem ipsius inclyto germini, id est, filio ad multa tegna nato. Vestibulum etenim videtur esse quoddam amplissimæ, quæ fuit vnquam, monarchiæ, septem columinibus impositum: quod in aditu primo tam per legum, ac iusticiæ, quàm per expeditionum atque victoriarum gradus viam varijs exemplis monstrat ad magna quæuis imperia, quæ à bono Rege, regnoque legitimo solent exordium incrementumque sumere. Quapropter à septenarij numeti mysterijs arcanis non infaustum, nec ineptum libro nomen imponere placuit, qui perfecti Regis virtute sua Dei beneficia inter homines distribuentis imaginem quandam per septem regum acta breuiter exprimit. Siquidem Rex bonus in terris ac ciuitate sua

Non pauca requiri ad artis dicta perfectionẽ.

Animus regius ac principe dignus, qui rectis imbutus opinionibus esse debet.

Quomodo erudiendus.

Cur ab antiquo ingeniorum opera principibus offerri soleat.

Annales maximæ monarchiæ cur maximo Regi; Septimõtiũ cur eius filio dedicãtur.

Ratione nominis incipit explicare, cur Septimontium liber vocetur.

sua summi Dei est imitator: dum eius opera, ac virtutes, quantum potest, sequitur. Quocirca tam huic, quàm Deo conuenit septenarius numerus, & vtriusque quædam est nota, seu hieroglyphicum quoddam apud Platonem, & Pythagoricos propter causas non futiles, sed graues: cùm ex impari toto ternario, & pari toto quaternario sit compositus septenarius, in ambabus suis partibus vim obtinens geminam vinciendi. Ternarij namque vinculum inter monadem triademque media dyas est: quaternarij verò inter monadem atque tetractyn mediæ dyas & trias. Quæ vincula coniuncta tanquam funiculo triplici denuo septenarium colligunt, & constituunt. Hunc numerũ itaque M. Tullius libro de rep. vi. non ineptè rerum omnium ferè nodum dixit. Pythagorici συζυγίαν καὶ νοῦμβο appellârunt: coniugium, scilicet, ac legem numeris, proportione, temperaturaque sua conseruantem omnia; qua Deus mundum, Rex ciuitatem gubernat, atque regit. Quare continet perfectionis perfectissimæ plenitudinem, qua mundus conditus, ac homo formatus est. Rursus vniuersitatem notat, omneque tempus in se complectitur, septem dierum continuo circuitu menses, annos, ac sæcula generans, eademque opera corporum animatorum naturas immutans. Nec discrepant ab hisce philosophorum opinionibus antiqua nostræ religionis vaticinia, sicut vno consensu docent eorum fide dignissimi interpretes. Sed horũ argumenta & rationes epistolæ breuitas cùm nõ capiat, in aliam oportunitatem vt ea reseruemus, necesse est. Sed illud prætereire nequeo, diuini spiritus vim & efficaciam septenario contineri, cuius præcipua charismata siue dona numero septem ab Esaia vate, & Diuo Paullo nominantur. Et quia mentem hominis hæc diuiniorem reddunt, nec non virturibus supra sortem mortalitatis extollunt: oracula vatum mystica voce, montes, sæpiùs appellârunt hisce diuini spiritus donis præditos. Itaque montes Dei aliquando vocantur sancti eius, vt Diuo placet Augustino. Ad virtutum enim excelsa perueniens quisque mons rectè dicitur, quemadmodum D. Hieronymus Esaiæ, Ioëlis, & aliorum vaticinia vult interpretari. Eodem sensu montes excelsi dicuntur Reges, & Principes non adeò propter dignitatis excellentiam, vel propter fastum & potentiam, quos montes Deus aliquando concutit, & transfert in cor maris: sed illi præcipuè, qui vt conditione sublimiores sunt, ita naturæ bonitate, virtutum suarum fructus deriuant in suos subditos. Tunc enim mella fudare montes, & stillare lactis dulcedinem perhibentur in sacris oraculis. In quibus etiam Rex regum Christus, cuius imperium super omnia, quàm rectissimè mons montium nuncupatur: è cuius cacumine spiritus Domini cunctarum virtutum fons atque principium septemplici riuo sese diffundit per colles & valles, per agros, pascua, & plantaria in sitientium salutem. Sine quo monte in vertice montium posito, atque eius fonte; hoc est, absque Christo, sicut D. Hieronymus ait, nec sapiens quis, nec intelligens: nec consiliarius, nec fortis: neeeruditus, nec pius: nec plenus est timoris Dei. Atque hæc quidem de mystico SEPTIMONTII mei titulo, Sereniſſime principum, clariùs intellexisse spero non pigebit. Quod nomen ab antiquissimis Vrbis temporibus auspicatum, ac celebre quondam fuit apud Romanos annuo die festo, quem Suetonius in Domitiano Septimontialem sacrorum diem appellat. Eodemque, vt auctor est M. Varro, septeni in Vrbis locis sacrum fiebat: quia tum Seruius Tullius rex septimum Vrbi montem addidisser. Quo quidem festo die per Romam vehiculis vehi nefas ac eriminosum habebatur. Causam Plutarchus in problematis suis quærit, sed præcipua fuisse videtur, quod censebant Romani Martium animal equum bellatorem eo die feriari, ac iugo liberum esse in Vrbe libera debere, qui Romæ Martiæ gentium domitrici facer esset. Iam verò quòd liber altero titulo SEPTIZONIVM

Septenarius numerus cur Deiac Regum ſic ſymbolũ.

Rerum omnium nodus ſeptenarius.

Hebdomas vniuerſi tẽporis animatiõ.

Septẽ S. Spiritus dona mentem humanam mẽtem excellentem vertit.

Montes Dei.

Montes excelſi.

Mons montium.

Fons ſpiritus Domini ſeptiformis.

Septimontiale ſacrum Romæ.

Cur Septimontij feſto die feſto vehiculis per vrbẽ vehi nõ licitum fuit.

Septizonium cur vocetur liber.

vocetur, mirum fortasse videbitur; à scopo tamen nostro non aberrat hoc nomen Romanis antiquis non incognitum. Erat enim famosum ac insigne substructionis vel ædificij genus, quod septem marmoreis zonis, siue pluteis plures columnarum ordines in altum euehebat, & tanquam diadematibus vel coronis totidem opus per ambitum exornabat. Qualia, ni fallor, duo Romæ sumptu ambitioso L. Septimium Seuerum Imp. extruxisse ex Aelij Spartiani historia duobus in locis, quamuis admodum mutilatis, & mendosis, colligi potest. Vnum enim sepulchri, vel Mausolæi in vsum fecit in Appia via euntibus ad portam dextrùm: in quo, Seuero iam mortuo, filius eius minor P. Geta à fratre Bassiano occisus, fuit sepultus. Alterum in Vrbe fieri curauit, vel potiùs, vt opinor, in ampliorem formam exeitauit, quod multò priùs in Vrbis X. regione iuxta Palatini montis radices extiterat: quemadmodum constat ex tabulis regionum vrbis Romæ P. Victoris titulo extantibus. In quarum antiquissimo exemplari characteribus Romanis maiusculis exarato, quod Romæ vidi, & exscripsi, Septizonium vetus appellatur: Prope quod T. Vespasianum Cæsarem natum testatur Suetonius. Meminit eiusdem Ammianus Marcellinus historiarum lib. xv. Hoc autem opus, vt ex Spartiani verbis apparet, Seuerus absens, per Vrbis præfectum Modium absoluit, vt obiter nomen præfecti restituam, quod in exemplaribus Spartiani scriptorum culpa perijt, ac in (medium) transijt. Extant autem huius Septizonij ad radices Palatini montis adhuc temporis visendæ reliquiæ quædam, minimè ad sepulchri formam factæ non procul à circo maximo: sed miserum in modum à barbaris deformatæ. Quod profectò non dextrum, sed sinistrum est euntibus ad portam Capenam, quà in Appiam viam exirur. Ex hoc quidem Seuerus Augustus atrium regium, per quod ab ea parte montis aditus esset ad Palatinas ædes, imperij Romani tunc sedem, facere decreuerat, sicut eiusdem Spartiani residua truncæ historiæ verba volunt apertè satis innuere: quæ corrector Io. Bapr. Egnatius Venetus non penitiùs considerans corrupit magis, quàm emendauit. Vt ad rem porrò redeamus, meum hoc Septizonium, Princeps Serenissime, dabit gradatim aditum ad summæ monarchiæ sedem, tranquillamque possessionem, via, licet non adeò structuris splendida, multò tamen solidiore, certioreque: quæ non pedum labore, sed ingenij industria exuperanda est. Hanc in eo libro monstrabunt septem regum auspicijs exurgentis Romæ leges, & instituta, populi mores, studia, & labores, regum bella, victoriæ, atque triumphi. E quorum omnium euentu insignia reipublicæ gubernandæ exempla, tanquam regulæ quædam consiliorum & actionum instituendarum saluberrimæ depromi poterunt. Repræsentat insuper Septizonium nostrum arcano suo nomine, non solùm prudentis, atque perfecti Regis, verùm etiam fortis & bellicosi Imperatoris imaginem. De septenarij virtute perfecta satis antè dictum: de Zona quidem ex multis hoc tantùm addemus, significare Græcis atque Latinis tam medij corporis infirmiorem partem, quàm eius tegmen & armaturam; non è chalybe, vel ferro loricam: sed in primis medium corporis cinctum, vel fasciam latam, Marti deorum furiosissimo peculiarem. Hinc est quòd Homerus Agomemnona regem depingens, eum capite, atque oculis Ioui fulminatori, Zona Marti, & pectore Neptuno similem esse cecinit. Martis igitur statuam antiqui toto corpore nudam formârunt, cuius tantùm caput galea, pedes caligulis cruris, & lumbi lata zona tecti muniebantur. Videmus eius in hunc modum elegantissimè sculpta signa in gemmis, & nummis antiquis. Martis porrò numen, animi flagrantem impetum perturbationibus variis obnoxium inter alia significabat, qui nisi moderationis zona stringatur, nil aliud quàm furor erit. Hic igitur zonæ cinctus animi generosi, & temperati, nec

Septizonij vetus appellatur.

Septizonia Romæ duo.

Aelij Spartiani locus animaduersione dignus.

Vsus præsentis Septizonij.

Septizonij mystica significatio.

Zona quid.

Martis statuam veteres vt formârint, cur eius lumbos lata Zona cinxerint.

rati, nec non inter pericula fortis prouidum iudicium designat: cuius vinculo passionum & appetituum impetus retineri, & fluxæ cupiditates coërceri possunt, non secus ac zona renes, lumbos, ac præcordia stringit. In his enim vt animæ sentientis, ita & perturbationum fomes est. In iecore scilicet cupiditatum, curarum & amoris; in pulmone fastus & superbiæ: in lumbis ac renibus luxuriæ, atque libidinis. Sic irascimur felle, splene ridemus, solo corde nonnumquam sapimus, vt volunt Physici: in quo rectoris animi sedes esse creditur, quia purioris sanguinis, atque spirituum serenior um fontem continet. Itaque mos receptissimus fuit apud antiquos, hæc imbecillia corporis vitalia cinctu custodire, validaque zona compescere. Cuius significatio per anagogen translata frequenter ad animi continentiam vsu loquendi referebant. Hinc institutum etiam disciplinæ militaris Romana lege, militem timidum, ac ignauum, moribus fluxum, ac vita dissolutum zona militari spoliare, discinctumque per ignominiam destituere. Despiciebatur enim miles sine zona malè cinctus, eratque ludibrio, tanquam vilis, ac nihili. E contrà diligenter & industriè cinctus magni fiebat, vt prudens, strenuus, fortis, ac generosus. Quales olim antiquitas Cinctutos appellabat, Horatio poëta teste, quasi cinctu tutos aduersus Fortunæ vitiorumque pericula, quia virtutum zona muniti erant. Hos autem ἀζώνους Græci dixere. Quapropter hæc animi zona solers, & præcipuæ nobilitatis erat, & ad egregia virum inflammabat facinora: sic plurimos etiam sortis infimæ per gradus honorum sæpiùs ad summum imperium euexit. Cuius septemplice diuini spiritus cinctu Rex aut Imperator pectus armet suum necesse est, quisquis ad immortalis gloriæ culmen scandere cupit. Tibi charum sit igitur, generosissime Principum, tale Septizonium, supplico, totidemque virtutum heroicis diadematibus feliciter caput exornet precor, ad quot regnorum prouinciarumque gubernacula te potentissimus Rex pater tuus, pro sua pietate summa diligenter enutrit, & institui curat. Nam quod imperio genuit, præstare quoque imperio dignum cupit: solidamque virtutum columnam erigere, in illa sua basi, inquam, non solùm vrbs Roma, verùm etiam vniuersus orbis Christianus spes expectationesque suas tutò reclinare poterit. O quàm sapienter optimus ille Princeps, præsentibus non tantùm rebus, sed & futuris consulendum esse, sibi persuasit. Nec sufficere imperium benè gerere, verùm in primis curandum esse, ne tot regna, totque prouincias relinquat deteriorit sed vt filius successor patris sublati desiderium regijs virtutibus potiùs leniat, ac minuat, quàm vitijs tyrannicis augeat: patris gloriam, si fieri poterit, præclarè factis plurib us obscuret magis, quàm malè factis illustret. Quantoperè hoc illi curæ sit, reapse declarat, quòd institutionis filij sui sæpiùs obsetuator & promotor ipse velit esse: rarissimo sanè nunc temporis exemplo, quod vtinam plures Principes imitarentur. Equidem autumo non sine summi numinis (cuius in manu corda Regum sunt) nutu, ac prouidentia singulari hæc fieri: Qui post Romanum Imperium socordia, & impietate Principum in Occidente iam diu collapsum noua denuò maximæ monarchiæ secura fundamenta substruere in hoc angulari, ad normam rectè expolito lapide decreuit: cuius potentia Catholicam fidem Romanam, iustitiam, pacemque suam per orbem terrarum omnem denique propagare, atque Ecclesiæ suæ per multa sæcula militanti auream quadrigam ad triumphum, peramplam ac indissolubilem parare volet. Cuius quidem decreti magna hoc æuo nostro indicia, atque præclara rei præparamenta videmus. Optant igitur boni votis supplicibus, Christianos Principes omnes

Anima sentiens, & perturbationum fomes ibi.

Corda sapimus.

Cinctus allegorica significatio.

Discinctus miles ignauus.

Cinctutus, ἀζώνους, egregius, fortis, industrius.

Septizonium Principis.

Regis Philippi pij patris in filium laudatissima pietas.

Pax & religionis vnitas aurea Ecclesiæ quadriga triumphalis.

in hunc finem animorum consensu conglutinatos, atque diuini spititus zona pulchrè cinctutos: nimirum numeris virtutum omnibus ad vnguem factos, qui hanc auteam Ecclesiæ Dei quadrigam, vt eius operarij diligentes, gnauiter fabricare incipiant. Inter quos, ô Sereniſſime Principum, quemadmodum idem ſummus opifex te ſuper omnes alios euehit imperij magnitudine, & prouinciarum per præcipuos orbis habitabilis tractus amplitudine: ſic mentem indolemque generoſiſſimam tuam ſui ſpiritus gratia fouet & excitat, vt ſub integerrimis doctiſſimisque tuis inſtitutoribus lubenter operam nauare velis, quò virtutibus animi non minùs alios antecellas, quàm regijs ſceptris & diadematibus. Spes igitur effulget nobis à tua Serenitate lætiſſima, quod maximi patris auſpicijs, & exquiſitiſſima ſuorum cura publicam expectationem haud dubiè ſuperabit. Quod vt auguſto vaticinem augurio, vates non profanus, faxit Deus Opt. Max. cuius vnius nutu regna ſub ſole cuncta cadunt, & exurgunt. Porrò iam tempus & ordo poſtulat, vt quædam ſcitu digna, nec non ad operis inſtitutum neceſſaria, præformemus.

Votius præfationis conclusio.

DE REGE IVSTIQVE REGNI ORIGINE.

MAGNA, Serenissime Principum, vis humani est ingenij ratione vegeti, qua sola maiorum nostrorum maior pars ante multa sæcula, necdum vllo Christianæ doctrinæ lumine illustrata causarum causam, & mouentium motorem vnum Deum esse cognouit. Nam vigor & solertia rationis rerum ordinem contemplantibus facilè persuasit, omnia quæ sunt & mouentur; quæque vel sensui vel intelligentiæ subijciuntur, ad vnam efficientem & mouentem causam referri debere: Ne, si non considerationis cursui ponatur terminus, neque apprehendatur extremum vnum aliquod per se existens & immobile, cuncta tamen mouens; perpetuum, & à nullo creatum, creans ipsum tamen vniuersa: in infinitum quid omnia destruens procedant, quod nos vagos incertosque, & rationis ac numeri expertes reddit, sicut pulchrè in Platonis Philebo Socrates disputat. Abuno itaque principio petenda sunt omnia, nempe ab auctore & moderatore vniuersi summo Deo; à quo perenni fonte virtutes rerum promanant, diffunduntur que per totam hanc mundi machinam. Qui vt Hierarchia u suam in cælis constituit, ita & in terris rectè atque ordine suo vniuersa disponit. Atque vt Imperator supremus in exercitu officia ac ministeria vnicuique sua attribuens, alios præfectos, alios tribunos, centuriones alios quidem constituit; summam tamen imperij sibi ipse reseruat: sic & vniuersi corpus, velut vnam aciem ipse regit, atque æterna mente gubernat. Non inepiè verò dissert apud Stobæum Diotogenes Pythagoricus ex eius sectæ doctrina constituens rerum felicem statum in numeris, proportione, & harmonia quadam. Siquidem inter præstantissima totius vniuersi Deum excellere dicit; inter terrena atque humana, Regem. Nempe vt Deus ad mundum, ita se Rex ad ciuitatem habet; & vt ciuitas ad mundum, ita se Rex ad Deum. Ciuitas enim ex varia multitudine concinnata, mundi structuram & harmoniam imitari debet; in qua Rex vnus imperium habens nulli obnoxium; & lex viua existens Dei quandam imaginem repræsentat. Hæc, vt alia multa pulchrè Diotogenes. Vt igitur Regum in potestate sunt homines, ita Regum ac principum corda in manu sunt Dei, & è nutu eius dependent. Nec dissentiunt veteres poetæ, quos Plato duces sapientiæ appellat. Homerus enim regibus Iouem σκηπτεῦν τ' ἠδὲ θέμιστας, id est, sceptrum & consilia dare scribit. Quid Hesiodus? Regésne Iouis filios iudicat, in Theogonia sua ex Ioue Reges nasci canens? Idem Minoa regem legislatorem à Ioue sceptrum accepisse dicit. Quod nil aliud esse vult Plato, quàm Iouis doctrinam, hoc est, æqui atque iusti regulam ac rationem à Deo acceptam, qua Cretensem rempublicam felicissimè instituit, ac rexit. Quapropter diuinæ intelligentiæ oculus sceptro superpositus est: quo rectè cuncta perpendere, ad amussim perspicere, ac dijudicare Rex debet. Is itaque Minos Iouis familiaris & discipulus appellatur ab Homero, qui Iouis ipsius alumnos Reges esse fingit, Iliados β. dum canit:

Θυμὸς δὲ μήλας ἐξὶ διοτρεφέων βασιλήων.

Reges igitur, vt Hometici commentatoris hæc dicam verbis, Ὡς μαθηταὶ τῶ διὸς, καὶ ὑπὸ αὐτὸ ἀυτῶ πεπαιδευμένοι τὼ βασιλικὼ παιδείαν (τρέφειν γὰρ ἐστιν αὐτὸ τὸ παιδεύειν, καὶ τροφὴ ἡ παιδεία τῆς ψυχῆς) id est, tanquam Iouis discipuli, & ab ipso instituti regia doctrina (nutrire namque hic est erudire, & animæ nutrimentum ipsa est disciplina) nutui & arbitrio diuino subiecti parere debent. Qua in sententia videmus etiam Flaccum esse, cùm canit,

Regum timendorum in proprios greges,
Reges in ipsos imperium est Iouis.

Creault autem hominem in primis Deus ad imaginem suam, eúmdemque, vt omnibus in mundo creatis vi rationis dominaretur, in terris principem constituit, & hominum cœtibus multiplicatis, vti patresfamilias domibus, sic Reges quosdam diuiniores homines sapientia atque iustitia conspicuos populis præfecit; seruans in humanis etiam rebus hierarchiæ suæ cælestis quoddam exemplum, vti vnus imperio omnibus præesset, quem ποιμένα λαῶν Homerus appellat, sicut item Æschilus, & Plato, & Xenephon, Homerum imitati; vt ille non inepiè pecudum gregibus hominum cœtus assimilârit, quibus sumpet pastor adesse debet. Nec minùs Regem bonum reipublicæ suæ felicitare, diuitijs; quàm pastorem salute ac vbertate gregis sui gaudere ac frui decet, quemadmodum Cyrus censet apud Xenophontem. Plato autem inter reipublicæ formas regnum legitimum vt rem diuinam, ac summum inter mortales bonum effert; quod ad naturam diuinam propiùs accedat, & cælestem

Abuno principio petenda omnia esse.

A Deo petenda omnia esse.

Hierarchia cælestis politiæ terrestri debet esse simula.

A simile.

Dei & Regis comparatio.

Regum corda in manu Dei sunt.

Poetæ duces sapientiæ.

Sceptra Regum à Ioue.

Sceptrum regum quid.

Minos Iouis familiaris & discipulus.

Reges Iouis alumni & discipuli.

Disciplina nutrimentum animæ.

Reges ab initio mundi in terris fuisse.

Adam primus Rex.

Rex pastor populi.

Regni laus ab excellentia & antiquitate.

excelsum vim maximè attingat. Nec vllam politiæ formam in orbe terrarum antiquiorem nobiliorémve existimant auctorum præcipui Nam principio gentium nationumque (vt Pompei Trogi verbis dicam) imperium penes Reges erat; quos ad fastigium huius maiestatis non ambitio popularis, sed spectata inter bonos moderatio prouehebat. Populus nullis legibus tenebatur, arbitria Principum pro legibus erant. Fines imperij tueri magis quàm proferre mos erat. Intra suam cuique patriam regna finiebantur. Sed hi mores aureo illo Saturni læculo vigebant in terris. Non solùm igitur apud Medos, Herodoto, & Dionysio Halicarnassæo testibus, verùm etiam apud omnes gentes iustitiæ fruendæ causa benè morati Reges primùm constituti sunt; quia, vt Aristoteles opinatur, tam difficile erat in paruis illis ciuitatibus plures inuenire, quibus rectè rerum gubernacula committerentur. Crescente tamen hominum multitudine, cùm plures pari prudentia & æquitate præstantes reperirentur, qui concordi consilio rempub. regere possent, ab vnius dominatione sæpius ob Regum vitia, vel fastidium, gubernacula ciuitatum ad optimates sunt translata. His etiam aliquando, vt nihil in terris est perpetuum, per luxum atque opes in discordiam & vitia prolapsis, populus ipse frequenter destitutis optimatibus rempub. capescere cœpit, atque omnia suis suffragijs administrare. Plebe verò deinceps nimia libertatis dulcedine insolentiùs inconsultiusque imperio vtente, spretisq; legibus patrijs omnia per factiones seditionesque (vt fieri solet) pessum dante: ad vnius denno dominatum necessariò sæpe respub. relabitur. Atque hæc fatalis illa imperiorū rota est, quæ ob imperfectionem humani generis retumpublicarum omnium status ac formas assiduè permutat, sicut ex Græcorum ac Romanorum populorumq; aliorum historijs est manifestū. Quemadmodum igitur, vt iam satis demonstratum est, ciuitates præclaræ, & potentissima quæque imperia plerumque à monarchia exordium sumpsere; sic & vrbs Roma recèns condita Regibus ab initio paruit Qui tantæ futuræ reip. non solùm vtilis, verùm etiam propemodum necessarius esse videbatur regiminis modus. Neque enim pastorum, exulum, conuenarumque incondita multitudo alrer continen potuisset, cùm adhuc nec coniugum, nec liberorum pignora, nec ipsius soli (cui longo tempore quis primùm assuescit) charitas animos eorum consociasset: nisi ad nutum vnius absoluti imperij ab initio fuisset coacta respicere. Nam solnta metu supremæ potestatis popularibus protinus seditionibus (vt post exactos Reges non semel contigit agitari in diuersum coepisset, atque summa cum reip. pernicie, certoque periculo, ciuili eum patribus contentione decertasset. Non secus ac contigisse ferunt in stupenti, & bruta illa prima materia, atque indigesta, formæ scilicet legisque experte, elementorum congerie: quam poëtæ Chaos appellâtunt, in qua semper, vt Ouidij verbis dicam,

Frigida pugnabant calidis, humentia siccis,
Mollia cum duris, sine pondere habentia pondus.
Hanc Deus, & melior litem natura diremit.

Vt igitur non sine vnius summi Dei numine, ac prouidentia, immensa atque pulcherrima hæc mundi machina formari potuisset; ita nec cuiuscunque stabilis reipub. quæ mundi quandam imaginem repræsentat, initia vel fundamenta rectè constitui posse putamus, nisi ab vno bono Principe legislatore,

Quem populi aspiciunt reddentem iura benignè
Iudicijs rectis.

Iam verò cùm semet plebs illa rudis Romana primùm vnius subiecerit imperio, ex cuius arbitrio ciuitas omnis pendebat; nullis distracta dissidijs, facilius accreuit. Et quamdiu sub Regibus tranquilla legum temperatione fota coalescebat, altas tantæ potentiæ radices agere, certaque futuri imperij fundamenta iacere potuit. Neque ambigitur, vt Liuius adstipulatur, quin L. Brutus, idem, qui tantum postea gloriæ, Tarquinio Superbo rege exacto, meruit, pessimo id publico facturus fuerit, si libertatis immaturæ cupidine priorum Regum alicui regnum extorsisset. Sensit mox idipsum prudens senatus post Romuli excessum, annuo interregno nimium imbecilles nec dum adultæ libertatis vires expertus: nec ad robur dominationis regiæ vltro redire dubitauit, quamuis non contemnenda Regis incommoda paulo antè sensisset. Quis porrò reip. Romanæ status ille primus fuerit, breuiter hoc loco declarandum nobis erit, antequam ad singulorum Regum acta perueniamus. Romulus Vrbis conditor non vltro vsurpatum, non hæreditarium; sed à populo ipso concessum, & auspicio confirmatum accepit imperium. Legitimus igitur Rex dici potuit, Platone, Xenophonte, Speusippo, Diotogene Pythagorico, alijsque magnis auctoribus suffragantibus, quaudo volentem, & non inuitum populum secundùm leges rexerit, imperio, vt monstrauimus, oportuno, & etiam necessario. Nullus enim felicitatis bonorumque omnium, quæ Dij, vt Demosthenes ait, largiuntur, in ciuitate fructus aut vsus est sine iure,

Qui veri Reges.

Cur initia imperiorum & monarchiæ.

Mutatio regni in Aristocratiam.

Mutatio Aristocratiæ in Democratiam.

Mutatio Democratiæ in Monarchiam seu regnum.

Rota imperiorum fatalis.

Romana resp. à regno cur incepta.

Nimia libertas vrbis seditiosa.

Comparatio.

Deus vtus Ciuis in mundum constituit.

Ab vno Rege ciuitatem rectè constitui.

Hesiod. Theog.

Quæ generatio Imperij Rom.

L. Brutus primus assertor Romanæ libertatis.

Interregnum.

Romana resp. status sub Regibus.

Tria requisita ad ciuitatis felicitatem.

»iute, lege, aut bono Principe. Ius finis est legis, Principis opus lex, Princeps bonus lex viua, & imago Dei cuncta rectè administrantis: qui præsertim ad cælestis hierarchiæ, vt diximus, imitationem, cum monarchia imperióve suo absoluto, ex Solonis sententia, decora atque virtutes aristocratiæ temperat, & coniungit; non sibi soli omnia quæ posset vsurpans, sed optimatum seniorumque consilio plurimum attribuens. Quique democratiæ suum quoque locum relinquit, plebi conuenientem ac vtilem libertatem concedens, felicitati publicæ, vitæque commodis necessariam: huic insuper magistratuum quædam ornamenta, ac iura comitiorum indulgens. Atque hæc quidem moderatio ac temperatura sanitatem reipub. conseruat: cui nihil, teste Xenophane, mali poterit innasci, si Rex imperij fundamenta iecerit abstinentiam ac moderationem. Quapropter omni laude dignissimum est Lycurgi legislatoris regis apud Lacedæmonios primum ac præcipuum institutum, quo ciuitatis quicti ac saluti valdè consuluit. Suspensa namque & vacillante sæpiùs rep. nunc per Reges in tyrannidem, nunc impetu populari in nimiam democratiam; tumescenti, vt ait Plato, Regum imperio, atque plebeiæ licentiæ interposuit velut tutissimum munimen quictis, & certum pacis æquilibrium, viginti octo seniorum concilium; tot enim fuisse refert Aristoteles. Horum erat populi iura ac libertatem contra Regum (quos Achargetas appellabant) nimiam vim defendere: & rursus Regum auctoritatem à plebis licentia inuiolatam reddere. Iam verò cùm post annos centum triginta seniores isti, regiæ potentiæ nimium addicti plebem opprimere, & effrenem validamque Oligarchiam inuasisse viderentur; à moderatissimo Rege Theopompo, contra Regum seniorumque potentiam, Ephororum nouus è plebe magistratus in tempub. inductus, qui plebis libertatem tueretur. Is enim primus legem de Ephororum potestate latam, Lycurgæis legibus, quas ῥήτρας, vel vaticinia Delphica vocabant, cutauit adscribi: quod ipsum suum decretum Apollinis item oraculum esse ciuitati persuasit. Refertur autem illud à Tyrtæo poëta his versibus:

Princeps bonus lex viua, & imago Dei.

Harmonia politica.

Monarchia misceudum est aristocratiæ, & democratiæ.

Senatus reipub. in ordinem temperatus.

Lycurgi institutum apud Lacedæmonios.

Seniores XXVIII. apud Lacedæmonios, Achargetas.

Theopompi institutum.

Ephororum magistratus è plebe.

Ῥήτρας Spartanorum.

Φοῖβος ἀνύσσατις πυθαύδεα, αἰ τάδε νικᾷ
Μαντεύας τε θεῦ κῆ τελίω τ' ἐπέα.
Ἄρχον μὲν βουλῆς ἑσπόμενοι βασιλῆας
Οἷσι μέλει ἀγαθᾶς ἱερὸν ἐσαθὲν ἄβλος.
Πρεσβύτας τε νέεσσιν, ἔπειτα δὲ δημότας ἄνδρας
Εὐθείας ῥήσαις, ἀντιτιθεμένους.

Quos Lapus interpres non malè sic Latinè vertit:

Pythius hæc loquitur, sunt hæc oracula Phœbi,
Discite veridici Delphica verba dei.
Consily teneant Reges & iura habenas,
Queis cura est Sparta conspicienda domus.
Grandæui, senes, & qui de plebe creati,
Sanctarum legum ciuibus instar erunt:

Hoc autem pacto Theopompus ciuitatis statum, addita noua potestate, ad Lycurgæam misturam ac temperamentum denuò reduxit; & tamquam bonus & doctus musicus lyræ suæ, quo certiùs dulciusque concreparet, nouam chordam induxit. Cui cùm vxor obiceret, quòd humilius regnum filijs esset relicturus, quàm accepisset: Immo maius, inquit, & diuturnius. Laudandus igitur Theopompus, qui, vt Valerius Max. ait, legitimis regnum suum vinculis constringendo, quo longiùs à licentia retraxit, hoc propiùs ad beneuolentiam ciuium admouit. Prudens enim Princeps non alia conditione se præfectum regno, ac cœtui humano existimabit, quàm qua Deus animam rationalem in vertice humani corporis præposuit; pencs quam quidem esset regimen & arbitrium totius: ita tamen vt sensuum interiorum organis, membrisque ceteris omnibus, quamdiu rationis rectæ regulam non excedunt, sua habere commoda, suaque obire munera permittat. Sic enim iubet ordo naturæ à Deo constitutus, à quo nunquam discedere bonum Principem decet, qui rempublicam saluam, regnumque sibi diuturnum cupit. Pereat enim inedia ac tabe corpus necesse est, si mentis vitio ac rationis defectu contingat cerebrum, cor, epar, stomachum, aliásve nobiliores eius partes opprimi, ac munere non fungi suo; sututum namque mox, vt ei iam exteriora membra, oculi, aures, manus, pedes ab officio quæque suo desti-tuantur. Intercat item respub. oportet, si Princeps sibi tantùm sapere, atque ingenij, vel educationis peruersitate non senatus, non optimarum consilio, atque opera vti: non hos curare, non in statu locóve suo seruare: sed opprimere & vilipendere velit; plebem denique ipsam acerbis tributis vltra modum exhaurire, ad panpertatem extremam reducere, grauibusque seruitutis compedibus vincire studeat. Tunc enim primùm multorum capitum illa belua incipit effera fieri, vires suas pertentare, ac demum non sine certo Principis periculo, summaque reip. pernicie, legum vincula, imperijque frenos sensim immissos vno im-

Princeps in ciuitate est quod anima rationalis in corpore humano.

Ordo naturæ.

Corporis morbus enumeratio.

Resp. morbus enumeratio.

Plebis belua multorum capitum.

vno impetu dirumpere, atque in libertatem sese vindicare. Quapropter si rempub. suamque salutem, atque omnia imperij sui decora diligat Princeps, summoperè sibi aduigilandum esse existimet, ne in tantam ruinam, mentis cæcitate semet præcipiter, atque illud nocte dieque cogitet, habeatque persuasum, nullum iustum, vel diuturnũ esse imperium quod sola metus vi mordicus tenetur. Quod ipsum historiæ ab initio orbis omnes, & magistratuum omnium acta memoriæ prodita, abundè demonstrant. Proinde Principem oporret, vt Diotogenes ait, instar lyræ rempub. benè gubernandam constituere, & concordare; vbi priùs in seipso iustissimum terminum vel tonum, ac legum ordinem posuerit: sciens quòd populi concinnitas atque concentus, cuius curam à Deo acceperit, ad Dei aures accommodari debeat. Itaque in primis necesse est, felicitatis ac gloriæ suæ fundamentum, non in metu, sed amore, & concordia ciuium ponere; atque Homericum illum principem imitari, qui, ex magnanimorum senum consilio neminem iniuria afficiens, instar clementis est patris erga subditos populos, vt decet diuinum Regem. Illud autem ipsi haud difficile futurum erit, si Themidem regum reginã domi foriśq; sedulò obseruet, ex cius vnius oraculis, æquum bonumque docentibus, seipsum, ciuitatemque gubernet: leges ex consilio senatus, bonorumque consensu præscribat, lites æquè dirimat; &, bonos defendendo, noxas & crimina vindicet; furfum, malos deprimendo, iniurias depellat. Et procul dubio nihil tam eximium tamq. regium: immo nihil tam diuinũ in terris esse viderur, quam iustitiæ exercitium, quod solum Reges dijs similes facit: subditosq. felices ac beatos, qui talium imperio parent, quorũ æquitate virtutes dignis afficiuntur honoribus, ac præmijs remunerantur; vitia è cõtrario pœnis coercentur. Ex his etiã initijs Vrbs imperiumq. Romanum, quod in orbe terrarum maximum fuit, genituram atque incrementum cœpit. Romulum quippe conditorem Vrbis ciuilem ac moderatam instituisse regni formam: Numam deinde, Regesque, præter Tarquinium vltimum, ceteros temperatam istam regendi rationem sequutos esse, non autem plenum ac absolutum, ideoque ingratum imperium in ciues pro libidine sibi vsurpasse, tam reip. successus, quàm ipsa historia declarabit. Manifestum est etenim certis eos legibus gubernacula accepisse, vti scilicet ex senatus consilio, & populi consensu rerum summam administrarent. Nam Regum præcipuè hæc munia fuisse ex Liuio, Dionysio, Plutarcho, alijsque res Romanas memorantibus colligere est. Vt diuinos cultus promouerent, sacra facerent; legum, morumque patriæ regimen tenerent: bella ex senatus auctoritate & populi iussu indicerent, & gererent, pacem & fœdera facerent, pecunias publicas dispensarent, in castris vitæque necisque ius imperiumque summum haberent. Leges nouas ex senatus auctoritate & populi suffragio ferrent, magistratus & sacerdotes creærent. Senatum cùm vellent cogerent, populique comitia haberent: huius scita, illiusque consulta ritè exequerentur. Ius, adiuncto sibi ex senatu concilio iudicum, dicerent, ac secundùm leges crimina vindicarent. Cognoscimus igitur ex iam dictis, Reges ipsos gubernationis partem haud exiguam ciuibus suis communicasse; ne tyrannidis suspicionem, inuidiamque subditorum omnia sibi vindicando incurrerent. Quare ius illud Romanum primùm ex regijs institutis ac legibus ab initio natum (quod Papinianum veteres iuriscos. appellarunt) quando plurimum æquitatis ac libertatis in se continuerit, non tam exactis Regibus penitus abolitum fuisse fit verisimile, quàm iuri ciuili, sublatis libertatis publicæ, per nouas leges, obstaculis, postea insinuatum atque insertum esse. Huiusmodi autem administrationis tam temperatæ vtilitatem Romani per ducentos amplius annos experimento didicere. Quod temporis spatium L. Florus primam ætatem, atque infantiam pop. Rom. non illepidè appellat; qui tum circa ipsam matrem suam cum finitimis est luctatus: atque ob immaturæ ætatis imbecillitatem Rege aliquo semper, ceu nutritore vel pædagogo quodam indiguit. Et quia gressum per se minimè sistere potuit, sceptro inniti regio necesse fuit habuit. Nobis verò spatium illud SEPTIZONIVM appellare placuit; quòd Regum septem zonis siue diadematibus, tanquam fascijs quibusdam, tenerunt illud infantiæ Romanæ corpus, vt rectè coalesceret, constringi & muniri debuit. Aut potiùs SAPTIMONTIVM augurato faustóque Romanis antiquis nomine, quòd vrbs Roma septem Regum tempore per montes septem extensa maximi imperij sui fundamenta iecerit, quemadmodum anteà latiùs exposuimus. At hi quidem Reges simul (si eius temporis statum, atque illa initia rectè consideremus) perfecti monarchæ, ac Regis planè Platonici imaginem nobis expressisse videntur; quando quilibet horum, vitia, si quæ habebat, excellenti atque efficaci aliqua virtute obscurârit, excepto vltimo Tarquinio. Eius tamen intolerabilis superbia & iniquitas prosus saluti Romanæ reip. fuere; sicut aliquando ex postrema pernicie, summa vtilitas enasci solet diuina quadam prouidentia, cuius ex solo incomprehensibili nutu dependent omnia. Age nunc Regum singulorum dotes consideremus, quibus remp. quisque prouexit; manifestum sic fiet fatali quadam sel citate pop. Romanum incrementa sua cepisse. Nam quid Romulo ardentius atque audacius? Sed

Imperiũ violẽtum instabile ac infirmum.

Principis boni officium.

Homericus princeps. Iliados β.

Themis Regũ regina.

Iustitia Iãs.

Imperij Romani genitura.

Ciuilis & moderata regni forma apud Romanos.

Quibus conditionibus Romæ regnatũ fuerit.

Regum Romanorum officia.

Pythagoreorum Regũ officia fuisse.

Deos colere, iudicare, imperare. Quæ tria, in Papiniano complectebatur ius apud Romanos.

Ius regium Papinianum.

Infantia pop. Romani.

Septizonium cur liber hic sit dictus.

Septimontium cur.

Res Platonicæ.

Cephalœnia de septẽ Regibus ex L. Floro sert, quisquis, profuerit imperio Romano. Romulus.

tali con-

tali conditore fuit opus, vt tolleretur tyrannus Amulius, nouum regnum exurgeret: ciuitas institueretur, coniugia negata quærerentur. Audaces enim fortunam iuuare conſtat, molemque ingentem non extrui ſine alicuius incommodo poſſe. Quid Numa religioſius, & continentius? Talem tunc res quoque poposcit, vti rudis ac ferox populus metu deorum formaretur & mitigaretur. Is enim ex intemperantia & feruore Martio ciues ad pacem & modeſtiam traduxit: vt vi & iniuria partum imperium iuſtitia, & religione gubernaretur. Quapropter non ineptè Plutarchus Numam ac Lycurgum legiſlatores Reges citharistis, vel muſicis artificibus comparauit: ſed diuerſam vtrumque reformandæ ciuitatis rationem ſequutum eſſe dicit. Numa namque vehementiam Romæ bellicam, nimiumque intenſos neruos remiſit. Lycurgus autem delicijs deditam, & diſſolutam opibus & luxu Spartam intendit. Auctor enim fuit vti relictis theatris ac cænaculis, in palæſtra atque armis ſeſe exercitaret populus Spartanus, depoſitoq; auto & argento, thoraces induceret, ferrum ac enſes tractaret. E contrà Numæ ſucceſſor, Tullus tertius ille Regum, artifex militiæ, imperijque & Vrbis amplificator Lycurgum imitatus liræ ſuæ neruos intendere rurſus non dubitauit. Sed bellatrici Romæ atque imperaturæ quàm fuit vtilis ac neceſſarius? Is enim longa pace ſegnem populum denuo ad arma reuocauit, diſciplinamque militarē formauit, vt acueret ratione virtutem. Duplicauit idem imperij fines, Alba vicina ſublata, conſanguineoque populo intra corpus ciuitatis recepto. Deinde quid ædificator Ancus? Vrbem muro tutiorem reddidit, ponte iunxit, ſalinis inſtruxit, & colonia ad mare extendit. Iam verò Tarquinius Priſcus quantam principi populo maieſtatem addidit, ſenatus ac equeſtris ordinis incremento? quantam ex ipſo habitu dignitatem? faſces, inſigniaque imperij atque ornamenta triumphi à domitis Etruſcis auferendo? Inſtitutus autem à Seruio cenſus quid effecit, niſi vt ipſa ſe noſceret reſpublica, ſuaque vitia reprimere ſemper poſſet? Poſtremò Superbi illius importuna dominatio non parum profuit. Hæc enim in cauſa fuit, vt agitatus iniurijs populus cupiditate libertatis incenderetur. Itaque nullus Regum iſtorum fuit, qui non ſuis auſpicijs remp. promouerit; nullus qui non ex aliqua parte fuerit vſus. Atque hæc in vniuerſum de regni forma, imperijque Romani prima origine, altiùs, ab ipſis ſcilicet incunabulis principio ſumpto, iam dicta ſufficiunt. Itaque promoto nunc pede, ad ſingulorum Regum acta ſecundùm ordinem ſuppletæ Capitolinæ tabulæ propetemus: cuius verba ſic habent.

Numa Pompilius.

Numa Pompilij & Lycurgi comparatio. Harmonia ponitur.

Tullus Hoſtilius.

Ancus Martius.

Tarquinius Priſcus.

Ser. Tullius.

Tarquinius Superbus.

ROMVLVS. REX. PRIMVS.

Romulus. rex. Vrbem. condidit. anno. primo. Olympiadis. vii. Qua. vicit. in. ſtadio. Daicles. Meſſenius. regnante. Athenis. Charope. a. d. xi. Kal. Maias.

VRBS. ROMA. gentium terrarumque victrix quo primùm anno fuerit condita, variæ ſunt etiam antiquiſſimorum opiniones. Quibus brevitatis cauſa prætermiſſis, quum ab alijs diligenter & exactè ſatis eas enarratas ſciam, probatiori, magisque receptæ aſſentiri, atque inhærere viſum fuit: quæ Olympiadis ſeptimæ anno circiter primo conditam tenet. Eius autem aſſertores habemus Eratoſthenem Cyrenæum, Apollodorum, M. Catonem, Q. Catulum: & qui hos ſetè ſequuti ſunt Polybium Megapolitanum, Dionyſium Halicarnaſſæum, C. Sempronium, Theophilum Antiochenum, Cornelium Nepotem, & C. Iulium Solinum, vt alios plures prætermittam. Horum enim pletique recitatis ac refutatis aliorum opinionibus ſuam hanc ſententiam firmis rationibus tectè probare, tuetique videntur. Qui verò ab hac Eratoſthenis inuicta, vt aiunt, regula multis annis diſſentiunt, fabuloſam potiùs, quàm veram ac receptam vrbis Romæ originem ſunt amplexi: vti Ariſtoteles Stagirites, Timæus, & Agathocles, Siculi; Cephalon, Callias, pluresque Græci, quos Plutarchus in Romulo, & Dionyſius Halicarnaſſæus recenſent. His adde Latinos L. Cincium Alimentum, & Q. Fabium Pictorem. Iam qui in vno vel altero, tertióve tantùm variant anno, parum profectò, vel ferè nihil diſcrepare videntur in reliqua temporum ſerie. Quod fortè contigit vel propter varium anni exordium, diuerſis temporibus obſeruatum: vel quòd hiſtorici quidam duos vel tres annos ampliùs, quàm ceteri, Latinorum ac Albanorum Regibus: alij rurſus ſeptem Romanis Regibus ſimul annos CCXLI. vel CCXLIII. vel CCXLIV. adſcribant. Quo factum videtur vt in hiſtoria vetuſta Romana incerta quædam annorum ſupputatio, vel vſque ad bellum Punicum primum ferè reperiatur, vt ex annalibus noſtris conſtare poterit. Sunt tamen vbique in numerorum notis librariorum culpa inuectæ difficultates

Roma quando condita.

Eratoſthenis inuicta regula.

Cur in annis vrbis Romæ notandis alij quoque ſcriptores diſcordent.

cultates in auctorum omnium libris, non parum obscuritatis adferentes. Quæ profectò studiosorum diligentia corrigi tandem ad fastorum atque annalium fidem debent. Quisquis autem est auctor ille fastorum Capitolinorum antiquitatis ac historiæ veteris peritissimus, quem operis elegantia sæculi omnino florentis fuisse demonstrat, eundem Eratosthenis calculum cum multis aliis, vt approbatissimum, sequi videtur, sicut eius ex fragmentis, quæ meis hisce annalibus inserere proposui, colligere possumus. Sed quónam ipsum nomine proprio celebrare poterimus, adhuc obscurum nobis est. Equidem temerè non crediderim, fuisse Verrium Flaccum Grammaticum libertinum, qui nepotes Augusti Caium, & Lucium Romæ in Palatio docuit; quod ex vno loco libelli veteris de claris grammaticis Latinis, Suetonij Tranquilli sub titulo nunc extantis, quidam conijcere voluerunt. Cuius hæc sunt verba de Verrio, vbi loquitur: Staruam habet Prænestæ in inferiore fori parte, contra hemicyclum; in quo fastos à se ordinatos, & marmoreo parieti incisos publicârat. Sed quàm procul hic locus à foro Romano, vbi fastorum marmora inuenta fuere? Visum est igitur noua metamorphosi quadam accommodare locum, & vt ipsorum opinioni magis suffragaretur, immutare contra fidem exemplarium non nihil nomen, & pro Prænestæ, propè Vestæ, vel pro Vestæ legendum ibi esse, censere: quo Palarinus ille grammaticus staruam habuisse in foro Romano, fastosq; suos ibidem publicasse videatur. Egregia, me Hercule, foret, & ingeniosa correctio: si fastorum appellatione solum intelligerentur illæ magistratuum Rom. tabulæ, quæ Romæ in foro publicantur, & si eorum opinioni simul auctoris cetera verba congruerent. Verùm in his ferè nihil ad fatinam, nisi quod prodant, Verrium fastos ordinasse, & publicasse marmoreo parieti incisos. Quales tamen fuerint non explicant. Si sacri, de Capitolinis profectò fallis Intelligi verba nequeunt. Si ciuiles, adhuc dubium est, an de vrbicis Romanorum magistratuum, an de municipalibus loquantur: quod quidem apertè videntur adferre, cùm municipium ipsum nominent. Haud dubium quidem est, quin municipia & coloniæ alicuius nomnis suos annos magistratus, suaque sacra habentes, fastos etiam suos habuerint. Quorum nonnullæ reperiuntur adhuc tēporis per Italiam reliquiæ. Ceterùm Prænestæ non paruum municipium fuisse, sed vt antiquissimum, sic amplitudine celeberrimum; cùm ipsæ ruinæ, tum auctorum plurima loca testari poterunt, quæ huc singulatim adferre longum esset. Sufficit vnum hoc, quòd L. Flotus Prænestæ nominet inter Italiæ municipia splēdidissima, quæ dominante, proscribente què L. Sulla dictatore, sub hasta venīere cum Spoletio, Interamnio, atque Florentia. Sex. Pompeius Festus Prænestinos recensuit inter eos Italiæ populos, qui ad ciuitatem ita venerunt, vti & * municipia essent sua cuiusque ciuitatis & coloniæ: hoc est, vt A. Gellius opinari videtur, qui cùm ciues essent Romani, sui tamen iuris erant, suisque vtebantur legibus: muneris tantùm honorarij cum pop. Romano participes, vt ciues Romani dicerentur, & in legione tanquam ciues militarent. Itaque Ser. filius aiebat, hos ea conditione ciues Romanos factos, vt semper remp. separatim à pop. Rom. haberent. Quod si ita est, vti sacra, iura, leges, magistratusque suos habuerint Prænestini; fastos etiam peculiares tàm sacros quàm ciuiles habuisse, ex quorum ordine remp. administrarent, omnino putandum erit. Ouidius poëta quidem plures municipiorum Italiæ fastos peregrinos, & à Romanis diuersos recenset fastorum libro tertio, & libro denique sexto Prænestinos disertè nominat, vbi Iuno dea sic loquitur:

Inspice quos habeat nemoralis Aricia fastos,
*Et populus Laurens * Lanuuiumq; meum.*
Est illic mensis Iunonius. Aspice Tibur,
Et Prænestina mœnia sacra dea,
Iunonale leges tempus: nec Romulus illas
Condidit, at nostri Roma nepotis erat.

Intelligantur hæc licet de sacris dierum ac mensium fastis. Quis ideirco docere poterit, ciuiles magistratuum fastos his municipijs aut coloniis non fuisse? cùm similium reliquiæ nunc temporis etiam reperiantur: vt in annalibus suo loco constabit. Iam verò qua ratione cetera dicti auctoris de Vertio adducta verba ipsorum opinionem confirment non video. Nulla enim Verrij Flacci statua, nec eius vllæ partes Romæ apud Capitolina marmora in foro, vel iuxta forum inuentæ sunt; nec hemicycli vlla vestigia, in quo Verrium fastos suos publicasse legimus, ibidem apparuere. Quin & marmorum ipsa fragmina in Capitolium translata si bene consideres, non hemicycli, sed plani potiùs parietis formā inter se collata repræsentant. Igitur ex iam dictis, opinor, liquet, quàm non solidè coniecturas suas fundârunt, qui ex illo de claris grammaticis libello Verrium Flaccum auctorem esse Capitolinorum fastorum asserunt, & eius opinionis ob causſam vulgati libelli verbum quoddam, vt vitiatum, immutare volunt. Veritatem in ignorantiæ puteo, vel vetustatis caligine latentem per vestigia & cōiecturas inquirere fas quidem esse puto: modo fiat sine bonorum

auctorum

Auctor fastorum Capitolinorum incertus.

Verrius Flaccus.

Sacri, & ciuiles fasti.

Municipales fasti.

Prænestæ municipiorum Romanorum.

* Municipes essent suæ fere legendum.

Prænestinorum fasti.

* Sic reddidi. Nam de Iuno Sospite celebratur Lanuuij vero Peruetus. In vulgatis male Lauinium.

auctorum incommodo vel iniuria. Equidem cùm Capitolinorum fastorum marmora nobis residua sæpiùs ipse contemplarer, atque maiore semper cum admiratione summâ operis illius elegantiam, atq; ordinis pulcherrimum filum & contextum, telæque tam nobili atque eximiæ intertextas artificiosissimè familiarum illustrium successiones, animo perpenderem: sæpiùs etiam opinari coactus fui, non tam Verrium Flaccum, quàm T. Pomponium Atticum istius structuræ incomparabilis magistrum, vel architectum esse. Quis enim inter veteres lustoricos tam Latinos, quàm Græcos, quorum memoria ad nos peruenit, quæso, reperierit, qui Capitolinorum ordine modoque sic magistratus Romanos annis ac temporibus suis accommodauit, vt simul cognationum successiones, per singulas personarum appellationes, continuarit, quemadmodum in Capitolinis illis marmoribus factum videmus? Legimus apud Plinium libro xxxv. cap. 11. M. Valerium Messallam senem de Romanis familijs scripsisse volumina. Et apud Cornelium Nepotem, à iam dicto T. Pomponio quorundam illustrium virorum rogatu quasdam familias gentium Romanarum à prima stirpe seriatim ad sua tempora singulis libris fuisse descriptas: sed qui magistratus Rom. eorumque præclara gesta, temporum & annorum ordine describendo suum cuique genus ad proauos, vel abauos vsque attexuent, præter hunc ipsum Pomponium inuenio neminem. Qui hoc mannalibus suis præstitit, mirum in modum à M. Ciceronе laudatis in Bruto, propter temporum ordinem explicatissimum & rerum Romanarum memoriam breuiter in ijs comprehensam. Quos ipsos in annorum calculis se sequi profiteretur ibidem. Familias autem Romanas simul in eodem opere fuisse declaratas, pulchrè nobis ostendit Cornelius Nepos: qui non diu post Attici mortem admodum accuratè vitam eius descripsit. Nam vbi studia, eruditionem, ac illius scripta recenset, de iam dictis annalibus sic verba facit. Moris etiam maiorum summus imitator fuit, antiquitatisque amator: quam adeò diligenter habuit cognitam, vt eam totam in eo volumine expositurit, quo magistratus * ordinauit. Nulla enim lex, neque pax, neque bellum, neque res illustris pop. Rom. quę non in eo suo tempore sit notata. Et quod difficillimum fuit, sic familiarum originem subtexuit, vt ex eo clarorum virorum propagines possimus cognoscere. Annę nobis hoc idem præstant Capitolini fasti? Me hercle, ni fallor, prorsus idem. Et quamuis annales volumen illud non appellet Nepos, ex argumento tamen cõstat annales fuisse. Quod etiam ex Cicerone colligimus, nam in exordio Bruti fingit elegãter, se isto Pomponij libro admonitum esse, vt ab ipso sumeret aliquid ad se reficiendum, eumque remunerandum, si non pari, at grato tamen munere. Quibus sanè verbis videtur indicare, se de claris oratoribus ordine temporum Pomponij sui exemplo, vel etiam ex eius annalibus disserere velle, sicut ipsum fecisse liber illius ostendit. Rursus vbi deinde Pomponium ad ista respondentem induxit, fatetur idem: se post editos Ciceronis de rep. libros, non minùs impulsum atque incensum fuisse ad veterum annaliũ memoriam comprehendendam. Quo, scilicet, per temporum gradus, vt opinor, ciuitatis Romanæ statum omnem perlustrando, meliùs de optimo iudicare posset. Nam libris illis sex suis Cicero remp. ciuitatis optimam, non more Platonico qualis esse deberet, & nusquam reperitur, descripsit: sed qualis erat à maioribus in optimo statu Romæ constituta. Quemadmodum Macrobius in Scipionis somnium commentando testatur. Quapropter ex iam dictis apparet haud dubium esse, quin Attici volumen illud annales fuerint: qui veterũ annalium populi Romani res omnes breuiter memoriæ caussa cõplectebantur. Quin ipse Tullius ad Atticum scribens, &, vti solet, de rerum tempore & annis ipsum consulens epistolarum lib. xiii. annalem eius hoc volumen appellat, vbi sic ait: Quibus Coss. Cameades, & ea legatio Romam venerit scriptum est in tuo annali. Hæc nunc quæro, quæ causa fuerit. Quin etiam testem habemus Asconium Pædianum, qui annales Attici citat non semel: vt, pro Corn & in Pisonem. Vt denique finem faciam, & ab hoc diuellar argumento; cùm tantæ fuerit auctoritatis Attici volumen illud, in quo tam accuratè succinctèque magistratuum Romanorum successiones, & illustrium hominum genus, & tempora persequutus est: non possum profectò non aliquando dubitare, cum fastos Capitolinos eiusdem generis, ordinis, & antiquitatis quasi esse videam, num Atticus horum auctor esse possit. Quod palàm asserere cùm difficile sit, quia Com. Nepos fastorum inter eius scripta non memiuit: impelloramen ad minus suspicari, quempiam alium doctum historicum postea ex dictis Attici annalibus maiorum magistratuum fastos ordinasse populo Romano publicandos: quemadmodum & M. Tullius claros oratores suos ex ijsdem excerpserat, & digesserat. Iuuat suspitionem hanc meam Com. Tacitus lib. historiarum quarto scribens, post Vitellium occisum ciuili bello sublato, rerumque summam adepto Vespasiano, post Romam conditam anno dccclxxiii. ipso rerum, & Tito eius filio Coss. fastos Romæ renouatos fuisse. Tum enim, vt Tacitus refert, è patribus anni initio sorte ducti, per quos redderẽtur bello rapta; quique æra legum vetustate delapsa noscerẽt, figerentque, & fastos adulatione temporum foedatos exonerarent, modumque publicis impensis facerent. Quod decretum est factum

Capitolinorum fastorum marmora nobilissima reuocata.

T. Pomponius Atticus.

M. Messalla orator de familijs Romanis.

* ornauit alijs.

Fasti quando Romæ renouati, & correcti.

T. Pomponius Atticus quando mortuus.

anno centesimo primo post Attici mortem: qui, vt Corn. Nepos auctor est, Cn. Domitio, C. Sosio Coss. decessit, anno Vrbis DCCXXI. Non adeò mirum itaque videri potest, si quis opinari velit, Attici annalium imitatorem quempiam, ex ijsdem maiorum magistratuum, triumphorumq; fastos ordinasse, diu post Verrij Flacci tempora; quando palàm est, vberiùs etiam multò productos fuisse, & inter marmorum fragmenta repertatur vnum, in quo ludi sæculares, à Domitiano Augusto facti, fuere insculpti, sicut ex vestigijs, & anno Vrbis adscripto clarè cognoscimus. Ceterùm in hisce, quæ sola coniectura nituntur, cuique liberum sit iudicium. Mihi quidem fasti Capitolini vel ἀνώνυμοι καὶ ἀδέσποτοι manebunt, vel Pomponiani, tanquam in aliam inde domum adopiati æstimabuntur, donec quid certius de illorum auctore ex antiquitatis tenebris eruatur.

Fasti Pomponiani.

Iam ante diem XI. Kal. Maias pomœrium Vrbis à Romulo ductum fuisse consentiunt quàm plurimi auctores, qui dies Parilia dictus est, ab Iliæ Vestalis partu; vel Palilia, quod eodem à pastoribus sacra Pales deæ iam olim obirentur, quo simul vrbis Romæ natalem celebrabant postea Romani. Hinc ita Propertius in Tarpeiæ fabula lib. IV. cecinit.

Parilia vel Palilia.

Vrbi festus erit, dixere Palilia patres,
Hic primus cœpit mœnibus esse dies,

Suffragatur item Cicero de diuinatione. L. Tarrutius Firmanus, inquit, Chaldaicis sermonibus eruditus vrbis Romæ natalem diem repetebat ab his Parilibus, queis eam conditam accepimus. Ex eodem autem L. Tarrutio mathematico signorum cælestium concursum, hoc est, eius temporis horoscopum collegêre, M. Varro, C. Sempronius, & Solinus, quo Romulus faustissimis auspicijs tantæ Vrbis atque imperij fundamenta iecit. Sed vide Liuium lib. primo, Dionysium Halicarnassæum secundo, & Plutarchum in Romulo.

Horoscopus vrbis Romæ.

Idemq. populum. distribuit. Senatus. equitum. ac. plebis. ordines. legit. tribus. et. curias. constituit. atq. ciuitati. sacra. legesq. dedit.

ROMVLVS Vrbis factis fundamentis, ductóq; pomœrio, non tam illius, reip. custodiam atque salutem in altis muris, latis & validis propugnaculis, amplis, profundísve fossis positam esse iudicauit; quàm beneuolentia, & concordia ciuium. Eam verò vti adipisceretur & conseruaret, opus esse in primis cognouit religione patria simplici, ordinũ temperata quadã diuisione, legum ac iustitię æquitate, laboris atq; negocij assiduitate. Religione quidem certa ac simplici, ne opinionũ diuersitas distraheret ciuium animos, morumq; discrepantiã inducerent. Siquidem religio est virtutũ omnium, & in primis concordiæ fundamentum, ac validissimũ animorum frenum; quo solo facillimè populus ducitur atque in obedientia continetur. Ideoq; Alexander vel fallam religionem, superstitionémve solebat cõmendare, quod facilè per illã omne conceptum in animos hominũ illaberetur, & commodè vulgus ad quiduis impelleretur. Ordinum autem temperatam diuisionem postulari constabat, vti quisq; conditionẽ atq; officium nosceret, seruaretq; suũ: cuius vel ignoratio, vel obliuio turbas, discordias ac rerum confusionem generat. Nam vt affirmat ex Panætio Tullius, nulla vitæ pars neque publicis, neque priuatis, neque forensibus, neque domesticis in rebus: neque si tecum agas quid, neque si cum altero cõtrahas, vacare officio potest: in eoque colendo sita vitæ est honestas & securitas omnis, in negligendo turpitudo ac diffidentia. Legum verò ac iustitiæ æquitatem requiri videbat, qua sibi benè constaret ciuitatis corpus, ex conuenarum diuersa & discordi congetie conflatum. Hæc enim societatem tuetur humanam, commercia conseruat, ciuitates adauget, omnesq; adfert cõmoditates, quæ ad humanam vitam sustentandam sunt necessariæ. Officiorum enim magistra legum æquitas est ac veluti ciuitatis anima, Demosthene oratore teste; qua ablata, velut exanime corpus, concidat illa & pereat oportet: maximè si animæ rationalis vi nobiliore destituatur, cuius instar in ciuitate legum æquitatis executor princeps, vel magistratus est. Denique in labore, industria, ac negocijs continuis exercendam ciuitatem existimauit, quæ virtutes exacuunt, ignauiæ atque ocij vitia tollunt, dulcia, sed cæca malorum scelerumq; semina: ex quibus superbia & luxus, moxq; discordiarum origines, temeritas & contumelia, enascuntur: vti pulchetrimè Pindarus Solonem atque Pythagoram sequutus cecinit.

Vrbium vera salus & tuta custodia. Quæ requirantur ad concordiam ciuitatis conseruandam. Religio.

Ordinum distributio.

Legum æquitas.

Ciuitatis anima.

Occupatio & labor.

Itaque Romulus ne regnum occupasse, vel contra alicuius voluntatem obtinere videretur, ex aui Numitoris auctoritate & consilio multitudine omni in concionem vocata, populum rogauit, an vnius, an plurium imperio subesse mallet, ipséque communicato consilio discerneret, quod sibi ac reipub. vtilius videretur. Populus communi suffragio vnum Regem, ac Romulum se velle declarauit: Qui regia potestate institutus, & sumptis extemplò auspicijs confirmatus, rempub. ordinare cœpit, cũ priùs augendæ multitudinis caussã in Capitolio asylum aduenis omnibus aperuisset. Quem locum inter duos lucos conseruerat tutelæ ac libertati aduenarum: quò qui confugissent liberi, an serui religionis priuilegio mox æquo cum alijs omnibus iure in ciuitatem Romanam reciperentur.

Primæ curiæ, & lex de regni ineundi.

Romulus rex declaratus auspicijs confirmatus.

Asylum.

Vetus

Vetus in hoc consilium condentium vrbes sequutus, ac sæpiùs antè ab alijs vsurpatum, qui religionis ac libertatis prætexru obscuram, pauperem ac humilem ad se conciĉdo turbam, nasci è tetra sibi prolem mentiti, vicinarum ciuitatum vires carpere, suas adaugere solebant. Quod sibi tum quoque oportunum videbat Romulus esse, cùm multæ per Italiam vrbes vel tyrannide, vel paucorum factionibus opprimerentur. Ingentem igitur breui spatio omnis generis hominum multitudinem congregauit, & cùm iam virium haud pœnitteret, primò vniuersum populum In tres æquales partes diuisit, quas tribus appellauit; & vnamquamque tribum in decem curias, & has iterum in decurias: quibus omnibus duces suos præfecit, decuriones, curiones, & tribunos vocatos. Ex tribubus autem Ramnensium prima, à Romulo dicta est, in qua Albani omnes erant ad tria millia peditũ, & equites trecentos, qui cum Romulo Romam coloniam condiderunt. Dnæ reliquæ ex populo aduentitio constabant, Tatiensium vna ex Sabinis, vt multi existimant; Lucerum altera, vel ex Etruscis, qui cum Lucomone, vel ex Ardeatibus, qui cum Lucero Romam tùm temporis commigrarant; vel mixtim ex omnibus qui in lucum Asylum confugerant. Curijs autem triginta vt Dionysius, Plutarchus alijque, qui M. Varronem sequuntur, volunt, partim locorum; partim virorum nomina sunt indita. Liuius tamen & hunc sequuri Pædianus & Sex. Pompeius Sabinarum raptarum nomina his deinde imposita fuisse tradũt. Nihilominus ipsa vetusta, quæ adhuc apud quosdam auctores sunt residua curiarum nomina pauca Liuium redarguere aliquantulum videntur, quod ex Sex. Pompeio maximè cognoscitur.

„ Nouæ curiæ, inquit, proximè compitum Fabricium ædificatæ sunt; quòd parum amplæ
„ erant veteres à Romulo factæ, vbi is populum & sacra in partes triginta distribuerat, vt in
„ ijs ea sacra curarent. Quæ quando ex veteribus In nouas euocabantur, quatuor curiarum
„ per religiones euocari non potuerunt. Itaque Forensis, Raptæ, Velienſis, Veliriæ res diui-
„ næ fiunt in veteribus curijs Idem Sex. Pompeius affirmat alio loco Titiam curiã à T. Tatio rege vocatam esse; & Tifatam à loco, veteres enim Tifata iliceta dixisse ibidem indicat. Sic Forensis à Foro, Velienſis, & Velitia videntur à Velia nuncupatæ, qui tractus ad forum erat in radice Palatini montis. Sauciam verò cutiam, cuius Liuius lib. IX. meminit, & Raptam, quam recenset inter alias Sex. Pompeius, ex Sabinarum casu & fortuna verisimile est nomen traxisse. Iam Calabram curiam vbi tantùm ratio sacrorum gerebarur, Sex. Pompeio teste, à calando vocatam esse Macrobius docet Satum. lib. primo. Atque eo modo Romulus vrbem agrumque Romanum singulis tribubus, curijsque æqualiter diuisit, exceptis tamen partibus quas publico, & quas templis ac cunarum sacellis construendis; sacrisque muneribus obeundis addixit. Etenim, vt ex iam dictis cõstat, singulis curijs suas ædes, deos colendos, suaque sacra curanda attribuit: Vniuersis autem comitiorum suffragiorumque iura, atque totius ferè reip. arbitrium permisit. Vnde Curiarum appellationem Pomponius de origine iuris prodijsse arbitratur. Postea, liquit, aucta ad aliquem mo-
„ dum ciuitate, ipse Romulus traditur populum In triginta partes diuisisse; quas partes Curias appellauit propterea quòd tunc reip. curam per sententias earum partium expediebat. Non solùm enim Reges, sacerdotes, ac magistratus creatos, verùm etiam leges omnes ad Ser. Tullij regis tempora vsque comitijs curiatis perlatas esse cõstat: hoc est, per curias diuiso populo, cùm suffragia ferenda essent. At Ser. Tullius primùm in centurias populum distribuit secundùm census, & comitia centuriata inuenit, vt postea suo loco dicetur. Rursus vt consilium reipub. pararet, ordinum dignitatumque gradus secemeret, aliam deinde populi vniuersi diuisionem fecit, ab humili ac paupere multitudine Illustrioribus segregatis, qui genere, opibus, ætate ac virtutibus præcellebant: E quibus centum creat senatores, ex seniorum prudentiorumque numero, qui patres ab ætate & honore, eorumque progenies patricij appellati. Atque hic primus ordinum gradus, & supremum in ciuitate consilium fuit, ad quod de summa reip. referretur, & quorum auctoritate agerentur omnia quæ publicè suscipienda erant. His autem plebis tutelam ac patrocinium cõmendauit, tenuioribus ciuibus in ditiorum ac patriciorum tutelam distributis; vti quælibet nobilis ac patricia domus plures haberet è plebe familias, quas auctoritate ac patrocinio suo ab aduersariorum iniurijs defenderet, filias egenas elienrium dotaret. Quæ maxima laus familiarum nobilium, quam plurimas habere, vel hæreditarias, vel virtute partas panpetum clientelas: ideoque religio item erat alteris in alteros testimonium dicere. Atque hoc vinculum in nouo populo ad concordiam seruandum constat fuisse maximum. Familiæ verò nobilissimæ quæ ab his primis senatoribus promanârunt, patriciæ maiorum gentium appellatæ sunt, è quibus istas fuisse comperio.

Vetus mos condentium vrbes.

Prima populi distributio per tribus & curias.

Ramnenſes.

Tatienſes. Luceres.

Curiæ xxx.

Curiæ nouæ.

Curiæ veteres.

Comitia curiata

Cur dicta Curiæ.

Centuriata comitia.

Altera populi distributio in patricios & plebeios.

Senatus.

Patroni, Clientes.

Familiæ patriciæ maiorum gentium.

HOSTILIA.	POTITIA.	PINARIA.
FABIA.	HORATIA.	ANTONIA.
QVINCTILIA.	ROMILIA.	TARPEIA.

Senatorum lectio.

Senatores autem hac ratione legisse Romulum tradit Dionysius. Iussit vnamquamque tribum tres

bum tres omnium præstantissimos è suo corpore creare, atque his nouem lectis, vnamquamque deinde curiam tres item simili modo renunciare; atque ita nonaginta nouem pop. suffragio creatis, ipse centesimum declarauit, cui & administrationem rerum vrbanarum se absente, cùm foris exercitum duceret, committere solebat; qui idcirco præfectus vrbis est appellatus. Alteram porrò lectionem fecit ex nobiliore iuuentute, è qua tres equitum centurias conscribi iussit, ex singulis tribubus singulas; vnde & nomina ipsa tribuum centurijs remansêre, vti Ramnenses, Tatienses & Luceres appellarentur. His autem militaris exercitationis causa custodiam corporis sui commisit, Celeres primùm dictis; vel à celeritatis officio, vel, vt Valerius Antias prodidit, à Fabio Celere primo eorum Præfecto. Sed audiamus Sex. Pompeium de his differentem. Celeres, inquit, antiqui dixerunt, quos nunc equites dicimus; à Celere interfectore Remi, qui initio à Romulo ijs præpositus fuit; qui primitus electi fuerunt ex singulis curijs deni, ideoque omnino trecenti fuêre. Et ahbi sic dicit. Trossuli equites dicti, quòd oppidum Tuscorum Trossulum sine opera peditum ceperint. De eadem re diffusiùs etiam Plinius lib. xxxiii. cap. ii. scribit in hunc modum. Quin etiam ipsum equitum nomen sæpe variatum est, in ijs quoque, qui ad equitatum trahebantur. Celetes sub Romulo Regibusque appellari sunt, deinde Flexumines, postea Trossuli, cùm oppidum in Tuscis, citra Volsinios passuum nouem millia sine, vllo peditum adiumento, cepissent eius vocabuli. Idque durauit vltra C. Gracchum. Iunius certè qui ab eius amicitia Gracchanus appellatus est, scriptum reliquit his verbis. Quod ad equestrem ordinem attinet, antea Trossulos vocabant, nunc equites vocant: ideo qui non intelligunt Trossulos nomen quid valeat, multos pudet eo nomine appellari; & caussam quæ suprà indicata est exponit: inuitosque etiamnum Trossulos vocari. Hæc ibi Plinius, sed cur Flexumines appellentur non declarat. Quidam tamen ibi legere malunt Flexanimos; quæ si vera lectio est, ratio nominis haud dubia est, eos quippe sic vocatos ab eloquentiæ studio, cui hic ordo præclaram operam nauare solebat. Quemadmodum Cicero de oratore lib. iii. ex vetusto poëta quodam orationem flexanimam appellat, quæ animos flectere posset. Et quamuis Romuli successor Numa, teste Plutarcho Celerum ministerio ad custodiam corporis non sit vsus; alios tamen Reges eosdem resumpsisse, & numerum eorum adauxisse ex sequentibus constabit. Ab his initijs ordo post senatorum secundus equitum Romanorum promanauit; nam tertius atque infimus reliquæ multitudinis fuit, plebeius exinde dictus, quòd vrbanam atque rusticam plebem omnem complecteretur, propter obscuritatem vel paupertatem exclusam à superioribus ordinibus. Itaque Ausonius poëta Romam triplicem facit, in grypho ternario sic canens.

Præfectus vrbi.
Equum lectio.
Celeres.
Trossuli.
Flexumines.
Plinij locus declaratus.
Plebeius ordo.

Martia Roma triplex equitatu, plebe, senatu.

Verùm medius equester ordo inter senatum & plebem erat interiectus, vt ex Appiano, Liuio, Valerio, Plinio alijsque auctoribus est manifestum. Atque hæc de ordinum gradibus antiquaque pop. Rom. distributione isto loco dicta sufficiant: quādoquidem vir vndecunque doctissimus, & in antiquitate Romana versatissimus Carulus Sigonius hæc adeò exactè atque eruditè, in libris suis de iure ciuium Romanorum, est executus, vt alijs nihil ferè reliqui ad scribendum fecerit. Neque longè dissimilem reip. formam nobis describit Pythagoræus Hippodamus apud Stobæum, è quo studiosus lector abundè poterit de ordinum istorum vsu & differentia instrui, ficandem cum historia Romana conferre non piguerit.

Religionis constitutio.
Consecratio.
Consualia.
Dij Romanorum.
Hercules.
Deæ, Pan.
Sangus, Cloacina.
Annus Romuli.
Sacerdotum collegia ex patricijs.
Flamines.

Iam de religione, quantum ijs initijs satis erat, Romulus quædam noua constituit, nam Consum consecrauit, & Consualia, aliaque publica curiarum, priuataq. familiarum sacra cæremoniasve vel instituit, vel ab alijs accepit. Adsciuit ab Albanis suis eosdem ferè quos Græci habebāt deos, Iouem, Iunonem, Ianum, Saturnum, Martem, Palladem, Mercurium, Apollinem, aliosque, probrosis tamen Græcorum fabulis, vt Dionysius ait, repudiatis. A vicinis autem Arcadibus, qui Palantiū condiderant Herculis in foro Boario sacra Græco ritu ab Enandro instituta; item Saturni sacra ab Hercule ibi relicta ad aram eiui Capitolini. Cerealia quoque, & Panis Lycæi sine Fauni Lupercalia antiquissima sacra recepit, vt à Liuio, Dionysio & alijs memoriæ proditum est. Cùm Sabinis deinde pace facta & communicata repub. Sangus & Cloacina, Sabinorumque antiqua quædam sacra admissa sunt: creuitque simul eum imperio & rep. religio successu temporis in immensum: quam tamen totam suis legibus ac ritibus formauerat Numa Pompilius, iuris diuini conditor apud Romanos. Annum quoque Romulus ordinare non neglexit, quem decem mensium fecit, & Martium primum à patre Marte vocauit: qui tamen Albanis antea tertius mensis fuerat, vt pulchrè declarat Ouidius lib. iii. Fastorum. Sacerdotum insuper collegia plura Romulus ex senioribus & nobilioribus patricijs instituit, nempe augurum, aruspicum, curionum, fratrum arualium, vt latè Dionysius ex Varrone, & Gellius ex Massurio Sabino referunt. Creasse item duos Flamines Dialem & Martialem Plutarchus auctor est: Liuius tamen & Dionysius à Numa rege flaminum collegium institutum esse tradunt.

Nunc

Nunc porrò præcipuæ à Romulo latæ leges, quibus reip. nascentis statum firmauit, recensendæ sunt, quas verisimile est non admodum multas fuisse: nimirum in ciuitate infrequenti, & prima illa rep. legum multitudinem parum necessariam esse, quilibet iudicabit, in qua præsertim iussa Regum pro legibus habentur. *Leges primæ à Romulo latæ.*

Legem de imperio suo tulit. Populum enim, vt dixi, ex aui sui Numitoris consilio rogauit, VTRVM. *vnius. an. plurium. imperio. gubernari. mallet. &. cui. quibus. ve. tus. omne, potestatémque. in. se. regiam. dare. vellet. Populus. vnum. sciuit. ius. regium. potestatémque. in. se. omnem. Romulum. habere. eum. imperio. ducere. exercitus. bella. gerere. pecuniam. publicam. per. quæstores. suos. tractare. iussit.* Vide Dionysium lib secundo, & Plutarchum in vita Romuli. Regiam vocat hanc legem Vlpianus Iurisc. qua Regis summa potestas à populo confirmatur, firmque publico consensu legitima. Meminit eiusdem Tacitus annalium lib. xi. & hanc Curiatam appellat, qua populus ceteris etiam deinde Regibus, excepto postremo Tarquinio dedisse imperium videtur, & hanc ostendere dicit, quæstores Regibus etiam imperantibus in republica fuisse, eandemque L. Brutum Regibus exactis cùm primùm Consul esset factus, de suo, collegæque imperio repetijsse. *Regia lex de imperio primò.*

Legem de perduellione, atque Vrbis suæ maiestate tulit. NE. *quis. nisi. per. portas. ingrederetur. egrederetúrve. mœnia. sacrosancta. essent. Qui. contrà. fecisset. fossam. vel vallum. transiliisset. tanquam. perduellis. impunè. necaretur.* Hanc primam pomœrio ducto legem à Romulo latam volunt multi, occasione dissidij inter ipsum & Remum fratrem eius exorti; qua lege & hunc primum cecidisse tradunt Liuius & Dionysius. Ante Vrbem munitam, & mœnia extructa latam fuisse demonstrat auctor, qui de viris illustribus scripsit, siue is Plinius secundus sit, vti vulgò inscribitur, siue Cornelius Nepos. Suetoniúsve, vt quidam autumant. Aurelióusve Victor, cuius breuiario hanc vitarum epitomen in antiquis codicibus manuscriptis insertam inueni. Itaque de nomine adhuc inter doctos controuersia est: quo fit, vt veluti anonymum libellum eitent plures. Is igitur in primo capite seu Romuli vita apertius hoc exprimit his verbis. Ipsi fratres pastoribus coadunatis » ciuitatem condiderunt, quam Romulus augurio victor, quòd ipse XII. Remis VI. vultu- » res viderat, Romam vocauit. Et, vt eam prius legibus quam mœnibus muniret, edixit: Ne » quis vallum transiliret. Quod Remus irridens, transiliuit, & à Fabio Celere centurio- » ne rastro fertur occisus. Et Ouidius Fastorum lib. IIII. legem eandem aptè depingit hoc disticho: *Perduellionis crimen quid esse ciuitas notauit.* *Libellus de viris illustribus merito ascriptus.*

Neue quis aut muros, aut factum vimere fossum
Transeat: audentem talia dede neci.

Quam tamen legem honestatis ex fonte nequaquam vti debebat fluxisse Cicero Officiorum lib. III. censet, cùm potiùs priuatæ vtilitatis, atque ambitionis causa videatur esse lata. At in eo Rege, inquit, qui Vrbem condidit non irem vtilitas valuit propter honestatem. Species enim vtilitatis animum pepulit eius: cui cùm visum esset vtilius solum, quàm cum altero regnare, fratrem interemit. Omisit hic & pietatem & humanitatem, vt id quod » vtile videbatur, neque erat, assequi posset; & tamen muri causam opposuit speciem honestatis neque probabilem, neque satis idoneam. Peccauit igitur, pace vel Quirini, vel Romuli dixerim. Atque hæc est Tullij sententia de prima perduellionis lege, ex quo tam impuro fonte, maiestatis imminutæ arbitrarium iudicium, immensa & cæca crudelitatis ac auaritiæ vorago, in remp promanauit ad eius posteros. *Ciceronis iudicium de lege prima perduellionis.*

Legem de auspicijs tulit. NE. *quis. nisi. auspicatò. regnum. imperiúmve. assumeret. sacerdotium. magistratúmve. iniret. leges. ferret. immo ne. quid. publicè. inauguratò. gereretur.* Legis formulam similem adfert Cicero de legibus tertio: In publicis institutis ac » legibus auspicia seruanto. Augurì publico parento. Et in lib. III. de nat. deorum hanc legem laudat a primè, ab eaque profluxisse imperij magnitudinem significat. Mihique, inquiens, ita persuasi Romulum auspicijs Numam sacris constitutis, fundamenta iecisse nostræ ciuitatis: quæ nunquam profectò sine summa placatione deorum immortalium tanta » esse potuissent. Et rectè quidem Tullius. Nam, vt & M. Varro existimat, nulla ratione facilius, quàm metu diuini numinis inicto, populus subijci legibus potuit. Atque ideo primam legislatorum curam Plato scribit esse debere, vti religione obstringant ciuium animos; vti sancto & diuino cultu pios ac iustos faciant: quoniam qui pietatem exercet, iustitiam violare non potest. Quapropter ab Vrbis exordio, falsæ licet, ac superstitiosæ religionis hoc vinculum iniectum ciuitatem semper in officio continuit, vt non comitia haberentur, non leges ferrentur, non magistratus, sacerdotia, aut imperia darentur sine augurum auctoritate; nil publicè domi militiæve nisi auspicatò gereretur; comitia, concilia, prælia, summæque rerum omnes, vbi aues non addixissent, signúmve dirè lo infaustum obuenisset, impedirentur. Quod lariissimè etiam probant Cicero, Dionysius, & alij. *Lex de auspiciorum iuramento.* *Religionis vis.* *Auspiciorum in primordio.*

Legem de deorum cultu simplici tulit. NE. *quis. Romanus. deos. peregrinos. prater. Faunum.* *Lex de deorum cultu.*

Faunum. coleret. facrificiáve. externa faceret. ne quid iuris diuini, negligendo patrios ritus, peregrinosque adsciscendo, turbaretur: maximè eùm ex disparitate religionis animorum quoque disparitas oriatur, & ex ea odia & seditiones proueniãt. Meminit legis Dionysius lib. II. Itaque Cicero in secundo de legibus scribit, deos neque nouos postea, neque alienigenos, nisi publicè atque ex S.C. à Romanis adscitos esse; veluti Æsculapius ex Epidauro ad auertendam pestem: Mater deùm ex Phrygia victoriæ caussa, vt postea patebit. Sanxit item. NE. *quis. fabulosa. de. iis. figmenta. crederet. cùm. illa. contemptum. religionis. ac. licentiam. inducant*; vt disertè Dionysius explicat, & meminit Eusebius de præparatione Euangelica Irem M. Varro antiquitatum diuinarum, humanarumque in libris, ex Romanorum veteri disciplina, Theologiam partitur in fabulosam, naturalem, & ciuilem. Fabulosam mendacissimam atque turpissimam esse dicit. Physicam verò à plebe remotam ac parietibus inclusam. Tertiam politicam ac popularem esse à maioribus institutam. Primam pertinere ad theatra, secundam ad mundum, tertiam ad vrbes atque sacerdotes; qua ciuitas in disciplina continetur Eadem ferè tradit Q. Scæuola Pontifex Romani iuris peritissimus, quæ latiùs habes apud D Augustinum de ciuitate Dei lib. IV.

Lex de diuum fabulis.

Theologia Romanorum triplex antiquorum

Lex de sacrificijs.

Legem de sacrificiorum ritu casto & frugali tulit. NE. *in. templis. nocturna. vigilia. haberentur. néve. coitiones. clanculariæ. ferent. aut. quid. per. noctem. minùs. castè. religionis. specie. committeretur.* Quam legem vsque ad sua tempora Dionysius perdurasse tradit, & corruptis iam moribus sæpe sæuitatum dicit, in vrbe maxima, atque in immensa peregrinatum nationum confluxu, quibus necessitas incumbat patrios deos domestico ritu colere, vt etiam ferè ipsis permissum erat; nusquam tamen inter ingenuos ciues Romanos vel cœtus clanculatios, aut occulta Græcorum mysteria, nusquam promiscua peruigilia, peregrináve barbarorum sacra publicè fuisse vel permissa, vel recepta Eandem verò legem Cicero sic obiter memorat inter alias religionis Romanæ, libro secundo de legibus. *Nocturna. mulierum. sacrificia. ne. sunto. præter. illa. quæ. pro. populo. ritè fiant: néve. sinentur.* Sanxit item. *vti. frugalia. essent. sacrificia. & omni. mercatura. curiositate. carerent.* Auctor Dionysius.

Abstinentia laudabilis à religione peregrina.

Frugalitas in sacrificijs.

Lex de sacerdotijs.

Legem de sacerdotijs tulit. VTI. *è singulis. curijs. sacerdotes. bini. legerentur. omnium. egregij. quinquagesimum. qui. virtute. & genere. inter. patricios. excellerent. Censum. haberent. sufficientem. integróque. esset. corpore. Vtique. ea. lectio. rata. foret. si. comprobaretur. esset. ab. auguribus. Vtique. honorem. sacerdotij. tota. vita. gererent. sacra. legésque. curarent. feriarentque. immunes. essent. propter. ætatem. à militia. & propter. sacerdotij. priuilegium. ab. vrbanis. negocijs.* Igitur tunc penes sacerdotes, qui omnes patricij erant, sacrorum ac iuris erat cognitio & interpretatio: vt Vlpianus non malè sacerdotes primos fuisse Iurisconsultos dicat, l. prima. ff. de iust. & iure. Quapropter ab initio reipub. sacerdotum erat maxima auctoritas, apud quos solos diuini humanique iuris prudentia & interpretatio manebat: à quibus etiam dies agendi lege petere necesse, priusquam à Cn. Flauio scriba fasti erant populo publicati. Quemadmodum pulchrè Cicero in oratione pro Murena ad Ser. Sulpicium Iurisconsultum dicit his verbis. Deinde etiam si quid fuit apud maiores nostros in iuris studio admirationis, id enunciaris vestris mysterijs totum est contemptũ & abiectum. Posset agi lege nec ne, pauci quondam sciebant. Fastos enim vulgò non habebant, in magna erant potentia qui consulebantur: à quibus etiam dies, rauquam à Chaldæis petebantur. Inuentus est scriba quidam Cn. Flauius, qui eorum oculos confixerit, & ab ipsis iurisconsultis eorum sapientiam compilarit. Sanxit item Romulus. VTI. *qua. sacra. mulieres. puerósve. patrimos. matrimósque. obire. oportet. oportebit. ea. sacerdotum. uxores. liberique. obire. debebunt.* Auctor Dionysius libro II.

Iurisconsulti primi sacerdotes.

Fasti promulgati.

Lex de mulierum sacris.

Lex de senatorum officio.

Legem de senatorum patriciorumque officio tulit, VTI. *sacra. curarent. auspicia. haberent. resp. consulerent. magistratus. gererent. iudices. essent. & patrocinia. pauperum. susciperent.* Auctores sunt Dionysius, Liuius, Plutarchus, & Cicero varijs locis. Libro autem III. de leg istius legis formulam ex parte talem fuisse docet. SENATVS. *decreta. rata. sunto. ac ni potestas par. maiórve. prohibet. S.C. præscripta. seruato. Is. ordo. vitio. vacato. testem. specimen. esto. Populi. iussa. vetitáve. cùm. senatûs. suffragio. quum. fuerint. optimatibus. nota. plebi. libera. sunto. Senatori. qui. nec. aderit. aut caussa. aut culpa. esto. Loco. senatorio. & modo. orator caussa. populi. sanento.*

Senatorum vel eorum curiæ decreta.

Lex de populi potestate.

Legem de populi potestate tulit. VTI. *magistratus. crearet. leges. sanciret. bella. pacem. & fœdera. iuberet.* Qua lege creati primùm à pop. IIviri, qui perduellionem iudicarent, Tribunus celerum, qui equitibus præesset, primi item quæstores, quemadmodum Iunius Gracchanus auctor est. Vlpiani tamen aliorumque diuersa est sententia, vt suo loco dicemus Vide Pomponium de origine iuris, & Dionysium lib. II. & lib. VI. in secessione plebis antiquam legem ab Vrbe condita dicit esse.

Lex de plebis officio & exercitu.

Legem de plebis officio exercitioque tulit. VTI. *ciues. ingenui. omnes. ortem. militarem.*

tarem. atque. rem. rusticam. colerent. Vti. sellularias. ac. sordidas. artes. corporibus. animisque. tractantium. noxias. &. turpibus. seruientes. voluptatibus. libertini. duntaxat. peregrini. ac. serui. exercerent. Auctores Dionysius & Plutarchus. Qua quidem lege plebs Romana in duas partes diuidi cœpit, in rusticam nempe & vrbanam: quarum illa, vt simplicior, ita integrior atque laudabilior semper est habita, vel M. Catone teste, qui in proœmio librorum de re rustica sic scribit. Ex agricolis & viri fortissimi, & milites strenuissimi gignuntur, maximeque pius quæstus, stabilissimusque consequitur, minimeque inuidiosus: minimeque malè cogitantes sunt qui in eo studio occupati sunt. Altera verò vrbana pars, vt moribus corruptior atque inconstantior, ita liberalium humiliorumque opificum fœce sordidior & inquinatior erat. Atque ideireò coemptior vsque fuit, maximè ob multitudinem quam comprehendebat vilium hominum, quorum artes sordidæ atque illiberales æstimabantur. Quemadmodum pulchrè declarat Cicero officiorum libro primo, quem ipsum audire differentem non inutile erit. Primùm, inquit, improbantur ij quæstus, qui in odia hominum incurrunt: vt portitorum, & fœneratorum. Illiberales autem & sordidi quæstus mercenariorum, omniumque quorum operæ, non quorum artes emuntur. Est enim in illis ipsa merces auctoramentum seruitutis. Sordidi etiam putantur, à mercatoribus qui mercantur, quod statim vendant. Nihil enim proficiunt nisi admodum mentiantur: nec verò quicquam est turpius vanitate. Opificesque omnes in sordida arte versantur, nec enim quicquam ingenuum potest habere officina; minimeque artes hæ probandæ, quæ ministræ sunt voluptatum, cetarij, lanij, coqui, fartores, piscatores, vt ait Terentius: adde huc si placet vnguentarios, saltatores, totumque ludum talarium. His verbis Tullius sordidas artes vrbanæ multitudinis ferè omnes obiter perstrinxit, à quarum exercitio eines ingenuos remouendos esse Romulus censuit. Plebs vrbana

Legem de coniugijs tulit. Vti. *vxor. in. mariti. esset. manu. mancupióque. idemque. sacrorum. pecuniarum, rerúmque. omnium. esset. socia. &. particeps. eidémque. si. vel. orbus. vel. intestatus. diem obyisset. ex. asse. hares. esset. si. filias. reliquisset. ex. semisse. Contra. maritum. huic. querela. diuortiúque. vel. adultery. causa. ius. nullum. esset. Si. ipsa. delinqueret. maritus. cum. propinquis. iudicaret. Impudicam. veneficámve. in. liberos. aut. temulentam, causa. cum. propinquis. cognita. morte. multaret. vel. si. mallet. diuortium. faceret. Quòd. si. quis. alia. de. causa. vxori. nuncium. remisisset. dotem. bonarúmque. partem. redderet. partem. Cereri. sacraret. atque. deos. inferos. vitè placaret.* Qua lege cum Romulus vxores maritorum arbitrio atque potestati subiecisset, ita probas & obsequentes effecit, vt per annos DXX. nullum in Vrbe diuortium fuerit, Dionysio, Plutarcho, Gellio, Val. Maximo, aliisque magnis auctoribus consentientibus. Primus enim tum, vt in eo Vrbis annali latiùs dicemus, Sp. Caruilius Ruga ob sterilitatem vxori nuncium dicitur remisisse: nec antea cautiones rei vxoriæ causa Romæ necessarias esse visas tradit Ser. Sulpicius Iurisco. in libro quem de dotibus composuit. Ceterum multa pulchrè de his Gellius lib. X cap XXIII. ex M. Catonis oratione de dote, & mulierum veterum victu & moribus. Meminit etiam Athenæus Polybium, & Alcymum Siculum auctores adferens, quem lib. X. cap XIII. vidisse non pœnitebit. Lex de coniugijs. Romulus matronarum probitas. Primus diuortium in Vrbe. Cautiones rei vxoriæ causa quando primùm inuentæ.

Legem de patrum iure ac potestate in liberos tulit. Vti. *omnis. verberum. vinculorúmque. vita. necisque. arbitrium. &. potestas. ter. insuper. venum. dandi. ius. patri. in. suos. filias. esset.* Auctores sunt Plutarchus & Dionysius, qui hanc postea inter XII. tabula. si leges relatam esse dicit; sed, vt autumo, temperatā à Numa rege, vt suo loco dicemus. Atque singulare ac proprium ius Quiritium in veteribus iurisconsultorum libris reperiunt, quod maius ac violentius patri in liberos, quàm domino in seruos vel mancipia datum est: vt. ff. de his qui sui vel alieni iuris sunt. l. Item in potestate. Hinc institutionum Iustiniani lib. I. Iuris eos. ita loquitur. Ius potestatis quod habemus in liberos, proprium est ciuium Romanorum; nulli enim sunt homines, qui talem in liberos habent potestatem, qualem nos habemus. Nec aberrat à vero Iuriseos. Serui enim erat melior conditio, quàm filiifamilias: Ille enim senel venditus, deinde libertatem adeptus, in posterum sui iuris fit: hic autem à patre venditus, si liber reddatur, iterum ac tertiò in potestatem patris redit. Eam verò legem diu in rep. remansisse constat, cùm eius in Balbiana meminerit Cicero. Imperatorum tamen tempore sublatam fuisse docent Diocletianus & Maximinianus Augg. manifesti iuris esse pronunciantes, non licere parentibus vendere liberos; vt Cod. de patrib. l. prima. Rursus verò Constantinus Aug. propter summam paupertatem patribus idem ius indulsisse viderur sub certis conditionibus. Quod extat decretum Cod. eod. l. secunda. Lex de patria potestate. In Quiritium.

Legem de parricidio tulit. Vti. *partus. manifesti. v. virûm. victarum. ex. sententia. impunè. possent. necari. vel. exponi. Qui. aliquem. hominem. liberum. non. perduellem. occidisset. parricida. esset.* Auctor Dionysius lib. II. qui eadem lege necessitatem non solùm Vrbi, verùm etiam colonijs omnibus imposuit, educandi quicquid esset masculum, Lex de parricidio.

masculum,& è filiabus maximè primogenitas: idque ciuitatis augendæ, atque multitudinis conseruandæ causa. Hanc quoque legem à Numa renouatam dicemus suo loco.

Lex de colonijs.

Legem de colonijs tulit. VT I. *in. vrbes. agrósque. ab. hoste. captos. coloni. ex. plebe. Romana. deducerentur. Ne. quis. hostem. inermem. captum. dedititúmque. occideret. venúmve. daret. ceterùm. ex. senatus. auctoritate. pax. fœdus iúsque. libertatis pro. merito. cuiusque. victu. concederetur.* Quæ lex imperij Romani seminarium ingens, atque libertatis firmissimum fundamentum fuit, Dionysio teste, vt verè scripsisse Gellium cognoscamus colonias esse ciuitates ex ciuitate Romana quodammodo propagatas. Quas successu temporis idoneis locis contra suspiciones periculorum, veluti propugnacula imperij, passim maiores collocasse adfirmat Tullius in agraria secunda. His enim ex lege deducendis non vno modo consulebant reipub. Propagabant enim tuebantur que limites imperij; rebelliones seditionesque coercebant; stirpem ciuium augebant, superfluam, ac onerosam ex vrbe Roma plebis multitudinem exhauriebant: ac postremò veteranos milites, agris bello captis assignatis, post emerita stipendia remunerabant.

Cohors.

Quàm esset vrbs romanorum Romulo Romulus.

His fere instituris ac legibus Romulus conditor, reipub. initijs optimè constitutis, vrbem Romam ex parua & imbecilli breui tempore magnam ac potentem fecit. Nam secum qui ex Alba, ad amplissimi istius imperij fundamenta iacienda, vix trecentos equites, & pedites paullò vltra bis mille adduxerat, idem moriens, teste Dionysio, reip. reliquit peditum sex & quadraginta millia, & equites non multò minùs mille. Iam quid de vrbis agrique Romani primis terminis dicam? Vrbem primam Romulus, Plutarcho teste, mille tantùm domuum staruit, ad vnius exigui collis Palatini radices pomerio circumducto: quam paullò pòst tribus alijs vicinis collibus munitis, interiectisque campis occupatis, tutiorem, ac triplo ferè maiorem reddidit. Et qui ab auo Numitore agri modicum in Latio acceperat, quòd parum popello sufficeret, quodque vix sex millibus passuum ab vrbe, quâ longissimè aberat. Strabone teste, sese extendebat, mox, Sabinis adunctis; multisque populis deuictis, agri Romani terminos vndequaque, & vltra Tiberim latissimè protulit, atque colonijs Cæninam, Medulliam, Fidenas, Crustumeriam, Cameriam, Antemnas deductis, imperij ramos amplissimè propagauit. Cuius vestigia ceteri Reges, ac deinde Consules sequuti, vrbem, agrum, imperiumque Romanum in orbe terrarum maximum & potentissimum fecêre, quemadmodum ex annalium nostrorum ductu manifestum fiet. Nunc verò cùm regni constitutionem, & res à Romulo domi gestas satis dilucidè perstrinxerimus: vt ordinem à nobis institutum seruemus, res etiam militiæ gestas; bella, scilicet, victorias, atque triumphos ductu Capitolinorum fastorum persequemur; vti discat ex ipsa historia lector, quibus virtutibus, & qua industria ad tantam imperij amplitudinem Romana respublica peruenerit.

Vrbs Roma mille domuũ. Pomerium primum.

Quæ primus agri Romani terminus.

Colonia sub Romulo deducta.

DE. IVRE. BELLI. VICTORIAE. ATQ. TRIVMPHI.

Hoc loco candide lector, nox speciosa quædam philosophorũ diatribe latissimum nobis aperit disserendi campum de iure belli atque militiæ, quo sibi Romanus summam potentiam, orbisque terrarum dominium vindicauit: an illud ex iuris naturæ limpidissimo fonte profluat, quemadmodum primæ classis auctores quosque probatissimos opinari video. Qui volunt Deum mundi conditorem omni naturæ certam legem præscripsisse, quæ corporum animatorum sensus ad sui conseruationem ducit; hominum verò mentes rationis auxilio ad excellam quandam virtutem erigit, vt Dei creatoris sui gloriam atque gratiam semper rebus omnibus præferant, & sponte sua bonum quærant, malum vitent & aucupent. Cùm verò genus animatorum omne solitudini naturaliter aduersetur, & genus humanum sine societate diu feliciter viuere non possit: iubet item dicta lex diuina sui generis consortium & amicitiam vnumquemque quærere, se non magis quàm proximum diligere, & publicum commodum semper & vbique priuato præponere, quò pax & tranquillitas in communi vita maneat. Non enim amicitia vel societas foret vlla, si quisque sibi dumtaxat viuere, & consulere vellet: nec domus, aut ciuitas feliciter coalesceret vnquam, sine mutua commodi atque vtilis communione, quam sola iustè tranquilleque dispensat æquitas. Hinc non absurdè vereres poëtæ Eunomiam, id est, æquitatem, Dicen, & Irenen, id est, iustitiam & pacem Iouis & Themidis nymphæ cælestis tres filias finxere. Cuius deæ numen nil aliud est, quàm à summo Deo præscriptum animæ viuenti fas, licitum & honestum, iuris oprimi, iniuriam omnem excludentis, fons & origo. Æquitas enim legibus bonum temperanter fouet, & firmat iustitia legum executione malum fortiter repellit & punit. Pax sororum indiuidua comes, boni legibus conseruati fructus humano generi benignè largitur, & distribuit. Sed memini me ante annos ferè viginti quatuor Themin hanc deam cum filiabus, omniaque fabulæ istius mysteria latiore dialogo Antonij Perenotti Cardinalis Grauellani in gratiam explicasse & diuulgasse. Quare de his nil amplius hic

Lex diuina.

Æquitas.

Themis.

pliùs hîc à me,lector,est quod expectes. Inde verò,vel à philosophis petas oportet, si quid exactiùs intelligere cupis. Ego autem nunc instituram meum sequar. Mundi inferiora hæc omnia mutationi subiecta esse Dei summi prouidentia in hunc quoque finem videtur velle,ne homo,quem rerum mensuram pulchrè Pythagoras dixit,& modum omnibus imponere Deus voluit,quietis & ocij perpetuo situ obrorpesceret: sed vt rationis & intellectus facultates acceptas impendentium consideratione mutationum exerceret: cùm boni, maliq́ne meru mentem excitaret sedulò; & ad seipsum, suumq́ue creatorem noscẽdum erigeret. Cogitur igitur lege sibi præscripta, si salvus esse velit, bonum vbique prouchere. Quocirca cùm crebro fiat malo in boni pernicie pertinacitet inualescente, vt societas, paxq́ne publica periculosè turbetur: publica sanè iustitia armata bonum defendere, tum necesse est,& ratio iubet. Malo nanique nodo, iactari vt vulgò solet, malus quærendus est cuncus; & clauum clauo, perticamq́ue pertica pellere quandoque licebit. Atqui bellum, quod iustitia in terris publica debet esse, si non mali pellendi, sed regni tantùm caussa suscipitur, vt rectè D. Augustinus de ciuitate Dei lib. iv. censet, nil aliud quàm grande latrocinium est: & nomen virtuteq́ue suam à bellua trahere, sicut Sex Pompeius affirmat, & M. Tullius non semel insinuare videtur, non ineptè censebitur. Sed cùm ius diuinum & humanum, Dei gloriam, pacemq́ue publicam tutatur & propagat: sanè non per Antiphrasin, vt Grammatici quidam aiunt, bellum, quasi minimè bonum appellabitur; sed rectiùs quia malum reprimendo bonum bellè promoueat, ac restauret. Necessarium igitur atque pium bellum ob iam dictas causas pro aris, pro focis, vt aiunt, susceptum, quamdiu ab Ichnæ Themidis, vel legis diuinæ vestigijs non discedit, consensu bonorum omnium firmissimo in ris fundamento nititur. Quod optima lege iubebatur apud Romanos olim senatus auctoritate, populi suffragio,& fetialium clarigatione: quorum erat de iniurijs factis primùm cognoscere, res repetere, & non reddentibus, hastam in hostium fines torquendo bellum clarigare, id est, clara voce indicere. Sed de istorum sacerdotum antiquissimo iure forsan diffusius postea suis locis loquemur: sine quo Romanus piè iustéve bellum geri non posse ab initio putauit. Non assentior Pomponio iurisco. vel illi, qui sub eius nomine titulum de origine iuris ex historia consarcinauit multis erroribus suffultum. Qui scribit hoc iuris instituisse Numam Pompilium regem, cùm indicendum esset bellum Fidenatibus. Quid hoc, quæso, nouit? Alitet Liuius, Dionysius, Plutarchus & alij historiæ Romanæ scriptores: quorum consensu constat à Numa rege nullum bellum indictum vel gestum fuisse; sed toto regni sui tempore annis XLIII. pace conseruata Ianum clausum tenuisse. Sed de his, vt dixi, suis locis oportunius. Ex iusto legitimoq́ue bello vera victoria prodire potest, & hæc triumphum inclytum producere. Quibus terrũ humanarum victibus sua numina singulis, sicut rerum serè quarumeunque murationi, veterum vana religio deputauit. Ardor enim atque impetus iustitiæ bello sese ab iniuria vindicantis Mars & Gradiuus à Romanis appellari videtur: cùm defervescit in tranquillitatem & concordiam, Quirinus: cùm denique profligata iniuria pacem restituit, gaudium & lætitiam adfert, Triumphus. Itaque triplicis istius numinis beneficia quæcunque sola Iustitia Cæligena illa dispensat inter mortales, sine qua Mars crudelis, tyrannus, & latro; Quirinus stolidus & iniquus: Triumphus futilis ac vanus. Hanc deam hymnothetes Orpheus in sacro Iouis regis throno sedere canit, Anaxarchus sophista Iouis summi sedulam ministram vocat, alij filiam voluit esse. Cui dicta iam numina subseruiunt, bonis vt eudæmones, sceleratis vt cacodæmones; Iouis nutu Nemeseos imperio subiecti, & coërciti. Multiformem hanc, magnaq́ue in bellis potestate prædi tam existimarunt antiqui, cui & inter alia Capitolina numina Romani tam principes quàm magistratus ad bellum profecturi sacrificare, votaq́ue nuncupare debebant, priusquàm paludati in prouinciam ad exercitum abirent, vt Iulius Capitolinus auctor est. Cuius religionis neglectæ caussa C. Flaminium Cos. ad Trasimenum lacum cum XV. millibus Romanorum ab Annibale cæsum tradunt Liuius & alij. Legimus etiam tam obseruantes eius Romanos fuisse, vt exercitus in Istria suum consulem C. Claudium Pulchrum, quia religione hac neglecta non paludarus in castra venisset, per ludibrium repudiarit, ac velut priuatum obedientia negata, Romam ad vota in Capitolio nuncupanda remiserit. Quod anno Vrbis conditæ DLXXVI. contigit, vt Liuius libro XLI. latiùs memorat. Nemesiu itaque deam superborum vltionem ipsam, atque iustorum præmium esse sunt opinati. Ammianus Marcellinus ex veterum theologia Iustitiæ deæ filiam esse tradidit. Ceterùm Plato in quarto de legibus non minùs aptè iudicij cum deo cuncta permeantis angelum dicit. Et rectè quidem, ni fallor. Vindicta namque atque Victoria nunciant & declarant diuini iudicij, hoc est, cælestis iustitiæ veritatem & bonitatem efficacem. Quemadmodum in prælio ad Marathonem contigit, vbi Nemesis Supplicium Persis fuit, & Victoria Græcis, vt Pausanias in Attica, & elegantissima Græcorum quædam epigrãmata in Nemesin Phidiæ sculptoris conscripta testantur. Diximus Martem, cùm

Cur mũdi ih. ferure mutationibus subiecta.

Bellum quãdo bonũ & quando malum. Eius etymologia.

Bellum optimâ legi nitens.

Clarigare. Fetialium iura.

Bellica numina.

Mars. Gradiuus. Quirinus. Triumphus. Iustitia.

Nemesis dea.

Romani priusquam proficiscerentur.

C. Flaminij Cos. clades.

C. Claudius Pulcher Cos.

Nemesis quid.

Gradus vnde. cùm Gradiuus scilicet est, hoc est, cùm ordinato, certoque legum & disciplinæ militaris gradu tendit ad victoriam, bellatorem non iniquum videri; Quirinum deditis, & pacem petentibus iustas leges, ac fœdera reddere; quia Quirinus ab æquo quirendo, vel quurando nomen habere putatur. Sicut & hasta iusti belli atque imperij celebre quòdam symbolum, propter rectam æquitatem vetusta Sabinorum lingua quiris dicta fuit, à qua Quirinum dictum plures opinantur. Qua de causa pro Marte colebatur, vt M. Varro tradit, & deorum, regumque simulachris, velut insigne iustitiæ, hastas erectas adiungi solere Iustinus ex Pompeio Trogo scribit libro XLIII. Diximus etiam Triumphum parta victoria gaudium & lætitiam cum pace; laborum insuper præmia, honores, opes, imperia, cunctaq; publicæ pacis adferre beata commoda: quò cognomine Romani Liberum patrem colunt & celebrant, quemadmodum & Græci Bacchum vel Dionysium eundem Θρίαμβον invocant antiquissimo nomine, postmodum à Latinis, aspiratione transposita, duabusque tantùm literis mutatis, vsurpato, sicut M. Varro censet. Recepta namque fuit antiquitus opinio, primùm in terris arma propter iustitiam à Libero patre, vel Baccho mota fuisse. Quem fabulantur cum magno sexus vtriusque exercitu rerum orbe iustrasse, sceleribus expurgasse, tyrannos impios, & iniustos, tanquam feras persequendo, locorum vbique libertorem hominibus viam restituisse. Eaq; de causa Liberum patrem Romanis, & ἐλεύθερον Græcis, nec non à seruitute iniqua soluenda Lyæum, & Lysium nuncupatum esse. Quod planè Martiuni esse nemo non fatebitur. Hinc & Enyalius, sicut etiam Mars & Quirinus vocabatur, ab impetu & furore bellico. Coniungunt enim hos duos eodem nomine, velut vnum numen. Aliorum tamen alia est sententia, diuersos nimirum esse: & Sophocles dæmonis maioris belli præsidis Enyalium ministrum facere videtur. Inter Liberum vero Martemque patres, vt hos Romani nominare voluerint, quidnam interesse videatur, veterum fabulæ, sacrorum mysteria; nominum epithera, item simulachrorum symbola interpretata declarare poterunt. Ex quibus inter alia colligimus, Liberum ductu, auspicijsque Musarum (quas in eius etiam castris militare fingunt poetæ) rationum ac artium telis pugnare magis quàm Martem: & idcireo faciliore via, minoreque cum sanguine ius & æquum prouehere, iniurias propulsare, superbiam & barbariem domare. Hinc eius arma non ex ære, vel ferro, bubuloue septemplice corio thoraces, clypei & cassides: sed molles hinnulorum, dorcadum & lyncum exuuiæ: non hastæ, lanceæ, pila ferrata, gladiive; sed thyrsi, ferulæ & vites esse cannntur. Crebris igitur & glorioris victorijs inclytum, & exultantem Liberum cùm plures iniquos tyrannos, barbarasque gentes subiugaret, Triumphum appellarum voluit, & pompam sacram victoriarum causa celebrandam Ioui patri, Marti, Mineruæ ceterisque dis bellicis instituisse, & à se nominasse; quod à Græcis θρίαμβος, quasi θηλυμβος (quemadmodum vocis etymon doctiores explicant) fuerit appellatus: quia feras & leones equitarit, & atrocissimas belluas subingauas currui suo iunxerit, vt habent fabulæ. Quibus significatur heroicum & diuinum quippiam fuisse, ferum, ac siluestre genus hominum ab initio vagum & indomitum iustitiæ, legumque iugo subiicere, & ad humanæ libertatis ciuilitatem reducere. Vt enim optima victoria est, Platone iudice, seipsum, id est, truces affectus suos vincere: sic & nobilissimus triumphus est de vitijs quibuscunque triumphare. Equidem Bacchicas eius generis triumphales pompas plures & pulchertimas marmoreis tabulis & sepulchralibus arcis lapideis, arte summa, atq; elegantissima varietate sculptas Romæ vidi, veteris philosophiæ doctissimis mysterijs plenas: non hic tamen sed alibi diligentiùs explicandas. Nam si ex Pythagoræ, Platonis, Orphei & Ægyptiorum arcanis hæc proferre deberem, iusti ferè voluminis opus aggredi necesse foret. Ex iam dictis porrò liquere satis puto, Triumphum Liberum patrem à Romanis, & Dionysium à Græcis dictum; & pro dæmone à Martis & Quirini potestate non alieno cultum fuisse: cuius etiam simulachra in dentrijs Romanorum antiquis expressa reperimus, quemadmodum locis opportunis aliquando declaraturi sumus in annalibus nostris. Itaque D. Augustinum ad pompam illam sacram potius, quàm ad numen aliquod respexisse veritimile est, cùm libro de Ciuitate Dei IV. cap. XVII. scriberet hæc verba, deos Romanos irridens. Nam si Victoria dea est, cur non deus est & triumphus; & Victoriæ inngitur, vel maritus, vel frater, vel filius? At Liberum patrem vel Bacchum Triumphum deum vocatum fuisse, non puto D. Augustinum ignorasse. Iam de iure quidem belli, victoriæ, atque triumphi satis, quæ ad rem præsentem facinnt, ni fallor, diximus. De pompa verò trinmphali, nil hic addam amplius, ne actum agere videar: cùm antiquitatum & humanioris literaturæ peritissimi viri Pomponius Lætus, Io. Baptista Marlianus, & Carulus Sigonius ante me multa de hac eleganter scripserint, & Onufrius Panuinus ferè cuncta congesserit, quæ ad hoc argumentum et spectare videbantur. Nos tamen in annalibus singulorum ducum, vt victorias, sic & triumphos cum spolijs, & manubijs gradatim curiosius adferemus: vt cognoscas, candide lector, ex quàm exiguis initijs Vrbs, atque Imperium

Quirinus vnde. Quirare vel quinare obsolete nunc, olim apud Sabinos vsitata verba fuisse videntur, à quibus quiris & Curis. Hasta quid significet. Triumphus & Liber pater vnde. Epithetha Liberi patris expedientes.

Enyalius.

Musæ Liberi patris in expeditionibus comites militiæ. Liberi patris arma.

Cur Triumphus & Sphæmbos sit appellatus.

Triumphales pompæ Liberi patris.

Diui Augustini locus.

perium in summam potentiam; triumphus in ambitiosos & insanos sumptus successu temporis exteuerit. Transeamus igitur nunc ad primi Regis Romuli primum triumphum, atque auspicatissima spolia opima prima.

ANN. POST. ROMAM. CONDITAM. IIII.

Romulus. rex. triumphum. egit. preimus. anno. post. Romam. conditam. quarto. De. Cenninensib. Crustumerineis. &. Antemnatibus. Is q. preimus. spolia. opeima. Ioui. rettulit. duce. hostium. Acrone. cæso. //. //. //.

PRIMA Romanis bella intulerunt Latinorum vicini Cenninenses, Crustumerini, Antemnates & Sabini iniuriæ atrocis dolore irritari, quòd Romulus ipsos amicè ad ludorum solemnitatem inuitatos, virginibus ex composito per vim raptis, grauissima contumelia affeciſſet. Ex his Cenninenses, Crustumerini, & Antemnates primi, non expectato aliorum populorum apparatu & subsidio, Rege Cenninensium Acrone duce in agros Romanos impetum fecerunt. Sed obuius eum exercitu Romulus, intra paucos dies oppressit vagabundos prœlio victor, in quo suapte manu ducem hostium Acronem obtruncatum, armis spoliauit. Mox castris oppidisque hostium captis exercitum præda diuitem reducens Romam, primus triumphum duxit: & spolia Regis occisi, trunco arboris ramo suspensa, Ioui Feretrio ded.cans, opima vocauit, quasi ampla & magnifica, quæ dux ipse duci occiso detraxisset, quorum vtrimque auspicijs res geritur. Ratum quippe decus, quod ter solummodo inter tot tantaque pop. Rom. bella contigisse, intra octingentos amplius annos historici tradunt, quemadmodum suis locis annotauo. Sed de his primis Romuli opimis lubet elegantes Propertij poëtæ versus adducere, ex elegiarum libro quarto.

Prima bella Romanorum.

Triumphus primus.

Iupiter Feretrius.

Opima spolia quæ.

Tria fuisse dicuntur.

Prima opima spolia Romuli.

Nunc Ioui victorum causſus aperire Feretri,
Armaq́, de ducibus trina recepta tribus.
Magnum iter ascendo, sed dat mihi gloria vires,
Non iuuat ex facili lecta corona iugo.
Indus exemplum prima tu Romule palma
Huius, & exuuijs plenus ab hoste redis.
Tempore quo portas Cenninum Acrona petentem
Victor in euersum cuspide fundis equum.
Acron Herculeum Cennina ductor ab arce
Roma tuis quondam finibus horror erat.
Hic spolia ex humeris ausus gerere Quirini,
Ipse dedit, sed non sanguine ficca suo.
Hunc videt ante canas vibrantem spicula turres
Romulus, & votis occupat ante ratis.
Iupiter hac hodie tibi victima cornuet Acron;
Veuerat, & spolium corruit ille Ioui.

Acron rex.

Hæc quarto Vrbis anno accidisse scripsi, quod Gellium, referente Dionysio, auctorem habeamus grauissimum, Sabinas eo anno Consualibus ludis raptas fuisse, quo etiam proeul dubio bellum istud mox exortum, ac subitò etiam confectum est, vt fiat verisimile eodem simul anno triumpharum esse. Eusebius in Chronico, si numeri non sunt mendosi, sicut in eo plerumque accidisse auctore video, Sabinas anno Vrbis tertio raptas dicit. Sunt item qui quarto post Vrbem conditam mense hoc factum volunt: sed horum opiniones aperte satis refellit Dionysius. Post triumphum, ac redditas Ioui Feretrio votiuas victimas, spoliorumque ac prædæ primitias Romulus primùm propter victoriam in Capitolio eidem deo templum extruxit, & dedicauit: retulitq; mox ad senatum de captis oppidis; & primus sententiam dixit, vti raptarum mulierum, pro parentibus & consanguineis intercedentium, in gratiam victis venia daretur, ac liberum arbitrium Romam transmigrandi quibus videretur: hisque ciuitas daretur, bona atque agri manerent. In singula oppida capta treceuti ab Vrbe coloni ex lege mitterentur, quibus agrorum pars tertia diuideretur. In quam sententiam senatusconsultum est factum, & Romam inde frequenter migratum est à parentibus, & propinquis raptarum, vnà cum familijs: eosque mox in tribus & curias describit Romulus, vsque ad tria millia; ita vt tunc primùm ad sex millia peditum censeri Romanus exercitus coeperit, Dionysio auctore. Cenninam igitur, Antemnas, & Crustumerium eodem anno ductæ sunt coloniæ, plutesque inuenti sunt, vt refert Liuius, qui propter vbertatem terræ in Crustumerium nomina darent.

Primũ in Capitolio templum Ioui Feretrio dedicatum à Romulo.

S.C de captis oppidis, colonis, deducendis.

Incrementũ ciuitatis Romanæ.

Colonia prima.

Cenina, Antemna, Crustumerium.

Post istam victoriam grauius deinde bellum sequitur, Sabinum T. Tatio rege duce, qui non te-

Belli Sabini T. Tatij Regis.

non temerè ac contemptim, vt alij; sed multò maiore apparatu Romanos inuasit, vindicaturus taptarum virginum iniuriam. Quod vario discrimine & euentu prorractũ, triennio durasse ex Dionysio colligimus: & Romam non semel periclitatam legimus, capto, Tarpeia virgine prodente, à Sabinis Capitolio, profligataque propemodum Romanorum acie in foro, dum Romulus in ipso pugnæ discrimine fugientibus suis Ioui Statori templum in foro vouit. Æquo tamen Marte ab armis postea discessum fuit, mulierum raptarum intercentu, duce Hersilia; quarum precibus, atque intercessione pax coaluit, & fœdus ictum est. Vti potestate imperioque pari Romulus Tatiusque in Vibe regnarent. Sabinis volentibus domicilium transferre, atque Romæ manere, ius ciuitatis essei, eorum ex ijs senatores legerentur, communicatisque vtrimque factis in tribus & curias reciperentur. Vrbi à Romulo nomen maneret, populus à Curibus Tatij patria Quirites appellarentur. Hoc fœdere æquato demum imperio, duos Reges Roma per quinquennium habuit, auctoque in duplum populo, ducenti post lectionem hanc Romuli secundam exinde senatores fuerunt. Multiplicatoque maiorem in modum populo, & Vrbis spacium vltra pomœrium extendisse Reges, tradit Dionysius; occupante cum Sabinis Capitolium, vicinumque Quirinalem T. Tatio rege: Romulo eum veteribus ciuibus tenente Palatinum, & adiunctum Cælium montes. T. Tatio autem per insidias Lauinij post quinquennium extincto, solus Romulus deinde regno quoad vixit potitus est. Igitur de Sabinis ex iam dicto bello triumphatum non fuit. Historiam verò diffusiùs scribunt Liuius, Dionysius, Plutarchus & alij. Ouidius quoque victorias hasce vnico versu pulchrè complexus est, ad Romulum dicens Fastorum secundo.

Capitolii capti prodition. Tarpeæ.
Iupiter Stator.
Hersilia.
Pax & fœdus inter Sabinos & Romanos.
Duo Reges per quinquennium Romæ.
Ducenti patres
Incrementum Vrbis.
T. Tatij mors.

Te Tatium, parumq; Cures, Cenninaq; fensit.

Ouidij locus correctus.

Vbi ita legendum est, non *Cecinnáque*, vel *Caninaque* quemadmodum vulgati habent codices.

Cenninæ, Antemnæ, Crustumerium.

Cenninenses, Antemnates & Crustumerinos Plinius lib. III. cap. v. inter quinquaginta tres veteris Latij populos enumerat, qui ante Romam conditam & eius incrementum celebres admodum fuerant, sed Vrbis postea amplitudine ac potentia obruti funditus interiêre: vt suo tempore nulla vestigia reliqua fuisse scribat Strabo lib. v. Geographiæ. Idem auctor est horum ciuitates quasdam, olim amplas & potentes, vicos suo tempore fuisse, priuataque ciuium ædificia: quemadmodum Virgilius Aeneidos VI. libro de his quoque cecinit:

Hæc tunc nomina erant, nunc sunt sine nomine terræ.

Cenninam verò Stephanus Grammaticus in vrbium lexico Sabinorum fuisse dicit, & populos Græcis Cenniras appellatos. Crustumerium autem Latinorum fuisse olim asserit, atque hoc ex Dionysij Halicarnassensis auctoritate, quem citat ex secundo antiquitatum Romanarum. Iam populos Cenninenses & Crustumerinos appellant Latini. At Virgilius Aeneidos VII. Crustumerios vocat:

Ardea, Crustumerij, & turrigera Antemnæ
Tegmina tuta canant capitum, flectuntq; falignas
Vmbonum crates.

Ex his Cenninam & Antemnas eodem auctore Dionysio Aborigines pulsis Siculis olim tenuerant: Crustumerium verò ab Albanis aliquot ante Romam sæculis fuisse conditum tradit idem.

ANN. P. R. C. XVI.

Romulus. rex. II. anno XVI. de. Camerineis. Kal. Sextilibus.

Bellum Camerinum.

Hic Plutarchum auctorem sequimur, qui in Romulo scribit Cameriam captam, atque coloniam factam esse anno ferè Vrbis XVI. Kal. Sextilibus. Aliter aliquantò Dionysius, qui viuo adhuc T. Tatio bellum hoc exortum, atque duorum Regum auspicijs gestum esse refert. Innuit tamen bis bellatum cum Camerinis fuisse, atque priore bello, cùm agrum Romanum populabundi inuasissent, à Romulo & Tatio fusos prœlio, atque oppido vi capto, armisque ademptis, multatos agri parte tertia. Vrbem deuictam tunc Reges fecisse coloniam Romanam, & vsque ad quatuor fermè millia Camerinorum traduxisse Romam, atque in tribus & curias adscripsisse. Post aliquot deinde annos occiso iam Tatio, & Fidenate bello confecto, vt idem Dionysius auctor est, Camerinos solus Romulus bello repetijt: eò quòd colonos Romanos secum habirantes per insidias oppressissent, grauante Romam pestilentia, audaciores facti. Id scelus vlturus Romulus munitionibus hostium expugnatis, auctores defectionis affecit supplicio, prædamque omnem militi concessit. Atque agri rum dimidio multatæ Vrbi præsidium sat validum imposuit. Ex hoc itaque bello Romulus, eodem Dionysio teste, secundum triumphum egit, & ex manubijs Vulcano dedicauit quadrigas æreas, simulque effigiem suam, cum Genio rectum à se gestarum clo-

Camerij rebellio deducta.

Quadrigæ æreæ Vulcano dedicatæ. Statua Romuli.

rum elogio. Atque hæc anno ferè XVI. contigisse vult Plutarchus, quo etiam eò coloniam deductam tradit: Romulum quippe sex millibus hostium in prælio occisis, atque vrbe capta, ex his quos belli calamitas reliquos fecerat, dimidiam ciuium partem Romam traduxisse, & duplicem deinde colonorum numerum Roma Camerium deduxisse. Cum reliquis insuper spoliis Camerio, quadriiugum æreum currum deportasse Romam, atque in Vulcani templo statuisse, eum statua triumphali & elogio rerum à se gestarum. Et hæc ferè de bello Camerino Dionysius & Plutarchus, de quo Liuius mentionem nullam facit. Solinus autem capire II. ait Romulum triumphasse iterum de Antemnatibus, tertiò de Veientibus: de Camerino verò triumpho nil etiam ipse prodidit.

Camerium Plinius loco suprà memorato collocat in Latio veteres inter vrbes, quæ Romæ potentia & magnitudine abolitæ sunt. Albanorum coloniam dicit Stephanus fuisse, & deinde victam coloniam Romanorum hoc anno esse factam docent Plutarchus & Dionysius. *Camerium.*

ANN. P. R. C. XVII.

Romulus. rex. III. anno. XVII. De. Veientibus. Fidenatibusq. Idib. Octobr.

VEIENTES & Fidenates non ihiniriâ, sed vel spes prædæ, vel potentiæ nimium excrescentis, atque vicinæ metus ad arma impulit. Quo autem maximè anno hoc bellum exortum ac gestum fuerit, non reperimus. Consentiunt tamen auctores, à Fidenatibus belli principium exortum esse. Cùm enim, post pestem, Roma fame laboraret, Crustumerio colonia deductum nauigiis commeatum ac frumentum Fidenates diripuisse Dionysius refert, atque iuuenture armata, mox agri, quicquid inter Vrbem ac Fidenas est latè vastasse. Igitur Romulus cum toto exercitu obuiam profectus, collocatis circa Fidenas insidiis, hostilem exercitum simulata fuga eò pertraxit: vnde subitò exorti Romani transuersam inuadunt hostium aciem, multipliciq; terrore perculsos in fugam vertunt. Itaque dum illi oppidum effusè petunt, inhærens tergo Romanus equitibus insequutus, priusquam fores portarum obiicerentur, velut agmine vno, simul irrumpit. Atque ita captæ primo impetu Fidenæ: quæ mox præsidio impositio, aliarum quoque vrbium victarum fortunam, colonis acceptis, agrisque ademptis, est passa. Belli autem Fidenatis contagione sunt irritati Veientes; vicini namque & consanguinei erant: ideoque postulant vti libertas agerque Fidenatibus restitueretur, præsidium abduceretur. Qua re non impetrata, ingenti exercitu educto, castra prope Fidenas muniunt: variaque primùm fortuna cum Romanis certant; sed tandem vno ingenti prælio eos vicit Romulus, quatuordecim millibus hostium occisis. Referuntque nonnulli (quod fabulosum est atque incredibile) maiorem dimidia partem eorum propria manu Romulum obtruncasse: quali iactantia ferunt Messenij Aristomenem suum, trecentorum à se cæsorum ex Lacedemoniis victimas Ditri immolasse. At ista clade fracti Veientes, missis Romam legatis, centum annorum fœdus ac inducias, obsidibus quinquaginta datis, magnaque agri parte multati, impetrarunt. Matitimis enim locis ferè omnibus Ostiam vsque, & salinis, agroque secundum Tiberim, qui Septem pagi vocatur, Romano cedere coacti sunt. Igitur ex hac victoria tertium triumphum egit Romulus, vt Plutarchus auctor est, Idibus Octobris: idque splendidissimè, magna captiuorum multitudine, regeque etiam Veientium ipso, valde sene in triumphum ducto. Sed vide Plutarchum in Romulo, Liuium, ac Dionysium. Memineto insuper triumphi Zonaras, Solinus, & alij. *Veios ac Fidenas bellum. Prælio vincit, atq; restituit Romuli victoria de Veientibus. Aristomenes Messenorum dux. Induciæ centum annorum. Septempagum agri. Triumphus.*

Veios potentissimam Etruscorum vrbem fuisse tradit Dionysius, centesimo à Roma stadio, neque Athenis minorem; fundatam in abrupto scopulo. Nec dissentit Liuius, qui vrbem validam muris, & situ ipso munitam fuisse dicit, quæ grauia sæpius bella Romanis intulit; tandem à M Furio Camillo per obsidionem capta & direpta est, vt suo loco referetur. Eutropius XVIII. ab Vrbe milliario distare scribit. Plutarchus in Camilli vita Etruriæ propugnaculum vocat, & vrbem armis æquè ac Roma potentem, frequenter eum Romanis pro imperio dimicasse scribit, βιαίως vel ὑπερτεινῶς nominans: licet in vulgatis codicibus ὑπερτεινῶς legatur. Quod fefellit interpretem, vt Oenetanos eos appellarit. Vide Plinium lib. III. cap. V. *Veij. Plutarchi locus*

Fidenæ, Græcis φιδήνη καὶ φιδήναι, Albanorum colonia auctore Stephano. Dionysius lib II. magnam & populosam fuisse scribit, quadragesimo ab vrbe Roma stadio dissitam ad Anienis & Tiberis confluentes ab Albanis conditam, eodem quo Nomentum ac Crustumerium tempore, tribus fratribus colonias deducentibus, quorum natu maximus Fidenarum fuerit conditor. Romulus captam & subiugatam, coloniam Romanorum fecit, bis mille quingentis colonis Idibus Aprilis eò deductis, vt auctor Plutarchus *Fidenæ Albanorum colonia. Nomentum. Fidenæ Romanorum colonia.*

est. Post annos deinde plus minùs trecentos A. Cosso, T. Penno coS. vt apud Liuium legimus, colonorum numerus additus, agetq; ijs bello interemptorum est assignatus. Quos
Fidena deler. cùm Fidenates biennio post per scelus occidissent, mox vrbs ista à Romanis deleta est, vt nunc nullæ eius extent reliquiæ. Vide Plinium lib. III. cap. V. Strabonem lib. V. Eutropius eam septimo ab vrbe miliario locat, sed errore est in numero.

ANN. P. R. C. XXXVII.

Romulus rex. è medio. sublatus. Diuorum. numero. adscriptus. & Quirinus appellatus. est.

Romuli decessus. Nonæ Caprotinæ. Populifugæ. HÆc anno Vrbis XXXVII. accidisse Nonis Quinctilibus consentiunt historicorum præcipui; qui dies ob rei casum Nonæ Caprotinæ, & Populifugæ à posteris est appellatus, & sastis adscriptus. Eo quòd extra Vrbem cum senatu ad Capreæ paludem exercitum lustrans, orto solis deliquio, & cæli tempestate subita ingruente, cum magna imbrium grandinis & tonitrus procella, dispersa in fugam populo, disparuerit. Hinc Diuus vulgò
Quirinus. credi cœpit, & mox Quirinus deus appellatus, ac cultus est. Vetisimiliot tamen & receptior est opinio, nobilium conspiratione clàm in senatu occisum, corpusque dissectum per
Odiosa & perniciosa tyrannis. frusta sub senatorum togis asporratum esse. Prospero namque rerum successu superbior & intolerabilior factus, inuisus non solùm senatui, verùm etiam omni populo coeperat esse, quod legitimè à se constitutum regnum in tyrannidis speciem vertere videretur. Purpurea namque indies toga, vestituque corporis insolenti conspicuus, ingenti satellitio, li-
Superbia inimica. ctorumque turba stipatus dabat iura populo, iudiciaq; subinde solus exercebat, sua vnius sententia damnatos supplicio afficiens: senatus insuper auctoritatem, populumque omnem contemnere videbatur, quòd agrum bello partum militibus pro libidine distribueret, obsides Veientium patribus inconsultis redderet, multaque contra leges perpetraret. Iraque feroci, & seruilis iugi insueto popnlo grauior, & molestior est visus: qui Regem vel
Diuus Romulus. fortuito casu, vel optimatum coniuratione sublatum maluit Diuum credere & colere,
Apotheosis imperatorum. quàm vinum diutiùs tolerare ac metuere. Quod ipsum & alijs sæpe principibus indultum est, qui consecrantur non ad fidem numinis, sed ad honorem emeritæ potestatis: vt Tertullianus ait in Apologetico contra gentes. Quocirca & pop. Rom. ne ingratus erga conditorem Vrbis, impetuque viderentur; Romulum vt deum deo natum, Regem & parentem vrbis Romæ, templis, sacrificijsque lubenter honorauit, fidem diuinitatis faciente in pri-
Romulus pallentium visus. mis Iulio Proculo viro primario, qui visum à se Romulum è cælo delapsum augustiore forma affirmabat, mandasseque Quiritibus suis, vt se pro numine acciperent, Quirinum appellarent: ita dijs superis placitum esse; institiam, artemque militarem colerent: ijs artibus Romam caput orbis terrarum futuram. Historiam omnem latiùs cognosces ex Liuio, Dionysio, Plutarcho, Zonara, & alijs. Pulchrè item Ouidius Fastorum II. canit de hoc Romuli exitu, vbi Quirinalia describit.

ANN. P. R. C. XXXIIX.

INTERREGNVM PRIMVM.

Interregnum. hoc. anno. vicissim. apud. patres. fuit.

POST excessum Romuli, vt Flauius Vopiscus ex annalibus Pontificum refert in vita Taciti imperatoris, ex senatus auctoritate, dum post bonum principem bonus alius
Interregnum. quæritur, interregnum est initum, quod Græci μεσοβασιλείαν appellant. Itaque semper ita
Auspicia penes patricios. comparatum ab eo tempore fuit: vt quotiescunque vsus postulabat interreges prodere, quod frequentissimè stante rep. contigit; eius potestatis vicissitudo penes patricios senatores permanserit, quia apud hos auspicia in primis pollere crederentur. Cuius rei illustre
Interreges omnes patricij. testimonium extat in Ciceronis oratione ad Pontifices pro domo sua, vbi salsam P. Clodij inimici adoptionem insectatur. Auspiciaque pop. Romani, inquit, si magistratus patricij „ creati non sint, intereant necesse est: cùm interrex nullus sit, quod & ipsum patricium esse, „ & à patricio prodi necesse est. Hinc Suidas ex nobilissimis senatorum creari interreges so- „ lere scriptum tellquit his verbis: Μετὰ θάνατον Ρ'ωμύλου ἀναρχίας οὔσης ἐν τῇ Ρ'ώμῃ συνεστὼ ὅλον, ἡ σύγκλητος τὸ κύριον τῆς κοινῆς ἔσχε φροντίσεως. πανδήμιον ἀρχὴν τὴν διαφανεστέρως τῇ βουλῇ τῶν, ἐκ ἀριθμοῦ καταγόμενοι, οὓς μεσοβασιλεῖς. Interregni vero primi originem ac ra-
Interregni origo prima. tionem hanc nobis reddit Liuius. Romulo mortuo inter patrum ordines certamen ortum
Certamen de regno. est. Oriundi enim ab Sabinis, quia post Tatij mortem ab sua parte non esset regnatum, ne in societate æqua posselliones impetij amitterent, sui corporis creari Regem volebant. Romani veteres peregrinum Regem aspernabantur. In varijs voluntatibus Regem tamen

omnes

omnes volebant, libertatis dulcedine nondum experta. Necdum etiam singulorum ambitionibus errabatur, quia nemo magnopere eminebat in nouo populo. Timor deinde patribus incessit, ne ciuitatem sine imperio, exercitum sine duce, multarum circa ciuitatum irritatis animis, vis aliqua externa adoriretur; & esse igitur aliquod caput placebat, & nemo alteri cedere in animum inducebat. Igitur centum patres, ne quis expers imperij esse videretur, decem decurijs factis, singulisq; in singulas decurias creatis, qui summae rerum praeessent, rem ita consociant. Vnus cum insignibus imperij & lictoribus erat, quinque diesum spacio finiebatur imperium, at per omnes in orbem ibat, annuumque interuallum regni fuit. Id ab re, quod nunc renet nomen, interregnum appellatum. Sic ferè de huius magistratus exordio & forma Liuius. Atque eo modo quinquaginta dierum spacio per singulas decurias semel circuibat administratio, decem habitis interregibus. Repetitoque deinde saepiùs per circulos eodem ordine, octaui circuli primus interrex lunaris anni CCCLIV. dierum explebat spacium; vel tertius, anni solaris dierum CCCLXV: vel septimi denique circuli primus, annum vt Romulus instituit, decem mensium, dictum videlicet CCCIII. Interregni ritus & forma secundum Liuium.

Aliquanto aliter interregni ordinem describit Dionysius antiquitatum lib. II. Ducentos quippe, adiunctis Sabinis senatoribus, patres fuisse, eosque in decurias distributos decemuiris sorte commisisse Vrbis imperium: atque inter hos vnum post alium quinis diebus lictores, & segni tenuisse insignia, à primo videlicet vsque ad decimum. Inde in sequentem decuriam transisse hunc magistratum, deinde rursus in aliam: adeò vt octauae decuriae primus interrex annum absoluerit lunarem, aut tertius solarem: vel annum Romuli septimae decuriae primus, vt antea de Liuianis circulis diximus. Plutarchus autem ab vtroque discrepat in Numae vita; centum namque quinquaginta senatores fuisse dicit, Inter eosque conuenisse, vt seorsum quisque cum regalibus insignibus sacra faceret, ius diceret, Regisque omnia munia obiret, sex horas noctis, & sex dici; idque ad amouendam populi inuidiam, qui vno die ac nocte eundem ex Rege priuatum intueretur. Eutropius & Zonaras Plutarchum sequi videntur, per continuos enim dies imperasse senatores asserunt, & his regnantibus annum completum fuisse. Quòd si Plutarcho credendum, decuriam quamuis quinque solummodo diebus, non quinquaginta, administrasse necesse est. Receptior tamen est altera opinio, dierum quinque imperium vnicuiq; interregi ex more fuisse: quemadmodum Pædianus In oratione pro Milone testatur, Clodianam factionem referens „ M. Æmilij Lepidi interregis donum per omnes interregni eius dies (fuerant autem, ait, ex „ more quinque) obsedisse, & comitia continuè postulasse. Sic item Liuius libro x. in ora„ tione P. Sempronij tribuni plebis contra Ap. Claudium Cæcum censorem; Quem semi„ stri, inquit, dictatura: quem interregno quinque dierum contentum fore putas? His adstipulatur & Sex. Rufus, scribens post Romulum singulos senatores, pes quinos dies anno vno regnasse: nec desunt testimonia alia multa, quibus iam dicta probari possint. Equidem si opinionem Plutarchi sequamur, hoc annuo primo interregno senatores omnes interreges fuisse, negare non velim: si Liuium, Dionysiúmve, minimè. Constat enim, vt suprà monstraui, septimam, octauámve decuriam annuum spacium explesse, reliquas gubernacula imperij non attigisse. Et facilè credo rarissimè deinceps, imò nunquam, interregis nomen totum patricij senatus ordinem percurrisse, & rursus nunquam in vno solo interrege interregnum desijsse: licet haec ratio magistratus diu postea in vsu fuerit, nomenque interregni, etiam regia potestate sublata, permanserit, neque semper vacua hoc nomine fuerit resp. Romana. Absentibus enim ab Vrbe Consulibus, atque adeò derenris, vt ad habenda comitia adesse non possent, vel si propter auspicia, tribunorúmve plebis intercessiones comitia nouorum magistratuum suo tempore ante anni excessum ritè haberi non potuissent; nullo in Vrbe eorum magistratu reliquo, qui auspicia haberet, aut comitijs praesse posset, neque eorum caussa dictatore; vt saepe fieri solet, creato; res ad interregnum deducebantur, inibantque auspicatò vicissim (vt dixi) quinque dierum interregnum patricij senatores, donec noui à pop. creati essent consules. Et moris erat à primo interrege comitia non haberi, sed à secundo vel sequentibus; prout dissidia, vel occasiones aliae prorahe„ rent comitia. Idipsum quoque testatur Pædianus loco priùs adducto. Post biduũ, inquiens, „ quàm Clodius occisus erat, interrex primus proditus est M. Æmilius Lepidus. Non fuit „ autem moris, ab eo qui primus interrex proditus erat, comitia haberi. Sed Scipionis & „ Hipsæi factiones (quia recens inuidia Milonis erat) contra ius cùm postularent, vt interrex „ ad comitia consulum creandorum descenderet, idque ipse non faceret, domum eius per „ omnes interregni dies (fuerant autem ex more quinque) obsederunt. Et in argumento scribit, plures tum quoque fuisse interreges, qui consularia comitia, propter eorum candidatorum tumultus, & manus armatas, habere non poterant: vixque tandem V. Kal. Martias, mense intercalario à Ser. Sulpicio interrege, consulem sine collega creatum esse Cn Pompeium Magnum. Idem varias ob caussas saepiùs accidisse docent historiae, quemadmodum

Interregni ritus & forma secundum Dionysium.

Interregni ritus secundum Plutarchum.

Interregnum quinq; dierum.

Interregio ofsa.

Primus interrex comitia habere non solet.

Vrbis conditæ CDXII. anno, ingruente belli Latini grauissima mole. Tunc enim mandatum consulibus à senatu, ante tempus abdicare se magistratu, quò matutiùs noui coss. crearentur. Religio autem incessit ab ijs, quorum imminutum erat imperium, comitia haberi: ideoque interregnum initum, duoque interreges fuere, post quos noui coss. creati inierunt, sicut auctor est Liuius lib. VIII. Rursus anno CCXXVI. M. Claudium Marcellum dictatorem, qui comitiorum habendorum caussa creatus erat, vitio factum esse pronunciârunt augures: ideoque ab eo comitia non sunt habita. Res verò ad interregnum redijt, dilatisque alia atque alia de caussa comitijs, quartus decimus demum interrex consules creauit. Sed plurima eius rei exempla apud auctores reperimus. Interregis autem vt summa, rep. magistratibus vacua, dignitas erat; ita eius erat munus, omnia administrare, quæ Regum, vel consulum in vrbe solent esse officia, atque in primis, comitia suffragandorum magistratuum, vt auspicatò, legitimeque haberentur, operam dare: ne diu summo honore maneret orba ciuitas. Et hæc quidem de interregno dicta sufficiant.

Imperij imminuti religio.

Interregum munus ac officium.

ANN. P. R. C. XXXIX.

NVMA. POMPILIVS. REX. II.

Numa. Pompilius. Pom. F. Sabinus. Rex. populi. iussu. &. patrum. auctoritate.

Plebis cõmotus in ciuitate.

Modestia senatus.

S C de Rege creando. Creando plebi.

INTERREGNI tædio cùm fremere & tumultuari inciperet plebs, multiplicatam seruitutem, centum pro vno dominos factos conquerens: patribus visum est Regem creare, cùm sensissent populum non vltra, nisi Regem, & ab ipsis creatum esse passurum. Offerendum igitur vltro rati quod amissuri erant, gratiamque inire volentes, summam potestatem populo permiserunt: sed ita, vt non plus darent inris, quàm sibi retinerent. Decreuerunt enim, vt cùm populus Regem iussisset, id sic gratum esset, si patres auctores fierent. Adeò id gratum tunc pop. fuit, vt, ne victus beneficio videretur, id modò sciscere, iuberetque, vti senatus decerneret qui Romæ regnaret. Atque hæc ferè Liuius Dionysius verò optionem pop. à senatu datam fuisse scribit: vtrum vno Regi, an magistratibus annuis credere remp. mallet: electionis arbitrium ad patres remisisse populum sua sponte. Patres quidem omnes Regem voluisse è populi consensu, sed de persona non cõuenisse: priscis senatoribus Regem è suo corpore, nouis item è suo quærentibus. Conuentum postea, concedentibus nouis, vt prisci patres Regem alium quàm è corpore suo designarent. Conditione accepta, priscos externum Regem potiùs, nulli factioni obnoxium (scilicet, quàm ex patrum nouorum numero, à quibus exclusi fuerãt, nominare maluisse. Propositum verò ab ipsis extemum Numam Pompilium Curibus ortum; cumque & propter virtutes, & quia Sabinæ gentis erat, nouis facilè patribus placuisse. Mox omnium ordinum consensu Numam, licet tergiuersantem, honorifica legatione ad gubernacula accitum, à populo comitijs curiatis, patrumque deinde auctoritate comprobante Regem declaratum; auspicijsque ritè peractis, inaugurarum fuisse. Dionysium in his ferè sequitur Plutarchus, dissensione patrum partim, ac partim virtutibus suis ad regnum vltrò euectum esse Numam docens. Verùm vt priscus comitiorum similium ordo aliquantò latiùs à nobis explicetur; is denique Rex ritè creatus deinceps dicebatur, quem populus comitijs habitis, auspicatò suffragijs suis iussisset, atque postea patrum auctoritas confirmasset, auguriaque demum comprobassent, quemadmodum à Dionysio traditur. Et Liuius etiam ipse, vbi de Numæ creatione scribit, aperte his verbis interregis populum ad suffragia vocantis hoc indicat: Quirites Regem creare, ita patribus vtrum ei: Patres deinde, si dignum qui secundus à Romulo numeretur, creatis auctores fient. Et postea populus Regem iussit, patres auctores facti. Qui mos deinceps etiam in magistratibus, & legibus omnibus rogandis permansit: vt populus iuberet, patres auctores fierent. Primus inter Reges hunc morem prætermisit Ser. Tullius rex, quem Tanaquil regina fœtus illius, occiso Tarquinio Prisco marito, astu ad regnum perduxit. Is enim primus iniussu populi, voluntate patrum, vt ait Liuius, regnauit: donec firmata regni possessione, conciliata prius per agrariam largitionem plebis voluntate, fisus ausus ad populum ferre, vellent, iuberentne se regnare: Quod summo tunc consensu, vti rogas, iussum est. Igitur hoc illi obiectat Tarquinius Superbus apud Liuium: Seruum quippe, seruæ natum, post mortem indignam parentis sui, non interregno, vt antea, inito: non comitijs habitis, non per suffragium populi, non auctoribus patribus, muliebri dono occupasse regnũ increpans. Ita & Cicero Verrem reprehendit

Numa Pompilius rex declaratus.

Prisci ordo magistratuum creandorum, comitiorum: vti populus iuberet, patres auctores fierent.

Ser. Tullius Rex.

C. Verres.

reprehendit actione quinta, quòd sua sponte, iniussu populi, sine senatus auctoritate iura Siciliæ prouinciæ immutasset. Quem morem respexit etiam L. Vitellius consularis & censorius, formulamque vetustam loquendi expressit apud Tacitum lib. XII. Claudium impe- » ratorem ad incestas Agrippinæ nuptias instigans percunctando: an iussis populi, an auctoritati senatus cederet? At ille vnum se, ciuium consensui imparem respondit. Verùm is honestus vitiosæ libidini prætextus tunc quærebatur. Reip. tamen tempore in omnibus quæ ad commune spectabant, & ritè fieri volebant, solemne, atque vsitatum semper fuisse constat; laudato, me Hercle, & salubri more) vt nihil rarium publice fieret sine auspicijs, sine pop. iussu, & patrum auctoritate. Quod fundamentum Romanæ libertatis diligentissimè fuit priore illo sæculo conseruatum: atque adeò vt etiam pacis fœdera, & pacta cum hostibus iniussu pop. ab ipsis Coss. facta aliquando rescissa fuerint, veluti Sp. Postumium consulem, qui Caudinam pacem rurpiret coactus fecerat, apud Liuium in senatu contendisse legimus, consulem iniussu pop. nihil sancire posse, quod populum teneat. Porrò summam hanc potestatem denique nimia licentia perdidit populus; cùm prius per seditiosos tribunos plebis patrum auctoritatem conculcasset, vt non amplius plebiscita senatus, vel plebs senatus consulta comprobaret: comitiaque sibi omnia libera per vim asseruisset Ci- » cerone idipsum in Planciana conquerente: Non enim, inquit, patres tenere potuerunt, vt » reprehensores essent comitiorum; licet magistratum non geteret is, qui cœperat, si patres » auctores non essent facti. Itaque non diu post libertatem omnem vltro idem populus stolidè prostituit, cum nobilium aliquot hominum potentia & ambitione per largitiones distraheretur in factiones & dissidia, atque per vim, spretis legibus & auspicijs, precio omnia iuberet, simulque C. Cæsari viam inuadendæ reip aperiret, atque ad libertatem armis opprimendam opportunitatem daret.

L. Vitellius. Claudij Imp. nuptiæ illustratæ cū Agrippina. Fundamentū libertatis Romanæ. Fœdera iussu pop. et sine patrum auctoritate sanxisse irrita. Liber in, pp. Rom. vt ius iam peruerti.

Iam vt vnde digressi sumus reuertamur. Numa Pompilius extemus licet, & Cutibus Sabinis natus, ob prudentiam, iustitiam, doctrinam, philosophicam vitam, aliasque virtutes quibus erat eo sæculo clarissimus, dignus videbatur omnium iudicio, qui ad regnum vltrò accisetur, & Romæ secundus post Romulum pop. iussu, patrumque auctoritate legitime regnaret. Is igitur auguratò ex lege Romuli regnū auspicatus est anno tertio Olympiadis XVI. qua victit in stadio Pythagoras Lacedæmonius, qui fuit anno Vrbis conditæ XXXIX. vt auctores sunt Dionysius, Plutarchus, & Liuius.

Idem q. pace. populo. Romano. parta. Ianum. preimus. clusit. Sacra. instituit. cæremonias. atq. omnem. diuinum. cultum. docuit. Annum. in. menses. xii. diuisit. Dies. quosdam. fastos. alios. nefastos. esse. iussit. Pontifices. Augures. Flamines. Salios. Vestales. alios q. sacros. ordines. omnemq. plebem. vrbanam. per. conlegia. distribuit. Leges. plurimas. tulit.

LAVDATISSIMAM diuini Platonis sententiam populus Rom. meritò comprobauit, asserentis nullam gubernationem priuatim vel publicè felicem futuram sine philosophia nec mala atque incommoda à ciuitatibus vnquam absutura, nisi quarum Reges, vel qui regum nomine potentes in rep. sunt, verè ac legitimè philosophentur. Hanc enim veritissimam esse ante ducentos, priusquam Plato nasceretur, annos pop. Romanus re ipsa expertus est in Numa Pompilio suo: qui non bellica fortitudine, armisve superbus, sed omnis diuini humanique iuris consultissimus, religione, iustitia, & veterum Sabinorum, seu, vt alij volunt, Pythagorica philosophia insignis arma omnia superauit. Is igitur in regnum adscitus, Vrbem nouam vi & armis conditam, religione, iure, ac legibus de integro condere parat: Atque eò denique modestiæ ciuilitatisque rudem, ac militia ferocem populum, desuetis armis, longa pace tedegit; vt quod vi & iniuria occupauerat imperium, religione & iustitia velut legitimum sibi vindicaret; nemine vicinorum, quorum Intererat, intra XLIII. annos quibus ipse gubernabat, contradicente. Quibus omnibus æquitate sibi conciliatis, amicitia quoque & societate iunctis, Iani templum primus, ob pacem vndique partam, clusit, & toto regni tempore clausum tenuit. Liuius auctor est, à Numa rege Ianum indicem pacis bellique factum & consecratum esse; vt apertus, in armis esse ciuitatem; clausus, pacatos circum populos omnes significaret. Hunc sequuntur plures alij recentiores. Plinius naturalis historiæ lib. XXXIV. cap. VII. tradit, Ianum geminum à Numa rege dicatum, pacis bellique argumento quidem cultum; sed eius signum, digitis in numeros figuratis, trecentorum sexaginta quinque dierum annum solarem à se institutum simul notasse. Ipse enim primus apud Romanos, vt Liuius alijque consentiunt, annum in duodecim menses, additis Ianuario, Februarioque ad Lunæ cursum descripsit, vtque ad solatis

Regem philosophum esse decet. Numa Rex philosophus. Iani templum vel pacis, vel belli argumentum. Iani signū digitis anni modum notasse. Annum VIII. mensium à Numa conjunctum.

Intercalaris mensis.

solaris anni metam responderet, intercalarium quoque mensem inuenisse dicitur dierum XXII, qui alternis annis Februario adiungeretur. Mutauit & anni exordium, vtque Ianuarius primus mensis esset, instituit. Idem nefastos dies, comitiales, fastosque fecit; quia aliquando nihil cum populo agere vtile futurum erat. Sacra deinde & cæremonias, omnemque cultum deorum immortalium, suggerente, vt ipse fingebat, Egeria nympha, docuit, & scriptis promulgauit: quibus diis, quibus diebus, quibus hostijs, ad quæ templa sacra fierent: atque vnde in eos sumptus pecunia erogaretur. Nec cælestes modò cæremonias, sed iusta quoque funebria, placandorumque manium ritus præscripsit: quæque prodigia fulminibus, aliove quo visu missa, suscipiendi atque procurarentur, ad ea elicienda è mentibus diuinis, Ioui Elicio aram in Auentino dicauit. Fidei quoque solemne instituit, ad cuius sacrarium flamines curru arcuato bigis vehi iussit: manuque ad digitos obuoluta, rem diuinam facere; significantes fidem tutandam: sedemq; eius etiam in dextris sacratam esse. Ritus autem sacros legesque à Romulo traditas, non tam mutauit, quàm adauxit, conditis multis sacellis, aris, templisque: nequem deorum relinqueret inhonoratum, & attributo suo cuique numini festo die sacrificioque. Nec minùs sacerdotum numero ampliando adiecit animum, quanquam ipse plurima sacra obibat, ea maximè, quæ postea ad Dialem flaminem pertinebant: sed quia in ciuitate bellicosa Regibus non semper pacem futuram sciebat, ne sacra regiæ vicis bellorum causa desererentur, flaminem Ioui assidnum sacerdotem creauit, insignique eum veste, nempe prætexta toga, & curuli regia sella adornauit. Huic duos flamines adiecit, Martio vnum, alterum Quirino. Vestales quatuor item virgines legit, Alba oriundum sacerdotium; atque his Palladij, Penatium, ignisque perpetui secretorum imperij pignorum custodiam commisit: vtque assiduè templi antistites essent, stipendium de publico statuit, triginta annorum virginitate, aliisque cæremonijs venerabiles ac sanctas fecit. Et hæc quidem anno Vrbis XL. Numam constituisse pulchrè canit Ouidius Fastorum lib. VI.

Romuli statuta Numam non mutasse. Sacerdotes.

Flamen Dialis officium Regi subeundum.

Flamen Martialis, item Quirinalis.

Vestales virgines.

Dena quater memorant habuisse Palilia Romam
Cum flammæ custos ade recepta dea est.
Regis opus placidi, quo non metuentius vllum
Numinis ingenium terra Sabina tulit.

Salij.

Salios item duodecim Marti Gradiuo legit, & his tunicæ pictæ insigne dedit, & super tunicam aeneum pectori tegumen, cælestiaque arma, quæ ancilia appellantur, ferre, ac per vrbem ire canentes carmina cum tripudijs solemnique saltatu iussit. Quæ sacra anno regni octauo, pestis sedandæ causa, Numam instituisse tradit Plutarchus. Volunt & Fœcialium collegium à Numa sacerdotijs adiectum fuisse Dionysius atque idem Plutarchus: quamuis Liuius & alij ab Anco Rege fœciales postea introductos scribant. Erant autem viginti ex nobilissimis familijs electi, M. Varrone teste lib. IV. de lingua, vti per hos iustum susciperetur bellum, & vt fœdere fides pacis constitueretur. Ex his enim mittebant, antequam bellum indicerent, qui res repeterēt; & per hos etiam fœdus (quod antè fidus dictum fuisse scribit Ennius) solemni ritu porco immolato feriebatur. Vnde Fidei flamines, siue sacerdotes existimati sunt; ac fœciales appellati (vt Sex. Pompeius vult) à faciendo: quod belli pacisque faciundæ ius apud ipsos esset. Quod ipsum ius sacrum non à Numa inuentum, sed aliunde desumptum auctores consentiunt: vel ab Ardeatibus nimirum, vel ab Æquicolis; sicut à Dionysio ambiguè refertur. In epitome de prænominibus C. Probi Valerio Max. adiuncta legimus ab Æquicolis prouenisse ius fœcialium, ciusque inuentorem fuisse Sertorem Resium. Auctor de viris illustribus Ancum Regem Romam illud transtulisse scribens, Hesum appellat, qui apud Æquos ius fœcialium excogitauerat: vbi nomen hoc mendosè legi videtur. Iam verò Pontifices item quatuor à Numa primùm creatos è patribus fuisse tradunt, quorum præcipuus Pontifex maximus appellabatur, atque is primus, teste Liuio, factus est Numa Marcius M. f. qui cum Rege Romam migrauerat, & suasor regni capessendi fuerat. Huic sacra omnia exscripta, exsignataque attribuit. cereaque omnia publica, priuataque Pontificijs scitis subiecit: vt esset quò de rebus dubijs consultum, velut ad oracului, plebs veniret. Nam, vt Pomponius Iurisc. in lege secunda de origine iuris disserit, cùm deinde ex legibus scriptis variæ actiones nascerentur, quibus inter se homines disceptarent; eas ne pop. vt vellet instituēret, earum formulas certas & solemnes fieri necesse fuit. Quæ quidem, leges interpretandi, actionumque ex legibus componendarum, scientia, penes collegium Pontificum remansit: ex quibus constituebatur quotannis, qui actionibus componendis præesset, priuatus. Eáque consuetudine pop. annos propè centum est vsus, eodem Pomponio teste, donec simulcum fastis à Cn Flauio scriba publicarentur. Pro quibus tamen postea prætorum edicta perpetua successere. Iam dictas igitur ob causas collegium Pontificum semper honore & auctoritate amplissimum in rep. fuit; eò quòd Pontifices deinceps religioni deorum immortalium, & summæ reip. præessent.

Fœciales.

Fœdus olim fides.

Fides flamines.

Fœciales unde dicti.

Fœcialium ius unde.

Pontifices.

Pont. Max. primus.

Pontifices iurisperiti interpretes.

Pontificum auctoritas.

Omnis

Omnis enim eius dignitas, omnis ciuium salus, vita, libertas, aræ, foci, dij penates, bona, fortunæ, domicilia, horum sapientiæ, fidei, potestatiq; commissa & credita esse videbantur, quemadmodū Tullius in oratione pro domo sua testatur. Quapropter non inepte Q. Scæuola Pontifices, quasi potifices, à posse & facere, dictos esse volebat: vt vnico vocabulo summa eorum potestas significaretur. Quem sequi videtur Lucanus hoc versu:

Pontifices sacri quibus est permissa potestas.

Pontifices unde dicti.

M. Varro tamen lib. IV. de lingua, nec non Dionysius alijque à ponte sic vocatos arbitrantur: nam ab ijs pons Sublicius primùm factus, & sæpe restitutus est, quum idcirco sacra & vltra & cis Tiberim, non mediocri tutu fierent. Ceterum has ferè religiones, hæc sacra, sacerdotumque collegia Numam veteribus à Romulo institutis adiecisse reperimus; quem omnia quæ ad Romanas religiones & cæremonias attinent, octo libris iuxta totidem sacerdotum genera complexum esse Dionysius asserit. Nam primus sacra & iura Curionum triginta complectebatur, quos Romulus publicè pro curialibus suis rem diuinam facere iusserat. Secundus pertinebat ad flaminum iura & sacra, quæ rara & multiplicia fuisse Plutarchus in problematibus, Gellius, Mactobius docent ex M. Varrone, Cincio, Massurio Sabino, Fabio Pictore & alijs antiquis auctoribus, quos studiosus lector consulere poterit. Tertij libri iura sacra spectabant ad tribunos celerum, siue equitum Romanorum præfectos: nam equestri ordine Numa, non, vt Romulus faciebat, ad satellitium vel custodiam corporis vtebatur; sed his etiam solemnium quorundam sacrorum curam, atque tutelam commiserat. Quartus augurum artes, titus & sacrificia continebat. Quintus virginum Vestalium sacra & priuilegia; & sextus Saliorum. Iam septimus fœcialium iura & cæremonias explicabat; & octauus Pontificum iura potestaremque docebat: quemadmodum latiùs à Dionysio narratur. His igitur alijsque pluribus pulcherrimè ad reip. vsum excogitatis disciplinis, Numa diuinitatis opinione & auctoritate adiutus, religionem ac iustitiam penitus in vrbe fundauit, cùm maximè sua quæque instituta legibus ad populum latis sanctione publica confirmaret: & ipse suarum legum obseruantissimus, pietate & innocentia cunctos ad sui imitationem facilè induceret; adeò vt multitudine omni à vi & armis ad religionem fugalitatemque conuersa, non ambitio, non auaritia, non Martius furor, sed assidua deorum propiciandorum cura, æquitatis ac pacis perpetuum studium animos hominum occuparet, cùm interesse rebus humanis cælestè numen videretur. Tum ea pietate omnium pectora imbuerat, vt sola fides ac iusiurandum, non legum, nō pœnarum metus, ciuitatem regerent, & à vitijs abstraherent. Et cùm ipsi homines, in Regis optimi, atque vnici exemplum mores, se formarent; tum finitimi etiam populi qui prius castra, non vrbem positam in medio ad sollicitandam omnium pacem, turbandámve quietem credideranti in eam verecundiam adducti sunt, vt ciuitatem in cultum deorum versam, non minùs quàm sacratissimum templum violare nefas ducerent. Hac autem ratione Numa religionis atque virtutis summam vim liquidè demonstrauit, de cuius nunc ciuilibus institutis, quibus Vrbem in pace ac disciplina continuit, quædam sunt addenda, priusquam ad eius leges ordine constituto deueniam.

Iura religionū octo libris Numa complexum, & secundum octo genera sacerdotum.
Curionum sacra.
Flaminum sacra.
Celerū sacra.
Augurum iura.
Vestalium.
Saliorum.
Fœcialium.
Pontificum.
Numa regis summa virtus & auctoritas.

Ciuilia Numæ instituta.

Diximus Romulum, lege de plebis officio exercitioque lata, ciuibus plebeis ingenuis agriculturam commendasse, opificiaque, atque artes manuarias vrbanas libertinis, atque pauperibus inquilinis imposuisse, qui vix ciuium numero habebantur. Immo non ciuibus, sed peregrinis dumtaxat atque seruis, si Dionysio credendum est: nam asserit Romulum sellularias, vt appellat, atque sordidas artes à ciuibus ingenuis penitus remouisse, seruis ac exteris tractandas tradidisse, diuque Romanis pudori fuisse similia opificia. Et lib. VI. dicit, de lustro VII. verba faciens, Romanorum nemini cauponariam, aut operosum artem tractare licuisse; ideoque in censum non receptos mercatores, sordidósve artifices. Quòd si Romuli institutum illud tale prorsus fuit, vt ciues Romani omnes præter agriculturam & militiam nil exercerent, vt videtur velle Dionysius; profectò non diu legem istam in vsu permansisse existimo. Quid enim de ciuibus egenis asyli beneficio in ciuitatem acceptis atque libertinis dicendum? qui nec agros habebant, neque ad militiam agriculturámve erant idonei? quales in exulum fugitiuorumq; illo confluxu plurimos fuisse vetisimile est, qui operario tantùm quæstu, attibusque licet sordidis, ciuitati tamē necessarijs, vitam sustentare possent. Hos quidem ciues fuisse farendum erit, sed ob artium sordes & quæstus infamiam, ab ingenuis ciuibus, de quibus Dionysius loqui videtur, semper fuisse secretos non negauerim: & propter ignominiam non vocatos ad militiam, nisi cogente necessitate, conflat. Sic ferè neque à censoribus, nisi capite, operariam illam plebis multitudinem censeri propter inopiam solere, atque tributi onere expertem fuisse rationi cōsentaneum, atque etiam ex historia colligere est. Nam sæpius censores, in condendo lustro, ingenuorum dumtaxat ciuium in tabulas relatorum, numerum, exceptis proleranijs & capitecensis, prodidisse, exemplis docere posset, & in annalibus nostris demonstrabo. Iam verò cùm

Romuli lex de plebis officio exercitioq; ne negligenda.
Artes sellularia, sordida, & seruiles.
Dionysij locus conciliatur.
Libertini & operarios ciues quidem fuisse, sed non ingenuos.
Qui ciues à militia ignominiæ.

seruj

rni ob virtutes libertate & muneribus donabantur.

Quot ciues ad militiam aptos Romulus moratus Vrbi reliquerit.

Artificum ex plebe vrbana collegia.

Agriculturæ studiũ vt commendatũ Romanis fuerit.

Sacra propter agricolarum infimam.

Dij agrorum præsides.

Collegia verbis mutuandis circũdanda, & discordiæ tollendæ caussa instituta.

Collegia antiquissima. Sodalitates, cõmentum & sacra collegiorũ.

Aeris signandi vsus antiquissimus. Tiberium vel Ingum.

Ser. Tullii regis collegia aucta & in classes redacta.

Sponte nata & illicita collegia S. C. sublata.

serui frequentissimè ob ingenium, industriam, atque artes suas libertate & ciuitate donarentur, nec minùs peregrini indies ob similes virtutes ciuitatem adipiscerentur, sanè non videntur conscitum à suis consuetis exercitijs abstinuisse, & ad agriculturam transijsse. Vix enim Latium omne atque Etruria vel Romuli ciuibus ad agriculturam satis fuisset, quos etiam ad militiam aptos vltra quingenta millia ipsum morientẽ reliquisse Dionysius idem asserit. Quapropter doctissimi Sigonij sententiæ non illubenter accedo, qui infimã ciuium plebem, non in agris colendis occupatam fuisse, sed in vrbe mechanicis artibus operam dedisse opinatur: quod ipsum etiam multis argumentis probat. Quinimo si diligentiùs veterum scripta consideremus, fit prorsus verisimile, Romulum, si nõ ab initio, certè postmodum, ciuitate crescente, vrbanam pauperum ciuium multitudinem ad vrbana etiam opificia admisisse: vel Numam Pompilium regem, quem ex Plutarcho, Plinio, alijsque intelligimus artificum, opificumque collegia ex plebe ciuium vrbana instituisse: quemadmodum sacra sacerdotum collegia, ex patriciorum nobiliorumque ciuium corpore ordinauerat, ingenua interim plebe ab initio ad agriculturam destinata. Scribunt enim in eius vita Dionylius & Plutarchus, ipsum agros Romanos finibus primùm terminasse, atque in pagos diuisisse; agrum verò publicum regium, quem Romulus armis sibi comparauerat, egenis ciuibus æqualiter distribuisse; ex Romuli instituto singulis bina iugera diuidendos vt tanto maiorem ciuium multitudinem ab armis atque egestate, ad pacis & agriculturæ studium traduceret; & adeò omnibus, lege Romuli ad agriculturã destinatis, ciuibus, rem rusticam commendasse; vt solertes & gnauos honoribus & præmijs ad labores excitârit, pigros atque inertes ignommia ac pœnis castigârit. Atque adhuc reperiuntur præceptorum ac legum eius etã de re quædam vestigia apud auctores. Insuper ad hoc idem studium non solum honoribus, sed etiam religione obstrinxerant plebem ambo Reges. Etenim vt ante Numam agriculturæ obseruandæ caussã Palilia, Cerealia, Lupercalia, Fratium arualium sacra à Romulo fuere introducta: ita Numam cõstat, rei rusticæ commendandæ caussa, inuenisse Terminalia, Fornacalia, Fordicidia, Vinalia, Meditrinalia, Rubigalia, aliaque plurima sacra, quæ fastis pontificalibus adscripta sunt. Nec minùs deorum præsidentium agris, & propter fructus propiciandorum nomina excogitasse, vt Rubigum, Terminum, Spinicnsem, Nodotum, Seium, Segestam, Tutulinam, Volutinam, aliaque infinita rerum vana numina, quæ ex M. Varrone D. Augustinus alijque diffusè recensent, atque sugillant. Instituit etiam, vt auctor est Cassius Hemina, far torrere sacrorum gratia, ex vite purata dijs libare, mola salsa supplicare, deos lacte & fruge colere, vt his exercmonijs sacrificijsque maiore in pretio res rusticæ haberetur. Nunc satis dictum, quo pacto plebem rusticam Numa post Romulum ad opus instruxerit; addendum igitur est, vt vrbanæ ciuium multitudini, quibus agri non erant, rectè etiam cõsuluerit. Quod eius institutum inter alia, vt præclarissimum, & maxima admiratione dignum, laudat Plutarchus. Nam cùm ciuitas, Sabinis receptis, duorum populorum esse videretur, atque ideirco contentiones assiduæ diuersarum partium nascerentur; vt discordiarum semina extirparet Numa, & differentiam illam aboleret, qua ciuium alij Quirites à Curibus & Tatio, alij Romani à Roma vel Romulo dicebantur; omnem vrbanam ciuium multitudinem in partes plures scissam, per opificum genera in variarum artium collegia distribuit. Antiquissima hæc tunc in vrbe collegia exorta sunt tibicinum, architectorum, aurificũ, fabrum æriarium, tinctorum, sutorum, cetdonum, & figulorum. Reliquas verò artes simul commiscens in vnum collegium reiecit: quibus omnibus cùm sodalitates & conuentus, & sacra vnicuique generi apta tradidisset, differentiam istam Romanorum Sabinorumque ciuium facilè deleuit, & obliuione sustulit; quemadmodum pulchrè Plutarchus declarauit. L. Florus tamen velle videtur Ser. Tullium regem, qui censum primus instituit, collegiorum quoque auctorem fuisse. Plinius tamen Plutarcho adstipulatur, qui septimum figulorum collegium à Numa constitutum esse affirmat lib. xxxv. cap. xv. Item, æris signandi antiquitatem vrbi æqualem esse declarans, docet eius rei caussa tertium collegium fabrũm æriarium à Numa rege institutum fuisse lib. xxxiv cap. i. Nec dubito quin & tibicinum, qui sacris publicis præstò forent, collegium primum ab eodem Numa religionis conditore originẽ trahat; quod antiquissimum in Vrbe fuisse testantur Liuius lib. viii. Val. Max. lib. ii. cap. v. M. Varro, Festus, Censorinus, & Ouidius in Fastis. Quapropter malim existimare Ser. Tullium regem plebem vrbanam per artium collegiorumque discrimina in tabulas censorias potiùs redegisse, quàm ipsa primùm collegia constituisse. Atque ab eodem numerum quoque collegiorum auctum fuisse in tanto Vrbis ac ciuium incremento nõ negauerim. Crescente namque populo, alia subinde collegia inter plebem inuenta, & aliquoties etiam sine publica auctoritate exorta sunt: sæpiùs etiam pleraque, quia cõtra remp videbantur esse, variis Senatusconsultis ac legibus sublata, teste Asconio Pædiano in Comelianam. Qui & in Pisonianam scribens ait, L. Cæcilio, Q. Marcio coss. idem accidisse, & S. C. collegia

sublata

sublata fuisse quæ adiectius temp. esse videbantur, ludosque simul discussos esse, quos magistri collegiorum facere solebant, sicut magistri vicorum faciebant compitalitios prærextati. Post nouem deinde annos P. Clodium trib. pl. non solùm lege lata restituisse illa collegia, sed etiam alia noua adiecisse ex omni fece ac seruitio Vrbis. De qua item re increpat Clodium ac Pisonem Cicero in eadem oratione. Verùm hæc annales nostri locis suis exactiùs proferent. Iura autem veterum ac legitimorum collegiorum belle à Caio Iurisco. sunt explicata, XII. tab. leges interpretante. Vbi his lege potestatem fieri dicit, pactionem, quam velint, sibi ferre: dum ne quid ex publica lege corrumpant. Eorum item proprium esse ab antiquo res habere communes, ad exemplum reip. æream communem, & actorem, siue syndicum, per quem tanquam in repub. quod communiter agi fierique oportet, agatur & fiat. Collegiorum legitimorum & priuilegia.

Atque hæc quidem de Numæ Pompilij regis institutis ferè reperimus apud auctores, quibus ille religionem atque politiam Romanam, Romuli legibus emendatis, formauit exactiùs; & ciuitatem à militari ferocia barbarieque ad religionis æquitatisque studium, pace vndique parta, traduxit. Eademque ipsum, aliaque plurima Romuli exemplo legibus ad pop. latis, diligentiùs sanxisse in perpetuum, Liuius, Dionysius, Plutarchus aliique auctores sunt. Quas quidem duabus tabulis publicasse, in vna nempe religionis leges, in altera quæ ad ius ciuile pertinent, ferè colligere possumus ex Sex. Pompei fragmentis, ex quibus ex Numæ secunda lege secundæ tabulæ hæc verba citantur. Quid horum fuit vnum » iudici, arbitróve, reóve, eo die diffensus esto. Eas autem leges nunc expromere institutus ordo postulat. Atque primùm religionis à Numa vel institutæ, vel a Romulo sumptæ, summam exprimemus: si non omnes, quod, me Hercle, difficile atque infinitum foret, certè quas apud auctores nunc habemus, atque in primis apud Ciceronem lib. II. de leg. vbi plures de religione veteri Romanorum à Numæ legibus, vt ipse asserit, non multum discrepantes recensetur: aut ex Numæ regúmve commentarijs, aut ex XII. tab. vt plures opinantur, in quibus optimæ quæque Regum leges etiam relatæ erant. Cum enim prius in libris de rep. asseruisset, omnium rerumpub. veterem illam Romanam fuisse optimam; leges sanè, vt ait, optimæ reip. consentaneas dare voluit. Quas tum si quæ forte in rep. non fuerint, erant tamen, inquit, in more maiorum, quarum, vt lex, valebat. Ex ijs tamen dumtaxat nunc adducemus, quæ vel Romuli, vel Numæ fuisse, vel horum institutis quàm maximè congruere videntur. Sunt autem istæ. Leges Numæ Regis. Legum de religione.

Legem de deorum cultu tulit hanc. A D. *diuos. edento. cassè. pietatem. adhibento. opes. amouento. Quei. secus. faxit. Deus. ipse. vindex. esto. Seorsum. neme. habessit. deos. neue. nouos. neue. aduenas. nisi. publicè. adscitos. priuatim. colunto. Constructa. à. patribus. delubra. habento. & Larium. sedes. Ritus. familia. patrumq; seruanto. Diuos. & eos qui. cælestes. semper. habiti. sunt. colunto. Illos. item. quos in. cælum merita. vocauerunt. Herculem. Liberum. Cassorem. Pollucem. Quirinum. & alia. propter. quæ datur. homini. adscensus. in. cælum. Virtutem. Pietatem. Fidem. earum. laudum. delubra. sunto. Nec vlla. vitiorum. sacra. solemnia. obeunto.* De deorum cultu.

Legem de ferijs sacrificiorumq; ritu tulit. FERIAS. *iurgia. amouento. eaq; in. familia. operibus. patratis. habenta. Itaque vt. ita. cadat. in. annuis. anfractibus. descriptum. esto. Certósque. fruges. certaq; baccas. sacerdotes. publicè. libanto. Hæc certis. sacrificijs ac. diebus. Idemq; alios. addes. Vbertatem. lactis. fœturæq; seruanto. Idq; ne. committis. postis. ad. eam. rem. & rationem. cursus. annuos. sacerdotes. finiunto. Quæq; cuiq; diua. decora. grataq; sint. hostia. pronidento.* De ferijs & sacrificijs. Festi.

Legem de spolijs consecrandis tulit, cuius quædam verba extant apud Sex. Pompeium lib. XIII. Quamuis legislatoris ipsius nomen in vulgatis libris ibi perierit, legaturque perperam, compelli Reges; pulchrè tamen id emendarum est ab doctissimo viro Antonio Augustino, qui ita locum Sex. Pompei restituit. Esse etiam Pompilij regis legem optimorum spoliorum talem: CVIVS *auspicio. classe. procincta. anima. spolia. conuiuntur. Ioui. Feretrio darier. oporteat. & bonem. cadita. qui. ceperit. aram. ducento. Secunda. spolia. in. Martis. aram. in. compo. solitaurilia. vitra. voluerit. cadito. Tertia. spolia. Ioue. Quirino. agnum. marem. cadito. centum. qui. ceperit. ex. are. data.* De spolijs opimis.

Legem de sacerdotum generibus ac officijs tulit. DIVVS *alijs. alij. sacerdotes. omnibus. pontifices. singulis. flamines. sancta. Vestines. Vestales. in. vrbe. custodiunto. ignem. foci. publici. sempiternum. Quoque. & priuatim. & publicè. modo. rituq; fiant. disciunto. ignari. à. publicis. sacerdotibus. Eorum. autē. duo. genera. sunto. Vnum. quod. præsit. cæremonijs. ac. sacris. alterum. quod. interpretetur. fas. dicrum. & vatum. effata. incognita. quum. senatus. adscinerit. Interpretes. autem. Ioui. optimi. Maximi. publici. augures. signis. & auspicijs. * postera. vidento. disciplinam. tenento. Sacerdotes. vinctæ. virgetaq;. & salutem. populi. auguranto. Quiq;. agentes. rem. duelli. quiq;. populare. auspicium. præmunito. olluq;. obtemperāto. Diuorum. iras. prouidento. ijsq;. parento. caliq;. fulgura. regionibus. rotis. temperanto. Vrbemq;. & agros. & templa. liberata. &.* De sacerdotibus. Pontifices, Flamines, Vestales. Sacerdotum publicorum duo genera. Augures. In Ciceron. perperam * posteri.

Fœciales.

Fœderis feriendi ritus.

Patrespatrati.

Verba solennia fœdus feriendi.

Diespiter. Porcus.

Arupex.

Deorum sacrificia.

De expiationibus.

* est nonsig. De sacrilegio, parricidio, &c.

* violantes alios, sine metu.

De modo sacrandi.

De diis manibus.

De iure sepulchrorum & funerum sumptibus.

* carpsit, alii.

Serv. Pompeius.

Reliquiæ legis.

De funestandis.

De prædiis finiendis. Terminus sacer.

De pactis.

*rato. & effata habento. Quaq; augur. iniusta. nefasta. vitiosa. dirá vt. dixerit. irrita. infectaq; sunto. Quiq; nan. parauerit. capitale. esto. Fœderum. pacis. inducianum. fœciales. aratores. iudicésve. sunto. Fœdera publica. fœcialis. legatus. hisce. ritibus. facito. iungitoq;. Fœcialis. regem. rogato. tubcóne. te. cum. patre. patrato. populi. N. fœdus. fexire. Rege. iubente. sagmina. pasceto. atque. ex. arce. graminis. herbam. puram. tollito. regiq;. rogato. faciátne. te. regium. nuncium. populiq;. Ram. Quiritium. vasa. comitesq;. tuos. Rege. sine. fraude. tua. populiq;. Rom. Quiritium. faciente. patrem patratum. legito. qui verbena. caput. capillosq;. tangens. ad. iusiurandum. patrandum. fœdus. solemnibus. verbis. peragat. legesq;. conditas. recitet. Inde. hisce. ritibus. verbisq;. fœdus fœcialis. sancito. Audi. Iupiter. Audi. pater patrate. populi. N. audite. populus. N. vt. illa. palam. prima. pastremáve. ex. illis. tabulis. cerave. recitata. sunt. sine. dolo. malo. vtique. ea. hic. hodie. rectissimè. intellecta. sunt. illis. legibus. populus. Ram. prior non. deficiet. Si. priar. defecerit. publico. consilio. dolo. malo. tum. Diespiter. pop. Romanum. sic. ferito. vt. ego. hunc. porcum. hodie. feriam. tantoq;. magis. ferito. quanto. magis. potes. polles q;. Quilum. dictus. porcum. saxa. silice. percutito. Atque eo ritu pacem cum vicinis populis fœdit Numam verisimile est: eodemque Tullum Hostilium fœcessorem eius cum Albanis fœdus iunxisse docet pulchrè Liuius libro primo. Nec vlla vetustior fœderis memoria est, factaque sunt deinceps ex hisce Numæ legibus eodem ritu fœdera alia omnia. *Prodigia. portenta. ad. Etruscas. & aruspices. si senatus iusserit, deferunto. Quibus. diuis. crescerint. procurento. Idemq;. fulgura. atq;. obstita. piento. Nocturna. mulierum. sacra. ne. sunto. præter illa. quæ. pro. populo. ritè fient. Neve. initiento.*

Legem de sacrorum atque expiationum ritu tulit. SACRVM. *commissum. quod. neque. expiari. poterit. impiè. commissum. * esto. quod. expiari. poterit. publicis. sacerdotes. expianto. Ex. patrys. ritibus. colunto. optima. Sacrum. sacréve. commendatum. qui. eleperit. rapsérive. parricida. esto. Perduy. pœna. diuina. exitium. humana. dedecus. Incestum. pontifices. supremo. supplicio. sanciunto. Impius. ne. audeto. placare. iram. Deorum. Sanctè. vota. reddunto. Pœna. * violati. iuris. esto. Ne. quis. agrum. consecrato. Auri. argenti. aboris. sacrandi. modus. esto. Sacra. priuata. perpetua. manento.*

Legem de manium religione & iure tulit. DEORVM. *manium. iura. sancta. sunto. Hos. leto. datos. duos. habento. Sumptum. in. illos. luctumq;. minuunto.*

Legem de sepulchrorum iure & funerum sumptibus tulit. VINO. *regum. ne. respergito.* Eam verò citat Plinius lib. XIV. cap XII. & Numæ postumiam legem appellat. Quin plures eiusdem generis tulerit, quibus deorum manium religionem, atque sepulchrorum iura constituit, & funerum immodicos sumptus coërcuit, dubio procul est: testantur enim idipsum Liuius, Plutarchus, Ouidius, Macrobius, aliique quem admodum nos alibi latiùs docebimus. Quæpropter ab eius institutis non abhorrere videntur & illæ leges, quas Tullius loco suprà memorato adduxit ex XII. tabulis, Solonis item legibus ferè conformes. HOMINEM. *mortuum. in. vrbe. ne. sepelito. nive. vrito. in. locóve publico. sepulchrum. fieri. ne. quid. iurè. esto. Modico. sumptu. rogum. facito. vestem. ne. polito. lectos. plures. adtráve. vnctiones. asperiónisve. sumptuosas. ne. adhibento. neve. aurum. addita.* Coronas. *nisi. virtute. partas. non. imponito. Serutle. corpus. ne. inungito. Homini. mortuo. ne. ossa. legito. quo. post. funus. fiat. Mulieres. genas. ne. * raduntoq;. neve. lessum. funeris. ergo. habento. Vltra. decimum. mensem. luctum. ne. protrahito. Ploratus. & lamentationes. in. funere. sublatæ. sunto.* Eiusdem est generis quam Sextus Pompeius citat ex Numæ regis legibus. S. *hominem. fulminibus. accisit. ne. supra. genua. tollito.* Videtur tamen eo loco legendum esse: S. *hominem. fulmine. vi. occisit.* At supra genua tollendum tale cadauer esse negat, significans sine togo vel tumulo mox terra obruendum esse. Quod alibi declarat idem Numa cùm dicit: Homo si fulmine occisus est, ei iusta nulla fieri oportet.

Atque hæc de religione Romanis per Numam fere constituta: Ciuiles autem eius leges, quamuis plurimas tulerit, paucas tamen repetimus. Nam quæ apud Gellium leguntur, inter sacras, & espiatorias referri poterunt, vt illa lib. IV. cap. III. PALLEX. *adem. tunanu. ne. tangito. si. tangit. crinibus. demissis. Ioui. agnum. fœminem. cadito.* Item illa: MVLIER. *post. abitum. mariti. infra. decem. menses. nubero. valeus. pragnante. vaccam. immolato.*

Legem postumiam alteram de humano fœtu seruando tulit. MVLIERAM. *qua pragnans. mortua. est. ne sepelito. neve. vrito. antequam. partus. exsectus. fuerit. Qui. contrá. faxit. spem. animantis. cum. granida. peremisse. videbitur.* Vide. l. 2. ff. de mortuo inferendo.

Legem terminalem de prædiis finiundis tulit. VTI. *quisque. in. agrorum. suorum. finibus. lapides. Iani. Terminales. consecraret. sacraq;. quotannis. ibidem. faceret. Si. verò. quis. per. fraudem. terminum. mouisset. lege. Terminali. impunè. tanquam. sacer. occidi. posset.* Auctores sunt Dionysius, Plutarchus & alij. Lex deinde translata est in XII. tabulas his ferè verbis: *Qui. terminum. exarassit. ipse. & boues. sacri. sunto.*

Legem de pactorum iure tulit. VTI. *conventus. duby. & sint. testium. fidi. de. ac. iureiurando.*

iurando terminarentur. Vtique magistratus ac iudices in dubijs causis ex alterius parte fide & sacramento suam interponerent sententiam. Dionysius, Liuius, Plutarchus, & alij.

Legem de incestu tulit. VT I. *virgo Vestalis stupri conuicta ad portam Collinam viua defoderetur. Qui vitiasset virgis in foro ad mortem caederetur.* Dionysius, Plutarchus, Liuius, alijque. Legem ab Albanis translatam nonnihil immutasse videtur Numa Rex. Illi enim in stupro de prædictas Vestales virgines simul cum vitiatore virgis ad mortem cædebant publicè. Numa verò morte quidem expiandum crimen in Vestali esse iudicauit; sed ita vt viua sepulta, diem suum miserrimis in tenebris obiret. *De incestu Vestalium.*

Legem de potestate patrum in filios tulit. VT. *si pater filio concesserit vxorem ducere futuram bonorum ac sacrorum iuxta leges participem patri postea nullum ius vendendi filium esset.* Auctores Liuius lib. II. & Plutarchus in Numa. Atque hac lege Romuli quam suprà retuli temperatam cognoscimus. Iniquum namque Numæ videbatur eam mulierem cum seruo congredi, quæ prius vt libero nupta fuerat. *De patria potestate.*

Legem de paricidio tulit. S T. *quis hominem liberum dolo sciens morti duit paricida esto.* Citat legem istam his verbis Sex. Pompeius. *De homicidio.*

Legem de perduellione tulit. S T. *quis aduersus reip. faciendo Regū magistratusve populive maiestatem hostili animo ladat perduellis esto* Hanc, cum alia superiore de parricidio, priùs à Romulo latam, retulisse, atque ita declarasse videtur Numa, vtramque insuper eadem capitali pœna sanxisse, hoc modo: DVVMVIRI. *iudicent si a. II. viris prauocarit prauocatione certato si vincent caput obnubito infelici arbori reste suspendito verberato vel intra pomerium vel extra pomerium.* Vtraque lege reus fuit primus M. Horatius Tergeminus, sorore interfecta paricida factus, atque item perduellis, quia eadem istam in conspectu Regis, atque pop. Romani perpetrârat. A IIviris igitur, quos Tullus Hostilius Rex, secundùm legem iudices fecerat, damnatus, ad pop prouocauit; cuius comitijs absolutus, ac liberatus est. Auctores Liuius, Dionysius, Cicero in Rabiriana & Miloniana. *De perduellione.* *IIviri perduellionis.*

Atque his ferè, similibúsve institutis ac legibus Numa Rex pulchriorem in remp. Romanam induxit ordinem, quàm quiuis, in priuatam domum posset, optimus paterfamilias: adeò vt nec foris bello, nec domi discordijs, seditionibúsve, ipso regnante, vnquam laboratum fuerit. Tam longè enim aberat finitimorum hostilis omnis cogitatio, externi ve belli metus vniuersus; vt non aliū sibi, quàm Numam Regem, ac Romanos, arbitrum vicini populi quæreret, si quæ de grauibus rebus inter ipsos esset controuersia. Ipsi etiam ciues, in clara vita nobilissimi Principis virtutem summam intuentes, ad frugalitatem & modestiam vltrò simul impellebantur, Regis iustissimi instituta, ac leges, tanquam optimi patris amica consilia, vnanimi consensu acceptantes. *Numa pacifex.*

ANN. P. R. C. LXXXI.

Numa. Pompilius. Pomp. f. Sabinus. Rex. mortuus. est.

REGNI videlicet sui anno XLIII. cùm excessisset annum vltæ LXXX. sicut Dionysius est auctor, & Plutarchus alijque consentiunt, præter Eutropium, qui annos XL. regnasse scribit. Huic adstipulantur item recentiores Eusebius & Cassiodorus. Vt autem perpetuo fortunæ propitiæ cursu est vsus; ita & sensibus integris extremam ætatē attigit, facillimaque morte sensim senio deficiens obijt, quemadmodum ex Pisone referunt Dionysius & Plutarchus. Vnam habuisse vxorem Tatiam, T. Tatij Regis filiam, ex eaque filiam vnam Pomponiam, Gn. Gellius auctor est: eandemque Numæ Marcio Pont. Max. nuptam fuisse consentiunt omnes: ex eaque natum Ancum Marcium, qui quartus Romæ postea regnauit. Alij plerique præter filiam, quatuor etiam filios superstites reliquisse Numam tradunt, à quibus nobilissimarum aliquot familiarum origines promanasse volunt. Defunctum funere, & luctu publico, insignique monumento populus honorauit: elatus enim patriciorum humeris, magna pompa ordinibus cunctis prosequentibus, vt ipse cauerat, extra Vrbem, trans Tiberim, sub Ianiculo, ne contra leges facere videretur, sepelitur, duabus arcis lapideis factis. Quarum in altera corpus eius conditum, in altera sacrorum legumque politici, ac rituales libri ab ipso conscripti claudebantur, ex antiquo legum latorum more, qui tabulas suas monumento secum inferre consueuerunt: vti Plutarchus auctor est. Vide Dionysium & alios antè addductos. *Numæ Regis mors.* *Vxor Numæ Tatia.* *Pomponia filia.* *Ancus Marcius nepos.* *Quatuor filij Numæ.* *Funus regium.* *Sepulcrum sub Ianiculo trans Tiberim.* *Libri Numæ Regis.*

ANN.

ANN. P. R. C. LXXXII.

TVLLVS. HOSTILIVS. REX. III.

Tullus. Hostilius. Hosti. f. Hosti. n. rex. populi. iussu. &. patrum. auctoritate.

Tullus Hostilius.

DEFVNCTO Numa rege ad patrum interregna denuò reuersa est reip. Romanæ administratio. Et post aliquot interreges vniuersæ ciuitatis consensu delatum vltrò in honorem virtutis, regnum suscepit Tullus Hostilius tertius Romanorum Rex anno Vrbis conditæ XXCII. Olympiadis XXVII. anno secundo, qua vicit Eurybates, imperante Athenis Leostrato, quemadmodum Dionysius lib. III. antiquitatum scribit.

Medullia vrbs.

Erat oriundus oppido Medullia, quod ab Albanis olim in Latio conditum, Romulus deditione captum, fecerat Romanorum coloniam, anno Vrbis quinto circiter. Inde auus Tulli Regis Hostus Hostilius vir nobilis ac bellica virtute clarus Romam migrauerat: cuius clara bello Sabino pugna sub arce fuerat, Liuio & Dionysio auctoribus: quique, vt refert Plinius lib. XVI. cap. IV. frondeam à Romulo coronam acceperat, quòd primus Fidenas irrupisset. De eodem quoque Macrobius Satum. lib I. sic ferè scribit: Vetustatis peritissimi referunt, in raptu Sabinarum vnam mulierem nomine Hersiliam, dum filiæ adhæreret simul raptam. Quam cùm Romulus Hosto cuidam ex agro Latino, qui in Asylum eius confugerat, virtute conspicuo, vxorem dedisset, natum ex ea puerum antequam vlla alia Sabinarum partum ederet; eumque quòd primus esset in Hostico prò creatus Hostum Hostilium à matre fuisse vociratum; & eundem à Romulo bulla aurea & prætexta insignibus honoratum. Is enim cùm raptas ad consolandum vocasset, spopondisse fertur, se eius infanti, quæ prima sibi ciuem Romanum esset enixa, illustre munus daturum. Hæc quidem Macrobius. Quare miror Valerium Max. lib. III. cap. IV. scribere, cùm nobili admodum stirpe fuerit natus Rex Tullus Hostilius, incunabula eius agreste tugurium cepisse, adolescentiam eiusdem in pecore pascendo occupatam fuisse, validiorem ætatem imperium Romanum rexisse ac duplicasse. Hic autem primus Regum Romanorum, vt quidam volunt, sellam curulem, lictores, togamque pictam vsurpauit, quod alij ad Romulum, alij ad Tarquinium Priscum referant.

Hostus Hostilius auus Tulli Regis.

Corona frondea feruandis ergò.

Hersilia.

Hostus, Hostilius ex Hersilia bulla aurea & prætexta à Romulo donatus, pauo Tulli Regis.

Regum insigne.

Idem q. disciplinam. militarem. formauit. Ianum. à. Numa. Rege. clusum. aperuit. &. prolatis. imperij. Romani. finibus. ex. auctoritate. collegij. Pontificum. Vrbis. pomœrium. produxit.

Tullus Rex disciplinæ militaris auctor.

AVCTOR est L. Florus lib. primo, cap. III. Tullum Hostilium Regem disciplinam militarem omnem, artemque bellandi condidisse: atque mirum in modum exercitata iuuentute Romana, prouocare ausum Albanos, atque diutumam pacem cum vicinis habitam infringere non dubitasse. Itaque Iani portas, quas Numa in signum pacis vndique partæ clausérat, ipse moto bello primus aperuit. T. Liuius verò non solùm proximo Regi Numæ dissimilem scribit fuisse Tullum, sed etiam Romulo ferociorem; cùm ætas, vires que, tum auita quoque gloria animum eius extimularent. Ad quod respexisse videtur Virgilius Æneidos VI. cùm dicit:

Numa dissimilis Tullo & Romulo ferox.

Cui deinde subibit,
Otia qui rumpet patriæ residesq; mouebit
Tullus in arma viros, & iam desueta triumphis
Agmina.

Senatu & equite aucto.

Domitis itaque Albanis, vrbeque eorum diruta, & populo Romam translato, senatum & equestrem ordinem nouis ciuibus allectis adauxit, legiones veteres eodem supplemento expleuit, & nouas etiam conscripsit. Atque ita duplicato ciuium numero, Vrbis etiam pomœrium, adiecto Cælio monte, Romano ritu ampliauit. Qui, vt frequentiùs habitaretur, eodem migrauit, & curiam, quæ ab ipso Hostilia dicta est, ibi ædificauit. Plebem quoque noua liberalitate sibi deuinxit. Quos enim Romulus & Numa Pompilius agros regijs sacrificijs ac sumptibus reseruârant, propriaque Regum fors atque possessio habebantur, eos Tullus Rex inter ciues inopes diuisit, professus patrimonium sibi sufficere in sacrificia, impensasque domesticas. Auctores sunt Liuius, Dionysius & alij iam dicti.

Cælius mons Vrbi additus.

Curia Hostilia.

Tulli Regis in populum liberalitas.

Quamuis

Quamuis plures leges Tullum Regem tuliſſe veriſimile ſit in diuturno xxxii. annomm regno, vix quicquam tamen de ijs proditum memoriæ reperio. Vnam refert Dionyſius, quam ad ſua vſque tempora in perpemam Horatiorum fratrum gloriam duraſſe ſcribit, ea talis eſt: VTI. *quoties. naſcantur. trigemini. alimenta. ex. publico. vſque. ad. pubertatem accipiant.* *Hoſtilia lex de trigeminis.*

ANN. P. R. C. XXCVII.

Tull. Hoſtilius. Hoſti. F. Hoſti. n. Rex. ann. xxcvii. de Albaneis. //. //. //.

ANNO regni ſui ſexto bella reſumpſiſſe Tullum Regem, ac Ianum aperuiſſe Euſebius auctor eſt in Chronico. Nam ſeneſcere ciuitatem otio ratus, vndique materiam exercendi belli quærebat. Primùm igitur Albanos vicinos & conſanguineos aggredi eſt auſus: quod bellum res vtrimque raptæ, & incaſſum ex ipſius voto repetitæ ſuſcitauit, atque ciuiliſi millimum, quaſi inter parentes natosque, Troianam vtramque proiem (eùm Lauinium ab Troia, ab Lauinio Alba, ab Albanorum Regum ſtirpe oriundi Romani eſſent) magno partium ſtudio parabatur. Eneentus tamen belli, quando acie non eſt certátum, minùs miſerabilem dimicationem fecit. Controuerſia namque Imperatorum ex conſenſu, ſine multo ſanguine, tergeminorum hinc inde fratrum pugna finita eſt: qua etiam ad Romanos victoria peruenit vnius M. Horatij virtute, qui duobus fratribus amiſſis, ſolus tres aduerſæ partis Curiatios memorabili duello occidit. Quod ipſum pulchrè & graphicè Liuius ac Dionyſius nobis deſcribũt, ad quos ſtudioſum lectorem, ne nimis longi hic ſimus, remitto. Liuius nulla triumphi facta mentione Horatium victorem, ſpolijs tergeminis prælatis, inſignem Romam redijſſe narrat. Dionyſius tamen Tullum Hoſtilium Regem ex S. C. triumphaſſe ſcribit; cui adſtipulatur Macrobius Saturnalium lib. i. Albani Lauinienſium coloni ſunt, ab Aſcanio Aeneæ filio primùm deducti. Quæ ciuitas à forma, & omine albæ porcæ ibidem inuentæ, Alba longa eſt appellata, vt cum Virgilio Propertius eecinit; *Bellum Albanum.* *Memorabilis tergeminorum hinc inde pugna.* *Albani.* *Alba ciuitas.*

Et ſtetit Alba potens alba ſuũ omine nata.

Triginta ciuitatum Latinarum caput fuerat, atque etiam ipſius vrbis Romæ, ante cuius incrementum Latij totius principarum ſemper tenuit; à Tullo demum Rege euerſa, atque tranſlatis Romam ciuibus, deleta eſt. De qua re vide Liuium, Dionyſium lib. iii. Strabonem, Stephanum & alios. *Alba Latij metropolis.*

ANN. P. R. C. XC.

Tull. Hoſtilius. Hoſti. F. Hoſti. n. Rex. ii. ann. xc. de Fidenatibus. //. //. //.

POST Albanum bellum ſubſequitur Fidenas, in cuius apparatu Tullum Hoſtilium Regem anno integro occupatũ fuiſſe Dionyſius aſſerit lib. iii. Fidenaribus, qui Veientium & Metij Suffetij Albanorum ducis clanculario impulſu à ſocietate Romana per rebellionem deſciuerant, auxilio venere Veientes: Romanis autem ex fœdere priùs pacto Metius Suffetius cum Albanorum iuuentute. Qui in ipſo prœlio proditionem moliens cum ſuis aciem Romanam deſeruit, atque in proximos colles receſſit expecturus prœlij fortunam, victoriq́ne ſeſe adiuncturus. Quo comperto callidus Rex Tullus, ne ſui ob tantam defectionem deſtituerentur animo, magna voce ſuo iuſſu hoc facere Sufetium exclamauit, declinareque, vt hoſtes à tergo aggrederetur. Spes inde atque animus Romanis, metus hoſtibus acceſſit: ideoque fraus proditoris fuit irrita, penesque Romanum victoria permanſit. Igitur hoſtibus ingenti prœlio victis, ruptorem fœderis Metium Rex Hoſtilius inter duos curtus pernicibus equis diſtrahi, dilaniarique iuſſit; Albamque ipſam, quamuis parentem vrbis Romæ, aramẽ æmulam, dirui voluit, eùm priùs omnes eius opes, ipſumque populum, Romam tranſtuliſſet: vt conſanguinea ciuitas non periiſſe, ſed in ſuum eorpus redijſſe videretur. Porrò deleta fuit Albá poſtquam ſteriſſet annos CDXXCVII. affirmante Dionyſio. Conditam verò volunt anno XXXII. poſt Troiam captam. A quo tempore ſi rationem ineas, anno Vrbis XXCIX. dirutam Albam, bellumque hoc geſtum reperies. Idem Dionyſius hyeme deinde elapſa Fidenates iterum prœlio victos fuiſſe à Tullo Rege ſcribit, quos compulſos intra mœnia Romanus victor foſſa, valloque cinxit, adeò vt ad extremam inopiam redacti, Regis arbitrio ſeſe dedidetint. Is ad hunc modum vrbe po- *Fidenas bellum.* *Metius Suffetius Romanis auxiliarium proditionem molitur.* *Supplicium Metij.* *Alba delata.* *Fidenates iterũ prælio victi.* *Fidenæ captæ.*

Tulli Regis moderatio & clementia.

titus, affectis supplicio defectionis auctoribus, reliquis omnibus dedit veniam, permittens eos bonis suis frui. Ac nec statu quidem reip. mutato dimisit exercitum, iterumque triumphans Vrbem inuectus, votiuas dijs mactauit victimas. Hæc fere de isto bello Dionysius exactè omnia describens, ex quo colligimus etiam anno post Albam diruiam sequenti, Vrbis xc. videlicet, de Fidenatibus triumphatum fuisse.

ANN. P. R. C. XCI.

Tull. Hostilius. Hosti. f. Hosti. n. Rex. ann. XCI. III. de. Sabineis. //. //. //.

Tullium bellum.

ALBANVM atque Fidenas bellum excepit Sabinum propter prædas vtrimque actas, negotiatores quæque comprehensos ad Feroniæ fanum mercatu frequenti. Cumque res nequicquam repeterentur, vterque populus summis viribus bellum parare, hostemque præuenire conabatur. Occupat Tullus in agrum Sabinum transire, vbi primò prælium dubium, donec noctis interuentu diremptum est, neutrò inclinante victoria. Sequentibus verò diebus considerata vtrimque cæsorum sauciorumque multitudine non libuit armis experiri denuò, sed relictis castris discessum est. Nec amplius quicquam eo anno tentatum; postero, bellum instauratum maioribus copiis. At vicit Sabinos altero ingressu ad Eretum prælio Tullus, in quo cùm acies Romana declinaret, Saturno atque Opi solemnes ferias vouit, magnaque cæde, castris etiam hostium expugnatis, victoriam retulit, ac tertiò triumphauit, vt auctor est Dionysius lib. III. Liuius quidem belli Sabini, ac prælij, victoriæque vnius ad siluam Malitiosam meminit: triumphum tamen hunc, sicut & alios Tulli Hostilij omnes, omisit. Macrobius autem Saturnalium lib. I. sed nescio an rectè, bis de Albanis, ac tertiò de Sabinis triumphasse Hostilium Regem scribit: Verùm hic fortasse cùm Alba diruta de Fidenatibus Tullus triumpharet, secundum de Albanis triumphum eius fuisse intelligit.

Saturno atque Opi feriæ à Tullo votæ.

Sabini.

Sabinos quidàm indigenas, quidam ex Vmbris ortos, nonnulli colonos Spartanorum existimant. Antiquissimos Italiæ populos fuisse consentiunt omnes, de quorum origine quàm diuersa tradant veteres, latius videbis apud Dionysium lib. II. antiquitatum, & Plinium lib. III. cap. XII. Agrum verò Sabinum terminârunt veteres inter Narem & Anienem, Vmbros & Larinos: licet Strabo angustiorem faciat, nempe à Tiberi fluuio ac oppido Nomento porrectum in longitudinem per CXXV. millia passuum, vsque ad Vestinos. L. Florus Adriaticum mare fere attigisse in victoria M. Curij declarat, quem omnem Sabinorum tractum, quà Narambit, fonicsque Velini, Adriatico tenus riari igne ferroque peruagasse scribit. Dionysius lib. antiquitatum primo ex M. Catone tradit Sabinorum fines XXXV. millia passuum à mari Adriatico abfuisse: & XXX. tantùm à mari Tyrrheno. in longitudinem verò plus minùs CXXV. millia patuisse. Oppida eorum reperies apud Strabonem, Plinium, Liuium aliosque auctores.

ANN. P. R. C. CXIII.

Tull. Hostilius. Hosti. f. Hosti. n. Rex. ann. CXIII. incendio. absumptus. est.

Mors Tull.

ANNOS duos & triginta cùm regnasset Tullus Hostillus, incensa domo, cum vxore, liberis, omnique familia conflagrauit; insidijs, vt quidam volunt Anci Marcij, qui post cum regnauit, iniquo scilicet animo serentis priuatam vitam in regia stirpe, cùm Numæ Pompilij ex filia natus esset. Plures tamen consentiunt dum superstitiosè sacra faceret, ira numinis fulmine ictum fuisse, quòd non satis ritè ex Numæ Regis disciplina louem elicere conaretur: Quemadmodum latiùs refertur à Liuio, Dionysio, Plutarcho aliisque. Meminit item Plinius ex L. Pisonis annalium primo. Solinus autem Olympiade XXXV. Tullum Regem obijsse scribit.

ANN.

ANN. P. R. C. CXIV.

ANCVS. MARCIVS. REX. IV.

Ancus. Marcius. Numæ. f. Numæ. n. Rex. populi. iussu. &. patrum. auctoritate.

INTERREMPTO Rege Tullo, res, vt institutum iam inde ab initio erat, ad patres interregem que redierat: quo comitia habente, Ancum Marcium Regem populus creauit, patres fuêre auctores. Is Numæ Pompilij nepos ex filia erat: patrem enim habuit Numam Marcium Vrbi Præfectum sub Tullo Hostilio Rege, vt auctor est Tacitus libro Augustæ historiæ v. matrem, Pompiliam Numæ Regis filiam, Auum verò Numam Marcium M. Marcij Sabini filium, quem primum Pontificem Max. creauerat Numa Rex, quique in concertatione regni, mortuo Numâ Pompilio, superatus à Tullo Hostilio sibimet mortem conscisit; quemadmodum Plutarchus in Numa scribit, à quo non dissentiunt Liuius, Dionysius, Florus, & auctor de viris illustrib. Ancus autem Marcius quinquennio ante mortem Numæ Regis aui materni natus regnum cepit anno Vrbis conditæ CXIV Olympiadis XXXV. secundo, qua vicit Sphærus Lacedæmonius, principatum eodem anno tenente Damasia, sicut Dionysius memoriæ prodidit. Huius item Regis bellica virtus egregia fuit: septem enim bella gessisse cum vicinis populis, Latinis, Sabinis, Volscis, Fidenatibus ac Velentibus, Liuius atque Dionysius diffusè referunt.

Numa Marcium auum paternum Anci Regis filiumet mortem consciui.

Vrbem. legibus. ædificiisq. adornauit. &. prolatis. imperij. finibus. ex. pontificum. auctoritate. pomœrium. ampliauit.

MEDIVM erat in Anco ingenium: nam æquitate & religione auo similis; Romuli tamen memor, tempora sua Tullo potius, quàm Numæ aptiora videbat esse. Vt itaque Numam in pace imitaretur, sacrificiorum ac religionũ instituta, legesque, regnante Tullo propter belli occupationes paulatim abolitas sanxit, in vsum reuocauit, & tabulis propositis publicauit. Vtque à se etiam bellicæ cæremoniæ proderentur, nec gererentur solùm, sed etiam indicerentur bella aliquo ritu; ius, quo res debirè, ac palàm repeterentur, ab antiqua gente Aequicolis desumptum descripsit, atque fœcialibus tradidit: quibus Numa Rex pacem colens, vix aliud iuris vel rituum, quàm pactorum & fœderis feriundi dederat, vt antè dictum.

Sacrificiorum religionumq; ritum à Numa institutos, & per bella abolitos sub Tullo, Rex Ancus reflauit.

Legem igitur de fœcialium iure & officio à Numa latam denuò Ancum tulisse, & in hunc modum amplasse verisimile est. FOEDERVM. *pacis. belli. inducarum. fœciales. oratores. iudicesve. iunio. bella. discepranto.* sicut ea lex apud Ciceronem lib. II. de legibus exprimitur. Addidit deinde legi post fœderis feriundi iura ac ritus à Numa traditos, res repetendi, bellique indicendi cæremonias legesque ab Aequicolis mutuatas, quas ferè tales fuisse ex Liuio cognoscimus.

Lex de iure & officio fœcialium.

FOECIALIS. *legatus. populi. Rom. ad. fines. hostium. ito. filo. lineo. caput. velato. clarigatoque. Audi. Iupiter. audite. fines. populi. N. audiat, fas. Ego. sum. publicus nuncius. populi. Rom. iustè. pieque. legatus. veniо. verbisq; meis. fides. sit. Res. homines. bonaque. per. vim. ablata. reddere. damna. soluere. auctores. sceleris. dedere. populo. Romano. mihiq; populum. N. oportet. oportebit. intra. trigesimum. tertium. diem. Tunc. Despuer.* si ego iniustè impieque illos homines illasq; res dedier pop. Romano, mihiq; exposco, tum patriæ compotem me nunquam sinas esse. *Haec fines. supra. scandes. hac. quocunq. ei. primus. obuius, vir. fuerit. hac. portam. ingrediens. hac. forum. ingressus. clarigato. peraguoq. Si. non. dederunt. diebus. tribus. & triginta. peractis. bellum. sea. indicito. Audi. Iupiter. & tu. Iuno. Quirine. diique. caelites. vosq;. terrestres. vosq;. inferni. audite. Ego vos. testor. populum. N. iniustum. esse. neque. ius. persoluere. sed. de. istis. in. patria. maiores. natu. consulemus quo. pacto. ius. nostrum. adipiscamur. Fœcialis. inde. Romam. redito. ad. Regem. acta. referto. Rex senatũ. consulito. quarum. rerum. litium. caussarũ: condixit. paterpatratus. populi. Romani. Quiritiũ. patri. patrato. populo. N. hominibus. populis. N. Quas. res. dare. facere. soluere. oportuit. populũ N. homines. populi. N. ũ. eas. res. nec. dederint. fecerint. soluerint. an. illas. puro pioq; duello. quarendas censeat. Senatu. bellum. decernente: fœcialis. ex. S. C. hastam. ferratam. sanguineam.*

Ritus ceremoniaq; ad res repetendas.

Ritus ceremoniaq; belli indicendi.

neam. vranſtam. ad. fines. hoſtium. ferto. &. non. minùs. tribu. puberibus. præſentibus. clarigato. Quod. populus. N. hominesq; populi. N. aduerſus. pop. Rom. Quirituum. fecerunt. deliquerunt. Quodq. pop. Romanus. Quiritium. bellum cum. populo. N. hominibusq. populi. N. iuſſit eſſe. senatusq. populi. Romani. Quiritium. censuit. consensit. conscruit. vt. bellum. cum populo. N. fieret. Ob. eam. rem. ego. populusq. Romanus. populo. N. hominibusq. populi. N. bellum. indico. faciog. Hũ. ad. ſta. haſtam. in fines. hoſtium. emitto. Romamq. reduo.

Atque hi ritus antiquiſſimi ab Anco poſteris traditi, legesque fœcialibus conſcriptæ, quibus res publicè repeterent, bellaq; indicerent, quemadmodum Liuius lib. 1. & A Gellius lib. xvi. Noctium Atticarum cap. iv. ex Cincij lib. iii. de re militari ſcriptis mandârunt. Eodemque modo, vt idem Liuius teſtatur, Rex Ancus tunc priſcis Latinis bellum indixit, & ritus eoſdem poſteri ex eadem lege acceperunt, obſeruârunteque.

Auentinus & Ianiculus mons Vrbi adiecti.

Ad hæc Ancus item Rex Auentinum & Ianiculum montes Vrbi adiecit, & ponte ſubliciô iunxit, traducta Romam ad habitandum multitudine, Politorio, Tellenis, Ficana, bello Latino expugnatis. Vrbem inſuper muro, Quiritiumq; foſſa complexus eſt. Nec Vrbem ſolùm ſed & agros, finesque Romanos adauxit; nam tilua Mæſia Veientibus adempta, vſque ad mare imperium protulit.

Oſtia colonia Romana.

Oſtiam quoque coloniam xvi. ab Vrbe lapide, in ripa Tiberis, & maris littore duxit, factis ibidem ſalinis: vicinasque ſiluas ad vſum nauium publicauit; iam tum videlicet præſagiens animo, futurum vt totius mundi opes & commeatus illo, veluti maritimo Vrbis hoſpitio reciperentur. E ſalinis autem ſuis primus ſalis modia ſex millia in congiario dedit, vt apud Plinium legimus lib. xxxi. cap. vii.

Primus ciuium Romanorum populo dona.

Carcer primus.

Carcerem & hic Rex primus ad terrorem increſcentis audaciæ media Vrbe ad forum ædificauit. Vide de his Liuium, Dionyſium, L. Florum, Auctorem de vitis illuſtribus, & alios.

ANN. P. R. C. CXV.

Ancus. Marcius. Numæ. f. Numæ. n. Rex. ann. cxv. de. Veientibus. //. //. //.

FERE IS quæ geſſit Ancus Marcius Rex, vnum dumtaxat Latinum deſcribit Liuius, ex quo multis oppidis debellatis, variisque expeditionibus victor, triennali bello ingentem prædam reportauit: ſed nullam mentionem triumphi facit Liuius. Ceterùm aliquantò latiùs Anci res bello geſtas recenſet Dionyſius. Poſt Latinos enim deuictos, Fidenates rebellantes ſubegiſſe dicit, ac deinde Sabinos. Poſtea Veientes bis viciſſe, proreque bello peracto, captis hoſtium caſtris, triumphali pompa per Vrbem ad deorum templa inuectum ſcribit. Inde Volſcos aggreſſum; Velitris obſeſſis, eos ad deditionem & fœdus compulſſe.

STVDIOSO LECTORI.

Fragmenta marmorum Capitolinorum hoc loco incipiunt. Quæ igitur in hoc opere deinceps maiuſculis, hoc modo; literis capitalibus impreſſa inuenies; ea ex Capitolinis, alyſq; antiquis marmoribus, vel nummis, ad verbum excerpta, & deſcripta putato.

ANN. P. R. C. CXX.

Ancus. Marcius. Numæ. f. Numæ. n. Rex. ii. ann. cxx. de. SABINEIS. //. //. //.

POST Volſcos deuictos alterum bellum cum Sabinis denuo exortum eſſe Dionyſius tradit, quos ingenti & cruento prælio, multis vtrimque cadentibus victos, caſtris inſuper exutos fuiſſe ſcribit. de his Ancum triumphaſſe, non niſi ex paucis fragmentorum Capitolinorum, vt vides, literis colligere poſſumus cùm Dionyſius ſolummodo triumphi poſt victos Veienſes mentionem faciat. Poſſet autem de Latinis quoque intelligi hoc fragmentum (INEIS. enim ſolùm legitur) niſi Latinum bellum Veienti prius fuiſſe, idem auctor indicaret, & vltimum Anci triumphum iſtum eſſe, Capitolinum marmoris fragmentum non oſtenderet.

ANN.

ANN. P. R. C. CXXXVII.

Ancus. Marcius. Numæ. f. Numæ. n. Rex. hoc. anno. mortuus. est.

OBIIT, vt Solinus & Dionysius referunt, Olympiade prima & quadragesima, regni sui anno XXIV. Idem testatur Liuius: Iuniores tamen Eusebius, Cassiodorus & Eutropius XXIII. tantùm annos regnasse scribunt; neque de mortis genere quo perijt, quicquam certi ex auctoribus colligere possumus. Liuius filios duos reliquisse scribit, neque quid præterea. Dionysius nil ampliùs quàm mortuum, & XXIV. annos regno potitum. Auctor de viris illustribus Immatura morte præreptum dicit. Plutarchus violenter perijsse videtur existimare, cùm tradat Numæ successores omnes, præter vltimum, qui in exilio consenuit, non naturali, sed violenta morte defunctos esse. Tres ex ijs insidijs circumuentos, atque necatos, Hostilium fulmine ictum conflagrasse. Eusebius in Chronico Ancum perijsse morbo refert, quam opinionem sequitur etiam D. Augustinus de Ciuitate Dei lib. III. cap. XV.

Varia auctorum de morte Anci Regis opinio.

ANN. P. R. C. CXXXVIII.

L. TARQVINIVS. PRISCVS. REX. V.

L. Tarquinius. Damarati. f. Priscus. Rex. populi. iussu. & patrum. auctoritate.

PEREGRINÆ originis è Græcia natus, Damarati quippe Corinthij filius, qui ob seditiones, & Cypseli tyrannidem domo profugus, Tarquinijs in Etruria fortè consederat; vxoreque ibidem ducta, duos filios Lucumonem, atque Aruntem reliquerat. E quibus Aruns, priusquam pater, moritur, vxore graulda relicta Cuius posthumo filio post aui mortem (qui, ignorans nurum ventrem ferre, in testando nepotem præterierat) iuri nullam sortem bonorum nato, propter egestatem Egenj nomen indirum est. Lucumo superstes patri bonorum omnium hæres, vir impiger, ac diuitijs potens Romam comnigrauit, cupidine in primis ac spe magni honoris adipiscendi in nouo populo peregrinos lubenter amplexante. Et cùm diuitiæ iam animos facerent, auxit Tanaquil vxor summo loco nata, & cælestium prodigiorum perita: cùm Romam carpento proficiscenti, ad Ianiculum aquila pileum è capite rapiente ac reponente, regnum haud dubium augurareturr. Romam domicilio translato L. Tarquinius Priscus appellari voluit; & conspicuum mox virum fecerunt cùm diuitiæ insignes, tum Græcum ingenium Italicis artibus excultum, atque morum elegantia. Quibus breui non solùm optimatibus quibusque insinuatus, verùm etiam apud Regem liberaliter & dextrè obcundo officia, in familiaris amicitiæ iura adductus est, vti mox in senatum atque patricios lectus, publicis pariter ac priuatis consilijs bello domiq; interfuerit; & per omnia expertus, postremò etiam tutor liberis Regis Anci testamento institueretur. Quo mortuo hic primus Intercepit promissum augurio regnum, petijtq; ambitiosè, compositа ad conciliandos plebis animos oratione: cùm interregni tempore indictis comitijs pùcros, Regis Anci filios, venationis prætextu priùs ablegallet. Iraque regnum vltrò petens, ab interrege comitijs habitis, magno consensu, populi iussu, patribusque auctoribus Rex prodiius est anno secundo Olympiadis XLI. qua vicit Cleonidas Thebanus, imperante Athenis Eniochida, vt Dionysius lib. III. antiquitatum, & Liuius referunt latiùs. Vide quoque Strabonem lib. V. Auct de viris illustrib. Val Max lib. I. & alios.

Damaratus Corinthius pater Lucumonis.

Aruns frater eius.

Lucumo.

Tanaquil.

Lucumo, L. Tarquinius Priscus, vocatus voluit.

In Senatum legitur.

Tutor liberis Regis Anci instituitur.

Regnum intercipit.

Idem Q. senatus. &. equestris. ordinis. numerum. auxit.

TARQVINIVM regnantem ambitio quam in petendo habuerat sequuta est: mox enim non minùs regni sui firmandi, quàm augendæ reip. memor, centum in patres legit, qui deinde minorum gentium sunt appellati: factio haud dubia Regis, cuius beneficio in curiam venerat. Itaque trecenti senatores ab eo tempore cœperunt esse, vt ex Liuio, Dionysio, & Auctore de viris illustribus colligimus Si verò L. Floti locum attentiùs consideres

C. Patres minorum gentium. Studiosa obscenum.

sideres lib.1.cap.v.ab ipsa vera historia discrepare, & quædam ibi desiderati Intelliges vb hæc habentur: Hic & Senatus maiestatē numero ampliauit,& cēturijs tribus auxit,quamuis Attius Nauius numerum augeri prohiberet, summus augutio. Iornandes quoque Episcopus,qui de succession temporum scribens; L.Flori ferè totos libros ad verbum exceptos historiæ suæ inseruit, locum istum Flori mutilum esse demonstrat. Quin in exemplari vetusto,quod ex bibliotheca monasterij S.Amandi habuimus, sic habetur: Hic & Senatus maiestatem centum patrum numero ampliauit, & centurijs tribus auxit, quatenus Atius Nauus numerum augeri prohibebat, vir summus augurio. Quam lectionem non potero non probare, si reliqua quæ desiderantur, vt ipsa historiæ veritas efflagitat, hoc modo paucis suppleamus: Et equites centurijs tribus auxit, quatenus Atius Nauus numerum augeri prohibebat, &c. Non enim prohibebant augurii Senatum ampliare, sed equitum centurias tres à Romulo lectas. Quas ipsas etiam ex Romuli instituto sub suis nominibus reliquit Tarquinius,cotis diseisiæ miraculo deterritus: cùm alioqui nouas ex suo nomine decreuisset adijcere. Obstantibus igitur augurijs,numero tantùm easdem duplicauit, vt in tribus centurijs mille & octingenti essent, sub eisdem, quibus à Romulo appellati essent nominibus. Id quod aptè satis expressit vno vocabulo Val. Max. lib. III. cap. IV. Tarquinium Priscum dicens numerum Senatus amplificasse, & equestrem ordinem vberiorem reliquisse. Posteriores verò,quia geminatæ erant sex vocabant centurias, sed priscis tamen nominibus Ramnensium,Lucerum,& Tatiensium,quemadmodum diserte testantur Liuius,& Festus: atque in censu Ser.Tullij Regis à nobis explicabitur. Vide præterea Dionysium lib. III. Auct. de viris illustribus, & Lactantium institut. lib. primo cap. VIII.

L. Flori locus corrigitur.

Imperij. insignia. &. ornamenta. triumphalia. ab. Etruscis. rettulit.

POSTEA bellum Etruscum hoc conrigit, cuius nulla mentio est apud Liuium; quod diffusè tamen narrat Dionysius,item Florus,& Strabo lib.v.pulcherrimè,vbi de Etruscorum origine scribit in hanc ferè sententiam. Etruscos populos Tarquinius Rex frequentibus armis subegit,qui tandem victoriæ palmam tradentes, pacem petere coacti sunt. In amicitiam verò recepti, Tarquinium principem Etruscæ gentis declarauerunt, regioque ornatu donauerunt; corona aurea,sceptro,& sella eburnea,toga picta,tunica palmata,paludamento,trabea curuli, annulis, phaleris, & duodecim pro ciuitatum numero fascibus. Quorum vsus partim deinde in summis magistratibus semper fuit, partim in triumphis. Addit Dionysius non statim hos honores oblatos Tarquinium admisisse; sed legem priùs de ijs recipiendis ad populum tulisse. Quam cùm populus iussisset, tum demum corona aurea,sceptro,sellaque eburnea, & toga picta purpurea, licto ribusque duodecim toto deinceps vitæ spacio ipsum,aliosque successores Reges fuisse vsos. Macrobius Saturn. primo lib. scribit, Tullum Hostilium Regem antea imperij insignia ab Etruscis reportasse; sed nos aliorum auctorum consensum sequuti sumus. Attulit igitur summam imperio dignitatem Rex Tarquinius, vir cetera egregius, si ambitionem tollas: in quo erant tria eximia, quæ Regibus adesse debent,ornamenta; nempe in consilijs prudentia, in bellis audacia, & quod præcipuum decus est,in victoria moderatio & clementia. Recitat Dionysius modestissimam Tarquinij victoris orationem, qua subactis nouennali bello Etruscis pacem est largitus. Ego,inquit,neminem Etruscum occisurus sum,aut exilio pecuniáve multaturus. Ciuitates ipsas sine præsidijs,sine exactionibus permitto suis legibus viuere,nihil mutato statu reip. Pro his omnibus quæ vobis conceduntur,vnum postulo; vt me vestrarum ciuitatum principem agnoscatis quod etiam inuitis vobis obtenturus sum, quamdiu ero armis superior; malo tamen id consequi à volentibus. Hæc referte vestris ciuitatibus, ego interim dum huc reuertimini vobis inducias polliceor. Hac Tarquinij clementia motæ ciuitates,sua sponte iugum subeunt,atque omnia principatus insignia summo consensu victori obtulêre,sicut antè dictum est. Adeò præclarius multo est, ob imperium & gloriam potiùs,quàm ob prædam ac manubias bellum gerere.

Imperij & ornatus insigne.

Lex Tarquinia de regij ornamentis.

Tria præcipua Regum ornamenta.

Tarquinij moderatio & clementia.

ANN. P. R. C. CL.

L. TARQVINIVS. DAMARATI. F. ann. CL.
PRISCVS. REX. DE. LATINEIS. //. //. //.

BELLVM primum, ait Liuius, cum Latinis gessit, & duplici prælio victor, oppidum non ignobile Apiolas vi cepit,præda inde maior quàm quanta belli fama fuerat reuecta est. Oppidani namque à cæde reliqui, traditis armis sub hasta cum reliqua præda vēditi, pueri

Bellum Latinum. Apiola.

pueri & mulieres Romam in seruitutem abducti sunt, oppidumq; ipsum direptum prius, ac mœnijs dirutis concrematum est. Postea nusquam ad vniuersæ rei dimicationem ventum, sed ad singula oppida circumferendo arma Tarquinius, nomen omne Latinum diutumo bello domuit. Corniculum, Ficulnea vetus, Cameria, Crustumerium, Ameriola, Medullia, Nomentum, aliaque oppida diuersis temporibus vel capta, vel in deditionem accepta sunt. Postremò Latini populi reliqui omnes ingenti conflato oppidatim exercitu, accitis Etruscorum & Sabinorum auxilijs, extremam Martis aleam tentârûr: sed duobus prœlijs magnis à Tarquinio victi, pacem petere coacti sunt. Romanus opulentis hostium castris, prædaque nimetosa ditatus, pacem sessis lubêter concessit, atque fœdus reddidit. Hic finis belli Latini fuit, quod à Dionysio latiùs narratur, qui etiam Inde Regem triumphasse dicit. Ex manubijs verò ludos opulentiùs, instructiúsque multo, quàm Reges priores, fecit: atque tum Circo maximo primus locus designatus est, ludique Romani instituti, ac forum Romanum tabernis, porticibus, alijsque ædificijs exornari cœpit, vt Linius auctor est. Vide L. Florum, Messallam Corninum de progenie Augusti, Dionysium, Eutropium, aliosque.

Circus maximus designatus & ludorū Romanorum institutum.

Latium duplex antiquitus fuisse constat. Seruius Grammaticus à Tiberi, Fundos vsque, antiquum appellati vult: Plinius autem Circeios vsque strictiore limite. Cuius regionis populi, prisci Latini vocabantur, quos lib. III. cap. v. ferè omnes enumerat. Tenuêre autem plagã istam alij alijs temporibus: Aborigines, Pelasgi, Areades, Siculi, Aurunci, Rutili. Et vltra Circeios aliud Latium Volsci, Aequi, Osci, Hetnici, Ausones, ad Lirim amnem, vel, vt vult Seruius, vsque ad Vultumum. Latini nominis populos ferè omnes nominat Dionysius lib. antiq. v. descripturus bellum quod gessere contra Romanos anno Vrbis CCLVII. cùm prœlio victi sunt ad Regillensem lacum ab A. Postumio dictatore. Erant autem qui nomina dederant in coniuratione Ardeades, Aricini, Bouillani, Bubetani, Corani, Cornetani, Gabini, Laurentini, Lanuuini, Lauinienses, Labicani, Nomentani, Norbani, Prænestini, Pedani, Querquetulani, Satricani, Scaptienses, Setini, Tellini, Tiburtini, Tusculani, Trebani, Velitemi. Quos ferè omnes primæ regionis & antiqui Latij fuisse existimo. Et priscos Latinos appellabant Romani; eo, quòd priusquam Roma conderetur fuissent, vt auctor est Sex. Pompeius. Sed ne longior sim in describendis populis, poterit de his exactiùs studioso lectori satisfacere Carulus Sigonius de antiquo iure Italiæ libro primo, cap. III.

Latij descriptio.

Prisci Latini.

Prisci Latini eorum.

ANN. P. R. C. CLX.

L. TARQVINIVS. DAMARATI. F. ann. CLX. PRISCVS. REX. II. DE. ETRVSCEIS. //. //. //.

DVODECIM Etruriæ populos, initio belli per eos, qui Latinis Sabinisq; auxilia dederant, orto, maximis sæpe cladibus affecit Rex Tarquinius. Quod bellum per nouem annos durasse Dionysius refert, quando communi nomine, collatis in vnum viribus Tusci Romanum inuadebant. Magnæ hinc inde populationes, & varia certarum fortuna: sed prævaluit plerumque Romana virtus, vltimoque tandem, & ingenti conflictu in agro Sabino ad Eretum florentissimarum ciuitatum vires penè delenit. Qua pulcherrima victoria mirum in modum aucti opibus Romani, speciosissimum Tarquinio Regi triumphum decreuerunt, Senatus consensu, populique suffragijs. Etruscorum è contrà collapsi planè sunt animi, cùm singulæ ciuitates maiorem ciuium partem è suis exercitibus desiderari viderent. Cedendum igitur fortunæ rati, in communi gentis concilio decreuerunt de pace cum Tarquinio agere: atque mox singulæ ciuitates honoratissimos quosque legatos, cum libera potestate paciscendi vnà Romam miserunt. Cum quibus quàm clementer, acceptis dumtaxat principatus insignibus, pacem transegerit Tarquinius, paullo antè dictum est. Triumphauit igitur ambitiosissimè, ijsdem ornamentis, quibus ab Etruscis, dum pacem petunt, donatus erat: toga purpurea picta, videlicet, tunica palmata, corona aurea, sceptro eburneo, & curru quadrijugo aurato. Vetrius Flaccus auctor est L. Tarquinium Regem tunica aurea primùm triumphasse: idque Plinius memorat libro XXXIV cap. III. Astipulatur L. Florus, ab hac Tarquinij victoria prouenisse dicens togam pictam, tunicam palmaram: & quòd aurato curru quatuor equis triumphatur. Idipsum fortasse in causa est, vti M. Messalla, Eutropius, & alij nonnulli scribant, hunc primùm triumphasse, eò quòd primus ornamenta atque insignia ista acceperit, & iustam triumphi speciem repræsentârit.

Bellum Etruscum.

Etrusci pacem petunt.

Etrusci nomen veteres sine aspiratione scribere solitos fuisse, marmora passim antiqua monstrant; vt etiam ipsa Capitolinorum Fastorum fragmenta. Quibus apprimè fidem omnem

omnem adhibere posse studiosos autumo, nam nihil his nostra ætas vidit scriptum, sculptúmve correctius vel accuratius. De nominis origine varij varia commemorant, plurimi ad Græcam etymologiam trahunt: nonnulli ab Etria, à Diomede condita, quæ pòst Adria dicta est, originem ducere volunt, & inde Etruscos appellatos. Romani autem vetustissimos esse Italiæ populos, & aureo sæculo natos asserunt: à quibus aras, ritus sacrorum, diuinandi artes ac disciplinas, atque etiam colonias accepit prisca Italia. Nomen autem habuisse à prima eorum tetrapoli regia Etruria, à qua ipsos Romani Etruscos vocant. Cui opinioni accedũt Cato de originibus, & Myrsilus Lesbius, si modò sunt horum fragmenta, quæ Viterbiensis Annius ille publicauit. Græci Thyrrhenos nominant, à Thyrrheno Atyos filio, Herculis nepote ex Omphale, quem primum volunt in eas oras ex Lydia colonos trãstulisse, & Tarcone duce duodecim ciuitates condidisse: nempe principes Etruriæ populos hosce, Arretinos, Cærites, Cluſinos, Faliscos, Fæsulanos, Perusinos, Pisanos, Populonienses, Rusellanos, Veientes, Volaterranos, Vulsinienses. Regionem tenuêre olim omnem quæ ad inferum mare inter Macram, & Tiberim fluuios diffunditur. Et supero mari aliquando contermini fuere, in cuius littore Adriam coloniam deduxêre. Romanæ verò reip. tempore Etruria terminos angustiores habuit, sicut ex Liuio, Polybio, Dionysio, alijsque historicis manifestum fit. Polybius enim à Pisis oppido, Romam vsque, maritimam Etruriam perducit, camque inter Arnum Tiberimque collocat: adeò vt tunc Luca in Liguribus habita fuerit, & Pisæ propugnaculum maritimæ Etruriæ in finibus contra Ligures, velut Arretium in montana Etruria contra Gallos. Vnde factum postea, vt deuicta iam Etruria hæ duæ ciuitates Romanis ducibus tanquam Gallia, Ligures(que prouinciæ decretæ frequenter fuerint. Montanam verò Etruriam Ciminia iuga diuisêre. Ciscimuniam enim vocârunt Romani regionem omnem, quæ est inter Tiberim & Cluinium montem. Transciminiam verò dixêre reliquam, à Ciminijs iugis Pistorium vsque. Populos, vrbesque alias, quæ inter principes non fuêre, diligentiùs describunt M. Cato, & Plinius lib. III. cap. v. Et si historiam Romanam rectè intelligere velis, videndi Dionysius, C. Sempronius de diuisione Italiæ, Fabius Pictor, Strabo, Seruius, Pomp. Mela: ex quibus omnia, quæ ad hos populos attinent, poteris cognoscere. Et quidem multo succinctiùs & apertiùs ex Caruli Sigonij libro iam priùs citato de antiquo iure Italiæ.

Etrusci unde dicti.

Thyrrheni unde.

Etruscorum fines.

Ciscimuniæ regio. Transcimuniæ.

ANN. P. R. C. CLXXI.

L. TARQVINIVS. DAMARATI. F. ANN. CXXXCI. PRISCVS. III. DE. SABINEIS. IDIB. SEXT.

Bellum Sabinum.

CVm Sabinis etiam bis terve prælio pugnatum fuit, quia Etruscis auxilia dederant: quod bellum quinquennio durauit. Fatigaris tandem, & petentibus pax data; sed

Egerius Arruntius, Regis frater, postremus filius.

ager Collatinus ademptus, cum oppido: cui Egerium fratris filium præfecit Tarquinius Rex. Atque eo bello confecto tertiùm triumphans Vrbem ingreditur Idibus Sextilibus, sicut fragmentum Capitolinum testatur. Vide Dionysium lib. III. Eutropium I. & Liuium, qui hunc solum de Sabinis triumphum Tarquinij recenset, omissis reliquis duobus. Auctor de viris illustribus, Etruscum præteriens, de Sabinis, & Priscis Latinis Tarquinium triumphasse scribit. Meminit autem belli atque triumphi huius ita Macrobius Saturnalium lib. I. Tarquinius Damarati, f. Priscus Rex quintus à Romulo de Sabinis egit triumphum. Quo bello filium suum annos quatuordecim natum, quòd hostem manu percusserat, pro concione laudauit, & bulla aurea, prætextaque ornauit: insigniens puerum vltra annos fortem præmijs virilitatis & honoris. Auctor de viris illustribus filium tredecim annorum tum fuisse dicit, & inde bullam, prætextamque ingenuorum puerorum insignia esse cœpisse.

Bulla & prætexta.

Sublatis vndique belli terroribus maiore inde animo quàm bella gesserat, summaque magnificentia ædificando, pacis opera vel absoluit, vel inchoauit: vt non quietior populus domi esset, quàm militiæ fuisset. Nam & muro lapideo, inquit Liuius, Vrbem cingere parat, cuius exordium operis bello Sabino turbatum erat. Dionysius ait Vrbis mœnia struxisse quadratis lapidibus, quorum singuli iustum plaustri onus perficerent. Et infima Vrbis loca circa forum, aliásque interiectas collibus conualles, quia ex planis locis haud facilè euehebant aquas, cloacis fastigio in Tiberim subtus terram ductis, siccat. Quod vnum ex tribus vrbis Romæ magnificentissimis operibus, quibus imperij magnitudo enitet, propter sumptus atque vtilitatem deinceps est habitum. Et aream templi amplissimi fundamentis occupat in Capitolio, quòd, cum Sabinis vltimo prælio congressus, Ioui, Iunoni, ac Mineruæ vouerat; planátque montis verticem altis sumptuosisque substructionibus: præsagiente iam animo, futuram olim maiestatem loci. Sed morte præuentus fundamenta

Area Capitolij.

damenta necdum absoluere potuit, cùm quadriennio tantùm post eius belli finem superuixerit. Sed de his vide Dionysium libri tertij fine, Liuium, & alios.

ANN. P. R. C. CLXXIV.

L. Tarquinius. Damarati. f. Rex. hoc. anno. occisus. est.

QVEMADMODVM insidijs filiorum Anci Regis circumuentus domi suæ fuerit occisus Tarquinius, diffusè satis narrant Liuius & Dionysius. Reliquisse tradunt duos filios Arunrem, & L. Superbum, qui vltimus Regum Romanorum fuit. Duas item filias, quarum altera nupsit Seruio Tullio, qui post ipsum regnauit, altera M. Iunio Bruto, patriciorum clarissimo, Brutl Regum exactoris patri. Regnauit autem annis xxxvii. vt M Messalla, Solinus, Eusebius, Cassiodorus, Eutropius, & Sex. Rufus auctores sunt: idemque ex ratione Fastorum Capitolinorum colligimus, quos quidem In his annalibus etiam, vt peritissimos, sequi visum est. Quamuis alij etiam magni auctores annum vnum adijciant, inter quos Liuius dicit duodequadragesimo fermè anno, ex quo regnare cœperat, occisum: à quo non dissentit Dionysius. Itaque deinceps anno vno à Capitolinis plerumque fastis hos duos discrepare cognoscimus, cuius rei suo loco causam repetemus.

Liberi Regis Tarquin.

ANN. P. R. C. CLXXV.

SER. TVLLIVS. REX. VI.

Ser. Tullius. Ser. f. Rex. primus. iniussu. populi. &. sine. patrum. auctoritate.

CAESO Tarquinio Rege, confestim sine interregno successit eius gener Ser. Tullius, Tanaquildis Reginæ socrus astu & fauore admissus ad regni gubernacula: cùm maritum Regem Tarquinium ex vulnere nondum mortuum, sed dumtaxat ægrotum falsò diuulgasset; & iubere Ser. Tullium generum, donec reualesceret, remp. opera vicaria administrare, Senatui persuasisset. Itaque Seruius cum trabea, & lictoribus prodit in publicum, & per aliquot dies cùm iam expirasset Tarquinius; celata morte, per speciem alienæ fungendæ vicis, suas opes firmauit. Atque demum publicata Regis morte, præsidio firmo munitus, primus iniussu populi, inquit Liuius, voluntate patrum, id est, consensu Senatu, regnare cœpit. Sed postmodum quia iactari ab inuidis interdum voces intelligebat, se iniussu populi regnare: conciliata prius voluntate plebis, agraria largitione, ad populum tulit; *Vellent. iuberentque. ne. se. regnare. Populus. vti. rogas. iussit*; & tanto consensu, quanto haud quisquam alius antè, Rex declaratus est Tullius. Populi tamen consensum, non statim sequuta est patrum auctoritas, quibus suspectus, & inuisus, ob largitiones, esse cœperat, vt refert Dionysius. Regnum autem cepit quarto anno Olympiadis quinquagesimæ, qua vicit Epirelides Lacon, principe Athenis Archestraride, vt auctor est libro quarto Dionysius, qui triginta octo annos regno Tarquinij adscribit. Aliorum tamen, quos sequimur, supputatione, erit hic annus Olympiadis quinquagesimæ tertius, & Vrbis CLXXV. vt antè demonstratum est. Auctor de vitis illustribus; cap VII. quasi precatio Seruium regnare cœpisse dicit, sed rectè imperium administrasse: quamuis obscura & humili sorte, matre captiua & serua, natus esset, patre quidem principe viro in Comiculi expugnatione occiso. Quem Plinius Ser. Tullium appellat. Capitolinorum tamen Fastorum auctores, præter morem suum, patris vel aui nullum prænomen adijciunt: fortasse quia spurium, & incerto patre natum opinarentur plurimi. Et profectò de huius Regis rara natiuitate, ac admiranda fortuna prodigiosa quædam produnt antiqui scriptores, quæ vide apud Dionysium lib. IIII. Liuium, Florum, Plutarchum in libello de fortuna Romanorum, & Val. Max. lib. I. cap. VI. Plinium in fine libri xxxvi.

Tullius regit de suo regno.

Patri Seruij Regis.

Natiuitas Serui Tullij Regis prodigiosa.

Idemq. censum. primus. instituit.

NON secus ac Numam Regem diuini auctorem iuris; ita Ser. Tullium conditorem omnis in ciuitate discriminis, ordinumque, quibus inter se gradus dignitatis, ac fortunæ distant, & inuicem interlucent, posteri fama tulerunt. Ciuitatem enim Romanam, & omnes reipub. rationes, veluti probus patersamilias priuatæ domus familiam, & opes, aptissimè dispensauit, & in tabulas rettulit: vt nihil confusum, nihil obscurum, vel incognitum

Seruius census dignitatum, & gradum author.

nitum magistratibus in tam ampla rep posset esse. Quapropter à Lare domus, ac familiæ tutelari deo, in regia Tarquinij, ex foco genitus fingitur, sicut Dionysius & Plinius memorant. Eius autem ciuilia instituta à maximo præcipuoque incipiam. Censum enim inuenit, rem, vt ait Liuius, salubrem tanto futuro imperio, ex quo belli pacisque munia, oneraque non viritim, sicut antè, sed pro habitu modoque fortunarum fierent. Atque ea de re legem ad populum, cum minis vinculorum ac mortis, eodem Liuio teste, tulit; Ne quis ciuis incensus remaneret; quam inter alias eius leges adferam suo loco. Sed duas, hoc eius institutum, reip. vtilitates omnium, meo iudicio, maximas attulit. Multitudinem enim eorum qui arma ferre possent, vires que ciuitatis; pecuniarumque insuper magnitudinem, neruum quippe belli, certius monstrabat; & quinto quoque anno quidnam incrementi vel decrementi ciuitas in omni rerum statu acciperet, indicabat. Habito igitur, ex lege iam dicta, primo censu omnium ciuium, tam extra Vrbem, quàm in Vrbe habitantium, Tullius Rex omnia patrimonij, dignitatis, ætatis, artium, officiorumque discrimina in tabulas publicas redegit, quæ censoriæ deinde appellatæ sunt. In his non hominum solummodo, verum etiam priuatarum ædium, ac possessionum conditiones, situs, partes, & descriptiones exactissimè continebantur, vt ex Ciceronis oratione de aruspicum responso colligimus. Quas tabulas Romæ in atrio Libertatis seruari solere Liuius significat, qui tabularium censorium illud nominat lib. XLIII. & XLV. Ait tamen Cicero in Miloniana, tabulas recensionis publicæ in Nymphanim æde suo tempore fornicatas fuisse. Auctor est item Dionysius antiq. libro primo commentarios censorios, etiam in sua familia, censorem quemque retinuisse; quos deinde à patribus filij per manus accipiebant, & ipsi posteris pari cura tradebant, haud secus quàm sacra paterna, & gentilitia. Atque ita in familijs censorijs seruari quoque solere similes tabulas, dicit. Ar reuertamur vnde aliquantulum digressi sumus. Ser. Tullius Rex vt gradus atque ordines in rep. faceret, totum populum Romanum ex primo illo censu in classes centuriasque diuisit, pro fortunarum vnicuiusque ratione: nam classes sex constituit, quæ simul omnes centum nonaginta tres centurias continebant. Prima autem classis maximi erat census, ex ijs, qui non minùs quàm centum millia æris in bonis haberēt: Liuio & Dionysio testibus. Hi veterum more censi dicebantur, quos lex Voconia vetat mulierem hæredē relinquere. In eadem verò classe maximi census vocabantur, qui centum decem millia æris professione detulissent. Ita enim scribit lib. XXXIII. cap. III. Plinius: Maximus, inquit, census centum decem millia assium fuit Seruio Rege, & ideo hæc prima classis. In qua qui censebantur centum viginti quinque millibus æris, ampliúsve appellabantur Classici. Infra classem verò dicebantur, qui in secunda aliúsve minore summa, quam dixi, censebantur, quemadmodum ex M. Catonis Voconiana doctè probat Gellius lib. VII. cap. XIII. Secunda classis ex ijs constabat, qui non minùs septuaginta quinque millia æris haberent. Tertiæ autem quinquaginta millium census erat. Quartæ viginti quinque millium, vt Liuius; vel XX. millium vt Dionysius volunt. Quinta verò vndecim millibus censebatur. Reliquam ciuium multitudinem, quibus minor quàm XI. millium erat census, in vnam reiecit centuriam, quæ sexta classis est appellata. Hæc proletarios & capite censos continebat, tenuioris fortunæ videlicet homines, qui ideireo immunes erant à militiæ & tributi onetibus. Non enim plus quàm mille quingentis proletarij: capite censi autem vel nullo, vel minimo trecentis septuaginta quinque scilicet æris censebantur: quemadmodum ex Iulio Paullo Gellius lib. XVI. cap. X. refert. Sextæ igitur classis vix vllam posteri in rep. & comitijs rationem habuēre; quinque dumtaxat celebratæ, quarum solummodo meminit Tubero apud eundem Gellium. Ostendunt hoc item Plutarchus, Dionysius, Liuius, Pædianus; cùm tribunos plebis primùm quinque creatos, ex singulis classibus singulos fuisse, ex quorundam sententia scribant. Verùm vt ad sextæ classis homines redeamus, proletarios item postea militare cœpisse, cùm requireret necessitas, ex Liuiana historia alijsque compertum est. Capite censos autem primus armauit bello Iugurthino, C. Marius, vt idem Gellius, Sallustius, & Val. Max. testantur. Cæteræ verò quinque classes, iam ab initio, militiæ laboribus, atque impensis obnoxiæ fuerunt; quibus singulis quæ arma, quæque tributa pro ratione census imperata à Tullio Rege fuerint; vt in seniorum iuniorumque centurias diuisæ: vtque secundum centurias comitia ille instituerit, quæ centuriata hinc vocati cœperunt; & quis ordo denique in suffragijs dandis seruatus sit, quia Liuius, & Dionysius elegantes, ac dilucidè satis explicant, hic latiùs repetere parum esse necessarium iudicaui. Illud dixisse satis erit, ditissimos quosque vt maioribus bellicis sumptibus, ita & pluribus potentiæ in rep. & honorum ornamentis affectos fuisse: centuriatorum comitiorum ratione, quibus bella, paces, fœdera, leges iubebantur, magistratus creabantur, & maximæ quæque res decernebantur. Non enim, vt antea sub Romulo, alijsque Regibus, populus per curias vocatus eadem vi, eodemque iure suffragia dabat:

Tullia lex de censu.

Censoria tabulæ.

Populus Rom. in classes & centurias diuisus.

Prima classis. Census.

Maximi census.

Classici. Infra classem.

Secunda classis. Tertia. Quarta. Quinta.

Sexta ac infima classis. Eiusdem diuisio. Proletarij. Capite censi.

Centuriata comitia.

dabat: sed gradus ordinum fieri, per classes centuriasque comitia haberi, & suffragia populum ferre iussit Ser. Tullius: vt non exclusus quisquam suffragio videretur, atiamen vis omnis penes ditiores, primoresque ciuitatis esset. Cùm enim vel lex ferenda, vel magistratus, sucdúsve à populo iubendum esset comitijs centuriatis, máximam prærogatiuam centuriarum primæ classis esse voluit; quæ prima semper vocabatur ad suffragia, eratque centuriarum octodecim equitum, & peditum xxc. nempe iuniorum quadraginta & totidem seniorum. Ea classis si variaret in sententijs, neque duæ partes tertiam vincerent, quod rarò fiebat; vocabatur secunda, cuius erant centuriæ xx. peditum, & duæ fabrum teste Dionysio: æquè non secus ac aliæ omnes in seniores ac iuniores diuisæ. Quòd si & hnius diuersæ fuissent sententiæ, neque primæ classis defectum expleret; vocabatur tertia viginti centuriarum; ac deinde quarta, quæ item viginti centurias habebat, & duas tibicinum, vt vult Dionysius. Postea etiam quinta vocari poterat triginta centuriarum, ac postremò sexta: sed ferè nunquam factum autumant, vt ad infimam illam classem res dubia peruenirent. Quæ cùm esset vnius centuriæ, in hoc seruabatur, vti pares omnium centuriarum sententias, si ita casus ferret, diuidere, & alteri parti sese addendo, controuersiam dirimere posset. Cæterùm in prima plerumque classe, quæ cæteras multitudine centuriarum, ac personarum dignitate vincebat, omnia transigebantur; ratò ad quartam vel quintam classem est peruentum. Nihilominus cùm viritim prius singulorum suffragia in quibusque centurijs rogarentur, omnes ciues æquo iure se administrare reup. putabant: verùm cùm per classes ordine suo suffragia distribebantur; vis omnis comitiorum penes primæ classis primores remanebat. Diximus in eadem octodecim equitum centurias fuisse, quas ab initio Romulus tres auguratò conscripserat. Tarquinius Priscus, vt antè diximus, numero duplicârat, vt mille octingenti equites in tribus centurijs essent. Ex his autem primùm Ser. Tullius sex centurias constituit, sub ijsdem tamen, quibus erant inauguratæ, nominibus. Itaque Tatienses primi, prima centuria dicta est; Tatienses secundi, secunda; Ramnenses primi, tertia; Ramnenses secundi, quarta; Luceres primi, quinta; Luceres secundi, sexta. Id quod apertè demonstrat Sex. Pompeius cùm dicit: Ciuitas Romana in sex distributa erat partes; in primos, secundos Tatienses, Ramnenses, & Luceres. His autem sex centurijs equitum Ser. Tullius Rex nouas alias duodecim adiunxit, vt simul essent decem & octo. Eas verò ex iunioribus primorum ciuitatis, qui maximi essent census, conscripserat: & ad equos emendos dena millia æris ex publico ipsis dari, & viduas attribui iussit, quæ bina millia æris in annos singulos penderent, quibus equos alerent. Ideóque publici has ob causas appellati sunt, quia ex ærario publico sumpta pecunia comparabantur. Atqui octodecim illas equitum centurias ex nobilitate ciuitatis conscriptas, addidit primæ classi, &, tanquam principes, primæ vocabantur ad suffragia, vt auctor est Liuius. Ex his item legebantur in Senatum quando is ordo suppleri debebat, vt testatur idem auctor lib. 11 de L. Bruto, qui Reges expulerat verba faciens. Deinde, inquit, quò plus vitium in Senatu, frequentia etiam ordinis faceret, cædibus Regis diminutum patrum numerum, ex primoribus equestris gradus lectis, ad trecentorum summam expleuit. Traditumque inde fertur, vt in Senatum vocarentur: qui patres, quique conscripti essent. Ex his dictis autem colligere est, equites, senatoresque in prima classe censeri consueuisse, & suffragia dedisse: neque enim eques esse poterat, qui quadringenta sestertium millia non possideret, neque senator qui non octingenta millia, vt alibi declarandum erit. Nunc vt finem faciam, hi gradus honorum à Seruio Rege ciuibus dati; atque hæc ratio censuræ ab ipso instituta per multas ætates Romæ est obseruata, licet quædam ex vsu temporum ac reipub. aliquando mutata fuerint, sicuti ex hisce annalibus manifestum fiet. Porrò censui agendo præerant primùm Reges, deinde ijs exactis consules, vel dictatores, qui Regum munia subibant. Denique proprius magistratus huic negotio inuentus est; creatique quinto plemmque anno, vel quoties eunque Senatui è rep. esse videbatur, censores, qui populi censum agerent, & lustrum conderent: de quibus suo loco plura dicemus.

Prima classis prærogatiua.

Classium ac centuriarum ordo.

Centuria equitum.

Equi publici.

Equestris ordo Senatus seminarium.

Equorum, seuerimque census.

Censores.

Lustrum quater condidit.

SERVIVS Rex censu primo, quemadmodum memorâui, peracto, edixit, vt omnes ciues Romani, equites peditesque, armati in suis quisque centurijs prima luce in campo Martio adessent: ibi instructum, vt ait Liuius, exercitum omnem, suo cuique tribus sacrificio facto, lustrauit: idque conditum lustrum appellatum, quia in censendo finis factus. Hostiæ, vt scribit Dionysius, fuerunt, sues, oues, & tauri: ter ductæ circum exercitum, & Marti postea mactatæ; hocque sacrificij genus καθαρσιον vocat, quod Latini lustrationem, vel lustrum.

Suouetaurilia sacra.

Lustrum vnde dicatur.

lustrum. M. Varro de lingua lib. v. lustrum à luendo, hoc est, soluendo dici vult, quòd tum, cùm census ageretur, vectigalia, atque tributa vltro solui debebant. Et quia quinto

Lustrum tempus quinquennale.

quoque anno plerumque lustrum à censoribus condi solebat; vsu venit, vt pro quinquennali temporis spatio sæpiùs vsurpetur. Deducit hanc vocem Sex. Pompeius a lues, id est, dilues, quod tractum est à Græco λοεῖν. Noxas enim ita solui & expiari volebant, eoque

Quoties egerit, quandoq; cum fuit instituere: Seruius Rex.

purgationis genere etiam castra, agros, vrbes olim lustrare Romanus solet. Constat autem Ser. Tullium Regem in tam diuturno quadraginta quatuor annorum regno non semel tantùm, sed quater censum egisse & lustrum condidisse, diuersis temporibus; quatuor vel pluribus interpositis annis. Si verò post bellum Etruscum (vt videtur existimare Liuius) censum instituere cœpit, quod viginti annis continuis duravisse Dionysius auctor est, nihil obstat, quin eum singulo deinde quinquennio censum egisse, & lustrum condidisse opinari possimus. Iam verò quater acto censu lustrum condidisse Seruium Regem, & ex fastorum Capitolinorum fragmentis colligimus, & Val. Maximum non infimæ classis auctorem habemus, qui de Ser. Tullij Regis felicitate scribens lib. IIII. cap. IV. sic ait, Cui quidem quàm diutissimè imperium obtinere, quater lustrum condere, ter triumphare contigit. Et primo quidem lustro censa fuisse ciuium LXXXIV. millia tradit Eutropius, cum his qui in agris erant. Dionysius supra LXXXIV. ∞. septingentos in censorijs tabulis repertos refert. At primo lustro censa esse ciuium Romanorum capita LXXX. millia scribit Liuius, adijcereque scriptorum antiquissimum Fabium Pictorem tot millia fuisse eorum dumtaxat qui arma ferre possent. Iam enim inde ab initio vsurpatum videtur, vt eorum plerumque numerus diuulgaretur in lustris qui ad militiam forent idonei, & in quinque classium centurijs seniorum iuniorumque censebantur; quos puberes in referendis lustris frequenter appellat Dionysius, excluditque aliquoties aperè ex eo numero impuberes; immo etiam mulieres, seruos, mercatores, opifices, alioscq; immunes à militia sordidi quæstus, & sextæ classis homines. Puberes autem, atque ætatis militaris ciues hi censebantur, quos Seruius per centurias iuniorum vel seniorum distribuerat, & quibus arma imperarat. Ipsum enim apud Romanos discrimina ætatum distinxisse hoc modo cùm censum institueret, ex Aelij Tuberonis historiarum libro primo refert Gellius noctium Atticarum decimi libri fine. Seruium Tullium quippe Regem, eùm illas quinque classes seniorum iuniorumque census faciēdi gratia institueret, pueros esse existimasse qui minores essent annis septendecim: Atque inde ab anno septimo decimo, quos idoneos iam esse reip. arbitraretur, milites scripsisse, eosque ad annum quadragesimum sextum iuniores, supra eum annum seniores appellasse. Hæc ibi Gellius ex Tuberone. Sed nos de censu & lustro satis multa hoc loco diximus; reliqua quæ ad hanc politiæ materiam spectant, alibi suis locis oportuniùs adseremus.

Primum lustrum.

Impuberes.

Puberes.

Ætas militaris.

Populum. agrum q. Romanum. per. tribus. diuisit. &. prolatis. Vrbis. imperijque. finibus. ex. pontificum. sententia. pomœrium. ampliauit.

Viminalis & Esquilinus colles Vrbi additi.

SERVIO Regi Vrbs etiam amplificanda visa est, ad eam multitudinem, quam per censum repererat capiendam. Addit igitur Vrbi duos colles, Viminalem & Esquilinum, atque in his domicilia fieri iussit. Ipse etiam in Esquilias habitatum migrauit, vt frequentiùs habitarentur, & loco dignitas accresceret. Postquam septem colles vno muro complexus esset, pomœriumque insuper auspicatò produxisset, illo rursus modo populum, agrumque Romanum partitus est; non pro ratione census vel bonorum vnicuiusque, sed habitationis & locorum. Vrbem enim in quatuor partes diuisit, & omnem vrbanam multitudinem in quatuor tribus digessit, quas à locis Palatinam, Collinam, Suburranam & Esquilinam nominauit. In Palatinam scilicet; qui Palatium, Capitolium & quicquid inter eos colles spatij est inhabitarent. In Collinam, qui Viminalem & Quirinalem colles, & valles proximas. In Suburranam; qui sub Vrbem vererem, nempe Cælium montem, Carinas, planaque finitima ad Orientem loca. In Esquilinam verò; qui Esquilias incolerent. Atque his partibus singulos tribunos præposuit, quos scire iussit, vbi quisque habitaret, quotque in vnaquaque tribu essent familiæ. Et vetuit quemquam aliò commigrare, aut in alia quàm in sua tribu censeri. In vnaquaque enim seorsum tributa colligebantur, delectusque fiebant militares. Vnde Liuius alijque arbitrantur à tributo pro ratione census impendendo tribus appellatas esse. Sic agrum Romanum vniuersum extra Vrbem in suas regiones diuisit, quas item tribus nominauit; easque XXVI. fuisse Fabius auctor est, vt quatuor vrbanis additis triginta simul tribus essent. M. Cato quidem Seruio

Populi in tribus diuiso.

Palatina tribus. Collina. Suburrana. Esquilina. Tribus.

Tribus vnde.

regnante

regnante tot eas fuisse dicit; Vennonius vnam & triginta omisso agri partium numero. Verisimilior tamen est M. Varronis, Liuij atque Dionysij sententia; ex quorum scriptis colligimus, à Seruio Rege tribus extra Vrbem non vltra quindecim fuisse constitutas; reliquas verò post Reges exactos, simul cum populo atque agro Romano successu temporum accreuisse. Quemadmodum etiam ex annalibus nostris fiet manifestum, & exactissimè Sigonius disserit libro primo de iure antiquo ciuium cap. ttt. ad quem huius argumenti studiosum lectorem remitto. Nunc porrò ad leges Seruij Regis transeamus, quas plurimas eum ex ipsius institutis ruliſſe constat, è quibus has solummodo reperimus.

Legem de exilio filiorum Anci Regis tulit; Vt. *qui. conſtientia. ſcelerũ. deſerta. cauſſa. eſſe. abſentia. damnaſſent. ijs. aqua. & ignĩ. interdiceretur.* Auctor est Dionysius. Leges Ser. Tullij.

Legem de censu profitendo tulit: Vtt. *ciuis. vnuſquiſque. bonorum. omnium. ſuorum. veram. æſtimationem. iureiurando. comprobatam. ad. Regem. deferret. Cẽnu. etatem. nomina. vxorum. liberũm. familiarũ. omnũ. Quæ. prædia. vrbana. vel. ruſtica. ſeruorum. pecudúmque. numerum. fundorum. inſtrumenta. ſingulatim. ſine. dolo. malo. profiteretur. Quáque. vrbi. in regione. quóve. ſuburby. pago. habitaret. ſuásque. res. poſſideret. Qui. ſecus. feciſſet. bonũ. publicatũ. ciuitatem. amitteret. caſúsque. virgis. ſub. haſta. veniret.* Hanc verò legem diu à Romanis obseruatam scribunt Dionysius, & Liuius. Et Vlpianus explicat pulchrè libro Pandectarum posteriorum XII cap. de censib. qua ratione bona in censum referri debebant. Itaque cùm pœna incensi fuerit maxima, maximam capitis diminutionem appellat idem Vlpianus, per quam ciuitas & libertas amittitur: vt cùm incensus aliquis venierit. Sanxit item: Vtt. *ciuũ. omnũ. in. ſua. tribu. cenſeretur.* Dionysius. Pœna incens. Maxima capitis diminutio, ciuitas & libertas amissa.

Legem de ciuium numero annuatim in tabulas referendo tulit. Vtt. *paterfamilias. vnuſquiſque. pro. naſcentibus. ad. ædem. Iunonis. Lucinæ. pro. ſumentibus. togam. virilem. ad. Iuuentutis. pro. defunctis. ad. Libitinæ. certæ. ſtipes. penderent. eásque. quotannis. aduni. in tabulas. referrent. ex. quibus. puerorum. puberum. ac. mortuorum. certus. numerus. ſingulis. annis. cognoſceretur.* Dionysius ex L. Pisone. Vtquæ. *in. ſuis. pagis. pagant. in. ſingula. capita. ſtipes. certas. Paganalibus. ad. ſacrum. conferrent. ex. quibus. hominum. numerus. per. ſexus. conditiones. atque. ætates. quotannis. colligeretur.* Aliud enim nummi genus viros, aliud mulieres, aliud impuberes ferre iusserat. Vti eò facilius hominum genera per vrbes, oppida, & pagos speciatim noscerentur. Auctor est Dionysius lib. IV.

Legem de parentum immunitate tulit: Si. *puer. parentem. verberit. aſt. olle. ploraſſint. puer. diuis. parentum. ſacer. eſto. ſi. nurus. ſacra. diuis. parentum. eſto.* Sex. Pompeius ex legibus Set. Tullij Regis hanc refert in voce Plorare, & similem in legibus Romuli ac Tatij fuisse dicit.

Legem de libertinorum ciuitate tulit: Vtt. *in. tribus. vrbanas. atque. ius. ciuitatis. ſerui. à. ciuibus. manumiſſi. qui. vellent. adſciſcerentur. libertinique. ad. omnia. plebeiorum. munia. admitterentur.* Idem Dionysius istam legem ciuitati, ad felicitatem, atque imperium aspiranti, summè necessariam, atque vtilem fuisse, multis argumentis, probat.

Legem agrariam tulit: Vtt. *omnes. qui. publicum. agrum. priuatim. vſurparent. intra. certum. diem. eo. decederent. vtique. ii. pauperibus. ciuibus. qui. nulla. prædia. ruſtica. haberent. diuideretur.* Dionysius ibidem.

Legem de libertate ciuium tulit: Nx. *quũ. propter. fœnus. debitum. in. vincula. duceretur. néve. fœneratoribus. ius. eſſet. in. libera. corpora. ſed. debitorũ. contenti. facultatibus. eſſent.* Pollicetur hanc legem in prima concione ad populum Tullius, adeptus vicariam regni administrationem. Atque postea rursus in altera concione latam fuisse indicat, conquestus appeti se patriciorum insidijs, nobilibusque odio se propter æquas leges esse; alijs, quia coacti sunt agro publico cedere, alijs, quia pauperum libertatem contra fœneratores seruârat incolumem. Hæc apud Dionysium. Quapropter non ineptè Ser. Tullius, à seruitute tollenda vocari potuit, cùm humili conditione natus ipse, pauperum sorti tam præclaris legibus prospexerit. Seruius Tullius à seruitute tollenda.

Leges alias quinquaginta de contractibus, & priuatis iniurijs tulit, quas recensete in historia sua Dionysius non necesse iudicauit, fortasse quia tum extabant inter XII. tabularum leges. Earum verò ferendarum caussa hæc fuisse videtur. Cùm priores Reges litium omnium iudicia ad se reuocassent, ipse primus, maiestatis, ac læsæ reip. criminum cognitionem sibi reseruans, priuatarum actionum omnium alios, quos voluit, iudices è Senatu sumpsit: hisque leges præscripsit secundùm quas iudicarent. Tum etiam, vt iniuriarum materiam in contractibus ac venditionibus auferret, mensuras, ac pondera certa populo Romano constituit, atque æs primus signauit nota pecudum: vnde pecunia appellata est. Antea Romæ rudi ære vsos esse Plinius ex Remæo prodit lib. XXXIII cap. ttt. Itaque libris æs, argentumque expendere tum moris erat. Videt Dionysium, & Auctorem de viris illustribus cap. VII. Æstimum priuatarum legum Tullia. Pecunia vnde dicta.

Fœdera, ac ferus Latini.

Fœdera insuper æqua, legesque Romano & Latinis consanguineis populis communes, pacis conseruandæ caussa, conscripsit, & æreæ columnæ incidit. Templum insuper hi communi in Auentino collatis oppidatim pecunijs Dianæ ædificauit, & sollemne sacrificium, conuentumque celebrem instituit, vt latiùs memorant Liuius, Dionysius, & Auctor de viris illustribus.

ANN. P. R. C. CXXCII.

SER. TVLLIVS. REX. DE. ETRVSCIS. VI. K. DEC. A. CXXCII.

SER. TVLLIVS. REX. II. DE ETRVSC. VIII. K. IVN. A. CXXCVI.

SER. TVLLIVS. REX. III. A. CXXCVI.

DE. ETRVSCEIS. IIII. NON. //.

GRAVE & diuturnum bellum inuio regni sui Seruius cum Veientibus alijsque Etruscis gessit. In eodem virtus & fortuna eius enituit, fusoque ingenti hostium exercitu, haud dubius Rex, seu patrum, seu plebis animos periclitaretur, Romam redijt. Sic scribit Liuius nulla facta mentione triumphi: Idem M. Messalla, & Auctor de viris illustribus obiter attingunt. Dionysius autem vigesimi annis bellum hoc durasse narrat, initio à Veientibus exorto; qui, occiso Tarquinio, fœdus cum ipso initum cessare interpretati, & Tullij, velut illegitimè regnantis, obscuritatem spernentes, defectionis principes fuêre. Hos confestim Cæretani & Tarquinienses sequuti sunt, ac vniuersa postremò in armis fuit Etruria. Vtrinque non semel agri vastati, ac sæpenumero signis collatis pugnatum est: Tullius tamen in omnibus fere prælijs superior fuit, quoticscunque vel in singulis populis, vel cum vniuerso nomine Etrusco dimicatum est; adeò vt tribus ex eo bello clarissimis triumphis sit honoratus, ac tandem omnes Etruscos, vel inuitos, coëgerit imperij iugum denuò recipere. Vigesimo namque belli istius anno, XII. ciuitates viris pecunijsque exhaustæ in communi gentis concilio decreuerunt Romanis se dedere, ijsdem quibus antea conditionibus. Moxque ab omnibus populis legati Romam venerunt, supplices veniam precantes; atque se, ciuitatesque omnes fidei Romanæ dedentes. Tullius verbis castigatos Etruscos in gratiam recepit, ac pace ijsdem, quibus Tarquinius antè, conditionibus data, suo iure, suisque legibus viuere permisit. Veientes tamen Cæretanos, Tarquinienses que quia primi defecerant, atque cæteros ad bellum concitauerant, parte agrorum multauit, quos nouis ciuibus diuisit. Hæc ferè de bello Etrusco Dionysius, tres Tullium triumphos ex eodem reportasse scribens; cui pulchrè suffragantur, vt vides, Capitolina marmora, & Valerius Maximus eodem loco, quem iam ante citaui in lustro Serui Tullij.

Vsitata precandi, per animos Etruscos.

ANN. P. R. C. CCXIIX.

Ser. Tullius. Ser. f. Rex. hoc. anno. occisus. est.

ERANT Seruio duæ dissimiles natura & moribus filiæ, quas regijs iuuenibus Lucio atque Arunti Tarquinijs iungit; ne qualis Anci filiorum animus aduersus Tarquinium fuerat, talis aduersum se Tarquinij liberorum esset. Fortè, vel Seruij consilio ita factum voluntne duo violenta ingenia matrimonio iungerentur; sed dispares omnino mentes morum diuersitas mitigaret aliquando. Nam Lucio natu maiori, superbo, & arroganti mitis, modesta, & erga patrem pia, data est vxor: Arunti iuniori, probo, ac pacati ingenij adolescenti, scelesta, ferox & ambitiosa contigit. Contrahit celeriter similitudo morum distracta vitia, vt ferè fit, & vt malum malo aptissimum familiari consuetudine iungatur, amouet per scelus suum quodque obstaculum. Nam eodem non diu pòst fato Tullia maior, & Aruns Tarquinius, propè continuatis funeribus, efferuntur: cumque domos vacuas nouo matrimonio fecissent, incestis iunguntur nuptijs Lucius & Tullia minor, magis non prohibente Seruio, quàm approbante. Quod accidisse anno regni Tullij XL. Dionysius scribit. Tum verò indies Lucio infestior Tullij senectus, molestius cœpit regnum esse: ac randem ab scelerata vxore incitatus palàm regnum paternum repetere ausus est. Ac prensando minorum gentium patres, admonendo paterni beneficij, iuuenesque nobiles donis alliciendo, plurimos in partes suas trahit. Postremò stipatus armatorum agmine in forum irrumpit, & ante curiam in regia sella sedens, patres in curiam accirt per præconem ad Regem Tarquinium iubet. Qua re audita Seruius, dum ab

Incestæ Tarquinij nuptiæ.

Esquilijs,

Esquilijs, trepido nuncio excitus, ad curiam properat, ab ipso Tarquinio gradibus deiectus, ac præ metu domum refugiens, immissis pereussoribus, occisus est ad summum Cyprium vicum, cùm regnásset annos XLIV. vt Liuius & Dionysius auctores sunt; qui graphicè describunt, quàm scelestè sit à genero L. Tarquinio trucidatus. Eusebius, Cassiodorus, M. Messalla, & Sex. Victor decem annos regno Seruij detrahunt, & eius percussori Tarquinio adijciunt. Nos Liuium, Dionysium, Solinum aliosque antiquiores sequimur.

Violenta mors Seruij.

ANN. P. R. C. CCXIX.

L. TARQVINIVS. SVPERBVS. REX. VII.

L. Tarquinius. L. f. Damarati. n. Superbus. Rex. populi. iniussu. &. sine. patrum. auctoritate.

REGNVM inuasit, occiso Seruio Rege socero suo, quemadmodum Dionysius, & Orosius volunt, anno quarto Olympiadis sexagesimæ primæ, qua in stadio vicit Agatarchus, principe Athenis Heraclio. Hoc vltimum Romæ regnum fuit, quod scelere partum per summam libidinem, ac tyrannidem in ciues, & socios, sublatis legibus à Tullio alijsque Regibus latis, exercuit L. Tarquinius: Cui idcirco à moribus Superbi cognomen est inditum; vel quia socerum genet sepultura prohibuit, Romulum quoque insepultum perijsse dictitans. Cærerùm metuebat, ne, si funus pompa regia per Vrbem duceretur solemnibus cæremonijs, motá desiderio Tullij plebs fortè seditiones concitaret, atque impetum in se fiosque faceret; vt multis sæculis postea Iulio Cæsare occiso contigit. Porrò Tarquinium hunc L. Prisci Regis filium, Damarati Corinthij neporem fuisse, ex fragmentis Capitolinis colligimus; quam opinionem sequuntur etiam Liuius, Gellius, Fabius Pictor, alijque vetustiores multi. Dionysius tamen varijs argumentis contendit L. Prisci nepotem potiùs fuisse, neque dissentire videtur L. Florus. Nobis verò Capitolinos prorsus auctores insequi propositum est. Regnum adeptus est Tarquinius, mox primores patrum, quos Seruij rebus fauisse credebat, falsis inuolutos crimlnibus, interfecit. Cumque ad ius regni nil quicquam præter vim haberet; vt qui nec populi iussu, nec auctoribus patribus regnaret, & nil spei in charitate ciuium reponeret, satellitibus armaris corpus assiduè circumsepsit, atque perpetuis excubijs semet tutum reddidit. Et metu regnum tutandum ratus, eumque omnibus incutiendum esse, cædes à prima nobilitate incepit, & cognitiones capitalium rerum, sine consilio iudicum, per se solus exercebat. Eaque via pro arbitrio occidere, in exilium agere, bonis multare poterat, non suspectos modò aut inuisos, sed vnde aliquid prædæ sperare posset. Senatus numerum præcipuè imminuit, statuitque nullos in patres legere, quo paucitate ipsa contemptior esset ordo. Morem quoque à Regibus obseruatum, semper de omnibus consulendi Senatum, primus soluit, & rempub. domesticis consilijs administrauit. Bellum, pacem, fœdera, societatesque per se, ipse cum quibus voluit, iniussu populi ac Senatus fecit, diremitque. Latinorum sibi maximè gentem conciliabat, vt peregrinis etiam opibus tutior inter ciues esset: nec hospitia modò inter primores, sed affinitates quoque; filia, Octauo Mamilio Tusculano, Latini nominis vetusta nobilitate, diuitijsque longè principi, nuptum data, iungebat. Quibus auxilijs fretus, ac nihil non ausus omnia præclara Regum, ac maximè Seruij Tullij institura, legésque, quibus libertatem munierant, & ius ciuium æquarant, abolenit: Vnicoque edicto serias, cœtus, & conuentus omnes sacrorum, ac amicitiæ causa inter ciues fieri soliros per tribus, curias, vicos, compita, pagósque, tam in Vrbe quàm in agris passim sustulit, ne multis in vnum locum conuenientibus, conspirationes occultæ contra tyrannidem fierent. Immisciuit etiam populo clancularios inquisitores, delatorésque mercede conductos; qui inter conuiuia, atque confabulationes interdum de tyranno malè loquentes pertentabant animos singulorum ciuium: deinde quos sensissent præsentem rerum statum ægrè ferre, deferebant ad Principem; qui, vt seditiosi, mox bonis occuparis rapiebantur ad supplicium. Nobilium idcireo prudentiorúmque maior pars, non ignari cur appererentur insidijs, priusquam calumnijs opprimerentur, alió commigrantes, sponte Vrbem

L. Tarquinius quare Superbi cognomen adeptus.

Tarquinij tyrannus.

Inquisitores conducti.

Census subla-tus.

tyranno relinquebant. Cùm igitur à nobilitate nihil ampliùs esset periculi, reliquam populi multitudinem, antiquato Tullij censu, ne priuatæ diuitiæ cuiquam animos facerent, grauissimis, & insolitis tributis exhausit, summaque insuper seruitute afflixit. Nam conseruatis ad militiam solummodo sibi idoneis, prauis scilicet, audacibus, & sceleſtis; reliquam plebem coegit ad opera publica, ratus nihil esse monarcharum potentiæ periculosius, quàm si egena ciuium turba permittatur in ocio viuere. Quos igitur studio ad egestatem redegerat, eorum assiduos labores vili salario diurno, modicoque frumento in afflicta pauperiate sustentabat. Horum igitur manibus imperfecta patris ædificia in principatu suo absoluere voluit, Capitolinum rempium à fundamentis extruere; circum maximum, qui nihil præter gradus habebat, circumdare tectis porticibus; cloacas, à patre L. Ptisco inchoatas, vsque ad fluuium perducere, & vnam maximam sui nominis relinquere. Atque ideo Quiritium fossas appellari cloacas istas vult Auctor de viris illustribus, quia ciuium viribus ad eas perficiendas est vsus Tarquinius. Crudelis vltra modum in puniendo dicitur etiam fuisse, ipse enim primus Romæ exilia, metalla, latomias, ad pœnas excogitauit, vt Eusebius in Chronico prodit; & vincula, carenas, compedes, tantea, fustes liberis ac ingenuis corporibus primus admouit. Itaque fatorum industriâ factum videtur, vt agitato tot tantisque iniurijs populo, regni tædio exoptatior tandem matutiorque veniret libertas. Hactenus vt de tyranno, nunc si qnæ boni Principis officia præstitit, dicendum erit. Nihil enim tam malitiosum natura producit, cuius nulla in re possit esse vtilitas.

Capitolium. Circus maximus Cloacæ. Cloacæ maximæ. Quiritium fossæ Crudelitas Tarquinij.

Isq. Vrbem. Capitolino. templo. augustiorem. reddidit.

Capitolij origo, antiquitas, & descriptio.

IVVAT Taciti verba adducere breuiter eius templi celeberrimi originem & casus libro XIX. describentis; Vbi eius narrat incendium quod bello Vitelliano contigit. Vouerat, inquit; Tarquinius Priscus ex bello Sabino, iecerat que fundamenta, spe magis futuræ magnitudinis, quàm quo modicæ adhuc pop. Romani res sufficerent. Mox Ser. Tullius sociorum studio, deinde Tarquinius Superbus capta Suessa Pometia, hostium spolijs extruxêre; sed gloria operis libertati teseruata. Pulsis Regibus Horatius Pulluillus II. cos. dedicauit ea magnificentia, quam immensæ postea populi Rom opes ornarent potiùs; quàm augerent. Dionysius tertio post exactos Reges anno dedicatum esse dicit, libera iam ciuitate, illudque etiam ita describit: Situm est atque fundatum in alta crepidine Tarpeij montis ambitu octo iugerum, ducentis ferè pedibus patens per latera singula, pari propemodum longitudine atque latitudine, vixque quindecim pedum differentia. Nunc in ijsdem fundamentis ætate patrum, maiore luxu quàm conditum fuerat, instauratum est. Frons eius quæ meridiem spectat, porticum habet cum triplici columnarum ordine, in latetibus ordo duplex est. Tres ædes pares communibus continentur latetibus; media Iouis, hinc & inde Iunonis & Mineruæ, sub eodem tecto & pinnaculo. Huius aream cùm planaret L. Priscus Rex, & exaugurarentur sacella, locáque sacra; cæteris dijs Ioui cedentibus, restitêre Terminus ac Iuuentas. Placuit vatibus, vt air Florus, contumacia numinum; siquidem firma ac æterna omnia pollicebantur. Rursus, quod mirum dictu, cùm altiùs moliretur fundamenta Superbus, caput humanum recens integra facie in ijs repertum est; quæ visa species, locum illum arcem imperij, ac caput terum fore portendebat. Idq; ita cecinere vates, vnde etiam Capitolium nuncupatum est. Sed de huius celeberrimi templi initio plura vide apud Liuium lib. primo; & Dionysium libro quarto, & Plutarchum in Poplicola.

Capitolium à capite ibidem inuento dictū.

Ferias. Latinas. instituit.

Feriarum Latinarum origo.

CVM Latini nominis populos sibi L. Superbus per eorum principes conciliasset, fœdus cum ijsdem renouauit, habito conuentu ad lucum Ferentinæ. Vbi cùm Princeps Latinorum appellatus esset, cum ea potestate qua pater eius L. Priscus, & Ser. Tullius fuerant; vt sempiternum maneret id fœdus, instituit, vti, quemadmodum Latinorum magistratus reip. caussa conuenire solent ad lucum Ferentinæ; ita sacrorum caussa quotannis semel in montem Albanum à supremo Romano magistratu cogerentur, vt Ioui Latiali communi consensu sacra facerent, ferias, ac mercatus celebrarent, atque vnà epularentur. Conueniebant autem Latini nominis populi fœderati quadraginta septem, & conferebat quisque ad sacra ex pacto suam partem, adferebantque eorum quidam agnos, alij hœdos, alij caseum, liba nonnulli. Victima erat taurus communis omnium, quo demum à Romano

Instituit Latialia.

mano magistratu pro omnibus Ioui immolato, suam quisque populus ex eius carne partem accipiebat. Idque sollemne Latiar appellatum est, atque etiam ad extrema Romanæ reip. tempora in vsu fuit. Non enim antè consules paludati exite in prouincias consuerant, quam feriæ Latinæ indixissent, atque eas cum Latinarum ciuitatum magistratibus in monte Albano celebrassent. His verò serijs vnum diem dedicauerat L. Superbus Rex; mox expulsis Regibus alter est additus; tertius postea fœdere Latinis reddito à Sp. Cassio cos. quartus demum Anarchia sublata, & discordia de plebeio consulatu composita, anno scilicet Vrbis CCCXCVI. quemadmodum ex Dionysio, Liuio, & Plutarchi Camillo alijsque colligimus. *Latiar.*

Libros. Sibullinos. reipublicæ. comparatos. II. viris. Inspiciendos. seruandosq. dedit.

VARIA prodiderunt veteres auctores de libris istis Sibullinis. M. Varro namque in libris rerum diuinarum, quos ad C. Cæsarem pontificem maximum scripsit, eos L. Prisco Regi oblatos esse dicit, quem sequitur etiam Suidas ex recentioribus. Dionysius autem, Gellius, Plinius, alijque Tarquinio Superbo Regi præsentatos affirmant; remque ita fere accidisse memorant. Anum peregrinam ac ignotam tyranno nouem oracula rum suorum libros venales attulisse, trecentisque aureis Philippeis æstimasse Regemque aspernatum precij magnitudinem derisisse mulierem & deliram. Mox illam in conspectu Regis tres combussisse ac pro reliquis idem precium postulasse; Tarquinium multò magis risisse mulierculæ insaniam, quod idem ex paucioribus precium vellet. At illam nihil mutatam tres alios denuò combussisse, placideque Regem rogasse, num tres reliquos pro eadem summa seruare vellet; eáque confidentia Tarquinium perpulisse, vti consulris auguribus librorum istas reliquias trecentis aureis emerit. Mulierem verò, cùm libros diligenter seruandos esse reip caussa præmonuisset, discessisse, nec vnquam postea comparuisse. Creditum deinde Sibullam Cumanam fuisse, nomine Amaltheam; quam alij Demophylen, vel Herophylen quoque nuncupant, vt à Varrone & Suida traditur. Et Sibullarum celebrium septimam fuisse volunt; omnes enim fatidicas mulieres Sibullas appellitare solent. De libris etiam discrepant auctores. Plinius enim libro & cap. XIII. affirmat inter omnes conuenire Sibullam ad Tarquinium Superbum tres attulisse, ex his igne duos crematos ab ipsa, seruatum tertium postea cum Capitolio Sullanis temporibus incendio item perisse. Suidas autem ex nouem libris duos dumtaxat à Sibulla combustos, reliquos septem supersuisse tradit. Quicquid tamen emptum est librorum, siue tres, siue vnus, siue septem fuere, deinceps religiosissimè, tanquam oracula diuinitus missa, seruabantur à Romanis; eorumque custodiam Tarquinius primùm commisit duouiris in hoc creatis ex numero patriciorum illustrium; duósque his addidit seruos publicos. Addunt Dionysius & Val. Maximus lib. I. ex II. viris alterum, M'. Tullium nomine, Tarquinij iussu culeo insutum, in mare abiectum fuisse, quòd libtum secreta ciuilium sacrorum, vt Valerius ait, continentem, custodiæ suæ commissum, corruptus, Petronio Sabino describendum dedisset. Dionysius M. Atilium vocat, sed, ni fallor, mendosus est locus. Atilios enim patricios, tantæ præsertim antiquitatis, non inuenio, præter vnum L. Longum qui anno CCCIX. ex primis trib. militum consulari potestate fuit. Tullij verò iam tum stirpe regia claresceere inter patricios ante Reges exactos cœperant. Expulsis non diu post Regibus, à populo item creati sunt II. viri, sacris faciundis ex patriciorum illustrissimis, qui per omnem vitam eo fungerentur sacerdotio, immunes à militia, & oneribus omnibus. Non tamen horum priuatæ custodiæ, vt antea fuerant, crediti sunt libri. Iam enim intellecta eorum religione, atque vtilitate; velut sacratissima pignora ex S. C. publicè in Iouis Capitolini sacrario in arca lapidea reconditi fuere. Quos inspicere priuatim nemini licebat, ne II. viris quidem, nisi S. C. prius mandatum sussset. Quod decernebatur plerumque metus publici caussa, cùm vel prodigia, vel pestis, vel seditio ciuitatem terreret: vel grauis aliqua belli cala mitas alicù de imminete videretur. Tum II. viri S.C. iussi libros Sibullinos non sine cæremonijs ac sacrificio publicè adibant; ex ijsque oraculis velut ex Delphico tripode, malorum impẽdentium caussas, ac remedia petebant: quibus sacrificijs ludisve deorum ira placari, aduersitatésque impendentes à repub. auerti possent. Ex horum deinde relatione ac sententia Senatus vel ludos, vel lectisternia, vel sacrificia malorum auerruncandorum caussa publicè decernebat. Quæ omnia vt rectè peragerentur II. viris cura incumbebat. De quibus sua etiam commentaria conficere solebant, ac in tabulas referre: quibus ritibus sacrificijsque casus & prodigia singula rectè vel malè fuissent procurata: vt posteri ex ijs discere sacra, rerumque cuentibus prospicere possent. Insuper

Libros Sibullinos ex Tarquinio adeptos fit.

Sibulla Cumana.

Sibulla.

II viri sacrorum.

M'. Tullius culeo insutus.

Sibullinorum librorum summa religio & custodia.

II viri de Sibullinis libris commentaria conficiebant.

Ludi secular. res. Insuper vt ludi sæculares ex oraculo item Sibullæ primùm instituti, debitè, ac suo tempore pro salute, atque æternitate Imperij Romani fierent eorum muneris erat. Præsidebantque ipsi ex officio sumptuosissimis ac celeberrimis ludis; & magistratus exequebantur ex eorum præscripto titus cæremoniarum, vt auctor est Tacitus lib. XI. Itaque creuit succesſu temporis & auctoritate & numero collegium illud; cùm illustrissimi quique & ornatissimi cines in istud cooptarẽtur. Nam ex duoutris deinde facti sunt x. viri. anno Vrbis CCCXXCIII. lege Sextia Licinia, cùm in illa dissensione ac solitudine curulium magistratuum tribuni plebis regnarent; cautumque tunc vt partim ex patricijs, partim ex plebe deinceps cooptarentur. Tumque duos magistros ex senioribus, ni fallor, collegium habere cœpit, vnum ex patricijs, alterum ex plebe. Atque is numerus mansit vsque ad L. Sullæ dictaturam. Qui cùm remp. constitueret, augeretque sacerdotia, quinque alios collegio X. virûm adiecit, appellatiq. cœpere XV. viri sacrorum, vel sacris faciundis. Et postea nomen mutatũ non est, quamnis Cæsarum tempore sæpiùs auctum fuerit collegium, numerusque sacerdorum excreuerit ad sexaginta, XV. viri tamen semper sunt appellati, quemadmodum Seruius Grammaticus testatur in VI. Aeneidos. Colligimus autem ex Capitolinis Fastorum fragmentis, Indis sæcularibus Augusti, collegium istud quinque magistros habuisse, atque inter eos ipsum Augustum; vt iam tum vltra quindecim fuisse videantur, si consideres X. viri cùm essent duos eos magistros habuisse. Sed pluta suis locis offerent annales nostri, vt omnia hîc particularius adferre sit minimè necessarium.

X. viri sacrorum.

Magistri X. virum dm.

XV. viri sacrorum.

ANN. P. R. C. CCXXVII.

L. TARQVINIVS. L. f. ANNO. CCXXVII.
DAMARATI. n. SUPERBVS. REX. DE VOLSCEIS. //. //. //.
L. TARQVINIVS. L. f. DAMARATI. n. ANN. CCXXVII.
SVPERBVS. REX. II. DE. SABINEIS. //. //. //.

TARQVINIVS in cîtes omnes cædibus ac superbia grassatus, cùm sæuitiam iam domi fatigasset, tandem in hostes conuersus est, constabilito iam regno, & adiuncta sibi priuatim Latinorum populorum, vt dixi, amicitia & societate. Itaque Romanum exercitum, delectu extra ordinem habito, ex ijs tantùm conscripsit, quibus arma tutò posset credere; legionesque Romanas triplò maioribus externorum auxiliorum copijs circumsepsit, ne quid nouarum rerum ab ipsis, pro libertate, tentari posset. Non tamen vt iniustus Rex in pace, ita militiæ dux admodum prauus fuit; audax nimirum, astutus, & secretus. Primus Romanorum ducum, vt auctor est Liuius, Volscis bellum intulit; quod motum per ducentos ampliùs annos, post suam ætatem, durauit. Quibus primùm prœlio victis Sueſſam Pometiam florentissimam eorum vrbem obsidione cinctam, crebris oppugnationibus vi cepit, ac armatis omnibus occisis, reliquam captiuorum multitudinem, cum omni præda, militibus diuisit. Aurum tamen argentumque omne colligi ac seponi voluit, ex eoque decimas ad templi Capitolini fabricam seruauit: reliquum militibus etiam diuisisse scribit Dionysius, tantumq. auri argentique repertum esse, vt quinæ argenti minæ obuenirent singulis, decimæque sacratæ explerent quadringenta argenti talenta. Astipulatur Liuius, captiuam pecuniam in ædificationem templi sepositisse dicens, vsque ad * quadringenta auri argentique talenta: eúmque tum animo concepisse templi Iouis amplitudinem, quæ deûm hominúmque Rege, quæ Romano Imperio, quę loci ipsius etiam maiestate digna esset. Subactis igitur vtcumque ista victoria Volscis, in eorum agros Signiam & Circeios deduxit colonias, præsidia vrbi futura terra marique, vt ait Liuius. Illã casu, dum milites in Volsco hybernantes castra in modum oppidi communiissent: Circeios autem, loci opportunitate ductus, quod agro Pomptino latissimo ab vna parte, & mari infero immineret ab altera illud oppidum, sicut auctor est Dionysius. Sabinos etiam imperium detrectantes, & agrum Romanum incursantes Tarquinius bis, térve prœlio superauit, atque non solùm ad pacem, sed ad tributa etiam in posterum pendenda compulit. Triumphorum tamen, quos duos egisse ex Capitolinis fragmentis facilè, vt vides, colligimus, nusquam apud auctores mentionem reperio. Eos autem de Volscis ac Sabinis actos suspicamur; quòd has maximè gentes bello subactas à Tarquinio fuisse testentur præter Liuium & Dionysium, M. Messalla, Eutropius, & Auctor de viris illustribus.

Bellum Volscum.

Sueſſa Pometia capta.

Male in nonullis exemplaribus * quadraginta.

Templum Capitolinum.

Signia, Circei colonia.

Bellum Sabinum.

Volsci. Volsci prope Circeios locati à Plinio lib. III. cap. v. à Mela, post Latium prope Campanos cis & vltra Vfentem, mare versus. Quos Latio quidem ex parte incluſos, sæpiùs arriqui inter Latinos non numerârunt, quemadmodum nec Æquos, nec Hernicos: quia in eodem

eodem cum priscis Latinis fœdere, vel societate non erant. Regionis tamen situ inter Latinos numerabantur semper: Itaque non malè L. Florus Volscos pernicaciſſimos Latinorum appellat, atque quotidianos propè Romanorum hostes. Dionysius lib. IV. Ecetranos & Antiates principes Volscorum populos nominat. Liuius lib. IV. Antiates, Artenates, Ægritas & Anxures: item lib. VIII. Velitemos & Signios. Ab alijs oppida aliâ Volscorum recensentur, Circei, Arpi, Corioli, Cenone, Suessa Pomeria, Sora, Frabrateria, Priuernum. Longula, Polusea, Satricum, Fregellæ. Valerius Max. Volscus populus, vt Romanus, dixit.

ANN. P. R. C. CCXLIV.

L. Tarquinius. L. f. Damarati. n. Rex. hoc. anno. Vrbe. &. regno. exactus. est. populiq; Romani. libertas. asserta. a. d. IX. Kal. Iun.

POPVLVS Romanus tamdiu superbiam ac tyrannidem Tarquinij Regis perpessus est, quamdiu aberat libido: quæ tandem mutationis occasionem diu desideratam obtulit, cùm Sex Tarquinius, maior natu tyranni filius, omarissimæ, pudicissimæq. matronæ Lucretiæ vi stuprum intulisset: & matrona nobilissima iu mariti, parentu, amicorúmque conspectu dedecus ferro expiasset. Tum populus Romanus iniurtarum, ac seruitutis pertæsus, semet intueri, de libertate cogitare. Primùm Collatiæ, vbi atrox facinus commissum erat, arma contra tyrannum capta, L. Iunio Bruto tribuno celerum duce: mox Romæ incensâ præsecti rerum indignitate cuncta multitudine; vbi omnium ordinum consensu comitijs habitis, imperium illegitimum tyranno, qui Ardeam tunc obsidebat, absenti abrogatum, atque Tarquinius cùm coniuge & liberis exulare iussus est IX. Kal. Iun. Qui dies libertatis primus postea fastis sacris adscriptus, idcirco Regifugium est appellatus. Brutus Romæ iunioribus qui vltrò nomina dabant lectis, armatisque: ac custodia Vrbis Sp. Lucretio præfecto mandata, ipse ad concitandum inde aduersus Reges exercitum Ardeam in castra est profectus, alia via, quàm qua Tarquinius trepidis excitus ciuicis Romani, ad eompriendos motus, eodem tempore veniebat. Cui portæ clausæ, exiliumq. perpetuum denunciatum. Brutum liberatorem Vrbis læta castra accepere, exactiq; inde liberi Regis duo Titus & Aruns, patrem secuti sunt, atque simul exulatum Cære in Etruscos iuerunt. Sex. Tarquinius Gabios proditione iam priùs occupatos tanquam in suum regnum profectus, ab vlcribus, vt ait Liuius, veterum simultatum, quas ipse sibi exdibus, rapinisq. concitauerat, est interfectus. Aliter tamen sentit Dionysius. Atque hoc illegitimum, patricidioq; partum regnum Romæ meritò fuit vltimum, quod per annos XXV. durauerat Liuio Dionysioque auctoribus, quos Solinus etiam alijque sequuntur Eusebius, Cassiodorus recentioresq. nonnulli, qui Ser. Tullio decẽnium, vt dixi, adimunt, triginta quinque annos Superbum regnasse tradunt. Qui quàm leuiter, ob vitta sua, filijque enorme facinus, tanti imperij possessione sit exutus, notissimũ est vel vtcunque historiæ Romanæ peritis; cùm pulchrè & diffusè ista narrent Liuius, Dionysius atque Ouidius Fastorum secundo Regifugium describens. Regnatum quidem Romæ fuisse annis CXLIII. voluut Solinus, Messalla, Sex. Rufus, Eutropius, D. Augustinus & Orosius; hisq. etiam suffragantur Capitolini fasti, quos ex professo sequi decretum est, quamuis Liuius & Dionysius annũ vnum adijciant, & Tarquinio Prisco adscribant, eum annos XXXVIII. regnasse dicentes, & non vt cæteri XXXVII. Itaque fit vt plerumque hi duo auctores, alijq. nonnulli qui eos sequuntur, anno vno differant à fastis Capitolinis Quod malum ex annaliũ diuersitate prouenisse, tam Liuiùs, quam Cicero in Bruto tradit; in quibus etiam antiquitus varia & incerta temporum ratio fuit, præsertim ad quingentesimum ferè Vrbis annum, quousque etiam incerta ineundi consulatus tempora fuisse, ex historia facilè colligimus.

Causa mutatæ rep. Lucretia.

Regifugium.

Sex. Tarquinium Gabijs interfectus.

Quamdiu Roma regnauerit.

AVCTORVM LOCA CORRECTA, VEL DECLARATA ANNALIVM POPVLI ROM. LIBRO PRIMO.

Aelij Spartiani, pag. 4. P. Ouidij Nasonis fasta, pag. 12. 24. C. Plinij maioris. 16. Eusebij Cæsariensis. 23. D. Augustini. 22. Plutarchi. 25. Auctoris de viris illustribus. 30. Sex. Pompei Festi. 32. 33. 34 M. Tullij Ciceronis. 34. Macrobij. 38. L. Iuly Flori. 42. Dionysij Halicarnassæi. 31. 53. T. Liuij. 54.

FINIS LIBRI PRIMI

TVRANNIFVGIVM

LIBER II.

ANNALIVM POPVLI ROM.

PER STEPHANVM VINANDVM PIGHIVM CAMPENSEM.

PRÆFATIO IN LIBRVM II.

AD

PERILLVSTREM AC VALDE GENEROSVM VIRVM, D. GOMESIVM DE AVILA, VELADAE MARCHIONEM, ARCHIOECONOMVM ATQVE PRIMVM A CONSILIIS SERENISSIMI PHILIPPI III. HISPANIARVM PRINCIPIS.

NON SINE CAVSA, Marchio virtutum omnium ornamentis conspicue atque illustris, vereres illi vates sublimia summi Dei cælorumque mysteria paucis adeunda, neque non etiam præcipua naturæ rerumque secreta procul admodum à stupidis ingenijs, & vulgi profanis auribus esse voluerunt: queis cæca rememtitate quadam procliue est, controuersari semper, & quiduis non intellectum vili facere, vel, vt falsum reprobare. Publicam igitur ciuilis vitæ pacem qualicunque religionis disciplina conseruare cupientes, hanc solam in terris beatitatem vitæ quæsierunt illi rerum publicarum ac ciuitatum conditores, qui poëtica quadam licentia deorum, nescio quot, millia, atque portentosa fabularum infinita mendacia produxetunt in publicum: quo plebeios, & viles animos perplexa vanitate suspensos & occupatos, ab ipsis factis mysterijs auertetent. Non tosas itaque porcis, sed dignas plerumque tudibus labris præbuere lactucas, gulamque rusticorum hominum insulsam pinguioribus saturatunt pulpamentis: atque ipsa mysteria tãquam delicatiores secundæ mensæ matryas nobilioribus animorum palatis reseruarũt, sed condimentorum varijs inuoluctris ita tectas, vt nunc admodum pauci reperiantur, quibus penitiores earum medullas rectè degustare contigerit. Cuius vt opportunum hîc adferam obiter exemplum, Veneres populo finxere plures, Cupidinum, vel Amorum turbas, sicut eas nobis Philostratus, Apuleius, Propertius, & alij depingunt: multiplicia quoque nomina, sacrificia, & simulachra protulerunt. Quemadmodum enim in rebus humanis casuum, & obiectorum indies infinita varietas est; ita in animis ac sensibus nostris hæc cupiditates innumerabiles excitat, & affectionum turbas producit. Verùm doctis ingenijs vnam dumtaxat, vel duas Veneres, geminumque Cupidinem repræsentant. Cùm enim vna Venus nil aliud signet, quàm ex pulchro placitoque venientem delectationem, vel voluptatem; sic huius voluptatis desiderium ipsissimus habe-

Mysteria sacra cum profananda non sint.

Falsa religionis olim simulatio vsus.

Non ista porcis danda sed lactuca labris digna.

Veneres binæ, & Cupidinum turbæ.

Venus quid.

Cupido quid. batur Cupido, quem ideo Veneris filium, vel, vt Plato voluit, assectam, & indiuiduum comitem esse fingebant. Apud hunc quidem Pausanias in Symposio de Amore disserens, principes animæ nostræ facultates considerans, duas Veneres producit, atque describit, vnicuique suum tribuens Cupidinem. Quarum vnam antiquiorem tradit à Cælo deo sine matre genitam, alteram iuniorem ex Ioue & Dione. Illam cum suo Cupidine cælestem vocari, hanc verò cum suo popularem atque communem, nec tantæ venerationis. Et hæc ille non tam ex sua, sed ex profundissima poëtarum antiquissimorum philosophia miris fabulis obtecta pulchrè prosequitur. Arqui Venerem istam duplicem, Amoremque geminum Platonici conantur accuratiùs interpretari. Cælestem etenim illam primam Venerem, quam Orpheus, Herodotus, Græcorumque vetustissimi vocarunt Vraniam, mentis intelligentiam esse volunt votis summis à Deo petendam. Quam Cælo parte solo prognatam fabulati sunt poëtæ sine marre, quòd hæc ab vno summo Deo sine materia sui sacrosancti Spiritus fauore proueniat. Cælus etenim vel Vranus ipsis tectè nominabatur creator omnium summus Deus, quem Orpheus in hymnis suis mundi patrem omnia videntem, ac antiquissimum principium finemque rerum non ineptè canere idcirco videtur. Cuius patris viuificum semen, vel illuminans gratia Saturni falce exectum, id est, contemplationis acumine petitum in animorum mare fluidum promanat, & ignei caloris sui radijs spumas, hoc est, motus excitans, in animis humanis Venerem illam cælestem generat, boni pulchrique scilicet intelligentiam, & summam eius voluptatem, gaudiumque inæstimabile mentibus infundit, producitque simul summi boni pulchrique (qui solus est Deus) desiderium & amorem, id est, Cupidinem, quem ideo poëtria Sappho ex Venere & Cælo natum cecinit. Hic veterum poëtarum castus, & sanctus est Cupido, qui aureis instructus alis & armis alta semper primigenia sua quærens ardua petit: & quoquo vorsum sese pennis suis incitans, puram secum vbique per mundum ducit lucem, pulchri bonique splendorem animorum oculis offerens, à quo pulchrè Phanetem Orpheus in Argonauticis, & hymnis sacris appellauit. Amor enim quærit, & inuenit, inueniendoque illuminat, & delectat vehementer: eaque de causa Venus huic ita blanditi non dubitat apud Maronem poëtam:

Vranus quid.

Cælus deus.

Saturni falx.

Cupido Veneris & Cæli filius.

Phanes.

Nate mea vires, mea magna potentia solus.

Hunc Phædrus Myrrhinusius apud Platonem ex Hesiodo, Orpheo, & Acusilao poëtis antiquissimum asserit, cuius originem atque parentes nullus vel priuatorum, vel poëtarum apertiùs explicare potuit. Venus autem altera corporum genitrix cum suo Cupidine procul à iam dictis numinibus sæpe manet & discrepat, quam Iouis ac Dionæs filiam comminiscuntur poëtæ. πάνδημον ab Athenienſibus dictam legimus, quasi publicam, atque vulgarem: cui Solon Athenis primus templum erexit. Platonis verò discipuli hanc animæ mundi tertiam facultatem esse dixerunt, Saturnum appellantes primam, qua intelliguntur superna, Iouem deinde secundam, qua cælestia mouentur, Venerem denique tertiam, qua generantur inferiora. Iupiter igitur in anima mundi vis mouens cælestia producit ex Dione, id est, mundi materia potentiam ac voluptatem generandi, quæ Venus est altera. Nec huic suus Cupido deest, generandi propagandique, nimirum, appetitus & desiderium. Et hic est ille Cupido, quem Porus copiæ Deus nectaris ebrius poculis in hortis Iouis festo die Veneris natalitio cum Penia inopiæ dea concumbens procreauit, natumque Veneri in adoptionem dedit, vnde postea credibile est Veneris filius, quemadmodum elegantissimè Diotima vates apud Platonem in Symposio fabulatur. Nobilitauit itaque Deus in primis hominem microcosmum suum duabus præclaris

Venus altera popularis.

Saturnus. Iupiter. Venus.

Porus & Venus Cupidinis alterius parentes.

clatis dotibus, virtute scilicet, intelligendi, qua potest rerum causas perserutari; & altera generandi, qua potest posteritati consulere genus suum propagando, multiplicandoque. Et trahit sua quemque voluptas, suumque desiderium tædij laborisque remedia. Gemina porrò iam dicta voluptas duæ Veneres habentur, quas & gemini sequuntur Cupidines, suam quique voluptatem appetitus. In neutra quidem dictarũ facultarum animus humanus peccare potest, si modum ac ordinem non excedat. Si tamen mens humana cupiens altum sapere temeraria sua fiducia se andat nimium, non Vraniæ veræ, sed falsa quadam eius imagine ductus; Titanum & Gigantum more magna ruina decidat in luctus ac tenebrarum barathrum oportet. Si rursus illa cælesti Venere repudiata, mentis virtus oblita sui muneris pellaeem vsque sequitur alteram sesc nimium ad inferiora demittens illecebris rerum corporearum irretita, nil aliud irem, quàm falsos & mortiferos eius fructus carpit. Tum varijs affectionum insultibus impetitus animus plures ac varias sibi Veneres, turbasque Cupidinum fingit: sicur pulcherrimis fabellis, & anagogis hoc nobis veteres declararunt, quas hîc exponere longum esset. Ceterùm quàm aptè, quæso, aurea vel eburna vagina muniendum esse regium gladium anagogieôs docent? Animi nimirum impetus, ancipiti gladio non minus dubius ac perieulosus, vt semper humanæ rationis vagina tegendus est, ne noceat, sic illius imprimis, eui Deus iustitiæ, & suum euique tribuendi euram mandauit, in aurea prudentiæ, & eburna solidæ candidæque integritaris vagina diligentissimè custodiendus est. Cùm verò Deus addiderit omnibus opinionis arbitrijque libertatem, gymnasium palestricis animis in hac mortali vita spacioſum aperuit, nec desunt vsquam validi, in tanta eaſuum varietate, quibuscum luctentur, anragonistæ. Quapropter Veneris illius sanctæ cælestis amore non inflammatus animus, eùm tepet, aut friget: palma sc indignum reddit, quam brabeutes ille supremus vincentibus, suamque diligentibus proposuit. Sedô superûm fidem! Quàm multi mala mentis gaudia captantes ad illam cælestem suspicere nequeunt, alterius plebeiæ Veneris pellacia, plagisque fallacibus affectionũ implicati? Hæc etenim vanis & insanis cogitationibus ipsos auertit, exagitat, & deprimit: vt ab hac dea verè meritoque insaniam apud Græcos nomen inuenisse, non minùs serius quàm doctus poëta Euripides in Troadibus cecinerit.

Hinc hominũ duces, intelligẽdi & generãdi.

Gemina voluptas animi & corporis duæ Veneres.

Modus & ordo.

Regium animum vt muniendum.

Liberum arbitrium gymnasium esse hominicus, apertũ ad luctam.

Plebeia Venus insana facit.

Τὰ μὲν γὰρ πανθ' ἑκὼν ἀφροδίτη βροτοῖς
Καὶ τοὔνομ' ὀρθῶς ἀφροσύνης ἀρχὴ θεᾶς.

Κύπρις ἔστι καλὸν.

Est enim nil aliud quàm rationis, ac virtutis lumine carens libido, matremque hanc sequitur sua proles Cupido cæcus: non ille sanctus & castus amor, sed improbus & flagitiosus. Furiarum aliquando ptoeus, vt à poëtis fingitur aptè: cùm mentis nimium eommotæ transuersim rapit adfectus, & ad scelera compellit. Tum audax, vehemens, & tyrannus à Platone vocatur, nec non ab Euripide: apud quem Abderitæ, quamuis deliri stupidique vulgò solerent haberi; prudenter tamen, & doctè canentes, exelamant:

Cupido cæcus Furiarum ptoeus.

Cupido tyrannus.

Σὺ δ' ὦ θεῶν τύραννε καὶ βροτῶν ἔρως.
Tuque ô deum hominumque turanne Cupido.

Nil enim verius certiús ve. Nam in hominum plebeiorum animos non solùm noxiè, sed multò damnosiùs etiam, ac periculosiùs in heroûm ac principum generosos spiritus sæuire, turannidemque suam exercere dominium nactus solet. Magnis igitur, & exquisitis admodum edueationis sanctæ, sacræq; doctrinæ mysterijs initiandus est à primis vnguiculis adolescens PRINCIPIS animus, molleque pectus aduersus versutissimi huius caeodæmonis tela venenata Minerueo salubris disciplinæ clypeo muniendum; cui à Deo populorum eura

Vt ab animo Principis adolescentis Cupido tyrannus auertendus sit.

Medicus vir multorum instar.

destinata est, cuius in manu gladius semper anceps est. Medicum virum summo dignum honore iudicauit Homerus, & hunc vnum multorum instar esse cecinit Iliados xi. quia sanitati corporis consulere posse creditur. Ceterùm aureus (vt olim Græci dicebant) fabrefactus totus stet meretut, qui morbos animorum pellit, & in vno capite mentis sanitatem fouens multorum milium saluti consulit. Hoc autem reipublicæ, pattiæque suæ præstare, magni ac planè diuini animi esse cordatus omnis fateri debet. Eundem in te Marchio illustris non possum satis admirari, nec satis reuerentet suspicere, quo maximi nostro sæculo Regis adolescentiam ad regias virtutes euehendi curam suscepisti, susceptamque magna cum omnium bonorum expectatione, gaudioque summo continuare non cessas. Præclarissimam sanè prouinciam istam, si superis fauentibus, vti speramus, & votis à Deo summis precamur, felicitet conficere poteris: quas tibi sit debiturus gratias orbis Christianus, quis aptè satis exprimet? quæ præmia in terris digna satis deterni poterunt? Inter militarium virtutum præmia clarissimus coronarum honos semper apud veteres Romanos fuit. Sed interomnes eminebant ciuicæ, preeio licet viles, ex fronde videlicet querna glandifera passim obuia, quæ seruati in prœlio ciuis vnius olim eximia merces fuit. Postea tamen & clementiæ Imperatorum hæc attributa est, postquam ciuilium bellorum profano scelete meritum videri cœpit, ciuem non occidere, sicut non minùs aptè, quàm liberè C. Plinius maior ait. Cedebant huic coronæ mutales, vallaresque, & aureæ cunctæ, quanquam precio multum antecedentes. Cedebant & rostratæ, bis tantùm Romæ naualis victoriæ causla donatæ. Dedit secundam Augustus M. Agrippæ, sed ciuicam (inquir Plinius) à genere humano accepit ipse. Sed quomodo? Tacitus proscriptionibus senatus, ac sessus ciuilibus bellis populus Romanus dedit. Quasi verò duorum Cæsarum armis per Europam, Africam, Asiamque passim ciuili sanguine madens, terrarum orbis mox in tantam adulationem consensisset. Publico tamè numismate, signis, symbolis ingeniosissimis, atque elogijs splendidis hæc vbique gentium promulgata fuit. Sed cedant arma togæ. Multò iustiorem, meritamque magis tibi Marchio Illustris debebit ciuicam coronam omne nomen Christianum, qui cælitus nobis datum monarcham adolescentiem omnium regiarum virtutum panoplia, elupeo in primis fidei Catholicæ Romanæ, ac iustitiæ Christianę gladio ritè munitum summa instrue re cura non cessas: quo possit adultus multa ciuium suorum millia sine sanguine seruare, & ab hostium iniurijs turari. Hæc animo versans sæpiùs, dum æui nostri cursum, Christianæque reipublicæ præsentem conditionem considero: non possum non semper adeò sanctam pijssimi maximique patris PHILIPPI nostri Regis mentem in hoc opus singularis numinis summi sponsæ suæ Ecclesiæ saluti prospicere volentis prouidentia directam venetari, votisque supplicibus, ab eodem hanc ipsi multis decennijs continuè saluam ac felicem precati, tuis præterea laudatissimis conatibus faciles ac prosperos vbique successus optare. Quaptopter vt hanc meam erga Principes meos debitam deuotionem, inque tuas eximias istas virtutes obseruantiam publico quopiam testimonio proderé, meas vsque solicito Musas, vt scrinia scrutarentur & excuterent, viderentque, num quid mannæ, vel atomatum lateret, quocum ritè maiorum gentium numinibus istis perlitari posset. Quærirant diligentes ac sedulæ: Sed quia nihil in curta syntheli sua congruum, aptúmve, vt ipsis videbatur, vel patellarijs dignum reperiunt; non sine magnis suspirijs trepidant vehementer. Ridet virginum præsul Musagetes Apollo, animisque securas esse iubens, ait. Adeon extemplò, quasi sub mandragora dormientes, obliuiscimini, mentes solas perlitare posse? si ritè vitij contage nulla pollucere cupientes

Ciuica querna.

Rostrata.

Philippi Hisp. Regis Catholici veneranda pietas erga Sanctos.

Apollo Musagetes.

eupientes deuotæ voluntatis opetibus clareant, linguisque faueant? Hanc ectasin in primis obseruant numina, numinumque in tertis ministri boni Principes: non victimas, non munera, quorum neutiquam indigi sunt. An vos latere potest, lácte, farre, sale, vilibus πτλάνοις, atque bellarijs placari sæpiùs superos, quàm hecatombis? maximosque terrarum monarchas aquę pauxillum, aut pomum aliquod ab offerentibus humaniter, ac amanter aliquoties acceptasse? Hoc autem non Loxiæ, sed planè Delij oraculo virgines animatæ crepundia quæque sua protulere, simulque mihi pudor detersus est. Erectiorque factus non dubitaui ex ijs selectos magistratuum Romanorum laboriosissimos annales Imperij maximi glotissimique statum ac imaginem quandam delineantes maximo glotiosissimoQ. Regi Principi nostro, & eius generosissimo filio fontem ipsum ac exordium Imperij legitimi dedicare: vt faustissimis horum auspicijs in lucem producerentur, & à calumnijs malè consultæ temeritatis, attæque inuidiæ tutiores agere possint. Voris intetim summis Deum precatus optaos, vt in ista Christiani orbis πολυγενισία, quæ laborioso iam æstuare nixu videtur,

Martem, non victimas respicere numina.

Loxias Apollo perplexus & obscurus, Delius clarus & manifestus.

Annales Imperij maximi Regi maximo dicare.

FELIX. LAETISSIMAE. SPEI. FILIO. PATER. Εὐχὴ.
FELIX. AVGVSTISSIMO. PATRE. FILIVS.
FELIX. VTROQ. SACROSANCTA. CATHOLICA.
ROM. RELIGIO. DECENNIIS. MVLTIS. ESSE. POSSIT.

Hanc animi mei deuotionem speto Principibus maximis optimisque fore non ingratam: immo, si cognoscant, acceptiorem βουθυσία quauis Græcorum, vel solitaurilibus Romanis. Vt autem cognoscere possint, ἐυάγγελον ἀξίκτορα quempiam propitiãdum esse putaui: qui mentis meditationes, animæque nostræ vota ad ipsos transferat. Itaque monui supplicaturas virgines meas, tuum in primis bonum Genium non libis, non vino sibi conciliare curarent, sed eius capiti congruum ex odorifetis virtutum floribus ingenioſa manu pangerent sertum, quod præsentarent. TVRANNIFVGIVM itaque protulerunt ex annalium opere, tenuem, me Deus amet, & vilem corollam licet: non tameo vsque adeò ineptam, vt tuo Genio sit omnino displicitura. Qui generosum animum tuum nobilibus litetarum ingenuarum disciplinis ita ab incunabulis instruxit, vt illi facile sit, Cupidinem illum tyrannum virtute calcare: & nihil placeat magis, quàm istam Regum ac Principum pestem Deo, naturæ, atque humanæ societati prorsus aduersam fugere, & auersari. Diuinitus igitur impulsum Regiæ Maᵗᵉˢ iudicium autumo, quo tuas in primis dotes præclaras seligere voluit ad enutricandam maximi Imperij sui sobolem, cuius felici virtutum prouentu ac incremento vbetes pacis nasci fructus, atque aureum quoddam sæculum orbi Christiano, supetis fauentibus, exoriri potetit. Non me vulgi fama leuis in istam opinionem traxit, expectationémve de te tantam temerè nobis concitauit: sed omni fide digniſſimorum procerum de tuis eximijs virtutibus præclara testimonia. Splendent enim sereni solis in modum per orbis Christiani prouiociarum spacia quæcumque latissima. Et vt sol vuificis suis radijs florum omnium oculos aperit, & ad se conuertit; ita quoque tuarum virtutum fama bonorum omnium mentes facilè percellit, & in admirationem sui rapit. Quid igitur non potest, vel apud ignotos, & nunquam viſos ipsa vera virtus? Atque cùm tua Christiani orbis ac imperij spes præcipuas, velut Magnes ferrum, attraxerit, & ab optimo, prudentissimoQ. Rege patre fidei tuæ commissas amplexetur: quid mirum, si in tam sublimi theatro nunc posita de se maximas expectationes excitarit? Mactè igitur hac vera gloria tua generosissime Marchio, & literatum artiumQ. ingenuarum

Angelus bonus intercessor precandus.

Tyrannifugia.

Cupido tyrannus regũ ac principum pestis.

Comparatio.

Philippus princeps spes orbis Christiani.

bona ſtudia ſic tua, qua polles apud ſummos Reges, gratia prouehe: vt tuis auſpicijs renatum nobis Auguſti ſæculum lætemur, te Mæcenate nouo ſublimi feriant vertice ſidera docti virtute præditi. Quod faxit Deus Opt. Max. qui te, tuosque conatus proſperet, & ad incrementum reip. Chriſtianæ dirigat, diuque incolumem ſeruet. Data. Sanctis è Traiana colonia. Idibus Maijs. Anno Sal. noſtr. ɔɔ. D. XCVII.

CHARACTER. TVRANNIFVGII. LIBRI. SECVNDI.

ARDVVS. EN. SONIPES. NIMIVM. DOMANTIA. FRENA. DECVTIT. ET. SERVILE. IVGVM. CVM CLADE. TVRANNI.

ARGVMENTVM. LIBRI. II.

TVRANNIFVGIVM. *Liber ſecundus annorum* LVIII. *hiſtoriam complectitur: incipiens à prima reip. mutatione, qua à Regum dominatione ad optimatum adminiſtrationem peruenit. Quorum quæ auctoritas, quantaque poteſtas fuerit, atque ea demum quomodo debilitata ſit, ac immmuta, paucis, quaſi per prolegomena, oſtendit. Hinc primùm duos reipub. principes annuos factos eſſe, & Conſules, nec non alijs etiam nominibus appellatos. Conſulatus originem mox graphicè deſcribit. Huius officium, ac poteſtatem: onera, & priuilegia: item ornamenta, & inſignia declarat. Inde Conſulum ſingulorum domi, foriſque reſgeſtas ordine ſuis annalibus proſequitur: Principiò vt L. Brutus primus* COS. *collegam ſuum L. Tarquinium abdicare coëgerit, Proprios filios, cum alijs qui de Regibus reducendis conſpirarant, ſecuri percuſſerit. Et in, collega P. Valerio ſibi ſubrogato, libertatem à Regibus oppreſſam populo reſtituit. In bello denique, cum L. Superbi Regis filio Arunte congreſſus, occiditur. P. Valerius in magiſtratu, ob populi cultum, Poplicola dictus, numerum Senatorum ad trecentos auxit. Leges plures pro populi libertate tulit. Quæſtores tunc primùm, ex quorundam ſententia, fieri cœpere. Quæſtura*

Optimatum potentia & gubernatio prima.

Conſulatus.

L. Brutus.

P. Valerius Poplicola.

sturæ igitur originem, munia, ac potestatem paucis declarat. Bellum à Porsena Clusinorum Rege propter Tarquinios illatum est, & Roma obsessa: sed virtute M. Horatij Coclitis, C. Mutij Scevolæ, & Cloliæ virginis Rex in admirationē raptus, pacem cum Romanis fecit. P. Valerius COS. *iterum, populi censum egit, & lustrum Vrbis quintum cōdidit. Qui denique, post quartum Consulatum, & duos triumphos mortuus, publica impensa in Vrbe sepelitur. Ap. Claudius è Sabinis cum magno clientium comitatu Romam migrat: propter quem Claudia tribus ciuitati adiecta est. Octauio Mamilio Tusculanorum principe Tarquinij Superbi genero Latinos, Sabinos, pluresque alios vicinos populos ad reipub. Romanæ excidium excitante, T. Lartius primus dictator Romæ dictus est, ob maximi belli instantis metum. Dictaturæ origo atque potestas itaque describitur: eiusq; maximi magistratus necessitas, vsus, & abusus, ornamenta ac insignia disertè declarantur. A. Postumius dictator cum Latinis ad lacum Regillensem congressus, eos ingenti prælio vicit: in quo Castor & Pollux inter Romanos equites visi sunt. Postumius victor de Latinis triumphauit, quibus petentibus pax data, & fœdus renouatum est. Plebs Romana propter nexos, & aris alieni grauamina in montem Sacrum secessit: sed oratione Menenij Agrippæ placata, patribus reconciliatur. Tum tribuni plebis, vt quidam volunt, primùm duo creati sunt. Tribunitiam hinc potestatem, cùm aduersus patres plebis latùs describit. Harum originem, officia, vim, virtutes, & vitia recensēt. Sp. Icilius tribunus plebis, seditiosis concionibus contra* COSS. *& patricios habitis, leges aliquot pro plebe, & tribunis tulit. Cn. Coriolanus, primus patricius à plebe perduellionis damnatus, in exilium abijt. Quo postea duce Volsci Romanis bellum inferūt, plures vrbes capiunt, Romam ipsam obsident. Coriolanus hostili dux patriæ excidio propter suū exilium imminēs, eius tam supplicis nullis legatorum vel sacerdotū precibus flectitur. Motus tandem Veturiæ matris, & Volumniæ vxoris, cum matronis Rom. in castra venientium lachrymis, exercitum abduxit: nec diu post tanquam proditor à Volscis occisus est. Lex agraria primùm à Sp. Cassio* COS. *promulgari cœpit, maximorum sæpe deinceps tumultuum fons, & origo. Idem Cassius, cùm magistratu abiret, regni affectati damnatus, necatur. Oppia, & Vrbinia incestus conuictæ Vestales virgines, viuæ defodiuntur. Recusato de Veientibus, & Etruscis à M. Fabio* COS. *propter collegam, & fratrem suum occisos triumpho, Fabiorum sibi familia extra ordinem Veiens bellum conficiendum popposcit. Quæ post plures victorias incautior facta, tandem insidijs circumuenta, perijt. Trecenti sex Fabij nobiles, cum omni clientium manu, simul occisi sunt: vno tantùm eius familiæ Q. Fabio qui domi remanserat, superstite. Hinc quædam de Proconsulatus, ac Proprætura extraordinarij imperij, prouinciarumque origine diffusè, dilucideque disserit. Lex Publilia, de tributis tribunorum plebis comitijs, primùm fertur. Ap. Claudius* COS *cùm aduersus Volscos malè, exercitus contumacia, pugnatum esset, primores securi percussit, reliquum exercitus sorte decimauit. Qui maiestatis post consulatum à tribunis plebis reus factus, ante diem productam obijt. Volscorum agri pars, plebi per* III. *viros distribuitur. Exercitus Romanus in Hernico cum Sp. Furio* COS. *ab Æquis obsessus, à T. Quinctio procos. cum subsidijs sociorum liberatur. Lex Terentia de circumscribendo consulari imperio, seditiosis priùs concionibus habitis, promulgatur. Census actus, & lustrum conditum Vrbis decimum, quo censa fuere ciuium* CXXXII. *milia* CCCCIX. *Cùm aduersus Æquos res malè gesta esset. L. Quinctius Cincinnatus ab aratro ad Dictaturam accersitus, hostes in propriis castris obsessos, & victos sub iugum misit. L. Minucium* COS. *per ignauiā quòd obsideri se passus esset, abdicare coēgit. M. Volscium accusatorem falsi reum, Kæsone filio suo absoluto, in exilium misit. Ob victoriam cùm speciosissimum duxisset triumphum, ad sinum triumphalis agricola redijt. Tribuni plebis primùm facti sunt decem. Ludi seculares primi à* II. *viris sacrorum facti sunt. Lex Tarpeia Aeternia de multarum modo lata est. Legati Athenas ad leges describendas missi sunt. Quibus reuersis Ap. Claudius, T. Genucius* COSS. *præsente populo magistratum eiurārunt: vt decemuiri consulari, atque adeò maiori potestate, cessantibus aliis magistratibus, crearentur. Id factum Anno P. R. C.* CCCII.

Quæstura extraordinaria. Porsena Rex.

Dictatura.

Secessio plebis in montem Sacrum.

Tribunicia potestas & adilitia plebis.

Cn. Marcius Coriolanus.

Lex agraria primò.

Fabiorum clades.

Pro. cos. pro. prat. ac prouinciarum ordinem.

Ludi seculares primi.

HAEC

HÆC EX AVCTORIBVS

Philostrato, Appuleio, Propertio poëta, Platone, Orpheo poëta, Herodoto, Homero poëta, C.Sallustio, M.Tullio, Pomponio Iurisc. M.Varrone, T.Liuio, Sex.Pompeio Festo, Ioanne Zonara, Iustiniani nouellis, Plutarcho, Dionysio Halicarnassæo, Fabio Quintiliano, Valerio Maximo, A.Gellio, Actis diurnis pop.Rom. C.Suetonio, Tranquillo, P.Ouidio poëta, Polybio historico, Cornelio Tacito, Lapridio, Lucano poëta, Macrobio, Asconio Pædiano, Antonio Flocco, Onufrio Panuino, P.Virgilio poëta, L.Pisone, L.Floro, D.Aur.Augustino, Eutropio, C.Plinio maiore, Auctore de viris illustribus, Columnis triumphalibus Capitolinis, Fastorũ tabulis Capitolinis, Silio Italico poëta, Hesiodo poëta, Acusilao poëta, Sapphone poëtria, Euripide poëta, Carolo Sigonio, Iulio Obsequẽte, Vlpiano Iuristos. Iunio Gracchano Iurisc. Trebatio Iurisc. Fenestella, Duodecim tabulis, Cornelio Strabone, Stephano Buzantio Grãmatico, Paullo Orosio, Cassiodoro, Mariano Scoto, Eusebio Cæsariensi, Beda, Inscriptionibus marmorũ antiquis, Cuspiniani tabulis COSS. *antiquis, Nummis antiquis, Phlegonte Tralliano, Commentarijs* XV.*virũm, Censorino, Tabulis Græcis Siculis consulum, Licinij Macri annalibus, Zosimo Comite historico, Theophrasto, Dione Cassio, L.Seneca philosopho, Augurum libris, Aurelio Iurisc. Valerio Antiate, C.Sempronio Tuditano, T.Pomponio Attico, Suida, Labeone, Antistio Iurisc. Appiano Alexandrino, Ausonio poëta, Velleio Paterculo, C.Iulio Cæsare, Sex.Iulio Frontino, Persio poëta, Iuuenale poëta, Lactantio Firmiano, Atteio Capitone, Diodoro Siculo, Terentiano Mauro, Agesippo, P.Terentio poëta, Paullo Manucio, L. Cincio historico, Nonio Marcello, Dionysio Chalcidensi, Xenagora historico, Porphyriane Grammatico, Horatio Flacco poëta, Henrico Glareano,* II.*virũm commentarijs, Cn.Gellio historico, C.Iulio Solino, Timæo historico, Io.Cuspiniano.*

LIBER

LIBER. SECVNDVS.

ANNALIVM. P. R. PER. STEPHANVM. VINANDVM. PIGHIVM. CAMPENSEM.

HÆc prima Romanæ reip mutatio fuit; qua ab vnius dominatione ad optimatum administrationem peruenit. Exactis enim Regibus suprema senatus patriciorumque auctoritas, summa potestas fuit. Penes hunc enim ordinem tunc imperium, sacerdotia, magistratusque ex lege Romuli permansêre. At non diutuma valde hæc optimatum eximia potentia fuit. Inclinare enim cœpit extemplò tribunicia potestate inuenta, quæ senatus opes fregit, ac debilitauit. Inuentam sanè optimatum constat vitio atque culpa. Cùm enim penes hos Vrbis agrique Rom. omnes essent diuitiæ, seruili imperio patres (inquit Sallustius historiarum primo) plebem exercere de vita atque tergo, regio more consulere, agro pellere, & cæteris expertibus soli in imperio agere. Plebs inops, atque indiga semper ære alieno obrui. Ob debita igitur à magistratibus addicti ac nexi ciues Rom. ad seruilia opera abducti, flagellis, verberibusque pro creditorum libidine conciti crudeliter, & auare à fœneratoribus habebantur. Huic malo occurrere communi consilio senatus debuit, vsuris modum imponendo, diem soluêdi laxiorem egenis debitoribus statuendo, atque agros denique bello partos egenis ciuibus distribuendo. Quæ vt fierent, cum à patribus, atque etiam consulibus plebs diu frustra peteret, &, obstãte potentium creditorum auaritia atque superbia, nõ impetraret: aduersum optimates odium in primis ingens ortum, dein inobedientia & rebellio contra magistratus. Multorum nobilium igitur tyrannidem intolerabilem plebs fugiens, ad extremum rebus desperatis armata simul omnis Vrbs relicta in Sacrum montem secessit minarum plena, atque trepida, inuitoque senatui suos sibi magistratus libertatis plebeiæ defensores extorsit, anno decimo sexto ferè post Reges exactos. Ex quo tempore patrum auctoritas labescere cœpit, & plebis libertas extollit; vt ex ipsis annalibus studiosus lector pleniùs intelliget. Vbi quæ prima optimatum fuerit administratio, per annos suos exponemus; cum priùs quæ reip. forma, quique magistratus post Reges inducti sint, dixerimus.

Prima reip. mutatio in statum Aristocratiam.

Cur non diu permanserit Aristocratia.

Tyrannica inquisitio.

Sacer mons.

De Consulatu

CVm populus Romanus nihil nocentius esse reip. crudeli dominatu, ac tyrãnide proprio malo didicisset; regiam potestatem duobus vitis æqua sorte creatis mandare maluit, qui annuo imperio simul remp. regerent. Duobus quidem, vt alter alterius insolentiæ, si res postularet, intercederet, & occurrere posset. Celebre igitur Q. Catuli dictum commemorat Cicero in oratione secunda post reditum ab exilio, Consulem vnum non sæpe reperiri improbum; duos verò nunquam, excepto illo Cinniano tempore. Id quod etiam reperit in oratione pro domo sua. Annuum verò imperium illis duntaxat concessum est, vt, temporis exiguitate deterriti, abstinerent ab ijs perpetrandis, quorum paulo pòst priuati rationem reddere cogerentur. Consules autem appellati sunt, quod plurimum (vt ait ex Cicerone Iurisconsultus Pomponius de origine iuris) consulerent reip. vel ex Varronis sententia, quæ magis placet, eò quòd consulerent populum, ac senatum; parum enim, aut nihil postea iniussu populi, vel senatus poterant. Quinimo Sp. Postumius cos. apud Liuium, antequam Samnitibus dederetur, in oratione qua pacem Caudinam dissuasit in senatu, multis rationibus probat, iniussu populi nihil à Consule sanciri posse, quod populum teneat. Vocabantur ab Initio quoque prætores, quòd præessent, vel præirent populo; ac militaribus copijs; quemadmodum ex Varrone, Sex. Pompeio, Zonara, Appuleio, atque Iustiniani nouellis manifestum est. Iudices item aliquando dictos constat, ex lege qua primùm forsan comitijs centuriatis creati sunt. Eam refert Cicero de legibus libro III. his verbis:

Cur duo reip. Principes.

Cur annuum imperium.

Consules cur dicti.

Quare prætores.

Cur iudices.

> *Regio imperio duo. sunto. ijque. præeundo. iudicando. & consulendo. prætores. iudices. consules. appellanto: militiæ. summum. ius. habento. nemini. parento. ollis. salus. populi. suprema lex. esto.*

A Græcis item diuersimodè nominati sunt. Plutarchus enim συμβούλους, Dionysius σύμβουλοι ὕπατοι. λους appellant. ὕπατοι verò dicti, ab eminentia, & magnitudine potestatis: ὕπατον, culmen ὕπατοι, sublimeque.

Regni & consulatus insignia eadem.

namque vocabant prisci. Omnia quippe Regum iura, omnia insignia primi Consules tenuêre. Id modò cautum est (inquit Liuius) ne si ambo fasces haberent, duplicatus terror videretur. Ideoque vicissim penes vnum secures cum fascibus per menses alternos fuêre. Dionysius auctor est, ex ornamentis regijs relicta à Consulibus trabeam purpuream auro intertextam, coronam auream, eburneum sceptrum, aliaque insignia, quæ inuidiosa potiùs videbantur, quàm decora. Atque his tantummodo fuisse vsos in triumphis, ludis, festisque solennibus, honoris deûm causa. Prætextam verò, sellamque ebumeam curulem,

Sella curulis sedes honoris.

in qua sedentes ius dicerent, seruasse, quam idcirco sedem honoris appellat Cicero Catilinaria quarta. Hæc quidem ex varijs classicorum locis item probari poterunt. Verùm vnus multorum instar Liuius hîc satisfaciet abundè. Qui libro xxx. P. Scipionem Africanum Suphace Rege deuicto, capioque, Massanissam Numidam auxiliarium regulum in castris post victoriam pro concione donasse, scribit eleganter his verbis. Ibi Massanissam primum „ Regem appellarum eximijsque ornatum laudibus, aurea corona, aurea patera, sella curru- „ li, & scipione ebumeo, toga picta, & palmata tunica donat. Addit verbis honorem. Ne- „ que magnificentius quicquam triumpho apud Romanos, neque triumphantibus amplio- „ rem eo ornatum esse, quo vnum omnium externorum digno Massanissam populus Rom. „ ducat. Fuit igitur solemne semper ad exteros etiam Reges aut Principes amicos ac socios pro meriti dignitatisque modo similium ornamentorum munera per legatos mittere, cuius exempla sæpiùs in Liuio ac annalibus nostris occurrunt. Cùm autem Consuli ex more paludato, votis in Capitolio nuncupatis, ad bellum in prouinciam eum imperio exeunduni erat, præbebantur illi ex publico regia ornamenta militaria summæ maiestatis, qualia tunc etiam, non diu pòst, senatum Rom. eidē Massanissæ Regi misisse scribit ibidem, atque diserè sic recensct. Munera quæ legati ferrent Regi, decreuerunt. fagula purpurea „

*In vulgatis exemplaribus singulo & lato clauo tunicis regalis manifesta.

duo eum fibulis aureis, * & singulis lato clauo tunicis; & tabernacula, militaremque supp- „ pellectilem, qualem præberi Consuli mos est. Hæc Regi prætor mittere iussus. Institutum „ item, vt alteri solummodo Consulum duodecim secures fascibus illigatæ à totidem lictoribus præferrentur; alterum duodecim lictores cum solis fascibus præcederent. Primis at-

Fasces xxiiii.

tamen Consulibus xxiiii. secures, aliaque Regum insignia, quæ dixi, cum summa potestate ex lege fuerunt; sed paulo pòst P. Valerium Poplicolam Consulem, inuidiosum summi magistratus fastigium ad tolerabilem habitum deduxisse, fasces securibus vacuefaciendo, & in concione populo submittendo, vt suo loco dicam latiùs. Quem morem populo gratissimum obseruarunt & posteri, sicut testatur Quintilianus Poplicolam insuper

Fasces xii.

dimidia ex parte minuisse fascium numerum, Valerius Maximus auctor est libro iv. cap. i. Liuius ac Dionysius iam antè à Bruto, Tarquinioque Coss. hoc factum fuisse produnt. Erat autem moris, vt vicissim per menses, alter Consul secures, tanquam imperij insigne haberet; ab initio magistratus ordinem incipiente eo, vel qui maior natu erat, ex lege Valeria; vel cui plures essent liberi, ex lege Iulia, quam citat Gellius, vel qui priore loco Consul renunciatus esset. Sed istum morem pro tempore aliquoties mutatum animaduerti-

Consulum ornamenta militaria.

mus. Ex actis enim diurnis populi Rom. (quorum fragmentum quoddam in his annalibus adducam, anno Vrbis nxxcv.) colligimus tum temporis dictim Consules Romæ alternasse fasces. Postremò Iulium Cæsarem in Consulatu primo antiquum retuliste morem, referi Suetonius, vt quo mense fasces nou haberet, acceusus ante eum iret, lictores ponè sequerentur. Ex quo colligere est, tum rursus per menses mutari solitos fasces. Itaque maior

Consul maior.

Consul virgis insignis.

Valeria lex de prouocatione.

Consul is vocabatur, penes quem lictores eum securibus erant, qui exeuntem in publicum præcedebant, obuios submouendo: alterum verò qui nō habebat secures, virgis insignem vocabant. Ab eodem Poplicola lex comitijs centuriaris lata est de prouocatione, vti à Consulibus alioque magistratu quouis appellari in Vrbe posset ad populum. Tunc Consularis potestas longè inferior regiā cœpit esse, & libertatis popularis iacta semina mirum in modum coaluere. Neque enim poterant deinceps Consules in caput ciuis Romani animaduertere iniussu populi; solum est ipsis hoc relictum, vt coercere & in vincula ducere

Consilium ysse.

posset. Hæc igitur eorum munia iu primis fuisse legimus. Sacra facere, consilium præbere, ius secundum leges dicere, comitia habere, senatum cogere, sententias rogare. * Senatus consulta, & plebiscita exequi, delectus habere, & populi iussu bella gerere, prouincias administrare. Manumittere, locare publicos reditus, Quod tamen munus postea Censoribus datum; Dein rursus, sublata à Cæsare Censura, ad Consules rediisse, Ouidius significat de Ponto ad Sex. Pompeium Consulem scribens lib. iii.

Aut reget ille suos dicendo iura Quirites,
Conspicuum signis cùm premet altus ebur,
Aut populi reditus ponet componet ad hastam,
Et minus magna non sinet Vrbis opes.

Rursus libro eodem ad Iulium Græcinum,

Nunc

Nunc longi reditus hastæ supponere lustri
Credet, & exacta cunctà locare fide.

In eorum quoque tutela Reges, ciuitates, exteræque nationes semper fuêre. De quorum iniurijs ipsi conquerebantur in senatu, & legatos excipiebant. Quemadmodum ex Polybij lib. sexto, Liuio, Ciceronis oratione pro Sestio, & alijs colligimus. Hæc Consulum potestas durante libertate publica vsque ad Cæsaris monarchiam ferè permansit. Suspensa atque intermissa tamen nonnunquam est, dictatura maiore potestate interueniente. Tum enim cedere, atque etiam dictatori parere debebant, Polybio teste libro VI. Summum ac regium attamen ius, vitæ necisque potestatem, omniumque velut rerum arbitrium sæpe Consulibus commisit senatus sine populi iussu: sed dumtaxat in magnis reip. terroribus, vel necessitatibus: sicuti in seditionibus C. Gracchi, L. Saturnini, item in proditione Catilinaria, Clodiano tumultu, & C. Cæsare remp. inuadente contigit. Tum verò tali plerumque decreto hoc fieri solet. VTI. VIDEANT. CONSVLES. NE. QVID. RES. PVBLICA. DETRIMENTI. CAPIAT. Semper alioquin summa Consulum auctoritas fuit, quam soli primùm malestatis lege vindicare poterant, sicut auctor est Dionysius libro X. Quod deinceps vsurpauêre ius sibi postea tribuni plebis, & alij etiam magistratus lege centuriata, Sp. Tarpeio, A. Aeternio Coss. lata: quemadmodum suo loco declarabimus. Fuit autem annuus Consulatus quàm diu libertas sua reip. salua fuit. Qua demum à C. Cæsare oppressa, ex libidine monarchæ deinceps dabantur, auferebantúrve Consulatus. Itaque semestres, quadrimestres, bimestres, menstrui, & aliquando diurni tantùm fuêre; dum festinarentur (inquit Tacitus) belli ciuilis præmia. Quis enim nescit Caninij Rebuli, sub Cæsare; & Roscij Reguli, sub Virellio Consulatus vnius diei? Quin etiam Lampridius auctor est, sub Commodo viginti quinque vno anno fuisse Consules. Quapropter vilescere, & contemni Consulatus honos cœpit, de quo ita Lucanus poeta cecinit:

Inde pers primùm quondam veneranda potestas,
Iurus inops; careat tantùm ne nomine tempus,
Menstruus in fastos distinguit nomina Consul.

Accessit paulo pòst & hoc indignitatis, quòd manè singulis diebus salutatum ire cogerentur Augustum ac Cæsarem, mandata accipere, & consulere de rebus eo die exequendis. Quod Ouidius loco supra memorato etiam refert.

Aut seres Augusto solitam natoque salutem,
Deq; parum noto consules officio.

Multum verò obscuritatis Consulum suffectorum vnius anni multitudo ac turba inuexit historiæ eorum temporum; eò quòd aliquando apud auctores idem annus diuersis signetur Consulibus, nonnunquam ijs, quos in Fastis non reperimus; denique quòd diuersorum nomina sæpe confundantur. Quamuis enim moris esset annum ordinarijs tantùm signare Consulibus, hoc est ijs, qui Kal. Ianuarijs iniissent magistratum; attamen, vt alia pleraque, non fuisse semper hoc obseruatum, constat antiquitatum studiosis. Nam frequenter etiam per suffectos tempora notata competimus, quorum nomina in fastis & annalibus non extant. Creabantur autem Consules comitijs centuriatis, quæ vel habebantur circa Kalendas plerumque Sextiles, vel à Consulibus, qui in magistratu erant; vel ijs absentibus, alter eorum reuocabatur à senatu, cum præfatione solita. Si è rep. esse censeret, linquere prouinciam, vti ad habenda comitia veniret; si minùs, dictatorem diceret. Et hoc addi solet, quando senatui non visum erat, vti res ad interregnum veniret. Comitiorum deinde præses, siue Consul ipse, siue dictator, siue interrex, posteaquam populus nouos Consules suis suffragijs declarasset, ipsos publicè renunciare solet; simulque à dijs immortalibus more institutoque maiorum precari, vt ea res sibi magist. atuique suo, populo, plebique Romanæ benè ac feliciter eueniret. Eo modo se precatum dicit Cicero, quando cos. comitijs habitis L. Murenam designatum renunciabat. Qui enim recens iam facti erant, designati vocabantur; donec tempus adesset, quo alij abirent, ipsi inirent magistratum. Interim primi plerumque sententiam in senatu dicere, & ad remp. pertinentia, ne prorsus ignari magistratum adirent, tractare solent: sed in primis iuuenum præstare, quo caput suum, domum, familiamque deorum iræ conteterent, si scienter in administrando fefellissent. Requirebatur & ætas in Consulibus, quadraginta trium videlicet annorum legibus determinata, sicut ex Ciceronis Philippica V. cognoscimus, vbi ait Alexandrum Magnum, maximis rebus gestis, anno ætatis XXXIII mortuum, & decennio minorem ætate Consulari. Vnde etiam Cicero sæpe gloriatur se suo anno Consulatum adeptum; id est eo, quo ei primum per leges annales petere licuit. Quòd si verò quis computet à C. Serrano, & Q. Cæpione Consulibus, quibus natus Cicero, emergent anni omnino quadraginta tres ad eius vsque Consulatum. Aliquos tamen virtutis ergò ante XLIII. annum legibus solutos, & euectos ad Consulatum fuisse legimus, vt M. Valerium Coruum. P. Scipio-

Dictatura maior potestas.
Summum, ac regium ius quando consulibus commissum solet.
Annuus consulatus quàdiu.
Consulatus diurni.
XXV. anios nati COSS.
Consulatus ortum & contemptus.
Annorum notatio in consulum turbis confusa.
Quando, à quibus, & quomodo COSS. creabantur, & renunciabantur.
Coss. designati qui.
Prærogatiua, ac iuramentum COSS. designatorum.
Ætas consularium.
Ciceronis annus natalis.
Quo anno quis legitimè consulatum adierit.

P. Scipionem Africanum maiorem, P. Scipionē Aemilianum, Cn. Pompeium Magnum. Aliquos rursum spretis legibus per vim eundem magistratum ante tempus occupasse; vt C. Marium iuniorem, & C. Cæsarem Octauianum, quemadmodum suis locis in annalibus declarabo. Creabantur autem primùm è patriciorum ordine tantum Consules ex lege Romuli, & quòd penes alios auspicia non esse crederentur. Tandem propter diuturnas plebis contra nobilitatem simultates, dissensionesque, & peruicaciatribunorum plebis aduersus patres certamina, concessum, Vt alter è plebe Consul crearetur. Quod fieri circa annum Vrbis CCCXC. coepit. Postea & ambo sæpe plebei sunt creati. Incertum autem ab initio ineundi Consulatum tempus fuisse, ex Liuio & Dionysio facile colligimus. Videturque senatus ex occasione, & statu rerum illud aliquando mutasse; nonnunquam comitiorum dilationes in causa fuisse, vt tardiùs inirent noui Consules. Itaque apud Liuium, & alios Kalendæ vel Idus Martiæ, Maiæ, Quinctiles, Sextiles, Septembres, item Octobres, atque Decembres ineundis magistratibus solemnes interdum fuisse, reperiuntur. Atqui Kal. Martiæ primùm ordinariæ quasi fuerunt, ad bella vsque Punica: cum ob alias causas, tum quòd ab Vrbis exordio principium anni fuissent. Id quod ex Liuio colligimus, & Ouidius Fastorum tertio inter argumenta adducit, quibus Martium anni primum mensem aliquando fuisse docet.

Cur primò ex aequo in ordine eo a creentur.

Quare, & quando plebi fit cōmunicatus consulatus. Tempus ineundi consulatus.

Hinc etiam veteres inuti memorantur honores,
Ad spacium belli perfide Pœne tui.

Kal. Martiæ cur primùm ad ineundum consulatum ordinatæ.

Postea, vt ex triumphis Capitolinis animaduertere est, Kalendæ Ianuariæ constantiùs cœperunt obseruari, quia ex Numæ Regis instituto Romanis tunc est anni principium. De quo Ouidius Fastorum primo.

Kal. Ianuariæ cur pulsæ ordinatæ.

Iamq; noui pręeunt fasces, noua purpura fulget.

Et Lucanus libro v.

Instabatq; dies, qui dat noua nomina fastis,
Quiq; colit primus ducentem tempora Ianum.

Sacrificia nouemdiana cons.

Auctor est Macrobius libro Saturnaliorum I. quòd Consules noui, cùm magistratum inirent, Lauinij Vestæ & Penatibus, Lanuuij Iunoni Sospitæ rem diuinam facere soleant. De quo item multa Dionysius libro primo Meminêre quoque Cicero pro Murena, & Pædianus Feriasque denique Latinas concipere, atque celebrare quotannis in monte Albano Consulum erat, antequam paludati, si exeundum esset, proficiscerentur in prouinciam. Sed de Consulum hæc satis multa, quandoquidem Floccus, Onufrius, & alij de hoc magistratu accuratè scripserint; atque in ipso opere, quæ huc pertinent, suis annis præterire non statuerim. Igitur satis esse iudicaui summariam quandam Consulatus rationem hic studiosis deliniasse.

ANN. P. R. C. CCXLIV.

PRIMI COS.

Atq. inde. Consules. creati. sunt. primi.

L. Iunius. M. f. //. n. Brutus. In mag. posteaquam sibi. Conleg. subrogasset. oeeis. est. in. eius. locum. factus. est.

Sp. Lucretius. //. f. //. n. Tricipitinus. In mag. mort. est. in. e. loc. f. e.

M. Horatius. //. f. //. n. Puluillus.

L. Tarquinius. //. f. Egeri. n. Collatin⁹. Coactus. à. Conlega. abdicauit. In. eius. locum. factus. est.

P. Valerius. Volusi. f. //. n. Qui. in. hoc. honore. Poplicola. appellatus. est.

REGIA dominatione propter nimiam Tarquinij superbiam sublata, duo Consules inde comitijs centuriatis à Præfecto Vrbis ex commentarijs Ser. Tullij Regis creati sunt L. Iunius Brutus, & L. Tarquinius Collatinus, vt ait in fine libri primi T. Liuius. Moxque Brutus de suo, Collegæque imperio populum rogauit, ne sine senatus auctoritate, populique iussu, sicut Superbus, regnare videretur, legemque curiatam regiam à Romulo primum, cæteris quæ deinde Regibus lata reperit, atque retulit, vt auctor est Tacitus annalium lib. XI. Itaque primùm in fastis consularibus locum meruit libertatis publicæ vindex L. Iunius Brutus, &

L. Iunius Brutus.

Lex Iunia de imperio confirmata.

prior

prior (vt ait Liuius) concedente collega L.Collatino fasces cum securibus habuit. Quò item spectare videtur Virgilius lib.vi.de Bruto hæc canens:

Vñ & Tarquinios Reges,animamq; superbam
Vltorũ Bruti,fascesq; videre receptos?
Consulis imperium hic primus,saeuasq; secures
Accipiet.

Meminit etiam Val. Maximus lib. vii. cap. iii. dicens, Osenium Telluri matri vafrè impressum Bruto primum in fastis locum tribuisse. Historiam latissimè referunt Liuius, Dionysius, & Plutarchus in Poplicola. qui pulchrè, quæ pro libertate populi Rom. gesserit Brutus, explicant. Eius collegam L. Tarquinium Collatinum Egerij neporem vult Dionysius; contrà Fabius, qui Egerij filium fuisse scribit. Fabium sequitur Liuius; sed nos Dionysium; vt in hisce diligentiorẽ, & maioribus nitentẽ rationibus. Collatinus antẽ non diu in magistratu fuit, sed à populo, & collega suo coactus est, ob nomen, & genus regium inuisum nouæ libertati, abdicare; &, accepto patrimonio suo, Lauinium, Roma relicta, migrare: vt auctores sunt Liuius lib. ii. Plutarchus in Poplicola, Cicero in Bruto, & lib. iii. de Officijs, ex L. Pisonis sententia: quos etiam sequuntur Florus, D. Augustinus, Eutropius alijque recentiores. Dionysius tamen causam exilij fuisse aliam asserit, nẽpe quòd cum Aquilijs iuuenibus sororis suæ fillis, qui cum aliis contra libertatem de Regibus reducẽdis consilia habuerant, & coniurauerant, mitiùs agendum censuisset, & L. Bruto collegæ de propriis filiis reliquisque coniuratis omnibus pœnas sumenti acriùs obstitisset. Vide historiam latiùs apud suprà scriptos. Brutus autem cùm populi senatusque consensu Tarquinio magistratum abrogasset; mox ex S.C. ad populum tulit. VTI. *omnes. Tarquinæ. gentis. exules. essent.* Deinde collegam sibi subrogauit P. Valerium Poplicolam, sed mendosè in Plinij lib. xxxvi. cap. xv. huic Lucij prænomen tribuitur, vt etiam in epitomis Liuianis, & Auctore de viris illustribus; alij rectè cum Capitolinis fastis P. Valerium appellant. Qui Poplicolæ cognomen in hoc magistratu primus adeptus est. Leges etenim tulit Consul admodum populares, nimirum has:

Vtique. magistratus. imperiumq; populus. Rom. daret. bonaq;. cum. capite. eius. consecrarentur. qui. regni. occupandi. consilia. iniisset. Liuius, Plutarchus, Dionysius, qui hanc scribit causam fuisse postea dictaturæ inueniendæ lib. v.

Vtique. aduersus. magistratum. quemuis. ad. populum. à. eius. prouocari. posset. Liuius, Dionysius, Plutarchus, Val. Max. lib. iv. cap. i.

Vtique. consularis. maiestatis. lasa. multa. in. dies. singulos. quinque. bouum. duarumq;. ouium. precium. non. excederet. Plutarchus in Poplicola.

Vtique. quæstores. duo. quotannis. ex. patricijs. iuuenibus. à. populo. crearentur. qui. pecuniam. publicam. acciperent. in. erarium. Saturni. cogerent. &. in. tabulas. rationum. referrent. Plutarchus ibidem, & Zonaras annalium ii. qui latæ legis causam addit, ne Consulum, scilicet, pecuniarum subsidio potentia augeretur. Qua quidem lege populi libertati consuluit egregiè, atque effecit; ne Consul bonus impositorum à maioribus rebus pecuniarum cogendarum causa subtraheretur, & malus priuaretur neruo lædendi, sublata ex eius potestate pecunia.

Cùm denique P. Valerius Cos. fasces securibus vacuas fecerit, in publica concione populo submiserit; domum in Velia eminentiorem, ob idque inuidiosam, destruxerit; meritò Poplicola vocatus est, quasi populum colens, & Græcè Φιλοδῆμος, quemadmodum interpretatur Dionysius. Hinc est quòd Val. Max lib. iiii. cap. i. P. Valerium populi maiestatem venerando Poplicolæ cognomen assecutum scribat. Et Silius Italicus libro secundo ita cecinit:

Poplicola ingentis Volusi Spartana propago,
Is cultam ferens insigni nomine plebem
Ausonios atauo ducebat Consule fasces.

Recentiorum igitur est auctorum error, à quibus Publicula, non Poplicola vocari cœpit postea; qui etiam nunc in multis auctorum exemplaribus pertinaciter remanet. Vide Liuium, Plutarchum, Auctorem de viris illustribus, & L. Florum lib. i Senatum verò legisse hos Consules, atque eum ordinem cædibus à Superbo ege, expulsionibusque imminutum ad trecentos, à L. Prisco constitutum numerum expleuisse, Dionysius atque Liuius memorant. Quorum hic in eo diserepat à Dionysio, quòd velit centum à Romulo tantùm, ducentos à Prisco Regibus esse lectos, Brutum postremò primum Consulem trecentos fecisse. qui numerus per multos annos deinde obseruatus est. Ab his nec dissentit quidem Festus; sed P. Valerio Consuli, non Bruto lectionem attribuit. Qui patres, inquit, quique conscripti vocati sunt in Curiam; quo tempore, Regibus Vrbe expulsis, P. Valerius Cos. propter inopiam patriciorum ex plebe allegit in numerum senatorum centum & sexaginta & quatuor, vt expleret numerum trecentorum. Idem ferè Liuius approbat,

L. Tarquinius Collatinus.

Quare Collatinus abdicare, & in exilium ire coactus sit.

Inuia lex de exilio Tarquiniorum.

Leges Valeriæ.

P. Valerius quare Poplicola dictus.

Poplicola, seu Publicola, Valerij cognomẽ.

Senatorũ numerus quis primus adauxerit.

Patres conscripti quo.

tum primùm dici cœpisse patres conscriptos, qui à Bruto lecti erant; sed discrepant alij, ac conscriptos appellant, secunda lectione ex Sabinis à Romulo adscitos; alij, quos Priscus allegit. Nec minor varietas de plebeiorum senatorum origine; quos Zonaras Ser. Tullium Regem instituisse primùm affirmat, Festus hoc anno P. Valerium, vt dixi Consulem. Ex Dionysio colligere est, multo tardiùs plebi senatum communicatum esse, quemadmodum pulcherrimè Sigonius in libro II. de iure ciuium Rom. explicauit. Itaque ne longiores frustra hîc simus, ad Consulum historiam redeamus. Qui libertatis stabiliendæ studio mox populo ex lege Romuli, reddidêre comitia, & suffragia de rebus maximis; leges Romuli, Numæ, Ser. Tullij de contractibus, aliorumque Regum salubres, ac libertati non obfuturas reuocârunt in vsum. Et ne diuinus cultus, sublatis Regibus, videretur imminutus, cùm quædam sacra publica, non nisi per Reges ipsos factitati solerent, neque prorsus è sacris auferretur auspicatum illud nomen; Regem sacrificulum qui sacra regia curaret per collegia, creari iusserunt è patricijs immunem à militia & onetibus. Idque sacerdotium pontifici subiecêre, ne additus nomini honos aliquid nouę libertati officeret. Compitalia, Paganaliaq́s, conuentusq́. sacros In Vrbe atque agris fieri solitos, & à Superbo Rege sublatos restituerunt. Cæteraque pulchra maiorum instituta, quæ tyrannus aboleuerat, in pristinum vsum reduxerunt, gandente populo post diuturnam se seruitutem ad desideratæ libertatis fructum ex insperato peruenisse. Cæterùm Poplicola plures habuit collegas in hoc magistratu. Tarquinius namque exul Veientes, Tarquinienseſque concitauit ad bellum contra Romanos, aduersum quos vltra Tiberim In pratis Iunijs cruento prœlio conflixêre Consules. In quo L. Brutus cùm Arunte Superbi filio equestri pugna congressus est, infestissimis animis ambo concurrentes contrarijs hastis transfixi sunt; vt pariter ex equis moribundi ceciderint. Bruti corpus Romam delatum, funus summo apparatu ductũ est. Collegà Valerius ipsum oratione funebri laudauit, matronæ Romanæ acerrimum pudicitiæ vltorem, vt parentem publicum, anno integro luxerũt. Eo modo Brutus posteaquam magistratu collegam spoliasset, aliumque sibi subrogasset, occisus est. Est autem illud notatu dignum, quod in prodigijs suis scribit Obsequens; constare neminem eorum qui magistratum collegæ abstulisset, annum superuixisse. Abrogauerunt autem, inquit, L. Brutus, Collatino: T. Gracchus, M. Octauio Cæcinæ: P. Tarquitius, P. Matullo; Tullius, Bruto & Cassio, bellum aduersus Cæsarem & Antonium molientibus. Porrò in L. Bruti occisi locum subrogatus est collega Poplicolæ. Sp. Lucretius Tricipitinus pater Lucretiæ, L. Collatini. Cuius item pulchrè mentionem facit Cicero de Finibus libro II. scribens ob Lucretiæ occisæ memoriam libertatis anno primo & virum, & patrem eius Consules esse factos. Hoc autem paulo pòst mortuo, suffectus in Lucretij locum M. Horatius Puluillus, qui templum Iouis Capitolini dedicauit. Sed quibusdam in annalibus (referente Liuio) Lucretius ob breuitatem imperij, vel quia nihil memoria dignum gesserit, omittitur. Receptior tamen opinio est, Liuio, Plutarcho, Dionysio auctoribus, quinque Consules hunc annum habuisse; Cui etiam adijciunt nonnulli superioris anni menses, quibus cum libertate Consulum imperium inceperit; velut non solùm Dionysius, sed ipse Plutarchus etiam indicat, qui auctor est pridie Kal. Martias hoc prœlium, in quo Brutus cecidit, accidisse. Quum vel v. Kal. Martias, vel nono Kal. Iunias Regifugium antiquitus celebrari solere constet. Non igitur verisimile viderunt Bruti res gestas diligentiùs consideranti, in magistratu quartidui solùm spacio cum fuisse: sed potius IX. Kal Iunias Reges fugasse anno superiore, & pridie Kal. Martias deinde sequentes in prœlio occisum: quod quilibet extemporum ratione facilè colliget.

Quando primùm plebs senatorem.

Comitia, suffragia, ac leges regias populo à COSS. reddita.

Rex sacrificulus

Sacra plebeia sublata restituuntur.

Bellum à Tarquinio concitatum

Mors L. Bruti.

Bruti funus, & exequiæ.

Regifugium quando celebrari solerat.

QVAESTORES. PRIMVM. POPVLI. SVFFRAGIO. CREATI. VT. AVCTOR. PLVTARCHVS.

P. Veturius. //. f. //. n. Geminus. M. Minucius. //. f. //. n. Augurinus.

Quæstura origo.

DE Qnæsturæ origine & potestate hoc loco nonnulla in medium adferenda sunt, eorum in gratiam, qui magistratuum historiam pleniùs cognoscere cupiunt. Origo autem quæsturæ vetustissima est, & ante omnes penè magistratus sub legibus instituta; quemadmodum Vlpianus digestorum lib. I. tit. XIII. scribit ex Iunij Graechani sententia; qui lib. VI. de potestatibus memoriæ prodidit, ipsum etiam Romulum, & Numam Pompilium duos habuisse quæstores, quos non sua voce, sed populi suffragio creassent. In ambiguo tamen relinquit Vlpianus, an Romulo, Numæve quæstores fuerint, id enim non vsque adeò notum esse dicit. Porrò Tullum Hostilium Regem habuisse quæstores, constare affirmat. Et sanè crebrior (inquit) apud veteres opinio est, Tullum Hostilium im remp. primum

„ primùm induxisse quæstores, à genere quærendi initio dictos, vt Iunius, Trebatius, & Fe- *Quæstores vnde dicti.*
„ nestella scribunt. Astipulatur his etiam Tacitus lib. XI. annalium. Verùm is sentire vi-
„ detur, Regum potius ex arbitrio, quàm populi suffragio tunc creatos. Eius verba sunt hæc:
„ Sed quæstores Regibus etiam tum imperantibus instituti sunt, quod lex curiata ostendit
„ ab L. Bruto repetita. Manssitque Consulibus potestas deligendi, donec eum quoque hono-
„ rem populus mandaret; creatique primùm Valerius Potitus, & Aemilius Mamercinus
„ LXIII. anno post Tarquinios exactos, vt rem militarem comitarentur. Dein glisscentibus
„ negotijs duo additi, qui Romæ curarent. Mox duplicatus numerus stipendiaria iam Italia,
„ & accedentibus prouinciarum vectigalibus. Pòst lege Sullæ viginti creati, supplendo se-
„ natui, cui iudicia tradiderat. Et quanquam equites iudicia recuperauissent, quæstura
„ tamen ex dignitate candidatorum, aut facilitate tribuentium gratuitò concedebatur, do-
„ nec sententia Dolabellæ velut venundaretur. Hæc pulchrè & breuiter de quæstura Tacitus, omnes eius magistratus mutationes ad monarchiam vsque complexus, quas & ipse in annalibus hisce suis locis annotabo. Sed in hoc discrepat ab historia Liuiana & alijs, quòd non primùm duos vrbanos quæstores creatos; sed vt rem militarem comitarentur, scribat. Aliter enim Liuius libro IIII. demonstrans primùm duos tantùm vrbanos fuisse, vsque ad annum Vrbis CCCXXXIII. additos deinde duos alios, qui Consulibus ad ministeria belli præsto essent. In diuersa etiam est opinione Plutarchus à Tacito, qui Poplicolam ex primis Consulibus scribit populo concessisse, vti duos quotannis quæstores creare posset. Eius fere verba hic subscribam. In quæstoria etiam lege ferenda maximam
„ est laudem consecutus, vbi enim opus erat ad bellum pecunias ex censu ciues conferre,
„ cùm neque ipse id munus obire veller, & ab eo suscipiendo dehortaretur amicos: nec
„ omnino publicas pecunias in priuatam domum inferri æquum duceret: ærarium Satur-
„ ni ædem constituit, quæ hodie etiam manet. Concessit autem populo, vt quæstores
„ duos creare posset; creatique sunt primi P. Veturius, & M. Minucius, & pecuniæ multæ
„ coactæ. Centum enim & triginta milia in æratium redacta sunt; orphanis & viduis re-
„ missio tributo. Hos verò quæstores, quos nominat Plutarchus, postea repetimus item
„ Consules fuisse. Vetutius decimo post anno. Minucius duodecimo. Hinc reliquos se-
quentes eodem annorum fere spacio ex ijs maximè, qui postea Consules facti sunt. vbi desidetantur, coniectura ducti supplebimus. Prima igitur quæstorum prouincia fuit, *Quæstorum prima prouincia.* ærarium Saturni curare; vt Pædianus testatur in Verrenam tertiam. Quæstores, inquit, Vrbani ærarium curabant, eiusque pecunias expensas & acceptas in tabulas publicas referre consuerant. Suffragantur & antiquæ legum tabulæ, in quibus hæc formula frequens est. QVAESTORES. VRB. QVIB. AERARIVM. PROVINCIAM. OPTINENT. M. Varro & Pomponius de origine iuris quæstorum duo genera prodere videntur, & à *Quæstorū duo genera.* genere quærendi quæstores dictos. Erant enim publicæ pecuniæ inquirendæ, colligendæ & seruandæ præpositi; & erant, qui maleficia inquirerent. Quia enim (inquit Pomponius) de capite ciuis Romani iniussu populi non erat lege permissum Consulibus ius dicere: propterea duo quæstores constituebantur à populo, qui capitalibus rebus præessent. Hi appellabantur quæstores paricidij, quorum etiam meminit lex XII. tabularum, & Sex. *Quæstores paricidij* Pompeius. Horum munus, Varrone auctore, postea translatum est in triumviros capitales, ac demum in perpetuarum quæstionum iudices siue prætores. Quos suo tempore *Triumviri capitales.* quæsitores appellarunt Cicero, & Asconius. Verùm de his nunc agendum non est. Et fa- *Quæsitores ijdem qui paricidij quæstores.* nè quæstorum ab initio munus Regum tempore fuisse in primis videtur perduellionem, aliaque maleficia anquirere, ac secundùm leges iudicare. Et postea electis Regibus publicæ item pecuniæ tractationem, nouis ordinarijs quæstoribus à populo in hunc finem creandis annuarim à Poplicola commissam, quæ priùs apud Reges fuerat, etiam aperte
„ satis ostendit Io. Zonaras libro II. annalium his verbis: Pecuniæ (inquit) tractationem
„ alijs mandauit Poplicola, ne Consulum per eam potentia augeretur, tum primùm quæ-
„ storibus designatis. Ij principiò caussarum capitalium cognitioni præfuêre, ab inquisi-
„ tione veritatis quæstores appellati. Pòst etiam ærario sunt præfecti, iudicijs aliorum cu-
„ ræ commissis. Portò si fuerint Regum tempore ijdem quos Sex. Pompeius paricidij &
Liuius perduellionis duouiros appellant, à quibus ob sororem occisam, Horatium Tri- *Duouiri perduellionis.* geminum damnatum ambo scribant; non malè profectò Iunius Gracchanus tradit Romuli, ac Tullij Hostilij temporibus quæstores fuisse. Ipsos quidem, Regibus expulsis, Consulum tempore perduellionis, sicut anno Vrbis CCLXVII; item falsi, vt anno CCXCIV. aliorumque criminum cognitioni præfuisse, ex Liuio constat, & in annalibus declarabo. *Quæstores primum ex patricij.* Iam verò Regibus exactis, vt ærario Saturni præessent, creati primùm quæstores duo ex lege Romuli, vt omnes alij magistratus, è patriciorum ordine, & aliquando etiam consulares. Postea tamen, cùm duplicaretur numerus anno Vrbis CCCXXXII. liberum eligendi *Postea ex plebe quæstores, & numero quatuor.* etiã ex plebe quæstores arbitriũ, instantibus tribunis plebis, populo cõcessum est, atque non

Quæstores urbani, eorumq; officia.

multò pòst de plebe etiam promiscuè fieri cœperunt. Duo igitur quæstores tunc vrbani vel ærarij dicebantur; quorum erat pecuniam publicam ex S. C. vel populi iussu reip. nomine dispensare, expensam, receptamque in rationum tabulas referre, rem monetariam curare, prædam insuper ac manubias, publicataque damnatorum bona subhastare, pecuniasque omnes inde coactas in ærario Saturni recondere, & conseruare simul cum signis militaribus. Quæ promere, ipsorum erat, & in campum Martium deferre; quoties sacramento adigendi essent milites, id quod ex Liuij tertio, & septimo deprehendimus. Reliqui duo rem militarem comitabantur, & Consulibus apud exercitus aderant, annonam, stipendia, & comeatus suppeditantes. Quorum rursus erat priuatam militum pecuniam apud signa depositam custodire, manubias ærario pop. Rom. publicandas recipere, & de his Romæ apud quæstores vrbanos rationem reddere. Et hic magistratus in eo numero & officio diu permansit, vel vsque ad bella Punica, donec octo creati (vt auctor Tacitus) stipendiaria iam facta Italia, & accedentibus prouinciarum vectigalibus. E quibus sex extra Vrbem per Italiam & prouincias semper erant, vel Consulibus prætoribusve dati comites, vel vt vectigalia, tributa, portoria, pecuniam, & frumentum, quibus alebantur exercitus, colligerent, & in rationum tabulas referrent. Quo fere tempore duplicatus etiam prætorum numerus est, vt suo loco dicetur. Tum quoque sortiri prouinciæ quæstorum cœptæ sunt, & admitti ad quæsturam iuniores, annorum videlicet viginti octo plus minùs; quæ prima deinde vel nondum senatoribus administratio, & velut ianua ad remp. accedentibus fuit. Quare Cicero Verrinarum secunda, primum gradum honoris appellat quæsturam. Nam eo magistratu functus, honores adeptus dicebatur, & in senatum veniebat, sententiæque dicendæ ius habebat, etiamsi equestris adhuc ordinis, & nondum à censoribus, aliúsve, quibus potestas legendi eum ordinem erat, in senatum esset lectus.

Quæstores militares.

Quæstorū numerus duplicatus.

Quæstura primus gradus honoris.

Senatores qui.

E senatu qui.

Nam hi soli senatores vocabantur, qui erant in senatum lecti; alij verò qui sententiæ ius habebant, è senatu esse dicebantur. Hoc demonstrat antiquum edictum, quo senatum cogere solet Consul, aut prætor aliúsve magistratus, VTEI. SENATORES. ADSINT. QVIBVSQ. IN. SENATV. SENTENTIAM. DICERE. LICET. Cuius apud Festum, Gellium, Liuium, aliósve auctores frequenter est mentio. Si quando tamen in edicto illa verba postrema omittebantur, conueniebant tantùm soli senatores, id est, in senatum lecti: Quod fieri solet, cùm de grauissimis reipub. rebus, ac maximè arcanis agendum foret, vt minor adesset iuniorum turba. Atque tum in curiam vocari senatus dicebat. Cuius rei vt exemplum adferamus. P. Crassus quæstor triennio ante bellum Punicum tertium fuerat, non tamen in curiam venit, quó die de bello Pœnis indicendo senatores soli ad deliberandum secretò vocati fuerant. Quod cùm ei rus petens Q. Fabius Max. senator in itinere per imprudentiam reuelasset, memor eum triennio antè quæstorem factum; immemor tamen nondum à censoribus in ordinem senatorium allectum, à Consulibus est obiurgatus, vt Val. Max. libro & cap. II. scribit. Qui & ibidem tradit, neque tribunis plebis olim intrare Curiam licuisse; sed ante valuas positis subsellijs decreta patrum attentissima cura examinasse. Erat autem persuasum omnibus, quòd quæsturæ fides, ædilitatis magnificentia, prætura diligentia, & iuregritas munirent viam ad consulatum, qui magistratus erat amplissimus. Dabantur autem ex prouincialibus illis quæstoribus sorte comites maioribus magistratibus cum imperio in prouinciam ituris. Quæ prima sors & coniunctio eiusdem prouinciæ necessitudinem quandam afferebat, adeò vt prætorem quæstori suo parentis loco esse oportere iudicarent; & nullam grauiorem causam necessitudinis posse reperiri, quàm coniunctionem sortis, quàm prouinciæ, quàm officij, quàm publicam muneris societatem. De quâ re Cicero in Verrinis de oratore lib. II. & Pædianus non vno loco mentionem faciunt. Habuisse etiam quæstores vrbanos iurisdictionem suam in Vrbe, docet Plutarchus in Catone minore & in Politicis; quem in eo magistratu de scribarum suorum criminibus cognouisse scribit. Nec non alios in prouincijs iurisdictionem suam quæstores habuisse constat. Nam Q. Cæcilius Niger quæstor in Sicilia Agonidi libertæ Veneris Erycinæ indicium & recuperatores dedit; & iniuria damnatam, bonis venditis, in seruitutem redegit. Verres eius prætor postea factum improbat, vindiciasque Agonidi secundùm libertatem iudicat, cogitque quæstorem suum bona mulieri restituere. Et Pædianus in diuinationem affirmat subsellia Romæ minorum magistratuum fuisse, vt tribunorum, trium virûm, quæstorum, & huiusmodi minora iudicia exercentium, qui non in sellis curulibus, nec tribunalibus, sed in subsellijs considebant. Sic etiam Sueronius C. Cæsarem in quæstura vlterioris Hispaniæ cum mandato populi Rom. iure dicundo contentus circumiisse scribit. Attamen Romæ quæstorem neque vocationem habere, neque prehensionem, M. Varro testatur rerum humanarum XXI. & idcireo ipsum in ius vocari ad prætorem, vel Consulem posse autumant, etiam à priuato. Et, si venire nollet, capi, atque prehendi; licet magistratus populi Rom. sit; sicut apud Gellium legimus lib. & cap. XIII. Re-

Tribuni plebis è curia primum exclusi.

Gradus ad Consulatum.

Quæstores prouinciales.

Sortis quæstoriæ inter magistratum necessitudinis causa.

Vrbanorum quæstorum iurisdictio.

Quæstorū prouincialium iurisdictio.

Subsellia minorum magistratuum.

Quæstori negotium erat, neque prehensio.

publica

publica demum in monarchiam redacta, L. Sullæ dictatoris exemplo, qui primus viginti quæstores creauerat, incertus horum numerus pro Cæsarum Imperatorum arbitrio esse cœpit; variatæ frequenter prouinciæ, mutata munia. Quæ hîc diffusius referre non putaui operæ precium; quandoquidem ex annalibus ipsis eas mutationes colligere studioso lectori facile erit. Quæstores XX. ex postremò incertus numerus.

P. VALERIUS. Volusi f. M.n. Poplicola. anno. CCXLIV.
COS. Primus. de Veientibus. Tarquiniensibus Q. K. Mart.

VNO prœlio hoc anno contra Veientes, & Tarquinienses debellatum fuit, quo L. Brutus Cos. (vt dixi) perijt. Sed multis vtrinque cæsis, æquo quasi Marte discessum erat ad castra. Quum nocte, velut è proximo castris loco, vox audita (Siluani putabatur) quæ subitum terrorem, & fugam Etruscis, & plurimum alacritatis, animique Romanis iniecit. Itaque Consul Valerius postridie in hostium castris, ante lucem nocturna fuga vacuis, securus spolia legit, triumphansque in Vrbem redijt. Auctores sunt Liuius, Dionysius, & Plutarchus in vita Poplicolæ, vbi Consulum primus Valerius curru quadrijugo triumphasse dicitur, cui fragmenta Capitolina conueniunt. Nec etiam omisit hunc triumphum auctor, qui inter illustres viros Poplicolam retulit. Triumphatum autem fuisse Kal Martijs, hinc colligere est, quòd pridie Kal. easdem hoc prœlium accidisse scribat Plutarchus, & postridie quam pugnatum, triumphum actum prodit Dionysius. Panicus nocturnus.

Tarquinienses Plinius lib. III. cap. v. inter Etruriæ populos enumerat, & meminit agri Tarquiniensis lib. II. cap. xcv. & lib. VII. cap. III. Cortuosam & Conrenebram Etruscorum oppida nominat in eodem agro Liuius lib. VI. A Tarconte Tyrrheni Lydij præfecto, qui Etruscorum duodecim ciuitates primus condidit, Tarquinios appellatos fuisse, auctores sunt Strabo lib. V. & Stephanus de Vrbibus. Tarquinienses, ciuitas, oppida, & vnde dicti.

ANN. P. R. C. CCXLV.

Consules.

P. Valerius. Volusi. f. M.n. Poplicola. II. T. Lucretius. T. f. M.n. Tricipitinus. Lustrum. fecerunt. V.

RECTE prodit Consulum hûius anni nomina, licet non plena, Liuius P. Valerium iterum, & T. Lucretium. nam hic secundus est Valerij Consulatus. Suffragantur & Dionysius & Cassiodorus, alijque qui Consulum catalogos concinnarunt.

Bellum Etruscum Tarquiniorum reducendorum caussa hoc anno Vrbe illarum est à Porsena Clusinorum Rege, morem pellendi Reges sibi vicino periculosum existimante. Quod bellum celebre est ob præclara M. Horatij Cocliti, C. Mucij Scæuolæ, & virginum obsidum pro libertate facinora, in extrema rerum necessitate. Quæ omnia latissimè narrant Liuius lib. II. Plutarchus, Dionysius lib. V. Florus, Eutropius, & alij plures. Nihil enim hoc bello magis decantatum apud auctores, quod Plutarchus anno integro durasse dicit, cui etiam suffragari videtur Eutropius: nam anno secundo post Reges exactos Porsenam obsedisse Vrbem, tertio autem compositam pacem fuisse dicit. At Orosius Porsenam tribus continuis annis trepidam Vrbem tenuisse, conclusisse, ac obsedisse refert; sed quem ex veteribus sequatur auctorem, ignoro. Dionysius verò bello Etrusco in annum sequentem translato, nihil hisce Consulibus memorabile gestum scribit; prætet censum, & tributorum ordinationem ex instituto Ser. Tullij Regis. Quæ omnia Tarquinio regnante intermissa, ab his Consulibus in vsum reuocata sunt, sublatis aliis oneribus portoriorum, tributorumque, quibus iniquè plebs à Superbo Rege grauata fuerat. Varijs enim blandimentis per id tempus imminente bello Etrusco senatus plebem delinire, ne perculsa metu nouæ mutationis, ac rerum præsentium tædio, receptis in Vrbem Regibus, vel cum seruitute pacem promissis splendidam acciperet. Itaque veluti Dionysius, & Liuius, consentiunt, annonæ in primis cura est habita, solisque vectigal ademptum: priuatisque portorijs, & tributis plebe liberata; vt diuites conferrent, qui oneri ferendo essent, census ex lege Seruij Regis in vsum reuocatus; & pauperes satis stipendij pendere visum, si liberos educent, atque pro libertate patriæ pugnent. Quæ indulgentia patrum, asperis postmodum in rebus, in obsidione ac fame, ciuitatem adeò concordem tenuit, vt Regium nomen summi non magis, quàm infimi horrerent. Censa verò sunt ciuium eo lustro capita CXXX. ∞. eorum qui pubertatem attigissent, vt Dionysius auctor est. Itaque si quatuor Porsina Clusinorum Rex. M. Horatius Cocles. C. Marcius Scæuola. Cloelia virgo. Quæ tributa, aboliti, id genus onera à Cos. sublata. Lustrum Vrbis quintum.

adijciamus à Ser. Tullio Rege (velut tum dixi) condita lustra, hoc esse quintum debet. Quod etiam postea in octauo lustro ex Capitolinis fragmentis apertiùs constabit.

Quæstores.

Ex S. C. Porsenæ Regis, post pacem factam, ab Ianiculo discedentis castra opulentissima, atque omni comeatu ex fertilissimis Etruriæ agris conuecto plena Romanis relicta, ac dono data, ne populo immisso diriperentur hostiliter, sub hasta vēdidēre, pecuniamque in ærarium redegēre, Atque inde mos, ad regiæ liberalitatis memoriam, inter cetera bonorum publicè vendendorum solemnia, bonis ominis, ac vilis precij significandi causa remansit, Bona Porsenæ Regis proclamandi. De qua re vide Liuium libro II. & Dionysium lib. v. Plutarchum in Poplicola.

Bona Porsenæ Regis venalia.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Q. Cloelius. //. f. //. n. Siculus. A. Sempronius. //. f. //. n. Atratinus.

Cloelius Cos. decennio post factus est, A. Sempronius vndecimo post anno.

ANNI. P. R. C. CCXLVI.

Consules.

P. Valerius Volusi. f. //. n. Poplicola. III. M. Horatius. //. f. //. n. Puluillus. II.

HOS habent Dionysius lib. v. Cassiodorus in Consulum catalogo: Item Matianus Scotus monachus Fuldensis, qui ex eodem, & Eusebio, Bedaq. chronologiam suam concinnauit, & correctioribus exemplaribus vsus videtur, P. Valerium III. M. Horatium Puluillum II. Consules suggerit; quem simul cum alijs frequenter adducemus. Liuius autem Valerio P. Lucretium adiungit; sed quia in hac historiæ parte mutilus, & abruptus est, non potest non etiam hic suspectus videri. Nam post pacem cum Etruscis factam statim subiungit Aruntis filij Porsenæ contra Latinos expeditionem, anno sequenti (vt vult Dionysius) factam Sp. Lartio, & T. Herminio Consulibus: quos item Liuius præterijt. Adeò vt non immeritò hæc loca asteriscis notanda censeat vir doctissimus Carolus Sigonius, qui in restituendo, & emendando Liuio nuper insignem operam nauauit. Eius vide annotationes.

T. Liuij loca animaduersa.

His Coss. Dionysius scribit exarsisse bellum cum Porsena Rege ob denegatam Tarquiniorum restitutionem. At hoc demum anno à M. Horatio Puluillo templum Iouis Capitolini dedicatum fuisse tradit. Suffragatur illius sententiæ Tacitus lib. XIX. cuius verba libro superiore in Tarquinio Superbo adduxi. Meminit etiam Val. Max. lib. v. cap. x.

Iouis Capitolini templum dedicatum.

Quæstores.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

T. Aebutius. T. f. //. n. Elua. A. Postumius. P. f. //. n. Albus Regillensis.

Ex his Aebutius octauo, Postumius vndecimo abhinc anno Coss. erunt.

ANNI. P. R. C. CCXLVII.

Consules.

Sp. Lartius. //. f. //. n. Flauus. T. Herminius. //. f. //. n. Aquilinus.

MENDOSE Largius, Larclus, vel Laërtius in exemplaribus Liuij, & aliorum auctorum vulgatis appellatur prior hic Consul. In saxis antiquis hoc familiæ nomen per T. literam scribi animaduertimus. Quod videre cuiuis etiam licet in Mausolæo Plautiorum via Tiburtina XIIII. circiter ab Vrbe lapide, ad ripam Anienis, vbi legitur:

Mausolæum Plautiorum.

LARTIA. CN. F. VXOR.

Neque improbanda est Sigonij sententia, qui à prænomine Etrusco Larte, hoc nomen familiæ deriuari opinatur. Hos (vt dixi) Consules Liuius non habet, Cassiodorus tamen & Marianus Scotus eos non neglexêre. Dionysius item ait, Sp. Lartium, & T. Herminium anno quarto post Reges exactos magistratum Romæ sine bello gessisse. Nomina autem restituenda

Lartia familia quale nomen.

restituenda sunt, si aliter legantur in Dionysio, vel alijs auctoribus. Citat Cuspinianus tabulas quasdam Cōsulum ineerti auctoris nomina dumtaxat simplicia breuiter exprimentes, in quibus hoc anno legunrur Rufus & Aquilinus, quæ cognomina horum Consulum esse putantur à Dionysio, & Cassiodoro omissa. Flaui tamen cognomen Lartijs attribuit postea Dionysius: quem potiùs sequi visum fuit.

Quæstores.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
M'. Tullius.//.f.//.n.Longus. T.Virginius.//.f.//.n.Tricostus.

Tullius sexto dehinc anno, Virginius decimo Coss. reperientur.

ANNI. P. R. C. CCXLVIII.

Consules.

M. Valerius.Volusi.f.//.nepos. P.Postumius.Q.f.//.n.Tubertus.

IN Cassiodoro & Mariano malè P. Valerius, Marci enim prænomen huic dandum est consensu omnium ferè auctorum. Frater erat P.Valerij Poplicolæ. Dionysio, Liuio, & Plutarcho auctoribus. Postumus autem, & Postumius sine aspiratione ab antiquis scribi solere, nummi, & marmora nos docent, præsertim Capitolina, quorum orthographiam sequi non pœnitebit. Cognomen alterius Consulis Tubertus, in Val. Max. & alijs perperam Tiburtus scribitur. Nominat hos Consules in primis Liuius, Item Plutarchus in Poplicola; sed omnium plenissimè Dionysius lib.v. Anno deinde (inquit) post ejectos Reges, quinto Olympias erat nona supra sexagesimam, qua vicit in stadio Ischomachus Crotoniensis, Athenis iterum principe annuo Aceestoride, Romæ Consulatum gerentibus. M.Valerio Poplicolæ fratre, & P.Postumio Tuberto.

Bellum à Sabinis renouatum fuit occasione latrociniorum quod graphicè, & latè describit ibidem Dionysius; item Plutarchus in Poplicola. Liuius obiter solùm attingit, vt & Eutropius libro 1. Bellum Sabinum.

Quæstores.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
T. Lattius.//. f. //. n. Flauus. Ser.Sulpicius.P.f.//.n.Camerinus.

Lartius quarto, Sulpicius quinto post anno Coss. facti sunt.

M. VALERIUS. Volusi. f. //. nepos anno. CCXLIIX
Cos. De Sabineis. //. //. //.
P. POSTVMIUS. Q.f. //. n. Tubertus. ann. CCXLIIX
Cos. De Sabineis. //. //. //.

Duobus prœlijs à M.Valerio contra Sabinos felicitet pugnatum fuisse, secundò nemlnem Romanorum cecidisse, & tredecim militibus hostium captis, victorē Consulem triumphasse Plutarchus auctor est. Cui suffragatur, quantum ad victoriam M. Poplicolæ Pli-
„ nius lib xxxvi.cap.xv. Poplicolæ fratrem bis in eodem magistratu Sabinos vicisse scribens,
„ Cui, non secus ac fratri P. Poplicolæ fuerat, decretus est item bonos, vt domus ei in palatio
„ sumptu publico ædificaretur, cuius fores extrà in viam publicam aperirentur. Hoc erat tunc clarissimum insigne inter triumphales quoque domus. Eius etiam meminêre Dionysius, Plutarchus, & Pædianus in orationem contra L. Pisonem. Vtrumque verò Consulem triumphasse non solùm restantur Capitolina fragmenta; sed etiam Liuius, & Dionysius. Tuberto quoque seorsim suus honos datus est, vt in Vrbe sepeliretur, quod eius
„ posteri iure tenuerunt, vt Cicero de legibus auctor est. Hunc Valerij triumphum de Sabinis P. Poplicolæ fratri eius malè attribuit Auctor de viris illustribus. Rectiùs libro vi.
„ Dionysius, vbi pugnam Regillensem describit. In eo conflictu (inquit) M. Valerius legatus, qui primus de Sabinis triumphauit, & animos populi Rom. post cladem ab Etruscis acceptam collapsos erexit, hasta ictus occubuit. Honor M.Valerij. Honor Tuberti.

ANNI

teris descripta, & reperta ante aliquot annos in Sicilia, collectis; quas Romæ communicauit mihi longa familiaritate amicissimus, & doctissimus Io. Metellus Sequanus. Eas autem frequenter in hoc opere adducam, cui non parum lucis adferre intelligas lector.

Tertiam hoc anno Sabini irruptionem in agrum Romanum fecêre, ad mœnia vsque Vrbis vastantes omnia. Postumij imprudentia pars exercitus Rom. in insidias lapsa ab hostibus circumuenta, & obsessa fuit: sed Menenij diligentia confestim obsidio soluta est. Sabini prœlio victi, & fugati magnam Romanis prædam reliquêre. Hæc latè Dionysius lib. v. Liuius autem facta belli Sabini mentione, Pometiam, Cotamque colonias hoc anno defeciſſe ad Auruncos, & cum ijsdem bellũ initum, & Romæ triumphatum narrat. At P. Valerius Poplicola hoc anno mortuus est, vt omnes consentiunt auctores, & impensa publica quadrantibus viritim à populo conlatis sepultus honoris causſa in Vrbe prope forum, annuoque matronarum luctu honoratus est. Vide Liuium lib. II. Plutarchum in Poplicolæ vita, Dionysium lib. v. Eutropium, Auctorem de viris illustribus, & Val. Maximum libro IIII. cap. IV.

Bellum Aruncum.

Mors P. Valerij Poplicolæ.

Quæstores.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

T. Veturius.//.f.//.n. Geminus. Postumus. Cominius.//.f.//.n. Auruncus.

Nono Geminus, Auruncus autem altero dein anno Consules subsequuntur.

P. POSTVMIVS. Q. f. //. n. TVBERTVS. ANN. CCL.
COS. I. Ouans. primus. de Sabineis. III. NON. APR.
AGRIPPA Menenius. C. f. //. n. LANATVS. ANN. CCL.
COS. DE. Sabineis pridie NON. APR.

P. Postumius Tubertus Consul ouans primus Vrbem ingressus est. Testantur hoc fragmenta Capitolina, quibus suffragatur in primis Dionysius. Sabinis enim, ait, fœliciter debellatis, senatus decreuit vtrumque Consulem cum pompa Vrbem ingredi, sed curru Menenium, pedibus autem Postumium. Quod genus triumphi tum primùm Romæ inuenrum, & ouationem appellatum, Licinius in annalibus prodidit. Cùm enim Postumij culpa, ferè in discrimen venisset res Romana, eum honore Menenio æquare iustũ non videbatur; licet postea in prœlio præcipuam nauârit operam, & gloriam recuperârit. Meminit eius rei item Plinius lib. XV. cap. XXIX. Vbi de myrtõ, sed causſam aliquantò aliter expressit. Bellicis quoque rebus (inquit) se inseruit, triumphansque de Sabinis Postumius Tubertus in Consulatu, qũi primus ouans ingressus est Vrbem, quoniam rem leuiter sine cruore gessérat, myrto Veneris Victricis coronatus incessit. De triumpho autem Agrippæ Menenij Consulis ità breuiter Auctor de viris illustribus verba facit. Menenius (inquit) Agrippa cognomento Lanatus, dux electus aduersum Sabinos, de ijs triumphauit. Dionysius etiam libri sexti fine, vbi eius mortem describit. Nec ita multò pòst (inquit) Consularium vnus Agrippa Menenius diem suum obijt, is qui de Sabinis triumphauerat.

Ouatio prima

ANN. P. R. C. CCLI.

Consules.

Opiter. Virginius.//.f.//.n. Tricostus. Sp. Cassius.//.f.//.n. Viscellinus.

OPITER prænomen est eius qui patre mortuo, auo superstite natus est, auctore Valerio de prænominibus, vbi cognomen eius Tricostus mendosè legitur, vt alibi passim, vel Ostricatus, vel Castus, vel Tricastus. Alterius item Consulis Viscellinus cognomen variè legitur, in Græcis enim tabulis nostis *Βιτελλῖνος* habetur, apud alios quosdam auctores Vicellinus. In Ciceronis Lælio malè procul dubio, Becillinus, & paulo antè in eodem libro P. Cassius, pro Sp. Cassio. Liuius, Cassiodorus, & Marianus cognomina Consulum omnino omittunt.

Opiter prænomen vnde.

Debellatum hoc anno cum Sabinis auctore Dionysio. Sp. enim Cassius Consul cùm ad Cures vno conflictu circiter decem hostium milia & trecentos occidisset, quatuor captiuorum milia abegisset, eos pacem flagitare coëgit. Alterum verò Consulem Virginium Cameriam diu obsessam tandem expugnasse, & diruisse scribit idem, auctoribus defectionis securi percussis. Liuius Aurunci belli tantùm meminit, obsidionisque Pometianæ; quæ

Sp. Cassi cos. victoria.

Cameria capta & diruta.

quæ primùm non valde fœlicitet ſucceſſit, Conſule etiam altero grauiter vulnerato. Deinde iterata belli mole, per deditionem accepta eſt. Quæ tamen non minùs fœdè à militibus habita eſt, quàm ſi capta fuiſſet. Principes ſecuri percuſſi, reliqua multitudo ſub corona venum data, & oppidum diruturn. Conſules ob iras magis grauiter vltas, quàm ob magnitudinem perfecti belli triumphaſſe ſcribit.

Quæſtores.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Q. Seruilius. P. f. //. n. Priſcus. T. Geganius. //. f. //. n. Macerinus.

Priſcus magiſter equitum factus octauo anno pòſt, Macerinus Cos. decimo.

SP. CASSIVS. //. f. //. n. Viſcellinus. ANN. CCLI.
COS. DE. Sabineis. //. //. //.

Huius triumphi mentio tantùm eſt apud Dionyſium, qui Sabinis bello hoc domitis agrum ademptum, & frumentum à Caſſio Conſule imperatum fuiſſe refert, atque eum triumphantem in Vrbem redijſſe. De alterius Conſulis Virginij triumpho nihil apud eum auctorem legimus, vt neque in faſtis Capitolinis. Quapropter non Liuium, ſed Dionyſium in huius temporis hiſtoria, quod faſtis melius congruat, ſequi placuit.

ANNI. P. R. C. CCLII.

Conſules.

Poſtumus Cominius. //. f. //. n. Auruncus. T. Lartius. //. f. //. n. Flauus.

POSTVMVS hoc loco, vt ſæpius etiam, prænomen eſt, quod non ſolùm teſtatur Valerius de prænominibus, vbi hunc Conſulem Poſtumum Cominium Auruncum vocat, ſed etiam Varro, & Plutarchus in Coriolano. Miror itaque cur pletique Poſtumius legere maluerint in Liuio, Dionyſio, Caſſiodoro & alijs: cùm gentile nomen hoc ſit, non prænomen. Neque ſecus erratum eſt in cognomine, quidam enim Aurunus, quidam Auruncus, alij Auruntius, perperam ſcripſere. T. Lartium, fratrem Sp. Lartij dicit Dionyſius, & Flauum appellat. Tabulæ Græcæ Aurunculum, & Flauum Coss. ſuggerunt.

Latinorum à Romanis defectio.

Seruorum coniuratio de arce occupanda, & Vrbe incendenda detecta eſt, & punita. Latini in Ferentino concilio à ſocietate populi Rom. deſciuerunt, auctore Octauo Mamilio Tarquinij Superbi genero. Vide Dionyſium lib. v. & Liuium ſecundo. In quibus corrigendum Manilij prænomen eſt, quod Octauus, non Octauius fuit. Hoc enim Veliternæ gentis nomen eſſe conſtat.

Octauus prænomen.

T. Lartius. //. f. //. n. Flauus. Primus Dictator
Sp. Caſſius. //. f. //. n. Viſcellinus. Primus magiſter equitum
Rei gerundæ cauſſa. Luſtra. fecerunt. VI.

Hoc anno Sabini cùm ad rebellionem ſpectare videtentur, & Latini etiam ab Romanorum amicitia deſciuiſſent, conſtaretque triginta iam populos concitante Octauo Mamilio Tarquinij genero coniuraſſe in excidium Vrbis, & nominis Romani: expectatione maximi belli ſolicita ciuitate, vt aſſerit lib. II. Liuius, Dictatoris creandi mentio eſt orta. Sed quónam anno, vel quibus Conſulibus hoc factum ſit, diuerſum tradi dicit. Nihilominus anno hoc, videlicet nono ferè poſt Reges exactos illud accidiſſe teſtantur Euſebius, Eutropius, Caſſiodorus, & alij recentiores, à Liuij opinione non diſcedentes. Quos ſimul omnes potiùs ſequi viſum eſt, quàm vnum Dionyſium, qui triennio poſtea hunc magiſtratum inuentum fuiſſe memorat, anno ſcilicet duodecimo poſt Reges exactos. T. Lartio II. Q. Cloelio Coss. Ad quod tempus belli Latini hiſtoriam omnem refert. Io. Zonaras monachus Græcus in ſuo hiſtoriarum volumine ſecundo, in annum poſt Reges exactos decimum transfert dictaturæ initium, qui addit & illud cauſſæ, quòd multi ex ciuibus recuſarent militiam, deciſionem æris alieni, vel debitorum remiſſionem flagitantes; contumaciores quippe facti contra Conſules, Valeriæ legis de prouocatione ad populum fiducia. Sed creato Dictatore, poſteaquam præferri ſecures vigintiquatuor viderunt, magnus plebem metus ineſſit, vt intentiores eſſent ad dicto parendum. Neque enim, vt in Conſulibus,

Dictatura primum & cur inuenta.

Alia Dictatorum creandi cauſſa.

sulibus, qui pari potestate erant, alterius auxilium, neque prouocatio opitulari poterat, neque vlla nisi in cura parendi defensio reliqua manebat. Eiusdem rei & Dionysius meminit. In primo aurem Dictatore T. Lartio ambo consentiunt, & alij ferè omnes, præter paucos, ex quibus habemus Sex. Pompeium, qui M'. Valerium. M. f. Voluſi neporem primum fuisse vult. Quam tamen sententiam refutat Liuius, & cur Lartium fuisse potiùs credat, causſàm reddit, nempe quòd consularis nondum erat Valerius, & lex de Dictatore creando lata consularem legere iuberet. Creato Dictatore cùm bellum metus causſa partim, & per apparatum partim vtrimque extraheretur: quietum tacitæ quasi annum tenuere induciæ, quamuis Sabinis bellum esset indictum, sicut Liuius refert. Cum Latinis autem annuas pepigisse Dictatorem inducias, censum egisse & lustrum condidisse, quo censa ciuium capita centum quinquaginta milia & septingenta tradit Dionysius, eorum qui pubertatem attigissent. Libro autem sexto secessionem plebis describens, in oratione Ap. Claudij centum triginta tantùm milia Romanorum ciuium, eorum qui pubertatem attigissent, censa fuisse asserit, nisi fortè numerus sit eo loco corruptus. Sed hæc omnia, vt dixi, in aliud tempus cum dictatura refert Dionysius. Videtur etiam huius census mentionem facere Eusebius in Chronico, licet non suo adamussim anno & numerus ciuium non æquè respondeat, vt est insigniter corruptus is liber.

Lex de Dictatore creando.

Lustrum Vrbis V i.

De dictatura.

DE dictatura quidem hoc loco nonnulla referre non incongruum erit. Extraordinaria hæc fuit potestas, summusque libertate publica stante magistratus apud Romanos, regiæ dignitati propemodum par, nomine licet multum discrepet. Regium quippe nomen, vt libertati publicæ infestum ac inuisum, exulare debebat; tam ob Tarquiniorum memoriam, quàm ob iuramentum, quo populus Rom. auctore Bruto adstrictus erat, quòd neminem Romæ pateretur regnare. Eo igitur reiecto, res ipsa quasi recepta est, non in perpetuum; sed aliquando, requirente necessitate; vt absoluta quædam in rep. potestas esset. Quod quidem in alijs etiam Græciæ liberis ciuitatibus vsurpatum fuisse legimus. Quotiens enim nec leges satis tuerentur iustitiam, nec magistratus ad legum tutelam sufficerent, & in temporum nouitatibus, terumque periculis opus esset instituto non tam optimo, quàm ad præsentem statum ciuitatis accommodatissimo (quandoquidem sæpe in improuisis casuum aduersitatibus, & sæpiùs etiam in immodicis fortunæ prosperitatibus contingit, vt bona reip. constitutio corrumpatur, celeremque ac liberam correctionem postulet) necesse erat regias ac tyrannicas potestates rursus pro rerum statu in medium proferre conuelatas honestioribus titulis. Sic Thessali, archos; Spartani, harmostas, quasi prouinciarum constitutores appellarunt; quibus regia potestate præditis aliquando pro Regibus vsi sunt. Eademque necessitas compulit & Romanos eum absoluta potestate Dictatores aliquoties in remp. introducere, qui gubernacula soli acciperent. Sed in hoc in primis dictatura Romanorum regno par non erat, quòd non perpetua, vel ad vitam durans daretur; sed præfinito tempore, sex dumtaxat mensium, vltra quod retinere hunc magistratum nefas erat; ne in tanto imperio, si diutumum nimis esset, insolentior quis, aut præter modum arrogans ad tyrannidem aspirare posset. Ea tamen reip. Romanæ fuit felicitas, & ea principum ciuitatis moderatio, vsque ad Sullana tempora, & ciuilia bella, vt plures eorum quibus hæc summa potestas credita est, expeditis, propter quas creati erant difficultatibus, non exspectato semestri, quo gaudere poterant, hoc tanto honore statim vltrò abdicarint. Cuius modestiæ exempla non pauca in annalibus nostris reperies. Abscissus insuper prauæ potentiæ nerus & hac via, quòd pecuniæ publicæ nihil impendere, nisi ex senatu decreto Dictatori licebat. Id tamen postea Iulius Cæsar dictaturam contra morem maiorum assecutus, vt alia, minimè obseruauit, ærario Saturni per vim effracto. Qui deinde sub dictaturæ nomine, donec occideretur, regnauit. Cæterum regia planè Dictatoris potestas in hisce fuit à principio, quòd pro suo arbitratu quoscumque etiam ciues domi belliquè bonis mulctare; exilio, virgis, capiteque plectere; magistratus, quibus vellet, dare vel eripere posset, neque ab eius dicto cuiquam prouocare fas esset. Tale verò vnius imperium mirificè ad res bellicas administrandas, & seditiones ciuiles comprimendas frequenter salutare & necessarium fuisse constat, & veterum scripta abundè testantur. Attamen quia vis eius maxima, summaque potentia erat, non nisi in maximis reip. terroribus, & periculis belli, vel seditionis, aut metu alicuius iradeùm cladis dictatura vrebatur; adeò vt fastis publicis causſas annotare non difficile atque vsurpatum fuerit. Et hæ rales plerunque fuerunt. Rei gerundæ, Seditionis sedandæ, Comitiorum habendorum, & Senatus legendi. Accesserunt progressu temporis aliæ religionis item causſæ, quando placandorum numinum gratia maximis auspicijs opus esset, vt si clauus figendus, quod piaculi genus

Regij nominis odium.

Dictatura regia quasi potestas.

Dictatura necessaria.

Archi. Harmosti.

Dictatura sex tantùm mensium.

Dictatorū veterum moderatio.

C. Iulij Cæsaris tyrannica dictatura.

Regia dictatoris potestas quæ.

Dictator quando, & quare ob causſas creatus.

genus in peſte, & ſeceſſionibus ſalutare putabatur; vel ſi propter prodigia ludi Romani, aut feriæ Latinæ eſſent inſtaurandæ, vt ex annalibus cognoſces diffuſiùs. Reipublicæ verò conſtituendæ cauſa dictaturam primus innaſit L. Sulla, à plebe metu conſternata creatus, neque quiſquam crudeliùs ea poteſtate eſt vſus; vt tunc primùm reipſa ſenſerit populus Rom. dictaturæ vim ac potentiam nimirum in furioſi hominis manu acutum ac ancipitem eſſe gladium. Potuit enim breui ſpacio Sulla tali poteſtate armatus ciuium ad XL. citcirer milia indicta cauſſa trucidare, ciuitates integras proſcribere & euertere, magiſtratus, ſenatum, ac iudicia mutare, tribuniciam poteſtatem tollere, legibusque patrijs abrogatis, leges ex arbitrio ſuo nouas figere & refigere. L. Sullæ exemplum in multis ſequutus eſt C. Cæſar, qui poſt eam libertatem publicam denuò oppreſſit, & licet multo lenior eſſet, dominandi tamen auidiſſimus dictaturam ſæpiùs tepetitam, quoad vixit, continuauit, ac velut perpetuam fecit; auſuſque dicere fuit, Sullam neſciſſe literas, quòd dictaturam tam facilè depoſuiſſet; facetè carpens eius inſcitiam, & imprudentiam in tanta poteſtate reddenda. Verùm hæc in cauſa fuêre, vt ſenatus Cæſare occiſo, occaſione vſus, lege à M. Antonio Conſule lata, dictaturæ nomen, vt tyrannicum aboleuerit, & ſuſtulerit; cuius meminit item Cicero Philippica prima. Neque quiſquam poſtea Romæ Dictator appellatus fuit. Et licet Auguſtus poteſtatem dictatoria maiorem poſtea obtineret, nomen tamen ipſum à populo oblatum conſtantiſſimè recuſauit. Semeſtre igitur fuit legitimum dictaturæ tempus. Quibus tamen hæc poteſtas in annum, rebus poſtulantibus ex S.C prorogata fuerit; veluti M. Furio Camillo poſt bellum Senonicum, in annalibus demonſtrabo latiùs. Hanc verò temporanei regni ſpeciem à Græcis ſumptam opinatur Dionyſius: nam qui αἰσυμνήται apud priſcos vocantur Græcos (ſicut Theophraſtus in commentario de regno narrat) eligebantur à ciuitatibus pro ratione temporum, non ſine præfinito termino, neque perpetui; ſed ad certum ſpacium, quantiſpet reip. poſtulabat vtilitas. Quemadmodum Mitulenæi olim elegerunt Pittacum contra exules Alcæi poëtæ ſocios. Receptior tamen eſt Licinij Macri ſententia, Romanos quippe ab Albanis vicinis, à quibus oriundi erant, dictaturæ exemplum accepiſſe; qui primi poſt Amulij, Numitoriſque obitum, deficiente ſtirpe regia, magiſtratus annuos creârunt cum poteſtate regia, Dictatores appellatos. Iam Tullij Hoſtilij quoque tempore Dictatorem habuerunt Albani Metium Suffetium, eratque illud nomen in Latij municipijs, florente iam imperio Romano ſatis notum; velut ex Pædiano, & oratione Ciceronis pro Milone colligimus, cùm ſcribant Lanuuij Dictatorem fuiſſe factum Milonem flaminis prodendi cauſſa, cùm Clodium occideret. Creabantur autem Romani Dictatores non populi ſuffragijs: ſed iubente ſenatu, ab altero ex Conſulibus noctis ſilentio, captatis auſpicijs, dicebant. Permittebat enim plerumque ſenatus Conſuli penes quem erant faſces, Dictatorem ex conſularibus, quem vellet, nominare (ita enim volebat lex, auctore Liuio, vt conſularis eſſet Dictator) Qui deinde magiſtrum equitum ſibi obſequentem, quem vellet, diceret. Vnde factum, vt & patricij fuerint, quàm diu de plebe Conſules non creabantur. Communicato autem cum plebe conſulatu, ad dictaturam quoque non diu poſtea conſulares plebei admiſſi ſunt, ſicut in annalibus ſuis locis annotabimus. An verò à Conſule dumtaxat Dictator dici poſſet, controuerſum fuiſſe, quo tempore à tribunis militū conſulari poteſtate reſp gubernabatur, docet Liuius libro IIII. vbi à Veientibus prælio victos ob diſcordiam tribunorum militum Romanos reſcit, anno Vrbis CCCXXVII. & trepidatum ciuitate Dictatorem propterea dictum Mam. Aemilium. III. à tribuno militum A. Cornelio Coſſo. Suffiecre namque iudicabant augures conſulari poteſtate eum magiſtratum eſſe, qui Dictatorem diceret. Verba Liuij ſunt hæc: Mœſta ciuitas fuit vinci inſueta, odiſſe tribunos, poſcere Dictatorem, in eo verti ſpes ciuitatis. Et cùm ibi quoque religio obſtaret, ne poſſet niſi à Conſule dici Dictator; augures conſulti eam religionem exemêre. A. Cornelius Dictatorem Mam. Aemilium dixit, & ipſe ab eo magiſter equitum eſt dictus. Aliquando tamen ex ſenatus voluntate ad populum eſt latum, vt quem vellet, Dictatorem iuberet, qui deinde à Conſule diceretur, quemadmodum anno Vrbis DXLIII. contigit. Tum enim populi iuſſu, penes quem comitiorum habendorum ius erat, M. Marcellus Conſul Dictatorem comitiorum habēdorum cauſſa dixit Q. Fulnium Flaccum; qui ex eodem plebiſcito P. Licinium Craſſum ſibi magiſtrum equitum dixit, vt auctor eſt Liuius lib. XXVII. Potrò ptiſcis illis temporibus hoc in vſu non fuiſſe veriſimile eſt, quàm diu nulla à Dictatore ad populum etat prouocatio. Ipſo enim creato, diſſoluebatur, elanguebatque mox aliorum vis magiſtratuum omnium, ceſſabat prouocatio; in ipſo ſolo cuncta imperij ſummi poteſtas permanebat, nec vſquam niſi in eura parendi cuiquam auxilium erat. Tum enim optima lege crearus dicebatur Dictator; velut ex Cicerone, & Sex. Pompeio colligere eſt, ſi ſine comitijs quàm pleniſſimum poſſet imperij ius accipere. Sed poſtquam populi iuſſu dici cœpit, & prouocatio ab eo magiſtratu ad populum data eſt, quæ antea non erat; deſitum eſt adijci, vt optima lege creatus, vt-

Dictatura reipublicæ conſtituenda primū.

C. Cæſar factum dictum de L. Sulla propter depoſitā dictaturam.

Dictatura quādo primùm legibus ſublata.

Quibuſdam dictatura in annum prorogata.

A quibus dictatura ad Romanos peruenerit.

Quomodo, & à quibus Dictatores Romani creentur.

Dictatores patricij primum. Dictatores plebei.

A tribunis militum eam Dictator dictus.

Dictatorem quos populus iuſſit.

Dictator optima lege creatus.

A dictatura ad populum prouocatio.

tus, vtpote imminuto iure priorum * magistrorum populi; Ita enim tunc vocabant etiam Dictatores, vt paulo pòst exponam. Cicero in oratione contra legem agrariam P. Seruilij Rullij tribuni plebis, non minùs manifestè prodit, quinam sint optima lege magistratus, quàm ipsa Sex. Pompei mutila, & mendosa exemplaria, ex quibus iam dicta excerpsimus. Volebat autem Rullus legis agrariæ lator, vti decemviros agris dandis per septemdecim tribus crearet populus; vtique prætor, qui primus esset factus, legem Curiatam auspiciorum, imperijque caussa decemviris ferret. Si verò Curiata lex non præferretur, tum ij decemviri eodem essent iure, quo qui optima lege. Sed audi, quàm pulchrè hæc Rulli postulata tanquam iniquissimà reijciat Cicero. Si hoc fieri potest (inquit) vt in hac ciuitate, quæ lõgè iure libertatis cæteris ciuitatibus antecellit, quisquam nullis comitijs imperium, aut potestatem assequi possit; quid attinet tertio caplre legem Curiatã ferre inbere? Quoniam quarto permittas, vt sine lege Curiata idem iuris habeant, quòd haberent, si optima lege à populo essent creati. Reges constituuntur, non decemviri, Quirites. Igitur sicut cum summa potestate Dictatores illi primi, ita & postea decemviri legibus ferendis sine prouocatione facti, vt optima lege creati dicebantur. Sed hoc magistratus genere intra trienium sublato ob decemvirorum insolentiam ac tyrannidem, lex à M. Duilio tribuno plebis de non creando ampliùs magistratu sine prouocatione, perlata est, anno Vrbis CCCIV. vt qui plebem sine tribunis reliquisset, quique magistratum sine prouocatione creasset, tergo & capite puniretur. Plebs legem scibit, moxq. idem nouà lege sanxerunt Consules L. Valerius, & M. Horatius, Ne quis vllum magistratum sine prouocatione crearet: Qui creasset, eum ius fasque esset occidi, néve ea cædes capitali ooxæ haberetur. Auctor est Liuius lib. III. Deincepsergo dictaturæ quoque potestas prouocationi fuit obnoxia, & hac lege Dnilla mirum in modum debilitata est, populique libertas firmata; qui ipsum iubere Dictatorem ipsius iussa infringere, potestatem circumscribere poterat. Velut bello Punico secundo contigit, quando populus magistrum equitum Dictatori imperio æquauit. Qua ratione factum, vt cuius antè imperio omnes alij magistratus subijciebantur, tum plebeia tribunicia potestas ei supereminere ineiperet; quemadmodum Plutarchus in Fabio, Polybius lib. III. demonstrant. Neque Romæ tantùm creabatur Dictator, sed etiam aliquando in castris; non tamen extra agrum Romanum dici poterat, cuius terminus intra Italiam erat, vt Plutarchus in Marcello, & Liuius lib. XXVII. latiùs tradunt. Quin etiam legimus apud Dionem lib. XXXVI. in oratione Q. Catuli, studiosè maiores cauisse ne extra kaliam esset eum imperio Dictator: vt inuenire oon sit, vlreriùs vnquam constitutum; vnlco (inquit) eo excepto, qui in Siciliam, nullam quidem rem gerẽs, profectus est. A. Atilium Calatinum, opinor, intelligit, qui bello Punico primò Dictatot contra Pœnos exercitum in Siciliam primus duxit, id quod in Liuij epitome libro XIX. legimus. Nomen autem ipsum nonnulli à dictando iure, alij à dictandis futuris magistranbus deducuot. M. Varro à dicendo, dictandoque, cùm ait lib. III. & V. de lingua. Dictator, quòd à Consule dicebatur, cuius dicto audientes omnes essent. Idem scribunt Plutarchus in Marcello, & Dionysius lib. V. Antiquitùs quia Consules, vt dixi, Prætores appellarentur, Dictator item quia eius maxima potestas, Prætor maximus vocabatur. Quemadmodum vetusta illa lex de clauo pangendo docet, cuius Liuius lib. VII. meminit. Sicut autem magister equitum auctore Varrone appellatus est, quòd summa huius potestas in equites, & accensos; ita Dictator, quia summam potestatem habebat in populum, magister etiam populi est appellatus. Reliqui verò, quòd minores quàm hi magistri essent, dicti sunt magistratus, vt ab albo albatus. Magistrum populi itaque nominat rectè Dictatorem Sex. Pompeius loco iam antè dicto, & Cicero de legibus tertio, dicens, Consuli, prætori, magistro populi, equitumque ius est eum patribus agendi. Idem Seneca ad Luellium epistola CIX. Prætera notat eum (inquit) quem nos Dictatorem dicimus, apud antiquos magistrum populi. Hodieque id extat in auguralibus libris, & testimonium est, quòd qui ab illo nomioatur, magister equitum est. Eam verò fuisse horum duorum coniunctionem tradit Dionysius, vt ad sua vsque tempora Dictator sine magistro equitum non fuerit. Hoc tamen semel bello Punico secundo, post cladem Cannensem senatus legendi caussa contigisse, ac demum occupata rep. à C. Cæsare neglectum fuisse cognoscimus. Iurisconsulti postea dictaturam, Augustali imperio; magisterium equitum, præfecturæ prætorij eõparârunt, quemadmodum Aurelius de officio præfecti prætorio, libro digestorum primo testatur, Item Pomponius de origine iuris. Dictatoribus (inquit) magistri equitum sic iungebantur, quomodo Regibus tribuni Celerum. Quod officium ferè tale erat, quale hodie præfectorum prætorio. magistratus tamen habebantur legitimi. Hinc Eutropius Valenti Augusto scribens, Neque quicquam, ait, similius potest dici quàm dictatura antiqua huic imperij portati, quam nunc tranquillitas vestra habet; maximè eùm Augustus quoque Octauianus, & antè eum C. Cæsar sub dictaturæ nomine, atque honore regnauerint. Sed vt huic ar-

* magistratus in vniuersum.

X. viri legum ferendarum caussa optima lege creati.

Duilia lex de prouocatione.

Valeria Horatia lex de prouocatione.

Dictator etiam in castris, sed in agro Romano solum dici potuit.

Dictator vnde.

Dictator prætor maximus dictus.

Magister equitum vnde.

Dictator quare magister populi.

Dictator sine magistro equitum quando.

Ornamenta, atque insignia dictaturæ.

gumento finem Imponam, erant dictaturæ insignia atque ornamenta hæc. Purpura, fasces cum securibus viginti quatuor, & equi phalerati, auctore Dionysio lib. x. Equo tamen vehi, lege vetusta Dictatori prohibitum erat; siue quòd maiores pedestribus copijs vires inesse arbitrarentur, & propter hoc Dictatorem ipsum velut ducem inter pedites manere volebant, locumque non deserere suo exemplo vnumquemque exhortati; siue quoniam maxima, summaque sit Dictatoris potestas, in hoc voluerint tamen populo infestiorem videri, vt inter ciues suos, pedes semper versaretur. Refert Plutarchus, Q. Fabium Maximum, qui Cunctator appellatus fuit, accepta dictatura primùm à senatu petijsse, vt equo vti sibi liceret: quod honoris ergò ipsi concessum. Ideoque Dictator rei gerundæ caussa in prouinciam abiturus ad populum ferre solet, vti equum ascendere sibi liceret. Hoc enim ex Liuij xxiii. colligimus. Et Dictator (inquit) M. Iunius rebus diuinis perfectis, laroque, » vt solet, ad populum, vt equum ascendere liceret, ab Vrbe profiscitur. Habebant & hoc » dictatura functi honoris, quòd ludos publicos prætexti spectare possent. Sic enim de » M. Claudio Glicia memoriæ proditum est, qui bello Punico primo Dictator à P. Claudio Cos. In maximo reip. periculo dictus est; & quamuis confestim à senatu, ob humilitatem conditionis, abdicare iussus esset, nihilominus ludos prætexratus deinceps spectauit, vt Liuius lib. xix. Verùm non attinet hoc loco quæcunque ad dictaturæ rationes spectant anxiè in vnum congerere; in annalibus enim suis locis occurrent plurima, quæ studioso frustra hic viderentur repetita.

Quæ Dictatorem equo vti lege prohibitum.

Q. Fabius Maximus Dictator primus equo vectus.

Dictaturæ priuilegium.

Quæstores.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

P. Minucius. //. f. //. n. Augurinus. Q. Sulpicius. //. f. //. n. Camerinus. Cornutus.

Minucius nono, Sulpicius anno vndecimo deinde Cos.

ANNI. P. R. C. CCLIII.

Consules

Ser. Sulpicius. P. f. //. n. Camerinus. M'. Tullius. //. f. n. Lõgus. In. mag. mort. est

SIc rectè nominat Consules Dionysius. In Cassiodoro & Liuio cognomina omittuntur, quæ exprimuntur in tabulis Græcis. Sed incorrectissimè quædam Liuij, & Cassiodori exemplaria, Setuilius Sulpicius produnt, vnum Consulem; cùm ex his neutrum sit prænomen, sed ambo diuersarum gentium nomina. Sic etiam alter ibidem mendosè, M. Maulius Tullus appellatur. Io. Zonaras in secundo historiarum volumine dictaturæ initium describpturus, Ser. Sulpicio (inquit) & M. Tullio Coss motum rursus à Latinis » contra Romanos bellum. Sed vbique pro Marco reponendum Manij prænomen, quòd » Tullium Consulem habuisse, non solum testatur Dionysius, sed etiam Cicero in Bruto de claris oratoribus, quo loco historias veteres familiarum adulatione depranatas fuisse dicit. Quum homines humiliores (inquit) in alienum eiusdem nominis infunderentur genus; » vt ĩ ego me à M'. Tullio esse dicerem, qui patricius eum Ser. Sulpicio Consul anno x. post » Reges exactos fuit, Manius autem prænomen ad differẽtiam Marci, non M. litera, sed hoc » charactere M'. ab antiquis scribitur. Quod restahrut tam marmora passim ahtiqua, quàm veterum nummismata, in quibus frequenter ita notatum occurrit. In hoc atque alijs etiam omnibus antiquorum diligentiam imitati velim studiosos, atque in primis id curæ esse typographis, qui in veterum libris ad fidem reddendis operam nauant.

Historia veterum familiarum adulatione depranata.

Differentia veterum Marci & Manij prænominum.

Fidenates à Romanis defecti.

Fidenates Tarquinij instinctu defecêre: Obsessi sunt itaque cum válido exercitu à M'. Tullio Cos. Dum autem Latini legationibus proijs intercedunt, Tarquinius eá occasione apud plebis pauperrimos seditionem, & per seruos corruptos proditionem in Vrbe periculosam struere conatus est. Sed fato quodam detecta fuit per coniurationis etiam præcipuos. Itaque huic malo statim occurrit Consul Sulpicius, & de noxijs omnibus supplicium sumpsit. Ob detectam verò coniurationem fœlleiterque impeditam & vindicatam, S. C. est factum vt lustraretur ciuitas; ludique decreti in triduum, quibus M'. Tullius Cos. è sacro curru in ipso circo prolapsus, tertio post casum die mortuus est. In reliquum verò anni tempus, quod exiguum fuit, solus Sulpicius magistratum gessit. Vide Dionysium libro v. Liuius autem nihil hoc anno memoria dignum gestum fuisse scribit.

Coniuratio Romæ detecta.

Mors M'. Tullij Consulis.

Quæsto-

Quæstores

//. //. //. f. *//.* n. *//.* *//. //. //.* f. *//.* n. *//.*

C.Iulius. *//.* f. *//.* n. Iulus. M.Valerius.M.f.Voluſi.n. Voluſus.

Iulius xi, hinc anno ſequitur Cos. Valerius conſulatum non geſſit. Clarus tamen Senator fuit, qui altero ab hinc anno cenſuit in ſenatu remittenda plebi debita eſſe, vt Dionyſius lib.v. Videtur igitur ad minus quæſtor fuiſſe. Liuius item eius lib.ii. meminit, ſed mendosè Fuſius, pro Voluſus, in exemplaribus quibuſdam vocatur. Patrem habuit Poplicolæ primi Cos. fratrem M. Valerium Voluſum conſularem ac triumphalem. Ipſe autem augur peſte mortuus eſt anno ccxc. teſte Liuio lib. iii.

ANNI. P. R. C. CCLIV.

Conſules

P. Veturius. *//.* f. *//.* n. Geminus. T. Aebutius. T. f. *//.* n. Elua.

PER diphthongon ſcribunt Græci Αἴβουτιος vt extat apud Dionyſium; ſed malè ibidem adeſt Publij prænomen. Item maius mendùm in cognomine, quod ἐλιὰλβας ſcribitur, ſed rectiùs in Græcis tabulis noſtris ἔλβων habetur. Et Dionyſius alibi lib.v. ipſum inter conſulares legatos nominans T. Aebutium T.f Eluàm appellat. Alteriùs autem Conſulis prænomen mirè variatur apud auctores: ſed Publij magis placet, quòd in eodem exprimendo Plutarchus in Poplicola congruat Dionyſio; licet in Liuij nonnullis exemplaribus Cáius, in álijs verò Cneus reperiatur, in Caſſiodoro autem Lucius.

His Coss. ait Liuius Fidenas obſeſſas, Cruſtumeriam captam, Prænestinos ab Latinis ad Romanos deſciuiſſe, & memorabilem illam pugnam contra Latinos ad lacum Regillenſem Dictatore A. Poſtumio Albo, & T. Aebutio Elua magiſtro equitum accidiſſe. Vtſum eſt tamen Dionyſio bellum hoc cum dictatura & triumpho Poſtumij in annum tranſferre CCLVII. quo Conſul ipſe Dictator creatus eſt, atque rectiùs, ſi leges ſpectemus, quum Poſtumius non antea Conſul fuerit; & lex ipſa de Dictatore creando primùm lata conſularem dicere iubebat, quemadmodum antea ex Liuio demonſtrauimus.

Fidenæ. Cruſtumeria. Prænestini à Latinis ad Romanos deſciuiſſe.

Latinos Fidenatibus obſeſſis auxilia miſiſſe, Sex. Tarquinium Signiam Rom. coloniam fruſtra oppugnaſſe ſcribit Dionyſius in fine lib.v.

Signia colonia Rom.

Quæſtores

//. //. //. f. *//.* n. *//.* *//. //. //.* f. *//.* n. *//.*

P. Pinarius. *//.* f. *//.* n. Rufus. Mamercinus. Sp. Nautius. Sp. f. Sp. n. Rutilus

Conſules ambo Pinarius decimo, Nautius vndecimo deinceps anno fuêre. Hic frater videtur fuiſſe C. Nautij Rutili. ii. viri ſacrorum, qui in Capitolinis Cos. ii. extat.

ANNI. P. R. C. CCLV.

Conſules

T. Lartius. *//.* f. *//.* n. Flauus. ii. Q. Cloelius. *//.* f. *//.* n. Siculus

ITA nominat Conſules Dionyſius, & correctè ſcribitur Lartius; Cognomen verò non Flauius, ſed Flauus eſt, ſicut & illud exprimunt tabulæ Græcæ, φλάβου. τὸ. β. Qui numerus item in Liuio, & Caſſiodoro reſtituendus eſt: nam hic ſecundus T. Lartij Flauij conſulatus eſt, quem Marianus rectè annotauit. Hulc anno Liuius nihil hiſtoriæ attribuit. Dionyſius autem in fine lib.v. Fidenatum his Conſulibus deditionem, Latinorum in agro Ferentino concilium, & conſpirationem contra Romanos atque dictaturæ initium enarrat, alios ſcilicet quàm Liuius ſequutus annales.

Fidenarum deditio facta. Latini conſpirant aduersus Romanos.

Quæstores

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
M.Claudius.//.f.//.n.Craſſinus.Regillenſis. L.Geganius.//.f.//.n.Macerinus

M. Claudius vel frater vel cognatus videtur fuiſſe Ap. Claudij primi, atque auus Ap. Claudij x. viri, vt colligere eſt ex fragmentis Capitolinis, & Geganius frater T. Geganij conſularis Hunc legatum ad fruges emendos è ſenatu in Siciliam miſſum anno CCLXI. refert Dionyſius lib. VII. Neuter horum Conſul eſt factus.

ANNI. P. R. C. CCLVI.

Conſules

A.Sempronius.//.f.//.n.Atratinus. M.Minucius.//.f.//.n.Augurinus.

RECTE recenſentur hi Conſules à Dionyſio libri VI. principio, Liuius, Caſſiodorus, & Marianus Scotus cognomina omittunt, quæ ſola recenſent tabulæ Græcæ.

Saturnalia primum inſtituta, & templum Saturni dedicatum.

Hoc anno Saturnalia primùm inſtituta, & templum Saturni dedicatum fuiſſe auctores ſunt Liuius & Dionyſius. Inducię tum Latinis fuêre, & ſuſpenſa de debitis atque vſuris ex S.C. iuriſdictio cohibebat in Vrbe motus pauperum remiſſionem debitorum, ac tabulas nouas flagitantium. Itaque memoria dignum nihil domi foriſve eſt geſtum. Sed aliud quoque S.C. vtile, propter inſtans bellum plebem ſanciſſe refert Dionyſius, Vti mulieres Latinæ Romanis nuptæ, aut Romanæ, quæ Latinis, ſi eis videretur, intra certum diem, aut domum ad parentes redire, atque è liberis fœminas innuptas ſecum ducere; vel, ſi mallent, apud coniuges manere poſſent. Qua lege publicata, Romanæ penè omnes è Latio Romam ad parentes reuerſæ ſunt; Latinæ in Vrbe nuptæ, duabus exceptis, omnes maritos prætulerunt patriæ, ominc auſpicatiſſimo futuræ victoriæ.

Quæſtores

//. //. //. f. //. n. //. //. .//. //. f. //. n. //.
C.Aquilius.//.f.//.n.Tuſcus.Procul. Virginius.//.f.//.n.Tricoſtus. Rutilus

C. Aquilius decimo, Proculus Virginius vndecimo dein anno Coss. reperientur.

ANNI. P. R. C. CCLVII.

Conſules

A.Poſtumius.P.f.//.n.Albus.Regillenſis.T.Virginius.//.f.//.n.Tricoſtus.

A. Poſtumius. P. f. //. n. Albus Regillenſis Dict.
T. Aebutius. T. f. //. n. Elua. Mag. eq.
Rei gerundæ cauſſa.

IDEM annus præter Conſules habnit & Dictatorem, propter belli Latini grauiſſimi metum. Alter è Conſulibus Virginius natu grandior collegam Dictatorem dixit, & is T. Aebutium conſularem magiſtrum equitum ſibi adſumſit. Virginio Cælimontani quoque cognomen tribuunt tabulæ Græcæ, quas verò Cuſpinianus adducit, Tricoſtum appellant. Vtrumque cognomen Virginijs familiare fuit antiquitus. Porrò in Plutarchi Poplicola Poſtumij cognomen mendosè βαλέος ſcribitur.

Prælium ad lacum Regillenſ.

His verò Conſulibus pugnatum fuiſſe à Poſtumio Dictatore cum Latinis ad Lacum Regillenſem memorabili illo prœlio ſcribit Dionyſius lib. VI. & apud quoſdam ita inueniri, teſtatur etiam Liuius. Quapropter dictaturam eius cum triumpho ex auctoritate Dionyſij (vt ſuprà diximus) in hunc annum retuli, alioquin enim non conſularis eſſet Dictator Poſtumius, id quod ex lege ramen requirebatur. Prœlium autem Regillenſe diffuſiùs narrant Liuius lib. II. Dionyſius in principio ſextl, Plutarchus in Poplicola, ad quos ſtudioſum lectorem remitto. Veluti etiam ad Florum libro I. cap. XI. Auctorem de viris illuſtribus, & alios.

Quæſto-

Quæstores

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

T. Sicinius. //. f. //. n. Sabinus. Q. Fabius. K. f. //. n. Vibulanus.

Sicinius nono, Fabius vndecimo post hunc anno fuêre Coss. Hic trium fratrum Kæsonis Fabij filiorum vnus fuit; vt ex Capitolinis Fastis ostendemus. Omnes enim sæpius ad consulatum peruenere.

A. POSTVMIVS. P. f. //. n. Albus. Ann. CCLVII.
REGILLENS. dictat. primus. de Latineis. //. //. //.

Triginta tria ferè Latinorum milia in prœlio ad lacum Regillensem occisa, vel capta fuisse, Dionysius auctor est. Cecidere autem duces Latinorum insigniores omnes, Sex. & T. Tarquinij, duo Superbi Regis filij, Octauius Mamilius eiusdem gener. Ex Romanis autem duo consulares legati M. Valerius Poplicolæ frater & T. Herminius. Duo item iuuenes P. & M. Valerij Poplicolæ filij, dum patrui mortem vindicare studiosius conantur, vltrò in hostium densos cuneos prorumpentes. Capta post prœlium vno impetu castra Latinorum. Pugnatum autem fuisse Idibus Quinctilibus testis est idem Dionysius, eoque die quotannis postea in honorem Castoris & Pollucis, quòd in prœlio Romanis apparuissent, equites Romani Capitolium pompam ducere solêre. Expressêrunt etiam huius præclaræ victoriæ memoriam eiusdem gentis ac familiæ posteri, in honorem suæ domus ac stirpis in argenteis nummis. Quorum in quibusdam in vna parte referunt Romæ deæ caput galea rectum alata, laureaque coronatum; in alijs idem caput sine galea, cuius comam laurea sola cingit. Adest nomen ROMA. In altera nummi parte visuntur Castor & Pollux pileati stantes cum hastis erectis, ex marmoreo cratere potum equis suis præbentes. Qui crater, cùm pletumque sit fontium conceptaculum, Iuturnæ nymphæ, fontem in foro designat; vbi post prœlium Romæ visi eâ specie victoriam primi nunciarunt. In his adscripta sunt eorum nomina, qui cudi curarunt. A. ALBINVS. vel. A. ALBINVS. C. F.

Quot Latinorum cæciderint.
Duces Latinorum cæsi.
Qui Romanorum cecidere.
Idibus Quinctilibus solemnis ob victoriam equitum translatio in honorem Castoris, & Pollucis Albinorum de hac victoria.
Iuturnæ fons.

Triumphi autem meminit Liuius, adijcitque pronunciasse dictatorē militibus præmiā; qui primus, qui secundus castra hostium intrasset. L. autem Piso in annalibus tradit, A. Postumium Dictatorem primum auream ex præda dedisse coronam ei, cuius maximè opera Latinorum castra fuerant expugnata; sed ejus nomen ignoratur, vt refert Plinius libro XXXIII. cap. II. Plutarchus autem in vita Coriolani, vbi huius pugnæ meminit, scribit Cn. Marcium, qui postea Coriolanus dictus est, iuuenem adhuc, hoc in prœlio spectante Dictatore strennuè admodum dimicasse, ciuemque Rom. succumbentem, aduersario eius occiso, è morte liberasse, idcirco post victoriam ciuica corona donatum fuisse. Ipse etiam Coriolanus in oratione ad legatos Rom. pacem rogantes illud ita refert apud Dionysium libro VIII. „ Prima (inquit) militiæ rudimenta posui adolescens admodum quando cōtrà Reges vi reditum quærentes pugnauimus. Ex eo prœlio ciuicam coronam retuli, donatus „ ab Imperatore ob ciuem seruatum, & hostem occisum. In ipsa tamen huius anni historia Dionysius obiter dumtaxat sequenti post pugnam die coronasse Dictatorem omnes dicit, qui præclaram pugnando operam nauassent. Triumphum autem postea describit ita. Dictator humatis (inquit) suorum cadaueribus, & exercitu lustrato, triumphans in Vrbem „ redijt. In qua pompa plurimus plaustris transuecta sunt hostium arma, & militaris supellex, captiuorum quinque milia traducta, & quingenti. De prædæ decimis ludos, & sacra „ dijs fecit quadraginta talentorum impendio; & ædem locauit Cereri, Libero, & Liberæ, „ ob annonæ inopiam subleuatam. Cum Latinis deinde pacem flagitantibus fœdus renouatum est biennio postea, ob fidem bello Volsco demonstratam. Hæc lib. VI. Dionysius aliquanto diffusiùs, & Liuius lib. II.

Castrensis corona prima ex auro.
Ciuicā corona.
Triumphus A. Postumij Dictatoris.
Ædes Cereri, Libero & Liberæ.
Fœdus cum Latinis.

ANNI. P. R. C. CCLVIII.

Consules

Ap. Claudius. //. f. //. n. Sabinus. Regillensis. P. Seruilius. P. f. //. n. Priscus.

CLAVDIO Consuli prænomen Appij attribuūt Liuius, Dionysius, Cicero de Oratore lib. I. Marianus Scotus, & Cassiodorus. Plinius etiam lib. XXXV. cap. III. vtrumque „ nominat, & Claudium, sicut cæteri, sub prænomine Appij. Suorum clypeos (inquit) in sacro vel publico priuatim dicare, primus instituit, vt reperio, Ap. Claudius, qui Consul cum „ Seruilio fuit, anno Vrbis CCLIX. Hæc Plinius, qui Liuij, atque Dionysij supputationem se-

quitur,& anno vno plerumque à Capitolinis tabulis discrepat. Hunc principem Claudiæ gentis Romam è Sabinis commigrasse diximus, quem & Liuius postea Consulem factum indicat lib. III. In oratione C. Canulei trib. plebis. Claudiam (inquit) gentem post Reges » exactos ex Sabinis non in ciuitatem modò accepimus, sed etiam in patriciorum numerum. Ex peregrino patricius, deinde Consul fiet? eiui Rom. si sit ex plebe, præcisa consulatus spes erit?

Mors Tarquinij superbi Regis Sabinorum ac discordia ciuium.

Tarquinius Superbus Cumis in exilio mortuus est. Eo nuncio erecti patres, erecta plebs; sed patribus nimis luxuriosa fuit lætitia. nam plebi iniuriæ à primoribus fieri cœpere, cùm iudicia de vsuris & debitis, finito bello Latino, mox restituerentur: pauperesque passim ciues à fœneratoribus in vincula & seruitutem raperentur. Hinc pernicioſum odiũ conflatum est, ingensq. in ciuitate est orta discordia, quæ sæpiùs deinde remp. turbauit. Signia

Actio Mercurij.

colonia iterum deducta, Romæ tribus auctæ sunt, atque ædes Mercurij dedicata à M. Plætorio, Bellum Volscum & Sabinorum irruptionem, Aurunconsque ad Ariciam prœlio contusos, Seditionem insuper plebeiam contra patricios propter addictos, & nexos æris

Mors Pythagoræ philosophi.

alieni causſa, latissimè describunt Liuius lib. II. Val. Max. lib. IX. cap. III. & Dionysius libro VI. Pythagoram philosophum his Coss. mortuum scribit Marianus Scotus.

Quæstores.

M. M. M. f. M. n. M. M. M. M. f. M. n. M.
Ser. Cornelius. L. f. M. n. Maluginensis. L. Aemilius. Mam. f. M. n. Mamercinus.

Ambo Coss. sequentur, Cornelius abhinc decimo, Aemilius autem anno vndecimo.

ANNI. P. R. C. CCLIX.

Consules

A. Virginius. A. f. M. n. Tricostus. Cælimontanus. T. Veturius. M. f. M. n. Geminus. Cicurinus.

LIVIVS, Cassiodorus, & Marianus Scotus nulla addunt cognomina his Consulibus. A Dionysio nominantur plenius A. Virginius, A. f. Cælimontanus, T. Veturius Geminus. Tabulæ igitur Græcæ Cælimontanum & Geminum non malè suggerunt, Asconius item in Cornelianam de maiestate A. Virginium Tricostum, & L. Veturium Cicurinum Consules memorat, prænomen Veturij varians; nisi error sit (vt suspicor) exemplaris, qui magis liquet in cognomine; nam Corumius, pro Cicurino reperitur. Cæterùm ne diuersitas illa cognominum in his Consulibus scrupulum lectori iniiciat, intelligendum quòd Tricostus, & Cælimontanus in vnum cadunt Virginium: veluti etiam Geminus & Cicurinus in Veturium. Etenim non ratum fuisse, vt geminata eidem attribuerentur cognomina, facilè ex sequentibus patebit.

Seditio vrbana.

Seditio in Vrbe mota ob nexos æris alieni causſa gliscens indies magis, Volscis, Æquis, & Sabinis occasionem dedit bellum mouendi; senatui verò in tantis reip. terroribus Dictatoris creandi. Creatus autem

M'. Valerius. Volusi. f. M. nepos. Qui. in. hoc.
honore. Maximus. appellatus. est. Dict.
Q. Seruilius. P. f. M. n. Priscus. Mag. eq.
Seditionis. sedandæ. &. rei. gerundæ. causſa.

Duplex periculum Dictatore requirebat.

Imminebant enim vndequaque hostilia portis arma, discordia insuper intestina in Vrbe sæuiebat, plebe contra nobilitatem, ob graueas alienum tumultuante, & nomina militiæ dare pertinaciter recusante. Quæ causſæ satis graues visæ sunt senatui, vt hoc magistratu egeret resp. qui absoluta potestate, tàm seditionem in Vrbe sedaret, quàm bellum geteret. Vtrumque satis rectè executus est Dictator M'. Valerius: Nam propter bellum fœliciter confectum, huic etiam concilia tàm inter patres, ac plebem concordiæ gloriam attribuunt Cicero In Bruto, Val. Max. lib. VIII. cap. IX. Zonaras & Plutarchus in Pompeio.

Valeria gens unde primum Maximi cognomen.

Eamque ob causſam Maximi cognomentum meruisse volunt; quod idem in filio, posterisque reliquit. Alios sequuti annales Liuius & Dionysius, antè se dictatum M'. Valerium abdicasse referunt, quàm plebs in Sacrum montem secederet. Ipsum verò plebem gratissima oratione primùm placasse, atque edicto pron ulgato, ne quis eiusem militare volentem vinctum aut clausum teneret; neve quis militis, donec in castris esset, bona possi-

deret,

deret,aut venderet,liberos, hæredésve moraretur. Delectum deinde militum haud difficilem habuisse,decem conscriptis legionibus. Sed bello quoque feliciter confecto, cùm triumphasset ad senatum de nexis rettulisse, vt se facturum antè plebi pollicitus fuerat. Qua relatione à patribus reiecta,plenum Indignationis dictatura semet abdicasse. Consules nihilominus sacramento militem non soluentes, per caussam renouati ab Aequis belli legiones educi ex Vrbe iussisse. Quo facto maturatam esse seditionem,& Sicinio quodam auctore totum Rom.exercitum iniussu Consulum trans Anienem sublatis signis secessisse, atque in Sacro monte castra communisse.

Prima populi secessio in montem Sacrū, auctore L.Sicinio.

Quæstores.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

C.Minucius. //.f. //. n. Augurinus. Sex. Furius. //.f. //. n. Fusus.

C.Minucius concionem priuatus habuerat post Reges exactos, de bonis eorum non reddendis,vt refert Plutarchus in Poplicola. Ad consulatum non peruenit. Sex.Furius sexto pòst anno Cos.fuit.

M'. VALERIUS. Volusi. f. //. n. Maximus. ann. CCLIX.

Dict. de Sabinis. //. //. //.

Non immeritò torsit aliquando studiosos cùm legerent apud Liuium,M.Valerium Volusi f.hoc anno Dictatorem creatum,& in Dionysio M.Valerium fratrem Poplicolæ primi Consulis; cùm tamen ex ijsdem auctoribus constet,M.Valerium Poplicolæ fratrem legatum consularem antea in prœlio ad lacum Regillensem occubuisse. Hic verò Dictator, auctore Liulo,non consularis factus. Verùm fragmenta Capitolina illud scrupuli tollunt genuinum huius Dictatoris Valerij prænomen in triumpho præferentes. Manium enim Valerium vocant,alterumque Poplicolæ fratrem fuisse monstrant: non qui bello Latino cecidit. Ideoque ipsum hoc Manij prænomen in Liuio, Dionysio, Ciceronis Bruto, Zonara, Orosio,alijsque auctoribus corrigendum est. Dictator igitur M'. Valerius,seditione in Vrbe composita,tripartito exercitu in hostes mouit. In Volscos A.Virginium Consulem misit, qui hostibus mox prœlio victis, Velitras nobile eius gentis oppidum expugnauit. Aequi à T.Veturio Cos.lacessiti pugnam detrectauêre, iugis montium sese continentes. Castra tamen eorum expugnata sunt,& aliquot vibes deditæ. Volscis autem deuictis Veliternus ager ademptus est. Velitras coloni ab Vrbe missi,coloniaque deducta. Dictator Valerius Sabinos aggressus prœlio fudit,castris exuit; & re passim feliciter gesta triumphans,ex more in Vrbem redijt,vt auctor est Dionysius. Cuius item triumphi vestigia permanent in Capitolinis fragmentis. Meminit & Liuius, allijcitque Dictatori, supra solitos honores,locum in circo, atque posteris eius ad spectaculum,sella curuli ibidem posita,datum fuisse. Ait etiam Prædianus in Pisonianam ex Antiate sic: Valerio Maximo(vt Antias tradidit)inter alios honores, domus quoque publicè ædificata est in Palatio; cuius exitus quò magis insignis esset, in publicum versus declinaretur, hoc est, extra priuatum aperiretur. Quem honorem Poplicolæ fratri concessum quoque fuisse, ex Plinio,alijsque diximus. An alios gesserit magistratus non liquet. Augurem mortuum anno CCXC.Liuius testatur libro tertio,vbi item corrigendum est eius prænomen.

Liuius & Dionysius reconciliati.

Volsci victi. Velitræ expugnatæ.

Augurum castra capta. Velitræ colonia Sabini victi.

Honores M'. Valerij præter triumphum.

ANNI P. R. C. CCLX.

Consules

Sp.Cassius.//.f.//.n.Viscellinus.II.Postumus.Cominius.//.f.//.n.Auruncus.II.

Lustr. fecerunt. VII.

HI ETIAM antè Consules fuerant. Nominantur item à Cicerone pro Cornelio. Per secessionem plebis (inquit Liuius) hunc secundum consulatum inierunt, Kal. Septembribus,citiùs nempe quàm consuetudo erat; vt maturiùs de plebis reditu referrêt ad senatum, quemadmodum auctor est Dionysius, qui his Consulibus plebem patribus reconciliatam, opera & oratione Agrippæ Menenij, primosque tribunos plebis creatos fuisse scribit; atque ita demum pace domi parta,delectu à Consulibus habito, Cominij ductu bellum Volscis illatum. Quibus prœlio profligatis Longulam & Polusca oppida eorum capta, Coriolos munitissimam vrbem vi expugnatam esse præcipua Cn. Martij virtute,

Plebs patribus reconciliata per Agrip. Menenium.

Bellū Volscū. Longula. Polusca, Coriolī, vrbes captæ.

Cn. Marcius cur dictus Coriolanus

tute, cuius solius opera victoriam cùm in prœlio, tum in vrbis expugnatione obtinuerunt Romani, vnde Coriolanus est appellatus. Vide præter suprà scriptos etiam Plutarchum in Coriolani vita. Val. Max libro III. cap. III. Zonaram, Auctorem de viris illustribus cap. XIX. Florum, Eutropium, & alios. In Vrbe Sp. Cassius Cos. interim ædem Cereris, Liberi, Liberæque ad finem Circi Maximi dedicauit, votam bello Latino ab A. Postumio Dictatore, vt Dionysius libro VI. memorat. Fœdus insuper cum Latinis populis societate renouata scribit ictum fuisse; quod & Cicero in oratione pro L. Balbo, & Liuius testantur, illudque suo tempore in columna æuea incisum post Rostra extitisse dicunt. Quod tale fuisse Dionysius idem tradit:

Aedes Cereris, Liberi, & Liberæ.

Fœdus cū Latinis ictum renouatū, columnæ incisum.

Romanis. Latinisque. socijs. æterna. pax. esto. neque. ipsi. inter. se. bellanto. nec hostes. inducento. neve. ster. præbento. At. bello. oppressis. opem. omnem. ferento. Manubiarum. ac. prædæ. partem. æqualem. habento. Priuatarum. litium. iudicia. intra. decimum. diem. finionto. forumque. seruato. eius. populi. vbi. contractum. fuerit. Fœderis. legibus. nihil, addonto. demontoue. nisi. ex. poplico. vtriusque. populi. consensu.

Ferijs Latinis tertius cur dies additus.

In hasce pacis ac societatis conditiones iuratum more solemni, ferijsque Latinis dies tertius est additus, vt auctore est idem Dionysius; cùm ob renouatam cum Latinis societatem, tum ob ciuilem discordiam sublatam. Agrippam verò Menenium, qui patribus plebem reconciliauerat, eodem anno mortuum, & publico sumptu magnificè sextantibus à plebe collatis sepultum, Liuius & Dionysius auctores sunt. Vide etiam quæ de eadem re scribit Auctor de viris illustribus. Breuiter autem totius anni huius gesta complectitur Dionysius libro VIII. in oratione Sp. Cassij quam habuit in tertio consulatu post triumphum. Solus autē Dionysius in fine lib. VI. huius census atque lustri mentionē facere videtur, cùm scribat ab his Consulibus censa fuisse ciuium capita ampliùs c x ∞. Multò minor profectò hæc ciuium summa est, quàm lustro superiore fuerat. Rursum meminit lib. IX. centum decem milia ciuium hoc lustro censa fuisse, eorum qui pubertatem attigissent. Mulierum autem impuberum, inquilinorum, seruorumque triplum tantum, quantum ciuium. Atque hoc lustrum fuisse VII. ex sequenti octauo constabit. Liuius autem ad alia festinans tecentiora, huius vetustæ historiæ potiorem (si dicere licet) partem, census & lustra, è quibus statum reip. ac incrementa vel damna in primis cognoscere est, vt & alia magistratuum acta plurima, consultò transilijsse videtur.

Mœn. & sepulcra Agrippæ Menenij.

Lustrum Vrbis VII.

TRIBVNI PLEBIS PRIMI.

L. Sicinius. L. f. ..n. Bellutus. L. Iunius. C. f. ..n. Brutus Bubulcus.

PLEBS Romana (quemadmodum dixi) anni superioris exitu propter nexos ob debita grauiter à patribus dissentiens, Vrbe relicta iniussu Consulum, Sicinio quodam auctore in Sacrum montem cum armis secessit; atque ibidem trans Anienem amnem, tertio ab Vrbe miliario, castra munijt. Huius verò deinde anni initio Sp. Cassio, Pollumo Cominio Coss. demum conditionibus inita concordia senatui reconciliata est per Agrippam Menenium facundum virum; & lex, quam sacratam vocant, senatu permittente, est lata. Vti plebs haberet suos annuos magistratus sacrosanctos, quibus auxilij esset latio aduersum Consules, magistratus quosuis, atque nobilitatem; néve cui patrum capere eum magistratum liceret. Duos autem tribunos in Sacro monte creatos esse ab initio, Cicero in oratione priore pro C. Cornelio tradit, sequutus Sempronium Tuditanum, & Pomponium Atticum, ex quorum annalibus primos nominat Pædianus, L. Sicinium L. f. Bellutum, L. Iunium C. f. Paterculum. Hos sequitur etiam Suidas, Siciuium & Brutum nominans; atque ideireo mihi suspectum Paterculi cognomen est apud Pædianum, vt mendosum, & alienum à Iunia gente, viderunque potiùs legendum esse Brutus Bubuleus non Paterculus. Dionysius enim ipsum L. Iunij nomen commune cum Regum expulsore habuisse scribit, affectasse, & vsurpasse etiam Bruti cognomen: vt videretur ita infestus optimatum tyrannidi, vt ille Regum fuerat. Iraque & nos in hac prima magistratuum paucitate duos dumtaxat quotannis adducemus; donec ex L. Pisonis sententia Liuius quinque primùm creatos fuisse memorat, vt suo loco postea annorabo. Nec dissentire admodum videtur ipse Liuius, duos primùm creatos C. Licinium, & L. Albinum (vt eos appellat) tres collegas sibi coopratse scribens, in his Sicinium seditionis auctorem, de duobus reliquis, qui fuerint, minùs conuenire. Sunt tamen auctores, qui tres primùm creatos fuisse voluut. Ex quibus Ausonius poëta sic cecinit: in Grypho temarij numeri

Agrip. Menenius.

Lex sacrata.

Tribuni plebis primum duo.

Pædiani locus.

Martia

Martia Roma triplex, equitatu, plebe, senatu,
Hoc numero tribus, & Sacro de monte tribuni.

Dionysius & Plutarchus, primùm comitijs curiatis quinque tribunos creatos asserunt, singulos ex singulis classibus: recenseríque Dionysius, L. Iunium Brutum, C. Sicinium Bellutum, P. & C. Licinios, & C. Icilium Rugam. Hæc est annalium diuersitas in re antiquissima, nos autem (vt dixi) ex plurium sententia duos in primis adducemus, cæteros ab alijs nominatos, cùm ex primis tribunis, eos quoque fuisse opinione receptum sit, sequentibus annis etiam adiungemus. Hoc autem loco nonnulla de huius magistratus tatione, & potestate sunt adscitenda, quæ annalibus hisce lucem addant. *Tribuni plebis primùm quinq; fuisse dicuntur quidam.*

De tribunicia potestate.

TRIBVNICIAM potestatem, vt præcipuum libertatis plebeiæ fundamentum, sic non minùs largum contumaciæ contra quosuis magistratus, omnisque seditionis fontem, superbia (velut dixi) atque auaritia patriciorum, penes quos post Reges exactos gubernacula imperij fuerunt, Romanæ reip. inuexit; parum lætis, me hercle, auspicijs. Nimirum, secessione plebis à patribus, quæ anno Vrbis CCLIX. contigit. cùm plebs armata, Consulibus inuitis, L. Sicinio quodam auctore, trans Anienem secessit in Sacrum montem, senatus ac magistratuum superbiam incusans, & nobilium fœneratorum auaritiam, crudelitatemque ferre diutiùs nolens. Qui in pauperum ciuium corpora ob debita nexorum, vinculis, verberibusque sæuiebant. Tum itaque irritatis tali iniuria plebeiorum animis, consensu iam obstinata multitudo reuocari in Vrbem nullis eo anno conditionibus poterat; vt tandem senatus periculo territus, & extrema reip. metuens, æris alieni diminutione decreta, decem legatos de pace eum plebe reconcilianda misit. Quæ vnius Agrippæ Menenij oratione rudi licet, & incondita, patribus reconciliata Romam redijt; hac tamen lege, vt magistratus & ipsa, contra patriciorum potentiam, ac vim creare sibi posset, quibus auxilij esset latio; néve cui patrum capere eum magistratum liceret. Dictique sunt tribuni, vt vult Pomponius, quòd tunc populus in tres tantùm partes diuisus erat, & ex singulis singuli facti. Nec desunt, qui à tribuendo auxilio nuncupatos tribunos volunt. Lege autem sacrata (vt inuiolabiles essent) primùm creati sunt. Quam talem ex parte carpsim adsert Cicero de Legibus tertio: *Tribuni tribuendi dicti.* *Lex sacrata de tribunicia potestate.*

> *Plebs. quos. pro. se. contra. vim. auxilij. ergò. creauit, tribuni. eius. sonto. Quodque. ij. prohibessint. quodque. plebem. rogassint. ratum. esto. Cum. populo patribusQ. agendi. ious. habento. iedémQ. ad. plebem quod. censuerint. seronto. SanctiQ. sonto. NeQ. plebem. orbam. tribuneis. relinquonto.*

Quædam exprimit etiam Dionysius Halicarnass. Antiquitatum lib. vt.

> *Tribunum. inuitum. nemo. vt. vnum. è. vulgo. quicquam. facere. cogito. Nec. verberato. nec. alium. verberare. iubeto. Nec. occidito. nec. occidere. iubeto. Si. quis. contrà faxit. sacer. esto. bonaque. eius. Cereri. dicata sunto. Et. qui. eum. occiderit. cædis. purus. esto.*

Sed hæc tantùm de iure inuiolabili potestateque sacra tribunorum. Fuisse quidem & alia plura legis capita constat; quæ hîc congerere ex diuersis longum foret. Præcipua quædam præterire tamen nequeo. vt hæc:

> *Appellati. subuenire. ne. dubitanto. vim. prohibento. Priuilegia. ne. irroganto. De. capite. iureque. ciuium. non. sine. comitieis. decernonto. Intercedere. collegam. ne prohibento.*

Accreuere temporum successu plura legi capita, quæ suis indicare locis commodiùs erit. Legem hanc postea renouârunt decemviratu sublato Consules L. Valerius, M. Horatius anno Vrbis CCCIV. secessione plebis secunda. Fuit enim ab his sancitum, vt qui tribunis plebis, ædilibus, iudicibus, decemvitis nocuisset; eius caput Ioui sacrum esset; familia ad ædem Cereris, Liberi, Liberæque venum iret; sicut apud Liuium lib. III. legimus. *Valeria Horatia lex.*

„ Partem quoque legis eiusdem refert Sex. Pomp. hanc. Nam lege (inquit) tribunicia pri-
„ ma canetur. Si quis eum, qui eo plebiscito sacer sit, occiderit; paricida ne sit. Ex quo
„ quiuis homo malus, atque improbus sacer appellari solet. Quinetiam tum quoque, vt
Zonaras annalium secundo prodit, tribunis plebis in comitijs concessa sunt auspicia patriciorum consensu; apud quos solos lege Romuli fuerant. Datum id quidem honoris *Sacer quis, & vnde dictus.* *Tribunis quoque in comitijs cum auspicia patribus concessa.*

specie,

ſpecie, in eum tamen, re vera finem, ne tribuni plebsque ipſa quiduis temerè ſeiſcerent agerentque ſed religionibus auſpiciorum ſæpiùs impedirentur, cum interceſſores de cælo ſeruare, & obnunciare poſſent. Apparet itaque tribunorum auſpicia dumtaxat fuiſſe, ius de cælo ſeruandi, & obnunciandi. Quod etiam ex Liuij Ciceronisque varijs locis palàm eſt. De numero tribunorum diuerſas auctorum ſententias recenſui; vt alij duo, alij tres, alij quinque primùm creatos fuiſſe ſcribant. Conſtat autem quòd anno CCXCVI. Vrbis quinque tribunis, quinque alij ſint adiecti: bini ex ſingulis claſſibus, atque decem effecti. In eoque numero ſtante rep. illud collegium ſemper permanſit. Ita & diem ſolemnem incundi tribunatum plebis. IIII. Id Decembr. ab initio ad ſua vſque tempora duraſſe ſcribit Dionyſius Halicarnaſſeus. Idem ex Cicerone, Liuio, & alijs paſſim colligimus. Plutarchus tribunos non gerere magiſtratum probare volens, & hoc adſert inter argumenta, quòd non anni principio, vt reliqui magiſtratus ineant. Eius ferè verba, quia ad rem faciunt, hic ſubijciam. Quare tribunus plebis, ait, purpura non vtitur, cùm cæteri magiſtratus purpurati incedant? An quòd tribunus omnino magiſtratus non eſt? Nam nec lictores habet, nec in ſella eburnâ ſedens ius dicit, neque principio anni init, vt reliqui magiſtratus. Nec creato Dictatore ſe abdicat: ſed omni licet imperio ad Dictatorem tranſlato, ipſe poteſtatem ſuam retinet, quaſi magiſtratus non ſit. Quemadmodum autem tranſlationem ſtatum eſſe quidam rhetores negant: quippe quæ non iudicium conſtituat, ſed diſſoluat, & euertat; ſic tribunatus impedimento potiùs magiſtratui, quàm magiſtratus. Eterum potentiæ magiſtratuum reſiſtere, nimiamque eorum licentiam coërcere, ad eius auctoritatem pertinet. Quin Liuius tribunatum plebis ab initio vix pro magiſtratu fuiſſe habitum ſatis indicat lib. III. in deſcribenda contentione Ap. Claudij Conſulis cum tribuno plebis Lætorio, quæ contigit anno Vrbis CCXXCII. Ait enim: Adoleſcentes nobiles ſtabant nihil cedentes viatori: tum prehendi quoſdam Lætorius iubet. Conſul Appius negare ius eſſe tribuno in quemquam, niſi in plebem. Ardens igitur ira tribunus, viatorem mittit ad Conſulem; Conſul lictorem ad tribunum, priuatum eſſe clamitans, ſine imperio, ſine magiſtratu. Antiqui quidem iuris fuiſſe ex Labeone Antiſtio, & M. Varrone probat Gellius lib. XIII. cap XII. quòd tribuni plebis non iudicando, nec cauſſis quæ telis ſq; de abſentibus noſcendis cæteraque; ſed interceſſionibus faciendis, quibus præſentes fuiſſent: vt iniuriam, quæ coram ipſis fieret, coërcerent: vnde prehenſionem, non vocationem in ius ipſos habere Labeo contendebat. Id ipſum adſerit M. Varro rerum humanarum libro XXI. cuius verba ex Gellio hic ſubijciam. In magiſtratu (inquit) habent alij vocationem, alij prehenſionem, alij neutrum. Vocationem, vt Conſules, & cæteri, qui habent imperium. Prehenſionem, vt tribuni plebis, & alij qui habent viatorem. Neque vocationem, neque prehenſionem, vt Quæſtores, & cæteri, qui neque lictorem habent, neque viatorem. Qui vocationem habent, ijdem prehendere, tenere, abducere poſſunt; & hæc omnia, ſiue adſint, quos vocant, ſiue accîti iuſſerunt. Tribuni plebis vocationem habent nullam; neque minùs multi impenti, perinde atque haberent, ea vſi ſunt. Nam quidàm non modò priuatum, ſed etiam Conſulem in noſtra vocari iuſſerunt. Ego triumvir vocatus à Porcio tribuno plebis, non iui, auctoribus principibus; & vetus ius tenui. Item tribunus cùm eſſem, vocari neminem iuſſi; nec vocatum à collegâ parere inuitum. Pulcherrimè hæc Varro iuris Romani non ſecus ac omnis philoſophiæ peritiſſimus; primam ſcilicet tribuni plebis poteſtatem eſſe in auxilij latione, & coërcendo per interceſſionem cæteros magiſtratus, atque eriam ipſos collegas ſuos. Vnius enim intercеſſione, reliquorum poteſtas irrita fiebat. Id quod Cicero ad Atticum ſcribens epiſtolarum lib. III. affirmat: tribunum quippe plebis lege collegij ſui non renetij; qua eautum, ne intercedere, abrogare, vel derogare liceret. Qualis fuit illa P. Clodij, quæ Aeliam, Fufiamque leges, ſubſidia contra tribunicios furores, ſuſtulit, quæque propugnacula (vt inquit Pædianus) & muros tranquillitatis & ocij euertit. Vetabat enim legi à tribuno plebis latæ intercedere, obnunciare concilio, aut comitijs; contra eam de cœlo ſeruare, vtque etiam faſtis diebus legem ferre tribunis liceret. Sed hanc Clodiam mirificè paſſim exagitat Cicero in orationibus, vt peſtiferam atque iniquam. Vis enim intercеſſionis ſumma ſemper in rep. fuit: qua non ſolùm ſenatus conſulta, verùm etiam plebiſcita, leges ac magiſtratuum acta quæuis impediri poterant. Ideoque ſenatus ad eam, veluti ad rutiſſimum contra tribunicia tela clypeum, recurrere frequenter ſoleri; & intercеſſorem ſibi vnum alterumve è tribunis comparando, clauum clauo pellere. Quo quidem remedio ſenatus vis vnquam caruit: quæ tentibus ferè ſemper tribunorum pleriſque melioris partis gratiam. Iam verò quantus non ſtatim magiſtratus nomen adepti ſunt tribuni plebis, quia tamen ſacroſancti erant, potentia agendi cum populo præpollebant; prehendendi, & in vincula ducendi licentia ceteros omnes magiſtratus ſuperabant. Quemuis enim ſupplicem à iudicio liberare, velut ex Cluentiana Ciceronis colligimus; vel à prætore damnatum aſſerere, defendere à vinculis, implorati appella-

Numerus tribunorum quis fuit.

Tribuni decem.

Dies incundi tribunatus.

Tribunatus pro magiſtratu non habitus.

Quamobrem tribuni creentur. Prehenſio tribunitia non vocatio.

De quæſtorum vocatione inter ſe.

Tribunicia poteſtas vnius pro omnes collegæ intercеſſionem.

Aelia, Fufia leges.

Clodia lex.

Vis intercеſſionis.

Tribunicia poteſtas vnde.

appellatique poterant. Hinc præsides, custodesque libertatis se iactare, eorumque domus interdiu noctuque patere omnibus, ianquam aræ semper accessibiles, afflictorumque portus, vel asyla, sicut apud Plutarchũ legimus in problematibus. Exemplo item est T. Manlius Torquatus, qui ex agro nocte in Vrbem ac ædes tribuni plebis Popillij perrexit, patrem reum ab eius actionibus vindicaturus. Ipsis verò postmodum, vti semper ciuibus præsto essent, à foro abesse, vel extra Vrbem pernoctare nefas esse cœpit. nisi S. C, aut plebiscito iussi, reip. caussa aliquò proficiscendum, aut feriæ Latinæ celebrandæ forent; quando omnes pop. Rom. magistratus pro publica salute in monte Albano Ioui sacra facere solent. De qua re sic Gellius lib. III. cap. II. disserit. ex Varronis libro rerum humanarum quem de diebus scripsit. Præterea tribuni plebis, quos nullum diem Roma abesse licet, cùm post „ mediam noctem proficiscuntur, & post primam faceni, ante mediam sequentem reuertuntur; non dicuntur abfuisse vnum diem, quando ante horam noctis sextam regressi, partem aliquam illius in vrbe Romana sunt. Immo nihil potestatis extra Vrbem ipsis erat; „ quandoquidem ius prouocandi ad populum millesimo ab Vrbe passu cessabat. Auctores sunt Liuius lib. III. Dionysius VIII. Dio XXXVII. XLV. & LI. In Vrbe igitur. iactosancti duntaxat regnare, consensu plebeio confisi, senatus consulta, leges, edicta, acta magistratuum, intercessionibus rescindere; leges nouas pro arbitrio promulgare, concilia plebis edicere, senatum cogere vel dissoluere, pontificum, augurumque collegia denunciare, conciones qualescunque ciere, tributorum collationes, militumque delectus inhibere. Denique agros, vectigalia, pecunias publicas, magistratus, prouincias, quibus vellent dare, vel auferre populi suffragio non veriti sunt. Adeò vt progressu temporis nimia licentia feroces, & proteruiores facti, illustres ciuicis, indicta caussa, bonis & exilio mulctare, obtorto collo ad supplicium trahere, Consules ipsos (vt omittam alios magistratus) in carcerem ducere pro ludicro habuerint; nihil non ausi pro libidine, libertatis plebeiæ tuendæ prætextu; vt demum libertatis publicæ fundamenta omnia subuerterint. Dum auto venales facti ad seditionum bellique intestini incendia faces admouere non cessant; quemadmodum ex annalibus nostris studioso lectori luce clariùs constabit. Lege autem sacrata exclusi ab hoc collegio patricij fuerunt, contra hos enim primùm inuenti tribuni. Cùm tamen moris esset, vt quando non omnes decem vnis comitijs à populo crearentur; qui primi facti essent, reliquos ad numerum deficientes sibi cooptarent, effecere nonnunquam patres clientum opera, vt patricij cooptarentur; velut anno Vrbis CCCLV. coritigit. De qua „ re sic Liuius lib. III. Noui tribuni plebis in cooptandis collegis, patrum voluntatem foue„ runt, duos enim patricios, consularesque Sp. Tarpeium, A. Aeternium cooptauerunt. Hæc Liuius. Verùm L. Trebonius Asper tribi. plebis infestus patribus, quòd se ab ijs in cooptandis tribunis fraude captum, proditumque à collegis aiebat, rogationem tulit, vt qui plebem Romanam tribunos plebis rogaret, is vsque cò rogaret dum decem tribunos plebei faceret. Legi tamen non semper satisfactum est, nam anno posteà CCCLII. cùm item tribunorum numerus comitijs non expleretur; pugnatum rursus, in loca vacua vt patricij cooptarentur. Quod posteaquam obtineri non potuit, effectum tamen, vt cooptarentur, Treboniæ legis labefactandæ caussa, duo patriciorum clientes C. Lucerius, M. Acutius; ex quo nõ parum contentionis enatum est, vt Liuius lib. V. & nos suo loco diffusiùs. Progressu dein temporis frustra sæpe tentatum de tribunatu patricijs communicando, non tamen obtentum fuit. Cuius etiam Dio lib. XXXVII. item Zonaras meminêre. Admissos tamen ad tribunatum patricios scimus, qui adoptione in plebeiam aliquam familiam priùs trãsinerant, sicut P. Clodius fecit, qui patricius, vt tribunus plebis fieret, & se de Ciceronc inimico vindicaret, à M. Fonreio quodam se adoptari curauit. Idem fecisse postea P. Cornelium Dolabellam referunt Dio lib. XLII. & Plutarchus In Antonio. Inuenta namque est primùm tribunicia potestas plebeiæ, vt dixi libertatis tuendæ causa, & ex plebeio corpore tribunos creare leges sacratæ iubebant, excluso nimirum senatu, contra cuius potentiam creabantur. Plebeios equites deinde Romanos etiam admissos Liuius lib. IIII. satis arguit. Exclusos tamen diutissimè senatores licet plebeios argumento est, quod olim tribunis plebeis curiam intrare fas non erat, velut inter antiqua instituta Val. Max. refert lib. II. „ cap. II. Sed ante valuas (inquit) positis subsellijs decreta patrum atrentissima cura exami„ nabant, vt si quæ ex eis improbassent, rata esse non sinerent. Itaque veteribus S C. litera T. „ subscribi solet, eaque nota significabatur, illa tribunos quoque censuisse. Aliam verò fuisse Artei Capitonis sententiam docet Varro epistolicarum quæstionum III. vt apud Gel„ lium lib. XIIII. cap. VIII. legimus. Namque & tribunis (inquit ibidem Capito) plebis sena„ tus habendi ius erat; quãquam senatores non essent ante Atininm plebiscitum. Ex quo Gellij loco colligimus, Atinio plebiscito tribunis plebis cum magistratu simul curiam apertam fuisse; eoque cautum, vt quem tribunum plebis creasset populus, is hoc ipso imposterum senator esset. Quam legem à C. Atnio Labeone latam arbitrantur nonnulli anno Vr-

Cur tribunorũ domus semper aperta.
T. Manlius Torquatus.
Non licebat tribuno extra Vrbem pernoctare.
Quando tribunus Vrbe abesse sas fuerit.
Tribunicia potestas extra Vrbem nulla.
Tribunicia potestas in Vrbe tota.
Edilitia potestatis abusus.
Patricij à collegio tribul lege sacrata exclusi.
Quando etiam patricij ad tribunatum admissi.
Trebonia lex.
Patricij à plebeis adoptati adscriti ad tribunatum.
Senatores diutissimè excluss.
Mos veterum tribunorum subscribendi S.C.
Atinia lege primum trib. pl curia aperta.

no Vrbis ncxxiii. vt tum dicemus. Quin vti magis aductſus nobilium hominum vtriuſque ſortis auctoritatem ac potentiam muniretur tribunicia poteſtas, antiqua quoque lege cautum fuiſſe diſcimus ex Liuio; ne filij, quorum patres curuli magiſtratu functi adhuc eſſent ſuperſtites, ad tribunatum, ædilitatémve plebis admitterentur. Parentum enim ius in filios poteſtatem quamuis infringere minuereq. poſſe, perſuaſum erat. Lata lex haud dubiè fuit poſt cōſulatum, aliosque curules magiſtratus plebei communicatos; & ni fallor, poſtquam C. Flaminius tribunus plebis ſeditioſus anno dxxi. legem agrariam contra ſenatus voluntatem ferens à patre C. Flaminio priuato detractus è Roſtris, & abductus è concione fuerat. Sed qnis eius auctor legis, non inuenio. Mentionem illius facit Liuius libro xxvii. de C. Seruilio æd. plebis anno dxl iv. ſcribens hæc: Seruilium negabant iure aut tribunum plebis fuiſſe, aut ædilem eſſe: quòd patrem eius, quem iii. virum agrarium occiſum à Boieis circa Mutinam eſſe, opinio per decem annos fuerat, viuere, atque in hoſtium poteſtate eſſe, ſatis conſtabat. Iuri igitur eius obſtaculo fuit, nō, quod captiuus pater erat, ſed quod viuebat. Multò clariùs hoc ex alijs eiuſdem Linij verbis libro xxx. Intelligi poteſt, vbi narrat, vt idem C. Seruilius Conſul anno dl. patrem ac patruum ex Gallica ſeruitute receptos Romam reduxerit. Latum (inquit) ad populum eſt, ne C. Seruilio fraudi eſſet, quòd patre, qui ſella curuli ſediſſet, viuo (cùm id ignoraret) tribunus plebis, atque ædilis plebis fuiſſet, contrà quàm ſancitum legibus erat. Hæc rogatione perlata, in prouinciam rediit. Itaque in eum ſolum finem è prouincia Romam venſſe veriſimile eſt. Denique cum in ſummam ampliſſimamq́ue dignitatem ſucceſſu tempons tribunicia poteſtas excreuiſſet; velut tumultuum, ac diſſenſionum ciuilium ſtirpem L. Cornelius Sulla per vim Dictator occupata rep. factus, non ſolùm detruncauit, ſed ferè radicitus ſuſtulit, legibus ad eam imminuendam latis. Primum ne quis tribunus plebis, niſi ſenator crearetur. Ne qui fuiſſet, ad alios magiſtratus admitteretur. Ne ins ferendatum legum, concionandive; ſed intercedendi dumtaxat ipſis eſſet, vt apud Appianum Alexandrinum, Liuium, Plutarchum, Suetonium, & alios repetimus. Itaque Ciceto de legibus libro iii. poteſtatem iniuriæ faciundæ tribunis Sullam abſtuliſſe, auxilij ferendi reliquiſſe dicit. Cæterùm Sulla mortuo C. Aurelius Cotta Conſul ius honorum petendorum mox tribunis reſtituit, priſtinaque dein poteſtas paulo pòſt à Pompeio Magno ipſis eſt redintegrata. Auctores ſunt Salluſtius in Catilinario, & oratione Macri tribuni plebis, Velleius, Cæſar ciuili um primo, & Cicero in oratione pro Cluentio; iſque ob prauitatem iudiciorum a populo Rom. plenam poteſtatem efflagitatam, & neceſſariò à Pompeio Magno reſtitutā, actione ſecunda in Verrem ſcribit. Vt haberent nimirum iniuria oppreſſi, quò, velut ad aram, confugerent. Bis itaque tribuniciam poteſtatem è rep. penè ſublatam cognoſcimus: ſemel creatis x. viris legum ferundarum, quam plebs per ſeceſſionem mox recuperauit. Iterum Dictatore, vt diximus, L. Sulla, quæ à Cn. Pompeio reſtituta eſt, cuius redditæ Pompeium ipſum poſtea ſæpe pœnituit. Nec diu poſtea ſacroſanctum illud tribunicium ius, tranſlato per Cæſares ad monarchiam reip. ſtatu, ſenatus populiq́ue voluntate primùm Auguſtus, dein reliqui Imperatores ſibimet in perpetuum adſcripſere. Nomen nihilominus, ac velut vmbra tribunatus plebis per aliquot pòſt ætates in rep. remanſit. Quemadmodum ſtudioſo lectori latiùs ex noſtris Annalibus conſtabit.

Lex antiqua de tribunatu plebis capiendo.

C. Flaminius.

AL Sulla ad ſtirpem quaſi diuturnæ tribunitiæ poteſtatis. Leges Corneliæ de tribunitia poteſtate.

Aurelia lege tribunitia poteſtas petendorum honorum reſtituitur. Pompeia lex eiuſdem poteſtatis grauis. Bis è Reipubl. ea penè ſublata tribunitia poteſtas. Tribunorū poteſtas ad imperatores tranſlata, nomine tantum in republica.

AEDILES. PLEBIS. PRIMI.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

[C. Mucius. c. f. //. n. Cordus. Scæuula.] [Q. Mucius. c. f. //. n. Cordus. Scæuula.]

Non inuenio quemquam veterum primos plebis ædiles nominaſſe. Cogit nos igitur inſtituti ratio vacua loca magiſtratuum qualicunque modo ſupplere, & fingere primos ædiles C. Muci Cordi primi Scæuulæ duos filiōs: cuius familiæ poſteritas multis ſæculis Romæ continua ſerie floruit.

De ædilitate plebis.

VETVSTVS item eſt magiſtratus plebeia ædilitas patricios excludens, & eodem hoc anno cum tribunatu plebis reip. inducta, vt Dionyſius Halicarnaſs. & Zonaras auctores ſunt. Non tamen ſimul cum tribunis in monte Sacro creatos ædiles Dionyſius tradit; ſed poſtea reconciliatis iam ordinibus, creatiſque dudum tribunis, plebem à ſenatu petiiſſe; vt ſibi permitteret, binos è ſuo corpore ſingulis annis creare, qui tribunis ſubminiſtrarent, quiq́ue eas cauſas iudicarent, quas ipſi eis committerent, vnde etiam iudices primùm

Ædiles quando primùm & quare creati.

primùm vocabantur. Quique simul sacrificiorum, Feriarum Latinarum, publicorum priuatorumque locorum, annonæ, fortique venalium curam haberent. Quo etiam à senatu permisso duoviros è plebe creatos tanquam tribunorum socios, ministros, ac iudices, qui deinde ab ædium cura, in quibus omnia sua scita plebs deferebat, ædiles appellati sunt; quemadmodum Pomponius de origine iuris, & M. Varro attestantur. vel ab aditu, quòd facilis ad eos aditus esset, vt vult Sex. Pompeius. Zonaras astipulatur „etiam Dionysio. Recens creatis (inquit) tribunis duo ædiles sunt adiuncti, quorum „ministerijs ad scripturas vterentur. Qui cùm omnia decreta, omnia senatusconsulta ac„ciperent, & asseruarent, nihil eorum quæ agebantur omnium ipsos latebat. Olim „igitur his de his caussis iuris dicundi ergò creabantur. Post autem cum alia, tum sorum „rerum venalium eis commissum. Vnde à Græcis ἀγορανόμοι appellantur. Quando autem senatus consulta primum custodiæ ædilium commissa fuerint, Liuius libro III. declarat. Institutum hoc esse scribens post decemviros exactos à M. Horatio, & L. Valerio Consulibus; vt senatus consulta in ædem Cereris ad ædiles plebis deferrentur, quæ antè arbitrio Consulum supprimebantur, vitiabanturque. Vt igitur tribunis plebis scribundo adessent, leges, plebiscita, ac senatus consulta asservarent, ius item ex tribunorum commissione inter priuatos dicerent, creati sunt. Accessit progressu temporis ludorum quorundam solemnium, feriarum, viarum, cloacarum, aquæductuum, publicorumque quasi omnium operum tutela, atque cura; atque ijs præsertim annis, quibus censorum magistratus in Vrbe nullus erat. Id quod ex Frontino colligimus, quum „dicat libro II. de aquæductibus. Ad quem autem magistratum ius dandæ, vendendæ„ve aquæ pertinuerit, in ijs ipsis legibus variant. Interdum enim ab ædilibus, inter„dum à censoribus permissum inuenio; sed apparet quotiens in rep. erant, ab illis po„tissimùm petitum, cùm ij non erant, ædilium eam potestatem fuisse. Hæc Frontinus, qui postea adijcit, eorum quoque operum probandorum curam fuisse apud censores, & aliquando apud ædiles. Insuper mensurarum ac ponderum, rerumque in Vrbe venalium examen eis commissum erat. Hinc Persius Satyra prima de superbiente municipali ædile.

Sese aliquem credens Italo quòd honore superbus
Fregerit heminas Arretis ædilis iniquas.

Sic Iuuenalis Satyra X.

Et de mensura ius dicere, vasa minora
Frangere pannosus vacuus ædilis Vlubrâ.

Erat enim in municipijs hic magistratus sæpe maximus. Quod verò cloacæ publicæ, aquæductus, viæ, vici, cæteraque vrbana ædificia integra, munda, laura, atque expedita asseruarentur, ædilium oneri etiam incumbebat. Referunt Dio & Suetonius, inter imperij omina Vespasiani Aug. quòd ipsum ædilem Caligula princeps iratus, propter curam verrendis vijs non adhibitam, lutum toga prætexta iussisset exportare. Ex Liuio nostrisque Annalibus studiosus lector facilè colliget pecuarios, laniones, nummularios, aliosque rerum venalium mercatores, si fraude circumueniissent emptores, ab ædilibus multatos frequenter fuisse, pecuniamque multatitiam operibus publicis faciundis applicatam. Denique quicquid rerum vitiosarum pro sincero, fractum pro integro venisset, ædilicio edicto reuhiberi solet, atque etiam puniri. Auctor Suetonius à Claudio Cæsare senatorem prætura functum fuisse relegatum, quòd in ædilitate inquilinos prædiorum suorum contra vetitum cocta vendentes multasset, villicumque interuenientem flagellasset, eaque de caussa popinarum coërcitionem ædilibus ab ipso adempram. Quin etiam sub Nerone cùm ædilium, tum tribunorum plebis potestas cohibita diminutaque est, vt apud Tacitum libro XIII. legimus. Sed parum necesse iudicaui omnia quæ progressu temporis pro occasione vel principum libidine in hisce magistratibus immutata sunt, anxiè hic congerere, quandoquidem singula suis locis in ipso opere pleniùs sint persequenda. Illud tamen adiungere hoc loco non incongruum erit, ædiles, licet magistratus essent populi Rom. quia tamen vocationem, prehensionémve non habebant, in ius etiam à priuato trahi olim ad prætorem potuisse. Docet hoc Gellius libro XIII. cap. XIII. „ex M. Varronis rerum humanarum lib XXI. In quo ita scriptum fuit: Qui potestatem ne„que vocationis populi viritim habent, neque prehensionis, eos magistratus à priuato in „ius quoque vocari est potestas. M. Læuinus ædilis curulis à priuato ad prætorem in ius est „eductus. Nunc stipati seruis publicis non modò prehendi non possunt; sed etiam vltrò summoueri populum. Hoc Varro in ea libri parte de ædilibus, Ex quo colligimus vocationem In ius hunc magistratum olim non habuisse, neque prehensionem, nisi iussu tribunorum plebis: Ideo nec lictoribus, nec viatoribus, sed seruis dumtaxat publicis eos vsos esse.

Iudices primò ædiles dicti fuere.

Ædiles vnde dicti.

Ædiles Græcè ἀγορανόμοι. Senatus consultorum custodia quando ijs primùm commissa.

Ædilium officium.

Publicorū locorum, ædificiorumque, custodia ijsdem quoque incumbebat.

Feriarum ludorumque, omnium curam gerebant.

Ædiles neque vocationem neque prehensionem habebant.

Quæstores

Ex S.C. quæstores huius anni Agrippæ Menenij funus sumptu publico libitinarijs locauerunt, æsque collectitium plebi reddere iussi sunt. Quod ipsum plebs recipere nolens liberis defuncti largita est. Dionysius in fine VI.

//. //. //. f. *//.* n. *//.* *.//. //. //.* f. *.* n. *//.*

P. Valerius. P.f. Volusi.n. Poplicola. M. Fabius. K. f. *//.* n. Vibulanus.

P. Valerium hunc Poplicolæ filium dicit fuisse Dionysius libro VII. & anno sequenti legatum in Siciliam missum ad fruges emundas. Itaque quæstorem hoc ferè tempore fuisse opinor. Ad consulatum tamen seriùs peruenit, quem secundum quoque gessit, vt monstrant tabulæ Capitolinæ, in quibus & Poplicolæ filius asseritur. M. Fabius vnus est ex tribus fratribus Fabijs cius temporis consularibus, qui cum fratre Kæsone procos. post secundum consulatum legatus ad Cremeram occisus est, vt dicetur.

ANNI P. R. C. CCLXI.

Consules

T. Geganius. *//.* f. *//.* n. Macerinus. P. Minucius. *//.* f. *//.* n. Augurinus.

IN Orosio mendosissimè leguntur horum Consulum nomina, T. Gessonius. P. Numicius. Rectè Liuius, & Dionysius libro VII. T. Geganium Macerinum, & P. Minucium produnt. Tabulæ Græcæ, & quas Cuspinianus citat, Macerinum & Augurinum, quæ horum cognomina sunt.

Annona caritas.

Pestis.

Composita domi discordia, & foris à bello cùm quieta essent omnia, annonæ summa caritas Vrbem afflixit, ex incultis per secessionem plebis agris orta, additam penuriæ pestilentiam scribit Orosius libro II. cap. V. Vide Liuium & Dionysium libro VII. principio. Prælium Atheniensium ad Marathonem sedecim annis post mortem L. Bruti Regum exactoris accidisse Dionysius auctor est lib. V. Gellius libro XVII. cap. vltimo contigisse scribit anno Vrbis CCLX. à Capitolinis tabulis anno vno discrepans.

Tribuni plebis.

Sp. Icilius. *//.* f. *//.* n. Ruga.

Seditiosus Icilius concionem aductus Consules, & patricios habuit ipsorum malitiæ famis necessitatem attribuens. Legem de tribunicia potestate tulit hanc:

Lex Icilia de tribunicijs.

Concionanti. apud. populum. tribuno. nemo. contradicito. nec. dicentem. interpellato. Si. quis. contra. faxit. vades. dato. tribunecis. soluturum. se. multam. quam. impoſuerint. Qui. vades. non. dederit. morte. multator. & bona. eius. sacra. sunto. Si. quid. controuersia. multarum. huiusmodi. causſa. inciderit. iudicia. penes. populum. sunto. Dionysius lib. VII. qui & eum libri sexti fine nominat inter legatos plebis ad senatum cùm de cõditionibus concordiæ ageretur.

//. //. //. f. *//.* n. *//.*

C. Licinius. *//.* f. *//.* n. * Caluus *

Aediles.

L. Sicinius. L.f. *//.* n. Bellutus. L. Iunius. C.f. *//.* n. Brutus. Bubulcus.

Qui secessionis plebeiæ auctores, & tribuni plebis anno superiore fuerunt. Ab Icilio tribuno in concionem producti acerbissimè in patricios inuecti sunt. Dionysius.

Quæstores.

//. //. //. f. *//.* n. *//.* *.//. //. /.* f. *..* n. *..*

C. Iulius. C. f. L. n. Iulus. Sp. Furius. *.* f. *.* n. Fusus.

Hic vndecennio, Ille decennio pòst Consul, qui item X. vir postea sic reperitur scriptus in Capitolinis tabulis.

ANNI.

ANNI. P. R. C. CCLXII.

Consules.

M.Minucius.//.f.//.n.Augurinus.II. A.Sempronius.//.f.//.n.Atratinus.II.

LIVIO & Cassiodoro adijcicndi sunt numeri apud Consules, nam iterum hoc anno consulatum adeptos testatur Dionysius, additque Cn Coriolanum in petitione huius consulatus passum repulsam: cui & suffragatur Plutarchus.

Cn. Marcius Coriolanus nobilium primus damnatus à plebe perduellionis est, quòd de tribunorum potestate abolenda dissensisset in senatu; neque priùs frumentum è Sicilia aduectum populo diuidendum censuisset. Damnatus in Volscos exulatum abijt, minitans patriæ, hostilesque iam spiritus gerens: ideoque venientem Volsci Romanorum hostes benignè excepcrunt. Historiam latissimè enarrant Liuius, Dionysius & Plutarchus in Coriolano, Gellius libro XVII. fine.

Cn Coriolanus à plebe perduellionis damnatus, & in exilium missus est.

Tribuni plebis.

L.Sicinius. //. f. //. n. Bellutus.II. M. Decius. //. f. //. n. * Mus *

M Decium verò nominat Inter legatos plebis ad senatum, cùm de concordia ageretur. Dionysius lib. VI. fine, qui omnes tribuni deinde facti sunt. Cn. Marcium Coriolanum patricium virum perduellionis diem ad populum dixêre, liberiùs resistentem per ministros ædiles comprehêdere, & saxo Tarpeio deijcere conati sunt: sed obstante omni nobilitate, ac senatu prohibiti. Tandem de eius capite plebem primis tributis comitijs in suffragia vocârunt, atque absentem, vt Liuius tradit, exilio damnârunt. Atque hoc primum de capite hominis patricij iudicium tribunicia potestas senatui extorsit, qua plebis potentia plurimum incrementi cepit, eoque exemplo postea sæpiùs plebs, vt non immeritò quosdam damnauit, ita in præclaros ciues aliquos iniquissimè etiam grassata est. Vide Dionysium, Liuium, Plutarchum & alios.

Primum plebis de capite patricij iudicium.

Aediles.

L. Iunius. C. f. //. n. Brutus. Sp. Icilius. //. f. //. n. Ruga.
Bubulcus. II.

Tribunorum plebis iussu Cn. Marcium Coriolanum, indicta causa comprehendere tentantes, à patricijs iuuenibus pulsati sunt. Dionysius & Plutarchus.

Aediles plebis pulsati.

Quæstores.

Ex S.C. frumentum è Sicilia, alijsque locis adùectum vili precio vendidêre, pecuniamque in æratium redegêre. Dionysius, Liuius.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
Cn.Manlius.P.f.//.n.Cincinnatus. M.Horatius.M.f.//.n. Puluillus.

Hic eius qui Capitolium dedicauit filius: pater M. Horatij, qui Consul x. viros exegit, quem M. Horatij, qui Capitolium dedicauit, nepotem dicit Liuius. Collegæ autem Cn. Manlij filius A. Manlius extat Consul in Capitolinis tabulis.

ANNI. P. R. C. CCLXIII.

Consules.

Q. Sulpicius. //. f. //. n. Camerinus. Sp. Lartius. //. f. //. n. Flauus. II.

HOC modo Consules reddunt Dionysius, & Marianus Scotus, licet à Liuio penitus omittantur, qui triennij ferè totius historiam superioris anni consulatus est amplexus. Causam cur hoc fecerit non inuenio, nisi dicamus hæc tempora leuiter & raptim cum voluisse percurrere, & quasi ad grauiora festinare. Sunt tamen nonnulli qui librariorum culpa duorum annorum Consules in Liuio prætermissos opinantur, quos suis locis restituere se velle scribit Franc. Robertellus Liuium emendatiorem multò studiosis promittens.

Liuij locus supplatur.

mittens. Atque hos Consules ita ferè Liuio interserendos esse coniectura ducor. Q. Sulpicio. Sp. Lartio II. Cos. Coriolanus hospitio vtebatur Tulli. Atij, &c.

Prodigia Pestis caussa in ludos magnos relata.

Prodigia hoc anno varia in religionem animos ciuitatis vertisse narrat Dionysius, accedente etiam peste cum magna pecorum clade. Caussam verò mali ex Ti. Atinij cuiusdam somnio in ludos magnos (quos bello Latino Dictator A. Postumius vouerat) vitiosè celebratos referunt; eò quòd paterfamilias quidam ipsis ludis setuum ante pompam flagellârat. Quemadmodum diffusè idem Dionysius narrat, item Liuius, Plutarchus, Val. Max. libro I. cap. VII. Lactantius, D. Augustinus, & alij.

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

Mænia lex de ludis.

* P. * Mænius. //. f. //. nepos. Lex Mænia ex S. C. de ludis Romanis instaurandis, addendoq. Circensibus instauratitio quotānis die hoc anno lata est. Eius meminit Macrobius Saturnalium lib. I. cap. XI. Sed mirum in modum vitiata sunt in exemplaribus propria nomina, cùm anni Vrbis condita notis: quæ ex historiæ ipsius, atque annalium fide debent emendari. Perperam enim Vrbis hic annus in exemplaribus exprimitur CCCC LXXIIII. Iexque Mænia, Menia; atque Atinius ægrotus in senatum deportatus, Annius appellantur.

Macrobius corrigendus.

L. Albinius. //. f. //. nepos. Hic inter primos tribunos plebis recensetur à Liuio.

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

C. Sicinius. L. f. //. n. Bellutus. P. Licinius. //. f. //. n. * Caluus *

Cùm constet exemplis eo tempore ex tribunitijs ædiles fieri quoque solere: non obstabit, quin & more nostro ex his ædilitates pleraſque exempli causa suppleamus, ob rationes in præfatione adductas. Atque hos quidē ex primis tribunis fuisse vult Dionysius.

Quæstores

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

T. Virginius. T. f. T. n. Tricostus. Rutilus. C. Seruilius. //. f. //. n. Structus. Ahala.

Qui Consules sequentur, Seruilius abhinc duodecimo, Virginius vndecimo.

ANNI. P. R. C. CCLXIV.

Consules.

C. Iulius. //. f. //. n. Iulus. P. Pinarius. //. f. //. n. Rufus Mamercinus.

PERPERAM Tullus mutârunt passim librarij pro Iulus. Nam hoc vetum cognomen Iuliorum ab Ascanio Aeneæ filio gentis auctore, vt Virgilius non vno loco satis indicat:

At puer Ascanius, cui nunc cognomen Iulo. Et alibi:

Iulius à magno demissum nomen Iulo. Idem ex fragmentis Capitolinis postea patebit. P. Pinarij duplex cognomen est, Dionysius & tabulæ Græcæ Rusum appellant. Quas autem Cuspinianus adducit, Mamercinum. Atque hoc etiam esse Pinariorum, alibi apparebit.

Liuij locus supplendus.

In Liuio, vt dixi, non repetiuntur hi Consules, qui tamen rectè interseri suo loco posse videntur, hoc modo, C. Iulio deinde & P. Pinario Coss. ad eos ludos auctore Tullo Atio vis magna Volscorum venit. Non tamen istud affirmo penitus, sed suspicor tantummodo. Sub his enim Consulibus ludos magnos, antea non ritè factos magnificentissimè à Romanis instauratos fuisse, tradit Dionysius. Ad quos cùm magna vis hominum ex vicinis ciuitatibus confluxisset, Volscorum sola iuuentus, quæ frequentissima aduenerat, ignominiosè à Consulibus, tanquam insidias moliretur, Vrbe expulsa fuit, procurante hoc eorum principe Tullo & Cn Marcij Coriolano exulis, qui ad eum confugerat, consilios dum honesta belli inferendi causa quæritur. Qua iniuria irritati Volscorum populi omnes,

Ludi magni instaurati rursus.

Volscorum numerus ex Dionys.

Vrbe pellitur.

Bellū Volscum Cn. Coriolano duce.

nes, ipso Tullio auctore, ac duce Cn. Coriolano in Romanum agrum irrumpunt. Circeios profecti, colonos Romanos expulêre. Vide Dionysium, Liuium & Plutarchum in Coriolano.

Tribuni plebis

//. //. //. f. //. n. //. C. Sicinius. L. f. //. n. Bellutus.

[L. Icilius. //. f. //. n. Ruga.]

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //. C. Icilius. //. f. //. n. Ruga.

[C. Iunius. //. f. //. n. Bubulcus.]

Quæstores.

//. //. //. f. //. n. //. C. Cornelius. //. f. //. n. Lentulus.

//. //. f. //. n. //. C. Horatius. M. f. //. n. Puluillus. Esquilinus.

Lentulus Cos. anno dein vndecimo suffectus est, C. Seruilio in magistratu mortuo. C. Horatius videtur fuisse filius M. Puluilli, qui Capitolium dedicauerat, & hic anno CCLXXVI. Cos. fuit. Anno deinde CCC. mortuum augurem Liuius annorauit lib. III.

ANNI P. R. C. CCLXV.

Consules.

Sp. Nautius * Sp. f. Sp. n * Rutilus. Sex. Furius. //. f. //. n. Fusus.

COGNOMINA Consulum non habentur in Liuio, Dionysio, Cassiodoro vel Mariano, sed è tabulis Græcis, & Cuspinianicea desumpsi, licet posterius nonnihil corruptum fuerit. Sp. Nautius hic frater maior natu C. Nautij fuisse colligere est ex ratione temporum, quem in consulatu suo fasti Capitolini Sp. f. Sp. n. vocant in annali CCLXXIX.

Expeditionem mouit Coriolanus contra patriam, captisque Satrico, Longula, Poinsca, Coriolis, Nouella, Labicis, Lauinio, alijsque nonnullis Latini nominis & Romanæ ditionis oppidis, tandem ad quartum ab Vrbe lapidem castra posuit, Romam ipsam hostibus infestissimis in excidium datutus. Neque vlus, vel etiam virginum Vestalium, legationibus placari, aut auerti potuisset: nisi matris Veturiæ, vxoris Volumniæ, ac mulierum Romanarum obuiam in castra prodeuntium precibus, ad misericordiam fuisset commotus. Quarum comploratione fractus, ex agro Romano legiones mouit. Et non diu postea ob rei inuidiam à Volscis occisum ferunt. Vide Liuium, Plutarchum, Dionysium & Val. Max. libro V. cap. II. & IIII.

Oppida & urbes Romanorū à Volsis capta.

Roma obsessa.

Roma ut ab obsidione liberata.

Cn. Coriolanus occisus.

Tribuni plebis

//. //. //. f. //. n. //. M. Plætorius. //. f. //. nepos.

//. //. //. f. //. n. //. P. Licinius. //. f. //. n. * Caluus. *

M. Plætorius primipili centurio antea fuerat, magnæ auctoritatis apud plebem. cui populus dedicationem ædis Mercurij, spretis Claudio & Seruilio Coss. dederat anno CCLVIII. vt auctores sunt Liuius, Dionysius VI. & Val. Maximus.

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. L. Sicinius. L. f. //. n. Bellutus. II.

//. //. //. f. //. n. //. C. Licinius. //. f. //. n. * Caluus *.

Quæstores

//. //. //. f. //. n. //. T. Menenius Agrippæ. f. C. n. Lanatus.

//. //. //. f. //. n. //. A. Virginius. T. f. T. n * Tricostus. Rutilus.

Ambo sequentur eodē ferè quo priores quæstores inter uallo Consules, Menenius XI. Virginius XII. abhinc annis.

ANNI. P. R. C. CCLXVI.

Consules.

C. Aquillius. //. f. //. n. Tuscus. T. Sicinius. //. f. //. n. Sabinus

QVAEDAM exemplaria, tam Liuij, quàm Dionysij, & Cassiodori, alterum Consulem T. Siccium, non Sicinium nominant, cognomina ex tabulis Græcis, & Cuspiniani addidimus, in quibus eius anni Consules Tuscus & Sabinus leguntur.

Volscum & Hernicum bella.

Bellum cum Volscis & Hernicis hoc anno gestum, Sicinio Volsci, Aquillio Hernici prouincia euenit. Hernici deuicti, cum Volscis æquo Marte discessum est. Vt obiter de hoc bello Liuius. Aliter tamen Dionysius, qui Volscos deuictos, cum Hernicis pari ferè prælio certatum fuisse scribit.

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
L. Albinius. //. f. //. nepos. //. P. Licinius. //. f. //. n * Caluus * //.

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
L. Icilius. //. f. //. n. Ruga. C. Icilius. //. f. //. n. Ruga. //.

Quæstores.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
Sp. Seruilius. //. f. //. n. Structus. Q. Sestius Vibi. f. //. n. Capitolinus

Seruilius Consul factus est hinc post decennium, Q. Sestius pater P. Sesti Consulis & decemviri fuit, qui in Capitolinis fastis Q. F. VIBI. N. scribitur.

C. Aquillius. //. f. //. n. Tuscus anno CCLXVI.
Cos. ouans de Herniceis. //. //. //.
T. Sicinius. //. f. //. n. Sabinus anno CCLXVI
Cos. de Volsceis. //. //. //.

Aliquanto accuratiùs bellum hoc à Dionysio refertur. Hernicos difficili quidem prælio superatos, castraque eorum deserta postridie Romanos cepisse, eiusque victoriæ cansa Consuli ouationem decretam. A collega Sicinio Volscos ingenti prælio victos, & in eo cecidisse, dum expugnantur castra, Tullum Atium Cn. Marcij Coriolani hospitem, qui auctor fuerat, vt hic lapidibus obrueretur. Sicinio autem Consuli quia maiore meru Vrbem liberauerat, deleto quasi Volscorum exercitu, duce cæso, triumphum esse concessum. Igitur intectus est Vrbem (vt Dionysius ait) equis tractus auro phaleratis, cultu (vt mos est) regio, prælatis antè spolijs, captiuis currum præcedentibus, sequente militum turba. Hæc fetè Dionysius, qui libro item decimo in oratione L. Sicinij Dentati huius belli & victoriæ meminit, Consules etiam nominans. Dentatum enim scribit à Consule Sicinio in locum occisi centurionis suffectum, & à cohortis suæ militibus corona aurea donatum fuisse, eo quòd signum militare, reiectis solus hostibus, seruasset.

C. Aquilij Ouatio de Hernicis.

Mors Tullij Atij huius belli Volsci principis.

T. Sicinij triumphus de Volscis.

Hernicorum situs Vadodictis.

Hernicos Stephanus inter Latinos enumerat. Sunt medij inter Campanos, Latinos, & Volscos. Metropolis Anagnia est. Dicti ab Hemo Pelasgo eorum duce, vt vult Macrobius: vel vt alij tradunt, ab agri saxosi qualitate, quem incolunt. Saxa enim Hernas vocant, ad quod alluisse videtur Virgilius Aeneid. VII.

Et roscida riuis
Hernica saxa colunt, quos dines Anagnia pascit.

Item Silius Italicus lib. IIII:

Quosq; in pragelidis duratos Hernica riuis
Mittebant saxa, & nebulosi rura Casini

Anagnini populi.

Idem poëta non vno loco frugiferas, & pingues Anagniæ glebas laudat. Populi Anagnini vocantur, quos Plinius lib. III. cap. v. in prima regione Italiæ collocat, de ijs triumphatum fuisse à Q. Marcio Tremulo Consule suo loco dicemus. Strabo Ananiam vocat, si modò liber correctus est.

ANNI.

ANNI. P. R. C. CCLXVII.

Consules.

Sp.Cassius.//.f.//.n.Viscellinus III Proculus.Virginius.//.f.//.n.Tricostus.Rutilus.

IN Liuio & Dionysio non ad sunt his cognomina,quæ ex tabulis Græcis, alijsque quas Cuspinianus citat,adiunximus,in quibus Rutilus,& Viscellinus.III.legitur. Diodorus Siculus bibliothecæ historicæ lib.XI. Tricosti cognomen addit Virginio,licet in Latinis,& impressis exemplaribus corruptum sit: in manuscripto tamen codice Antonij Cardinalis Granuellani castigatè leguntur ita hi Consules: Ῥωμαῖοι κατέστησαν ὑπάτους ἀνδρῶν κάσσον, καὶ Πεγκλὸν ὀνόματι Τέλκοσον. Interpres autem ignorans Τέλκοσος cognomen esse,vocabulum hoc corruptè scriptum putauit, pro τελαυροσκόπος & malè passim, Triceſimus,vertit. Numerus verò III. Cassio adiungendus est in Liuio & Cassiodoro; nam hic tertius eiusdem consulatus est,& vltimus,vt testatur ipse Dionysius. Trium enim(ait) consulatuum, duorum triumphorum honore ciuibus æraris suæ præcellens elatiùs se gerebat. Libro rursùs decimo ter Consulem, bis triumphalem appellat. Valerius item Maximus lib. VI. cap. III. suspicionem contemptæ dominationis Cassio plus nocuisse refert, quàm tres magnifici cónsulatus,ac duo speciosissimi triumphi profuerunt. *Sp. Cassius III. cos.& triumphalis.*

Consules hoc anno Virginius Aequos, Cassius Volscos & Hernicos popularionibus ad deditionem,& amicitiam petendam compulerunt. Cum Hernicis fœdus ictum Sp. Cassio auctore,& agri partes ademptæ sunt. Is Consul deinde legem agrariam primus promulgare cœpit,de agro Hernicorum Latinis,ciuibusque Rom.diuidundo; quemque publicum à priuatis ciuibus possideri criminabatur. Vtique pecunia è Siculo frumento contracta plebi egenæ diuideretur. Eaque ratione plebem largitionibus sibi contra nobilitatem conciliare conatus est. Cum tribunis item plebis de magistratibus non subrogandis egit. Ideoque regni affectati insimularus,postea pœnas dedit. Diffusiùs hæc apud Liuium, Dionysium,& Val.Max.lib.V.& VI. *Cassia lex agraria prima, Liuio auctore, nunquam deinde sine maximis contentionibus agitata.*

Tribuni plebis.

C. Rabuleius. //. f. //. nepos. Hic in concione legis Cassiæ caput approbauit, agros ciuibus Rom.diuidundos esse,non Latinis,ac Hernicis,Dionysius lib.VIII.

//. //. //. f. //. n. //.
[M. Silius. //. f. //. nepos.]

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[C.Iunius.//.f.//.n.Bubulcus.II.] M.Plætorius. //. f. //. nepos.

Quæstores.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
C.Nautius.Sp.f.Sp.n.Rutilus. L.Furius.//.f.//.n.Medullinus.Fusus.

C.Nautius duovir sacrorum,postea Consul iterum sequetur in Capitolinis, L. Furius XII.abhinc anno Consul erit, frater vt apparet, Sp. Furij Medullini,cuius item magistratus habebimus.

Sp.Cassius.//.f.//.n.Viscellinus II.ann. CCLXVII.
Cos. III.de Volscis.& Hernicis.//.//. IVN.

Hunc triumphum secundum Cassius,coactis ad fœdus petendum Volscis,& Hernicis, magis gratia,quàm iure impetrauit: quum nec vllas vrbes expugnasset,neque hostem acie fudisset. Ideirco nullis spoliorum ferculis, nulla captiuorum pompa ornatus, Vrbem inuectus est: vt arrogantiæ opinionem potiùs, quàm gloriam aliquam sibi adeptus fuerit. Auctor est Dionysius lib.VIII. Liuius autem non belli,non triumphi, sed agrariæ tantùm legis ab eo prolatæ mentionem facit. Bis quidem Cassium triumphasse, paulo antè demonstrauimus etiam ex Valerio Max. & alio Dionysij loco.

ANNI

ANNI. P. R. C. CCLXVIII.

Consules.

Q. Fabius. K. f. //. n. Vibulanus. Ser. Cornelius. L. f. //. n. Maluginensis. Cossus.

LIVIVS, Dionysius & Cassiodorus Q. Fabium, & Ser. Cornelium Consules produnt. In Diodoro Siculo adduntur etiam cognomina σιλουάνος καὶ τελίκοσος; mendosè, pro ὀνβελιλάτος καὶ κόσσος. Cossus enim Ser. Cornelij cognomen est, quòd filio L. Cornelio idem fuisse cognoscitur ex fragmentis Capitolinis in triumpho eius de Antiatibus anno. CCXCIV. Tabulæ Græcæ Fabium & Malugniensem habent.

Volsci, & Aequi à Fabio Consule deuicti sunt, Veientibus annuæ induciæ datæ, Liuius, Dionysius & Diodorus lib. XI.

Tribuni plebis

Nouem tribuni plebi vna cremati.

P. Mucius. //. f. //. n. Scæuula. Ex senatus, populique Rom. auctoritate (vt quidam Annales produnt) nouem collegas suos, qui duce Sp. Cassio id egerant, vt magistratibus non subrogaris communis libertas in dubium vocaretur, viuos cremauit. Val. Max. lib. VI. cap. III. ex eorum proculdubio Annalibus, qui etiam tum decem tribunos plebis fuisse volunt. Sed Liuius, Dionysiúsve non meminerunt. Zonaras tamen adstipulatur Valerio, vbi de dissentione nobilium, & plebeiorum multa differit. » Neque hoc (inquit) seditiones coërcuit, quod tribuni à populo cremati semel fuerint. Diodorus in secessione plebis secunda primùm, decem vitatu sublato, legem latam dicit de comburendis tribunis qui sibi successores non subrogassent. Tanta est Annalium eius temporis diuersitas, vt obscurum sit in extrema illa antiquitate, quibus nam auctoribus fides haberi possit. Plures insuper volunt, necdum decem tribunos eo tempore creari solere.

Lex de trib. comburendis. Annalium diuersitas.

//. //. //. f. //. n. ///

M. Tarquitius. //. f. //. n. Laurentinus. Index cum fratre Publio coniurationis de occupanda vrbe pro Tarquinijs, anno CCLIII. Atque propterea tum ciuitate, agri vicensi iugeribus, ac denis drachmarum milibus ex publico donatus. Dionysius lib. V. Fuisse primùs videtur ex egena plebe Inquilina, sed ciues facti Tarquiniorum nomen, quòd cum Regibus exulabat, depositisse; Tarquitios enim postea reperimus, non Tarquinios, nisi libiariorum vitio, ante Ciceronis, ac Cæsarum deinde tempora. Tunc sensim regium hoc nomen denuo cœpit irrepere.

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

C. Licinius. //. f. n. Caluus. //. C. Rabuleius. //. f. //. nepos.

Quæstores.

K. Fabius. K. f. //. n. Vibulanus. L. Valerius. M. f. P. n. Potitus

Sp. Cassius perduellionis reus, damnatus.

Iuuenes nobiles patricios dicit Dionysius, hunc Poplicolæ nepotem, illum verò Q. Fabij Consulis fratrem. Sp. Cassium, consulatu cum abijsset, perduellionis reum fecerunt, quòd agraria largitione ad regnum sibi præparasse viam visus esset. Qui comitatus, & populi iudicio damnatus, è rupe Tarpeia deiectus est. Aedes eius diruitæ sunt, & area publicata. Quidam domestico iudicio à patre condemnatum, & supplicio affectum volunt. Liuius, Dionysius, Diodorus. Vide item Val. Max. libro V. cap. VIII. & libro VI. cap. III. Plinium libro XXXIIII. cap. IIII. L. Florum, libro I. fine. Idem Quæstores manubias de Volscis & Aequis captas sub hasta vendiderunt, pecuniamque in ærarium redegerunt. Auctores Liuius & Dionysius.

ANNI.

ANNI P. R. C. CCLXIX.

Consules.

L. Aemilius. Mam. f. ///. n. Mamercinus. K. Fabius. K. f. ///. n. Vibulanus.

VOCANTVR hi Consules à Liuio & Cassiodoro, L. Aemilius, & Cæso Fabius. A Dionysio, L. Aemilius Mamerci. f. Cæso Fabius Cæsonis f. qui Sp. Cassium damnauerat. à Diodoro Siculo καίσων φάβιος, καὶ λούκιος αἰμίλιος Μαμέρκος, licet interpres prænomen Cæso forsan non intellectum, velut corruptum, & supervacuum omiserit, quod in manuscripto Græco exemplari non desideratur. Cæsones autem appellari sunt, qui mortuis matribus excti sunt, vt auctor est Vel. de prænominibus. Idem affirmat Sex. Pompeius, denique Plinius libro VII. cap. IX. Cæsarum primus (ait) à cæso matris vtero dictus est; qua de caussa & Cæsones appellati. Hoc autem prænomen veteres K. litera notabant, ad differentiam Cai, quod per C. significabatur. Illud facilè animaduertes, si diligenter eum fragmentis Capitolinis conferàs Liuium, & alios auctores qui Cæsones Fabios, Cæsonum filios, nepotésve nominant. Auctor est etiam Terentianus Maurus in libello de literis, syllabis, & metris, qui Cæso prænomen K. litera notari solere dicit hoc versu, quo loco de hac litera differit. *Cæsones dicti.* *Differentia notarum Cai, & Cæsonis prænominum.*

Sæpe Kæsones notabant hac vetusti litera.

Studiosis quidem posthac curæ spero fore, vt approbatæ antiqnotum illæ notæ in vsum redeant, & in auctoribus passim, vbi librariorum ignorantia vel negligentia periêre, restituantur. Quod ipsum & typographis minimè negligendum qui plurimum profectò gratiæ sibi conciliarent apud doctos, si notarum antiquarum characteres typis etiam suis imitarentur aliquanto diligentiùs.

Volscos & Aequos rebellantes prospero prælio vicerunt Aemilio duce Romani. Castoris ædes vota bello Latino ab A. Postumio dictatore, Idibus Quintilibus à filio eius II. viro dedicata est, Liuius & Dionysius VIII. *Castoris ædes dedicata.*

Tribuni plebis.

///. ///. ///. f. ///. n. ///. ///. ///. ///. f. ///. n. ///.

[M. Titinius. ///. f. ///. nepos.] C. Sicinius. L. f. ///. n. Bellutus. II.

Aediles.

///. ///. ///. f. ///. n. ///. ///. ///. ///. f. ///. n. ///.

L. Albinius. ///. f. ///. nepos. [M. Silius. ///. f. ///. nepos.]

Quæstores.

///. ///. ///. f. ///. n. ///. ///. ///. ///. f. ///. n. ///.

A. Manlius. Cn. f. P. n. Vulso. Vopiscus. Iulius. ///. f. ///. n. Iulus.

Manlius abhinc decennio Cos. deinde X. vir in Fastis Capitolinis, sic scriptus reperitur. Iulius autem Cos. anno XL. postea fuit.

ANNI P. R. C. CCLXX.

Consules.

M. Fabius. K. f. ///. n. Vibulanus. L. Valerius. M. f. P. n. Poplicola Potitus

HIC annus ingratos plebi Consules habuit, M. Fabium, Cæsonis, qui præerat comitijs, fratrem; & L. Valerium magis inuisum accusationę Sp. Cassij, vt ait Liuius. Idem scribit & Dionysius, & appellat M. Fabium Cæsonis filium, L. Valerium M. f. Cognomina in Diodoro mendosè leguntur σιλβάνος καὶ ποτάλιος, pro Vibulano & Poplicola, Tabulæ Cuspiniani Fabium & Potitum suggerunt; Græcæ nostræ Fabium & Valesium.

Veiens bellum finitis inducijs initum, & cum Volscis ancipiti prælio pugnatum est, seditione tamen domi, propter agrariam legem expectatam, non cessante. Accessêre ad omnium *Sedatio ob legem agrariam.*

Oppia virgo Vestalis cum dejecta. omnium ægras mentes prodigia varia. Qui terrores eò euaserunt, vt Oppia virgo Vestalis (quam Opimiam Dionysius vocat) damnata incesti pœnas dederit viua defossa. Liuius & Dionysius.

Tribuni plebis.

C. Mænius. //. f. //. nepos. Delectui Consulum, quòad potuit, Mænius intercessionibus obstitit, plebe decemviros agris terminandis, diuidundisq; à senatu Sp. Cassio Cos. permissos, flagitante. Comitia deinde consularia sustulit intercessionibus, adeò vt ad interregnum senatus venire cogeretur. Dionysius lib. VIII. fine. Liuius eodem anno de agraria lege cum tribunis certatum acriter fuisse scribit obiter lib. II.

Interregnum.

//. //. //. f. //. n. //.
P. Licinius. //. f. //. n. Caluus II.

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
C. Licinius. //. f. //. n. Caluus III. M. Tarquitius. //. f. //. n. Laurentinus

Quæstores.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
P. Furius. //. f. //. n. Fusus. Ap. Claudius. M. f. //. n. Sabinus. Regillensis

Bis Cos. deinde Furius est factus, & in secundo occisus in prœlio est. Ap. Claudius pater X. viri post consulatum quomodo reus sit factus, postea dicemus.

ANNI. P. R. C. CCLXXI.

Consules

C. Iulius. C. f. L. n. Iulus. Q. Fabius. K. f. //. n. VIBVLANVS. II.

PERPERAM in Liuio Tullius, pro Iulius legitur; quod ipsum Dionysius, Marianus & Cassiodorus indicant; atque Liuius item, vbi Iulium inter decemviros libro III. nominat. Simili errore mutauerunt quidam cognomen Iulus, in Tullus; vt etiam suprà in huius parte C. Iulio, L. f. annotaui, qui Consul fuit anno CCLXIIII. Hunc autem postea inter decemviros consulares recenset etiam libro X. Dionysius; & eo loco C. F. L. n. exprimunt fragmenta Capitolina. Q. Fabio iterati consulatus nota adiungenda est in Liuio: hæc enim in Dionysio, Cassiodoro, & fragmentis Capitolinis non desideratur.

Interregnum ob seditionem. Consules ab interrege Sp. Lartio, comitijs discordia impeditis, creatos scribit Dionysius. Interim Aequi Latinorum agros & Veientes Romanorum populando infestârunt, quibus obuiam tardiùs eum exercitu iuere Consules. Idem obiter memorat Liuius.

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
L. Albinius. //. f. //. nepos. III. P. Tarquitius. //. f. n. Laurentinus

Hic ex plebe vrbis inquilina cum fratre donatus ciuitate, agro & pecunia, ob indicium coniurationis anno CCLIII. vt antea dixi ex Dionysio.

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
C. Rabuleius. //. f. //. nepos. II. C. Mænius. //. f. //. nepos.

Quæstores.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
L. Pinarius. //. f. //. n. Rufus. Mamercin⁹. Ti. Aemilius. L. f. Mam. n. Mamercinus

L. Pinarius decimo, Ti. Aemilius duodecimo sequuntur anno Coss.

ANNI.

ANNI. P. R. C. CCLXXII.

Consules.

K. Fabius. K. f. //. n. Vibulanus. II. Sp. Furius. //. f. //. N. FVSVS.

CONSVLES designati (vt Dionysius) à senatu Cæso Fabius iterum, is qui Cassium tyrannidis damnauerat, & à plebe Sp. Furius. Sic etiam nominantur à Liuio, & Cassiodoro. Cognomen Fabij satis liquet; Furij Fusus est, vt fragmenta Capitolina, & tabulæ Græcæ ostendunt. Diodorus Medullinum vocat, quod etiam Furiorum cognomen esse constat, mendosè tamen legitur ibidem μεσαλλῖνος.

Cum Aequis & Veientibus hoc anno bellatum est. Nam Aequi Latinam vrbem Artonam oppugnabant. Veientes pleni iam populationum Romam ipsam se oppugnaturos minitabantur. Qui terrores, cùm compescere deberent, auxêre insuper animos plebis, tribunorum aliquot auxilio, militiam detrectantis. Quibus tamen inuitis, ad duo simul bella exercitus scriptus: Fabio in Veientes in Aequos Spurio; vbi quidem nihil dignum memoria gestum est. Fabio plus negocij cum ciuibus, quàm cum hostibus fuit. Fusos enim ab equitibus hostes insequi pedes odio Consulis noluit. Vide Liuium lib. II. Dionysium in principio libri IX. & Zonaram lib. II. Val. Max. lib. IX. cap. II.

Aruna vrbs Latinorum ab Aequis obsessa.

Tribuni plebis.

Sp. Icilius. //. f. //. n. Ruga II. Legem agrariam à Sp. Cassio motam renouauit, & eius ferendæ caussa delectum à Consulibus indictum impedire conatus est. Sed collegarum quatuor auxilio Consules Icilium retuderunt, eiusque actionibus intercessione sublatis, detectum habuerunt. Liuius & Dionysius. Hic secundus est Sp. Icilij tribunatus, si modò idem est, qui ante decennium tribunus plebis fuit.

Cassi lex ab Icilio renouata.

//. //. //. f. //. n. //.
[L. Genutius. //. f. n. //. Auentinensis.]

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[M. Titinius. //. f. //. nepos.] P. Decius. //. f. //. n * Mus *]

Quæstores.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
A. Virginius. A. f. A. n. Tricostus. Cælimõtanus. Q. Seruilius. Q. f. P. n. Priscus.
Consul Virginius duodecimo abhinc anno, Seruilius decimotertio.

ANNI. P. R. C. CCLXXIII.

Consules.

Cn. Manlius. P. f. //. n. Cincinnatus. M. Fabius. K. f. //. n. VIBVLANVS. II
In. prælio. occisus. est.

COGNOMINA Consulum ex tabulis Græcis, & Cuspiniani desumpsimus: nam Liuius, Dionysius, Diodorus & Cassiodorus, Cn. Manlium, & M. Fabium tantummodo vocant. Hic antea Consul fuerat, vt monstrat Dionysius; ille pater decemviri A. Manlij fuisse videtur, qui in fragmento Capitolino. CN. F. P. N. vocatur.

Bellum hoc anno graue cum Veientibus, Etruscisque fuit, & cruento prælio certatum pertinacissimè; vicêre tandem Romani, non tamen sine clade, vel sanguine. Etenim occubuerunt non solùm Cn. Manlius Consul, sed & frater Consulis alterius, Q. Fabius Vibulanus legatus, qui bis Consul fuerat. Eripse M. Fabius immani vulnere sauciatur. Nihilominus summa virtute castra, quæ perdiderant, recuperârunt Romani, victoriamque obtinuêre, M. Fabio quidem triumphus decretus, sed amisso collega, & familia priuato luctu funesta, triumphare noluit. Itaque depositio in tempore triumpho, gloria triumpha-

Veios, & Etruscum bella.

M. Fabij modestia, qui triumphum detrectauit.

triumphales omnes antecessit. Pulchrè omnia Liuius,& Dionysius libro IX. Item Orosius lib. II. cap.V. Zonaras, Frontinus in Stratagematibus,& Val.Max. lib.V cap.V.

Tribuni plebis.

Ti.Pontificius. //. f. //. nepos. Legis agrariæ executionem sollicitans,delectus item impedijt,veluti Sp.Icilio priùs faceeſſiſſet. Sed Consules eodem, quo superiores, intercessionis remedio tribunitias actiones sustulerunt.Liuius lib.II. Dionysius IX.

//. //. //. f. //. n. //.

C. Rabulcius. //. f. //. nepos. II.

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

L. Albinus. //. f. //. nepos. II. P. Tarquitius. //. f. //. n. Laurentinus

Quæstores.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

T. Numicius. //. f. //. n. Priscus. [M. Volumnius. M.f.M.n.Amintinus.]

T. Nnmicius vndecimo deinde anno Cos.inuenietur, M. Volumnius maior fortè frater P.Volumnij consularis,qui M. F. M. N. in Capitolinis vocatur.

ANNI. P. R. C. CCLXXIV.

Consules

K.Fabius.K.f.//.n.Vibulanus.III. T.Virginius.T.f.T.N.TRICOST.RVTILVS.

CAESO Fabius, qui Sp. Cassium damnauerat, nobilium opera tertiùm fit Cos. &, vt auctor Dionysius,ex interregno; cùm frater M. Fabius ob ægritudinem vulneris Romam reuersus, post victoriam magistratum ante tempus deposuisset, & comitiorum causa interregem prodere senatum iussisset. Cæterùm hoc,teste Dionysio, ratum fuit eo sæculo decus,quòd trium fratrum Kæsonis, Marci, & Quinti auctoritate, & meritis in domo Fabia consulatus per septennium continuatus sit. In Zonara quidem mendose Manlius tertiùm Consul legitur. pro Vibulano. Adiungitur collega T. Virginius à Liuio, Dionysio, Diodoro, & alijs; cuius genuinum cognomen in fragmentis Capitolinis adhuc extat.

In domo Fabia consulatus per septennium continuatus.

K. Fabius Cos. Aequos Latinorum agros infestantes reppulit, Collegæ Virginio à Veientibus penè obsesso, & periclitanti auxilio venit, & hostes aduentu suo disiecit. Veiens deinde bellum Fabia gens priuato nomine sibi postulauit. CCCVI. omnes patricij Cæsone Consule duce, cum quatuor millibus clientium ad Cremeram fluuium profecti, castra munierunt, Veientesque assiduis incursionibus infestando, bellum ex Romano agro in hostium transtulère. Historia notissima est ex Liuio, Dionysio, Zonara, Ouidio in Fastis, Orosio,Eutropio,Floro,Gellio,& alijs.

Veiens bellum à Fabia gente propria impensa gestum.

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

C.Iunius. f. //. n. Bubulcus. II. C.Icilius. //. f. //. n. Ruga. II.

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Sp. Icilius. //. f. //. n. Ruga II. M. Decius. //. f. //. n. * Mus *

Quæstores.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

[M. Minucius.M.f. //. Augurinus] [P.Minucius. P. f. //. n. Augurinus]

Consulatum ambo filij,quorum Marci pater anno CCLVI. Publij anno CCLXI. Consules fuerant. Et ambo fratres consulares habuisse videntur. L. Augurinum Marcus, Quintum Publius; de quibus postea.

ANNI.

ANNI. P. R. C. CCLXXV.

Consules

L. Aemilius. Mam. f. //. n. Mamercinus. II. C. Seruilius. //. f. //. n. Structvs. AHALA.
In. mag. mort. est. IN. EIVS. LOC. F. E.
C. Cornelius. //. f. //. n. Lentul. ESQVILINVS.

CONSVLIBVS à Liuio, Dionysio, Cassiodoro & Mariano nulla adduntur cognomina. Aemilij tamen ex Diodoro & superiore eius consulatu constat. C. Seruilium verò Structum Ahalam vocari, monstrant fragmenta Capitolina: velut etiam in magistratu ipsum vel obijsse, vel saltem aliqua de causa abdicasse: & in eius locum fuisse suffectum Esquilinum quendam, siue is sit T. Herminius, vt aliquorum est coniectura; siue C. Cornelius Lentulus, quem L. Aemilio adiungit hoc anno Diodorus Siculus. In tabulis item Graecis Esquilini huius cognominis porrò remanent quaedam vestigia; In quibus sic eduntur hi Consules, αἰμιλίου καὶ ἐρευλίου; sed mendosè pro ἰσκυλίου. Suffecti verò Consulis non meminêre Liuius & Dionysius.

Volsci & Aequi foedere iuncti in agrum Romanum irrupêre. Veientes, accitis ex Etruria auxilijs, praesidium Cremerae oppugnârunt, sed ab Aemilio Consule repulsi, ac proelio victi, pacem petierunt. Sed pacis impetratae mox ante deductum Cremera praesidium poenituit. A vicinis enim impulsi bellum subitò renouârunt, vt Liuius & Dionysius auctores sunt. Pax cum Veientibus.

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[P. Decius. //. f. //. n * Mus *] M. Flauuleius. //. f. //. nepos.

Hic primipili centurio laudatae fortitudinis, bello Veienti ante biennium primus ante proelium iurauit se signa non deserturum; suoque exemplo totum exercitum iurare fecit. Post proelium ob res benè gestas, praemijs virtutis pro concione donatus est à Consule M. Fabio. Auctores Liuius & Dionysius.

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
Ti. Pontificius. //. f. //. nepos. [L. Genucius. //. f. //. n * Auentinensis *]

Quaestores.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[L. Volumnius. //. f. //. n. Amintinus.] [M'. Tullius. M'. f. //. n. Longus.]

Volumnius fortè, frater vxoris Cn. Coriolani, Tullius M'. Longi Cos. anno CCLIII. potuit filius fuisse.

Prouinciae.

K. Fabius. K. f. //. n. Vibulanus. Proeos. Praesidium. ad. Cremeram. extra. ordinem. obtinuit.

Sp. Furius. //. f. //. n. Fusus. Procos. Aequos extra. ordinem obtinuit.

Extraordinarios primùm exercitus, atque prouincias senatum cum proconsulari imperio commisisse hoc anno priuatis consularibus, apud Dionysium reperio, cuius haec est ferè historia. Cùm bellum hinc inde mouerent Volsci & Aequi, nunciaretúrque Etruriam omnem ad opem Veientibus ferendam in bellum Romanum conspirasse, visum est senatui tres eo anno conscribere exercitus. Properatisque delectibus L. Aemilius Consul contra Etruscos est missus. C. Seruilius in Volscos, Sp. Furius verò, qui ante biennium Consul fuerat, in Aequos tertium duxit exercitum pro consule. In vnoquoque duce legiones erant, & Latinorum, Hernicorum, aliorumque sociorum par numerus. Caeso Fabius anni superioris Consul magistratu functus gentili bello, quod ad Cremeram ipsius auspicijs susceptum erat, & nec dum confectum, vt sibi interesse liceret, à senatu petijt. Id quod concessum, estque ei proconsularis addita potestas. Sp. Furius procos. non minùs feliciter, quàm celeriter bellum confecit. Vno enim proelio fudit Aequos, ac fu- Imperia ac prouincia extra ordinem primum. Sp. Furius pro cos. K. Fabius pro cos.

gauit, primo congressu territos, deinde agros eorum vastauit, hoste compulso intra mœnia. C. Seruilius Consul eum Volscis temerè congressus multis amissis intra castra se continere & bellum ducere coactus est. Hæc fere Dionysius lib. IX.

DE PROCONSVLATVS, PROPRAETVRAE, ET PROVINCIARVM ORIGINE.

EX tam dictis colligere est Romanum populum ex auctoritate senatus hoc quasi tempore Veientis, aliorumque bellorum occurrentium occasione, partim assiduis præsidijs fines suos tutari, partim etiam extraordinariorum exercituum duces nona proconsulatus potestate præmunire, atque ornare cœpisse. Atqui apud Liuium de proconsulatu nihil quicquam prius reperio, quàm in historia anni Vrbis CCXXCIX. prælio contra Aequos infeliciter Sp. Furij Cos. ductu commisso, maximoque terrore Vrbi illato. Tum enim A. Postumio alicti Consulum, qui in Vrbe remanserat, negocium datum, VTI. VIDERET, NE. QVID. DETRIMENTI. RESPVBLICA. CAPERET. Ipsum Consulem Romæ manere, ad conscribendos omnes qui arma ferre possent, optimum visum est; & T. Quinctium Barbarum proconsule subsidio obsessis castris cum sociali exercitu mitti, vt suo loco dicturus sum. Cùm autem nihil aliud eo loco Liuius de proconsulari imperio adijciat, videtur & antea dudum in republica fuisse. Verisimile est igitur, quod hoc quasi tempore, & ex his vel similibus initijs proconsulatus, ac prouinciæ imperij Romani originem traxerint. Vnde quædam hoc loco de ijs præfari, à nostro instituto nō alienum erit. ¶ Prouincia (vt auctor est Sex. Pompeius) propriè regio dicitur, quam populus Rom. prouicit, id est, antè vicit. Quod onus cùm quotannis à senatu, & populo magistratibus, vel priuatis, fore, vel extra ordinem imponeretur: obtinuit vsus, vt pro qualicunque officio vel munere cuiquam imposito accipiatur vox, pronincia. Cùm verò deinde semet extra Italiam, subactis eius populis, effunderet Romana potentia, tum primùm regiones ab Italia dissitas in potestatem redactas, quas legibus imperioque suo subiecerant, prouincias appellare cœperunt, velut procul victas. Earumque prima fuit Sicilia, vt auctor Cicero Verrinarum quarta. Hinc est quod Aegesippus scribit; Romani, cùm in ius suum vincendo redigerent prouincias, quas senatus tum nominasset, vt in eas eum imperio mitti solebant: factum est, vt omnis ipsis impositum appellaretur etiam prouincia. Sic Terentius in Phormione. O Geta, prouinciam cepisti duram. Vetus autem prouinciarum administrandarum à primis reip. temporibus forma fuit hæc, vti consules, prætoresque statim inito magistratu sortirentur, vel inter se compararent prouincias, quas senatus tum nominasset, vt in eas eum imperio proficiscerentur. Annuo autem sui magistratus tempore finito, succedebant sequentis anni magistratus, nisi senatui populoque visum esset, alicui prorogare prouinciam; velut sæpius postea contigit. Itaque fiebat, vt ad prouinciales magistratus creandos comitijs non esset opus, si hæc ordinaria ratio semper constare potuisset. Verùm crescentibus cum imperij magnitudine bellis, vt ordinarij magistratus ad ea administranda non sufficerent, quemadmodum hoc Veienti bello contigisse primùm animaduertimus; opus erat aliquando extraordinaria potestate ad exercitum ducendum, vel prouinciam aliquam consulum, prætorúmve loco cum imperio obeundam. Hinc proconsule primùm dicebatur exercitum ducere, vel prouinciam obtinere: qui loco consulis cum imperio mittebatur; atque deinde inuenta prætura, proprætore, qui loco prætoris. A prora quidam hæc esse vocabula volunt, at in Fastis triumphalibus, alijsque antiquis marmoribus puncto distingui videmus, & hoc modo notari PRO. COS. & PRO. PR. sic vt præpositiones ablatiuis suis iunctas potiùs, quàm compositas esse intelligas. Non minùs etenim benè vel elegantèr quis proconsule, vel pro prætore rem gerere, vel triumphare dicitur; quàm in nominandi casu. proconsul, vel proprætor. Sæpe tamen non eadem his est conditio, sed composita videntur, vt etiam deriuata, procōsularis, proconsularis, & proprætura. Sed hæc Grammaticis exercenda relinquamus. Porrò ijs qui Romanæ reip. rationes accuratiùs cognoscere cupiunt, & veterum auctorum scripta rectè intelligere; animaduertendum est, proconsulatum, & proprætoram inter legitimos magistratus non censeri. Nam (vt doctè annotauit Carolus Sigonius in XXVIII. Liuij) constat, magistratus quidem omnes eum potestate fuisse; eum imperio autem non nisi eos, quibus nominatim mandatum esset imperium. Quemadmodum enim Sex Pompeius ait, Cum potestate esse dicebatur is, qui à populo alicui negocio præficiebatur, Cum imperio autem, cui nominatim à populo dabatur imperium: hoc est, administrandæ rei bellicæ absoluta facultas Hoc enim ex Philippica Quinta Ciceronis colligitur, vbi sic legimus: Demus imperium Cæsari, sine quo res militaris administrari non potest. Et apud eumdem, ex Antonij sententia, Imperator est, belli gerendi administrator, à quo militibus nulla erat prouocatio,

T. Quinctius pro. cos.

Prouincia vnde dicta, & quid sit.

Prouincia non res etiam vel officium quodcunque.

Regiones extra Italiam tum Prouincia Romanis dictæ: earumq; prima Sicilia.

Vetus administrandarum prouinciarum forma.

Proconsule ex ærarium ducere qui dictum sit. Item proprætore qui. Vetus in his vocabulis notandis ratio.

Proconsulatus & proprætura magistratus non sunt.

Cum potestate quis esse dictus sit. Cum imperio quis.

uocatio,quæ alioquin ciuibus in Vrbe ad populum erat. Legem ipsam de militari impe- *Lex de imperio militari.*
» tio recitat ita Cicero de legibus libro tertio, MILITIAE. AB. EO. QVI. IMPERABIT. PRO-
» VOCATIO. NE. ESTO. QVODQVE. IS. QVI. BELLVM. GERIT. IMPERASSIT. VTI. RATVM-
» QVE. ESTO. Mandabatur autem imperium his dumtaxat magistratibus, Dictatori vide- *Quorum magistratuum imperium fuerit.*
licet, Consuli, ac Prætori. Neque simul statim cum magistratu, sed cùm res postularet, ne-
que ijsdem comitijs, sed magistratus primùm centuriatis, deinde decreta prouincia, impe-
rium curiatis plerumque, vel priuato tributis, aut senatus consulto. Quemadmodum ex
Liuio & Cicerone pulchrè de ciuium iure probat Sigonius, ad quem huius argumenti stu- *Magistratibus potestas semper, imperium non item.*
diosum lectorem remitto, ne hic omnia repetere necesse sit. Magistratus igitur cum pote-
state semper, cum imperio non priùs, quàm hoc ijs cum exercitu & prouincia decreuisset
populus, esse dicebantur. Cùm verò extra ordinem dabatur priuatis prouincia cum exer- *Ornamenta, atq; insignia proconsulibus, & propraetoribus quæ.*
citu & imperio, ij vel proconsulibus, duodecim etiam fascibus, aliisque ornamentis, non
secus atque Consules, ornati; vel propretoribus, sex videlicet prætorum more lictoribus
stipati res gerebant. Et dicebantur quidem esse cum potestate, & imperio, attamen sine
magistratu, & auspicijs. Quin etiam, vt postea vsurparum, quibus prorogabatur impetium
post consulatum vel præturam, noui semper in eorum locum Consules vel Prætores sub-
rogabantur. Magistratus autem sua sequebantur auspicia, atque eadem quæ decessores: *Magistratuum auspicia.*
maiora, si maiores; minora, si minores essent, alioquin vitio facti putabantur. Procousules
igitur, proprætoresque potestatem & imperium quidem, non tamen magistratum habere,
ex his manifestum est, & Liuius non vno loco demonstrat, vtpote lib. x. XXVIII. & XXXI.
rationem reddens, cur ijs qui ex priuatis proconsules facti, rebus licet benè gestis, non *Ex priuatis proconsules facti triumphare cur nequiuerint.*
triumpharint: nimirum quòd sine magistratu res gessissent. Quemadmodum P. Scipio
subigata Hispania bello Punico secundo; cuius etiam meminit Plutarchus. Hic enim ex-
tra ordinem cum imperio proconsule in Hispaniam missus, pulsis Pœnis totam subiuga-
uit. Reuerso triumphus non est decretus, quia neminem ad eum diem triumphasse qui si-
ne magistratu procos. rem gessisset, constabat, vt apertè Liuius & Plutarchus memoriæ
prodiderunt. Primus ex his L. Lentulus ouationem obtinuit; de quo sic Liuius lib. XLI. *L. Lentuli extraordinaria ouatio.*
» Res triumpho dignas esse censebat senatus; sed exemplum à maioribus non accepisse, vt
» qui neque Dictator, neque Consul, neque Prætor res gessisset, triumpharet. Proconsule
» illum Hispaniam, non Consulem, aut Prætorem obtinuisse. Decurrebatur tamen eò, vt
» ouans Vrbem iniret. Cn. Pompeius Magnus postea extra ordinem priuatus, nec dum sena- *Pompei Magni honores & triumphi praeter leges.*
tor, eques tantùm Romanus, bis imperium, atque prouinciam obtinens, bella gessit, atque
tertio etiam sine magistratu triumphauit: sed eo ferè tempore, quo silebant inter arma leges.
Cæterùm non adeò difficulter ad triumphi lauream peruenêre, qui ex consulatu, vel præ-
tura prorogato imperio felicitet res gesserunt. Primus enim fuit, auctore Liuio, Q. Publi- *Q. Publilius proconsule.*
lius Philo, cui post consularem ex S. C. & plebiscito prorogatum fuit imperium, vti pro-
cos. rem gereret, donec cum Palæopolitanis debellasset; idemque primus acto magistratu,
» hostibus deuictis procos. triumphauit. Aiit enim ita libro VIII. Duo singulatia bæc ci vi-
» to contigêre; prorogatio imperij non antè in vllo facta, & acto honore triumphus. Ex iam
dictis igitur intelligi potest, proconsules, aut propretores, magistratus non esse. Atqui non
habere auspicia M. Tullius libro II. de diuinatione apertè testatur. Belleam (inquit) rem *Proconsulibus, & propraetoribus nulla auspicia.*
» administrari maiores nostri nisi auspicato nolnerunt. Quàm multi anni sunt, cùm bella à
» proprætoribus, & proconsulibus administrantur, qui auspicia non habent? Itaque nec am-
» nes transeunt auspicato, nec tripudio auspicantur. Durabat autem, procon sul imperium, *Proconsulis imperium quamdiu.*
» donec successore accepto prouincia decessisset, & ad Vrbem veniisset. In Vrbe autem præ-
terquam magistratibus neminì fuit imperium, hoc est, prehendendi, coërcendique pote- *Vrbanum imperium.*
stas: quod etiam erat diuersum à militari imperio; id est, exercitum habendi, bellique ge- *Militare imperium.*
rendi potestate. Ideoque necesse erat, cùm triumphus, rebus felicitet gestis, proconsuli de-
cernetetur ipso ante Vrbem expectante, de eius in Vrbe, donec triumphasset, imperio no-
uam legem ferre, vt ex Liuij XXVI. & Appiani ciuilium primo colligimus. Varijs autem
modis extraordinariæ illæ potestates proconsulatus, ac proprætura ex arbitrio senatus po- *Extraordinariæ potestates & prouinciarum mutatæ.*
pulique pro temporum occasione immutati, prouinciæque quæ antè prætoriæ, si grauius
aliquod bellum impendebat; vt ampliore imperio & exercitu maiore administrarentur,
consulares ad tempus fieri solent. Sic M. Marcellus ex prætura procos. ad bellum missus,
auctore Liuio libro XXIII. C. Cosconius prætor Hispaniam vlteriorem procos. obtinuit, &
M'. Aquillius Siciliam fugitiuorum bello, quæ ambo prætoriæ tunc erant prouinciæ. Rur-
sus aliquando quæstori, in prouincia prætoria, imperium proprætore datum est, velut Cn.
Pisoni in vlteriore Hispania, teste Sallustio, licet iam antea post bellum ciuile Marianum
constitutione reip. Sullana quid certi ordinatum fuisse de prouincijs videatur, quæ consu- *Sullana prouinciarum constitutio.*
lares, quæve prætoriæ essent. Vtique Consules prætoresque nisi bella auocarêt, iurisdictio-
nes anno suo in Vrbe obirent, atque inde sorterentur prouincias quas senatus decreuisset

consulares, vel prætorias, cum imperio, quousque successores eis mitterentur, obtinendas. Qua ratione factum, vt ordinariæ fierent prouinciæ ferè omnes, atque de prorogando imperio, decernendisve prouincijs, populus indies non esset rogandus. Nihilominus errta ordinem sæpe contra leges, & inuito senatu, populus ambitione principum ciuitatis impulsus, plures vni prouincias postmodum, & immensa largitus est imperia; quemadmodum Cn. Pompeio Magno Pyraticum & Mithridaticum bellum, M. Crasso Parthicum, C. Cæsari Gallias per decennium. Sed hæc demum bellis ciuilibus occasionem dedêre, libertatemque publicam funditus subuertendi. Qua mox à C. Cæsare oppressa, inconstans & varia deinceps ex monarchatum libidine fuit prouinciarum constitutio, & proconsulum, prorætorumque potestas: quemadmodum studiosus lector ex Annalibus nostris latiùs cognoscet. In quibus ordine suo, quæ in his pro statu & occasione rerum tam reip. quàm monarchiæ tempore frequentissimè immutata sunt, declarate conabor. Quod in caussa est, vt huic argumento diutiùs immorari necesse non sit: maximè cùm etiam exterpulcherrimus de officio proconsulis & legati titulus digestorum libro primo, in quo satis exactè à iurisconsultis referuntur omnia quæ ad proconsularem potestatem pertinent: cùm item Paullus Manucius multa præclarè de prouincijs adferat in libro de legibus, ad quem studiosum remitto. Admonitum tamen hoc loco lectorem cupio (ne libros corruptos esistimet) frequentet hæc nomina Consul, Proconsule, Prætor, Proprætore cõfundi à scriptoribus: quemadmodum P. Scipio Africanus Hispaniæ prætor, ab Auctore de viris illustribus; C. Verres Siciliæ, à Cicerone dicitur, cùm tamen hic post præturam vrbanam proprætore Siciliam, ille priuatus cum proconsulari imperio Hispaniam rexerit. Item Liuius P. Scipionem Consulem in Africa bellum gessisse dicit, cùm post consulatum prorogaro imperio proconsule in Africam venerit. Item C. Cæsar Galliæ prætor vocatur, P. Rupillus Siciliæ, à Cicerone in Verrinis non semel; in quas tamen prouincias ambo ex consulatu cum imperio proconsulibus missi sunt. Verùm in abutendis hisce nominibus non minor libertas scriptoribus antiquis; quàm senatui populoque Rom. in mutandis prouinciarum administrationibus fuisse videtur. Es prisco tamen Latini fœderis ritu, atque instituto primitus omnes appellatos fuisse prætores, qui prouinciam aliquam obtinebant, Sex. Pompeius Festus nos docet, his verbis: Prætor ad portam nunc salutatur is, qui in » prouinciam pro. prætore, aut pro. cos. est. Cuius rei morem ait fuisse Cincius in libro de » Consulum potestate talem. Albanos rerum potitos vsque ad Tullum Regem * Alba de- » inde diruta, vsque ad P. Decium Murem cos. populos Latinos ad caput Ferentinæ, quod » est sub monte Albano, consulere solitos, & imperium communi consilio administrare. Ita- » que quo anno Romanos Imperatores ad exercitum mittere oporteret iussu nominis La- » tini, complures nostros in Capitolio, sole otiente, auspicijs operam dare solitos. Vbi aues » addixissent, militem illum, qui à communi Latio missus esset, illum, quem aues addixerant, » prætorem salutare solitum, qui eam prouinciam obtineret prætoris nomine. Idem Festus » Pompeius affirmat, prætores initio appellatos fuisse, qui postea Consules, & qui bella administrabant. Quorum tabernaculum quoque dicebatur prætorium, & porta in castris prætoria, qua exercitus educebatur in prœlium ac expeditionem.

Prouincia ordinaria.

Vni à populo contra leges plures quandoque prouinciæ datæ.

Inconstans & varia sub Monarchia prouinciarũ constitutio.

Nomina Consulis & Proconsulis: Prætoris & Proprætoris confusa apud auctores vsurpata.

Omnes primũ qui prouinciam obtinebãt prætores dicti.

*deest in vulgatis aliquod. Ex V. C. nota mss. in margine Ant. Aug. (ut Pontium) quod & (sed portam?)

Consules ipsi prætores missi dicti.

ANNI. P. R. C. CCLXXVI.

Consules

C. Horatius. M. f. M. n. Pulvillus.

T. Menenius. Agrippæ. f. C. n. LANATVS.

IN Diodoro incorrectè μηνίκιος, pro μενίνιος: & πολύιλος, pro πουλίλλος legitur. Tabulæ Græcæ Lanatum & Pulvillum produnt: Liuius & Dionysius, C. Horatium Marcei cius, qui Capitolium dedicault, & T. Menenium, Agrippæ Menenij, qui plebem patribus reconciliauit, filios fuisse consentiunt. Et verisimile est illum patruum fuisse Horatiorum, è quibus alter, Consul anno CCXCVI. in tabulis Capitolinis legitur, C. HORATIVS. M. F. M. N. PVLVILLVS: alter verò suffectus X. viris anno CCCLIII. in triumphorum tabulis appellatur M. HORATIVS. M. F. M. N. BARBATVS. quem Liuius testatur neporem fuisse M. Horatij qui Capitolium dedicauit. Quorum pater M. Horatius apud auctores non reperitur: quæstorem nihilominus magistratuum supplendorum caussa, suo tempore fingimus, nec tamen absurdè vel ipsum, vel alios, quorum filij, nepotésve ad summos honores peruenerunt. Tales enim autumo non tam obscutos fuisse, vt rempublicam, primósve magistratus non delibasse dici debeant. Quod autem ad Consules huius anni attinet,

tmet, non dubito quin eorum nomina in Gellij vulgatis exemplaribus exprimantur mendosè, libro XVII. cap. vltimo, M. Horatius, Menenius Agrippa. cum alioquin C. Horatius M.f. & T. Menenius Agrippæ f. deberent appellari. Etenim Agrippa in Menenijs prænomen esse ignorârunt librarij, qui Gellij locum corruperunt.

Horatio bellum Volscum prouincia, T. Menenio Veientes obuenêre, cum quibus Cremerensi victoria clatis Menenius malè pugnauit; adeò vt sequenti die victores hostes laniculum occupârint; obsessaque Vrbs foret, annona etiam premente, & Etruscis Tiberim transgressis, ni Horatius Consul cum suo exercitu è Volscis esset reuocatus. Tam vicinum nihilominus fuit periculum, vt primò pugnatum ad Spei sit æquo Marte, iterum ad portam Collinam, vbi paruo momento superiori res Romana fuit. Vide Dionysium libro IX. & Liuium II. *Volscum, & Veios bella. Ianiculum à Veientibus occupatum.*

Tribuni plebis

[illegible] f. [illegible] n. [illegible] [illegible] f. [illegible] n. [illegible]

C. Rabuleius. [illegible] f. [illegible] nepos. III. [L. Flauuleius. [illegible] f. [illegible] nepos]

Aediles

[illegible] f. [illegible] n. [illegible] [illegible] f. [illegible] n. [illegible]

M. Flauuleius. [illegible] f. [illegible] nepos. C. Icilius. [illegible] f. [illegible] n.

Ruga III.

Quæstores.

[illegible] f. [illegible] n. [illegible] [illegible] n. [illegible] n. [illegible]

[T. Aebutius. T. f. T. n. Elua.] Sp. Postumius. A. f. P. n. Albus. Regillensis.

Aebutij patet Consul, & magister equitum fuerat, & eius frater Consul sequitur, Sp. Postumius vndecimo ab hinc anno. Hic filius fuit A. Postumij Dictatoris, qui Latinos vicit ad lacum Regillensem.

Prouincia

K. Fabius. K. f. [illegible] n. Vibulanus. procos. præsidium. ad. Cremeram. obtinuit. in. prœlio. occisus. est.

Memorabilis hoc anno clades ad Cremeram accepta est, cuius diem populus Romanus inter atros & nefastos retulit. Fabij enim ad Cremeram cùm sæpiùs hostes fudissent, crebra victoria incautiores facti, insidijs hostium Etruscorum circumuenti, ad vnum omnes cum procos. Kæsone, & eius fratre Marco legato occisi sunt, Trecenti sex vnius gentis omnes patricij periêre, cum omni clientium exercitu, præsidiumque expugnatum est. Vide Liuium, Dionysium, Ouidium in Fastis, & alios supra nominatos. Meminit etiam Diodorus libro XI. *Idus Februarij clades Cremerensis contigit, quo dies postmodum ater habitus. Fabia gentis interitus.*

ANNI. P. R. C. CCLXXVII.

Consules.

A. Virginius *T. f. T. n. * Sp. Seruilius. [illegible] f. [illegible] n. STRVCTVS. Tricostus. Rutilus.

ITA nominat hos Consules Diodorus. In Liuio, Dionysio, Cassiodoro, & Mariano non habentur cognomina. In Græcis tabulis ῥουτίλου καὶ στρούκτου legitur. Structus item extat in fragmento Capitolino.

Annonæ penuria laboratum grauiter in Vrbe, quòd Veientes populationibus continuis velut ab arce Ianiculi passim in Rom. agrum impetus dabant; non vsquam pecora tuta, non agrestes erant. Ausi etiam traiecto nocte Tiberi, Seruilij Consulis castra oppugnare, sed inde reiecti non sine clade in Ianiculum se receperunt. Confestim & Consul ipse transit Tiberim, sed temerè aduersò Ianiculo ad castra hostium aciem erexit, fœdiusque inde pulsus est, quàm pridie pepulerat. Interuentu tamen e collegæ tam ipse exercitus est seruatus. Tum inter duas Consulum acies Etrusci circumuenti occidione occisi sunt, atque cladis Cremerensis talionem accepêre. Vide Dionysium & Liuium. *Annonæ famis Romæ grauis. Etrusci occidione cæsi.*

Tribuni plebis

T. Genucius. /. f. /. n. * Auentinensis *

Q. Considius. /. f. /. nepos.

Lex agraria.

T. Menenius capeus anquisitus. Multa, & mors eiusdem.

Legem agrariam promulgantes plebem contra patres concitârũt T. Menenium Agrippæ f. superioris anni Consulem capitis anquisitum, quòd malè pugnando aduersum Etruscos populi Rom. maiestatem minuisset, quodque Cremeræ præsidium culpa atque ignauia sua perdidisset, damnârunt tributis comitijs. Damnato multam dixerunt, duo millia æris. Negant tulisse ignominiam; ex animi enim mœrore, atque inedia non diu pòst morbo contracto, diem obijt. Liuius lib. II. Dionysius libro IX.

Aediles

/. /. /. f. /. n. /. /. /. /. f. /. n. /.

M. Decius. /. f. /. n. * Mus * II.

P. Mucius. /. f. /. n. Scævula.

Quæstores

/. /. /. f. /. n. /. /. /. /. f. /. n. /.

Sp. Furius. /. f. /. n. Medullinus. Fusus.

[M'. Papirius. M'. f. /. n. Mugillanus.]

Huius pater primus Rex sacrorum factus erat Regibus exactis, vt auctor Dionysius libro V. Furius XI. dein anno Cos. sequitur.

ANNI. P. R. C. CCLXXVIII.

Consules

P. Valerius. P. f. Volusi. n. Poplicola.

C. Nautius. Sp. f. Sp. n. RVTILVS

CONSVLVM nomina ex fragmentis Capitolinis suppleta sunt, in quibus secundus vtriusque consulatus extat. In Diodoro mendosè γαΐος ἅπιος ῥοῦφος, pro C. Nautio Rutilo habetur.

Volsci & Sabini à Romanis. Volsci & Aequi à Latinis victi.

Volentes & Sabini, qui simul arma sociârant contra Romanos, à Poplicola prælio superati sunt. Volsci & Aequi, dum Latinorum populantur fines, sine Romano duce ab ipsis Latinis victi & castris exuti sunt. C. Nautius Cos. postea ab Vrbe missus eum exercitu, nil aliud quàm agros hostium, nullis ad prælium prodeuntibus, est populatus. Vide Liuium & Dionysium.

Tribuni plebis

L. Cædicius. /. f. /. nepos.

T. Statius. /. f. /. nepos.

Sp. Seruilius maiestatis reus, famen defendit, & absoluitur ipse.

Sp. Seruilio, cùm consulatu abijisset, initio anni maiestatis reum fecerunt, ac diem ad populum dixerunt, quòd ab Etruscis castra sua oppugnari per ignauiam permisisset. Verùm reus constanti oratione plebem, & tribunos accusando, exprobrãdoque T. Menenij damnationem, & mortem, cuius patris munere restituta quondam plebs eas leges, cosque magistratus haberet, quibus tum sæuiret; semet defendit, & populi iudicio absolutus est. Liuius libro II. Dionysius lib. IX.

Aediles

/. /. /. f. /. n. /. /. /. /. f. /. n. /.

[L. Flauuleius. /. f. /. nepos.]

[Q. Mucius. /. f. /. n. Scævula.]

Quæstores.

/. /. /. f. /. n. /. /. /. /.

[C. Fostlius. /. f. /. n. Flaccinator.]

[Sex. Papirius. Sex. f. /. nepos]

A Faustulo pastore Romuli ac Remi nutritore prognati sunt Fostlij, vel Fostilij, vt in antiquis

antiquis monumentis huius gentis antiquissimæ nomen exprimitur. Sex. Papirium hunc Sex filium adfero, illius, qui Tarquinij Superbi temporibus ius Papirianum condidit, legibus regijs omnibus in vnum volumen congestis, vt auctor est Pomponius de origine iuris.

P. Valerius. P. f. Volusi n. Poplicola. ANN. CCLXXIIX.
Cos. de Veientibus. Sabineisque. K. Mai

Poplicola Consul eadem hora (inquit Liuius) duos fudit fugauitque exercitus, duas potentissimas gentes, impune vastaris eorum agris, quasi subiugauit, & perdomuit. Redeunti iraque populus ad multum vitæ coronatus occurrit, suffitum rhuris transcurri faciens, & poculis multis militem excipiens. Senatus triumphum decreuit: vt auctor est Dionysius. Liuius autem bellum hoc succinctè describens, triumphi nullam mentionem facit, cuius tamen extant reliquiæ in fastis Capitolinis. *Poplicola à populo qui honores mulsus.*

ANNI. P. R. C. CCLXXIX.

Consules

L. Furius. //. f. /. n. Medullinus Fusus.
A. Manlius. Cn. f. P. n. Vulso
Lustrvm. F. VIII

IN Diodoro nominantur Consules L. Furius Medullinus, & A. Manlius Vulso; sed mendosè in exemplaribus habetur, Μάρκος Μάνιος, pro αὖλος Μάνλιος εὐόλοσσ. Eius nomen in Liuio, Mariano & Cassiodoro perperam legitur C. Manlius, vel Manlius; ita enim variatur in exemplaribus. Auli verò prænomen Manlio fuisse, cum Dionysio vt credam, me auctà est, quòd idem ita appelletur inter decemviros postea, cùm ab ipso Liuio & Dionysio, tum in taxi etiam Capitolinis. Tabulæ Græcæ Mallium & Furium proferunt. A. Manlio Consuli bellum Veiens prouincia obuenit, is hostes obsidione pressos pacem petere coegit, quibus induciæ in annos quadraginta sunt concessæ, frumento stipendioque imperato. Auctores sunt Liuius & Dionysius. *Induciæ cum Veientibus.*

His item Consulibus censum actum fuisse prodit Dionysius, & ciuium censa fuisse centum triginta milia, & aliquot insuper capita. Porrò Lustrum quod hoc anno conditum in Vrbe fuit, ordine octauum esse monstrant Capitolina fragmenta. Superiora verò septem in ijs temporum iniuria petiere, quæ nos ex Dionysio, Valerio Maximo, & alijs auctoribus, in tabula suis locis reposuimus. *Lustrum Vrbis VIII.*

Tribuni plebis

Paci externæ mox continuatur domi discordia: plebs namque tribunitijs stimulis agrariæ legis causa furebat; Consules nihil Menenij damnatione, nihil periculo Seruilij deterriti, summa vi resistunt; sed abeuntes magistratu rei facti sunt, vt sequenti annali dicemus. *Seditio Romæ ob legem agrariam.*

//. //. //. f. //. n. //.
K. Atinius. //. f. //. n. Longus.

.//. /. //. f. //. n. //.
[Q. Mucius. //. f. //. n. Scæuula.]

Auus ille L. Longi, qui vnus ex primis tribunis militum plebeis consulari potestate fuit, vt lapides Capitolini demonstrant. Q. Scæuula frater P. Scænulæ.

Aediles

//. //. //. f. /. n. //.
Ti. Pontificius. //. f. //. nepos.

.//. //. //. f. //. n. //.
Q. Considius. //. f. //. nepos.

Quæstores

//. //. //. f. //. n. //.
A. Postumius. A. f. P. n. Albus. Regillensis

./. //. //. f. /. n. //.
L. Acbutius. T. f. T. n. Elua.

A. Postumius maior filius Consulis & Dictatoris, qui primus Regillensis ob insignem de Latinis victoriam appellatus est, vt indicant Capitolina fragmenta in huius consulatu, L. Acbutius item patre consulari videtur natus, & ipse postea Consul.

A. Man-

A. Manlius. Cn. f. P. n. Vulso. ANN. CCLXXIX.
Cos. ouans. de Veientibus. Idibvs. MART.

Auctor est Dionysius libro IX. Manlio Consuli ouationem concessam, quòd Veientes post obsidionem coegisset pacem petere. Liuius ouationis non meminit. At in fragmento Capitolino aliqua eius extant vestigia. Nam cùm Idibus Martijs anno CCLXXIX. triumphatum fuisse monstret, hanc ouationem indicari omnino existimo.

ANNI. P. R. C. CCXXC.

Consules.

L. Aemilius Mam. f. /. n. Mamercinus. III.

Vopiscus Iulius. /. f. n. IVLVS.

OPETER Virginius Vopisci Iulij locum obtinet in Liuio, Mariano & Cassiodoro. Attamen fastorum fragmenta Capitolina hunc per cognomen IVLVS, quod Iuliorum est, indicant. Neque tacet Liuius in quibusdam Annalibus reperiri Vopiscum Iulium, quem habent etiam tabulæ Græcæ, item Dionysius, & Diodorus, licet incorrectè in hoc λαβιος σιβιος ἰουλιος scriptum sit. Vopisci autem prænomine gens Iulia est vsa, quo appellabantur ij qui gemini concepti, altero per abortum intercepto, ipsi retento viro editi, ad legitimam ætatem peruenissent. Auctores sunt Valerius de prænominibus, Festus, Plutarchus in Coriolano, & Nonius Marcellus. Rara & maxima circa talem partum miracula esse Plinius adijcit lib. VII. cap. X.

Vopisci vnde dictus sint.

Tumultus maximi legis agrariæ, & delectus consul.

Foris pax fuit, domi seditio plebeia ob legem agrariam, & delectum contra Consules, & optimates Cn. Genucio tribuno plebis auctore, & duce Volerone Publilio exarsit. Fracti in delectu Consulum fasces, pulsati à turba lictores, cùm Volleronem ad nomina non respondentem spoliare, & virgis cædere vellet. Consules è foro profugere in curiam coacti sunt. Vide Liuium, Dionysium & L. Florum lib. I. cap. XXII.

Tribuni plebis

Cn. Genucius. /. f. /. nepos. In potestate mortuus est.

Cn. Genucij tribuni plebis mors repentina.

L. Furium, A. Manlium consulatu abeuntes reos Genucius fecerat, quòd populi maiestatem læfissent agrariæ legi resistentes: sed ipso iudicij die tribunus accusator domi mortuus inuentus est. Multi diuinitus impeditum iudicium, plures patriciorum dolo tribunum sublatum credidêre. Liuius, Dionysius, Zonaras.

/. . /. f. /. n. /.
C. Icilius. /. f. /. n. Ruga. III.

Aediles.

/. /. /. f. /. n. /.
T. Genucius. /. f. /. n.
* Auentinensis. *

/. /. /. f. /. n. /.
L. Cædicius. /. f. /. nepos.

Quæstores.

/. /. . f. . n. /.
P. Seruilius. Sp. f. P. n. Priscus.

. . . /. f. /. n. /.
L. Lucretius. T. f. T. n. Tricipitinus.

Ambo pòst Consules reperiuntur in Capitolinis fragmentis ita scripti. Ex quibus colligimus P. Prisci patruum, Cos. fuisse ann. CCLIIX. partem Sp. Priscum ad consulatum non peruenisse. L. Lucretij verò patrem T. Lucretium fuisse, quem bis antea Consulem recensuimus.

ANNI. P. R. C. CCXXCI.

Consules.

L. Pinarius. /. f. /. n. Rufus.
P. Furius. /. f. n. Fvfvs. Mamercinus.

LIVIVS, Dionysius, Marianus, Cassiodorus & Macrobius Saturnalium primo ex Varrone nulla addunt his Consulibus cognomina. Diodorus Siculus L. Pinarium Mamercinum,

mercinum, & P. Furium Fusum prodit: licet in exemplaribus hæc nomina non satis correcta reperiantur, præsertim Latinis. Hisce Coss. intercalatum fuisse testatur ex M. Varrone Macrobius Saturnalium lib. 1. cap. XIII. dicens antiquissimam legem fuisse ineisam Romæ in columna ærea à L. Pinario & P. Furio Coss. cui mentio intercalaris ascribitur. *Sic habet codex: cæteri codices, sed male: in lege cui mensi, &c.*

Prodigia Vrbem terruêre. Pestilentia sæuit non solùm Romæ, sed per totam ferè Italiam. Virgo Vestalis Vrbinia incesti convicta pœnas dedit, & viua defossa est. Vide Livium & Dionysium libro IX. *Vrbinia Vestalis ob incestum viua defossa.*

Tribuni plebis.

Volero Publilius //. f. //. n. Philo. Homo plebeius, & infimæ sortis, qui ordines duxerat. Is anno superiori, Cn. Genucio tribuno plebis intercepto morte, Consulibus delectum habentibus ferociter obstitit. Ideoq; illum amplexa plebs, proximis comitijs tribunum plebis creat in eum annum, qui L. Pinarium, P. Furium Consules habuit. In quo magistratu rogationem de comitijs tulit ad populum: *Lex Publilia.*

„ *Vti tribuni. & plebis aediles tributis non curiatis crearentur. comitijs*
„ *Et quicquid tribunus plebem rogaret, ysdem fieret comitijs.*

Qua ratione patricijs omnem potestatem creandi per cliêtium suffragia tribunos quos vellent, & omnem à senatu potentiam auferre conatus est. Habebat, vt ait Dionysius, è quatuor collegis duos ferendæ legis socios. Resistentibus tamen summa vi patribus, legem eo anno non pertulit. Livius libro II. Dionysius IX. qui tum temporis quinque tribunos fuisse vult, alios Annales sequutus. *Lex impeditur.*

C. Lætorius //. f. //. nepos. Hic alter ex collegis Publilij adiutoribus legis ferendæ nominatur à Livio & Dionysio in secundo tribunatu: quem bellica gloria ferocem referunt. Nam eius ætatis haud quisquam manu promptior erat.

Aediles.

//. //. //. f. *//.* n. *//.* — *//. //. //.* f. *//.* n. *//.*

Q. Considius. //. f. //. nepos. II. — T. Statius. //. f. //. nepos.

Quæstores.

//. //. //. f. *//.* n. *//.* — *//. //. III.* f. *//.* n. *//.*

T. Veturius. T. f. P. n. Geminus. Cicurinus. — P. Volumnius. M. f. M. n. Amintinus. Gallus.

T. Veturij pater Consul anno CCCLIX. reperitur. P. Volumnius Cos. in Capitolinis fragmentis plenè descriptus est, qui primus ex ea gente patricia consulatum obtinuit, vt constat ex Fastis.

ANNI P. R. C. CCXXCII.

Consules.

Ap. Claudius. M. f. //. n. Sabin. Regillensis. — T. Quinctius. //. f. //. n. Barbatus. Capitolinus.

AP. CLAVDIVM Ap. f. Consulem alterum vocant Dionysius & Livius. Qui si pater Ap. Claudij decemviri est, vt ex Livio & Dionysio ferè colligitur, secundum fastos Capitolinos, quos sequimur, M. f. appellari debet. In Diodoro corrigenda sunt amborum Consulum nomina. In Livio, Cassiodoro & Mariano satis rectè leguntur, licet cognomina omittantur. Sed postea Barbati, Capitolini cognomina Quinctio Livius & Zonaras attribuunt.

T. Quinctius ex Aequorum finibus magnam prædam rettulit. Ap. Claudius ab exercitu suo, cui maximè inuisus erat, desertus & proditus, nihil in Volscis gloria dignum præstare potuit: immo spontanea militum fuga ex acie pulsus, multos amisit. Ex hostico reuersus concione vocata, centuriones, duplicariosque qui ordines reliquerant, virgis cæsos, securi percussit: cæteram multitudinem sorte decimauit. Livius, Dionysius, Zonaras & L. Florus lib. I. cap. XXII. Valerius Max. lib. IX. cap. III. *Aperæ militares disciplinæ.*

Trib.

Trib. plebis

Volero Publilius. ///. f. ///. n. Philo II.

C. Lætorius. ///. f. ///. nepos. II.

Lex Publilia perlata.

Lege de comitijs superiore anno non perlata, plebs Voleronem tribunum reficit. Adduntur collegæ duo, vt vult Dionysius, qui adiutores legis ferundæ fuerant. In primis itaque Lætorio assistente, lex tandem, consensu patrum, sed Ap. Cos. inuito per summam contentionem perlata est. Ex quo deinceps tempore, comitia creandorum tribunorum, atque ædilium plebis, non captis auspicijs, suffragio dumtaxat tributum peracta sunt. Liuius, & magis diffusè Dionysius.

Aediles

///. ///. ///. f. ///. n. ///.
P. Mucius. ///. f. ///. n. Scæuula II.

///. ///. ///. f. ///. n. ///.
K. Atinius. ///. f. ///. n. Longus

Quæstores

///. ///. ///. f. ///. n. ///.
Ser. Sulpicius. Ser. f. P. n. Camerinus.

///. ///. ///. f. ///. n. ///.
C. Claudius. M. f. ///. n. Sabinus Regillensis.

Ser. Sulpicius patre consulari & Cnrione maximo natus, ipse decimo ab hinc anno Consul repentur, & x. vir: item in Capitolinis fastis sic recensetur. C. Claudius frater erat Ap. Claudij Cos. Nam Liuius patruum Appij x. viris fuisse testatur lib. III. quem Capitolina marmora AP. F. M. N. notarunt.

ANNI. P. R. C. CCXXCIII.

Consules

L. Valerius. M. f. P. n. Poplicola. Potitus. II.

Ti. Aemilius. L. f. M. n. Mamercinus.

NVMERVS II. deest in Liuio apud L. Valerium Consulem, sicut & in Diodoro, qui Poplicolam appellat, & rectè; nam alterum eius cognomen est, quemadmodum ex priore consulatu & quæstura eius patet. Quamuis in Liuio, Diodoro & Mariano Scoto Consul alter T. Aemilius scribatur, quia tamen hoc prænomen in Aemilia gente non reperio, suspectum videtur, vt librariorum ignorantia, qui promiscuè contra veterum morem Titus, & Tiberius per literam T. notârunt, corruptum; præsertim cùm in Dionysij codicibus Tiberius Aemilius graphicè reperiatur, & in secundo quoque consulatu sic etiam appellet eundem Diodorus, L. Aemilij ter Consulis filium testatur Dionysius, & alienum à senatu fuisse, ob triumphum patri in secundo consulatu denegatum de Veientibus. Itaque instantibus tribunis plebis ipsum iniro consulatu de lege agraria, decemvirisque ex S. C. antè promulgato creandis retuliisse, patremque eius primùm rogatum sententiam, pro plebe dixisse. Aduersatum summis viribus Ap. Claudium, vehementique oratione effeciisse, ne S. C. de agris diuidendis decemvirisque creandis fieret; tratis tribunis plebis, quòd repulsam essent passi. Vide Dionysium ac Liuium

Valerius Consul cum exercitu in Aequos profectus, agros eorum vastauit, eùm ad pugnam elici non possent; à castris hostium expugnandis vi tempestatis prohibitus. Ti. Aemilius autem in Sabinis bellum gessit, & cum hoste populationibus excito ingenti à meridie ad noctem vsque prœlio, pugnans, dubia tamen victoria discessit. Vide Liuium libro II. Dionysium libro IX.

Aemilius cū Sabinis pugnat.

TRIBVNI. PLEBIS. PRIMVM. QVINQVE. TRIBVTIS COMITIIS. LEGE. PVBLILIA. CREATI.

C. Sicinius * C. f. L. n. * Bellutus

L. Numitorius. ///. f. ///. nepos

M. Dui-

M. Duilius. //. f. //. nepos. Sp. Icilius * Sp. f. * //. n.

Ruga

L. Mæcilius. //. f. //. nepos.

Tributis primùm comitijs ex lege Publilia, tribunos plebis anno superiore creatos Liuius & Dionysius auctores sunt. Numero etiam additos tres L. Piso in Annalibus tradit, perinde ac duo antea fuerint. L. Pisonis sententiam sequitur Diodorus libro xi. nominatque C Sicinium, qui perperam Cn. Siccius in Liuij exemplaribus legitur, L. Numitorium, M. Duilium, & Sp. Icilium. In hoc tamen discrepat à Pisone, quòd L. Mæcilium omittat, & quatuor dumtaxat creatos scribat. Verùm hæc fortassis errore librariorum contigere, vt vno negligentia in exemplaribus omisso, postea quis numerum quinarium mutauerit in quaternarium, quatuor tantùm nomina repetiens. Ex suptadictis tribunis C. Sicinius & M. Duilius, Ap. Claudio, qui Consul paulo antè fuerat, maiestatis diem dixerunt: quòd Consul sacrosanctam potestatem læsisset tribuniciam, seditiosas contra plebem orationes habuisset; quodque agrariæ, & Publiliæ legibus obstitisset. Caussam semel ad populum tanta constantia dixit, vt tribunos, plebemque obstupefecerit, atque diem ipsi vltro prolucerent. Quæ antequam veniisset, reus morbo, vel, vt Dionysius, sua sponte moritur. Cuius cùm laudationem tribuni impedire vellent, plebs fraudari solenni honore supremum diem tanti viri noluit: & laudationem mortuiæ quiotibus audiuit auribus, quàm viui accusationem audierat, & eius funus frequens celebrauit. Liuius, Dionysius & Zonaras.

Ap. Claudio maiestatis reus.

Ap. Claudij mors, inuidiosæque laudatio, & funus.

Aediles

//, //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

L. Cædicius. //. f. //. nepos. II. T. Statius. //. f. //. nepos. II.

Quæstores

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

L. Quinctius. L. f. L. n. Cicinnatus

L. Cornelius. Ser. f. L. n. Maluginensis

Summæ virtutis & auctoritatis vir Quinctius hic fuit, vt suis locis dicetur. Consul sic scriptus est in Capitolinis fragmentis ex quibus & L. Cornelij nomen concinnare licebit, quem Liuius asserit fratrem M. Cornelij x. viri in iisdem Capitolinis descripti.

ANNI. P. R. C. CCXXCIV.

Consules

A. Virginius. A. f. A. n. Tricostus. Cælimontanus.

T. Numicius. //. f. //. n. Priscus.

LIVIVS, Diodorus & Cassiodorus Consules in annum præsentem suggerunt A. Virginium, T. Numicium: quibus cognomina sua addit Dionysius. Cæterum Cælimontanus per AE scribi debere, non per OE. Romanæ docent inscriptiones antiquæ, Ex quibus vnam adferre satis est, in Quirinali adhuc ad Malum Punicum extantem, in hortulo quondam doctissimi viri Iacobi Sadoleti Cardinalis. Quæ sic legitur sub Herculis, Iouis, ac in monte sedentis Genij simulachris.

HERCVLI IOVI GENIO
IVLIANO CAELIO CAELIMONTIS
ANNA SACRVM

A. Virginius videtur filius illius, qui Consul anno CCLIX. fuit. T. Numicius in Diodoro perperam Minucius scribitur. Ambo Consules Aequorum Volscorumque agros latè depopulari sunt. Virginius ex insidijs penè cladem acceperat ab Aequis; ni virtus militum rem prolapsam imprudentia Consulis restituisset. Meliùs in Volscis imperatum est. Vbi primo fusi prælio hostes, & in vrbem Antium acti, captaque Cenone vicina est portus Antiatum; ingensque inde præda abacta, & longè naues viginti duæ. Postea coniunctis exercitibus Consules in Sabinos profecti (qui absentibus Consulibus ad portas vrbis vsque

Volsci victi.

Cenone portus Antiatum.

vsque populantes incesserant) plus cladis regioni hostium intulêre, quàm Romanus ager acceperat. Liuius libro II. & Dionysius libro IX.

Tribuni plebis

//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

[Cn. Apronius. //. f. //. nepos.]
P. Mucius. //. f. //. n. Scæuula. II.
K. Atinius. //. f. //. n. Longus. II.

//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

M. Decius. //. f. //. nepos. II.
C. Mænius. //. f. nepos. II.

Aediles

//. //. //. f. //. n. //.
Volero. Publilius. //. f. //. n. Philo.

//. //. //. f. //. n.
C. Lætorius. //. f. //. nepos.

Quæstores

//. //. //. f. //. n. //.
L. Minucius. //. f. //. n. Augurinus.

//. //. //. f. //. n. //.
C. Horatius. M. f. M. n. Puluillus.

Minucius infelix Consul XI. sequetur anno. C. Horatius non patrem, sed auum ac patruum consulares habuit, vt ex tabulis Capitolinis colligimus.

ANNI P. R. C. CCXXCV.

Consules

T. Quinctius. //. f. //. n. Barbatus. Capitolinus II.

Q. Seruilius. Q. f. P. n. Priscus.

STRVCII, non Prisci cognomen Seruilio attribuit Diodorus, opinantur filium fuisse Q. Seruilij magistri equitum anno CCLIX. Alter P. Quinctius perperam in Liuij & Cassiodori aliquot exemplaribus vocatur.

Horum Consulum comitijs irata plebs ob denegatam agrariam diuisionem interesse noluit; itaque per patres, clientesque patrûm creari sunt. Quinctio Volsci, & Aequi: Seruilio Sabini prouincia obuenit, quorum agros latè vastaunt. T. Quinctius illius collega Volscos ad Antium bis magno prœlio vicit, & vrbem per deditionem cepit. Liuius in fine lib. II. Dionysius libro IX.

Tribuni plebis

//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

[C. Pontificius. //. f. //. nepos.]
[C. Considius. //. f. //. nepos.]
[L. Romuleius. //. f. //. nepos.]

//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

[L. Tirinius. //. f. //. nepos.]
[M. Genucius. //. f. //. n. Auentinensis]

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //.
C. Sicinius. * C. f. L. n. * Bellutus.

//. //. //. f. //. n. //.
M. Duilius. //. f. //. nepos.

Quæstores.

//. //. //. f. //. n. //.
Q. Minucius * P. f. * //. n. Augurinus.

//. //. //. f. //. n. //.
Sp. Virginius, A. f. A. n. Tricost. Cælimontanus

Ambo

Ambo postea Consules facti sunt, Minucius patre consulari, vt annorum spacium inter eorum magistratus instituat. Virginius item, quem superioris anni Consulis A. Virginij fratrem fuisse, Dionysius indicat.

T. Quinctius //. f. //. n. Barb. Capitolinus. ann. ccxxcv. Cos. ii. de Volscis Antiatibus. //. //. //.

In Volscis rem egregiè gestam ducis diligentia astuciaque, & militum opera, scribunt Liuius & Dionysius. Nam primùm æquo campo, signis collatis, pugnatum ingenti cæde, & plurimo vtrinque sanguine; retulissetque gradum Romanus, ni salubri mendacio Consul fugere hostes à comu altero clamitans, conciraſſet aciem, hostesque in fugam compulisset. Altero post paucos dies prœlio pugnatum est, dum Volsci viribus aucti castra nocte Consulis obsident; sed Romanorum audacia ac virtute luce prima pulsi, & prœlio victi, castra ipsi sua perdidêre. Antium mox obsessum, & deditione captum eadem est expeditione. T. Quinctius Cos. itaque potius vrbe, accepto stipendio, cæteris que, quibus opus habebat exercitus, relicto ibidem præsidio, reduxit Romam exercitum; exceptusque est honorificè, triumphali pompa Vrbem inuectus. Auctor Dionysius lib. ix. Liuius autem triumphi non meminit, satis abruptus in fine libri secundi. *Antium captum.*

Antium nobilissimam Volscorum vrbem dicit Dionysius lib vi. & vtt. quæ infero vel Thyrreno mari imminet; nauigationibus & portu celebris: Ἄντιον appellat Stephanus de vrbibus, cuius verba hæc sunt: ἄντιον πόλις ἰταλίας ὑπήκοος ῥωμαίων. ἐκλήθη δὲ ἀπὸ Κίρκης παιδὸς. Ὀδυσσέως γὰρ καὶ Κίρκης υἱοὶ τρεῖς, ῥῶμος, ἄντιος, ἀρδέας. ὁ πολίτης ἀντιάτης ὡς ἀρδεάτης. Idem tradit ex Dionysio Chalcidensi, & Xenagora historico Halicarnassæus libro primo, nempe Vlyssi & Circes tres filios fuisse vrbium conditores, Romum, Antiam & Ardeam: & ab his Romam, Antium & Ardeam vrbes nomina habuisse. A Romanis Antium sæpiùs direptum, & dirutum est: & postea colonis eò deductis restauratum. Nam florentiore vrbis Romæ sæculo municipium fuit, celebre templo Fortunatum, vt testantur Suetonius in Caligula, Macrobius, & Porphirio in illud Horatij carminum primo: *Antij vrbis situs.* *Vlyssi & Circes tres filij.* *Antium Fortunarum templo celebre.*

O Diua gratum quæ regis Antium.

Nunc vix vllæ eius visuntur reliquiæ; Oppidum enim solummodo extat ignobile Columnensium ditioni subiectum, & Neptunium appellatur; vbi nostro adhuc tempore legitur in S. Francisci æde, basi marmoteæ insculptum tale votum: *Neptunium oppidum.*

FORTVNIS. ANTIATIBVS.
M. ANTONIVS. RVFVS. AXIVS.
DAMASCO. S. D. D.

Volsci verò Antiates ad differentiam Ecceteranorum dicuntur. Duæ enim vrbes Volscorum capita erant; Ecetra, & Antium, à quibus hi populi ea cognomina habuêre. Quorum meminit lib. iiii. & x. Dionysius pluribusque in locis etiam Liuius. *Volsci Antiates. ab Antio. Volsci Ecetrani, ab Ecetra.*

ANNI. P. R. C. CCXXCVI.

Consules

Ti. Aemilius. L. f. Mam. n. Mamercinus. ii.
Q. Fabius. M. f. K. n. Vibulanus.

Recte hoc loco Diodorus cum Dionysio Tiberij prænomen Aemilio attribuit, qui etiam addit cognomina. In Liuio autem & Cassiodoro Titus Aemilius librariorum imperitia remansit. Quod ad Q. Fabium attinet, hic eius gentis vnus superstes ex clade Cremetensi remanserat, non impubis, vt Liuius & Ouidius volunt, sed ætate iam ad magistratus resque gerendas idoneus, quemadmodum Dionysius asserit. Clades enim decennio solum ante eius consulatum acciderat.

Aemilius Sabinos vastauit: Q. Fabius Aequos pacem petere, ducto in eos exercitu, coëgit; quam non diu postea depopulati Latinorum agros irritam fecêre. Ager Volscis ademptus plebi distributus est, & Antium colonia deducta. Liuius libri iii. principio, Dionysius libro ix. *Pax non diuturna cum Aequis. Antium colonia.*

Tribuni plebis

Consule Aemilio adiutore agratiæ legis actiones renouârunt, effeceruntque, vt agri Volsci pars plebi diuideretur: & iiiviti agro diuidundo crearentur, T. Quinctius, A. Virginius, P. Futius, consulares omnes, vt Liuius & Dionysius. *Volscorũ agri pars plebi distributa. iii. viri agrarij consulares.*

//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.
[C. Duilius. //. f. //. nepos.]

//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.
M. Decius. //. f. //. n. * Mus * III.

C. Mæuius. //. f. //. nepos. III.
T. Statius. //. f. //. nepos. II.

L. Cædicius. //. f. //. nepos. II.

Aediles

//. //. //. f. //. n. //.
L. Numitorius. //. f. //. nepos.

//. //. //. f. //. n. //.
Sp. Icilius * Sp. f. * //. n. Ruga.

Quæstores

//. //. //. f. //. n. //.
T. Romilius. T. f. T. n. Rocus. Vaticanus.

//. //. //. f. //. n. //.
C. Veturius. //. f. //. n. Cicurinus

Romilius Cos. postea, & x. vir sic scriptus reperitur in Capitolinis, C. Veturius collega Romilij in consulatu fuit, item augur & x. vir postea, sicut Liuius & Dionysius auctores sunt.

ANNI. P. R. C. CCXXCVII.

Consules

SP. POSTVMIVS. A. F. P. N. ALBVS. REGillensis

Q. Seruilius. Q. f. P. n. Priscus. II.

ALBI cognomen Postumio Consuli dant fragmenta Capitolina, quod etiam patris illius A. Postumij dictatoris fuit, qui de Latinis triumphauit. In Dionysio & Diodoro Albini appellantur frequentius, quàm Albi; sed mendosè nam diu postea cognomen Postumiæ gentis Albus, mutari cœpit in Albinus, vt facilè ex Romanis fastis colligimus.

Dij Fidij templum dedicatum.

Ductus in Aequos exercitus per Seruilium Consulem, sed is nihil memoria dignum gessit morbo implicitus. Romæ Sp. Postumius Dij Fidij templum à Tarquinio Superbo locatum dedicauit. Liuius lib. III. Dionysius lib. IX.

Tribuni plebis

//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.
Volero. Publilius. //. f. //. n. Philo. III.

//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.
C. Sicinius * C. f. L. n * Bellutus. II.

[M. Pompilius. //. f. //. nepos.]
[M. Manilius. //. f. //. nepos.]

[P. Silius. //. f. //. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //.
L. Mæcilius. //. f. //. nepos.

//. //. //. n. //. n. //. //.
[Cn. Apronius. //. f. //. nepos.]

Quæstores

//. //. //. f. //. n. //.
A. Aeternius. //. f. //. n. Fontinalis.

//. //. //. f. //. n. //.
Sex. Quinctilius. Sex. f. P. nepos.

Aeternium Consulem & patricium tribunum plebis fuisse dicemus, & Quinctilium in consulatu mortuum.

ANNI.

ANNI. P. R. C. CCXXCVIII.

Consules

Q. FABIVS. M. F. K. N. VIBVLANUS. II. T. Quinctius. //. f. /. n. Barb. Capitolinus. III.

Lustrum fecerunt IX.

RECTE recenset Consules Dionysius. In Liuio & Diodoro adijciendi sunt numeri. Ter enim Consulem fuisse T. Quinctium testatur postea eodem libro Liuius, vbi Cæsonis Quinctij damnationem narrat. Et Q. Fabius altero anìe anno eundem honorem gesserat. Aequi priùs ingenti prœlio à Fabio Consule profligati, Romanum agrum nihilominus cum robore exercitus repentino incursu populati sunt, ad mœnia vrbis vsque. Sed ab eodem præda onusti in reditu inopinanter ita excepti sunt; vt pauci euaserint, & præda omnis recepta fuerit. Liuius libro III. Dionysius lib. IX. Q. Fabij cos. Victoria de Aequis.

Census actus est hoc anno, & conditum à Quinctio Consule lustrum, quo censa ciuium capita CXXIIII. milia CCXIIII. dicuntur, præter orbos, orbasque, vt refert Liuius; Dionysius autem census nullam mentionem facit. Lustrum Vrbis IX.

Tribuni plebis

//. //. //. f. //. n. /.
//. //. //. f. /. n. /.
//. //. //. f. /. n. /.

[Q. Decius. /. f. /. n. *Mus*]
[M. Metilius. /. f. //. nepos.]
[P. Lætorius. /. f. /. nepos.]

///. //. /. f. //. n. //.
///. //. //. f. //. n. //.

[M. Pontificius. //. f. //. nepos.]
[M. Considius. //. f. //. nepos.]

Aediles

//. /. //. f. //. n. //.
[C. Pontificius. //. f. //. nepos.]

///. //. //. f. //. n. //.
[L. Titinius. //. f. //. nepos.]

Quæstores

//. /. /. f. //. n. /.
Sp. Tarpeius. M. f. M. n. Montanus. Capitolinus.

./. //. /. f. /. n. //.
P. Horatius. * P. f. P. n. * Tergeminus.

Consules sequentur ambo, Tarpeius item consularis tribunus plebis.

ANNI. P. R. C. CCXXCIX.

Consules

A. POSTVMIVS. A. F. P. N. ALBVS. REGILLensis

Sp. Furius. /. f. //. n. Medullinus, Fusus.

APOSTVMIVM Album. Sp. Furium Consules prodit Dionysius. A. Postumium Regillensem, Sp. Furium Medullinum Diodorus Siculus; & rectè quidem cognomina dat vtrique sua, hunc appellando Medullinum, non Mediolanum (vt habent mendosè exemplaria) quod & Furijs tunc familiare fuit: illum Regillensem, nam A. Postumij, qui primus cognomen hoc ex victoria de Latinis ad Lacum Regillensem prœlio fusis rettulit, erat filius: & frater Sp. Postumij, qui biennio antè Consul fuerat, sicut monstrant prænomina patris auique in fragmento Capitolino adhuc extantia. In Liuio & Cassiodoro A. Postumius Albus, Sp. Furius Fusius leguntur Consules. At cognomen hoc mendosum est, idque existimo inde prouenisse, quòd Furios Fusios à quibusdam nominati, ibidem adijciat Liuius. Quapropter ita legendus videtur ille locus. Consules inde, A. Postumius Albus, Sp. Furius Fusius. Furios, Fusios scripsère quidam; id admoneo, ne quis immutationem ipsorum virorum esse, quæ nominum est, putet. Hinc cognomen Fusus, Furij Furij primùm dicti. Liuij locus restitutus.

quidam auferendum, alij in Fusius mutandum censuêre; non intelligentes de ipso gentis nomine loqui Liuium non cognomine: Furios scilicet, ab aliquibus Fusios vocari. Vetus exemplar Aldinum, quod habeo, genuinæ lectionis vestigia quædam habere videtur. In quo sic legimus, licet mendosè: Consules iude Postumius Albus, Sp. Funus ,, Fusius. Fusios Furios Fabius scripsere quidam; id admoneo, ne quis, &c. Palàm est, Po. ,, stumij prænomen hic periisse, & Furij cognomen corruptum esse librariorum imperitia. ,, Quid si ita corrigamus reliqua quæ sequuntur, literis paucis tantùm immutatis? Fusios ,, Furios Fabius scripsit. Equidem id admonco, ne quis, &c. Non malè, meo iudicio, nisi ,, me fallit imperitia.

Clades Romana. Exercitus Romanus cum Furio Consule ab Aequis in Hernico obsessus est, magna in prœlio clade accepta; Consule vulnerato, & fratre eius P. Furio legato occiso. Veniletque procul dubio in periculum res Romana, nisi T. Quinctius pro.cos. cum subsidijs sociorum venisset auxilio. Liuius & Dionysius.

Tribuni plebis

//. //. //. f. //. n. //. *//. //. //. f. //. n. //.*
//. //. //. f. //. n. //. *//. //. //. f. //. n. //.*
//. //. //. f. //. n. //.

L. Domitius. L. f. //. n. Ahenobarbus. Filius L. Domitij, qui primus Ahenobarbus appellatus est, eò quòd Castores victoriam de Latinis anno CCLVII. partam rure reuertenti nunciantes barbam demulcendo, ex nigra rutilam, vel æneam fecissent. Vt Plutarchus in Paullo Aemilio, Cicero de natura deorum secundo, & Suetonius in Nerone produnt.

L. Cædicius. //. f. //. nepos. III. [M. Cædicius. //. f. //. nepos.]
[L. Mænius. //. f. //. nepos.] [Cn. Genucius. //. f. //. n. Auentinensis]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. *//. //. //. f. //. n. //.*
[M. Pompilius. //. f. //. nepos.] [C. Duilius. //. f. //. nepos.]

Quæstores

//. //. //. f. //. n. //. *//. //. //. f. //. n. //.*
P. Sestius. Q. f. Vibi. n. Capitolinus. T. Menenius. T. f. Agrip. n. Lanatus.

Sestium ex Capitolino magistratu descripsi. Menenium opinor patrem consularem habuisse T. Lanatum, quem populus damnauerat, & auum Agrippam Lanatum, qui plebem patribus reconciliarat. Et hic Cos. sequetur.

Prouincia

T. Quinctius. //. f. //. n. Barbatus. Capitolinus. Procos. Aequicum. bellum. extra. ordinem. obtinuit.

Hoc primùm anno, vt dixi, Liuius mentionem proconsulatus facere incipit: nihil tamen de eius origine adijciens. Obsesso autem cum exercitu Furio Consule, Senatus A. Postumio Cos. negocium dedit; VIDERET. NE. QVID. RES. PVBLICA. DETRIMENTI. CAPERET. Quæ forma senatusconsulti vltimæ semper necessitatis est habita: qua simul absolutum in Vrbe imperium Coss. dabatur. Ipsum Consulem Romæ manere, ad conscribendos omnes qui arma ferre possent, optimum visum est: Proconsulem T. Quinctium, subsidio castris, cum sociali exercitu mitti. Ad eum explendum Latini, Hernicique, & Antium colonia subitarios dare milites iussi. T. Quinctius Aequos in obsessa castra intentos, occisique legati caput ferociter ostentantes, improuisò adortus, In fugam vertit, & obsidione castra leuauit. Latiùs omnia Liuius & Dionysius. Hic addit T. Quinctium cum proconsulari imperio missum, qui ter Cos. fuerat.

Vltima necessitas (senatusconsultum).

ANNI

ANNI. P. R. C. CCXC.

Consules.

P. SERVILIVS. SP. F. P. N. PRISCUS. In. mag. mort. est.

L. Aebutius. T. f. T. n. Elua. In. magistratu. mortuus. est.

INIERVNT magistratum Cōsules, vt tunc anni principium, inquit Liuius, Kal. Sextilibus L. Aeburius, P. Seruilius, quemadmodum eos nominat & Cassiodorus. Aebutio cognomen Eluæ attribuit Diodorus, & Seruilio Structi. Dionysius cum fragmento Capitolino Priscum appellat Seruilium.

Volsci & Aequi impunè Latinum & Romanum populati sunt agrum, dum pestis sæuissima vrbem tam occupatam teneret, vt cum hostibus necessariò conniuendum fuerit. Vtrumque Consulem, quartam p. item senatus, maiorem collegij tribunorum, quàm plurimos viros nobiles ea tabe perijsse; militares item copias non solùm infectas, sed quasi penitus fuisse absumptas, Liuius, & Dionysius consentiunt: & reliquum anni tempus per interregna transactum testantur. Describit eam pestilentiam Otosius quoque, lib. II. cap. XII. licet incorrectè ibidem notetur annus V.C. pro CCXC°. CCLX°. librariorum culpa procul dubio. Pestis Romæ famosa.

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. In potestate mortuus est.

//. //. //. f. //. n. //. In potestate mortuus est.

//. //. //. f. //. n. //. In potestate mortuus est.

//. //. //. f. //. n. //. [C. Licinius. C. f. //. nepos.]

//. //. //. f. //. n. //. [M. Sellius. //. f. //. nepos.]

[C. Volscius. //. f. //. nepos.] [P. Publilius. //. f. //. n. Philo.]

[C. Iunius. L. f. C. n. Brutus. Bubulcus.]

Aediles.

Mortuis peste Consulibus, ac maiore parte tribunorum plebis, circuitio, atque Vrbis custodia ædilium plebis fuit, ad eos summa rerum, & maiestas consularis imperij in eâ solitudine venerat. Liuius libro II.

//. //. //. f. //. n. //. [M. Metilius, //. f. //. nepos.]

//. //. //. f. //. n. //. [M. Pontificius, //. f. //. nepos.]

Quæstores.

Ap. Claudius Ap. f. M. n. Sabinus. Regillensis.

Sp. Veturius. Sp. f. P. n. Crassus. Cicurinus.

Sic ambo descripti sunt x. viri legum ferendarum in fastis Capitolinis.

ANNI. P. R. C. CCXCI.

Consules.

L. LVCRETIVS. T. F. T. N. TRICIPITINVS.

T. Veturius. T. f. P. n. Geminus. Cicurinus.

IN Diodoro Lucretius malè ὠκεανὸς, & in Latinis exemplaribus L. Luctatius appellatur. T. Veturio ibidem rectè Cicurini cognomen datur, vt etiam in Liuio & Dionysio Gemini. Nam hæc duo cognomina sæpe eidem Veturio imposita cognoscimus. Onuphrius Panuinus Sp. Veturium Crassum vult esse, qui postea inter x. viros fuit, & consularis dicitur a Dionysio & Liuio: cùm tamen ijdem auctores cum Diodoro, Mariano & Cassiodoro hunc Consulem T. Veturium appellent. Ob eorum consensum nihil hic mutare volui.

Cessante iamdudum peste, & ad bellum inferendum satis valida ciuitate, duos consulares exercitus conscripsit populus Rom. vt de his qui anno superiore agrum impunè Romanum depopulârant, pœnas sumeret. Veturius cum exercitu in Volscos & Aequos profectus, eos primo prœlio fudit. Lucretius populationibus arcendis sociorum agro oppositus, non vltrà quàm in Hernicos processit, vt auctor Liuius libro III. A quo nonnihil discrepat Dionysius. Volscos Veturio prouinciam obuenisse, & Aequos Lucretio: illos primo prœlio fusos, hos castris primùm sese continuisse, & postea in Romanum agrum populabundos deflexisse, & in reditu à Lucretio cæsos fuisse scribens in fine libri IX.

Volsci & Aequi cæsi.

Tribuni plebis

Actiones agrariæ legis ab ipsa plebe repulsæ.

Sex. Titius. //. f. //. nepos. Actiones agrariæ legis veteres in forum frustra reuocauit, ab ipsa plebe cohibitus, & feliciora tempora expectare iussus. Auctor Dionysius lib IX. fine.

Contiones sedulosæ in patricios & consulares inuect.

C. Terentius. //. f. //. n. Arsa. Absentibus Consulibus per aliquot dies patrum superbiam ad plebem criminatus, maximè in consulare imperium, tanquam nimium ac intolerabile ciuitati libertæ, inuehebatur. Eò patricios ferocire; duosque pro vno Rege dominos quotannis imponere; qui soluti atque effrenati ipsi, vim imperij, legumque supplicia verterent in solam plebem. Legem itaque promulgauit,

Tertia lex de potestate consulari circumscribenda. Lex desuper.

Vti crearentur. Quinque viri scribendo. de imperio consulari legibus. Vti quòd populus in se ius dederit eo Consules vterentur. non. libidinem. ac. licentiam. suam. pro. legibus. haberent. Dissuasit legem Q. Fabius præfectus Vrbis, & acriter in tribunos inuehendo, vti in aduentum Consulum differretur, effecit. At Consules reditum in comitiorum vsque tempus extraxêre. Liuius lib. III. Dionysius non meminit in huius anni, sed sequentis historia lib. X. principio.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

[M. Decius. M.ⁱ f. //. n. Mus.] [M. Considius. //. f. //. nepos. II.]
[C. Fescennius. //. f. //. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
[L. Mænius. //. f. //. nepos.] [Cn. Genucius. //. f. //. n. Auentinensis.]

Quæstores.

Præda à Volsci & Aequis recepta in medio in campo Martio exponitur.

Prædam à Volscis & Aequis receptam, & à L. Lucretio Consule aduectam, eius iussu in campo Martio per triduum exposuerunt; vti suum quisque cognitum auferre, vel abducere posset. Quod verò superfuerat, sub hasta venum dedêre, pecuniamque in ærarium retulêre. Liuius libro III.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
T. Genucius. T. f. T. n. Augurinus. M. Cornelius. Ser. f. L. n. Maluginensis

Hic frater L. Maluginensis, auctore Liuio, qui Consul censum egit triennio postea. Genucium verò ex Capitolinis fastis descripsimus.

L. Lucretius. T. f. T. n. Tricipitinus. ann. CCXCI
cos. de Volsceis & Aequeis. //. //. //.
T. Veturius. T. f. P. n. GEMINUS. Cicurinus. ann. CCXCI
cos. ouans. de VolscEIS Et Aequeis. //. //. //.

Volsci ad internecionem cæsi.

Lucretius Consul Volscorum prædonum agmen, latè Prænestinum, Tusculanum, atque Gabinum vastans, præda onustum, in reditu adortus, in cauas valles compulit, circumuenitque. Vbi Volscum propè nomen deletum est: XIII. milia CCCCLXX. cecidisse in acie ac fuga; MCCL viuos captos, signa XXVII. militaria relata, in quibusdam Annalibus reperiri scribit Liuius. Consules inde castra coniungunt, & Volsci Aequiq. in vnum afflictas vires suas conferunt. Denuoque pugnatum eadem fortuna fuit, fusi hostes, & castra capta sunt. Consules Romam redière, Lucretius cum ingenti præda, maiore multo gloria. Ea exposita in Campo Martio per triduum, vt suum quisque cognitum abduceret,

reliqua

reliqua autem vendita est. Debebatur omnium consensu Consuli triumphus, sed obstitit tribunus Terentius, de lege sua priùs peragi volens. Iactata per aliquot dies rum in senatu res est, tum ad populum: cessit tamen ad vltimum maiestati Consulis tribunus, & destitit. Tum imperatori exercituique honos suus datus, triumphauitque de Volscis Aequisque Lucretius, triumphantem sequutæ suæ legiones. Alteri Consuli datum, vt ouans sine militibus Vrbem initet. Hæc breuiter ex Liuio. Dionysius autem, licet parumper in descriptione belli diserepet, de triumphis tamen Consulum ferè eadem scribit. » Lucretius, inquit, triumphans Vrbem inuectus est. Veturius ouans redijt ex S. C. pom- » pa pari cetera, nisi quòd pedibus, non curru ingressus est. Extant paucula quædam adhuc in minutis frustulis Capitolinorum triumphorum vestigia, ouationis T. Veturij Gemini Consulis.

Terentius trib. plebis Consulis triumphū impedire conatur.

L. Lucretij triumphus.

T. Veturij ouatio.

ANNI. P. R. C. CCXCII.

Consules

P. VOLVMNIVS. M. F. M. N. AMINTINVS. GALLVS.

Ser. Sulpicius * Ser. f. P. n. * Camerinus.

PVolvmnii cognomen Auentinus perperam In Latinis Diodori exemplatibus habetur. In Græco manuscripto rectiùs ἀμυντῖνος. Galli cognomen & Græcæ tabulæ huic attribuunt, quæ solæ suffragantur hoc loco Capitolinis fragmentis. Nam Liuius, Dionysius & Calliodorus cognomina omittunt. Ser. Sulpicium volunt filium esse illius, qui anno CCLIV. fuit Consul. Habet item hos Coss. Val Maximus lib. I. cap. VI. vbi prodigia huius anni refert; sed P. non C. Volumnius scribendus erit. Similiter In Plinij II. cap. LVI. non benè L. Volumnius appellatur. In vtroque ergo auctore corrigenda est ea prænominis varietas.

Carne pluit, bos locuta, & cælum ardere visum est, variaque alia hoc anno prodigia euenêre. Quæ latiùs, videbis cùm apud iam nominatos auctores, tum apud Liuium & Dionysium libro X. Itaque libri Sibullini per duumviros aditi, pericula à conspiratione alienigenarum Vrbi prædixêre. Grauis iterum in Vrbe seditio exarsit plebeiorum contra patricios, ob legem Terentiam impeditam. Kæso Quinctius L. Cincinnati. f. eò quòd violentiùs obstitisset tribunis legem ferentibus, à plebe damnatus, in exilium abijt. Patet diuenditis bonis multam soluere coactus fuit. Historiam latè Liuius libro III. & Dionysius libro X. Discrepat ab his Auctor de viris illustribus; patris voluntate Kæsonem damnatum scribens, & à Censoribus notatum, & idcirco à patre abdicatum; quem vide cap. XVII.

Varia prodigia.

Libri Sibullini per II. viros adiri.

Seditio ob impeditam legem Terentiam.

Tribuni plebis

A. Virginius. II. f. II. nepos. Lex Terentia à toto relata tribunorum collegio, duce & auctore A. Virginio. Atque in hunc ferè modum, vt apud Dionysium legimus, promulgata est.

Lex Terentia demum promulgata.

Decemviri. legitimus. à. populo. comitijs. creentur. ætate. prudentia. ac. dignitate. præstantissimi. qui. leges. de. negocijs. tam. priuatis. quàm. publicis. scribi. præscribant. quibus. iura. sua. magistratibus. definiant. easq. ad. populum. ferant.

Summo tamen nisu patrum, lex hoc anno impedita est, & duce Kæsone Quinctio, L. Cincinnati filio, feroce iuuene, nobilitate, & bellica gloria claro, pulsi foro sæpe tribuni, fusa fugataque plebs. Cui eam ob causam, ex collegio vnus A. Virginius capitis diem dixit, atque confestim, indicta causa, ducere in carcerem voluit; sed intercessione collegarum, instante senatu, prohibitus. Vades decem dare reum iussit, Qui nisi iudicij die sistatur, populo multam trium milium æris singuli soluant. Itaque primus hic reus Vades publicos dedit; quibus desertis postridie exularum abijt in Tuscos. Pater eius bonorum maxima parte diuendita, vadimonij deserti multam soluere coactus est; vt aliquandiu trans Tiberim veluti relegatus, quatuor iugerum tusculum colens, in tugurio pauper vixerit. Vide Liuium lib. III. & Dionysium X.

K. Quinctium cum capitis primum vades publicos dedit.

Vades publici primum dati.

K. Quinctij exilium.

M. Vollcius II. f. II. n. Fictor. E collegio tribunorum fuisse vnum ait Dionysius verùm, si Liuio credendum, iam ante aliquot annos tribunus plebis fuerat. Hoc anno testis ab A. Virginio productus ad populum, K. Quinctium falsò homicidij testimonio grauauit, & vti penè reus populi impetu interiret, effecit; quemadmodum diffuse ijdem auctores enarrant.

II. M.

//. //. //. f. //. n. //. ///. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

[C. Numitorius. //. f. //. nepos.] [L. Sicinius. L. f. L. n. Bellutus.]
L. Mæcilius. //. f. //. nepos. II.

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. ///. //. //. f. //. n. //.
C. Terentius. //. f. //. n. Arsa. [M. Sellius. //. f. //. nepos.]

Quæstores

//. //. //. f. //. n. //. ///. //. //. f. //. n. //.
T. Antonius. //. f. //. n. Merenda. M. Sergius. //. f. //. nepos.
Ambo postea inter x. viros legum ferendarum fuêre.

ANNI. P. R. C. CCXCIII.

Consules

P. VALERIVS. P. F. VOLVSI. N. POPLICVLA. II
C. Claudius. M. f. //. n. Sabinus Regillensis

IN. MAG. MORTVVS. EST. IN. EIVS. L. P. E.

L. QVINCTIVS. L. F. L. N. CINCINNATUS

P. VALERIVS Consul filius primi Poplicolæ fuit, velut hîc indicant Capitolina fragmenta. C. Claudius mendosè Regulus, pro Regillēsis, vocatur in Diodoro, & P. Claudius in quibusdam Cassiodori exemplaribus. Liuius C. Claudium Ap. f. & x. viri patruum dicit; sed nos ex professo Capitolinorum fastorum auctores sequimur, & M. f. scribimus, sicut antè etiam restati sumus. Tabulæ Græcæ Poplicolam iterum, & Sabinum huic anno adscribunt.

Capitolium furto, & exules per seditionem occupant.

Dum acris in Vrbe flagrat seditio, serui & exules ad quatuor milia quingenti, Ap. Herdonio duce, Capitolium nocte occupant, quod tandem eruento recuperatum est prœlio; in quo P. Valerius Consul dux, & auctor præcipuus, inter primores pugnam ciens occubuit. Hinc Diuus Augustinus de ciuitate Dei libro III. cap. XVII. Valerium Consulem faciliùs ædi Iouis prodesse potuisse, quàm illi turbam tot numinum, dicit. Plebem verò scribit Liuius, gratitudinis ergò in mortui domum quadrantes iactasse, vt funere ampliore efferretur. In eius autem locum C. Claudius, collegam L. Quinctium Cincinnatum, patrem Cæsonis, qui in exilium iuerat, sibi subrogauit: eumque mense Decembri inijsse magistratum Liuius auctor est. Dionysius accitum à viatore ad consularum ex agro tradit; quod Liuius, & alij omnes, postea illi accidisse in dictatura volunt. Hic patrum studio reficiebatur in annum sequentem, maximè cùm populus tribunos plebis reficere conaretur. Verùm ipse rem, velut mali exempli, constanter discussit, vt Liuius, Dionysius & Val. Maximus libro IIII. cap. I. referunt.

P. Valerij cos. mors.

Eiusdem funus.

L. Quinctius Cincinnatus ex agro ad consulatum accitus.

Trib. plebis

A. Virginius. //. f. nepos. II. M. Volscius. //. f. //. n. Victor. II.

Ad legem Terentiam perferendam, refectos in annum sequentem tribunos plebis eosdem referunt Liuius & Dionysius. Ei ex ijs A. Virginium populo auctorem fuisse, derrectandæ militiæ contra Herdonium, & fugitiuos qui Capitolium occupauerant. M. Volscium ex Dionysij, non Liuij sententia adiungimus.

//. //. //. f. //. n. //. ///. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

[C. Numitorius. //. f. //. nepos. II.] L. Mæcilius. //. f. //. nepos. III.
[L. Sicinius. L. f. L. n. Bellutus. II.]

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //. ///. //. //. f. //. n. //.
Sex. Titius. //. f. //. nepos. [M. Decius. M. f. //. n. Mus.]

Quæsto-

Quæstores

//. //. //. f. //. n. //. ·//. //. //. f. //. n. //.
M. Horatius. M. f. M. n. Barbarus. Lar. Herminius. * T. f. * .n. Aquilinus.

Consulatus amborum sequentur, vbi de ijs plura.

ANNI. P. R. C. CCXCIV.

Consules

Q. FABIVS. M. F. K. N. VIBVLANVS. III.
L. Cornelius. Ser. f. L. n. Maluginensis. Cossus.

Lustrum fecerunt X.

LCORNELII cognomen mendosum in Diodoro est, vbi etiam desideratur numerus apud Fabium; nam hic tertius eiusdem est consulatus Liuio, Dionysio & Cassiodoro testibus. Tabulæ Græcæ Βιβλιάριον τῶν χρόνων Μαλογεννησιῶν proferunt, Q. Fabius haud procul Antio Volscorum castra expugnat, & Aequos inde, qui Tusculanam arcem inuasetant, longa obsidione, & fame pressos, finibus extrudit. Atque postea ingenti certamine bifariam ambo Consules ingressi hostium fines, hinc Volscos, hinc Aequos populantur. Tandem Aequis petentibus pax data est, Liuius & Dionysius. *Volsci & Aequi victi.* *Pax cum Aequis.*

Census priore anno inchoatus erat, vt auctor est libro tertio Liuius: attamen lustrum condi propter Capitolium captum, Consulemque occisum religiosum fuit. Idque lustrum (vt inquit idem) ab origine Vrbis decimum conditum est, quo censa fuerunt ciuium CXXXII. ∞. CCCCXIX. Constat itaque ex Liuio nonem ante lustra fuisse condita, quemadmodum nos etiam ex auctoritate eum Val. Maximi, tum fragmentorum Capitolinorum in tabula posuimus, licet Liuius ea neglectim antea sæpe prætulerit. Hoc extremum à Consulibus lustrum fuisse conditum docet etiam Dionysius in fragmento libri XI. vt suo loco postea dicam. Meminit huius census etiam Eutropius, in quo numerus ciuium planè deprauatus, & procul dubio secundùm suppurationem Liuianam restituendus est. Reperiuntur enim codices, in quibus tam in libro III. quàm in eius epitome numeri nihil inter se discrepant, vt de illorum fide dubitandum non sit. *Lustrum Vrbis X.* *Extremum lustrum à Cos. conditum.* *Eutropij locus.*

Trib. plebis

A. Virginius //. f. //. nepos. III. M. Volscius. //. f. //. n. Fictor. III.

Tribunos plebis eosdem, reclamantibus Consulibus, tertium refectos fuisse, Liuius, & Dionysius auctores sunt; Eosque, profectis ad bellum Consulibus, de lege Terentia perfecturos assiduè contendisse. Obtinuisse tamen P. Lucretium Præfectum Vrbis, vt actiones tribunitiæ in aduentum Consulum differrentur.

//. //. //. f. //. n. //. ·//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.
[C. Numitorius. //. f. //. nepos. III.] [L. Sicinius. L. f. L. n. Bellurus. III.]
L. Mæcilius. //. f. //. nepos. IV.

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. ·//. //. //. f. //. n. //.
[M. Considius. //. f. //. nepos.] [C. Fescennius. //. f. //. nepos.]

Quæstores

A. Cornelius. Ser. f. L. n. Maluginensis. Cossus.
C. Seruilius * C. f. //. n. Structus Ahala *

Antij inter manubias repertum aurum ac argentum cum omni pecunia in ærarium retulerunt, vt Dionysius libro X. M. Volscium K. Quinctij accusatorem falsi reum fecerunt, diemque ad populum dixerunt. Sed tribuni plebis comitia de reo habere non passi *M. Volscius falsi reus.*

sunt,

sunt, nisi de lege Terentia priùs essent habita. Liuius libro III. Dionysius Volscium ex collegio tribunorũ eius temporis facit; ceterùm de eius accusatione nihil, alios, quàm Liuius sequutus Annales. A. Cornelium frattem esse puto L. Cornelij Cos De Seruilio nihil aliud reperio. Videtur tamen filius esse potuisse C. Seruilij Structi, qui Consul anno CCLXXV. fuit. Quidam enim codices Liuiani sic habent: A. Cornelius & C. Seruilius, non A. Cornelius atque Seruilius.

Q. Fabius. M. f. K. n. Vibulanus. ann. CCXCIV.
cos. III. de AEQVEIS. & Volsceis. /. /. MAI
L. CORNELIVS. SER. F. L. N. Maluginensis ANN. CCXCIV
COSSVS. COS. DE VOLSCEIS. ANTIATIB. IV. ID. MAI.

Antiates desistunt à Romanis. & à L. Cornelio cos. victi sunt.

Consulum hoc anno, Liuio Dionysioq; testibus, magna domi belliq́ue fuit gloria. Qui triumphantes victore cum exercitu Vrbem iniere: pacem cùm foris peperissent, & domi licet non concordem, minùs tamen, quàm aliàs infestam seditionibus ciuitatem, continuerunt. Certum tamen affirmare non audet Liuius, eò quòd nullam apud vetustiores eius rei mentionem inueniat: desciisse videlicet, eodem anno Antiates, & L. Cornelium Consulem id bellum gessisse, oppidumq́ue cepisse. Asserit tamen hoc Dionysius, & venientibus Consulibus senatum iussse obuiam, & ambobus triumphum decreuisse. Fragmenta etiam triumphorum Capitolina suffragantur Dionysio, & ijs, quibus fidem adhibere Liuius non audet. Nam de Antiatibus Volscis Cornelium Cos. triumphasse declarant. Et cùm vtrumque Consulem Liuius ipse triumphasse fateatur, Cornelio hoc idem concessum fuisse, ex vna Volsci agri populatione, non satis verisimile est: quum omnis Volsci Aequiciq; belli perfecti gloria penes vnum Fabium fuerit: Quo tempore Vrbi præsidio erat Cornelius, nec ipse Roma profectus, antequam, pulso mœnibus hoste, periculum esse desierat, eodem Liuio referente.

ANNI. P. R. C. CCXCV.

Consules

C. NAVTIVS. SP. F. SP. N. RVTILVS. II. L. Minucius. /. f. /. n. Augurinus. Ob res in Algido malè gestas coactus abdicauit
L. QVINCTIVS. L. F. L. N. CINCINNATVS Dict.
L. TARQVITIVS. L. F. FLACCVS. Mag. eq. Rei gerundæ causa.

IN LIVIO & Cassiodoro, contra Dionysium, Diodorum, Marianum & marmora Capitolina mendosè L. Nautius legitur; Tu C. Nautius vtrobiqne scribes, & numerum adiunges; ne videatur alius ab eo, qui antea semel Consul anno CCLXXVIII. fuit. Alteri autem Consuli prænomen Marcus in Floro, & Auctore de viris illustribus Quintus non rectè adiungitur; cùm L. Minucius passim ab alijs appelletur. In tabulis Græcis cognomen Attatinus perperam pro Augurinus habetur: cùm hoc Minuciorum familiare sit, illud autem Semproniorum. Prorsus igitur reijciendum quoque Minucij cognomen Caturianus, vel κατηγτιανὸς in Diodori exemplaribus: velut apud Glareanum & alios, Carbetus. Val. Maximus libro V. cap. II. de gratis, vt habent manuscripta exemplaria, Nautio & Minucio Coss. iuuentutem Rom. sponte sacramento militari nomina obtulisse scribit, vt opem ferret Tusculanis benemeritis; alios quàm Liuius Annales sequutus, qui plebem, reclamantibus tribunis, benignè arma cepisse dicit, ob nouum à Sabinis iniectum terrorem. Tusculanis verò latum vltrò auxilium triennio postea, Romulio & Veturio Consulibus, vt idem & Dionysius tradunt.

Aequi fœdus fefellerunt. L. Minucius cos. cum exercitu ab hostibus obsessus. L. Quinctius Cincinnatus ab aratro ad dictaturam accersitus.

C. Nautius Consul Sabinos ad Eretum fœlici prœlio vicit. Aequi interim, pace rupta, contra fœdus, ex Latino agro & Tusculano, prædam ingentem populabundi, Cœlio Graecho duce, abegerunt. Contra quos missus cum exercitu L. Minucius Consul, ad Algidum, metu pauidus, in castris continens militem, ab hostibus obsessus est. Quo nuncio in Vrbem relato, magna passim fuit trepidatio. Et cùm parum prælidij esse videretur in Consulibus, dictatorem dici placuit. Omnium itaque consensu, L. Quinctius Cincinnatus, spes vnica populi Romani, tum temporis, ab aratro ad summum imperium accersitus est. Is Dictator factus L. Tarquitium Flaccum magistrum equitum sibi dixit. Aduertat lector imperitia librariorum, tanquam malè correctum, hoc nomen in vulgare Tarquinij fuisse

fuisse mutatum in Liuio, Dionysio, & alijs auctoribus. Sed non animaduertẽte, qui illud correxerunt, Tarquinij nomen simul cum Regibus Vrbe eiectum fuisse; & L. Tarquinium Collatinum ob illud in primis in exilium ire coactum: postq́ne illud tempus hoc adeò apud Romanos malè acceptum fuisse, vt neminem eo insignire vellent, nisi quem summa cuperent grauatum inuidia, regniq́ue affectati crimine notatum, in vitæ discrimen adducere. Quemadmodum libertatis assertores postea, decemviros, decem Tarquinios appellârunt in senatu. Quapropter Capitolinis fragmentis maior est danda fides, quæ L. Tarquitium, L. f. Flaccum nominant magistrum equitum. Ipsum verò Liuius & Dionysius solummodo belli peritia fuisse insignem testantur, pedibusq́ue stipendia fecisse propter paupertatem, patriciæ licet gentis esset. Quod adijecere de Tarquinia gente regia, ociosum fuisset. Quæ iam à primo illo Tarquinio Damarati filio inter patricios fuerat, antequam tota in exilium ageretur. Hunc sanè Tatquitium non admodum claræ stirpis fuisse indicant, & Capitolina fragmenta, quæ patris solummodo prænomen adscribunt, cùm aui nomen cierè non possent, vt Liuij verbis dicam. *Tarquinij nomen Romanis inuisum.*

L. Cincinnatus Dictator, conscripta statim omni militari iuuenture, Consuli Minucio in auxilium summa celeritate perrexit: hostes, Romana castra obsidentes, vna eademq́ue nocte circumvallatos obsedit, & ad deditionem postera luce coëgit; captisq́ue ducibus, omnem Aequorum exercitum sub iugum misit. Prædam suis tantùm militibus distribuit. Minucium Consulem, quòd adeò ignauiter se obsideri passus esset, abdicare, & legati dumtaxat potestate exercitui præesse iussit; licet ab eodem, & exercitu liberato, corona obsidionali donatus aurea libræ pondo, & patronus salutatus esset. Auctores sunt Liuius libro III. Dionysius X. Eutropius, Florus, Auctor de viris illustribus. Val. Max. de disciplina militari scribens libro II. cap. VII. & alij diuersi. Præclara enim est historia, quam rursum libro XI. simul cum Consulibus pulchrè adduxit Dionysius in oratione L. Valerij Poplicolæ. *Dictator exercitum obsidione liberat, sub iugum mittit hostes.* *Minucius Consul abdicare coactus est.* *Corona obsidionalis aurea.*

Trib. plebis.

A. Virginius. //. f. //. nepos. IIII. M. Volscius. //. f. //. nepos. IIII

Tribuni plebis ijdem, inuitis Consulibus, ob legem Terentiam perferendam tesecti quartùm, Liuio & Dionysio auctoribus. Et vt legi Terentiæ Consules; ita iudicio de M. Volscio reo, tribuni obstiterunt. Delectum contra Aequos more suo impedierunt, & fortan ad vltimum impedijssent: sed nouus subitò terror additus à Sabinis, infesta populatione ad mœnia Vrbis vsque excurrentibus, plebem inuitis tribunis nomina dare coëgit. Atque ita duo magni exercitus conscripti, vt refert idem Liuius.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

[C. Numitorius. //. f. //. nepos. IIII] L. Mæcilius. //. f. //. nepos. V.
[L. Sicinius. L. f. L. n. Bellutus. III.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[C. Volscius. //. f. //. nepos.] [P. Publilius. //. f. //. n. Philo.]

Quæstores

M. Valerius. M'. f. Voluſi. n. Maximus T. Quinctius. //. f. //. n. Barb. Capitolinus

Hic ter Consul fuerat, vt inquit Liuius. Et ideo maior in his quæstoribus auctoritas erat, ad iudecium de Volscio persequendum. Sed obstantibus pertinaciter tribunis, cum Virginius maximè de lege ageret, duûm mensium spacium Consulibus datum est ad inspiciendam legem Terentiam: vt eùm edocuissent populum, quid fraudis occultæ ferretur, sinerent deinde suffragium inire. Hoc interuallum datum, rei Volscij damnationem simul prolongauit, & res tranquillas in Vrbe fecit. Confectis demum bellis Dictator Cincinnatus confestim se magistratu abdicasset, ni comitia M. Volscij falsi testis tenuissent; ea ne impedirent diutiùs tribuni, Dictatoris obstitit metus. Volscius damnatus Lanuuium exulatum abijt. Kæso reuocatus, & in integrum restitutus est, vt auctor est Cicero in oratione pro domo sua. Vide Liuium libro III. Sed nihil de Volscij iudicio Dionysius. T. Quinctij tamen quæstoris meminit, eum scribens intellecta castrorum *Volscius exulo multatur.* *K. Quinctius restauratur.*

strorum obsidione, à Q. Fabio Præfecto Vrbis, cum selecto copiarum vrbanarum robore præmissum auxilio obsessis, iunctumque Dictatoris exercitui, mox subsequentis fuisse.

L. QUINCTIVS. L. F. L. N. CINCINNATVS. ANN. CCXCV
Dict. DE. AEQVEIS. IDIBVS. SEPTEMBR.

Clarissimus Dictatoris Cincinnati triumphus.

Dictatori Cincinnato, subiugatis feliciter hostibus, Romæ adiudicatus à senatu, absenti adhuc, cum quo veniebat agmine, triumphus. Ducti ante currum dux hostium Clœlius Graechus, aliique principes Aequorum, militaria signa prælata, sequebantur exercitus præda onustus. Epulas instructas fuisse, scribit Liuius, ante omnium domos; milites que epulantes carmen triumphale cantando, & solemnes iocos iactando, commessantium modò currum sequutos fuisse. Sed eius non meminit Dionysius, Quinctium obiter dicens reuersum clariore triumpho, quàm vllus ducum ad eum diem; & catenatum præ se egisse hostium ducem cum alijs captiuis illustribus. Orosius item L. Quinctij expeditionem & triumphum breuiter, & docte depingit libro II. cap XII. Ab aratro (inquit) accersitus ad imperij fasces, sumpto honore, instructoque exercitu mox victor effectus, iugum boum equis imposuit, victoriamque, quasi stiuam tenens, subiugatos hostes præ se egit primus. Post triumphum verò Quinctius sexto decimo die dictaturam, quam in sex nihilominus menses acceperat, vltrò deposuit, ac in prædium suum denuò se recepit, ad aratrum rediens triumphalis agricola: Repudiatis à populo Rom. oblatis sibi agris, & ex præda mancipijs: non minùs animi moderatione, & frugalitate, quàm triumpho, & insignibus rebus gestis clarus. Vide Liuium, Dionysium, Florum, Eutropium, Auctorem de viris illustribus & alios.

Cincinnatus abdicata decimosexto die dictatura ad aratrum triumphalis agricola redijt.

ANNI. P. R. C. CCXCVI.

Consules.

C. HORATIVS. M. F. M. N. PVLVILLVS. Q. Minucius. M. f. M. n. Augurinus.

IN Liuio & Cassiodoro perperam M. Horatius appellatur; Dionysius & Marianus rectè Caium vocant: quibus suffragantur Capitolina marmora. Error tamen is est in Mariano, quòd ob numerum, alicuius librarij inscitia, fortassis adiectum videatur idem eum C. Horatio qui ante viginti annos Consul cum T. Menenio fuit. Mendosior est Diodorus Siculus, nam in fine XI. libri pro huius anni Consulibus Λεύκιος ὁράτιος ποστούμιος καὶ Μάρκος ὠέγιος habentur.

Sabini & Aequi populantur.

Sabini atque Aequi Romanum agrum latè vastárunt, seditionem domi agitantibus tribunis plebis, quæ tandem composita est, permittente senatu, vt plebeius ille magistratus augeretur. Inde delectu habito prouincias sortiti sunt Consules; Sabinos Minucius, Aequos Horatius, & hostium agros vicissim populatus est Romanus: Corbionem diruit, propter proditum Aequis præsidium. Aequi autem occurrere ausi in prœlio succubuêre. Liuius libro III. & latiùs Dionysius libro X.

Corbio diruta. Aequi victi.

Tribuni plebis

A. Virginius. M. f. M. nepos. V. M. Volscius. M. f. M. n. V. *Ex Dionysij sententia.*

Anni superioris extremo, cùm L. Cincinnatus dictator post M. Volscij (vt vult Liuius) damnationem abdicasset, sublato dictatoriæ potestatis metu, tribuni plebis actionem legis Terentiæ reuocárunt. Sed quia duo exercitus aberant, ne quid terreretur ad populum, patres obtinuerunt: plebes vicit, vt quinto eosdem tribunos crearet. Qui hoc anno in summo terrore belli Sabini Aequiciique, delectus impediendo extorserunt à patribus; vt quoniam ipsi in lege quinquennium cluſi essent, parumque in paucis numero tribunis plebei præsidium foret, decem deinde tribuni crearentur. Expressit hoc necessitas patribus, factumque in hanc sententiam S. C. licere plebem tribunos sibi quotannis creare decem, modò ne quis reficeretur, qui proximo anno eandem magistratum gessisset. Id S. C. promulgauit Virginius, factumque plebiscitum, vt decem extemplò tribuni plebis in annum sequentem crearentur. Sic Dionysius libro X. Liuius id modò Patres excepisse dicit, ne postea eosdem tribunos iuberent.

Actiones Terentiæ legis reuocatæ.

Virginia lex de decem tribunis creandis.

M. M. M. f.

//. //. //. f. //. n. //. ///. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

[C. Numitorius. //. f. //. nepos. v] [L. Sicinius. //. f. //. n. Bellutus. v.]
L. Mæcilius. //. f. //. nepos. vi.

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. ///. //. //. f. //. n. //.
Sex. Titius. //. f. //. nepos. ii. [C. Iunius. L. f. C. n. Brutus. Bubulcus.]

Quæstores.

//. //. //. f. //. n. //. ///. //. //. f. //. n. //.
M. Fabius. Q. f. M n. Vibulanus. M. Geganius. M. f. //. n. Macetinus.

Horum alij magistratus postea sequentur. M. Fabius ex clade Cremerensi superstitis Q. Fabij filius fuit, M. Geganius patrem consularem T. Geganium habuisse videtur.

ANNI. P. R. C. CCXCVII.

Consules

M. VALERIVS. M'. F. VOLVSI. N. MAXVMUS. Sp. Virginius. A. f. A. n. Tricostus. Cælimontanus.

LIVIVS, Dionysius, Censorinus, Cassiodorus, & Manianus Scotus cognomina non addunt his Consulibus; quæ tamen habentur in Græcis & Cuspiniani tabulis. Item in Diodoro, qui Valerio Luctucæ cognomen tribuit; quod approbare videtur etiam Plinius, Luctucinos in Valeria familia appellari quosdam non puduisse dicens, libro XIX. cap. IIII. Quare videndum an corrigi ne debeat hoc cognomen in Diodori exemplaribus, & (Luctucinus) scribi. *Valerij Maximi Luctucini dicti à Luctucerum cultu.*

Annona Romæ laboratum est, ob aquarum intemperiem; alioquin domi forisque ocium fuit, vt Liuius libro III.

Ludi sæculares primùm

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //. II. viris. S. F.

M. Geganio * T. F. T. n. * Macerino. C. Nautio. Sp. f. Sp. n. Rutilo.

Anno P. R. C. CCXCVII

Ex S. C. facti sunt.

Ludos sæculares primos his Consulibus Romæ celebratos fuisse volũt XV. virum commentarij, & D. Augusti edictum: modò quid certi ex Censorini libello de die natali colligere est, cap. XIIII. Ille enim locus, vbi sæcularium tempora recenset, non solùm corruptus est, sed etiam mutilus; vt lectorem, doctum licet, facilè decipiat, cui hoc argumentum diligentiùs perquisitare operæpretium non est. Adfert autem de primis his ludis duas opiniones: Vnam Valerij Antiatis, & aliorum, qui paulo pòst exactos Reges, à P. Valerio Poplicola factos fuisse, anno post Romam conditam CCL. contendunt; alteram verò eorum, qui commentarios duumvirûm sequuntur, & anno Vrbis CCXCVII. hisce Consulibus celebratos fuisse adserunt. Quod non animaduertens Cuspinianus, Censorinum putat dicere, primos ludos à Poplicola, secundos verò his Consulibus anno CCXCVII. esse » factos. At verba Censorini ita supplenda & legenda videntur. Primos enim ludos sæcu- » lares, exactis Regibus, post Romam conditam anno CCL. à Valerio Poplicola institutos » esse volunt nonnulli; at II. virorum verò commentarij anno CCLXXXVIII. M. Valerio, Sp. » Virginio Consulibus. Censorinum enim ita intelligendum esse video, si quid certi ex eo *De ludorũ sæcularium tempore duplex opinio.* *Censorini locus.*

M auctore

auctore velis elicere; non quòd temerè in alieno opere mutandum quid putem, sed vt Censorini verba planè obscura, mutila, & incorrecta studiosis apertiùs exponantur. Quod ipsum faciam in secundis, & alijs etiam ludis, quorum Censorinus meminit. Verùm illud obseruandum, in annis Vrbis conditæ, Varronis supputationem sequi Censorinum, non secus ac Plinius & Cicero faciunt; & Inde fieri, quòd anno vno prægrediatur tabulas Capitolinas. Hos autem sæculares ludos intelligere puto Eusebium in Chronico, quum dicit, Olympiadis xxxi. anno quarto Romæ clarior agon centenarius est actus. Marianus Scotus, qui Chronologiam suam ex Eusebio concinnasse videtur, explicatiùs idem: Romæ scribens tum ludos sæculares primùm actos fuisse. Ambo tamen biennio sardiùs, quàm Capitolini fasti, assignant sæculares: videlicet anno cccxcix. sed numeros, quemadmodum in Censorino, corruptos existimo. Nobis autem visum fuit, in adscribendis tabulæ nostræ sæcularibus, ex professo Capitolinorum fastorum auctores sequi. Hi enim non ex Liuij, vel Valerij Antiatis: non ex Cn. Gellij, vel L. Pisonis sententia sæculares distribuisse videntur; sed omnino ex ordinatione D. Augusti, & ex commentarijs xv. virûm sacris faciundis, qui his item ludis præesse solent. Sibullinorum etenim librorum ex auctoritate celebrabantur, quorum hi custodes erant. Ex quibus libris descriptum extat oraculum apud Philegontem Tsallianum de mirabilibus & longæuis, & apud Zosimum Comitem historiarum libro iv. quod heroico carmine ludorum istorum tempus, sacrificia, ritus, ac cæremonias singulatim explicat. De quorum quidem origine & antiquitate cùm ipse Zosimus, Varro, Valerius Maximus, & ex his alijsque diuersis auctoribus omnia diligenter Onufrius Panuinus in commentariolum redegerit, quæ cognitione digna repetire potuit: ne hic longior sim, ac actum agere videar, ad eum, te lector studiosè, remitto.

Ludorum sæcularium origo.

Tribuni. plebis. primùm. x. facti.

Anno xxxvi. à primis tribunis plebis, inquit Liuius, comitijs habitis in hunc annum sequentem creati sunt decem: bini ex singulis classibus. Et ita cautum est, vt postea crearentur.

Trib. plebis senatum conuocare cœperunt.

L. Icilius. C. f. ///. n. Ruga. Qui princeps eius collegij fuit, vir industrius, & eloquens. Primus auctor suis fuit conuocandi senatum, quod antea nunquam factum erat. In concionibus tantùm regnabant tribuni: senatum vocare, aut sententiam dicere, vel rogare eis non licuit, sed Consulum is honos fuit, vt auctor Dionysius. Legem de Auentino monte plebi ad priuata ædificia diuidendo promulgauit hanc:

Icilia lex.

„ *Priuati homines bona iure parta possidento.*
„ *Per vim aut fraudem ædificys ex publico occupata restituento.*
„ *Ex arbitrorum sententia pretium adificationu reddonto.*
„ *Quæ publica sunt ea sine precio plebi dimidento.*

Dionysius libro x. legem comitijs centuriatis ex pontificum, & augurum auctoritate perlatam dicit, & extare in Auentino incisam columnæ æreæ: Liuius quoque legem de Auentino publicando latam hoc anno scribit, quam postea Icilliam appellat.

L. Allienius. ///. f. ///. nepos. Refert postmodum Dionysius proximo ante ædilitatem anno L. Allienium tribunum plebis fuisse. Ex quo item colligimus hoc anno eum L. Icilio creatum, & sequenti eum alijs collegis refectum fuisse.

///. ///. ///. f. ///. n. ///.	///. ///. ///. f. ///. n. ///.
///. ///. ///. f. ///. n. ///.	///. ///. ///. f. ///. n. ///.
///. ///. ///. f. ///. n. ///.	///. ///. ///. f. ///. n. ///.
///. ///. ///. f. ///. n. ///.	///. ///. ///. f. ///. n. ///.

K. Duilius. ///. f. ///. nepos. Q. Pœtelius. ///. f. ///. n. Libo. Visolus.

Quos plebeios x. viros Ap Claudium sibi postea collegas adsciuisse, ad conciliandam sibi plebem, refert Dionysius libro x. Quare verisimile est honoratos, atque de plebe benemeritos ipsum desumpsisse.

M. Oppius. ///. f. ///. nepos. Sex. Manilius. ///. f. ///. nepos.

Ex viginti tribunis militum hi duo creati sunt, postea principes secessione plebis contra decemviros, qui summæ rerum præessent, vt refert Liuius libro iii. Itaque auctoritatem sibi parasse videntur plebeis magistratibus antè deseruitis.

C. Fulci-

C. Fulcinius. //. f. //. nepos. Sp. Antius. //. f. //. nepos.

L. Roscius. //. f. //. nepos. Qui postea occisi inter quatuor legatos à Larte Tolumnio Rege, bello Fidenati: ipsi, vt apparet, honoribus plebeis functi, quod etiam consularem collegam habuerunt C. Iulium.

[P. Licinius. P. f. //. nepos.]

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

[M. Claudius. //. f. n. Cicero.] M'. Marcius. //. f. //. n. * Rutilus *

Primus post famem Marcius ædilis plebis, populo frumentum in modios assibus dedit, vt auctor Plinius libro XVIII. cap. III. Quod hoc ferè tempore factum videtur, quo graui laboratum annona est, vt hisce Consulibus contigit, vt Liuius lib. III.

Quæstores.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

C. Iulius. C. f. C. n. Iulus. Agrip. Furius * Sp. f. * //. n. Fusus.

C. Iulius hic ter postea Cos. frater patruelis C. Iulij X. viri videtur fuisse, qui C. F. L. N. in Capitolinis notatur. Furium verò Sp. Furij Fusi bis Consulis filium opinari possumus; donec quid certius inueniatur. Hic Cos. item fuit.

ANNI. P. R. C. CCXCVIII.

Consules.

T. ROMILIVS. T. F. T. N. ROCVS. VATICanus. C. Veturius. //. f. //. n. Cicurinus.

EX Dionysij & Diodori Græcis exemplaribus constat, ex his alterum Romilium vocari, quibus etiam adstipulantur Capitolina fragmenta, etiamsi in Liuij, & Cassiodori codicibus Romulius legatur, quemadmodum & in Plinio libro VII. cap. XXVIII. Liuius, Dionysius & Cassiodorus cognomina Consulum prætereunt. Diodorus libro XII. T. Romilium Vaticanum, C. Veturium Cicurinum nominat.

Anno ferè integro tumultuatum in Vibe, ob legem agrariam, non tamen cessatum à bello, in gratiam Tusculanorum; ob recens eorum meritum auxilij dati contra Hetdonium, & exules Capitolium occupantes. Vltrò namque nomina dabant patricij, plebisque maxima pars, & missi ambo Consules contra Aequos, qui Tusculanum latè depopulabantur; sed aduentu Romani exercitus cùm discederent, ad Algidum tandem, maximo prælio, à Romanis sunt victi, castris, L. Sicinio Dentato duce, captis. Latissimè Dionysius libro X. Liuius tertio. Meminit etiam Val. Max libro V. cap. II. Verùm Tusculanis subsidia missa biennio antè dicit, alios sequutus Annales. *Aequicum bellum in gratiam Tusculanorum.* *Aequi victi.*

Trib. plebis

L. Icilius * C. f. * //. n. Ruga. II. L. Allienus. //. f. //. nepos. II.

Sequens annus (ait Dionysius) Consules habuit T. Romilium, & C. Veturium; tribunos L. Icilium cum collegis refectum. Dionysio adstipulatur Liuius, sed neutere causam reddit, cur hæc contra S. C. & legem Virginiam paulo antè latam, quæ tribunos plebis continuare vetabat, auctore Dionysio. Liuius illud à patribus tunc exceptum scribit, ne postea eosdem tribunos viderent: quasi diceret, ne Virginius cum suis reficeretur. Quapropter apparet, quod de alijs postea reficiendis nihil cautum fuerit.

Nam plurimos, & sæpiùs refectos deinceps fuisse constabit ex sequentibus. Et nos in supplendis tribunis idem imitamur, Plebeios enim æquè, ac patricios ante annales leges ad magistratus eosdem sæpiùs redijsse, ex historia ipsa constat. Hi tribuni varijs ciuitatem motibus agitârunt, leges agrariam & de æquando iure magistratuum promulgantes. Agrariam suasit L. Sicinius Dentatus, facinora, ac præmia sua militaria recensens. Sed patriciorum opera, per magnas contentiones impedita fuit. Ex his vt insigniores multati à plebe Cloelij, Postumij & Sempronij, quòd tribunos inuitos coegissent contra legem facetatam. Multam à populo redemptam, patriciorum omnis ordo damnatis restituit. Latè Dionysius libro x. Attingit tantùm Liuius lib. III.

Multi ex patricijs à plebe multati.

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.		//.	//.	//.	f.	//.	n. //.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.		//.	//.	//.	f.	//.	n. //.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.		//.	//.	//.	f.	//.	n. //.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.		//.	//.	//.	f.	//.	n. //.

Q. Pœtelius. //. f. //. n. Libo. II.

K. Duilius, //. f. //. nepos. II.

[P. Licinius. //. f. //. nepos. II.]

L. Roscius. //. f. //. nepos. II.

Sp. Antius. //. f. //. nepos. II.

C. Fulcinius. //. f. //. nepos. II.

M. Oppius. //. f. //. nepos. II.

Sex. Manilius. //. f. //. nepos. II.

Aediles

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.		//.	//.	//.	f.	//.	n. //.

[M. Silius. M. f. //. nepos.]

[C. Pompilius. //. f. //. nepos.]

Quæstores

Præda vēdita, in ærarium relata.

Prædam ac manubias ab Aequis captas, propter ærarij inopiam, Consulum iussu, hastæ subiecerunt, pecuniamque in ærarium redegerunt. Quod inuidiæ tamen ad exercitum fuit, eaque criminandi ad plebem Consules materiam tribunis præbuit. Liuius lib. III.

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.		//.	//.	//.	f.	//.	n. //.

M. Genucius. L. f. L. n. Augurinus

A. Sempronius. A. f. //. n. Atratinus.

M. Genucius frater T. Augurini fuit Consulis ac x. viri postea teste Dionysio: & Sempronius qui ex primis tribunis militum consulari potestate fuit, patrem habuit A. Sempronium bis antea Consulem.

ANNI. P. R. C. CCXCIX.

Consules

Sp. TARPEIVS. M. F. M. N. MONTAN. Capitolinus.

A. Aeternius. //. f. //. n. Fontinalis.

APVD Diodorum libro XII. mendosè leguntur Consules, αὐόριος ταρπήιος, καὶ ἄυλος ἀξίριος φοντήιος. De Sp. Tarpeio nihil dubij est apud auctores, Liuium, Diouysium, Plinium, Gellium libro II. cap. XI. Solinum, Marianum & Cassiodorum. Huic tabulæ Græcæ Capitolini cognomen attribuunt fragmenta Romana Montani & Capitolini. At alterius Consulis nomen corruptissimè variatur apud auctores iam dictos. Liuius A. Aeternium vocat, quemadmodum etiam Plinius libro VII. cap. XXVIII. Dionysius verò Ae. Ternium, vel Termenium, & Solinus cap. VI. A. Thermum nominauêre. Quo Minuciorum cognomine reperitur etiam in nonnullis Plinij exemplaribus loco supra scripto. Mariano & Cassiodoro Atemius est; vt & Gellio libri XI. principio, vbi legem ab ipso sancitam Aterniam appellat, aliquot tamen exemplaria Aretinam, vel Paterinam exprimunt mendosè. Sigonio quidem magis placuit Aterius, vt nomen magis notum, quàm sunt reliqua. Mihi tamen magis secutum videtur Liuij, Plinij, Cassiodori exemplaria sequi correctiora, in quibus Aeternius appellatur, donec alicubi quid certius deprehendatur.

Fontina-

Fontinalis cognomen non minùs aptè conuenit Aetemio; quàm Montanus & Capitolinus, Tarpeio.

Consules legem de multis, vel æquando iure magistratuũ tulêre. V T t. *liceat. magistratibus omnibus. sua. potestatis. lesa. reos. & conuictos. multare*: quod priùs lege Valeria solis Consulibus permissum erat. Sed multæ grauissimæ modus præfinitus, duarum quippe ouium, ac triginta boum * in singulos. Cautumque vt bos centussi, ouis decussi æstimarentur. Legem Tarpeiam in voce Peculatus appellat Sex. Pompeius, à nomine alterius Consulis; sicut ab alterius nomine Aeternam Gellius, libro vndecimo velut antè dixi. Idem exprimit boum ouiumque precium Plutarchus in Poplicola, & M. Varro quæstionum epistolicarum libro primo, maximam multam appellatam ab antiquis referês trium milium, & viginti assium: quia non licebat quondam pluribus triginta bobus, & duabus ouibus quenquam multare. Latam hoc anno diuque seruatam legem restatur Dionysius. Ceterùm in multæ institutæ modò (nisi error, vt existimo, postmodum eius historiæ sit inductus à sciolis) prorsus contradicit Varroni, Festo ac Gellio: duorum quippe boum fuisse tradit, & triginta ouium. Cur autem Varroni, Gellio & Festo potiùs accedam, rationes faciunt, quas idem Gellius ex Timæo de rebus Italicis, & Varrone de rebus humanis adduxit. Nimirum, quòd in Italia tunc boum copia, ouium penuria fuerit.

Tarpeia Aeternia lex de multis.

Multa grauissima.

*In Gellio * in singulos dicam, an rectè, videas lector.*

Dionysij locus.

Ab extremis bellis quietus annus fuit; domi de legibus certatum cum tribunis, Qui leniùs agere cum patribus cœperunt, postulârunque, vt communiter leguni latores & ex plebe, & ex patribus, qui vtrisque vtilia ferrent, quæque æquandæ libertatis essent, sinerent creari. Rem non aspernabantur patres. Itaque ex S. C. legati Athenas, in Græciam missi sunt, qui Solonis ac Draconis leges inclytas populo Rom. describerent. Fuerunt autem, Sp. Postumius, Ser. Sulpicius, A. Manlius, consulares omnes. Vide Liuium lib. III. Dionysium lib. x. fine. Meminit & Cassiodorus.

Legati Athenas ad leges describendas missi.

Trib. plebis.

L. Sicinius. ///. f. ///. n. Dentatus. Vir corporis, & animi fortitudine clarissimus, de eius virtute bellica, victoriis, & donis militaribus multa Varro de lingua, Dionysius libro x. qui Siccium appellat: sed an rectè, dubito. Frequens enim est in Romanis describendis nominibus Græcorum amanuensium lapsus. Plinius & Solinus locis proximè citatis. Gellius libro II. cap. XI. & Val. Max. libro III. cap. II. Is T. Romilium consulatu abeuntem violatæ tribuniciæ potestatis accusatum, & malè acti imperij miliraris conuictum, populi suffragijs damnauit, multa x. milium æris irrogata, Dionysius & Plinius lib. VII. cap. XXVIII. meminit, & Dionysio de Romulij damnatione astipulatur. Locus tamen truncus & mutilus est, vt ipsa satis indicat historia. Quem videas lector, an corrigi vel suppleri rectè possit. Plinij verba sunt hæc. Præterea (quod optimum in operibus eius reor) vno ex ducibus T. Romilio ex consulatu ad populum conuicto malè acti imperij rei militaris *. Reliqua, quæ sententiam explerent, desiderantur. Quæ ex Dionysij Halicarnassæi libro x. sic restitui forsasse possent. * capire litem trib. plebis non æstimanit. Cuius seruati ciuis non diu post in sententiam S. C. factum est de petendis ex Græcia duodecim tabularum legibus, quo patribus plebs est reconciliata. Simile quid ibidem in Plinio desiderari nil dubitandum est, ideoque locus, vt hiulcus & mutilus, asteriscis signandus erit.

T. Romilius violatæ trib. potestatis reus.

C. Plinij locus.

C. Claudius. ///. f. ///. n. Cicero. Linius nihil dicit de tribunatu L. Sicinij Dentati, alios procul dubio quàm Dionysius sequutus Annales. T. Romilium verò Consulem à C. Claudio Cicerone tribuno plebis decem milibus æris multatum refert non à L. Dentato.

///. ///. ///. f. ///. n. ///	///. ///. ///. f. ///. n. ///
///. ///. ///. f. ///. n. ///	///. ///. ///. f. ///. n. ///
///. ///. ///. f. ///. n. ///	///. ///. ///. f. ///. n. ///
///. ///. ///. f. ///. n. ///	///. ///. ///. f. ///. n. ///

Sp. Oppius. ///. f. ///. n. Cornicen.
Sex. Titius. ///. f. ///. nepos. II.
[L. Albinius. L. f. ///. nepos.]
[M. Titinius. M. f. ///. nepos.]
L. Mamilius. ///. f. ///. n. Vitulus.

Qui postea XVII plebeius.
M'. Mareius, ///. f. ///. n. * Rutilus *
[M. Claudius. ///. f. ///. n. Cicero.]
[M. Tarquitius. M. f. ///. n. Laurentinus]
Tusculanorum dux, & princeps anno CCXCV.

ciuitate donatus fuerat, ob merita ac fidem erga Romanos, teste Liuio, à quo Manliorum familia consularis defluxisse videtur. Sed perperam in Liuio Manilius legitur.

Aediles.

L. Allienius. //. f. /. nepos. Proximo anno, vt ait Dionysius, tribunus plebis fuerat Allienius: qui ædilis nunc, C. Veturium consulatu abeuntem violatæ tribunitiæ potestatis reum egit, & xv. millibus æris, populi iudicio damnatum, multauit. Liuius & Dionysius.

C. Veturius latus tribunitiæ potestatis reus.

//. //. //. f. //. n. //.

A. Virginius. //. f. //. nepos.

Quæstores.

Legatis consularibus in Græciam profectuuis triremes ex ærario adornârunt pro maiestate imperij Romani. Dionysius.

//. //. //. f. //. n. //. ///. //. //. f. //. n. /.

L. Valerius. P. f. P. n. Poplicola. C. Curtius. //. f. /. n. Philo. Poritus.

Valerius Cos. postea rempublicam à decemvirorum tyrannide liberauit, primi Poplicolæ nepos, vt dicemus. C. Curtij consulatus item sequetur.

ANNI. P. R. C. CCC.

Consules.

SEX. QVINCTILIVS. SEX. F. P. Nepos. In magistratu mortuus est.

P. Horatius * P. f. P. n. Tergeminus.

LIVIVS & Cassiodorus collegam Quinctilij P. Curiatium nominant; sed Dionysius & Marianus Scotus Horatiuum. Quos idcirco sequuti sumus, quòd ex Curiatiorum familia raros, imò nullos habeamus eius temporis Consules. In tabulis autem Græcis solus Sex. Quinctilius malè pro duobus Consulibus scriptus, hoc modo: φάβιος καὶ κυιντίλλιος. Sic etiam apud Diodorum, vbi & Horatij cognomen Tergeminus perperam illi adijcitur. Habetur enim. ῥωμαῖοι μὲν κατέστησαν ὑπάτους σίξτον κοίντιον τεργέμινον

Fame & peste Roma grassante.

Fame atque pestilentia fœda magis, quàm priùs vnquam, Vrbs hoc anno exhausta est: & inter alios magni nominis mortuus est Consul Quinctilius, Collegam illi surrogatum fuisse, non dicit Liuius, neque indicat Capitolinum fragmentum; licet alitet Dionysius, qui Sp. Futium Fusum refert illi suffectum, & in magistratu etiam peste absumptum fuisse. Cladis item illius meminêre præter Liuium & Dionysium, D. Augustinus de ciuitate Dei libro III. cap. XVII. Orosius libro II. capite XII.

Tribuni plebis.

/. //. //. f. //. n. //. In potestate mortuus est.

/. /. /. f. /. n. //. In potest. mort. est.

//. //. //. f. //. n. //. In potest. mort. est.

//. //. //. f. //. n. /. In potest. mort. est.

Auctor est Dionysius, quatuor tribunos plebis peste tunc mortuos esse, cui adstipulatur & Liuius libro III. in correctioribus exemplaribus.

//. //. /. f. /. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. /. n. //.
[L. Apronius. /. f. /. nepos.]
[C. Memmius. //. f. /. nepos.]
[C. Mælius. C. f. /. nepos.]

/. /. //. f. /. n. //.
/. /. /. f. //. n. /.
/. /. //. f. /. n. /.
[C. Mænius. C. f. /. nepos.]
[P. Furius. //. f. /. nepos.]
[Q. Romuleius. /. f. //. nepos.]
[M. Silius.

[M. Silius. M. f. //. nepos.] [M. Tetentius. //. f. //. n. Atſa.]
[L. Volumnius. //. f. //. n. Flamma.] N. Otatilius. //. f. //. nepos

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
L. Icilius. * C. f. * //. n. Ruga. Q. Pœtelius. //. f. //. n. Libo Viſolus.

Quæſtores

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
L. Atilius. //. f. //. n. Longus. L. Papitius. //. f. //. n. Mugillanus

Atilius vnus ex primis tribunis militum conſulari poteſtate ſequetur, quem ſolum patricium cognomine Longum in iſta gente reperio. Mugillanum verò, quem principem familiæ ſuæ Cicero ad Pætum ſcribens nominat, familiarium epiſt. lib. IX. bis Conſulem & cenſorem ex primis vnum habebimus.

ANNI. P. R. C. CCCI.

Conſules.

P. SESTIVS. Q. F. VIBI. N. CAPITOLINUS. T. Menenius. T. f. Agrip. n. Lanatus.

IN LIVII vetuſtioribus quibuſdam exemplaribus (vt rectè animaduertit Cuſpinianus) hi Conſules omnino deſiderantur. Legitur enim, vbi ait de peſte ſuperioris anni, „Multiplici clade fœdatus annus, ab hoſte ocium fuit, domi motus orti. Quo loco hæc ita „(vt correctiores docuêre libri) ſunt reſtituenda. Ab hoſte ocium fuit. Inde Conſules T. Me- „nenius, P. Seſtius Capitolinus, neque eo anno quicquam belli externi fuit, domi motus orti. Nomina tamen Conſulum paſſim quiſque ex ingenio ſuo corrupit. Apud Liuium enim & Caſſiodorum ptior Conſulum P. Sextius, alicubi Sextilius appellatur: quem Dionyſius & Diodorus rectè πρότυον σίκιον dixêre. His etiam accedunt Capitolini faſti. Cognomen Vaticani perperam ex tabulis ſuis adiunxit Cuſpinianus. Capitolinum appellari, teſtantur fragmenta, vt vides, antiqua, & tabulæ Græcæ: quæ Capitolinum & Lanatum Conſules produnt. Item cum Diodoro & Liuio Sex. Pompeius in vocabulo peculatus: vbi de multa grauiſſima & lege Tarpeia agit, ſic dicens: Ea lege ſanxerunt T. Menenius „Lanatus, & Seſtius Capitolinus. Verùm is locus mendoſiſſimus eſt; licet alij legant, eam „legem ſanxerunt. Quod falſum eſſe, & legem biennio antè latam, ex ſuperioribus conſtat. Menenij Conſulis prænomen variârunt admodum librarij. Liuio Caius eſt, Dionyſio Lucius, Diodoro autem & Sex. Pompeio Titus: quod placet, vt ſit eius filius qui Conſul fuit anno CCLXXVI. Liuius Manſ. cit. Sex. Pompeius Feſti lect.

Supplicationes & ludi, peſte iam ceſſante, ſunt facti, & annonæ penuria, comportato vndique frumento, leuata eſt. Legati item cum legibus Atticis ex Græcia Romam reuerſi ſunt. Vide Liuium lib. III. Dionyſium lib. X. Supplicationes & ludi.

Trib. plebis

Conſules ac ſenatum ſollicitarunt, vti ex S.C. legiſlatores crearentur, legumque ſcribendarum initium fieret. Liuius & Dionyſius.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Sex. Titius. //. f. //. nepos. III. M. Oppius. //. f. //. nepos. III.
C. Fulcinius. //. f. //. nepos. III. [M. Iuuentius. //. f. //. nepos.]
[L. Fulcinius. //. f. //. nepos.] [C. Pompilius. //. f. //. nepos.]
[P. Tatquitius. P. f. //. n. Lautentinus.] [C. Sextius. //. f. //. nepos.]
[T. Genucius, T. f. //. n. Auentinenſis.] [C. Rabuleius. C. f. //. nepos.]

Aediles

Aediles

///. ///. ///. f. ///. n. ///.	///. ///. ///. f. ///. n. ///.
K. Duilius. ///. f. ///. nepos.	Sp. Oppius. ///. f. ///. n. Cornicen.

Quæstores

///. ///. ///. f. ///. n. ///.	///. ///. ///. f. ///. n. ///.
L. Sempronius. A. f. ///. n. Atratinus.	M'. Rabuleius. ///. f. ///. nepos.

Sempronij pater bis Cos. fuerat, hic ipse Cos. & censor sequetur, & M'. Rabuleius x.vir, quem Dionysius patricium fuisse testatur.

ANNI. P. R. C. CCCII.

Consules

AP. CLAVDIVS. AP. F. M. N. CRASSINUS. T. Genucius. L. f. L. n. Augurinus.

ABDICARVNT. VT. Designarentur ex patrum ordine.

DECEMVIRI. CONSVLARI. potestate. legum. ferendarum causſa

CRASSINVS, Ap. Claudij cognomen non apud auctores, sed in fragmento Capitolino reperimus. A Diodoro enim & Suetonio in vita Tiberij Cæs. Regillanus auito cognomine appellatur. Auum autem habuisse M. Claudium hoc loco apertissimè monstrat fragmentum Capitolinum. Et cùm ex Liuio constet C. Claudium, qui Consul fuerat anno CCXCIII. patrum fuisse huius Ap. Crassini, quem ipsum Dionysius filium monstrat Claudij Sabini Consulis anno CCLVIII. cum P. Seruilio Prisco: necessarium nobis fuit (qui auctoritati Capitolinorum fastorum nihil derogatum eupimus) Claudio illi Sabino huius auo Marci prænomen, non Appij tribuere. Quamuis Liuius, Dionysius alijque omnes Ap. Claudium vocent, veluti suprà etiam admonuimus. Cæterùm quod ad hunc Ap. Crassinum attinet, malè Publij prænomen illi tribuitur apud Ciceronem de finibus libro II. Item apud Diodorum, vbi alter etiam Consul ineorrectè, Τίτος Μάλλιος vocatur. Rectiùs vtrumque prodit Zonaras.

Decemviri cõsulari potestate. & sine prouocatione.

Senatus consultum anno superiore ex Ap. Claudij Cos. designati sententia factum erat, vt legum ferendarum causſa crearentur ex patrum ordine decemviri consulari potestate, atque etiam amplioti; ne videlicet ab his esset prouocatio, & omnes alij eo anno magistratus cessarent. Ne verò admiscerentur plebei, controuersia aliquandiu fuit à tribunis agitata. Postremò concessum patribus est, modò ne lex Icilia de Auentino, aliæque sacratæ leges abrogarentur. Quo S. C. à plebe comprobato Consules, præsente populo, magistratum eiurárunt, & in eorum locum creati sunt in hunc annum decemviri. Vide Liuium lib. III. & Dionysium lib. x.

AVCTORVM LOCA EMENDATA, VEL EXPLICATA

ANNALIVM POPVLI ROM. LIBRO SECVNDO.

C. Plinij maioris, pag. 69. 125. 134. 135. Auctorũ de virũ illustribus, pag. 69. 75. 78. 128. T. Liuij, pag. 66. 69. 74. 80. 84. 89. 98. 104. 116. 117. 118. 121. & inde. Cassiodori. 75. 84. 116. 118. 119. 126. 128. & postea. Mariani Scoti. 75. 130. 132. 134. Valerij Max. 75. 125. 128. M. Ciceronis. 79. 138. Valerij de prænominibus. 79. Dionysij Halicarnassæi. 80. 85. 89. 120. 129. 134. & inde. Io. Zonaræ. 84. 106. Plutarchi. 86. Asconij Padiani. 88. 90. Pauli Orosij. 89. 96. 123. Diodori Siculi. 101. 102. 103 105. 110. 112. 117. 121. 123. 125. 126. & sequentibus. Macrobij. 98. 115. In tabulis Græcis Siculis. 79. 107. 128. 136. A. Gellij. 111. 134. Eutropij. 127. L. Inlij Flori. 128. Henrici Glareani. 128. Censorini. 131. Eusebij Cæsariensis. 132. C. Inlij Solini. 134. Sex. Pompeij Festi. 83. 110. 137. Io. Cuspiniani tabulis Cos. antiquis. 137.

FINIS LIBRI SECVNDI.

AEQVIPETA.

LIBER III. ANNAL. POP. ROM.

PER STEPHANVM VINANDVM PIGHIVM, CAMPENSEM.

PRAEFATIO IN LIBRVM III.

AD

ILLVSTREM AC REVERENDVM VIRVM D. BENEDICTVM ARIAM MONTANVM, REGIAE Mtis SACELLANVM, ET CONGREGATIONIS EQVITVM D. IACOBI IN VRBE HISPALENSI PRÆFECTVM.

IOANNES MORETVS architypographus Belgij noſtri nuper ad me ſcribens, memoriam mihi valde iucundam, & grande deſiderium excitauit rui: ſimulque diurnum mœrorem olim falſis de tua morte ſparſis rumoribus conceptum deterſit. Cùm etenim iam magiſtratuum atque prouinciarum populi Romani meos Annales typis ſubmittere vellet; mihi porrò curæ cœpit eſſe, vt hiſce pignoribus meis inſigneis aliquot patronos cõciliem, quorum auctoritate non ſolùm tuti eſſent à maleuolorum inuidia atque iniurijs, verùm etiam quorum virtutibus ornatiores prodire poſſent in publicum. Hac igitur occaſione primùm te nobis adhuc ſuperſtitem eſſe, per Moretum certior ſum factus: cùm à me rogatus quoſdã mihi ſuggereret Mæcenates, quibus meos hoſce partus commendarem. Er inter præcipuos tuum nomen perlegens, ſtupore nouitatis depulſo, mox gaudium ac veneratio mentem occupant: cùm cogitarem in Hiſpanijs mihi nunc quaſi renatum optimum patronum pro Antonio Perrenoro Cardinale Granuellano, vel Antonio Auguſtino, qui ambo mea amplecti ſtudia, magnoque fauore proſequi ſolebant. Tum obuerſari confeſtim animo cœpit ruarum virturum memoria, quas olim bona fortè fortuna mea in Belgio coram ſum expertus, cùm à Sereniſſimo Potentiſſimoq. Rege Hiſpaniarum Philippo conſtituendæ reip. eccleſiaſticæ in ſuis iſtis prouincijs ad normam canonum Tridentini concilij cauſſa miſſus, Bruxellæ in ædibus Granuellani Cardinalis ſæpe verſareris, & me ibi pro tua maxima humanitate propter ingenua ſtudia ſponte tua peramanter complexum ad amicitiæ, familiaritarisque conſuetudinem inuitaueris. Meminiſſe iuuat ſemper, quàm amicè, quamq; familiariter mecum in bibliotheca ſolitus ſis agere: quantopere nos doctiſſimis humaniſſimisque tuis oblectare ſoleas alloquijs; cùm honoris & officij cauſſa comitatus Andrea Maſio, vel Læuino Torrentio viris doctiſſimis aliquando te viſerem in hoſpitio. Nec ſolùm Bruxellæ nobis hic tuus fauor conrigit, verùm etiam Antvverpiæ cum Ioanne Goropio Becano, & alijs tuarum virtutum cultoribus: quo

Eorudem à narratione qua cauſam dicturus ſilentij ſui reddit.

Maronates deſiderium hominum de me sui.

Renouat memoriam contractæ in Belgio familiaritatis cum Ario Montano.

Andreas Maſius. Læuinus Torrentius. Ioannes Goropius Becanus.

Biblia quinque linguarum Complutensia Antuerpiæ recusa.

tempore tegijs auspicijs atque impensis vtriusque testamenti factæ quinque linguarum παράλληλα, te curante typis augustioribus diuini cultus atque sanctarum disciplinarum in vsum per Christophorum Plantinum imprimi debebant. O pulchrum opus, ac immortale! in quo, quanto cum fœnore tibi credita ralenta quinque in ruidomini luctum expenderis, æstimare nobis difficile est. Me quidem tunc mea fortuna, sic Deo volente, traxit è Belgio in Pannones cum Carulo Guilhelmi Iuliæ, Cliuiæ, Montium Q. Ducis maiore filio ad aulam Cæsaris Maximiliani II: & eodem demum post triennium in comitatu Cæsaris transactum ex humanis in Italica peregrinatione sublato, me temporum, rerumque mearum status afflictissimus hîc ad Rheni ripam inter Veterum, Traianæque coloniæ rudera Sanctis sedem figere compulit, dum in patria bellorum ciuilium incendijs vbique gentium omnia flagrant. Spes quidem erat Musis meis hîc pacis tranquillum aliquod domicilium fore; sed tertio post aduentum meum anno ciuilis mali furale incêdium istud è vicinia serpens in Vbios & Tentheros suis me flammis circumvolutum hactenus tener, studijsque vix ocij laxamentum vllum permittit. Tua interim te celsa VIRTVS, dum absum, per operosa tua penetralia ductum varijs honorum insulis sacris Regia liberalitate decorauit; vt mihi in aula Cæsaris manenti literis amicorum tunc nunciatum fuit. Idem & à Plantino, Torrentioque postea, te scilicet, reuocarum è Belgio in Hispaniam abijsse, & apud potentissimum Regem in summa gratia ac auctoritate haberi, atque inter illustres D. Iacobi equites primum in conuentu Hispalensi locum obtinere. & porrò ad ampliores dignitatum gradus peruenire tuo facilè meriro potuisse, ni pro insigni tua & laudata omnibus modestia, honores vltrò sæpe oblatos respuisses. Quod quidem sæpiùs postmodum intelligere periucundum mihi semper fuit, donec rumor de tua morte aliquandiu constans Colonia Agrippina primùm allatus ante triennium nos quasi Lethæi fluminis vndis madidos ac mœstos grauiter affligeret. Quem sanè dolorem ex tam falso rumore conceptum Plantini gener Moterus omnino sustulit, æstate præterlapsa suis literis certiorem me reddens, te viuere ac valere, tuaque in Esaiam noua commentaria se iam sub prælo habere; persuadens etiam facilè, patrocinium mei te haud illubenter pro summo tuo in studiosos amore susceprurum. Malè tamen interim me vehementer haber, quòd non potuerim inter ceteros tuarum virturum cultores iam olim felicem in Hispaniam reditum literarijs officijs gratulari; atque omne quod bonum faustumque tibi atque reipublicæ Christianæ (cuius maximè ob causam VIRTVS ipsa recum ad sibi proximum & contiguum HONORIS sublime templum scandere voluit) votis verbisque precari. Sed ferreum istud vicinis in prouincijs sæculum in culpa est, quòd non potuerim hactenus officiosi clienris debitum soluere. Etenim amicitiæ veteris beatissimo fructu iam diu priuor, & ab humanitate quasi diuulsus proximis annis hîc maneo septus circumcirca perpetuis latrociniorum periculis, vt pedem portis efferre sine metu nequeam. Nam extra muros in finibus nostris vbique gentium ferè nil aliud oculis obuium, quàm crebra solitudo, nil aliud auribus, quàm triste silentium, & ad omnem strepitum Martis equi Homerici δείμος καὶ φόβος occurrunt, quocumque nos vertimus. Periclitor sæpe tabellas, vt ab amicis procul absentibus quid boni intelligam, solariúve quid accipiam, sed albo coruo rariores redeunt. Quid igitur mitum? si de tuis honoribus, feliciáque statu quàm tardissimè sim factus certior? Sed quorsum hæc? inquis. Quasi iamdudum effluxerit tibi, quàm apud me frigere soleant aulicæ cæremoniæ. Rectè sanè. Nam memini ruæ humanitatis solidam virturem altiùs egisse radices, certiusque fundaram esse; quàm vt similium tibicinum fulturis indigeat. Per-

Pighij peregrinatio cum Carolo Clmensiũ Principe.

Pighij fides ac domicilii vbi.

Quid absens audierit de Arias Montano Pighius.

Falsus rumor de morte Montani.

Ad veri honoris templum sola virtute dispectandum.

Martis equi timor & terror.

Solida virtus fulturis non indiget.

persuasum

ſuaſum etiam mihi eſt, animi tui tor hetoïcatum virtutum diſciplinis inſigniter exculti magnitudinem prudenter tempotum rerumque vices expendere, & moderari; nec adijcialibus illis cæremoniarum pompis commotani præuaricati vnquam, & propter has cum amicitia ſancta diuortium facere velle. Nihilo tamen minùs, cùm videam multos eruditione præclaros viros eam voluptarem, quam in iſtis tuis virtutibus percipiunt incredibilem, publicè teſtari ſcriptis ſuis non dubitent: nec mihi, qui per annos iam multos in tua ſum clienrela, committendum putaui, vt ego vnus tanquam ſtupidus tacerem ſempet, nec animi mei in te veterem obſetuãtiam qualicunq. literatio munuſculo ptofertem in publicum. Laborioſos igitur meos illos Annales multis annotum intetuallis, identidem, ſic volente fortuna mea, latitantes, cùm ex Iralta rçuerſus ptottahete ex renebris incepiſſem, mox R^mi atque Ill^mi patroni mei Granuellani Cardinalis Antonij Pertenori, (cuius imperio atque auſpicio Labyrinthum hunc ingredi iam olim ante ſeptem luſtra ſum auſus) horratu, nec non multotum doctorum hominum (qui quantum temporis atque ſudoris in his impenderim norunt) flagitatione motus, eos ſum exorſus ita polire, ac in ordinem tedigere, vt blattis, & tineis pabulum, me deficienre, non remaneant, ſed gradatim prodire, lucem aëtemque ferte pedetentim palpitando diſcant. Quare dum excutio ſingulos Annalium libros, & perſcrutor ſeriò, quidnam ex his ruo fottaſſe placiturum palato, tuæque dignitati non prorſus incongruum ſeligere, & in obſeruanriæ meæ pignus præſentare poſſem: confeſtim proſilit in medium geſtiens meus Aequipera libet rertius, & vt ad æqui boniqueconſultiſſimum te virum mitteretur, multis precibus togat. Riſi ludibrium iſtud. Non potui tamen non ptobate ptompram eius voluntatem, quòd ſponte nexu mancipioque tuus eſſe cupiat. Conuerſus igitur. An, inquam, penſi minus habes, quòd profanus adite ſacros adytus, quòd rudis, incomptus, immo lacer, ac pannoſus in conſpectum ingenij politiſſimi prodite debeas? anne cenſorias etuditiſſimi domini metues quandoque vitgas? Nequaquam, ait. Humanitatem enim illius tot egregijs pattam diſciplinis facilè mihi conciliabit lubens obſequium. Sed bona verba, quæſo. Non adeò ſempet ſetui nefaſta condirio eſt, vt ab omnibus ſacris arceatur vſque. Quin & aliquando feſtus ac feriatus ipſe, cùm Saturno ſoluuntur compedes, tãquam hetus ac patetfamilias colitur à Vema domino ſuo: quem ſibi obnoxium (runc Crœſo, Ctaſſóve ditior) Xenijs ſuis facit. Nec offendent meum, quæ mecum adferam munuſcula Saturnaliria: non portum, non piper, non fabas aut betas: ſed ſtudioſiſſimo diuini humaniqueiutis vindici dabo ex antiqui iutis ſcripti reliquijs XII. tabulatum, quæ colligere potui, fragmina. Rogas, aliáne reſtent iocularia, queis domini frontem ſoluere, tędiaque pectoris nonnunquam potero? Reliquis ſigillatiotum diebus, alijsque genialibus non teſſeras, non talos aut nuces dabo: ſed, quibus delectari ſolet, attis priſcæ ſigilla, gemmas, nummos ac lemmata heroum immortalia facta, victorias atque ttiumphos teferentia. Hæc tenouate iucundam doctis, & politis ingenijs virtutum cogitationem quandocunque porerunt.

Si pulchrum eſt atrijs pictos oſtendere vultus,
Vel Curios iam dimidios, naſumque minorem
Coruini, & Galbam auriculis, mentoque carentem:

quemadmodum vetè non minùs, quàm falsè Satyricus poëta cecinit: quanto pulchriùs, ſemideos illos procetes præclaris rebus geſtis, atque virturibus memoriæ chartis imprimete, & animi oculis delineatos ſubijeete? Quales ego Brutos, Valetios, Hotatios, Quinctios, Coſſos, Camillos alioſque non paucos ſuggeram. En, vides vir doctiſſime atque illuſtris, quomodo nugigerulum

Adjicialia pompa.

Labyrinthus Annalium.

Dialogiſmo excindit ejus-dem.

Saturnalium ferui dominabantur olim.

Remouent virtutum cogitationem rerum eximié geſtarum imagines.

meum Aequipetam abiturientem retinere non potuerim: quem à me venientem pro tua solita humanitate vt comitet excipias, maiorem in modum precor. Et illi si autem, cùm ridere voles, atque à publicis curis, vel à tuis sanctioribus studijs tantulum dabitur, præbete non pigebit, voluptatísve quid adferre poterit, mihi quidem inter omnia perquàm gratissimum erit. Quamuis denique non ignorem, quòd incognitum, nouúmve nil sit allaturus: Volupe tamen mihi, lætabotque sæpiùs, ipsum mei perpetui amoris qualecunque μνημόσυνον apud te manere. Benè felicitetque diu vale virtutum optime patrone, & me inter tuos habe. Sanctis è Traiana. Postridie Kal. Ianuarias. Anno Sal. nostræ CIↃ. IↃ. XCVIII.

CHARACTER AEQVIPETAE, LIB. III.

AEQVA. PETIT. SONIPES. POPVLVS. QVI. COMPARE. CVRSV. GAVDET. ET. AD. IVSTAS. LEGVM. SE. FLECTERE. METAS.

ARGVMENTVM. LIBRI. III.

Decemuiri legum tabulas.

AEQVIPETA. *Liber tertius annorũ* LXXV. *pop. Romani, iuris equitatem in vna eademq; ciuitate flagitantis continet historiam, succinctè, dilucideque principio narrans, vt, allatis per legatos Atticis legibus, ad componendas proponendasq; eas* X. *viri sine prouocatione, cessantibus alijs magistratibus, creati sint. Hinc* XII. *tabularum leges, ex cõplurium veterum auctorum monumentis collectas, tripartito ordine proponit. Decemuiri autem cùm modestè se,* X. *tabulis legum vno anno propositis, in honore gessissent, duasq; adhuc tab. deesse perfectioni iuris Romani populo persuasissent, altero quoque anno eundem esse magistratum placuit. At verò vbi post complura impotenter facta, vi tyrannica, magistratum in annum quoq; tertium continuare volunt, eorum imperio finem attulit nefanda libido. Ap. enim Claudius in ingenuam cùm exarsisset virginem, eius patrem Virginium eò necessitatis adduxit, vt lanei cultro filiam interimere coactus sit, ne in seruitutem stupri illaturi veniret. In castris etiam L. Sicinius vir fortissimus, quòd verba*

pro

pro libertate feciſſet fœdè trucidatur. Ob hæc tanta facinora plebs per ſeceſſionem Auentinum occupans X. viros abdicare coëgit. Tum COSS. denuo, actribum plebis ædiles, ac quæſtores creati ſuére, & leges pro populi libertate plures latæ ſunt. Conſules admodum populares proſperè cùm contra Volſcos, Æquos & Sabinos pugnaſſent, primi inuitis patribus iuſſu populi triumpharunt. Quæſtores hactenus à COSS. fieri ſoliti, nunc populi ſuffragijs creantur. Multiplices ciuiles diſſentiones ſua oratione T. Quinctius ſuſtulit. Lex de connubio patrum, ac plebis inuito Senatu perlata eſt: nec non de plebeijs conſulatu communicando agi cœpit, quæ tamen actio cùm plebi tribunos mil. creare ex S. C. permitteretur, faciliter diſcuſſa eſt. Nouus etiam cenſorum magiſtratus ciuitati adiectus eſt. Itaque cenſura deſcribitur, eiuſq. poteſtatis laus, iura, priuilegia, ornamēta, inſignia, vſus, abuſus, augmentum, decrementumque, & quicquid denique cōmodè de ea dici potuit, adſūgitur. Maxima fame preſſo populo Rom. Sp. Mælius, frumentum largiendo ſibi plebem cōcilians, regnum affectauit, ſed L. Quinctij dictatoris iuſſu, à C. Seruilio mag. eq. occiditur. Cenſuræ tempus contrahitur. A. Cornelius Coſſus COS. ſecunda opima ſpolia retulit. Fidenæ captæ ſunt. Quæſtorum duplicatur numerus. Seruorum de incendenda Vrbe coniuratio detegitur. P. Poſtumius eùm Volas oppugnaret, militibus prædā promiſit: ſed vbi capto oppido fidem mutauit, exercitu lapidibus obruitur. Vehementi peſte grauiq; annona Romæ laboratum. E plebe primùm Quæſtores creantur. Veientibus bellum indicitur: in quorum obſidione exercitu ſub pellibus hybernare coacto trib. pl ſeditiones excitant. Quibus diſcuſſis Ap. Claudius eleganti oratione omnē multitudinē in ſuas partes traxit. Stipendium ex erario militibus decretum: equitesq. ſuis equis merere cœperūt. A cenſoribus ad matrimonia coacto populo, cœlibes æra in erarium deferre iuſſi. Ad tribunatum militū primùm plebei admittuntur. Peſtis auertenda cauſſa primùm lectiſternium à II viris ſacrarum indicitur. Ob Albani lacus inundationem Oraculum Delphicum conſuluerunt per legatos Romani, cui erat eram auream donum miſerunt. M. item Camillus victis Veijs prædæ decimam partem Apollini Delphico votam miſit. Idem trib. mil. Faliſcos obſidens proditos ſibi hoſtium filios parentibus remiſit, inſigni iuſtitiæ exemplo in pædagogum proditorem edito; ſtatimque deditione facta, iuſtitiam conſequuta victoria eſt. Eiuſdem ex voto Magni Ludi fiunt. Cùm alter Cenſorum deceſſiſſet, alius in eius locum ſufficitur: quod poſtea nefas habitum ob Vrbem eo luſtro à Gallis captam. M. Camillus, cùm ei dies à trib. pl. dicta eſſet, ſponte exulatum abijt: abſens ab irata plebe multatur. Qui poſtea, cæſis ad Alliam à Gallorum exercitu Romanis, ac deinde, præter Capitolium, Vrbe capta, direpta & incenſa, abſens Dictator II. dictus; ſeptimo quo obſideretur Capitolium menſe, coactis ob famem cum hoſte paciſci obſeßis, inter ipſas pactiones ſuperueniens, pulſos Vrbe Gallos in fuga proſtrauit, ne eladis quidem relicto nuncio. Trib. plebis Veios propter incenſam & deſertam Vrbem commigrandum promulgabant; verùm id conſilij auctore Camillo diſcuſſum eſt: Prorogato illi in annum dictatorio imperio, Famæ ſiue Aio Loquto ſanum eo loco vbi Gallos aduentare auditum erat, fecit. Hinc M. Camillus dictator III. de Æquis, Volſcis & Etruſcis triumphauit. M. Manlius, qui Capitolium defenderat, gloriæ Camilli inuidēs, plebem ſibi largitionibus conciliat, regnum ambiens; is in carcerem coniectus, & populi ſuffragijs damnatus, de ſaxo Tarpeio deijcitur. Domus eius in Capitolio diruta, & Marci prænomen in Manlie gente interdictum. Pomptinus ager plebi diuiditur. T. Quinctius Cincinnatus dictator Præneſtinos ab Vrbis Romæ portis ad Alliam perſequutus prælio fudit, Præneſte in deditionem accepit, cùm antè nouem diebus totidem oppida expugnaſſet. Leges trib. pl. promulgārunt, de fœnore, de agrorum modo, & de conſularibus comitijs: quibus COSS. promiſcuè è patribus & plebe creari volebant. Quas ob leges obſtinatè tanta contentione, tantoque tumultu certatum eſt, eiſdem ſemper tribunis plebis refectis; vt quadriennio reſpub. ſine ſummo magiſtratu fuerit, comitiaque præter ædilium & tribunorum plebis nulla ſint habita.

Seceſſio plebis ſecunda. COSS. denuo creati. Leges pro libertate. T. Quinctius. Cenſorum nouus magiſtratus. Tyrannidis oppreſſio. Quæſtores primùm creantur. Veientes bellum. M. Camillus. Ludi Magni. M. Camillus in exilium pulſus. Roma capta ab eodem liberatur. Alius Loquius. M. Manlij Capitolini damnatio. T. Quinctius Cincinnatus dictator. Leges tribunicia.

Liuio, Faſtorum tabulis Capitolinis, Solino, Eutropio, Euſebio Cæſarienſi, M. Cicerone, C. Ælio, Q. Lutatio, M. Varrone, Paulo Oroſio, Sex. Cæcilio Iuriſcos. A. Gellio, Diodoro Siculo, Dionyſio Halicarnaſſæo, Val. Maximo, Antonio Flocco, C. Plinio maiore, Pomponio Iuriſcos. Phauorino philoſopho, Draconis & Solonis legibus, Platone, XII. tabulis, Macrobio, Regum commentarijs, Sex. Papirio Iuriſcos. Maximo Tyrio, Auſonio poëta, Sex. Ælio Pato Iuriſcos. Modeſtino Iuriſc. Polybio hiſtorico, Sex. Pompeio Feſto, Martiano Iuriſcos. Portio Latrone, Caio Iuriſcos. Vulpiano Iuriſcos. Inſtitutionibus Iuſtiniani, Gordiano Aug. in Cod. Porphirione Grammatico, Acrone Grammatico, Horatio poëta, Cenſorino, Seruio Grammatico, Iulio Sabino, Virgilio poëta, Fabio Quinctiliano, Corn. Tacito, Aggeno Vrbico, Arnobio Theologo, Paullo Iuriſcos. Verrio Flacco, Seneca philoſopho, Plutarcho, Caſſiodoro, Zonara, Mariano Scoto, L. Floro, Auctore de viris illuſtribus, Pædiano, Columnis triumphalibus Capitolinis, Tab. Græcis Siculis, Val. Probo Grammatico, Suida, Licinio Macro, Libris linteis ad Monetæ, Verannio, Iul. Frontino, Dione Caſſio, Cenſorum tabulis, Q. Ælio Tuberone, Marmoribus antiquis, Nummis antiquis, Corn. Strabone, Stephano Byzantio, Ouidio poëta, Val. Antiate, Propertio poëta, Priſciano Gram. Carulo Sigonio, Cn. Gellio hiſtorico, Caſſio Hemina, Appiano Alexandrino, Velleio Paterculo, Corn. Nepote, Tabula Capitolina T. Quinctij dict. L. Cincio hiſtorico, Nævio poëta, Epigrammatibus Vrbis Romæ, Nonio Marcello, Hygino, Arato poëta.

AE QVI-

AEQVIPETA

LIBER TERTIVS.

ANNALIVM. STEPHANI. PIGHII.

CAMPENSIS.

ANNI. P. R. C. CCCII. X.VIRI.

AP. CLAVDIVS. AP. P. M. N. CRASSINVS.
Sp. Postumius. A. f. P. n. Albus. Regillensis.

T. GENVCIVS. L. F. L. N. AVGVRINVS.
P. Sestius. Q. f. Vibi. n. Capitolinus.

SP. VETVRIVS. SP. F. P. N. CRAS. Cicurinus.
Ser. Sulpicius. Ser. f. P. n. Camerinus.

C. IVLIVS. C. F. L. N. Iulus.
T. Romilius. T. f. T. n. Rocus Vaticanus.

A. MANLIVS. CN. F. P. n. Vulso.
P. Horatius * P. f. P. n. * Tergeminus.

ANNO Itaque post Romam conditam trecentesimo altero, vt ait Liuius, iterum mutatur forma ciuitatis, translato imperio à Coss. ad decem viros: quemadmodum à Regibus antè ad Consules peruenerat. Suffragantur Liuio & Capitolinis fastis Solinus, Eutropius, Eusebius in Chronico, alijque recentiores. Item Cicero de finib. lib. secundo, L. Virginium scribens post libertatem receptam anno sexagesimo filiam occidisse. In Orosio autem suspicor annorum, atque Olympiadis numerum corruptum esse, cùm scribat ipse trecentesimo anno, hoc est, Olympiade nonagesima quinta potestatem Consulum decemviris traditam reip. magnam perniciem inuexisse. Vide eum lib. 11. cap. XII. Sic apud Gellium Sex. Cæcilius iurisconsultus anno CCC. tabulas decemvirales compositas, & scriptas dicit; vbi etiam notas fefelliſſe existimo, lib. XX. cap. I. vel alios Annales hi sequuti sunt. Rep. Romana mutata.

In nominandis autem X. viris non nihil discrepant auctores, sed magis librariorum culpa, quàm opinionum diuersitate. Errores & differentias secundùm ordinem tabulæ hoc loco recensebo. Sp. Postumius, ex tribus legatis vnus, qui leges è Græcia attulerant, Cos. fuerat anno CCXXCVII: in Diodoro mendosum Καλέβιος cognomen habet, & in Dionysio prænomen Publij, vbi inter X. viros recensetur, cùm alioqui inter legatos rectè Sp. appelletur. Sp. Veturius in Liuio malè L. Veturius appellatur. Dionysius autem loco huius T. Veturium posuit, & inter consulares recenset: eundem fortè cum illo, qui Cos. anno CCXCI. ouationem de Volscis & Aequeis obtinuit. Set. Sulpicium Camerinum hoc loco rectè nominat Dionysius: veluti etiam in consulatu Liuius, Diodorus, Val. Maximus, & alij omnes. Idem enim est, qui Cos. anno CCXCII. fuit, deinde legatus describendarum legum causſa. Sed non benè in Liuio P. Sulpicius, in Diodoro C. appellatur, vbi eum inter X. viros recēsent. A. Manlius Vulso librariorum negligentia prætermissus est in Diodoro: Cos. fuit, & censum egit anno CCLXXIX. & legatus postea legum describendarum causſa. In Flocco, & alijs recentioribus perpetam Manilius scribitur. P. Horatius à Liuio Curiatius appellatur, sicut & in consulatu quem gessit anno CCC. vbi dixi cur P. Horatium maluerim vocare. Eius quoque nomen intercidit in Diodoro Siculo. Ceterùm Claudio & Genucio, qui designati in eum annum Coss. fuerant, pro honore honos reddirus est: & Sestio alteri Coss. ptioris anni, quòd de creandis X. viris, inuito collega, ad senatum retulerat. His proximi legati tres habiti, simul vt præmio esset honos, simul vt periti legum peregrinarum ad condenda noua iura essent vsui. Suppleuêre ceteri numerum graues ætate; vt pulchrè narrat Liuius libro tertio. Nominum ratio constans.

Decemviri hoc anno vicissim, singuli decimo quoque die, ius populo summa moderatione, & æquitate dixerunt. Eoque die penes præfectum iuris fasces duodecim erant; collegis nouem singuli accensi appatebant. Legum item decem tabulas conscripserunt, quas in foro propositas ab omnibus & legi, & examinari voluêre; vt id iuris populus Romanus haberet, quod ipsi placuisset. Itaque & centuriatis deinde comitijs approbatæ, & petlatæ Decemviri inuicem imperia mutant. Decem tabulæ legum conscriptæ & promulgatæ.

Hermodorus Ephesius Solonem Graecarúmq; legũ interpres.

perlatæ sunt. Solonis autem Græcasque alias leges x. viris interpretatus est Hermodorus Ephesius, exul tunc in Italia. Cui ideo publicè locata statua in Comitio est, vt auctores sunt Plinius lib. xxxiiii. cap. v. & Pomponius de origine iuris. Ex his verò exceperunt decemviri Romanis moribus, & reip. libertati maximè congruas: quibus Romuli, Numæ, aliorumque Regum, nec non magistratuum superiorum leges vel emendare, vel supplere; atque vniuersæ ciuitati, dissentionis tollendæ caussa, ius ordinibus omnibus æquum constituere possent. Quod ipsum viros prudentes summa enim laude præstitisse consentiunt omnes. Cùm enim decem priùs tabulis optimas tum Romanas, tum Græcas leges promulgassent, duasque adhuc deesse, quibus adiectis, Romani iuris totius corpus posset absolui, populo persuasissent, facilè effecerunt, vt rursus in annum sequentem x. viri crearentur. Duabusque alijs tum adiectis, duodecim tabulas effecerunt. Quas Cicero de Oratore libro primo philosophorum omnium bibliotheeas exuperare testatur. Et in secundo de legibus inquit: Discebamus pueri xii. vt carmen necessarium, quas nunc nemo discit. Itaque tum moris fuit pueros memoriter edisceere xii. tabulas: & illos malè institutos æstimare, qui à primis annis has non imbibissent. Quas Fauorinus philosophus apud Gellium, se non minùs cupidè, quàm illos decem libros Platonis de legibus legisse dicit. Ex quibus deinde sontem omnis publici priuariq. iuris manasse apud Romanos, in immẽso aliarum super alias accessionũ legum cumulo, Liuius affirmat. Reliquias igitur qualescunque sparsim apud veteres auctores adhuc residuas, ab alijs etiam collectas, quàm breuissime & meliore, quo potero ordine, nunc vt adferam institutũ nostrum requirere videtur; vt lector ex Annalibus nostris cognoscere possit, quásnam Regum, priorumq; magistratuũ leges à nobis antè adductas, decem viri in suas tabulas retulerint: quasq. deinde pro temporum vsu posteri vel mutárunt, vel antiquárunt, in iure in primis priuato. Non nisi rum idcirco videbitur nos quasdã de iure sacro & publico maximè leges prius adductas hìc repetere ex Cicerone de legibus: quas ipso testante non solùm ex xii. tabularum, sed etiam Romuli, Numæ, alijsq. veteribus Romanis legibus optimis conscripsit, vt optimæ reip. consentaneas: quam Africanus suus in libris de optimo reip. statu veterem illam Romanam, inter secundum & tertium Punica bella, legibus atque institutis optimè moratam iudicabat fuisse. Et Macrobius in somnium Scipionis scribens ait in proëmio, Platonem ordinasse quidem remp. qualis esse deberet: Ciceronem verò in libris de rep. suis, qualis antiquitus à maioribus esset institutа, disseruisse. Itaque prorsus est vero consentaneũ, x. viros, de iure in primis sacro, de quo nulla inter patres plebemq. erat controuersia, leges ex Romuli, Numæ, Regumq. commentarijs, & Sex. Papirij voluminibus etiam constituisse, atque in tabulas suas transtulisse: non ex peregrinis Græcorũ legibus. E quibus eas dumtaxat retulisse credẽdum est, quæ ius publicũ, priuatumq; æquarent; lites ac dissidia ciuium iustè componerẽt. Profectò nil aliud ferè Solonis ac Draconis leges scriptas cõtinuisse, quàm ius publicũ ac priuatum, apertè nobis ostẽdunt Maximi Tyrij verba in oratione qua Socratem defendit, quòd reus vti apologia apud populum Athenienſem noluerit. Resellerer, inquit, aduersarios, ac iudicibus probaret, iuuentutem neqnaquam corrupisse, neque se nouos dæmones induxisse? Vide quam tẽ ageret, quantumq. oneris aceiperet: qui homines artis ignaros de his quæ summæ sunt artis instrueret. Quomodo Athenienses intelligerent, quid esset iuuentutem corrumpere? quid virtus? quid dæmon? aut quomodo colendus? de quibus neque mille iudices, fabarum suffragijs creati, vnquam inquirunt: neque Solon aliquid scripsit, aut Draconis venerandis in legibus habetur. In quibus potiùs agitur de citatione, de peculatu, de accusationibus, de rationibus reddendis, de iuramento. Quæ quidem omnia in Eliaca peritissimè tractantur, & similia sunt pnerorum pugnis, contentionibusque, quas sæpiùs talorum lusus solent excitare: dum se inuicem inter ludendum aut rapiunt, aut aliqua iniuria exagitant. Ex his quidem Maximi Tyrij verbis apertum est, quidnam iuris scriptæ Solonis Draconisque leges præcipuè complecterentur. Vt hinc etiam manifestum fiat x. viros de iure sacro suas leges, non à Solone vel Draconе desumpsisse: nisi fortè paucas de nuptijs, sepulchris, matrimoniorum & funerum titibus, quæ etiam ad ius priuatum pertinent. Sed ad decemvirales leges nunc veniamus, quas tripartitas fuisse antiqua & consueta iuris diuisione Ausonius poëta nobis artificioso disticho significat, ita canens:

Ius triplex, tabulæ quod ter fanxêre quaternæ,
Sacrum, priuatum, populi commune quod vsquam est.

Sed priuatum publico præponit versus caussa, nos ordinem legitimum sequemur, publicum priuato præferentes. Hinc etiam Tripartitam appellauit suum opus Sex Aelius Pætus, Iurisconss. apud Romanos vetustissimus, quòd in has duodecim tabulas scripsit, & ab auctore ius Aelianum postea dictum fuit.

Leges xii. tabularum.

Quas fuerit leges Romanas x. viri in suas tabulas retulerint.

Quid Solonis ac Draconis leges scriptæ continuerint.

xii. tabularum tripartitum.

Sex. Aelij Pæti Tripartita.

X. VI-

X. VIRVM. LEGES. TABVLAR. XII.

EX. VARIIS. FRAGM. COLLECTÆ.

DE. IVRE. SACRO.

De cultu deorum.

DIVOS. *adeunto. castè, pietatem. adhibento, opes amouento. Qui. secus. faxit, Deus. ipse. vindex. esit. Separatim. nemo habessit. deos, néve. nouos, neve. aduenas: nisi. publicè. adscitos. priuatim. colunto. Constructa. à. patribus. delubra. habento, lucos. in. agris. habento. & Larum. sedes. Ritus. familiæ. patriæque. seruanto. Diuos,* Modestinus lege 1. de ritu nuptiarum. *& eos. qui. cælestes. semper. habiti, colunto. Ollos. quos. in. cælum. merita. vocauerunt, Herculem, Liberum, Castorem, Pollucem, Quirinum; Astollo. propter. quæ. datus. homini. adscensus. in cælum. Virtutem, Pietatem, Fidem: earumque. laudum, delubra. sunto. Nec. vlla. vitiorum sacra. sollemnia. obeunto. Ex. patrijs. ritibus. optima. colunto.* Hæc ferè Cicero de legibus lib. II.

De feriis ac festis.

Feriis. iurgia. amouento. eaque. in. famulis. operibus. patratis, habento. Itaque. vt. ita. cadat. in. annuis anfractibus. descriptum. esto. Cicero de legibus II. lib.

Certas. fruges. certasque. baccas. sacerdotes. publicè, libanto. Hoc certiùs. sacrificiis. &. diebus: itemq;. * alios. addes. Vbertatem. *lactis. fœturaq;. seruanto. Idque. ne. committi. possit. ad. eam. rem. &. orationem. cursus. an-*

* In quibusdam exemplaribus *alios ad diuos vbertatem*, &c. Rectius. Sed forte legendum, *alios deos ad vbertatem*, &c. Nam loqui videtur de conceptuum feriis.

De sacrificijs ac hostijs. *nuos. sacerdotes. simunto. Quæque. quoique. diuo. decore. grate. sint. hostiæ. prouidento.* Cicero.

Nocturna. mulierum. sacrificia. ne. sunto. præter. olla. quæ. pro. populo. ritè. fient. néve. initiantor. nisi. vt. assolet. Cereri. Græco. sacro. Sacrum. commissum. quod. neque. expiari. poterit. impiè commissum. esto. quod. expiari. potuerit. publici. sacerdotes. expianto. Cicero.

De ludis publicis. *Ludis. publicis. siue. curriculo. siue. certatione. corporis. fiant. popularem. lætitiam. moderanto. eamque. cum. diuinum. honore. iungunto.* Cicero.

Sacrum. sacróve. commendatum. qui. clepserit. rapsitúve. paricida. esto. Periurij. pœna. diuina. exitiũ. humana. dedecus. esto. Incestum. pontifices. supremo. supplicio. sanciunto. Impius. ne. audeto. placare. donis. iram. deûm. Sanctè. vota. reddunto. Pœna violati. iuris. esto. Quocirca. ne. quis. agrum. cõsecrato. Auri. argenti. eboris. sacrandi. modus. esto. Sacra. priuata. perpetua. manẽto. Cicero.

De diis Manibus. *Deorum. manium. iura. sancta. sunto. Hos. leto. datos. diuos. habento. Sumptum. in. ollos. luctumque. minuunto.* Cicero.

De funerum sumptu. *Hominem. mortuum. in. vrbe. ne. sepelito. néve. vrito. Tribus. ricinijs. &. vinculis. purpureis, &. decem tibicinibus. *. Hoc. plus. ne. facito. Rogum. ascia. ne. polito. Ne. mortuo.*

* Deesse quid videtur, fortè, cadauer eluciato, vel simile quid.

Festus ex Varrone. Plinius xi. cap. xxxvii. Cicero secundo de legib. & secundo Quæstionum Tusculan.

mortuo. murratam. indito. Mulieres. genas. ne radunto. né've. lessum. funeris. ergo. habento. Vltra. decimum. mensem. luctum. non. protrahito. Ploratus, & lamentationes. in. funere. *suo. latę. sunto. Homini. mortuo. ne. ossa. legito, quo post funus fiat: ni. peregrè. vel. militiæ. mortuus. sit. Dum. funus. effertur. ne. incomitiato. Defuncti. iniuria. ne. afficiuntor. Seruilis. vnctura. tollitor. omnisque. circumpotatio. Ne. sumptuosa. resperſio. ne. longæ. coronæ, ne. acerræ. præferantur. Né've. aurum. addito: Quoi. auro. dentes. vincti. esunt, astim. cum. ollo. sepelirier, nesi. fraude. esto. Qui. coronam. pacit. ipse. pecuniáq. eius. virtutis. ergo. * adduitor. Cicero. Plinius xxi. cap. iii.

forè melius *sublata.

Cicero, Plinius.

*arguitur malè,

Rogum. bustúm've. nouum. inuito. domino. ne. propius. addito. ædes. alienas. sexaginta. pedes. adducito. Vestibulum. sepulchri. bustúm've. ne. vsucapito. Omni. monumento. dolus malus. abesto. Cicero lib. ii. de legibus.

De sacerdotum generibus.

Diuis. alijs. alij. sacerdotes. omnibus. pontifices. singulis. flamines. sunto. Virgines. Vestales. custodiunto. in. vrbe. ignem. foci. publici. sempiternum. Quóque. & priuatim. & publicè. modo. rituque. fiant. discunto. ignari. à. publicis. sacerdotibus. Eorum. autem. duo. genera. sunto. Vnum. quod. præsit. cæremonijs. ac. sacris, alterum. quod. interpretetur. fatidicorũ. vatum. effata. incognita, quum. Senatus. adsciuerit. Interpretes. autem. Iouis. Opt. Maxumi. augures. signis. & auspiciis * postera. vidento. disciplinam. tenento. Sacerdotesque. vineta. virgetáq;. & salutem. populi. augurato. Quique. rem. duelli. agent. quiq;. popularem. auspicium. præmonento. ollisque. obtemperanto. Diuorum. iras. prouidento. ijsque. parento. cælique fulgura. regionibus ratis. temperato. Vrbémque. & agros. & templa. liberata. & effata. habento. Quæq;. augur. iniusta. nefasta. vitiosa. dira've. dixerit. irrita. insectáque. sunto. Quique. non. paruerit. capitale. esto. Fœderum. pacis. belli. induciarum. oratores. feciales. iudicésve. sunto. bella. disceptanto. Prodigia. portenta. ad. * Etruscos. aruspices. si. Senatus. iusserit. deferunto. Etruriæ. principes. disciplinam. docento. Quibus. diuis. erecerint. procuranto. Iidémque. fulgura. atque. ostenta. pianto. Cicero.

*postera, malè in vulgatis.

*Etruscos & aruspices, aliàs, in vulgatis.

DE IVRE PVBLICO.

De iure maiorum magistratuum atque imperij verba.

Iusta. imperia. sunto. iisque. ciues. modestè. ac. sine. recusatione. parento. Cicero de legibus. iii.

Magistratus. nec. obedientem. & nocuum. ciuem. multa. vinculis. verberibúsve. coërcento. ni. par. maiórve. potestas. populúsve. prohibessit. ad. quos. prouocatio. esto.

*aliàs ad

Cùm. magistratus. iudicassit. irrogassitve. * per. populum. multæ. pœnæve. certatio. esto. Cicero.

Regio. imperio. duo. sunto. ijque. præeundo. iudicando. consulendo. prætores. iudices. consules. appellantor. Militiæ. summum. ius. habento. nemini. parento. Ollis. salus. populi. suprema. lex. esto. Cicero.

Aſt. quando. duellum. grauius. diſcordiæve. ciuium.
eſunt. * eſto. vnus. *ne. amplius. ſex. menſes. ſi. Senatus.* * malè in vulgatis *eſtunto.*
creuerit. Idem iuris. quòd. duo. conſules. teneto. Isque. aue.
ſiniſtra. dictus. populi. magiſter. eſto.

* Aequitatem. quicunque. regat. habeto. pari. iu- * aliàs *Equitem cumq; qui regat habeto pari iure.* Fortè melius * *Equitatum qui regat, habeto par ius.* Miserè suggillarus hic locus
re. *cum. eo. quicunque erit. iuris. diſceptator. Aſt. quando.* est, ve exemplariũ diuersitas indicat. Nam
* conſulis. eſt. magiſtratúsve. populi. nec. *reliqui,* in quibusdam legitur, * *Conſulatus eſt, ma-*
magiſtratus. ne. ſunto. *giſtérve populi.* Rectius. Sed quid si ita? *Con-*
ſul vnus eſt, magiſtérve populi, reliqui magi-
ſtratus, &c.

De imperio militari & vrt magiſtratuum extra Vrbem.

Militiæ. ab. eo. qui. imperabit. prouocatio. ne. eſto.
Quodque. is. qui. bellum. gerat. imperaſſit. ius. ratúmque.
eſto. Imperia. poteſtates. legationes. cùm. Senatus. creuerit.
populúsve. iuſſerit. ex. vrbe. exeunto. Duella. iuſta. iuſtè.
gerunto. Socijs. parcunto. Se, & . ſeruos. continento. Popu-
li. ſui. gloriam. augento. Domum. cum. laude. redeunto.
Cicero de legibus III.

De iure minorum magiſtratuum.

Minores. magiſtratus. * periti. iuris. plures. in. * aliàs *peritiũ iuris plures in plera ſunto.* Antiquè. Sic Pacuuius: *Plera pari populi poſſumdatur.*
* prœlia ſunto. *Militiæ. quibus. iuſſi. erunt. imperanto.*
eorúmque. tribuni. ſunto. Cicero.

Plebes. quos. pro. ſe. contra. vim. auxilij. ergo. decem.
creaſſit. tribuni. eius. ſunto. Quódque. hi. prohibeßint.
quódque. plebem. rogaßint. ratum. eſto. ſanctíque. ſunto.
Neque. plebem. orbam. tribunis. relinquunto. Cicero.

Suntóque. ædiles. coëratores. vrbis. annonæ. ludorum-
que. ſollemnium. Cicero.

At. ſi. quid. erit. quod. extra. magiſtratus. * coërario. * aliàs *coërarem annus ſit.* fortè melius, *coërare opus ſit.*
æſſuſſit. qui. coëret. populus. creato. eique. ius. coërandi.
dato. Cicero.

Auſpicia. patrum. ſunto. ollíque. ex. ſe. produnto. qui.
comitijs. creare. conſules. ritè. poßint. Omnes. magiſtratus.
auſpicium. iudiciúmque. habento. * Ex. ijsque. *Senatus.* * aliàs *Ex quoius &*
eſto.

Eius. decreta. rata. ſunto. Aſt. ni. poteſtas. par. maiór-
ve. prohibeßit. S. C. * præſcripta. *ſeruanto. Is. ordo. vi-* * aliàs *perſcripta.*
tio. vacato. ceteris. ſpecimen. eſto. Cicero.

Senatori. qui. nec. aderit. aut. cauſſa. aut. culpa. eſto.
Loco. ſenator. & . modo. orator. cauſſas. populi. teneto.
Cicero.

De comitijs & iure populi.

Creatio. magiſtratuum. iudicia. populi. iuſſa. vetita. ſuf-
fragio. cùm. conſciſcentur. optimatibus. nota. plebi. libera.
ſunto. Quodcunque. poſtremum. populus. iuſſerit. id. ius.
ratúmque eſto. Cicero. Liuius lib. VII.

Cum. populo. patribúsque. agendi. ius. eſto. conſuli. ma-
giſtro. populi. equitúmque. eíque. quem. produnt. patres.
conſulum. rogandorum. ergo. Cicero.

Collegis. quibus. ius. coëundi. eſt. paciſcendi. inter. ſe.
poteſtas. eſto. dum. ne. quid. ex. publica. lege. corrumpant.
Caius cap. IV. dig. de colleg. & corp.

Tribunisque. quos. ſibi. plebes. rogaßit. ius. eſto. cum.
patribus. agendi. Idem. ad. plebem. quod. cenſuerint, fe-
runto. Cicero.

Vis. in. populo. abeſto. Par. maiórve. poteſtas. plus. va-
leto.

leto. Quæ.cum.populo, quæ.cum.patribus.agentur. modica.sunto. Aſt.* qui.turbaſſit.in.agendo.fraus.auctoris. esto. Interceſſor.rei.malæ.ſalutaris.ciuis.esto. Cicero.

* aliàs Si quid turbaſſitur.

Ioue. tonante. vel. fulgurante. comitium. dirimunto. Cicero.

Qui.agent.auſpicia.ſeruanto.auguri.publico parento. Promulgata. propoſita. in. erario. * cognita. agunto. Nec.pluſquam.de.ſingulis.rebus.ſemel.conſulunto. Rem. populum.docento.doceri.à.magiſtratibus.priuatiſque. patiuntor. Cicero de legib. III.

aliàs, condita.

Cicero pro domo ſua, & in Sextiana.

Priuilegia.ne.irroganto. De.capite.ciuis.nisi. per. maximum. comitiatum.ne. ferunto. Sanatibus. idem. iuris. quod. fortibus. esto. Feſtus Pompeius.

De iure ciuium Rom.

Legē ſic ſupplet ex Feſti fragmentis Dion. Lambinus. Nexo. Soluto Q. ſorti. ſanati Q. idem ius eſto.

Donum.ne.capiunto.néve.danto.néve. petenda. néve.gerenda.néve.geſta. poteſtate. * Quiſquis.earum. rerum.migraſſit.noxiæ.pœna.par.esto. Iudicem. arbitrúmve.iure.datum.qui.ob.rem.dicendam.accepiſſe.pecuniam. conuictus.erit.capite.puniito. Qui.falſum. teſtimonium. dixiſſe.conuictus.erit.è.ſaxo. Tarpeio. deiicitor. Qui.hoſtes.concitárit.opémve. hoſti. tradiderit. quíve. rempublicam.maieſtatémve.populi.læſerit.pœnam. capitis.dato.

De crimine publico.

* aliàs, Qui quámue earum.

Gellius lib. XX. cap. I.

Polybius lib. V. Marianus L. III. ad legem Iuliam.

Cicero pro Milone. Porcius Latro in Catilinam.

Hominem.indemnatum.ne.occidito. occidendi.cauſſa.cum. telo.non.esto. Cœtus.nocturnos.in.vrbe.ne. agito. Incendiarium.vinctum.verberatúmque.igni.necato. Caius in legem, Qui ædes. De incendiarijs.

DE IVRE PRIVATO PERSONARVM.

Patribus.cum.plebe.connubia.ne.ſunto. Auſpicia.ne. turbanto.

De matrimonijs.

Liuius lib. IV. Dionyſius lib. X.

Mulier.ſui.iuris.annum.vnum.apud. virum. matrimonij.cauſſa.morata.ni. trinoctium. vſurpatum. iſſet. pro.vſu.capta.habeatur.

Gellius lib. III. cap. II. Macrobius Saturn. lib. I. cap. III.

Vxorem. adulteram. temulentámve: cum. propinquis. cauſſa.cognita.marito.puniendi, occidendíve.ius.poteſtásque.esto. Si.cõiunx.coniugi.nuncium.mittat.clauim.adimat. eámque. ſibi.res. ſuas. habere. iubeat. diuortium esto. Cicero Philippica II. Caius ad legem Iuliam.

Ex Romuli legibus tranſlatam in tabulas fuiſſe, hinc intelligere eſt; quòd exactæ etiã Regibus per multas ætates vigueriit in republica. Quod conſtat ex Dionyſio, Gellio & diuerſis aliis.

De iure hæreditario.

Gellius lib. III. cap. XVI. Vlpianus in fragmentis tit. XXII.

In.decimo.menſe.legitimus.infans.naſcitor. &. etiam. poſthumus.in familia.ſua.hæres.esto.

Filius.arte.carens.patris.incuria.eidem.vitæ.neceſſaria.ſubſidia.ne.præſtato. Alioqui.parentes. educare. cogitor. E.meretrice.natus.patrem.ne.alito.

De patria poteſtate.

Vlpianus in fragmentis tit. X. Dionyſius Halicarnaſſeus lib. II.

Vendendi.filium.patri.poteſtas. esto. Si.pater.filium. ter.venundauit. filius.à.patre. liber. esto.

De duplici tutela.

Tutores.liberis.in.poteſtate.teſtamento.parentes.danto. Si. non. ſunt. dati. agnati. qui. ſucceſſionem. ſperant. danto. vel. tutores. ſunto. Sed. ſi. aliqua. ſit. inſidiarum. ſuſpicio. apud. alios. pupillus. educator. Tutor. cum. pupillorum. matre. ne. habitato. Suſpecti. tutores. remouentor. Dolus. tutoris. qui. pupilli. ſuum. fraudauerit. vindicator.

Vlpianus de ſuſpectis tutelis.

Cicero offic. libro III.

Mulieres.

Mulieres.orbæ.innuptæve.in.fratris. agnatíve. proximi. tutula.ſunto. Vlpianus in fragmentis tit. 11. & XIII. Cicero pro Murena.

De curatoribus prodigi & furioſi. *Prodigo. bonorum.ſuorum. adminiſtratio. interdicta. eſto. Si.furioſus.exiſtet.agnatorum. gentiliúmque. in. eo. pecuniáque.eius.poteſtas.eſto.* Cicero de inuent. 11. Tuſculan. 111. Vlpianus. Rhetoricor. ad Herennii lib. 1.

De ſuis & legitimis hæredibus ab inteſtato. *Inteſtatorum.hæreditates. primò.ſuorum. hæredum. velint. nolíntve.ſunto. &. in. locum. filiorum. nepotes. ſuccedunto. Cui.ſuus. hæres. non. extabit. agnatus. proximus.familam.habeto. Agnatos. capite. diminutos. quíque. ex.his.progeniti. ſunt. inter. legitimos: hæredes. non. habento. Si.libertus.inteſtatò.moriatur. nullum. ſuum. hæredem. relinquens, patronus. ei. ſuccedito.* Inſtitutionum Iuſtiniani lib. 111. tit. 1. 11. v. & v111. Vlpianus tit. XXVI. in fragm. Ad Herennium Rhetoric. lib. 1. Item de inuentione Rhtoric. 11. Iuſtinianus de ſucceſſ. liber. & Vlpianus in epitome.

De teſtamentis & legatis. *Hæreditates. in. teſtamento. facto. datæ. ratæ. ſunto. Paterfamilias. uti.quiſque. legaſſit. ſuper. pecunia. tutelá-ve. ſuæ.rei.ita.ius.eſto.* Cic. de inuent. lib. 11. Inſtitution. Iuſtiniani lib. 11. tit. XXII. Caiusl. 1. de teſt tut. Vlpian in fragm. Ad Herennii Rhetoric. lib. 1. Pomponius.

Familiæ herciſcundæ. *Cohæredes. à. communione. diſcedere. volentes. agunto. Pro. hæreditaria. parte. debitores. hæredibus. obligati. ſunto. Pro. portionibus. hæreditarijs. hæredes. tenentor.* Caius l. 1. ff. fam. erciſc. Gordianus Cod. cap. VI. & alibi.

De iudicijs. *Si.quis.in.ius.vocet. ito. Si.morbus. ævitásve. vitium. eſſit. qui.in.ius.vocabit. iumentum dato. ſi. volet. arceram. ne.ſternito. Si. vìs. vocationi. fuat. anteſtaminor. igitur. aurem. capito. anteſtati. Si. caluitur. pedémve. ſtruit. manum. endo iacito. Si. iudex. vel. alteruter. ex. litigatoribus. morbo. ſontico. impediatur. dies. iudicij. diffiſus. eſto. Si. ſtatus. dies. cum. hoſte. ſit. venito. Aduerſus. hoſtem. æterna. auctoritas. eſto.* Cicero lib. 1. offic. Gellius lib. XX. cap. 1. Auctor ad Herennium. Vlpian. dig. 1. tit. Si quis caussam. Aeron & Porphyrio in Horat. Sat. lib. 1. Feſtus in voce Struit. Plinius 11. cap. XLV. Feſtus in voce Reus, ſimilem adfert ex Numæ legibus, vbi ſic. Quid horum fuat vitium iudici arbitróve, reóve, is dies diffiſus eſto. Memini item legis Vlpian. Dig. 1. tit. Si quis.

Ante. meridiem. cauſſam. gnoſcito, cùm. peroránt. ambo. præſentes. poſt. meridiem. litem. addicito. ſi. ambo. præſentes. Sol. occaſus. ſuprema. diei. tempeſtas. eſto. Gellius lib. XVII. cap. 11. Rhetoric. ad Herenn. lib. 11. Varro, Macrobius, Cenſorinus de die natali.

Si. quis lege. agendo. plus. petierit. cauſſa. cadito. Cicero de Oratore.

De vindicijs. *Aſſiduo. vindex. aſſiduus. eſto. Proletario. ciui. quiuis. volet. vindex. eſto. Rem. vindicaturi. in. iure. manum. conſerunto. Si. quis. vindiciam. falſam. tulit. rei. ſiue. litis. arbitros. tres. dato. eorum. arbitrio. fructi. duplione. damnum. deciditor. Libertatis. controuerſæ. vindicias. lite. pendente. ſecundùm. libertatem. dicito. Patronus. ſi. clienti. fraudem. faxit. ſacer. eſto.* Gellius lib. XVI. cap. X. & XX. cap. XI. Feſtus in voce Vindicia. Dionyſius Halicarnaſſ. lib. XI. & Pomponio de origine iuris, cap. 1. Liuius lib. 111. Seruius & Iul. Sabinus in Virgilium.

De teſtibus. *Qui. ſe. ſierit. teſtarier. libripénſve. fuerit. ni. teſtimonium. fariatur. improbus. inteſtabiliúſque. eſto. Cui. teſtimonium. * defit. is. tertijs. diebus. ob. portum. obuagulatum. ito.* Gellius lib. VI. cap. VII. & XV. cap. XIII. Feſtus in voce, Portus pro domo. item, voce Vagulatio. * *defugerit* alias.

De debitis & re iudicata. *Aeris. confeſſi. ærísve. debiti. iudicatúi. triginta. dies. iuſti. ſunto. Pòſt. dein. manus. iniectio. eſto. in. ius. ducito. ni. iudicatum. faxit. nemut. quips. endo. eo. iure. vindex.* Gellius lib. XV. cap. XIII. Quintil. lib. III. cap. VIII.

De addictis. *eſſit. Secum. ducito. vincito. aut. neruo. aut. compedibus. XV. pondo. ne. minore. aut. ſi. volet. maiore. vincito. Si. volet. ſuo. vivito. Ni. ſuo. vivit. qui. em. vinctum. habebit. libram. farris. endo. die. dato. ſi. volet. plus. dato. Ni. cum. eo. pacit. in. vinculis. ſexaginta. dies. habeto. Trinis. nundinis. continuis. ad. prætorem. in. comitium. procitato.* Gellius lib. XX. cap. 2.

erũque. æstimiam. iudicati. prædicato. Tertijs. nundinis. capite pœnas. dato. aut. trans. Tiberim. peregrè. venum. ito. Et. si. plures. esunt. quibus. reus. iudicatus. esit. eertijs. nundinis. partes. secanto. Si. plus. minúsve. secuerunt. nesi. fraude esto.

Cicero in Topicis, & in Cæciniana. *Vsus. auctoritasque fundi. biennis. ceterarum. rerum. annuus. esto.*

Ciceroofic. III. de oratore lib. I. Festus. *Qui. nexum. faciet. mancupiúmve. uti. lingua. nuncupassit. ita. ius. esto. uti. nominassit. locutúsve. esit. ita. ius. esto.* De pactis.

Ciceroofic. III. Ex Numæ legibus sumpta est. *Pacta. tenentor. &. uti. lingua nuncupassunt. ita. ius. esto. quæ. qui. inficiatus. esit. dupli. pœnam. subito. Iurisiurandi. ad. fidem. astringendam. præcipua. uis. esto.*

Institut. Iustiniani lib. II. tit. I. *Venditæ. res. &. traditæ. post. precium. solutum. aut. si. alio. modo. satisfactum. existat. emptori. adquiruntor.* De empcis & vendit.

Modestinus cap. XXV. de statu lib. *Vendendi. statu. liberos. ius. potestasque. esto. sed. eius. statui. venditio. ne. nocето.*

Corn. Tacitus Ann. V. *Vnciario. fœnore. amplùs. ne. quis. exerceto.* De fœnore.

De. confinio. agrorum. uicim. ne. iurganto. tres. arbitri. fineis. regunto. De finibus regundis.

M. Varro de lingua, lib. VI. Cato de seruitute prædiorum cap. VIII. Aggenus Vibicus. Cic. in oratione pro A. Cæcina. *Viæ. publicæ. iter. actus. esto. Via. latitudo. in. porrectum. octo. pedes. in. anfractum. hoc. est. ubi. flexum. est. sedecim. habeto. Si. via. interrupta. sit. uel. immunita. ito. agito. per. uicini. fundum. Inter. uicinorum. prædia. quinque. pedes. communes sunto. neque. intra. id. spacium. usucapito. utrisque. dominis. iter. actus. esto.*

Caius lib. IV. ad leg. XII. tab. Item cap. vltimo. Fin. reg. *Si. quis. sepem. uel. maceriam. iuxta. alterius. regionem. effoderint. terminum. ne. exeedunto. Si. autem. murum. pedem. unum. si domum. duos. pedes. relinquonto. Si. verò. sepulchrum. aut. foueam. effoderint. quantum. sit. profundum. tantundem. relinquunto. Si. puteum. passum. Qui. secus. faxit. &. terminum. exarassit. ipsus. &. boues. sacri. sunto.*

Caius ibidem. *Oliuam. autem. aut. ficum. nouem. pedes. ab. extranea. regione. plantato. In. ceteris. arboribus. quinque. pedes.*

Vlpianus cap. I. D. de arb. cædend. *seruanto. Si. in. agrum. alterius. arbor. impendeat. usque. ad XV. pedes. altius. à. terra. coërcito. Et. ne. umbra. arboris. uicino. prædio. noceat. sedecim. pedes. altius. ramos. circumcidito. Glandem. in. alienum. fundum. procidentem. colligere. fas. esto. Si. immissum. ab. aliquo. pecus. glandem. ex. arbore. aliena. procidentem. in. fundo. alieno. depascatur. de. pastu. pecoris. actio. esto. Si. aqua. pluuia. nocet. arcesto.*

Plinius lib. XVI. cap. V. Caius lib. IV. ad XII. Tab. Vlpian. cap. XIIII. D. de præscript. verb.

Paullus cap. V. Pomponius.

Gellius lib. XX. cap. I. *Si. iniuriam. alteri faxit. XXV. eris. pœnæ. sunto. Re. persona tempore. loco. atrociores. iniuriæ. iudicantor. Mœchum. in. adulterio. deprehensum. necato. Vim. ingenuæ. virgini. inferre. aut. eam. suasione. in. tuam. sententiam. trahere. cauето. Sororem. aut. filiam. in. stupro. deprehensam. uendito. Si. puerum. quis. castrauerit. licet.* De iniuriis.

Festus in Talione, ex Verrio Flacco. Gellius, sed minùs correct. citat legis verba. libro XX. cap. I. *precioſiorem. fecerit. quadruplum. præstato. Si. membrum. rupserit. ni. eum. eo. pacit. talio. esto. propter. os. ue-*

os. verò. fractum. nummariæ. pœnæ. constitutæ. sunto.

De famosis libellis.

Si. quis. occentassit. actitassit. siue. carmen. condidissit. quod. infamium. faceret. flagitiumque. alteri. precaretur. capite. pœnas. luito.

Cicero de rep. IV. & Arnobius IV. contra gent. & cap. D. de iniuriis & famosis libellis.

Qui. fruges. excantassit. qui. malum. carmen. incantassit. pœnas. dato. néve. alienam. segetem. pellexeris. excantando. Ne. agrum. defrugato. Ne. frugem. aratro. quæsitam. nocte. furtim. depascunto. Puberes. si. secanto. Cereri.

Plinius libro XXVIII cap. II. Seneca lib. IV. nat. Quæst.

Plinius lib. XVIII. cap. XI.

* cos. *suspendunto. Impuberes. arbitratu. prætoris. verberanto. ac. noxam. duplionémve. decernunto. Si. quadrupes. pauperiem. fecerit. animal. quod. commisit. noxam. dato. aut. noxæ. æstimationem. ferto. Si. rupitias. farcito. Qui. ædes. aceruómve. sciens. prudens. combussit. vinctus. verberatus. igni. necator.*

* necatos fortè.

Vlpianus. I. I. Si quadr. pauper. Iustinianus Institut. lib. IV.

Festus Rupitiæ.

Vlpianus. Caius lib. IV. ad leges XII. tab.

De furto.

Furtiuæ. res. non. vsucapiuntor. Furem. qui. manifestò. prehensus. erit. si. furtum. aut. noctu. faciat. aut. interdiu. * cùm prehenditur. *se. telo. defendat. occid. to. E. ceterùm. manifestus. furibus. liberos. verberato. & ei. cui. luce. factum. furtum. est. addicito. Si. seruus. furtum. faxit. noxamve. nocuit. sciente. domino. furi. nomine. actio. noxalis. esto. Seruos. autem. manifesto. furto. prehensos. verberibus. afficito. & è. saxo. præcipitato. Pueros. impuberes. prætoris. arbitratu. verberato. noxamque. ab. his. factam. sarciri. facito. Si nox furtum. faxit. si. im. aliquis. occisit. iure. cæsus. esto. Furta. quæ. per. lancem. licium. que. concepta. erunt. velut. manifesta. vindicanto. Si. adorat. furtum. quod. nec. manifestum. est. duplionem. luito.*

Gellius XI. libri fine, & XX. principio. Cic. pro Milone. Macrob. Saturn. lib. I. cap. IV. Iustin. Iustin. lib. II. III. VI. Vlpianus, Caius.

* malè in vulgatis *comprehendatur.*

Vlpian. cap. II. D. de noxal. action.

Macrobius. Festus.

Paulus sententiarum lib. II. Gellius.

Festus. Adorare.

Tignum. alienum. ædibus. vineæve. iniunctum. ne. vindicato. ne. soluito. sed. dupli. pro. eo. actionem. habeto.

Vlpianus. I. I. de Tigno. Festus. Tignum.

Si. tibi. furtim. arbores. cæsæ. sunt. agito. in. singulas. æris. viginti. quinque. exigito.

Plinius lib. XVIII. cap. I. Caius ad leg. I. lib. I. ad XII. tab.

Hactenus x. vlralium legum reliquias ex Liuio, Dionysio, Pandectis, Cicerone, Plutarcho, Gellio, Macrobio, Plinio, Seruio, alijsque veteribus retulimus: & eas de religione, & iure publico, paucissimis exceptis, ex Ciceronis libris de legibus. Quas ipse ciuitati suæ non ex x. virûm tabulis solummodò, verumetiam ex alijs optimis Romanis, Græcisque legibus tulit. Omisimus tamen obiter ex ijs, quas putamus in XII. non fuisse: quasque constat diu post tabulas perlatas in Remp. Rom. introductas esse. Vt illæ de sacris Aesculapij, Matris deum, ludis scænicis: vt illæ de tribunis æratijs, triumvirisque capitalibus; & ærij, argentarijque signandi: vt leges annales, de liberis legationibus, de censura, ædilitate curuli, ac prætura: de quibus suo tempore in Annalibus verba faciemus. Et licet prætoris mentio fiat aliquoties in XII. palàm est, nihilominus prætores tunc necdum ercati cœpisse: sed Cos. ad hæc tempora vsque vulgò prætorem appellare consuetudine, vt lex ipsa de consulatu lata docet, & ex Zonara quoque paulo post dicemus. Demum te non latere lectorem candide, volo, non omnes leges me XII tab. verbis ipsis expressisse, quæ sanè paucissima nunc temporis extant reliquiæ: sed quibus ferè legum argumenta sensumque nobis auctores expressere.

Consulum prætorumque.

ANNI. P. R. C. CCCIII.

Decemviri.

AP. CLAVDIVS. Ap. f. M. n. Crassinus. II.

Q. Fabius. M. f. K. n. Vibulanus.

O 2 M. COR-

M. Cornelius. Ser. f. L. n. Maluginensis.
L. Minucius. //. f. //. n. Augurinus.
T. Antonius. //. f. //. n. Merenda.
M'. Rabuleius. //. f. //. nepos.
M. Sergius. //. f. //. nepos.
K. Duilius. //. f. //. nepos.
Q. Pœtelius. //. f. //. n. Libo. Visolus.
Sp. Oppius. //. f. //. n. Cornicen.

Decemviri rem domo creati.

EXPECTATIO, vt dixi, supplendarum legum, cùm comitiorum dies appropinquaret, desiderium creandi iterũ x. viros fecit. Patribus quidem, ne ferrẽt denuò tribunorum plebis superbiam, atque importunitates. Iam plebs verò, Coss. nomen nõ secus ac Regum perosa, ne tribunitium quidem auxilium, cedentibus inuicem (vt modestissimè singuli se hactenus habuerant:) appellatione x. viris, quærebat. Comitia igitur x. virum creandorum omnium consensu indicta sunt: & Ap. princeps collegij patribus ob summam plebis gratiam suspectus, comitia (ne semel ipse creare posset) habere iussus est. Is tamẽ, impedimentum pro occasione arripiens, aura populari fretus, deiectis honore duobus Quinctiis, Capitolino & Cincinnato; & C. Claudio patruo suo, & alijs eiusdem fastigij ciuibus, seipsum in primis reficit, & sibi collegas quos voluit subrogauit. Eos ordine nominant Liuius, Dionysius & Diodorus. Cum Liuio Dionysius consentit M. Corn. fratrem esse L. Cornelij Cos anno CCXCIIII. In Diodoro quidẽ Q. Fabius, T. Antonius, K. Duilius librariorum culpa desiderantur: & pro Sp. Oppio, Sp. Veturius falsò suppositus est. M. Sergius eidem C. Sergius appellatur: Et Dionysio mendosè M. Seruilius. Sed M'. Rabuleium correctè nominant. Liuij autem codices malè Robuleium habent. Cassiodorus M. Rubellium. Q. Pœtelius in Diodoro perperam κοίντος αὐρήλιος. Hunc Dionysius & Sp. Oppium, & K. Duilium plebeios fuisse affirmat, reliquos verò omnes patricios nou magni splendoris, excepto vno Fabio, qui ter Consul fuerat.

Decemviratus eo anno in apertam exiuit tyrannidem: coniuratione enim clandestina inter eos fœdus ictum: Ne quis è collegio vlla in re alteri aduersaretur, ne senatum conuocarent, néve comitia haberẽt. Idcirco quas duas legum priorib⁹ addiderant tabulas, non pertulerunt, vt moris erat, centuriatis comitijs. Denique inter eos conuentum, non deponere magistratum, sed in perpetuum continuare, omnia pro imperio agere. Igitur idibus Maijs, initio magistratus, primo honoris die singuli cũ duodenis fascibus, & magna clientum turba stipati in publicum prodeunt, & centum viginti lictoribus forum implentes, decem Regum speciem, summo Romani populi terrore, repræsentárũt: & ex libidine mox cuncta summo consensu, spretis legibus, gessêre. Nec erat quicquam præsidij in populo, prouocatione sublata; & intercessionem irritam consensu fecerant, dum alter alterius acta superbiore sententia comprobat. Nam iudicia domi conflabant, pronunciabant in foro, consulebatur q. in miseros ciues iniquè, & crudeliter: nec abstinebatur à securibus & virgis, bonorumque publicatione. Quæ tamen sæpiùs pro libidine inter auaros clientes, quorum cæteruæ eorum tribunalia obsidebant, donabantur. Igitur primores patrum, illustriores que ciues indignitate rerum cedebant Vrbe, atque in prædia sua transmigrabant; x. viris conniuentibus, quò tutiùs regnarent. Sed hæc latiùs apud Liuium & Dionysium; ad quos, ne nimis longus sim, lectorem remitto.

Optimates Vrbe cedunt.

ANNI. P. R. C. CCCIV.

Decemviri.

Ap. Claudius. Ap. f. M. n. Crassinus. II.
Q. Fabius. M. f. K. n. Vibulanus.
M. Cornelius. Ser. f. L. n. Maluginensis.
L. Minucius. //. f. //. n. Augurinus.
T. Antonius. //. f. //. n. Merenda.
M'. Rabuleius. //. f. //. nepos.
M. Sergius. //. f. //. nepos.
K. Duilius. //. f. //. nepos.
Q. Pœtelius. //. f. //. n. Libo. Visolus.
Sp. Oppius. //. f. //. n. Cornicen.

Coacti abdicarunt, ob facinus Ap. Claudij. in eorum locum facti sunt COSS.

L. Vale-

L. Valerius. P. f. P. n. Poplicola. Poritus
M. Horatius. M. f. M. n. Barbarus.

DECEMVIRI hoc anno nullis comitijs habitis, iniussu populi, sine patrum auctoritate magistratum continuare sunt aggressi. Et dum in Vrbe deploratur libertas, contemni cœpit à finitimis populus Rom. Sabini itaque primùm incursionem fecêre. Aequi inde castra in Algido locant, & Tusculanum depopulantur agrum, contra quos legiones conscriptæ sunt. Decemviri inter se prouincias diuiserunt, Appio Vrbana iurisdictio relicta est, vt magis violento, & ad Vrbanas seditiones compescendas idoneo, adiutor datus est Sp. Oppius, relictæque ad præsidium duæ legiones. Bellum in Sabinis mandatum Q. Fabio, M'. Rabuleio & Q. Pœtelio, cum tribus legionibus. Reliqui in Algidum contra Aequos cum M. Cornelio missi sunt cum reliquis legionibus, & magnis sociorum auxilijs. Nihil tamen militiæ meliùs, quàm domi, odio ducum, res gestæ; fuli enim vtrobique sunt exercitus, à Sabinis ad Eretum, & ab Aequis in Algido. Quum igitur dominatio decemvirorum maximo flagraret odio, tam apud senatum, quàm apud plebem; duo nefanda eorum domi militiæque accessêre facinora, quæ occasionem maturandæ libertatis populo Rom dedêre. L. enim Sicinium Dentatum fortissimum virum Decemviri imperatores in castris ad Crustumeriam ob libertatem linguæ per insidias trucidare iussêrunt. In Vrbe autem Ap. Claudius decemvir, ingenuam virginem, filiam L. Virginij centurionis in Algido militantis in seruitutem asserere, vt eius amore potiretur, conatus est; patremque eò necessitatis adduxit, vt filiæ libenter ac pudicitiam, lanij cultro eam occidendo, tutare coactus fuerit. Cuius rei atrocitas seditionem ingentem cùm in Vrbe, tum in castris vtique excitauit; vt sublatis signis, miles omnis, desertis imperatoribus, ad Vrbem properârit, Auentinum montem occupârit, & per secessionem & minas, decemvirum potestatem, tribuniciam denuò potestatem & consulare imperium repetierit. Itaque decemviri abdicare coacti sunt, & in eorum locum per interregem facti Consules centuriatis comitijs L. Valerius Poplicola, & M. Horatius Barbatus acerrimi decemvirorum impugnatores; hic pronepos Horatij, qui cum P. Valerio Consul post Reges exactos Capitolium dedicauit, ille verò filius eius, qui contra Herdonium & exules Capitolium defendens occubuit, nepos Poplicolæ qui Reges eiecit. In Diodori codicibus planè mendosè Consulum nomina tam Græcè quàm Latinè leguntur. Itaque ex auctoritate Fastorum, Liuij etiam atque Dionysij emendanda sunt, sicut & in Matiano, nam ibi & incorrectè L. Horatius pro L. Valerius habetur. Zonaras rectè, L. Valerium & M. Horatium nominat. Horum consulatus omnino popularis fuit. Quapropter (vt Zonaras ex quibusdam Annalibus auctor est) hi primum Consules appellari cœperunt, cùm antea prætores vocarentur. Nam multas tulerunt leges libertati plebis consulendo, quibus etiam patrum auctoritatem minuerunt. Atque omnium primùm

Vi magistratũ continuent x. viri.

Bellum Aequicum atque Sabinum ex quibus discordijs coniuratur.

L. Sicinij Dentatis mors.

Ap. Claudij x. viri nefarium factum.

Secessio plebis secunda in Auentinum.

Consules vnde & quando primum.

Vt quod tributim plebes iussisset populum teneret. Qua lege patricij etiam plebiscitis subijciebantur, quod antea in controuersia fuerat. Liuius & Dionysius.

Leges Valeria & Horatia.

Legem de maiestate tulerunt. *Vtique qui tribunus plebis ædilibus iudicibus nocuisset eius caput Ioui sacrum esset familia ad ædem Cereris. Liberi. Liberaq. venum. iret.* Hanc legem Horatiam appellat Liulus. Vide item Dionysium & Zonaram, qui auspicia insuper ab his Consulibus concessa fuisse tribunis plebis scribit. De consulatu etiam plebi communicando transactum in hac secessione fuisse tradit Diodorus Siculus; sed ex alijs Annalibus, quàm quos sequuntur Liuius, & Dionysius. Hi enim huius rei mentionem nullam faciunt. Liuius tamen in oratione T. Quinctij Consulis, quam triennio postea ad plebẽ habuit, tale quid indicare videtur, cùm dicit de hac secessione: Tribunos plebis iterum creare voluistis, creastis. Consules facere vestrarum partiũ, & si patribus videbamus iniquum; patricium quoque magistratum plebi donum fieri vidimus. Sed hæc ipsum de Consulibus huius vel de tribus x. viris plebeijs antè creatis Quinctium dixisse opinari etiam possumus.

Auspicia promiscuè plebi concessa.

Decemviri tyrannidis pœnas dederunt. Ap. Claudius & Sp. Oppius in carcere perierunt, reliqui fuga, & voluntario exilio semet damnârunt; bona verò omnium sunt publicata. Duodecim tabulas legum æreas ante rostra publicauerunt Consules: atque instituerunt, vt S. C. in ædem Cereris ad ædiles plebis deferrentur; quæ anteà arbitrio Consulum supprimebantur & vitiabantur. Historiam omnem latè prosequuntur Liuius libro III. Dionysius XI. Diodorus XII. Zonaras, Orosius, Eutropius, Florus & Auctor de viris illustribus. Meminit Pædianus in Cornelianam.

Decemviri pœnas.

XII tabulæ legum publicatæ.

Tribuni plebis.

L. Virginius. //. f. //. nepos. Reuocata in Vrbem plebe, cùm abdicassent decemviri, & redintegrata inter patres ac plebem cõcordia; in Auentino pontifice maximo habente comitia tribuni plebis decem creati sunt. Ac primùm omnium L. Virginius. Is Ap. Claudium qui x. vir fuerat, quòd ab libertate in seruitutem contra leges dedisset vindicias, in carcerem duci iussit; vbi ante damnationem sibi ipse mortem consciuit. Liuius lib. III. Dionysius XI.

Ap. Claudij x. viri mors.

L. Icilius. C. f. //. n. Ruga. III. Tribunicium virum acrem, & expertæ virtutis pro caussa plebis produnt hunc Liuius & Dionysius. Bis antè tribunum fuisse demonstrauit. Is plebem rogauit, plebesque sciuit. *Ne cui fraudi esset. secessio à decemviris facta.* Diem M. Claudio assertori Virginiæ sponsæ suæ dixit, damnauitq; exilio multauit. Post victoriam de Aequis & Sabinis, primus ad populum inuitis patribus de triumpho Consulum rogationem tulit, Populus, reclamante senatu, Consules triumphare iussit. Liuius & Dionysius.

Icilia lex. M. Claudium damnatum Icilius rogatio de cos. triumphus.

P. Numitorius. //. f. //. nepos. Auunculus Virginiæ, nominatus à Liuio inter auctores secessionis Sp. Oppium collegam Ap. Claudij in vincula duxit, quòd ciuem Romanum iniustè virgis cæcidisset; At Oppius ante iudicij diem in carcere mortuus est. Liuius, Dionysius.

Sp. Oppius in carcere moritur.

M. Duilius. //. f. //. nepos. II. Hunc ante decemviros creatos, gessisse insignem tribunatum Liuius testatur, qui virum prudentem & moderatum dicit. De Consulibus creandis rogationem pertulit.

Duilia lex.

Legem de tribunicia potestate tulit. *Qui plebem sine tribunis reliquisset, quique magistratum sine prouocatione creasset, tergo & capite puniretur.*

„ Auctor est Liuius. De eadem lege Diodorum loqui existimo, cùm dicit: Vtique tribu-
„ ni plebis, exacto sui magistratus anno, mox totidem alios in annum sequentem designarent; quòd si prærmisissent, illico viui concremarentur. Porrò Val. Max. auctor est, P. Scæuulam trib. plebis nouem collegas Sp. Cassij coniuratione detecta, viuos concremasse; quòd non subrogatis successoribus libertatem plebis in dubium vocassent. Vt in anno CCLXXVIII. dixi. Ex quibus colligere est, secundùm quosdam Annales legem illam de tribunicia potestate multo antè latam fuisse. Punitis morte, vel exilio decemvirís, suppliciorum finem fecit, & obliuione simultatum decreta; reliquis qui x. virorum voluntati subseruissent, impunitatem dedit, Liuius & Dionysius lib. XI.

C. Sicinius. C. f. L. n. Bellutus. Progenies (inquit Liuius) eius, qui primus tribunus plebis in Sacro monte secessionis auctor creatus est. Hic patrem habuisse videtur trib. plebis anno CCXXCIII. inter primos decem tribunos.

M. Titinius. * L. f. * //. nepos. M. Pomponius. //. f. //. nepos.
C. Apronius. //. f. //. nepos. P. Villius. //. f. //. nepos.
C. Oppius. //. f. //. nepos. Alios tribunos quoque sic enumerat Liuius, quos spe magis, quàm meritis electos dicit. Mendosè quidem in exemplaribus plerisque legitur Ap. Iulius, pro P. Villius.

Aediles.

Tabulas decemvirales, vt quidam scribunt, iussu tribunorum plebis publicârunt. S. C. in æde Cereris conseruanda primi locârunt, Liuius & alij.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

C. Claudius. //. f. //. n. Cicero. [M. Titinius. M. f. //. nepos.]

Quæstores.

Bona damnatorum x. virûm populi iussu sub hasta venundata publicârunt. Dionysius.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Agrip. Menenius. T. f. Agrip. n. Lanatus. L. Iulius. Vopisci. f. //. n. Iulus.

Quorum magistratus alij maiores sequentur.

L. Vale-

L. Valerivs. P. F. P. N. Poplicola. POTIT. ANN. CCCIV.
Cos. de. AEQVIS IDIBVS SEXTIL.
M. Horativs. M. F. M. N. BARBATVS. ANN. CCCIV.
Cos. de SABINEIS. VII. K. SEPTEMBR.

Sublata decemviratus tyrannide, rebus vrbanis compositis fundataque domi concordia, bellum contra Sabinos & Aequos summa vi apparauerunt Coss. qui hostes feliciter diuersis exercitibus, geminaque contuderunt victoria, Horatius Sabinos, Valerius Aequos & Volscos in Algido, & castris vtrobique captis ingenti præda potiti sunt. Consulibus redeuntibus à senatu triumphus negatus est, quòd nimium in magistratu plebi studuissent, senatus auctoritati derogantes. Nihilominus inuitis patribus tribunorum, populique iussu primi triumpharunt; Valerius de Aequis, Horatius autem de Sabinis, veluti etiam fragmenta monstrant Capitolina. Auctores sunt Liuius lib. III. Dionysius lib. XI.

Sabini, Aequi & Volsci victi.

Consulū milites missi populi munera pertribus primum.

ANNI. P. R. C. CCCV.

Consules.

Lar. Herminius. T. f. /. n. Aquilin'. T. Virginius. T. f. /. n. Tricostus. Cælimōtan'

TABVLÆ Græcæ Herminium & Tricostum suggerunt Coss. Lar. Herminij prænomen, vt rarius; ita obscurius in Liuio & passim apud auctores Latinos vel corruptum est, vel penitus intercidit. In Græcis historicorum exemplaribus aliqua eius adhuc extant vestigia. In Diodoro enim λαρῖνος ἑρμίνιος vocatur. In Dionysio λαρὸς ἑρμίνιος. In Liuio autem, Cassiodoro & Mariano Sp. Herminius legitur. Porrò Lartis prænomen huic Consuli propriè tribui testatur Probus in epitoma de prænominibus, euius verba hoc modo „ correctius legenda videntur, quàm extant in vulgatis exemplaribus. Lar, Lartis, prænomen est, sumptum à Laribus. Tuscum autem creditum est prænomen esse; fuitque Consul Lar Herminius cum T. Virginio Tricosto. Quis autem non videt corrupta esse hæc, „ quæ sic leguntur: Laërtis prænomen est sumptum à Laribus, Tuscum antè creditum esse, „ fuitque consularis. Herminius est prænomen T. Virginio Tricosto. Hunc verò Consulem in Diodoro quoque perperam prodidere librarij Τίτον γοργίνιον τρίκτωνα. Tricostus enim Virginiorum cognomen est, non Structus. A Dionysio rectè Cælimontanus appellatur, altero videlicet cognomine Virginiorum.

Domi atque foris otium fuit. Liuius lib. III.

Lar prænomē.

Probi Grammatici de prænominib' Rom. locus correctus.

Trib. plebis.

Sp. Tarpeius. M. f. M. n. Mōtanus. Capitolinus. A. Aeternius. /. f. /. n. Fōtinalis

Conspiratio inter Tribunos superioris anni facta erat, vt ijdem reficerētur, fautoribusque plebis Consulibus Valerio, Horatioque continuarent magistratum. Sed forrè quadam vtili ad tempus, vt comitijs præesset. M. Duilio potissimùm sorte euenit, cernenti inuidiam ex continuatione magistratus imminentem: qui ex veteribus tribunis negauit se vllus rationem habiturum. Repugnantibusque collegis comitia habuit, & quinque nouis tribunis plebis creatis, eùm alij tribus non supplerent ob studia tribunorum veterum apertè petentium, dimisit concilium, nec deinde comitiorum caussa habuit; satisfactum legi dicens, quæ numerum comitijs, tribuni modò relinquerentur, præfiultum nusquam sanxisset: sed ab alijs qui creati essent, cooptari collegas iuberet. Atque eo modo Duilius, eùm ad vltimum perseuerasset, victa collegarum cupiditate magistratu abijt. Noui tribuni plebis in cooptandis collegis patrum voluntatem fouerunt, duos etiam patricios, Consularesque Sp. Tarpeium & A. Aeternium cooptauerunt. Vide Liuium lib. III. qui omnia diffusiùs enarrat. Dionysius in fine lib. XI. mutilus est, vbi hæc, & alia desiderantur.

Discordia in comitijs tribunorum plebis.

Quinq; tribuni plebis creati, alij quinque cooptati.

Duo patricij consulares tribuni plebis facti.

L. Trebonius. /. f. /. n. Qui in hac potestate Asper appellatus est. Infestus patribus, quòd se in cooptandis tribunis fraude captum à collegis aiebat, rogationem de comitijs tribunicijs tulit: *Vt. qui. plebem. Romanam. tribunos. rogaret. ii. vsque. eò. rogaret. dum decem. tribunos. plebei. faceret.* Qua lege cooptatio tribunorum lutenijt. Idem infectando assiduè patricios tribunatum gerens, Asperi cognomen rettulit. Liuius libro III.

Trebonius lex de comitijs tribunicijs.

/. /. f.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

[Q. Considius. Q. f. //. nepos.] L. Allienius. //. f. //. nepos. III.
M. Marcius. //. f. //. nepos. II. C. Claudius. //. f. //. n. Cicero. II.
C. Fulcinius. //. f. //. nepos. IV. [L. Albinius. //. f. //. nepos. II.]
M. Claudius. //. f. //. n. Cicero. II.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[L. Volumnius. //. f. //. n. Flamma.] [P. Tarquitius. P. f. //. n. Laurentinus.]

Quæstores

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[C. Sergius. C. f. C. nepos.] M. Papirius. //. f. //. n. Crassus.

Papirius septimo dein anno Cos. sequetur. C. Sergius L. Sergij qui primus Fidenas appellatus est, frater haberi poterit.

ANNI. P. R. C. CCCVI.

Consules

M. Geganius. M. f. //. n. Macerinus. C. Iulius. C. f. C. n. Iulus.

MACERINI cognomen addunt Geganijs Capitolinæ tabulæ, & ita reperitur etiam in manuscriptis Diodori codicibus, in vulgatis perperam Macrinus legitur. Alter Consul in Diodoro L. Iulius, & mendosè in Catliodoro Claudius Iulius habetur. Liuius & Marianus rectè C. Iulium vocant. Dionysij autē historia hoc loco interrupta est, aliquot foliis iniuria temporum perditis, adeò vt hi Coss. simul cum actis eius anni desiderentur.

Res domi gestæ. Sedatæ sunt hoc anno tribunorum aduersus nobilitatem conciones, plebs enim metu delectus, instante Volscorum, atque Aequorum bello, à seditionibus abstinuit. Liuius libro III.

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

P. Villius. //. f. //. nepos. II. [L. Villius. //. f. //. nepos.]
C. Oppius. //. f. //. nepos. II. Sex. Manilius. //. f. //. nepos. III.
Sp. Antius. //. f. //. nepos. III. [M. Silius. M. f. //. nepos. II.]
[C. Pompilius. //. f. //. nepos. II.] [C. Virginius. //. f. //. nepos.]
[C. Antius. //. f. //. nepos.] M. Icilius. //. f. //. n. Ruga

Iuuenem strenuum M. Icilium dicit Dionysius lib. x. qui patrem veteranum à Consule T. Romilio cum L. Denrato ad oppugnanda hostium castra, velut in certam mortem missum deserere noluerat, anno CCXCVIII.

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
M. Titinius. *L. f. * //. nepos. M. Pomponius. //. f. //. nepos.

Quæsto-

Quæstores.

//. //. //. f. //. n. //. ///. //. //. f. //. n. //.

M. Cornelius * L. f. L. n. Maluginenſis. C. Nautius. C. f. Sp. n. Rutilus.

Nautius C. Nautij bis Conſulis filius, cuius nomen extat in Capitolinis faſtis. M. Cornelius Cos. ſequetur, videtur fratet patruelis fuiſſe M. Cornelij x. viri.

ANNI. P. R. C. CCCVII.

Conſules.

T. Quinctius. //. f. //. n. Barb. Capitolinus. IIII. Agtippa. Furius. //. f. //. n. Fuſus

SVGGERVNT Cõſules Liuius, Diodorus, Caſſiodorus & Marianus Scotus, T. Quinctium Capitolinum IIII. & Agtippam Furium. Huius prænomen, Agtippa, tameu errore librariorum in Liuij & Caſſiodori vulgatis aliquot exemplatibus mutatum eſt in Aulus. In Diodoro & Mariano remanſit. In tabulis Græcis Furium & Capitolinum III. habemus, ſed mendosè, vt ordo Conſulatuum eius monſtrat.

Diſcordiæ patrum, ac plebis in aperta erupêre certamina. Qua occaſione Volſci & Aequi arma ſumpsêre, & ad portas quaſi Vrbis populabundi excurrerunt. Itaque diſſenſiones ciuiles intermiſſæ graui oratione populum caſtigante T. Quinctio Conſule, & validus eſt conſcriptus exercitus, quo inimicis ambo Conſules occurrerunt. Prælium eſt atrox commiſſum ad Corbionem, quo Volſci & Aequi ad internecionem ferè cæſi ſunt, caſtra capta eodem impetu. Romanusque miles præda ditatus abijt. Conſules triumphum non poſtulaſſe, nec delatum ab ſenatu fuiſſe ſcribit Liuius. Meminit item victoriæ Diodorus Siculus, ſed mendosè Volſci eo loco vocantur Volumnij. ſicut is auctor in proprijs nominibus admodum corruptus eſt. Populus Rom. iudex factus de agro controuerſo inter Aricinos & Ardeates, vnius Scaptij plebei hominis teſtimonio agrum, ob quem ſocij totics armis inter ſe dimicârant, ſibimet, reclamante ſenatu, adiudicauit. Liuius in fine lib. III. Reliqua eſt etiam huius hiſtoriæ pars in Dionyſio lib. XI. fine.

T. Quinctij cos. auctoritas. Victoria de Volſcis & Aequis.

Tribuni plebis.

Iuuenibus patricijs quibuſdam ob tribunos ac plebem læſos, dlem dixêre; ſed nouis ſæpe certaminibus per nobilium factiones turbatæ conciones fuêre. Itaque delectui obſtitêre militari, donec tandem T. Quinctij Cos. auctoritate & oratione repreſſis tribunis diſſenſio tolleretur. Appellati à P. Scaptio ſene nonagenario, vt ſibi poteſtas loquendi de republica in concilio populi de agro controuerſo ſuffragia initurl inuitis Conſulibus fieret; eidem dedere, vt cupidæ audiendi plebi, quæ vellet, diceret. Liuius lib. III. fine.

Patrij inuentum.

//.	//.	//. f.	//. n.	//.		///.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.		///.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.		///.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.		///.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.		///.	//.	//. f.	//. n.	//.
L. Allienius.	//. f.	//. nepos.	IV.	[M'. Marcius.	//. f.	//. nepos.	III.]
P. Numitorius.	//. f.	//. nepos.	II.	[M'. Pomponius.	//. f.	//. nepos.]
L. Trebonius.	//. f.	//. n. Aſper.	II.	L. Roſcius.	//. f.	//. nepos.	III.
[L. Fulcinius.	//. f.	//. nepos.	II.]	[M. Claudius.	//. f.	//. n. Cicero.	III]
[M. Allienius.	//. f.	//. nepos.]		[P. Scaptius.	P. f.	//. nepos.]	

Aediles.

//.	//.	//. f.	//. n.	//.		///.	//.	//. f	//.	n.	//.
C. Sicinius.	C. f.	L. n. Bellutus.		C. Apronius.	//. f.	//. nepos.					

QVAESTO-

QVÆSTORES. PRIMVM. POPVLI. SVFFRAGIO. CREATI. VT. AVCTOR. TACITVS.

L. Valerius. * L. f. M. n. * Potitus. Mam. Aemilius * M. f. //. n. * Mamercinus.

EN VT inualescens discordijs ac secessionibus tribunicia potestas senatui ac nobilitati patriciæ ius dominij sensim exorserit. In hunc enim annum vsque Coss. creati sibi Quæstores è patricijs iuuenibus nominare solebant, deinceps vti à populo quotannis crearentur duo patricij Quæstores à patribus concordiæ caussa fuit impetratum, vt auctor est Tacitus Annalium lib. XI. cuius verba superiore libro magistratus huius originem describens attuli. Verùm eius ista narratio quantum à Plutarcho & alijs scriptoribus discrepet, obiter tunc etiam dixi. Refert autem mansisse Consulibus potestatem vt olim Regibus fuerat delegendi, quos vellent Quæstores vsque ad annum hunc post Reges exactos LXIII. sed tunc eum quoque honorem a populo mandari cœpisse. Aliter tamen scribere Plutarchum, Zonaram ac alios, qui anno libertatis primo P. Valerium Poplicolam hoc iuris indulsisse populo scribunt, vti quotannis duos Quæstores ærario præfuturos crearet, antè declarau. Et quidem è patricijs ad annum vsque CCCXLIV. creari solitos fuisse consentiunt omnes, vt nobis etiam ex Liuij quarto manifestum fit, qui & antea patricios Quæstores nominat, quemadmodum Tacitus etiam hos primos à populo creatos, L. Valerium Potitum, & Mam. Aemilium Mamercinum: vt eos correctius pleniusque proferam, quàm ab ignauis & indoctis librarijs olim proditi fuere; qui omissis prænominum notis, vt illis prochiue semper fuit negligere, non intellecta, mendosissimè Valerium Postumium, Aemilium Mamercum voluminibus suis inscripserunt. Quæ quidem nomina doctissimus Iustus Lipsius etiam ex antiquis exemplaribus, sicut & totum Tacitum, detersis maculis, nitidiùs nobis protulit, Valerium Potitum & Aemilium Mamercinum. Populares autem & ordini plebeio grati, non dubito, quin fuerint. Hic idem, qui octauo dein anno tribunus militum consulari potestate, & postea ter Dictator fuit: ille primi Poplicolæ pronepos, & L. Potiti filius, qui regnum Sp. Cassij subuertit. Idque ex Dionysio, & ordine temporum colligo. Iam vero quod Tacitus hos creatos scribit, vt rem militarem comitarentur, & gliscentibus deinde negocijs duos additos, qui Romæ curarent: ὃ δὴ δοξὸν quid esse videtur, & auctorum opinioni receptissimæ contrarium, ex quorum scriptis constat, Quæstores ærarium publicum Romæ post Reges exactos curasse, & aliquando crimina anquisiuisse capitalia, damnatorumque bona publicasse, quamdiu duo tantùm quotannis creabantur, hoc est, ad annum vsque CCCXXXII. Tunc etenim duo in eum finem addi cœperunt, vt Consulibus ad ministeria belli præstò essent, quemadmodum Liuius testatur apertè & suo loco latius dicemus. Quatuor igitur tunc postea quotannis creabantur, duo qui ærarium, vti priùs, Romæ curarent, & vrbani vocabantur: duo, qui rem militarem comitarentur, militares inde dicti. Ordine quidem inuicso hæc esse in Tacito prodita comperimus. Quod an auctori sit imputandum, an potiùs librarij scriptoris alicuius negligentiæ qui forsan verticulo transposito, verum historiæ contextum conturbauit, necdum satis liquet.

Cossulibus olim delegendi sibi quæstores potestatem fuisse.

Taciti locus.

Taciti locus suspectus.

ANNI. P. R. C. CCCVIII.

Consules. *

M. Genucius. L. f. L. n. Augurinus. C. Curtius. //. f. //. n. Philo.

HORVM Consulum mentionem facit M. Varrò, de lingua lib. III. vbi de lacu Curtio varias auctorum opiniones adfert C. Aelius (inquit) & Q. Lutatius scribunt, cum „
locum esse fulguratum; & ex S. C. septum. Idque factum esse à Curtio Consule, cui M. Ge- „
nucius fuit collega; Curtium lacum appellatum esse. Varronis itaque auctoritas mihi sa- „
cile persuadet hunc Consulem C. Curtium appellandum esse, non P. vel C. Curiatium, sicut habent vulgati codices, Liuij & Cassiodori; vel C. Quinctium, vt Dionysij exemplaria; in quibus & collega quoque perperam M. Minucius vocatur. Adiuuant nostram opinionem non solum tabulæ Græcæ, quæ Genucium & Curtium Consules produnt; sed etiam Diodorus, licet incorrectus, cùm Agrippam Curtium appellet: Item Zonaras, qui rectè M. Genucium C. Curtium Coss. prodit.

Ardeates ob iniuriam abiudicati agri à populo Rom. defciuerunt. Instabat & Veiens bellum. Volsci & Aequi sociorum agros impunè depopulati sunt, tribunis plebis delectum impedientibus. Liuius lib. IIII. principio. Dionysius lib. XI. fine.

Tribuni

Tribuni plebis.

C. Canuleius. ///. f. ///. nepos. Legem de connubio ac plebem communicando, inuiro senatu tulit. Id quod Claudia lege decemvirali prohibitum fuerat. Liuius libro IIII. diffusè. Meminit item L. Florus lib. I. cap. XXV. Tertiam (inquit) seditionem excitauit matrimoniorum indigniras, vt plebei cum patricijs iungerentur, qui tumultus in monte Ianiculo duce Canuleio tribuno plebis exarsit. Canuleium tribunum nominat item Dionysius, & legem de plebeio consulatu suasisse dicit. Canuleia lex de connubijs.

C. Furius. ///. f. ///. nepos. Eodem anno moueri per tribunos plebis lex cœpit de consulatu plebeis hominibus communicando. Eoque res processit deinde, vt rogationem omnes tribuni plebis præter vnum C. Furium magnis contentionibus aduersante senatu promulgarent. *Vti populo potestas esset seu de plebe, seu de patribus, quos vellet consules creandi.* Sed tandem cùm ex S.C. perueniretur plebi, vt, quos vellet, tribunos militum crearet; actionem de lege tribuni intermiserunt. Liuius libro IIII. Dionysius XI. Zonaras. Lex de cõmunicando plebi consulatu mota cepta est.

///.	///.	///.	f.	///.	n.	///.	///.	///.	///.	f.	///. n. ///.
///.	///.	///.	f.	///.	n.	///.	///.	///.	///.	f.	///. n. ///.
///.	///.	///.	f.	///.	n.	///.	///.	///.	///.	f.	///. n. ///.
///.	///.	///.	f.	///.	n.	///.	///.	///.	///.	f.	///. n. ///.

C. Claudius. ///. f. ///. n. Cicero. III.
[L. Furius. ///. f. ///. nepos.]
[L. Oppius. ///. f. ///. nepos.]
[Ti. Pontificius. Ti. f. ///. nepos.]

M. Titinius. ///. f. ///. nepos. II.
[C. Virginius. ///. f. ///. nepos. II.]
[Cn. Apuleius. ///. f. ///. n. Pansa.]
[T. Latinius. T. f. T. nepos.]

Aediles

///. ///. ///. f. ///. n. ///.
P. Villius. ///. f. ///. nepos.

///. ///. ///. f. ///. n. ///.
C. Oppius. ///. f. ///. nepos.

Quæstores

///. ///. ///. f. ///. n. ///.
[C. Fossius. C. f. ///. n. Flaccinator.]

///. ///. ///. f. ///. n. ///.
Postum. Aeburius. ///. f. ///. n. Elua. Cornicen.

ANNI P. R. C. CCCIX.

PRIMI TRIBVNI MILITVM CONSVLARI POTESTATE.

A. Sempronius. A. f. ///. n. Atratinus
T. Clœlius. ///. f. ///. n. Siculus.
L. Atilius. ///. f. ///. n. Longus.
Vitio facti abdicârunt.
In eorum loc. facti sunt Coss.
L. Papirius. ///. f. ///. n. Mugillanus.
L. Sempronius. A. f. ///. n. Atratinus.

ANNO post Romam conditam trecentesimo nono, velut auctor Capitolinorum Fastorum tradit, vel trecentesimo decimo, vt Liuius & alij volunt, primum tribuni militum pro Consulibus remp. administrare cœperunt consulari potestate, & insignibus præditi, anno videlicet tertio Olympiadis octogesimæ quartæ, imperante Athenis Diphilo, vt auctor Dionysius. Discrepat ab alijs Suidas in vocabulo χιλιαρχος, scribens anno CCCXV. illud accidisse. Itaque non videtur hos primos supputasse; forsan quia vitio facti abdicârunt, sicut paulo post declarabo. Hic autem magistratus vnicum remedium per multos annos fuit ad defendendam contra plebeios consularem dignitatem. Cum enim è corpore suo Consulem alterum quotannis fieri magnis contentionibus plebs postularet, tribunisque

bunisque plebis auctoribus, grauiori indies seditione lex de plebeio consulatu agitaretur, nec eorum cupiditati diutius obstari posset; patres veriti, ne se inuitis lex tandem perferretur, in C. Claudij sententiam S.C. fecerunt. Vt pro Consulibus crearentur tribuni militum tres ex patricijs, totidemque ex plebe, qui consulari potestate remp. administrarent.

S.C. de tribunis militum creandis. Eorum autem annuo finito imperio, rursum ex S. C. plebs regaretur, Consules ne an tribunos niallent; quique magis placuissent, fierent. Eoque contenti tribuni, contenta plebs fuit. Comitijs igitur habitis tres dumtaxat patricij tribuni militum creati sunt, A. Sempronius Atratinus, L. Atilius Longus, T. Cloelius Siculus, quemadmodum nominantur à Dionysio, Liuio & Diodoro; Quorum in magistratu concordia domi, pacem quoque foris effecit. Verùm tertio mense quam inierunt, perinde ac contra auspicia creati, honore abiêre, augurum decreto; quòd C. Curtius, qui comitijs præfuerat, parum rectè tabernaculum cœpisset. Hæc ferè Liuius libro quarto. Dionysius autem libro XI. septuaginta tres dies tantùm obtinuisse hunc magistratum, vltroque ipsos deposuisse secundum patrias consuetudines, ob missa quædam signa à dijs prohibentia eos publica administrare. Itaque vitio facti putabantur magistratus illi, quos contra auspiciorum rationem creatos esse, augurum decreuisset collegium. Nomina tribunorum in quibusdã exemplaribus sunt corrigenda, vt in Liuio pro Cæcilio reponendus Cloelius, vt etiam in Diodoro pro Quinctio. Græca Dionysij exemplaria perperam quoque Κλύσιος, pro Κλοίλιος habent, & cognomen Atilij λύσκα, pro λόγγος.

Interregnum. Porrò cùm abdicassent tribuni, res ad interregnum redijt; & magna contentio patres ac plebem per dies complures tenuit, cùm senatus & interrex Consulum comitia, tribuni plebis, ac plebs tribunorum vt haberentur, contẽdunt. Vicêre tandem patres, & T. Quinctius Barbatus interrex Consules fecit L. Papirium Mugillanum, & L. Sempronium Atratinum, fratrem A. Sempronij, qui cùm collegis abdicauerat, quos Consules etiam, omissis tribunis militum, eo anno nominat Matianus Scotus. Hos tamen in Annalibus priscis, vel libris magistratuum non reperiri adserunt Liuius & Dionysius, auctorem eos solummodo habere Licinium Macrum, & libros linteos ad Monetæ repositos; reperiri etiam in

Pactio cũ Ardeatibus renouata. fœdere Ardeatino, quod sub his Consulibus renouatum fuisse volunt. Ardeates enim deposita agri abiudicati actione, per legatos arbitrium leuandæ iniuriæ suæ senatui permiserunt, & amicitiam societatemque populi Rom. denuò sunt amplexi. Mentionem facit item Consulum illorum Cicero familiarium lib. IX. in epistola quadam ad Papirium Pætum, vbi L. Mugillanum Consulem Papiriæ familiæ minorum gentium principem dicit. In Dionysio corruptè μεσήνιος παῖλιος appellatur.

Tribuni plebis

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.		///.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.		///.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.		///.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.		///.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.		///.	//.	//.	f.	//.	n.	//.

N. Sextius. //. f. //. n. Sextinus. Auus L. Sextij. qui trib. plebis demum patricijs consulatum plebeium extorsit, sicut postea dicemus.

* Sp. * Icilius. C. f. //. n. Ruga. Fratet L. Icilij sponsi Virginiæ & ter tribuni, cuius Liuius & Dionysius meminêre, impigrum iuuenem equis citatis L. Virginium è castris exciuisse scribentes.

P. Numitorius. //. f. //. nepos. III.
M. Pomponius. //. f. //. nepos. II.
C. Apronius. //. f. //. nepos. II.
[L. Cædicius. L. f. //. nepos.]
C. Sicinius. C. f. L. n. Bellutus. II.
Sex. Manilius. //. f. //. nepos. IV.
[C. Pompilius. //. f. //. nepos. III.]
[Q. Mælius. C. f. //. nepos.]

Aediles

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.		///.	//.	//.	f.	//.	n.	//.

L. Trebonius. //. f. //. n. Asper. M. Icilius. //. f. //. n. Ruga.

Quæsto-

Quæstores

///.	///.	///.	f.	///.	n.	///.		///.	///.	///.	f.	///.	n. ///

L. Sergius. C. f. C. n. Qui postea Fidenas appellatus est [Mam. Aemilius. * Ti. f. L. n. * Mamercinus]

L. Sergij nomen extat in Capitolinis marmoribus. Mam. Aemilius Ti. Mamercini bis Consulis videtur filius.

ANNI. P. R. C. CCCX.

Consules

M. Geganius. M. f. ///. n. Macerinus. II.

T. Quinctius. ///. f. ///. n. Barb. Capitolinus V.

RECTE recensentur hi Consules in Liuio, Cassiodoro, Mariano & Dionysio, qui mense Decembri magistratum inijsse dicit. In Diodoro nomina sunt aliquantulum corrupta, quæ ex his facilè corrigentur. Tabulæ Græcæ Macerinum II. & Capitolinum V. produnt, Zonaras Barbatum, & M. Macerinum, sub quibus designatos primos Censores scribit.

Ardeatium plebs factione ciuili contra magistratus & nobilitatem arma sumpsit, in agros optimatum ferro, flammaque excurrit, & ad expugnandam Ardeam, spe prædæ Volscos exciuit. Optimates ad auxilium obsessæ vrbis Romanos euocauerunt, ad quod bellum Consul Geganius cum exercitu est missus. Historiam satis latè narrat Liuius libro quarto. In Dionysio hæc & reliqua historiæ Romanæ desiderantur. Meminit huius anni Plinius, Herodotum Thurijs in Italia hoc tempore vixisse, & historiam scripsisse dicens libro XII. capite IIII. *Ardeatium seditio.*

Censores primi

L. Papirius. ///. f. ///. n. Mugillanus.

L. Sempronius. A. f. ///. n. Atratinus

Lustrum fecerunt. XI.

Ad hunc vsque annum, vt priùs Regum; ita ijs exactis, summi cuiusq; magistratus fuerat censum agere, & lustrum condere, quemadmodum à Ser. Tullio Rege institutum erat. Cùm itaque hoc tempore Rom. populus ob continuas fere militias, & ciuiles discordias, multis annis ineensus permansisset, nempe à Q. Fabij & L. Cornelij consulatu, vt statu reip. requirente diutiùs differri census non posset; mentio illata ab * *consulibus in* * senatu est; rem operosam, & minimè consularem, suo proprio magistratu egere; cui scribarum ministerium, tabularum cura, custodiaque, cui arbitrium formulæ censendi subijcerentur. Ipsis autem difficile tum temporis esse ob imminentia bella, etiam hoc fungi officio. Patres, quanquam rem paruam, tamen quo plures patricij magistratus essent in republica, lætiaccepere; & tribuni plebis magis necessariam, quàm speciosam ministerij istius procurationem putantes, ne in patuis quoque rebus ineommodè aduersarentur, haud multum terendere. Cùm autem à primoribus ciuitatis sperneretur honor, qui successu deinde temporis summus haberi cœpit, censores populi suffragijs primi creati sunt ex patricijs L. Papirius Mugillanus & L. Sempronius Atratinus; quorum consulatus minimè plenus fuerat. Quorum item meminit Cicero ad Pætum libro epistolarum IX. dicens principem "Papiriæ gentis fuisse L. Papirium Mugillanum, qui censor cum L. Sempronio Atratino "fuit, cùm antea Consul eum eodem fuisset. Sed ita corrigendum esse Ciceronis locum, Liuius & historiæ ratio satis ostendit; neque vt nunc habent plerumque exemplaria legendum esse, qui Consul cum L. Sempronio Atratino fuit, cùm anteà censor eum eodem "fuisset. Errorem natum ex librariorum imperitia non dubito, qui vetustas notarum formulas CONS. & CENS. perperam interpretantes inuerterunt. Lustrum autem condidisse XI. censores, ex antè dictis, & ratione Capitolinorum fragmentorum colligere est; quamuis Liuius eius rei nullam mentionem faciat. *Censores nouum magistratum cur mutarint.* * *Mutilum locum in Liuio mentionis ab Ieonard. est.* *Ciceronis locus.*

DE CENSVRA.

DE ratione census,& lustri condendi suo loco quædam in Septimontio, & Ser. Tullij Regis actis,ad huius operis institutum pertinentia adduxi; nunc autem de amplissimo censuræ magistratu dicam: Qui ex paruis,vt iam demonstraui, initijs; tantum deinde cepit incrementum,vt morum disciplinæque Romanæ regimen,senatus equitumque centuriæ, populusque omnis Romanus,decoris,dedecorisque discrimen; publicorum insuper priuatorumque locorum ius; vectigalia denique populi Rom. sub eius magistratus ditione,nutu,atque arbitrio essent. Non solùm enim mores cuiuscunque ciuis,sed etiam soboles,familia,fortunæ possessionesque,censorum arbitrio subijciebantur: Ita enim abs re appellari,quòd ad ipsorum,vt vult Varro,censionem, id est, arbitrium, censeretur populus,vel, vt non minùs aptè mihi videtur declarare Sex. Pompeius, quòd quisque tanti sua æstimaret,quantum illi censuissent. Creabantur comitijs cēturiatis ex patriciorum ordine, posteà tamen communicato cum plebe consulatu,non admodum diu fuit,quando censura plebeijs etiam hominibus aperta est,creatusque censor primus è plebe C. Marcius Rutilus anno Vrbis CDII. Neque diu pòst lege Publilia latum, vt alter censorū ex plebe semper crearetur. Itaque deinceps ex lege patricius vnus, plebeius alter censor fuit vsque ad annum Vrbis DC. & XXII. quo primùm duo plebeij sunt creati, sicut in Annalibus declarabo. Quinquennalis erat primùm hic magistratus lege prima hoc anno lata, & paulo pòst adducenda. Quam tamen Mam. Aemilius in secunda dictatura nouennio pòst, vt nimis grauem,lege noua correxit,& ne plus quàm annua & semestris esset censura effecit. Idque summo senatus populiq. consensu posteà obseruatum. Aemiliamq. illam legem patres dicit Liuius æquo animo tulisse, quippe eùm se quisque diutiùs & sæpiùs subiectum censoribus fore cerneret. Nam finito vnius collegij magistratu,non statim aliud subrogari solebat; sed quoties senatui è rep. videbatur esse, vt census ageretur. Incerto enim tempore, pluribusque etiam intercurrentibus annis,refici solere censores,ex Annalibus studioso lectori patebit. Determinatum tamen censui agendo tempus quinquennale fuisse,lustri significatio docet,quemadmodum antè demonstraui. Et hoc etiam est argumento, quòd censores lustrum condentes vota in quinquennium concipere solent. Atque tempus illud anticipari à nouis censoribus,religiosum & inauspicatum fuisse monstrat ex Verannij libro auspiciorum de comitijs Sex. Pompeius his verbis: Refetri diem prodictam,id est, anteferri,religiosum est,vt ait Verannius in eo, qui est auspiciorum de comitijs, idq; exemplo comprobat,L. Iulij,& P. Licinij censorum, qui id fecerunt sine vllo decreto augurum, & ob id lustrum parum felix fuit. Et meritò sanè lustrum illud parum felix Romanæ reip. diei potuit, quo sociali bello duo alia grauissima Mithridatieum & ciuile superuenerunt. Intermedijs autem annis, quibus hic magistratus in rep. non erat, vectigalium operumque publicorum locandorum,probandorumque cura à senatu, quotiens necesse erat, aut Consulibus,aut Prætoribus, aut Ædilibus committebatur,quemadmodum ex Liuio, Ciceronis Verrinarum tertia, & Frontino de aquæductibus colligere est. Permansit censorum collegium in binario semper numero; an verò religione hoc item inductum fuerit, apud auctores non inueuio. Illud tamen constat,altero ex censoribus in magistratu mortuo, collegam abdicare consuetum solere, neque motis fuisse mortuo censori quenquam sufficere,collegámve in magistratu solum permanere: posteaquam eo lustro, quo primùm accidit, vt mortuo C. Iulio censorii collega subrogaretur M. Cornelius Maluginensis, Vrbs Roma à Gallis capta fuerit. Alioquin etiam censoris mors Vrbi Romæ atque reip. tristis prodigium habebatur,eò quòd sanctus esset ille magistratus,auctore Plutarcho. Quinimo censores mortuum corpus aspicere nefas erat, antequam lustrum condidissent, vt apud Dionem libro LIIII. legimus. Igitur dignitate, reuerentia atque maiestate quàm maximè pollebat in Vrbe censura, & plerumque post consulatum aliosque magistratus, tanquam supremus honorum gradus experebatur. Nam laudis eximiæ res erat, alios quoscunque honores censuræ grauitate (vt Val. Max. inquit) consummasse; licet ea potestas in solos Quirites & togatos esset. Cuius summa auctoritas atque libertas ipsius senatus iudicio declarata est in Claudio Nerone, & Liuio Salinatore ob nimis asperè censuram actam reis,anno Vrbis DXLIX. quos tum senatus causse dictione decreto suo liberauit, vacuum omnis iudicij metu eum magistratum faciendo,qui exigere deberet rationem,non redderet; quemadmodum auctores habemus Liuium libro XXIX. & Valerium Max. VII. cap. II. Quod cùm ita se habeat,non immerito maximum, omniumq. honorificentissimum fuisse censet magistratum,Suidas,quem breuiter his verbis describit: Τιμητὴς κήνσωρ δὲ τῶν Ῥωμαίων ὀνομαζόμενος, ἔξεστι τῷ πολιτικῶν ἀξιωμάτων, ὅσοις τὸ σῶφρον καὶ ἀρχαιότροπον ἑκάστου τοῦ πολιτεύειν βίου. ἀρχὴ μεγίστη, καὶ πασῶν ἐντιμοτάτη τοῖς Ῥωμαίοις κέκριται, ὅτῳ δὲ πάσης γεγόνασιν εὐδόξου πολιτείας ἀμοιρήσαντες βίῳ χρησάμενοι κλαυσόμενοι. Quid ergo mirum si eximijs

Confert incrementis in summam amplitudinem.

Confert vnde dicti.

Publilia lex de censoribus.

Censura tempus. Aemilia lex de censura tempore.

Vota censorū.

Lustrum infelix.

Cur censori mortuo in magistratu non surrogaretur alius.

Censura sanctum magistratum.

eximijs extollant passim laudibus censuram auctores? sicut Cicero qui magistram pudoris & modestiæ appellat. Valerius item Maximus, qui pacis magistram & custodem vocat libro II. cap. IX. eamque in Vrbe præcipuum decus, ac stabilimentum Imperij Romani esse dicit. Plutarchus amplissimum magistratum iudicat, & quodammodo perfectissimum in rep. culmen. Cui magistratui quamuis neutiquam addatur imperium, summæ tamen auctoritatis ac potestatis fuisse omnes consentiunt. Quam ob causam maiorum magistratuum ornamenta, atque insignia omnia censores habebant præter lictores, vt auctor Zonaras. Virgarum enim ac securium pœnas ciuibus non infligere, bona tamen incensi ciuis hastæ subijcere poterant, & ipsum Consulibus vendendum tradere. Porrò ministri ipsorum, præcones, viatores, nomenclatores, inquisitores morum & scribæ; quorum erat tabulas censorias Vrbis, Italiæ, prouinciarumque omnium conficere. Vt autem intelligas censorum prima officia, legem de eorum magistratu & potestate hic subscribam, quæ succinctè omnia complectitur. Eam enim Cicero, vt optimam, inter alias recenset libro tertio de legibus, quibus suam rempublicam constitui vellet.

Censoribus. Censorum insignia ac ornamenta.

Censores populi ciuitatis soboles familiæ pecuniæq; censento. Vrbis templa, vias, aquas, ærarium, vectigalia tuento. Populiq; partes in tribus distribuunto. Exinde pecunias per ciuitatis ordines partiunto. Equitum, peditumq; prolem describunto. Cœlibes esse prohibento. Mores populi regunto. Probrum in senatu non relinquunto. Bini iunto. Magistratum quinquennium habento. Censorum ministri. Lex de censoria potestate.

Muneris igitur eorum fuit, ciuitatem censere, hoc est, ex Ser. Tullij Regis instituto vniuscuiusque ciuis nobilem & familiam, facultates ac possessiones æstimare & describere, mores obseruare, secundum conditionem ac merita vel in senatu, vel equestris ordinis loca digniora, & in tribus laudatas vel illaudatas referre. Ciues improbos honoratis ordinibus ejicere, & ciuilis fere centuria expungere, vel suffragio ptiuare. Tribus augere nouis ciuibus, eademque in ordinem redigere. Leges sumptuarias, & edicta ad disciplinam ciuitatis, publicosque mores pertinentia promulgare, populum, quoties vellent, conuocare, Item que vectigalia populi Rom. renouare, instituere, & elocare, Sarta tecta publicorum operum omnium præcedentium lustro elocatorum exigere. Templa, vias, aquæductus, aliaque ædificia publica omnia facienda curare. Quæ omnia in conspectu populi per auctionem locabantur, pecunia ex ærario ad hæc à senatu assignata, vt Liuius libro docet quadragesimo. Incipiebant autem locationes à rebus sacris. In primis enim locanda proponebantur Iupiter mittendus, imaginum splendor, anserum sacrorum pastura, & tutela totius Capitolij, atque inde ad alia Vrbis templa, operaque sacra descendebatur Rationes exacte in problematibus Plutarchus, & meminit Plinius lib. XXXIII. cap. VII. & XXXV cap. III. Iam quinto quoque anno vectigal a tedimebant à censoribus publicani, quæ singulis lustris soluebantur à prouincialibus, quemadmodum ex Ciceronis ad Atticum sexto libro & comitia Rullum prima oratione colligimus. Quinetiam locationes ædium sacratarum operumque publicorum in quinquennium fieri solebant à censoribus idem satis apertè demonstrat Vermarum tertia. Et cum diutiùs prorogaretur census ob necessitates publicas, statuto tamen tempore locationes renouabantur lustro finito; si nulli essent censores, ab annuis Consulibus. Sarta tecta verò cùm Consules vel Censores iudicare, & à redemptoribus exigere non possent, illud oneris ex S. C. prætoribus vrbanis, vel ædilibus imponebatur. Vocabantur autem redemptores proprie, & antiqua consuetudine, qui cùm ad certum tempus quid publicè tuendum, faciundum, præbendúmve conduxerant, effecerantque; tum demum pecuniam ea ærario accipiebant, cùm, quæ susceperant opera, ita ut dicti magistratus probarent, & sarta tecta esse iudicassent. Idem vocantur & mancipes, quia subiara manu significant se auctores emptionis conductionisve esse, eamque accepisse. Vidimus Romæ vetustum epitaphium cuiusdam mancipis Viæ Appiæ, quod hic subscribam. Locationes operum publicorum. Sarta tecta exigere. Redemptores. Mancipes.

D. M.
C. N. CORNELIO
C. N. F. SAB.
MVSSAEO
MANCIPI. VIAE. APPIAE
HERENNIA. PRISCILLA
CONIVGI
BENEMERENTI
FECIT

Opera itaq. publica omnia publicanis tuēda hoc modo elocata in perpetuo manebant nitore atq; cultu, quandoquidē singulo quinquēnio, priusquā è publico solueretur redēptores,

à censoribus, aliisve magistratibus iuratis lustrabantur & examinabãtur. Quemadmodum ex variis auctoribus, & in primis Cicerone in iam dicta contra Verrem oratione intelligere est, vbi multa quæ ad locationes censorias, & sarta tecta pertinent, studiosus discere poterit: Omnia enim hîc congerere, mei non est instituti. Iam verò censendi formula explicanda est, & primùm quæ M. Varro libro v. de lingua, ex censorijs tabulis recitat, haud quidem prætermittam, quemadmodum enim censuram solemni auspicari, & inlicium vocare, vt populus ad censum conueniret, diserè exprimit his ferè verbis. Censores „ populi suffragijs renunciati, vbi noctu in templo censuram auspicati sunt, atque de cælo „ nuncium fuerit; alter eorum præconi sic imperabat, vt viros vocaret. Quod bonum, „ fortunatum, felixque, salutareque sit populo Rom. Quiritium, mihique collegæque meo, „ fidei, magistratui q. nostro, omnes Quirites, pedites, armatos, priuatosque, curatores omnium tribuum, si quis pro se, siue alterò dari rationem volet; voca inlicium hic ad me. „ Præco in templo primùm vocat, posteà de mœnis, item vocat. Vbi lucet, censor, scribe, magistratus murrha vnguentis vnguntur. Vbi prætores, tribunique plebei, quique in consilium vocati sunt, venerunt; censores inter se sortiuntur, vter lustrum faciat, vbi templum factum est. Post autem conuentionem habet qui lustrum conditurus est. Hæc ex Varrone. Porrò templum in Campo ad aram Martis describi solere, Liuius libro XL. ostendit, vbi tellis eurulibus considentes censores, solennes illas præcationes nuncupabant. Deinde à senatu in Capitolium deducti, facta facere; ijsque ritè peractis in Campum reuersi, in Villa publica populum admittere ad censum incipiebant: vt Liuium libro quarto, & Varronem de re rustica libro tertio auctores habemus.

Antiqua censendi formula.

Inlicium vocare.

Iusiurandum censorum.

Ante omnia fidei iusiurandum præstabant, se nec gratia, nec odio quicquam acturos; sed sincero animo, bonaque fide omnia quæ sibi è rep. viderentur, facturos. In senatus autem lectione senatorum nomina à præcone legebantur omnium, qui vel antè ab alijs in senatum adscriti, vel ab ipsis recens in defunctorum, vel reiectorum loca ex equestri ordine conscripti erant; idque secundum ætatem, dignitatem, ac merita. Non lecti præteriti, vel neglecti dicebantur; hoc est, senatu moti. Et publico profitebatur elogio causas censor, præsertim requisitus, propter quas aliquem neglexisset. Erat autem honorificum inter omnes senatores primo loco recitari, isque eo lustro princeps senatus, vel πρόκριτος τῆς γερουσίας Græcis, auctore Dionedebatur, & aliquandiu primus (vt auctor est M. Varro) rogari consueuit, si quando sententia in senatu erat dicenda. Qui honos censorio. um hominum senioribus plerumque deferri, & in vno eodemque plurib. etiam lustris, ad mortem vsque permanere solet. Eadem ratione princeps equestris ordinis vocabatur is, quem censores primo loco inter equites Rom. scripsissent. In censu à ciuibus exigendo hunc ordinem, ferè rideniur obseruasse. Vocabantur à præcone tribus singulæ, & ordine legebantur ciuium nomina, quique primi exibant, Valerij, Saluij, Statorij nominabantur boni omnis cautlæ & cratus quisque per præconem ante censores comparere, suaque vocc, vel per patronum vtæ rationem reddere, tes gestas domi militiæque, nempe magistratus, ordines, stipendia, In peratorum dona militaria enumerare: Quæ classe, quaque cemuria census esset dicere. Deinde ætatem, vxorem, liberes, familiam, mancipes, pecuniam numeratam, facultates, prædia, possessiones, quo loco, quâve in tribu possideret, declarare cogebatur. Prædia namque sub tribu, in qua posita erant, censeri solere; & sub quibus posita erant, possessores soluere tributum debuisse, ex Ciceronis orationibus pro Flacco, Verrinis & ad Atticum epistolis colligimus. Eaque ratione acceptus à ciue census ius ciuitatis indicat; cum videlicet tempore quo census est se gessisse prociue, quemadmodum declarat in oratione pro Archia Cicero. Si quis verò fraude, vel negligentia incensus remansisset, suásve facultates reticuisset, ipse, ex lege Ser. Tullij Regis, virgis cæsus, sub hasta à Consulibus vendebatur, bona a censoribus publicabantur. Topagatis autem Imperij Romani per terrarum orbem finibus, iure ciuitatis Romanæ per prouincias communicato, institutum vt socij Latini nominis per Italiam & prouincias in ciuitatibus suis censerentur, sicuti Liuius libro XLI. satis in censuta Flacci & Albini declarat. Obseruatumque deinde, vti per prouincias census quinto ageretur anno à prouinciarum proconsulibus, prætoribusve; crearenturque in ciuitate quauis populi suffragijs duo censores, qui ciuium Rom. quantus vbique cum in vrbibus, tum in exercitibus numerus, & quæ cuiusque facultates essent, in tabulas publicas referrent. Qua ratione quinto quoque anno totam censeri solere Siciliam, atque annua Siculorum tributa constitui, testatur in quarta Verrinarum Cicero. Immo in tabulis censorijs Siciliæ vectigalia, possessiones, ædificia omnium continebantur, vt in agraria prima contra Rullum declarat; item in Cluentiana tabulas censorias in municipijs quoque fuisse ostendit. Atqui Romam deinde è prouincijs eas tabulas deferri ad vrbanos censores, tabularioque

Princeps senatus qui.

Princeps equestris ordinis.

Tribuum census.

Lex Tullia de incensis.

Prouinciarum census.

publico

publico recondi,& seruari solere Liuius in censura Clandij Neronis ac Liuij Salinatoris libro xxix.manifestè prodit, duodecim coloniarum, quod nunquam anteà factum erat, censum tunc ipsos accepisse, deferentibus vniuscuiusque coloniæ censoribus, lustrumque conditum serius scribens,quia per prouincias dimiserant censores,vt ciuium Rom. quantus vbique esset numerus, referretur. In equitibus autem censendis eadem ferè ratio erat: citabantur nominatim à præcone in sua quisque tribu. Vocatus equum publicum traducere,censoribus ostendere,rationem vitæ,militiarum ordinis,rerumque omnium, quemadmodum antè dixi,reddere cogebatur. Itaque Ouidius Tristium 11.ad Augustum, à quo inter equites census fuerat: *Equitum Rom. census.*

At memini,vitámque meam, morésque probabas
Illo,quem dederas,prætereunte equo.

Verùm hoc aduertat lector, quòd ex iam dicta Neronis & Salinatoris censura colligimus,quam Liuius,Valerius Max. & alij describunt,in senatum ex ordine equestri lectos, non statim equum publicum dimittere, sed omnino retinere, quàm diu ob robur ætatis non sunt immunes à militia. Ser. Tullij namque Regis instituto ad militiam ab anno xvii.ciues scribi solent,& ad annum vsque xlvi. iuniores appellati sunt,vt ex Tuberone Gellius lib.x.cap.xxviii.prodit. Itaque iuniores è senatu licet magistratu functi,immo ipsi etiam magistratus,inter equites militares censebantur, & equum publicum traducebant. Ipsos enim tunc censores consularibus,triumphisque licet insignes, se inuicem equis per ignominiam spoliasse publicis tradunt historiæ,neque etiam aberat censoria dignitas,quin alter alterum ærarium faceret. De notatum porrò generibus nunc dicendum erit,quemadmodum honorare quemque prosuis meritis, improbos etiam ciues ignominia notare poterant. Sedebant enim tanquam iudices apud quos accusare, reum quemlibet agere liceret,vt ex censura P. Scipionis Aemiliani & Messallæ Nigri manifestum est, & oratione item Ciceronis pro Cluentio. Et rectè quidem constitutum erat,vt qui ampliori dignitate præcellentes peccassent,pluribus etiam pœnis essent obnoxij. Senator enim,si ob vitæ probra indignior eo ordine à censorum alrero iudicaretur, præterirí atque senatu mouerí: si inter equites ob ætatem adhuc equi publici iure veteretur,eo spoliarí, & denique, velut ciuium minimus,tribu etiam moueri,operarius fieri,inter ærarios relinquí; hoc est, in Cæritum tabulas referri potetat. Adiius in curiam,sententiæque dicendæ ius,vt adfirmat Valerius Max.libro ii.cap. ii. magistratu quidem functis dabatur: sed senatorius ordo, non nisi lectione censoria acquiri poterat. Ex senatu rursus arbitrio censorio summoti, aditu simul curiæ prohibebantur,alijsque senatorijs ornamentis ac priuilegijs carebant; donec vel ab alijs censoribus,vel à iudicibus purgati in integrum restituerentur; aut populi suffragijs Quæsturam, vel tribunatum plebis, eósve magistratus denuò assequerentur, per quos eis leges curiam aperiebant,etiamsi in senatum à censoribus lecti non essent. Itaque nonnulli curulibus magistratibus functi, à censoribus senatu moti, ad minores rursum magistratus reuersi sunt, vt ipsis reditus in curiam pateret: veluti ex Annalibus nostris manifestum fiet. Atqui censoriam animaduersionem non tantam habere vim,ac iudicia Cicero in oratione pro Cluentio disertè probat. Quinimo censorium iudicium asserit libio quarto de republica nihil ferè damnato adferre, nisi ruborem. Itaque vt omnis (inquit) ea iudicario versatur tantummodo in nomine, animaduersio illa ignominia dicta est. Quos enim notárunt censores, ijs tamen ad honores aditus, & in curiam reditus paret: iudicio damnatis publico minimè. Iudicio enim atque populi Rom. suffragijs sæpenumero censorias subscriptiones esse delctas constat. An ne L. Quinctium consularem T. Quinctij fratrem, qui de Philippo Macedonum Rege triumphauit, à M. Catone censore, non leui sanè de caussa approbante etiam populo, senatu motum, non diu postea, ludis publicis medio theatro idem populus senatorio, atque consulari loco restituit? Itaque cuius turpitudinem paullo antè damnauerat, ignominiam videre non potuit. Quin etiam legimus nonnullos senatu motos non solùm restituros in ordinem, sed etiam censuram posteà adeptos esse. C. Geta cùm à L. Merello, & Cn. Domitio censoribus senatu eiectus esset, censor ipse postea est factus cum Q. Fabio Allobrogico. Item M. Messalla censoria nota peristictus, censoria postmodum potestate imperauit; quemadmodum Cicero & Valerius Max. testantur, & ex Annalibus nostris parebit. Lex Clodia deinde censoriam potestatem plurimùm debilitauit, quam P. Clodius in seditiosissimo tribunatu plebis inter alios pernicioisissimas leges suas tulit; Ne quem censores in senatu legendo præterirent, néve qua ignominia afficerent, nisi qui apud eos accusatus, & vtriusque censoris sententia damnatus esset. Quam legem postea Q. Merellus Scipio in suo consulatu abrogauit, & pristinum ius senatu mouendi quoscunque, & ignominia notandi censoribus restituit, vt apud Dionem libro xl. legimus. Poterat autem censor quilibet ex vnius inquisitoris delatione, *Aetas militaris.* *Nouarum generum.* *Senatu motis Vt reditus ad senatum reseruabatur.* *Censoria animaduersio grauior iudicii publici.* *Clodia lex de nota censoria.*

vel alicuius priuati accusatione quemcunque senatu ac tribu mouere, equo publico spoliare, ac demum ærarium, operariúmve relinquere, aut in Cæritum tabulas referre. Et accidisse aliquando constat, vt ambo censores eundem diuersis notârint elogijs. Sic L. Gellius, & Cn. Lentulus censores L. Popillium senatu mouerunt, Gellius caussam adserebat, quòd Popillius iudex à Cluentio pecuniam accepisse diceretur, quò innocentem Oppianicum condemnaret. Iudices tamen caussa cognita, sibi non liquere dixerunt: Lentulus idcirco Popillium in senatum non legisse professus est elogio suo, quòd libertini filius erat, locum tamen senatorium ludis, & cætera ornamenta reliquit. Vocabatur autem, vt obiter hoc adijciam, censorium elogium, sententia, qua publicè caussam ignominiæ datæ censor profitebatur. Itaque ipsi inter se censores (vt ait Cicero) sua iudicia tanti esse arbitrantur, vt alter alterius iudicium non modò non reprehendat, sed etiam rescindat; vt altet de senatu mouere velit, alter retineat; alter in ærarios referri, aut tribu moueri lubeat, alter vetet. Ciceroni non vno loco suffragatur Liuius aliquotiens, quem vnus notauerat censor, restituisse collegam innuens, vt libro XL. retinuisse dicit in senatu quosdam M. Lepidum censorem à M. Fuluio collega præteritos. Item libro XLII censuram Flacci & Albini concordem, & è rep. fuisse scribit, omnes quos senatu mouerant, quibusque equus ademerant, ærarios fecisse; neque ab altero notatum, alterum probauisse. Idem libro XLV. de censura Ti. Sempronij Gracchi, & C. Claudij refert. Sed non opus est hic exempla cumulare, quæ passim occurrent in Annalibus. Grauissima equitis Rom. erat ignominia equi ademptio, idemque tribu moueri, operarius fieri, vt inter ærarios relinqui, atque in Cæritum tabulas referri poterat, quæ plebeiorum solæ erant notæ. Cum equo publico perdebantur & bina milia æris, quæ ex publico quotannis ad alendum equum equiti dependebantur. Atque negabantur hæc equiti ob equum malè pastum vel curatum. Tunc enim impolitias facere censores dicebantur, auctore Festo, cùm equiti æs abnegabant ob impolitiæ, id est, equi malè curati culpam, vt A. Gellius interpretatur. Tribu mouere nihil esse dicit Liuius libro XLV. quàm mutare iubere tribum, & ex nobiliore in ignobiliorem transferre; nempe ex rustica in vrbanam libertinorum. An verò hoc idem sit operarium facere (vt Liuius item appellat) quasi inter libertinos operarios redigere, eruditioribus dijudicãdum relinquo. Atqui non ideo tamen omnibus quinque & triginta tribubus censor ciuem emouere poterat; id enim erat ciuitatem libertatemque eripere; non vbi censeatur finire, sed censu excludere, & suffragio prorsus priuare. Quin C. Claudius censor eodem loco apud Liuium cum Ti. Graccho collega de hac re disceptans, negat suffragij lationem iniussu populi censorem adimere posse cuiquam ciuium. Nullis ergo comitijs suffragij latione priuabatur ciuis à censore tribu motus: cæterùm ærarius factus, atque in Cæritum tabulas relatus in centuriatis maximè comitijs excludi quodammodu videtur, quandoquidem ex albo centuriæ suæ in infimam sextam classem, in qua proletarij & capite censi, reiectus esset. Ea namque velut Liuius & Dionysius testantur, rarò, immo nunquam, ad suffragij lationem perueniebat, licet suffragij ius nihilominus haberet, quemadmodum de census ratione à Ser. Tullio Rege primùm instituta superius suo loco dixi. Non discrepant ab his quæ Pædianus in diuinatione Ciceronis annotauit, plebeium scilicet in Cæritum tabulas referri, & ærarium fieri à censoribus, vt per hoc non esset in albo centuriæ suæ; sed ad hoc, vt esset ciuis tantummodo, & pro capite suo tributi nomine æra penderet. Idemque non solùm suffragij iure, verùm etiam stipendijs militaribus spoliabatur, vt indicare videtur Liuius libro septimo scribens histriones Atellanos honestiores scænicis alijs Romæ fuisse habitos, ac censoria nota fuisse vacuos, cùm nec, vt cæteri scænici, tribu mouerentur, neque à militaribus stipendijs repellerentur; id est, ærarij non fierent. Igitur grauissima ærariorum nota videtur fuisse. Cæritum verò tabulæ à Cæretanorum iure ciuitatis non pleno nomen habebãt; ipsis enim primùm ciuitas data sine suffragij iure, vt vult Gellius. Ait enim libro XVI. cap. III. Primos municipes sine suffragij iure Cærites esse factos accepimus, concessumque illis, vt ciuitatis Romanæ honorem quidem caperent, sed negocijs tamen, atque onetibus vacarent, pro sacris bello Gallico receptis custoditisque. Hinc tabulæ Cærites appellatæ versa vice, in quas censores referri iubebant, quos notæ caussa suffragijs priuabant. Idem ferè Strabo scribit lib. v. Cæretanorum in Romanos bello Gallico beneficia commemorans. Romani autem (inquit) propter malignos reip gubernatores non satis illis gratiæ memoriam tenuisse videntur. Nam data ciuitate minimè illios inter ciues scriptos retulère. Alios quinimo quibus ius ipsum æquabile communicatum non erat, ad Cæretanorum exterminabant tabulas. Hæc ferè Strabo. Ex cuius & Gellij verbis colligimus sextæ classis proletariorum capite censorumque ciuium nomina in tabulis publicis ob obscuritatem & multitudinem non fuisse scripta, atque in eam quoque classem Cæretanos fuisse redactos. Sed de his nunc satis. Exitu autem censuræ in ærarium a cendentes censores illic nomina eorum quos ærarios fecerat, quisque relinquebat.

Elogium censorium.

Equitum nota.

Equus publicus.

Impolitia.

Tribu mouere.

Operarium facere.

Omni tribu mouere ciuem censor non potest.

Ærarius facere, & in Cæritum tabulas referre, grauissima nota.

Cæritum tabulæ vnde dictæ.

Caussas

Caussas verò notarum hîc asscribere operosum esset, cùm variæ fuerint, & quædam omnino leues. Aliquas recenset Gellius lib. IIII. & Val. Maximus lib. II. cap. IV. In Liuio item, & nostris Annalibus plures passim inuenies. Quapropter, vt huic argumento finem imponam, de lustri condendi ratione, quæ superiùs omisi, hîc adijciam. Peracto censu censorum alter, cui sorte hoc euenerat, ex Set. Tullij instituto lustrum condebat in campo Mattio: sue, oue & tauro sacra faciens armatum populum lustrabat, quemadmodum antea dixi. Et vota deinde pro salute ac felici successu reip. Romanæ in proximum lustrum suscipiebat, ac præeunte scriba ex publicis tabulis solemne eius precationis carmen recitabat; quo Dij immortales, vt populi Rom. res ampliores meliores sque facerẽt, rogabantur. Eam precationem primus immutauit P. Scipio Aemilianus censor lustrum condens. Satis (inquit) bonæ ac magnæ sunt Itaque deos precor, vt eas perpetuò incolumes seruent: ac protinus in publicis tabulis ad hunc modum carmen emendare iussit. Qua votorum verecundia deinceps censores in condendis lustris vsi sunt. Auctor Val. Maximus libro IIII. cap. I. C. Cæsar postea libertate reip. armis oppressa, veterem census agendi lustriqúe condendi morem abroganit, securitatem sibi à nouis inimicorum motibus quæreus. Igitur vicatim recensum populi egit per dominos insularum, censitis frumentum ex publico constituit. Ac ne qui noui cœtus recensionis caussa moueri quandoque possent, instituit vt quotannis in demortuorum loca, ex ijs qui recẽsiti non essent, subsortitio à prætore fieret. Quam formam recensus, & alij principes sequuti aliquando sunt. Augustus tamen firmato iam imperio, intermissam diu censuram, semel priuatis censoribus creatis Paullo & Planco, renocauit: atque tertio ipse, sine censuræ honore, magister morum appellatus, censum populi egit, semel solus sine lustro: bis cum collegis M. Agrippa, & Tiberio, lustra etiam cõdens. Idem imitatus est postea Claudius Cæsar collega L. Vitellio assumpto, quemadmodum ex Annalibus studiosus lector latiùs intelliget. Ad historiam anni itaque reuertamur.

Lustri condendi ratio. *Solemnia.* *Vota quinquennalia.* *Precationis carmen.* *C. Cæsar dictator constituit ordinem motum.* *Recensus victimarius actus.* *Augustus.* *Claudius Cæsar.*

Tribuni plebis

//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.
[C. Virginius.	//. f.	//. nepos.	ttt.]		P. Villius.	//. f.	//. nepos.	ttt.	
[L. Marcius.	//. f.	//. nepos.]			[L. Villius.	//. f.	//. nepos.	tt.	
C. Oppius.	//. f.	//. nepos.	IIt.		Sp. Antius.	//. f.	//. nepos.	IV.	
[C. Antius.	//. f.	//. nepos.	tt.]		[L. Apronius.	//. f.	//. nepos.	tt.]	
[Cn. Genucius.	Cn. f.	//. nepos.]			[C. Lætorius.	C. f.	//. nepos.]		

Aediles

//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.
C. Canulcius.	//. f.	//. nepos.			N. Sextius.	//. f.	//. n. Sextinus.		

Quæstores

//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.
L. Papirius.	//. f.	//. n. Crassus.			L. Virginius.	//. f.	//. n. Tricostus.		

Virginius octauo, Papirius septimo post hunc anno Consules fuere.

M. Geganivs. M. f. //. n. Macerinvs. ann. cccx.
cos. tt. de Volscеis. nonis. sep.

M. Geganius Cos. Volscos Ardeam obsidentes vna nocte circumvallauit, & statim ad deditionem coëgit. Quos inermes, imperatore capto, cum singulis vestimentis sub iugum misit. Ac deinde res Ardeatium turbaras compósuit, principibus seditionis secuti percussis. Re igitur benè gesta Romam redijt ttiumphans (vt monstrant fragmenta Romana) Nonis Septembribus. Clœlio Volscorum duce ante currum ducto, prælatisque spolijs, quibus hostes sub iugum missos dearmauerat, vt Liuius libro quarto memorat.

ANNI.

ANNI. P. R. C. CCCXI.

Consules

M. Fabius. Q. f. M. n. Vibulanus. Postumus. Aebutius. //. f. //. n. Elua. Cornicen.

IN M. Fabio Consule conueniunt auctores, qui filius Q. Fabij ex Cremerensi clade superstitis erat. Valerius de prænominibus Postumi Aebutij Eluæ Consulis meminit. Sed prænomen in Liuio, Mariano & Cassiodoro perperam Postumius legitur. In Diodoro cognomen mendosum est οὐλιος pro Elua, Recte in tabulis Græcis ἴλουα vocatur, Liuio Cornicen, altero feliciter cognomine.

Ardeam colonus deducta. Pax domi forisque fuit. Triumviri creati ex S.C. Agrip Menenius, T. Cloelius, M. Aebutius ad coloniam Ardeam contra Volscos præsidij caussa deducendam; agerque colonis diuisus est, quem populus Rom. iudex iniquè sibi adiudicauerat. Liuius libro quarto.

Trib. plebis

*C. *Petillius. //. f. //. nepos. Triumuiris coloniæ deducendæ diem dixit, quòd agrum quem populus Romanus suum iudicasset, magis socijs Ardeatibus, quàm plebi Rom. diuisissent. Liuius lib. IV.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

C. Claudius. //. f. //. n. Cicero. IV. [Q. Roscius. //. f. //. nepos.]
C. Sicinius. C. f. L. n. Bellutus. III. M. Titinius. //. f. //. nepos. III.
L. Trebonius. //. f. //. n. Asper. II. [M. Allienius. //. f. //. nepos. II.]
[L. Oppius. //. f. //. nepos. II.] [Q. Terentius. //. f. //. nepos.]
[Q. Decius. Q. f. //. n. Mus.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
C. Furius. //. f. //. nepos. [L. Furius. //. f. //. nepos.]

Quæstores.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
L. Sergius. L. f. //. n. Fidenas. Ser. Sulpicius. Ser. f. Ser. * n. Camerinus.

Hic filius Ser. Sulpicij consularis ac X. viri legum ferendarum, & pater Q. Sulpicij bis tribuni militum; vt ille pater M'. Sergij bis item trib. militum, veluti monstrant Capitolina fragmenta.

ANNI. P. R. C. CCCXII.

Consules.

C. Furius. //. f. //. n. Pacilus. Fusus. M. Papirius. //. f. //. n. Crassus.

DIODORVS hunc Manium Papirium vocat, Liuius, Cassiodorus & Marianus, Marcum. vtrumque prænomen apud Papirios reperitur. In Diodoro prænomen Furij mendosum est, cognomen Fusus admittitur, quemadmodum & Pacilus, quod habent Liuius & tabulæ Græcæ.

Ludi ex voto facti. Pax domi forisque fuit. Ludi per secessionem plebis ab X. viris ex S.C. voti, hoc anno facti sunt. Liuius lib. III.

Trib.

Trib. plebis

*C. *Petillius. //. f. //. nepos. II. Causſa ſeditionum & hoc anno nequicquam à Petillio quæſita, qui tribunus plebis iterum, ea ipſa denunciando, factus, vt de agris plebi viritim diuidendis referrent Conſules, perſeuerare non potuit. Obtinuit tamen magno certamine, vt conſulerentur patres, conſulum an tribunorum placeret comitia haberi, ted Conſules creari nulli ſunt. Ludibrio erant minæ tribuni denunciantis ſe delectum impediturum, cùm quietis finitimis, neque bello, neque belli apparatu opus eſſet. Liuius.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

[L. Villius. //. f. // nepos. III.] C. Furius. //. f. //. nepos. II.
N. Sextius. //. f. //. n. Sextinus. II. [P. Virginius. //. f. //. nepos.]
[M. Duilius. M. f. //. nepos.] [L. Sicinius. C. f. L. n. Bellutus.]
[C. Volumnius. //. f. //. n. Flamma.] [L. Romuleius. L. f. //. nepos.]
K. Atinius. K. f. //. Longus. Hic pater L. Atinij Longi tribuni militum conſulari poteſtate primæ plebe vt docent Capitolina marmora.

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[L. Cædicius. L. f. //. nepos.] [C. Lætorius. C. f. //. nepos.]

Quæſtores

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[L. Cornelius. L. f. Ser. n. Maluginenſis] C. Seruilius. //. f. //. Structus. Ahala.
Hic Sp. Mælium magiſter equitum occidit: ille filius L. Maluginenſis conſularis.

ANNI. P. R. C. CCCXIII.

Conſules

Proculus. Geganius. //. f. //. n. L. Menenius. T. f. Agrip. n. Lanatus. Macerinus.

RECTE hos Conſules habet Diodorus, ſed T. Menenium vocat, quem Liuius, Caſſiodorus & Marianus Lucium appellant; fratet exiſtimatur T. Menenij, qui Conſul anno CCCI. fuit. Proculus prænomen eſt eius, qui patre procul abſente, vel admodum ſene, quaſi procul ætate natus eſt. Auctores ſunt Plutarchus in Coriolano, & Valerius de prænominibus. Hoc olim prænomen, poſtea & in cognomen abijt.

Fames ingens in Vrbe, adeò vt multi ex plebe capite obuoluto deſperabundi ſeſe in Tiberim præcipitârint. Sp. Mælius eques Romanus diuitiſſimus regnum cogitans, largitione frumentaria plebem ſibi deuinxit Liuius & Zonaras.

Tribuni plebis

Concionibus plebem contra patres concitare non deſinunt, famem ac penuriam ſummam illam patriciorum fraudi, & Coss. negligentiæ attribuentes. Poſtremo petijerunt plebem haud aduerſante ſenatu, vt L. Minucius Augurinus præfectus annonæ crearetur. Liuius lib. IV. D. Auguſtinus de Ciuit. Dei, lib. III. cap. XVII. hunc primum præfectum annonæ fuiſſe dicit.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. f.

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
[L. Marcius.		//.	f.	//.	nepos.	II.]	[L. Titinius.			L.	f.	//.	nepos.]	
C. Apronius.		//.	f.	//.	nepos.	III.	[Cn. Apronius.			Cn.	f.	//.	nepos.]	
C. Canuleius.		//.	f.	//.	nepos.	II.	[L. Petillius.			//.	f.	//.	nepos.]	
[P. Mucius.	P.	f.	//.	n.	Scæuula.]		[Q. Mucius.	P.	f.	//.	n.	Scæuula.]		
[Voler. Publilius.	Voler.	f.	//.	nepos.]			[Sp. Icilius.	Sp.	f.	Sp.	n.	Ruga.]		

Aediles

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
[Cn. Genucius.	Cn.	f.	//.	nepos.]			[Q. Decius.	Q.	f	//.	n.	Mus.]		

Quæstores.

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
M. Postumius *	A.	f.	A.	n. *			[T. Geganius.	T.	f.	T.	Macerinus.]			
Albus Regillensis														

Postumius tribunus militum consulari potestate demum factus est.

ANNI P. R. C. CCCXIV.

Consules.

T. Quinctius. //. f. //. n. Capitolinus. VI.
Agrippa. Menenius. T. f. Agripp. n. Lanatus.

L. Quinctius. L. f. L. n. Cincinnatus, II. Dict.
C. Seruilius Structus Ahala Mag. eq.

Regni opprimendi, & seditionis sedandæ causſa.

LIVIVS, Marianus, & Cassiodorus correctè satis hos habent Consules. Sed in Diodoro malè Memmius, & alicubi Menurius legitur. Is Agrippa Menenius frater Cōsulis anni superioris ex tribunatu militari est descriptus, qui extat in fragmentis Capitolinis anno CCCXXXVI.

Hic annus Dictatorem iterum habuit L. Quinctium Cincinnatum, magistrum equitum C. Seruilium Ahalam. Verùm in oratione Ciceronis contra Catilinam prima, Q. Seruilius perperam legitur. Quidam Axillæ, non Ahalæ cognomen huic tribuunt, decepti, ni fallor, fragmentorū Capitolinorū mendoso aliquo exēplari, in quo C. Seruilius Axilla sub Q. Seruilio Prisco mag. equitum II. forsus legebatur anno Vrbis CCCXXXV. Sed in ipsis saxis nullus ibidem additur numerus, ex quo magistratum eundem antea tenuisse Axillam posset conjici. Ahalam verò hunc apud omnes auctores summo consensu appellari video.

Denarius in M. Bruti honorem cusus. Reperitur & denarius argenteus bello ciuili post Cæsarem occisum M. Bruti in honorem cusus, qui (quia is genus à duobus publicæ libertatis assertoribus ducebat, paternum à L. Bruto Regum expulsore, & maternum ab hoc C. Seruilio Ahala, qui Sp. Mælio occiso regnum discussit) vtriusque horum effigies ex ipsis statuis imitatas refert, adscriptis hoc modo per cognomina titulis.

BRVTVS. AHALA,

Sp. Mælius occisus. Cùm Sp. Mælij consilia, largitione (velut dixi) regnum affectantis, L. Minucius annonæ præfectus aperuisset, senatui consulare imperium, à quo prouocario erat ad populum non satis pollere videbatur ad rem tam atrocem sine summo seditionis periculo vindicandam. Dictatorem itaque dicere placuit, qui hoc malum legibus solutus summi imperij potentia obrueret. Quod quidē magno animo præstitit L. Quinctius Cincinnatus dictator iterum à T. Quinctio Capitolino Cos. dictus. Sp. Mælium enim à C. Seruilio magistro equitum in ius vocarum, & quia dicto non parebat, plebisq. fidem & auxilium implorabat, obtruncatum, iure occisum; & magistrum equitum Ahalam liberasse remp. pronunciauit, tumultuantemque multitudinem maximi imperij auctoritate, & seueriſſima oratione compescuit. Liuius, Florus, Zonaras, & Auctor de viris illustribus. Meminere etiam Diodorus libro XII. Cicero, & alij quàm plures.

Q. Cæci-

Trib. plebis

Q. Cæcilius. //. f. //. n. *Metellus * C. Iunius * C. f. //. n. Bubulcus Brutus.*

Sex. Titinius. //. f. //. nepos. Hi tres soli ex collegio tribunorum apud plebem criminati nunc L. Minucium annonæ præfectum, nunc C. Seruilium magistrum equitum, quetique indignam necem Sp. Mælij non destiterunt. Petuicerunt igitur, vt tribunorum militum potiùs quàm Consulum comitia in annum sequentem haberentur. Liuius libro IV.

//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

C. Sicinius. C. f. L. n. Bellutus. IV.
[L. Cædicius. L. f. //. nepos. II.]
[C. Plætorius. M. f. //. nepos.]
[C. Considius. C. f. //. nepos.]

//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

[Q. Roscius. //. f. //. nepos. II]
[L. Numitorius. L. f. //. nepos.]
[L. Mæcilius. L. f. //. nepos.]

L. Minucius. //. f. //. n. Augurinus. Qui præfectus annonæ fuerat. Tribunum verò plebis vndecimum cooptatum transijsse à patribus ad plebem, & seditionem ex Mæliana cæde natam sedasse, quidam auctores sunt. Cæterùm Liuio vix credibile hoc videtur, numerum tribunorum patres augeri passos per hominem maximè patricium. Sed ante omnia refellit falsum Imaginis Minucianæ titulum lex Trebonia paucos ante annos lata, qua cauebatur ne tribunis collegam cooptare liceret. Vide Plinium libro XV III. cap. III. is enim ita scribit auctores sequutus quos Liuius refellit. Minuclus Augurinus, qui Sp. Mælium coarguerat, factis præcium trinis nundinis ad assem redegit, vndecimus plebei tribunus. Qua de caussa statua ei extra portam trigemina à populo stipe conlata statuta est. Atqui Ti. Minucium Augurinum plebei Consulis locum obtinuisse, postea in anno CDXLVIII. demonstrabo, atque alios etiam ex ea familia trib. plebis fuisse inuenies. Itaque L. Minuclum hic præterire nolui, quando ad supplendos magistratus hosce, solus Liuius satis esse non potest.

Aediles

//. //. //. f. //. n. //.
C. Petillius. //. f. //. nepos.

//. //. //. f. //. n. //.
K. Atinius. K. f. //. n. Longus.

Quæstores

Sp. Mælij occisi bona iussu Dictatoris subhastârunt, pecuniam in publicum, ædes ad fundamenta diruras in aream, Acquimælium postea appellatam redegerunt. Liuius libro IIII. Cicero pro domo sua, Val. Max. lib. VI. cap. III. & alij.

//. //. //. f. //. n. //.
[P. Horatius. P. f. P. n. Tergeminus.]

//. //. //. f. //. n. //.
[C. Claudius. C. f. M. n. Sabinus Regillẽsis.]

Quorum patres fuere consulares.

ANNI. P. R. C. CCCXV.

Tribuni militum consulari potestate.

Mam. Aemilius. M. f. //. n. Mamercinus.
L. Quinctius. L. f. L. n. Cincinnatus. Trib. mil.
L. Iulius. Vopisci. f. //. n. Iulus.

COMITIA (vt dixi) in hunc annum tribunorum militum potiùs, quàm Consulum obtinuêre tribuni plebis, sperantes seriectis (tot enim iam creari poterant) ex plebeis aliquos posse creari qui vltores Mælianę cædis esse possent. Tres nihilominus solummodo factos patricios, & inter hos Cincinnati dictatoris filium, Liuius auctor est. Tresq. etiam enumerat

Diodorus errans. enumerat Diodorus libro XII. licet ibidem mendosè legantur ita, ῥωμαῖοι μὲν ἀντὶ τῶν ὑπάτων τοὺς ἓξ καὶ χιλιάρχους κατέστησαν, μάνιον αἰμίλιον, καὶ μάμερκον γάϊον, καὶ ἰούλιον λεύκιον κόϊντον. Quæ sanè vitia librariorum ignorantia sunt introducta: sed facilè emendari possunt, si cum his rabulis conferantur. Neque dubito quin L. Iulius potiùs, quàm C. Iulius debeat

Liuij locus. tribunorum postremus appellari. C. enim Iulium Iulum legimus in correctioribus Liuij exemplaribus inter legatos eodem anno à Fidenatibus occisum fuisse, qui mendosè in ex-

Ciceronis locus. emplaribus vulgatis Cloelius Tullius dicitur. Qui item in Philippica nona Ciceronis, inter eosdem legatos, vt opinor, pari menda vocatur Tullus Cluius. Opinor autem legationis istius principem fuisse hunc C. Iulium consularem, qui & X. vir anno CCCII. fuerat. Fi-

Fidenatum defectio. denates coloni ad Lartem Tolumnium Veientium Regem defecêre, & legatos Romanos, noui morus causam quærentes, iussu Regis, contra ius gentium trucidârunt. Liuius & Eutropius libro I. Val. Maximus libro IX. cap. IX.

Tribuni plebis

//. //. //. f. //. n. //.	///. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	///. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	///. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	///. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	///. //. //. f. //. n. //.
N. Sextius. //. f. //. n.	Sextinus. III. [C. Volumnius. //. f. //. n. Flamma. II.]
[M. Pompilius. M. f. //. nepos.]	[M. Genucius. M. f. //. n. Auentinensis.]
[P. Decius. Q. f. //. n. Mus.]	[C. Duilius. C. f. //. nepos.]
[C. Racilius. //. f. //. nepos.]	[T. Statius. T. f. //. nepos.]
[L. Canuleius. //. f. //. nepos.]	[C. Pontificius. C. f. //. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //.	///. //. //. f. //. n. //.
[Voler. Publilius. Voler. f. //. n. Philo.]	[L. Romuleius. L. f. //. nepos.]

Quæstores.

//. //. //. f. //. n. //.	///. //. //. f. //. n. //.
M. Fostlius. //. f. //. n. Flaccinator.	L. Pinarius. L. f. //. n. Rufus Mamercinus.

Anno abhinc quinto Fostlius, & sequenti Pinarius tribuni militum sequentur.

ANNI P. R. C. CCCXVI.

Consules.

M. Geganius. M. f. //. n. Macerinus. III.

L. Sergius. C. f. C. n. Qui in hoc honore Fidenas appellatus est.

Mam. Aemilius. M. f. //. n. Mamercinus. Dict.

L. Quinctius. L. f. L. n. Cincinnatus. Mag. equitum. Rei gerundæ causa.

ITA nominant eius anni Consules Liuius, Dlodorus, Cassiodorus & Marianus. Belli enim imminentis metus quietam plebem, & tribunos plebis retinuit, vt omissa tribunorum consularium mentione Consules crearentur. Liuius autem à bello existimat in hoc consulatu gesto L. Sergium cognomen retulisse. Primus enim eis Anienem cum Fidenatibus & Larte Tolumnio prosperè conflixit, quamuis non ineruenta victoria. Ideoque senatus, vt in trepidis rebus, dictatorē dici Mam. Aemilium iussit. Is magistrum equitum ex collegio prioris anni L. Quinctium dictatoris filium, dignum parente iuuenem dixit. Cæterum quod ad L. Sergium attinet, Fidenatis cognomen apud alios eiusdem gentis. & non suæ stirpis tamen fuisse demonstrat Capitolina marmora. In anno Vrbis CCCLI. Dictator nouo delectu habito statim hostes ex agro Rom. submouit, neque diu postea pro-

moenibus

mœnibus Fidenarum prœlio ingenti cum Veientibus Fidenatibusque, adiunctis etiam Falisc̃is, commisso, victoriam obtinuit. Eo in conflictu A. Cornelium Cossum tribunum militum inter equites Lartem Regem obtruncasse multi scribunt. Auctor de illustribus viris Cossum magistrum equitum sub Quinctio Cincinnato Dictatore hoc perpetrasse tradit. Receptior tamen eorum sententia, cui & Liuius accedit, qui in consulatu illud accidisse voluit. Nam alias falsum esse opima spolia mihi Cossum retulisse, vt suo loco dicemus. Vide Liuium libro IIII. Paullum Orosium, & Eutropium. *Victoria de Veientibus, Fidenatibus, & Falisc.*

Trib. plebis

//.	//.	//. f.	//. n.	//.		///.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.		///.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.		///.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.		///.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.		///.	//.	//. f.	//. n.	//.

C. Canuleius. //. f. //. nepos. III.
K. Atinius. K. f. //. nepos. II.
[M. Antius. //. f. //. nepos.]
[M. Trebonius. //. f. // nepos.]
[M. Albinius. //. f. //. nepos.]
Sex. Titinius. //. f. //. nepos. II.
[M. Mæcilius. //. f. //. nepos.]
[L. Statius. T. f. //. nepos.]
[A. Allienius. //. f. //. nepos.]
[C. Aelius. //. f. //. n. Pætus.]

Aediles

//.	//.	//. f.	//. n.	//.		///.	//.	//. f.	//. n.	//.

Q. Cæcilius. //. f. //. n. Metellus.
[P. Mutius. P. f. //. n. Scæuula.]

Quæstores

Coronam auream libræ pondo Ioui opt. max. Capitolino Mam. Acmilij dictatoris ex voto ponendam poſuli iussu ex publico faciundam curauere. Liuius libro quarto.

//.	//.	//. f.	//. n.	//.		///.	//.	//. f.	//. n.	//.

Sp. Postumius. * Sp. f. A. n. * Alb. Regillensis.
L. Furius. * Sp. f. * //. n. Medullinus.

Hic filius Sp. f. ter Cos. & ille Sp. Postumij consularis & x. viti: vt apparet ex Capitolinis marmoribus,

Mam. Acmilius. M. f //. n. Mamercinvs. AN. CCCXVI.
Dict. de. Veientibus. Falisceis, & Fidenatibus. IDIB. SEPT.

Dictator rebus vndique benè gestis ex S.C. & iussu populi triumphans in Vrbem redijt, coronamque auream libræ pondo ex publica pecunia in Capitolio Ioui donum posuit, vt auctor Liuius. Fragmenta Capitolina triumphasse Idibus Septembris ostendunt.

Falisci numerantur inter Etruriæ populos. Scribebant autem hoc nomen per F. Romani, non more Græco per PH. Eorum metropolis Faleria est, quam nonnulli Falerios vocant, inter quos Plutarchus. Liuius Falisços tam vrbem quàm populum appellat. Diodorus autem Φαλαίσους, gentem si correctum exemplar est, sed errorem suspicor, scribique debere, Φαλίσκους, vrbem verò Φαλίσκον nominat Stephanus vero Φαλερὸν, & Φαλαιὸν, nisi & illic mendum sit. Argiuorum coloniam esse testatur idem. Suffragatur Solinus conditam à Praefero Argiuo Falisçam, & à Phalerio Argiuo Falerios scribens. Hinc illud esse autumo, quòd Iunonicolas appellet Falisços Ouidius. Ab Argiuis enim summa religione colebatur Iuno. *Falisci.* *Iunonicola Falisci cur dicti.*

ANNI P. R. C. CCCXVII.

Consules

M. Cornelius. * L. f. L. n. * Maluginensis.
L. Papirius. //. f. //. n. Crassus.

IN Diodoro mendosè A. Cornelius Macerinus legitur; Liuius & Cassiodorus vtrumque Consulem rectè cum cognominibus edunt.

Exercitus in agrum Veientem ac Faliscum ducti, & prædæ abactæ; sed hostis nusquam inuentus, neque pugnandi copia facta est. Pestis populum inuadens obsidiones vrbium impediuit. Liuius libro IIII.

Trib. plebis

Sp. Mælius. //. f. //. nepos. L. Minucio Augurino diem dixit, falsis criminibus ab eo circumventum Mælium arguens, & rogationem de bonis C. Seruilij Ahalæ publicandis promulgauit, quod eiuem indemnatum occidisset. Quæ Vaniora apud populum ipso auctore fuerunt. Itaque spe sua falsus, cùm fauore nominis Mæliani moturum se aliquid opinaretur, actionem deseruit. Liuius libro IV. De Seruilio Ahala tamen aliter Valerius Max. libro V. cap. III. nempe exilio suo custoditæ ciuium libertatis pœnas pependisse dicit. Cicero quidem in exilium actum, sed restitutum scribit in oratione pro domo sua.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. // n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

C. Furius. //. f. //. nepos. III. [L. Cædicius. L. f. //. nepos. III.]
[C. Volumnius. //. f. //. n. Flamma. III.] [M. Manilius. M. f. //. nepos.]
[L. Manilius. M. f. //. nepos.] [C. Apronius. Cn. f. //. nepos.]
[L. Sextius. //. f. //. nepos.] [C. Mænius. L. f. //. nepos.]
[M Furius. //. f. //. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
C. Iunius. C. f. //. n. Bubulcus Brutus. Sex. Titinius. //. f. //. nepos.

Quæstores

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
T. Quinctius. L. f. n. Pennus. Cincinnatus. A. Postumius. //. f. //. n. Tubertus.

T Quinctius bis Cos. & bis trib. militum sequetur, fuit filius clarissimi L. Cincinnati Dictatoris ab aratro vocati. A. Postumium paulo pòst magistrum equitum. ac deinde Dictatorem habebimus, quo in magistratu filium sceuri percussisse, quòd inussu suo contra hostem pugnasset, quidam auctores sunt.

ANNI. P. R. C. CCCXVIII.

Consules.

C. Iulius. C. f. C. n. Iulus. II. L. Virginius. //. f. //. n. Tricostus.
Q. Seruilius. P. f. Sp. n. Priscus
Qui in hoc honore Fidenas appell. est. Dict.
Postumus Aebutius. //. f. //. n. Elua Cornicen Mag. eq.
Rei gerundæ causa.

CIVLIVS Consul anno CCCVI. fuerat, alius à decemviro. Malè, ni fallor, in Diodoro Proculus Virginius appellatur, cui Liuius & Marianus Lucij prænomen attribuunt. Pestilentior hic annus superiore fuit, tam in Vrbe quàm in agris; quod in causa, vt non solùm hostibus bellum non inferre, sed Vrbem ægrè defendere Romani potuerint. Quapropter Romanorum domestica clade exciti Fidenates & Veientes Anienem transgressi, agrum Romanum ad Collinam portam vsque signis adductis depopulârunt. Qua in trepidatio-

Pestis grauis.

trepidatione Dictator dictus est Q. Seruilius Priscus: sed A. Seruilius perperam in Liuio appellatur. Fidenatis cognomen ipsum in hoc honore obtinuisse arbitror, quod in secunda eius dictatura adscribitur tabulis Romanis, licet Liuius hoc prætermiserit, patum nempe curiosus in vetustissima illa historia. Dictatorem enim Seruilium coacto exercitu Etruscas legiones haud procul Nomento fudisse prœlio, & fugientes in vrbem Fidenas compulisse, hancque obsessam, & acriter oppugnatam cuniculis tandem cepisse scribit, nulla vel triumphi, vel honoris facta mentione.

Cens. C. Furius. /. f. /. n. Pacilus. Fusus. M. Geganius. M. f. /. n. Macerinus.

Lustrum fecerunt. XII.

C. Furius Consul fuerat anno CCCXII. M. Geganius biennio antea. Hi Villam publicam (vt auctor est Liuius) in campo Martio probauerunt, vbi tum primum populi census est actus. Meminit item censorum lib. IX. vbi de censura Ap. Claudij Cæci verba facit. Lustrum ab his conditum XII. fuisse, ex sequentibus lustris manifestum est, at Liuius nullam eius mentionem hic facit. *Census in Villa publica cāpi Martij primū.*

Tribuni plebis.

/.	/.	/. f. /. n.	/.	/.	/.	/. f. /. n.	/.
/.	/.	/. f. /. n.	/.	/.	/.	/. f. /. n.	/.
/.	/.	/. f. /. n.	/.	/.	/.	/. f. /. n.	/.
/.	/.	/. f. /. n.	/.	/.	/.	/. f. /. n.	/.
/.	/.	/. f. /. n.	/.	/.	/.	/. f. /. n.	/.
C. Canuleius.	/. f. /. nepos. IV.			[L. Canuleius.	/. f. /. nepos. II.]		
[C. Considius.	C. f. /. nepos. II.]			M. Considius. M. f.	/. nepos.		
[C. Plætorius.	M. f. /. nepos. II.]			[C. Racilius.	/. f. /. nepos. II.]		
[C. Titius.	/. f. /. nepos.]			M. Fulcinius.	/. f. /. nepos.		
[M. Trebonius.	/. f. /. nepos. II.]			[T. Statius.	T. f. /. nepos. II.]		

Aediles

/.	/.	/. f. /. n.	/.	/.	/.	/. f. /. n.	/.
[P. Decius.	Q. f. /. n. Mus.]			[C. Pontificius.	C. f. /. nepos.]		

Quæstores

/.	/.	/. f. /. n.	/.	/.	/.	/. f. /. n.	/.
C. Iulius.	/. f. /. n. Mento.			[A. Aeternius.	A. f. /. n. Fontinalis.]		

ANNI. P. R. C. CCCXIX.

Consules

C. Iulius. C. f. C. n. Iulus. III. L. Virginius. /. f. /. n. Tricostus. II.

MAGNA apud antiquos auctores in prodendis eius anni Consulibus est discrepantia, quod ipsum testatur Liuius libro quarto, Licinius Macer. C. Iulium, & L. Virginium refectos scribit. Valerius Antias, & Q. Tubero M. Manlium & Q. Sulpicium Consules edunt; ex his Tubero & Macer libros linteos auctores adducunt, neuterque dissimulat, traditum ab antiquis tribunos militum eo anno fuisse. Porrò Diodorus Siculus libro XII. tres eius anni tribunos militum pro Consulibus enumerat. M. Manlium, Q. Sulpicium Prætextatum, & Ser. Cornelium Cossum; licet mendosissimè hæc nomina exprimant exemplaria tam manuscripta, quàm impressa. Cassiodorus & Marianus Scotus Macrum, & Liuium sequuti Consules superioris anni refectos suggerunt, quorum sententiam & nos in tabulis Fastorum sequuti sumus.

Mam. Aemilius. M. f. //. n. Mamercinus. II. Dict.
A. Postumius. //. f. //. n. Tubertus. Mag. eq.
Rei gerundæ causſa.

Trepidatum hoc anno in Vrbe est, eò quòd ad Voltumnæ fanum coiuissēt omnis Etruriæ concilium sollicitantibus auxilia Falisciis, & Veientibus. Ideoque senātus Mam. Aemilium Dictatorem iterum dici iussit, velut magno inde bello imminēte. Sed postea compertum negata Veientibus auxilia fuisse, iussosque suo consilio bellum initum & suo periculo exequi. Dictator itaque belli cura amota, ne nihil memoria dignum in summo honore constitutus ageret, censuræ tempus contraxit, & ex quinquēnali magistratu annuum & semestrem lege ad populum lata statuit. Qua re infensi censores C. Furius, & M. Geganius, qui tum in magistratu adhuc erant, illuru dictatura abeuntem tribu mouerunt, ærariumque octuplicato censu fecerunt. Liuius libro IIII. & iterum libro IX. vbi violenti censores appellantur.

Aemilia lex de comitiorum tempore contrahendo.

Tribuni plebis.

//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.

C. Furius. //. f. //. nepos. IIII. [L. Domitius. L. f. L. n. Ahenobarbus.]
[M. Cædicius. M. f. //. nepos.] [P. Silius. P. f. //. nepos.]
[L. Mænius. L. f. //. nepos.] [C. Mænius. L. f. //. nepos. II.]
[M. Pontificius. M. f. //. nepos.] [M. Metilius M. f. //. nepos.]
[C. Volscius. C. f. //. nepos.] [L. Iunius. L. f. L. n. Brutus Bubulcus.]

Aediles

//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.

[M. Albinius. //. f. //. nepos.] [A. Allienius. //. f. //. nepos.]

Quæstores

//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.

[T. Lartius. T. f. T. n. Flauus.] Hostus. Lucretius. * L. f. T. n. * Tricipitinus.

ANNI. P. R. C. CCCXX.

Tribuni militum consulari potestate.

M. Fabius. Q. f. M. n. Vibulanus.
M. Fossius. //. f. //. n. Flaccinator. Trib. mil.
L. Sergius. C. f. C. n. Fidenas.

TRIBVNI plebis assiduis concionibus prohibendo consularia comitia, tandem, vt tres tribuni militum crearentur: non tamen, vt plebeius aliquis admitteretur, efficere potuerunt. Omnes enim patricij fuerunt, quos nominant Liuius & Diodorus. Verùm in codicibus Liuianis M. Folius, vel Follius plerumque, & in Diodoro Μάρκος φαλίνιος, τὸν λεύκιος σεργίλιος mendosè legitur. Errorem codicum redarguunt Romana marmora in quibus M Fossius Flaccinator scribitur. Et L. Sergius Fidenas idem est, qui paullo antè Consul fuit, & cognomen à victoria retinuit.

Pestis. Pestis in Vrbe rursum sæuijt, atque aliarum rerum ocium præbuit. Aedes Apollini pro valetudine populi vota est. Multa dumviri ex libris Sibyllinis placandæ deûm iræ, auertendæque à populo pestis causſa fecêre, magna tamen clades promiscuè hominum pecorumque accepta est. Liuius lib. IV.

Trib.

Trib. plebis.

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.

[L. Canuleius. //. f. //. nepos. III.] K. Atinius. K. f. //. nepos. Longus. III.
[L. Cædicius. L. f. //. nepos. IV.] [L. Cædicius. M. f. //. nepos.]
[C. Volumnius. //. f. //. n. Flâma. IV.] [M Silius. P. f. //. nepos.]
[M. Sellius. M. f. //. nepos.] L. Volscius. C. f. //. nepos.
[L. Volscius. L. f. //. n. Fictor.] [C. Titius. //. f. //. nepos. II.]

Aediles

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.

Sp. Mælius. //. f. //. nepos. [M. Furius. //. f. //. nepos.]

Quæstores.

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.

N. Fabius. Q. f. M. n. Vibulanus. [T. Genucius. T. f. L. n. Augurinus.]

Numerius Fabius Consul & bis tribunus militum Cos. pot sequetur Q. Fabij vnius ex clade Cremerensi superstitis filius, ab auo materno Numerio Oratilio, hic prænomine nuncupatus ex pacto. vt auctores sunt Festus, & Valerius de prænominibus. T. Genucius decemviri filius videri potuerit.

ANNI. P. R. C. CCCXXI.

Tribuni militum Cos. potestate.

L. Pinarius. L. f. //. n. Rufus. Mamercinus.
L. Furius. Sp. f. //. n. Medullinus. Trib. mil.
Sp. Postumius * Sp. f. A. n. * Albus Regillensis.

NVLLA consularium comitiorum habita mentione hi tres tribuni militum pro Consulibus facti sunt, quos ita recenset Liuius. In Diodoro quidem vitiose admodum leguntur, Λεύκιος φούριος, αὖθεος πινδήιος, καὶ γαίος μετίλιος.

Vis morbi leuata est eo anno, & belli consilia per Etruscos, Volscos & Aequos agitata sunt. Interim Romæ principes plebis se sperni in tantùm à plebe conquerentes, vt cùm per tot annos tribuni militum consulari potestate ererentur, nulli vnquam plebeio ad eum honorem accessus fuerit. Culpam tamen animis patriciorum attribuentes, cum tribunis plebis agunt, vt ambitionis tollendæ caussa legem promulgarent, contra togas candidas. Quæ lex ingenti plebis studio inuitis patribus perlata est. Et apparebat irritatis animis certamine ac victoria plebem comitijs creando tribunos studia ad suos inclinaturam. Quæ ne libera essent, S.C. factum est, vt consularia comitia haberentur. Liuius lib. IV.

Trib. plebis

Legem de ambitu primam tulerunt: Ne cui album vestimentum sumere petitionis caussa liceret. Liuius libro IV. *Lex prima de ambitu contra togas candidas.*

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.

[L. Iunius. L. f. L. n. Brutus. Bubulcus. II.] Sex. Tirinius. //. f. //. nepos. III.
[L. Sicinius. L. f. L. n. Bellutus.] [Cn. Sicinius. L. f. L. n. Bellutus.]
[L. Cæcilius. //. f. //. n. Metellus.] [P. Decius. Q. f. //. n. Mus. II.]
[M. Decius. M. f. M. n. Mus.] [L. Aelius. //. f. //. n. Pætus.]
[L. Domitius. L. f. L. n. Ahenobardus. II.] [M'. Marcius. M'. f. //. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
[M. Trebonius. //. f. //. nepos.] [T. Statius. T. f. //. nepos.]

Quæstores

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
[P. Seruilius. P. f. Sp. n. Priscus.] [M. Claudius. C. f. M. n. Sabinus Regillensis.]

ANNI. P. R. C. CCCXXII.

Consules

T. Quinctius. L. f. L. n. Pennus Cincinnatus. C. Iulius. //. f. //. n. Mento.
A. Postumius. //. f. //. n. Tubertus. Dictator
L. Iulius Vopisci f. //. n. Iulus. Mag. eq.
Rei gerundæ caussa.

TVMVLTVS in caussa fuit, quem ab Aequis & Volscis Hernici nunciabant, vti S. C. de Consulibus creandis admitteretur. Creati sunt itaque in hunc annum T. Quinctius L. f. Cincinnatus (eidem & Penno cognomen additur) & C. Iulius Mento, vt ait Liuius. Sed perperam, Pœnus, in vulgatis extat libris; nam Capitolinorum marmorum melior est orthographia. Diodorus C. Iuliũ appellat collegam. In Liuij exemplaribus Cneus legitur, sed vulgatius est Cai prænomen in Iulia gente, quàm Cnei. Caium quoque Iulium vocat Diodorus & Liuius postea, ipsum, absente collega Apollinis ædem sine sorte dedicasse, & ægrè passum id Quinctium scribens: Nominat item hos Consules Cassiodorus, sed malè additur numerus VII. T. Quinctios; nam hic Cincinnati Dictatoris filius alter fuit, teste Liuio, Tabulæ Græcæ Pennum, & Mentonem produnt, licet etiam Ineo correctè.

Veliterna Aequorum ager cum lege ferrata conseptus.

Ab Latinis & Hernicis nunciatum Aequos Volscosque In Algido conuenisse lege sacrata, quæ maxima iis erant cogendæ militiæ. Dictatorem itaque Consulibus inuitis dici placuit senatui, & vt diceretur à T. Quinctio Cos. A. Postumius Tubertus, minis extorserunt tribuni plebis, quos senatus contra Consules tunc appellauit. In A. Gellio lib. XVII. capite vltimo non rectè Torquati cognomen Postumio Dictatori ascribitur. Errorem induxit historia ipsa quæ eadem de duobus refertur, Postumio, Tuberto videlicet, & Manlio Torquato.

Senatus appellat tribunos plebis.

Trib. plebis

A patribus appellati aduersum Cos. pronunciarunt: Ni senatus dicto audientes esse, Dictatoremque dicere velint, & si aduersus consensum amplissimi ordinis vltra tendant, in vincula se duci eos iussuros. Consules à tribunis, quàm à senatu vinci maluerunt, & T. Quinctius Dictatorem A. Postumium dixit. Liuius lib. IV.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
[A. Virginius. A. f. //. nepos.] [T. Metilius. M. f. //. nepos.]
[M. Meti-

[M. Metilius. M. f. //. nepos. //.] [M. Pontificius. M. f. //. nepos. //.]
[C. Pontificius. C. f. //. nepos. //.] [M. Furius //. f. //. nepos. //.]
[C. Cæcilius. //. f. //. n. Metellus.] [C. Petillius. //. f. //. nepos.]
[C. Pœtelius. //. f. //. n. Libo.] P. Plautius. //. f. //. n. Proculus.

Hic annus vitio consularis C. Plautij Proculi, vt indicant Capitolina marmora.

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

[L. Iunius. L. f. L. n. Brutus. Bubulcus.] [C. Volscius. C. f. //. nepos.]

Quæstores

Prædam Volscam Aequicamque iussu Dictatoris sub hasta vendiderunt, & pecuniam in ærarium retulerunt. Liuius lib. IIII.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Sex. Iulius. //. f. //. n. Iulus. Q. Fabius. Q. f. M. n. Vibulanus.

Ambo ad maiores magistratus peruenere, sicut declarabo.

A. Postumius //. f. //. n. Tubertus. anno. CCCXXII.
Dict. de Aequis & Volscis. XIV. Kal. Iul.

Insignem victoriam adeptus est Postumius Dictator, ad internecionem ferè cæsis Aequis & Volscis in Algido, binis eodem tempore castris eorum expugnatis, vt graphicè describit Liuius. Dictator post victoriam præposito castris Consule T. Quinctio triumphans Vrbem inuectus, dictatura se abdicauit, eodem Liuio referente. Meminit huius victoriæ atque triumphi etiam Diodorus Siculus libro XII. Qui idem hoc addit Postumium Dictatorem in castris filium victorem secuti percussisse, quòd suo iniussu præsidio decedens cum hoste pugnasset. Quod factum refert item Gellius loco suprà citato; bello tamen ramen Fidenati vult accidisse. Sed Liuius negat, T. Manlio Torquate seueritatem illam ascribens, qui ex ea re Impetiosi cognomentum habuit. Valerius autem Maximus lib II. cap. de disciplina militari de vtroque illud narrat, & Postumium, & Manlium in proprios animaduertisse filios dicens. Quo loco item pro Tiburtus corriges Tubertus. Meminit quoque eius belli Plutarchus in Camillo. Triumphasse A Tubertum Dictatorem XIV. K Iulias ex Ouidij Fastorum textocolligimus Nam XV. K. victoriam hanc Romanis obtigisse Fastis annotatum erat; quo scilicet die Delphin totus, & Orionis humeri apparent, secundum Ptolomæum. versus Ouidij adijciam.

A. Postumij Dictatura celebrata in Algido.

A Postumij Dict. in suum animaduersa.

Tollet humo validos proles Hyrea lacertos,
Continua Delphin nocte videndus erit.
Scilicet hic olim Volscos Aequosq; fugatos
Viderat in campis Algida terra tuis.
Vnde sub vrbano clarus Tuberte triumpho,
Vectus es in niueis Postume victor equis.

ANNI. P. R. C. CCCXXIII.

Consules.

C. Papirius. //. f. //. n. Crassus. L. Iulius. Vopisci. f. //. n. Iulus.

LABORATVM in Vrbe est à tribunis plebis, vt tribuni militum potiùs quàm Consules crearentur, nec obtineri potuit. Consules fiunt L. Papirius Crassus, L. Iulius. Sic ferè Liuius. Eodem modo nominantur à Mariano & Cassiodoro. In Diodoro rectiùs leguntur, C. Papirius & L. Iulius. Nam C. Papirium anum autumo esse Sp. Crassi, qui trib. militum reperitur anno CCCXXCIV. in Capitolinis, atque alium à L. Papirio quem Cos. habuimus anno CCCXVII. Non enim alioquin credecim inueniemus Papirios, quot eos supputat Cicero in ep. ad Patrum, qui sella curuli sederunt inter primum L. Mugillanum & L. Crassum, qui Dictator & Prætor fuit.

Aequis

Aequis annorum octo induciæ datæ sunt. Romanis ocium vndique fuit. Legem de multarum æstimatione pergratam populo Consules pertulerunt, cùm à tribunis eam parari vnius ex collegio proditione intellexissent. Liuius lib. IIII.

Lex de multarum æstimatione.

Trib. plebis.

//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	// n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.

Sex. Titinius. //. f. //. nepos. IV.
[M. Sellius. M. f. //. nepos. II.]
[M. Silius. P. f. //. nepos. II.]
[L. Sicinius. L. f. L. n. Bellutus. II.]
[P. Lætorius. P. f. //. nepos.]
[L. Volseius. L. f. //. n. Fictor. II.]
[C. Volumnius. //. f. //. n. Flamma. V.]
[C. Pompilius. M. f. //. nepos.]
[L. Cædicius. M. f. //. nepos. II.]
[C. Terentius. C. f. //. n. Arsa.]

Aediles

//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.

[L. Volseius. C. f. //. nepos.]
[M. Deeius. M. f. M. n. Mus.]

Quæstores

//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.

A. Sempronius. L. f. A. n. Atratinus.
L. Horatius. //. f. //. n. Barbatus.

Ambo tribuni militum postea sequentur.

ANNI. P. R. C. CCCXXIV.

Consules

L. Sergius. C. f. C. n. Fidenas. II.
Hostus Lucretius * L. f. T. n. * Tricipitinus.

TABVLÆ Græcæ Tricipitinum & Fidenatem II. produnt. sed emendanda sunt in Diodoro horum Consulum nomina planè corrupta, ita enim admodum monstrosè leguntur, Hopiterus Lucretius, L. Setgius Fidenates, Græcè ὁπίτηρος λουκρήτιος, καὶ λεύκιος σέργιος φιδηνάτης. Opiter prænomen in Lucretia gente nondum reperi. Hostum autem appellant Liuius, Cassiodorus & Marianus, item Valerius de prænominibus. Ait enim: Hostus prænomen fuit in eo, qui peregrè apud hospitem natus est, idque habuit, Lucretius Tricipitinus collega L. Sergii. Et quamuis in Valerio malè legatur Hospes, pro Hostus: ex Liuio tamen & Cassiodoro Lucretium hunc Hosti prænomen habuisse intelligi potest, atque etiam ex fragmentis Capitolinis, quæ huius filium P. Lucretium Hosti f. postea scribunt. Nihil dignum memoria his Consulibus actum fuisse, cùm ocium vndique Romanis esset, tradit Liuius.

Hostus prænomen.

Trib. plebis

//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.

[C. Petillius. //. f. //. nepos. II.]
[C. Pœtelius. //. f. //. n. Libo. II.]

Sp. Mæ-

Sp Mælius. //.f.//.nepos. II. Sp.Mælius. C. f.//.n.Capitolinus.
[L. Cæcilius. //.f.//.n.Metellus.II.] [C.Lætorius. P. f.//.nepos.]
[M.Volscius. M. f.//.n.Fictor.] [Sp.Antius. Sp.f.//.nepos.]
[C.Numitorius.C.f.//.nepos.] [M.Trebonius.//.f.//.nepos.III.]

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
[M'. Marcius. M'. f. //. nepos.] [L. Aelius. //. f. //. n.Pætus.]

Quæstores.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
Ap.Claudius. Ap. f. Ap. n. Sp.Nautius * Sp.f. Sp. n. *
Crassus.Regillensis Rutilus.

Ap.Claudius hic decemviri filius putatur, & Sp.Nautius auo consulari natus. Ambo simul tribuni militum.

ANNI. P. R. C. CCCXXV.

Consules

T. Quinctius L. f. L. n. A. Cornelius * M. f. Ser. n.
Pennus.Cincinnatus. II. Cossus.

CORRECTE habentur in Diodoro hi Consules. T. Quinctius & A.Cornelius Cos. sus. Quemadmodum Liuius,Cassiodorus & Marianus eos nominant. Tabulæ Græcæ Cossum & Pennum II.proferunt. Meminit horum antea quoque Liuius in dictatura & triumpho Mam. Aemilij anno CCCXVI.

Aquarum penuria præ ætis siccitate hoc anno laboratum grauissimè,vt & largi fontes passim exaruerint; magna hinc pecorum strages per campos edita est siti morientium, & aër demum tabe infectus pestem in homines etiam propagauit. Veientes cum Fidenatibus in Romanum agrum excursiones fecerunt. Veiens bellum,cum quibus inducię adhuc erant, dilatum est. Fidenatibus ob suspicionem rebellionis colonorum numerus est auctus,ijsque bello interemptorum agri sunt adsignati. Liuius lib.IIII. *A qua fuerit penuria, & pestis grauissima.*

Trib. plebis.

//. //. //.f.//.n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //.f.//.n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //.f.//.n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //f.//.n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //.f.//.n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
[Cn.Sicinius.L.f.L.n.Bellutus.II.] [M. Furius. //. f. //. nepos. III.]
[C.Cæcilius. //.f.//. n. Metellus.II.] [M. Plætorius. M.f.M.nepos.]
[P.Publilius. P.f.//.n.Philo.] L.Publilius.Voler.f.//.n.Philo Vulscus.
P. Publilius.Voler.f.//.n.Philo.] [Q. Pœtelius. Q.f. n.Libo.Visolus.]
[L. Virginius. A. f. //.nepos.] [L. Mamilius.L.f. //.n.Vitulus.]

Aediles

Cùm multiplex & pleraque externa religio, pestis auertendæ caussa, animos hominum inuasisset,nouos sacrificandi ritus inferentibus in domos,quibus quæstui sunt captis superstitione animi,& iam peregrinis insolitisque piaculis sacella omnia & vicos passim occupantibus,datum ædilibus ex S.C.negocium,vti animaduerterent, ne quî,nisi Romani dij, neu quo alio more,quàm patrio colerentur. Liuius libro IIII.Itaque eo S. C. Romuli *Varia superstitione inducta postea auertendæ caussa.*

Leges de peregrina religione excludenda comprobatæ.

Romuli Regis, atque XII. tabularum de peregrina religione reijcienda, leges comprobatæ sunt.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

P. Plautius. //. f. //. n. Proculus. [T. Metilius. M. f. //. nepos.]

Quæstores.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

C. Sempronius. A. f. A. n. Atratinus. L. Manlius. //. f. //. n. Vulso Capirolinus.

C. Sempronius patruelis A. Sempronij teste Liuio Cos. deinde ad Verruginem malè pugnauit. L. Manlius sexto post anno tribunus militum factus legitur apud Liuium.

A. Cornelius * M. f. Ser. n. * Cossus. ann. CCCXXV. Cos. de Veientibus. Isque. spolia opima retulit duce hostium Larte Tolumnio ad Fidenas interfecto. //. //. //.

Opima spolia secunda.

Bellum Veiens illud memorabile, quo A. Cornelius Cossus Lartem Tolumnium Veientium Regem in prælio suis manibus occidit, armaque eidem detraxit, in hunc eius consulatum cur transtulerim, haud leuis me impulit ratio. Quòd Liuius nimium ipse in hanc potiùs videtur ire sententiam, etiam si historiam belli ad annum CCCXVI. referens, auctores ante se omnes non libenter sequutus scribat A. Cossum tribunum militum, non Consulem Ioui opima retulisse, & Mam. Aemilij Dictatoris auspicijs bellum hoc gestum fuisse. Fatetur tamen ingenuè legem, qua tantùm ea ritè opima habentur spolia, quæ dux duci detraxerit, & titulum spolijs ipsis inscriptum omnes alios, & se etiam redarguere. A Diuo enim Augusto audiuisse se scribit, Cossum Consulem non tribunum militum, vel magistrum equitum secunda opima Ioui Feretrio retulisse, qui hoc ipse in thorace linteo legerat, ædem ingressus Feretrij Iouis, quam vetustate conlapsam resecit. Quamuis itaque Liuius aliorum consensum sequatur inuitus, Valerius autem Max & Auctor ille de viris illustribus (vt est in ea re summa historiarum diuersitas) Cossum magistrum equitum Lartem Regem obtruncasse velint: lubentiùs tamen consulatui eius hanc cum triumpho & opimis victoriam adscripsi, D. Augustum, assentiente Liuio, sequutus, vt Cossum Consulem, & ducem belli suis auspicijs gesti (alioquin enim ducem non agnoscit Liuius) Romulo & Marcello adiungamus. Victoriæ autem & triumphi historiam habes latiùs apud Liuium in dictatura Mam. Aemilij Mamercini, sicut antea suo loco dixi. Propertius autem elegiarum libro quarto tria opima spolia describens, his item versibus de Cosso cecinit, postquam Romuli victoriam de Aerone Rege retulisset:

Quæ spolia ritè dicatur opima.

Ædem Iouis Feretrij Augustus restituit in Capitolio.

Cossus at insequitur Veientis cæde Tolumni,
Vincere cum Veios posse laboris erat.

Et postea.

Fortè super portæ dux Veiens astitit aream,
Colloquiumq́ sua fretus ab vrbe dedit.
Dumq́ aries murum cornu pulsabat aheno,
Vineaq́ inductum longa tegebat opus.
Cossus ait forti melius concurrere campo.
Nec mora sit, plano sistit vterque gradu.
Dij Latias iuuêre manus, defecta Tolumni
Cernix Romanos sanguine lauit equos.

Idem breuiter, & scitè in pentametro quodam Ouidius cecinit, quod ex epigrammatibus illius citat Priscianus libro V.

Larte ferox cæso Cossus opima tulit.

Longè maximum triumphi sui spectaculum fuisse Cossum tradit Liuius, in quem spolia opima Regis interfecti gerentem carmina incondita canebant milites Romulo cum æquarres. Spolia in æde (inquit) Iouis Feretrij prope Romuli spolia, quæ prima opima appellata sola ea tempestate, cum solemni dedicatione fixit. Plutarchus in Romulo Cornelium Cossum quadrigis Vrbem inuectum opima spolia retulisse scribit. Vide Val. Maximum libro III. cap. II. Auctorem de viris illustribus cap. XXV.

A. Cornelius Cossus Romulo forticudine æquatus.

ANNI.

ANNI. P. R. C. CCCXXVI.

Consules

L. Papirius. //. f. //. n. Mugillanus. II.

C. Seruilius. //. f. //. n. Structus Ahala.

HABENT hos Consules Liuius, Diodorus, Cassiodorus & Marianus Scotus. Structi cognomen tribuit Seruilio Diodorus. Ahalam Liuius vocat, vtrumque in ea familia receptum. Axilla malè in tabulis Græcis legitur. Non enim is mihi videtur qui postea ter tribunus militum & magister equitum fuit, sed idem qui iam antè magister equitum Sp. Mælium occiderat

Veientibus populi iussu per fœciales bellum indictum est, quòd ante inducias finitas, agrum Romanum inuasissent. Ne tamen exercitus tum mitteretur, religio & tribuni plebis obstitère. Liuius libro IIII. *Veientibus bellum per fœciales indictum.*

Tribuni plebis

Controuersia cùm esset, vtrum populi iussu bellum Veientibus indiceretur, an satis esset S. C. perniceere tribuni plebis denunciando impedituros se delectum, vti Consules de bello ad populum ferrent. Omnes centuriæ iusserunt. Hæc Liuius. Sed in vulgatis exemplaribus sic legitur. Vti Quinctius Cos de bello ad populum ferret. Videndum an recte. Non enim tunc Quinctius vllus Consul erat, sed anno superiore T. Quinctius. Suspicor igitur ex glossulis hoc nomen incuria librariorum fluxisse in historiæ contextum.

//. //. //. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
[C. Cæcilius. //. f. //. n. Metellus. III.]	[P. Lærorius. P. f. //. nepos. II.]
[Sex. Manilius. Sex. f. //. nepos.]	[M. Manilius. Sex. f. //. nepos.]
[A. Virginius. A. f. //. nepos. II.]	[M. Silius. P. f. //. nepos. IIII.]
[C. Pomptilius. M. f. //. nepos. II.]	[L. Sicinius. L. f. L. n. Bellutus. III.]
[L. Cædicius. M. f. //. nepos. III.]	[P. Licinius. P. f. P. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
[C. Terentius. C. f. //. n. Arsa.]	[M. Sellius. M. f. //. nepos.]

Quæstores.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
Q. Antonius. * T. f. * //. n. Merenda	L. Papirius. L. f. //. n. Mugillanus.

L. Mugillanus patre centorio & bis Consule natus tribunus militum reperitur in Capitolinis fragmentis, fuitque censor. Q. Antonius ex antiquissima Heraclidarum stirpe patricia decemvir T. Antonij filius videtur ex annorum interuallo.

ANNI. P. R. C. CCCXXVII.

Tribuni militum cos. potestate.

T. Quinctius L. f. L. n. Pennus Cincinnatus.
C. Furius. //. f. //. n. Pacilus.
M. Postumius. * A. f. A. n. * Albus Regillensis. Trib. mil.
A. Cornelius * M. f. Ser. n. * Cossus.

CVM

CVM iam obtinuissent tribuni plebis ne bellum S.C. sed populi iussu Veientibus indiceretur, etiam peruicêre, vt non Consules, sed tribuni militum, quatuor consulari potestate crearentur, quos tam Liuius quàm Diodorus satis correctè recensent. Ex ijs tres delectu habito profecti sunt Veios, & documento fuerunt, quàm plurium imperium bello inutile sit. A. Cornelius Vrbi præfuit. Apud Veios autem Romanorum ducum culpa & discordia malè pugnatum fuit, legionibusque, dum alij signum dant, alij receptui canunt, in fugam missis, castra Veientibus prædæ fuerunt. Liuius libro IIII.

Militum imperium in bello periculosum.

Romani casi & castra capta.

Mam. Aemilius. M. f. //. n. Mamercinus. III. Dict.
A. Cornelius. * M. f. Ser. n. * Cossus. Mag. eq.
Rei gerundæ caussa.

Ob ignominiam potiùs, quàm ob cladem acceptam mœsta ciuitas vinci insuecta Dictatorem popoſcit. A. Cornelius Dictatorem Mam. Aemilium, qui bis antè fuerat, dixit: & ipse ab eo magister equitum est dictus. Interim Veientes re secunda elati, totam Etruriam ad bellum sollicitare non desistunt; sed soli Fidenates cum Veientibus fœdere inito, odio nominis Romani accinguntur. Et vt bellum non sine scelere rursus inceptarent, omnes Romanorum colonos nuper receptos trucidârunt. Fidenæ ad sedem belli visæ opportuniores vtriusque populi duebus; vbi castra ideirco coniuncta. Ibidemque à Dictatore Aemilio insigni prœlio confusi sunt. Qui eodem impetu fugientes persecutus hostes, castra & vrbem cœpit. Fidenæ igitur, quæ non telis tantùm, sed facibus etiam in prœlio pugnauerant, suomet igne cecidêrunt. Liuius latè omnia libro IIII.

Vrbs Etruriam nouis rebellio.

Facibus in prælio pugnatum.

Trib. plebis

//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.

[L. Cæcilius. //. f. //. n. Metellus. III.] L. Publilius. Voler. f. //. n. Philo. II.
[C. Lætorius. P. f. //. nepos. II.] Sp. Mælius. C. f. //. n. Capitolinus. II.
[Sp. Mælius. Sp. f. //. n. Capitolinus.] [M. Oppius. M. f. //. nepos.]
[L. Aelius. //. f. //. n. Pætus. II.] [M. Claudius. M. f. //. n. Cicero.]
[L. Icilius. L. f. C. n. Ruga.] [K. Duilius. K. f. //. nepos.]

Aediles

//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.

[C. Numitorius. C. f. //. nepos.] [M. Volseius. M. f. //. n. Fictor.]

Quæstores

//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.

L. Seruilius. //. f. //. n. Structus. T. Quinctius. T. f. //. n. Capitolinus.

Hic filius T. Quinctij sexies Consulis, qui & Consul & Tribunus militum sequetur; vt L. Seruilius bis tribunus militum.

Mam. Aemilius. M. f. //. n. Mamercinus. ann. CCCXXVII.
//. dict. III. de. Veientibus. Fidenatibusque. //. //. //.

Parta insigni victoria ae Fidenis expugnatis captiuorum corpora quæ cædi superfuerant, partim beneméritis militibus forte distributa sunt, partim sub corona venum data. Inde exercitum victorem præda opulentum triumphans Dictator Romam reduxit; & in trepidis rebus acceptam dictaturam die sexto decimo in pace deposuit. Hæc latiùs, & graphicè Liuius libro IIII. Florus libro I. cap. XII. Orosius libro II. cap. XIII. Diodorus Siculus autem cum Fidenatibus solus ancipiti prœlio pugnatum fuisse scribit, & causſam belli fuisse legatorum cædem, alios quàm Liuius sequutus Annales. Atqui præuomen Dictatoris in eo auctore mendosum est, legiturque Manius, pro Mamercus.

ANNI.

ANNI. P. R. C. CCCXXVIII.

Tribuni militum cos. potestate.

A. Sempronius. L. f. A. n. Atratinus
L. Furius. Sp. f. //. n. Medullinus. II. Trib. mil.
L. Quinctius. L. f. L. n. Cincinnatus. II.
L. Horatius. //. f. //. n. Barbatus.

QVATVOR tribuni militum consulari potestate dentò facti sunt. In vetustioribus Liuij exemplaribus L. Furius omissus erat; quod in caussa vt tres solummodo etiam enumeret Cuspinianus in Commentario suo in Cassiodori Consules. Diodorus item Siculus tres tantùm nominat huius anni tribunos, & admodum vitiosè in vulgatis libris extant nomina C. Furius prò L. Furio, C. Corinthius pro L. Quinctio, & A. Sempronius. At L. Horatius librariorum culpa prætermissus est. In exemplari autem Græco manuscripto Cardinalis Granuellani λεύκιος κυΐντος, καὶ αὖλος σεμπρώνιος satis emendatè leguntur: sed alij duo ibidem desiderantur. Furius & Quinctius antea semel tribuni militum fuerant. A. Sempronium ex fragmentis Capitolinis descripsi, in quibus extant duo alij eiusdem tribunatus.

Veientibus viginti annorum induciæ datæ sunt, & Aequis triennij, cùm plurium tamen annorum peujssent; A seditionibus item vrbanis ocium fuit. Liuius lib. IV. Inducia.

Trib. plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[C. Fulcinius. C. f. //. nepos.] [Sex. Titius. Sex. f. //. nepos.]
[L. Virginius. A. f. //. nepos. II.] [Q. Pœtelius. Q. f. //. n. Libo. Visolus. II.]
P. Publilius. Voler. f. //. n. Philo. II. [P. Publilius. P. f. //. n. Philo. II.]
[C. Popillius. //. f. //. nepos.] [M. Plætorius. M. f. M. nepos. II.]
P. Numitorius. P. f. //. nepos. [M. Titinius. M. f. M. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[Cn. Sicinius. L. f. L. n. Bellutus.] [L. Mamilius. L. f. //. n. Vitulus.]

Quæstores

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[M. Manlius. A. f. Cn. n. Vulso. Capitolinus.] Sp. Nautius. Sp. f. Sp. n. Rutilus.

Sp. Nautius ex Capitolinis fragmentis descriptus est, M. Manlius patre consulari ac x. viro natus videtur.

ANNI. P. R. C. CCCXXIX.

Tribuni militum cos. potestate.

Ap. Claudius. Ap. f. Ap. n. Crass. Regillensis.
Sp. Nautius * Sp. f. Sp. n. * Rutilus. Trib. mil.
L. Sergius. C. f. C. n. Fidenas. II.
Sex. Iulius. //. f. //. n. Iulus.

IN Liuio prænomen Appij Claudio reddendum esse videtur; nam postea Appium Claudium, & decemvirum filium dicit. Malcitem Nautius, Nævius ibidem in aliquot exemplaribus appellatur; sicut in Diodoro Sergius, Sentius, Plebeios enim esse Nævios & Sentios constat, atque eodem anno conquestos in publicis concionibus tribunos plebis fuisse scribit Liuius, nec dum plebeiorum aliquem ad summos honores promorum fuisse. Sp. Nautios duos eius temporis tribunos militum ex Liuio, & fragmentis Capitolinis colligimus. L. Sergius anno CCCXX. semel tribunus militum fuerat, tertium honorem suo loco adiungemus.

Ludi ex voto Dictatoris Aemilij celebrati magnifice.

Ludi ex Mam. Aemilij Dict. voto concepti, summo tribunorum militum apparatu, & finitimorum concursu sunt celebrati. Volsci Hernicorum sociorum agros deprædati, nouum bellum concitarunt. Liuius lib. IV.

Cens. ///. //. //. f. //. n. //. ///. //. //. f. //. n. //.

Lustrum fecer. XIII.

L. Iulius. Vopisci. f. //. n. Iulus. L. Papirius. //. f. //. n. Crassus.

Hoc ferè tempore lustrum conditum fuisse ratio Capitolinorum fragmentorum omnino persuadet. Licet enim Liuius vetustam illam historiam leuiret percurrens, huius censuræ, vt & aliarum, nullam faciat mentionem: Ex decimo sexto tamen lustro, quod in tabulis extat Capitolinis, & decimi quarti fragmento, nempe L. Papirij censura facilè colligimus lustra duo, XIII. videlicet & XV. cum suis censoribus desiderari, quæ ex verisimili coniectura suis locis annotaui.

Trib. plebis

//.	//.	//. f.	//. n.	//.	///.	//.	//. f. //. n. //.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	///.	//.	//. f. //. n. //.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	///.	//.	//. f. //. n. //.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	///.	//.	//. f. //. n. //.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	///.	//.	//. f. //. n. //.

[L. Virginius. L. f. //. nepos.] [L. Sicinius. L. f. //. n. Dentatus.]
[C. Pompilius. M. f. //. nepos. III.] [C. Pompilius. C. f. //. nepos.]
[Sp. Oppius. Sp. f. //. n. Cornicen.] [Sp. Mælius. Sp. f. //. n. Capitolinus. II.]
[C. Claudius. C. f. //. n. Cicero.] [L. Roscius. L. f. //. nepos.]
[C. Numitorius. C. f. //. nepos. II.] [L. Volumnius. L. f. //. n. Flamma.]

Aediles

//.	//.	//. f.	//. n.	//.	///.	//.	//. f. //. n. //.

[Sex. Manilius. Sex. f. //. nepos.] [M. Manilius. Sex. f. //. nepos.]

Quæstores.

//.	//.	//. f.	//. n.	//.	///.	//.	//. f. //. n. //.

P. Lucretius. Hosti. f. *L. n.* Tricipitinus. C. Seruilius. Q. f. C. n. Axilla.

Ambo descripti sunt ex Capitolinis fragmentis, in quibus maiores horum magistratus extant.

ANNI. P. R. C. CCCXXX.

Consules.

C. Sempronius. A. f. A. n. Atratinus. Q. Fabius. Q. f. M. n. Vibulanus.

APVD Diodorum Siculum nulla horum Consulum fit mentio; an verò prætermissi librariorum culpa fuerint, an belli Siculi historiam cum libro XIII. aggressurus studio eos omiserit, incertum mihi est. Atratinum & Vibulanum produnt tabulæ Græcæ. Liuius C. Sempronium Atratinum, Q. Fabium Vibulanum; quos Idibus Decembris inisse dicit.

Fabius

Fabius decemviri filius tribuous militum postea fuit, vt etiam fragmenta monstrant Capitolina, ex quibus eius nomen descripsi. C. Sempronius, teste Liuio, vt dixi, fuerat pattuelis A. Sempronij L. f. A. n. tribuni militum III. anno CCCXXXVII. velut habent fragmenta Capitolina Itaque pater Cai Consulis fuit A. Sempronius tribunus militum anno CCCIX, quem L. Sempronij frattem Consulis eodem anno suffecti Liuius & Dionysius produnt.

Cum Volscis infelicitet temeritate Sempronij Consulis pugnatum fuit ad Verruginem, & labente iam Romanorum acie, Sex. Tempanio duce, pugna egregiè restituta est virtute equitum Rom. qui dimissis equis semet vt pedites in cohortem centuriarunt, adeò vt protinus hostem sistere, aciemque suorum restaurare potuerint. Verùm nocte prœlium diutimente, incertum fuit, victores ne an victi discederent Romani. Nam castra vtrinque elisis saucijs deserta fuerunt, Liuius pulchrè describit hoc prœlium. Refert autem inter fortitudinis exempla hoc equitum Rom. celebre virtutis certamen Val. Max. libro III. cap. II. vbi Consulis Sempronij nomen mendosum est. Legitur enim sic: Reddendus »est nuoc Romanæ iuuentuti debitus honos, & gloriæ titulus Q. Catulo Sempronio Atra»cino Cos. cum Volscis apud Verruginem parum prosperè dimicante, &c. Igitur legen»dum potiùs videtur. Quæ C. Sempronio Atratino Consule cum Volscis apud Verrugi»nem parum prosperè dimicante, &c. Libro item sexto cap. v. eiusdem Consulis meminit; mendosè tamen L. Atracinus ibidem vocatur. At huic correctioni manuscripta quædam exemplaria astipulati, annotationes nostræ in eundem Valerium docebunt. Eodem anno Samnites proditione, occisis Etruscis veteribus ciuibus, Capuam, tunc Vulturnum appellatam, occupârunt. Liuius libro IV.

Auctis & dimensum in Volscis prœlium temerarie Consulis.

Valerij Max. locus.

Vulturnum à Samnitibus captum, Capua dicta capta.

Trib. plebis

M. Postumium, & T. Quinctiom tribunos militum ante triennium reos ad populum traxerunt, quòd eorum opera malè pugnatum esset ad Veios. Postumius decem milibus æris grauis damnatur. Quinctium ob memoriam patris L. Cincinnati, & ob res postea benè gestas tribus omnes absoluerunt. Liuius libro IV.

C. Iunius * C. f. C. n. Bubuleus *. Sex. Tempanium decurionem turmæ equitum, in concionem deductum, de rebus ad Verruginem à Consule Sempronio malè gestis interrogauit. Tempanius rudi, ac militari oratione respondens, & imperatorem suum non accusaos, prudentiæ, ac moderationis laudem assecutus est. Liuius libro quarto.

//.	//.	//. f.	//. n.	//.	//.	//. f.	//. n.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	//.	//. f.	//. n.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	//.	//. f.	//. n.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	//.	//. f.	//. n.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.			

Sp. Mælius. C. f. //. n. Capitolinus. ttt. [M. Oppius, M. f. //. nepos. II.]
[L. Albinius. L. f. L. nepos.] [M. Appuleius. //. f. //. nepos.]
[L. Trebonius. L. f. //. n. Asper.] [M. Plætorius. M. f. M. nepos. III.]
[C. Mælius. C. f. C. nepos.] [P. Furius. P. f. //. nepos.]
[M. Claudius. M. f. //. n. Cicero. tt.]

Aediles

//.	//.	//. f.	//. n.	//.	//.	//. f.	//. n.

[L. Icilius. L. f. C. n. Ruga.] [K. Duilius. K. f. //. nepos.]

Quæstores

//.	//.	//. f.	//. n.	//.	//.	//. f.	//. n.

M. Papirius * L. f. * //. n. Mugillanus. Sp. Veturius. * Sp. f. Sp. n. * Crassus. Cicurinus.

Hic decemviri, ille L. Mogillani bis Cos. & Censorij, quem Cicero principem familiæ suæ vocat in familiaribus ad Pætum, filius fuisse videtur.

ANNI. P. R. C. CCCXXXI.

Tribuni militum cos. potestate.

L. Manlius. //. f. //. n. Vulso Capitolinus.
Q. Antonius. * T. f. * //. n. Merenda.
L. Papirius. * L. f. * //. n. MVGILLANVS. Trib. mil.
L. Seruilius. //. f. //. n. Structus.

ODIO Sempronij cùm consulare nomen offenderet, tribuni militum creati sunt, quos etiam Diodorus prætetijt. Liuius tres tantùm enumerat, nam Seruilius omissus est, quem tamen postea tribunum iterum fuisse dicit. Igitur cum Sigonio primùm eius tribunatum hoc loco fastis adieci, quòd plerunque quatuor tribunos militum quotannis circa hæc tempora creatos animaduertimus. C. Sempronius superioris anni Consul ob res ad Verruginem malè gestas maiestatis reus ad populum factus, deprecantibus qui sub eo militauerant tribunis plebis, absolutus est. Liuius libro IIII. Val. Max. lib. VI. cap. V.

Trib. plebis

C. Sempronius consulare male gesta rem.

L. Hortensius. // f. //. n. C. Sempronium superioris anni Consulem ob res ad Verruginem malè gestas in iudicium egit; sed intercedentibus collegis quatuor, qui sub Sempronio militauerant, accusatione desistere coactus est. Liuius, & Val. Maximus locis iam citatis.

Sex. Tempanius. //. f. //. nepos. L. Antistius. //. f. //. nepos.
A. Sellius. // f. //. nepos. Sp. Icilius. * L. f. L. n. * Ruga.

In quibusdam Liuij exemplaribus Sp. Icilius perperam Spurilius dicitur, & Antistij prænomen omissum est. Hos anno superiore ad Verruginem equites Romani, Sex. Tempanio auctore, sibi centuriones præfecerant, quos deinde populus tribunos plebis absentes creauit. Igitur pro Imperatore suo C. Sempronio reo intercesserunt apud Hortensium collegam; & nisi precibus mouceretur, se cum reo Vestem mutaturos professi sunt. Liuius libro IV. Val. Maximus lib. VI. cap. V.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

[T. Roscius. L. f. //. nepos.] [L. Volumnius. L. f. //. n. Flamma. II.]
[M. Terentius. M. f. //. n. Arsa.] [Q. Romuleius. Q. f. //. nepos.]
[M. Silius. M. f. M. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[C. Popillius. //. f. //. nepos.] [Q. Pœtelius. Q. f. //. n. Libo Visolus.]

Quæstores.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[Ti. Veturius. Sp. f. * Sp. n. * Crassus. Cicurinus.] [Cn. Cornelius. * P. f. P. n. * Cossus.]

ANNI. P. R. C. CCCXXXII.

Consules.

T. Quinctius. T. f. //. n. Capitolinvs. N. FABIVS. Q. f. M. n. Vibulanus.
BARBATVS.

Prænomina Numeri qui per N literam notantur.

IN DIODORO non habentur hi Consules. Tabulæ Græcæ Capitolinum, & Vibulanum suggerunt; nam omittendi sunt numeri qui perperam adijciuntur, sicut ex fragmento Capitolino colligimus. In Liuio autem, alijsque etiam auctoribus Fabij prænomen Numerius ferè intercidit; quod per N. literam signare solent veteres, veluti hoc loco clarè

clarè ostendunt fastorum Rom. eadem fragmenta, quæ hunc Consulem rectè N. Fabium vocant, non Cneum, sicut in Liuio deprauârunt huius prænominis ignari. Romanis quidem marmoribus apprimè congruit Sex. Pompeius, adferens Numerij prænomen nunquam priùs fuisse in gente Fabia, quàm Q. Fabius, qui solus, reliquis ad Cremeram cæsis supersuit, diuitiarum caussa Numerij Otacilij filiam duxit, ea conditione, vt qui primus ex ea natus esset filius, prænomine aui materni contra morem Romanum Numerius appellaretur. Quod datum à Fabio fuisse dicit, & postmodum aliquandiu illud prænomen in ea gente permansisse. Astipulatur his etiam Valerius de prænominibus, qui eadem ferè narrat. Tres autem Q. Fabij illius ter Consulis ac triumphalis filios recensent fragmenta Capitolina: hunc videlicet Numerium à materno auo, Marcum à paterno, & Quinctum ab ipso patre prænomina tenentes. T. Quinctius, vt auctor Liuius, T. Capitolini sexies Consulis filius fuit.

Numerio prænomen Otacilium Fabium demũ inuexisse primum.

Bellatum cum Aequis; at in Vrbe contentiones & discordiæ exortæ, de Quæstorum numero duplicando; vt duobus vrbanis Quæstoribus adderentur duo, qui Consulibus ad ministeria belli præsto essent. Quæ res ex partum sententia approbata, & à Consulibus relata, tribuni plebis certamen intulerunt, vt pars Quæstorum (nam ad id tempus patricij creati erant) ex plebe fieret. Aduersus quam actionem Consules cum patribus summa ope annixi sunt; et cùm deinde concedendo, vt quemadmodum in tribunis consulari potestate creandis, adæquè in Quæstoribus liberum esset arbitrium populi, parum proficerent; tota res de augendo Quæstorum numero omissa est. Excipiunt omissam tribuni, adduntque agrariæ legis & alias seditiosas actiones. Propter quos motus, cùm senatus Consules, quàm tribunos creari mallet, neque posset per intercessiones tribunicias S. C. fieri, respublica à Consulibus ad interregnum tedijt. Liuius libro IIII.

De quæstorum numero duplicando contentiones.

Agrariæ legi actiones tumultuosæ.

Tribuni plebis

//.	//.	//. f.	//. n.	//.		·//.	//.	//. f.	//. n.	//.	
//.	//.	//. f.	//. n.	//.		·//.	//.	//. f.	//. n.	//.	
//.	//.	//. f.	//. n.	//.		·//.	//.	//. f.	//. n.	//.	
//.	//.	//. f.	//. n.	//.		·//.	//.	//. f.	//. n.	//.	
//.	//.	//. f.	//. n.	//.		·//.	//.	//. f.	//. n.	//.	

[Sp. Mælius. Sp. f. //. n. Capitolinus. III.] [L. Albinius. L. f. L. nepos. II.]
[Sp. Oppius. Sp. f. //. n. Cornicen. II.] [L. Roscius. L. f. //. nepos.]
[C. Trebonius. L. f. //. n. Asper.] [L. Allienius. L. f. //. nepos.]
[C. Rabuleius. C. f. C. nepos.] [P. Silius. M. f. M. nepos.]
[N. Oracilius. N. f. //. nepos.] [C. Claudius. C. f. //. n. Cicero.]

Aediles

//.	//.	//. f.	//. n.	//.		·//.	//.	//. f.	//. n.	//.	

C. Iunius * C. f. C. n. Bubulcus. * L. Horrensius. //. f. //. nepos.

Quæstores

//.	//.	//. f.	//. n.	//.		·//.	//.	//. f.	//. n.	//.	

C. Valerius. L. f. Volusi. n. Potitus. Volusus. [Cn. Cornelius * M. f. M. n * Malugin. Cossus.]

C. Valerius in Capitolinis sic scriptus Cos. & ter tribunus militum reperitur.

N. Fabius. Q. f. M. n. Vibulanus. ann. CCCXXXII.
Cos. ouans de Aequis. //. //. //.

Acqui ob ambiguam Volscorum victoriam clati, atque eam quasi pro sua amplexi, rebellauerant; sed non diu his fortuna indulsit. Nam Fabij Consulis ductu, cui sorte ea prouincia obuenerat, leui prælio funduntur, fuganturque. Consuli quidem negatus triumphus, cæterùm ob Sempronianæ cladis leuatam ignominiam vt ouans Vrbem ingrederetur, concessum est. Liuius libro IIII.

Aequi à Fabio cos. cæsi.

ANNI. P. R. C. CCCXXXIII.

Tribuni militum cos. potestate.

T. Quinctius. L. f. L. n. Pennus. CINCINNATVS. II.
M. MANLIUS. * A. f. Cn. n. * Vulso Capitolinus. Trib. mil.
L. Furius. Sp. f. *n.* n. MEDVLLINVS. III.
A. SEMPRONIUS. L. f. A. n. Atratinus II.

Interregnum. CVM maior pars anni per nouos tribunos plebis, & aliquot interreges, certaminibus extracta esset; postremò L. Papitius Mugillanus interrex proditus, castigando nunc

Quibus mediis inter patres ac plebem repulsa concordia. patres, nunc tribunos plebis effecit, vt mediis copularent concordiam; patres paciendo tribunos militum pro Consulibus fieri, tribuni plebis non intercedendo, quo minus quatuor quæstores promiscuè de plebe ac patribus libero suffragio populi fierent. Tribunicia primùm comitia sunt habita, creati omnes patricij, quorum nomina partim ex Liuio, partim ex fragmentis Capitolinis concinnauimus; nam Diodorus eos præterit. Cæterùm cùm in fragmento Capitolino legatur Cincinnatus II. & Medullinus III. facilè colligimus, non L. Quinctium esse, quem tribunum militum III. legimus in Liuio, mendosè fortassis: sed eius fratrem T. Quinctium, qui semel tantùm antea tribunus fuit, anno Vrbis CCCXXVII. Deinde ex hoc tertio Medullini tribunatu constat L. Furium hunc esse qui tribunus militum II. anno CCCXXVIII. fuit, licet in Liuio Sex. Furius II. habeatur. Quæ differentia errorémne prouenerit, an ex Annalium diuersitate, vix liquet. A. Sempronio insuper in Liuio numerus II. addendus est, nam idem antè tribunus fuit anno CCCXXVI. II. filius L. Sempronij primi censoris, nepos A. Sempronij bis Consulis. Hæc autem diligentiùs Capitolina marmora conferenti facilè patebunt. Non enim memoria lapsus est Liuius, vt videtur quibusdam: sed inextricabilem errorum labyrinthum struxit in eius historia librariorum negligentia.

Postumia virgo Vestalis absoluitur. Postumia Vestalis incesti caussam dixit, ob nitidiorem cultum suspecta, sed pontifices ream absoluerunt. A Campanis eodem anno Cumæ, quam Græci tum tenebant, captæ sunt. Liuius.

Trib. plebis.

*M. * Antistius. *n.* f. *n.* nepos. Sex. Pompilius. *n.* f. *n.* nepos.

C. Sempronius damnatur. M. Canuleius. *n.* f. *n.* nepos. C. Sempronio ob ignominiam Volsci belli denuo accusatum diem dixerunt, & XV. milibus æris suffragio populi multârunt. De agris diuidundis in senatu mentionem fecerunt. Cui actioni Sempronius reus acerrimè semper resistebat. Vide Liuium libro IV. qui omnia latiùs.

n. *n.* *n.* f. *n.* n. *n.* *n.* *n.* *n.* f. *n.* n. *n.*
n. *n.* *n.* f. *n.* n. *n.* *n.* *n.* *n.* f. *n.* n. *n.*
n. *n.* *n.* f. *n.* n. *n.* *n.* *n.* *n.* f. *n.* n. *n.*
n. *n.* *n.* f. *n.* n. *n.*

Sp. Mæcilius *n.* f. *n.* nepos. Hunc quater tribunum plebis fuisse declarat postea Liuius.

[C. Plautius *n.* f. *n.* n. Proculus.] [Q. Petillius. *n.* f. *n.* nepos.]
[M. Appuleius. *n.* f. *n.* nepos. II.] [L. Marcius. L. f. *n.* nepos.]
[L. Sicinius. L. f. Pentatus.] [M. Pomponius, M. f. *n.* nepos.]

Aediles

n. *n.* *n.* f. *n.* n. *n.* *n.* *n.* *n.* f. *n.* n. *n.*
Sex. Tempanius. *n.* f. *n.* nepos. A. Sellius. *n.* f. *n.* nepos.

QVAESTORES. PRIMVM. QVATVOR. CREATI. SVNT.

Quæstores Vrbani

n. *n.* *n.* f. *n.* n. *n.* *n.* *n.* *n.* f. *n.* n. *n.*

Quæsto-

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. } Trib.mil.in * stipendiariis *
//. //. //. f. //. n. //. }

Conuentum erat ante tribunicia comitia, vti quæstores quotannis quatuor libero populi suffragio promiscuè de patribus, vel de plebe crearentur. Creati igitur tribuni militum omnes patricij, ex his A. Sempronio quæstorum comitia habente, petentibusque inter aliquot plebeios etiam filio Antistij, ac fratre Pompilij tribunorum plebis, nec potestas, nec suffragatio eorum valuit, quin patricij, quorum patres, auique Consules fuerant, nobilitate præferrentur, quemadmodum refert Liuius libro quarto. Sed qui nam illi fuerint quæstores, subticet. Exco tantùm colligere est, more solito creatos omnes fuisse patricios. Itaque hos subiungemus, qui postea ad maiores magistratus peruenerunt, sicut antea fecimus, & quorum patres, auique (vt Liuius ait) Consules fuerunt. Quæstores plurimum creati ex nobilitate patricij.

Officia præcipua porrò quæstorum militarium fuisse colligimus ex Liuio, Tacito, alijsque, imperatorem, & exercitum sequi; stipendia, & commeatum curare; tributa, ac vectigalia colligere; prædas vendere; pecuniam militum custodire, ac denique rationem ad ærarium reddere. Prouincias igitur inter se sortiebantur, in quas magistratus cum imperio erant ituri. In nulla verò belli materia, cùm in prouinciam non irent magistratus: horum prouincias fuisse suspicor, à stipendiarijs diuersis populis annua tributa & vectigalia cogere ad rem militarem, & in rationum tabulas referre. Quæstorum munerum militarium officia.

P. Cornelius. //. f. P. n. Cossus. ///. Quinctius. L. f. L. n. Cincinnatus.

Hic quartus L. Cincinnati dictatoris filius fuit, cuius prænomen in Liuio periit, nec extat in Capitolinis fragmentis. Eum quippe tres, præter Kæsonem, ex Pacilia habuisse liberos testatur Liuius libro IIII. quorum nemo virtute Kæsoni cædebat, & alibi cum Valerio Maximo consentiens, ait, Cincinnato ad dictaturam primam, Kæsone adhuc exulante, Veienti ex agro tres filios obuiam fuisse.

M. Fabius. M. f. Q. n. Ambustus. [M. Cornelius. * M. f. M. n. * Cossus.]

Fabij autem Ambusti tres filij postea legati bellum Gallicum concitârunt, atque ipse eodem tempore Pontifex Max. erat. vt auctor est Liuius, qui M. Ambustum appellat, non M. Vibulanum, quem patrem Ambusti fuisse, ratio annorum indicat; Consul enim iam ante annos XXIX. fuerat. Hic autem sacris addictus ad summos magistratus aspirasse non videtur.

ANNI. P. R. C. CCCXXXIV.

Tribuni militum cos. potestate.

Agrippa. Menenius. T. f. AGRIP. N. LANATVS.
SP. NAVTIVS. Sp. f. Sp. n. Rutilus.
P. Lucretius. Hosti. f. //. n. TRICIPITINVS. Trib.mil.
C. SERVILIVS. Q. f. C. n. Axilla.

NEQVE hos habemus in Diodoro Siculo, & tres dumtaxat reperimus in Liuio; Nam C. Seruilius Axilla, quem quarto loco ponunt Capitolina fragmenta, & secundum anno sequenti tribunatum gessisse monstrant, librariorum ni fallor, errore omissus est. Reliquorum nomina ex ijsdem fragmentis restitui Agrippam Menenium, & P. Lucretium ex secundo vtriusque tribunatu, Sp. Nautium ex tertio.

Seruorum de Vrbe incendenda, atque occupanda coniuratio detecta est, Aequi & Latinicani nouum moliuntur bellum. Liuius libro IV. Seruorum coniuratio.

Trib. plebis.

//.	//.	//. f.	//. n.	//.		//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.		//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.		//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.		//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.		//.	//.	//. f.	//. n.	//.

C. Iunius.

C. Iunius. C. f. C. n. Bubulcus. II. L. Hortenſius. //. f. //. nepos. II.
[L. Albinius. L. f. L. nepos. III.] [C. Appuleius. //. f. //. nepos.]
[L. Allienius. L. f. //. nepos. II.] [Q. Conſidius. Q. f. Q. nepos.]
[C. Popillius. //. f. //. nepos. II.] [C. Marcius. //. f. //. n. Rutilus.]
[M'. Pomponius. M'. f. //. nepos.] [C. Oppius. C. f. //. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
*L. *Antiſtius. //. f. //. nepos. Sp. Icilius. *L. f. L. n. *Ruga.

Quæſtores vrbani

Indicibus, qui coniurationem ſeruorum detexerant, ex S. C. libertate donatis dena milia grauis æris ex ærario iuſſi numerârunt. Liuius.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæſtores militares

//. //. //. f. //. n. //. } Trib. mil. in Aequico, & Lauicano.
//. //. //. f. //. n. //. }

P. Poſtumius, A. f. A. n. Alb. Regillenſis. [L. Menenius L. f. T. n. Lanatus.]
[M. Horatius. M. f. M. n. Barbatus.] L. Valerius. L. f. P. n. Potilus.

ANNI. P. R. C. CCCXXXV.

Trib. militum cos. poteſtate.

M. Papirius * L. f. * //. n. MVGILLANVS.
C. SERVILIVS. Q. F. C. N. AXILLA. II. Trib. mil.
L. SERGIVS. C. F. C. N. FIDENAS. III.

TRES eius anni recenſentur tribuni militum in Liuio, Diodoro Siculo libro XIII. & faſtis Capitolinis; ex quibus numeri, qui in Liuio & Diodoro perierunt, duobus tribunis facilè reſtituentur. Seruilij item prænomen in vtriſque auctoribus mendoſum eſt. Nam Liuio Claudius, & Diodoro Marcus vocatur. A Tuſculanis nunciatum Aequos & Lauicanos arma cepiſſe, & in Algido caſtra poſuiſſe; contra quos cùm exercitu profecti duo tribuni militum, qui ob ambitionem diſcordes malè rem geſſerunt. Liuius. lib. IV.

In Algido malè pugnatum.

Q. SERVILIVS. P. F. SP. N. PRISCVS. FIDENAS. II. DICT.
C. SERVILIVS. Q. F. C. N. AXILLA. MAG. EQ.
Rei gerundæ cauſſa.

Acceptæ ſtragis nuncio Romam perlato, in Vrbe trepida ex S. C. dictator dictus eſt Q. Seruilius Priſcus iterum, qui priore in dictatura Fidenas ceperat. Is creauit ſibi magiſtrum equitum C. Seruilium tribunum militum Vrbis præſidium tenentem; quem Annales quidam. quos Liuius ſequitur, Priſci dictatoris filium fuiſſe volunt, alij Seruilium Ahalam fuiſſe ſcribunt, ſi modò correctè legatur hoc cognomen in Liuio. Capitolinorum enim faſtorum auctores eos etiam ſequuntur, qui alium magiſtrum equitum fuiſſe volunt, non Q. Priſci Dictatoris filium; ſed C. Seruilium Axillam appellant, non Ahalam, qui error forſan in Liuio librariorum negligentia eſt introductus, vti pro Axilla, nunc Ahala legatur. Dictator nouo exercitu profectus ad bellum hoſtes vno prœlio fudit, caſtra cepit, & Lauicos vſque perſequutus vna oppidum in poteſtatem redegit, & diripuit. Quò paullo pòſt coloni ab Vrbe mille quingenti ſunt miſſi, qui ſinguli bina iugera acceperunt. Meminit obiter etiam huius belli Diodorus Siculus libro XIII. κατὰ δὲ τὴν Ἰταλίαν Ῥωμαῖοι πρὸς αὐτοὺς πόλεμον ἔχοντες, Λαβίνους ἐξεπολιόρκησαν. Quo loco pro Λαβίνους legendum Λαβίκους. Quod etiam fefellit interpretem, qui Laurium, non Labicos expugnatum à Romanis ſcribit. Cæterùm Dictator Seruilius, re bene geſta, victore exercitu Romam reducto, die octaua, quàm creatus erat, magiſtratu ſe abdicauit.

Victoria Dictatoris.

Lauicos colonos deducit.

CENS.

CENS. L. PAPIRIVS * L.f. //. n. Mugillanus * //. //. //. f. //. n. //. Lust. fec. XIV.
Mam. Aemilius. M.f. //. n. Mamercinus.

Annum eundem habuisse censores, & alterum ex ijs L. Papirium appellatum fuisse, ex fragmento dumtaxat Capitolino possumus colligere. Et fortassis Mugillanus hic fuit L. Mugillani censorij filius, qui tribunus militum anno fuit CCCXXXI. collegam eius nou inuenio. Potuit tamen fuisse Mamercus Aemilius, qui in secunda dictatura censuræ tempus imminuerat. Honorem idcirco vel ab ipso spretum, vel à populo, cui gratificărat, ei negatum non arbitror. Apud Liuium enim nulla alicubi censorum eius temporis est mentio. Lustrum autem ab his conditum fuisse XIIII. ratio sequentium lustrorũ docebit. Certe apud Liuium in Libris, vel aliis non extant.

Trib. plebis

Sp. Mæcilius. //. f. //. nepos. II. Sp. Metilius. //. f. //. nepos.

Hunc ter tribunum plebis fuisse postea declarat Liuius. Petagrarias pollicitationes de limita plebe, magistratum seditiosè hos continuasse, & anno sequenti, ex eodem auctore colligimus.

//.	//.	//. f.	//.	n.	//.	///.	//.	//. f.	//.	n.	//.
//.	//.	//. f.	//.	n.	//.	///.	//.	//. f.	//.	n.	//.
//.	//.	//. f.	//.	n.	//.	///.	//.	//. f.	//.	n.	//.
//.	//.	//. f.	//.	n.	//.	///.	//.	//. f.	//.	n.	//.

A. Sellius. //. f. //. nepos. II. [Ti. Pontificius. Ti. f. Ti. nepos.]
M. Canuleius. //. f. //. nepos. II. [P. Villius. P. f. //. nepos.]
[L. Villius. F. f. //. nepos.] [L. Sicinius. L. f. //. n. Dentatus.]
[P. Silius. M. f. M. nepos. II.] *C. *Pompilius. //. f. //. nepos.

Hic frater Sex. Pompilij tribuni plebis ante biennium, tunc repulsus in quæsturæ petitione vi Liuius refert.

Aediles

//.	//.	//. f.	//.	n.	//.	///.	//.	//. f.	//.	n.	//.

Sex. Pompilius. //. f. //. nepos. * M. * Antistius. //. f. //. nepos.

Quæstores vrbani

//.	//.	//. f.	//.	n.	//.	///.	//.	//. f.	//.	n.	//.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. M. Papirij. } Trib. mil. in Aequico & Labicano.
//. //. //. f. //. n. //. L. Sergij. }

M. Cornelius. //. f. //. n. Cossus. [P. Sulpicius. P. f. Ser. n. Camerinus.]
[C. Sergius. C. f. C. nepos.] L. Virginius. * L. f. T. n. * Tricostus.

L. Tricosti bis Consulis filius, qui & ipse filium habuit militum tribunatu insignem, vt ex annorum serie discimus.

ANNI. P. R. C. CCCXXXVI.

Trib. mil. cos. potestate.

P. LVCRETIVS. HOSTI. F. //. n. Tricipitinus. II.
L. Seruilius. //. f. //. n. Structus. II. Trib. mil.
AGRIPP. MENENIVS. T. F. Agripp. n. Lanatus. II.
Sp. Veturius * Sp. f. Sp. n. * Crassus Cicurinus.

IN vetustioribus Liuij exemplaribus L. Seruilius Structus non reperitur, quem desiderari ex Liuij verbis facilè colligimus, quum prioribus nominatis præter Veturium adijciat, omnibus his iterum, quod de duobus solis alioquin non diximus. Atque Diodorus quatuor eo anno fuisse tribunos testatur, & nominat P. Lucretium, C. Seruilium, Agrippam

pam Menenium, & Sp. Veturium. Ex quo C. Seruilium postea in Liuio à correctoribus adiectum fuisse fit verisimile. Attamen non C. Seruilium Axillam esse, qui iam ante bis tribunus militum fuerat, ex eodem Liuio colligimus; quum omnes huius anni præter Sp. Veturium tribunos iterum dicat. Sed L. Seruilium Structum potiùs existimamus, qui antea semel tribunus militum anno CCCXXXI. librariorum culpa præteriisus erat. Frustra igitur miretur aliquis quòd Liuius rationem non reddat, cur Seruilio sit honos continuatus, cùm hic planè alius ab illo superioris anni sit, quem Prisci Dictatoris filium volunt quidam Annales, fasti Capitolini C. Axillam vocant, quemadmodum tunc declarauit. Quem verò Sp. Veturium dicunt, in Liuio Sp. Rutilius est, Veturium magis probarem, quòd plebeios illa ætas nondum admitte bat ad summos magistratus, ex quorum numero erant Rutilij. Res vndique foris tranquillæ fuerant, discordia domi ex agrarijs legibus fuit. Liuius libro IIII.

Agraria seditiones.

Trib. plebis

Sp. Mæcilius. //. f. //. nepos. III. Sp. Metilius. //. f. //. nepos. II.

Ob agrarias leges Vrbem seditionibus agitârunt. Liuius.

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//. n. //.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//. n. //.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//. n. //.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//. n. //.

*L. *Antistius. //. f. //. nepos. II. Sp. Icilius. *L. f. L. n. *Ruga. II.
[C. Apronius. C. f. //. nepos.] [L. Allienius. L. f. //. nepos. III.]
[M. Appuleius. //. f. //. nepos. III.] [M. Allienius. M. f. //. nepos.]
Sex. Tempanius. //. f. //. nepos. II. [C. Plautius. //. f. //. n. Proculus. II.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
[C. Oppius. C. f. //. nepos.] [M'. Pomponius. M'. f. //. nepos.]

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. } Trib. mil. in * stipendiarios *
//. //. //. f. //. n. //. }

L. Furius. L. f. Sp. n. Medullinus. C. Furius. C. f. //. n. Pacilus.
[Cn. Furius. C. f. //. n. Pacilus.] Q. Fabius. M. f. Q. n. Ambustus.

Magistratus maiores alij trium horum ordine suo sequentur.

ANNI. P. R. C. CCCXXXVII.

Tribuni militum cos. potestate.

A. SEMPRONIVS. L. F. A. N. Atratinus. III.
M. Papirius. L. f. //. n. Mugillanus. II.
Q. FABIVS. Q. F. M. N. Vibulanus. Trib. mil.
Sp. Nautius. Sp. f. Sp. n. Rutilus. II.

Q. FABIVS In Liuij codicibus culpa librariorum omnino omissus est. Monstrant hoc hoc Capitolina fragmenta & etiam Diodorus, qui Fabium non præterit, & quatuor eius anni tribunos recenset. Insuper Liuius ipse paullo pòst rectè Q. Fabium tribunum nominat. Quod meritò rorsi Glareanũ, quum priorẽ hunc eius tribunatũ non inueniret.

Foris otium à bellis fuit, domi tamen tribuni plebis agrarijs legibus omnia turbare non cessârunt. Liuius.

Trib.

Trib. plebis.

Sp. Mæcilius. //. f. //. nepos. IIII. Sp. Metilius. //. f. //. nepos. III.

* *Prenſantes* ambo (vt ait Liuius) creati, cùm rogationem promulgaſſent, vt ager ex hoſtibus captus viritim diuideretur. Quo plebiſcito cùm maiore ex parte publicarentur nobilium fortunæ, à patribus ſex è collegio tribunorum ad intercessionem comparati „ ſunt, qui postridie appellati in ſenatu pronunciârunt: Quam rogationem à collegis pro- „ mulgatam ſenatus cenſuiſſet diſſoluendæ rei publicæ eſſe, ei ſe intercedere. Ob hæc gratiæ intercessoribus à ſenatu actæ ſunt, Latores rogationis inuecti oratione in collegas in uecti, proditores commodorum plebis, ac conſularium ſeruos appellando, actionem depoſuerunt. Liuius libro IIII.

Agraria rogatio repulſa.

* *Prenſantes* in eo quo Aldum. *Atque* perſuadent vt *renunciarent propter rogationem ab ipſis promulgatam.* Diſpice ſodes, quid probes; nam vulgata lectio, an bo abientes creato, & eũ, ero ſanè vtraque videtur.

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.

M. Canuleius. //. f. //. nepos. III. [Q. Petillius. //. f. //. nepos. II.]
[C. Appulcius. //. f. //. nepos. II.] [Cn. Appuleius. Cn. f. //. n. Panſa.]
[L. Oppius C. f. //. nepos.] [L. Fulcinius. L. f. //. nepos.]
[C. Antiſtius. .//. f. //. nepos.] [M. Iuuentius. M. f. //. nepos.]

Aediles

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.

[C. Marcius. //. f. //. n. Rutilus.] [Q. Conſidius. Q. f. Q. nepos.]

Quæſtores vrbani

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.

Quæſtores militares

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	} Trib. mil. in * ſtipendiatieis. *
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	}

C. Nautius. //. f. //. n. Rutilus. .M'. Aemilius. Mam. f. M. n. Mamercinus.
[Ti. Aemilius. Ti. f. Ti. n. Mamercinus.] [Sex. Quinctilius. Sex. f. Sex. nepos.]

Nautius quinto poſtea anno Cos. eſt factus, & Aemilius ſexto, qui & ter deinde tribunus militum conſularis P. CORNELIVS reperietur in Capitolinis, & Liuio.

ANNI. P. R. C. CCCXXXVIII.

Trib. mil. cos. poteſtate.

P. CORNELIVS. //. f. P. N. Coſſus.
//. Quinctius. L. f. L. n. Cincinnatus. Trib. mil.
C. VALERIVS. L. F. VOLVSI. N. Potit. Voluſus
N. Fabius. Q. f. M. n. Vibulanus.

MALE M. Fabius in Liuio legitur. in Diodoti exemplaribus duo ex his tribuni deſiderantur, C. Valerius nempe, & Quinctius Cincinnatus, cuius prænomen in Liuio perijt.

Tiberis inundauit Lauicanis nouis colonis Romanorũ Volani intulerunt bellũ. Quam noxam cùm ſe conſenſu & auxilio omnium Aequorum defenſuros ſperarẽt, deſerti a ſuis facilè per obſidionem & leuem pugnam oppidum & fines perdiderunt. Liuius lib. IV. *Vola capta.*

Trib. plebis

L. Sextius. //. f. //. nepos. Rogationem tulit, vti Volas, ſicut Lauicos coloni mitterentur, ſed per intercessionem collegarum diſcuſſa eſt, qui nullum plebiſcitum niſi *Sextia rogatio de colonis Volas deducendis.*

nisi ex auctoritate senatus passuros se perferri ostenderunt. Liuius libro tiii. In quibusdam exemplaribus L. Decius vocatur, sed, ni fallor, mendosè.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

C. Iunius. C. f. C. n. Bubulcus. tiii. L. Hortensius. //. f. //. nepos. tiii.
*M.*Antistius. //. f. //. nepos. ii. Sex. Pompilius. //. f. //. nepos. ii.
[C. Oppius. C. f. //. nepos. ii.] [C. Canuleius. C. f. //. nepos.]
[Q. Mælius. Q. f. //. nepos.] [T. Genucius. T. f. T. n. Auentinensis.]
[C. Sextius. C. f. //. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
[C. Aptonius. *C. f. //. nepos.] *M.*Antistius*M.*f. //. nepos.

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. } Trib. mil. in Aequico.
//. //. //. f. //. n. //. }

C. Iulius L. f. Vopisci. n. Iulus. [Proculus. Geganius. Proc. f. M. n. Macerinus.]
[C. Nautius. C. f. C. n. Rutilus.] [Mam. Aemilius. Mam. f. Ti. n. Mamercin⁹.]

ANNI. P. R. C. CCCXXXVIIII.

Trib. mil. cos. potestate.

Q. FABIVS. Q. F. M. N. Vibulanus. ii.
Cn. Cornelius. *M. f. M. n. *Cossus. Trib. mil.
P. POSTVMIVS. A. F. A. N. Albus. In magistratu seditione militari occisus est.
Regillensis.
L. Valerius. L. f. P. n. Potitus.

ITA hos nominant Capitolina marmora & Liuius, in quo tamen errore librariorum, prænomen Marci Postumio adiunctum est. Sed Diodori exemplar in tribunorum prænominibus discrepat, leguntur enim ita, Τιβέριος ποστούμιος, Γαίος χορτήλιος, Γαίος οὐαλέριος, καὶ Καίσων φάλιος. Quod ex Annalium diuersitate fortassis euenit.

* Coloniaq. In Liuij exemplaribus mendosè Vola dicuntur capta.

Volas receptas Aequi, *colonia eò deducta, nouis viribus firmârunt. Bellum Aequis illatum, quod P. Postumio à collegis permissum; qui hostibus ieui prœlio fractis, Volas oppidum inuasit, & inter oppugnationem militibus prædam eùm promisisset, capto oppido fidem mutauit; prædamque per quæstores in ærarium reduxit. Hinc iræ, & seditiones exortæ, quas eùm per violentiam, & pœnas militum sedare vellet, maiores excitauit: eoque indignatio erupit, vt ipse Postumius Imperator ab exercitu suo lapidibus cooperiretur. Liuius libro tiii. Zonaras Annalium secundo. Florus libro i. cap. xxii.

P. Postumius Imperator à suis militibus lapidibus obruitur.

Trib. plebis

L. Sextius. //. f. //. nepos. ii. Agrariam legem renouauit, simulque vti Volas quoque mitterentur coloni promulgauit. Verùm ob ciuiles discordias actiones eius discussæ sunt. Liuius lib. quarto. In aliquibus exemplaribus perperam M. Festius vocatur.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

//. //. f.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

Sex. Tempanius. //. f. //. nepos. III. [Ti. Pontificius. Ti. f. Ti. nepos. II.]
[A. Tempanius. //. f. //. nepos.] [Sp. Tempanius. //. f. //. nepos.]
M. Canuleius. //. f. //. nepos. IV. Sp. Mæcilius. //. f. //. nepos. V.
[L. Oppius. L. f. //. nepos.] [L. Canuleius. C. f. //. nepos.]
[L. Apronius. L. f. //. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
[C. Plautius. //. f. //. n. Proculus.] [M. Allienius. //. f. //. nepos.]

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //.
P. Sestius. * P. f. Q. n. Capitolinus * P. Postumij trib. mil. in Aequico.
Hic seditiouem in castris contra Postumium conciatam coërcere violentia volens, saxo vulneratus est, vt refert Liuius libro IV. Zonaras occisum scribit. P. Sestij decemviri legum scribendarum fuisse filium puto, quamuis malè in plerisque Liuij exemplaribus P. Sextius appelletur. Nam Sextij plebeij fuêre, & nondum ex plebe fieri cœperant tum quæstores. P. Sestius quæstor vulneratus.
[C. Seruilius. C. f. C. n. Ahala] [C. Seruilius. C. f. //. n. Structus.]
[T. Virginius. T. f. //. n. Tricostus. Cælimontanus.]

ANNI. P. R. C. CCCXL.

Consules

M. Cornelius. //. f. //. n. Cossus. L. Furius. L. f. Sp. n. Medullinus.

OB superioris anni dissidia & seditiones, tribunis militum de morte collegæ per senatum quæstiones decernentibus, veriti patres ne metu quæstionum, irata plebs tribunos militum ex plebe crearet, suummoperè contendebant, vt Cõsules in annum sequentem crearentur. Interregnum tribunis plebis res ad interregnum redijt, victoria deinde penes patres fuit, &, Q. Fabio interrege comitia habente, Consules creati sunt M. Cornelius Cossus, L. Furius Medullinus. Hunc ex secundo tribunatu militari descripsimus. qui extat in Capitolinis fragmentis. Cornelius Auli prænomen habet in Liuio contra Diodorum & Cassiodorum, qui nominant etiam hos Consules. Sed mendum esse suspicor, cùm Liuius numerum non addat, & A. Cornelius etiam antea Consul fuerit.

P. Postumij cædes paucorum suppliciq per Consules consensu populi est vindicata. Aduersus Volscos Hernicorum agros depopulantes L. Furius Consul legiones duxit, & eùm hostem non repperisset, Ferentinum, vbi Volsci esse dicebantur, priore nocte desertum occupat. Ager Hernicis est attributus. Liuius libro IIII. Quæstio de P. Postumij trib. militum cæde populi iussu habita.

Trib. plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
Q. Publilius. //. f. //. n. Philo. [C. Marcius. //. f. //. n. Rutilus. II.]
[C. Antistius. //. f. //. nepos. II.] [L. Rabuleius. //. f. //. nepos.]
[L. Tempanius. //. f. //. nepos.] [Cn. Sellius. //. f. //. nepos.]

[L. Cædicius. L. f. L. nepos.] [T. Genucius. T.f.T.n. Auentinenſis. II.]
Sex. Sextius. N.f. /. n. Sextinus. [C. Apronius. C.f. nepos. II.]

Q. Publilius auus fuit Q. Philonis quinquies poſtea Conſulis, & primi è plebe prætoris. Sextius hic pater L. Sextini fuit primi è plebe Conſulis, vt marmora docẽt Capitolina.

Ædiles

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. .//. n. //.
[L. Oppius. C. f. //. nepos.] [L. Fulcinius. L. f. //. nepos.]

Quæſtores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

Quæſtores militares

//. //. //. f. //. n. //. M. Coſſi. cos. in * ſtipendiarieis. *
//. //. //. f. //. n. //. L. Furij. cos. in Volſco.

N. Fabius. M.f. Q. n. Ambuſtus. P. Cornelius. M.f. L.n. Rutilus. Coſſus.
Cn. Cornelius. A.f. M.n. Coſſus. P. Cornelius. A. f. M. n. Coſſus.

Hos duos fratres & A. Coſſi, qui opima de Larte Tolumnio retulerat, filios fuiſſe indicant Capitolina marmora, in quibus & collegarum maiores magiſtratus reperiuntur.

ANNI. P. R. C. CCCXLI.

Conſules.

Q. Fabius. M. f. Q. n. Ambuſtus. C. Furius. C. f. //. n. Pacilus.

HABENT ita Conſules Liuius & Caſſiodorus. A Diodoro cognomina omittuntur. Paetilus Furiorum cognomen, non Pacilius, vel Petilius, vt exprimunt vulgati codices. C. Furij cenſoris filius hic videtur.

Peſtis, & penuria. Foris omnia tranquilla fuerunt, in Vrbe peſtilentia & annonæ penuria vehementer laboratum eſt. Liuius.

Cens. //. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //. Luſtr. ſec. XV.
L. Sergius. C. f. C. n. Fidenas. Q. Seruilius. P.f. Sp.n. Pnſcus. Fidenas.

Hoc ferè tempore luſtrum denuò conditum à cenſoribus fuiſſe, ratio faſtorum Capitolinorum ſatis indicat, quemadmodum in ſequenti XVI. luſtro patebit. Sed Liuius (vt antea dixi) in tam vetuſta hiſtoria fatis negligens, hæc & alia multa omnino prætetijt. Neque alibi apud auctores huius luſtri, vel cenſorum mentionem reperio. Suppleui tamen vacua loca ex inſtituto meo, duos è patrum primoribus annotando auctoritate præcipuos: quorum vnus bis Cos. & ter tribunus militum fuerat. alter bis dictator. Ambo Fidenates ex victorijs appellabantur.

Trib. plebis

L. Icilius * L.f. C. n. * Ruga. Is annum modeſtia tribunorum plebis exactum excipiens, velut penſum nominis, familiæque ſuæ, ſeditiones agrarijs legibus promulgandis exciuit. Verùm peſtilentia minacior coorta, cogitationes hominum à fori controuerſijs ad curam corporum auertit. Liuius. In aliquot exemplaribus mendosè Licinius appellatur.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

M. Antiſtius. //. f. //. nepos. III. Sex. Pompilius //. f. //. nepos. IIII.
[C. Canuleius. C. f. . nepos. II.] M. Canuleius. //. f. //. nepos. V.
L. Sextius.

L. Sextius. //. f. //. nepos. III. [C. Sextius. C. f. //. nepos. II.]
[C. Sellius. //. f. //. nepos.] [M. Duilius. M. f. M. nepos.]
[Q. Cæcilius. Q. f. //. n. Metellus.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[Sp. Tempanius. //. f. //. nepos.] [Q. Petilius. //. f. //. nepos.]

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. Q. Fabij. } Coss. in *stipendiarieis.*
//. //. //. f. //. n. //. C. Furij. }
[P. Claudius. Ap. f. Ap. n. Craſs. Regillenſis.] [M. Geganius. M. f. M. n. Macerinus.]
[M'. Valerius. M'. f. M'. n. Maximus.] Q. Quinctius. L. f. L. n. Cincinnatus.

ANNI. P. R. C. CCCXLII.

Conſules.

M. Papirius. *L. f. //. n. Mugillanus. C. Nautius. //. f. //. n. Rutilus.

NOMINANTVR hi Conſules à Liuio, Diodoro, & Caſſiodoro, & in tabulis Græcis per ſola cognomina, Mugillanus & Rutilus. M. Papirius autem L. Papirij primi cenſoris filius videtur fuiſſe.

Fames inualeſcens Vrbem totam turbauit, & ægrè, miſſis circa omnes populos legatis ad frumentum mercandum, annonæ fuit ſubuenturum. Superbè porrò à Samnitibus, qui Capuam Cumaſque tenebant, legati prohibiti commercio ſunt. Liuius libro IIII. Fames ingrauescens. Capuam.

Trib. plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[L. Iunius. C. f. C. n. Bubulcus. Brutus.] [Q. Terentius. Q. f. //. nepos.]
Q. Silius. //. f. //. nepos. C. Duilius. //. f. //. nepos.
[Ti. Pontificius. Ti. f. Ti. nepos. III.] [C. Plautius. //. f. //. n. Proculus. III.]
K. Atinius. K. f. K. n. Longus. Frater L. Longi, qui ex primis tribunis militum plebeijs fuit.
[Voler. Publilius. Voler. f. Voler. n. Philo.] //. Trebius. //. f. //. nepos. [L. Petillius. L. f. //. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[L. Cædicius. L. f. L. nepos.] [L. Oppius. L. f. //. nepos.]

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. M. Papirij. } coss. in *ſtipendiarieis.*
//. //. //. f. //. n. //. C. Nautij. }

P. Cornelius * M. f. M. n. * Maluginensis. [T. Veturius. T. f. T. n. Geminus.]
M'. Sergius. L. f. L. n. Fidenas. [L. Sergius. L. f. L. n. Fidenas.]

Cornelius & Sergius bis tribuni militum, consulari potestate subsequentur, & in marmoribus Capitolinis Sergius extat. Alij duo ex ordine temporum suni adiuncti.

ANNI. P. R. C. CCCXLIII.

Consules.

M'. Aemilius. Mam. f. M. n. Mamercinus. C. Valerius. L. f. Volusi. n. Potitus. Volusus.

NOMINA Consulum, vt vides, ex fragmentis Capitolinis descripsi, in quibus extant eorum tribunatus militares. Diodorus item Manij praenomen Aemilio attribuit, quare in Liuio & Cassiodoro mendose Marcus appellatur.

Arx Carnentana ab Aequis occupata.

Aequi adiunctis Volscorum voluntarijs in Latinum, & Hernicum descendentes arcem Carnentanam occupant, dum in Vrbe plebs cum patribus ob legem agrariam dissidet, & delectus à tribunis plebis impeditur. Liuius libro IV.

Trib. plebis

M. Mænius. //. f. //. nepos. Legem agrariam rogauit, delectum militarem impedijt, sed collegis tandem intercedentibus, actio tribuni sublata est. Liuius. Sed Menenius perperam in exemplatibus vulgatis appellatur: nam patricij sunt Menenij, qui tribuni plebis esse non potuerunt.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

Volero. Publilius. P. f. Voler. n. Philo. [A. Tempanius. //. f. //. nepos.]
M. Genucius. M. f. //. n. Auentinensis. * [C. Apronius. C. f. //. nepos. III.]
Sex. Sextius. N. f. //. n. Sextinus. II. Q. Publilius. //. f. //. n. Philo.
[L. Tempanius. //. f. //. nepos. II.] [Cn. Sellius. //. f. //. nepos. II.]
[L. Mæcilius. L. f. L. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Trebij addita honores.

L. Icilius. * L. f. C. n. * Ruga. //. Trebius //. f. //. nepos. Qui populo assibus frumentum praestitit, ideoque statuas in Capitolio & palatio meruit, populique humeris demum mortuus est elatus. Plinius libro XVIII. cap. III. vbi praenomen eius perijt.

Quaestores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quaestores militares

//. //. //. f. //. n. //. } C. Valerij cos. in Aequico.
//. //. //. f. //. n. //. }

Praedam ex arce Carnentana receptam iussu Cos. sub hasta vendidêre, & in publicum redegêre. Liuius.

M. Furius. //. f. //. Fusus. A. Manlius. A. f. Cn. n. Vulso. Capitolinus.
M. Quinctilius. //. f. //. n. Varus. [M. Aebutius. M. f. //. n. Elua.]

Patrem M. Aebutij coloniae deducendae Ardeam treuirum ann. CCCXI. nominat Liuius libro IV. Aliorum maiores magistratus sequentur.

C. Vale-

C. Valerius. L. f. Voluſi. n. Potitus. ann. CCCXLIII.
Voluſus. cos. ouans de Aequis. //. //. //.

C. Valerius Conſul inuitos ferè ciues ad ſacramentum coegit, cùm paucis appellantibus tribunum plebis, collum torſiſſet. Ducto contra hoſtes exercitu arcem Caruentanam præſidio deiecto ſtatim ceepit, prædamque inibi repertam ſub haſta venditam in ærarium redegit, prædicans abnuentem militiam exercitum præda indignum eſſe. Hinc magis auctæ militum itæ in Conſulem, vt cùm ex S. C. ouans Vrbem intraret, inconditi verſus militari licentia alternatim à ſubſequentibus ſint iactati, quibus Conſul increpitus, & M. Mænij tribuni plebis nomen celebre fuit. Liuius libro IIII. *Arx Caruentana recuperata.*

ANNI. P. R. C. CCCXLIV.

Conſules.

Cn. Cornelius. A. F. M. N. Coſſus. L. Furius. L. f. Sp. n. MEDVLLIN. II.

CONSVLVM nomina partim, vt vides, ex fragmentis Capitolinis, partim ex Liuio conciunauimus. Caſſiodorus cognomina omittit, ſicut & Diodorus, ſed pro Cn. Cornelio, in exemplaribus huius exprimitur Cn. Pompeius, errore procul dubio librariorum. Pompeios enim plebeios eſſe conſtat, qui tunc temporis nondum admittebantur ad conſulatus; neque eam gentem adeò antiquam fuiſſe opinor. Tabulæ Græcæ Coſſum, & Medullinum ſuggerunt, ſient & Cuſpiniani.

Dum delectus impediunt Romæ tribuni plebis, Volſci & Aequi in agrum Latinum Hernicumque prædatum exierunt, arcem Caruentanam recuperârunt, quæ fruſtra deinde à Romanis oppugnata eſt. Verrugo tamen in Volſcis ab eodem exercitu Conſulum ductu eſt ceepta, & populationes ingentes in Aequis & Volſcis ſunt factæ. Liuius. *Aequi Caruentanam arcem recuperant. Verrugo ceepta.*

Trib. plebis

*Sp. * Icilius * Sp. f. Sp. n. Ruga. * C. * Icilius * L. f. C. n. Ruga.
*L. * Icilius * Sp. f. Sp. n. * Ruga. Ex familia infeſtiſſima patribus Icilij tres, principio anni infenſam plebem nacti, quòd tribunicia ſibi comitia proconſulatibus à ſenatu non fuiſſent commiſſa, facilè effecerunt, vt quæſtorijs comitijs plebei ptimùm crearentur quæſtores. Delectus deinde pertinaciùs impediendo, ſenatuſconſultum de tribunis militum in annum inſequentem creandis extorſerunt, vt plebeis hominibus item aditus ad ſummos honores eſſet. Certo tamen pacto tribunicia comitia patres admiſêre, ne cuius ratio in ijs haberetur, qui eo anno tribunus plebis eſſet; néve quis reficeretur in annum ſequentem tribunus plebis: haud dubiè Icilios excludente ſenatu, quos mercedem ſeditioſi tribunatus plebis petere ſummos magiſtratus patricij inſimulabant. Liuius libro quarto. *s.c. de tribunis militum creandis huiusmodi.*

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*

[C. Iunius. * L. f. C. n. Brut. Bubulcus.] [L. Villius. P. f. //. nepos.]
[C. Volumnius. C. f. //. n. Flamma.] [M. Pompilius. M. f. M. nepos.]
[Q. Decius. Q. f. Q. n. Mus.] [Q. Cæcilius. Q. f. //. n. Metellus. II.]
C. Licinius. P. f. //. n. Caluus.

Aediles

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
Voler. Publilius. P. f. Voler. n. Philo. [M. Duilius. M. f. M. nepos.]

QVAESTORES PRIMVM. E. PLEBE CREATI.

Quæstorijs (inquit Liuius) eo mitijs plebs dolorem suum simul ostendit, & vlta est, plebeios primùm quæstores creando: ita vt inter quatuor vni tantùm patricio K. Fabio relinqueretur locus, & tres plebei Q. Silius, P. Aelius, & P. Pupius clarissimarum familiarum iuuenibus præferrentur. Pro ingenti itaque victoria id plebi fuit, quæsturam q; non honoris ipsius finem æstimabant, sed patefactus ad consulatum ac triumphos aditus nouis hominibus videbatur Liuius libro IIII. Meminit item libro VI. quæstores è plebe paucis annis ante tribunos militum plebeios creari cœptos dicens.

Quæstura gradus ad maiores honores.

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. Cn. Cossi. Cos.
//. //. //. f. //. n. //. L. Medullini cos. } in Aequico, & Volsco.

P. Aelius. //. f. //. n. Pætus.
P. Pupius. //. f. //. nepos. } primi de plebe.
Q. Silius. //. f. //. nepos.

K. Fabius. M. f. Q. n. Ambustus. Hic perperam C. Fabius appellatur in Liuianis exemplaribus. Sequetur enim ter tribunus militum in fastis. Quorum magistratuum duo priores reperiuntur in Capitolinis fragmentis, ex quibus eius nomen integrum descripsi.

ANNI. P. R. C. CCCXLV.

Trib. mil. cos. potestate.

C. Iulius. L. f. VOPISCI. N. IVLVS.
P. Cornelius. A. F. M. N. COSSVS. TR. MIL.
C. Seruilius. P. F. Q. N. AHALA.

TRIBVNI militum tres patricij contra spes omnium creati sunt, licet in populi potestate erat plebeios etiam creare. Nomina eorum ex Liuio, Diodoro, & fragmentis Capitolinus restitui. At Cornelij Cossi prænomen mirè in exemplaribus Liuianis variatur, in aliquibus enim Cn. Cornelius legitur, vt videatur idem eum superioris anni Consule, in alijs Marcus, in pluribus tamen vt etiam in Diodoro P. Cornelius appellatur. Videtur itaque Cn. Cornelij Cos. frater fuisse.

Volscum & Aequicum bellum.

Volsci & Aequi ad Antium summa vi atque apparatu bellum reparârunt. Liuius libro quarto.

P. Cornelius. M. F. L. N. RVTILVS. COSSVS. DICT.
C. Seruilius. P. F. Q. N. AHALA. MAG. EQ.
REI. GERVNDAE. CAVSSA.

Volsci belli tumultus maior in Vrbe nunciatus, quàm res erat. Itaque senatus, vt in rebus trepidis solet, dictatorem voluit. Aegrè id passi sunt tribuni militum duo, qui se ad id bellum satis idoneos duces putabant. C. Seruilius tamen inuitis collegis ex senatus sententia dictatorem dixit P. Cornelium Rutilum Cossum, à quo ipse magister equitum dictus est. Nihil ramen hoc bello memorabile gestum. Compulsis enim leui prœlio intra mœnia inimicis, agrisque Volscorum depopulatis, exercitum dictator reduxit, & se magistratu abdicauit. Liuius libro IIII.

Volsci & Aequi profligati.

Trib. plebis

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.

M. Genu-

M. Genucius. Cn. f. //. n. Auentinensis. Pater L. Genucij, qui primus consulatum in eam familiam intulit.

L. Iulius. * L. f. C. n. * Ruga. II. [L. Manilius. L. f. M. nepos.]
[L. Sicinius. L. f. C. n. Bellutus.] [C. Sicinius. L. f. C. n. Bellutus.]
. Trebius. //. f. //. nepos. II. K. Arinius. K. f. K. n. Longus. II.
[P. Decius. P. f. Q. n. Mus.] [L. Titinius. L. f. L. nepos.]
[Sextus Titinius. Sex. f. //. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. ///. //. //. f. //. n. //.
M. Mænius. //. f. //. nepos. C. Duilius. //. f. //. nepos.

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. ///. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. } P. Cornelij Dict. in Volsco, & Aequico.
//. //. //. f. //. n. //. }

Ap. Claudius. Ap. Ap. n. Crassus. L. Iulius. //. f. //. n. Iulus.
M. Pomponius. * M. f. * //. nepos. Cn. Genucius * Cn. f. * //. n. Auentinensis.

Consularis viri L. Genucij viderint patruus. M. Pomponius patre, ni fallor, tribunicio tribunus etiam militum e plebe postea creatus est.

ANNI. P. R. C. CCCXLVI.

Trib. mil. cos. potestate.

C. Valerius. L. f. Volusi N. POTITVS. VOLVSVS. II.
C. SERVILIVS. P. F. Q. N. AHALA. II.
L. Furius. L. f. Sp. n. MEDVLLINVS. TR. MIL.
N. FABIVS. Q. F. M. N. VIBVLANVS. II.

QVATVOR tribuni militum creati sunt, exclusis plebeijs, omnes patricij, atque iam functi eo honore, vt tradit Liuius. Attamen L. Medullinus non antea tribunus militum fuerat, quod monstrat fragmentum Capitolinum, sed bis antea Consul. Quapropter illi non est addendus numerus II. nam filius est L. Furij Medullini, qui ter tribunus militum fuit. Numerij prænomen tribuunt Fabio Capitolina fragmenta, & Diodorus libri XIII. principio. Incorrectè igitur Cn Fabius legitur in Liuio, qui C. Seruilium refectum continuato honore memorat, cùm ob alias virtutes, tum ob recentem fauorem, vnica moderatione partum.

In Volscis accepta clades expugnato ab hostibus Verruginis præsidio. Tarditate & negligentia senatus id accidisse tradit Liuius, quòd non maturè conscribi militem, & subsidium ferri curârit. *Verruginis præsidium à Volscis expugnatum.*

Trib. plebis

//. //. //. f. //. n. //. ///. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. ///. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. ///. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. ///. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. ///. //. //. f. //. n. //.
[L. Iunius. C. f. C. n. Bubulc. Brutus. II.] [P. Mucius. P. f. P. n. Scævula.]
[Q. Mucius. Q. f. P. n. Scævula.] [Voler. Publilius. Voler. f. Voler. n. Philo. II.]

Q. Pub-

Q. Publilius. //. f. //. n. Philo. III. [L. Cædicius. L. f. L. nepos. II.]
Sex. Sextius. N. f. //. n. [Q. Decius. P. f. Q. n. Mus.]
Sextinus. III.
[M. Manilius. M. f. M. nepos.] [C. Titinius. Sex. f. //. nepos.]

Aediles

//. * //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
* Sp. Icilius. * Sp. f. Sp. n. Ruga. Q. Silius. //. f. //. nepos.

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. } Tribunorum mil. in Volsco.
//. //. //. f. //. n. //. }

L. Atinius. K. f. K. n. Longus. L. Publilius. L. f. Voler. n. Philo. Vulscus.
Q. Sulpicius. Ser. f. Ser. n. Camerinus. Cornutus. Q. Seruilius. Q. f. P. n. Priscus. Fidenas.

Hic filius Q. Prisci Fidenaris iterum Dictatoris sexies tribunus militum factus est. Q. Sulpicius nepos Ser. Sulpicij decemviri fuisse nescitur ex Capitolinis marmoribus, in quibus sic descriptus est tribunus militū; vt & alij duo plebeij inter primos plebeios.

ANNI P. R. C. CCCXLVII.

Trib. mil. cos. potestate.

P. Cornelius. M. f. L. n. RUTILVS. COSSVS.
L. VALERIVS. L. F. F. N. POTITVS. II.
Cn. Cornelius. A. f. M. n. COSSVS. TR MIL.
N. FABIVS. M. F. Q. N. AMBVSTVS.

NOMINANTVR tribuni militum à Liuio & Diodoro, inter quos duo Cornelij Cossi P. & Cn. ille Dictator antea, & hic Consul fuerat; sed nescio quem Terentium Maximum pro eo collocet Diodorus Siculus. Fabio Ambusto restituendum prænomen Numerij, quod extat in fragmento Capitolino.

Veiens bellum ob superbum responsum legatis Romanis datum. Supendia militibus ex publico decreta primum.

Veientibus bellum indictum est, quod annos post decē captis Veijs à M. Camillo confectum. Volscorum agri vastati à Romanis tribus exercitibus, Anxur captum, & direptum est. Militibus ex publico primùm stipendium est decretum ex S. C. cùm ante Id tempus ex suo quisque militasset. Liuius in fine libri quarti. Diodorus libro XIIII. breuiter enim omnia complectitur.

Trib. plebis.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

P. Aelius. //. f. //. n. Pætus. P. Pupius. //. f. //. nepos.
Volero. Publilius. P. f. Voler. n. Philo. II. //. Trebius. //. f. //. nepos. III.
Cn. Genucius. * Cn. f. //. n. Auentinensis. M. Pomponius. * M. f. * //. nepos.

K. Atinius

K. Atinius. K. f. K. n. Longus. III. [C. Iunius. L. f. C. n. Brutus. Bubulcus.]

[M. Pompilius. M. f. M. nepos. II.] [C. Titius. C. f. //. nepos.]

Aedilcs

//. //. //. f. //. n. //. ·//. //. //. f. //. n. //.

*C. Icilius. *L. f. C. n. Ruga. [Q. Decius. Q. f. Q. n. Mus.]

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. ·//. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. } Trib. mil. in Volsco.
//. //. //. f. //. n. //. }

P. Mælius. Sp. f. C. n. Capitolinus. P. Mænius. //. f. //. nepos.

L. Iulius. L. f. Vopisci. n. Iulus. P. Licinius. P. f. //. n. Caluus.

P Licinij pater primus ex plebe non diu pòst factus est tribunus militum, nullis antè honoribus vsus, & exacta iam ætate. P. Mænius autem auus fuit C. Mænij consularis ac triumphalis, vt indicant marmora Capitolina, in quibus & alij duo reperiuntur sic nominati, quorum L. Iulius patrem habuit consularem ac magistrum equitum.

ANNI. P. R. C. CCCXLVIII.

Trib. mil. cos. potestate.

C. Iulius. L. f. Vopisci n. IVLVS. II.
M'. AEMILIVS. MAM. F. M. N. MAMERCINVS.
T. Quinctius. T. f. //. n. Capitolin. BAR. //.
L. FVRIVS. L. F. SP. N. MEDVLLINVS. II. TR. MIL.
Q. Quinctius. L. f. L. n. CINCINNATVS.
A. MANLIVS. A. F. CN. N. VULSO. CAPITOLIN.

HOc primùm anno sex tribuni militum creati sunt, ex quibus tres desiderantur in Diodoro, M'. Aemillus, L. Furius, Q. Quinctius. Liuius satis exactè enumerat omnes, sed errore forsan librariorum tertius esse dicitur hic L. Furij tribunatus, cum rectè secundus sit in tabulis Capitolinis.

Obsidere cœperunt eo anno Veientes. Liuius. Obsidio Veientum de malo incepit.

Trib. plebis

//. //. //. f. //. n. //. ·//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. ·//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. ·//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. ·//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. ·//. //. //. f. //. n. //.

C. Duilius. //. f. //. nepos. II. [M. Duilius. M. f. M. nepos. II.]
L. Titinius. //. f. //. nepos. L. Atinius. K. f. K. n. Longus.
L. Publilius. P. f. Voler. n. Philo. Vulscus. [C. Aelius. C. f. //. n. Pætus.]
[L. Cædicius. L. f. L. nepos. III.] [Cn. Pupius. //. f. //. nepos.]
[C. Popillius. C. f. //. nepos.] [C. Volumnius. C. f. //. n. Flamma. II.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. ·//. //. //. f. //. n. //.

*L. Icilius. *Sp. f. Sp. n. Ruga. M. Genucius. Cn. f. //. n. Auentinensis.

Quæsto-

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. } Trib. mil. in Veienti.

M. Metilius. * M. f. M. nepos.*
Sp. Furius. L. f. Sp. n. Medullinus.
P. Curatius. //. f. //. nepos.
L. Virginius. //. f. //. n. Tricostus Cælimontanus.

ANNI. P. R. C. CCCXLIX.

Trib. mil. cos. potestate.

P. Cornelius * M. f. M. n. * Malvginensis.
Sp. Nautivs. sp. f. sp. n. Rvtilvs. iii.
Cn. Cornelius. //. f. //. n. Cossvs. ii. Tr. mil.
C. Valerivs. L. f. vol. n. Potitvs. Volvsvs. iii.
K. Fabius. M. f. Q. n. Ambvstvs.
M'. Sergius. L. f. L. n. Fidenas.

Tertivs hic Sp. Nautij tribunatus est, vt monstrant fragmenta Capitolina, non secundus, vt est in Liuio. Bis enim antè tribunus militum fuit, & semel Consul. quemadmodum ex ijsdem fastorum tabulis colligi potest. Cæsonis prænomen addit Fabio, item Diodorus, & Manij, Sergio Fidenati, quapropter corrigenda sunt hæc prænomina in Liuio, sed quisnam τοῦτος λευκουλὸς pro Cn. Cornelio irrepserit in Diodori exemplaribus, ignoro.

Victoria de Volsc. Volsci prœlio victi sunt inter Ferentinum & Ecetram. Artena deinde obsessa, capta & diruta. Legionibus demum reductis Romana vis omnis Veios est conuersa. Liuius in fine libri quarti.

Trib. plebis

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

* Sp. * Icilius. * S. f. Sp. n. * Ruga. ii.
Volero. Publilius. P. f. Voler. n. Philo. iii.
P. Licinius. P. f. //. n. Caluus
P. Mælius. Sp. f. C. n. Capitolinus.
[M. Manilius. M. f. M. nepos. ii.]
P. Mænius. //. f. //. nepos.
[A. Trebius. //. f. //. nepos.]
[P. Silius. P. f. P. nepos.]
[C. Titinius Sex. f. //. nepos.]
[C. Aptonius. C. f. Cn. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
P. Aelius. //. f. //. n. Pætus. Cn. Genucius. * Cn. f. * //. n. Auentinensis.

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. } Trib. mil. in Volsco, & Veienti.

C. Luce-

C. Lucerius. //. f. //. nepos. M. Sulpicius. Q. f. //. n. Petícus.
M. Pòpillius. C. f. //. nepos. M. Genuclus. M. f. //. n. Auentinenſis.

Tres poſtremi patres fuêre conſularium C. Petici, M. Læhatis, & Cn Genucij, vt marmora monſtrant Capitolina. Lucerium tribunum plebis adfert Liuius.

ANNI. P. R. C. CCCL.

Trib. mil. cos. poteſtate.

M. Aemilius. Mam. f. M. n. Mamercin. II.
M. FVRIVS. //. f. //. n. FVSVS.
Ap. Claudius. Ap. f. Ap. n. Craſſus.
L. IVLIVS. //. f. //. n. IVLVS. TR MIL.
M. Quinctilius. //. f. //. n. VarUS.
L. VALERIVS. L. f. P. n. POTITVS. III.

DIScREPAT hîc à tabulis Capitolinis hiſtoria Liuiana, quæ octo tribunos militum, inſolito priùs numero, nobis exprimit, cenſores eius anni, quos monſtrant Capitolinæ tabulæ, tribunis adiungens: neſcio quó ſiam in hoc ſequatur auctores Liuius. Conſtabit enim paullo pòſt M. Camillum, & M. Poſtumium non tribunos militum, ſed cenſores tum fuiſſe. Ex Diodoro fanè Siculo ſex tribunorum vix nomina, nedum octo colligi poſſunt. Porrò M. Furius Fuſus, cuius nominis extant veſtigia in Capitolinis fragmentis, in Liuio penitus interijt, atque eius locum occupauit neſcio quis M. Poſtumius, nam duo enumerantur inter eius anni tribunos apud Liuium, poſterior Albini cognomine, prior erat Glareanus Regillenſem vocat, vt eos diſcerneret opinor; ſed eadem duo cognomina rectè vni cenſori M. Poſtumio adſcribunt marmora Capitolina, ex quibus item colligitur fratrem ipſum fuiſſe P. Poſtumij tribuni militum, qui ab exercitu ſuo lapidibus obrutus fuit. Ap. Claudius eſt filius Ap. Claudij tribuni militum anno CCCXXIX. & decemviri nepos, auctore Liuio. In L. verò Iulij prænomine congruit marmoribus Diodorus; ſed Liuius Marcum appellat inſueto Iulio genti prænomine. C. Iulij ter Conſulis filius exiſtimatur à quibuſdam.

Hiberna Romanorum extra prima.

Ad Veios obſidionem acriter continuârunt tribuni militum, hibernaq; etiam ſub pellibus coacto exercitu more Romanis antè inuſitato. Qua de cauſſa cùm tribuni plebis in Vrbe querelas in concionibus excitarent, prolixa & eloquenti oratione ab Ap. Claudio tribuno militum, qui ad præſidium Vrbis à collegis erat relictus, ijs eſt reſponſum, qua multitudinem omnem in ſuas traxit partes. Itaque quibus cenſus equeſter erat, & equi publici non erant aſſignati, ſuis equis vltrò ſe militaturos profeſſi ſunt. Quorum exemplum ſequuta eſt plebeia multitudo, quæ nomina inuitis tribunis plebis vltrò dare, pedeſtremque operam reip. extra ordinem pollicèri; affirmans ſi Veios duceretur, fore vt non niſi vrbe capta abſcederet. Actæ multitudini gratiæ, & voluntarijs ex S. C. ſtipendia ſunt decreta. & equiti certus numerus æris eſt aſſignatus. Tum primùm equis merere equites cœperunt, cum antea non ſtipendium, ſed equus daretur publicus. Hæc latiſſimè Liuius in principio libri quinti. Plutarchus in Camillo, Oroſius libro II. cap. XIX.

Equeſtris ordinis erga patriam pietas. Plebis erga patriam impietas.

Voluntarijs equis, peditiq; ſtipendia ex publico decreta. Equites equis primùm merere cœperunt.

Cens. M. Furius. //. f. //. n. Camillus. M. POSTVMIVS. L. F. A. N. ALBINVS. REGILLENSIS. I. f. XV.

Quamuis Liuius (vt non ſemel dixi) huius temporis cenſuras omnes ſilentio præterierit, & neſcio quos ſequutus Annales M. Furium Camillum, & M. Poſtumium tribunis militum adiungat, eos tamen cenſores hoc anno luſtrum Vrbis XVI. cõdidiſſe, ex fragmento faſtorum Capitolinorum haud dubiè cognoſcimus. Quibus etiam ſuffragatur non ſolùm Plutarchus, qui cenſuram Camilli ante alios ſuos magiſtratus omnes deſcribit, ſed etiam Valerius Maximus libro II. cap. IX. M. Camillum & M. Poſtumium in cenſura conjungens, referensq; eum Plutarcho eos primùm cenſores edicto populum Rom. ad matrimonia coegiſſe, & æra, pœnæ nomine, eos qui viduas ſpreuiſſent, & ad ſenectutem cœlibes peruenerant, deferre in ærarium iuſſiſſe. Vnde Lex illa quam libro III. inter alias ad cenſuræ munus pertinentes recitat Cicero: Cœlibes eſſe prohibento: Viduarum turbam verans, ciuitari præſertim frequentibus armis exhauriendæ pernicioſam. Plutarchus idem fere ſcribit, additque Camillum emolumento fuiſſe conſuluiſſéque plurimum reipublicæ, quòd orphanos, qui priùs immunes erant, ad tributa pendenda compulerit.

Ad matrimonia cenſore edicto premium conſtitutum populo Romano.

Trib.

Trib. plebis

//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.

Q. Silius. //. f. //. nepos. II.
L. Publilius. L. f. Voler. n. Philo. Vulscus. II.
M. Genucius. Cn. f. //. n. Auentinensis. II.
[C. Titius. C. f. //. nepos. II.]
[Cn. Apronius. Cn. f. Cn. nepos.]
L. Icilius * L. f. C. n. * Ruga. III.
M. Pomponius. * M. f. * //. nepos. II.
[M. Pompilius. M. f. M. nepos. III.]
[L. Titius. C. f. //. nepos.]
[M. Cædicius. M. f. M. nepos.]

Aediles

//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.

P. Pupius. //. f. //. nepos.
[Cn. Pupius. //. f. //. nepos.]

Quæstores vrbani

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.

Quæstores militares

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	} Trib. mil. in Veienti.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	}

[Sp. Veturius. * Sp. f. Sp. n. * Crass. Cicurinus.]
M. Acutius. //. f. //. nepos.
[Sp. Papirius. C. f. //. n. Crassus.]
M. Valerius. * M. f. M. n. * Maximus.

ANNI. P. R. C. CCCLI.

Trib. mil. cos. potestate.

C. Seruilius. P. f. Q. n. Ahala. III.
Q. SVLPICIVS. SER. F. SER. N. CAMERIN. CORNVTVS.
Q. Seruilius, Q. f. P. n. Priscus. Fidenas. TR. MIL.
A. MANLIVS. A. F. CN. N. VVLSO. CAPITOLIN. II.
L. Virginius. //. f. //. n. Tricostus Cælimontanus.
M'. SERGIVS. L. F. L. N. FIDENAS. II.
Hi, duo. coacti, abdicârunt.

CORRECTE satis habentur in Liuio tribunorum nomina, atque etiam in Diodoro, præterquam duorum M'. Sergij videlicet, & Q. Seruilij, quæ penitus abolita sunt, pro quibus mendosè leguntur Κλαύδιος Μάρκος ἄγκος. Q. Seruilium Q. Priſci bis Dictatoris filium existimo.

Anxuris præsidium amissum. Malè pugnatum ad Veios.

Anxuris præsidium a Volscis oppressum est. Capenetes & Falisci subsidio Veientibus venêre, cõtra quos malè pugnarum est ob tribunorum discordiam, & castra quibus M'. Sergius præerat, sunt amissa. Liuius libro v.

Trib. plebis

M'. Sergio & L. Virginio tribunis militum se in vincula duci iussuros palàm in senatu minati sunt; nisi abdicarent, & in auctoritate senatus essent. Liuius lib. v.

//. //. f.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

[L. Mænius. L. f. L. nepos.] *C. Icilius * L. f. C. n. Ruga. //.
L. Atinius. K. f. K. n. Longus. //. [A. Trebius. //. f. //. nepos.]
M. Popillius. C. f. //. nepos. P. Mælius. Sp. f. C. nepos. Capitolinus. ///.
[C. Silius. P. f. P. nepos.] [C. Mænius, C. f. L. nepos.]
[Sp. Antius. Sp. f. Sp. nepos.] [M. Antius. M. f. //. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[C. Popilius. C. f. C. nepos.] L. Titinius. //. f. //. nepos.

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. L. Virginij. } Trib. mil. in Veienti.
//. //. //. f. //. n. //. M'. Sergij. }
[L. Veturius. Sp. f. Sp. n. Crass. Cicurinus.] P. Cornelius. //. f. //. n. Scipio.
A. Postumius. * M. f. A. n. * Regillensis. C. Duilius. //. f. //. nepos.

ANNI. P. R. C. CCCLII.

Trib. mil. cos. potestate.

L. Valerius. L. f. P. n. Potitus. IIII.
L. IVLIVS. L. F. VOPISCI. N. IVLVS.
M. Furius. //. f. //. n. Camillus. TRIB. MIL.
M'. AIMILIVS. MAM. F. M. N. MAMARCINVS. III.
Cn. Cornelius. A. f. M. n. Cossus. II.
K. FABIVS. M. F. Q. N. AMBVSTVS. II.

RECTE satis & hi recensentur à Liuio, verùm alios sequutus Annales hunc secundum vult esse M. Camilli tribunatum, cùm primus sit nam ante censor, vt demonstrani, fuit, non tribunus militum. Aemilio Manij prænomen. & Fabio Cæsonis Diodorus & fasti Capitolini adscribunt; atque ita etiam hæc in Liuio restituenda sunt, & Fabio adiungendus numerus II. priorem enim tribunatum triennio antea gesserat, & An. Cossus quinquennio. In Diodoro Siculo numeri vbique desiderantur, & perperam quoque pro L. Valerio παῦλον σίξτον habemus. Kal. Octobris hi magistratum inierunt. anni enim superioris tribuni militum ob res bello malè gestas ex S. C. ante tempus abdicare iussi sunt. cùm alioquin in Idus vsque Decembres solemnem tunc incundis magistratibus diem tribunatum gerere debuissent, vt auctor est Liuius. Idus Decembres mutandis magistratibus solemnes.

† Multiplici bello distracti eo anno Romani M'. Aemilius, & K. Fabius ad Veios amissa recuperarunt; M. Furius in Falisciis, & Cn. Cornelius in Capenate agro prædas egerunt. L. Valetius Anxur obsedit. Tribuni plebis interim in Vrbe seditiones concitârunt haud leues ob tributi collationem. Liuius libro v.

Trib. plebis

C. Trebonius * C. f. L. n. * Asper. Patrocinium legis Treboniæ de non co-

optandis tribunis plebis, nominiae familiæ debitum susceptit, collegas qui patriciorum assĕclas cooptârant vehementer insectatus. Liuius.

C. Lucerius. //. f. //. nepos. M. Acutius. //. f. //. nepos.

*Tribunicia. lia subaudi, nō recte. Nam loquitur, de Trebonia lege, quæ de nō cooptandis tribunis ante plures annos erat lata. & non de lege sacrata, quâ primum tribuni creati. M'. Sergius & L. Virginius damnati.

Cooptati à collegis patriciorum opibus labefactandæ legis *Trebonia* caussa, cùm numerus tribunorum plebis comitijs explĕri non posset. Liuius v.

P. Curatius. //. f. //. nepos. M. Metilius. * M. f. M. nepos.

M. Minucius. * L. f. //. n. Augurinus. Collegas hi contra legem Treboniam cooptârunt patriciorum in gratiam: vtque Inuidiam plebis inde conflatam sibi auerterent, M'. Sergium, L. Virginium tribunos militum superioris anni, ob res eorum culpa ad Veios malè gestas, reos fecerunt, & denis milibus æris grauis populi suffragijs condemnârunt: Item leges agrarias promulgando, & impediendo delectus & tributa, vt proximis comitijs tribunus militum vnus de plebe crearetur, effecerunt. Liuius libro quinto.

//. //. * //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

*L. *Icilius Sp. f. Sp. n. Ruga. tt. P. Aelius. //. f. //. n. Pætus. tt.
M. Genucius. M. f. //. n. Auentinensis. tt. [C. Fulcinius. C. f. C. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
[P. Silius. P. f. P. nepos.] P. Licinius. P. f. //. n. Caluus.

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. M'. Aemilij. K. Fabij & Cn. Cornelij. } Trib. milit. in Veienti, Volsco, Capenati & Falisco.
//. //. //. f. //. n. //. L. Valerij. & M. Furij Camilli. }

L. Lucretius. //. f. //. n. Flauus. Ser. Sulpicius. //. f. //. n. Camerinus.

P. Cornelius. //. f. //. n. Cossus. P. Plautius. P. f. //. n. Proculus.

P. Plautius pater fuit C. Proculi qui in consulatu Hernicos deuicit, vt suo loco dicetur. Aliorum trium maiores magistratus postea reperies.

ANNI V. P. R. C. CCCLIII.

Trib. mil. cos. potestate. primi. de plebe.

P. Licinius. //. f. //. n. Caluus.
P. MAELIVS. SP. F. C. N. CAPITOLINVS.
P. Mænius. //. f. //. nepos. TR. MIL.
Sp. FVRIVS. L. F. SP. N. MEDVLLINVS.
L. Titinius. //. f. //. nepos.
L. Publilivs. L. F. VOLER. N. PHILO. VVLSCVS.

TRIBVNATVM eo anno (vt inquit Diodorus) inierunt P. Mælius, Sp. Mænius, L. Futius, & alij tres. Liuius omnes nominat hoc modo. Creatus vnus ex plebe vsurpandi iuris caussa P. Licinius Caluus: cæteri patricij P. Mælius, P. Titinius, P. Mænius, L. Furius Medullinus, L. Popillius Volscus. Et mitot Liuium hæc scribere; sed sæpe à Capitolinis fastis diuersus est. Constat enim ex plebeijs horum magistratibus, omnes præter solum Furium plebeios, non patricios fuisse; nisi imaginemur duplices earum gentium familias quasdam plebeias & quasdam patricias. Præter hos tamen ne exemplum quidem aliud, quod sciam, vel ipse Liuius, vel alius suggerit, quo patriciatus istarum familiarum probari posset. Cur autem primus & potissimus è plebe P. Licinius Caluus ad nouum tribunatus delibandum honorem sit assumptus, nullis antè honoribus vsus, verus tantùm

tantùm senator, & grauis iam ætate, varias refert causas Liuius, additque ipsum ita modestè hunc magistratum administrasse, vt in sequentem annum præter vnum patricium omnes plebei creati fuerint. Pro P. Mælio tamen quidam codices P. Manlium habent, & pro Menio Meneniumfi; sed cur Diodorum in his potiùs sequar, rationes, quas Sigonius in suis in Liuium annotationibus adduxit, faciunt. L. Titinius autem appellatur in secundo tribunatu tam in Liuio quàm in Diodoro, quorum auctorum consensus in causa est, vt hoc etiam loco prænomine eodem eum insigniuerim, licet in Liuio P. Titinius habeatur. In eodem auctore Furij Medullini prænomen falsum esse, fragmentum Capitolinum ostendit, primum videlicet eius tribunatum hunc esse, quandoquidem L. Furium bis antè tribunum habuerimus. Frattem igitur eius hunc esse cognoscimus ex eodem fragmento, cui idcirco aui prænomen addidimus. Duos enim fratres eodem prænomine vsos, non est verisimile. L. Publilium pro L. Popillio restitui debere in Liuio, cognomina Philo Vulscus, indicant, quæ in Capitolinis extant. Sæpiùs enim hæc attribuuntur Publilijs, & ounquam Popillijs.

Anxur in Volscis receptum. Annus gelida, & niuosa hieme insignis, vt Tiberis innauigabilis factus fuerit. Liuius libro v. Anxur receptum. Hiems aspera.

Trib. plebis

//.	//.	//.	C	//.	n.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.

P. Pupius. //. f. //. nepos. II. M. Genucius. Cn. f. //. n. Auentinensis. II.
[M. Pontificius. M. f. M. nepos.] [C. Pontificius. C. f. C. nepos.]
[L. Volscius. L. f. C. nepos.] [M. Sellius. M. f. M. nepos.]
[C. Mæcilius. M. f. M. nepos.] [C. Antius. Sp. f. Sp. nepos.]
[C. Numitorius. C. f. C. nepos.] [T. Statius. T. f. T. nepos.]

Aediles

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	///.	//.	//.	f.	//.	n.	//.

[L. Mænius. L. f. L. nepos.] [K. Atinius. K. f. K. n. Longus.]

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. ·//. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	}	Trib. mil. in Veienti, & Volsco.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	}	

[T. Menenius. T. f. T. n. Lanatus.] T. Sicinius. * L. f. L. n. Dentatus. *
[Sp. Mælius. Sp. f. //. nepos.] A. Virginius. * A. f. A. * nepos.

ANNI. P. R. C. CCCLIV.

Trib. mil. cos. potestate.

C. Duilius. //. f. //. nepos.
L. Atinivs. K. F. K. N. LONGVS.
Cn. Genucius. * Cn. f. //. n. Auentinensis.
M. Veturivs. TI. F. SP. N. CRASS. CICVRINVS. TR. MIL.
M. Pomponius * M. f. * //. nepos.
Volero Publilivs. P. F. VOLER. N. PHILO.

DVLCEDO, vt inquit Liuius, inuasit in hunc etiam annum tribunos militum plebeios creandi: vnus M. Veturius ex patricijs candidatis locum tenuit, plebeios alios centuriæ omnes ferè dixerunt. Sed admodum variè leguntur horum nomina in Liuio, vt diuersa conferenti exemplaria planè diuersorum annorum tribuni videantur. Nos autem fragmentis Capitolinis accommodauimus quos magis conuenire putauimus, Diodorum Liuio quàm maximè potuimus conciliantes. L. Atinius autem cum C. Duilio reperitur in Diodoro, in Liuij exemplaribus pro his leguntur L. Titinius, & L. Racilius Sed fortè restituendus ibi pro Racilio L. Atinius, plebeios enim omnes præter vnum Veturium vult fuisse Liuius, & idem L. Atilium Longum ex primis patricijs tribunum militum dicit fuisse. In M. Veturio & M. Pomponio conueniunt ijdem auctores; item in Cn. Genucio, qui cùm plebeius fuerit, ex Auentinensium potiùs, quàm Augurinorum fuisse familia suspicor. Cæterùm Volero Publilius in quibusdam Liuij exemplaribus omnino deest, in alijs Publius Volero malè vocatur. In Diodoro etiam extant vestigia eius nominis: habetur enim εὐαλέριος πόπλιος. Nominum sanè Romanorum obscuritas hos errores induxit. Volero autem prænomen esse Publiliorum monstrant non solùm Capitolini Fasti, sed etiam Valerius de prænominibus, qui & Voleronis Publilij meminit. Plebeiam verò esse hanc familiam potiùs quàm Meneniam (P. enim Menenium quædam Liuij referunt exemplaria) constat in primis ex eiusdem libro secundo, vbi Voleronis Publilij de plebe hominis audaciam narrat, cuius ductu plebs Consulis fasces fregit. Sed & ibi perperam P. Volero, vt & in Floro incorrectiùs, Valerius Nero appellatur.

Pestis, & lectisternium in Vrbe primum.

Pestis eo anno in Vrbe sæuijt, itaque ex libris Sibillinis lectisternium primum indictum in Vrbe à II. viris sacrorum, vt Liuius libro V. & D. Augustin. de Ciuitate Dei. lib. III. cap. XVII. Ad Veios feliciter pugnatum est contra Falisios, & Capenates. Vide Liuium libro quinto.

Trib. plebis

II.	II.	II. f.	II. n.	II.	II.	II.	II. f.	II. n.	II.
II.	II.	II. f.	II. n.	II.	II.	II.	II. f.	II. n.	II.
II.	II.	II. f.	II. n.	II.	II.	II.	II. f.	II. n.	II.
II.	II.	II. f.	II. n.	II.	II.	II.	II. f.	II. n.	II.
II.	II.	II. f.	II. n.	II.	II.	II.	II. f.	II. n.	II.

M. Acutius. II. f. II. nepos. II.
[L. Lucerius. II. f. II. nepos.]
[L. Statius. L. f. T. nepos.]
[C. Racilius. C. f. II. nepos.]
[M. Considius. M. f. M. nepos.]

P. Licinius. P. f. II. n. Caluus. II.
[C. Volscius. C. f. C. nepos.]
[M. Mæcilius. M. f. M. nepos.]
[M. Plætorius. M. f. M. nepos.]
[L. Allienius. A. f. II. nepos.]

Aediles

II.	II.	II. f.	II. n.	II.	II.	II.	II. f.	II. n.	II.

C. Trebonius. * C. f. L. n. * Asper. [Sp. Antius. Sp. f. Sp. nepos.]

Quæstores vrbani

II.	II.	II.	f.	II.	n.	II.	II.	II.	II.	f.	II.	n.	II.

Quæstores militares

II. II. II. f. II. n. II. } Trib. mil. in Veienti.
II. II. II. f. II. n. II. }

C. Aemilius. II. f. II. n. Mamercinus.
Q. Pomponius. II. f. II. nepos.
L. Papirius. II. f. II. n. Cursor.
L. Valerius. * L. f. L. n. * Poplicola.

A pedum pernicitate dictus Papirius Cursor, vt Io. Zonaras, & Liuius libro IX. sunt auctores, à quo familia promanauit amplissima. Et hic auus nobilissimi illius L. Cursoris quinquies Consulis, qui & bis Dictator fuit, cuius & tres egregios de Samnitibus triumphos adducemus, sicut & trium collegarum magistratus alios.

ANNI.

ANNI. P. R. C. CCCLV.

Trib. mil. cos potestate.

L. Valerius. L. f. P. n. Potitus. v.
L. Furius. L. F. SP. N. MEDVLLINVS. III.
M. Valerius * M. f. M. n. * Maximus.
M. Furius. //. f. //. n. Camillus. II. Trib. mil.
Q. Seruilius. Q. f. P. n. Priscus. Fidenas. II.
Q. Sulpicius. Ser. f. Ser. n. Camerinus Cornutus. II.

LABORATVM vehementer à patricijs, qui iam possessione summi imperij excidisse videbantur, vt tribunos militum ex suo haberent ordine. Ex composito autem præparati ad petendum clarissimi quique, quos præterire verecundia fuit. Igitur creari patricij omnes, cos satis emendatè nominat Liuius; Verùm hic secundus M. Camilli tribunatus, non tertius; quod etiam arguunt Liuiana quædam exemplaria, tamen contra Liuij ipsius historiam. Plutarchus item in vita Camilli, anno quo lacus Albanus inundauit, tribunum cum iterum fuisse asserit, & ex Capenati agro prædas ingentes egisse. Quæ prorsus huius anni historiæ conueniunt. In Diodoro duo nomina mendosè leguntur, Κλαύδιος οὔγων, Μάρκος ἄστιος, pro M. Valerio, & L. Furio.

Prodigia multa hoc anno vndequaque nunciata sunt, & imprimis lacus Albani inundatio nullis cælestibus aquis aucti mirabilis visa est. Eaque de re Romani missis legatis oraculum Delphicum consuluerunt, vt Liuius libro v. Meminit & Valerius Maximus lib. I. cap. VI. Ad Veios nihil memorabile actum, tota vis in populationibus fuit; duo summi Imperatores Potitus à Falerijs, Camillus, à Capena prædas ingentes egêre, nulla incolumi relicta re, cui ferro aut igni noceri posset. Liuius lib. v. *Albani lacus inundatio mira.*

Cens. //. //. //. f. //. n. //. //. //. //. //. f. //. n. //. Lustr. fec. XVII.

C. Valerius. L. f. Volusi. n. Potit. Volusus. M'. Aemilius. Mam. f. M. n. Mamercin⁹.

Hoc quasi tempore lustrum à censoribus conditum fuisse, Capitolinorum ordo fastorum insinuat; quamuis nullam hactenus apud auctores vel censorum, vel lustri huius mentionem inueniam. Suppleuimus tamen loca vacua patricijs, summo magistratu functis, qui ambo Consules & ter tribuni militum fuerant.

Trib. plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
Q. Silius. //. f. //. nepos. II. M. Metilius. M. f. M. nepos. II.
P. Curatius. //. f. //. nepos. II. [C. Plætorius. M. f. M. nepos.]
P. Plautius. P. f. //. n. Proculus. [C. Petillius. C. f. //. nepos.]
[Q. Pœtelius. Q. f. Q. n. Libo. Visolus.] C. Pœtelius. Q. f. //. n. Libo. Visolus.
[P. Publilius. P. f. P. n. Philo.] M. Popillius. C. f. //. nepos. II.

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
L. Icilius * Sp. f. Sp. n. Ruga. II. C. Lucerius. //. f. //. nepos.

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. L. Val. & M. Camilli tr. mil. in Falisco, & Capenati.

//. //. //. f. //. n. //. Trib. mil. in Veienti.

M. Cornelius. *M. f. M. n. * Maluginensis. [M'. Marcius. M'. f. M'. nepos.]

M. Aemilius. M'. f. Mam. n. Mamercinus. L. Fulvius. //. f. //. n. Curuus.

Hic annus L. Fulvij consularis, vt apparet ex Capitolinis; ille Mamercini consularis, ac ter tribuni militum filius videtur ex ratione temporum. Sic & M. Cornelius x. viri M. Maluginensis; M. Marcius autem nepos illius ædilis, qui primus frumentum populo in modios assibus distribuit, vt antè suo loco diximus ex Plinio.

ANNI. P. R. C. CCCLVI.

Trib. mil. cos. potestate.

L. Iulius. L. f. Vopisci n. Iulus. II.
L. Furius. L. f. Sp. n. Medullinus. IIII.
L. Sergius. L. f. C. n. Fidenas.
A. Postumius S. M. f. A. n. Albin. Regillensis. Trib. mil.
A. Manlius. A. f. Cn. n. Vulso Capitolinus. III.
P. Cornelius M. f. M. n. Maluginensis. II.
Vitio facti abdicârunt.

IN Diodoro tribunorum nomina duo prorsus mendosè leguntur, & alijs adiungendi sunt numeri. In Liuio vtcunque correcta sunt omnia, numeri dumtaxat apud L. Iulium, & P. Cornelium desiderantur. Et priores duo tribunatus, quos gessit A. Manlius, etiam requirunt vt ei addatur numerus. III.

Tarquinienses populati res oppressi. Albanus lacus ex oraculo Delphico emissus. & Latina feria mutatus.

Tarquinienses noui hostes exorti Romanorum agros depopulati sunt, quos præda onustos L. Iulius & A. Postumius tribuni militum voluntariorum manu profecti oppresserunt, prædamque recuperârunt. Legati ab Delphis reuersi lacum Albanum emittendum esse ex oraculo nunciârunt, & sacra patria Instauranda; atque ita breui victoriam de Veientibus posse sperari. Ex cuius oraculi ambagibus etiam intellectum fuit tribunos militum eius anni vitio creatos fuisse, atque idcirco Latinas ferias & sacrum in Albano monte non ritè concepisse. Itaque abdicare iussi sunt ex S C. reliquumque anni per interregna transactum. Interreges autem tres fuêre L. Valerius, Q. Seruilius, M. Furius Camillus. Liuius libro quinto.

Trib. plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

[L. Mænius. L. f. L. nepos. II.] P. Pupius. //. f. //. nepos. III.
M. Genucius. Cn. f. //. n. Auentinensis. IV. L. Lucerius. //. f. //. nepos. II.
[T. Metilius. T. f. M. nepos.] [M. Sellius. M. f. M. nepos. II.]
[L. Volscius. L. f. C. nepos. II.] [M. Volscius. M. f. M. n. Fictor.]
[M. Pontificius. M. f. M. nepos. II.] [C. Plautius. P. f. //. n. Proculus.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
M. Acutius. //. f. //. nepos. [C. Numitorius. C. f. C. nepos.]

Quæsto-

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. L. Iulij. A. Postumij trib. mil. in Tarquiniensi.
//. //. //. f. //. n. //. Trib. mil. ad Veios.
Sp. Postumius. * M. f. A. n. * Albin. Regillensis. Q. Sulpicius. //. f. //. n. Longus.
L. Valerius. L. f. L. n. Potitus. M. Aulius. //. f. //. n. Cerretanus.

Hic auus Q. Cerretani bis Cos. qui deinde magister equitum in prœlio occisus est.

ANNI. P. R. C. CCCLVII.

Trib. mil. cos. potestate.

P. Licinius. P. f. //. n. Caluus. L. Titinius. //. f. //. nepos. //.
L. Atinius. K. f. K. n. Longus. //. P. Mœnius. //. f. //. nepos. //. Trib. mil.
P. Mœlius. Sp. f. C. n. Capitolinus. //.
Cn. Genucius. //. f. //. n. Auentinensis. //. In prœlio occisus est.

COMITIA, interpellantibus tribunis plebis, nunquam desitum turbari, donec conuenisset plus, vt maior pars tribunorum militum ex plebe crearetur. Creati omnes ex plebe, & qui ante in eo magistratu fuerant; ex quibus P. Licinius senium excusans honore deprecato filium sibi subrogari petiit, quod datum roganti patri. Reliquos autem ex collegio eiusdem anni refici apparebat (inquit Liuius) Duos tamen non P. Licinij collegas, sed ex insequentis anni tribunis fuisse constat, L. Atilium quem Racilium mendosè produnt Liuiani codices, & Cn. Genucium, quos Diodorus & maior pars exemplariorum ipsius Liuij anno CCCLIV tribunos militum fuisse tradunt. Idem Diodorus nullibi discrepat in eorum nominibus, præterquam in P. Mœlio, quem Q. Manlium appellari video, etiam in exemplari manuscripto. Qui tribunus in Liuianis codicibus desideratur, præterquam à librarijs, indoctis quibus videbatur P. Mœnij nomen in hoc frustra repert. *Tribuni militum ex plebe.*

Volsci & Aequi missis legatis pacem imperârunt, magis vt tam diutino bello fessa ciuitas acquiesceret, quàm quòd digni viderentur. L. Titinius & Cn. Genucius tribuni militum magistratu inito profecti aduersus Falisços Capenatesque, dum bellum maiore animo gerunt quàm consilio, præcipitantur in insidias. Genucius temeritatem luens inter primores ante signa cecidit. Titinius cum reliquo exercitu euasit. Liuius lib. v. *Volsci & Aequi pacem petunt.* *Clades exercitus & Cn. Genucius in prœlio occisus.*

M. Furius. //. f. //. n. Camillus. Dict.
P. Cornelius. //. f. //. n. Scipio. Mag. eq.
Rei gerundæ caussa.

Rei malè in Falisciis gestæ nuncius cùm maiore tumultu Romam, & Veios esset perlatus, ingentem Vrbi & castris incussit terrorem, vt vix miles à fuga sit retentus; & in Vrbe ad muros concurreretur. Itaque vt in rebus trepidis solet, Dictator dictus est M. Furius Camillus; fatalis dux seruandæ patriæ, & ad excidium Veiorum. Is magistro equitum P. Cornelio Scipione dicto, & habito statim nouo delectu, acciisque Latinorum & Hernicorum auxilijs, ad bellum profectus est. Cum Falisciis & Capenatibus in Nepesino agro signa contulit, & hostes acie victos castris exuit. Inde maiore mole Veios adortus, inhibitis castellorum frequentia hostium excursionibus; Vrbem opere, & natura munitissimam, & opulentissimam per cuniculos, decimo, postquam oppugnari cœperat, anno cepit; & militibus, plebique Romanæ, quæ permittente senatu in cum finem in castra venerat, in prædam dedit. Hæc latissimè Liuius libro v. Plutarchus in vita Camilli; vt superuacuum sit pluribus ea repetere. Meminerunt etiam Diodorus Siculus libro XIIII. Florus, Zonaras, Eutropius, Orosius & Auctor de viris illustribus. *Falisci & Capenates pacem petunt.* *Veij per cuniculos capti & in prædam dati.*

Trib. plebis

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. in f.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

C. Trebonius. C. f. L. Asper. II. M. Acurius. //. f. //. nepos. III.
[P. Lucerius. // f. //. nepos.] M. Minucius. L. f. //. n. Augurinus. II.
[M. Decius. M. f. M. n. Mus.] [C. Terentius. C. f. C. n. Arsa.]
[Sp. Mælius. Sp. f. //. nepos.] [P. Lætorius. P. f. P. nepos.]
[M. Furius. M. f. //. nepos.] [L. Virginius. L. f. L. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[M. Considius. M. f. M. nepos.] [M. Plætorius. M. f. M. nepos.]

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. L. Titinij & Cn. Genucij trib. mil. in Falisco, & Capenati.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. Tribb. mil. ad Veios.

K. Fabius. M. f. *M. n. * Ambustus. Ser. Cornelius. *M. f. M. n. * Maluginensis.
* L. Cornelius. //. f. //. n. Lentulus. Agrip. Furius. * Agrip. f. Agrip. n. * Fusus.

Hic Lentulus pater L. Lentuli, qui legatus consularis bello Samnitico obsessus cum Consulibus ad Caudium fuit, x sententiam de sponsione cum hostibus faciendæ dixit: vt Liuius lib. IX. principio memorat. In qua sententia dicit patrem suum hunc à Gallis obsessum in Capitolio vnum non fuisse auctorem redimendæ auro à Gallis ciuitatis. Ex cuius itaque verbis colligimus hunc Lentulum tunc senatorem fuisse. K. Fabius. M. Fabij Pont. Max. filius erat, vnus ex tribus Fabijs patribus, qui paullo pòst bellum Gallicum concitarunt.

M. Furius. //. f. //. n. Camillus. anno. CCCLVII.
Dictator de Veientibus. //. //. //.

Triumphus Camilli curru equis albis quadrugo clarior quam gratior; quasi Ioui ipsi Solem imitatum esset. Iuno Regina Veios Romam transfert in Auentinum.

Captis, vt diximus, Veijs, senatus quatriduum supplicationes decreuit. Aduentus quoque Dictatoris, omnibus ordinibus obuiam effusis, celebrator fuit, & triumpho illius omnem consuetum modum excedente. Curru enim equis albis iuncto Vrbem inuectus est, quod parum ciuile visum, triumphusque eius (vt inquit Liuius) ob eam rem clarior, quàm gratior fuit. Idem scribit Plutarchus. Miniatum triumphasse Camillum refert ex Verrio Flacco Plinius lib. XXXIII. cap. VII. non secus ac Iupiter Capitolinus, decorumque statuæ miniari solent. Iunoni deinde Reginæ templum voti reus in Auentino faciendum locauit, & Matris Matutæ ædem refectam dedicauit. Atque his diuinis humanisque rebus gestis dictaturam deposuit. De hoc item triumpho Val. Max. lib. IV. cap. I. animi moderationem Camilli laudans, quòd secundam, vrbe à Gallis capta, dictaturam à ciuibus oblatam, exul accepisse noluisset, priusquam solemni iure de eo suo magistratu omnia Romæ acta fuisse comperisset. Magnificus (inquit) Camilli Veientanus triumphus, egregia Gallica victoria; sed ista cunctatio longè admirabilior. Meminerunt etiam triumphi huius Diodorus Siculus, & Auctor de viris illustribus.

ANNI. P. R. C. CCCLVIII.

Trib. mil. cos. potestate.

P. Cornelius. //. f. //. n. Cossus.
P. Cornelius. //. f. //. n. Scipio.
M. Valerius. *M. f. M. n. Maximus. II.
K. Fabius. M. f. Q. n. Ambustus. III. Trib. mil.
L. Furius.

L. Furius. L. f. Sp. n. Medullinus. v.
Q. Seruilius. Q. f. P. n. Priscus. Fidenas. III.

IN Diodoro Corneliorum prænomina & cognomina vel corrupta, vel omissa sunt. Legimus enim pro Publijs duobus, P. Ser. Cornelium Cossum, alioquin Liuianis tribunis satis respondet is auctor. At Corneliorum prænomina duplici P. P. notanda esse videntur in Liuianis exemplaribus, vt sint duo Publij. Cæsonis Fabij hic tertius est tribunatus, non secundus; vt in Liuio legitur mendosè; & ibidem restituendum prænomen, quod malè Caius habetur.

Falisco rum & Capenatium agri vastati sunt diuersis exercitibus, sed his petentibus pax data est, cùm Falisci solis bellum restabat. Seditiones interim in Vrbe vehementes excitârunt tribuni plebis, partem populi Rom. Veios transferre volentes; & ob decimarum prædæ Veientanæ exactionem, ex quibus donum Apollini Delphico deberi pronunciârunt Pontifices. Liuius, Diodorus, & Plutarchus in Camillo. *Capenatium pax data.*

Trib. plebis

T. Sicinius * L. f. L. n. Dentatus. * Rogationem promulgauit, vti senatus, equitum, plebisque pars dimidia Veios transferretur; duæque communes vnius reip. ciuitatis à populo Romano incolerentur. Rogationi maximo senatus studio intercessum fuit. Liuius lib. v. Plutarchus in Camillo.

A. Virginius * A. f. A. * nepos. Q. Pomponius. //. f. //. nepos.
Rogationi Siciniæ optimatum ex consilio intercesserunt. Liuius, & Plutarchus.

//.	//.	//. f.	//. n.	//.	//.	//. f.	//. n. //.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	//.	//. f.	//. n. //.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	//.	//. f.	//. n. //.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.			

L. Icilius * Sp. f. Sp n. Ruga. III.
L. Fuluius. //. f. //. n. Curuus.
[C. Lætorius. C. f. P. nepos.]
[L. Cædicius. L. f. M. nepos.]
C. Lucerius. //. f. //. nepos. II.
P. Pupius. //. f. //. nepos. IV.
P. Curatius. //. f. //. nepos. III.

Aediles

//.	//.	//. f.	//. n.	//.	//.	//. f.	//. n. //.

C. Pœtelius. Q. f. //. n. Libo. Visolus [Q. Pœtelius. Q. f. Q. n. Libo. Vlsolus.]

Quæstores vrbani

//.	//.	//. f.	//. n.	//.	//.	//. f.	//. n. //.

Quæstores militares

//.	//.	//. f.	//. n.	//.	P. P. Cossi. & Scipionis. trib. mil. in. Falisco.	
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	M. Valerij. & Q. Seruilij. trib. mil. in. Capenati.	

L. Marcius. C. f. n. Rutilus. Pater primi è plebe Dictatoris.
C. Fabius. M. f. * M. n. * Ambustus. M. Albinius. //. f. //. nepos.
C. Licinius. * P. f. * //. Caluus.
Frater, vt opinor P. Calui P. f. tribuni militum anno superiore. Horum omnium magistratus maiores alij recensebuntur.

ANNI. P. R. C. CCCLIX.

Trib. mil. cos. potestate.

M. Furius. //. f. //. n. Camillus. III.
L. Furius. L. f. Sp. n. Medullinus. VI.
C. Aimilius. //. f. //. n. Mamercinus. Trib. mil.
Sp. Postumius. * M. f. A. n. * Albinus. Regillensis.

P. Corne-

P. Cornelius. //. f. //. n. Scipio. II.
L. Valerius. * L. f. L. n. * Poplicola.

DIODORVS Siculus tres edit eius anni tribunos militum, M Furium, C. Aemilium, & tertij nomen omnino mendosè legitur Κάτλες ζήσες. Nos Liuium sequimur, L. Valerius nepos forsan fuit L. Poplicolæ qui x. viratum dissoluit in consulatu suo anno CCCIV.

Falisci exemplū singulare.

M. Camillus Faliscos obsedit, & in deditionem voluntariam postea cepit, ob insigne exemplum iustitiæ quod edidit in pædagogum proditorem liberorum Vrbis; quem nudatum, & vinctum pueris tradidit flagris ad Vrbem propellendum, Historiam diffuse Liuius, Plutarchus, & Auctor de viris illustribus. Val. Max. lib. VI. cap. v. Consulem appellat Camillum, & Iudimagistrum senatus decreto in Vrbem remissum fuisse narrat, incertum quósnam sequutus auctores; nam Plutarchus consulatum nunquam Camillum asserit attigisse. In Aequis eodem anno varia fortuna bellatum fuit. Ex S. C. item legati missi in Græciam sunt, qui * *craterem* auream ex Camilli voto decimarum prædæ Veientanæ nomine donum Apollini Delphico portarent. Qui in itinere à piratis Liparensibus cùm essent capti, virtute & auctoritate principis eorum Timasitheï sunt liberati. Qui legatorum nomen, donumque & deum cui mitteretur, & doni caussam • *intelligens*: Ennius ipse, multitudinem quoque, quæ semper fermè regenti est similis, religionis iustæ impleuit; adductosque in publicum hospitium legatos cum præsidio etiam nauium Delphos prosequutus Romam inde sospites restituit. Hæc Liuius, & Plutarchus item. Qui scribit octo talentorum pondere craterem aureum missum fuisse. Liuius autem craterem auream vocat duobus in locis, si modò correcti sunt codices. Sed mallem ex Nonio Marcello, craterram, legere; qui vas illud à cratera, vel cratere distinguit. A tqui Cicero craterram appellat vas illud sacrum Apollinis, quod cum eorum suo inter sidera translulit, vt habent fabulæ apud Hyginum, & Arati commentatorem. Versum verò Ciceronis Arati interpretis sic citat Nonius.

Craterem fuisse legimus

• Intelligens *desiderantur Liuij in exemplaribus, vti quod sequitur.*

In medioq; sinu fulgens craterra relucet.

Crater.

Ex quo nomen hoc ita restituendum esse videtur; libro de natura deorum II. quod idem Nonius etiam citat ex Naeuij Lycurgo, & Varrone de vita pop. Rom. lib. III.

Trib. plebis.

T. Sicinius * L. f. L. n. Dentatus. II. A. Virginius. * A. f. A. * nepos. II.
Q. Pomponius. //. f. //. nepos. II. Rogationis Siciniæ actionem cùm extrahi viderent tribuni plebis legislatores effecerunt, vt ipsi in annum sequentem reficerentur. Et patres hoc idem de intercessoribus legis annisi sunt. Itaque tribuni plebis magna ex parte ijdem refecti. Principio anni de lege nihil motum ob M. Camilli præsentiam, & postea differendo res elanguit. Anni exitu plebs continuare legislatoribus tribunatum, & patres reficere item intercessores saegerunt. Sed plus suis comitijs plebs valuit, atque intercessoribus repulsa data est. Quem dolorem vlti patres sunt S.C. facto, vt coss. in annum insequentem, inuisus plebi magistratus, crearentur Liuius lib. v.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.
[L. Icilius. L. f. L. n. Ruga.] Q. Stilius. //. f. //. nepos. III.
M. Genucius. Cn. f. //. n. Auentinensis. v. [L. Volumnius. L. f. L. n. Flamma.]
[C. Pompilius. C. f. C. nepos.] [L. Cædicius. L. f. M. nepos.]
[L. Mamilius. L. f. L. n. Vitulus.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
C. Trebonius. * C. f. L. n. * Asper. II. M. Minucius. * L. f. n. Augurinus. *

Quæstores vrbani

Ex S.C. cum Timasitheo Liparensium principe, quòd legatos Romanos à piratis liberasset, & cum præsidio nauium Delphos, atque inde Romam prosequutus esset, hospitio inito, dona ex publico dedêre. Liuius lib. v.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.

Quæsto-

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. M. Camilli. trib. mil. in Falisco.
Pecuniam in stipendium militum eius anni a Falisciis accepit. Liuius lib.v.
//. //. //. f. //. n. //. C.Aem.Iij.& Sp.Postumij.trib.mil.in Aequico.
L.Virginius. * L. f. L. n. * Tricostus. P. Cornelius. * P. f. P. n. Cossus. *
P. Cossi fortè filius,qui trib militum consulari potestate fuit anno CCCXXXVIII.
P. Cornelius. A. f. P. n. Cossus. Pater A Cossi Aruinæ Consulis anno CDX.vt indicant marmora Capitolina.
C. Marcius. * C. f. //. n. Rutilus. Patruus primi è plebe Dictatoris.

ANNI. P. R. C. CCCLX.

Consules.

L. Lucretius. //. f. //. n. Flauus. Ser. Sulpicius. //. f. //. n. Camerinus.

ANNVM post decimum quintum denuò ex S.C. consulare imperium est reuocatum, & creati duo Coss. quos rectè nominant Liuius & Cassiodorus. In Diodoro autem Ser. Sulpicij nomen mendosum est. In tabulis Græcis Flauus, & Camerinus habentur.

L. Lucretius Cos. Aequos, qui Vitelliam coloniam Rom. proditione cœperant, prœlio vicit. Lege Sicinia antiquata, Veientani agri septena iugera ex S. C. ciuibus agro carentibus in capita diuisa sunt. Atque eo munere delinita plebe nihil certatum est, quo minùs consularia comitia in annum sequentem haberentur. Lib. lib. v. *Aequi victi. Veientanum ager diuisus.*

Trib. plebis.

T. Sicinius L. f. L. n. Dentatus. III. Rogationis de transferenda Veios populi parte promulgator, quia nemo ex eo legio intercessurus erat, actionem eum suis renouauit. A. Virginium, Q. Pomponium tribunos plebis biennij superioris, quòd gratificantes patribus rogationi tribuniciæ intercessissent, die dicta plebiscito denis millibus æris condemnauit. Lex tamen eius annitentibus summopere, M. Camillo auctore, patribus, non est perlata. Liuius lib. v. *Duo tribuni plebis propter intercessionem damnati.*

//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

C. Lucerius. //. f. //. nepos. III.
P. Curatius. //. f. //. nepos. IV.
[L. Aelius. L. f. //. n. Pætus.]
[Sex. Pompilius. Sex. f. //. nepos.]
[M. Titinius. M. f. M. nepos.]
[C. Acutius. //. f. //. nepos.]
[C. Mænius. C. f. C. nepos.]
[M. Silius. M. f. M. nepos.]
[Sex. Manilius. Sex. f. Sex. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[T. Metilius. T. f. M. nepos.] [M. Decius. M. f. M. n. Mus.]

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. L. Lucretij cos. in Aequico.
//. //. //. f. //. n. //. Ser. Sulpicij cos. in * stipendiariis.
L. Aemilius. L. f. //. n. Mamercinus. C. Sextilius. //. f. //. nepos.
A. Manlius. A. f. A. n. Capitolinus. L. Postumius. * P. f. A. n. * Albin. Regillensis.

ANNI.

ANNI. P. R. C. CCCLXI.

Consules.

L. Valerius. L. f. L. n. Potitus. M. Manlius. A. f. A. n. Capitolinus.

Abdicârunt.

Cur Manlij Capitolini dicti.

L. Valerius filius vldetur L. Valerij quinquies tribuni militum. Collegam A. Manlium vocat Diodorus. Titum verò Dionysius Halicarnassæus lib. 1. de tempore Vrbis conditæ differens. Sed M. Manlium esse cum Cassiodoro testatur Liuius; addit enim, cui Capitolino postea fuit cognomẽ. A defenso scilicet Capitolio, cum anserum strepitu & clangore excitatus, Gallum ascendentem saxo Tarpeio deturbasset. Quo facinore auitum cognomen Capitolini multò præclarius reddidit: quod quidem multò prius in ea familia fuit, quia fortassis Manliæ gentis domus celeberrima in Capitolio steterit, quæ cum ipso ipse postea damnata interijt.

Ludi magni ex voto Camilli Dictatoris facti.

Bellum cum Aequis & Falisciensibus.

Fames atque pestis in Vrbe.

Interregnum.

Ludos magnos hi Consules fecêre, quos M. Camillus Dictator bello Vcienti vouerat, & ædes Iunonis Reginæ dedicarat est ab eodem Camillo vota. Bellum item in Algido gestum cum Aequis; & cum Vulsinensibus nouum bellum exortum. Fames & pestilentia in Vrbe & agro Rom. fuit. Consulibus demum morbo implicitis placuit per interregnum renouari auspicia. Itaque ex S.C se magistratu abdicârunt. Fuêre interreges M. Furius Camillus, P. Cornelius Scipio, L. Valerius Potitus, à quo tribuni militum in annu insequentem creati. Liuius libro v. Diodorus belli Aequici quoque meminit.

Cens. C. Iulius. L. f. Vopisci. n. Iulius. L. Papirius. //. f. //. n. Cursor.

In. mag. mort. est. in eius loc. f. est.
M. Cornelius Maluginensis.
Lustrum fecer. XVIII.

Clauum in aerum Censis C. Iulius mortuus, cui, quòd successor eius lustrum non fecerat, lustrum nouum fecisse dicitur.

Lustrum anno ante Vrbem à Gallis captam secundo conditum fuisse; Dionysius Hallicarnass. auctor est, qui suprascriptos Consules ex tabulis censorijs citat, cuius lustri meminit etiam Plinius, quo censa fuisse capitum liberorum CLXXX. milia DCCCC. scribit; atque tum temporis in tota Vrbe quo tantùm milia pondo auri reperta probat, libro XXXIII. cap. 1. Ex Liuio censorum nomina colligimus, qui hoc anno C. Iulium censorem decessisse dicit, & in demortui locum suffectum M. Cornelium. Sed postea religioni (inquit) fuit, quemquam mortuo censore sufficere, quòd eo lustro Roma a Gallis capta est. Et libro nono in censura Ap. Claudij Cæci, in oratione P. Sempronij tribuni plebis collegam C. Iulij nominat. Vrbs (inquit) eo lustro capta est, quo de mortuo collega C. Iulio censore, L. Papirius Cursor, ne abiret magistratu, M. Cornelium Maluginensem, collegam subrogauit Plutarchus in Camillo censorem ingrediente mense Iulio decessisse refert: atque id triste portentum, & magni mali indicium vrbi fuisse.

Trib. plebis

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Q. Silius. //. f. //. nepos. v. [K. Duilius. K. f. K. nepos.]
* L. Icilius. * Sp. f. Sp. n. Ruga. IIII. C. Licinius. * P. f. * //. n. Caluus.
[C. Titius. Sex. f. Sex. nepos.] [M. Cædicius. L. f. M. nepos.]
[C. Curatius. //. f. //. nepos.] [L. Virginius. L. f. A. nepos.]
[P. Furius. P. f. P. nepos.] [C. Lætorius. C. f. P. nepos. II.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[P. Lætorius. P. f. P. nepos.] L. Fuluius. //. f. //. n. Curuus.

Quæsto-

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. ///. //. //.° f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. L. Valerij
//. //. //. f. //. n. //. M. Manlij
} coss. in Aequico.

L. Iulius * C. f. L. n. *Iulus. L. Aquillius. //. f. //. n. Coruus.
T. Quinctius. T. f. L. n. Cincinnatus. T. Manlius. A. f. A. n. Capitolinus.

Hic frater M. Manlij Cos. qui postea de saxo deiectus est. Meminit Liuius lib. VI. L. Iulius poterit videri ex annorum intercuallo filius C. Iulij censoris hoc anno mortui, & T. Quinctius auo L. Quinctio triumphali agricolæ bisque Dictatore, & patre T. Quinctio bis Cos. ac bis tribuno militum natus.

L. Valerius. L. f. L. n. Potitus. anno CCCLXI.
cos. de Aequeis. //. //. //.

M. Manlius. A. f. A. n. Capitolinus. ann. CCCLXI.
cos. ouans de Aequeis. //. //. //.

Aequi in Algido priùs penè fusi, quàm manus conferrent, Valerio Consuli, quòd perseuerantior ezdendis in fuga hostibus fuit, triumphus; Manlio vt ouans Vrbem ingrederetur decretum est. Liuius libro V. Nos aliud de istis triumphis nihil reperimus.

ANNI. P. R. C. CCCLII.

Trib. mil. cos. potestate.

L. Lucretius. //. f. //. n. Flauus.
Ser. Sulpicius. //. f. //. n. Camerinus.
M. Aemilius.° M°. f. Mam. n.° Mamercinus. Trib. mil.
L. Furius. L. f. Sp. n. Medullinus. VII.
Agrip. Furius * Agrip. f. Agrip. n. * Fusus.
C. Aemilius. //. f. //. n. Mamercinus. II.

TRIBVNOS militum sex consulari potestate creatos ob eam causam scribit Liuius, vt copia magistratuum esset reip. si cui eorum incommoda valetudo fuisset, Kal. Quinctilibus magistratum occepere. At Diodorus Siculus tantùm quatuor enumerat, M. Aemilium & Agrippam Furium omittens. L. Lucretium & Ser. Sulpicium opinor Consules biennio antè fuisse.

Vulsinienses à L. Lucretio, & C. Aemilio tribunis prælio victi, & ad deditionem stipendio annuo imperato compulsi, quibus induciæ annorum viginti datæ sunt. Clusini à Gallis obsessi Romanorum per legatos auxilium petunt: mittuntur legati tres Fabij fratres, qui senatus populique Romani nomine cum Gallis agerent; ne Clusinos socios populi Rom. & amicos oppugnarent, Liuius, & Plutarchus latissimè.

Vulsinienses victi, mulctantur XX. annorum data.

Legati ad Gallos pro Clusinis ab ipsis missi tres Fabij fratres.

Trib. plebis.

L. Appuleius. //. f. //. nepos. M. Furio Camillo diem dixit ad populum, prædam Veientanam luiquè ab ipso diuisam aceusans. Camillus iniuriam non ferens sua sponte ante iudicij diem abijt in exilium. Igitur absens XV. milibus grauis æris ab irata plebe damnatur. Liulus libro V. Plutarchus in Camilli vita. Auctor de viris illustribus cap. XXIII. Val. Max. libro V. cap. III. Et vide fabulam Græcam Suidæ de hoc Camilli exilio, in voce Februarius.

M. Camillus inquè plebis multa damnatus in exilium abyt.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

C. Trebonius. *C. f. L. n. * Asper. III. [L. Hortensius. L. f. //. nepos.]

[C. Acutius. //. f. //. nepos. II.] [Q. Mælius. Q. f. Q. nepos.]
[Q. Romuleius. Q. f. Q. nepos.] [L. Rabuleius. C. f. C. nepos.]
[M. Terentius. M. f. M. n. Arſa.] [N. Otacilius. N. f. N. nepos.]
[Sp. Oppius. Sp. f. Sp. n. Cornicen.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
T. Sicinius. L. f. L. n. Dentatus. [L. Mamilius. L. f. L. n. Vitulus.]

Quæſtores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæſtores militares

//. //. //. f. //. n. //. L. Lucretij & C. Aemilij trib. mil. in Vulſinienſi.

Stipendium annuum Vulſinienſibus imperatum ex pacto accepit. Liuius v.

//. //. //. f. //. n. //. Ser. Sulpicij & Agrip. Furij trib. mil. in Salpinati.

L. Sicinius. * L. f. L. n. Dentatus. L. Lucretius * P. f. Hoſti. n. * Tricipitinus.
Ser. Sulpicius. //. f. //. n. Rufus. C. Sergius. * C. f. C. n. Fidenas.

ANNI. P. R. C. CCCLXIII.

Trib. mil. cos. poteſtate.

Q. Fabius. M. f. * M. n. * Ambuſtus.
K. Fabius. M. f. * M. n. * Ambuſtus.
C. Fabius. M. f. * M. n. * Ambuſtus. Trib. mil.
Q. Sulpicius. //. f. //. n. Longus.
Q. Seruilius. Q. f. P. n. Priſcus. Fidenas. IV.
Ser. Cornelius. M. f. //. n. Maluginenſis.

MENDOSE leguntur in Diodoro & in Liuio tribunorum nomina. Fabios fratres eſſe M. Ambuſti filios, qui legati pro Cluſinis ad Gallos miſſi fuerant, ex Liuio & Plutarcho clarum eſt. Q. Fabium appellant vnum, reliquorum duorum prænomina ex Diodori codice licet mendoſo, & fragmentis Capitolinis poſſunt colligi, Kæſonem alterum vocat Diodotus. Is idem putatur à quibuſdam qui ter antè tribunus fuerat, & M. f. Q. n appellatur in tabulis Capitolinis, cuius item frater Numerius tribunus in ijſdem tabulis reperitur. Quos Sigonius tamen patruos horum trium fratrum exiſtimat fuiſſe, cui & ego lubenter accedo; hos enim Liuius iuuenum is Romanæ nobiliſſimos appellat, vt antea ad ſummum magiſtratum ipſi peruenisſe non videantur. Q. Sulpicio vulgata Liuij exemplaria Publij prænomen apponunt; ſed Plutarchus, & Liuiani libri vetuſti, Macrobius Saturnalium libro I. ex Gellij Annalibus, & Caſſio Hemina; item A. Gellius libro V. cap. XVII. de Allienſi die ex Verrio Flacco ſcribentes, Q. Sulpicium appellant. Maluginenſes ex gente ſunt Cornelia non Seruilia. Errârunt igitur qui P. Seruilium Maluginenſem ſcripſere in Liuio; neque prænomen ſatis conuenit, nam Ser. Cornelium debere vocari partim ex Diodoro fit veriſimile, partim ex Capitolinis fragmentis, in quibus Ser. Cornelium Malugiuenſem ad ſeptimum vſque tribunatum peruenisſe videmus; id quod ex Liuio conſtare non poteſt, niſi & hunc annum illi attribuas.

Clades ad Alliam, & Roma capta. Capitolium obſeſſum.

Hoc anno fatali clade Romani à Gallis ad Alliam flumen XI. ab Vrbe lapide cæſi ſunt, Vrbs deinde capta, direpta, atque incenſa eſt præter Capitolium, quod iuuentus militaria occupauerat, atque munierat. Illudque aliquandiu obſeſſum ab hoſtibus, donec M. Camilli Dictatoris ductu & auſpicijs liberaretur. Hiſtoria latiſſimè à Liuio, Plutarcho, Diodoro, & alijs multis deſcribitur; ſed de anno Vrbis captæ eſt apud auctores controuerſia, quam & alij ſatis exactè excutiunt.

M. Furius.

M. Furius. //. f. //. n. Camillus. II. Dict.
L. Valerius. L. f. L. n. Potitus. Mag. eq.
Rei gerundæ causſa.

Dum Capitolium à Gallis obſideretur in Vrbe, Camillus Ardeates, apud quos exulabat, contra barbaros Gallos, qui in eorum agros vſque prædatum excurrebant, ad arma exciuit. Atque ijs prœlio fuſis ab exercitus Rom. reliquijs, quæ ex Allienſi prœlio Veios confluxerant, in Imperatorem electus, atque etiam Romæ in Capitolio ſeriatus decreto, & populi iuſſu lege curiata reuocatus ab exilio, Dictator abſens dictus eſt. Non tamen priùs ab Ardea diſcedere, licet vocatus ab exercitu, imperiúmve oblatum acceptare voluit, quàm Romæ omnia de ſuo magiſtratu, & poſtliminio, populi iuſſu ſolemniter acta fuiſſe comperiſſet. Liuius, Plutarchus, Val. Maximus libro quarto cap. 1. Zonaras, Florus, & alij.

M. Camillus abſente reo-, tarus Dictator iterum factus patriam Gallis ereptam liberat.

Trib. plebis

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	///.	//.	//.	f.	//. n. //.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	///.	//.	//.	f.	//. n. //.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	///.	//.	//.	f.	//. n. //.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	///.	//.	//.	f.	//. n. //.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	///.	//.	//.	f.	//. n. //.

Legem de tranſmigrando Veios renouârunt, vti populus Rom. relictis Romæ ruinis, Veios in Vrbem ædificijs integram ſedem transferret. Legem diſſuaſit M. Camillus Dictator, & grauiſſima oratione, vt antiquaretur, effecit. Liuius in fine v. libri.

L. Mareius. C. f. //. n. Rutilus.
[K. Duilius. K. f. K. nepos. II.]
[L. Pupius. //. f. //. nepos.]
[M. Appuleius. M. f. //. nepos.]
[M'. Otacilius. N. f. N. nepos.]
L. Icilius. * Sp. f. Sp. n. * Ruga. v.
[L. Aelius. L. f. //. n. Pætus. II.]
M. Albinius. //. f. //. nepos.
[C. Oppius. C. f. C. nepos.]
[M. Decius. M. f. M. n. Mus. II.]

Aediles

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	///.	//.	//.	f.	//. n. //.

C. Licinius. * P. f. //. n. Caluus.
[M. Titinius. M. f. M. nepos.]

Quæſtores vrbani

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	///.	//.	//.	f.	//. n. //.

Quæſtores militares

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	Fabiorum & Q. Sulpicij trib. mil.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	contra Gallos.

L. Menenius. * L. f. L. n. * Lanatus.
C. Cornelius. * Cn. f. //. n. Coſſus. *
L. Quinctius. * T. f. L. n. * Cincinnatus.
L. Antiſtius. * L. f. //. nepos.

Omnes poſtea tribuni militum Cos. por. facti ſunt.

M. Futius. //. f. //. n. Camillus. II. anno CCCLXIII.
Dict. //. de Galleis. //. //. //.

Septimus iam erat menſis quo adhuc Capitolinus obſidebatur exercitus, vt tandem fame neceſſitate coactus ſit paciſci eum hoſtibus. Mille pondo auri redimitur eorum teceſſus. Sed inter ipſas pactiones Camillus Dictator ſuperueniens cum exercitu auferri aurum de medio, & Gallos ſubmoueri, armaque expedire iuſſit, ferro non auro liberandam patriam dictitans. Gallos primùm tumultuario prœlio inter ipſas ſoli patrij ruinas vicit, Vrbe expulit, & fugientes deinde via Gabina ad octauum lapidem conſequutus, gra-

Septimus menſis Romanos pro Capitolium obſidebat.

Camillus triumphat.

tus, graniore prœlio cecidit, proſtranit, & caſtris exuit, vt ne nuncius quidem cladis ſit relictus. Dictator, recuperata ex hoſtibus patria, triumphans in Vrbem redijt, interque iocos militares Romulus, Parens patriæ, & Conditor Vrbis alter appellatus eſt, haud immeritò. Hæc diffusè. Liuius, Plutarchus, Diodorus & alij. Eutropius tertium hunc eius eſſe triumphum ſcribit, ſed errore librariorum ſuſpicor eſſe vitiatum eodicem.

Quinam Gallorum populi Italiam occuparint.

De Gallorum populis & origine multa Polybius, Liuius, Diodorus Siculus, Plutarchus in Camillo, & Appianus in Celtico. Ex quibus nos tantùm breuiter adducemus quibus hæc hiſtoria magis elucefcat. Tarquinij Priſci tempore Celticam Gallorum gentem, Bellouefo duce, per alpes Iulias via reperta, tranſiſſe in Italiam, dulcedine vini, & frugum pellectos, auctor eſt Liuius. Erat autem ex Celtica hominum ferociſſima natione multitudo ingens Biturigum, Heduorum, Aruernorum, aliorumque; quæ fuſis acie Tuſcis, ampliſſimam Italiæ partem occupans haud procul Ticino flumine conſedit, & Mediolanum condidit. Neque multùm poſteà & Cenomannorum manus, Elitouio duce, tranſgreſſa, Lebuis Liguribus eiectis, vbi nunc Brixia, & Verona vrbes ſunt, regionem occupauit. Poſt hos Saluij circa Ticinum amnem nacti ſunt ſedem. Deinde Boij & Lingones Pœninas alpes ſuperârunt, & Pado ratibus traiecto, Etruſcis & Vmbris expulſis, agros intra Apenninum aequiſiuerunt. Vlterius progreſſi Senones Galli recentiſſimi (vt Liuius ait) aduenarum ad Aeſim, Rubiconem, & Aterni fluminis oſtia, vbi nunc Senogallia eſt, fines obtinuerunt. Quam genrem denique Cluſium & Romam eo anno veniſſe Liuij atque aliorum omnium opinione receptum eſt. Sed exactius hæc apud Sigonium de iure Italiæ ſtudioſus diſcere poterit.

Mediolanum à quibus conditum.

ANNI P. R. C. CCCLXIV.

Dictator & Mag. equitum.

M. Furius. M. f. M. n. Camillus. Dict.
L. Valerius. L. f. L. n. Potitus. Mag. eq.
Reip. conſtituendæ, & ſeditionis impediundæ cauſſa

Hoc anno magiſtratum ex S. C. continuârunt.

Camillo dictatura continuatur.

OBSECRANTE ſenatu, ne remp. primùm reſurgentem in tam dubio relinqueret ſtatu (plebis enim pars maxima, tranſmigrare Veios ex Vrbis ruinis, per ſeditiones moliebatur) dictaturam per annum continuault M. Camillus, vt Liuius, & Plutarchus auctores ſunt. Nullos igitur militum tribunos hic annus habuiſſe videtur, nec alia in hunc facta comitia fuiſſe, præter tribunorum plebis ex lege Duilia, cæterorumque minorum magiſtratuum. Cæterùm Camillus Dictator in primis Vrbem luſtrauit templis omnibus expiatis, quòd ea hoſtes poſſediſſent. Famæ, vel Aio Locutio, fanum in via Noua fieri iuſſit, quo loco antea vox à M. Cædicio audita erat Gallos aduentare. Ludos Capitolinos Ioui inſtituit, nouo ad hoc, ex ijs qui in Capitolio, atque atee habitarent, collegio creato: quòd ſedem ſuam Iupiter in re trepida tutatus eſſet. Seruatam denique bello patriam, rurſum in pace nihilominus ſeruauit, Romanum populum transferre ſedem grauiſſima oratione diſſuadens; & ſumma auctoritate prohibens, tribunis agitantibus plebem diu multumque aſſiduis concionibus, vt, relictis vibis Romæ ruinis, Veios tranſmigraret. Hæc à M. Camillo Dictatore tunc ſunt geſta, quæ latius in fine libri quinti, & principio ſexti Liuius, & Plutarchus in eius vita explicant. Cæterùm Marliani argumentis, quibus probare conatur hunc annum dictaturæ Camilli minimè interſerendum eſſe, hic breuiter, ne tibi lector ſucum faciant, reſpondebo. Plutarchum & Liuium auctores habemus, Camillo non permiſſum fuiſſe à ſenatu, niſi anno tranſacto, dictatura ſe abdicare. Addit Plutarchus, metu ſeditionis plebeiæ hoc factum fuiſſe, contra leges, quæ ſex menſium tempus alijs Dictatoribus præſcribebant. Verba Plutarchi ſubſcribam, ἐπ τούτου (inquit) φοβηθέντα τὸν δήμον ἡ βουλὴ, τὸν μὲν Κάμιλλον οὐκ εἶναι σι βουλόμενον ὑποθέσθαι τινὶ ἀρχὴ ἐπὶς ἐνιαυτῷ, καίπερ ἐξ μηνὸς οὐδαμῶς ἐφαλλόντος ἐτέρου διατάκτορος. Plutarchi hanc auctoritatem præterit Marlianus: verba autem Liuij ferè idem dicentis, intelligenda vult eſſe de tribunorum anno, non Dictaturæ Camilli: quodque ſimul cum ipſis ante huius anni Kalend. Quinctiles magiſtratu abierit, neque anno

Veios vel Aij Locutio fanum.

Ludi Capitolini inſtituti.

Ratio tribunorum de tranſmigrãdo Veios per Camillum euincta.

Cur hic annus per Camilli dictaturã tranſactus ſit ſupponendus.

int. gro

integro in dictatura permanserit, multis contendit. In primis nō attinet in hac annua Camilli dictatura dictatorem III. ipsum notare, quandoquidem constat in secunda continuatum fuisse, neque abdicare permissum. Frustra igitur exemplo vtitur L. Papirij Cursoris, qui post primam dictaturam, in qua etiam per annum sine Coss. continuatus fuerat, multis annis interpositis Dictator iterum sine Coss est factus, & non continuatus; atque idcirco rectè ei numerus II. adiungitur eo loco in tabulis Capitolinis; quod minimè in priore dictatura necessarium fuerat, quę ipsi per annum sequentem, vt dixi, tunc continuabatur. Ex Liuij deinde verbis docet tribunos militum eodem anno, quo Dictator factus est Camillus, permansisse in magistratu suo tempore, cui sententiæ non refragor. Non enim creato Dictatore abdicare cogebantur alij magistratus, sed plenum illud imperij ius dumtaxat amittebant, testante idipsum Dictatore Camillo apud Liuium, & pactionem cum Gallis à tribuno militum Q. Sulpicio factam rescindente, cùm palàm negaret eam pactionem ratam esse, quæ posteaquam ipse Dictator creatus esset, iniussu suo ab inferioris iuris magistratu esset facta. Itaque cæteri magistratus permanebant quidem, sed aduersus iussa Dictatoris, nempe maximi magistratus, nil poterant, cùm eorum acta, si videretur, irrita faceret. Equidem ex Liuij istis verbis nihil aliud colligo, quàm permanente in dictatura Camillo tribunos militum, anno exacto, ante Kal. Quinctiles huius anni CCCLXIV. magistratu abijsse non habitis comitijs nouorum tribunorum militum, qui post ipsos inirent; quandoquidem comitia in insequentem annum tribunos habere, quorum in magistratu Vrbs capta esset, non placuit. Abdicasse etiam Camillum deinde circa Kal. Februarias sequentes finito suæ dictaturæ anno. Itaque rep. tunc ad interreges deuoluta, demum ab ipso Camillo interrege nouos tribunos militum in annum sequētem CCCLXV. creatos, qui ex interregno magistratum inirent. Porrò debuisset (inquit) Dictator habere comitia, si solus temp. eo anno post tribunos militum administrasset. Et sanè debuisset, si tam comitiorum, quàm rei gerundæ caussa creatus fuisset. Quinimò non facilè inuenies in Annalibus, lector, Dictatorem rei gerundæ tantùm caussa creatum habuisse simul comitia; inuenies tamen eodem anno duos fuisse Dictatores, rei gerundæ vnum, & comitiorum caussa alterum; velut anno, qui cladem Cannensem præcessit, contigit. Atqui feriarum Latinarum, Comitiorumque simul caussa creatum Dictatorem ex fastis Capitolinis constat, etiam rei gerundæ, & seditionis sedandæ caussa. Verùm an rei gerundæ, & comitiorum simul caussa vnus vnquam Dictator dictus fuerit, non reperio. Nam alia ad res bellicas feliciter obeundas, seditionésve per vim compescendas, quàm ad ciuilem administrationem, requirebantur auspicia. Verisimile est igitur Camillum, qui rei gerundæ tantùm caussa dictus, & ad seditionem, summi imperij potestate, si opus foret, sedandam continuatus erat, rebus compositis, & transacto dictaturæ suæ anno abdicasse ante solemne habendorum comitiorum tempus; & idcirco rem ad interregnum venisse, quemadmodum suprà declaraui. Denique non adeò me mouent Liuij verba alia, quæ Marlianus adducit, dicentis magistratuum cura priuatorumque diligentia breui spacio Vrbem restauratam, & intra annum nouam stetisse; sed videndum à quo tempore hic annus numerari debeat, an Vrbis captæ; an, quod credo potiùs, à tempore quo communi studio, republica impensas adiuuante, Vrbs promiscuè ædificari cœpit: nempe post legem de transmigrando Veios sublatam, de qua diu multumque post Gallos exactos sub Dictatore Camillo concertatum fuit. Immo, quid obstat, quo minus ab eo tempore, de quo loquitur Liuius, numerari is annus possit, quo Veijs reuocari S. C. ciues, qui eò sua sponte, & ædificandi Romæ pigritia se contulerant, & ad ædificandum compulsi sunt. Tum Roma (vt ait Li-
" uius) frequentia crescere, & tota simul ædificijs surgere, & rep. impensas adiuuante, & ædi-
" libus velut publicum exigentibus opus, & ipsis priuatis festinantibus ad effectum operis.
" Intraque annum noua Vrbs stetit. Sed hæc ad Marliani argumenta satis, quibus imperi-
" tiorum dumtaxat caussa, ne fallantur, respondi.

Dictatori magistratus alij parere cogebantur.

Roma restituta.

Trib. plebis

C. Marcius * C. f. * ‖. n. Rutilus. Q. Fabio Ambusto tribuno militum anni superioris, vt primùm magistratu abijt, diem ad populum dixit, ac maiestatis reum fecit; quòd legatus in Gallos, ad quos missus erat orator, contra ius gentium pugnasset. Cui iudicio eum mors adeò opportuna, vt voluntariam magna pars populi crederet, subtraxit. Liuius libri VI. principio.

Q. Fabius Ambustus reus mortuus.

‖.	‖.	‖. f.	‖. n.	‖.	‖.	‖.	‖. f.	‖. n.	‖.
‖.	‖.	‖. f.	‖. n.	‖.	‖.	‖.	‖. f.	‖. n.	‖.
‖.	‖.	‖. f.	‖. n.	‖.	‖.	‖.	‖. f.	‖. n.	‖.

//. //. //. f. //. n. //. ///. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

[L. Hortensius. L.f. //. nepos. II.] C. Sextilius. //. f. //. nepos.
[C. Claudius. C.f.C. n. Cicero.] [M'. Pomponius. M'. f. M'. nepos.]
L. Fuluius. //. f. //. n. Curuus. II. [C. Iunius. C. f. C. n. Bubuleus. Brutus]
[L. Marcius. L. f. L. nepos.] [Q. Petillius. Q. f. //. nepos.]
[C. Appuleius. C. f. //. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. ///. //. //. f. //. n. //.
L. Appuleius. //. f. //. nepos. [L. Virginius. L. f. A. nepos.]

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. ///. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. } M. Camilli dict. in * stipendiariis.*

P. Valerius. L. f. L. n. Poplicola. T. Quinctius. * T. f. T. n. * Capitolinus. Potitus.
L. Quinctius. * T. f. T. n. * Capitolinus. L. Horatius. //. f. //. n. Puluillus.
Maiores horum magistratus succedent ordine suo.

ANNI. P. R. C. CCCLXV.

Trib. mil. cos. potestate.

L. Valerius. L. f. L. n. Poplicola. II.
L. Virginius. * L. f. L. n * Tricostus.
P. Cornelius. * P. f. P. n. Cossus. *
A. Manlius. A. f. A. n. Capitolinus. Trib. mil.
L. Aemilius. L. f. //. n. Mamercinus.
L. Postumius. * P. f. A. n. * Albinus. Regillensis.

NOMINANTVR hi tribuni à Diodoro, & Liuio: è quibus A. Manlius frater M. Manlij est, qui Capitolium defendit, L. Mamercinus ad quintum postea tribunatum, & ad secundum consulatum peruenit. Hunc patrem existimo L. Aemilij Mamercini Priuernatis, qui L. f. L. n. in tabulis Capitolinis scribitur. L. Postumius videtur filius. P. Postumij, qui ab exercitu suo occisus fuit. Is perperam A. Postumius appellatur in Macrobio Saturnalium primo, à quo recitantur obiter tribunorum quatuor nomina, ex Gellij Annalibus, & Cassio Hemina; vbi restituendus pro Virgilio, Virginius, & pro Cœlio Cornelius. L. Virginium enim & P. Cornelium appellant Liuius & Diodorus, sed cognomen Cornelij nusquam apùd auctores exprimitur. P. Cossi filium suspicor fuisse, qui anno CCCXXXIIX. trib. militum fuerat.

Post secundam Camilli dictaturam, ex interregno, magistratum hi tribuni extemplò inierunt. In primis fœderum, ac legum regiarum, & decemuiralium tabulas, quæ Vrbis clade pericrant, conquiri & reparari iusserunt. De diebus etiam religiosis, vel atris senatum consuluerunt, notatiúque, ex auctoritate collegij pontificum, dies cladibus Romanis infames; quibus quicquam diuinæ vel humanæ rei constituere nefas postea fuit habitum; vt latiùs memorat Liuius, Plutarchus, Gellius libro V. cap. XVII. ex Verrio Flacco. Macrobius loco suprà memorato, sed apud hunc annus Vrbis condiræ adiunctus, est corrigendus. Eo anno in ciuitatem accepti, qui Veientium, Capenatiumque, ac Falisco rum per superiora bella transfugerant ad Romanos, agerque ijs assignatus est. Reuocati quoque in Vrbem S. C. ci-

Fœderum et legum tabulæ reparatæ.
Dies cladibus insignes notati.
Transfugæ in ciuitatem accepti.

S.C. ciues, qui Veios, occupatis ibi vacuis tectis, ædificandi pigritia se contulerant. Et primò fremitus fuit aspernantium imperium, dies deinde præstituta, capitalisque pœna, ex ferocibus obedientes fecit. Liuius libro vi. Remoti S.C. ciues Rom. in urbem.

M. Furius. //. f. //. n. Camillus. iii. Dict.
C. Seruilius. //. f. P. n. Ahala. Mag. eq.
Rei gerundæ causſa.

Non diu grauiter affectæ ciuitati quietem dedêre Romani nominis hostes. Volsci arma ceperunt ad extinguendas Vrbis reliquias. Omnes Etruriæ populi ad fanum Voltumnæ coniurârunt. Latini quoque, & Hernici ad defectionem spectabant. Itaque cùm tanti vndique terrores circumstarent, placuit ad solitum dictatoriæ potestatis remedium recurrere. Qua omnium consensu insignitus M. Furius Camilius iam iii. vt eiusdem auspicijs defenderetur resp. cuius recuperata esset. Is assumpto sibi magistro equitum C. Seruilio Ahala, dcfectu habito, iustitioque indicto, primùm in Volscos profectus, non procul Lanuuio castra hostium oppugnare est adortus, quibus per incendia non magno negocio potitus est. Volscum deinde agrum cùm impunè depopularetur, ad deditionem hostes compulit. Aequos postea aggressus, & ipsos bellum molientes, ipsorum exercitu ad Volas oppresso, castra & vrbem primo impetu cepit. Hinc aduersus Etruscos Sutrium oppugnantes exercitum duxit: Quam vrbem cùm illi ante aduentum Dictatoris per deditionem accepissent, & vrbe excedere iussis Sutrinis, ad prædam conuersi fuissent; à Camillo cum exercitu sùperueniente, in ipsa vrbe, inter deprædandum partim capti, partim cæsi sunt. Sutrinis itaque reddita patria integra adhuc ab omni clade belli, qua per conditiones excesserant. Auctores Liuius, & Plutarchus latissimè hæc enarrant. Veij bellorum mater. Volscorum castra capta. Volsci subacti se dedderunt. Aequi victi, & Vola capta. Sutrium bis quo die captũ, ac Sutrium relatum.

Trib. plebis

//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.

C. Trebonius * C. f. L. n. * Asper. tv. [C. Acutius. //. f. //. nepos. iii.]

[L. Aelius. L. f. //. n. Pætus. iii.] [Q. Hortensius. L. f. //. nepos.]
[C. Otacilius. N. f. N. nepos.] [N. Otacilius. N. f. N. nepos. ii.]
[M. Appuleius. M. f. //. nepos. ii.] [L. Allienius. L. f. L. nepos.]

L. Albinius * L. f. L. * nepos. Ille fortassis de plebe qui plaustro suo fugiens vrbe à Gallis capta Vestales & sacra recepit, ac Cæte perduxit. Qua de causa ex S. C. cum Cæretibus anno superiore hospitium publicè factum est, vt Liuius libro vi. & Val. Max. libro primo. L. Albinij pietas. Cum Cæretibus hospitium publicè factũ.

[Q. Considius. Q. f. Q. nepos.]

Aediles

Ex S. C. in vrbe ædificantium opera & publica & priuata curârunt, exegeruntque, tegula priuatis publicè præbita; & saxi, mareriæque cædendæ, ex publico vnde quis vellet, iure dato. Liuius in fine v. & vi. principio. Roma restaurata.

//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.

M. Albinius. //. f. //. nepos. L. Marcius. C. f. //. n. Rutilus.

Quæstores vrbani

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.

Quæstores militares

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	M. Camilli dict. in Volsco, Aequico,
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	& Etruria.

C. Fabius. //. f. //. n. Dorso. Qui iuuenis obsesso Capitolio per media Gallorum castra, cinctu Gabino sacra gerens, attonitis hostibus ob eius audaciam, penetrauit in Quirinalem, sacra statuta Fabiæ gentis ibidem facturus: omnibusq; deinde solemniter peractis C. Fabij pietas.

peractis, demùd saluus eadem via ad suos in Capitolium reuersus est. vt Liuius libro v. & Val. Max. libro primo, cap. primo memoriæ produnt: An hinc Dorsonum cognomen, quòd sacra dorso per hostium castra portârit, videat studiosus; nam eius cognominis & consulares postea reperiuntur in Fabia gente.

C. Papirius. //. f. //. n. Crassus. M. Trebonius. //. f. //. n. Flauus.
[C. Apronius. C. f. C. nepos.]

M. Furius. //. f. //. n. Camillus III. dict. III. ann. CCCLXV.
de Volscis, Aequeis, & Etruscis. //. //. //.

Matronis Romanis auri pretium quod in obsidione Capitolij contulerant, redditum ex manubijs.

Rebus benè gestis Dictator tertiùm triumphans in Vrbem redijt, longè plurimos Etruscorum captiuos ante currum ducens. Quibus sub hasta venundatis, tantum æris redactum est, vt matronis pretium sit persolutum, quod in obsidione Gallorum vlrò contulerant; & ex eo quod supererat, tres pateras aureas suo nomine inscriptas in Capitolini Iouis cella ipse dedicârit. Hæc abundè Liuius libro VI. Plutarchus in Camillo. Diodorus Siculus in fine lib. XIII. Attingunt & historiam Orosius libro III. cap. III. & Eutropius in principio lib. II. quo loco Camillum tres simul triumphos egisse dicit; sed intelligendus tertius hic eius de tribus populis triumphus.

ANNI. P. R. C. CCCLXVI.

Trib. mil. cos. potestate.

T. Quinctius. T. f. L. n. Cincinnatus.
Q. Seruilius. Q. f. P. n. Priscus. Fidenas. V.
L. Iulius. * C. f. L. n. * Iulus.
L. Aquillius. //. f. //. n. Coruus. Trib. mil.
L. Lucretius. * P. f. Hosti. n. * Tricipitinus.
Ser. Sulpicius. //. f. //. n. Rufus.

ENVMERANTVR à Liuio & Diodoro tribunorum nomina; Verùm numerus, quintum, reiterati honoris apud Seruilium Fidenatem in plerisque Liuij exemplaribus librariorum negligentia prænomen est factum subsequentis tribuni L. Iulij. Legitur enim mendosè Q. Iulius Tullus. In Diodoro rectiùs L. Iulius appellatur, sed Seruilij prænomen mendosè Lucius, nec minùs Sulpicij Seruilius habetur. In cognominibus item non desunt errores, quos studiosus lector conferendo corrigere poterit. T. Quinctius, T. Quinctij Penni bis Consulis, ac tribuni militum filius, ac nepos L. Cincinnati, quem ab aratro ad dictaturam vocatum diximus. L. Lucretius autem P. Lucretij bis tribuni militum filius videtur.

Capitolium Romæ quadrato saxo substructum.

Aequorum agri vastati sunt, Tarquinienses subacti, Contenebra & Cortuosa oppidis vi captis, atque incensis. Capitolium Romæ quadrato saxo substructum, & Vrbs passim restaurata est frequentibus ædificijs. Liuius lib. VI.

Trib. plebis

//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.

De agro Pomptino plebi diuidundo frustra in concionibus agere cœperunt. Liuius.

[M. Titinius. M. f. M. nepos. II.] [C. Appuleius. C. f. //. nepos. II.]
[Cn. Appuleius. Cn. f. Cn. n. Pansa.] C. Sextilius. //. f. //. nepos. II.
[L. Sextius. L. f. //. nepos.] [M. Iuuentius. M. f. M. nepos.]
C. Licinius. * P. f. * //. n. Caluus. II. [L. Fulcinius. L. f. L. nepos.]
[L. Numitorius. P. f. P. nepos.] [T. Roscius. T. f. L. nepos.]

Aediles

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

[L. Hortensius. L. f. //. nepos.] [C. Oppius. C. f. C. nepos.]

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. Trib. mil. in Aequico.

//. //. //. f. //. n. //. Trib. mil. in Tarquiniensi.

Q. Publilius. * Q. f. * // n. Philo. Pater videtur fuisse Q. Publilij quater Consulis, qui Prætor primus è plebe factus est.

Sp. Papirius. //. f. //. n. Crassus. M. Mænius. //. f. .//. nepos.

M. Pœtelius. //. f. //. n. Libo. Auus M. Libonis consularis, vt marmora indicant Capitolina. Plures horum magistratus adducentur ex Liuio, & alijs.

ANNI. P. R. C. CCCLXVII.

Trib. mil. cos. potestate.

L. Papirius. //. f. //. n. Cursor.

C. Sergius. * C. f. C. n. * Fidenas.

L. Aemilius. L. f. //. n. Mamercinus. II. Trib. mil.

L. Menenius. * L. f. L. n. * Lanatus.

L. Valerius. L. f. L. n. Poplicola. III.

C. Cornelius. * C. n. f. //. n. Cossus. *

L. Papirio Liuius & Diodorus nullum cognomen attribuunt. Cursorem fuisse nihil ominus arbitramur, qui censor lustro superiore fuit. C. Sergius in vetustioribus Liuij exemplaribus scribitur, velut in tertio etiam eius tribunatu In omnibus exemplaribus. In Diodoro C. Seruilius appellatur, sed mendosè, ni fallor. Librariorum item incuria Licinius Menenius in Liuio perperam habetur, pro L. Menenio Constat enim Licinius non prænomen, sed familiæ nomen esse. Pro eodem in Diodoro L. Mallius habetur, & pro L. Aemilio Q. Fabius. Verùm in his Liuium potiùs sequutus sum, quandoquidem in xv. hoc Diodori libro tribunorum nomina mendosè admodum leguntur. Ç. Cornelium ramen, qui sextus tribunorum in Liuio deesse videtur, hic ex eodem adiunxi, qui forasse filius Cn. Cossi bis tribuni militum antea.

Hos tribunos, vt renouarentur auspicia, ex interregno magistratum occepisse refert Liuius. Fuere interreges M. Manlius Capitolinus. Ser. Sulpicius Camerinus, L. Valerius Potitus, à quo comitia tribunorum sunt habita. Aedes Martis Gallico bello vota eo anno dedicata est, Tribus Romanæ nouæ quatuor reliquis sunt additæ. Liuius lib. VI. *Martis addit.* * *Trib. Rom. addita.*

Trib. plebis

L. Sicinius. * L. f. L. n. * Dentatus. Legem agrariam de agro Pomptino plebi diuidendo promulgauit. Liuius.

.//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//. n. //.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//. n. //.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//. n. //.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//. n. //.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.					

C. Trebonius * C. f. L. n. * Asper. V. M. Trebonius. //. f. //. n. Flauus.

[Q. Hortensius. L. f. //. nepos. II.] L. Antistius. * L. f. * //. nepos.

L. Marcius. C. f. //. n. Rutilus. II. [C. Acutius. //. f. //. nepos. IV.]

L. Albi-

L. Albinius * L. f. L. * nepos. II. [M. Appuleius. M. f. //. nepos. III.]
Sp. Mæcilius. Sp. f. //. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

C. Marcius * C. f. * //. n. Rutilus. [Sp. Oppius. Sp. f. Sp. n. Cornicen.]

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. } Trib. mil. in * stipendiarieis. *
//. //. //. f. //. n. //. }

L. Papirius. * L. f. L. n. * Crassus. Q. Seruilius. Q. f. Q. Priscus. Fidenas.
Ser. Sulpicius. M. f. //. n. Prætextatus. [Cn. Apronius. C. f. C. nepos.]

ANNI. P. R. C. CCCLXVIII.

Trib. mil. cos. potestate.

M. Furius. //. f. //. n. Camillus. IV.
Ser. Cornelius. M. f. //. n. Maluginensis. II.
Q. Seruilius. Q. f. P. n. Priscus. Fidenas. VI. Trib. mil.
L. Quinctius. * T. f. L. n. * Cincinnatus.
L. Horatius. //. f. //. n. Puluillus.
P. Valerius. L. f. L. n. Potitus. Poplicola.

QVARTVS hic M. Camilli tribunatus est, non vt vulgò computatur, quintus: sic item Ser. Cornelij secundus, cui ideirco numerus addendus in Liuio. L. Quinctium T. Cincinnati fratrem autumant, tribuni militum anno CCCLXVI. P. Valerium ex sexto tribunatu eius descripsi, qui in Capitolinis fragmentis extat, filius est L. Valerij Potiti, qui Consul cum M. Manlio: & Magister equitum sub M. Camillo Dictatore II. fuit. Diodorus autem quatuor tantùm hoc anno tribunos fuisse tradit. Ser. Cornelium, Q. Seruilium, M. Furium, & L. Quinctium, alios quàm Liuius forsan sequutus Annales.

Volsci & Latini victi. Satricum capt. Etrusci cæsi Sutrium & Nepete recepit.

Ingens Volscorum Antiatum, & Latinorum qui Volscis se sociârant, exercitus ad Satricum prælio susus est à Camillo, & Satricum scalis captum. Etrusci deinde Sutrium & Nepete oppugnantes ab eodem cæsi sunt. Liuius lib. VI. Plutarchus in Camilli vita.

Trib. plebis

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

C. Licinius. * P. f. * //. n. Calvus. III. [Ti. Pontificius. Ti. f. Ti. nepos.]
[Sp. Merilius. Sp. f. //. nepos.] [Sex. Tempanius. Sex. f. //. nepos.]
[A. Sellius. A. f. //. nepos.] [P. Seaptius. P. f. P. nepos.]
C. Volumnius. //. f. //. n. Flamma. [P. Silius. P. f. M. nepos.]
[M. Pompilius. Sex. f. //. nepos.] [C. Mamilius. L. f. L. n. Vitulus.]

Aediles

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
C. Sextilius. //. f. //. nepos. [C. Appulcius. C. f. //. nepos.]

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. } M. Camilli & P. Valerij tr mil.
//. //. //. f. //. n. //. } in Volsco, Latio, & Etruria.

L. Furius. Sp. f. L. n. Medullinus. M. Fabius. K. f. M. n. Ambustus.
Sp. Papirius. //. f. //. n. Cursor. P. Mænius. P. f. //. nepos.
Pater C. Mænij qui Consul anno CDXV. de Antiatibus triumphauit, vt marmora Capitolina volunt. Reliquorum magistratus maiores ordine suo subsequentur.

ANNI. P. R. C. CCCLXIX.

Trib. mil. cos. potestate.

A. Manlius. A. f. A. n. Capitolinus. II.
P. Cornelius. * P. f. P. n. Cossus. * II.
T. Quinctius. * T. f. T. n. Capitolinus. Trib. mil.
L. Quinctius //. f. //. n. Capitolinus.
L. Papirius. //. f. //. n. Cursor. II.
C. Sergius. * C. f. C. n. * Fidenas. II.

A Manlio non solùm, sed etiam P. Cornelio numerus II. adijciendus in Liuio, collegæ enim antea in hoc magistratu fuerant. C. Sergij tertium tribunatum habebimus anno CCCLXXV. apud Liuium. Quod si rectè, hoc loco secundum tribunatum in eodem auctore intercidisse verisimile fit, cùm quinque dumtaxat tribuni militum enumerentur, primum verò tribunatum biennio antè cum L. Papirio Cursore gesserat, cui etiam in Liuio numerus iterati honoris addendus erit.

Graue bellum Volscum hoc anno fuit, & grauior domi seditio mota est à M. Manlio Capitolino, qui Gallos è saxo Tarpeio deturbarat. Is Camilli gloriæ inuidens, & plebem sibi largitionibus concilians regnum affectare visus est. Satricum colonia deducta. Liuius, Plutarchus. M. Manlij Capitolini seditio. Satricum colonia.

A. Cornelius. * A. f. M. n. * Cossus. Dict.
T. Quinctius. * T. f. T. n. * Capitolinus. Mag. eq.
Rei gerundæ caussa.

Plutarchus in Camillo T. Quinctium Capitolinum Dictatorem, non Magistrum equitum fuisse scribit, & ab eodem M. Manlium in carcerem detrusum. Aliter Liuius refert historiam. Bellum Volscum scilicet graue per se, & oneratum Latinorum & Hemicorum defectione speciem caussæ quidem fuisse; sed noua consilia Manlij compulisse senatum ad Dictatorem creandum, Creatum verò A. Cornelium Cossum, ab eodem dictum Magistrum equitum T. Quinctium Capitolinum. Liuius igitur in hac historia satis diligens auctor à nobis probatur.

Trib. plebis

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[L. Hortensius, L. f. //. nepos. III.] C. Marcius. * C. f. * //. n. Rutilus. II.
L. Anti-

L. Antistius. * L. f. * //. nepos. II. [C. Antistius. C. f. //. nepos.]
[C. Apronius. C. f. C. nepos.] M. Albinius. //. f. //. nepos. II.
[L. Apronius. L. f. L. nepos.] [A. Lucerius, //. f. //. nepos.]
[L. Sextius. L. f. //. nepos. II.] [L. Cædicius. L. f. L. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
M. Trebonius. //. f. //. n. Flauus. [L. Numitorius. P. f. P. nepos.]

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. } A. Cossi dict. in Volsco.
//. //. //. f. //. n. //. }
P. Manlius. A. f. A. n. Capitolinus. C. Sulpicius. * P. f. P. n. * Cametinus.
C. Manlius. * A. f. A. n. Capitolinus. A. Sempronius. * A. f. L. n. * Atratinus.

Hi duo Manlij fratres videntur fuisse, quorum Publius in Capitolinis A. F. A. N. appellatur. C. Sulpicium censorem, & A. Sempronium magistrum equitum recensebimus.

A. Cornelius * A. f. M. n. * Cossus. ann. CCCLXIX,
Dict. de Volsceis. //. //. //.

A Cossi Dictatura dictum.

Volscorum ingentem exercitum in agro Pomptino prælio prostrauit Dictator, & castris hostium direptis, maxima multitudo capta est, ex Latinis, & Hernicis. Confecturus etiam videbatur id bellum, sed maius in vrbe exortum, Dictatorem ab exercitu Romam auocauit; ghiscente indies magis seditione plebis contra nobilitatem, duce M. Manlio, quem ideirco Dictator, fremente licet atrocius plebe, in carcerem duci iussit. Aduersus maiestatem ac imperiū, cuius aut tribuni plebis, aut ipsa plebs attollere oculos, vel hiscere non audebant. Dictator autem coniecto in carcerem Manlio, de Volsceis triumphauit, inuidiæque magis triumphus quàm gloriæ fuit; iactante palàm multitudine vnū defuisse superbiæ, quòd non M. Manlius ante currum sit ductus. Demùm post abdicatam dictaturam plebs metu libera fœuire magis, ac tumultuari, donec ex S. C. Manlius carcere liberaretur. Quo facto non finita seditio, sed dux denuò seditioni datus est. Latissime omnia Liuius lib. VI. & Plutarchus in Camillo; meminit etiam Diodorus Siculus.

Romam vocatus à exercitu Dictator M. Manlium falsi conuictum in carcerem duci iussit.

Manlius carceri liberatur.

Triumphus Dictatoris.

ANNI. P. R. C. CCCLXX.

Trib. mil. cos. potestate.

Ser. Cornelius. M. f. //. n. Maluginensis. III.
P. Valerius. L. f. L. n. Potitus. Poplicola. II.
M. Furius. //. f. //. n. Camillus. V. Trib. mil.
Ser. Sulpicius. //. f. //. n. Rufus. II.
C. Papirius. //. f. //. n. Crassus.
T. Quinctius. T. f. L. n. Cincinnatus. II.

DIODORVS Siculus quatuor tantùm huius anni tribunos militum enumerat, prætereúque M. Camillum & P. Valerium. In Liuio apud Maluginensem corrigi debet numerus, tertius enim hic est eius tribunatus, non secundus. In alijs item Liuij exemplaribus numerus, quintum, Camillo additus in prænomen abijt proximi collegæ Ser. Sulpicij, nam legitur malè Q. Seruius Sulpicius Rufus II. cum legi debeat, M. Furius Camillus V. vel quintum. Ser. Sulpicius Rufus. II.

Manlius regni affectas plebis fauore.

M. Manlius Capitolinus carceris ignominia irritatus, multitudinem in patres concitans, de regno cum infima plebe domesticis & clandestinis conciombus agitauit. Fit S. C. vt videant magistratus, ne quid ex pernicijs M. Manlij consilijs resp. detrimenti capiat. Tum tribuni militum, ac plebis, communicato consilio, cum ipsa plebe, suisque armis hostem

S. C. vt caueant magistratus ne quid de manlio resp.

hostem publicæ libertatis aggredi tutius iudicârunt. Dies itaque illi dicta ad populum, & affectati regni crimen, quo nullum magis inuisum Romanis, obiectum. Quapropter populi iudicio damnatus è saxo Tarpeio deiicitur. Pestis & fames in Vrbe fuit. Sutrium colonia deducta Liuius lib. VI. Plutarchus in Camillo. Auctor de viris illustribus. Val. Maximus lib. VI. cap. III. Velleius, Zonaras & alij.

Manlio dicta ad populum.

Trib. plebis.

M. Mænius. //. f. //. nepos. Q. Publilius * Q. f. * //. n. Philo.

M. Manlium Capitolinum perduellionis, ac regni affectati reum fecerunt ad populum, eundemque conuictum, & comitijs centuriatis in luco Petelino condemnatum, de saxo Tarpeio præcipitârunt. Cornelius Nepos verberando necatum scribit. Domus eius in Capitolio diruta est, ac lege sancitum, ne quis patricius in arce, aut Capitolio postmodum habitaret; nec quisquam Manliæ gentis, deinceps Marci prænomine est vsus, quod eius familiæ decreto eatum fuit. Liuius, Plutarchus, Gellius libro XVII. cap. VLtimo, qui eodem anno Aristotelem natum dicit.

M. Manlius populi iudicio damnatus de saxo Tarpeio deijcitur.

Aristoteles natus.

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.			.//.	//.			//.	f.	//.	n.	//.		
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.			.//.	//.			//.	f.	//.	n.	//.		
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.			.//.	//.			//.	f.	//.	n.	//.		
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.			.//.	//.			//.	f.	//.	n.	//.		

[Sp. Metilius. Sp. f. //. nepos. II.] P. Mænius. P. f. //. nepos.
[Q. Hortensius. L. f. //. nepos. III.] [Cn. Apronius. C. f. C. nepos.]
[C. Furius. C. f. C. nepos.] [P. Mælius. Q. f. Q. nepos.]
[T. Romuleius. Q. f. Q. nepos.] [Q. Terentius. Q. f. Q. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

L. Sicinius * L. f. L. n. Dentatus * L. Albinius. * L. f. L. * nepos.

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. } Trib. mil. in Volsco.

P. Clœlius. //. f. //. n. Siculus. Idem videtur esse, quem Valerius Max. libro primo refert ob negligentiam sacrorum flaminio abire iussum.

Sp. Furius. * Sp. f. L. n. * Medullinus. M. Horatius. //. f. //. n. Puluillus.

Q. Decius. //. f. //. n. Mus. Pater P. Decij maioris qui se deuouit in consulatu, vt volunt marmora Capitolina. M. Horatium, & Sp. Medullinum tribunos militum consulares cum P. Clœlio nobis adfert Liuius.

ANNI. P. R. C. CCCLXXI.

Trib. mil. cos. potestate.

L. Valerius. L. f. L. n. Poplicola. IIII.
A. Manlius. A. f. A. n. Capitolinus. III.
Ser. Sulpicius. //. f. //. n. Rufus. III. Trib. mil.
L. Lucretius. P. f. Hosti. n. Tricipitinus. II.
L. Aemilius. L. f. //. n. Mamercinus, III.
M. Trebonius. //. f. //. n. Flauus.

APVD Diodorum Siculum & hoc etiam anno quatuor dumtaxat tribuni reperiuntur, & adeò incorrectè, vt vix quicquam sani ex eo colligas. Crispi enim (quod habet) cognomen cui tribuendum sit non video. Fabium verò nullum hoc anno habemus apud Liuium, sed Flauum velle dicere suspicor, quod cognomen M. Trebonio tribuunt, qui simulcum L. Aemilio ibidem est omissus. A Liuio autem correctè enumerantur omnes, neque desiderantur numeri, præterquam apud L. Lucretium, cujus hic est secundus tribunatus.

Multiplex bellum. Peste adhuc durante bello Volsco, Veliternorum, & Circeiensium defectio accessit: sed propter pestilentiam eo anno exercitus non est eductus. Triumviri ad Nepet coloniam deduceudam, & quinqueviri Pomptino agro diuidundo creati sunt. Vide Liuium libro sexto. Setiuam à Romanis deducta est colonia, sicut ex Velleio colligimus, qui Nepet decimo deinde anno deductam scribit libro primo, vbi de colouiarum exordijs agit, vbi eius historia propter annorum numeros corruptos inextricabilis apparet.

Colonia Nepe.

Trib. plebis

//. //.	//. f. //. n. //.	.//. //.	//. f. //. n. //.
//. //.	//. f. //. n. //.	.//. //.	//. f. //. n. //.
//. //.	//. f. //. n. //.	.//. //.	//. f. //. n. //.
//. //.	//. f. //. n. //.	.//. //.	//. f. //. n. //.
//. //.	//. f. //. n. //.	.//. //.	//. f. //. n. //.

L. Marcius. C. f. //. n. Rutilus. III. C. Sextilius. //. f. //. nepos. III.
M. Albinius. //. f. //. n. III. [T. Iuuentius. M. f. M. nepos.]
[L. Oppius. L. f. L. nepos.] [C. Oppius. Sp. f. Sp. n. Cornicen.]
[Q. Cæcilius. Q. f. Q. n. Metellus.] [Cn. Domitius. Cn. f. L. n. Ahenobarbus.]
[M. Claudius. C. f. C. n. Cicero.] [M. Duilius. M. f. M. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
[C. Apronius. C. f. C. nepos.] [C. Mamilius. L. f. L. n. Vitulus.]

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. } Trib. mil. in Volsco.
//. //. //. f. //. n. //. }

L. Geganius. //. f. //. n. Macerinus. Sp. Seruilius. //. f. //. n. Priscus.
Q. Clœlius. //. f. //. n. Siculus. [Q. Mucius. Q. f. Q. n. Scæuula.]

L. Geganius quinto dein anno tribunus militum consularis repertus, Seruilius & Clœlius Censores.

ANNI. P. R. C. CCCLXXII.

Trib. militum cos. potestate.

Sp. Papirius. //. f. //. n. Crassus.
L. Papirius. *L. f. L. n. *Crassus.
Ser. Cornelius. M. f. //. n. Maluginensis. IV. Trib. mil.
Q. Seruilius. Q. f. Q. n. Priscus. Fidenas.
Ser. Sulpicius. M. f. //. n. Prætextatus.
L. Aemilius. L. f. //. n. Mamercinus. IV.

QVA-

QVATVOR tantùm tribunos militum enumerat Diodorus, & mendosè; Q. Crassum videlicet, Ser. Cornelium, Sp. Papirium, & Fabium Album. Qui C. Sulpicius Liuio est, Ser. Sulpicium Prætextatum esse debere ex ratione fragmentorum Capitolinorum coniicio, cuius tertium & quartum postea monstrant tribunatum; quod alioquin non constabit, nisi hoc anno primùm ponamus. Q. Seruilius Q. Prisci Fidenatis sexies antè tribuni filius existimatur.

Ad Velitras prosperè pugnatum à tribunis militum. Prænestinis bellum indictum, quòd auxilia misissent Veliternis, & Volscis sese coniunxissent. Liuius lib. VI. Prænestinis bellum indictum.

Trib. plebis

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	///.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	///.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	///.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	///.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	///.	//.	//.	f.	//.	n.	//.

L. Sicinius. * L. f. L. n. Dentatus. * II.

L. Albinius. * L. f. L. nepos. III.

[L. Iunius. L. f. C. n. Bubulcus Brutus.]

[L. Petillius. L. f. L. nepos.]

[C. Canuleius. C. f. C. nepos.]

P. Mænius. P. f. //. nepos. II.

[C. Icilius. L. f. L. n. Ruga.]

[L. Publilius. L. f. L. n. Philo Vulscus.]

[L. Canuleius. L. f. C. nepos.]

[L. Rabuleius. L. f. //. nepos.]

Aediles

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	///.	//.	//.	f.	//.	n.	//.

M. Mænius. //. f. //. nepos.

[L. Sextius. L. f. //. nepos.]

Quæstores vrbani

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	///.	//.	//.	f.	//.	n.	//.

Quæstores militares

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	Sp. Crassio.	Trib. mil. in Veliterno.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	L. Crassi.	

C. Quinctius. * T. f. L. n. Cincinnatus.

[P. Pupius. P. f. //. nepos.]

C. Veturius. * C. f. C. n. * Crassus Cicurinus.

[L. Mæcilius. L. f. L. nepos.]

ANNI. P. R. C. CCCLXXIII.

Trib. mil. cos. potestate.

M. Furius. //. f. //. n. Camillus. VI.
A. Postumius. //. f. //. n. Albinus Regillensis.
L. Postumius. * P. f. A. n. * Albin. Regillensis. Trib. mil.
L. Furius. Sp. f. L. n. Medullinus.
L. Lucretius. P. f. Hosti. n. Tricipitinus. III.
M. Fabius. K. f. M. n. Ambustus.

HVNC sextum esse M. Camilli tribunatum apertè testatur Plutarchus, cui aliquot etiam Liuij exemplaria suffragantur. Postumios semel, licet aliquot annis interpositis, & Lucretium bis antea in tribunatu fuisse constat ex Fastorum tabulis. Quapropter numeri apud eos restituendi sunt suis locis. L. Furium ex censura: M. Fabium ex secundo eius tribunatu, quemadmodum in fragmentis exiant Capitolinis, descripsi, Diodorus eosdem hos cum Liuio recenset.

Bellum Volscum M. Camillo extra ordinem decretum; & forte adiutor datus L. Furius Volsci Camillo vdi.

rius collega, cuius temeritate contra Camilli sententiam male pugnatum est. Huius tamen virtute, & tempestiuo subsidio proelium redintegratur, & hostibus victis castra etiam occupantur. Bellum deinde Camillo extra sortem cum Tusculanis mandatum, qui tamen cùm nulla arma opponerent Romanis licet hostiliter venientibus, constanti obedientia iram eorum vincentes, pacem impetrârunt, ac ius ciuitatis insuper meruêre. Liuius libro sexto, Plutarchus, & Val. Max. libro VII. cap. III.

Tusculani quamdo pacem ac ciuitatem meruerint.

Trib. plebis.

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.		.//.	//.	//.	f.	//.	n. //.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.		.//.	//.	//.	f.	//.	n. //.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.		.//.	//.	//.	f.	//.	n. //.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.		.//.	//.	//.	f.	//.	n. //.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.		.//.	//.	//.	f.	//.	n. //.

C. Marcius. * C f. * //. n. Rutilus. III.
L. Antistius. * L. f. * //. nepos. III.
[A. Lucerius. //. f. //. nepos. II.]
[A. Tempanius. A. f. //. nepos.]
[Cn. Sellius. Cn. f. //. nepos.]

L. Marcius. C. f. //. n. Rutilus. IV.
[C. Apronius. C. f. C. nepos. II.]
[Sp. Metilius. Sp. f. //. nepos. III.]
[L. Tempanius. L. f. //. nepos.]
[C. Sellius. C. f. //. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

[Q. Hortensius. L. f. //. nepos.] Q. Publilius. * Q. f. * //. n. Philo.

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. M. Camilli
//. //. //. f. //. n. //. L. Furij.
} Trib. mil. in Volsco.

C. Licinius. C. f. P. n. Caluus. Qui lege sua agraria post secundum consulatum primus est damnatus. Stolonis cognomen huic attribuit Liuius, cuius rationem dat Varro libro primo, cap. 1. de re rustica.

Ser. Sulpicius. Q. f. //. n. Longus. Pater C. Longi ter Consulis, vt indicant Capitolini fasti.

L. Sextius. Sex. f. N. n. Sextinus. Lateranus. Strenuum adolescentem vocat Liuius, cuius spei nihil præter genus patricium deesset. Hic tribunus plebis cum collega C. Licinio pertinacia patribus extorsit consulatum plebeium, primusque ipse Consul è plebe factus est, vt Liuius & alij.

L. Aemilius. //. f. //. n. Barbula. Auus Q. Barbulæ, qui bis Cos. fuit, & de Etruscis triumphauit, vt ex Capitolinis marmoribus constat.

ANNI. P. R. C. CCCLXXIV.

Tribuni militum cos. potestate.

L. Valerius. L. f. L. n. Poplicola. V.
P. Valerius. L. f. L. n. Potitus. Poplicola. III.
L. Menenius. * L. f. L. n. * Lanatus. II.
C. Sergius. * C. f. C. n. * Fidenas. III.
Sp. Papirius. //. f. //. n. Cursor.
Ser. Cornelius. M. f. //. n. Maluginensis. V.

PAPIRIO

PAPIRIO Spurij prænomen addendum est in Diodoro & Liulo. Apud Maliginensem numerus v. deest ibidem; quod colligere est ex antè gestis eius magistratibus; & septimus tribunatus postmodum in fragmento Capitolino occurret. Apud reliquos numeri satis constant in Liuio. Diodorus autem hoc, atque sequenti anno tribunos enumerat octo, sed nescio an aliqui ex his errore, non suo loco irrepserint, vt M. Fabius, & L. Aemilius hoc anno, ac P. Trebonius, & nescio quis C. Etenucius anno sequenti.

Varij motus in Vrbe sunt excitati propter fœnera non ferenda, & incertam famam æris alieni. Liuius lib. VI. *Seditiones in Vrbe, propter æs alienum.*

T. Quinctius. T. f. L. n. Cincinnatus. Dict.
A. Sempronius. //. f. //. n. Atratinus. Mag. eq.
Rei gerundæ caussa.

Prænestini, tumultuantibus in Vrbe tribunis plebis, & delectum impedientibus, inferendi belli occasionem captantes, raptim agmine facto, peruastatis passim agris, ad Collinam portam signa intulêre. Conuersis itaque ab seditione ad bellum externum animis, Dictator per summam trepidationem dictus est T. Quinctius Cincinnatus, & ab eodem magister equitum A. Sempronius Atratinus. Quod vbi auditum est, hostes remotè eius magistratus à mœnibus recessêre, & non procul Allia flumine castra posuêre. Inde agrum latè populantes, fatalem se Vrbi Romanæ locum cepisse iactabant. Liuius lib. VI. Orosius libro III. cap. III. Florus lib. I. cap. XI. Eusebius in Chronico. *Prænestini bellum ad portas vsque Romæ populantes.*

CENS. C. Sulpicius. *P. f. P. n. * Camerinus. Sp. Postumius * M. f. A. n. * Albinus Regillensis.
Abdicauit ob inortem collegæ. In mag. mortuus est.

CENS. //. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //. Vitio facti abdicârunt.
Ser. Sulpicius. //. f. //. n. Rufus. L. Furius. L. f. Sp. n. Medullinus.

Creati Censores eodem anno C. Sulpicius Camerinus & Sp. Postumius Albinus Regillensis propter inceriam maximè famam æris alieni. Cœptaque iam censura morte Postumij interpellata est. Itaque alter abdicauit, quia collegam suffici, vt antè diximus, *Censori* religiosum fuit. Creati & alij, sed vitio facti non gessêre magistratum. Post quos renouare tertiò Censores nefas habitum est; nam dijs ingrata videbatur eius anni censura. Liuius libro VI. *Censores creati.*

Trib. plebis

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.

M. Mænius. //. f. //. nepos. II. [Cn. Apronius. C. f. C. nepos. II.]
Q. Decius. //. f. //. n. Mus. [C. Volumnius. C. f. C. n. Flamma.]
[M. Pompilius. M. f. M. nepos.] Q. Marcius. //. f. //. n. Tremulus.
[C. Mamilius. L. f. L. n. Vitulus. II.] [C. Sicinius. C. f. L. n. Bellutus.]
[Sex. Titinius. Sex. f. Sex. nepos.] [C. Titius. C. f. C. nepos.]

Aediles

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.

[M. Duilius. M. f. M. nepos.] [C. Icilius. L. f. L. n. Ruga.]

Quæstores vrbani

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. } T. Quinctij dict. in Prænestina.
//. //. //. f. //. n. //. }

[Q. Silius. Q. f. //. nepos.] Filius primi è plebe quæstoris.
[C. Titinius. C. f. Sex. nepos.] [Q. Antonius. Q. f. Q. n. Merenda.]
[M'. Sergius. M'. f. L. n. Fidenas.] M'. Sergij bis tribuni militum filius.

T. Quinctius. T. f. L. n. Cincinnatus. ann. CCCLXXIV.
Dict. de Prænestineis. //. //. //.

T. Quinctij dictatoris expeditio de Prænestinis victoria.

Ingentl prœlio Prænestinos ad Alliam vicit dictator T. Quinctius, & bina eorum castra cepit. Deinde nouem oppidis, quæ hostium erant, expugnatis, Prænestę in deditionem accepto, Romam redijt ad triumphum, in quo etiam signum Iouis Induperatoris Prænestę Romam deuectum in Capitolium tulit. Dedicatum est inter cellam Iouis ac Mineruæ, tabulaque sub eo fixa, in qua monimentum rerum gestarum inciſum erat, his ferè literis, vt refert Liuius.

Iouis Induperatoris signum.

IVPITER. ATQ. DI. OMNES. HOC. DEDER.
VT. T. QVINCTIVS. DICT. OPPIDA
NOVEM. CAPERET

Liuij locus mutilatus.

Atque eisdem verbis ex Liuio in Epigrammatum Vrbis Romæ librum hæc relata sunt. Ceterùm hoc animaduertat lector, inscriptionem istam in Liuio valde imperfectam, atque mutilam extare. Id quod ex Sex. Pompeio de verborum significatione in voce Triens cognoscitur; qui ex Cincij Mystagogicôn libro secundo ex eadem inscriptione plura adducit, quæ docent partem illam à Liuio citatam esse malè detruncatam, & librariosum, ni fallor, magis errore, quàm Liuij ipsius oscitantia. Non tam enim admiratione, & Capitolina dedicatione dignum est, dictatorem pop. Rom. nouem oppida Prænestinæ ditionis haud potentis cepisse; quàm nouem diebus oppida nouem cepisse. Quod quidem ipsum in dicta T. Quinctij tabula Capitolina pulchrè expressum fuit: coronamque auream victoriæ causa duarum librarum pondo & trientis Ioui donum dedisse: quemadmodum Cincius illius tabulæ verba exponit. Quod etiam in Liuio non reperitur. Igitur monumentum vetustum rerum à T. Quinctio gestarum hoc, tam ex Liuio, quàm ex Festo in hunc ferè modum suppleri potest.

Epigrammatis tabula Quinctiana restituta.

IVPITER. ATQ. DI. OMNES. HOC. DEDER.
VT. T. QVINCTIVS. DICT. OPPIDA. NOVEM.
DIEBVS. IX. CAPERET. X. PRAENESTE. IN
DEDITIONEM. ACCIPERET. EARVM
RERVM. ERGÔ. TRIENTEM. TERTIVM
PONDO. CORONAM. AVREAM
IOVI. D. D.

Breuiter etiam describit hanc victoriam cum triumpho Eutropius in breuiario historiæ Romanæ. T. etiam Quinctius Cincinnatus, inquit, Prænestinos, qui * vsque ad Vrbis Romæ portas venerant, bello persequutus ad flumen Alliam vicit: * & ciuitates, quæ sub ipsis agebant, Romanis adiunxit. Ipsum Prænestę aggressus in deditionem accepit. Quæ omnia ab eo gesta sunt viginti diebus: triumphusque ipsi decretus. Eadem ferè Liuius etiam de celeritate eius expeditionis tradit libro VI. T. Quinctium die XX. quàm creatus erat dictatura se abdicasse scribens. Quocirca non assentior ijs, qui ex veteribus libris ipsum duodevicesimo die i. vegesimo secundo, vt interpretantur, abdicasse opinantur.

alius V. C. ad vsque. V. C. eadem. & octo ciuitates.

ANNI. P. R. C. CCCLXXV.

Trib. mil. cos. potestate.

P. Manlius. A. f. A. n. Capitolinus.
C. Manlius. * A. f. A. n. * Capitolinus.

L. Iulius.

L. Iulius. * C. f. L. n. * Iulus. II.
C. Sextilius. //. f. //. nepos. Trib. militum.
M. Albinius. //. f. //. nepos.
L. Antiſtius. * L. f. * //. nepos.

AEQVATVS hoc anno patriciorum, plebeiorumque numerus, vt auctor eſt Liuius. Ex patribus namque creati trib. mil. P. & C. Manlij, cum L Iulio, trés reliqui plebei fuêre. P. Manlium ex ſecundo ſuo tribunatu deſcripſi, qui extat in Capitolinis fragmentis. L Iulium eundem arbitror, qui antè trib. mil. anno CCCLXVI. fuit. In Diodoro Siculo quidem enumerati octo tribunos iam antè dixi, ex quibus duo forſan ſuperflui ſunt. Inſuper in hoc à Liuio diſcrepat, quòd Iulio Tiberij prænomen, Albinio Lucij tribuat, & C. Sextilium C Sextium appellet.

Duobus Manlijs, quòd genere plebeios, gratia Iulium anteibant, Volſci prouincia ſine ſorte, ſine comparatione extra ordinem data eſt: ſed eorum inſcitia, & temeritate infeliciter in Volſcis pugnatum eſt. Prænestini, cōcitatis Latinorum populis, rebellàrunt. Liuius. *Male pugnatum cum Volſcis.* *Praeneſtini rebellant.*

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

L. Marcius. * C. f. * //. n. Rutilus. v. Q. Publilius. * Q. f. //. n. Philo.
[C. Apronius. C. f. C. nepos. III.] [M. Titius. Sex. f. Sex. nepos.]
[L. Sextius. L. f. //. nepos. III.] [L. Rabuleius. L. f. //. nepos. II.]
[C. Canuleius. C. f. C. nepos. II.] [Q. Canuleius. M. f. //. nepos.]
[P. Decius. P. f. P. n. Mus.] [Q. Cæcilius. Q. f. Q. n. Metellus. II.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
P. Mænius. P. f. //. nepos. [L. Canuleius. L. f. C. nepos.]

Quæſtores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæſtores militares

//. //. //. f. //. n. //. P. Manlij. } Trib. mil. in Volſco.
//. //. //. f. //. n. //. C. Manlij. }
L. Genucius. M. f. Cn. n. Auentinenſis. [P. Seſtius. P. f. P. n. Capitolinus.]
[M. Genucius. M. f. M. n. Auentinenſis.] [L. Virginius. L. f. P. n. Tricoſtus. Cælimontanus.]

L. Genucius ex Conſulibus è plebe primus poſtea. Marcus frater Cn. Genucij Cos. plebei anno CCCXC. P. Seſtius nepos x. viri. L. Virginij verò pater trib. mil. anno CCCLI. fuerat.

ANNI. P. R. C. CCCLXXVI.

Trib. milit. cos. poteſtate.

Sp. Furius. * Sp. f. L. n. * Medullinus.
Q. Seruilius. Q. f. Q. n. Priſcus. Fidenas. II.
C. Licinius. * P. f. * //. n. Caluus.
P. Clœlius. //. f. //. n. Siculus.
M. Horatius. //. f. //. n. Puluillus.
L. Geganius. //. f. //. n. Macerinus.
} Trib. milit.

Tribunos

TRIBVNOS militum hoc ferè modo recenſet Liuius, præterquam, quòd ſua nos cuique adiunximus cognomina ab ipſo omiſſa. Sp. Furius frater, vt puto, fuit L. Furij tribuni militum anno CCCLXXIIII. Diodorus Siculus quatuor tantùm tribunos nominat: & pro Licinio Menenio (quem errore in Liuium irrepſiſſe cenſet Sigonius) C. Licinium Caluum poſuit. Atqui Diodorum hoc loco ſequi malo, quia Liuius paullo pòſt C. Licinium magiſtrum equitum anno CCCXCV. antea etiam tribunum fuiſſe apertè teſtatur: quem non reperientes alij quidam, malè Faſtis annum adijciendum inſeriùs exiſtimárunt. Denique mihi hic P. Calui vel filius, vel frater videtur, eius videlicet, qui tribunus militum anno CCCLVII. fuit; & frater patruelis C. Calui Stolonis trib. pl. qui poſtea remp. cum L. Sextio collega turbauit per quadriennium. Neque enim mihi perſuadeo hunc eundem eſſe cum tribuno pl. & contra honorum gradus poſt curulem, & maximum magiſtratuum minorem, & plebeium petijſſe, cùm hoc etiam indicet Liuius, de eodem cum collega tribunatum pleb. petente ſic loquens: In præſentia tribunos pl. fieri placuit, quo in magiſtratu ſibimet ipſi viam ad cæteros honores aperirent. Adfert namque apud eundem Liuium patri minor Fabia cauſſàm doloris ſui, quòd iuncta impari eſſet, vtpote nupta in domo, quam necdum honos nec gratia intrare poſſet: ſcilicet quòd eius maritus C. Caluus nullum honorem curulem adeptus eſſet.

Volſcum bellum. Volſci ob diſcordiam Romanorum eum prædas agere auſi eſſent, eorum viciſſim agri latè, nullo inuento obſtaculo, à duobus exercitibus Romanis ſunt vaſtati. Liuius lib. VI.

CENS. Sp. Seruilius. //. f. //. n. Priſcus. Q. Clœlius. //. f. //. n. Siculus.

Luſtrum. fecerunt. XIX.

Eiuſdem anni principia ſtatim ſeditione ingenti arſerunt ob æs alienum, cuius noſcendi gratia Cenſores facti ſunt Sp. Seruilius Priſcus, & Q. Clœlius Siculus. Verùm, vt inquit Liuius, ne rem agerent, bello impediti ſunt. Finito bello ad tributum nihilominus coacta plebs eſt, in murum à Censs. locatum quadrato ſaxo faciendum. Hæc ferè Liuius lib. VI. qui luſtri more ſuo mentionem fecit nullam; quod tamen factum fuiſſe ex tatione Capitolinorum fragmentorum ſatis conſtat.

Trib. plebis.

Tributi dilatio atque inſtitutio. Delectum impediendo conditiones à Patribus extorſerunt, ne quis, quoad bellatum eſſet, tributum daret, aut ius de pecunia credita diceret. Eo laxamento plebi dato, mora delectui non eſt facta. Liuius.

//.	//.	//. f.	//. n.	//.	//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	//.	//.	//. f.	//. n.	//.

L. Sicinius. L. f. L. n. Dentatus. III. [Cn. Apronius. C. f. C. nepos. III.]
[L. Petillius. L. f. L. nepos. II.] [C. Aelius. C. f. C. n. Pætus.]
P. Aelius. P. f. //. n. Pætus. [L. Domitius. Cn. f. L. n. Ahenobarbus.]
[Q. Mucius. Q. f. Q. n. Sceuola.] [P. Mucius. P. f. P. n. Sceuola.]
[C. Icilius. L. f. L. n. Ruga. II.] [M. Duilius. M. f. M. nepos. II.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[A. Tempanius. A. f. //. nepos.] [C. Sellius. C. f. //. nepos.]

Quæſtores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæſtores militares

//. //. //. f. //. n. //. Sp. Furij. M. Horatij. } Trib. mil. in Volſcõ.
//. //. //. f. //. n. //. Q. Seruilij. L. Macerini }

[P. Mælius.

[P.Mælius.P.f.Sp.n.Capitolinus.] C.Valerius.C.f.L.n.Potitus,
A.Cornelius.*P.f.A.n.*Cossus. M.Cornelius.*P.f.M.n.*Maluginensis.

ANNI. P. R. C. CCCLXXVII.

Tribuni militum cos. potestate.

L. Aemilius. L. f. //. n. Mamercinus. v.
Ser. Sulpicius.M. f. //. n. Prætextatus. ii.
P. Valerius. L. f. L. n.Potitus.Poplicola.iiii.
L. Quinctius.*T.f.L. n.*Cincinnatus. ii.
C. Veturius.*C.f.C.n.*Cralſus.Cicurinus.
C. Quinctius. * T. f. L. n. Cincinnatus.
} Trib. militum.

SEx item Diodorus Siculus edit trib.mil.& discrepat tantùm à Liuio,quòd Veturium, Virginium: & C Quinctium, C.Cornelium vocet. Numeri in Liuio quibusdam in locis desiderantur,vt apud Aemilium,qui quater; & Ser.Sulpicium, qui semel anteà trib. fuêre. L.Quinctium quoque tribunum anno CCCLXVIII.habuimus, quare mirot Liuium præterinorem suum non adiunxisse intet duorum quos iungit Quinctiorum prænomina notam reperiti honoris apud Lucium: hoc modo, L. ii. & C. Quinctios Cincinnatos, quemadmodum anteà plerumque obseruasse videmus. Similes tamen notæ libratiorum imperitia vbique in exemplaribus periêre.

Cum Volsci, & Latinis ad Satricum bis pugnauêre Valerius, & Aemilius trib. militum: posteriore prœlio fusi sunt hostes,castra capta,& direpta. Perculsi hac fortuna Volsci Antiates,vibem, & agros Romanis dedunt. Quod ægrè ferentes Latini, ex sociorum agro,tanquam ex hostico, discessetunt Satrico concremato. Eademque rabie Tusculum Romanis obnoxium inopinatò inuaserunt,oppido, prætet arcem, occupato; sed succurrentibus tempestiue Romanis,Latini omnes ad vnum oppressi sunt. Liuius lib. vi.

Tribuni plebis.

L. Sextius. Sex. f. N. n. Sextinus. Lateranus.
C. Licinius. C. f. P. n. Caluus. Stolo.

Horum nomina sic produnt postea tabulæ Consulares Capitolinæ. Et memorantut eilam à Liuio,Plutarcho,& alijs eodem ferè modo: sed C.Licinio Stolonis cognomen adiiciunt. Quod apud eius posteros celebre mansit.

Legem sœnebrem de ære alieno minuendo tulerunt, vt deducto eo de capite, quod vsutis pernumeratum esset,id quod supereſſet, triennio æquis portionibus persolueretur. Liuius,& Plutarchus in Camillo.

Legem de modo agrorum tulerunt, ne quis vltra agri quingenta iugera possideret, Sextia Licinia
néve pecoris maioris vltra centum,minotis vltra quingenta haberet. Liuius lib. vi.Rursus lege.
meminit legis lib. xxxiv in oratione M. Catonis Consulis,pro Oppia lege dicentis. Item M.Varro de re rustica lib.i.Plinius lib.xviii.cap.iii.Valerius Max.lib.viii.cap.vi. Auctot de viris illustribus,& alij. Celebrata lex, Licinij in primis nomine, apud auctores, quòd ipsemet postea damnatus sua lege hac fuerit,vt suo loco dicemus. Erat & hoc Licinix caput: Ne quis legislatot, eúsve collega,cognatus,affinísve eam potestatem,curationémve accipiat,quam ipse tulerit. Meminit Cicero in agraria secunda: Veterem Liciniam,dicens; atque Aebutiam eiusdem generis nominans, quibus agrariam Seruilij Rulli oppugnat,semet sua lege creantis xvirum agris diuidundis.

Legem de consularibus comitijs tulerunt, ne tribunorum mil.comitia fierent, sed Consulum: Vtique altet horum de plebe crearetur. Liuius, Plutarchus, Zonaras & alij. Quæ rogationes,annitentibus assiduè patricijs,cùm sæpiùs octo collegarum intercessione sustollerentur; exitu anni comitia tribunorum militum & ipsi similiter intercessione sustulerunt. Eaque contentione & annis sequentibus obstinatè certatum est, adeò vt quadriennio resp. sine summo magistratu fuerit; comitiaque, præter ædilium, & tribunorum plebis,nulla sint habita.Sextius itaque,Liciniusque refecti à plebe quotannis,tribunatum continuantes per decem annos,tandem pertinacia, vt leges perferrentur, euicerunt. Liuius,Plutarchus,Zonaras,& alij.

//.//. f.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

[Cn. Pupius. Cn. f. //. nepos.] M. Atilius. //. f. //. n. Regulus.
[Voler. Publilius. Voler. f. P. n. Philo.] [C. Popillius. C. f. C. nepos.]
[L. Atinius. L. f K. n. Longus.] [L. Villius. L. f. P. nepos.]
[M. Fuleinius. M. f. M. nepos.] [A. Trebius. A. f. //. nepos.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Q. Deeius. //. f. //. n. Mus. [C. Titius. C. f. C. nepos.]

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. P. Valerij. L. Aemilij. } Trib. mil. in Volsco
//. //. //. f. //. n. //. L. Quinctij. Ser. Sulpicij } & Latio.

L. Quinctius. //. f. //. n. Capitolinus. Q. Quinctius * Q. f. * //. n. Cincinnatus.
[Sp. Mælius. P. f. Sp. n. Capitolinus.] Sp. Seruilius. C. f. C. n. Structus.

Ex his tres patricij consulares tribuni militum nobis recensentur à Liuio, quemadmodum in sequenti libro suis locis ostendam.

AVCTORVM LOCA EMENDATA, VEL EXPLICATA ANNALIVM POPVLI ROM. LIBRO TERTIO.

Paulli Orosij, pag. 145. A. Gellij, 145. Diderí Siculi, 154. 155. 157. 161. 162. 170. 172. 174. 175. & post singula ferè paginæ. Dionysij Halicarnassæi, 145. 154. 157. 160. 162. 222. T. Liuij, 145. 154 156. 157. 159. 160. 162. 170. 178. 180. 181. 185. 188. 190. 192. 193. 195. 209. 211. 213. 220. 240. Antonij Flocci. 145. In XII. tabulas. 148. 149. 150. 151. 153. Cassiodori. 154. 157. 158. 159. 170. 180. 181. 202. Mariani Scoti. 155. 157. 170. 181. Probi Grammatici 157. 182. In tabulas Gracch. 159. 180. 185. 190. Corn. Taciti. 160. M. Tullij Ciceronis. 164. 172. 174. 220. Val. Maximi. 181. 189. Ioannis Cuspiniani. 187 Interpretis Diodori. 194. Hen. Glareani. 209. L. Flori. 214. Eutropij. 226. 230. 240. Macrobij. 228.

FINIS LIBRI TERTII.

AEQVI. COMPOS.

LIBER IIII. ANNAL. POP. ROM.

PER STEPHANVM VINANDVM PIGHIVM, CAMPENSEM.

PRAEFATIO IN LIBRVM IIII.

AD

AMPLISSIMVM ET NOBILISS. VIRVM D. IOANNEM RICHARDOTVM

CONSILII REGII SANCTIORIS PRAESIDEM.

MILITIAM quandam, vir Amplissime, vitam hominis in tetris esse, Iobi iusti sententia prolatum ante plura sæcula fuit, quam D. Hieronymus ad temporum suorum calamitates respiciens oraculi instar habuit. Iam verò quid? Ad instar Euangelij sanè nobis esse poterit qui nunc non minoribus infelicitatum stragibus inuoluimur. Inspice, precor, μικρόκοσμόν tuum, internum scilicet ac immortalem hominem, non secus ac ipsus actutim in memet mentis oculos reuoco. Quàm multiplicia occurrunt prœlia? vbi non turbæ, atque pericula? Vide, sodes, num in Roma tua, perpetratis optimatum, id est, salubrium consiliorum cædibus, Mentis Capitolium Brennus quispiam cacodæmon obsideat. Is quidem rarò procul abest, ac in procinctu nos esse iubet, & excubias perennes agere. Egredere iam penetralia tui pectoris, euagare parumper. Per orbis nostri sanè plagas omnes pacem extorrem frustra quæres: vastitates, incendia, cædes, latrocinia, captiuitates, atque exilia nusquam non inuenies, & miseriatum, periculotum mó; densa passim occurrent agmina. Porrò quæ iam in feris istis tempestatibus salus obuia? quæ firmæ in isto pelago contra naufragium anchoræ? Respondet admoduin verè prudentissimus orator ille Phocion; Opes, valetudinem, magistratus, honores, gloriam, imbecilles ac fragiles anchoras; prudentiam, magnanimitatem, ac forrem patientiam validas esse, quas nulla tempestas quassat. Atqui damnosissimum censet esse naufragium Theoctistus, vbi perturbationibus obrutus animus subsidet anchora patientiæ destitutus. Quam venerandum bonis hoc summi numinis donum, hoc sancti Spiritus salutare germen patientia debeat esse, verbis quis explicare poterit? cùm sine hac in ista sæculi nostri militia nemo feliciter agere, nemo victor, vel in extremis vitæ periculis, euadere poterit. Pulchrè quidem scribit Herodotus, esse quendam vnicuique rerum humanarum circulum, qui sua rotatione non permittit eosdem semper agere prosperè. Cuius profectò rotæ vel euehentis, vel deprimentis, quæ doctior, securiórve moderatrix inueniri poterit magnanima Patientia? cùm nimirum est comes Prudentiæ, amica Iustitię & Aequitatis, cupiditatique cæcæ neutiquam famuletur. Gaudeant igitur, ac summo Deo gratias habeant semper; quorum benè natis animis generosam viraginem istam indissolubili coniugio maritauit,

Extrèmum hoc dictum.

Iniurias passionum & affectuum bella.

Alludit ad Illyricum Roma capta in hoc libro declarat.

Infinitæ temporum nostrorum in orbe Christiano calamitates Scire ut quidque.

Phocionis oratoris sententia.

Theoctisti.

Patientiæ laus.

Circulus rerũ humanarum cuique.

Gaudeant benè nati.

tauit,quæ ſæuis in periculis iſtis ſuum neutiquam deſerat,inuictæ fidei clypeo militem armet, certantis in lubrico pedes firmet, vulnera & plagas ſedula curet,& ſecundiora promittens victoriæ coronam ſolicita intexat: dum turbida ad tranquillitarem,iniqua ad æquitatem patienter agendo dirigit. Nam æqui, iuſti,ſimulque voti compotem reddit ferendo, non culpando quod vitari nequit. Vt autem mea mihi in erebtis difficultatibus,ac malis fuerit vſui; vt velut anima viuax deficientem animum nunquam deſeruerit; haud facilè dixero, nec oporter,opottebítve,ni fallor. Quàm verò tuæ illius prælaræ ſibi iam olim familiariter notæ virtutibus & gloriæ faueat, centum vix linguæ diſertim effarentur. Cuius vel vmbram renuem nuper, vt nouiſti,flagranter admodum videre cupiebat. Votis mox annuêre non diu pòſt ſuperi. Videt ipſam felicem,ac alacrem: & læta quidem amplexatur, ſed velut vmbram in vmbra. O fluxum,ô breue gaudium,vix horula indulta eſt.

Patientia victrix voti compotem reddit animum ſummo. Aequi compos.

Probat exemplis familiaribus.

Tantali pomum.

Ipſam etenim nox atra cauis tecum abſtulit vmbris, nil præter ſuſpiria nobis hîc relinquens. Mea tamen me more ſuo ſolari non ceſſat ad aurem blandè cantillans Theognideis iſtis verſibus:

Οὐ δύναμαί σ' ἐθύμὲ κακῶν ἄπαστον ἄρμφα πάντα.
Τέτλαθι. τῶν δὲ καλῶν αὐχί σι μοῦνος ἐχᾶς.

Sentit æger animus datam medicinam. Nec enim fuimus ignari malorum priùs,amorque noſter cæcus ſæpe nocitura ſolet amare: vti placeat admodum Heraclíti ſententia,qua prudenter cenſet,haud bonum eſſe, contingere hominibus omnia quæ cupiunt. Durat igitur hæc mea,& ad mala fortis perſtat. Interim eius amor tui memoriam abſentis vſque renouat,

Cupita ſæpe nocent.

Amor memoria ſabellum.

Serica verſato dum ducit ſtamina fuſo,
Vel laſſat niueas pendula tela manus.

Sic liceat obiter Naſonis poëtæ verſus amœnos immutare, culpaque deterere ingenij. Telam intellege, peplum illud quod tibi,tuæque nuper texuit,vt obſeruantiæ ſuæ pignus aliquod offerret, tuam inuiſere cupiens. Quod quidem eius munuſculum gratum habeas,fronteq; ſerena, qua noſtra ſoles ſemper,accipias obſecro. Patientiam verò bellam,atque iucúdam,repulſa triſtem, atque deformem ablegare, & ad nos remittere, ſat ſcio tuæ non eſſe humanitatis. Maneat igitur quamdiu volet, & optato contubernio fruatur veſtro, ſi qua in re vſui,vel ſolatio poterit eſſe. Nec inuenies in eius arte lanificióve, niſi tibi,tuæque gratum,ac vtile. Intuere pepli laborioſi hieroglyphica recondita,& ex ijs diſce, te diuino ductu,tuæque Patiétiæ ſollicitudine victorem hactenus periculorum omnium ingruentium tam domi, quàm foris fuiſſe. Non fabulas oſtendet,ſed veram rerum Romanarum hiſtoriam: in qua noſtri temporis viuam quandam imaginem ferè recognoſces. In maximo,& clementiſſimo Rege noſtro Philippo Catholico laudatiſſimi herois M. Furij Camilli virtutes conſidera,feruentem ſcilicet in Deum ac ſuos amorem, generoſam animi moderationem,ac eximiam iniuriarum toletantiam. Camillus poſt illuſtres victorias,& magna ſua in remp. merita ab ingrata ſuperbaque plebe gubernaculis & patria pulſus indignè, nil aliud vltionis in exilium abiens à ſuo Ioue Capitolino preeatus eſt, quàm vt primo quoque tempore deſiderium ſui ingratæ Romæ faceret, ſi innoxio ſibi damnationis iniuria fieret. Votis tam moderatis mox exlitus annuit Aſtræa, vt hoc vetuſto more proferam, atque ipſis non diu pòſt ſatisfactum eſt. Roma namque Gallorum turbine capta, direpta,atque inflammata,vnius exulis ſui auxilium implorare,damnationem reuocare,atque illi ſoli abſenti dictaturam, ſummumq; imperium offerre cogitur. Qui fortuna publica quàm ſua mæſtior, atque iniuriarum immemor, imperio

Peplum Palladium laboroſa parentis munuſculum.

Patientiam repulſam beluarum eſt.

Pepli hieroglyphica.

M. Furij Camilli comparatum Philippo Rege Catholico.

M. Camilli votum.

Inſtitia celeſtis.

M. Camilli merita in patriam ingratam.

imperio accepto, patriam ab hostibus non solùm repentè liberauit, sed discordijs deinde diuulsam atque collapsam, reuocatis summo labore in cõcordiam ordinibus, erexit, & æqui iuris compotem, virtutibusque reuiteſcentem reliquit. Rex Philippus ingenita sui animi mãsuetudine plebis temerariæ contumelias & iniurias obliuiscendo Belgicam suam non à Brenno quopiam Gallo captam, sed à Briario centimano Gigante subiugatam stuprari, & euiscerari, quàm maximè dolet. Hanc non ardentiùs armis sibi vindicare cupit, quàm obnixiùs, mitioribus paeis æquissimæ pharmacis oblatis ad sanitatem reuocare, primæque suæ felicitati restituere. Quid ista patientia gratiosiùs? Quid ea pietate benignius in terris æuo nostro? Maximos victoriatum suarum fructus esse putat, diuinam maiestatem illæsam seruare, eius cultum pristinum Tartarica nefariorum hominum audacia reiectum ac conculcatum reducere & restaurare: suam verò maiestatem beneficijs potiùs, quàm pœnis & supplicijs augustiorem reddere. Verùm enim verò præcipuos inter eius temporis Romanos principes, quos in nostro peplo reperies, virtutum ac rei bellicæ gloria non minùs, quàm antiqua nobilitate generis exceluit. Plura quidem mi Richardote, huius generis parallela insignia ex peplo proferre, & ad æquilibrium reducere, vt longum esset, ita nec huius est loci, nec temporis; & inuidiosæ solent exactæ singularum conditionum comparationes esse. Confer dumtaxat, quæso, statum eius antiquæ, ac rudis reipublicæ cum hac nostra, quę sibi nunc politissima videtur. Atque vtinam ex parte quapiam rectè posset æquiparari: vtinam nullæ præter tributa, fœnora, pauperiem, ac seruitutes forent querelæ: O superi, salutaria pacis atque felicitatis publicæ, fundamenta subuersa perière; animorum videlicet in vna sancta religione catholica consensus, & maiestatis iustitiæque vigor! sine quibus nec domus, nec ciuitas salua diu stare potest. Hinc animorum orta dissidia, contemptus legum ac magistratuum, seditionum atque bellorum ciuilium, incendia ex isto barathro prorupêre. Prudenter admodum dixit Areesilaus, teste Thucydide, vbi pharmaca multa, multique medici sunt, ibidem & morbi abundant: sic vbi leges multæ sunt, ibi & iniustitia maximè regnat. Nunc adde precor, quod rerum exitus docet, vbi religiones multæ, legumque auctores multi sunt, ibi & controuersiæ legum infinitæ, quas iniustitiæ tyrannis vsque sequitur. Animorum enim morbi multi ex religionum opinionumq. diuersitate nati, doctrinam, ac disciplinas corrumpunt; variantque semper leges, nec stabiles esse sinunt. Huic autem incommodo cupientes occurrere legislatores prudentissimi plures, quamuis Christianæ pietatis luce carentes, non dubitarunt, omnem peregrinam doctrinam à patria religione diuersam & alienam reijcere, & eliminare: sicut & Hippodamus apud Io. Stobæum de constituenda republica Pythagoricè disserens declarat elegantissimè. Cuius rationes, ne nimis longi simus, per compendium quàm breuissimè porro, quia ad rem faciunt, complectar. Ciuitatem quamuis, atque politicam omnem communionem lyræ similem esse dicit; cuius omnis virtus, vt in concentu decenti est, ita & ciuitatis in doctrinæ, legum, & consuetudinum concordia ac vnione consistit. Quemadmodum enim per hæc tria quilibet homo probus, & honestus; & hisce deficientibus, improbus & inhonestus euadit: ita & omnis politica constitutio horum trium concordia vel discordia, aut benè aut malè se habebit. Quæ sanè tria congruere in honesto, iusto, atque vtili debet; & quantum fieri potest, in omni actione eò dirigi, vt nunquam discordent. Nec vtile quippiam habendum erit, quod non æquè sit honestum atque iustum: quo ciuitas consona, partibusq. suis concinna maneat. Corrumpi autem tradit & lyræ musicum concentum, & ciuitatis concordiam sæpe, vel interno vel externo

Æqui cultor Roma.
Regis Philippi erga suã Belgicam clementia.
Victoriarum maximus fructus.
Reip. Belgicæ quam perdiderit ac restituta sit status.
Quæ sint fundamenta pacis atque felicitatis publicæ.
Areesilai pulchrè dictum.
Vbi religiones multæ, legislatores multi.
Varietate religionis in bene constituta republica semper improbatam fuisse.
Ciuitas lyræ similis.
Quæ bona virtusque constituat.
Quæ vitia virtusque.

Inæqualitas incommoda.

quopiam vitio. Internum verò lyræ est, materiæ atque membrorum iniqua proportio; ciuitatis item, opum nimia inæqualitas, ex qua diuitum luxus, & superbia, pauperum inuidia, oppressio, atque querelæ nascuntur. Hinc demum tyrannis, seruitus, atque seditio, ciuitatum extremæ calamitates prodeunt. Externo sanè vitio lyra laborat, cùm chordæ dissonæ sunt, vel imperiti huic applicantur digiti: ciuitas autem, cùm peregrini doctrina legibus, ac moribus dissimiles atque deteriores temerè & imprudenter in ea recipiuntur: quorum continua conuersatione maiorum doctrina, leges, & consuetudines, sensim, ac tacitè corrumpuntur, atque mutantur, principum atque magistratuum, vel imperitia, vel ineuria, qui digitorum in ista lyra quodammodo munus obeunt. Horum prima debet esse cura, consonantiam religionis, doctrinæ, legum, morum, ac consuetudinum, exactam inter ciues conseruare. Quapropter opus esse tradit Hippodamus, vt ciuitatum principes, rectoresve sedulò curent, ne peregrinorum, aduenarúmve mercatorum prauis opinionibus, atque moribus ciuitas inficiatur; & à maiorum doctrina, legibus, ac moribus alienetur. Et maximè obseruandum esse putat, an secundùm leges atque patrios ritus doctrina religionis vna vbique doceatur; sine qua nec leges, nec consuetudines maiorum probæ conseruari in suo statu possunt. Examinandi sunt igitur, atque excutiendi sophistæ doctores diligenter aliquando, num quas falsas, atque improbas de rebus diuinis opiniones profiteantur, & animis ciuium insinuare conentur. Etenim haud leuia, sed maxima sæpiùs incommoda sublimium rerum dissertationes sophisticæ plebeijs animis suggerere, necnon publicæ saluti pericula magna creare solent: si quid præter communem iudicium, atque ritus maiorum in diuinis, humanisve rebus eius generis doctores innouare fuerint ausi. Nouis enim quarumcúque disciplinarum traditionibus rude vulgus facilè capitur. Quarum dulcedine multi inescati, mox instituta vetera quæque fastidiunt. Hinc inobedientia, legum magistratuumque contemptus, atque tandem seditionum semina nascuntur. Quàm verè, quamque prudenter hæc Hippodamus Pythagoræus scripserit, quilibet historiæ veteris non prorsus ignarus animaduertere poterit. Occurrunt enim vbique gentium exempla in Græcorum, aliarumque gentium historijs, ac in primis illustria in Romani imperij annalibus. Quæ clarè demonstrabunt Hippodameæ istius lyræ concentum ciuitates ac populos plures ad potentiam & imperia magna feliciter sæpe prouexisse: dissonantiam verò calamitatum exordia, magnasque rerum publicarum ruinas semper attulisse. Contemplemur, agè, præsentem Galliarum, atque Germaniæ florentissimarum olim prouinciarum faciem, quantæ rerum mutationes, nostra patrumque memoria in hisce prouenerint ex simili politicæ lyræ discrepantia: dum religionis doctrinæ prauorum principum, atque magistratuum culpa temerè, quorumuis impiorum hominum arbitratu refinguntur. O quanta bellorum ciuilium incendia ex dolosis dissentionum similium scintillis excitata fuêre! Nec apparet adhuc malorum exitus aliquis, inter eos populos, quamuis, iam expirante recta religione Catholica, Christianæ reip. interitum præ foribus esse, barbaricum iugum ceruicibus suis impendere videant. Sed quæ maximi principis, vel consiliarij viri Patientia beata dissolutam adeò rerum publicarum macriam solidare, tot magnæ molis parietes caducos erigere atque fulcire, quæso, poterit, & de malorum infinitis monstris iltis triumphum reportare? Herculei pectoris atque animi sit oportet. Et hæc supremi numinis fauore fulta, pietatem iustitiamque ne deserat, publicum bonum damno quouis suo præferat, iniurias multas ferat & condoner, necesse est. Nec aliam rebus nostris succurrere posse, cogar, prô dolor,

Peregrinorum doctrinarum, atque opiniones pessimæ.

Principes & magistratus digiti sunt in ista lyra.

Vtrum & inquisitio necessaria in magna ciuitate.

Noua fronte prima placent.

Gallorum & Germaniæ calamitas præsens, ex religionum dissidio.

Quare Patientia non in tot malis adsistat.

omnino

omnino credere; nisi maximus ex machina Deus Paeator breui nobis appareat. Huî quò delabor ad cassas istas querelas? Eia, ne deficias, Spes animulæ meæ, quin potiùs tutelam tuam longè nunc peregrinantem domum reuoca Patientiam. Quapropter oportet, patrone dignissime, vt huic nostræ redeundi properè domum à tua commeatus detur: ne Spes mea misella sine comite debilis in ista conflictatione periclitetur. Tua verò iamdiu malorum victrix, tibi læta felixque semper præsto sit, superi faxint: & vt qualecunque pignus oblatum obseruatricis suæ boni consulat, absentisque patrocinium, si quando fortuna volet, pro sua humanitate captet, & non desetat, maiorem in modum precor, & obtestor. Vale, & viue diu felix, meque vti amas, amare perge. Sanctis è Traiana colonia pridie Kal. Octob. Ann. Sal. nostr. ∞. D. XCVII.

Remouet patriã. tiam suam, & concludit.

CHARACTER AEQVI. COMPOTIS. LIB. IIII.

IAMQVE. PATRVM. ET. PLEBIS. CONCRETO. CORPORE. ET. AEQVI. COMPOS ROMA. CAPIT. VIREIS. ET. FORTIA. MEMBRA. QVADRVPEDIS. LEGVM. MODVLATO. CARMINE. VERSAT.

ARGVMENTVM. LIBRI. IIII.

AEQVI. COMPOS. *Liber annalium Rom. quartus annorum* XXXVII. *historiam continet, incipiens ab anarchia, vel magistratuum curulium illa solstitudine quadriennali, qua plebs per suos tribunos pertinaci contentione honorum atque bonorum æquitatem quandam patricijs extorsit. Nec discordiarum in vrbe toto ferè nouennio finis vllus, donec M. Furius Camillus Dictator v. factus conditionibus demum ordines reconciliauit, ita vt, legibus de fœnorum, agrorumque modo perlatis, plebi à patribus Consulem, & è diuerso patribus à plebe Prætorem iuris dicundi, &*

Anarchia quadriennalis Romæ.

M. Furius Camillus author concordiæ.

duos ædiles curules patricios impetraret. Qua in extrema concertatione, cùm res ad nouam propè secessionem, terribilesque certaminum minas deueniret, atque dictatoria maiestas laderetur: Iouis ludos magnos, & Concordiæ ædem Camillus vouit. Exordium igitur præturæ, & ædilitatis curulis ordine suo describitur, & quàm perampli temporum progressu magistratus sint facti, demonstratur. Qui tamen non adeò diu apud solos patricios permansêre. Nam in hos etiam sensim plebeij honorum inæqualitatem non ferentes semet ingesserunt. Ordinibus reconciliatis, & concordia domi parta, non diu pòst M. Camillus peste moritur, & pestis auertendæ caussa Lectisternium in Vrbe tertium celebratur, & ludi scænici primi facti sunt. Debinc populi census est actus, & lustrum Vrbis vigesimum censores condidere. M. Curtius eques Rom. pro patria se deuouit, medioque foro sese in apertam terræmotu voraginem armatus cum equo præcipitauit. Tribunos militum ad legiones populus primùm creare cœpit, cùm Imperatores priùs eos deligere solerent. Insignis T. Manlij, qui postea Torquatus dictus, pietas in durum, & seuerum patrem narratur; vt memorabili, & rara quadam audacia ipsum reum ab accusatore Tribuno plebis vindicarit. Galli Romam denuo cupientes oppugnare vincuntur à T. Quinctio dictatore via Salaria ad Anienis pontem, vbi T. Manlius iam dictus trib. militum in ipso ponte prouocatorem barbarum duello victum prostrauit & occidit: & aureo torque detracto, Torquati cognomen primus accepit, & in familiam suam propagauit. Tribus Romanæ, Poblilia & Pomptina adiectis, augentur. Cum Tarquintensibus bellatum, à quibus CCCVII. captiui milites Romani fuerant immolati, quibus postea victis, talio redditur; nam ex ingenti captiuorum numero nobilissimi CCCXLVIII. delecti Romam mittuntur, qui populi iussu in foro virgis cæsi, & securi percussi sunt. Petillia de ambitu prima, & Manlia incastris de vicesima manumittendorum leges latæ sunt. C. Licinius Caluus Stolo lege sua agraria, quam ipse tulerat, primus damnatur. C. Marcius Rutilus primus è plebe Dictator inuitis patribus dictus post deuictos Etruscos sine patrum auctoritate populi iussu triumphum obtinuit. Cum Samnitibus per legatos amicitiam petentibus initum est fœdus. Inclinatis ad concordiam animis, P. Poblicola & C. Marcius COSS. è senatu V. viros mensarios crearunt, qui rem fœnebrem perpetua dissidia nutrientem temperarent æquitate, & pauperes vsuris oppressos subleuarent. Falisci atque Tarquimienses bello subiugatis, induciæ datæ. C. Marcius tribunorum plebis auxilio primus è plebe censor est factus cum Cn. Manlio Capitolino qui lustrum condidere XXI. M. Popillius COS. Gallos in agro Latino insigni prælio vicit, & de ijs triumphauit, & M. Valerius Maximus trib. militum prouocatus cum corui auxilio Gallum viribus & corporis mole superiorem duello victor trucidasset, Corui cognomen adeptus est, vnde posteri eius Coruini sunt appellati. Cum Pœnorum legatis amicitiam petentibus est fœdus ictum. Vnciarium fœnus in semiunciarium redigitur. Celebratique sunt ludi sæculares secundi anno post Romam conditam CDVII. Iudicia populi in fœneratores acerba facta sunt, ædilibus accusantibus. Cur bella grauissima quæque fastis annotari soleant declaratur, & Samnitici belli grauissimi prima origo, quod ijs indictum fuit populis, quòd cum legatis Romanorum superbiùs egissent, & parcere Campanis eorum dedititijs noluissent. A Cornelio Cosso COS. insignis, & mesperata est victoria parta, prudentia & virtute P. Decij tribuni militum. Is itaque & eius collega M. Valerius Coruus primi Romæ de Samnitibus triumpharunt, potenti quidem ex populo, sed in ingenti bellorum materia. C. Marcius COS. cum præsidiariorum per Campaniam militum de Capua occupanda consilia detecta prudenter præuertisset, & coniurationem missionibus impedijsset; ingens legionum seditio per Latium ad Vrbem vsque grassatur. Aduersus quas M. Valerius Coruus Dictator creatus, cum exercitu nouo proficiscitur: sed vbi ad colloquium primo congressu ventum esset, eius oratione tempestiua, sine sanguine ab armis discessum est. Samnitibus pacem petentibus fœdus redditum est. Volscos rebellantes C. Plautius COS. vicit, & Priuer-

Eius gesta.

Honorum magistratuum descriptio.

M. Camilli mors.

M. Curtius eq. Rom. pro patria se deuouit.

T. Manlij Torquati cognomen, & pietas in durum, & seuerum patrem.

Finis duelli cum Gallo.

Tribus auctæ.

Petillia & Manlia leges.

Primus è plebe primus.

Res fœnebris temperata.

Censor è plebe primus.

M. Valerij Maximi duellum cum Gallo.

Ludi sæculares iterum.

Samnitici belli origo.

P. Decij trib. militum virtus.

Legionum seditio.

& Priuernum cepit; cuius victoriæ ob memoriam à posteris cusi nummi declarantur. Nouum bellum cum Latinis, Campanis, & Sidicinis propter Samnites fœderatos Romanis ortum est, ac non sine multo sanguine gestum. Nam Latium omne quasi cum Campania aduersus Romam coniurarat. Funesto tamen ad Capuam prælio victor Romanus fuit, ante quod T. Manlius Torquatus COS. *filium proprium, quod aduersus imperium extra ordinem cum hoste pugnasset, quamuis victorem, & spolia referentem, confestim capite punit, & securi pereuti iubet. P. Decius eius collega in ipso prælio pro exercitu & patria sese lubens dis manibus deuouit, ac strenuè pugnans occubuit, cùm eius sinistrum cornu succumbere videretur. M. Valerij Corui curules magistratus viginti vnum recensentur. T. Manlius Torquatus* COS. *de Latinis, Campanis, Seidicinis, & Auruncis præclarum triumphum duxit. Itaque situs, ac nobilitas deiectæ Campaniæ describitur obiter; & quinam Sidicini, Ausones, & Aurunci populi olim fuerint. Q. Publilius plebeius Dictator dictus, plures pro plebe leges nobilitati aduersas tulit, à quo Latini ob agrum ademptum rebellantes denuo victi sunt, & Castris exuti. Caterùm anni sequentis* COSS. *L. Furius Camillus, & C. Menius belli istius triennalis residium confecére, vniuerso Latio eum Tiburtibus, & Volscis Antiatibus, vel vi, vel voluntaria deditione in potestatem redacto. Cuius ob caussam victoriæ non solùm his triumphus decretus, sed etiam, statuæ equestres in foro Romano positæ sunt, & rostris nauium Antiatibus Volscis ademptarum, Rostra suggestum in foro extructum, ac adornatum est, anno post Romam conditam.* CDXV.

Priuernatis victi.
Bellum Latinum.
T. Manlij Torquati seueritas in filium.
P. Decius cos. in prælio pro patria se deuouit.
Leges pro plebe.
Latini & Volsci subacti.

HÆC EX AVCTORIBVS

T. Liuio, Flauio Vopisco, Eutropio, Sex. Victore, Cassiodoro, Capitolinis Fastorum marmoribus, L. Floro, Diodoro Siculo, Columnis triumphalibus Capitolinis, C. Plinio maiore, Plutarcho, Auctore de viris illustribus, Q. Claudio Quadrigario, Polyæno, Appiano Alexandrino, Ouidio poëta, Io. Zonara, Mariano Scoto, Tabulis Fastorum Græcis, Suida, M. Messalla augure, A. Gellio, C. Sempronio Tuditano, M. Cicerone, Augurum libris, M. Varrone, Victorino, Pomponio Iurisconsulto, Censorino, Asconio Pædiano, Sex. Pompeio Festo, L. Cæsare, Edictis prætorijs, Valerio Probo, Dione Cassio, Verrio Flacco, Diario Romano antiquo, Iustiniano, Saluio Iuliano Iurisconsulto. Iuuenale poëta, Polybio Megapolitano, Velleio Paterculo, Nummis antiquis, Cornelio Tacito, Seneca philosopho, Licinio Macro, Aelio Tuberone, Pandectis, Claudiano poëta, Virgilio poëta, Paullo Orosio, Valerio Maximo, D. Augustino, M. Catone, Sextio, Iulio Solino, Seruio Grammatico, Iulio Frontino, Cornelio Nepote, Suetonio Tranquillo, Commentarijs x. virum, Macrobio, Nisio, Quintiliano, Stephano Buzantio, Eustathio Commentatore, Dionysio Halicarnassæo, Io. Tzetze Gram. Iuba Rege, Cussonio, Cassio Hemina, Prisciano Gram. Marmorum titulis antiquis, Itinerario populi Romani, Phlegonte Tralliano.

AEQVE

AEQVI COMPOS

LIBER QVARTVS

ANNALIVM STEPHANI PIGHII

CAMPENSIS

ANNI P. R. C. CCCLXXVIII. ET TRIVM SEQVENTIVM ANARCHIA.

Sextio. Sextio. f. N. n. Sextino. Laterano, & C. Licinio. C. f. P. n. Caluo tribunis plebis, comitia per intercessiones tollentibus, quadriennio magistratuum curulium solitudo fuit in Vrbe: Nec antè inter nobilitatem & plebem dissentiones sublatæ sunt, quàm IX. inde anno, quo M. Furius Camillus Dict. V. FACTVS. EST. Qui reconciliatis demum ordinibus, Concordiæ ædem ex S. C. posuit, ET. DEDICAVIT. *Magistratuum curulium Roma quadriennio solitudo.*

Tribuni plebis.

L. Sextius. Sex. f. N. n. Sextinus. Lateranus. I.
C. Licinius. C. f. P. n. Stolo. Caluus. II.

Qui in hunc annum refecti, leges iam antè promulgatas perferre magna contentione conabantur. At patres per collegarum intercessionem eas tollere non cessabant. Itaque Sextius & Licinius frustra laborare se videntes, comitia tribunorum mil. eadem via per intercessionem sustulêre; adeò, vt per quadriennium, durante hac discordia, Vrbs sine summo magistratu fuerit. Hæc diffusè Liuius lib. VI. qui hanc magistratuum solitudinem quinquennio duravisse scribit, contra aliorum ferè omnium veterum opinionem, qui tempus illud determinant, vt Flauius Vopiscus in Tacito, Eutropius, Sex. Victor, & Cassiodorus; nam quadriennio tantùm sine magistratibus curulibus Vrbem fuisse vno ore asserunt. Quorum consensum vt sequamur, & ratio Capitolinorum fragmentorum requirit, vt paullo pòst docebo. Hanc quartam Vrbis discordiam fuisse dicit Florus lib. I. cap. XXVI. Diodorus Siculus pulchrè *ἀναρχίαν* vocat. Attamen interreges quoque in rep. tum fuisse Liuius, & Vopiscus innuunt.

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//. n. //.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//. n. //.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//. n. //.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//. n. //.

M. Mænius. //. f. //. nepos. III. [Q. Mæcilius. L. f. L. nepos.]
[Cn. Lucerius. //. f. //. nepos.] [A. Acutius. //. f. //. nepos.]
[C. Metilius. //. f. //. nepos.] [A. Tempanius. A. f. //. nepos. II.]
[C. Sellius. C. f. //. nepos. II.] [L. Volumnius. C. f. C. n. Flamma.]

Aediles

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//. n. //.

[Q. Canulcius. M. f. //. nepos.] [Q. Cæcilius. Q. f. Q. n. Metellus.]

ANNI P. R. C. CCCLXXIX.

Tribuni plebis.

L. Sextius. Sex. f. N. n. Sextinus. Lateranus. III.
C. Licinius. C. f. P. n. Caluus. Stolo. III.

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//. n. //.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//. n. //.

//. //. f.

//. //. //. f. //. n. //. ///. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. ///. //. //. f. //. n. //.

Q. Publilius. °Q. f. °//. n. Philo. III. Cn. Genucius, M. f. M. n. Auentinenſis.
Q. Decius. //. f. //. n. Mus. II. [L. Villius. L. f. P. nepos. II.]
[C. Atinius. L. f. K. n. Longus.] [P. Plautius. P f. P. n. Proculus.]
M. Atilius. //. f. //. n. Regulus, II. [Q. Manilius. M. f. M. nepos.]

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //. ///. //. //. f. //. n. //.
[P. Mucius. P. f. P. n. Scæuola.] [L. Domitius. Cn. f. L. n. Ahenobarbus.]

Plinij locus. Meminit huius anni Plinius libri XVI. fine: vbi integrum deeſt decennium, in annorum Vrbis numero, librariorum vitio omiſſum. Ita enim erit numerus correctior ſi legas: Durat Romæ lotos in Lucinæ area, anno, qui fuit ſine magiſtratibus, CCCLXXIX. Vrbis, æde condita, incertum ipſa quantò vetuſtior.

Inuenis Latinas adas, & hunc.

ANNI. P. R. C. CCCXXC.

Tribuni plebis.

L. Sextius. Sex. f. N. n. Sextinus. Lateranus. IV. C. Licinius. C. f. P. n. Caluus. Stolo. IV.

//. //. //. f. //. n. //. ///. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. ///. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. ///. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. ///. //. //. f. //. n. //.

L. Genucius. M. f. Cn. n. Auentinenſis. [M. Genucius. M. f. M. n. Auentinenſis.]
[Cn. Pupius. Cn. f. //. nepos. II.] [P. Pupius. P. f. //. nepos.]
[Q. Silius. Q. f. //. nepos.] [L. Volumnius. C. f. C. n. Flamma. II.]
[Cn. Sicinius. C. f. L. n. Bellutus.] C. Marcius. L. f. C. n. Rutilus.

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //. ///. //. //. f. //. n. //.
[M. Fulcinius. M. f. M. nepos.] [A. Trebius. A. f. //. nepos.]

ANNI. P. R. C. CCCXXCI.

Tribuni plebis.

L. Sextius. Sex. f. N. n. Sextinus. Lateranus. V. C. Licinius. C. f. P. n. Caluus, Stolo. V.

//. //. //. f. //. n. //. ///. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. ///. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. ///. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. ///. //. //. f. //. n. //.

C. Pœtelins. C. f. Q. n. Libo. Viſolus. [Volero Publilius. Voler. f. P. n. Philo. II.]
M. Popillius. M. f. C. n. Lænas. [K. Atinius. L. f. K. n. Longus.]
[L. Atinius. L. f. K. n. Longus. II.] Q. Decius. //. f. //. n. Mus. III.
C. Titinius. //. f. //. nepos. [M. Genucius. M. f. Cn. n. Auentinenſis.]

Aediles.

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

[C. Metilius. //. f. //. nepos.] [A. Acutius. //. f. //. nepos.]

ANNI. P. R. C. CCCXXCII.

Tribuni militum consulari potestate.

L. Furius. Sp. f. L. n. Medullinus. tt.
P. Valerius. L. f. L. n. Potitus POPLICOLA. v.
A. Manlius. A. f. A. n. Capitolinus. IV. TR. MIL.
Ser. Sulpicius. M. f. //. n. PRÆTEXT. ttt.
C. Valerius. C. f. L. n. Potitus.
Ser. Cornelius. M. f. //. n. MALVGINENS. VI.

IN pertinaci ordinum discordia, & quadriennali magistratuum curulium illis sollicitudine alia bella opportunè quieuere. Veliterni verò coloni gestientes ocio, quòd nullus exercitus esset, agrum Romanum aliquoties incursauere, & Tusculum oppugnare adorti sunt. Igitur anni superioris exitu Tusculanis *veteribus sociis & nouis tum, ciuibus opem orantibus, verecundia potiùs moti, quàm patricijs reconciliati tribuni plebis, remissa intercessione, comitia tribunorum mil. per interregem haberi passi sunt. Creati quos iam ex Liuio recensui. Sed numeri passim desiderantur in exemplaribus: quos partim ex Capitolino fragmento, partim ex superioribus restitui: ex quibus liquet L. Furium semel, & A. Manlium terantea tribunos mil. fuisse. Ex numero, qui habetur in fragmento Capitolino apud Poplicolam, colligi potest P. Valerium esse, qui quater antè tribunus fuit. Docet hoc etiam textus eius tribunatus, qui integer in fragmento Capitolino extat. Quare prænomen illi sunm in Liuianis codicibus restituendum erit. Diodorus Siculus quatuor tribunos enumerat, aberrans omnino ab Annalibus, quos sequutus est Liuius. Adfert autem L. Papirium, L. Menenium, Ser. Sulpicium, & Ser. Cornelium: omissis duobus Valerijs. Verum anno sequenti, imperante Athenis Cephisodoro, quatuor alios nominat: nempe, L. Furium, A. Manlium, Ser. Sulpicium, & Ser. Cornelium, ad hunc annum fortè referendos, quandoquidem Liuianis hisce respondeant. Mira est in eo auctore Fastorum perturbatio, & in ordine magistratuum peruersitas.

Bellum Velitrense.

*Veteribus sociis, nouis ciuibus. in vulgatis.

Remissa intercessione tribunicia, creati sex tribuni militum.

Licet intercessionem remisissent trib. pl. haud minus tamen quàm priùs infensam habuêre plebem patricij, neque tam obedientem ad delectum, quam ad habenda comitia. Ingenti itaque contentione conscriptus exercitus, & Velitræ obsidioni cœptæ sunt. Liuius libro sexto.

Delectus militare.

Velitræ obsessæ.

Tribuni plebis.

L. Sextius. Sex. f. N. n. Sextinus. Lateranus. VI.
C. Licinius. C. f. P. n. Caluus. Stolo. VI.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

C. Plautius. C. f. //. n. Proculus. [P. Plautius. P. f. P. n. Proculus. II.]
C. Plautius. P. f. P. n. Proculus. [C. Atinius. L. f. K. n. Longus. II.]
[P. Curatius. P. f. //. nepos.] Cn. Genucius. M. f. M. n. Auentinensis. tt.
[L. Furius. L. f. //. nepos.] [P. Mælius. P. f. Sp. n. Capitolinus.]

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
M. Atilius. //. f. //. n. Regulus. [L. Villius. L. f. P. nepos.]

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæsto-

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. } Trib. mil. in Veliterno.
//. //. //. f. //. n. //. }

L. Papirius. Sp. f. C. n. Crassius. L. Veturius. L. f. Sp. n. Cras. Cicurinus.
M. Geganius. //. f. //. n. Macerinus. [M. Popillius * C. f. C. * nepos.]
Hic patruelis primi Popillij Lænatis, alij tres tribuni militum consulares fuere.

ANNI. P. R. C. CCCXXCIII.

Tribuni mil. cos. potestate.

Q. Seruilius. Q. f. Q. n. Priscus. Fidenas. III.
M. Cornelius. * P. f. M. n. * Maluginensis.
C. Veturius. * C. f. C. n. * Crassus. Cicurinus. II.
Q. Quinctius. * Q. f. * //. n. Cincinnatus. Trib. mil.
A. Cornelius. * P. f. A. n. * cossvs.
M. FABIVS. K. F. M. N. AMBVSTVS. II.

LIVIVS hos suggerit tribunos mil. sed numeri in exemplaribus restituendi sunt apud Seruilium, & Fabium. Diodorus eosdem habet anno sequenti imperante Athenis Chione: desideratur tamen Q. Quinctius, & in exemplari manuscripto Cardinalis Granuellani omissus est etiam Q. Seruilius, vt dubium non sit, quin librariorum negligentia similes errores accidant.

Ob desidiam domi, vii fere nihil bello memorabile gestū.

Tribuni pl. Sextius, Liciniusq; tam VII. refecti, assiduis concionibus, adiuuante M. Fabio tribuno militum Stolonis legislatoris socero, fatigauêre patricios, qui legum rogationi obstabant: adeò, vt cùm domi in discrimine res verterentur ob seditiones, ad Velitras etiam nihil factum sit memorabile. Liuius lib. VI.

Tribuni plebis.

L. Sextius. Sex. f. N. n. Sextinus. C. Licinius. C. f. P. n. Caluus.
Lateranus. VII. Stolo. VII.

Lex Sextia Licinia de X viris sacrorum.

Legem de sacerdotijs promulgârunt, vii pro II. viris, X. viri sacrorum ex dimidia parte de plebe crearentur. Patricij, intercessoribus quinque comparatis, ne quid eo anno perferretur, effecerunt. Liuius lib. VI.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

L. Genucius. M. f. C. n. Auentinensis. II. M. Genucius. M. f. M. n. Auentinen. II.
C. Plautius. P. f. P. n. Proculus. M. Popillius. M. f. C. n. Lænas. II.
[Sp. Mælius. P. f. Sp. n. Capitolinus.] [M. Minucius. M. f. L. n. Augurinus.]
[P. Licinius. P. f. P. nepos] [M. Decius. M. f. M. n. Mus.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
C. Pœtilius. C. f. Q. n. Libo. [Q. Pœtelius. C. f. Q. n. Libo. Visolus.]
Visolus.

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. } Trib. mil. in Veliterno.
//. //. //. f. //. n. //. }

C. Sulpi.

C. Sulpicius. M. f. Q. n. Pericus. Q. Seruilius. Q. f. Q. n. Ahala.
Sp. Furius. M. f. /. n. Camillus. [Q. Pomponius. Q. f. //. nepos.]

Pomponio excepto reliquos tres ad curules magistratus peruenisse liquebit, & ex his Sp. Furius M. Camilli Dictatoris filius Prætor primus est factus.

ANNI. P. R. C. CCCXXCIV.

Tribuni mil. cos. potestate.

L. Quinctius. //. f. // n. CAPITOLINVS.
SP. SERVILIVS. C. f. C. N. STRVCTVS.
Ser. Cornelius. M. f. //. n. MALVGINENS. VII. TR. MIL.
L. PAPIRIVS. SP. P. C. N. CRASSVS.
Ser. Sulpicius. M. f. //. n. PRÆTEXTATVS. IIII.
L. VETVRIVS. L. F. SP. N. CRASSVS. CICVRINVS.

CVM Liuianis exemplaribus satis conuenient fragmenta Capitolina, si numerorum notas adieceris apud Ser. Cornelium, & Ser. Sulpicium; idque requiri ex præmissis manifestum est. Diodorus tres tantùm fuisse eo anno tribunos, T. Quinctium, Ser. Cornelium, & Ser. Sulpicium scribit, alios sequutus Annales.

Veliternæ obsidionis exitum omittit Liuius, in vrbanis describendis discordijs occupatior. Ad vltimam enim, vt ait, dimicationem de legibus ventum erat: Videbanturque iam tribuni latores vicisse: sed trepidi patres Camillum Dictatorem dixêre, qui magistrum equitum L. Aemilium cooptat. Contra hunc nobilitatis apparatum nihilominus tribuni legum latores cauſam plebis ingentibus animis prosequuntur, concisioque iudicio tribus ad suffragia vocant. Cumque ageretur res solito primùm certamine tribunorum, inter seruilium leges interercedent iumque, vinceretutque iam intercessio fauore legum ipsarum, &, VII. rogas. primæ tribus dicerent; tum Dictator stipatus agmine patriciorum, plenus iræ in forum descendens, lictores, qui de medio plebem emouerent, misit. Et addidit minas; si pergerent, sacramento se omnes adacturum, exercitumque extemplò ex Vrbe eductorum. Hæc Liuius aliquantò diffusiùs, sed omnino diuersus ab Annalibus, quos sequi videntur, cùm alij auctores quamplures, tum etiam tabulæ fastorum Capitolinæ, vt supra etiam monuimus; quæ non seditionis sedandæ, sed rei gerundæ cauſſa Camillum Dictatorem creatum testantur. Neque eodem hoc anno, sed insequenti, quem per duas ordine dictaturas transactum fuisse sine tribunis mil. virgulis adiunctis, quibus annos distinguere solent, manifestè ostendunt. Et prosectò verisimile videtur, cùm nil amplius auxilij patricijs in intercessione tribunitia esset reliquum, eos dictaturæ potentia ius suum, quoad licuit, defendisse. Non modicum porrò erroris latere in horum temporum historia, & annorum suppputatione, ex Liuio ipso colligi potest, qui biennij, vel triennij res gestas in vnum annum contraxisse videtur, & sibimet vix constare. Octauùm enim, nonum, ac decimùm postea tribunos plebis L. Sextium, & C. Licinium refectos scribit, quod ex historia illius non inuenies, si rationem ducas ab anno Vrbis CCCLXXVII. quo primùm creatos fuisse idem auctor est. Qui scrupulus non immeritò torsit doctissimum Glareanum; nec ineptè iudicauit annum in Liuiana historia deesse, quem per subsequentes dictaturas transactum fuisse ex fragmentis, vt dixi, Capitolinis cognoscimus.

Magna de legibus contentio in Vrbe.

Dictatura seruandam in seditionibus exemplum.

Trib. plebis.

L. Sextius. L. f. N. n. Sextinus. Lateranus. VIII. C. Licinius. C. f. P. n. Caluus. Stolo. VIII.

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.

C. Marcius. L. f. C. n. Rutilus. III. [P. Plautius. P. f. P. n. Proculus. III.]
//. Iuuentius. //. f. //. n. Thalna. [C. Duilius. C. f. //. nepos.]
Cn. Fuluius. //. f. //. n. Centumalus. Cn. Fuluius. //. f. //. n. Pætinus.

C. Sempro-

C. Sempronius. //. f. //. n. Longus. Auus P. Sempronij Sophi Iurisc. de quo suo loco.

[L. Atinius. L. f. K. n. Longus. III.]

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

[K. Atinius. L. f. K. n. Longus.] C. Plautius. C. f. //. n. Proculus.

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. } Trib. mil. in Veliterno.
//. //. //. f. //. n. //. }

L. Manlius. A. f. A. n. Capitolinus, Imperiosus. Quod cognomen in dictatura postmodum obtinuisse videtur, ob delectus acerbitatem, & seueritatem in militum. Vide Liuium.

[M. Aulius. M. f. //. n. Cerretanus.] Q. Cerretani bis Consulis patruus.

Ap. Claudius. P. f. Ap. n. Crassus. Cn. Quinctius. //. f. //. n. Capitolinus. Sabinus.

Ap. Claudium x. viri nepotem postea Dictatorem, & Consulem: Cn. Quinctium ædilem curulem primum prodit Liuius, vti constabit ex sequentibus.

ANNI. P. R. C. CCCXXCV.

Dictatores, & magistri equitum.

M. Furius. //. f. //. n. Camillvs. IIII. DICT.

L. Aemilius. L. f. //. n. MAMERCINVS. MAG. EQ.

REI. GERVNDAE CAVSSA.

Post edictum. IN. MILITES. EX. S. C. ABDICARVNT.

IN. EORVM. LOCVM. FACTI. SVNT.

P. Manlius. A. f. A. n. CAPITOLINVS. DICT.

C. Licinius. P. f. //. n. Caluus. PRIMVS. E. PLEBE. MAG. EQ.

SEDITIONIS. SEDANDAE. ET. REI. GER. CAVSSA.

Camillum Camillus dictator, varium fuisse.

PLVTARCHVS auctor est, M. Camillum plebe inuita à senatu III. Dictatorem creatum fuisse, cùm tribuni pl. ad extremum pro legibus suis certarent; adijcitque quo die leges suas rogaturi erant, Dictatorem è foro plebem in campum deuocasse, delectumque militum edixisse, cum pœnarum minis in eos, qui edicto non paruissent. Repugnantibus æquè tribunis pl. pœnamque Dictatori indicentibus quinque myriadum argenti, edictum nisi antiquaret: Camillum plebisciti illius, imò damnationis, & exilij metu simulata valetudine domum concessisse, & dictaturam deposuisse. Aliter rem narrat Liuius: Camillum Dictatorem minis tantummodo incussisse tetrorem plebi; sed tribunos legumlatores eo certamine magis incensos fuisse, & rem nihilo ob id segniùs egisse: tandemque re neutrò inclinata sese dictatura abdicasse Camillum, seu quia vitio creatus erat (vt quidam, inquit, scripsêre) seu quia tribuni contra eum tulissent, & plebs sciuisset multam quingentûm millium æris, si quid pro Dictatore egisset. Hoc tamen, vt parum verisimile, pluribus rationibus Liuius refellit, & auspicio potiùs, quàm noui exempli rogatione, Camillum deterritum existimat. Ex Capitolinorum autem fastorum fragmento colligimus rei gerundæ prætextu Camillum Dictatorem creatum, atque post edictum in milites, cùm fortè inuitos videretur in cogendo milite cum tribunis, ac ciuibus contendere, vel quòd ob senium impar esset tanto certamini; ex S.C. abdicasse. Suffectum ex templo alterum seditionis sedandæ, & rei gerundæ caussa: quod Liuius, etiam & Plutarchus tradunt. Sed nomen omittit hic, P. Manlium appellat ille, cognomen illius extat in fragmento. Hunc scribit Liuius omnè controuersiam in caussam plebis inclinasse, magistro eq. è plebe dicto C. Licinio, qui tribunus mil. fuerat. Quod non temerè adijcere videtur, nempe vt ipsum distingueret ab alio C. Licinio, qui tum trib. pl. cum L. Sestio toties refectus, tumbas excitabat, &

P. Manlij dictatura popularis. Dubiũ tollunt de duob⁹ C. C. Licinijs Calui, quo magister eq. & quo tribunus plebis eorum fuerit.

bat, & Fabijs affinitate iunctus erat. Magist. equitum verò restatur ibidem P. Manlio cognatione propinquum fuisse. Neque insuper credendum seditionis auctorem eodem tempore trib. pleb. & magistrum eq. fuisse. Quibus rationibus ductus, Liuium potiùs sequor, quàm Plutarchum, qui magistrum equitum, non tribunum mil. sed plebis. & auctorem seditionis fuisse dicit; vel aliis usus annalibus, vel nominum similitudine deceptus, quod facilè in tam vetusta historia contingit. Vtrumque enim Liuius C. Licinium Stolonem appellat, tam magistrum equitum, vt in historia anni CCCCLIII. lib. X. in oratione P. Decij; quàm ipsum tribunum pleb. quem etiam Caluum vocat, non secus ac tab. Capitolinæ in secundo consulatu. Auctor sanè qui de viris illustribus scripsit, Liuio astipulari videtur. Nam Licinio Stoloni seditionis auctori, cuius vitam cap. XX. describit, nullos alios magistratus attribuit, quàm tribunatum plebis, & consulatum.

Tribuni plebis.

L. Sextius. Sex. f. N. n. Sextinus. Lateranus. IX.

C. Licinius. C. f. P. n. Caluus. Stolo. IX.

Inter priorem, inquit Liuius, dictaturam abdicatam, nouamque à Manlio initam, ab tribunis, velut per interregnum, concilio plebis habito, leges de fœnore, & agro iamdudum promulgatas pertulêre: & cùm tertia de plebeio consulatu antiquaretur, se in omnia simul consulere plebem dixerunt. Cùm denique tribunorum mil. comitia indicta essent, ita se gerere, vt negando iam sibi velle continuari honorem, acerrimè accenderent ad id, quod dissimulando petebant, plebem: Nonum se annum iam dicentes, velut in aciem, aduersus optimates, maximo priuatim periculo, nullo publico emolumento stare. Proinde ipsi primùm starent quid vellent, deinde comitijs tribunitijs declararet voluntatem; si coniunctas sese ab se promulgatas rogationes vellent, esse quòd eosdem reficerent tribunos plebis, perlatutos enim quæ promulgârint: sin quod cuique priuatim opus sit, id modò velint accipi, opus esse nihil inuidiosa continuatione honoris. Aduersus tam obstinatas tribunorum postulationes longa, & acri oratione certatum est ab Ap. Claudio Crasso, quæ ad id modò valuit, vt tempus iubendarum rogationum proferretur; refecti tamen ijdem tribuni legislatores in annum sequentem. Liuius libri VI. fine.

Magna tribunorum plebis ac pertinax arrogantia.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

C. Pœtelius. C. f. Q. n. Libo. Visolus. II. [C. Petillius. C. f. C. nepos.]
C. Plautius. P. f. P. n. Proculus. II. [L. Allienius. L. f. A. nepos.]
[M'. Marcius. M'. f. M'. nepos.] [P. Publilius. Volet. f. P. n. Philo.]
[M. Considius. M. f. M. nepos.] M. Plœtorius * M. f. M. * nepos.

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[Voler. Publilius. Voler. f. P. n. Philo.] Cn. Genucius. M. f. M. n. Auentinensis.

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. } P. Manlij Dictatoris in * Veliterno *
//. //. //. f. //. n. //. }

P. Cornelius. //. f. //. n. Scapula. P. Cornelius * P. f. * //. n. Scipio.
C. Caruilius. //. f. //. n. Maximus. [Q. Decius. M. f. M. n. Mus.]

P. Scapula magistet equitum sequetur, videturque fuisse pater P. Scapulæ Pontificis max. ac deinde Consulis anno CDXXV. P. Scipio curulis ædilis primus factus est. C. Caruilius in marmoribus Capitolinis appellatur auus Sp. Caruilij Maximi, qui bis Cos. bis item bello Samnitico triumphauit, vt dicetur.

ANNI. P. R. C. CCCXXCVI.

Trib. mil. consulari potestate.

A. Cornelius. °P. f. A. n. ° COSSVS. II.
L. VETVRIVS. L. f. Sp. N. CRASSVS. CICVRINVS. II.
M. Cornelius. °P. f. M. n. ° MALVGINENSIS. II.
P. VALERIVS. L. F. L. N. POTITVS. POPLICOLA. VI. TR. MIL.
M. Geganius. //. f //. n. MACERINVS.
P. MANLIVS. A. F. A. N. CAPITOLINVS. II.

DIODORVS Siculus hos tribunos non habet; fragmentum igitur Capitolinum supplere ex Liuio, vt vides, sic potuit, in cuius exemplaribus numerorum notæ quæ desunt apud L. Veturium dumtaxat, & P. Manlium, poterunt ex eodem fragmento vicissim commodè restitui.

Liuius Sextius hic de xviris sacrorum hoc anno petens.

Ante horum tribunorum mil. comitia refecti decimùm ijdem tribuni Licinius, & Sextius, cùm de xviris sacrorum partim de plebe creandis rogationem pertulissent, contenta tali victoria plebs cessit patribus, vt in præsentia Consulum mentione omissa, ij tribuni crearentur; vt auctor Liuius in fine lib. vt.

M. Furius. //. f. //. n. CAMILLVS. V. DICT.
T. Quinctius. °T. f. T. n. ° CINCINNATVS. CAPITOLINVS. MAG. EQ.
REI. GERVNDAE. CAVSSA.

Cùm præter Velitratum obsidionem foris quietæ res Rom. essent, fama repens belli Gallici allata perculit ciuitatem, vt Camillus Dictator v. diceretur: magistrum eq. ab eo dictum scribit Liuius T. Quinctium Pennum, quem Cincinnatum Capitolinum vocant fragmenta Capitolina. Plutarchus etiam ingruente rursus belli Gallici metu Camillum Dictatorem v. licet iam ferè octogenarium consensu omnium fuisse creatum tradit. Cuius auspicijs feliciter contra Gallos in agro Albano pugnatum est: multa millia barbarorum in acie, multa captis castris cæsa sunt, vt Liuius refert, Polybium sequutus. Plutarchus hanc expeditionem diffusiùs narrat, & ad Anienem prœlium accidisse ex Claudij annalibus refert: quemadmodum & Polyænus anno scilicet post Vrbem à Gallis captam XIII. cùm tamen sit XXIII. Horum tamen opinionem, vt falsam, Liuius reijcit, aliud prœlium ad Anienem cum Gallis illud fuisse, haud minùs sexennio pòst commissum, probans. Plutarchus addit præterea post Gallicam victoriam per deditionem Velitras quoque à Camillo receptas fuisse.

M. Camilli dictatura quinta. Gallis in agro Albano vicis.

Velitræ receptæ post longè ofidionem.

Tribuni plebis.

L. Sextius. Sex. f. N. n. Sextinus. Lateranus. X.
C. Licinius. C. f. P. n. Caluus. Stolo. X.

Leges tribunicia tandem latæ.

Legem de xviris sacrorum partim de plebe creandis pertulêre: creati quinque patrum, & quinque plebis. Liuius.

Leges quoque de plebeio consulatu, fœnore & agrorum modo per magnas tandem contentiones pertulêre, vt mox latius explicabitur.

//.	//.	//. f.	//. n.	//.		.//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.		.//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.		.//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.		.//.	//.	//. f.	//. n.	//.

[M. Popillius. °C. f. C. ° nepos.] C. Marcius. L. f. C. n. Rutilus. III.
C. Plautius. C. f. //. n. Proculus. II. [C. Plætorius. C. f. M. nepos.]
[C. Racilius. C. f. C. nepos.] [L. Fulcinius. C. f. C. nepos.]
[C. Trebonius. C. f. C. n. Asper.] [T. Statius. T. f. T. nepos.]

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
L. Genucius. M. f. Cn. n. Aucutinensis. C. Sempronius. //. f. //. n. Longus.

Quæsto-

Quæstores vrbani.

//. //. . f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. } Camilli Dict. contra Gallos.
//. //. //. f. //. n. //. } Trib. mil. in Veliterno.

Ser. Cornelius, Ser. f. M. n. Maluginensis. M. Fabius. N. f. M. n. Ambustus.
L. Pinarius. //. f. //. n Natta. M. Pomponius. * M. f. M. * nepos.

Ser. Cornelium, & L. Pinarium magistros equitum repetimus fuisse, & M. Pomponium tribunum plebis. M. Fabius ter cos. atque Dictator fuit, vt latiùs suis in annis.

M. Furius. //. f. //. n. Camillus. tiii. Ann. cccxxcvi.

Dict. v. de Galleis //. NOV. //. //. //.

Rebus contra Gallos, & ad Veiitas prosperè gestis Dictatori, ait Liuius, consensu patrum plebisque triumphus est decretus, cuius Plutarchus non meminit. At Appianus Alexandrinus in libri fragmento vel epitome, qui Celticus inscribitur, hunc triumphum „ non prætcrijt. Celtas exteratum gentium primos Romanis bellum intulisse scribens, Vr„ bem quoque, Capitolio excepto, vi captam incendisse: verùm à Camillo victos, & expul„ sos. Post annos aliquot iterum regressos, cos denuò repulisse Camillum, triumphumque „ ob id egisse, cum iam octogesimum ætatis attigisset annum. M. Camill quartum triumphat.

Consules è plebe. PRIMVM. CREARI. COEPTI.

CAMILLVM perfunctum bello Gallico atroclor domi seditio excepit, cùm Sextius, ac Licinius tribuni plebis iam actius pro plebeio consulatu pugnarent: vt per ingentia certamina Dictator, senatusque frequentis populi consensu victi, leges tribunitias, & comitia plebei cos. admittere coacti sint; quibus de plebe primus est creatus L. Sextius, princeps eius seditionis. Sed quia patricij se auctores futuros negabant, res propè ad secessionem plebis, aliasque terribiles minas ciuilium certaminum deuenit: dum dictatorem tribuni, & plebs abdicare Camillum, vel in carcerem duci iubèrent: patricij è contrà vi summa obstarent, & viatores Dictatorem apprehendere volentes propulsarent. Gliscente ad verbera seditione, & rebus ad extrema periculà delabentibus, ad Capitolium conuersus Dictator deos precatur, ea vt sibi dicere, atque agere faxint, quæ reip bene vortant, & ciuium animos reconcilient: simulque Concordiæ ædem vouit. Senatu deinde conuocato post longa sententiarum certamina conditionibus tandem discordias sedauit, quibus à patricijs plebi Consulem, & à plebe patricijs Prætorem impetrauit. Itaque ab diutina ira demum in concordiam redactis ordinibus, ludi Magni ex S. C. decreti, scriptique Latinis dies additus ad triduum: & Concordiæ templum ex voto Dictatoris in foro extructum fuit. Cuius in tabulis Capitolinis aliqua videtur mentio fuisse, si modò quid possemus ex fragmenti paucis quæ supersunt literis, coniectura assequi. Iam verò in supplcdi tabulis Capitolinis, quas ante aliquot annos in lucem produximus, & rursus in capite huius quarti libri annalium suo ordine inuenies. Meminit huius templi etiam ita Ouidius Fast. lib. i & caussa in eandem attingit.

Nunc benè prospicies Latiam Concordia turbam,
Nunc te sacratæ constituere manus.
Furius antiquus populo superator Etrusco
Vouerat, & voti soluerat ille fidem.
Caussa quod à patribus sumptis secesserat armis
Vulgus, & ipsa suas Roma timebat opes.

Vide Plutarchum in Camillo, Liuium in fine libri vi Zonaram, & alios.

Atrox domi seditio inter patres ac plebem propter legem.

Dictatoris manus læsa.

Concordiæ templum à Camillo. Condentur, quibus plebs pœnas à Camillo reposcebat. Ludi in quos à senatu decreti, & feriæ Latinæ solemnibus diebus quarto addendi.

ANNI P. R. C. CCCXXCVII.

Consules.

L. Aemilius. L. f. //. n. MAMERCINVS. L. SEXTIVS. SEX. F. N. N. SEXTINVS. LATERANVS.

PRIMVS. E. PLEBE.

PLEBS, inquit Liuius, consulatum L. Sextio, cuius lege partus erat, dedit: ei collega ex patribus datus L. Aemilius Mamercinus. Scribit idem Plutarchus comitijs à Camillo

millo habitis Mamercinum Aemilium ex patricijs, L. Sextium primum è plebe Cos. designatos: sed ibidem incorrectè Marcus Aemilius legitur, pro Mamercinus. Nam illud cognomen ita etiam restituendum est, si emendatissimas tabulas Capitolinas sequi velimus, in Liuio, Cassiodoro, Mariano Scoto, & Diodoro Siculo: qui L. Aemilium Mamercum, & L. Lateranum (quod alterum cognomen est L. Sextij) hos Consules appellant. Tabulæ Græcæ rectius Mamercinum, & Lateranum produnt. Auctor de viris illustribus non L. Sextium, sed L. Licinium Stolonem primum è plebe Consulem tradit fuisse. Perperam, ac falsò.

Auctor de viris illustribus locus.

Veri lectorum custos.

Galli, primò post cladem palatos per Apuliam congregari fama erat: & de Hernicorum defectione agitata mentio. Cùm tamen de industria, ne quid per plebeium Consulem ageretur, omnia proferrentur, iustitio simile fuit otium. Liuius lib. VII. principio.

Cens. A. Postumius. M. f. A. n. REGILLENSIS. ALBINVS. C. SVLPICIVS. M. F. Q. N. PETICVS.

Habet Capitolinum fragmentum nomina quoque Censorum, quorum Liuius non meminit in eius anni historia; sed proximè sequenti Censorem peste mortuum scribit, cuius nomen quoque negligentius more suo præterit. Albinum fuisse suspicor, nam Petici postea frequens mentio est. Atque ideirco lustrum non cõditum existimo, quod etiam in tabulis Capitolinis non adscribitur. Mortuo enim, vt dixi, Censore, alterum consestim abdicare consuesse constat. Prænomen verò Albini in ambiguo est, cùm plures eius tempestatis Postumios Albinos consulari potestate tribunos militum habeamus.

PRAETOR. PRIMVS.

Sp. Furius. M. f. M. n. Camillus. Vrbanam iurisdictionem obtinuit.

Prætor primus à patribus creatus.

„ Annus hic, vt ait Liuius, erat insignis noui hominis consulatu, duobus magistratibus nouis, prætura, & curuli ædilitate. Hos sibi patricij quæsiuêre honores; pro concesso „ plebi altero consulatu. Præturam igitur dedere patres Sp. Furio. M. f. Camillo. Cui sementiæ etiam astipulatur Suidas in vocabulo πραίτωρ, Camilli sæpe Dictatoris filium primum Prætorem fuisse scribens.

DE PRAETVRA.

Prætura dignitas.

Prætorum auspicia max. à quibus Consulum collega dicti.

Patriciorũ auspicia duplicia.

PRAETVRAE exordio iam demonstrato, institutum nostrum cùm hoc requirat, de huius magistratus ratione quoque nõnulla studiosorum causa præfari visum est: quoniam prætura deinceps in republica Romana ordinarios, annuosq; inter magistratus, honore, & auctoritate pollens, excelluit, iuris dicundi potestate, & imperio cùm in Vrbe, tum in prouincijs consulatui proxima. Etenim ijsdem, quibus Consules, auspicijs creabantur Prætores, qui idcirco collegæ Consulum sunt appellati, id quod ex M. Messallæ Anguris libro primo de auspicijs in primis docebo; cuius verba ex Gellij libri XIII. cap. XIIII. hic proferre operæ precium est: quãdo ad magistratuum cognoscendas diuersas potestates non parum conducunt. Patriciorum, inquit, auspicia in duas sunt potestates diuisa: Maxima sunt Consulum, Prætorum, Censorum; neque tamen eorum omnium inter se eadem, aut eiusdem potestatis: ideo quòd collegæ non sunt Censores Consulum, aut Prætorum: Prætores Consulum sunt. Ideo neque Consules aut Prætores Censorum, neque Censores Consulum aut Prætorum turbant aut retinent auspicia. At Censores inter se, rursus Prætores Consulesque inter se vitiãr, & * obtinent. Prætor etsi collega Consulis est, neque Prætorem, neque Consulem inter rogare potest: vt quidem nos à superioribus accepimus, aut ante hæc tempora seruatum est. Et vt in commentario XIII. C. Tudi-

obtinent, forsit

Rogare, pro creare.

tani pater, quia imperium minus Prætor, maius habet Consul; & à minore imperio maius, * aut à minore collega maior rogari iure nõ potest. Nos his temporibus Prætores Prætore creante veterũ auctoritatem sequuti sumus, neque his comitijs in auspicio fuimus. Censores æquè non eodem modo rogantur auspicio atque Consules, & Prætores. Reliquorum magistratuum minora sunt auspicia: ideo hi maiores, illi minores magistratus appellantur. Minoribus creandis magistratibus tributis comitijs magistratus, sed iustius curiata datur lege: maiores centuriatis comitijs fiunt. Ex his Messallæ verbis manifestum inter alia fit, præturam inter magistratus maiores numerari, dariq; comitijs centuriatis, atque ijsdem, quibus consulatus, auspicijs, vt ideo collegæ Consulum appellẽtur Prætores. Astipulatur Messallæ Tullius ad Atticum, de Cæsare victore, post pulsum Italia Pompeium, consulatum inuadere cupiente, scribens lib. IX cap. XI. Nam per magni, inquit, eius interest, tem ad interregnum non venire. Id assequitur si per Prætores Consules creantur. Nos autem in libris habemus, non modò Consules à Prætoribus, sed ne Prætores quidem creari ius esse, idque factum esse nunquam. Consules, eò non esse ius: quod maius imperium à mino-

*In Gellij vulgatis male, * aut à maiore vel minore collega rogari, &c. in aliis item male * à maiore collega rogare, &c.*

Cur Consulis collega Prætor dicti.

Citat augurũ libros augur Cicero.

" à minore rogari non sit ius. Prætores autem, cùm ita rogentur vt collegæ Consulum sint,
" quorum est maius imperium. Hinc etiam est quòd non diu post inuentam præturam, ædilitatemque curuiem, referente Liuio, tribuni plebis conquesti fuerint in concione, quòd pro Consule vno plebeio, tres patricios magistratus, curulibus sellis prætextatos tãquam Coss. sedentes sibi nobilitas sumpsisset, Prætorem quidem etiam iura reddentem, & collegam Consulibus, atque ijsdem auspicijs creatum: atque iterum lib. VIII. apud eundem Liuium, L. Papirius Cursor dict magistrum eq. Q. Fabium, qui iniussu suo prælium commiserat, sic alloquitur: Quæro de te Q. Fabi, cùm summum Imperium Dictatoris sit, pa-
" reantque ei Cõsules, regia potestas, Prætores ijsdem auspicijs quibus Coss. creati, æquum
" censeas nec ne, magistrum eq. dicto audientem esse? Cùm igitur prætura ex consulatu orta videatur, quippe cùm munus omne suum ex eo accipiat: alterum quoque eius nomẽ huic nouo magistratui est inditum, & Prætor appellatus est, quod idem nomen olim Consules habuisse, & suo loco dixi, & Liuius testatur libro III. Horatiam de tribunitia potestate sacrosãcta legem explicans, quæ XVIris exactis est lata. Fuêre, inquit, qui interpretarentur eadem hac Horatia lege Consulibus, quoque & Prætoribus, quia eisdem auspicijs, quibus
" Consules, crearentur, cautum esse: iudicem enim Consulem appellari. Quæ refellitur in-
" terpretatio, quòd ijs temporibus nondum Consulem iudicem, sed Prætorem appellari mos fuerit. Constat igitur summi magistratus nomen hoc antiquitùs fuisse. Quin ipsum quoque Dictatorem Prætorem maximum vocari solere, lex antiquissima claui pangendi docet, quam paullò pòst ex Liuio suo loco adducam. Prætor autem à præeundo dicitur, quasi prætitor: eò quòd, vt inquit Varro de lingua Latina, prætitet iure, & exercitu. Rursus de vita pop. Romani lib. II. Consulem Prætoremque vnum olim fuisse magistratũ ostendens: ijdem, ait, dicebantur Consules, & Prætores: quòd præirent populo, Prætores; quòd
" consulerent seuatui, Consules. Græcis autem Prætores generali Imperatorum, quibus parebant exercitus, nomine vocabantur στρατηγοὶ, vel ἄρχοντες, eò quòd olim omnis magistratus maior apud Romanos Prætor dici poterat; tam qui ius populo daret, quàm qui exercitum duceret. Neque partien latius postea præturæ nomen determinarunt Græci Romanam historiam scribentes, etiam cùm proprius iam esset magistratus. Quare videant docti, qui eius generis Græca scripta transferre Latinè volunt, ne generali στρατηγὸς, alióve simili vocabulo decepti, non habita temporum, vel personarum ratione, quemquam pro Prætore, Consulem vocent: vel pro Consule, Prætorem. Quod in Polybio, Dione, Plutarcho, Zonara, alijsque auctoribus Latinè translatis nõ semel aceidisse animaduertimus. Vt autem argumenti nostri seriem prosequamur, Romani quoque Græcorum στρατηγῶν, sicut Imperatores, ita etiam Prætores communi vocabulo frequenter appellâruut. Quod
" ipsum ex primo Ciceronis de inuẽtione Rhetorica verbis his manifestum est. Epaminun-
" das Thebanorum Imperator ei, qui sibi ex lege Prætor successerat, exercitum non tradidit.
" Quem locum commentatur ita Victorinus. Notare debemus, inquit, omnes olim magi-
" stratus Prætores appellaros. Verùm postea, vel antè iam dictarum inter ordines dissentionum occasione; vel quòd (vt vult Pomponius Iurisconsultus) auocarentur bellis finitimis Consules, neque esset qui in ciuitate ius reddere posset, magistratus hic inuentus, altero consulatus nomine insignitus, qui assiduè ius in Vrbe diceret, & Prætor appellaretur. Deinde circa annum Vrbis DX. cùm peregrinorum quoque multitudo in Vrbem cõflueret, neque vnus Prætor turbæ caussarum satisfacere posset, huic inter ciues solos iurisdictio est relicta: & collega eidem additus; qui quoniam peregrinorum ferè caussas cognoscebat, Prætor peregrinus vocatus est, ad differẽtiam videlicet alterius, qui tum vrbanus dici cœpit. Hosum itaque munus erat, & vrbani in primis, ius inter ciues dicere; vidùas, pupillosque defendere; ludos solemnes, & sacra quædam facere; sarta tecta, vacante censura, exigere; senarum, absentibus Coss. cogere; & sententias rogare, comitia, & conciones habere. Exstant autem plebiscíti à M. Plætorio tribuno pleb. hoc anno, vt verisimile est, de Prætore
" vrbano lati, apud Censorinum hæc verba. *Prætor. vrbanus. qui. nunc. est. quique. post. hac.*
" *erit. duos. lictores. apud. se. habeto. isq. supremum. ad. solis. occasum. ius. inter. ciues. dicito.*
Quapropter ex lege etiam in Vrbe cogebantur manere, neque enim durante magistratu plus quàm decem dies abesse poterant. Hoc equidem colligo ex Ciceronis Philippica secunda, vbi M. Brutum, qui Prætor vrbanus tum erat, M. Antonio Cos. referente, legibus dicit solutum fuisse, si ab Vrbe plus quàm decem dies abfuisset. Attamen quàm diu Prætor vnus erat in rep. hunc etiam aliquando duxisse exercitum, postulante occasione, demonstrant annales. Peregrini autem Prætoris erat, vt dixi; caussas peregrinorum cognoscere: & ius de natis inter ciues & peregrinos controuersijs dicere. Huic etiam exercitus, vel classis aliquando committebatur, pro temporum difficultate, quotiens ad molem belli administrandam duo Consules non sufficiebant. Zonaras annalium secundo plerisque locis cum *στρατηγὸν* appellat, sed satis impropriè, id quod suis locis annotabo. Penes Prætorem

Prætura ex Consulatu orta.

Consul olim Prætor appellatus, non iudex.

Dictator olim Prætor maximus vocabatur.

Prætor unde.

στρατηγοὶ ἢ ἄρχοντες Prætores Græcis dicti, quod maiorem magistratum cum eo nomine gesserint.

Curuum munus Prætoris.

Prætor vrbanus.

Prætor peregrinus.

Officia vrbani Prætoris.

Prætor vrbanus in vrbe manere quãdiu cogebatur.

Prætoris peregrini munus.

Z 3 rem

στρατηγὸς.

rem verò quitius interciues diecbat, omnis publici priuatique iuris potestas erat, vt ipsi nouum ius condere, veteri derogare facultas esset. Apud ipsum enim & iudices manebat legum interpretatio. Hinc aiam legum appellant tribunal Prætoris & subsellia iudicum Cicero, & Pædianus Verrinarum quarta Ius namque prætorium ad legem, vt ait M. Varro, non secus ac censorium iudicium ad æquum æstimabatur. Erat itaque iuris Quiritium custos Prætor vrbanus, cuius maxima semper auctoritas fuit; adeò vt plerique existiment, Prætorem peregrinum ex edicto Prætoris vrbani ius dicere consuevisse. Immoex vrbani quoque Prætoris edictis formabant edicta sua transtatitia Prætores item alij; ex quibus durante imperio suo ius in prouincijs dicerent. Atque ea ratione exteræ quoque prouinciæ, quæ Prætores ordinarios accipiebant, legibus Romanis subiectæ erant. Tanta semper habita est vrbani Prætoris potestas. Idemque iuratus, ex ordinibus penes quos erant iudicia, decurias iudicum selectorum quotannis conferebat: ex quibus ipse, alijque Prætores eo anno concilia iudicum sibi sortiri debebant. Ideirco maiorem ipsum dici Prætorem, minoresque exteros, ex L. Cæsare Festus refert; non secus ac maiorem Cos. putant dici, penes quem fasces erant, vel eum qui prior factus sit. Prætor autem qui primo loco populi suffragio factus renunciabatur, is Prætor primus vocari solet, quo modo creatum se testatur non vno loco Cicero, honori suo idipsum adscribens. Iam verò vt edicti prætorij rationem intelligas, solet etiam initio magistratus Prætor vrbanus quisque edictum, seu iuris formulam ex legibus Romanis, aliorumque superiorum Prætorum edictis sibi constituere, atque in albo proponere: secundùm quod ius dicere durante prætura sua vellet, de causis suam iurisdictionem coercentibus, vtpote de testamentis, hæreditatibus, pecunijs creditis, emancipationibus, tutelis, vindicijs, manumissionibus, possessionibus, limitibus, operibus faciundis, & alijs, quæ priuato Quiritium iure continentur. Cuius mentionem fieri à Tullio de Finibus lib. 1. his verbis cognoscimus. Quid enim mereri velis, iam cùm magistratum inieris, & in concionem adscenderis? Est enim tibi quæ sis obseruaturus, edicendum, in iure dicendo. Quid mereris igitur? vt te dicas in magistratu omnia voluptatis causa facturum esse. Ex quibus verbis intelligimus etiam, edictum prætorium esse nihil aliud, quàm legum, & iuris veram ex æquo & bono interpretationem, formulis certis descriptam, ac publicatam ab vrbano Prætore, vt diximus. Cuius exempla pauca reperimus adhuc: veluti apud Valerium Probum de literis antiquis. QVANTI. EA. RES. ERIT. TANTAE. PECVNIAE. IVDICIVM. RECVPERATORIVM. DARI. TESTIBVSQ. PVBLICE. DVMTAXAT. DICEM. DENVNCIANTE. POTESTATEM. FACIAM. Et rursus apud Gellium lib. x. vt de flamine Diali & sacerdote Vestæ. SACERDOTEM. VESTALEM. ET. FLAMINEM. DIALEM. IN. OMNI. MEA. IVRISDICTIONE. IVRARE. NON. COGAM. Et de fluminibus eodem libro; sed imperfectum. QVI. FLVMINA. RETANDA. PVBLICE. REDEMPTA. HABENT. SI. QVIS. EORVM. AD. ME. EDVCTVS. FVERIT. QVI. DICAVA. QVOD. EVM. EX. LEGE. LOCATIONIS. FACERE. OPORTVERIT. NON. FECISSE. Reliqua desiderantur. Et licet perpetuum tale Prætoris vocaretur edictum, vel ad differentiam alterius generis edictorum, quæ peculiaria, aut noua vocat Cicero in Verrina quinta; à Prætore aliúsve etiam magistratibus pro re nata occasione, quouis tempore promulgata; vel quòd hoc ordinario edicto, tanquam perpetua iuris formula, Prætor, ac iudices sempet vterentur. Nihilominus annuum erat, & simul eum magistratu antiquabatur. Successor namque nouum constituebat edictum, secundùm quod in suo magistratu ius diceret. Hinc legem annuam vocat edictum perpetuum Cicero, neque ad hæreditates adeundas, quæ ante illud constitutum sub alio professisset Prætore, valere affirmat Verrina secunda. Sed ipsum potiùs audiamus Oratorem de his differentem, vbi Verrem varijs modis exagitat, & accusat: quòd Prætor multa in edicto suo contra leges, ac morem maiorum proposuerit, in multis illud excesserit; quòd etiam in suo edicto ius non dixerit. Ex cuius verbis, ne nimis longi simus, ea dumtaxat excerpemus; quæ ad hoc maximè argumentum facere videntur: illudque in primis, quòd Verrem ferbit Anniæ pupillæ hæreditatem, C. Sacerdotis Prætoris edicto iam antè condonatam, ad secundos hæredes pecunia corruptum transferre voluisse: eumque finem, iam autè datas ab alijs Prætoribus hæreditates, sui edicti verbis fecit, fecerit, contra maiorum morem, & edicti perpetui naturam, fuisse complexum. Quis vnquam, inquit, edixit isto modo? Quis vnquam eius rei fraudem, aut periculum proposuit edicto, quæ neque post edictū, neque ante edictum prouideri potuit? In lege Voconia nou est, fecit, fecerit; neque in vlla tempus præteritum reprehenditur, nisi eius rei, quæ sua sponte scelerata, ac nefaria est. Atque in his rebus multa videmus ita sancta esse legibus, vt ante facta in iudicium non vocentur. De iure namque ciuili, si quis noui quid instituit, omnia quæ antè acta sunt, rata esse patitur. Qui plurimum tribuunt edicto Prætoris, edictum legem annuam esse dicunt: tu edicto plus amplecteris, quam lege. Si finem edicto Prætoris adierunt Kalendæ Ianuarij, cur non

Initium

Legum interpretatio penes quos fuerit.

Iuris Quiritium custos quis. Edictum Prætoris vrbani.

Edicta transtatitia.

Decuriæ iudicum.

Prætor maior quis.

Consul maior quis.

Prætor primus quis.

Edictum prætorij quid sit.

Reliquæ veterum edictorum.

Numina rustica.

Edictum Prætoris cur perpetuum vocatum.

Cur annua lex à Cicerone vocetur.

» initium quoque edicti nascendi? An in eum annum progredi » nemo potu- » it edicto, quo Prætor alius futurus esset in illum, quo alius Prætor fuit, regredietur? Hæc & alia multa de edicti prætorij potestate ibidem Cicero, docetque paullò pòst, edictum C. Verris non oportere ad eas hæreditates valere, quæ ante ipsum Prætorem venissent. Iam verò quàm iniqu: Verres contra edictum suum ius dixerit, multis etiam declarat. Et » enim, inquit, edictum totum eorum arbitratu, quàm diu fuit delignatus, componeret, qui » ab isto ius ad voluntatem suam nundinarentur; tum verò in magistratu contra edictum » suum sine vlla religione decernebat. Itaque L. Piso multos codices impleuit earum re- » rum, in quibus ita mutatum esset; quòd iste aliter, atque vt ediderat, decreuisset. Reliqua breuitatis causa omitto. Cùm igitur eius temporis Prætores plures ius reddere ex libidine per gratiam, vel odium soleant, etiam contra sua edicta perpetua: non diu post Verrem damnatum C. Calpurnio, M'. Acilio Coss. anno Vrbis DCXXCVI. C. Cornelius tribunus plebis, quem Cicero maiestatis reum postea defendit, legem multis inuitis tulit: Vti Prætores ex edictis suis perpetuis ius dicerent. Quæ res tum gratiam ambitiosis Prætoribus qui variè ius dicere solebant, sustulit. Auctor est Asconius Pædianus, cuius ipsa ferè verba retuli. Neque aliud quidem edictorum genus, quàm illud annuum, ordinariumque, quo Kal. Ianuarijs ius sibi constituebant Prætores, Asconium intelligere, à Dione apertissimè demonstratur, libro historiarum XXXVI. vbi narrat C. Cornelium eundem plures pertulisse » leges, atque inter alias talem. Vti statim ab initio magistratus Prætores edicto promul- » garent, quo iure vsuri essent: & deinde nequaquam ab eo deflecterent. Prætorum enim mos tunc erat, iuris edicta, secundùm quæ essent in magistratu iudicaturi, scripto quidem publicare, non tamen penitus obseruare. Sæpenumero ex arbitrio etiam variantes multa ad gratiam, vel odium nonnullorum, vt fieri solet, prauè decernebant. Hæc ferè apud Dionem legimus, cuius etiam verba, ne quis ea desideret, adijciam. Καὶ οὕτως ἑαυτὸν τὸ λοιπὸν μοδίσαι, καὶ ἔπειτα πιόπι, οἷς ἐχρῶντο πάντες τὰ δίκαια καθ' ἃ δικάσειν ἔμελλον, αὐτὸς συγχέαντος ἐξετίθετο. οὐ γὰρ ἦν πάντα τὰ δικαιώματα ἃ περὶ τὰ συμβόλαια διετίθεντο, ἐκλιν. οὔτε ἐς ἅπαξ πὺτ' ἐποίουν, οὔτε τὰ γεγραμμένα ἐτήρουν: ἀλλὰ πολλάκις αὐτὰ μετήγαγον, ἐς συγκεί ἐς πύτερ ἐρὸς χάειν, ἢ καὶ κατ' ἔχθραν τινῶν, ὥσπερ εἰκὸς, ἐγίνετο. ἐσηγήσατο κατ' ἀρχὰς τὸ δίθις αὐτὸς τὰ δίκαια οἰκήσαντας, ἀπολόγου, καὶ μηδὲν ἀπ' αὐτῶν ἀδικεῖσθαι. Talia igitur primum fuerunt edicta Prætorum perpetua. Quæ quidem, an cum prætuta simul in rempub. introducta fuerint, obscurum mihi esse non diffiteor. Illud ausim affirmare, vltra centum annos ante Cornelianum plebiscitum, S. C. quoque compulsos fuisse Prætores, ex suis perpetuis edictis ius dicere. Quemadmodum demonstrat antiquissimi Diarij Romani fragmentum, quod in anno Vrbis DXXCV. reperies. Eo enim anno V. Kal. Apriles S. C. factum fertur in curia Hostilia, vt Prætores ex suis edictis perpetuis ius dicerent: adeò vt iam tum in vsu fuisse cognoscamus. Ea demum Hadriani Aug. tempore Saluius Iulianus Iurisconsultus in volumen collegit, & sub congruis titulis posita interpretatus est. Cœperuntque tum Prætores congesta ab Iuliano edicta sequi: non autem ipsi, vt antè solebant, noua proponere, vt rectè deinceps perpetua fuerint appellata, atque vim legum obtinuerint, vt successorium edictum, aliaque de quibus in Pandectis. Ait Eutropius Didium Iulianum rempub. inuasisse, nepotem Saluij Iuliani, qui sub Hadriano perpetuum composuit edictum. Is itaque ius ciuile, quod olim inordinatè, confusimque traditum arbitrio Prætorum plerumque constituebatur, primus velut in quandam artem redegit, edicta etiam perpetua, vt dixi, certa serie coniungens. Quæ quidem non modicam, vt ait Iustinianus » Institutionum primo, iuris obtinent potestatem. Hoc etiam, inquit, ius honorarium so- » lemus appellare, quod qui honores gerunt, id est, magistratus, auctoritatem huic iuri dederunt. Inter magistratus autem prætura honos ob iurisdictionem eximius semper fuit: vt non sine causa Ouidius Fastorum primo honoratum Prætorem appellârit, fastis tantummodò diebus ipsum iurisdictionem habuisse canens, quam tribus etiabatur verbis, DO. DICO. ADDICO. iuris priuati actionem, & sententiam omnem continentibus. Dabat enim Prætor iudicium, vel non dabat. Dabat quidem iudices, qui ex edicto suo perpetuo; dabat arbitros, qui ex bona fide iudicarent, dabat & causarum patronos litigantibus, vt ex Ciceronis de Oratore lib. II. colligimus. Si de facto controuersia esset, dabat recuperatores. Dicebat autem ius, sententiam, vindicias, viam in formulis, iudicij diem, ac ferias. Addicebat verò in cessionibus, libertatem, in bonorum controuersijs, pecunias, corpora, possessiones, & hæreditates. Verùm poëtæ verba sunt hæc:

Ille nefastus erit, per quem tria verba silentur,
Fastus erit, per quem lege licebit agi.
Nec toto perstare die sua iura putato,
Qui tam fastus erit, mane nefastus erat.

* Cum, vocula deesse videtur in vulgatis.

Prætorum quorundam prænunciationes.

Cornelius lex de prætorij edictis.

Saluius Iulianus Iurisc. edicta Prætorū perpetua in vnum volumen congessit.

Iul. honorarium ius dictum.

Prætura honos.

Tria Prætorum verba.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

Q. Publilius. Q. f. //. n. Philo. III. Cn. Genucius, M. f. M. n. Auentinenſis.

Q. Decius. //. f. //. n. Mus. II. [L. Villius. L. f. P. nepos. II.]
[C. Atinius. L. f. K. n. Longus.] [P. Plautius. P f. P. n. Proculus.]
M. Atilius. //. f. //. n. Regulus. II. [Q. Manilius. M. f. M. nepos.]

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

[P. Mucius. P. f. P. n. Scæuola.] [L. Domitius. Cn. f. L. n. Ahenobarbus.]

Plinij locus. Meminit huius anni Plinius libri XVI. fine: vbi integrum deeſt decennium, in annorum Vrbis numero, librariorum vitio omiſſum. Ita enim erit numerus correctior ſi legas: Durat Romæ lotos in Lucinæ area, anno, qui fuit ſine magiſtratibus, CCCLXXIX. Vrbis, æde condita, incertum ipſa quanto vetuſtior.

Interpres Lucina ædes, & lucus.

ANNI. P. R. C. CCCXXC.

Tribuni plebis.

L. Sextius. Sex. f. N. n. Sextinus. Lateranus. IV. C. Licinius. C. f. P. n. Caluus. Stolo. IV.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

L. Genucius. M. f. Cn. n. Auentinenſis. [M. Genucius. M. f. M. n. Auentinenſis.]
[Cn. Pupius. Cn. f. //. nepos. II.] [P. Pupius. P. f. //. nepos.]
[Q. Silius. Q. f. //. nepos.] [L. Volumnius. C. f. C. n. Flamma. II.]
[Cn. Sicinius. C. f. L. n. Bellutus.] C. Mareius. L. f. C. n. Rutilus.

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

[M. Fulcinius. M. f. M. nepos.] [A. Trebius. A. f. //. nepos.]

ANNI. P. R. C. CCCXXCI.

Tribuni plebis.

L. Sextius. Sex. f. N. n. Sextinus. Lateranus. V. C. Licinius. C. f. P. n. Caluus. Stolo. V.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

C. Pœtelius. C. f. Q. n. Libo. Viſolus. [Volero Publilius. Voler. f. P. n. Philo. II.]
M. Popillius. M. f. C. n. Lænas. [K. Atinius. L. f. K. n. Longus.]
[L. Atinius. L. f. K. n. Longus. II.] Q. Decius. //. f. //. n. Mus. III.
C. Titinius. //. f. //. nepos. [M. Genucius. M. f. Cn. n. Auentinenſis.]

Aediles.

Aediles

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*

[C. Metilius. *//.* f. *//.* nepos.] [A. Aeutius. *//.* f. *//.* nepos.]

ANNI. P. R. C. CCCXXCII.

Tribuni militum consulari potestate.

L. Furius. Sp. f. L. n. Medullinus. II.
P. Valerius. L. f. L. n. Potitus POPLICOLA. V.
A. Manlius. A. f. A. n. Capitolinus. IV. TR. MIL.
Ser. Sulpicius. M. f. *//.* n. PRÆTEXT. III.
C. Valerius.* C. f. L. n.* Potitus.
Ser. Cornelius. M. f. *//.* n. MALVGINENS. VI.

IN pertinaci ordinum discordia, & quadriennali magistratuum cupidine illis solitudine alia bella oportunè quieuere. Velitierni verò coloni gestientes ocio, quòd nullus exercitus esset, agrum Romanum aliquotics incursauere, & Tusculum oppugnare adorti sunt. Igitur auni superioris exitu Tusculanis *veteribus sociis & nouis iam, ciuibus opem orantibus, verecundia potiùs mori, quàm patricijs reconciliari tribuni plebis, remissa intercessione, comitia tribunorum mil. per interregem habeti passi sunt. Creati quos iam ex Liuio recensui. Sed numeri passim desiderantur in exemplaribus: quos partim ex Capitolino fragmento, partim ex superioribus restitui: ex quibus liquet L. Furium semel, & A. Manlium terantea tribunos mil. fuisse. Ex numero, qui habetur in fragmento Capitolino apud Poplicolam, colligi potest P. Valerium esse, qui quater antè tribunus fuit. Docet hoc etiam sextus eius tribunatus, qui integet in fragmento Capitolino exiat. Quare prænomen illi sum in Liuianis codicibus restituendum erit. Diodorus Siculus quatuor tribunos enumerat, aberrans omnino ab Annalibus, quos sequutus est Liuius. Adfert autem L. Papirium, L. Menenium, Ser. Sulpicium, & Ser. Cornelium: omissis duobus Valerijs. Verum anno sequenti, imperante Athenis Cephisodoro, quatuor alios nominat: nempe, L. Furium, A. Manlium, Ser. Sulpicium, & Ser. Cornelium, ad hunc annum fortè referendos, quandoquidem Liuianis hisce respondeant. Mira est in eo auctore Fastorum perturbatio, & in ordine magistratuum peruersitas.

Licet intercessionem remisissent trib. pl. haud minus tamen quàm priùs infensam habuêre plebem patricij, neque tam obedientem ad delectum, quam ad habenda comitia. Ingenti itaque contentione conscriptus exercitus, & Velitræ obsideti coeptæ sunt. Liuius libro sexto.

* Veteribus sociis, nouis ciuibus, in vulgatis.

Remissa intercessione tribunitia, creati sex tribuni militum.

Delectus militaris.

Velitræ obsessæ.

Tribuni plebis.

L. Sextius. Sex. f. N. n. Sextinus. Lateranus. VI.
C. Licinius. C. f. P. n. Calvus. Stolo. VI.

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*

C. Plautius. C. f. *//.* n. Proculus.
C. Plautius. P. f. P. n. Proculus.
[P. Curatius. P. f. *//.* nepos.]
[L. Furius. L. f. *//.* nepos.]
[P. Plautius. P. f. P. n. Proculus. II.]
[C. Atinius. L. f. K. n. Longus. II.]
Cn. Genucius. M. f. M. n. Auentinensis. II.
[P. Mælius. P. f. Sp. n. Capitolinus.]

Aediles.

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*

M. Atilius. *//.* f. *//.* n. Regulus. [L. Villius. L. f. P. nepos.]

Quæstores vrbani

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*

Quæsto-

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. } Trib. mil. in Veliterno.
//. //. //. f. //. n. //. }

L. Papirius. Sp. f. C. n. Crassus. L. Veturius. L. f. Sp. n. Cras. Cicurinus.
M. Geganius. //. f. //. n. Macerinus. [M. Popillius * C. f. C. * nepos.]
Hic patruelis primi Popillij Lænatis, alij tres tribuni militum consulares fuere.

ANNI. P. R. C. CCCXXCIII.

Tribuni mil. cos. potestate.

Q. Seruilius. Q. f. Q. n. Priscus. Fidenas. III.
M. Cornelius. * P. f. M. n. * Maluginensis.
C. Veturius. * C. f. C. n. * Ctassus. Cicurinus. II.
Q. Quinctius. * Q. f. * //. n. Cincinnatus. Trib. mil.
A. Cornelius. * P. f. A. n. * cossvs.
M. FABIVS. K. F. M. N. AMBVSTVS. II.

LIVIVS hos suggerit tribunos mil. sed numeri in exemplaribus restituendi sunt apud Seruilium, & Fabium. Diodorus eosdem habet anno sequenti imperante Athenis Chione; desiderat tamen Q. Quinctius, & in exemplari manuscripto Cardinalis Granuellani omissus est etiam Q. Seruilius, vt dubium non sit, quin librariorum negligentia similes errores accidant.

Ob discidium domi, nihil belli memorabile gestū.

Tribuni pl. Sextius, Licinius q; iam VII. refecti, assiduis concionibus, adiuuante M. Fabio tribuno militum Stolonis legislatoris socero, fatigauêre patricios, qui legum rogationi obstabant: adeò, vt cùm domi in discrimine res verterentur ob seditiones, ad Velitras etiam nihil factum sit memorabile. Liuius lib. VI.

Tribuni plebis.

L. Sextius. Sex. f. N. n. Sextinus. C. Licinius. C. f. P. n. Caluus.
Lateranus. VII. Stolo. VII.

Lex Sextia Licinia de X viris sacrorum.

Legem de sacerdotijs promulgârunt, vti pro II. viris, X. viri sacrorum ex dimidia parte de plebe crearentur. Patricij, intercessoribus quinque comparatis, ne quid eo anno perferretur, effecerunt. Liuius lib. VI.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

L. Genucius. M. f. C. n. Auentinensis. II. M. Genucius. M. f. M. n. Auentinen. II.
C. Plautius. P. f. P. n. Proculus. M. Popillius. M. f. C. n. Lænas. II.
[Sp. Mælius. P. f. Sp. n. Capitolinus.] [M. Minucius. M. f. L. n. Augurinus.]
[P. Licinius. P. f. P. nepos] [M. Decius. M. f. M. n. Mus.]

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
C. Pœtilius. C. f. Q. n. Libo. [Q. Pœtelius. C. f. Q. n. Libo. Visolus.]
Visolus.

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. } Trib. mil. in Veliterno.
//. //. //. f. //. n. //. }

C. Sulpi.

C. Sulpicius. M. f. Q. n. Peticus. Q. Seruilius. Q. f. Q. n. Ahala.
Sp. Furius. M. f. //. n. Camillus. [Q. Pomponius. Q. f. //. nepos.]

Pomponio excepto reliquos tres ad curules magistratus peruenisse liquebit, & ex his Sp. Furius M. Camilli Dictatoris filius Prætor primus est factus.

ANNI. P. R. C. CCCXXCIV.

Tribuni mil. cos. potestate.

L. Quinctius. //. f. //. n. CAPITOLINVS.
SP. SERVILIVS. C. f. C. N. STRVCTVS.
Ser. Cornelius. M. f. //. n. MALVGINENS. VII. TR. MIL.
L. PAPIRIVS. SP. P. C. N. CRASSVS.
Ser. Sulpicius. M. f. //. n. PRÆTEXTATVS. IIII.
L. VETVRIVS. L. F. SP. N. CRASSVS. CICVRINVS.

CVM Liuianis exemplaribus satis conuenient fragmenta Capitolina, si numerorum notas adieceris apud Ser. Cornelium. & Ser. Sulpicium; idque requiri ex præmissis manifestum est. Dindorus tres tantùm fuisse eo anno tribunos, T. Quinctium, Ser. Cornelium & Ser. Sulpicium scribit, alios sequutus Annales.

Veientanæ obsidionis exitum omittit Liuius, in vrbanis describendis discordijs occupatior. Ad vltimam enim, vt ait, dimicationem de legibus ventum erat: Videbantque iam tribuni latores vicisse: sed trepidi patres Camillum Dictatorem dixêre, qui magistrum equitum L. Aemilium cooptat. Contra hanc nobilitatis apparatum nihilominus tribuni legum latores caussam plebis ingentibus animis prosequuntur, concisioque indicto tribus ad suffragia vocant. Cumque ageretur res solito primùm certamine tribunorum, inter ferentium leges intercedentiumque, vinceretur que iam intercessio fauore legum ipsarum, &, Vti. rogas. primæ tribus dicerent: tum Dictator stipatus agmine patriciorum, plenus iræ in forum descendens, lictores, qui de medio plebem emouerent, misit. Et addidit minas; si pergerent, sacramento se omnes adacturum, exercitumque extemplò ex Vrbe eductarum. Hæc Liuius aliquantò diffusiùs, sed omnino diuersus ab Annalibus, quos sequi videntur, cùm alij auctores quamplures, tum etiam tabulæ fastorum Capitolinæ, vt supià etiam monuimus; quæ non seditionis sedandæ, sed rei gerundæ caussa Camillum Dictatorem creatum testantur. Neque eodem hoc anno, sed insequenti, quem per quas ordine dictaturas transactum fuisse sine tribunis mil. virgulis adiunctis, quibus annos distinguere solent, manifestè ostendunt. Et profectò verisimile videtur, cùm nil amplius auxilij patricijs in intercessione tribunitia esset reliquum, eos dictaturæ potentia ius sunm, quoad licuit, defendisse. Non modicum porrò erroris latere in horum temporum historia, & annorum supputatione, ex Liuio ipso colligi potest, qui biennij, vel triennij res gestas in vnum annum contraxisse videmt, & sibimet vix constare. Octauùm enim, nonum, ac decimùm postea tribunos plebis L. Sextium, & C. Licinium refectos scribit, quod ex historia illius non inuenies, si rationem ducas ab anno Vrbis CCCLXXVII. quo primùm creatos fuisse idem auctor est. Qui scrupulus non immeritò torsit doctissimum Glareanum; nec inepte iudicauit annum in Liuiana historia deesse, quem per subsequentes dictaturas transactum fuisse ex fragmentis, vt dixi, Capitolinis cognoscimus.

Magnæ de legum conrogatione in Vrbe.

Dictatoris formidatum in subeundum annum.

Trib. plebis.

L. Sextius. L. f. N. n. Sextinus. Lateranus. VIII. C. Licinius. C. f. P. n. Caluus. Stolo. VIII.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

C. Marcius. L. f. C. n. Rutilus. III. [P. Plautius. P. f. P. n. Proculus. III.]
//. Iuuentius. //. f. //. n. Thalna. [C. Duilius. C. f. //. nepos.]
Cn. Fuluius. //. f. //. n. Centumalus. Cn. Fuluius. //. f. //. n. Pætinus.
C. Sempro-

C. Sempronius. //. f. //. n. Longus. Auus P. Sempronij Sophi Iurisc. de quo suo loco.

[L. Atinius. L. f. K. n. Longus. III.]

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

[K. Atinius. L. f. K. n. Longus.] C. Plautius. C. f. //. n. Proculus.

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. } Trib. mil. in Veliterno.
//. //. //. f. //. n. //. }

L. Manlius. A. f. A. n. Capitolinus. Imperiosus. Quod cognomen in dictatura postmodum obtinuisse videtur, ob delectus acerbitatem, & seueritatem in filium. Vide Liuium.

[M. Aulius. M. f. //. n. Cerretanus.] Q. Cerretani bis Consulis patruus.

Ap. Claudius. P. f. Ap. n. Crassus. Cn. Quinctius. //. f. //. n. Capitolinus. Sabinus.

Ap. Claudium x. viri nepotem postea Dictatorem, & Consulem: Cn. Quinctium ædilem curulem primum prodit Liuius, vti constabit ex sequentibus.

ANNI. P. R. C. CCCXXCV.

Dictatores, & magistri equitum.

M. Furius. //. f. //. n. CAMILLVS. IIII. DICT.

L. Aemilius. L. f. //. n. MAMERCINVS. MAG. EQ.

REI. GERVNDAE CAVSSA.

Post edictum. IN. MILITES. EX. S. C. ABDICARVNT.

IN. EORVM. LOCVM. FACTI. SVNT.

P. Manlius. A. f. A. n. CAPITOLINVS. DICT.

C. Licinius. P. f. //. n. Caluus. PRIMVS. E. PLEBE. MAG. EQ.

SEDITIONIS. SEDANDAE. ET. REI. GER. CAVSSA.

Cur dictatus Camillus abdicarit, variant fontes.

PLVTARCHVS autor est, M. Camillum plebe inuita à senatu iuri. Dictatorem creatum fuisse, cùm tribuni pl. ad extremum pro legibus suis certarent, adijcitque quo die leges suas rogaturi erant, Dictatorem è foro plebem in campum deuocasse, delectumque militum edixisse, cum pœnarum minis in eos, qui edicto non paruissent. Repugnantibus æquè tribunis pl. pœnamque Dictatori indicentibus quinque myriadum argenti, edictum nisi antiquaret: Camillum plebisciti illius, imò damnationis, & exilij metu simulata valetudine domum concessisse, & dictaturam deposuisse. Aliter rem narrat Liuius: Camillum Dictatorem minis tantummodo incussisse terrorem plebi; sed tribunos legumlatores eo certamine magis incensos fuisse, & rem nihilo ob id segniùs egisse: tandemque re neutrò inclinata sese dictatura abdicasse Camillum, seu quia vitio creatus erat (vt quidam, inquit, scripsêre) seu quia tribuni contra eum tulissent, & plebs scisciuisset multam quingentûm millium æris, si quid pro Dictatore egisset. Hoc tamen, vt parum verisimile, plurib. rationibus Liuius refellit, & auspicio potiùs, quàm mouiexempli rogatione, Camillum deterritum existimat. Ex Capitolinorum autem fastorum fragmento colligimus rei gerundæ prætextu Camillum Dictatorem creatum, atque post edictum in milites, cùm fortè inuitos videretur in eogendo milite cum tribunis, ac ciuibus contendere, vel quòd ob senium impar esset tanto certamini; ex S. C. abdicasse. Suffectum ex templo alterum seditionis sedandæ, & rei gerundæ caussa: quod Liuius, etiam & Plutarchus tradunt. Sed nomen omittit hic, P. Manlium appellat ille, cognomen illius extat in fragmento. Hunc scribit Liuius omnè controuersiam in caussam plebis inclinasse, magistro eq. è plebe dicto C. Licinio, qui tribunus mil. fuerat. Quod non temerè adjecere videtur, nempe vt ipsum distingueret ab alio C. Licinio, qui tum trib. pl. cum L. Sextio toties refectus, turbas excitabat, &

P. Manlij dictatura popularis.

Dubiũ tollunt de duob⁹ C. C. Licinijs Caluis, quo magister eq. & quo tribunus plebis eorum fuerit.

bat, & Fabijs affinitate iunctus erat. Magist. equitum verò testatur ibidem P. Manlio cognatione propinquum fuisse. Neque insuper credendum seditionis auctorem eodem tempore trib. pleb. & magistrum eq. fuisse. Quibus rationibus ductus, Liuium potius sequor, quàm Plutarchum, qui magistrum equitum, non tribunum mil. sed plebis, & auctorem seditionis fuisse dicit; vel alijs vsus annalibus, vel nominum similitudine deceptus, quod facilè in tam vetusta historia contingit. Vtrumque enim Liuius C. Licinium Stolonem appellat, tam magistrum equitum, vt in historia anni CCCCLIII. lib. x. in oratione P. Decij; quàm ipsum tribunum pleb. quem etiam Caluum vocat, non secus ac tab. Capitolinæ in secundo consulatu. Auctor sanè qui de viris illustribus scripsit, Liuio astipulari videtur. Nam Licinio Stoloni seditionis auctori, cuius vitam cap. xx. describit, nullos alios magistratus attribuit, quàm tribunatum plebis, & consulatum.

Tribuni plebis.

L. Sextius. Sex. f. N. n. Sextinus. Lateranus. IX.

C. Licinius. C. f. P. n. Caluus. Stolo. IX.

Inter priorem, inquit Liuius, dictaturam abdicatam, nouamque à Manlio initam, ab tribunis, velut per interregnum, concilio plebis habito, legea de sequore, & agro iamdudum promulgatas pertulêre: & cùm tertia de plebeio consulatu antiquaretur, se in omnia simul consulere plebem dixerunt. Cùm denique tribunorum mil. comitia indicta essent, ita se gerere, vt negando iam sibi velle eo tinuari honorem, acerrimè accenderent ad id, quod dissimulando petebant, plebem: Nonum se annum iam diecntes, velut in aciem, aduersus optimates, maximo priuatim periculo, nullo publico emolumento stare. Proinde ipsi primùm statuerent quid vellent, deinde comitijs tribunitijs declararêt voluntatem; si coniunctas sibi ab se promulgatas rogationes vellent, esse quòd eosdem reficerent tribunos plebis, perlaturos enim quæ promulgârint: sin quod cuique priuatim opus sit, id modò velint accipi, opus esse nihil inuidiosa continuatione honoris. Aduersus tam obstinatas tribunorum postulationes longa, & acri oratione certatum est ab Ap. Claudio Crasso, quæ ad id modò valuit, vt tempus iubendarum rogationum proferretur; refecti tamen ijdem tribuni legislatores in annum sequentem. Liuius libri VI. fine.

Magna tribunorum plebis ac pertinax arrogantia.

//. //. //. f. //. n. //. *//. //. //. f. //. n. //.*
//. //. //. f. //. n. //. *//. //. //. f. //. n. //.*
//. //. //. f. //. n. //. *//. //. //. f. //. n. //.*
//. //. //. f. //. n. //. *//. //. //. f. //. n. //.*

C. Pœtelius. C. f. Q. n. Libo. Visolus. II. [C. Petillius. C. f. C. nepos.]
C. Plautius. P. f. P. n. Proculus. II. [L. Allienius. L. f. A. nepos.]
[M'. Marcius. M'. f. M'. nepos.] [P. Publilius. Voler. f. P. n. Philo.]
[M. Considius. M. f. M. nepos.] M. Plœtorius * M. f. M. * nepos.

Aediles.

//. //. //. f. *//.* n. *//.* *//. //. //.* f. *//.* n. *//.*
[Voler. Publilius. Voler. f. P. n. Philo.] Cn. Genucius. M. f. M. n. Auentinensis.

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. *//.* n. *//.* *//. //. //.* f. *//.* n. *//.*

Quæstores militares.

//. //. //. f. *//.* n. *//.* } P. Manlij Dictatoris in * Veliterno *
//. //. //. f. *//.* n. *//.* }

P. Cornelius. *//.* f. *//.* n. Scapula. P. Cornelius * P. f. * *//.* n. Scipio.
C. Caruilius. *//.* f. *//.* n. Maximus. [Q. Decius. M. f. M. n. Mus.]

P. Scapula magistet equitum sequetur, videturque fuisse pater P. Scapulæ Pontificis max. ac deinde Consulis anno CDXXV. P. Scipio curulis ædilis primus factus est. C. Caruilius in marmoribus Capitolinis appellatur auus Sp. Caruilij Maximi, qui bis Cos. bis item bello Samnitico triumphauit, vt dicetur.

ANNI. P. R. C. CCCXXCVI.

Trib. mil. consulari potestate.

A. Cornelius. P. f. A. n. COSSVS. II.
L. VETVRIVS. L. f. Sp. N. CRASSVS. CICVRINVS. II.
M. Cornelius. P. f. M. n. MALVGINENSIS. II.
P. VALERIVS. L. F. L. N. POTITVS. POPLICOLA. VI. TR. MIL.
M. Geganius. //. f //. n. MACERINVS.
P. MANLIVS. A. F. A. N. CAPITOLINVS. II.

DIODORVS Siculus hos tribunos non habet; fragmentum igitur Capitolinum supplere ex Liuio, vt vides, sic potuit, in cuius exemplaribus numerorum notæ quæ desunt apud L. Veturium dumtaxat, & P. Manlium, poterunt ex eodem fragmento vicissim commodè restitui.

Licinia Sextia lex de xviris sacrorum hoc anno perlata.

Ante horum tribunorum mil comitia refecti decimum ijdem tribuni Licinius, & Sextius, cùm de xviris sacrorum partim de plebe creandis rogationem pertulissent, contenta tali victoria plebs cessit patribus, vt in præsentia Consulum mentione omissa, ij tribuni crearentur; vt auctor Liuius in fine lib. VI.

M. Furius. //. f. //. n. CAMILLVS. V. DICT.
T. Quinctius. T. f. T. n. CINCINNATVS. CAPITOLINVS. MAG. EQ.
REI. GERVNDAE. CAVSSA.

Cùm prætei Velitrarum obsidionem foris quietæ res Rom. essent, fama repens belli Gallici allata perculit ciuitatem, vt Camillus Dictator v. diceretur: magistrum eq. ab eo dictum scribit Liuius T. Quinctium Pennum, quem Cincinnatum Capitolinum vocant fragmenta Capitolina. Plutarchus etiam ingruente rursus belli Gallici metu Camillum Dictatorem v. licet iam ferè octogenarium consensu omnium fuisse creatum tradit. Cuius auspicijs feliciter contra Gallos in agro Albano pugnatum est: multa millia barbarorum in acie, multa captis castris cæsa sunt, vt Liuius refert, Polybium sequutus. Plutarchus hanc expeditionem diffusiùs narrat, & ad Anienem prœlium accidisse ex Claudij annalibus refert: quemadmodum & Polyænus anno scilicet post Vrbem à Gallis captam XIII. cùm tamen sit XXIII. Horum tamen opinionem, vt falsam, Liuius reijcit, aliud prœlium ad Anienem cum Gallis illud fuisse, haud minùs sexennio pòst commissum, probans. Plutarchus addit præterea post Gallicam victoriam per deditionem Velitras quoque à Camillo receptas fuisse.

M. Camilli dictatura quinta. Gallis agro Albano vicit.

Velitræ recepta post longi obsidionem.

Tribuni plebis.

L. Sextius. Sex. f. N. n. Sextinus. Lateranus. X.
C. Licinius. C. f. P. n. Caluus. Stolo. X.

Leges tribunitiæ tandem perlatæ.

Legem de xviris sacrorum partim de plebe creandis pertulêre: creati quinque patrum, & quinque plebis. Liuius.

Leges quoque de plebeio consulatu, fœnore & agrorum modo per magnas tandem contentiones pertulêre, vt mox latiùs explicabitur.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

[M. Popillius. C. f. C. nepos.] C. Marcius. L. f. C. n. Rutilus. III.
C. Plautius. C. f. //. n. Proculus. II. [C. Plætorius. C. f. M. nepos.]
[C. Racilius. C. f. C. nepos.] [L. Fulcinius. C. f. C. nepos.]
[C. Trebonius. C. f. C. n. Asper.] [T. Statius. T. f. T. nepos.]

Aediles.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
L. Genucius. M. f. Cn. n. Auentinensis. C. Sempronius. //. f. //. n. Longus.

Quæsto-

Quæstores vrbani.

II. *II.* *II.* f. *II.* n. *II.* *II.* *II.* *II.* f. *II.* n. *II.*

Quæstores militares.

II. *II.* *II.* f. *II.* n. *II.* } Camilli Dict. contra Gallos.
II. *II.* *II.* f. *II.* n. *II.* } Trib. mil. in Veliterno.

Ser. Cornelius, Ser. f. M. n. Maluginensis. M. Fabius. N. f. M. n. Ambustus.
L. Pinarius. *II.* f. *II.* n Natta. M. Pomponius. * M. f. M. * nepos.

Ser. Cornelium, & L. Pinarium magistros equitum reperimus fuisse, & M. Pomponium tribunum plebis. M. Fabius ter cos. atque Dictator fuit, vt latiùs suis in annis.

M. Furius. *II.* f. *II.* n. Camillus. IIII. Ann. CCCXXCVI.

Dict. v. de Gallis *II.* NOV. *II.* *II.* *II.*

M. Camilli quartus triumphus. Rebus contra Gallos, & ad Veitras prosperè gestis Dictatori, ait Liuius, consensu patrum plebisque triumphus est decretus, cuius Plutarchus non meminit. At Appianus Alexandrinus in libri fragmento vel epitome, qui Celticus inscribitur, hunc triumphum „non prætertit. Celtas exterarum gentium primos Romanis bellum intulisse scribens, Vr„bem quoque, Capitolio excepto, vi captam ineendisse: verùm à Camillo victos, & expul„sos. Post annos aliquot iterum regressos, eos denuò repulisse Camillum, triumphumque „ob id egisse, cum iam octogesimum ætatis attigisset annum.

Consules è plebe. PRIMVM. CREARI. COEPTI.

Atrox domi seditio mota patres ac plebem propter legem. CAMILLVM perfunctum bello Gallico atrociorem domi seditio excepit, cùm Sextius, ac Licinius tribuni plebis iam acrius pro plebeio consulatu pugnarent: vt per ingentia certamina Dictator, senatusque fremente populi consensu victi, leges tribunitias, & comitia plebei eos admittere coacti sint; quibus de plebe primus est creatus L. Sextius, princeps eius seditionis. Sed quia patricij se auctores futuros negabant, res propè ad secessionem plebis, aliasque terribiles minas ciuilium certaminum deuenit: dum dictatorem tribuni, & plebs abdicare Camillum, vel in carcerem duci iubèrent: patricij è contrà vi summa obstarent, & viatores Dictatorem apprehendere volentes propulsarent. Glisscente ad verbera seditione, & rebus ad extrema periculà delabentibus, ad Capitolium conuersus Dictator deos precatur, ea vt sibi dicere, atque agere faxint quæ reip benè vortant, & ciuium animos reconcilient: simulque Concordiæ ædem vouit. Senatu deinde conuocato post longa sententiarum certamina conditionibus tandem discordias sedauit; quibus à patricijs plebi Consulem, & à plebe patricijs Prætorem impetrauit. Itaque ab diutina ira demum in concordiam redactis ordinibus, Iudi Magni ex S. C. decreti, scriptique Latinis dies additus ad triduum: & Concordiæ templum ex voto Dictatoris in foro extructum fuit. Cuius in tabulis Capitolinis aliqua videtur mentio fuisse, si modò quid potuerim ex fragmenti paucis quæ supersunt literis, e niectura assequi. Iam verò in suppletis tabulis Capitolinis, quas ante aliquot annos in lucem produximus, & rursus in capite huius quarti libri annalium suè ostus inueniet. Meminit huius templi etiam ita Ouidius Fast. libri 6 caussa in eandem attingit.

Dictatoris votis ædes Concordiæ. Conditores, quibus plebs patribus à Camillo reconciliata est. Ludi in gratiam senatus de reparatis Latinis solemnes dies quatuor additum.

Nunc benè prospicies Latiam Concordia turbam,
Nunc te sacratæ constituêre manus.
Furius antiquus populæ superator Etruscî
Vouerat, & voti soluerat ille fidem.
Caussa quod à patribus sumptis secesserat armis
Vulgus, & ipsa suæ Roma timebat opes.

Vide Plutarchum in Camillo, Liuium in fine libri VI Zonaram, & alios.

ANNI. P. R. C. CCCXXCVII.

Consules.

L. Aemilius. L. f. *II.* n. MAMERCINVS. L. SEXTIVS. SEX. F. N. N. SEXTINVS. LATERANVS. PRIMVS. E. PLEBE.

PLEBS, inquit Liuius, consulatum L. Sextio, cuius lege partus erat, dedit: ei collega ex patribus datus L. Aemilius Mamercinus. Scribit idem Plutarchus comitijs à Camillo

millo habitis Mamercinum Aemilium ex patricijs, L. Sextium primum è plebeis Coss. designatos: sed ibidem incorrectè Marcus Aemilius legitur, pro Mamercinus. Nam illud cognomen ita etiam restituendum est, si emendatissimas tabulas Capitolinas sequi velimus, in Liuio, Cassiodoro, Mariano Scoto, & Diodoro Siculo: qui L. Aemilium Mamercum, & L. Lateranum (quod alterum cognomen est L. Sextij) hos Consules appellant. Tabulæ Græcæ rectius Mamercinum, & Laterarium produnt. Auctor de viris illustribus non L. Sextium, sed L. Licinium Stolonem primum è plebe Consulem tradit fuisse. Perperam, ac falsò.

Auctoris de viris illustribus locus.

Veiens bellorum motorum.

Gallos primò post eladem palatos per Apuliam congregari fama erat: & de Hernicorum defectione agitata mentio. Cùm tamen de industria, ne quid per plebeium Consulem ageretur, omnia proferrentur, iustitio simile fuit otium. Liuius lib. VII. principio.

Cens. A. Postumius. M. f. A. n. REGILLENSIS. ALBINVS. C. SVLPICIVS. M. f. Q. n. PETICVS.

Habet Capitolinum fragmentum nomina quoque Censorum, quorum Liuius non meminit in eius anni historia; sed proximè sequenti Censorem peste mortuum scribit, cuius nomen quoque negligentiùs more suo præterit. Albinum fuisse suspicor, nam Petici postea frequens mentio est. Atque ideirco lustrum non cõditum existimo, quod etiam in tabulis Capitolinis non adscribitur. Mortuo enim, vt dixi, Censore, alterum confestim abdicare consueuisse constat. Prænomen verò Albini in ambiguo est, cùm plures eius tempestatis Postumios Albinos consulari potestate tribunos militum habeamus.

PRAETOR. PRIMVS.

Sp. Furius. M. f. M. n. Camillus. Vrbanam iurisdictionem obtinuit.

„ Annus hic, vt ait Liuius, erat insignis noui hominis consulatu, duobus magistratibus
„ nouis, prætura, & curuli ædilitate. Hos sibi patricij quæsiuêre honores; pro concesso
„ plebi altero consulatu. Prætutam igitur dedere patres Sp. Furio. M. f. Camillo. Cui sententiæ etiam astipulatur Suidas in vocabulo στρατηγός, Camilli sæpe Dictatoris filium primum Prætorem fuisse scribens.

Prætor primus à patribus creatus comperitur creatus.

DE PRAETVRA.

PRAETVRAE exordio iam demonstrato, institutum nostrum cùm hoc requirat, de huius magistratus ratione quoque nõnulla studiosorum causa præfari vtile est: quoniam prætura deinceps in republica Romana ordinaria, annuosq; inter magistratus, honore, & auctoritate pollens, excelluit, iuris dicendi potestate, & imperio cùm in Vrbe, tum in prouincijs consulatui proxima. Etenim ijsdem, quibus Consules, auspicijs creabantur Prætores, qui idcirco collegæ Consulum sunt appellati, id quod ex M. Messallæ Auguris libro primo de auspicijs in primis docebo; cuius verba ex Gellij libri XIII. cap. XIIII. hic proferre operæ precium est: quãdo ad magistratuum cognoscendas diuersas potestates non parum conducunt. Patriciorum, inquit, auspicia in duas sunt potestates diuisa: Maxima sunt Consulum, Prætorum, Censorum; neque tamen eorum omnium inter se eadem, aut eiusdem potestatis: ideo quòd collegæ non sunt Censores Consulum, aut Prætorum: Prætores Consulum sunt. Ideo neque Consules aut Prætores Censorum, neque Censores Consulum aut Prætorum turbant aut retinent auspicia. At Censores inter se, rursus Prætores Consules que inter se vitiãt, & * obtinent. Prætor etsi collega Consulis est, neque Prætorem, neque Consulem iure rogare potest: vt quidem nos à superioribus accepimus, aut ante hæc tempora seruarum est. Et vt in commentario XIII. C. Tudi-
„ tani patet, quia imperium minus Prætor, maius habet Consul; & à minore imperio maius,
„ * aut à minore collega maior rogari iure nõ potest. Nos his temporibus Prætore Prætore
„ creante veterũ auctoritatem sequuti sumus, neque his comitijs in auspicio fuimus. Cen-
„ sores æquè non eodem modo rogantur auspicio atque Consules, & Prætores. Reliquorum magistratuum minora sunt auspicia: ideo hi maiores, illi minores magistratus appellantur. Minoribus creandis magistratibus tributis comitijs magistratus, sed iustius curiata
„ dantur lege: maiores centuriatis comitijs fiunt. Ex his Messallæ verbis manifestum intelligi
„ alia sit, præturam inter magistratus maiores numerati, datique comitijs centuriatis, atque
„ ijsdem, quibus consulatus, auspicijs, vt ideo collegæ Consulum appellentur Prætores. Astipulatur Messallæ Tullius ad Atticum, de Cæsare victore, post pulsum Italia Pompeium, consulatum inuadere cupiente, scribens lib. IX cap. XI. Nam per magni, inquit, eius interest, tem ad interregnum non venire. Id assequitur si per Prætores Consules creantur. Nos
„ autem in libris habemus, non modò Consules à Prætoribus, sed ne Prætores quidem creari ius esse, idque factum esse nunquam. Consules, eò non esse ius: quod maius imperium
„ à mino-

Prætura digressio.

Prætorum auspicia max. à quibus Consulum collega dicti.

Patriciorũ auspicia duplicia.

omittunt, forsit

Rogare, pro creare.

*In Gellij vulgaris male. * aut à maiore vel minore collega rogati, &c. In aliquot male. * à maiore collega rogari, &c.*

Cur Consulis collega Prætores dicti.

Citat augurũ libros augur Cicero.

à minore rogari non sit ius. Prætores autem, cùm ita rogentur vt collegæ Consulum sint, quorum est maius imperium. Hinc etiam est quòd non diu post inuentam præturam, ædilitatemque curulem, referente Liuio, tribuni plebis conquesti fuerint in concione, quòd pro Consule vno plebeio, tres patricios magistratus, curulibus sellis prætextatos tũquam Coss. sedentes sibi nobilitas sumpsisset, Prætorem quidem etiam iura reddentem, & collegam Consulibus, atque ijsdem auspicijs creatum: atque iterum lib. VIII. apud eundem Liuium, L. Papirius Cursor dict magistrum eq. Q. Fabium, qui iniussu suo prælium commiserat, sic alloquitur: Quæro dere Q. Fabi, cùm summum imperium Dictatoris sit, pareantque ei Cõsules, regia potestas, Prætores ijsdem auspicijs quibus Coss. creati, æquum censeas nec ne, magistrum eq. dicto audientem esse? Cùm igitur prætura ex consulatu orta videatur, quippe cum munus omne suum ex eo accipiat: alterum quoque eius nomẽ huic nouo magistratui est inditum, & Prætor appellatus est, quod idem nomen olim Consules habuisse, & suo loco dixi, & Liuius testatur libro VII. Horatiam de tribunitia potestate sacrosancta legem explicans, quæ XVIIIs exactis est lata. Fuêre, inquit, qui interpretarentur eadem hac Horatia lege Consulibus, quoque & Prætoribus, quia eisdem auspicijs, quibus Consules, crearentur, cautum esse: Iudicem enim Consulem appellari. Quæ refellitur interpretatio, quòd ijs temporibus nondum Consulem iudicem, sed Prætorem appellari mos fuerit. Constat igitur summi magistratus nomen hoc antiquitùs fuisse. Quin ipsum quoque Dictatorem Prætorem maximum vocari solere, lex antiquissima claui pangendi docet, quam paullò pòst ex Liuio suo loco adducam. Prætor autem à præeundo dicitur, quasi præitor: eò quòd, vt inquit Varro de lingua Latina, præiret iure, & exercitu. Rursus de vita pop. Romani lib. II. Consulem Prætoremque vnum olim fuisse magistratũ ostendens: ijdem, ait, dicebantur Consules, & Prætores: quòd præirent populo, Prætores; quòd consulerent senatui, Consules. Græcis autem Prætores generali Imperatorum, quibus parebant exercitus, nomine vocabantur στρατηγοὶ, vel ἄρχοντες, eò quòd olim omnis magistratus maior apud Romanos Prætor dici poterat; tam qui ius populo daret, quàm qui exercitum duceret. Neque particulatius postea præturæ nomen determinarunt Græci Romanam historiam scribentes, etiam cùm proprius iam esset magistratus. Quare videant docti, qui eius generis Græca scripta transferre Latinè volunt, ne generali στρατηγίας, alióve simili vocabulo decepti, non habita temporum, vel personarum ratione, quemquam pro Prætore, Consulem vocent: vel pro Consule, Prætorem. Quod in Polybio, Dione, Plutarcho, Zonara, aliisque auctoribus Latinè translatis nõ semel accidisse animaduertimus. Vt autem argumenti nostri seriem prosequamur, Romani quoque Græcorum στρατηγοῦς, sicut Imperatores, ita etiam Prætores communi vocabulo frequenter appellâruut. Quod ipsum ex primo Ciceronis de inuẽtione Rhetorica verbis his manifestum est. Epaminundas Thebanorum Imperator ei, qui sibi ex lege Prætor successerat, exercitum non tradidit. Quem locum commentatus ita Victorinus. Notare debemus, inquit, omnes olim magistratus Prætores appellatos. Verùm postea, vel anrè iam dictarum inter ordines dissentionum occasione; vel quòd (vt vult Pomponius Iuriscos) auocarentur bellis finitimis Consules, neque esset qui in ciuitate ius reddere posset, magistratus hic inuentus, altero consulatus nomine insignitus, qui assiduè ius in Vrbe diceret, & Prætor appellaretur. Deinde circa annum Vrbis DX. cùm peregrinorum quoque multitudo in Vrbem cõflueret, neque vnus Prætor turbæ caussarum satisfacere posset, huic iuter eiues solos iurisdictio est relicta: & collega eidem additus; qui quoniam peregrinorum ferè caussas cognoscebat, Prætor peregrinus vocatus est, ad differẽtiam videlicet alterius, qui tum vrbanus dici cœpit. Horum itaque munus erat, & vrbani in primis, ius inter eiues dicere; vidùas, pupillosque defendere; ludos solemnes, & sacta quædam facere; sarta tecta, vacante censura, exigere; senatum, absentibus Coss. cogere; & sententias rogare, comitia, & conciones habere. Exstant autem plebiscita à M. Plætorio tribuno pleb. hoc anno, vt verisimile est, de Prætore vrbano lati, apud Censorinum hæc verba. *Prætor. vrbanus. qui. nunc. est. quique. post. hac. erit. duos. lictores. apud. se. habeto. isque. supremum. ad. solis. occasum. ius. inter. ciues. dicito.* Quapropter ex lege etiam in Vrbe cogebantur manere, neque enim durante magistratu plus quàm decem dies abesse poterant. Hoc equidem colligo ex Ciceronis Philippica secunda, vbi M. Brutum, qui Prætor vrbanus tum erat, M. Antonio Cos. referente, legibus dicit solutum fuisse, si ab Vrbe plus quàm decem dies abfuisset. Attamen quàm diu Prætor vnus erat in rep. hunc etiam aliquando duxisse exercitum, postulante occasione, demonstrant annales. Peregrini autem Prætoris erat, vt dixi; causas peregrinorum cognoscere: & ius de natis inter eiues & peregrinos controuersijs dicere. Huic etiam exercitus, vel classis aliquando committebatur, pro rem porum difficultate, quotiens ad molem belli administrandam duo Consules non sufficiebant. Zonaras annalium secundo pleuisque locis eum στρατηγὸν appellat, sed satis impropriè, id quod suis locis annotabo. Pecus Prætorem

Prætura ex consulatu orta.

Consul olim Prætor appellatus, non iudex.

Dictator olim Prætor maximus vocabatur.

Prætor unde.

Prætores Græcis dicti, quod maiorum magistratũ commune nomen prius fuerat.

Cur prætura primum inuenta.

Prætor vrbanus.

Prætor peregrinus.

Officia vrbani Prætoris.

Prætor vrbanus in vrbe manere primũ cogebatur.

Prætoris peregrini munus.

στρατηγὸς.

Legum interpretandi penes quos fuerit.

rem vetò qui ius interciues diceb at, omnis publici priuatiq́ue iuris potestas erat, vt ipsi nouum ius condere, veteri derogare facultas esset. Apud ipsum enim & iudices manebat legum interpretatio. Hinc aiant legum apparitorum tribunal Prætoris & subsellia iudicum Cicero, & Pædianus Verrinarum quarta Ius namque prætorium ad legem, vt ait M. Varro, non secus ac censorium iudicium ad æquum æstimabatur. Erat itaque iuris Quiritium custos Prætor vibanus, cuius maxima semper auctoritas fuit; adeò vt plerique existiment, Prætorem peregrinum ex edicto Prætoris vibani ius dicere consueuisse. Immo ex vibani quoque Prætoris edictis formabant edicta sua translatitia Prætores item alij; ex quibus durante imperio suo ius in prouincijs dicerent. Atque ea ratione exteræ quoque prouinciæ, quæ Prætores ordinarios accipiebant, legibus Romanis subiectæ erant. Tanta semper habita est vrbani Prætoris potestas. Idemque iuratus, ex ordinibus penes quos erant iudicia, decurias iudicum selectorum quotannis conscribebat: ex quibus ipse, alijque Prætores eo anno concilia iudicum sibi sortiri debebant. Idcirco maiorem ipsum dici Prætorem, minoresque cæteros, ex L. Cæsare Festus refert; non secus ac maiorem Cos. pariant dici, penes quem fasces erant, vel cum qui prior factus sit. Prætor autem qui primo loco populi suffragio factus renunciabatur, is Prætor primus vocari solet, quo modo creatum se refert non vno loco Cicero, honori suo id ipsum adscribens. Iam verò vt edicti prætorij rationem intelligas, solet etiam initio magistratus Prætor vibanus quisque edictum, seu iuris formulam ex legibus Romanis, aliorumq́; superiorum Prætorum edictis sibi constituere, atque in albo proponere: secundùm quod ius dicere durante prætura sua vellet, de causis suam iurisdictionem concernentibus, vtpote de testamentis, hæreditatibus, pecuniis creditis, emancipationibus, tutelis, vindicijs, manumissionibus, possessionibus, limitibus, operibus faciundis, & alijs, quæ priuato Quiritium iure continentur. Cuius mentionem fieri à Tullio de Finibus lib. 1. his verbis cognoscimus. Quid enim meteri velis, iam cùm magistratum inieris, & in concionem adscenderis? Est enim tibi quæ sis obseruaturus, edicendum, in iure dicendo. Quid mercaris igitur? vt te dicas in magistratu omnia voluptatis caussa facturum esse. Ex quibus verbis intelligimus etiam, edictum prætorium esse nihil aliud, quàm legum, & iuris veram ex æquo & bono interpretationem, formulis certis descriptam, ac publicatam ab vibano Prætore, vt diximus. Cuius exempla pauca reperimus adhuc: veluti apud Valerium Probum de literis antiquis. QVANTI. EA. RES. ERIT. TANTAE. PECVNIAE. IVDICIVM. RECVPERATORIVM. DABO. TESTIBVSQ. PVBLICE. DVMTAXAT. DECEM. DENVNCIANTO. POTESTATEM. FACIAM. Et rursus apud Gellium lib. x. vt de flamine Diali & sacerdote Vestæ. SACERDOTAM. VESTALEM. ET. FLAMINEM. DIALEM. IN. OMNE. MEA. IVRISDICTIONE. IVRARE. NON. COGAM. Et de fluminibus eodem libro: sed Imperfectum. QVI. FLVMINA. RETANDA. PVBLICE. REDEMPTA. HABENT. SI. QVIS. EORVM. AD. ME. EDVCTVS. FVERIT. QVI. RECAVR. QVOD. EVM. EX. LEGE. LOCATIONIS. FACERE. OPORTVERIT. NON. FECISSE. Reliqua desiderantur. Et licet perpetuum tale Prætoris vocaretur edictum, vel ad differentiam alterius generis edictorum, quæ peculiaria, aut noua vocat Cicero in Verrina quinta; à Prætore aliúsve etiam magistratibus pro re nata occasione, quouis tempore promulgata; vel quòd hoc ordinario edicto, tanquam perpetua iuris formula, Prætor, ac iudices semper vterentur. Nihilominus annuum erat, & simul cum magistratu antiquabatur. Successor namque nouum constituebat edictum, secundùm quod in suo magistratu ius diceret. Hinc legem annuam vocat edictum perpetuum Cicero, neque ad hæreditates adeundas, quæ ante illud constitutum sub alio professisset Prætore, valere affirmat Verrina secunda. Sed ipsum potiùs audiamus Oratorem de his differentem, vbi Verrem varijs modis exagitat, & accusat: quòd Prætor multa in edicto suo contra leges, ac morem maiorum proposuerit, in multis illud excesserit; quòd etiam in suo edicto ius non dixerit. Ex cuius verbis, ne nimis longi simus, ea dumtaxat excerpemus; quæ ad hoc maximè argumentum facere videntur: illudque in primis, quòd Verrem ferebat Anniæ pupillæ hæreditatem, C. Sacerdotis Prætoris edicto iam antè condonatam, ad secundos hæredes pecunia corruptum transferre voluisse: in eumque finem, iam antè datas ab alijs Prætoribus hæreditates, sui edicti verbis fecit, fecerit, contra maiorum morem, & edicti perpetui naturam, fuisse complexum. Quis vnquam, inquit, edixit isto modo? Quis vnquam eius rei fraudem, aut periculum proposuit edicto, quæ neque post edictū, neque ante edictum prouideri potuit? In lege Voconia non est, fecerit; fecerit; neque in vlla tempus præteritum reprehenditur, nisi eius rei, quæ sua sponte sceleratа, ac nefaria est. Atque in his rebus multa videmus sta sancta esse legibus, vt ante facta in iudicium non vocentur. De iure namque ciuili, si quis noui quid instituit, omnia quæ antè acta sunt, rata esse patiuntur. Qui plurimum tribuunt edicto Prætoris, edictum legem annuam esse dicunt: tu edicto plus amplectetis, quam lege. Si finem edicto Prætoris ediderunt Kalendæ Ianuarij, cur non

Edictum Prætoris cur perpetuum vocatum.

Cur annua lex à Cicerone vocata.

Iuris Quiritium custos Edictum Prætoris vrbani.

Edicta translatitia.

Decuria iudicum.

Prætor maior quis.

Consul maior quis.

Prætor primus quis.

Edictum prætorij quid sit.

Reliqua desiderantur.

Numina vetera.

Initium

» initium quoque edicti nascitur à Kal Ianuarij? At in eum annum progredi nemo pote- *Cum, pro dedisse, vulgatus in vulgatis.
» rit edicto, quo Prætor alius futurus est: in illum, quo alius Prætor fuit, regredietur? Hæc & alia multa de edicti prætorij potestate ibidem Cicero, docetque paullo pòst, edictum C. Verris non oportere ad eas hæreditates valere, quæ ante ipsum Prætorem venissent. Iam verò quàm iniquè Verres contra edictum suum ius dixerit, multis etiam declarat. Et
» cùm, inquit, edictum totum eorum arbitratu, quàm diu fuit designatus, componeret, qui
» ab isto ius ad voluptatem suam nundinarentur; tum verò in magistratu contra edictum
» suum sine vlla religione decernebat. Itaque L. Piso multos codices implevit earum re-
» rum, in quibus ita intercessit; quòd iste aliter, atque vt ediderat, decreuisset. Reliqua bre- uitatis caussa omitto. Cùm igitur eius temporis Prætores plures ius reddere ex libidine per gratiam, vel odium solerent, etiam contra sua edicta perpetua: non diu post Verrem damnatum C. Calpurnio, M'. Acilio Coss. anno Vrbis DCXXCVI. C. Cornelius tribunus plebis, quem Cicero maiestatis reum postea defendit, legem multis inuitis tulit: Vti Prætores ex edictis suis perpetuis ius dicerent. Quæ res tum gratiam ambitiosis Prætoribus qui variè ius dicere solebant, sustulit. Auctor est Asconius Pedianus, cuius ipsa ferè verba retuli. Neque aliud quidem edictorum genus, quàm illud annuum, ordinariumque, quo Kal. Ianuarijs ius sibi constituebant Prætores, Asconium intelligere, à Dione apertissimè demonstratur, libro historiarum XXXVI. vbi narrat C. Cornelium eundem plures pertulisse
» leges, atque inter alias talem. Vti statim ab initio magistratus Prætores edicto promul-
» garent, quo iure vsuri essent: & deinde nequaquam ab eo deflecterent. Prætorum enim mos tunc erat, iuris edicta, secundùm quæ essent in magistratu iudicaturi, scripto quidem publicare, non tamen penitus obseruare. Sæpenumero ex arbitrio etiam variantes multa ad gratiam, vel odium nonnullorum, vt fieri solet, prauè decernebant. Hæc ferè apud Dionem legimus, cuius etiam verba, ne quis ea desideret, adijciam. Καὶ οὗτος ἑαυτῷ τι διανομοθέτησε, καὶ ἔπεσε πιόντι, οἷς ἐξεπιτηδὲς πάντα τὰ δίκαια καθ' ἃ δικάσειν ἔμελλον, αὐτὸς συγγράφοντες ἐξετίθετο. οὐ γὰρ πω πάντα τὰ δικαιώματα ἐπὶ τοῖς συμβόλαια διετέτακτο, ἐπειδὴ οὔτε ἐς ἅπαξ πὼ ἐπέρρει, οὔτε τὰ γραφόμενα ἐτήρει· ἀλλὰ πολλάκις αὐτὰ μετέγραφον, καὶ συχνὰ ἐς πύτερον πρὸς χάριν, ἢ καὶ κατ' ἔχθραν τινῶν, ὡσαύτως εἰκὸς, ἐτροποποίουν. ἐσηγήσατο δὲ κατ' ἀρχὰς τι καὶ ὁ Σύλλας τὰ δίκαια οἷς χρήσονται, θεσπίσαι, καὶ μηδὲν ἐπ' αὐτῷ παραβαίνειν. Talia igitur primum fuerunt edicta Prætorum perpetua. Quæ quidem, an cum prætura simul in remp. introducta fuerint, obscurum mihi esse non diffiteor. Illud ausim affirmare, vltra centum annos ante Cornelianum plebiscitum, S. C. quoque compulsos fuisse Prætores, ex suis perpetuis edictis ius dicere. Quemadmodum demonstrat antiquissimi Diarij Romani fragmentum, quod in anno Vrbis OXXCV. reperies. Eo enim anno V. Kal. Aprileis S. C. factum fuisse tradit in curia Hostilia, vt Prætores ex suis edictis perpetuis ius dicerent: adeò vt iam tum in vsu fuisse cognoscamus. Ea demum Hadriani Aug. tempore Saluius Iulianus Iurisconsultus in volumen collegit, & sub congruis titulis posita interpretatus est. Cœperuntque tum Prætores congesta ab Iuliano edicta sequi: non autem ipsi, vt antè solebant, noua proponere, vt rectè deinceps perpetua fuerint appellata, atque vim legum obtinuerint, vt successorium edictum, aliaque de quibus in Pandectis. Ait Eutropius Didium Iulianum rempub. inuasisse, nepotem Saluij Iuliani, qui sub Hadriano perpetuum composuit edictum. Is itaque ius ciuile, quod olim inordinatè, confusimque traditum arbitrio Prætorum plerumque constituebatur, primus velut in quandam artem redegit, edicta etiam perpetua, vt dixi, certa serie coniungens. Quæ quidem non modicam, vt ait Iustinianus
» Institutionum primo, iuris obtinent potestatem. Hoc etiam, inquit, ius honorarium so-
» lemus appellare, quod qui honores gerunt, id est, magistratus, auctoritatem huic iuri de-
derunt. inter magistratus autem prætura honos ob iurisdictionem eximius semper fuit: vt non sine caussa Ouidius Fastorum primo honoratum Prætorem appellârit, sasis tantummodò diebus ipsum iurisdictionem habuisse canens, quam tribus etiabatur verbis, DO. DICO. ADDICO. iuris priuati actionem, & sententiam omnem continentibus. Dabat enim Prætor iudicium, vel non dabat. Dabat quidem iudices, qui ex edicto suo perpetuo; dabat arbitros, qui ex bona fide iudicarent, dabat & caussarum patronos litigantibus, vt ex Ciceronis de Oratore lib. II. colligimus. Si de facto controuersia esset, dabat recuperatores. Dicebat autem ius, sententiam, vindicias, viam in formulis, iudicij diem, ac ferias. Addicebat verò in cessionibus, libertatem, in bonorum controuersijs, pecunias, corpora, possessiones, & hæreditates. Verùm poëtæ verba sunt hæc:

Ille nefastus erit, per quem tria verba silentur,
Fastus erit, per quem lege licebit agi.
Nec toto perstare die sua iura putato,
Qui iam fastus erit, mane nefastus erat.

Prætorum quorundam prætericorum Cornelius lex de prætoris edictis.

Saluius Iulianus iurisconsultus. edicta Prætorū perpetua in vnū volumen congesta.

Iuris honorarij vocabulum.

Prætura honos.

Tria Prætorum verba.

Nam

Nam simul exta deo data sunt, licet omnia fari,
Verbaque honoratus libera prætor habet.

Prætorum insignia & ornamenta. Ob iurisdictionis itaque maiestatem, & honorem Prætori Consulum quoque insignia, & ornamenta ferè omnia concessa sunt, vtpote sella curulis,

Prætexta, & trabea, fasces, lectica, tribunal.

Vt Iuuenalia poëtæ dicam verbia. Quinimò cùm ex more ludis solemnibus præsidere deberet, deùm honoris caussa, habitu prorsus regio, atque triumphali prodibat in publicum.

Simulque triumpho
Prædo caballorum Prætor sedet. Idem poëta dicit. Verùm satyra decima multò exactiùs Prætorem Circensibus præsidentem depingit his versibus:

Quid si vidisset Prætorem in curribus altis
Extantem, & medio sublimem in puluere circi
In tunica Iouis, & picta Sarrana ferentem
Ex humeris aulæa toga, magnæque corona
Tantum orbem, quanto ceruix non sufficit vlla?
Quippe tenet sudans hanc publicus, & (sibi Consul
Ne placeat) curru seruus portatur eodem.
Da nunc & volucrem sceptro quæ surgit eburno,
Illinc cornicines, hinc præcedentia longis
Agminis officia, & nuces ad frena Quirites.

Fasces prætorij. Vt tamen minus imperium Prætoris, quàm Consulis esse intelligas, non duodecim, sed duo tantùm lictores Prætorem vrbanum comitabãtur; totidemque, ni fallor, peregrinum, ac postea etiam Quæsitores. Attulimus ex Censorino iam legem Plætoriam, in qua sic habetur. *Prætor vrbanus qui nunc est, quique post hac erit, duos lictores apud se habeto.* Et » Cicero contra Rulli legem oratione secunda, vbi de Capuanorum Prætorum fastu disserit, duos tantùm fasces Romæ habuisse Prætores indicat, quàm diu in Vrbe ius dicebant. Deinde, inquit, antecedebant lictores, non cum bacillis; vt hic Prætoribus præeunt cum fascibus duobus.

Prouincialium Prætorum insignia, fasces & lictores sex. Prouincialibus autem vel quibus imperium dabatur extra ordinem Prætoribus, sex lictores præferabant fasces, & secures; quapropter ἑξαπλίκιον ἀρχὴν eam prætoratum, quasi sex securium magistratum appellant Polybius lib. III. Plutarchus, & Appianus in Syriaca. Verùm Consuli subesse Prætorem, & ab ipso interdum exercitum capere, cùm ex Tuditani, Varronis, Ciceronis, ac Liuij varijs locis demonstrari possit; multis verbis hîc probare non est operæ precium. Illud addidisse satis est, M. Messallam in lib. de minoribus magistratibus,

Minor Prætorum, quam Consulum potestas. minorem Prætorum, quàm Consulum esse potestatem asserere, vt apud Gellium lib. XIII. cap. XIV. legimus: cùm dicit, Consulem ab omnibus magistratibus & » comitiatum, & concionem auocare posse: Prætorem & comitiatum & concionem vs- » quaque auocare posse, nisi à Consule: minores magistratus nusquam nec comitiatum, » nec concionem auocare posse. Ex his autem qui neque potestatem vocationis populi vicissim habebant, neque prehensionis, vt Ædiles, & Quæstores; hi non solum apud Consulem, verùm etiam apud Prætorem, quibus vocationis, & prehensionis potestas erat, à priuato in ius vocari poterant. Quod ex Varronis humanarum rerum libro XXI. Gellius probat cap. XIII. lib. XIII. Hæc potestas, & iurisdictio Prætorum ab initio fuit. Creabantur autem comitijs, vt dixi, centuriatis, primùm ex patricijs senatoribus, aliquoties etiã Consularibus; quemadmodum ex nostris constabit annalibus. Deinde hic etiam honos plebeis hominibus communicari cœpit, anno Vrbis CDXVII. quo primus de plebe Prætor est factus Q. Publilius Philo, aduersante Sulpicio Consule: senatu, cùm in summis imperijs non obtinuisset, minus intendere: sicut Liuius libro VIII. refert. Remansit autem duorum Prætorum numerus, quàm diu in Italia imperium Rom. se continuit. Verùm Sicilia, atque Sardinia stipendiarijs, & in prouinciarũ formam redactis anno DXXVI. Prætores additi sunt duo, qui in eas prouincias quotannis cum imperio mitterentur. Rursùs postea duobus additis ad senarium excreuit numerum illud collegium subacta Hispania, & in duas prouincias, citeriorem, vlterioremque terminata, anno Vrbis DLVI. primique eas sortiti sunt Prætores M. Heluius, & C. Sempronius: vt suo loco demonstrabunt annales.

Quibus comitijs Prætores creari soleant.

Prætorum numerus vt imperium creuit.

Bæbia lex. Constitutum tamen postmodum lege Bæbia legimus (sed quonam anno incertum nobis est) vt alternis annis quaterni tantùm crearentur Prætores: duo ad iurisdictiones in Vrbe, & alij duo ad prouincias Siciliam, & Sardiniam. In Hispania quæ longinquior, Prætoribus post magistratum annuum prorogaretur imperium, quo anno Romæ quatuor solummodò creabantur. Non diu tamen in vsu hanc legem fuisse, & rarò vsurpatam, cùm

annales

annales arguunt, tum Liuius ipse satis innuit lib. XL, huius legis mentionem ita faciens. „ Prætores quatuor post multos annos ex lege Bæbia creati, quæ alternis ad quaternos iube- „ bat creari. Quædam exemplaria malè (ternis) pro alternis habent: sed alia, quæ ego, & quæ Glareanus vidi, alternis rectius legunt. Fallunrur igitur qui aliam lectionem sequuntur; tres enim dumtaxat Prætores aliquando creari solere, nusquam reperio. Obseruatum verò comitijs habitis, vt Prætores, quotquot creati erant, sortirētur inter se prouincias, duo iurisdictiones obtinerent, vrbanam & peregrinam: duo Siciliam, & Sardiniam: reliqui duo Hispanias citeriorem, & vlteriorem, in quibus annum magistratus explerent. Quare initiò, antequam paludati exirent, in prouinciam, à populo imperium comitijs curiatis accipiebant. Sequebatur vnumquemque sua cohors, ex qua esse dicebantur etiam necessarij: item quæstor, legati, præfecti, scribæ, medici, apparitores, accensi, aruspices, præcones, lictores, aliique Rom. magistratuum comites, quos velut negociorum publicorum adiutores dabat ipsa resp. id quod ex tertia, & quarta Verrinarum Ciceronis, & epistola prima ad Quintum fratrem colligere est. Atque totus ille comitatus cohors prætoria solet appellari: remansitque vocabulum istud apud Italos, Hispanos, & Gallos, aliosque prouinciales hactenus in vsu. *La corte, La court.* Exercitus autem, vel eius supplementum pro ratione temporum, ac bellorum difficultate à senatu in prouinciam abituro decernebatur; quæ aliquoties eidem exacto magistratus anno, ex S. C. prorogabatur, vt qui Prætor fuisset, proprætore in prouincia permaneret. Quemadmodum antè latius declarauimus. Officium autem Prætoris erat in prouincia; ius secundùm leges dicere, populorum conuentus obire, socios tutari, perduelles reprimere, exercitum ducere; bellum, si opus esset, gerere: tributum cogere, vectigalia exigere: castra, vias, & opera quæcunque publica munire. Magna quidem vt Consuli, sic & Prætori necessitudo putabatur esse, ex instituto, & more maiorum, cum suo quæstore: atque illud ob eandem prouinciæ sortem. Demonstrat hoc nanique Cicero in diuinatione, accusatorem C. Verris Cæcilium vel vt suspectum, vel vt „ impium reijciens: quia quæstor eius fuerat. Sic enim à maioribus, inquit, nostris accep- „ tum est, Prætorem quæstori suo parentis loco esse oportere; nullam neque grauiorem, ne- „ que iustiorē caussam necessitudinis posse reperiri, quàm conluctionem sortis, quàm pro- „ uinciæ, quàm officij, quàm publicam muneris societatem. Quamobrem si iure posses eum accusare, tamen eum is tibi parentis numero fuisset, id piè facere non posses. Sic Verrem ipsum quoque accusat actione tertia, quòd bello ciuili Sullano quæstor Cn. Carbonis Consulis ad exercitum missus, custos non solùm pecuniæ, sed etiam Consulis, particeps omnium rerum, consiliorumque, habitus in liberum loco, sicut mos maiorum ferebat, repentè Imperatorem suum reliquerit, & ad aduersarios transierit. Idem multis alijs locis indicat Orator, atque hoc amplius in eadem actione, quod etiam ad argumentum nostrum pertinet, Prætores, non secus ac Quæstores, cùm magistratu abijssent, vel è prouincia reuersi essent, confestim referre rationes debuisse. Ait itaque. Audistis quæstoriam rationem tribus versiculis relatam: legationis, non nisi condemnato & electo eo, qui posset „ reprehendere: nunc denique præturæ, quàm ex S. C. statim referre debuit, vsque ad hoc tempus non retulit. Vt ad huius argumenti reliqua porrò transeamus, hæc quasi forma præturæ per plurimos annos in republica Romana permansit, donec L. Sulla Felix per arma ciuilia Dictator factus, in præturæ, non secus ac in alijs magistratibus multa immutauit. Primùm auctus denuò ab eodem Prætorum numerus; nam duobus adiectis, vt octo quotannis crearentur, instituit. Atque illud apertè ex Cicerone colligitur. Pomponius ramen de origine iuris tradit quatuor Prætores à L. Sulla fuisse additos, quod non solùm à Cicerone, sed ab omni historia est alienum. Itaque non satisfacit doctis historia illa Pomponij de origine iuris, forrassis ab his, qui nobis Pandectas concinnarunt, corrupta. Nam multis in locis turpiter hallucinatur, & ab alijs auctoribus fide dignis discrepat. Adde quòd refertur Dion lib. XLII. C. Cæsarem occupata republica post præliam Pharsalicum contra morem patriū creasse primùm Prætores decem, deinde quatuordecim postea sedecim, vt suis locis declarabo. Occiso autem Cæsare ad veterem octonarium numerum Prætores redijsse videntur, refert enim Velleius, quòd Augustus finitis bellis ciuilibus rempublicam constituēs octo Prætoribus addiderit duos. Demum ab eodem duodecim ordinatos Tacitus indicat libro primo de Tyberij principatus initio differens. Candidatos, inquit, præturæ duodecim nominauit, numerum ab Augusto traditum, & hoc antesenatu vt augeret, iureiurando obstrinxit se non excessurum. Quamobrem non dubito, quin & ibidem in iurisconsulto de origine iuris, sedecim Prætores ab Augusto constitutos vitiose legamus. Idem auctor est, D. Claudium postea rursus duos adiecisse, qui de fidei commissis ius dicerent, ex quibus vnum D. Titus detraxit, & adiecit deinde vnum D. Nerua, qui inter fiscum & priuatos iudicaret. Cæterum nostri non est instituti ea omnia exactè hîc persequi; quandoquidem diffusiùs studioso lectori in annalibus satisfiet, sicut etiam

Lex Bæbia.

Sortitio prouinciarum.

Cohors prætoria Prætoris.

Prorogatio prouinciarum.

Prætoris officium in prouincia.

Magna necessitudo inter Prætorem & Quæstori eiusdem prouinciæ.

Prætor à prouincia reuersus rationes referre debebat.

Prætorum olim creati quando.

Cæsaris tempore, rep. ad monarchiā redacta, Prætorum numerus, & officia saepe variata sunt.

eriam de iurisdictione prætoria, & prouinciarum ordine Cæsarum arbitrio toties immutato. Igitur finem huic argumento imponerem, si iurisdictionis formã anno Vrbis DCVIII. circitet introductam, quæ eadem fere ad monarchiam vsque terenta est, breuibus explicassem. Cum iam in immensum excreuisset Romana potentia, subacta, ac demum diruta Carthagine, regibus Philippo, Antiocho, Persco deuictis; simul cum opibus, luxus & desidia, pro labore & continentia; superbia, ambitio & auaritia, pro pudore, modestia & abstinentia reipublicam & ciuium animos inuasere. Quamobrem plurima indies, ac enormia passim non solum à priuatis, verum etiam à magistratibus perpetrabantur scelera; vt necesse fuerit plurima quoque capitalia, ac publica de variis criminibus reip. caussa constituere iudicia. Quæ quæstiones perpetuæ postmodum appellatæ sunt, vel quia, vt nonnulli volunt, iu ijs patroni perpetuis, id est, continuis orationibus vterentur; vel quòd aliquandiu postmodum ob frequentiam criminum Romæ exercerentur. Decernente namque senatu magistratibus, velut annuam prouinciam, quæstiones aliquot per annum integrum exercendas; eæ tum perpetuæ dicebantur, non secus ac Prætorum annuæ iurisdictiõi formulæ, perpetua vocari edicta solent. Etenim antea, nondum adeò corruptis ciuitatis moribus, rarò publica quæstione dignum crimen aliquod committebatur. Quotiescunque tamen contingeret, vt quid publico iudicio, & quæstione dignum perpetraretur, nemo è parricidium, vel incestus, veneficium, aut perduellio, aliúd ve eius generis crimen, morte, exilio, vel graui multa puniendum; quæsitores extra ordinem, vel a senatu, vel à populo creabantur, parricidij (vt ante dixi) quæstores a Pomponio appellati, qui de eo cognoscerent. Aliquando tamen iudicium illud, rogante magistratu quem quærere vellet, mandabatur à populo alicui Consulum, vel Prætorum, vel Quæsitoris nominandi arbitrium relinquebat senatui. Nonnunquam ipse populus iudicabat, vt in perduellione: atque etiam, si reus prouocasset, vel ab aliquo magistratu, cui ius esset cogendi concilium, prottraheretur ad populum. Constat enim, vel ab Vrbis exordio plerumque duoviros à Regibus ad id creatos fuisse, vt de perduellione, vel parricidio, vel alio crimine cognoscerent: & si prouocasset reus, frequenter populum iudicasse. Postea verò de peculatu, de repetundis, incestu, veneficio, alióve simili publico crimine, aliquoties Consulem, vel Prætorem, aliquando Dictatorem, sæpiùs quæsitorem in hoc factum extra ordinem cognouisse. Quo deinde iudicio peracto, cessabat cognitio, & extraordinaria illa quærendi potestas soluebatur. Iam verò cùm ob improborum ciuium multitudinem, & frequentiam scelerum in publicis exercendis iudicijs assiduè ciuitas fatigaretur, neque actionum criminalium speraretur vllus finis, quæstiones perpetuæ poni cœperunt, circa annum Vrbis DC.x. cùm, Censorino & Manilio Consulibus, lex Calpurnia de repetundis à L. Pisone tribuno plebis esset primum lata, sicut ex Ciceronis Bruto colligere est. C. Carbone forum (inquit) tenente plura fieri iudicia cœperunt. Nam & quæstiones perpetuæ hoc adolescente constitutæ sunt, quæ antea nullæ fuerunt. L. enim Piso tribunus plebis legem primus de pecunijs repetundis Censorino & Manilio Consulibus tulit. Atqui perpetuæ quæstiones de ijs maximè criminibus constitui cœptæ sunt, quæ contra rempublicam esse, & in consuetudinem abire videbantur, videlicet repetundarum, contra magistratuum prouincialium auaritiam, sociorum defensionis caussa. Nam ciuibus cùm fuit creptæ pecuniæ (vt Verrina prima Cicero) ciuili fere actione, & priuato iure repetuntur. De repetundis ius publicum, & lex socialis est. Sic etiam peculatus quæstio contra eos est, qui pecuniam publicam auerterant, ærarium de fraudârant. Ambitus autem, cõtra suffragiorum comparatores in comitijs: maiestatis verò, contra quietis publicæ turbatores, seditiosósque aduersum magistratus. Additæ pro temporum statu & aliæ quæstiones de vi publica, de veneficijs, de corruptis iudicijs; Item à L. Sulla Dictatore, de falso, & de sicarijs, cùm augeret Prætorum numerũ, vt Pomponius tradit. Ceterùm, ne iudex nouos opus esset creare magistratus ad eas quæstiones exercendas, institutum, vt Prætores omnes annuum suum magistratum iure dicundo in Vrbe exigerent, iurisdictiones vrbanam, & peregrinam, necnon quæstiones de ijs criminibus, de quibus ob eorum multitudinem senatus eo anno assiduè inquirendum decreuisset, inter se sortirentur; Penes vrbanum verò, & peregrinum Prætores, sicut antè, iudicia remanebant priuata, vt fiduciæ, tutelæ, societatis, quemadmodum in oratione pro Roscio comœdo Tullius definit; penes reliquos autem iudicia publica, vel quæstiones perpetuæ in eum annum à senatu decretæ; qui ideirco quæsitores appellati, quòd in crimina capitalia quærerent. Hinc pulchrè Claudianus poeta.

Reip. Romanæ in detrimentum tutus.

Quæsitores vnde.

Cur perpetuæ dicta.

Parricidij quæstio.

Duouiri perduellionis vel parricidij.

Lex Calpurnia de repetundis.

Quæstiones perpetuæ de quibus criminibus primùm constitutæ.

Repetundæ.

Peculatus.

Ambitus.

Mutata Prætorum forma.

Quæsitor in alto
Conspicuus solio pertentat crimina Minos.

Nam & quæsitores apud Inferos esse fabulãtur, qui delicta tam inquirunt, quàm puniunt. Sic Aeacus Senecæ in ludo lege Cornelia de sicarijs quærere fingitur, à quo Claudius Cæsar damnatur. Sic Virgilius Aeneidos vt.

Quæsitor

Quæsitor Minos vrnam mouet: ille silentum,
Conciliumque vocat, vitasque & crimina discit.

Vbi poëtam Asconius in tertiam Verrinam, aptè quæsitoris partes expressisse scribit, dedisse sortitionem, cùm vrnam nominat, dedisse electionem iudicum, cùm dicit, cõciliumque vocat: dedisse cognitionem facinorum, cùm dicit, Vitasque & crimina discit. In Ciceronis Item Vatiniana tribunal & vrnæ quæsitoris, atque subsellia iudicum recensentur, vbi Vatinium sic alloquitur. Quæro ex te, num quis in hac ciuitate post Vrbem conditam » tribunos appellârit, ne causam diceret? num quis reus in tribunal sui quæsitoris ascenderit, eumque vi deturbârit, subsellia dissipârit, vrnas deleuerit? De hac re pulchrè Pædianus in Verrinam secundam, explicans disertè vt concilium cogere Prætor, vt iudicum electionem, reiectionemque dare solebat. Iam verò si alicuius etiminis plures essent rei, quàm vt omnia de ijs iudicia vnus Prætor vel quæsitor commodè posset perficere, eadem quæstio sæpe duorum Prætorum sors est facta; quemadmodum rursus duæ diuersorum etiminum aliquando quæstiones, si vnus ob reorum paucitatem sufficeret, vnius prouincia fuit, id quod ex orationibus Ciceronis colligimus. Frequenter item sors vnius Prætoris est facta vtraque iurisdictio vrbana & peregrina, vt quinque sortes quæstionibus reseruarentur. Sæpe etiam alicui Prætorum vrbano, aut peregrino minùs occupato extra ordinem sunt additæ quæstiones, aliquando creatus populi suffragio è priuatis quæsitor, vt de incestu Vestalium Cassius, vt de cæde Clodij in via Appia L. Domitius consularis. Atque eo modo Iurisdictionum sortes pro temporum ratione inter Prætores variè sunt distributæ, sicut ex annalibus nostris studioso apertius constabit. In sequentem annum deinde prouincias à senatu decretas inter se sortiebantur, in quas finito magistratu eum Imperio vel pro consulari, vel proprætorio mitterentur. Quæ si cui non placeret, eandem recusare, atque relinquere poterat, velut Ser. Sulpicium Rufum, & ipsum Ciceronem fecisse intelligimus » ex oratione pro L. Murena. Ait enim ita ad Rufum. Post remo in prouinciam ire noluisti; » non possum id in re reprehendere, quod in meipso & Prætor & Consul probani. Cetera multa de his antè dixi, de proconsulatu, proprætura, & prouincijs differens; Et si quæ alia huius argumẽti partem latiùs cognoscere studiosus voluerit, ex ipsis annalibus ea haurire poterit. Quapropter ne nimiũ hic præturæ immoremur, ad ædilitatem curulẽ transeamus.

Prætorum sortes vrnis variari solent.

Quæsitores extra ordinem sine magistratu.

Prouinciarum exterarum sortitio.

AEDILES. CVRVLES. PRIMI.

Cn. Quinctius. //. f. //. n. P. Cornelius. *P. f. * //. n. Scipio. Capitolinus.

Eodem anno item lex à M. Camillo Dictatore lata est, vt duo ædiles qui sella curuli, non secus ac Consules, vel Prætores sederent, quotannis è patricijs crearentur, quod hac occasione factum memorat Liuius libri sexti fine. Cùm rem dignam censeret senatus, vt propter ordines in concordiam redactos, Latinis ferijs dies vnus ad triduũ adijceretur. Recusantibus id munus ædilibus plebis; conclamatum à patricijs est inuenibus se honoris deorum immortalium caussa libenter facturos, vt ædiles fierẽt. Quibus cùm ab vniuersis gratiæ actæ essent, factum S. C. vti duoviros ædiles ex patribus Dictator populum rogaret, patres auctores omnibus eius anni comitijs fierent. Aedilitatem igitur primam patres Cn. Quinctio, & P. Scipioni suarum gentium viris, velut ante præturam Sp. Camillo, gratia campestri dederunt. Idem Liuius libri VII. principio. Plutarchus in Camillo.

Lex Furia de curuli adilitate.

De Aedilitate curuli.

NON admodum multa de hoc magistratu dicenda supersunt, cùm ex ædilitate plebis originem traheret, de qua suo loco superius ea retuli, quæ ad institutum nostrum sufficere videbantur. Adijciemus igitur solummodo pertinentia ad nouum magistratum à patricijs hoc anno inuẽtum. Apud quos tamen solos non diu permansit; nam mox etiam plebeijs hominibus, vt anno sequẽti dicemus, communicatus est; vt his deinde ad vtramque ædilitatem, patricijs dumtaxat ad curulem accessus fuerit. Quæ quidem honoratior erat, toga prætexta, sella curuli, non minùs quàm prætura, vel consulatus, Item antiquiore loco sententiæ in senatu postmodum, ac iure imaginum conspicua; adeò, vt etiam consularibus viris hic magistratus rubori non fuerit, sed vltro ab his aliquãdo petitam legamus. Licinium Macrum, & Aelium Tuberonem auctores adfert Liuius. Q. Fabium Maximum Rullianum sua sponte post tertium consulatum ambiuisse curulem ædilitatem. Idemque post primum consulatum M. Agrippa fecit; etiamsi quibus vellet ab Augusto honoribus ornaretur. vsquequaque. Necessarium namque ipsi visum seditionibus & armis ciuilibus

Aedilitas curulis in plebeios mox communicatur.

Eius magistratus dignitas, & insignia.

Consulares ædiles fuere.

M. Agrippa.

Aedilium curulium officia.

libus conquestarum Vrbem restaurare, ruinis deformatam expurgare, & populum Romanum annonæ copia & vilitate reficere; Quin & publicæ quieti plurimùm conducere existimauit Iudorum magnificentia vrbanam multitudinem sibi, Imperatoriq; suo conciliare. In hunc vsum victoria ciuili male cõquisitas opes quàm liberalissime effudit. Quamuis autem honoris deum, Iudorúmve sollemnium caussa curules ædiles primùm creatos, memoriæ proditum sit, postea tamen ædilium plebis alia etiam officia atque onera subijsse, demonstrant annales; prout lex illa vetusta de ædilibus lata volebat, quam citat Cicero de legibus libro III.

Lex de ædilibus curuli.

Sanctóque ædiles coëratores. Vrbis annonæ, Iudorumque sollemnium. Olleisque ad honoris amplioris gradum is primus adscensus esto.

Nihil attinet hic latiùs de ædilium officio supetiùs relata repetere, præter ea quæ lex ipsa ostendit prima fronte capita, curare scilicet vrbana ædificia, nec minùs annonam, forumque venalium, ludos item, ac feriarum sacra sollemnia. Verùm oneris eius grauiorem partem, præter Iudorum ac feriarum Latinarum curam, successu temporis transijsse sensim etiam ad curules ædiles cognoscimus, maximè quod ad vrbanorum ædificiorum tutelam, ac nitorem attinet. Seneca epistolarum XIII. libro ad Lucilium, balneorum sui temporis luxuriam notans, ostendit publicorum vrbis balneorum mundiciam, ac integritatem, non minùs quàm viarum, aquæductuum, & cloacarum ædiles curules procurare debuisse. Ait enim. Sed, Dij boni, quam suauabat illa balnea intrare obscura, & gregali tectorio inducta, quæ scires Catonem tibi ædilem, aut Fabium Maximum, aut ex Cornelijs aliquem manu sua temperasse. Nam hoc quoque nobilissimi ædiles fungebantur officio intrandi ea loca, quæ populum receptabant, exigendique mundicias, & vtilem salubremque temperaturam. Sed audiamus etiam quale onus sibi per ædilitatẽ curulem à populo Romano impositum dicat Cicero Verrina septima. Nunc sum (inquit) designatus ædilis, habeo rationem quid à populo Rom. acceperim: mihi ludos sanctissimos maxima cum cæremonia Cereri, Libero, Liberæque faciendos, mihi Floram matrem populo plebique Romanæ Iudorum celebritate placandam, mihi ludos antiquissimos qui primi Romani sunt nominati, maxima cum dignitate ac religione Ioui, Iunoni, Mineruæque esse faciendos: mihi sacrarum ædium procurationem, mihi totam Vrbem tuendam esse commissam. Ob earum rerum laborem & sollicitudinem fructus illos datos, antiquiorem in senatu sententiæ dicendæ locum, togam prætextatam, sellam curulem, ius imaginum ad memoriam posteritatemque prodẽdam. Vides quænam ædilium curulium onera, quique etiam honores Ciceronis tempore fuerint. Itaque non ociosè legi adiectum esse existimare possumus ædilitatem ad honoris amplioris gradum esse primum adscensum; eius enim magistratus munificentia plerumque viam muniebat ad præturam & consulatum. Quod in caussa, vt in consuetudinem postea venerit, cùm luxus, & ambitio simul cum opibus priuatorum hominum nimis augescerent, quòd Iudorum vel munerum ædilitiorum impensæ, supra pecuniam solitam, & ex ærario in eos vsus annuatim decretam, ex proprio ædilium ad insanam vsque prodigalitatem non sine patrimoniorum iactura excrescerent; cùm posterior priori sumptibus ac magnificentia cedere nollet, & plebs vrbana talibus admodum caperetur lenocinijs. Cùm igitur priuatorum opes ad vanas illas profusiones non sufficerent, multi idcirco ob ædilitatis impensas foro bonisque cederent, plures magistratum ipsum fugerent, ac recusarent; ne populus ea careret delectatione, & luxu; permissum est frequenter à prouinciarum præsidibus, vt ad Iudos exhibendos ex prouincijs pecunias colligere ædiles possent. Vnde Quintum fratrem Cicero laudãs epistola prima, quòd Asiam in suo proconsulatu Iniquo, & graui vectigali ædilitiorum munerum liberasset, addit. Si vnus homo nobilis queritur palam, te, quòd dixeris ne ad Iudos pecuniæ decernerentur. HS. CC. sibi eripuisse; quanta tandem pecunia penderetur, si omnium nomine, quicunque Romæ Iudos facerent, quod erat iam institutum, erogaretur? Constat etiam necessarios amicos quæ priuata pecunia ædilibus ad Iudorum impensam frequenter subuenisse; immo populum Rom. sua sponte in hoc asses contulisse. Sed de his latius differendum non est, alterius enim sunt argumenti. Habuisse quidem ædiles curules iurisdictionem non minorem quàm plebis ædiles cõstat; proposuisse etiam de quibusdam caussis edicta Iustinianus institutionum libro primo asserit, eaque iuris honorarij portionem in se complecti, & libro tertio decernit stipulationes prætorias sic exauditi oportere, vt in his etiam contineantur ædilitiæ. Nam & hæ à iurisdictione veniunt, ait tit. X tx. itaque mentio frequens ædilitij edicti, ex quo venditionum controuersiæ, & actiones redhibitoriæ iudicantur: Maximoperè enim ædilibus curæ esse debebat, ne à venditore emptor circumueniri posset, illudque perpetuo edicto de venditionibus promulgato cauebatur; in quod plures iurisconsulti veteres sunt commentati, Pomponius, Antistius, Labeo, Ser. Sulpicius,

Balneorum publicorum cura.

Gregale tectorium.

Ludi ædilium curulium.

Ædilitatis præmia.

Primus honorum gradus ædilitas. Ædilium ambitiosa prodigalitas.

Ad ludos publicos Romæ faciendos collecta ex prouinciis pecunia.

Spontanea populi ad ludos collata.

Ædilium curulium edicta, & iurisdictio.

Edictum ædilium de venditionibus.

Sulpicius, Massurius & Cælius Sabini, Pædius, Marcellus, Trebatius, & alij. Extat de eodem celebris titulus digestorum libro XXI. item caput lectu dignum apud A. Gellium libro IIII. Addidit demum Cæsar Dictator, duos alios ædiles, qui frumento publico præessent; hos à Cerere Cereales appellauit, neque postea ædilium numerum auctum reperio. Ædiles Cereales. Cererum sub Augusto iurisdictionem ædilium aliquando Prætoribus vrbano, peregrinoque adiunctam fuisse, à Dione libro LIII. refertur, cùm vix senatorum aliquis reperiretur, qui ob impensarum magnitudinem hunc magistratum gerere vellet. Sed hæc in annalibus aliquantò diffusius exponentur.

Tribuni plebis.

M. Plætorius * M. f. M. * nepos. De iure & officio noui Prætoris plebem rogauit, & legē tulit hanc, cuius verba citat Cēsorinus in libello de die natali, cap. XIX. Plætoria lex.

PRAETOR. VRB. QVEI. NVNC. EST. QVEIQ; POST. HAC.
ERIT. DVOS. LICTORES. APVD. SE. HABETO. ISQVE.
SOVPREMVM. AD. SOLIS. OCCASVM. IOVS. INTER.
CIVEIS. DICITO

Meminit legis & M. Varro de lingua Latina libro V. dicens suprematn diei tempestatem haberi ex eadem cœpisse Romæ, cum Prætor in comitio supremam pronunciasset populo. Nam priùs ex XII. tabulis sol is occasus suprema tempestas habebatur. Varronis „ verba sunt hæc. Suprema summum dici: id à super imo. Hoc tempus XII. tabulæ di- „ cunt occasum esse solis; sed postea lex Plætoria id quoque tēpus iubet esse supremum, „ quo Prætor in comitio suptemam pronunciauit populo. Ex his fortasse colligi potest, legis de hac re posttema verba in Censorino desiderari ferè hæc. Suprema dicis. Censorini locus.

TVNCQ. SOVPREMAM. PRONVNCIATO.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

[C. Numitorius. C f. C. nepos.]
[C. Antius. C. f. Sp. nepos.]
[M. Aeutius. M. f. //. nepos.]
[M. Pontificius. M. f. M. nepos.]
[L. Statius. L. f. L. nepos.]

[M. Antius. M. f. M. nepos.]
[C. Mæcilius. C. f. M. nepos.]
[C. Lucerius. C. f. //. nepos.]
[L. Volseius. L. f. L. n. Fictor.]

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. L. Sextij } Coss. in * stipendiarieis *
//. //. //. f. //. n. //. L. Aemilij }

Cn. Manlius. L. f. A. n. Capitolinus. Torquatus.
Q. Aulius. M. f. //. n. Cerretanus.
[P. Licinius. P. f. P. n. Caluus.]
[C. Terentius. C. f. C. n. Arsa.]

Cn. Manlius frater T. Manlij Torquati fuit bis Cos. & Censor. Q. Aulius pater Q. Aulij Cerretani, vt marmora docent Capitolina: quem bis Cos. fuisse, & magistrum equitum in prœlio occisum postea demonstrabunt annales.

ANNI. P. R. C. CCCXXCVIII.

Consules.

L. Genucius. M. f. Cn. n. Auentinensis.
Q. Servilius. Q. f. Q. n. Ahala.

ITA nominant etiam hos Consules Liuius, Diodorus, Orosius, Cassiodorus, Marianus, & Eutropius. Tabulæ Græcæ Ahalam, & Genucium suggetunt. A nobis Genucij

Roma pestis grauissima.

nomen ex secundo eius consulatu qui extat in tabulis Capitolinis, est tedintegratum.

Annus quidem à seditione, & bello quietus fuit, sed intignis graui pestilētia, quæ censorem, ædilem curulem, tres tribunos plebis sustulit, & præter alios quàm plurimos magni nominis, etiam M. Furium Camillum, alterum Vrbis conditorem populi Rom iudicio appellarum, quàm a Gallis captam liberārat, & seditionibus domesticis collabentem erexerat. Auctores sunt Liuius libri VII principio. Plutarchus in Camillo. Eutropius libro II. Orosius libro III. cap. III. qui eladem illam luculenter enarrat, sed annorum Vrbis conditæ numerus non constat.

M. Furij Camilli mors.

Prætor.

//. / . //. f. //. n. //.

L. Manlius. A. f. A. n. Capitolin. Imperiosus.

AEDILES. CVRVLES. PRIMI. DE. PLEBE.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

In mag. mortuus est.

Aedilitas curulis plebi primū communicari cepit.

Satis indicat Liuius iam inde ab hoc quasi anno alternatim, plebeios fieri ædiles curules cœpisse. Cùm enim superiore anno in concionibus quererētur tribuni plebis, quòd pro vno Consule plebeio tres patricios magistratus curulibus sellis prætextatos, tanquam Consules, sedentes nobilitas sibi sumpsisset; verecundia imposita est senatui, ex patribus solis inde iubendi ædiles curules creari. Primò igitur vt alternis annis ex plebe fierent, conuenerat; postea promiscuum libero populi suffragio fuit. Hæ ferè Liuius libro VI. I. sed nomina ædilium huius anni præterijt, quorum tamen alterum peste mortuum refert. Cicero autem in oratione pro Cn. Plancio primum ædilem ex plebe curulem creatum testatur Iuuentium quendam, cui cognomen Thalnæ adieci, quod antiquissimum in ea familia repetio.

//. Iuuentius. //. f. //. n. *Thalna.*

C. Licinius. P. f. //. n. Caluus.

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. In mag. mort. est.

.//. //. //. f. //. n. //. In magist. mort. est.

//. //. //. f. //. n. //. In magistratu mortuus est.

//. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //.

[Q. Pœtelius. C. f. Q. n. Libo. Visolus.]

[M. Popillius. C. f. C. nepos. II.]

C. Plautius. C. f. //. n. Proculus. III.

[T. Metilius. T. f. T. nepos.]

[C. Volscius. C. f. C. nepos.]

[M. Sellius. M. f. M. nepos.]

[L. Lucerius. L. f. //. nepos.]

[T. Statius. T. f. T. nepos. II.]

[C. Trebonius. C. f. C. n. Asper. II.]

[C. Racilius. C. f. C. nepos. II.]

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. M. Popillius. M. f. C. n. Lænas.

.//. //. //. f. //. n. //. C. Marcius. L. f. C. n. Rutilus.

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. // n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. L. Genucij cos. } in *stipendiarijs*

//. //. //. f. //. n. //. Q. Seruilij cos. }

C. Fabius *C. f. M. n.* Ambustus.

M. Valerius. P. f. L. n. Poplicola.

[L. Hor-

[L. Hortensius. L. f. L. nepos.] [L. Fuluius. L. f. //. n. Curuus.]

C. Fabij, ac M. Valerij magistratus maiores alij ordine suo sequentur. Quorum hic filius videtur fuisse P. Valerij, qui sexies tribunus militum fuit: ille verò C. Fabij vnius ex tribus fratribus Fabijs, qui legati in Etruria Gallos Clusium obsidentes ad bellum contra Romanos irritarant.

ANNI. P. R. C. CCCXXCIX.

Consules.

C. Sulpicius. M. f. Q. n. Peticvs. — C. LICINIVS. C. F. P. N. CALVVS.

C. Sulpicius Peticus ex censura, & secundo eius consulatu descriptus est; nam hi magistratus extant in fragmento Capitolino, cui congruunt in prænomine Diodorus, & Cassiodorus: sed in cognomine librariorum culpa discrepant, non secus ac Liuius, in quo mendosè T. Sulpicius Potitus legitur. Tabulæ Græcæ Stolonem ac Peticum reddunt, Valerius Maximus libro II. cap. I. C. Sulpicium Peticum, C. Licinium Stolonem. Hic autem is idem est, qui antea toties tribunus plebis cum L. Sextio, consulatum plebeium exorsit à patricijs: Liuius alijque Stolonem (vt dixi) appellant; tabulæ vero Capitolinæ Calunm; Marianus Scotus vtrumque cognomen seruat. Ipsum hoc primùm anno ad honorem consulatus peruenisse, ex Liuio, & Capitolinis tabulis colligimus; licet is qui virorum illustrium vitas scripsit, primum è plebe Consulem creatum fuisse tradat.

Hernici defecerunt, Lectisternium peste adhuc grassante tertium in Vrbe celebratum fuit, pacis deûm exposcendæ caussa: & ludi scænici Romæ primùm instituti. Liuius lib. VII. Orosius libro III. cap. IIII. Val. Maximus loco iam adducto. D. Augustinus de Ciuitate Dei, libro III. cap. XVII.

Lectisternium tertium in Vrbe propter pestem, & ludi scænici primi.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
Cn. Quinctius. //. f. //. n. Capitolinus.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
P. Cornelius. //. f. //. n. Scapula. Ap. Claudius. P. f. Ap. n. Crassus. Sabin. Regillensis,

Trib. plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
C. Plautius. P. f. P. n. Proculus. III. [L. Racilius. C. f. C. nepos.]
C. Pœtelius. C. f. Q. n. Libo. Visolus. III. [C. Plætorius. C. f. M. nepos. II.]
[M. Considius. M. f. M. nepos. II.] [L. Allienius. L. f. A. nepos. II.]
[L. Appuleius. L. f. //. nepos.] [M. Marcius. M'. f. M'. nepos.]
C. Sempronius. //. f. //. n. Longus. II. [C. Fuluius. L. f. //. n. Curuus.]

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[L. Fulcinius. C. f. C. nepos.] [L. Volscius. L. f. L. n. Fictor.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. C. Petici. } Coss. in Hernico.
//. //. //. f. //. n. //. C. Calui. }

 [M. Acbu-

[M. Aebutius. M. f. M. n. Elua.] [L. Icilius. L. f. L. n. Ruga.]

Cn. Cornelius. //. f. //. n. Lentulus. [C. Marcius. C. f. C. n. Rutilus.]

ANNI. P. R. C. CCCXC.

Consules.

L. Aemilius. L. f. //. n. Mamercinvs. II. — Cn. genvcivs. m. f. m. n. Aventinensis.

L. Manlius. A. f. A. n. Capitolinus. Imperiossvs. dict.

L. Pinarius. //. f. //. n. natta. mag. eq. clavi. fig. cavssa.

LIVIVS, & qui ex eodem Consules suos collegisse videtur Cassiodorus, C. Genucium L. Aemilium II. produnt; sed Capitolino fragmento astipulatur Diodorus, Cn. Genucium enim vocat alterum.

Clavi pangendi religio contra pestem.

Eo anno mirum in modum occupata fuit ciuitas in piaculis conquirendis ad pestem sedandam; repetitaque est ex vetusta lege clavi pangendi religio; vt qui Praetor maximus esset, Idibus Septembribus clauum pangeret. Vtque res maioribus perageretur auspicijs, Dictator, qui clauum figeret, creatus est L. Manlius Capitolinus Imperiosus, & magister equitum L. Pinarius Natta, quorum cognomina adhuc extant in fragmento Capitolino.

L. Manlius Dictator abdicare coactus.

L. Manlius perinde ac si rei gerundae, & non soluendae religionis gratia creatus esset, bellum Hernicum affectans, delectu acerbo iuuentutem exagitauit, tandemque omnibus in cum tribunis plebis eoortis, seu vi, seu verecundia victus, dictatura abijt. Vide Liuium lib. VII.

Cens. M. Fabius. K. f. M. n. Ambvstvs. — L. fvrivs. sp. f. L. nepos. medvllinvs.

L. F. X X.

Lustrum Vrbis XX.

Censores idem annus habuit, à quibus lustrum Vrbis vigesimum, vt Capitolinus marmor demonstrat, conditum est, quamuis Liuius ne verbum quidem de ea re faciat, nec alius quisquam, ni fallor, auctorum. Iam olim collegas in tribunatu militum hos censores fuisse autumo, nempe anno Vrbis CCCLXXIII.

Praetor.

//. //. //. f. //. n. //.

M. Fabius. N. f. M. n. Ambustus.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

[M. Popillius. * C. f. C. n. Lænas.] C. Pœtelius. C. f. Q. n. Libo. Visolus. II.

[L. Statius. L. f. L. nepos.] [C. Antius. C. f. Sp. nepos.]

Tribuni plebis.

L. Manlium Dictatorem abdicare coëgerunt, quòd bellum Hernicum affectans acerbo delectu iuuentutem Romanam agitaret. Liuius lib. VII.

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.

[M. Antius. M. f. M. nepos. II.] [C. Numitorius. C. f. C. nepos. II.]

M. Popil-

M. Popillius. M. f. C. n. C. Marcius. L. f. C. n. Rutilus. IIII.
Lænas. III.
[Q. Pœtelius. C. f. Q. n. Libo. [A. Allienius. L. f. A. nepos.]
Visolus. II.
[L. Pupius. L. f. //. nepos.] [L. Aelius. L. f. L. n. Pœtus.]
Q. Aulius. M. f. //. n. Cerretanus. C. Caruilius. //. f. //. n. Maximus.

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. L. Aemilij. } Coss. in stipendiarieis.*
//. //. //. f. //. n. //. Cn. Genucij. }
P. Valerius. P. f. L. n. Poplicola. C. Iulius. * L. f. C. n. * Iulus.
[Q. Hortensius. Q. f. L. nepos.] M'. Curius. //. f. //. nepos.

P. Valerius Consul postea atque Dictator, C. Iulius Dictator item fient. Hic fortè videri potuit filius L. Iulij, qui bis: ille P. Valerij, qui sexies tribunus militum fuit. M'. Curius in Capitolinis fastis appellatur auus præclari viri M'. Curij Dentati, qui de Rege Pyrrho triumphauit, & ter Cos. ac Censor in annalibus hisce reperietur.

ANNI. P. R. C. CCCXCI.

Consules.

Q. Seruilius. Q. f. Q. n. AHALA. II. L. GENVCIVS. M. F. CN. N. AVENTINENSIS. II.

TABVLAE Græcæ & Cuspiniani Ahalam & Genucium habent. Liuius, Cassiodorus, & Marianus Scotus, Q. Seruilium, Ahalam, & L. Genucium. Sic etiam Diodorus, sed perperam Quinti prænomen attribuitur ibidem Genucio. Hi enim & antea collegæ in consulatu fuerunt; atque ideo numeri, vt habentur in Capitolina tabula, supradictis adscribendi sunt.

M. Curtius eques Romanus nobilis in voraginem terra subsidente apertam medio fori Romani armatus, & equo vectus semet præcipitauit, pro salute populi Rom. morte sua prodigium publicum procurans: quo iubebatur ex vatum responso hiatus ea re compleri, qua populus Rom. plurimum posset. Virtutem, atque arma vaticinio signari Curtius interpretatus, isto citu se dijs manibus deuouit. Cùm Romæ manerem anno ∞.O.LII. eodem loco medij fori Romani ad basilicam Iuliam, vbi lacus Curtius fuerat, è ruinis subterraneis extracta fuit tabula grandis Parij marmoris in qua facti illius Curtiani historia pulchrè sculpta videbatur, quam depictam adhuc apud me seruo. Bellum Hernicis hoc anno indictum, & illatum est. L. Genucius Cos. hostium insidijs circumuentus occiditur. Liuius libro VII. Osius libro III. cap V. De Cos Genucij tamen morte fasti Capitolini nihil annotarunt. De M. Curtio videndus item Valerius Max. lib. V cap. VI. & D. Augustinus de Ciuitate Dei libro V. cap. XIIX.

M. Curtius eques Romanus pro patria se deuouit.

Hernicum bellum.

L. Genucius Cos. ab hostibus occiditur.

Ap. Claudius. P. f. Ap. n. Crassvs. SABIN. REGILLENSIS. DICT. REI. GERVNDAE. CAVSSA.
P. Cornelius. //. f. //. n. SCAPVLA. MAG. EQ.

Occiso Genucio consensu patriciorum Seruilius Consul Dictatorem dixit Ap. Claudium decemviri nepotem alterum, non ex Appio filio, qui minimus patrum auctor dissoluendæ per collegarum intercessionem tribunitiæ potestatis fuerat, & tribunus militū anno CCCL. vt Liuius quarto & quinto libris meminit: sed ex Publio filio, vt fragmentum monstrat Capitolinum in eius consulatu anni CDIIII. qui legem de cōsulatu plebeio dissuaserat eloquenti oratione à Liuio libri VI. fine memorata. Is magistri equitum nomen præterijt, quòd tamen extitisse in fastis Romanis fragmentum docet, in quo adhuc visuntur obscuræ, & vetustate quasi consumptæ quædam cognominis literæ SCAPVLA. Ex quibus Sigonius (quem marmor ipsum tamen non vidisse puto) Seruilium Priscum aliquem fuisse coniicit; Onuphrius Panuinus L. Scipionem, qui anno CCIII Consul fuit. Marlianus autem nescio quem Mucium Scæuulam. Mihi quidem marmor ipsum sæpiùs ac diligenter con-

Quia Ap. Claudius Dictator.

ter considerantì non Scipio, non Scæuula; sed Scapula cognomen est visum, vt opinet patrem fuisse P. Cornelij Scapulæ qui Consul fuit anno CDXXV. Sed hæc discernere facilius est ijs, qui fragmentum Romæ diligentiùs intueri possunt.

Victoria de Hernicis cruēta obtinuit Rom. equitum pars est.

Ap. Claudius Dictator non ineruento prœlio vicit Hernicos, nam quarta pars exercitus Romani desiderata est. Triumphasse ipsum de Hernicis non ausim dicere, cùm nulla eius rei sit mentio apud Liuium, neque quicquam extet in fragmentis Capitolinis, ex quo Appij triumphus possit colligi. *Tribuni militum ad legiones comitiis à populo primùm creati. Rufuli.* Tribuni militum ad legiones populi suffragio primùm creati; cùm antea, sicut quos Rufulos vocant, Imperatores ipsi fecissent. Sed vide Liuium libro septimo.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
P. Cornelius. * P. f. * //. n. Scipio.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
Cn. Manlius. L. f. A. n. Capitolinus. Imperiosus. C. Fabius. * C. f. M. n. * Ambustus.

Tribuni plebis.

L. Manlius reus.

M. Pomponius. * M. f. M. * nepos. L. Manlio Capitolino anni superioris Dictatori diem ad populum dixit; quòd paucos sibi dies ad dictaturam gerendam addidisset, quodque in delectu habendo imperiosus, & acerbus fuisset, non damnatione modò eiuium; sed etiam laceratione corporum. Quodque filium iuuenem Titum nullam ob culpam; sed solummodo, quòd infacundus, & lingua impromptus esset, inter seruiles operas enutriret, ac publicis vsibus subtraheret. Id postquam Titus cognouit, protinus Vrbem, ac ædes tribuni summo manè petijt; admissusque ad secretum colloquium quasi accusaturus patrem, stricto ferro tribunum minis, ac terrore compulsum iurare coëgit se patris eius accusandi causa concilium plebis nunquam habiturum. Iurauit pauidus tribunus, & causæ dictionem reo Manlio patri remisit. Factum non ciuile, pietate tamen filij in patrem laudabile fuit habitum. Liuius libro VII. Cicero officiorum tertio. Val. Max. libro V. cap. IV. Auctor de viris illustribus. Seneca de beneficijs libro tertio, capite penultimo.

T. Manlij filij in patrē rem pœna.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

[Q. Decius. M. f. M. n. Mus.] [Sp. Oppius. Sp. f. Sp. n. Cornicen.]
[C. Oppius. C. f. C. nepos.] [N. Otacilius. N. f. N. nepos.]
[C. Terentius. C. f. C. n. Arsa.] [M. Terentius. M. f. M. nepos.]
[Q. Romulcius. Q. f. Q. nepos.] [L. Rabuleius. L. f. C. nepos.]
[C. Mælius. P. f. Sp. n. Capitolinus.]

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
[L. Lucerius. L. f. //. nepos.] [C. Volseius. C. f. C. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. Q. Seruilij cos. } in Hernico.
//. //. //. f. //. n. //. L. Genucij cos. }

L. Cornelius. * P. f. * //. n. Scipio.
[C. Petillius. * Q. f. Q. * nepos.]
L. Mænius. //. f. //. nepos.
[L. Aquilius. L. f. //. n. Coruus.

L. Scipio

L. Scipio postea Cos. videtur frater fuisse primi ædilis curulis P. Scipionis, & filius illius, qui magister equitum sub M. Camillo, & bis tribunus militum fuerat. L. Mænium quinto post anno tribunum plebis fuisse docet, Liuius.

ANNI. P. R. C. CCCXCII.

Consules.

C. Licinius. C. f. P. n. Caluus. II. C. SVLPICIVS. M. F. Q. N. PETICVS. II.

COLLEGAE & antea in eodem magistratu fuêre, quapropter numeri auctoribus adijciendi sunt, vtpote Liuio, vbi etiam mendosè L. Sulpicius legitur, cùm in tabulis Capitolinis, Diodoro, & Cassiodoro C. Sulpicius appelletur. In hoc secundo consulatu Liuius rectè Licinio Calui cognomen attribuit, non aliter quàm tabulæ Capitolinæ Græcæ quidem, quas toties iam citaui, Stolonem hoc loco vocant; vt eundem esse animaduertas facilè, qui antea tribunus plebis fuerat.

Ferentinum in Hemicis vi captum est à Consulibus, & Tiburtibus bellum indictum. Liuius libro VII. Dionysius tyrannus Sicilia pellitur. Marianus Scotus. *Ferentinum captum.*

T. Quinctius. *n.* f. *n.* n. Pennus. CAPITOLINVS. CRISPINVS. DICT.
Ser. Cornelius. Ser. f. M. N. MALVGINENSIS. MAG. EQ.
REI GERVNDAE CAVSSA.

Dictatorem habuit is annus rei gerundæ, vt Liuius, & fasti Romani tradunt; non comitiorum habendorum causa, vt vult Licinius Macer. Galli enim via salaria trans pontem Anienis ad tertium lapidem castra posuerant, quos à Quinctio Dictatore victos, & quasi penitus deletos, auctor est Appianus Alexandrinus in Celtica. Cruentissima congressione confectos, & fugatos scribit Orosius libro III. capite V. atrocissimam pugnam T. Manlio Torquato trib. militum singulariter inchoante. Sic etiam Florus scribit libro primo, cap. XIII. Verùm Liuius prælij nullius mentionem facit, sed post T. Manlij singularem pugnam, & victoriam, Gallos constematos proxima nocte relictis castris profugisse dicit. Omnium consensu receptum est, T. Manlium hoc bello Gallum viribus & corpore prænalidum singulari prælio prostrauisse, torquem auream cæso detraxisse, & inde Torquati cognomen reportasse. Quod duellum à Liuio graphicè describitur, & etiam à Gellio libro IX. cap. XIII. ex Q. Claudij Quadrigarij annalium primo. *Gallicus tumultus.* *T. Manlius trib. mil. duello victor Torquatus primus dictus.*

Memorabilis istius duelli viuam admodum picturam multis postea sæculis in foro Romano publicatam mansisse scimus prope vetera rostra sub Nouis, scilicet, tabernis argentarijs. Hæc autem in tabula scuti Gallici vel Cimbrici in formam facta repræsentabat Galli illius Thrasonis exultantis, iactabundoque corpore distorti, ac barbarè linguam exerentis in Anienis ponte congressum cum T. Manlio, & quàm dextrè prostratus ac occisus collum torquemque suum aureum amiserit. Ex hac quidem pictura ferè ausim opinari, T. Liuium & Claudium Quadrigarium historicos prælium hoc, quod ipsi non viderant, tam exactè verbis accuratis delineasse. Scutum Cimbricum vocabant vulgò tabulã istam Romani, eratque loci illius ad Nouas tabernas nota quædam celebris. Mentionem eius reperio apud Ciceronem, Quinctilianum, & C. Plinium maiorem. Quæ loca huc conferre non pigebit, vt, candide lector, videas, quantopere conducat ad veterum auctorum intelligenda scripta diligens historiæ antiquæ collatio. M. Cicero de Oratore libro secundo, vbi C. Iulium Cæsarem Strabonem oratorem de iocis atque facetijs disserentem inducit, vt ille deformem ac fœdum quendam aduersarium suum Manciam iam dicti Galli picturæ comparârit, eleganter scribit. Ait enim sic Iulius. Valde autem ridentur etiam imagines, quæ ferè in deformitatem, aut in aliquod vitium corporis ducuntur cum similitudine turpioris. Vt meum illud in Heluium Manciam. Iam ostendam, cuiusmodi sis. Cùm ille: Ostende, quæso; demonstraui digito pictum Gallum in *Mariano* scuto Cimbrico sub *nodis *distortum, ejecta lingua, buccis fluentibus. Risus est commotus, nihil tam Manciæ simile visum est. Hæc C. Iulij apud Ciceronem verba reperiuntur in hunc modum scripta in correctionibus exemplaribus editis omnibus, & vt testatur doctissimus Dionysius Lambinus in multis antiquis manuscriptis, quæ vidit ipse. Pedibus quidem in eius eo sententiam, vitium, scilicet, esse in verbis *sub nodis* quasi sub vinculis, vt quidam interpretantur: & legendum esse, *sub Nouis* vt locum indicent, vbi in foro posita pictura Galli stabat. Sic M. Varro de lingua Latina libro V. affirmat, Sub Nouis dictam esse *Picturæ duelli Manliani in foro Romano positæ.* *Scutum Cimbricum.* *Ciceronis locus.* *Manliano fortè melius.* *Nouis fortè melius.*

esse partem in foro Rom. ædificiorum peruetusto vocabulo, vt & Via Noua; à tabernis nempe nouis. Approbare videtur & Lambini hanc lectionem meus codex antiquus in membrana scriptus, in quo habetur * sub nobis * obsoleta scribēdi formula, qua frequenter olim, b, pro, v, vsurpate solebant. Iam ipsa historia nobis in isto verborum contextu mendum aliud ostendit, & pro * Mariano * scuto Cimbrico legendū esse * Mauliano * docet. Etenim T. Manlij duellum cum Gallo repræsentasse picturam scuti dubio procul est: non C. Marij, quem duello cum Gallis vnquam pugnasse non legimus. Hoc enim non solùm ex T. Liuio & Claudio colligimus, sed etiam ex Cicerone & alijs. M. Fabius Quinctilianus autem oratoriarum institutionum lib. VI. cap. IV. de usu adfert etiam, vt apparet, ex ipso Cicerone Iuliani ioci hoc idem exemplum his verbis, vt in vulgatis correctioribus ea reperio. Ratum autem est, vt oculis subijcere ridiculum contingat: vt fecit C Iulius, qui cum Heluio * mancipi * sæpius obstrepenti sibi diceret: iam ostendam qualis sis: isque planè instaret interrogatione, qualem se tandem ostensurus esset, digito demonstrauit imaginem Galli in scuto Cimbrico pictam, cui * manceps * tum simillimus est visus. Tabernæ autem erant circa forum. ac scutum illud signi gratia positum. Hæc ita in Fabio legimus, vbi collige lector ex Ciceronis verbis errorem exemplarium, in quibus perperam librarius scriptor indoctus cognomen Heluij * Mancia * mutauit in * manceps * duobus in locis Nec dissimiliserror ex ista collatione patescit in C. Plinio nat. hist. libro XXXV. cap IV vbi Manciæ testis nomen omissum, & Cæsaris oratoris, in Crassi, mutatum videtur librarij alicuius imperitia; vel ipsum Plinium memoria lapsum sareti coguntur. Eius autem verba sic sonant, vbi de tabulis pictis agit: Deinde video & in foro positas vulgò. Hinc enim ille * Crassi * oratoris lepos agentis sub Veteribus, cùm * testis compellatus instaret, Die ergo * Crasse * qualem me reris? Talem, inquit, ostendens in tabula pictum inficetissimè Gallum exerentem linguam.

Quinctiliani ætas.

* Mancia * f. melius.

* Mancia * f. melius.

C. Plinij locus.

* Cæsaris * f. melius. * Mancia * deest. * Cæsar * f. melius.

Prætor.

//. //, //. f. //. n. //.
M. Valerius. P. f. L. n. Poplicola.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
M. Plætorius. * M. f. M. * nepos. [C. Plætorius. C. f. M. nepos.]
[M. Confidius. M. f. M. nepos. [L. Allienius. L. f. A. nepos.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
C. Plautius. //. f. //. n. Hypsæus. [L. Aelius. L. f. L. n. Pætus. II.]
[M. Marcius. M'. f. M'. nepos.] [P. Licinius. P. f. P. n. Caluus.]
[M'. Oracilius. M'. f. N. nepos.] [Q. Mælius. Q. f. Q. nepos.]
[C. Lætorius. C. f. C. nepos.] [C. Lætorius. P. f. P. nepos.]
[P. Furius. P. f. P. nepos.] [L. Virginius. A. f. A. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. C. Calui. } Coss. in Hernico.
//. //. //. f. //. n. //. C. Pætici. }
A. Cornelius. P. f. A. n. Cossus. Aruina. M. Duilius. * M. f. M. * nepos.
M. Papi-

M. Papirius. * M. f. M. n. Mugillanus.* C. Duilius.* C. f. C. * nepos.

A Cornelium nobis sic exprimunt marmora Capitolina. M. Papitius autem & C. Duilius ex quinque viris mensarijs postea fuerunt, æquitatis & industriæ merito in fœnore diminuendo, atque ære alieno ciuium temperando, per omnium, vt tradit Liuius, annalium monumenta celebribus. Mugillanum verò hunc inter tredecim Papirios referendum esse puto, quos Cicero ad Patrum scribit à primo L. Mugillano sella curuli sedisse ante L. Papirium Crassum, qui Prætor & Dictator fuit anno CDXIII. quique primum Papitius appellari desijt. Quare hunc quæstorem non solùm, sed & ædilem curulem, prætoremque fuisse suspicari possumus. M. Duilius sequetur tribunus plebis.

C. Sulpicius. M. f. Q. n. Pætieus. A. CCCXCII.
Cos. II. de Hernicis. QUIRINALIBVS.
T. Quinctius. II. f. II. n. Pennus. Capitolin. Crispinus. AN. CCCXCII.
Dict. de Galleis. II. II. MART.

Addit Liuius à Dictatore T. Manlium post victoriam de Gallo pro concione laudatum fuisse, & aurea corona donatum; triumphi quidem nullibi est mentio, quem tamen ex tam memorabili bello obtinuisse Dictatorem verisimile est, & astipulari videtur fastorum Capitolinorum fragmentum, quod eodem hoc anno CCCXCII. duos ordine triumphos nobis ostendit, alterum Quirinalibus actum scilicet XIII. Kal Martias quem C. Sulpicij Consulis primum esse reor de Hernicis, secundum namque triennio postea Dictator egit de Gallis, sicut ex ijsdem fragmentis apertum est. Alterum eodem, ni fallor, item mense ductum ex paucis literis cognoscimus, quem T. Quinctij Dictatoris fuisse de Gallis opinamur, quamuis Liuius, vt alios etiam, hos triumphos omiserit.

T. Manlij honos.

Quirinalia xiij. Kal. Martias.

ANNI P. R. C. CCCXCIII.

Consules.

M. Fabius. N. f. M. n. AMBVSTVS. C. POETELIVS. C. F. Q. N. LIBO VISOLVS.

BALBI cognomen adscribit Pœtelio Liuius, at fragmenta Capitolina Libonem VI. solum vocant. Græcæ & Cuspiniani tabulæ Libonem & Ambustum Consules nominant, Diodorus & Cassiodorus M. Fabium, C. Pœtelium. Sed perperam in omnibus ferè cùm Liuij, tum Cassiodori exemplaribus Petilius legitur; non eadem enim gens est Pœtelia, quæ Petilia. M. Fabium ex triumpho eius Capitolino restitui. Pœtelius x. viri. Q. Pœtelij nepos fortè fuit.

Cùm M. Fabio Consuli prouincia Hernici euenisset, aduersus Tiburtes C. Pœtelius Consul iussu populi exercitum duxit, quòd societatem belli cum Gallis Romanorum hostibus fecissent, eosdemque commeatu iuuissent. In Hernicis autem Fabius Consul primùm leuibus prælijs, dein vno insigni conflictu hostes deuicit. Liuius lib. VII.

M. Fabij victoria de Hernicis.

Q. Seruilius. Q. f. Q. n. AHALA. DICT.
T. Quinctius. II. f. II. n. Pennus. CAPITOLINVS. CRISPINVS. MAG. EQ. REI GERVNDAE. CAVSSA.

Ad Tiburtium auxilium cùm Galli è Campania redijssent, & fœda populatione deuastarent Lauicanum, Albanum, & Tusculanum, Dictator dictus est Q. Seruilius Ahala, & ab eo magister equitum T. Quinctius. Hic antea Dictator, ille bis Consul; qui nouo conscripto exercitu, iunioribus omnibus sacramento adactis, Gallos non procul porta Collina in conspectu Vrbis & ciuium cruento prælio vicit, & fugauit. Fugientesque prope Tibur excepit Pœtelius Consul; à quo rursus simul cum egressis ad opem ferendam Tiburtibus superantur, & intra Tiburis vicinæ portas compelluntur. Liuius libro VII.

Galli & Tiburtes iterum victi.

Prætor.

II. II. II. f. II. n. II.
Sp. Furius. M. f. II. n. Camillus. II.

Aediles

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

P. Valerius. P. f. L. n. Poplicola. C. Iulius. * L. f. C. n. * Iulus.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Q. Aulius. M. f. //. n. Cerretanus. C. Caruilius. //. f. //. n. Maximus.

Tribuni plebis.

//.	//.	//. f. //. n.	//.	//. f. //. * n. //.
//.	//.	//. f. //. n.	//.	//. f. //. n. //.
//.	//.	//. f. //. n.	//.	//. f. //. n. //.
//.	//.	//. f. //. n.	//.	//. f. //. n. //.
//.	//.	//. f. //. n.	//.	//. f. //. n. //.

K. Duilius. * K. f. K. nepos. [L. Hortensius. L. f. L. nepos.]
[C. Marcius. C. f. C. n. Rutilus.] [C. Curatius. C. f. //. nepos.]
[M. Cædicius. M. f. L. nepos.] [L. Sextius. L. f. L. nepos.]
[C. Apronius. C. f. C. nepos.] [C. Titius. C. f. Sex. nepos.]
[T. Sicinius. T. f. L. n. Dentatus] [M. Titinius. M. f. M. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. M. Fabij cos. in Hernico.
//. //. //. f. //. n. //. C. Pœtelij. cos. in Tiburti.
[L. Aemilius. L. f. //. n. Barbula.] L. Aemilius. C. f. //. n. Mamercinus.
T. Manlius. L. f. A. n. Capitolinus. C. Liuius. //. f. //. n.
Torquatus. Denter.

Huius C. Liuij nepos M. Liuius Denter primus è plebe pontifex, & Cos. anno CDLI. vt ex ratione temporum & tabulis Capitolinis colligo. T. Torquati magistratus nobiles plures subsequentur. L. Barbula patruus videtur Q. Barbulæ, qui Cos. II. de Etruscis triumphauit. L. Mamercinus fortasse filius C. Mamercini bis tribuni militum consulari potestate. Hunc Liuius magistrũ eq. nominat in ann. CDI. quemadmodum declarabo.

C. Pœtelius. C. f. Q. n. Libo. Visolus. AN. CCCXCIII.
COS. DE GALLEIS. ET. TIBVRTIBVS. //. //. MART.
M. FABIVS. N. F. M. N. AMBVSTVS. COS. ANN. CCCXCIII.
OVANS. DE. HERNICEIS. NONIS. SEPT.

Rebus passim benè gestis, Dictator Consulibus in senatu, & apud populum magnificè collaudatis, & suarum quoque rerum remisso illis honore, dictatura se abdicauit. Pœtelius de Gallis, Tiburnibusque geminum triumphum egit, Fabio satis visum est, vt ouans Vrbem iniret. Irrisere tamen Pœtelij triumphum Tiburtes, vt nulla rebus contra eos gestis gloria dignum. Liuius libro VII.

Tiburis origo antiquissima.

Tiburis originem antiquiorem esse, quàm Vrbis Romæ Plinius asserit libro XVI. capite vltimo. Ciuitatem nominatam à Tiburte Euandri socio, ex eius conditoribus vno volunt Cato, & Sextius. Dionysius libro V. inter Latini nominis populos recenset Tiburtes, vt & Cicero in oratione pro L. Balbo. Decimo sexto circiter lapide distat à Roma, vrbs primùm satis potens alijs etiam oppidis imperans, è quibus nominat Liuius Empulum, & Sassulam ditionis Tiburtinæ. Vide Catonem de originibus, Solinum capite septimo, Seruium in VII. Aencidos.

Empulum, Sassula.

ANNI.

ANNI. P. R. C. CCCXCIV.

Consules.

M. Popillius. M. f. C. n. Laenas. Cn. Manlivs. L. f. A. n. Capitolinvs. Imperiossvs.

Sequvntvr Consules in Liuio & Cassiodoro M. Popillius Lænas, & Cn Manlius: item in Diodoro M. Popillius Lænas, C. Manlius Imperiosus, vbi prænomen Manlij corrigendum Non hic pater T. Torquati, sed frater fuit natu maior, vt constat ex Capitolino fragmento. Alterius Consulis M. Popillij nomen ex triumpho eius suppleuimus. Ab hoc Lænatis cognomen in ea gente cœpisse, atque in hoc magistratu, ex Ciceronis Bruto colligere est; plebis enim contra patres tumultu ac seditione nunciata, cum ille Consul ac flamen Carmentalis sacrificium publicum faceret, vt erat læna amictus, ita venit in concionem, & oratione, auctoritateque seditionem sedauit. *Lænatis cognomen vnde in gente Popilia.*

Seditionem in Vrbe exorientem hostium repentinus aduentus compressit. Tiburtes enim noctis silentio ad Vrbem infesto agmine profecti subitum terroiem incusserunt; sed prima luce duabus portis egressi Consules aciem subeuntium iam muros aggrediuntur, & primo impetu fundunt repelluntque. Tarquinienses interim populabundi fines Romanos peragrauere. Liuius libro VII. *Tiburtes domo vrbi.*

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
Ser. Cornelius. Ser. f. M. n. Maluginensis.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
M. Pomponius. * M. f. M. * nepos. [C. Mælius. P. f. Sp. n. Capitolinus.]
[L. Rabuleius. L. f. C. nepos.] [C. Terentius. C. f. C. n. Arsa.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[M. Marcius. M'. f. M'. n. III.] C. Plautius. //. f. //. n. Hypsæus. II.
[L. Icilius. L. f. L. n. Ruga.] [M. Terentius. M. f. M. nepos. II.]
[Sex. Manilius. Sex. f. Sex. nepos.] [Sex. Pompilius. Sex. f. Sex. nepos.]
[P. Silius. M. f. M. nepos.] [P. Villius. P. f. P. nepos.]
[Cn. Apronius. Cn. f. C. nepos.] [C. Sextius. L. f. L. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. M. Popillij } coss. in Tiburti.
//. //. //. f. //. n. //. Cn Manlij }

P. Valerius. * P. f. P. n. * Poplicola. [L. Marcius L. f. C. n. Rutilus.]
[M. Fossius. M. f. C. n. Flaccinator.] [C. Seruius C. f. C. n. Fidenas.]

P. Valerium nominat Prætorem nono dein anno Liuius lib. VII. fortè pronepos primi P. Vale-

P.Valerij Poplicolæ videri poterit. Item L.Marcius Rutilus frater C.Rutili,qui cos.quater,& censor primus è plebe factus inuenietur,M.Fostius patruus C.Fostij,qui Cos.& bis magister equitum C. Sergius autem, filius C. Sergij bis tribuni militum.

ANNI. P. R. C. CCCXCV.

Consules.

C. Fabius * C.f. M.n * Ambvstvs. C. Plavtivs. P. F. P. N. PROCVLVS.

Livivs & Cassiodorus C.Fabium, M.Plautium consules produnt. Diodotus M. Fabium C. Plotium. sed magis placet Cai prænomen in Fabio, nam ipsum Liuius ita postmodum vocat interregem ac cōsularem. Tabulæ Græcæ cognomina vtriusque ostendunt Ambustum,& Proculum referentes.

Tribus auctæ sunt. Tarquiniensi bellum. Capræ Romani immolati. Latinis pacata, cumq; his fœdus renouatum.

Ludi quos M.Camillus reconciliatis ordinibus vouerat, facti sunt. Duæ tribus reliquis adiectæ,Poblilia,& Pomptina. Hernici à C. Plautio consule deuicti, & subacti sunt, Tarquiniensibus bellum indictum,cùm quibus consul Fabius inconsultè pugnauit. Non tantùm cladis in acie acceptum,quantum ignominiæ ex eo,quod ccc vit. captiuos Romanos milites immolarint Tarquinienses. Accessit & agri Romani vastatio quam Priuernates & Veliterni deinde fecerunt. Sed inter multos terrores solatio fuit pax Latinis petentibus data,& magna vis militum ab iis fœdere vetusto, quod multis intermiserant annis, accepta. Liuius vii.

C. Sulpicius M.f. Q.n. Petieus. Dict.
M. Valerius. P.f. L.n. Policola Mag. eq.
Rei gerundæ caussa:

Victoria de Gallis. Stratagema pulchrum.

Inter multos terrores cùm belli quoque Gallici fama increbuisset, eos Prænestę,videlicet,veniśe,& inde circa Pedum consedisse;dictator dictus est à C.Plautio consule C. Sulpicius Peticus, magister equitum additus est M. Valerius Poplicola. Dictator ad Pedum cum Gallis graui prœlio conflixit,& simulata ex agasonibus adornatis equitum caetua è siluis ostensa,conterritos in fugam egit,& atroci cædc cōfecit. Liuius libro vii.& Frontinus stratagematum secundo. Meminerunt Victoriæ etiam Orosius,& Eutroplus Item Appianus in Celtica. Is Boios Gallos fuisse scribit, & alio stratagemate à dictatore Sulpicio Victos, ordine scilicet solo inuadendi hostem, sicut ibidem pulchrè enarrat.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
T. Quinctius. //. f. //. n. Penn. Capitolinus. Crispinus. *

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
T.Manlius. L.f. A. n. Torquatus. A. Cornelius.P.f.A.n. Cossus Aruina.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
K. Duilius * K. f. K. * nepos. [L. Virginius. A. f. A. nepos]

Tribuni plebis.

Pætilia lex de ambitu prima.

C. Pætillius. * Q. f. Q. * nepos. Legem de ambitu primus tulit patribus auctoribus,qua nouorum maximè hominum ambitionem, qui nundinas & conciliabula obire solitt erant,compressam credebant. Liuius lib. vii.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.
L. Plautius. L.f. //. n. Venno. [L. Hortensius. L.f. L. nepos ii.]

[Q. Hor-

[Q. Hortensius. Q. f. L. nepos.] [P. Licinius. P. f. P. n. Caluus. tr.]
[C. Sextilius. C. f. //. nepos.] [C. Lætorius. P. f. P. nepos. tr.]
[M. Cædicius. M. f. L. nepos. tr.] [M. Mænius. M. f. M. nepos.]
[P. Furius. P. f. P. nepos. tr.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. C. Fabij cos. in Tarquinienſi.
//. //. //. f. //. n. //. C. Plautij cos. in Hernico.
L. Furius. M. f. //. n. Camillus. [P. Mænius. P. f. P. nepos.]
C. Pœtelius. Q. f. Q. n. Libo. Sp. Nautius. Sp. f. C. n. Rutilus.
Viſolus.

L. Furius eſt tertius magni illius M. Camilli Dictatoris Romuli ſecundi filius. Nam primus Marcus puer paullò antequam pater in exilium iret, anno CCCLXII. mortuus erat: alterum Spurium Prætorem primum habuimus; hic Lucius autem bis Dictator & Conſul fuit, vt dicemus. P. Mænius fortè fratet maior C. Mænij, qui bis Dictator & Cenſor reperitur in faſtis. C. Pœtelius decemviri Q. Pœtelij pronepos eſſe potuit, qui ſequetur Conſul. Sp. Nautius verò pater Sp. Nautij Cos. anno CDXXXVII. VI inſinuant Capitolina marmora.

C. SVLPICIVS. M. F. Q. N. PETICVS. tr. AN. CCCXCV.
DICT. DE. GALLEIS. NONIS. MAI.

Nec alius, inquit Liuius, poſt M. Furium, quàm C. Sulpicius iuſtiorem de Gallis egit triumphum; auri quoque ex Gallicis ſpolijs ſatis magnum pondus ſaxo quadraro ſeptum in Capitolio ſeruauit. Videmus fragmenta Capitolina velle ſecundum hunc eſſe C. Sulpicij triumphum. Quare neceſſe ſemel antea quoque triumphaſſe, quamuis Liuius hoc prætereat, vt ſuprà in ſecundo conſulatu eius admonui. *Aurum Capitolinum.*

C. PLAVTIVS. P. F. P. N. PROCVLVS. COS. ANN. CCCXCV.
DE. HERNICEIS. IDIBVS. MAI.

Hernicos à Plautio deuictos, ſubactoſque ſcribit Liuius; ſed de triumpho, ne verbum quidem. Neque enim omnes recenſere, immo plurimos ex arbitrio, vel breuitatis ſtudio, vel quia hiſtoriæ ſuæ contextus ita volebat, ipſum omiſiſſe patebit.

ANNI. P. R. C. CCCXCVI.

Conſules.

C. Marcius. L. f. C. n. Rutilus. Cn. Manlius. L. f. A. n. Capitolinus. Imperioſſus. tr.

SINE cognominibus recenſent hos Conſules Liuius, Diodorus, Marianus, & Caſſiodorus; produnt cognomina rabulæ Græcæ Rutilum & Capitolinum. Ergo numerus tantùm in auctoribus requiritur apud Cn. Manlium qui biennio antea quoque Cõſul fuerat: C. Marcius ex triumpho ſuppletur.

Faliſci rebellarunt, eaque prouincia cùm Cn. Manlio obueniſſet, nihil bello memorabile geſſit. Legem verò in caſtris ad Sutrium tributim tulit, de vicesima eorum qui manumitterentur. Patres quia haud parum vectigal lude æratio accederet, auctores facti ſunt. Ceterùm tribuni plebis nouo exemplo mori, ne quis ſimile quid impoſterũ tentaret, graui lege cauerunt publicæ libertati conſulere volentes. Ad quid uis enim milites in Imperatoris verba iuratos adduci poſſe exiſtimârunt. Eodem anno C. Licinius Caluus Stolo, qui bis Conſul fuerat, à M. Popillio Lænate decem millibus æris ſuamet lege damnatus eſt, quam de modo agrorum tulerat, quingenta iugera ne quis excederet, cùm ipſe duplũ ſuo & filij nomine, quem ideirco in legis fraudem emancipauerat, poſſideret. Auctores ſunt Liuius libro VII. Plutarchus in Camillo. Val. Max. libro VIII. cap. VI. Plinius libro XVIII. cap. III. Auctor de viris illuſtribus in Stolone. *Manlia lex de vicesima manumiſſorum.* *C. Licinius Caluus Stolo ſua lege agrorum primus damnatur.*

ANNI. P. R. C. CCCXCVII.

Consules.

M. Fabius. N. f. M. n. Ambustus. II.
M. Popillius. M. f. C. n. Lænas. II.

REFERT ita Liuius Consules. in Cassiodoro, & Diodoro cognomina omissa sunt, & in hoc etiam notæ secundi desiderantur honoris. Tabulæ Græcæ Ambustum II. & Lænatem II produnt, rectè.

Tiburtium agros Lænas vastauit. Falisci & Tarquinienses cum Romanis commisso prœlio fuderunt Fabium Cos. turbato eius exercitu insolita specie, & furiali incessu armatorum facibus & anguibus sacerdotum. Diseusso deinde vano apparatu hostem rursus aggressi Romani totam auerterũt aciem, & castris eodẽ die potiti sunt. Liuius lib. VII. *Furialis acies facibus armata.*

C. Marcius. L. f. C. n. Rutilus. Primus de plebe Dict.
C. Plautius. P. f. P. n. Proculus. Mag. eq.
Rei gerundæ caussa.

Falisci & Tarquinienses elade magis irritati quàm perculsi, omne nomen Etruscum concitârunt, duobusq; ijs populis ducibus, ad Tiberim vsque, & Salinas populabundi hostes Tusci peruenerunt. Aduersus quem terrorem Dictator C. Marcius Rutilus dictus est primus è plebe inuitis patribus, qui & magistrum equitum è plebe dixit C. Plautium Proculum. Ambo consulares tum erant. Auctor Liuius libro VII. Meminit Diodorus Siculus libro XVI. *Etruscũ bellum.* *Dictator primus è plebe.*

C. MARCIVS. L. F. C. N. RVTILVS. II. ANN. CCCXCVII.
DICT. DE. TVSCEIS. PRIDIE. NON. MAI.

C Marcius Dictator indignè ferentibus licet patricijs, omnia ad belli apparatum necessaria, iussu populi obtinuit. Profectus ab Vrbe eum exercitu Tuscos populabundos oppressit, castra quoque nec opinatò aggressus cepit, & octo millibus hostium captis, ceteris aut cæsis, aut ex agro Romano fugatis domum reduxit exercitum, & sine patrum auctoritate populi iussu triumphauit. Liuius lib. VII. Orosius libro III. cap. VII. & Eutropius libro secundo, septem milia captiuorum adducta in triumphum fuisse scribit, si modo liber eorrectus est. *Triumphus sine patrum auctoritate.*

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
T. Manlius. L. f. A. n. Torquatus.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
L. Cornelius. * P. f. * //. n. Scipio. [Sp. Nautius. Sp. f. C. n. Rutilus.]

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
C. Plautius. //. f. //. n. Hypsæus. [C. Sextius. L. f. L. nepos.]

Tribuni plebis

Comitijs consularibus intercessêre, quòd duo patricij Consules crearẽtur; sed interrex M. Fabius aiebat in XII. tabulis legem esse; vt quodcunque postremum populus iussisset, id ius ratumque esset; iussum, & suffragia populi esse. Cùm intercedendo tribuni nihil aliud, quàm vt differrent comitia, valuissent, duo patricij Consules creati sunt, vt Liuius libro septimo. *XII. tabularum lex de populi iussu.*

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

C. Liuius. //. f. //. n. Denter. [P. Mænius. P. f. P. nepos.]
[P. Licinius. P. f. P. n. Caluus. III.] [K. Duilius. * K. f. K. * nepos. II.]
[Q. Hortensius. Q. f. L. nepos.] [L. Ieilius L. f. L. n. Ruga. II.]
[C. Iunius. C. f. C. n Bubulcus.] [L. Antistius. L. f. L. nepos.]

Brutus.

[M. Marcius. M'. f. M'. nepos. IV.] C. Petillius. ° Q. f. Q. ° nepos. II.

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. ° //. f. //. n. //. M. Fabij cos. in Falisco, & Tarquinienſi.
//. //. //. f. //. n. //. M. Popillij. cos. in Tiburti.
Sex. Tullius. //. f. //. nepos. Qui ſeptimum primipilum duxerat ſub Dictatore C. Petico in exercitu contra Gallos ante biennium; & anno ſuperiore primus contra Priuernates prœlium inierat, nec erat in exercitu, qui quidem pedeſtria ſtipendia feciſſet, vir factis nobilior. vt Liuius libro VII. Tullia plebeia antiquiſſima gẽte eum fuiſſe opinor, atque etiam minores ob merita obtinuiſſe magiſtratus.
M. Fabius. * C. f. * //. II. Dorſo. [Ser. Sulpicius. Ser. f. M. n. Prætextatus.]
M. Pœtelius. M f. //. n. Libo. Pater M. Pœtelij conſularis, vt faſti Capitolini monſtrant. Ser. Prætextatus patre quater tribuno militum natus, M. Fabium primi, vt apparet, C. Fabi Dorſonis, de quo nos in annali CCC LXV. filium Conſulem factum conſtabit poſtea.

ANNI P. R. C. CCCXCVIII.

Conſules.

C. Sulpicius. M. f. Q. n. Petieus. III. M. Valerius. P. f. L. n. Poplicola.

SATIS rectè Conſules exprimuntur à Liuio, error tamen eſt in aliquot exemplaribus Cn. Potitus, pro C. Pericus, Diodorus, Marianus, & Caſſiodorus cognomina omittũt. Tabulæ Græcæ Peticum & Poplicolam produnt. Creati ex interregno eodem die magiſtratum inierunt ambo patricij ablato poſt vndecimum annum à plebe conſulatu (vt inquit Liuius) ſed eur in annis ab Vrbe condita & à Gallis capta adhuc biennio à Capitolinis tabulis diſcrepet, antè dictum eſt.

Ex interregno creati Conſules mox magiſtratum ineunt.

Empulum captum.

Empulum ex Tiburtibus captum, & Tarquinienſiũ agri vaſtati ſunt, vt Liuius lib. VII.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
P. Valerius. P. f. L. n. Poplicola.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
M. Duilius. * M. f. M. ° nepos. [M. Mænius. M. f. M. nepos.]
[L. Mænius. //. f. //. nepos.] [P. Furius. P. f. P. nepos.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[L. Hortensius. L. f. L. nepos. III.] C. Duilius. * C. f. C. * nepos.
[C. Antistius. C. f. C. nepos.] [Cn. Appuleius. Cn. f. Cn. n. Panſa.]
[C. Appu-

[C. Appulcius. C. f. C. nepos. III.] [L. Albinius. L. f. L. nepos.]
[L. Albinius. M. f. . . nepos.] [C. Considius. Q. f. Q. nepos.]
[L. Fulcinius. L. f. L. nepos.] [L. Numitorius. L. f. P. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. // n. . . //. //. //. f. . . n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. C. Perici. cos. in Tarquinienſi.
//. //. //. f. //. n. //. M. Valerij. cos. in Tiburti.
Ser. Sulpicius. //. f. //. n. Camerinus. Q. Seruilius. Q. f. Q. n. Ahala.
Ti. Aemilius. Ti. f. Ti. n. Mamercinus. C. Claudius. * Ap. f. Ap. n. * Craſs. Regillenſis.

Ap. Claudij Cæci patrem hunc fuiſſe, & filium Ap. Claudij trib. mil. Cos. poteſtate. anno CCCL. Onufrij coniectura eſt. Hunc bis Dictatorem, alios eius tres collegas Conſules habebimus: ex quibus & Ti. Aemilius Prætor, Q. Seruilius magiſter equitum fuere.

ANNI. P. R. C. CCCXCVIIII.

Conſules.

M. Fabius. N. f. M. n. Ambuſtus. III. T. Quinctius. //. f. //. n. Pennus. Capirolinus. Criſpinus.

AMAO rurſum patricij Conſules ſumma contentione patrum, & per infrequentiam habitis comitijs creati fuerunt, vt auctor eſt Liuius. Qui addit pro T. Quinctio in quibuſdam annalibus reperiri M. Popillium plebeium, Alios quoque videntur ſequi annales tabulæ Græcæ, nec minùs à Capitolinis diſcrepantes; nam plebeium C. Marcium Rutilum iungunt patricio T. Quinctio Penno; proferunt enim Rutilum II. & Pennum. Sed alij auctores vt Diodorus, Calliodorus, & Marianus aſtipulantur Liuio, & faſtis Capitolinis, qui T. Quinctium M. Fabio collegam apponunt. Sic item Solinus cap. XLVI. M. Fabio Ambuſto, & T. Quinctio Capitolino Conſulibus Alexandrum Magnum Pellæ natum, & Dianæ Epheſiæ famoſiſſimum templum conflagrauiſſe, ex Cornelio Nepote tradit. Sed numeri annorum ab Vrbe condita non conueniunt. *Alexandri Magni natalis annus.*

Duo bella eo anno à Romanis proſperè geſta ſunt cum Tiburtibus & Tarquiniēſibus. In hos acerbè ſæuitum, multi mortales in acie cæſi, & ex ingenti captiuorum numero CCCXLVIII. nobiliores ſelecti, qui Romam miſſi populi iuſſu medio in foro virgis cæſi, & ſecuri percuſſi ſunt. Vulgus aliud ſine diſcrimine trucidatum. Illud pœnæ hoſtibus redditum pro immolatis captiuis Romanis. Samnites amicitiam petierunt per legatos, cum quibus fœdere ſocietas inita eſt. Vide Liuium libro VII. Et Diodorus libro XVI. de Samnitico fœdere verba facit. *Crudelis victoria in Tarquinienſes.* *Fœdus cum Samnitibus.*

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
C. Iulius * L. f. C. n. * Iulus.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. . //. //. //. f. //. n. //.
L. Furius. M. f. //. n. Camillus. M. Papirius. * M. f. M. n. * Mugillanus.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
C. Liuius. //. f. //. n. Denter. [Q. Horrenſius. Q. f. L. nepos.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. . //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

C. Pœtelius. Q. f. Q. n. * Libo. [Ti. Pontificius. Ti. f. Ti. nepos.]
Visolus.
[Sp. Mæcilius. Sp. f. Sp. nepos.] K. Duilius. K. f. K. nepos. III.
[L. Marcius. L. f. C. n. Rutilus.] [T. Roscius. T. f. T. nepos.]
[Sp. Metilius. Sp. f. Sp. nepos.] [Sex. Tempanius. Sex. f. Sex. nepos.]
[A. Sellius. A. f. A. nepos.] [L. Villius. P. f. P. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. M. Fabij cos. in Tiburti.
//. //. //. f. //. n. //. T. Quinctij cos. in Tarquinienſi.
Q. Fabius. Q. f. M. n. Ambuſtus. [A. Lucerius. A. f. //. nepos.]
[C. Iunius. C. f. L. n. Bubulcus. Brutus.] [C. Papirius. C. f. //. n. Craſſus.]

C. Papirij patet tribunus militum anno CCCLXX. videtur fuiſſe, Q. Fabius filius item tribuni militum anno CCCLXIII. vnius ex tribus Fabijs, qui bellum Gallicum concitarant, vt antè dictum eſt. Hic autem magiſter equitum decimo dein anno ſequetur.

M. FABIVS. N. F. M. N. AMBVSTVS. II. ANN. CCCXCIX.
COS. III. DE TIBVRTIBVS. III. NON. IVN.

Tiburtes in deditionem veniunt.

Cum Tiburtibus item, Saſſula ex ijs capta, ad deditionem pugnatum eſt. Ceteraque Tiburtinæ ditionis oppida eandem fortunam habuiſſent, ni vniuerſa gens poſitis armis in fidem veniſſet. Triumphatum itaque de Tiburtibus, alioqui mitis victoria fuit, vt ait Liuius. Sed quiſnam Conſulum triumphârit, non dicit: M. Fabium fuiſſe conſtat ex fragmento Capitolino.

ANNI. P. R. C. CD.

Conſules.

C. Sulpicius. M. f. Q. n. Petieus, IV. M. Valerius. P. f. L. n. Poplicola, II.

CONSVLATVS vterque ſequenti item anno apud patricios manſit. C. Sulpicium Petieum IV. M. Valerium Poplicolam II. auctore Liuio. Cognomina omittit Caſſiodorus, Diodorus etiam numeros. deſunt & in tabulis Græcis, vbi Petieus & Poplicola leguntur.

C. Sulpicio Tarquinij prouincia euenit, Valerio Volſci, quos eſſe in armis Latini legati nunciârunt. Liuius libro VII

T. Manlius. L. f. A. n. Imperioſſus. Torquatus. Dict.
A. Cornelius. P. f. A. n. Coſſus. Aruina. Mag. eq.
Reſgerundæ cauſſa:

Cærites Tarquinienſibus iunctis cum agro Romano prædas agunt.

Cærites terris pacem petunt, quibus centum annorum indutiæ datæ.

Multiplicis belli terror, cùm Volſcorum motus à Latinis nunciarentur, & à C. Sulpicio Conſule Cærites Tarquinienſibus ſanguine iunctos arma etiam cœpiſſe, & prædas agere: in cauſſa fuit, vt Dictator T. Manlius L. f. Torquatus diceretur, & magiſter equitum A. Cornelius Coſſus. T. Torquatus Galli cæde nobilis erat. A. Coſſum ex triumpho quem Cos de Samnitibus geſſit anno CCCXX. in Capitolinis fragmentis extantem deſcripſimus. Sed nihil memoria dignum bello geſtum, cum Cærites territi confeſtim ſuppliciter per legatos pacem peterent, nec arma Romana expectarent. Quibus ob vetus meritum, quia

quia Gallis Vrbem occupantibus sacra Rom. recepissent, & custodissent, centum annorum induciæ datæ sunt. In Falisços deinde vim belli conuertit Dictator, quos etiam Tarquiniensibus auxilia dedisse constabat; sed hostis non inuentus. Itaque finibus depopulatis legiones Romam reductæ sunt, & reliqnum anni muris turribusque reficiendis consumptum, & ædes Apollini dedicata est. Liuius libro VII.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
L. Cornelius. * P. f. *//. n. Scipio.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[L. Hortensius. L. f. L. nepos.] [L. Antistius, L. f. L. nepos.]
[M. Marcius. M'. f. M'. nepos.] [C. Iunius. C. f. C. n. Bubulcus. Brutus.]

Tribuni plebis.

Legis Liciniæ patrocinium contra Dictatorem & patricios Consulem plebeium volentes, susceperunt; & comitijs intercessione sublatis, ad interregnum rempublicam duxerunt. Liuius libro VII.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
C. Plautius. //. f. //. n. Hypsæus. M. Duilius * M. f. M. * nepos. II.
L. Mænius. //. f. //. nepos. II. [C. Mamilius. C. f. L. n. Vitulus.]
[C. Sicinius. C. f. C. n. Bellutus.] [T. Sicinius. T. f. L. n. Dentatus. III.]
[C. Titius. C. f. Sex. nepos. II.] [C. Apronius. C. f. C. nepos. III.]
[C. Sextius. L. f. L. nepos. II.] [L. Sextilius. C. f. //. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. C. Petici cos. in Etrusco.
//. //. //. f. //. n. //. M. Valerij cos. in Volsco.
Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo. P. Decius. Q. f. //. n. Mus.
C. Mænius. P. f. P. nepos. [Cn. Cornelius. C. f. Cn. n. Cossus.]

Cn. Cossus fortè filius C. Cossi tribuni militum anno CCCLXVII. Alij tres collegæ magni nominis consulares, dictatorij, ac triumphales multisque rebus gestis præclari sæpiùs dehinc in annalibus occurrent.

ANNI. P. R. C. CDI.

Consules.

P. Valerius. P. f. L. n. Poplicola. C. Marcius. L. f. C. n. Rutilus. II.

CVM tribuni plebis pertinaciùs legem Liciniam defenderent, neque comitia, nisi secundùm hanc, vellent admittere; prolatandis intercessione comitijs cùm Dictator Consulesque magistratu abijssent, ad vndecimum vsque interregem seditionibus certatum est. Tandem L. Scipione interrege comitia habente, permissu patrum ex lege ad plebem redijt consulatus, & P. Valerio Poplicolæ datus è plebe collega C. Marcius Rutilus, cuius

Interregum vndecim.

cuius hic secundus est consulatus. Igitur rectè Cassiodorus P. Valerium & C. Marcium Rutilum II. ponit. Diodorus autem ex alijs forsan annalibus patricios ambos eo anno Consules prodit; pro C. Marcio M. Fabium Valerio iungens.

Consulibus vtrisque Etruria prouincia decreta est, quos in Falisco & Tarquiniensi legiones habuisse ex Liuio colligere est. Domi autem inclinatis semel in concordiam animis, noui Consules funebrem quoque rem dissidia perpetua nutrientem leuare sunt aggressi, creatis quinqueviris mensarijs: qui æquitate, curaque sunt meriti, vt per omnium annalium monumenta celebres nominibus essent. Fuere autem C. Duilius, P. Decius, M. Papirius, Q. Publilius, Ti. Aemilius, qui rem difficillimam sine queremonijs vtriusque partis vicunque composuerunt, vt Liuius libro septimo.

Quinqueviri mensarij creati funebrem moderantur.

C. Iulius. * L. f. C. n. * Iulus. Dict.
L. Aemilius. * C. f. * //. n. Mamercinus. Mag. eq.
Rei gerundæ caussa.

Terror belli Etrusci, cùm coniurasse XII. populos fama esset, Dictatorem in castris dici coëgit, vt refert Liuius. Eo enim ad Consules missum est S. C. vt diceretur. Sed vanus is terror fuit; foris enim omnia tranquilla reperta sunt. Tentatum domi per Dictatorem, vt ambo patricij Consules crearentur, sed in cassum laborando rem ad interregnum perduxit, vt refert Liuius.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
Ap. Claudius. P. f. Ap. n. Crass. Sabin. Regillensis.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
P. Valerius. * P. f. P. n. * Poplicola. L. Pinarius. //. f. //. n. Natta.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
[Cn. Appuleius. Cn. f. Cn. n. Pansa.] [L. Albinius. M. f. //. nepos.]

Trib. plebis.

//. //. //. f. //. n. //.	.//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	.//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	.//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	.//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	.//. //. //. f. //. n. //.
Sex. Tullius. //. f. //. nepos.	[P. Mænius. P. f. P. nepos. II.]
K. Duilius. * K. f. K. n. * IV.	[Q. Hortensius. Q. f. L. nepos. III.]
[M'. Pomponius. M'. f. M'. nepos.]	[M. Mænius. M. f. M. nepos. II.]
[L. Cædicius. L. f. L. nepos.]	[C. Furius. C. f. C. nepos.]
[P. Mælius. P. f. Q. nepos.]	[C. Canuleius. C. f. C. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. P. Valerij. } Cos. in Etruria.
//. //. //. f. //. n. //. C. Marcij. }

L. Aemilius, L. f. L. n. Mamercinus. Qui postea Priuernas appellatus est. Et in marmoribus Capitolinis ita scriptus reperitur.

C. Volumnius. C. f. //. n. Flamma. Pater L. Flammæ bis Consulis, vt eadem marmora volunt Capitolina.

[L. Aemilius. L. f. //. n. Barbula. II.] Q. Aemilius. L. f. //. n. Barbula.

Iam

Iam verò Lucius, vt dixi, patruus, & hic Q. Barbula pater Q. Barbulæ bis Cos. atque triumphalis habebitur ex Capitolinis, in quibus ille descriptus est.

ANNI. P. R. C. CDII.

Consules.

C. Sulpicius. M. f. Q. n. Peticus. v. — T. Quinctius. T. f. T. n. Pennus. — Cincinnatus. Capitolinus.

OB meritum æris alieni leuati mitiore iam plebe, ex interregno patricij duo Consules admissi sunt C. Sulpicius Peticus, & T. Quinctius Pennus; sed numerum desiderari apud Sulpicium in Liuio, anteacti eius quatuor consulatus docent. Idem asserit in Quinctij Consulis prænomine annales variare, in aliquibus namque Cæsonem, in alijs Caium appellari; Quemadmodum & in Diodoro, vbi numerus apud Sulpicium, & cognomina omittuntur. Tabulæ Græcæ suggerunt Sulpicium II. & Pennum, sed error item in numero est.

Ambo Consules ad bellum profecti, Falisci & Tarquinienses subacti inducias obtinuere.

Ambo Consules ad bellum profecti, Faliscum Quinctius; Tarquinienſe Sulpicius. Hostes cùm nusquam prodirent, vrendo, populandoque subiugârunt, & pacem petere coëgerunt: quibus inducię annorum quadraginta datæ sunt. Liuius libro VII.

M. Fabius. N. f. M. n. Ambustus. Dict.
Q. Seruilius. Q. f. Q. n. Ahala. Mag. eq.
Comitiorum. habendorum. causa.

Habuit idem annus Dictatorem nullo terrore belli, sed vt inhiberet ne Licinia lege in insequentem annum Consul plebeius crearetur. Dictator dictus M. Fabius, magister equitum additus Q. Seruilius. Lex tamen Licinia prævaluit, vt paullò pòst dicetur. Hùc M. Fabium Ambustum Q. Maximi Rullliani patrem, ter Consulem & Dictatorem fuisse, testantur tam Liuius ipse postea, quàm Val. Maximus libro secundo, cap. II. vbi de L. Papirij Dictatoris seuera disciplina militari.

Cens. Cn. Manlius L. f. A. n. Capitolinus. Imperiosus. — C. Marcius. L. f. C. n. Rutilus. primus è plebe. Lustr. f. XXI.

Quia solutio æris alieni multarum rerum & possessionum mutuetat dominos, censum agi placuit. Cæterùm cùm comitia censoria essent indicta, C. Marcius Rutilus, qui primus Dictator è plebe fuerat, inter candidatos apparens, concordiam ordinum turbauit: quod tamen alieno tempore videbatur fecisse, cum ambo patricij Consules ratione eius se habituros negarent. Attamen inuitis Consulibus, tribunorum plebis auxilio, suffragante populo censor est factus primus è plebe, & collega Cn. Manlio patricio datus. Liuius libro VII. meminit item postea libro X in anni CCCLIII. historia. Eutropius item, & Marianus Scotus Romæ censum hoc ferè tempore actum fuisse referunt, quamuis adamussim annum non attingant.

Censor è plebe primus.

Prætor.

II. II. II. f. II. n. II.
M. Papirius. * M. f. M. n. Mugillanus. *

Aediles curules.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.

Aediles plebis.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.
C. Pœtelius. * Q. f. Q. n. * [C. Antistius. C. f. C. nepos.]
Libo. Visolus.
[C. Appuleius. C. f. C. nepos.] [L. Villius. P. f. P. nepos.]

Tribuni plebis.

M. Ouinius. II. f. II. nepos. Lex Ouinia, si non primis censoribus, hoc quidem

dem tempore eùm via plebeijs ad censuram aperiretur, lata videtur. Eius mentionem comperio apud solum Sex. Pompeium Festum, qui tribuniciam appellat. Præteriti, inquit, senatores quondam in opprobrio non erant: quòd vt Reges sibi legebant, sublegebantque quos in consilio publico haberent; ita post exactos eos, Consules quoque, & tribuni mil. Cos. potestate, coniunctissimos quosque patricioru, & deinde plebeiorum legebant: donec Quinia tribunicia intercessit, qua sanctum fuit, vt censores ex omni ordine optimum quemque curiatim in senatum legerent. Quo factum est, vt qui præteriti essent, & loco moti, haberentur ignominiosi. Hæc quidem Festus ex Verrio Flacco, vel alio nescio quo. Ex quibus colligere est quod apud alios non reperimus: nempe potestatem legendi sublegendique senatum, à Regibus deriuatam esse in Consules, Dictatores, ac Tribunos mil consulari potestate: eamque lectionem non simul cum censu singulis lustris fieri solere: sed diminuto senatu eùm opus esset, donec lege Quinia potestas illa summa legendi, expurgandique senatum translata est in censores; quod ipsum etiam ex sequentibus lustris deinceps manifestum fiet; quibus & principes senatus legi, & causas, cur quidam præterirentur, censores elogio suo edicere cœperùr. Et antea quidem præterlapsis lustris senatum lectum à censoribus fuisse, expressam mentionem non inuenimus apud Liuium, vel alios auctores.

Præterii senatores.

Quinia lex de senatu curatim legendo per censores.

Elogium censorium.

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.							

C. Duilius. *C.f. C.* nepos. //. M. Pœtelius. M. f. //. n. Libo.
[M. Claudius. M.f.C. n. Cicero.] [P. Mælius. P. f. P. n. Capitolinus.]
[L. Canuleius. L.f. L. nepos.] [T. Romuleius. T.f. Q. nepos.]
[L. Rabuleius. L.f. L. nepos.] [Q. Terentius. Q. f. Q. nepos.]
[Cn. Domitius. Cn. f. Cn. n. Ahenobarbus.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. T. Quinctij } cos. in { Falisco.
//. //. //. f. //. n. //. C. Sulpicij } { Tarquinienſi.

[Ser. Sulpicius. Ser. f. Q. n. Longus.] [Sp. Furius. Sp. f. Sp. n. Medullin.]
[P. Lucretius. L. f. P. n. Tricipitin.] [Q. Cædicius. Q. f. //. nepos.]

Ser. Sulpicij fratrem ter Cos. triumphalem ac Dictatorem memorant fasti Capitolini: Sp. Furij patrem & auum, nec non P. Lucretij patrem tribunos militum consulari potestate. Q. Cædicius autem filius videri poterit centurionis Q. Cædicij, quem tel. quiæ exercitus Allienſis ex clade Veios profugæ ducem sibi præfecerant anno CCCLXIII. cuius virtute Tuscos vicerit, vt Liuius libro v.

ANNI. P. R. C. CDIII.

Consules.

M. Popillius. M. f. C. n. Lænas. III.
L. Cornelius. * P. f. * //. n. Scipio.

NVMERVS apud Lænatem restituendus in Liuio, nam tertius hic illius est consulatus, Cassiodorus & Marianus rectè M. Popillium III. & L. Cornelium habent. Tabulæ Græcæ Scipionem & Lænatem III. In Diodoro mendosè, M. Pompilius, C. Cornelius leguntur. Cæterùm in consularibus hisce comitijs patrum consensus dictatura licet munirus nil magis potuit, quàm in censura: nam M. Popillius à plebe Consul, L. Cornelius à patribus est datus.

Galli in agro Latino castris prælio vincti.

Fortuna quoque illustriorem plebeium Consulem fecit. Nam cùm ingentem Gallorum exercitum in agro Latino castra posuisse nunciarum esset, Scipione graui morbo implicito

plicito Gallicum bellum Popillio extra ordinem datum est; quod fortiter, & summa sua cum laude administrauit, Gallis insigni prœlio fusis, vt pulchre, & latè Liuius libro VII. Meminit belli etiam Appianus in Celtica.

L. Furius. M. f. //. n. Camillus. Dict.
P. Cornelius. * P. f. * //. n. Scipio. Mag. Eq.
Comitiorum. habendorum. causa.

Idem annus Dictatorem habuit L. Furium Camillum, vt esset qui comitijs consularibus præesset ægris Consulibus: Scipionem morbus, Popillium vulnus in prœlio acceptum impediebat. L. Furius Dictator summa potestate præditus reddidit patribus possessionem pristinam consulatus, ob quod meritum ipse ingenti patrum studio Consul designatus est cum Ap. Claudio Crasso. Liuius lib. VII. Paucæ literæ, quæ extant in fragmento Capitolinæ tabulæ, monstrant Dictatorem hoc anno cum magistro equitum fuisse. Consules vnà patricij per Dictatorem designati.

Prætor.

P. Valerius. * P. f. P. n. * Poplicola. Post delectum à Consule Popillio habitum expletis quatuor legionibus, quod superfuit militum ad custodiam Vrbis accepit. Liuius libro VII.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
M. Fabius, * C. f. * //. n. Dorso. Ser. Sulpicius. //. f. //. n. Camerinus.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
[L. Sextilius. C. f. //. nepos.] [C. Mamilius. C. f. L. n. Vitulus.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
[P. Mænius. P. f. P. nepos. III.] C. Liuius. //. f. //. n. Denter. II.
K. Duilius. * K. f. K. * nepos. V. [T. Iuuentius. T. f. M. nepos]
[C. Oppius. C. f. Sp. n. Cornicen.] [L. Oppius. L. f. L. nepos.]
[C. Licinius. C. f. C. n. Caluus.] [P. Decius. P. f. P. n. Mus.]
Stolo.
[Q. Cæcilius. Q. f. Q. n. Metellus.] [C. Aelius. C. f. C. n. Pætus.]

Quæstores vrbani.

Signa legionum quatuor ex ærario ad Martis ædem extra portam Capenam ferre iussi sunt, vbi Consul Popillius, exercitu impigrè scripto, iuniores armatos conuenire, edixerat. Liuius libro septimo.

//. //. //. f. // n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. } M. Popillij cos. in Latio.
//. //. //. f. //. n. //. }
[M. Horatius. M. f. //. n. Puluillus.] [L. Sextius. L. f. Sex. n. Sextin. Lateranus.]

M. Horatij pater trib. mil. cos. potestate fuerat, anno CCCLXXVI. L. Sextij verò fuit primus ille Consul è plebe L. Sextius Lateranus.

C. Claudius. //. f. //. n. Hortator. Plebeium fuisse hinc colligo, quòd Suetonius recensens Claudiæ patriciæ gentis magistratus maiores huius Hortatoris magisterium equitum prætereat: quod alioquin non fecisset, si quis patricius Clsudius magister Claudij plebeiam.

magister equitum fuisset. Nam inter Liuiæ gentis summos magistratus vnum, quod habuit, magisterium equitum non omisit.

[A. Postumius. A. f. //. n. Albinus. Regillensis.] Hic A. Albini Regillensis trib. militum Cos. potestate anno CCCLXXIII. filius potuit fuisse.

M. POPILLIVS. M. F. C. N. LAENAS. COS. III. AN. CDIII.
De. GALLEIS. QVIRINALIBVS.

Belli Gallici successum latè (vt dixi) describit Liuius. Victoria denique post anceps prœlium penes Romanum Consulem mansit, sed non sine sanguine. Ipse enim humerum læuum * machæra propè traiectus fuit; atque ideo ab infectatione hostium longiore degrauatus vulnere abstinuit. Castra tamen à Gallis deserta militibus diripienda dedit, victoremque inde exercitum Gallicis spolijs opulentum Romam reduxit. Moram verò illius triumpho vulnus attulit, antequam tamen noui Consules magistratum inirent, triumphus de Gallis à Popillio est actus magno fauore plebis, vt refert Liuius; atque ipsis Quirinalibus, vt monstrat Capitolinum fragmentum. Qui dies solemnis XIII. Kal. Mart. celebrabatur, vt hinc intelligas consulatum Kal. Martijs tunc iniri solere.

* manari, alijs. Manarii telum Gallicum.

Primus plebeij COS. triumphus.

Quirinalia, quo die.

Kal Martijs Consules inire magistratum solent.

ANNI. P. R. C. CDIV.

Consules.

L. Furius. M. f. //. n. Camillus. Ap. CLAVDIVS. P. f. Ap. n. Crassus. Sabin. REGILLENSIS. In mag. OBIIT.

L'FVRIVS (vt dixi) patrum studio ingenti Consuli ereatus collegam sibi Ap. Claudium Crassum dixit, dictatorium scilicet. Sic etiam nominant hos Consules Cassiodorus, Marianus, & alij: fabulæ autem Græcæ Camillum & Crassum. Sed Diodorus Siculus alios fortassis sequutus annales hoc anno M. Aemilium, & T. Quinctium Coss. ponit, omnino ab alijs auctoribus discrepans. Gellius Liuium sequitur, dicens L. Furio, Ap. Claudio Consulibus anno Vrbis conditæ CDV. M. Valerium eum Gallo pugnauisse, & à eorvo auxiliante Corvum appellatum fuisse. Cicero in Catone eosdem etiam habet Consules, tradens L. Camillo, & Ap Claudio Consulibus Platonem Tarentum venisse. Vbi sic corrigenda sunt Consulum nomina. Nam in vulgatis exemplaribus L. Aemilius perperam pro L. Camillo, & P. Claudius pro Ap. Claudio sunt suppositi. Glareanus vir alioquin doctissimus facilè sensit mendum eo loco latere; sed in hoc deceptus est, quòd Claudium hunc Ap. Cæcum fuisse existimârit, & pro eius collega L. Volumnio L. Aemilium malè suppositum; qui Consules cadunt in annum Vrbis CCCXLVI. Ceterùm Platonis tempora eò non deueniunt, qui anno circiter Vrbis CCVIII. mortuus est. Atqui hoc tempore Archytam Tarentinum vixisse, & cum C. Ponrio Samnite (cuius filius postea Consules Romanos ad Caudinas furculas vicit, & sub iugum misit) de voluptatis periculoso vitio disertè disseruisse multa scribit Cicero, eique colloquio Platonem interfuisse. Quapropter temporum ratio omnino requirit, vt ad hos potiùs Consules, quàm ad Ap. Cæcum referatur Platonis aduentus in Italiam.

M. Valerium Corum cuic.

Platonis interfuisse aduentui.

Archytam Tarentinum philosophum quando viuebat.

Multia vatijsque motibus annus hic insignis fuit. Galli ex Albanis montibus effusi per campos, maritimaque loca vagi populabantur. Mare infestum classibus Græcorum erat, Latinorum item populi ad defectionem spectantes auxilia negarunt Romanis. Extendere tamen omnes imperij vires delectu habendo Consules senatus iussit. Vndique non ex vrbana tantùm, sed etiam agresti iuuentute legiones decem scriptæ dicuntur quaternûm milium, & ducenûm peditum, equitumque trecenûm: quem nunc nouum exercitum, vt ait Liuius, si qua externa vis ingruat, hæ vires populi Romani, quas vix terrarum capit orbis, contractæ in vnum haud facilè efficiant. Adeò in quæ laboramus, sola creuimus, diuitias luxuriamque. Atque hæc obiter pulchrè de sui sæculi vitijs Liuius. Inter cetera tristia eius anni Consul alter Ap. Claudius in ipso belli apparatu moritur, quod etiam pauculæ fragmenti Capitolini literæ ostendunt. Igitur redière res ad vnum Camillum Consulem, cui vel ob omen faustum ad Gallicum tumultum cognominis, (nam Marci Camilli liberatoris Vrbis erat filius) vel ob aliam dignationem præficere Dictatorem non visum est senatui. L. Camillus autem paternæ virtutis memor, Gallos in Pomptino agro castra habentes exercitu probè instructo assecutus, prædas agentes compescituros, ac fame domiturus, non procul statiua posuit. Quo loco M. Valerius Maximus tribunus militum prouocatus singulari certamine Gallum corpore & viribus insignem corui auxilio vicit, & trucidauit,

Italia ab externis Gallis & Græcis prædonibus vexata. Latinorum defectio.

Ap Claudius cos. moritur.

L. Camillus extra Gallos expedit.

M. Valerij Maximi trib. mil. singulare prœlium.

trucidauit, & Corui cognomẽ sibi adeptus est. Cuius omine pugnæ læti Romani prœlium capessentes haud ambiguo euentu depugnárunt, primo impetu fusis & profligatis Gallorum legionibus; quarum reliquiæ per Volscum, Falernumque agrum dissipatæ Apuliam & mare superum petierunt. Consul post victoriam laudatum pro concione M. Valerium decem bobus, auteaque corona donauit. Celebris, ac nota est historia, quam leges exactiùs apud Liuium lib. VII. Gellium libro IX cap XI. Val. Maximum libro III. cap. II. Auctorem de viris illustribus cap XXIX. Eutropium, Otosium, & alios Præterire tamen nequeo vatiè deprauatum locum L. Flori, qui libro primo cap. XIII. duelli Valeriani historiam eandem attingit post victoriam de Gallo T. Manlii Torquati descripiam. vbi sic in vulgatis legitur „ Iterum Pontino agro, cùm in simili pugna L. Valerius insidente galeæ satyra alite adiutus „ retulit spolia, & inde Corum. Io. Stadius locum ita correxit ex Iornande, qui eadẽ ferè „ Flori verba profert. Iteum in Pontino agro, cùm simili pugna M. Valerius insequente „ Gallo sacra alite adiutus, &c. Magis tamen placet manuscriptus codex antiquus Flori, quem ex bibliotheca S Amandi nuper habui: in quo hæc ita plenius & correctius reppe„ ri. Iterum Pontino in agro, cùm in simili pugna Valerius insidente galeæ sacra alite adiu„ tus retulit spolia: dictusque est ipse Coruus, & inde Coruini. Et quidem sic videtur Flori locus hic restituendus.

Gallorum clades.

Honos M. Valerio post victoriam.

L. Flori locus notatus, & suppletus.

T. Manlius. L. f. A. n. Imperiosus. Torquatus. II. DICT. A. Cornelius. P. f. A. n. Cossus. Aruina. II. MAG. EQ. COMIT. HABEND. CAVSSA.

L. Furius Consul iussus à senatu post bellum Gallicum prædonibus Græcis occurrere, & castris cum Prætore iunctis maritimum bellum curare; cùm Romæ comitijs consularibus præsto esse non posset, ex auctoritate senatus Dictatorem comitiorum caussâ T. Manlium Torquatum dixit, qui cum magistro equitum A. Cornelio Cosso consularia comitia habuit, & æmulum decoris sui M. Valerium Coruum absentem summo fauore populi tres & viginti annos natum Consulem renunciauit, collega de plebe M. Popillius Lænas additus. Liuius libro septimo. In fragmento item Capitolino visuntur adhuc reliquiæ huius dictaturæ.

Dictator comitiorum caussa dictus à Cassio Consule.

M. Valerius Coruus xxiij. annorum adolescens COS. absens creatus.

Prætor.

L. Pinarius. II. f. II. n. Natta. Qui magister equitum antea fuerat. Hic Appio Cos. mortuo, maritimam oram cum quatuor legionibus contra Græcos prædones classe Italiam infestantes tutatus est. Ex decem enim conscriptis legionibus duas Vrbi præsidio reliquerat L. Camillus Cos. reliquas octo cum Prætore contra Græcos ituro diuisit, vt Liuius libro septimo.

Aediles curules.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.

Aediles plebis.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.

[M'. Pomponius. M'. f. M'. nepos.] Sex. Tullius. II. f. II. nepos.

[L. Cædicius. L. f. L. nepos.] [C. Furius. C. f. C. nepos.]

Tribuni plebis.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.
II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.
II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.
II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.
II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.

Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo.

C. Mænius. P. f. P. nepos.

[C. Icilius. C. f. L. n. Ruga.]

[Cn. Domitius. Cn. f. Cn. n. Ahenobarbus. II.]

[M. Claudius. M. f. C. n. Cicero. II.]

[P. Mucius. Q. f. Q. n. Scæuula.]

C.Fabricius.//.f.//.n. Luſcinus. [Pupius. P. f. P. nepos.]
[L. Antiſtius. L. f. L. nepos.] [L.Publilius.L. f. L. n.Philo.Vulſcus.]

Quæſtores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæſtores militares.

//. //. //. f. //. n. //. L. Camilli. cos. in Latio.
//. //. //. f. //. n. //. L. Pinarij. pr. in ora maritima.
P. Aelius. P.f. P.n. Pætus. [Q. Antonius.Q.f.Q.n.Merenda.]
[C.Quinctius. C. f. T. n. Cincinnatus.] [L. Domitius. L. f. Cn.n.Ahenobarbus.]

P. Aelius ex ea gente primus Conſul eſt factus,& eius annus, vt ex annorũ ſpacio coniicimus,è primis plebeijs Quæſtoribus fuit. C. Quinctij patrem tribunum militum conſulatem habuimus anno CCCLXXVII.

ANNI. P. R. C. CDV.

Conſules.

M. Popillius. M. f. C. n. Lænas. IV. M. VALERIVS. M. F. M. N. CORVVS.

DIODORVS Siculus alios hoc anno nominat Conſules, Liuius, Marianus, & Caſſiodorus M. Popillium Lænatem IIII.& M. Valerium Coruinum. Tabulæ Græcæ Lænatem III.& Coruinum: ſed mendoſè,nam M Valerij cognomen inregrum extat corteſtiſſimè in fragmentis Capitolinis Ceterùm in omnibus quorumcunque vulgatis auctorum exemplaribus paſſim recentiori, & magis vſitato Valeriorum cognomine Coruinus appellatur. Quod quia poſteriorum temporum librarijs, atque etiam hiſtoricis magis notum erat,vetuſtiùs illud excluſiſſe videtur. Nam qui coruo adiutante Gallum occidit,rudi cognomine militari Coruum appellatum potius fit verisimile; velut in antiquioribus Liuij exemplaribus reperiri teſtatur Sigonius,atque item in Cuſpiniani tabulis legitur, vt in ſecunda huius dictatura dicemus. Poſteros verò eius familiæ ab eodem Coruinos appellatos exiſtimari poteſt. Sic primum Albi, Craſſi Ruñ, Mamerci, Longi, Læui, Luſci inueniuntur appellari. quorum poſteri deriuatiuo cognomine Albini, Craſſini, Rufini, Mamercini, Longini, Læuini, Luſcini. Quapropter non dubitarem in Liuio, Ciceronc, Gellio, Valerio Maximo, alijſque auctoribus antiquis, qui huius M. Valerij mentionẽ faciunt, vulgatum illud cognomen Coruinus in Coruus mutare In L. Floro mendoſè item L. Valerius appellatur; nam Marci prænomen patris, auiéque ipſum tenuiſſe oſtendunt Capitolinæ tabulæ. Quam ob cauſſam pottùs à M'. Valerio Maximo Poplicolæ fratre genus trahere exiſtimo, quod & Zonaras affirmat; licet apud Liuium in oratione quadam ſemet à P. Valerio, qui Reges eiecit, ortum dicat. De hoc eius conſulatu mentionem quoque faciunt Val. Maximus libro VIII. cap. XV. Eutropius libro II Gellius libro IX. cap. XI. Anno quippe ætatis XXIII. Conſulem factum produnt auctores.

M. Valerij C. filij cognomen è Coruus hiero. rum vel potius in exemplaribus vsitatum esse.

Peſtis in Vrbe,& xvirũ moniu lectiſternium factum eſt, alioquin pax domi foriſque fuit. Satricum ab Antiatibus colonia deducta. Cum Carthaginienſium legatis, quando amicitiam & ſocietatem petentes veniſſent, fœdus ictum. Liuius & Otolius libro tertio, capite ſeptimo.

Lectiſternium in Vrbe propter peſtem. Cum Carthaginenſibus fœdus ictum.

//. //. //. f. //. n. //.
C. Claudius. Ap. f. Ap. n. Craſs. Regillenſis. DICT.
//. //. //. f. //. n. //.
C. Liuius. //. f. //. n. Denter Mag. eq.

COMITIOR. HABEND. CAVSSA.

Eodem anno Dictatorem cum magiſtro equitum fuiſſe creatum comitiorum habendorum cauſſa ex fragmento Capitolino cognoſcimus; ſed cùm nomina ibidem pereant, neque Liuius vel quiſquam alius antiquorum, quod ſciam, eorumdem meminerit, donec quid amplius compertum habeamus, eos in incerto relinquemus. Si cui coniecturæ placent, videat Marlianum, qui ex marmoris antiqui epiſtolam titulo M. Aemilium Barbulam adducit; videat Onufrium, qui vt dictaturas Claudiæ gentis, & magiſteria equitum Liuiæ ſupplcat

in Suc-

in Suetonio Dictatorem facit C. Claudium cum magistro equitū C. Liuio Dentre, cuius coniectura quidem non prorsus displicet, quandoquidem in Liuia gente magisterium equitum nullum aliud inueniamus, quo simul cum dictatura honorata fuisse testatur Suetonius in Tiberio.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.

M. Fabius. * C. f. * //. n. Dorso.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Q. Fabius. * Q. f. M. n. * Ambustus. Q. Seruilius. * Q. f. Q. n. * Ahala.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

M. Pœtelius. M. f. //. n. Libo. [P. Mælius. P. f. P. n. Capitolinus.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
[P. Licinius. C. f. C. n. Stolo.]	P. Decius. Q. f. //. n. Mus.
K. Duilius. * K. f. K. * nepos. VI.	[C. Appulcius. C. f. C. nepos. II.]
[A. Trebius. A. f. A. nepos.]	[Q. Mæcilius. Q. f. L. nepos.]
[Cn. Lucerius. Cn. f. // nepos.]	[Cn. Sellius. Cn. f. Cn. nepos.]
[A. Tempanius. A. f. A. nepos.]	Q. Marcius. Q. f. //. n. Tremulus.

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. M. Popillij } coss. in. * stipendiariis *
//. //. //. f. //. n. //. M. Corui }

L. Papirius. L. f. M. n. Crassus. Hic primus desijt vocari Papisius in ea gente XV. Papisiorum qui sella curuli sederant à primo Mugillano, vt auctor Cicero ad Pætum Familiarium. lib. IX.

L. Posthumius. Sp. f. //. n. Megellus. Pater L. Megelli ter Consulis, quem Capitolina marmora L. P. SP. N. produnt.

[L. Petillius. L. f. L. nepos.] [M. Fulcinius. M. f. M. nepos.]

ANNI. P. R. C. CDVI.

Consules.

C. Plautius. // f. //. n. Hypsæus. T. Manlius. L. f. A. n. Imperiosus. TORQVATUS.

IN quibusdam Liuij & Cassiodori exemplaribus T. Manlio iteratur consulatus hoc loco, & in nonnullis C. Plautio. Sed rectius in Mariano Scoto neutri. De Manlio enim dubium non est, quin hic sit primus eius cōsulatus, licet antea bis Dictator fuerit. C. Plautium Proculum quidem priùs semel habuimus Consulem: sed hunc alium esse ab illo non malè animaduerterunt Cuspinianus, Glareanus, & alij qui de Consulibus Romanis nostro tempore scripserunt, licet nullum cognomen adscribant Liuius, Diodorus, Cassiodorus, vel Marianus. Venocis cognomen illi addit Cuspinianus ex tabulis Consulum, opinor, suis antiquis, quas frequenter citat; idemque habetur in tabulis Græcis. Venocem

enim & Torquatum ſuggerunt. Cur autem illud omittamus, & Hypſæum potiùs appellemus, in ſecundo eius conſulatu exponam, qui paullò poſt ſequetur.

Fœnus inſtitutum. Vuciarium fœnus in ſemunciarium redactum eſt, nihilque aliud memorabile in Vrbe geſtum. Liuius libro VII.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
Ser. Sulpicius. //. f. //. n. Camerinus.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[C. Licinius. C. f. C. n. Caluus. Stolo.] Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo.
[P. Decius. P. f. P. n. Mus.] [T. Iuuentius. T. f. M. nepos.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
Sex. Tullius. //. f. //. nepos. II. C. Duilius * C. f. C. * nepos. III.
C. Mænius. P. f. P. nepos. II. [P. Mænius. P. f. P. nepos. IV.]
[Voler. Publilius. L. f. L. n. Philo. Vulſcus.] [L. Atinius. L. f. L. n. Longus.]
[L. Antiſtius. L. f. L. nepos. III.] [C. Antiſtius. C. f. C. nepos. II.]
[M'. Pomponius. M'. f. M'. nepos. II.] [P. Pupius. P. f. P. nepos. II.]

Quæſtores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæſtores militares.

//. //. //. f. //. n. //. C. Plautij } Cos. in * ſtipendiarieis. *
//. //. //. f. //. n. //. T. Manlij }
[L. Genucius. L. f. M. n. Auentinenſis.] L. Furius. Sp. f. M. n. Camillus.
C. Sulpicius. Ser. f. Q. n. Longus. Ser. Sulpicius. P. f. //. n. Sauerrio.

L. Genucij pater bis Cos. antè reperitur deſcriptus in Capitolinis; ſic & L. Camillus, qui filius fuit primi Prætoris Sp. Camilli, ac nepos magni illius M. Camilli. Ex duobus autem Sulpicijs C. Longus ter Cos. in Faſtis reperitur. Ser. Sauerrionem verò patrem fuiſſe colligimus ex Capitolinis P. Sauerrionis, qui Cos. & Cenſor ſequetur in his annalibus.

ANNI. P. R. C. CDVII.

Conſules.

M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. II. C. Pœtelius. * Q. f. Q. n. * Libo.

VISOLVS.

IN Liuio correctè habentur Conſulum nomina; ſic item in Caſſiodoro; ſed ſuperuacuus eſt apud Pœtelium numerus. In Diodoro M. Valerius, & M. Pompilius eduntur; ſed mendoſe, ni fallor; quemadmodum & in Cenſorino, vt iam dicemus. C. Pœtelio cognomina duo adiunxi, quorum alterum extat in Capitolino fragmento, alterum habemus in tabulis Græcis, quæ Coruum II. & Libonem produnt. Cuſpinianus item ex ſuis tabulis conſularibus Caſſiodoro cognomen hoc addidit.

Volſci rebellant. Volſcis Latinorum populos ad bellum ſollicitantibus armamillata ſunt. Liuius lib. VII.

Ludi

Ludi. sæculares. iterum.

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* Mag. X.VIR.

M. Fabio. N. f. M. n Ambusto. C. Iulio. * L. f. C. n. * Iulo.

Anno P. R. C. CDVII.

Ex. S. C. facti. sunt.

Centesimo decimo quoque anno ludi Sæculares à Romanis instaurari solent, velut antè declaraui Capitolinorum fastorum auctores annotasse ex commentarijs XV.virum, & edicto D. Augusti. Primos autem celebratos anno Vrbis conditæ CCXCVII. ex Censorino tum probaui, M. Valerio, Sp. Virginio Consulibus. Adde centum decem annos, incides in hunc Vrbis annum CDVII. eodemque secundos ludos Sæculares factos fuisse ex XVirûm commentarijs scribit Censorinus cap. XVIII. de die natali; licet eo loco mutilus, & incorrectus sit, vt tum quoque admonui. Cuius verba, vbi de secundis ludis agit, ita suppleuda, & corrigenda videntur. Secundos factos fuisse volunt, anno post Vrbem, conditam octauo & quadragesimo supra trecentesimum: vt verò in commentarijs XVirorum scriptum, anno CCCC. & VIII. M. Valerio Coruo II. & C. Pœtelio Cos Præter Censorinum nemo, quod sciam, antiquorum auctorum, qui ad nostra tempora peruenêre, sæcularium horum facit mentionem. Sed vide quæ in primis sæcularibus adduxi. *Ludi sæculares secundi ab Vrbe condita Cuiusmodi sint.*

Prætor.

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
A. Cornelius. P. f. A. n. Cossus. Aruina.

Aediles curules.

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
Q. Fabius. * Q. f. M. n. * Ambustus. II. [Ser. Sulpicius. Ser. f. Q. n. Longus.]

Aediles plebis.

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
[C. Icilius. C. f. L. n. Ruga.] [P. Mucius. Q. f. Q. n. Scæuula.]

Tribuni plebis.

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*

P. Decius. Q. f. *//.* n. Mus. II. C. Fabricius. *//.* f. *//.* n. Luscinus. II.
[M. Claudius. M. f. C. n. Cicero. IV.] [Cn. Domitius. Cn. f. Cn. n. Ahenobarb⁹. III.]
[C. Aelius. C. f. C. n. Pætus. II.] [Q. Cæcilius. Q. f. Q. n. Metellus. II.]
[P. Licinius. C. f. C. n. Stolo. II.] [P. Mælius. P. f. P. n. Capitolinus. II.]
[Sp. Mælius. Sp. f. P. n. Capitolinus.] [Q. Cædicius. * Q. f. * *//.* nepos.]

Quæstores vrbani.

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*

Quæstores militares.

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* M. Valerij } cos. in Volsceis, & Latio.
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* C. Pœteli }

M. Atilius. M. f. M. n. Regulus. [C. Veturius. C. f. C. n. Crassus. Cicurinus.

[A. Sempronius. A. f. A. n. Atratinus.] [Q. Canuleius. Q. f. M. nepos.]

M. Atilium Consulem adducemus, C. Veturius patre tribuno militum consulari natus, vt A. Sempronius magistro equitum, & Q. Canuleius auo tribuno plebis, quos antè memorauimus suis locis.

M. VALERIVS. M. F. M. N. CORVVS. COS. II. AN. CDVII. DE. ANTIATIBVS. VOLSCEIS. SATRICANEISQ. K. FEBR.

Cùm nunciaretur Romæ legatos ab Antio circumire Latinorum populos ad concitandum bellum, priusquam plus hostium fieret, Volscis inferre bellum iussus est Valerius Consul. Isque ad Satricum infesto exercitu pergit, occurrentesque copijs suis hostes prælio vicit, & in Vrbem fugauit; quani militum corona statim cinxit, & cum iam scalis caperetur, ad quatuor milia armatorum se dediderunt. Satricum dirutum atque incensum est, ab æde tantùm Matutæ matris abstinuêre ignem, præda omnis militi data est. Captiuorum autem quatuor milia Consul ante currum triumphans egit; quibus deinde venditis, magnam pecuniam in ærarium redegit, Liuius lib. VII.

Matuta mater.

Satricum. Satricum Plinius inter præcipua primæ regionis oppida in Latio nominat libro III. cap. V. Astipulatur Dionysius Halicarnassæus libro V.

ANNI P. R. C. CDVIII.

Consules.

M. Fabius. C. f. M. n. Dorso. Ser. Sulpicius. M. f. M. n. Camerinus.

Fabius Dorso, non Dorsuo. DIODORVS hos Consules quadriennio anticipat, alios sequutus annales. Dorso Fabij cognomen est; non Dorsus, vel Dorsuo, vt passim Liuij, & Cassiodori habent exemplaria. Dicitur enim Naso, Maso, Vulso: non Nasub, Masuo, vel Vulsuo. Correctè igitur cognomen hoc extat in Valerio Max. vbi Fabium Dorsonem sacrificaturum in Quirinali hostium castra peruasisse scribit, Gallis Capitolium obsidentibus. Tabulæ quoque Græcæ lectionis antiquæ retinent vestigia, licet incorrectè scripta, duabus literis dumtaxat immutatis, nam βόλσωνα, pro δόρσωνα hunc Consulem appellant.

Sora capta. Ambo patricij fuêre, & miror eius non meminisse Liuium. Soram à Volscis ceperunt Consules. Liuius libro septimo.

L. Furius. M. f. M. n. Camillus. II. Dict..
Cn. Manlius. L. f. A. n. Capitolin. Imperiosus. Mag. eq.
Rei gerundæ causa:

Auruncum bellum. Auruncum bellum repentina hostium incursione est cœptum. In quod Dictator dictus est, velut aduersus armatum iam Latium, L. Furius Camillus; eò quòd dubium esset, num totius nominis Latini eôue sub hoc bellum moueretur. Dictator nihilominus prædonum potiùs quàm hostium animos inueniens prima acie debellauit, & in ipso prælio ædem Iunonis Monetæ vouit. Quæ ex S. C. duouitis ad hoc creatis in area dirutarum ædium M. Manlij in Capitolio posita est. Liuius libro VII. Meminêre Ouidius Fastor. VI. & Macrobius Saturn. primo.

Ædes Iunonis Monetæ in Capitolio.

Prætor.

M. M. M. f. M. n. M.
Q. Seruilius. * Q. f. Q. n. * Ahala.

Aediles curules.

M. M. M. f. M. n. M. M. M. f. M. n. M.

Aediles plebis.

M. M. M. f. M. n. M. M. M. f. M. n. M.
C. Mænius. P. f. P. nepos. [A. Trebius. A. f. A. nepos.] [Q. Mæi-

[Q. Mæcilius. Q. f. L. nepos.] [Cn. Lucerius. Cn. f. //. nepos.]

Tribuni plebis

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
C. Claudius. //. f. //. n. Hortator. C. Duilius. * C. f. C. * nepos. IV.
Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo. II. P. Aelius. P. f. * P. n. * Pætus.
[L. Cædicius. L. f. L. nepos. II.] [M. Genucius. M. f. M. n. Auentinensis.]
[L. Sextius. L. f. Sex. n. Sextinus. Lateranus.] [Sex. Titius. M. f. Sex. nepos.]
[M. Titinius. Scx. f. Sex. nepos.] [Cn. Sicinius. C. f. C. n. Bellutus.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. M. Fabij. } coss. in Volsceis.
//. //. //. f. //. n. //. Scr. Sulpicij. }
T. Veturius. //. f. //. n. Caluinus. Cn. Domitius. //. f. //. n. Caluinus.
[Cn. Pupius. Cn. f. Cn. nepos.] [M'. Sergius. M'. f. M'. n. Fidenas.]

T. Veturius & Cn. Domitius Consules ambo sequentur. Et ille non minùs quàm hic plebeiæ gentis fuisse videtur. Iungitur enim bis collega Sp. Postumio patricio, cum quo Consul iterum à Samnitibus sub iugum missus, & hostibus postea deditus fuit, vtex sequentibus manifestum fiet.

ANNI. P. R. C. CDIX.

Consules.

C. Marcius. L. f. C. n. Rutilus. III. T. Manlius. L. f. A. n. Imperiosus. Torquatus. II.

DE Consulibus Liuius, Diodorus, Marianus, & Cassiodorus consentiunt, & rectè apud omnes leguntur, nisi quòd hi cognomina more suo omittant. Diodorus etiam numeros. Tabulæ Græcæ Rutilum, & Torquatum II. edunt.

Iunonis Monetæ ædes in Capitolio dedicata est, Kal. Iunijs, vt Macrobius Saturnalium libro primo cap. XII. refert ex Nisi commentatijs Fastorum, Iudicia populi in foeneratores, accusantibus ædilibus, acerba facta sunt. Liuius libro VII. *Fenoratores plures damnati a populo.*

P. Valerius. P. f. L. n. Poplicola. Dict.
Q. Fabius. * Q. f. M. n. * Ambustus. Mag. eq.
Feriatum. Latinarum. causa.

Dedicationem ædis Monetæ extemplò secuta sunt prodigia. Lapidibus namque pluit, noxque interdiu visa intendi. Ex libris itaque Sibullinis feriæ Latinæ indicendæ videbantur, quæ vt auspicatius constituerentur, senatui placuit Dictatorem dici. Dictus est P. Valerius Poplicola, & ei Q. Fabius Ambustus magister equitum datus est. Nec tantum, vt magis solemniter perage. entur, à Romanis tribubus supplicatum fuit; sed à finitimis etiam populis. Liuius libro VII. Meminit prodigiorum Orosius libro III. cap. VII. atque ijsdem diebus Alexandrum Magnum natũ, ex alijs, quàm Solinus, annalibus scribit. *Prodigia. Feriæ Latinæ. Supplicatio.*

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
L. Furius. M. f. //. n. Camillus.

Aediles.

Aediles curules.

II. II. II. f. II. n. II. *II. II. II. f. II. n. II.*

L. Aemilius. L. f. L. n. Mamercinus. Priuernas. Ti. Aemilius. Ti. f. Ti. n. Mamercinus.

Aediles plebis.

II. II. II. f. II. n. II. *II. II. II. f. II. n. II.*

P. Decius. Q. f. II. n. Mus. [L. Atinius. L. f. L. n. Longus.]

Trib. plebis.

II. II. II. f. II. n. II.
II. II. II. f. II. n. II.
II. II. II. f. II. n. II.
II. II. II. f. II. n. II.
II. II. II. f. II. n. II.
[P. Mænius. P. f. P. nepos. v.]
[Q. Manilius. Q. f. M. nepos.]
[C. Pompilius. M. f. M. nepos.]
C. Volumnius. C. f. II. n. Flamma.
[L. Volumnius. L. f. C. n. Flamma.]

II. II. II. f. II. n. II.
II. II. II. f. II. n. II.
II. II. II. f. II. n. II.
II. II. II. f. II. n. II.
II. II. II. f. II. n. II.
[C. Titinius. C. f. II. nepos.]
[L. Mamilius. C. f. Q. n. Vitulus.]
[Q. Silius. Q. f. Q. nepos.]
[L. Villius. L. f. L. nepos.]
[L. Titius. C. f. C. nepos.]

Quæstores vrbani.

II. II. II. f. II. n. II. *II. II. II. f. II. n. II.*

Quæstores militares.

II. II. II. f. II. n. II. C. Marcij } coss. in * stipendiarieis *
II. II. II. f. II. n. II. T. Manlij }
Cn. Quinctilius. II. f. II n. Varus. C. Pœtelius. C. f. C. n. Libo. Visolus.
M. Claudius. II. f. II. n. Marcellus. Cn. Fuluius. Cn. f. II. n. Pætinus.

Cn. Quinctilius deinde Dictator, C. Pœtelius bis Cos. & item Dictator: sic M. Marcellus Cos. & Dictator memorantur in annalibus. Ex his Marcellus fuit proauus fortissimi illius M. Marcelli quinquies Consulis, qui opima spolia tertia Ioui Feretrio de Rege Verdumaro retulit, & Annibalem victorem crebris prœliis fatigauit. Cn Fuluius Cn. f. pater M. Fuluij Pætini nominatur Consulis, anno CCLIV. qui de Nequinatibus & Samnitibus triumphauit, vt postea demonstrabitur.

ANNI. P. R. C. CDX.

BELLVM. SAMNITICVM.

Cur belli grauissima quæque facta annotari soleant.

GRAVISSIMA quæque bella Romanorum fastis annotari plerumque solere ex Capitolinis tabulis, alijsque aliquot antiquis fastorũ fragmentis facilè colligimus. Causam existimo, quòd frequenter rerum gestarum tempora, & annos memorabiles alicuius belli exordio annotârint scriptores, non secus ac ab Vrbe condita. Quin etiam ab Vrbe per Gallos capta temporum supputationes sæpe fieri animaduertimus, etiam si casus ille, vt quidem rarus, ita & memorabilis omnium hominum iudicio semper fuerit æstimatus: quando tamen tumultus paucorum solummodo mentium spacio peracti, quàm belli potiùs nomine censeantur à Liuio, Cicerone, alijsque auctoribus: non visum fuit annalibus annotare, veluti neque cladem Cannensem, à qua nonnunquam anni numerari item solent. Samnitieum verò bellum, quod Liuij, & omnium auctorum opinione his Consulibus exortum est, omittere nolui: quòd illud inter maxima, ac diuturna quoque Romanorum bella non immeritò censeri possit. Quinquaginta enim annis durasse, & viginti quatuor triumphorum materiam fuisse Romanis testatur L. Florus. Atqui si triumphorum Capitolinas columnas exactius perlustrare velis, multò plures inuenies triumphos; nisi duos aliquoties eodem anno à collegis Consulibus ductos pro vno velis numerare, quod videtur fecisse Florus. Cæterùm libro XXXI. Liuius in oratione legati Rom. habita in con-

Samnitieum bellum quàm diu duraret. Quot ex eo bello triumphi.

cilio

cilio Aetolorum per septuaginta annos bellum hoc productum testatur, cuius sententiæ magis accedo, quia CDXCL. anno Vrbis, etiam tum de Samnitibus triumphatum fuisse inuenio. Appianus Alexandrinus in proœmio historiæ suæ refert in Italia vltimos Samnites magno difficilique bello per annos octuaginta cum Romanis conflictatos fuisse: sed opinor reliqua magnæ Græciæ bella Samnitico annexa, & ex eodem prognata, quæ ad annum Vrbis CDXC. vsque durârunt, simul ipsum comprehendisse, vnoque libro descripsisse, quem Samniticum appellauit.

Consules.

M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. III.

A. Cornelius. P. f. A. N. Cossus. Aruina.

EX interregno inierunt ambo patricij Consules, quorum nomina ex tabulis Capitolinis triumphalibus descripsi. Satis correctè alioquin eosdē recensent Liuius, Diodorus, Marianus, Cassiodorus, & Cicero libro primo de diuinatione, vbi somniū P. Decij narrat. Sed omittuntur plerumque cognomina in his auctoribus; in Diodoro etiam numerus apud M. Valerium, cuius hic tertius est consulatus. Tabulæ item Græcæ Coruum III. & Cossum produnt. Auctor verò qui de viris illustribus scripsit cap. XXVI. nominat eosdem, sed M. Valerio Maximi cognomen addit, non Corui; neque id ineptè arbitror, eùm ex Maximorum familia fuerit, & Corui cognomen ex euentu habuerit.

Campani Samnitum armis oppressi per legatos Romanorum auxilium, & societatem implorârunt. Cùm se excusarent primò Romani, ob fœdus quod illis cum Samnitibus erat: Campani vltrò sese, suaque omnia Romanis dedidêre. Qua deditione recepta, legati ad Samnites missi sunt, qui populi Rom. nomine peterent pro amicitiæ iure vt deditiis Romanorum parcerentur. Non solùm reiecta est ea intercessio, sed etiam præfectis cohortium in præsentia legatorum est mandatum, vt confestim in agrum Campanum ducerent prædatum. Quibus Romam nunciatis solemniter Samnitibus bellum indictum est. Missi ambo Consules diuersis cum exercitibus: Valerius in Campaniam; Cornelius in Samnium. Ille hostes primo prœlio fudit ad montem Gaurum, primus ipse manus cōserens, & obuium hostem obtruncans. Deindè ad Suessulam denuò cum Samnitibus congressus, eorum etiam castra cœpit primo impetu; plurésque hostium in tentoriis, quàm in Vallo vel portis periêre. Cædes ingens ab equitibus facta est fugientium, adeò vt quadraginta millia scutorum, signa militaria ducenta viginti ad Cūsulem delata fuerint. A. Cornelius Consul prope Satriculam exercitum in insidias fermè præcipitauerat, in cana Valle ab hostibus circumuentus. sed P. Decij tribuni militum ductu, & virtute periculum euasit. Is enim editum collem castris hostium imminentem cum paucis occupauit. Trepidantibus eam ob causam Samnitibus, spacium Cōsuli dedêre, ex iniquo loco in tuta eum exercitu euadendi. I, se Declus postea quamuis obsessus per mimica castra eum suis nocturno tempore non sine obuiorum cæde erupit, & incolumis ad Romana castra peruenit: auctorque fuit Consuli, vt hostes nocturno pauore attonitos aggrederetur. Quo facto insperata Consuli victoria parta est, triginta hostium millibus cæsis, & castris eorum captis. Latissimè omnia Liuius libro septimo. Otosius libro tertio, cap. VIII. Auctor de vitis illustribus, cap. XXVI. Eusebius in Chronico.

Campani per legatos se suaq; Romanis dedunt, & auxilii contra Samnites flagitant.
Romanorū legatis ad Samnites.
Samnitibus bellum indictum.
M. Valerij cos. victoria.
P. Decij tribuni militum virtus.
A. Cornelij cos. insperata victoria.

Cens. II. II. I. f. II. n. II. III. II. II. f. II. n. II. Lustr. fec. XXII.

Satis erat Liuio controuersiam de plebeio censore primo, vt superiore lustro dictum est, narrasse; itaque reliqua omnia, quæ ad cēsus & lustra pertinent, more suo ad alia festinans prætermisit. Cùm tamen aliquot proculdubio lustra horum temporum deesse constet ex fragmento Capitolino, quòd anno Vrbis CDXXXVI. nobis ostendit lustrum XXV. vt suo loco diximus; hoc vigesimum secundum ex Eusebij auctoritate hîc inserere volui, eùm scribat in Chronico suo Olympiadis centesimæ decimæ anno primo descriptionem Romæ factum fuisse, qua inuenta sunt ciuium capita CLX. millia. Quod sanè de hoc lustro intelligendum, quum auctore Diodoro Siculo his Consulibus Olympias centesima decima incipiat. Nomina autem censorum apud auctores reperire hondum potui; ex honoratioribus tamen eius ætculi fuisse, verisimile est, quales sunt

Census, & lustrum XXII.

M. Fabius. N. f. M. n. Ambustus. M. Popillius. M. f. C. n. Lænas.

Quorum alterum Fabium etiam principem senatus postea fuisse docet Plinius lib. VII. cap. XI. quus plerumque ex censorijs legi solere constat.

Prætor.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
[Ser. Sulpicius. Ser. f. Q. n. Longus.]

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[Q. Cædicius. Q. f. //. nepos.] [Sp. Mælius. Sp. f. P. n. Capitolinus.]
[P. Licinius. C. f. C. n. Stolo.] [Q. Cæcilius. Q. f. Q. n. Metellus.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
P. Aelius. P. f. P. n. Pætus. II. M. Atilius. M. f. //. n. Regulus.
C. Claudius. //. f. //. n. Hortator. II. [Sex. Titius. M. f. Sex. nepos. II.]
M. Antonius. //. f. //. nepos. [L. Sextius. L. f. Sex. n. Sextinus. Lateranus.]
[N. Sextius. L. f. Sex. n. Sextinus.] [M. Genucius. M. f. M. n. Auentinenſis. II.]
[Cn. Genucius. Cn. f. M. n. Auentinenſis.] [L. Cædicius. L. f. L. nepos. III.]

Quæſtores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæſtores militares

//. //. //. f. //. n. //. M. Corui Cos. in Campania.
//. //. //. f. //. n. //. A. Coſſi. Cos. in Samnio.
M. Papirius. * L. f. M. n. * Craſſus. L. Papirius. Sp. f. L. n. Curſor.
C. Plautius. P. f. P. n. Decianus. Cn. Fuluius. Cn. f. //. n. Centumalus.

M. Papirium Dictatorem reperimus vndecimo ab hinc anno. L. Papirij Curſoris plures ſummi magiſtratus atque triumphi ſequuntur in annalibus ex Liuio & Capitolinis, vt & C. Plautij conſulatus atque triumphus de Priuernatibus. Hinc eſt, quòd hominem valdè honoratum vocet L. Curſorem Cicero familiarium libro IX. in epiſtola ad Papirium Pætum, vbi multos eius gentis illuſtres viros recenſet. Cn. Fuluium verò patrem fuiſſe Cn. Fuluij Maximi Centumali qui Cos. anno CDLV. habetur in Capitolinis, ex annorum ordine colligimus.

M. VALERIVS. M. F. M. N. CORVVS. II. ANN. CDX.
Cos. III. DE. SAMNITIBVS. X. K. OCT.
A. CORNELIVS. P. F. A. N. COSSVS. ARVINA. AN. CDX.
Cos. DE. SAMNITIBVS. VIIII. K. OCT.

Primi de Samnitibus triumphi. P. Decij tribuni militum laudati ab duce militaria. Gramineæ corona & quernæ data.

M. Valerius autem & A. Cornelius Conſules primi de Samnitibus triumphârunt, potenti quidem ex populo, ſed in ingenti bellorum materia. P. Decius tribunus primùm in caſtris à ſuo imperatore A. Cornelio pro concione laudatus, & aurea corona, centum bobus, eximioque vno albo, opimo, auratis cornibus; & ab exercitu per ipſum ſeruato obſidionali graminea corona, & à præſidio ſuo ciuica querna donatus, Conſules triumphantes ſequebatur, inſigni laude, donisque decorus: cùm militaribus carminibus haud minus tribuni celebre nomen, quàm Cõſulum eſſet. Eius autem victoriæ fama Italiæ finibus

non

non se tenuit, sed Carthaginienses item legatos gratulatum misère Romam, cum dono coronæ aureæ pondo XXV. quæ in Capitolio in Iouis cella poneretur. Hæc Liuius libro VII. Plinius libro XVI. cap. III, vbi de coronis agit. Auctor de viris illustribus, in P. Decio meminere. Carthaginienses item legatos gratulatum misère Romam.

Samnites Sabinis oriundi sunt, & vicini Campanis, Lucanis, Frentanis, Ausonibus, Apulis, & Picentibus, vt Eutropius libro II. testatur. Liuius ad orientem & septentrionem Latinis conterminos dicit, & Samnium vocat, agrum Sabellum libro VIII. Sabellos enim priùs appellatos restantur Cato de originibus, Sex. Pompeius, & C. Sempronius: ineoluisse autem à fontibus Silaris fluuij, ad fontes Volturni vsque; postea à Romanis Samnites appellatos, à colle Samnio, ad quem è Sabinis aduentantes confederant. A Græcis collem Saunium, quasi, Sauinium, & populos Saunites vocatos tradunt; quod approbat & Stephanus de vrbibus. Quas habuère celebriores, Aufidenam, Aquilam, Hadriam, Aeserniam, Amiternum, Aquinum, Saticulam, Caudium, Beneuenium Hirpinorum, Corfinium, & alias de quibus vide Plinium. Gentem fuisse potentissimam ait L. Florus II. cap. XVI. siue opulentiam spectes, erat, quæ aureis, argenteisque armis militabat; si fortitudinem, quæ sexies rupto fœdere, repulso iugo, cladibus suis animosior euaderet. Hanc sæpiùs domitam, & subingatam, à L. Sulla tandem bello Italico funditus deletam volunt, adeò vt Samnium in ipso Samnio requitatur. De quo vide Strabonem libro V. vbi notatu digna de eorum excidio refert. Samnites populi Italiæ potentes vnde. Sabelli primi dicti. Potentia, & opulentia Samnium.

ANNI. P. R. C. CDXI.

Consules.

C. Marcius. L. f. C. n. Rutilus. IV. Q. Seruilius. * Q. f. Q. n. * Ahala.

QVARTVS hic, Liuio & Mariano testibus, C. Marcij consulatus, qui antea Dictator & Cēsor etiam fuit. Sed in Diodoro perperam M. Rutilius, pro Marcius Rutilus appellatur, vbi & numerus omissus est. Q. Seruilij quidam hunc tertium esse consulatum existimârunt, sed falluntur; nam hic Seruilij bis Consulis, & Dictatoris filius videtur, qui magister equitum fuit anno CDII. Cognomina præterierunt alij, quæ habentur in tabulis Græcis Ahala, & Rutilus.

Campaniam sortitus est C. Marcius Rutilus, Q. Seruilius ad Vrbem relictus. Coniuratio præsidiariorum per Campaniam militum, de Capua occupanda, expellēdisque Campanis detecta est. C. Marcius eos. exercitum purgare turbulentorum hominum missionibus, comeatibusq; instituit; singulos primò, deinde & cohortes quasdam ablegauit, quam multitudinem Consul alter Romæ, Prætorque, alias ex alijs fingendo moras retinebant. Qua prouidentia Consulum ac senatus Campanorum salus conseruata est. Priuernates rebellârunt, Norbam Setiamque colonias Romanas ineursione subita depopulati sunt. Liuius in fine libri septimi. Præsidiariorum militum per Campaniam coniuratio. Priuernatum rebellio.

M. Valerius. M. f. M. n. Coruus, Dict.
L. Aemilius. L. f. L. n. Mamercinus. Priuernas. Mag. eq. Rei gerundæ caussa.

Quamuis militum consilia, quæ de occupanda Capua inierant, Consul Marcius pertigisset; non cessauit tamen seditio, sed ad Vrbem vsque grassata est, cohortibus Romanis infesto agmine Romam contendentibus. Quibus obuiam cum exercitu progressus est M. Valerius Coruus, Dictator ad hoc creatus, ad octauum vsque lapidem. Sed quando colloquium citiùs, quàm prælium vtrinque quæreretur, populari admodum ac tempestiua Dictator oratione seditionem illam sine sanguine composuit; auctorque fuit patribus, ac populo, vt legibus latis noxa illa aboleretur, neminique fraudi fuerit illa secessio. Pulchrè hæc Liuius in fine libri VII. Meminit auctor de viris illustribus, cap. XXIX. qui æris alieni caussa cōiurationem hanc ortam scribit; & in alijs annalibus se inuenisse, ajit Liuius, non à Dictatore compressam Valerio; sed per Consulem rem omnem transactam fuisse. Ciuile prælium vt Dictator summa cum moderatione dirimit.

Prætor.

II. *II.* *II.* f. *II.* n. *II.*
L. Furius. Sp. f. M. n. Camillus.

Aediles

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.

L. Papirius. L. f. M. n. Crassus. — C. Sulpicius. Ser. f. Q. n. Longus.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.

[M. Titinius. Sex. f. Sex. nepos.] — [Cn. Sicinius. C. f. C. n. Bellutus.]

Tribuni plebis.

Genucia lex de fenore.

L. Genucius * L. f. M. n. * Auentinensis. Legem tulit, ne fœnerare liceret. Liuius ex quorundam annalibus Lex ijs suffragatur, quæ ex auctore de viris illustribus retuli, fontem seditionis æs alienum fuisse. Addit Liuius alijs item plebiscitis cautum; ne quis eundem magistratum intra decem annos caperet, neu duos magistratus vno anno gereret. Vtique liceret Consules ambos plebeios creari. Sed hæc à nonnullis tantummodo prodita memoriæ scribit. Aliqui multò postea has leges introductas fuisse ex annalibus colligere est. Easdem, aliasque item militares huius seditionis occasione latas, annalium secundo Zonaras quoque testatur. Ne cuius militis scripti nomen, nisi ipso volente, ex albo deleretur. Ne qui tribunus militum fuisset, postea ordinum ductor, vel primipilus centurio fieret. Quas leges perlatas fuisse Liuius consentit, sed de reliquis dubitat.

Lex de magistratibus ne quis eundem intra decem annos caperet.

Leges militares datæ.

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. — //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. — //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. — //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. — //. //. — //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

C. Mænius. P. f. P. nepos. III. — [P. Curatius. P. f. P. nepos.]
[L. Furius. L. f. L. nepos.] — [P. Mælius. P. f. P. n. Capitolinus. III.]
[M. Minucius. M. f. M. n. Augurinus.] — [Q. Canuleius. Q. f. M. nepos.]
[M. Decius. M. f. M. n. Mus. — [Cn. Domitius. Cn. f. Cn. n. Ahenobarbus. IV.]
[P. Mucius. Q. f. Q. n. Scævula. II.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. — //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. } C. Marcij cos. in Campania
//. //. //. f. //. n. //. }

P. Valerius. * M. f. P. n. * Poplicola. L. Cornelius. * L. f. * //. n. Lentulus.

P. Valerium reperiemus magistrum equitum. L. Lentulus autem postea legatus consularis in obsidione Caudina suasit Consulibus, vt conditiones ab hoste propositas seruandarum legionum caussa acceptarent, vt Liuius libri noni principio, qui L. Lentulum in eo exercitu principem legationis virtute, & honoribus fuisse dicit. Videndum an ab hoc casu Caudinorum agnomen in ea domo remanserit.

P. Cornelius. //. f. //. n. Rufinus. — [M. Aulius. M. f. M. n. Cerretanus.]

ANNI. P. R. C. CDXII.

Consules.

C. Plautius. //. f. //. n. Hypsæus. II. — L. Aemilius. L. f. L. n. Mamercinus. Priuernas. Abdicârunt.

REPERVNTVR Consules à Diodoro Siculo L. Aemilius, C. Plotius. A Liuio, Marmo, & Cassiodoro C. Plautius, & L. Aemilius. Hunc autem ex dictatura eius Capitolina

lina descripsi, quam anno CDXXXVII. gessit, C. Plautium verò non eundem esse cũ C. Proculo qui de Hernicis triumphauit, suprà in priore huius consulatu dixi, quamuis enim cognomen illius omittatur à Liuio, alijsque auctoribus; quia tamen ex historia constat Priuernates oppido capto subactos primum ab hoc Consule fuisse, reperiamque in antiquis denarijs argenteis, quos tam Romæ, quàm hic in Cardinalis Granuellani antiquitatum thesauro vidi, C. Hypsæum Consulem Priuernum cepisse; nihil dubitaui, quin hic idem existimari debeat; maximè cùm in Plautia gente Hypsæorum familia nobilis fuerit. Ex nummis vnum delineatum huic loco subijcere non pigebit, in quibus sub Victoriæ quadriga notas ortographica formula antiqua, quæ nullas aspirationes admittebat, impressas videmus, ita. C. YPSAE. COS. PRIV. CEPIT. hoc est, C. Ypsæus Consul Priuernum cepit.

Plautiorũ antiqui nummus.

Alterum adducam in ædilitate curuli P. Hypsæi, quam cum M. Scauro gessit. Ab hoc enim cusos opinor, ideoque hunc C. Hypsæum Cos. principem familiæ suæ, clarissimique tiruli virum, eiusque victoriam insculpi curasse. Tabulæ Græcæ Consules nominant Venocem II. & Mamereinum. Venocis cognomen in Plautio hoc non placere dixi, illud enim multis annis postea inter Plautios receptum, suo loco in Ap. Cæci censura demonstrabo

Bellum Volscum & Priuernas C. Claudio Consuli sorte obuenit, L. Aemilio Samnium prouincia. Hic cùm hostes non inuenisset, agros vastando, Samnites ad pacem petendam adegit. Petentibus per legatos à senatu fœdus redditum. C. Plautius Consul Priuernates acie fudit, oppido capto præsidium imposuit, & ciuibus agri partes duas ademit. Inde victorem exercitum contra Volscos Satricum duxit, vbi magna vtrimque cæde prælium atrox commissum fuit, quod nox tandem ditemit: sed Volsci lucem non expectantes insequentem relictis impedimentis, & saucijs eadem nocte fugerunt Antium. Consul postridie direptis castris fines hostiles vsque ad oram maritimam depopulatus est. Latini, Campani, & Sidicini primùm contra Samnites, deinde etiam contra Romanos coniurârunt. Quæ omnia diffusè Liuius libri VIII. principio, Valerius item Max. lib. VI. cap. II. Priuernates belli, & Plautij Consulis meminit; sed intelligenda sunt ea de Plautio Decimo, & bello per eum gesto anno Vrbis CDXXIV. vt suo loco dicemus.

Samnites petunt pacem.

Priuernum vincit.

Volsci ad Satricum antequã prælio vincãt.

Nouum bellum cum Latinis, Campanis & Sidicinis.

Cõsules deinde iussi sunt ante tempus abdicare se magistratu, cùm belli Latini ac coniurationis indicia Romam emanâssent. Id ideo factum, quo maturius noui Consules aduersus tantam molem belli crearentur. Sed religio incessit, infaustum fore ab ijs quorum imminutum esset imperium comitia haberi. Ita que interregnum est initum; duo tantùm interreges fuêre, M. Valerius, & M. Fabius, à quo Consules facti sunt. Liuius lib VIII.

Consules abdicare se iussi ante tempus.

Interregnum.

Prætor.

Ti. Aemilius. * Ti. f. Ti. n. * Mamercinus. De Samnitium postulatis senatum consuluit. Ex S. C. pacem petentibus dedit, & cum eorum legatis fœdus fecit. Liuius libro VIII. Idem videtur qui altero pòst anno Cos. est factus.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

[C. Titinius. C. f. //. nepos.] [C. Pompilius. M. f. M. nepos.]
[Q. Manilius. Q. f. M. nepos.] [L. Villius. L. f. L. nepos.]

Trib. plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo. III. Cn. Domitius. //. f. //. n. Caluinus.
[C. Duilius. C. f. C. nepos.] [Cn. Pupius Cn. f. Cn. nepos.]
[Q. Pomponius. Q. f. Q. nepos.] [C. Sempronius. C. f. //. n. Sophus.]
M. Atilius. * M. f. * //. n. Regulus. II. [L. Atinius. L. f. L. n. Longus. II.]
K. Atinius. K. f. L. n. Longus.] [C. Atinius. C. f. L. n. Longus.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. C. Plautij coss. in Volsco & Priuernati.
//. //. //. f. //. n. //. L. Aemilij cos. in Samnio.

C. Valerius. * C. f. C. n. * Potit. Flaccus. Sp. Postumius. //. f. //. n. Albinus.

D. Iunius. //. f. //. n. Brutus. Scæua. L. Plautius. //. f. //. n. Venno.

M. Cicero in oratione pro L. Flacco testatur à primo Poplicola Flaccos oriundos esse. Quod cognomen, vel agnomen ab initio potiùs apud hunc consularem virum C. Potitum in Valeria gente primùm reperio. Qui ex annorum interstitio filius fuisse videtur C. Valerij Potiti trib. mil. Cos. potest. anno CCCXXCII. atque nepos C. Potiti Volusi, qui Cos. ac ter tribunus militum consularis antè fuerat. Sequenti dehinc æuo domus ac familia Flaccorum in gente Valeria admodum illustris honoribus floruit, vt ex sequentibus patebit. At Sp. Postumij consularus infelix pace Caudina sequetur, reliquorum duorum maiores item magistratus habebunt annales nostri.

ANNI. P. R. C. CDXIII.

Consules.

T. Manlius. L. f. A. n. Imperiosus. Torquatus. III. P. Decius. Q. f. //. n. Mus. Qui se deuouit.

FREQVENS horum Consulum mentio est apud auctores. Nominantur enim non solùm à Liuio, Diodoro, Mariano, Eutropio, & Cassiodoro; sed etiam à Plinio libro XXII. cap. V. Valerio Max. libro primo, cap. VII. Cicerone Officiorum III. & varijs alibi locis, Auctore de viris illustribus, Zonara, & alijs. Vbique satis correctè, nisi quòd numerus consulatum T. Manlij tertium indicans multis in locis desideretur. Habet cosdem L. Florus libro primo, cap. XIV. Verùm P. Decio non Muris, sed Murenæ cognomen ibi malè tribuitur, quod sciolorum impetitia in alijs etiam auctoribus accidisse video, vt & in Orosio libro tertio cap. IX. vbi etiam numerus annorum Vrbis conditæ est corruptus. P. Decium. Q. f. vocat Cicero de diuinatione libro primo; quod idem in filio confirmant tabulæ Capitolinæ, nam P. F. Q. N. appellant.

Latinorum

Latinorum principes Romam cuocati à Samnitibus populi Romani fœderatis abstinere, armaque ponere iussi sunt. At feroci superboque responso senatum & ordines omnes vehementer offenderunt. Communi itaque consensu bellum Latinis indictum est, Consulesque duobus conscriptis exercitibus, & adiunctis Samnitium copijs, ad Capuam vbi iam Latini socijque eorum conuenerant, castra locârunt. Funestum vtrique Consuli bellum fuit, vnius nempe domui, & alterius capiti. Manlius enim ante prœlium, ne consulari imperio militarique disciplinæ quicquam decederet, in proprium animaduertit filium pœna capitis, qui contra edictum extra ordinem in hostes pugnauerat. Insuper cùm ambobus eadem nocte Consulibus in quiete prædictum esset, ex vna acie Imperatorum, ex altera exercitum dijs manibus deberi; victoriam eius partis fore, cuius Imperator se deuouisset; collatis postridie somnijs, inter Consules conuentum, vt eius cornu priùs laborare cœpisset, inde eius se Imperator pro exercitu, populoque Romano, Quiritibusque deououeret, & capite suo fatis satisfaceret. Quæ P. Decium poposcerunt, is enim inclinante in prœlio cornu læuo, quod ducebat, solemnibus verbis præeunte Pontifice semet dijs manibus deuouit, & impetu deinde in medios hostes facto, strenuè pugnans occubuit, morteque sua victoriam Romanis peperit. Quæ omnia diserte & diffuse Liuius libro octauo. Plutarchus autem in Parallelis, cap xxvi. ex Aristide Milesio historiam de Torquato refert aliquanto aliter, & bello contra Samnites in filium animaduertisse Manlium scribit. Sed receptior est, quam Liuius enarrat, opinio; eam enim sequuntur Gellius ex primo annalium Claudij Quadrigarij, Eutropius, Orosius, Eusebius, D. Augustinus, Auctor de vitis illustribus, & alij omnes quos antè citaui, pro vt frequens eius rei mentio est. Nihil enim magis celebre in Rom. historia, quam Deciorum in remp. pietas, & T. Manlij in disciplina militari seueritas.

Latinorum contumacia admissa Romanos.

T. Manlij Cos. severitas in filium fuit.

Somnia Consulum.

P. Decij cos. in patriam pietas.

L. Papirius. L. f. M. n. Crassus. Qui. idem. Prætor. erat. Dict.
L. Papirius. Sp. f. L. n. Cursor. Mag. eq.
Rei. gerundæ. causa.

Dictatorem postea creatum fuisse contra Antiates, agrum Ostiensem & Ardeatem incursantes L. Papirium Crassum, cum L. Papirio Cursore magistro equitum auctor est Liuius, quia id bellum Manlius Consul per valetudinem exequi non poterat. Sed nihil memorabile in ea expeditione gestum est, detrectantibus prœlium Antiatibus. Meminit huius dictaturæ etiam expressè M. Tullius in epistola quadam ad Patrum, sed biennio discrepat in annis Vrbis condítæ a fastis Capitolinis. Vtriúsque tam Dictatoris, quàm magistri equitum nomina reperiuntur postea in fragmentis.

L. Papirius Dictator & Prætor simul.

Prætor.

L. Papirius. L. f. M. n. Crassus. Auctor item Liuius, L. Papirium Crassum fortè tum Prætorem fuisse, cùm Dictator diceretur. Ex censura eius Capitolina ipsum descripsi.

Aediles curules.

II. II. II. Ꞓ. II. n. II. *II. II. II. Ꞓ. II. n. II.*

M. Valerius. M. f. M. n. Corvus. Hunc semel & vicies sella curuli sedisse, & ad summam senectutem vixisse scribunt. Plinius libro septimo, cap. xlviii & Valerius Maximus libro octauo, cap xiii. & xv. Enectus autem est ad consularem valde iuuenis xxiii. tantùm annos natus summo populi studio, post faustum & insigne illud duellum, quo Corui cognomen adeptus est, vt antè diximus: eundemque honorem sexies gessit, quibus si totidem adiungamus præturas, totidemque ædilitates cum vna censura duabusque dictaturis, quas gessit, numerum magistratuum curulium à Plinio positum inuenietis. Quapropter repetisse sæpius minores magistratus necesse est, nec tamen ante tertium consulatum primamque dictaturam, vt opinor; quos honores mox sine intermissione cumulauit ei populus; cùm sine inuidia sublatis ordinum contentionibus magistratus maximè dignis darentur.

M. Valerij Corui curules magistratus septies gesti.

C. Claudius, * Ap. f. Ap. n. * Cras. Regillensis.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. ·//. //. //. f. //. n. //.

M. Antonius. //. f. //. nepos. L. Genucius. L. f. M. n. Auentinenſis.

Tribuni plebis.

//.	//.	//. f.	//. n.	//.	·//.	//.	//. f. //. n. //.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	·//.	//.	//. f. //. n. //.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	·//.	//.	//. f. //. n. //.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	·//.	//.	//. f. //. n. //.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	·//.	//.	//. f. //. n. //.

M. Claudius. //. f. //. n. Marcellus. [M'. Marcius. M'. f. M'. nepos.]
[P. Publilius. P. f. Voler. n. Philo.] [C. Popillius. M. f. C. nepos.]
C. Pœtelius. C. f. C. n. Libo. Viſolus. [C. Petillius. C. f. C. nepos.]
[L. Allienius. L. f. L. nepos.] [M. Conſidius. M. f. M. nepos.]
[M. Plætorius. M. f. M. nepos.] [C. Mæcilius. C. f. C. nepos.]

Quæſtores vrbani.

//. //. //. f. // n. //. ·//. //. //. f. //. n. //.

Quæſtores militares.

//. //. //. f. //. n. //. T. Manlij
//. //. //. f. //. n. //. P. Decij
} cos. in Latio & Campania.

P. Sallonius. //. f. //. n. * Sarta. * Cuius ob cauſſam lex ſuperiore ſeditione militari lata eſt, Ne qui tribunus militum fuiſſet, poſtea ordinum ductor eſſet. Hunc enim qui alternis propè annis & tribunus militum, & primus centurio fuerat, deſtituere volebant milites, infenſi, quòd ſemper aduerſatus nouis conſilijs fuiſſet. Itaque cùm propter Sallonium ab ſenatu hoc vnum non impetraretur, ipſe obteſtatus patres conſcriptos ne ſuum honorem pluris, quàm concordiam ciuitatis æſtimarent, perpulit, vt ea lex quoque ferretur. Sallonium igitur autumo exactis honorificè ſtipendijs, ad vrbanos quoque magiſtratus promotum deinde fuiſſe, & hoc ferè tempore cos. à quæſtura incepiſſe. Sartæ cognomen in hac familia reperio, quæ & prætoria poſtmodum fuit.

Lex militaris.

P. Sallonij præclara virtus, & moderatio.

C. Plautius. C. f. C. n. Proculus. Qui poſtea Venox appellatus eſt.

L. Aemilius. * L. f. * //. n. Paullus. [L. Pinarius. L. f. //. n. Natta.]

Hic filius videri poterit L. Nattæ mag. eq. anno CCCXC. Ille verò auus M. Paulli, qui de Pœnis & Coſſurenſibus Procos. tertia ab hinc ætate triumphauit, vt indicant Capitolina marmora, & pater M. Paulli Cos. CDLI.

T. MANLIVS, L. F. A. N. IMPERIOSS. TORQVAT. A. CDXIII.
COS. III. DE. LATINEIS. CAMPANEIS. SIDICINEIS.
AVRVNCEIS. XV. K. IVNIAS.

Memorabilis prœlij illius ordinem, & ſucceſſum, ritus quoque, quibus P. Decius Conſul ſe pro patriæ ſalute deuouit. Latinorum cladem, & Romanorum victoriam pulchrè deſcribit Liuius, vt dixi, libro octauo. Sed præcipua laus eius belli penes Conſules fuit, quorum alter omnes deorum minas in ſe conuertit, alter ea virtute in prœlio fuit, vt facilè conuenerit inter Romanos, Latinoſque qui eius pugnæ memoriam poſteris tradiderunt, haud dubie eius partis fuiſſe futuram victoriam, cui præfuiſſet T. Manlius. Latini ex fuga ſe Mintumas contulerunt; in caſtris poſt prœlium cœptis multi Campanorum

P. Decij pietas.

T. Manlij patria militaris.

vjui

viui oppressi sunt. Post paucos inde dies cum Latinis denuò pugnatum est ad Trisanum inter Sinuessam & Minturnas. Quo loco debellatum est vsque ad Latinorum, Campanorumque deditionem. Quibus agro multatis, victor Manlius Romam redijt; cui venienti seniores tantùm obuiam exisse constat; iuuentutem verò tum, & omni vita deinde aduersatam eum, execratamque fuisse. Liuius nihil aliud de triumpho, qui tamen extat vt vides in columnis Capitolinis. Meminit etiam Orosius libro tertio, cap. nono. Manlius quamuis victor (inquit) occursum tamen nobilium iuuenum Romanorum, qui legitimè exhiberi solet, triumphans paricida non metuit. Zonaras item annalium secundo, deuictis Latinis Torquatum quamuis filio occiso, & collega mortuo, triumphum tamen duxisse affirmat. Diodorus autem Siculus post Græciæ, atque Siciliæ res gestas eius anni enarratas, Romanos inito cum Latinis & Campanis ad vrbem Sinuessam prœlio victores fuisse testatur, victis panem agri ademisse; Manlium verò ducem eius pugnæ triumphasse. Addam denique ne quid desit, Valerij Maximi auctoritatem, qui libro VI. cap. IX. T. Manlium Torquatum patriam Latino tumultu festam specioſissimo triumpho recreasse dicit.

Secunda T. Manlij cos. victoria de Latinis.

T. Manlij cos. triumphus.

De Campania nobilissimo totius Italiæ tractu multa hic dicere superfluum esset, quem antiquitùs etiam clarissimorum auctorum scriptis magnopere laudatum scimus. Situm regionis, fertilitatem agri, aëris temperiem, portuosi maris opportunitatem, vrbium pulchritudinem copiosè describunt Polybius libro tertio Strabo libro V. Plinius, Solinus, & inter alios L. Florus libro primo, cap. XVI. vbi eius regionis celebriores montes, portus, lacus, atque vrbes enumerat, ex quibus omnium felicissima ciuitas Capua caput olim fuit, Capyis conditoris nomen retinens, vt Virgilio & Suetonio placet. At Liuius vero propiùs accedens, ipsam vrbem, ac regionem à campestri agro nominatam putat, sicut etiam Dionysij Smyrnæi commentator Eustathius. Vnde Valerius Max. libro VII. cap. VI. Campanam vrbem vocat Capuam: & Liuius frequenter per Campanos Capuanos tantùm ciues intelligit. Quemadmodum & Cicero contra legem Seruiliam Rulliana secunda, vbi Campanos superbos esse dicit bonitate agrorum, & fructuum magnitudine, vrbis salubritate & pulchritudine. Pulchrè in eandem sententiam multa Liuius libro XXIII. Sidicini Campanis vicini ad agrum Suessanum versus mare. Meminit Plinius libro tertio, cap. V. Item Virgilius libro VII.

Campaniæ laudes.

Capua Campaniæ caput vnde dicta.

Sidicini populi Campaniæ vel Capuæ pars.

Aurunci misere patres, Sidicinaque iuxta
Aequora.

Celebre oppidum eorum Theanum cognomine Sidicinûm, ad differentiam alterius, quod in Apulia erat. Scribit idem Plinius Sidicini agri lapides vnctos ardere, lib. II. cap. CVII.

Theanum Sidicinorum.

Auruncorum in hoc bello Latino apud Liuium nulla est mentio, sed postea pet aliam occasionem non prætermittit à T. Manlio Cos. in deditionem acceptos quoque fuisse: Iurer antiquissimos Italiæ populos recensent Plinius, & Solinus, Campaniæ partem tenuisse tradit Dionysius Halicarnassæus, & gentem esse bellicosam, robore corporis, statura ingenti, & trucioti aspectu præditam ferre ferum quiddam, & terribile. Nomen habent ab Aurunca vrbe Lucilij poëtæ patria, cuius Iuuenalis memminit Satyra prima:

Aurunci. C. Lucilij poëtæ patria.

Per quem magnus equos Auruncæ flexit alumnus.

Eam condidisse ferunt Ausona Vlyssis & Calypsus filium, vt Sex. Pompeius auctor est, vel Vlyssis & Circes, sicut Io. Tzetzes narrat historicarum Chiliade V. aut (quod verius putat) Itali filium quendã eiusdem nominis multo antiquiorem. Idcirco solos Aurunceos propriè vult vocari Ausonios, medios inter Volscos & Campanos ad mare sitos. A quibus postea omnes Itali per abusum Ausones appellati sint. Liuius libro octauo refert eam vrbem Auruncos non diu post hæc tempora metu Sidicinorum, cum quibus bellum ipsis erat, deseruisse, profugosque cum liberis & coniugibus Suessam communisse, quæ tunc Aurunca est appellata, vrbem veterem eorum Sidicinos deleuisse. Hinc Plinius Suessam libro tertio in extremo adiecti Latij collocat, à Latini nominis populis occupatam, cùm antea Campaniæ fuisset.

Ausonia Auruncorum condita.

Ausones qui primum dicti.

Aurunca deserta.

Suessa Auruncorum.

ANNI P. R. C. CDXIV.

Consules.

Ti. Aemilius * Ti. f. Ti. n. * Mamercinus.

Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

M. Antonius. //. f. //. nepos. L. Genucius.* L. f. M. n.* Auentinenſis.

Tribuni plebis.

//.	//.	//. f.	//. n.	//.	//.	//.	//. f. //. n. //.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	//.	//.	//. f. //. n. //.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	//.	//.	//. f. //. n. //.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	//.	//.	//. f. //. n. //.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	//.	//.	//. f. //. n. //.

M. Claudius. //. f. //. n. Marcellus. [M'. Marcius. M'. f. M'. nepos.]
[P. Publilius. P. f. Voler. n. Philo.] [C. Popillius. M. f. C. nepos.]
C. Pœtelius. C. f. C. n. Libo. Viſolus. [C. Petillius. C. f. C. nepos.]
[L. Allienius. L. f. L. nepos.] [M. Conſidius. M. f. M. nepos.]
[M. Plætorius. M. f. M. nepos.] [C. Mæcilius. C. f. C. nepos.]

Quæſtores vrbani.

//. //. //. f. // n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæſtores militares.

//. //. //. f. //. n. //. T. Manlij
//. //. //. f. //. n. //. P. Decij } cos. in Latio & Campania.

P. Sallonius. //. f. //. n. * Sarta. * Cuius ob cauſſam lex ſuperiore ſeditione militari lata eſt, Ne qui tribunus militum fuiſſet, poſtea ordinum ductor eſſet. Hunc enim qui alternis propè annis & tribunus militum, & primus centurio fuerat, deſtituere volebant milites, infenſi, quòd ſemper aduerſarus nouis conſilijs fuiſſet. Itaque cùm propter Sallonium ab ſenatu hoc vnum non impetraretur, ipſe obteſtatus patres conſcriptos ne ſuum honorem pluris, quàm concordiam ciuitatis æſtimarent, perpulit, vt ea lex quoque ferretur. Sallonium igitur autumo exactis honorificè ſtipendijs, ad vrbanos quoque magiſtratus promotum deinde fuiſſe, & hoc ferè tempore eos à quæſtura incepiſſe. Sarræ cognomen in hac familia reperio, quæ & prætoria poſtmodum fuit.

Lex militaris.

P. Sallonij præclare actum, & meritum.

C. Plautius. C. f. C. n. Proculus. Qui poſtea Venox appellatus eſt.

L. Aemilius. * L. f. * //. n. Paullus. [L. Pinarius. L. f. //. n. Natta.]

Hic filius videri poterit L. Nattæ mag. eq. anno CCCXC. Ille verò auus M. Paulli, qui de Pœnis & Coſſurenſibus Procos. tertia ab hinc ætate triumphauit, vt indicant Capitolina marmora, & pater M. Paulli Cos. CDLI.

T. MANLIVS. L. F. A. N. IMPERIOSS. TORQVAT. A. CDXIII.
COS. III. DE. LATINEIS. CAMPANEIS. SIDICINEIS.
AVRVNCEIS. XV. K. IVNIAS.

Memorabilis prælij illius ordinem, & ſucceſſum, ritus quoque, quibus P. Decius Conſul ſe pro patriæ ſalute deuouit. Latinorum cladem, & Romanorum victoriam pulchrè deſcribit Liuius, vt dixi, libro octauo. Sed præcipua laus eius belli penes Conſules fuit, quorum alter omnes deorum minas in ſe conuertit, alter ea virtute in prælio fuit, vt facilè conuenerit inter Romanos, Latinoſque qui eius pugnæ memoriam poſteris tradiderunt, haud dubie eius partis fuiſſe futuram victoriam, cui præfuiſſet T. Manlius. Latini ex fuga ſe Mintumas contulerunt; in caſtris poſt prælium captis multi Campanorum

P. Decij pietas.

T. Manlij patria militaris.

vjui

viui oppressi sunt. Post paucos inde dies cum Latinis denuò pugnatum est ad Trifanum inter Sinuessam & Minturnas. Quo loco debellatum est vsque ad Latinorum, Campanorumque deditionem. Quibus agro multatis, victor Manlius Romam rediit; cui venienti seniores tantùm obuiam exisse constat; iuuentutem verò tum, & omni vita deinde aduersatam cum, execratamque fuisse. Liuius nihil aliud de triumpho, qui tamen extat vt vides in columnis Capitolinis. Meminit etiam Otosius libro tertio, cap. nono. Manlius quamuis victor (inquit) occursum tamen nobilium iuuenum Romanorum, qui legitimè exhiberi solet, triumphans paricida non memit. Zonaras item annalium secundo, deuictis Latinis Torquatum quamuis filio occiso, & collega mortuo, triumphum tamen duxisse affirmat. Diodorus autem Siculus post Græciæ, atque Siciliæ res gestas eius anni enarratas, Romanos intò cum Latinis & Campanis ad vrbem Sinuessam prœlio victores fuisse testatur, victis partem agri ademisse; Manlium verò ducem eius pugnæ triumphasse. Addam denique ne quid desit, Valerij Maximi auctoritatem, qui libro VI. cap. IX. T. Manlium Torquatum patriam Latino tumultu sessam speciosissimo triumpho recreasse dicit.

Secunda T. Manlij cos. victoria de Latinis.

T. Manlij cos. triumphus.

De Campania nobilissimo totius Italiæ tractu multa hic dicere superflunm esset, quem antiquitùs etiam clarissimorum auctorum scriptis magnopere laudatum scimus. Situm regionis, fertilitatem agri, aëris temperiem, portuosi maris opportunitatem, vrbium pulchritudinem copiosè describunt Polybius libro tertio Strabo libro V. Plinius, Solinus, & inter alios L. Florus libro primo, cap. XVI. vbi eius regionis celebriores montes, portus, lacus, atque vrbes enumerat, ex quibus omnium felicissima ciuitas Capua caput olim fuit, Capyis conditoris nomen retinens, vt Virgilio & Suetonio placet. At Liuius vero propiùs accedens, ipsam vrbem, ac regionem à campestri agro nominatam putat, sicut etiam Dionysij Smyrnæi commentatoi Eustathius. Vnde Valerius Max. libro VII. cap. VI. Campanam vrbem vocat Capuam: & Liuius frequenter per Campanos Capuanos tantùm cines intelligit. Quemadmodum & Cicero contra legem Seruiliam Rulliana secunda, vbi Campanos superbos esse dicit bonitate agrorum, & structuum magnitudine, vrbis salubritate & pulchritudine. Pulchrè in eandem sententiam multa Liuius libro XXIII. Sidicini Campanis vicini ad agrum Suessanum versus mare. Meminit Plinius libro tertio, cap. V. Item Virgilius libro VII.

Campanis laudes.

Capua Campaniæ caput vnde dicta.

Aurunci misere patres, Sidicinaque iuxta
Aequora.

Sidicini populi Campaniæ vel Capuanæ prouinciæ.

Celebre oppidum eorum Theanum cognomine Sidicinûm, ad differentiam alterius, quod in Apulia erat. Scribit idem Plinius Sidicini agri lapides vnctos ardere, lib. II. cap. CVII.

Theanum Sidicinorum.

Auruncorum in hoc bello Latino apud Liuium nulla est mentio, sed postea per aliam occasionem non prætetijt à T. Manlio Cos. in deditionem acceptos quoque fuisse: Inter antiquissimos Italiæ populos recensent Plinius, & Solinus, Campaniæ partem tenuisse tradit Dionysius Halicarnassæus, & gentem esse bellicosam, robore corporis, statura ingenti, & trucioti aspectu præ se ferre serum quiddam, & terribile. Nomen habent ab Aurunca vrbe Lucilij poëtæ patria, cuius Iuuenalis mèm nit Satyra prima:

Auruncipopoli.

Aurunca C. Lucilij poëtæ patria.

Per quem magnus equos Auruncæ flexit alumnus.

Eam condidisse ferunt Ausona Vlyssis & Calypsus filium, vt Sex. Pompeius auctor est, vel Vlyssis & Circes, sicut Io. Tzetzes narrat historicarum Chiliade V. aut (quod verius putat) Itali filium quendà eiusdem nominis multo antiquiorem. Idcirco solos Auruncos propriè vult vocari Ausonios, medios inter Volscos & Campanos ad mare sitos. A quibus postea omnes Itali per abusum Ausones appellati sint. Liuius libro octauo refert eam vrbem Auruncos non diu post hæc tempora metu Sidicinorum, enm quibus bellum ipsis erat, deseruisse, profugosque cum liberis & coniugibus Suessam commuuisse, quæ tunc Aurunca est appellata, vrbem veterem eorum Sidicinos deleuisse. Hinc Plinius Suessam libro tertio in extremo adiecti Latij collocat, à Latini nominis populis occupatam, cùm antea Campaniæ fuisset.

Ausonia Auruncæ cognomen.

Ausones qui primum dicti.

Aurunca deserta.

Suessa Aurunca.

ANNI P. R. C. CDXIV.

Consules.

Ti. Aemilius, Ti. f. Ti. n. Mamercinus.

Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo.

PERPERAM T. Aemilius in vulgatis Liuij exemplaribus legitur; in vetustioribus autem rectè Tiberij prænomen illi datur, quod & antea quoque in Aemilia gente habuimus. Cassiodori item aliquot exemplaria hos Consules produnt. Tt. Aemilius Mamercus, & Q Publilius Philo, in alijs mendosè T. Aemilius, & P. Philo. Diodorus etiam ita habet. Q Publilius, & Tt. Aemilius Mamercus. Tti verò prænomen in Aemilia gente non repperi. Tabulæ Græcæ Mamercinum & Philonem suggerunt.

Latini atque Campani agro mulctati.

Latium, Capuaque multantur agrorum magna parte. Latinus ager Priuernati addito agro, & Falernus, qui populi Campani fuerat, ad Vulturnum vsque plebi Romanæ diuiditur. Extra pœnam fuere Latinorum Laurentes, & Campanorum equites, quia non defciuerant. His ciuitas Rom. data est & annuum vectigal. Campanus populus eis pendere iussus est. Cum Laurentibus renouatum est fœdus, & ex eo renouatur quotannis post diem decimum Latinarum. Latini rebellarunt. Liuius lib. VIII. latius omnia.

Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo. Dict.
D. Iunius. //. f. //. n. Brutus. Scæua. Mag. eq.
Rei gerundæ caussa.

Latini rebellarunt.

Ob Latij motum senatus Dictatorem dici iussit, finire etiam cupiens imperium aduersis sibi Consulibus. Aemilius, cuius tunc fasces erant, infensus patribus, vt iam dicetur,

Dictator plebeius.

ob negatum sibi triumphum, Dictatorem plebeium dixit Q. Publilium collegam suum. Is etiam suæ sortis magistrum equitum D. Iunium Brutum è plebe sibi adiunxit. Quæ dictatura popularis & orationibus in patres criminosis, & aduersis nobilitati legibus latis damnosa reip. fuit. Leges fuêre tres: de plebiscitis duæ, tertia de plebeia censura.

Publilia legg.

Vti plebiscita omnes Quirites tenerent. Hæc quidem semel antè lata fuit decemviratu sublato à L. Valerio, M. Horatio Coss. Postea tertiò repetita est à Q. Hortensio Dictatore, vt tum dicam.

Vtique legum, quæ comitijs centuriatis ferrentur, ante initum suffragium patres auctores fierent. Hanc quoque legem postea M. Curius Dentatus tribunus plebis renouauit, vt auctor Cicero.

Vtique censor alter è plebe semper crearetur. Liuius libro VIII. Itaque censorum alter deinceps plebeius ferè reperitur in Fastis, vsque ad annum DCXXIII.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
L. Aemilius. L. f. L. n. Mamercinus. Priuernas.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
M. Atilius. * M. f. * //. n. Regulus. Cn. Domitius. //. f. //. n. Caluinus.
[P. Curatius. P. f. P. nepos.] [L. Furius. L. f. L. nepos.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.

[C. Luce-

[C. Lucerius. C. f. C. nepos.] [M. Aeutius. M. f. M. nepos.]
[M. Pontificius. M. f. M. nepos.] [L. Volscius. L. f. L. n. Fictor.]
[L. Villius. L. f. L. nepos. II.] [P. Silius. Q. f. Q. nepos.]
[C. Pompilius. M. f. M. nepos. II.] [Q. Manilius. Q. f. M. nepos. II.]
[Cn. Sicinius. C. f. C. n. Bellutus. II.] T. Veturius. //. f. //. n. Caluinus.

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. Ti. Aemilij } Cos. in Latio.
//. //. //. f. //. n. //. Q. Publij }

L. Valerius. * L. f. L. n. * Potitus. [M. Geganius. M. f. //. n. Macerinus.]
[M. Duilius * C. f. C. n. * nepos.] [M. Mæcilius. C. f. C. nepos.]

Q. PVBLILIVS. Q. F. Q. N. PHILO. COS. ANNO. CDXIV. DE. LATINEIS. IDIBVS. IANVAR.

Latinos dolore agri adempti ad rebellionem impulsos in campis Senectanis proelio fuderunt, castrisque exuerunt Consules. Q. Publilio deinde cuius auspicijs res gesta erat, in deditionem accipiente Latinos victos; Consul Aemilius ad Pedum duxit exercitum, vbi Tiburtes, Praenestini, Velitemi, Lauinij, contia xerant copias. Sed quia collegæ decretum triumphum, sibi autem integrum laborem iustare intelligebat; infecta prouincia ipse quoque triumphi ante victoriam flagitator Romam redijt. Negantibus triumphum patribus, ante Pedum captum vel deditum, adeò est ab ijs alienatus Aemilius; vt seditiosum pro plebe deinceps gesserit consulatum, Dictatorem dicere iussus, plebeium dixerit. Liuius libro octauo.

Latini domiti victi.

Q. Publilio decretum triumphum, T. Aemilio negatum.

ANNI. P. R. C. CDXV.

Consules.

L. Furius. Sp. f. M. n. Camillus. C. Mænius. P. f. P. nepos.

CONSVLVM nomina ex columnis triumphalibus desumpta sunt, ex quibus planum & perspicuum est L. Furium hunc M. Camilli liberatoris Vrbis non esse filium, sed nepotem ex Sp. Camillo M. f. primo Praetore. Patruus itaque huic Consuli, L. Furius M. f. qui Consul & Dictator antea fuit. Quod ideo dixi, ne duo L. L. Furij Camilli, quod facilè esset, pro vno accipiantur. & duorum magistratus, resque gestæ confundantur. In Liuio & Cassiodoro satis benè legunturt Consules, sed in Diodoro libri XVII. exordio C. Manlius mendosè, pro C. Mænius habetur. Tabulæ Græcæ Camillum, & Mænium adferunt correctè.

Pedum armis, viribusque expugnandum atque delendum censuit senatus; vt Ti. Aemilio superioris anni Consuli insigniter neglecta res exprobaretur. Ea prouincia L. Camilli fuit. Pedanis auxilio venerunt, Praenestini & Tiburtes, quorum ager erat vicinior: cum quibus Camillus ancipiti aliquandiu fortuna, erumpentibus etiam oppidanis, pugnauit. Tandem magna mole vicit, & oppidum eodem die scalis cepit. C. Mænius interim contra Volscos Antiates in armis existentes, quibus insuper Lauinij, Velitemi, & Aricini se coniunxerant, profectus, eos ad Asturæ flumen improuiso fudit. Placuit itaque Consulibus victorem vtrinque circumducere exercitum ad perdomandum Latium; nec quieuêre antequam vi, vel voluntaria deditione Latium omne subegissent. Atque eo modo bellum Latinum intra triennium finem habuit. De ciuitatibus Latinis pro vniuf-

Pedum expugnatum à Camillo COS.

Volsci Antiates à C. Mænio COS victi.

Latini capta oppida subacti.

vnicuiusque merito statutum in senatu; multis ciuitas data, quam antea non habuerant; inter hos Aricini nominati à Liuio, quos hoc anno in ciuitatem receptos scribit etiam Velleius Paterculus.

Aricinis ciuitas data.

Prætor.

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*

M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. Vt ex Plinio priùs?

Aediles curules.

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*

T. Veturius. *//.* f. *//.* n. Crassus. Cn. Quinctilius. *//.* f. *//.* n. Varus.

Aediles plebis.

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*

M. Claudius. *//.* f. *//.* n. Marcellus. [C. Atinius. C. f. L. n. Longus.]

Tribuni plebis.

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*

P. Sempronius. C. f. *//.* n. * Longus. * Hic pater P. Sempronij Iurisconsulti, qui Sophus ob prudentiam iuris est dictus, vt postea ex Plinio declarabimus.
P. Satlonius. *//.* f. *//.* n. Sarra. L. Genucius. * L. f. M. n. * Auentinensis. II.
C. Plautius. P. f. P. n. Decianus. [C. Titinius. C. f. *//.* nepos. II.]
[M. Minucius. M. f. M. n. Augurin. II.] [Q. Canuleius. Q. f. M. nepos. II.]
[C. Terentius. C. f. n. Arsa.] [M'. Iuuentius. *//.* f. *//.* n. Thalna.]
[M. Decius. M. f. M. n. Mus. II.]

Quæstores vrbani.

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*

Quæstores militares.

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* L. Furij } cos. in Latio.
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* C. Mænij }

[C. Sulpicius. C. f. M. n. Peticus.] [L. Veturius. L. f. L. n. Crassus. Cicurinus.]
[P. Furius. L. f. L. nepos.] [C. Minucius. M. f. M. n. Augurinus.]

L. FVRIVS. SP. F. M. N. CAMILLVS. COS. ANN. CDXV.
DE. PEDANEIS. ET. TIBVRTIBVS. IIII. K. OCT.
C. MAENIVS. P. F. P. N. COS. DE ANTIATIBVS. ANN. CDXV.
LAVINEIS. VELITERNEIS. PRIDIE. K. OCT.

REGVS in Latio benè gestis, dispositisque per recepta oppida præsidijs, Consules Romam ad destinatum triumphum decessêre. Additus triumpho (vt ait Liuius) honos vt statuæ equestres ijs (rara illa ætate res) in foro ponerentur. Quod idem Eutropius scribit libro secundo, de Latinis perdomitis triumphatum fuisse, & statuas Consulum pro Rostris

Consulum statuæ equestres in foro Rom.

Rostris ob meritum victoriæ posita. Mari interdictum Antiatibus fuit, atque naues longæ ademptæ, quæ partim Romæ in naualia subductæ, partim incensæ sunt, rostrisque earum, suggestum in foro extructum, adornatum est, Rostraque id templum appellatum, ex quo conciones haberi solent ad populum, cuius crebra mentio est apud auctores. S. de spolijs Antiatum quæ C. Mænius in suggestu fori adfixit, scribit etiam L. Florus libro primo, cap. XI. Extant & parta de Antio (inquit) spolia, quæ Mænius in suggestu fori capita hostium classe suffixit; si tamen illa classis, nam sex fuere rostratæ. Sed hic numerus illis initijs nauale bellum fuit. Plinius autem libro XXXIV. cap. V. columnam C. Mænio, qui Priscos Latinos deuicerat, & in suggestu rostra deuictis Antiatibus fixerat, anno Vrbis CD. XVI. posità fuisse auctor est. Quo in loco vides, vt anno vno præuertat Capitolinos fastos.

Antiatum naues longæ.

Rostra templi in foro Romano celebre.

Columna Mænia.

Pædam Ausoniæ vrbem Stephanus dicit, cuius gentile Pedanus. Liuius Pedum vbique vocat, Plinius libro tertio, cap. V. inter priscos Latinos Pedanos enumerat, qui carnem in monte Albano soliti erant accipere.

Pedo, vel Pedum Ausonia.

Lauinium Albanorum metropolis in antiquo Latio, conditum à Troianis cum Aenea ab Ilio profugis inter Antium & Ostiam, in agro Laurenti; nomen habens à Lauinia Latini Regis filia, vt auctores sunt Dionysius antiquitatum primo. Strabo libro V. Stephanus de vrbibus ex Iuba Rege, Solinus ex Cassio Hemina, Cussonio, & alijs. Seruius autem Grammaticus in primum Aeneidos tria nomina huic vrbi fuisse dicit; primùs Lauinum, à Lauino Latini Regis fratre, deinde Laurentum, à lauro ibidem inuenta à Latino Rege; cùm mortuo fratre adeptus regnum ampliaret ciuitatem. Postea Lauinium appellatum, à Lauinia Aeneæ vxore, Latini Regis filia. Sed Laurentum primùs Aborigines fuisse, multò ante Troianorum & Aeneæ aduentum, Liuius, Dionysius & Solinus auctores sunt; qui referunt Aeneam æstate ab Ilio capto secunda Italicis littoribus appulsum in agro Laurenti posuisse castra, & accepto à Latino Rege quingentis lugeribus Lauinium condidisse quarto post Troiæ excidium anno, loco à mari quatuor stadijs distante. Lautentum verò primus multò conditam à Pico Rege memorat Priscianus, Virgilij, ni fallor, sententiam sequutus. Postmodum tamen mortuo Latino Rege breui admodum tempore duos vicinos hosce populos per connubia communicatis sacris & legibus in vnam remp. & ciuitatem coaluisse tradit Dionysius, Lauro Lauinium iunctis vtriusque nominibus appellatam constat; cuius gentile est Laurens Lauinas, vt videre est in marmorum inscriptionibus antiquis. Et memini me legisse in epitaphio quodam Romæ, quod tum stabat in taberna vinaria quadam theatro Pompeiano contigua. Rursùs Venetijs in ara marmorea Beleni Apollinis ex voto quondam posita, & ex Aquileiæ vrbis ab Atila Hunno ditutæ ruinis extracta, demumq; translata Venetias in palatium Aquileiensis Patriarchæ Gumani cum multis alija antiquitatum reliquijs. In ara dicta hæc verba sic extant:

Lauinium ab Aenea & Troianis conditum.

Lauinium primùs, inde Laurentum, denique Lauinium dictum.

Quando vtrorumque Lauinium.

Lauro Lauinium quondam. Laurens Lauinas populus.

BELANO
MANSVATIVA
VERVS.
LAVR. LAV.
ET. VIBIANA
IANTVLLA.
V. S.

Apollo Belenus Aquileiæ cultus.

Quæ sic leguntur: Beleno. Mansuetius. Verus. Laurens. Lauinas. &. Vibiana. Iantulla. votum. soluere.

Indifferenter deinde ab auctoribus eos populos vel Laurentes, vel Lauinios fuisse vocatos sit verisimile; cùm scribat Liuius, T. Tatium Regem in solemni sacrificio à Laurentibus occisum fuisse, quos Dionysius Lauinios appellat, eandem historiam referens. Libro tamen quinto descriptmus præcium, quo susi sunt ad lacum Regillensem Latini anno Vrbis CCLVII. inter alios eius nominis populos idem Dionysius recēset etiam Laurentinos, & Lauinienses quasi diuersos. Strabo item in Cosmographia sua duo hæc oppida separatim inter Antium, Ardeam & Ostiam collocare videtur. In itinerario insuper populi Romani, quod Antonini Aug. extat tùulo, Lauinium à Laurento milia passuum XVI distare legimus, vt certi quid de his constituere difficile sit; nisi sub ijsdem legibus & sacris vnum populum duas vrbes incoluisse dicamus, & indifferenter vel hoc, vel illo, vel vtroque nomine nuncupatos fuisse. Quemadmodum Liuius de Cumanis scribit Chalcide Euboica oriundis, duas item vrbes Paleopolim, & Neapolim ipsos simul incoluisse. Lauinum autem celebre fuit sacris Troianis Palladio, Vesta, & Dis Penatibus: quæ Ascanius Alba condita cùm transtulisset, sponte sua Lauinium reuersa fuisse feruntur, vt Dionysius libro primo multis refert. Macrobius autem libro tertio Saturnalium Consules, Prætorea, & Dictatores Lauinij rem diuinam solemniter dis Penatibus pariter & Vestæ scribit facere consueuisse, cùm magistratum inibant.

Cumani.

Lauinum sacris Troianis celebre.

Velitemos Latini populum, ciuitatem Velitras vocant, Οὐελιτρίτους etiam more patrio appellari, ac ciuitatem βέλιτραν, quam centum septuaginta quatuor stadijs, neque longiùs,

Velitræ populus & urbs Latij.

Roma

Velitra colonia quando.

Roma distare, ex Phlegonte docet Stephanus. Colonia Romanorum facta est anno Vrbis conditæ CCCIX. Inter Volscos & Latini nominis populos numerantur Velitræ Coranis & Volanis vicinæ. Hoc bello cum alijs Latini nominis deuicti, quia toties rebellarent, grauius etiam puniti fuerunt. Municipatis deiecti, & senatus inde abductus Romam, trans Tiberim habitare iussus est, in agrum verò senatorum pouli colonis missi sunt, sicut libro octauo latius memoratur à Liuio. Celebris demum fuit colonia ongine gentis Octauiæ, vt Suetonius in Augusto tradit. Laudatur à Plinio libro XIV cap. VI. inter vina, quæ in vrbis Romæ vicinia nascũtur, etiam Veliterninum, vt appellat. Cuius meminit & Silius Italicus libro octauo. Nunc verò temporis non vsque adeò est in precio, cùm non duret nisi sapa conditum.

Vt parta Velitrarum propter rebellionem hoc nomen fuerint.

Augusti patria Velitræ Velitrensium genus.

AVCTORVM LOCA EMENDATA, VEL EXPLICATA ANNALIVM POPVLI ROM. LIBRO QVARTO.

Plinij maioris, pag. 254. 278. Diodori Siculi, pag. 255. 256. 262. 273. 275. & sequentibus multis. T. Liuij, pag. 255. 257. 259. 262. 267. 273. 279 & alijs sequentibus. Plutarchi, pag. 258. 202. A. Gellij, pag. 282. Pompeij Festi, pag. 267. Cassiodori, pag. 262. 273. 279. & sequentibus. Ciceronis, pag. 262. 277. 284. 294. L. Flori, pag. 295. 308. Auctoris de virís illustribus, pag. 262. Tabularum Gracarum, pag. 275. 288. 291. 300. 307. Censorini, pag. 299. Quinctilianí, pag. 277.

FINIS LIBRI QVARTI.

AEQVICOLA.

LIBER V. ANNAL. POP. ROM.

PER STEPHANVM VINANDVM PIGHIVM, CAMPENSEM.

PRAEFATIO IN LIBRVM V.

AD

AMPLISSIMVM VIRVM

D. CHRISTOPHORVM AB ASSONLEVILLE, EQVITEM AVRATVM, ALTEVILLAE, ET BOVCHOLTII DOMINVM, AC PHILIPPI HISPANIAR. REGIS CATHOLICI APVD BELGAS SVPREMI SENATVS VTRIVSQ. CONSILIARIVM, &c.

CVM rerum publicarum regimina conſideramus, vir amplisſime, ciuitatumq. maximarum conditiones atque formas penitiùs intro ſpicimus: nullam ipſis diuturnam felicitatem humana quauis induſtria conſetuari potuiſſe repetimus, ſine iuris æqui ſubſidio. Legum namque diſciplinæque publicæ temperata moderatio, & præmij, pœnæq. iuſta executio, domi pacem atque concordiam conſeruat, animorum vincula firmat, & totum ciuitatis corpus nutrit non ſolùm; ſed etiam viribus ac neruis validis adauget. Dum ipſa membra inter ſe conſentientia reſpiciunt ad vnum ſeopum; ad publicum ſcilicet bonum magis, quàm ad priuatum quæque ſuum commodum labotando. Et hac quidem virtute ciuitas Phœbi illam harmoniam muſicam imitatur, iuris, ſcilicet, inter ordines atque membra temperati, & legum æquarum cultu concordi: quo quidem ſolo viram felicem, atque ſalutem ſuam conſetuat, non ſecus ac in Phœbea cithara diuerſi nerui, varia tonorum proportione coæquati, dulcem ac gratam conſonantiam proferunt. Non igitur ineptè Demoſthenes oratot bonas leges ciuitatis animam eſſe dixit. Vt enim corpus, anima diffluente, languido pondere ſuo concidit; ſic etiam ciuitas ſine legibus æquis diu feliciter agere, ſaluaque conſiſtere nequit. Sed ijs deſtituta, iuſtitiam facilè deſerit, moxque contumelijs, iniurijs, atque ſceleribus ſcatens, tanquam inteſtinis vetmibus, interno ſuo morbo diſſoluta perit. Atqui notatu & admiratione non videtur indignum, quod auctores probatiſſimi plures ex antiquiſſimotum philoſophorum ſcriptis memoriæ nobis produnt, vates eſſe debere ciuitatum legiſlatores; nec rectè populos inſtitui regiue poſſe ſine futuri ſcientia. Et huic arti in ptimis præſidere temperantiam prudẽtiæ tutricem volunt, quæ vanos ac temerarios animos reijcit, probos atque moderatos eligit, inſtruit, & ad prouidentiam varieiniaque prouehit, vt à talibus hominum genus inſtitutum, legibusque fotmatum, moderatè viuat, agatque feliciter. Nam cuſtos hominum vitæ Sophroſyne ſiue temperantia hæc eſt, vt in Charmide Plato

Ius æquum publicæ felicitatis fundamentum.

Phœbi lyra politica quid ſignificet varia.

Anima ciuitatis bona lex.

Legiſlatores ciuitatum vates eſſe debere.

Temperantia cura humana cuſtos, & mater prudentiæ.

Plato nos docet, quæ nunquam subrepere inscitiam, iniquitatemque barbaram viribus suis grassari sinet. Vt autem hæc virtus, instar harmoniæ, quæ diapason dicitur, in ciuitate legibus æquis constituta, sese per omnia eius membra diffundat, officiorum mirabili concentu cuncta dirigens, discrepantia concilians, disparia adæquans, luculenter idem Plato differit in quarto de republica. In aurea igitur Phœbi, vel legislatoris vatis lyra nascens hæc dea, secundùm edicta legitima Orthyam quod aiunt, virtutis omnisariæ, simulque imperij perfecti modulationẽ profert, ad quam auribus attentis omnes etiam exteri populi choreas ducere gaudent. Nam maximè iustum est natura imperium, quo prudentiores ignaris, meliores peioribus dominantur; quemadmodum de legibus quarto pulchrè disserit idem Plato, Pindarum poëtam redarguens, quòd secundùm naturam imperio iusto potentiores, inter animalia quæcunque dominari imbecillioribus canat. Sed violentum magis, quàm iustum videtur hoc imperium, nisi sponte lubenterque fuerit ab imbecillioribus susceptum. Legibus enim æquis seruire debẽt imperium, & omnium magistratuum potestates, quæ idcirco subiectæ quoque esse, & parere coguntur legitimæ ciuium voluntati; quæ leges ipsas consensu publico constituit, & firmat. Itaque potestas publica, atque imperium iustum æqui iuris habenis obsquentes ciues regere, & vim suam legum in primis armis exercere, rebellibusque iugum imponere debet, si nomen ac maiestatem suam conseruare velit, alioquin sibi haud dubium præcipitium, subiectisque populis magna pericula creat. Vt autem Romana ciuitas excusso regum iniquo nimiumque duro freno, per annos ampliùs ducẽtos internis sæpe malis quassata fuerit, vtque discordijs, atque secessionibus diuulsa nutando ruinam aliquando minabatur, ista multo sanguine concreta potentiæ mõles, prioribus annalium libris demonstrarum est, vt ea latiùs hîc repetere non sit operæ pretium. Ex quibus luce clariùs patet, discordiarum caussas fuisse, & secessionum pericula semper nata esse, ex æqui iuris defectu, & iniqua bonorum atque honorum distributione: dum plebes infima fœnoribus obruitur, agris à locupletioribus pellitur, nobiliras interim sibi sacerdotia, auspicia, magistratus, imperia, atque omnem potestatem, exclusis plebeijs hominibus, arrogare contendit. Quæ quidem iniqua rerum dispensario, magnam inter ciueis animorum dissensionem produxit, atque mirabilem imperij atque maiestatis ἀτονίαν siue languorem in administranda republica generauit. Itaque in hunc modum luxatis, dissipatisque neruis, Romanæ ciuitatis lyra frequenter dissona surdaque manebat. Ceterùm hisce malis remedium oportunum, ab optimis plerisque ciuibus, quibus reipub. maior, quàm priuati commodi cura fuit, vt à M. Menenio Agrippa, Poplicolis, M. Camillo, & alijs sæpe quæsitum, & in extremis etiam periculis inuentum fuit. Nam omni studio laboratum, atque prouisum semper fuit; vt ad cædes, sanguinemque ciuilem res non peruenerit; & ne respublica præceps à scopulis alris, vt aiunt, in pelagus rueret, varijs legibus occursum fuit. Tam fœnebri rei, quàm agris possidendis modus præscriptus, connubia, auspicia, magistratus, imperia, sellæ curules, laureæ triumphales, honores, ceteraque reipublicæ commoda plebi à patricijs, post varia certamina, multasque contentiones tandem communicata sunt. Sic demum Apollineæ rationis plectro ductuque nerui Romanæ lyræ æqui iuris proportione concinnati, pertinenda populis harmonia resonare cœperunt: & æqui compos facta ciuitas reconciliaris inuicem ordinibus, æquum publicè colendo, varijs atque insignibus virtutum exemplis efflorescens imperij sui potentiam atque maiestatem, Gallis eiectis, per vniuersam Italiam adauxit, & propagauit; quemadmodum Aequicola hic noster annalis repræsentabit latiùs. Qui tui clarissimi nominis auspicijs

Diapason.

Orthya modulatio.

Imperium natura institutum quod.

Legibus æquis seruire debet omnis potestas.

Romana ciuitas quomodo stare potuit Regibus exactis.

Causa discordiarum quæ fuerint.

Remedium contra ciuiles dissensiones quæ inuenerint.

Romana ciuitatis lyra quomodo resonauerit.

Nuncupatio.

auſpicijs optimis, vir ampliſſime, fretus, nunc audet in lucem prodire, & ad te properare. Miraberis, ſat ſcio, noſtrum hunc exoticum citharœdum, rogabiſque mox, quis ſit? quid velit? moliatúrve noui? Phœbus quidem eſt, citharam pulſans, & motum igneum diuini luminis ſignificans; qui mentes hominum illuſtrat & excitat ad veræ rationis intellectum; qua rerum diſſimilium varij caſus iuſta diſpenſatione moderari poſſunt ad humani conſortij felicitatem, ciuitarisque publicam concordiam. Princeps igitur boni conſilij in ciuitate ſua linguæ plectro legum ac morum harmoniam quaſi cæleſtem, hoc eſt, iuſti imperij vim atque potentiam format & propagat; non ſecus ac in lyra ſua Phœbus Muſarum choream ducere fingitur; hoc eſt, quemadmodum omnium artium & officiorum opera diuini luminis virtus in animis hominum temperare cognoſcitur. Vim imperij quidem antiquitas quandoque per gryphum ſignificare voluit Apollini vel Soli ſacratum animal, quod aquilæ volucrum reginæ, & leonis quadrupedum Regis mixta forma viſum ipſis fuit myſticè exprimere. Qua quidem demonſtrant, excellentem animi corporiſque fortitudinem, vim imperij atque maieſtatis quandam in ſe habere; quamdiu æquitatis & iuſtitiæ ad citharam ſeſe regit. Hanc igitur obſeruat gryphus, & concentum eius attentus auſcultat arrectis auribus, in ſacro ſedens rerum expediundarum tripode: nimirum, in obſcura quidem, & tecta difficili & perplexo Pythonis, id eſt, ignorantiæ putidæ corio cortina, ſed tribus vſque pedibus ſtabilis, quos præſentium, præteritorum, & futurorum, prudens conſiderationis circulus connectit, & firmat. Cui circumuolutus eſt Epidaurius anguis, aſſurgens ex imo citharam verſus; qui Regem cuſtodem imperij notat. Nam genius prudentis Regis habetur draco vigilans, quem criſtatum ac palearibus galli gallinacei inſignem pingebant in hieroglyphicis ſuis Ægyptij, vt Orus auctor eſt. Quinetiam ſceptrum regium inter duos erectos dracones criſtis & palearibus inſignes poſitum ſæpe vidimus in ſimilibus antiquorum notis: quo nobis haud dubiè demonſtrant, imperij maieſtatem vigilandi prudentia conſeruandam eſſe. Verùm de his iam apud te nimis multa. Quapropter ne te diutiùs diſtineam, nil aliud impręſentiarum peto, quàm vt tuæ comitatis, atque humaniſſimæ hoſpitalitatis ianua huic hiſtrioni noſtro peregrino pareat: nec grane ſit, maiorem in modum precor, iſtud perexiguum meum munuſculum, non leue tamen meæ veteris erga te obſeruantiæ pignus, ea humanitate, qua meipſum complecti olim ſoles, excipere. Hoc ipſum autem pro tuo ſingulari in bona ſtudia affectu te facturum non modò; ſed lætis etiam auſpicijs tui fauoris frigidam equo meo ſudanti te ſuffuſurum eſſe, mihi maximè perſuadeo. Quod ſi conſequutus fuero, diuturni mei laboris fructum me tuliſſe haud exiguum exiſtimabo. Vale. Sanctis è colonia Traiana, VIII. Kal. Septemb. Anno S. N. ∞. D. XCIII.

Explicatio chartarum quæ in hunc librum.

Princeps bonus Phœbi officium explet in ciuitate.

Gryphus quid.

Tripus quid.

Serpens draco quid.

Sceptrum regium inter duos dracones quid.

Conclusio præfationis, cum benevolentiæ captatione.

Ee CHARA-

CHARACTER AEQVICOLAE LIBRI V.

AEQVISONA. PANGIT. CITHARA. ROMANVS. APOLLO. IMPERIL. VALIDVM. PERPLEXO. CORPORE. GRYPHVM.

Character Aequicolæ libri quinti annalium ex marmoribus antiquis desumptus, Apollo citharœdus est, in tripode suæ lyræ concentu, & oraculorum carmine gryphum assidentem instruens. Anguis cum crista & palearibus galli gallinacei ex imo tripodis exurgens Apollinem & citharam versus pingi debet, & est eiusdem argumenti; notatque inter alia Aesculapium Apollinis filium: quem ex Epidauro Romam tali specie peruectum fuisse constat, sicut in hoc annali refertur suo loco. Sed character hic apertius explicatur in præfatione libri.

ARGVMENTVM. LIBRI. V.

ANNALIVM. ROM.

AEQVICOLA *Liber quintus annorum* LV. *complectitur historiam, incipiens ab Vrbis anno* CDXVI. *declarat, qua ratione, reconciliatis ordinibus, populus Romanus domi inter æquū varijs legibus colere, reip. potentiam, virtutum exemplis præclaris firmare; collectisque concordi consensu viribus, per bella fortia iugum imperij sensim vniuersæ Italiæ imponere cœperit. Prosequitur igitur bella cum vicinis populis, qui incrementum istud Romani imperij molestè ferebant, & quidquid memoria dignum præterea domi sit gestum, hoc ordine. Auruncis dedititijs Romanus contra Sidicinos auxilium misit. Prætor de plebe primus Q. Publilius Philo, qui Consul & Dictator antè fuerat, est creatus. De Calenis à M. Coruo demptis triumphatum, & Cales deducta est colonia, & Campanis, partique Samnitium data ciuitas sine suffragio. Declaratur deinde diligenter, quomodo anni* CDXX. *historia in Liuio, & alijs qui Liuium sequuntur, intercideris; & quo tempore Alexandria in Ægypto condita, & Acerranis, Fundanis, ac Formianis Romana ciuitas data est. Lustrum* XXIII. *Romæ conditum, quo duæ tribus,*

Bella Campani suo iugo missi.

Cales colonia.

Alexandria in Aegypto condita quando. Tribus auctæ.

Mecia

Mecia & Scaptia adiectæ sunt. Prima veneficij quæstio Romæ fuit ob pestilentiam mulebri fraude inuectam Vrbi grauissimam, qua plures damnatæ sunt. Priuernatibus bello deuictis, ob egregium legati responsum venia, & ciuitas data est. Samnitibus ob agrum Fregellanum ademptum ab amicitia deficientibus bellum indictum fuit, & Palæopolitani post longam obsidionem deditione capti à Q. Philone, qui primus post consulatum prorogato imperio proconsule de his triumphauit. Lex Pœtelia Papiria Romæ de nexu lata est à Consulibus ex S. C. ne quis ciuis ob debitum vinciretur. Cum vestinis Samnitium socijs bellatum prosperè, & L. Papirius Cursor Dictator magistrum equitum suum Q. Fabium Max. Rullianum extremo supplicio punire voluit, quòd absente se contra imperium cum Samnitibus pugnasset. Qui militum fauore & auxilio lictorum è manibus elapsus Romam profugit, vbi à persequente Dictatore, tandem senatus atque populi precibus vita donatus fuit. Dictator suffecto in Q. Fabij locum L. Papirio Crasso mag. eq. iussus continuare bellum. Samnites prælio ingenti fractos pacem petere compulit, de quibus triumphauit. Samnites non diu pòst fractis quas impetrarant inducijs, cùm in belli societatem Apulos traxissent, rebellarunt; sed magno, & ancipiti prælio victi sunt. T. Veturius & Sp. Postumius Coss. iterum facti, apud Caudium in Samnio imprudenter exercitum omnem in insidias duxêre, & ab hostibus inter montes obsessi fœdus iniquum, ac pacem infamem acceptare coacti sunt, & tanquam victi, spoliatis armis cum singulis vestibus omnes sub iugum missi sunt. Quam pacem populus Rom. vt iniussu senatus populíque factam auctore Sp. Postumio Cos. mox rescidit, & Coss. cum quæstoribus & tribunis militum, qui fœdus tam deforme sponderant, hostibus per fœcialem vinctos dedidit. Sequentis anni Coss. L. Cursor & Q. Publilius bis prælio victis Samnitibus, & sub iugum vicissim missis, & receptis cum Luceria sexcentis equitibus, qui obsides fœderis dati erant, priorem illam ignominiam victorijs eximijs aboleuerunt. Campanorum occulta coniuratione detecta; Dictator anquirendi puniendíque criminis caussa dictus est C. Mænius, qui cùm & Romæ ambitus coitiones aduersus rempub. factas quærere cœpisset acerbiùs, & à nobilitate criminaretur; sua sponte mox se dictatura abdicat, vt priuatus accusari, & caussam dicere posset. Reus cum equitum magistro M. Fostio factus, aduersus nobilium testimonia palàm absoluitur. Samnitibus deuictis inducie biennales datæ sunt. Lustro XXV. condito duæ tribus adiectæ sunt, Vfentina & Falerina. Capuanis petentibus præfectus administrandæ reip. & leges datæ sunt; sicut etiam non diu pòst Antiatibus Volscis. Samnites ob Saticulam obsessam rebellarunt, cum quibus varia fortuna pugnatum fuit à diuersis ducibus. Ap. Claudius Cæcus censor factus aquam Claudiam Vrbi induxit, & viam Appiam strauit, & censuram contra legem Aemiliam per quinquennium retinuit. Tibicines Romani Ap. Cæci censorij edicto irritati vrbe relicta Tibur migrant, vbi vino inebriati nocte plaustris Romam reuehuntur. Leges de tribunis militum comitiatis, & 11. viris naualibus primùm latæ. Ab Etruscis qui Samnitibus se sociarant contra Romanos, insignes victoriæ partæ sunt, & cum Sallentinis nouis hostibus bellari cœptum est. Cum Samnitibus petentibus fœdus renouatum, & cum Aequis debellatum est. Cn. Flauius scriba fastos publicando ædilis curulis & simul tribunus plebis à forensi factione plebeia creatus est. Quæ cùm comitia & campum sæpiùs turbaret, à Q. Fabio Rulliano censore in quatuor vrbanas tribus redacta est. Etruscis deuictis biennales inducie datæ sunt, & lex de prouocatione ad populum à M. Valerio Coruo Cos. tertiùm diligentiore sanctione firmata, & Ogulnia lex de sacerdotijs augendis, & plebi communicandis est lata. Lustro XXIX. tribus adiectæ sunt Anienſis, & Terentina. Samnitibus Picentes ad arma sollicitantibus bellum denuò indictum, & Nequinates deuicti sunt, sicut & Etrusci, & Samnites coniunctim vno ingenti prælio: in quo Ap. Claudius Cæcus Cos. ædem Bellonæ vouit. Fœneratores & pecuarij ab ædilibus multati. Minturnam & Sinuessam coloniæ deductæ. Cùm Q. Fabius & P. Decius Coss. contra Samnites, Etruscos, Gallos & Vmbros, ingenti prælio dimicarent, & Romana res in discrimine versaretur, P. Decius Cos. se pro exercitu disinferis deuouit, & inter confertos hostes pugnando

Samnites à fœdere deficiunt.
Palæopolitani victi.
Pœtelia Papiria lex.
Samnitium petentibus pacem inducie datæ sunt.
Caudina pax.
Caudina deditio.
Victoria de Samnitibus prælata.
C. Mænij Dictatoris insignia.
Samnites victi.
Tribus nouæ.
Capuanis petentibus leges & Præfectus datus.
Ap. Claudij Cæci censura quinquennalis.
Tibicines Romani migrant Tibur.
Etrusci & Sallentini victi.
Fasti publicati.
Lex de prouocatione.
Tribus nouæ.
Fœneratores multati.
P. Decius Cos. se deuouet in prælio.

Etruscis petentibus indutiæ datæ, & Samnites ad Aquilonam vicit.

pugnando cadens patris exemplo, morte sua victoriam Romanis peperit. Etruscis deuictis inducię annorum XL. datę sunt. L. Papirius Cos. Samnitium exercitum delectu sacro coactum ad Aquiloniam grauı prælio contudit, castra & Bouianum eodem impetu cœpit, & vterque Coss. de iisdem hostibus ob plures victorias triumpharunt. Cùm pestilentia

Æsculapius Romam adductus.

in Vrbe laboraretur, Sibyllino oraculo Æsculapius ex Epidauro Romam est translatus, cui ædes in insula Tiberina consecrata est. Q. Fabius Gurges Cos. cùm malè contra Samnites pugnasset, & in senatu de remouendo illo ab exercitu ageretur: pater Rullianus

Q. Fabij Gurgitis victoria de Samnitibus.

hanc ignominiam deprecatus, se legatum filio iturum senatui promisit. Cuius consilio atque opera filius vsus, cæsis Samnitibus triumphauit, & hostium Imperatorem C. Pontium captum securi percussit. M'. Curius Dentatus Cos. Sabinis & Samnitibus subiugatis, bis

M' Curij Dentati Cos. victoria

in eodem magistratu triumphauit. Coloniæ deductæ Castrum, Sena, atque Hadria. Trecenti capitales primùm lege Papiria creati sunt. Plebs Romana grauı & longa seditione commota, tertiam à patribus secessionem fecit in Ianiculum, vnde à Q. Hortensio Dictatore reducta, & reconciliata est; à quo leges æquandi iuris cauſſa latæ sunt. Quo tempore &

Plebis Romanæ secessio tertia.

Mænia lex.

Mœnia lex de patrum in comitijs approbandis auctoritate lata est. Boij Galli à P. Dolabella Cos. victi & profligati, & Senones deleti sunt. In quo bello M. Liuius duce hostium Drauso cominus cæso, Drusi cognomen sibi posterisque suis est adeptus. C. Fabricius Cos.

Gallı profligati.

de Samnitibus, Lucanis, & Brutijs triumphauit. Tarentini classe Romana direpta, præfectoque classis occiso, legatos insuper conquestum venientes violarunt.

Tarentinum bellum tritur.

HÆC EX AVCTORIBVS

T. Liuio, Diodoro Siculo, Cassiodoro, Mariano Scoto, Tabulis Fastorum Græcis, Paullo Orosio, Tabulis Consulum antiquis Io. Cuspiniani, M. Cicerone, Nummis antiquis, Stephano Byzantino, Dionysio Halicarnassæo, Plinio maiore, Strabone, Seruio grammatico, Virgilio poëta, Ptolomæo geographo, Silio Italico, Horatio, Martiale, Iuuenale poëtis, Velleio Paterculo, Valerio Maximo, Io. Zonara, Plutarcho, Fastis Capitolinis, Gregorio Haloandro, Henrico Glareano, Iulio Solino, Eusebio, D. Augustino, M. Varrone, Suida, Auctore de viris illustribus, Eutropio, Io. Cuspiniano, Pomponio Mela, L. Floro, Sex. Pompeio, Marmoribus antiquis, Pomponio Iurisco. Ouidio poëta, Iulio Frontino, Asconio Pediano, Sergio Sulpicio Iurisco. A. Ofilio Iurisco. Cincio, M. Valerio, Censorino, Lucretio poëta, Licinio Macro, A. Gellio, L. Pisone, Q. Tuberone, Sex. Aurelio Victore, Claudio Quadrigario, Caio Iurisco. Vlpiano Iurisco. XII. tabulis, Commentarijs pontificum, Fabio Vestale, Medrodoro Sceptio, Athenæo, M. Messalla oratore, Onufrio Panuino, Lælio Felice, Iustiniano, Macrobio, Sallustio, Nonio Marcello, Hadriano Iunio, Polybio Megapolitano, M. Catone, Ennio poëta, Ammiano Marcellino, Aristophane, Antiocho.

AEQVI-

AEQVICOLA.

LIBER QVINTVS.

ANNALIVM ROM. STEPHANI PIGHII CAMPENSIS

ANNI P. R. C. CDXVI.

Consules.

C. Sulpicius. Ser. f. Q. n. Longus.

P. Aelius. P. f. * P. n. * Pætus.

SVLPICII tertius consulatus extat in fragmentis Capitolinis, ex quibus nomen integrum descripsimus in hoc eius primo consulatu. Citantur ambo correctè satis à Liuio, Mariano & Cassiodoro. In Diodori codicibus deest P. Aelius, cuius loco proximè sequentis anni Consul L. Papirius est repositus. Tabulæ Græcæ Pætum, & Longum suggerunt: sed mendose φάϊ ου pro παίτου scripsere librarij.

Bellum inter Auruncos & Sidicinos ortum est. Minucia virgo Vestalis incesti conuicta sub terram viua defossa est, ad portam Collinam: loco Campi scelerati nomen remansit. Liuius libro VIII. Orosius libro III. cap. IX.

Bellum Aruncum.

Vestalis non virgo viua defossa.

C. Claudius. * Ap. f. Ap. n. * Crassus. Regillensis. II. Dict.
C. Claudius. //. f. //. n. Hortator. Mag. eq.
Rei gerundæ caussa. Vitio. facti. abdicarunt.

Aurunci in deditionem antè accepti à T. Manlio Cos. cum alijs Latinorum populis, contra Sidicinos Romanorum implorarunt auxilium. Quod cùm ipsis esset decretum à senatu, antequam Consules ab Vrbe exercitum abducerent, fama adfertur Auruncos metu hostium deseruisse ciuitatem, profugosque cum liberis, & coniugibus Suessam communiisse. Quapropter infensus Consulibus senatus, quorum cunctatione proditi socij essent, Dictatorem dici iussit. Dictus est C. Claudius Regillensis, & magister equitum C. Claudius Hortator. Religio inde iniecta de Dictatore, quem augures vitio creatum cùm declarassent, ipse & magister equitum magistratu se abdicarunt. Liuius lib. VIII.

Aurunci deditij Romanorum auxilium implorant. Suessa Aurunca.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
T. Manlius. L. f. A. n. Imperiosus. Torquatus. II.

Aediles curules.

Cùm iam summi magistratus omnes non generis, sed virtutis darentur promiscuè ex æquo præmia, & mox etiam prætura communicari plebeijs cœperit; non amplius alternis arbitror annis, vt hactenus, curulis ædilitas inter patricios deindeac plebeios est variata, sed libero, vt ait Liuius, populi suffragio, vt ceteri magistratus, patricijs plebeijsve hoc ferè tempore dari cœpit. Animaduertimus tamen, tarò patricium habuisse collegam plebeium in isto magistratu: sed sæpiùs vel ambos patricios, vel ambos plebeios fuisse ædiles curules, vsque ad extrema ferè reipublicæ liberæ tempora.

Nonnulla de ædilitate curuli.

//. //. //. f. //. n. //.
P. Cornelius. //. f. //. n. Rufinus.

//. //. //. f. //. n. //.
M. Papirius. * L. f. M. n. * Crassus.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //.
[C. Petillius. C. f. C. nepos.]

//. //. //. f. //. n. //.
[L. Allienius. L. f. L. nepos.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Cn. Domitius. //. f. //. n. Caluinus. II. L. Plautius. //. f. //. n. Venno.
C. Pœtelius. C. f. C. n. Libo. Visolus. II. [M. Aulius. M. f. M. n. Cerretanus.]
D. Iunius. //. f. //. n. Brutus. Scæua. [Q. Pomponius. Q. f. Q. nepos. II.]
Cn. Fuluius. Cn. f. //. n. Centumalus. M. Fuluius. //. f. //. n. Flaccus.
[C. Sempronius. C. f. //. n. Sophus. II.] L. Atilius. //. f. //. n. Regulus.

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. C. Longi } Coss. in Campania.
//. //. //. f. //. n. //. P. Pæti. }

P. Cornelius. P. f. //. n. Scapula. [L. Iulius. L. f. L. n. Iulus.]
[Q. Decius. Q. f. M. n. Mus.] C. Caruilius. C. f. //. n. Maximus.

Ex his P. Cornelius Scapula Cos. abhinc anno nono reperietur. Hunc verò iuuenem, quod rarò contigit, antequam sella curuli sedisset, Pontificem max. fuisse creatum abhinc anno circiter quarto, nobis auctor est Liuius libro XXV. C. Caruilium viri magni Sp. Caruilij, cuius duo consulatus totidemque triumphi clarissimi bello Samnitico, & Tarentino fuere, fasti Capitolini patrem indicant. Reliqui duo Quæstores ex ordine temporum distributi sunt.

ANNI P. R. C. CDXVII.

Consules.

L. Papirius. L. f. M. n. Crassus. K. Duilius. * K. f. K. * nepos.

LIVIVS, Marianus, & Cassiodorus ita ferè nominant hos Consules. At in Diodoro mendosè proculdubio Valerius Cæso legitur, pro Cæsone Duilio. Meminit pulchrè Consulum Cicero in epistola ad Pætum, quam antea adduxi, L. Papirius Crassus (inquit) „ quadriennio postquam Dictator fuit, Consul factus est cum K. Duilio. Hæc Cicero, vbi eo „ modo prænomen Duilij debet restitui. Tabulæ Græcæ Crassum, & Duilium proferunt.

Victoria de Calenis & Sidicinis.

Bellum cum Calenis ortum, quæ ciuitas Ausonum erat, & cum Sidicinis arma coniunxerat; sed vno nō magno prœlio duorum populorū exercitus fusus est. Liuius lib. VIII.

Prætor.

Prætor de plebe primus.

Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo. Primus de plebe. Creatus anni superioris exitu Sulpicio Consule aduersante, qui negabat rationem eius se habiturum. Attamen Prætor est factus, senatu, cùm in summis imperijs id non obtinuisset, minùs in prætura tendente. Liuius libro VIII. meminit, & libro X. Porrò Consul & Dictator iam fuerat Publilius cùm hunc magistratum capesseret. Non enim spernebant eius sæculi homines post summa imperia ad minores magistratus descendere, atque præturas, ædilitatésve pro vsu reip. sæpiùs resumere; quod & Valerios, Papirios, Fabios, pluresque alios amplissimos viros fecisse cognoscemus. Adæquatis enim ordinibus, sublataque per leges contentionum materia, non ambitione, factionibúsve certatum est ampliùs; sed pro se quisque reip. studebat in commune, atque solis benemeritis ad honores tendere gloriosum existimabatur. Igitur inclytarum hoc sæculo virtutum seges amplissima nasci Romæ cœpit, & vniuersalis imperij pulcherrima fundamenta iacta sunt.

A summis imperijs ad vrbanos magistratus descensio voluntarij.

Certum reip. studium.

Aediles

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. Sp. Postumius. //. f. //. n. Albinus.

//. //. //. f. //. n. //. P. Valerius. * M. f. P. n. * Poplicola.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. P. Sallonius. //. f. //. n. * Sarra. *

//. //. //. f. //. n. //. [P. Silius. Q. f. Q. nepos.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

M. Antonius. //. f. //. nepos. II.

//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

M. Claudius. //. f. //. n. Marcellus. II.

C. Plautius. P. f. P. n. Decianus. II.

C. Plautius. C. f. C. n. Proculus. Qui postea Venox appellatus est

L. Genucius. * L. f. M. n. * Auentinenſis. III.

[C. Marcius. C. f. C. n. Rutilus.]

[M'. Marcius. M'. f. M'. nepos. II.]

[P. Publilius. P. f. Voler. n. Philo. II.]

[C. Popillius. M. f. C. nepos. II.]

[L. Conſidius. M. f. M. nepos.]

Quæſtores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæſtores militares.

//. //. //. f. //. n. //. L. Craſſi
//. //. //. f. //. n. //. K. Duilij } coss. in Campania.

[Sp. Veturius. L. f. L. n. Craſs. Cicurinus.]

[Q. Aulius. Q. f. M. n. Cerretanus.]

L. Fuluius. L. f. L. n. Curuus.

[M. Aebutius. M. f. M. n. Elua.]

Q. Aulium & L. Fuluium ex tabulis Capitolinis deſcripſimus, in quibus horum exſtant equitum magiſtena. De alijs duobus nil ampliùs addo.

ANNI. P. R. C. CDXVIII.

Conſules.

M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. IV.

M. Atilius. * M. f. * //. n. Regulus.

CVRA belli cum Sidicinis & Calenis effecit, annitentibus magnoperè patribus, vt Imperator ea tempeſtate maximus M. Valerius Coruus Conſul quartùm crearetur. Collega additus Coruo M. Atilius Regulus. Ita recenſet hos Conſules Liuius. Eoſdem habent Marianus, Caſſiodorus, & Diodorus, ſed cognomina omiſerunt, quæ reperiuntur in tabulis Græcis, Regulus & Coruinus, perperam pro, Coruus, cui numerus adiungendus; ſicut & in Diodoro.

M. Valerio Conſuli Caleni prouincia extra ſortem data eſt. Is exercitu victore à ſuperioribus Conſulibus accepto ad Cales, vnde bellum ortum erat, profectus, cùm hoſtes Caleni vlti, & iam memoria ſuperioris certaminis adhuc pauidos primo impetu fudiſſet, mœnia ipſa vineis, ac turribus oppugnare aggreſſus eſt. Liuius lib. VIII.

L. Aemilius. L. f. L. n. Mamercinus. Priuernas. Dict.
Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo. Mag. eq.
Comitiorum. habendorum. cauſſa.

Bello

Bello Caleno maturè confecto, cùm iam M. Valerius triumphasset, vt iam dicetur, maiorque pars anni restaret; ne M. Atilius expers gloriæ esset, iussi ambo Consules aduersus Sidicinos ducere exercitum: sed antequam educerẽt, Dictatorem ex S.C. dixerunt L. Aemilium Mamercinum, isque magistrum equitum Q. Publilium Philonem dixit, cum quo comitia absentibus Consulibus haberet. Liuius libro VIII.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.

Cn. Quinctilius. //. f. //. n. Varus.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

C. Valerius. * C. f. C. n. * Potit. Flaccus. L. Valerius. * L. f. L. n. * Potitus.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

[M'. Iuuentius. //. f. //. n. Thalna.] [Q. Canuleius. Q. f. M. nepos.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
L. Plautius. //. f. //. n. Venno. II.	[C. Plætorius. C. f. C. nepos.]
[L. Plætorius. M. f. M. nepos.]	[C. Racilius. C. f. C. nepos.]
[L. Fulcinius. L. f. C. nepos.]	[T. Statius. T. f. T. nepos.]
[C. Numitorius. C. f. C. nepos.]	[C. Antius. C. f. C. n. * Restio *]
[M. Mæcilius. C. f. C. nepos.]	[C. Lucerius. C. f. C. nepos. II.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. M. Corui } coss. in Campania.
//. //. //. f. //. n. //. M. Reguli }

L. Papirius. * L. f. L. n. * Mugillanus. Qui Consul sequetur, stirpe, vt apparet, consulari natus.

A. Cornelius. * A. f. P. n. * Cossus. Aruina. Hic postea princeps fœcialium deditionem Consulum, Quæstorum, aliorumque sponsorum Caudinæ pacis fecit, vt Liuius libro IX. Filius hic maior fuit, vt videtur, A. Cossi, qui Dictator, bis Cos. & bis magister equitum fuit; & frater P. Cossi bis item Cos. & Censoris.

L. Iulius. //. f. //. n. Libo. Perantiqua Libonum domus est in Iulia gente patricia, quæ hoc quasi tempore ad magistratus peruenisse videtur: cum huius L. Libonis nepos, vt marmora Capitolina monstrant, ad consulatum atque triumphum peruenerit, vt suo loco constabit. Itaque trientem æreum antiquissimum Antonij Perrenoti Cardinalis Granuellani patroni mei huius ferè temporis esse suspicor, cum his characteribus. L. IVL. LIBO. supra nauem rostratam cum falcis signo in prora, vt Saturni nauem esse noscas. Nam primæui moris erat Romano, nummos signare eum Iano bifronte laureato, & naui heroum vrbium conditorum, atque cultorum Italiæ aduentum norante.

[M. Aulius. Q. f. M. n. Cerretanus.] Frater fortasse Q. Aulij bis deinde Consulis, de quo suprà loquuti sumus.

M. VALE-

M. VALERIVS. M. F. M. N. CORVVS. IIII. COS. IV. AN. CDXIIX.
DE. CALENEIS. IDIBVS. MART.

Obsidione cinctis Calibus, dum ad expugnationem necessaria parantur, M. Fabius captiuus Romanus per negligentiam custodum festo die vinculis raptis per muros intercepta Romanorum clapsus, perpulit M. Valerium Cos. vt vino, epulisque sopitos hostes scalis aggrederetur ex improuiso, nec maiore certamine capti cum vrbe sunt Ausones, quàm acie susi erant. Præda fuit ingens, præsidioque impositio Calibus reductæ Romam legiones. Consul ex S. C. triumphauit. Liuius libro VIII. *Cales oppidum scalis raptum.*

Calenos Stephanus καλησιάτας, appellat, ex Dionysij Halicarnass. libro XV. vtbemque καλησιάτων, nisi forte librariorum is est error, & καλλιανοὶ dicendi sint, vrbsque καλλία. Plinius, & Strabo Calenum, Seruius Cale; Ptolemæus verò cum Virgilio, & Liuio pluraliter Cales vocant. Quamuis nonnulli distinguere velint Cales à Caleno; magis tamen placet eorum opinio, qui Calenum à Calibus nuncupatum, & hoc etiam nomine vrbem cum agro appellari tradunt, Cales verò ciuitatem ipsam à conditore Calai Boreæ filio primum nomen habuisse. In qua opinione & Silius Italicus est: nam libro octauo belli Punici sic ita eecinit: *Calenorum orgo.* *Calais Boreæ filius.*

Quem genuere Cales, non paruæ conditor vrbis
Vt fama est, Calais: Boreæ, quem rapta per auras
Orithyia vagas Geticis nutriuit in antris.

Postmodum Ausones tenuisse eam vrbem auctor est Liuius, gentem celebrem, & magni nominis, tum etiam temporis, quo primùm eam Romam bello tentarunt. Nam hos ita follicitos gentis fama fecit, vt nihil magis curæ fuerit senatui, quàm vt M. Valerius Coruus Imperator, vt dixi, tum clarissimus Consul in hoc crearetur, & vt eidem Caleni prouincia extra sortem decerneretur. Horum sanè temp. olim insignem & amplam valdè fuisse indicio quoque sunt plurima, quæ vbique visuntur adhuc in Italia, exquisitissimi operis numismata, cùm ex ære pulcherrimo, tum ex argento; quibus plerumque est insigne, taurus cum humana Iouis facie, cui supra volitans Victoria coronam imponit. Subscriptum nomen, CALENN. id est, Calenorum. Quo symbolo cæli ac Iouis fauore & humana industria partas per agriculturam opes & potentiam significasse videntur. Tenebant enim tunc vberrimum Campaniæ tractum, monti Massico, Sidicino, Casilino, & agro Falerno contiguum. Vina habebant eximia, vnde quidam nominis etymologiam ducere volunt, καλὸς καὶ οἶνος scilicet. Laudatissimum erat etiam antiquitus vinum Calenum, Strabone & Plinio auctoribus, quod etiam cum Falerno, Surrentino & Cæcubo conrendere poterat. Vnde frequens eius mentio est apud poëtas Latinos, Horatium, Martialem, Iuuenalem, & alios scriptores; quorum verba hic adducere nimis longũ esset. *Ausones Calenum tenuere.* *Calenorũ resp. potens.* *Eorum numismata.* *Vinum Calenum.*

ANNI. P. R. C. CDXIX.

Consules.

T. Veturius. *n.* f. *n.* n. Caluinus. Sp. Postumius. *n.* f. *n.* n. Albinus.

DICTATORE comitia habente creati hi Consules; quibus cognomina non addunt Liuius, Diodorus, Velleius, Marianus & Cassiodorus. Ea ex rabulis Græcis nostris adiunxi; velut; Cuspinianum ex suis fecisse videbam. Approbãt autem tam Liuius libro IX. quàm Val. Max. Velleius, Zonaras, alijque; qui Caudinam pacem per hos in secundo consulatu turpiter factam referunt, Veturio Caluini cognomen attribuentes, qui plebei Consulis locum obtinere videtur. Postumij Albini, familiare scilicet cognomen addunt: quod idem exprimit Plutarchus in Parallelis, pacem & ipse Caudinam memorans. In Zonara quidem Tiberij prænomen Caluino tribuitur, idque librarij errore (ni fallor) alicuius ex ore alterius fortè scribentis πόπλιος, pro ὑπατεύσας καλουῖνος: nam Liuij, aliorumque consensu T. Veturius appellatur. Huius insuper filium Valerius Max. libro VI. cap. I. T. Veturium vocat; & patri, quia illud idem filij erat, nullum prænomen addit, ex vsu, velut opinor, loquendi recepto. *In Zonara loco.*

Senatus consultum factum est de colonia deducenda Cales, & III. viri agris dandis iditeo creati. K. Duilius, T. Quinctius, & M. Fabius. Auctor est Liuius libro VIII. Cuius rei
„ meminit ita Velleius Paterculus: Abhinc annos CCCL. Sp. Postumio, Veturio Caluino
„ Cos. Campanis data est ciuitas, pattique Samnitium sine suffragio, & eodem anno Cales
deducta *Cales deducta coloni.* *Campani ciuitate sine suffragio data.*

Velej Paterculo. deducta colonia. Ceterùm notæ numerorum, quibus annos à suo tempore supputat Velleius, non parum fallunt: pro vt is auctor planè mutilus, & incorrectus ad nos peruenit. Si numeres enim à M. Vinicij consulatu, cui opus suum dedicauit, deerunt anni quatuordecim. Consul enim fuit eum C. Cassio Vrbis anno DCCXXCII. cui numero si demas annos CDXVIII. remanebunt CCCLXIV. Et implicatiora sunt etiam quæ subijcit de Fundanorum & Formianorum ciuitate, & Alexandria condita; quæ profectò videntur Sibullæ contubata folia, si ea Liuio conferas.

P. Cornelius. //. f. //. n. Rufinus. Dict.
M. Antonius. //. f. //. n. Mag. eq.
Rei gerundæ causſa.
Vitio. facti. abdicarunt.

Ingenti comparato exercitu Sidicini, & ipſi pro extrema ſpe dimicaturi enixè videbantur; & Samnium fama erat conciri ad bellum. Igitur Dictator ex auctoritate ſenatus à Conſulibus dictus eſt P. Cornelius Rufinus, & M. Antonius magiſter equitum. Vitiò creati eùm viderētur, magiſtratu ſe abdicarunt. Tum quia peſtilentia inſecuta eſt, religio etiam inecſſit: & velut omnibus eo vitio contactis auſpicijs, res ad interregnum redijt. Ab interregno inito quintus demum interrex M. Valerius Coruus Conſules creauit. Hæc ferè Liuius libro octauo.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
M. Papirius. *L. f. M. n. *Craſſus.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
L. Cornelius. * L. f. * //. n. Lentulus. [M. Geganius. M. f. //. n. Macerinus.]

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
Cn. Fuluius. Cn. f. //. n. Centumalus. M. Fuluius. //. f. //. n. Flaccus.

Trib. plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
P. Sallonius. //. f. //. n. Sarra. II. [L. Racilius. L. f. C. nepos.]
[T. Metilius. T. f. T. nepos.] [M. Sellius. M. f. M. nepos.]
[M. Seaptius. M. f. P. nepos.] [P. Silius. Q. f. Q. nepos. II.]
M. Mamilius. //. f. //. n. Vitulus. Q. Cædicius. //. f. //. n. Noctua.
[C. Memmius. C. f. C. nepos.] [P. Furius. L. f. L. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. T. Veturij } cos. in Campania.
//. //. //. f. //. n. //. Sp. Poſtumij }
Cn. Cornelius. Cn. f. //. n. Lentulus. [Ap. Claudius. Ap. f. P. n. Craſſus. Sabinus. Regillenſis.]
[C. Acutius. C. f. C. nepos.] [Ti. Pontificius. M. f. M. nepos.]

ANNI.

ANNI. P. R. C. CDXX.

Consules.

L. Papirius. Sp. f. L. n. Cursor. C. Pœtelius. C. f. C. n. Libo. Visolus.

DIFFICILIS admodum, atque Alexandrio gladio dignus est nodus in horum temporum historia, quam annalium vetustorum inextitudo, & diuersitas ita inuoluit: vt nec dum Liuius, ceterive historici, cùm Græci, tum Latini (quorum scripta ad nostra peruenere tempora) satisfaciant, nondum liquidè nobis aperiant oculos ad veritatis lumen intuendum. Quinimo, si possit ingenuè dici, non parum offundunt caliginis; quando fastos ac annales sequuntur non satis fidos. Ex quibus cùm fibimetipsis parum aut nihil certitudinis hauserint, laboris tamen tædio veritatem ipsam diligentiùs inquirere, & sectari supersedent: negligentiamque dissimulãdo, historiam talem qualem nobis relinquere malunt, ac tenebras pro luce ostendere. Non vel ipse Lynceus porrò perspexisset, anni integri historiam simul eum Consulibus à Liuio prætermissam ex annalium quorundam ductu non admodum securo; nisi fastorum Capitolinorum columnæ triumphales scrupulum iniecissent grauem, cuius impatientia curiosior factus, vt ex historia eximeretur, omni industria adnisus sum. Reseruit autem M. Valerium Coruum Cos. IV. anno Vrbis CDXIIX triumphasse de Calenis, vt iam demonstrarum est, & sexennio postea L. Aemilium Cos. II. anno CDXXIV. de Priuernatibus. Verùm hic triumphus in annum incidet CDXXIII. si Liuij, Diodori, & Cassiodori supputationem sequamur, qui quinque solummodo Consulum patria à M. Valerio ad L. Aemilium ponunt. Igitur vel omnis fastorum Capitolinorum rario fallere postmodum debet, vel vnus annus est interserendus, cuius Liuius, & Diodorus non meminere, vt L. Aemilij consulatus, & triumphus in annum eadant CDXXIV. Videtur hoc ante nos etiam animaduertisse Gregorius Haloander, qui Consulum catalogum pandectis addidit, idque ex vetusto forsan aliquo Cassiodori codice, qui annum Consulibus vacuum hoc loco interserit, inter Sp. Postumium, T. Veturium; & A. Cornelium, Cn. Domitium Consules, quod in alijs etiam fastis se repperisse annotauit Glareanus. Cassiodori item quæ diuersa vidimus exemplaria, cùm dupliceant, & varient in sequentium Consulum Cornelij & Domitij prænomina (nam Cornelius ab alijs Lucius, ab alijs Aulus vocatur; item Domitius, in nonnullis Cneus, in aliquibus Caius) in suspicionem me duxerunt, Consules desiderari, quorum prænomina essent residua, vt postea declarabo. Atqui certiùs quicquam de ea re mihi non constabat, antequam Liuium & Cassiodorum in anno Alexandriæ Aegypti conditæ duabus ferè Olympiadibus disserepare animaduertissem ab Eusebio, Solino, & etiam Diodoro Siculo, quem æquè, ac Dionysium Halicarnassæum, quàm diligentissimè consulatus Romanos Olympiadibus accommodasse cognoscimus. Itaque dum in disquisitionem venio, apud quosnam auctores hic error manere posset; occurrit in primis cogitario, quosdam annalium scriptores ex duobus L. L. Papirijs Cursore scilicet & Mugillano, perperam vnum fecisse simulque duos C. Pœtelij consulatus in vnum contraxisse; atque eo casu huius anni Consulibus annalis, historiam vel in annum superiorem (vt ex Diodoro liquet) vel ad tertium C. Pœtelij consulatum (quemadmodum ex Liuio apparet) transtulerant; annuum verò illud spacium, cuius Consules perierant, per interregna diutissimè interserium fuisse. Aperuit hanc nobis fenestram inter primos Solinus Polyhistor cap. XXXV. Aegypti miracula & res memorabiles describens, qui Olympiade CXII. Alexandriam conditam dicit, L. Papirio Sp. f. C. Pœtelio. C. f. Consulibus. Quæ Olympias anno Vrbis CDXXI. in fastis Capitolinis adamussim respondet, ex Onufrij calculo satis accurato, vt anno solùm vno ab ijs discrepet more suo Solinus. Ex Diodori autẽ supputatione, qui aliquantò aliter Olympiades Romanis Consulibus comparauit, eadem cadit in Consules M. Valerium IV. & M. Atilium, ac Vrbis annum CDXIIX. secundum tabulas Capitolinas. sed Alexandriam cõditam asserit Olympiadis CXII. anno secundo Sp. Postumio, T. Veturio Coss. qui conditæ Romæ est CDXIX. Cæterùm Eusebius anno vno tardiùs, nempe eiusdem Olympiadis tertio, qui ex Diodori supputatione est Vrbis CDXX. cuius Consules in Liuio & Diodoro desiderauimus, & historiam transpositam dixi. Igitur cum tres suprà dicti auctores in vna Olympiade consistant, & adeò parum inter se differant in Alexandriæ conditæ tempore exprimendo, vt nulla ferè sit discordia, si maximè Solinum sequi aliam supputationem consideremus, & ex alijs duobus alterum ad initium, alterum verò ad finem constructæ Vrbis referamus; vel Diodorum dicamus biennij historiam superioribus Consulibus attribuisse: mirari satis non potui

Nodum Gordium meritò cæsisse Alexander Magnus gladio dicitur.

Antiquorum fastorum diuersitas obscuratum confert.

Anni integri historia cum Consulibus fuit hic desideratur in Liuio, & alijs qui Liuij sequuntur.

Cassiodori variata suspecta.

Annalium diuersitas in anno Alexandriæ Aegypti.

Duo L. L. Papirij consulati, & duo C. Pœtelij.

Solini opinio de Alexandria cõdita clarior cũ Consulum nominibus.

Diodori Siculi.

Eusebij in Chronico.

Liuius abhinc annos scrupulos. potui Liuium septennij totius interuallo ab his distare; eoque anno, & ijs Consulibus Alexandriam conditam scribere, quo Diodorus, & Eusebius eius vrbis auctorem Alexandrum Magnum apud Babylonios periisse affirmant. Adeò vt non ineptè mihi videatur inconditum ordinem in historia huius Alexandri notasse Glareanus in suis annotationibus. Nam quum in eundem Liuij locum de Alexandria condita incidisset, ita mirabundus adiecit Hoc loco Alexander ædificat Alexandriam, qui non longè ab initio huius libri octaui in alio tractu orbis à fortuna morbo extinctus est. Equidem Liuianos Consules cum ijs conferens, quos adfert Solinus, & Liuium dubitare videns in Consulum, sub

Duo Papirij. quibus Alexandriam tradit conditam, altero Papirio, num Cursor fuerit, num Mugillanus; animaduerti, ratione Olympiadum astipulante, Solinum respicere consulatus, qui apud Liuium desiderantur: nempe primos, L. Papirij Cursoris, & C. Pœtelij C.f. L. Papirij autem hunc primum à Liuio prætermissum esse docent, in primis numeri apud sequentes eiusdem consulatus expressi in tabulis Capitolinis, Cassiodoro, & alijs; deinde Liuius ipse, qui anno CDXXXIII. L. Papirium Cursorem Cos. iterum expressè enumerat, licet de primo consulatu antea (vt dictum est) nihil certi affirmare audeat, C. Pœtelij Q.f. autem primum consulatum anno CDVII. fuisse demonstrauimus; itaque hunc alterius C Pœtelij quem differentiæ caussa Solinus C.f. appellat, primũ fuisse opinor cum L. Papirio Sp.f Cursore, vt auctor Solinus; & secundum gessisse posteà cum L. Papitio Mugillano, constabit. Liuius igitur eos auctores sequi mihi videtur, qui Cursoris & Mugillani consulatus diuersos nominum similitudine forsan decepti, & C. Pœtelij duos in vnum confundendo conditæ Alexandriæ annum falsum tradidere. Error in vetustis illis fastis primùm venisse videtur, iam ex congruentia nominum, quàm ob similitudinem ac iterationem historiæ quasi eiusdem, cùm huic anno CDXX. & illi, quo Liuius Alexandriam conditam dicit, CDXXVII. dictatura vitio facta, abdicaraque, & deinde interregnum præcesserit. His

Alexandria in Aegypto bis Cos. condita. rationibus motus, Solini illos Consules L. Papirium Sp. f. & C. Pœtelium. C.f. anno huic CDXX. adscripsi, vti de Alexandriæ in Aegypto conditæ tempore maior nobis auctorum consensus, & in reliqua Romana historia ratio annorum esset securior. Atqui in hanc

Velleij Paterculi locus. nobiscum sententiam pedibus etiam ire videtur Velleius Paterculus, Romanarum coloniarum ortus recensens loco suprà citato, licet incorrecto, vbi superiore anno, Sp. Postumio, T. Veturio Cos. Cales coloniam deductam, Liuio consentiente, scribit, addens ita: Interiecto deinde triennio Fundani & Formiani in ciuitatem recepti, eo ipso (inquiens) anno, quo Alexandria condita est. Insequentibusque Consulibus à Sp. Postumio, & Philone Publilio censoribus Acerranis ciuitas data est. Sed hîc iterũ in annorum calculo virium latet, videlicet in his verbis (Interiecto deinde triennio Fundani & Formiani in ciuitatem recepti, vt apparet, adulterinis, nec suo loco descriptis. Etenim Liuianæ historiæ, alijsque suprà nominatis auctoribus Diodoro, Solino, Eusebio, Capitoliniisque fastis, quos omnes in vna Olympiade CXII. conuenire monstrani, aduersantur non solùm; sed etiam Velleium ipsum ab omni temporum ordine seducunt; &, vt sibimet non constet, efficit. Euoluas quidem licet fastos, ac annales omnes, non inuenies triennium inter Sp Postumium, T. Veturium Consules, & Sp. Postumium, Q. Publilium censores, à quibus ciuitatem Acerranis datam dicit: sed hunc vnum dumtaxat annum CXX. quem ob annalium incertitudinem à Liuio, Diodoro, & Cassiodoro præteritum; apud Solinum verò & Eusebium remansisse iam docui. Quo eodem, post Cales deductam coloniam, & Postumium Caluinumque Consules, si non Fundanos Formianosque, quos quinquennio priùs ciues factos esse, Liuius asserit; certè populos alios, quorum nomen in exemplaribus periit, in ciuitatem receptos, Velleius scripsisse videtur, eo ipso scilicet anno, quo Alexandria condita est. Alioquin profectò reliqua, quæ de coloniarum origine deinde Velleius persequitur, non solùm à Liuio, sed ab omnium annalibus secedere videbis; quæ alioquin

Acerranis quãdo ciuitas data. aptè congruunt, vt ex sequentibus patebit. Rectè enim dicit, insequentibus Consulibus ciuitatem Acerranis datam à censoribus Postumio, & Publilio; quod idem apertè testatur Liuius, vt anno sequenti dicam latiùs. Si verò triennium ab colonia Cales deducta interijcias; Alexandria condita, & Formiani Fundanique, vt habent codices, in ciuitatem

Fundanis & Formianis quando ciuitas data. dicentur recepti anno Vrbis conditæ CXXIII. L. Papirio, & L. Plaurio Cos. Sed hoc vt ab omni historia alienum, ita in primis contra Liuium est; qui lib. VIII. testatur, his populis ciuitatem sine suffragio datam esse, L. Camillo, C. Mænio Coss. anno Vrbis CDXV. bello Latino confecto. Et in anni CXXIII. rebus referendis palàm fatetur Fundanos iam antea ciuitatem habuisse. Eius verba, vbi legationem primorum eius gentis enarrat, sunt hæc. Fundanis pacem esse, & animos Romanos, & gratam memoriam acceptæ ciuitatis; orare se Consulem, vt bellum ab innoxio populo abstineat. His demonstrat clarè Liuius, non eo primum anno Fundanos in ciuitatem receptos fuisse: hos enim, vt demonstraui, iam aliquot annis antea ciues sine suffragio factos, L. Camillo, C. Mænio Cõsulibus ipse dixerat,

diuersus

diuersus in hoc etiam à Velleio. Cuius auctoris deinde & alia omnia, quæ de colonijs subijcit, ab historiæ Romanæ contextu discrepabunt, si triennio post Albinum Caluinumq; Consules (vt habet eius liber) Fundanorum Formianorumque ciuitatem ponas, ac Alexandriam conditam dicas; si anno sequenti, vt res ipsa se habere videtur, optimè conuenient, quemadmodum suis locis declarabo. Sed hæc aliquantò latiùs, vt studiosis ostenderem, quàm damnosa, in ijs, quæ posteritati relinquenda sunt, semper fuerit negligentia. Quare magna causa est, vt veterum scripta diligenti cura, & accurato iudicio legenda putem.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
C. Valerius. * C. f. C. n. * Potitus. Flaccus.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. II. [L. Veturius. L. f. L. n. Crassus.
Vt auctor est Plinius. Cicurinus.]

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
L. Plautius. //. f. //. n. Venno. C. Plautius. P. f. P. n. Decianus.

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
L. Genucius. * L. f. M. n. * Auentinensis. IIII. C. Plautius. C. f. C. n. Procul'. Qui postea Venox. II.
[C. Popillius. M. f. C. n. Lænas. III.] [C. Lætorius. C. f. P. nepos.]
[C. Mælius. C. f. P. n. Capitolinus.] [C. Minucius. M. f. M. n. Augurinus.]
[Q. Canuleius. Q. f. M. nepos. III.] [M. Terentius. M. f. M. nepos.]
[Q. Hortensius. Q. f. Q. nepos.] [M'. Iuuentius. //. f. //. n. Thalna.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. L. Papirij } Coss. in Campania.
//. //. //. f. //. n. //. C. Pœtelij }
Q. Fabius. M. f. N. n. Maximus. Rullianus. Q. Fabius. * Q. f. Q. n. * Ambustus.
[C. Fossius. C. f. //. n. Flaccinator.] Q. Mamilius. //. f. //. n. Vitulus.

Fabiorum alter ex Capitolinis descriptus est, qui fuit magistratuum, ter Cos. Censor & Dictator, duobusque triumphis illustris, cuius item nepos deinde, Q. Fabius Annibalem cunctando fregit. Alter Fabius Ambustus Dictator sequetur, qui filius fuisse videtur Q. Fabi magistri equ. anno CDIX. C. Fossius frater apparet M. Fossij bis magistri equitum & Consulis. Q. Mamilij verò nepotem reperimus in Capitolinis marmoribus Cos. anno CDXCI.

ANNI. P. R. C. CDXXI.

Consules.

A. Cornelius. P. f. A. n. Cossus. Aruina. II. Cn. Domitius. //. f. //. n. Calvinus.

CONSVLVM cognomina sola more suo referunt tabulæ Græcæ, Cossum scilicet, & Caluinum; id quod dubij non parum abstulit, cùm ab aliis auctoribus omittantur, & vtriusque gentis plures sint familiæ, atque insuper prænomina varie prodantur in Liuij, Diodori, & Cassiodori exemplaribus. Cornelio namque Lucius, vel Aulus adscribitur; & Domitio Caius, vel Cneus. Ex iis Lucius & Caius superiorum Consulum esse videntur, quos ab his auctoribus prætermissos esse dixi. Nam cum Cornelius ex Cossorum familia fuerit, vt tabulæ Græcæ volunt, & iteretur illi nunc honor apud Liuium; proculdubio erit is, qui in priore Consulatu anno Vrbis CDX. vno omnium consensu A. Cornelius Cossus appellatur. Domitium verò cum correctioribus Liuij & Cassiodori exemplaribus malim Cneum vocare, vt pater sit C. Domitij Cn. f. qui posthabitus Cn. Flauio scribæ repulsam tulit in ædilitatis petitione, quamvis esset consulatis viri filius, vt memorat suo loco Liuius. Meminit Plinius libro XXXIII. cap. I.

Duplex Consulum prænomina prodere fastorum errores indicatur.

Quid A. Cornelius hic interim Consul. Cn. Domitius cur hic Cos. sit vocandus.

Alexander Epiri Rex cum Romanis amicitiam fecit.

Alexander Epiri Rex è Pæsto Lucanis & Samnitibus bellum intulit, eosdem prælio fudit, & cum Romanis fœdus ac amicitiam fecit. Liuius libro octauo. Meminit Cassiodorus ex Liuio.

M. Papirius. * L. f. M. n. * Crassus. Dict.
P. Valerius. * M. f. P. n. * Poplicola. Mag. eq.
Rei gerundæ caussa.

Bello Gallico timor Romæ Dictatore creato finitus.

Rebus domi tranquillis, fama belli Gallici, licet falsa, pro tumultu valuit, vt Dictatorem dici placeret M. Papirium Crassum, fratrem (vt volunt) L. Crassi, qui Dictator fuerat anno CDXIV. Is magistrum equitum dixit P. Valerium Poplicolam, filium, vt arbitror, M. Poplicolæ bis Consulis. Ab his cùm delectus intentiùs haberetur, ab exploratoribus nunciatum est, apud Gallos omnia quieta esse. Liuius libro VIII.

Cens. Q. Publilius. Q f. Q. n. Philo. Sp. Postumius. //. f. //. n. Albinus.
Lustrum fecerunt XXIII.

Acerrani in ciuitatem recepti.

Eodem anno census est actus, & à Q. Philone, Sp. Postumio censoribus ciues Romani facti sunt Acerrani, vt auctor est Liuius: cui astipulatur item Velleius loco iam aniè memorato, post Alexandriam conditam insequentibus Consulibus, à Sp. Postumio, & Philone Publilio censoribus ciuitatem datam Acerrants fuisse scribens. Censores ambo fuere consulares. Censum actum ob nouos ciues, populósve recens in ciuitatem receptos testatur Liuius, & propter eos additas tribus duas, Mæciam & Scaptiam. Lustrum verò conditum fuisse constabit postea ex numeris lustrorum in tabulis Capitolinis editorum, & ipso etiam Liuio; quamuis hoc loco nullam eius mentionem faciat. Principem verò senatus isto lustro fuisse nominatum patrem Q. Fabij Max. Rulliani, M. Fabium N. f. Ambustum nobis vnus C. Plinij locus ostendit, libro septimo, cap. XLI. recensens interratos casus tres ordines in vna domo principes senatus, patrem, filium, atque nepotem, his verbis: Reperitur vna Curionum familia, in qua tres continua serie oratores exiterunt; vna Fabiorum, in qua tres continui principes senatus, M. Fabius Ambustus, Q. Fabius Rullianus filius, Q. Fabius Gurges nepos.

Romanæ tribus auctæ sunt duabus Mæcia, & Scaptia.

Princeps senatus quis.

Patrum quid in Fabia domo.

Prætor.

L. Papirius. * L. f. L. n. * Mugillanus. Vrbanam iurisdictionem obtinuit.

Papiria rogatio de Acerranorum ciuitate sine suffragio.

Legem ex censorio edicto tulit, qua Romana ciuitas Acerranis sine suffragio data est. Liuius libro octauo, cognomen non addit, sed Mugillanum suspicor fuisse, qui postea Consul est factus.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

[L. Plætorius. M. f. M. nepos.] [C. Plætorius. C. f. C. nepos.]
[C. Racilius. C. f. C. nepos.] [L. Fulcinius. L. f. C. nepos.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. f.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

L. Fuluius. L. f. L. n. Curuus. M. Lætorius. //. f. //. nepos.
[L. Hortenſius. L. f. L. nepos.] M'. Oracilius. //. f. //. n. Craſſus.
A. Ogulnius. //. f. //. n. Gallus. [Sp. Oppius. Sp. f. Sp. n. Cornicen.]
[Q. Dœcius. Q. f. M. n. Mus.] C. Caruilius. C. f. //. n. Maximus.
[L. Aelius. L. f. L. n. Pætus.] M'. Curius. M'. f. //. Dentatus.

Quæſtores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæſtores militares.

//. //. //. f. //. n. //. A. Coſſi } coss. in Campania.
//. //. //. f. //. n. //. Cn. Domitij }
M. Flauius. //. f. //. nepos. A. Cornelius. A. f. P. n. Coſſus. Aruina. ir.
M. Fabius. M. f. N. n. Ambuſtus. C. Aquilius. //. f. //. n. Florus.

M. Flauius plebi gratus bis tribunus plebis memoratur à Liuio. De A. Coſſo diximus in priore quæſtura M. Fabius autem paullò antè adducti principis ſenatus maior filius fortaſſe, qui poſtea magiſter equitum factus eſt, vt Liuius ex quibuſdam annalibus. C. Aquillij verò nepos Cõſul extat in Capitolinis. Plebeios verò fuiſſe Floros Aquilios, inde colligo, quòd huius nepos in conſulatu iungatur L. Scipioni patricio Vrbis anno CDXCIV. quo ſæculo ſemper alter è plebe Conſul erat.

ANNI. P. R. C. CDXXII.

Conſules.

M. Claudius. //. f. //. n. Marcellus. C. Valerius. * C. f. C. n. * Potitus Flaccus.

TABVLÆ Græcæ Potitum & Marcellum ſuggerunt, cognomen Valerij Conſulis variè Flaccum & Potitum reperiri in annalibus refert Liuius. Potitus cognomen vetuſtum Valeriæ gentis eſſe liquet, Flaccus in eadem poſtmodum ſæpe redibit, vt hinc colligere ſit, hunc C. Potitum ex primis inter Valerios Flacci cognomen in faſtis Conſulum habuiſſe. Atqui Cicero in oratione pro L. Flacco, à Poplicolis, vt antè diximus etiam, Flaccos oriundos eſſe prodit. Mendosè T. Valerius in Liuij vulgatis codicibus legitur; nam illud prænomen in Valeria gente peregrinum omnino videtur eſſe. Diodorus, & Caſſiodorus C. Valerium rectè vocant Oroſius autē hos Cos. ſine prænominibus adfert Claudium Marcellum, & Valerium Flaccum. Suſpicor prænominum notas in exemplaribus periiſſe. *Flaccorum familia gentis Valeriæ ornamenta à primo Poplicola.*

Annus infamis peſtilentia fuit, quam ortam muliebri fraude per veneficia, antiſtiæ cuiuſdam indicio patefactum eſt. Ex quibus ad CLXX. in eo crimine deprehēſæ pœnas dederunt. Quæ prima veneficij quæſtio Romæ fuit, antè moribus Romanis ignota. Liuius lib. VIII. Val. Max. lib. II. cap. V. D. Auguſtinus de ciuitate Dei, lib. III. cap. XVII. Oroſius libro III. cap. X vbi nominat etiam Conſules: ſed CCCLXX. damnatas fuiſſe dicit, niſi errot ſit in numeris. *Peſtis in Vrbe & veneficij orta. Prima veneficij quæſtio.*

Cn. Quinctilius. //. f. . n. Varus. Dict.
L. Valerius. * L. f. L. n. * Potitus. Mag. eq.
Claui. figendi. cauſſa.

Atrox illud muliebre factum prodigij loco fuit habitum, velut alienatis potiùs mentibus, quàm animi malignitate acciditſet. Ideoque Dictatorem claui figendi cauſſa creari placuit. Repertum enim erat in annalibus claui paſſionem in ſeceſſionibus aliquando plebis animorum diſcordiæ remedio fuiſſe; mentesque hominum diſſidijs alienatas eo piaculo ſui compotes factas. Dictator igitur dictus Cn. Quinctilius, magiſtrum equitum L. Valerium dixit, qui fixo clauo magiſtratu ſe abdicarunt. Liuius lib. VIII. *Claui paſſio ſæpius grauis.*

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. II. Plinius.

Aediles curules.

Q. Fabius. M. f. N. n. Maximus. Rullianus. Ancilię veneficia matronarum detegenti, ex consensu senatus fidem securitatis dedit. Liuius libro VIII.

//. //. //. f. //. n. //.
[M. Aebutius. M. f. M. n. Elua.]

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[L. Racilius. L. f. C. nepos.] M. Mamilius. //. f. //. n. Vitulus.

Trib. plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
Q. Aulius. Q. f. M. n. Cerreranus. [Sp. Icilius. L. f. L. n. Ruga.]
[L. Pupius. L. f. L. n. nepos.] [M'. Pomponius. M. f. M. n. Matho.]
C. Liuius. C. f. //. n. Denter. D. Iunius. //. f. //. n. Brutus. Scæua. II.
[C. Fuluius. C. f. L. n. Curuus.] Cn. Fuluius. Cn. f. Centumalus. II.
M. Fuluius. //. f. //. n. Flaccus. II. [M. Marcius. M. f. M'. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. M. Marcelli } coss. in Italia
//. //. //. f. //. n. //. C. Valerij }
L. Valerius. //. f. //. n. Flaccus. Q. Sulpicius. //. f. //. n. Paterculus.
M. Aemilius. //. f. //. n. Papus. L. Plautius. L. f. L. n. Venno.

L. Valerius abhinc anno decimo magister equitum inuenietur, qui ex temporum spacio videtur auus fuisse L. Valerij Flacci, qui Cos. ann. CCXCII. notatus in Capitolinis legitur M. F. L. N. Sic Q. Sulpicius nepotem consularem ac triumphalem, M. Aemilius, qui Dictator sequetur, filium bis Cos. & censorem habuisse videntur, sicut annales etiam docebunt. L. Plautium verò marmora Capitolina Consulem proferunt, vt suo loco.

ANNI. P. R. C. CDXXIII.

Consules.

L. Papirius. L. f. M. n. Crassus. II. L. Plautius. //. f. //. n. Venno.

LIVIVS & Cassiodorus rectè nominant hos Consules, sicut etiam Marianus & Diodorus. Sed cognomina prætereunt, quæ habentur in tabulis Græcis, Crassus, & Venox mendosè tamè. Hoc enim cognomen postea inuentũ in Plautia gente, vt suo loco patebit.

Priuernum & Fundanum bellum illatum. Finitum bellum deprecantur.

Bellum Priuernas Initum, quibus Fundani adiuncti duce M. Vitruuio Vaccq: Verùm mox fusi à L. Papirio Consule. Pax tamen reddita Fundanis cùm senatus eorum Consuli Plautio fines hostiliter ingresso obuiam processisset, & belli culpam omnem in solo esse Vitruuio declarasset. Inde Priuernum à duobus consularibus exercitibus obsessum fuit. Liuius libro octauo.

Prætor.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
P. Cornelius. P. f. //. n. Scapula.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[C. Popillius M. f. C. n. Lænas.] [C. Lætorius. C. f. P. nepos.]
[C. Mælius. C. f. P. n. Capitolinus.] [C. Minucius. M. f. M. Augurinus.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
M. Liuius. C. f. //. n. Denter. [M. Aulius. Q. f. M. n. Cerretanus.]
L. Fuluius. L. f. L. n. Curuus. II. [L. Appuleius. L. f. L. nepos.]
[A. Allienius. A. f. L. nepos.] [L. Plætorius. M. f. M. nepos. II.]
[M. Racilius. L. f. C. nepos.] [L. Fuleinius. L. f. C. nepos II.]
[A. Trebonius. C. f. C. n. Asper.] [P. Numitorius. C. f. C. n. Pullus.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. // n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. L. Crassi } coss. in Priuernate.
//. //. //. f. //. n. //. L. Plautij }
[C. Plautius. C. f. //. n. Hupsæus.] [C. Petillius. C. f. Q. nepos.]
[L. Horatius. L. f. L. n. Pulullus.] [L. Aemilius. L. f. C. n. Mamercinus.]

ANNI. P. R. C. CDXXIV.

Consules.

L. Aemilius. L. f. L. n. Mamercinus. Priuernas. II. C. Plautius. P. f. P. n. Decianus.

NOMINA Consulum ex columnis triūphalibus descripsi, quæ ex antiquitatis fide sunt correctissima. In Liuio & Mariano Scoto alioquin desideratur numerus II. nam hic secundus Aemilij consulatus est. C. Plautio malè Cnei prænomen plerumque tribuitur tam in Liuio, quàm in Cassiodoro. Tabulæ Græcæ correctè Mamercinum II. & Decianum produnt. Diodorus autem huius anni Consules omnino præterijt, & sequentes suggerit Plautium Proculum, & P. Cornelium; sed perperam opinor; nam alios qui inde sequuntur L. Cornelium, & Q. Publilium bis repetere cogitur. Diodori locus.

Facta Gallici tumultus suspensam tenuit vrbem aliquamdiu, vt exquisitiore studio statim, postquam Consules K. Quinctilibus magistratum iniuissent, delectus sine vlla vacationis venia fuerit habitus. Verum satis explorata Gallorum quiete, Priuernum omnis vis est cōuersa. Vrbem alij vi captam, alij per deditionem receptam fuisse scribunt. Vitruuium verò viuum in potestatem venisse constat, de quo supplicium Romæ sumptum est. Aedes Consules inito Kal. Quinctil. hos mos fuerat deinde obtinuit. M. Varro. Varro perdelitis supplicium.

Priuernatium mandatu.

eius quæ in Palatio erant diruta, & bona consecrata sunt. Ex S. C. muri Priuernatium deiecti, & senatus inde abductus est, eadem lege qua Veliterni trans Tiberim habitare iussus. De reliqua multitudine senatus, C. Plautio Consule (cuius ea prouincia fuerat) referente, clementer decreuit, animoso & libero legati cuiusdam Priuernatis responso motus: qui in afflictissima licet suorum ciuium fortuna rogatus, qua pœna dignos censeret Priuernates non semel rebelles; respondere est ausus, non aliam ipsos merereri, quàm ij qui se libertate dignos censent. Rogatus iterum, pœna remissa quàm pacem seruaturi essent: Si bonam (inquit) dederitis, fidelem & perpetuam; si malam, haud diuturnã. Qua responsi libertate effecit, vt non solùm venia, sed etiam ciuitate digni Priuernates fuerint iudicati. Igitur ex patrum auctoritate latum ad populum est, vt Priuernatibus ciuitas daretur. Rem pulchrè narrat Liuius, & etiam Val. Max. libro VI. cap. II. Eodem anno Anxur trecenti in coloniam missi bina iugera agri acceperunt, vt auctor idem Liuius, cuius rei etiam meminit Velleius, tertiò post Acerranos in ciuitatem receptos à Sp. Postumio & Philone Publilio censoribus anno Tarracinam coloniam fuisse deductam dicens, adeoque deinceps reliqua, quæ de colonijs adfert, Liuianæ respondent historiæ, si triennium illud, vt antè declaraui, mutauerimus.

Animosum & egregium Priuernatis legati responsum ad senatum.

Priuernatibus ciuitas, & muri data.

Anxur colonia deducta.

Prætor.

II. *II.* *II.* f. *II.* n. *II.*

L. Cornelius, *L. *f. *II.* n. Lentulus.

Aediles curules.

II. *II.* *II.* f. *II.* n. *II.* *II.* *II.* *II.* f. *II.* n. *II.*

L. Papirius. *L. f. L. n. * Mugillanus. Cn. Cornelius. Cn. f. *II.* n. Lentulus.

Aediles plebis.

II. *II.* *II.* f. *II.* n. *II.* *II.* *II.* *II.* f. *II.* n. *II.*

M'. Curius. M'. f. *II.* n. Dentatus. [Q. Decius, Q. f. M. n. Mus.]

Tribuni plebis.

II.	*II.*	*II.*	f.	*II.*	n.	*II.*	*II.*	*II.*	*II.*	f.	*II.*	n.	*II.*
II.	*II.*	*II.*	f.	*II.*	n.	*II.*	*II.*	*II.*	*II.*	f.	*II.*	n.	*II.*
II.	*II.*	*II.*	f.	*II.*	n.	*II.*	*II.*	*II.*	*II.*	f.	*II.*	n.	*II.*
II.	*II.*	*II.*	f.	*II.*	n.	*II.*	*II.*	*II.*	*II.*	f.	*II.*	n.	*II.*
II.	*II.*	*II.*	f.	*II.*	n.	*II.*	*II.*	*II.*	*II.*	f.	*II.*	n.	*II.*

[C. Plætorius. C. f. C. nepos. II.] [Sp. Antius. C. f. C. n. *Restio*]
[C. Fescennius. C. f. L. nepos.] [C. Acutius. C. f. C. nepos.]
[Ti. Pontificius. M. f. M. nepos.] [P. Silius. P. f. M. nepos.]
[Sex. Pompilius. Sex. f. Sex. nepos.] [Sex. Manilius. Sex. f. Sex. nepos.]
Q. Mamilius. *II.* f. *II.* n. Vitulus. M. Mamilius. *II.* f. *II.* n. Vitulus. II.

Quæstores vrbani.

II. *II.* *II.* f. *II.* n. *II.* *II.* *II.* *II.* f. *II.* n. *II.*

Quæstores militares.

II. *II.* *II.* f. *II.* n. *II.* L. Aemilij } coss. in Priuernate.
II. *II.* *II.* f. *II.* n. *II.* C. Plautij }

[M. Fossius. M. f. M. n. Flaccinator.] L. Furius. *L. f. M. n. Camillus*.
M. Popillius. M. f. M. n. Lænas. [P. Villius. P. f. P. nepos.]

L. Furium Prætorem vrbanum fuisse testantur Liuius libro IX. & Sex. Pompeius Festus. Hunc verò nepotem magni illius M. Camilli liberatoris Romæ, & filium L. Camilli, qui Cos anno CCIV. Gallos in agro Pomptino vicerat, annorum ratio videtur insinuare. M. Popillius Consul sequetur in annalibus, qui primi M. Popillij Lænatis quater Consulis & Censoris filius fuit, vt marmora docent Capitolina.

L. AEMI-

L. AEMILIVS. L. F. L. N. MAMERCIN. ANN. CDXXIV.
PRIVERNAS. COS. II. DE PRIVERNATIB. K. MART.
C. PLAVTIVS. P. F. P. N. DECIANVS. COS. ANN. CDXXIV.
DE. PRIVERNATIBVS. K. MART.

Consules ambo simul eodem die triumpharunt de Priuernatibus, quemadmodum testantur columnæ triumphales. Ceterùm Liulus omnem victoriæ laudem cum triumpho in solum Plautium Consulem refert; nulla facta mentione L. Aemilij, quem bello tamen interfuisse satis innuit, scribens post exploratam Gallorum quietem (quæ alioquin prouincia L. Aemilij fuisset) omnem vim belli Priuernum conuersam fuisse. Cognomen quoque Aemilij Priuernas ex eius occasione victoriæ originem habuisse, plures opinantur. *Consules triumphauerunt.*

ANNI. P. R. C. CDXXV.

Consules.

C. Plautius. C. f. C. n. Proculus, P. Cornelius. *P. f. *. n. Scapula.
Qui postea Venox appellatus est.

DIODORVS Siculus pro C. Claudio, A. Postumium edit; qui apud Liuium & Marianum P. Plautius legitur; sed arbitror mendosè. Cùm enim tabulæ Græcæ Venocem appellent, videtur is C. Plautius esse, qui postmodum in censura Venocis cognomen adeptus est, vt suo loco dicetur. Consulares item censores eius temporis habemus plerunque neque hunc Consulem alibi ante censuram reperimus. Cassiodorus C. Plautium quoque vocat, veluti exemplar indicat Eusebij Chronico adiectum, cui magis accedo, quàm quo vsus est Cuspinianus; quod ex Liuij vitiosis exemplaribus variè deprauatum videtur. Rursus tabulæ Græcæ Scipionem nominant alterum Consulem, non Scapulam. Sed is error librarij (vt autumo) magis notum cognomẽ approbantis; cùm alterũ obscurius sit, vtrumque tamen Corneliorum. Atqui hic P. Scapula, viderut qui quadriennio quasi antea pontificarum max. adeptus fuerat, curuli sella quamuis nondũ sedisset. Quod vt ratum annotauit Liulus lib. XXV. de P. Crassi Diuitis maximo pontificatu, qui nondũ ædilis fuerat, verba faciens in anni DXLI. historia. Itaque Scapula pontificatum max. adeptus est ante ædilitatem curulem vel prætutam, anno CCXX. cuius historiam in Liuio cum Consulibus perisse probauimus; cùm ante P. Crassum annis CXX. teste eodem, pontifex max. factus sit. *P. Scapula COS. pont. max. erat sacrificus antequam sella curuli sederet.*

Fregellas colonia deducta, & populo visceratio data est à M. Flauio in funere matris. Palæopolitani aduersus Romanos agrum Campanum & Falernum incolentes multa hostiliter fecerunt. Liuius libro VIII. *Fregellæ coloniæ deductæ. Palæopolitani Græci bellum Romanum mouent.*

Prætor.

*. *. *. f. *. n. *.
D. Iunius. *. f. *. n. Brutus. Scæua.

Aediles curules.

*. *. *. f. *. n. *.
M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. III. C. Valerius. C. f. C. n. Potitus. Flaccus. II.

Hanc tertiam M. Corui ædilitatem colligimus ex Plinio, cuius iam antea locum citaui. De C. Valerio constat nobis ex Valerio Max. ædilem curulem hoc anno fuisse, sic etiam ex Liuio. Hi etenim ædiles, M. Flauium stupratæ matrisfamiliæ reum fecerũt ad populum, qui quatuordecim tribuum suffragijs damnatus cùm esset (erant autem tunc Romanæ tribus omnes viginti nouem) proclamauit se innocentem opprimi. Cui C. Valerius ædilis æquè clara voce respondit, nihil sua interesse, nocẽsne, an innoxius periret, dummodo periret: Qua insolentia dicti reliquas quindecim tribus reo donauit; aduersariumque dum pro certo perfundatum credidit, erexit, victoriamque in ipsa victoria perdidit, vt Valerij Maximi ferè verbis dicam, qui hæc libro VIII. cap. I. de iudicijs publicis insignibus; sed discrepat à Liuio in prænomine rei, quem Q. Flauium vocat, & addunt duo codices vetusti cognomen Auguris, de quo sanè dubito. Verùm quod ad prænomen attinet, Liuium malo sequi, nam duobus in locis M. Flauium appellat: & ipse Valerius lib. IX. cap. X. M. Fuluiũ, sed in deprauatis exẽplaribus, vt suo loco dicam. *M. Flauium ad populum reum fecerunt. Romanæ tribus XXIX. insolens arrogantia dictum reo profuit.*

Aediles

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

[C. Fuluius. C. f. L. n. Curuus.] Q. Aulius. Q. f. M. n. Cerretanus.

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

[M. Aulius. Q. f. M. n. Cerretanus.] [T. Sicinius. T. f. T. n. Dentatus.]
[M. Titinius. M. f. M. nepos.] [Sex. Titius. C. f. C. nepos.]
[Cn. Apronius. C. f. C. nepos.] [C. Sextius. C. f. L. n. Caluinus.]
[C. Sextilius. C. f. C. nepos.] [C. Curatius. C. f. C. nepos.]
[L. Mænius. L. f. //. nepos.] [A. Virginius. L. f. A. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. C. Proculi
//. //. //. f. //. n. //. P. Scapulæ } Coss. in Campania.

L. Papirius. L. f. L. n. Crassus. Q. Aemilius. Q. f. L. n. Barbula.
Amborum curules magistratus ordine suo sequentur.

P. Aelius. * P. f. P. n. * Pætus. Filius P. Pæti consularis. Et hic postea augur ex plebe primus, & magister equitum, vt Liuius lib. IX.

C. Iunius. C. f. C. n. Bubulcus. Brutus. Ter Consul postea, magister equitum bis, Censor, & Dictator.

ANNI. P. R. C. CDXXVI.

Consules.

L. Cornelius. * L. f. * //. n. Lentulus. Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo. II.

IN Diodoro mendosè Q. Pompilius, pro Publilius. In Liuio autem (vt antè etiam admonui) gentilitium illud nomen Publilius librariorum culpa in prænomē abijt. P. Philo namque legitur passim, sicut in Cassiodori quoque libris; Verùm is qui Eusebio adiunctus est, veteris lectionis adhuc retinet vestigia. Nam Q. Publius Philo ibidem vocatur; sed in Mariano rectiùs, Q. Publilius II. Tabulæ Græcæ Lentulum & Philonem habent.

Bellum cum Graecis Palæopolitanis. Samnites desciscunt à Romanis.

Palæopolitanum bellum his Cos. exortum est. Samnites etiam ob agrum Fregellanum à Romanis occupatum ab amicitia defecerunt. His oppositis altero exercitu L. Cornelius Cos. Q. Publilius autem Palæopolitanos graui obsidione pressit. Liuius lib. VIII.

M. Claudius. //. f. //. n. Marcellus. Dict.
Sp. Postumius. //. f. //. n. Albinus. Mag. eq.
Comitiorum. habendorum. causa.
Vitio. facti. abdicarunt.

Dictator ex S. C. dictus.

Instante portò comitiorum tempore cùm è rep. non videretur reuocare vel L. Cornelium Cos. iam Samnium ingressum cum exercitu, vel Publilium hostium muris imminentem: Cornelio scriptum ex S. C. vt Dictatorem comitiorum habendorum causa diceret. Dixit M. Claudium Marcellum. & ab eo magister equitum Sp. Postumius dictus,

qui

qui ambo consulares. Comitia tamen non habuerunt vitio facti. Res itaque ad interregnum redijt, vt Liuius libro octauo.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
Q. Fabius. M.f. N. n. Max. Rullianus.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
M. Fabius. * M. f. N. n. *. Ambustus. Q. Fabius. * Q. f. Q. n. * Ambustus.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
L. Fuluius. L. f. L. n. Curuus. M. Liuius. C.f. //. n. Denter.

Tribuni plebis.

Ex patrum auctoritate populum rogarunt; An, cùm Q. Publilius consulatu abisset, pro Cos. rem gereret, quoad eum Græcis debellatum esset. Populus vti rogas, iussit, Liuius libro octauo.

M. Flauius. //. f. //. nepos. Absens petentibus prælatus in superioribus comitijs; quia visceationem in funere matris populo gratam dederat, vt Liuius lib. VIII.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

[C. Lætorius. C. f. P. nepos. II.] [C. Mælius. C. f. P. n. Capitolinus. II.]
[C. Minucius. M. f. M. n. Augurinus. II.] [C. Rabuleius. L. f. L. nepos.]
C. Aquillius. //. f. //. n. Florus. [L. Hortensius. Q. f. Q. nepos.]
[C. Oracilius. C. f. C. nepos.] [Q. Decius. Q. f. M. n. Mus. II.]
C. Cæcilius. //. f. //. n. Metellus

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. L. Cornelij. cos. in Samnio.
//. //. //. f. //. n. //. Q. Philonis cos. in Paleopolitano.

M. Fostius. C. f. M. n. Flaccinator. M. Pœtelius. M. f. M. n. Libo.
[C. Iulius. C. f. L. n. Iulus.] [L. Romulcius. Q. f. Q. nepos.]

M. M. Fostius atque Pœtelius ex Capitolinis marmoribus descripti sunt, in quibus Consules, & magistri equitum recensentur. Alij duo ex stirpis propagine deducti loca vacua supplent.

ANNI. P. R. C. CDXXVII.

Consules.

C. Pœtelius. C. f. C. n. Libo. Visolus. II. L. Papirius. //. f. //. n. Mugillanus.

EX interregno consulatum iniere, tandem à XIIII. scilicet interrege L. Æmilio creati. Nomina ex Liuio suggerunt Marianus, & Cassiodorus, C. Pœtelium III. & L. Papirium Mugillanum; sed vt in Liuio numerus apud Pœtelij perijt, ita in Mariano & Cassiodoro redundat: secundus enim, non tertius hic est eius consulatus. Nec eundem eum, sed

Capitolina marmora vt emendanda.

sed filium fuisse C. Pœtelij, qui anno CCCXCIII. Consul de Gallis & Tiburtibus triumphauit, demonstrat Capitolina eius dictatura anni CDXL. in qua C.F.C.N. vocatur; pater autem C.F.Q.N. in consulatu. Cæterum Liuius hoc anno recenset C. Pœtelium cum L. Papirio Mugillano; sed addit Cursorem in aliis annalibus reperiri, ex quibus etiam Alexandriæ conditæ tempus nobis hoc anno constituere videtur. Sed eos annales non satis fidos & probatos fuisse, ab Olympiadum ratione deuiasse, alijsque antiquis auctoribus omnino non respondisse, supra in anno CCXX. demonstrare conatus sum; velut etiam nec annum hunc, neque hos Consules respicere Solinum, vbi dicit Olympiade CXII. L. Papirio Sp. f. C. Pœtelio C. f. Consulibus Alexandriam conditam: sed Cursorem & Pœtelium Coss. annumque Vrbis CCXX. Quod & ordo Consulum, quos accuratè cum paternis prænominibus differentiæ causa adiunctis profert, indicare posset, planè diuersus à Liuio, Diodoro, Mariano & Cassiodoro, qui Pœtelium hoc anno præponunt, & primo fasces habuisse ostendunt. Id quod contra Solinum esset, nisi alios (vt dixi) vellet indicare Consules. Denique Marianus Scotus semet ex difficultatibus hisce cum non posset explicare, bis Alexandriam in Aegypto conditam scribit, semel his Consulibus, sequutus fortasse Liuium, & semel ante octennium M. Valerio III. & M. Antio Consulibus, ex Olympiadum ratione, quam ferè Solinus & alij sequuntur, iamdudum explicatam. Cotfigendus interim Diodorus Siculus, qui libro XVII. Bibliothecæ suæ, cum Alexandri Magni morte, atque his Consulibus finem imposuit. Mendose nimirum ibi leguntur, C. Popillius, & Papirius. In tabulis Græcis Libo & Cursor offeruntur hoc anno, sicut in aliquibus item Cassiodori exemplaribus. Verum is error ex Liuij hac ambigua de Mugillano & Cursore historia in his auctoribus videtur natus.

Solini locus illustratus.

Error Mariani Scoti.

Diodori Siculi locus.

Samnitibus bellum indictum.

Lectisternium in Vrbe factum fuit, Samnitibusque bellum indictum. Item Lucani, Apuliique in fidem & societatem Romanorum venerunt. In Samnio deinde res prosperè gestæ, tribus oppidis in potestatem redactis, & agro aduentu primo Consulum latè vastato. Palæopolis post longam obsidionem præsidiariorum Samnitium in solentia & grauamine sessa vltrò à ciuibus Q. Publioni procos. dedita est. Lucani fraude Tarentinorum decepti à Romanis ad Samnites defecerunt. Lex Romæ a Consulibus lata est ex S. C. Ne quis ciuis ob debitum vinciretur, in compedibus aut nervo teneretur, nisi qui noxam meruisset, donec pœnam lueret. Pecuniæ creditæ bona debitoris, non corpus obnoxium esset. Itaque nexi soluti, caurumque impositorum, ne necterentur. Liuius libro octauo. Qua lege decemviralis illa de debito & nexis est sublata. Meminit item Varro de lingua libro sexto, loco licet incorrecto, qui ita legendus videtur. Liber, qui suas operas in seruitute pro pecunia, quam debet, dat, dum solueret; nexus vocatur: vt ab ære, obæratus. Hoc C. Pœtelio Visolo roganre sublatum, ne fieret: & omnes, qui bonam copiam ciuitarent ne essent nexi, dissoluti. Vide quæ Suidas in voce Γάιος latè de his scribit.

Palæopolitani se dedunt.

Pœtelia, Papiria lex de nexis.

M. Varronis locus.

Prætor.

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*

C. Plautius. P. f. P. n. Decianus.

Aediles curules.

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*

L. Valerius. *//.* f. *//.* n. Flaccus. A. Cornelius. * A. f. P. n. * Cos. Arvina.

Aediles plebis.

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*

[Sex. Manilius. Sex. f. Sex. nepos.] [Sex. Pompilius. Sex. f. Sex. nepos.]

Tribuni plebis.

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*

[C. Petillius. C. f. Q. nepos.] [M. Aulius. Q. f. M. n. Cerretanus. III.]
M'. Curius. M'. f. *//.* n. Dentatus. II. Ti. Coruncanius. Ti. f. *//.* nepos.
[L. Icilius.]

[L. Icilius. Sp. f. L. n. Ruga.] [Sex. Tullius. Sex. f. //. nepos.]
[C. Fuluius. C. f. L. n. Curuus. tr.] Ti. Sempronius. //. f. //. n. Blæsus.
[C. Antistius. C. f. C. nepos.] [L. Martius. L. f. L. n. Rutilus.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. C. Pœtelij } Coss. in Samnio.
//. //. //. f. //. n. //. L. Mugillani }

Q. Mælius. *Q. f. Q. *nepos. [L. Manlius. Cn. f. L. n. Capitolinus.]
[P. Manlius. P. f. P. n. Vulso.] [Ti. Claudius. C. f. C. n. Cicero.]

Q. Mælius postea tribunus plebis coactus abdicauit ad Caudium cum ceteris dedendus Samnitibus, vt ex Liuio & Cicerone tradetur. Alij tres ex familiarum propagine distributi loca vacua supplere poterunt.

Prouincia.

Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo Procos. Palæopolitanos prouinciam prorogato imperio obtinuit; quæ anno superiore in magistratu sorte illi euenerat. Palæopolim cùm obsideret, haud è rep. visum est senatui, ipsum imminentem hostium muris auocari à spe capiendæ vrbis. Actum igitur priùs cum tribunis est, ad populum ferrent, vt cùm Publilius Philo consulatu abijsset, procos. rem gereret; quo ad debellatum cum Græcis esset. Liuius libro octauo. Huic igitur primùm contigit populi iussu prorogatio imperij statim post magistratum.

Primus prorogato imperij in prouincia ex consulatu, hoc est, magistratu expirante.

Proquæstore.

//. //. //. f. //. n. //. Q. Philonis Procos. in Palæopolitana.
[L. Romulcius. Q. f. Q. nepos.]

Q. PVBLILIVS. Q. F. Q. N. PHILO. II. ANN. CDXXVII.
PRIMVS. PRO. COS. DE. SAMNITIBVS.
PALAEOPOLITANEIS. K. MAI.

Q. Publilio (inquit Liuius) triumphus decretus est, quod satis credebatur obsidione domitos hostes in fidem venisse. Palæopolim namque in deditionem receperat, & bellum ibidem feliciter confecerat. Duo singulatia ei vito primùm contigere, prorogatio imperij post consulatum non antè in vllo facta, & acto honore triumphus. Hæc ita ferè Liuius; neque quemquam alium reperio, qui eius rei mentionem facit. Procoss. tamen antea fuisse extra ordinem imperatores à senatu factos, docuimus ex Liuio & Dionysio. Huic tamen primo populi iussu ex consulatu pro cos. imperium est prorogatum, quod postea solemne, ac prorsus vulgare fuit. At Publilium primum pro. cos. triumphasse columnæ Capitolinæ item demonstrant.

Q. Publilius procos. primus triumphauit.

Palæopolitanos autem Palæpolitanos vocant ex vsu loquendi vulgato Liuius, & alij. Horum originem satis describit ipse libro VIII. Item Strabo libro V. scilicet ex Chalcide Euboica traiecisse in insulas Aenariam & Pithecusas, atque inde in continentem Italiæ transmigrasse, primùm Cumas, postea Palæopolim, & Neapolim duas simul vrbes habitasse.

ANNI. P. R. C. CDXXIIX.

Consules.

L. Furius. Sp. f. M. n. Camillus. II. D. Iunius. //. f. //. n. Brutus. Scæua.

LFVRIVM M. Camilli Dictatoris, qui Vrbem à Gallis liberauit, nepotem fuisse non filium, superiùs ex columnis triumphalibus probaui. Benè igitur à Liuio & Cassiodoro notatur hic secundus Furij consulatus; sed collegæ prænomen apud eosdem perijt, quod tamen extat apud Diodorum Siculum, qui L. Furium, & D. Iunium Coss. posuit.

Palæopolitanorum origo ex Græcia.

Matianus

Marianus item, vbi errore tameu tertius supputatur L. Furij consulatus. Tabulæ Græcæ Camillum & Brutum suggerunt.

Cum Vestinis Samnitum socijs bellum gerunt. Vestini, qui Samnitibus se coniunxerant, prouincia Bruto, & Samnium Camillo sorte obuenit. Exercitus vtroque ducti, vt cura tuendorum finium hostes prohibiti sint arma coniungere. Brutus contra Vestinos rem prosperè gessit, primùm agris petuastatis, & hostibus prælio contusis; deinde Cutina, & Cingilia oppidis eorum expugnatis. Liuius libro octauo.

L. Papirius. Sp. f. L. n. Cursor. Dict.
Q. Fabius. M. f. N. n. Maxim. Rullianus. Mag. eq.
coactus abdicauit, in eius locum factus est
L. Papirius. L. f. M. n. Crass. Mag. eq.
Rei gerundæ caussa.

L. Furius Cos. agit Dictatorem dicere ipsum iussit. Porrò L. Futium Consulem, cui maior rerum moles imposita erat, morbo graui implicitum, senatus Dictatorem dicere iussit rei gerundæ caussa. Dixit itaque bello longè clarissimum ea tempestate L. Papirium Cursorem; à quo Q. Fabius Maximus Rullianus magister equitum est factus. Nobile par imperatorum rebus in eo magistratu gestis: discordia tamen, quo propè ad vltimum dimicationis ventum fuit, nobilius. Dictator enim Papirius à Q. Fabio magistro equitum, quòd se absente contra imperium, licet feliciter, cum Samnitibus dimicasset, summa eum seueritate, & instantia capitis pœnas exegisset, nisi militum studio in castris primùm ereptus, & Romæ senatus precibus, populique vniuersi intercessione defensus euasisset. Magistratum tamen abrogauit illi Dictator, & in eius locum fecit magistrum equitum L. Papirium Crassum. Historiam pulchrè Liuius, item Valerius Maximus, Auctor de viris illustribus, Eutropius, & alij. Apud omnes Q. Fabij Maximi nomen celebre admodum est; sed agnomen Rullianus quod ita correctè in fragmentis Capitolinis exprimitur, vbique perperam Rutilianus vel Rullus scribitur. Quod sanè ex antiquitatis fide corrigendum videtur.

L. Papirij Dictatoris fœnus.

Agnomen Fabij Rullianum.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
L. Fuluius. L. f. L. n. Curuus.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[C. Fossius. C. f. M. n. Flaccinator.] M. Aemilius. //. f. //. n. Papus.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
M. Flauius. //. f. //. nepos. [A. Virginius. L. f. A. nepos.]

Tribuni plebis.

// //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
L. Plautius. L. f. L. n. Venno. II. C. Popillius. M. f. M. n. Lænas.]
[C. Plautius. C. f. //. n. Hypsæus.] [L. Albinius. L. f. M. nepos.]
[C. Considius. C. f. Q. nepos.] [L. Fulcinius. L. f. L. n. Trio.]
[L. Numitorius. L. f. L. nepos.] [T. Roscius. T. f. T. nepos.]
[Sp. Mæcilius. Sp. f. Sp. nepos.] [A. Lucerius. A. f. A. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. // n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæsto-

Quæstores militares.

II. II. II. f. *II.* n. *II.* L. Camilli cos. in Samnio.
II. II. II. f. *II.* n. *II.* D. Bruti. cos. in Vestino.

L. Quinctius. L. f. T. n. Capitolinus. Cui tribuno militum anno superiore Q. Publilius procos. præsidium trium milium dederat ad occupandam Palæopolim, vt auctor est Liuius libro octauo.

M. Antistius. M. f. M. nepos. [P. Valerius. P. f. P. n. Poplicola.] [P. Plautius. C. f. *II.* n. Hypsæus.]

M. Antistius tribunus plebis sequetur, P. Valerij pater Cos. & Dictator, P. Plautij verò bis Consul fuerat.

ANNI. P. R. C. CDXXIX.

Dictator. & Magister equitum. sine Consulibus.

L. Papirius. Sp. f. L. n. Cursor. Dict.
L. Papirius. L. f. M. n. Crassus. Mag. eq.
Rei gerundæ caussa.
Magistratum ex S. C. continuarunt.

MEMORABILIS illius dictaturæ Papirianæ historiam omnem Liuius ad annum refert superiorem, omissa mentione de dictatura L. Papirij in annum insequentem prorogata belli Samnitici nondum confecti ocessione. Sed cùm inueniam in columnis triumphalibus L. Papirium Dictatorem de Samnitibus triumphasse hoc anno CDXXIX. Q. Publilium procos. anno CDXXVII. L. Fuluium verò Consulem anno CDXXXI. fit omnino verisimile hunc annum CDXXIX. per dictaturam eandem Papirij sine Consulibus transactum fuisse, quamuis Liuius, vt alia multa, hoc prætermerit. Non enim potest intelligi hæc secunda Papirij dictatura, cùm hóc refragetur Capitolinis fastis; sed ex anno superiore in hunc CDXXIX. protracta videtur, nullis in triumpho eius secundæ dictaturæ notis additis, quæ in tertio triumpho eiusdem habentur. Non reperiuntur item huic anno congruentes Consules in Liuio, Cassiodoro, Mariano, vel alijs, qui Consulum catalogos nobis reliquere. Id ipsum in caussa est, vt Haloander & Glareanus ex alijs item auctoribus hunc annum sine Consulibus eum sola Papirij dictatura reliquerint. Quod & fastorum Capitolinorum ratio requirit. *Annus à Liuio prætermissus.*

Luceriam deducta colonia est hoc anno quadriennio (vt ait Velleius) post Tetracinam. Illam cum Apulis ante biennium in fidem ac societatem Romanorum veniisse constat. Nam inter Dauniorum primas in Apulia colonias recensetur à Plinio. Hoc autem anno Romanos recepisse colonos Velleius auctor est. Ijs autem mox anno sequenti electis rebellasse, cum Apulis se iunxisse Samnitibus, & à Q. Fabio Consule domitos Lucerinos, Capitolini triumphi, & Auctor de viris illustribus demonstrant, vt tum dicetur. Liuius alios sequutus annales de his omnibus nihil; immo in prima illa societate permansisse iudicat libri IX principio, bonos ac fideles Romanorum socios appellans, sequutus tamen eos auctores de Apulorum fide scribentes, quos paulò antè libri VIII fine reiecerat. Insuper Lucerinorum à Samnitibus defendendorum studio nimio Romanos in cladem illam Caudinam cecidisse refert. Verùm mox sui oblitus, Samnitium vrbem facit Luceriam, eoque velut in arcem tutissimam fexcentos obsides equites Rom. post victoriam Caudinam missos à C. Pontio scribit, eandemque postea à L. Papirio Cos. cum obsidibus receptam. Sed quam hæc sibi constent, iudicet lector. *Luceriæ deductæ colonia.*

Cens. *II. II. II.* f. *II.* n. *II.* *II.* *II.* f. *II.* n. *II.* Iustr. fecer. XXIV.
M. Valerius. M. f. M. n. Corvus. C. Poetelius. C. f. C. n. Libo. Visolus.

Censores ac lustrum Vrbis XXIIII. omisit etiam Liuius, quod tamen hoc circiter anno factum arbitror. Nam insequens XXV. lustrum adhuc extat in fragmento Capitolino, ex cuius ratione quinquennio ante lustrum hoc XXIII. digessimus, quando nil præterea certi ex auctoribus colligere possumus. Censores qui fuerint, nobis item obscurum est. Attamen verisimile est, M. Valerium Corvum tot magistratibus insignem, vt qui semel & vicies

vicies sella curuli sederit, teste Plinio, censuram non omisisse; cui adiungemus plebeium bis Consulem C. Poetelium, qui & postea Dictator fuit.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
M. Fabius *M. f. N. n. *Ambustus.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
L. Papirius. L. f. L. n. Crassus. L. Furius. L. f. M. n. Camillus.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
C. Cæcilius. //. f. //. n. Metellus. [L. Hortensius. Q. f. Q. nepos.]

Tribuni plebis.

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.

P. Aelius. * P. f. P. n. * Pætus. C. Iunius. C. f. C. n. Bubulcus. Brutus.
[C. Fuluius. C. f. L. n. Curuus.] [Sp. Metilius. Sp. f. Sp. nepos.]
[Sex. Tempanius. Sex. f. Sex. nepos.] [L. Villius. L. f. P. nepos.]
[L. Apronius. C. f. C. n. Limo.] [L. Sextiljus. L. f. C. nepos.]
[C. Mænius. C. f. P. nepos.] [P. Virginius. L. f. A. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. // n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. } L. Papirij. Dict. in Samnio.
//. //. //. f. //. n. //. }

Sp. Nautius. Sp. f. Sp. n. Rutilus. Auum huius ter tribunum militum consulari potestate nobis produnt annales; & ipse Consul deinde sequetur.

C. Fabius. M. f. N. n. Ambustus. Qui postea Pictor appellatus est; Q. Fabij Rulliani fratrem fuisse docent Capitolina marmora, in quibus extat fratris sui Quinti magister equitum. Hic primus Fabiorum Pictor cognomine cœpit appellari, quòd huius artis studiosus ædem salutis à C. Iunio Bubulco Bruto voram in consulatu, in censura locaram, anno CDL. perfectam ipse depinxisset, nomenque suum operi inscribere voluisset. Vnde Pictor ipse vocatus, eius cognominis occasionem ac originem in Fabia gente dedit, à quo postea multi Fabij Pictores summis magistratibus & honoribus inclyti.

P. Decius. P. f. Q. n. Mus. Idem qui patris sui exemplo semet in consulatu quarto pro patria in prœlio deuouit, & occisus est.

[Ti. Pontificius. Ti. f. Ti. nepos.]

L. PAPIRIVS. SP. F. L. N. CVRSOR. DICT. ANN. CDXXIX. DE. SAMNITIBVS. III. NON. MART.

Samnites fidem pacem petunt.

Samnites tandem ita fudisse prœlio, fugauisseque Papirium scribit Liuius, vt illud vltimum conferendi cum Dictatore signa fuerit. Atque impunè postea vastato longè lateque Samnio, coegit hostes pacem petere: quibus stipendium annuum, & vestimenta singula

singula pro militibus impetrata sunt, & à senatu annuæ induciæ datæ. Dictator triumphans Vrbem est ingressus, vt auctor Liuius libro octauo. item is qui de viris illustribus scripsit, capite xxxi.

ANNI. P. R. C. CDXXX.

Consules.

C. Sulpicius. Ser. f. Q. n. Longus. II. Q. Aulius. Q. f. M. n. Cerretanus.

DICTATOR L. Papirius cùm triumphasset, iussu patrum, priusquam abdicaret, Consules creauit C. Sulpicium Longum II. Q. Aemilium Cerretanum, vt Liuiana produnt exemplaria, in quibus adijcitur etiam in nonnullis annalibus Q. Aulium haberi, non Aemilium: at Liuij locus ille non parum mihi suspectus est. Q. Aulium enim fuisse potiùs collegam Sulpicij, fit verisimile, quòd eo tempore Consulum alter plerumque plebeius esse soleret, deinde cognomen Cerretanus, de quo nihil dubitat Liuius, Aemiliæ genti insolitum & peregrinum sit. Q. Aulium igitur & hoc loco scripsisse Liuium puto, quando secundum ipsius consulatum postea libro nono recenset; nomen Aulius vt rarum & ignotum, ita quasi incorrectum à sciolis in Aulus, vel Aemilius, non secus ac in Diodoro, Mariano, & Cassiodoro perperam in Aelius, & ipsius Liuij libro nono in Aurelius mutatum constat. Immo verba hæc in margine apud Consulum nomina à studioso aliquo annotata (Aulium quidam annales habent) similium culpa in historiæ contextum irrepsisse videntur: Vti malim Liuij verba sic legere. C. Sulpicio, Q. Aulio Consulibus ad defectionem Samnitium Apulum nouum bellum accessit: quam sicut nunc habentur, C. Sulpicio, Q. Aemilio (Aulium quidam annales habent Consulem) ad defectionem Samnitium, &c. Diuersitatem enim annalium Liuius paulò antè potuisset commodiùs annotare, si quæ fuisset, vbi magis accuratè nominat item Consules: sed & isthic malè pro Aulio suppositus Aemilius est. Aulij autem ab Aulo prænomine dicti sunt, vt Marci à Marco, Quinctij a Quincto, Sextij à Sexto, Publilij à Publio. Frequens enim hoc apud Romanos fuit. Quod ob eam caussam adijcio, quia Io. Cuspinianus, vir alioquin doctissimus, Diodoti & Cassiodori exemplaria corrupta sequutus, Aelium potiùs appellandum censet, & Aulium vocem nihili putat. Tabulæ Græcæ Longum & Cerretanum adducunt Consules, cognomina scilicet: hoc Aulij, non Aemilij; & illud Sulpicij. Vtriusque nomen reperitur integrum in Capitolinis fragmentis.

Liuij locus Aemilium Cerretanum suspectus.

Aulij quidam dicti.

Io. Cuspinianus errat.

Legionibus Romanis à Samnio abductis intra inducias tempus Samnites rebellauerunt, Apulosque ad societatem belli traxerunt, vtroque exercitus missi, Sulpicio Samnium, Aulio Apulia sorte euenerunt. Nec tamen præter vastationes res vlla memorabilis est gesta. Liuius libro octauo.

Samnites rebellant, tractâ in societatem Apulos.

Prætor.

II. II. II. f. II. n. II.

Q. Fabius.* Q. f. Q. n.* Ambustus.

Aediles curules.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.

M. Fosslius. C. f. M. n. Flaccinator. Q. Aemilius. Q. f. L. n. Barbula.

Aediles plebis.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.

[L. Marcius. L. f. L. n. Rutilus.] Ti. Sempronius. II. f. II. n. Blæsus.

Tribuni plebis.

M. Flauius. II. f. II. nepos. II. Tusculanos perduellionis reos ad populum fecit, vt animaduerteretur in eos, quorum ope & consilio Veliterni Priuernatesque populo Rom. bellum fecissent. Populus Tusculanus cum coniugibus & liberis Romam venit, specieque reorum mutata veste, tribus circumiêrũt. Quæ omnes legem antiquarunt præter Poliam, cuius sententia fuit, vti puberes verberati necarentur, coniuges liberique lege belli venirent. Memoria Tusculanis eius iræ in pœnæ tam atrocis auctores diutiſſi-

Flauia rogatio de Tusculanis.

Valerij Max. locus.

diutissimè mansit, neminemq; Poliæ tribus candidatum postea Papiriæ tribus suffragio adiutum scribunt Liuius, & Valerius Maximus lib. IX. cap. X. qui pro Papirio tribu, Popilliam habet, & pro Flauio, Fuluium. Quæ tamen differentiæ scribarum negligentia natæ videntur ex nominum similitudine.

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	·//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	·//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	·//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	·//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.							

M. Pœtelius. M. f. M. n. Libo. M. Popillius. M. f. M. n. Lænas. III.
[C. Canuleius. C. f. C. nepos.] C. Aurelius. //. f. //. n. Cotta.
[M. Aulius. Q. f. M. n. Cerretanus. IIII.] [Q. Aelius. P. f. P. n. Pætus.]
M'. Curius. M'. f. //. n. Dentatus. III. Ti. Coruncanius. Ti. f. //. nepos. II.
[L. Icilius. Sp. f. L. n. Ruga. II.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. ·//. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. C. Sulpicij. cos. in Samnio.
//. //. //. f. //. n. //. Q. Cerretani. cos. in Apulia.

L. Cominij trib. mil. fortitudo & audacia.

L. Cominius //. f. //. nepos. Tribunus militum ante biennium sub Q. Fabio Max. Rulliano magistro equitum prosperè pugnauit, equitibus iussis frenos detrahere equis, atque ita concitatos calcaribus hostium agmen perrumpere. Quo in prœlio viginti hostium milia cæsa, vt Liuius libro VIII. refert. Eius tribunatum plebis in Valerio Maximo, ni fallor, reperimus.

C. Marcius. C. f. L. n. Rutilus. Qui postea Censorinus appellatus, suæ familiæ hoc cognomen reliquit. Filius C. Marcij primi è plebe Dictatoris Liuio, & Capitolinis fastis auctoribus.

M. Valerius. M. f. M. n. Maximus. Qui Consul, Censor, & quater etiam Prætor fuit.

[A. Virginius. L. f. L. n. Tricostus. Rutilus.]

ANNI. P. R. C. CDXXXI.

Consules.

Q. Fabius. M. f. N. n. Maxim. Rullianus. L. Fuluius. L. f. L. n. Curuus.

EX triumphalibus columnis, Consulum nomina descripsi integra. In Liuio enim, Mariano, & Cassiodoro cognomina omittuntur, quæ leges in tabulis Græcis Curuum & Rullianum; si ita velis corrigere vbi Cursor & Rullur habetur.

Anceps integri fere diei cum Samnitibus prœlium.

Prœlium anceps ac difficile commissum cum Samnitibus, sed victoria Romanorum fuit; ac talis, vti hostes rupti fœderis auctorem morte voluntaria interemptum Papium Brutulum cum omni præda & captiuis Romanis per fuciales dederent, pacemque peterent. Liuius in fine VIII.

A. Cornelius. P. f. A. n. Cossus. Arvina. Dict.
M. Fabius. M. f. N. n. Ambustus. Mag. eq.
Ludorum. Rom. caussa.

Annalium discrepantia.

Eundem annum habuisse Dictatorem A. Cornelium Cossum, & M. Fabium Ambustum magistrum equitum Liuius libri VIII. fine refert ex quorundam annalibus. Hos graui prœlio rebelles Samnites contudisse, atque de ijs triumphasse, non Consulem Fuluium. Liuium sequuntur Zonaras, & Orosius libro III. cap. XV. Verùm vt ex columnis triumphalibus colligimus, bellum non à Dictatore, sed à Consulibus gestum fuit. Quod in alijs annali-

annalibus reperiri fatetur ibidem Liuius. Additque non discrepare quidem annales, quin Dictator eo anno A. Cornelius fuerit, sed id ambigi, num belli gerendi caussa creatus sit, an vt ludis præesset Romanis.

Prætor.

L. Plautius. L. f. L. n. Venno. Liuius ex iam dictis annalibus A. Cornelium Dictatorem creatum scribit nõ rei gerundæ caussa; sed vt esset qui ludis Romanis (quia Consules aberant, & L. Plautius Prætor graui morbo fortè implicitus erat) signum mittendis quadrigis daret.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

[C. Plautius. C. f. //. n. Hypsæus.] [A. Lucerius. A. f. A. nepos.]
[Sp. Mæcilius. Sp. f. Sp. nepos.] [L. Albinius. L. f. M. nepos.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.	//. //. //. f. //. n. //.
C. Iunius. C. f. C. n. Bubulcus. Brutus. II.	[C. Volumnius. C. f. C. n. Flamma.]
[Sex. Tullius. Sex. f. //. nepos. II.]	A. Atilius. //. f //. n. Bulbus.
[C. Petillius. C. f. Q. nepos. II.]	[L. Albinius. L. f. L. nepos.]
[C. Considius. C. f. Q. nepos. II.]	[L. Fulcinius. L. f. L. n. Trio. II.]
[M. Trebonius. M. f. M. n. Flauus.]	[L. Numitorius. L. f. L. nepos. II.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. L. Fuluij cos. in Samnio.
//. //. //. f. //. n. //. Q. Fabij cos. in Apulia.

[P. Sestius. P. f. P. n. Capitolinus.] [Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo.]
[M'. Sergius. M'. f. M'. n. Fidenas.] [C. Appuleius. Cn. f. Cn. n. Pansa.]

L. FVLVIVS. L. F. L. N. CVRVVS. COS. ANN. CDXXXI. DE. SAMNITIBVS. QVIRINALIBVS.

Q. FABIVS. M. F. N. N. MAXIMVS. RVLLIAN. AN. CDXXXI. COS. DE. SAMNITIBVS. ET. APVLEIS. XII. K. MART.

Vides igitur ex triumphis Consulum huius anni bellum illud anceps & difficile, quo vicerunt Romani, Samnitium Imperatore cæso, rebusque hostium ita debilitatis, vt vltrò deditionem facerent, non Dictatoris (vt volunt annales quos sequitur Liuius) sed Consulum auspicijs gestum fuisse. Atqui Liuius ipse, dum quónam sequeretur auctores in tanta diuersitate vix sibi præscribere posset, nihil certi constituit. Ait enim hoc bello à Consulibus bellatum, quosdam velle, ab ijsque de Samnitibus triumpharum fuisse. Q. Fabium etiam in Apuliam processisse, atque inde magnas prædas egisse. Quæ omnia Capitolinis fastis conuenire, ex Consulum triumphis facilè cognoscimus. Auctor item de viris illustribus

stribus suffragari videtur cap. xxxii. nam tres Q. Fabij Maximi triumphos recensens primum de Apulis, & Lucerinis fuisse dicit.

Apuli Iapyges olim dicti. Apuli Adriatico mari contermini inter Dauniam & Calabriam, Iapyges olim dicti à Dedali filio, de quibus vide Plinium libro iii. cap. xi. Strabonem libro vi. Melam, & alios.

Apuli unde dicti. Quidam per PP. geminum scribunt hoc nomen, quod in antiquo non obseruari videmus. Deducunt enim Graeci nomen ἀπὸ τῆ ἅπτεσθαι: eò quòd in Apulia celeriùs, quàm alibi, arbores deijciunt folia.

ANNI. P. R. C. CDXXXII.

Consules.

T. Veturius. //. f. //. n. Calvinus. ii. Sp. Postumius. //. f. //. n. Albinus. ii.

NVMERI desiderantur in Liuio, Cassiodoro & tabulis Graecis apud nomina Consulum: nam ante duodecim circiter annos adhuc semel collegas in eodem magistratu fuisse constat. Itaque de hoc secundo ipsorum consulatu rectè Cicero Officiorum tertio sic scribit. At verò T. Veturius, & Sp. Postumius, cùm iterum Consules essent, quia cùm malè » pugnarum ad Caudium esset, legionibus nostris sub iugum missis, pacem cum Samnitibus » fecerunt, dediti sunt. Meminit eorundem in Catone, sed ibi P. Postumius non benè legitur Io. Zonaras alterum Consulem Ti. Veturium vocat, vetusto Veturiae gentis praenomine; quod tamen non nisi apud patricios Crassos Cicurinos reperio. Hic T. Caluinus plebei Consulis locũ obtinet. Auctor verò de viris illustribus in Pontio Telesino cap. xxx. C. Veturium nominat; sed mendosè, & contra aliorum auctorum consensum.

Caudina pax infamis. Annus Caudina pace infamis. Horum enim Consulum imperitia Romanae legiones in insidias ductae, & ad Caudinas furculas Samnitium praesidijs circumsessae, turpem, sed

Exercitus Romanus sub iugum missus. necessariam pacem acceptarunt. Nam ibidem totus, antequam dimitteretur, exercitus, simul cum Consulibus, legatis, ac tribunis, duce C. Pontio sub iugum missus est. Historiam latè & pulchre scribit Liuius in principio libri ix. Obiter Zonaras, Florus, Eutropius, & Orosius: sed in his annorum ab Vrbe condita numeri restitui debent.

Duo Dictatores & mag. eq. frustra creati. Q. Fabius. * Q. f. Q. n. * Ambustus. Dict.
P. Aelius. * P. f. P. n. * Paetus. Mag. eq.
Comitiorum. habendor. caussa.
Vitio. facti. abdicarunt. In eor. loc. facti. sunt.
M. Acmilius. //. f. //. n. Papus. Dict.
L. Valerius. //. f. //. n. Flaccus. Mag. eq.
Comitiorum. habendor. caussa.

Consules cum summo dedecore Romam reuersi, nihil deinde pro magistratu agere tentarunt in priuato abditi, nisi quod expressum S. C. est, vt Dictatorem dicerent comitiorum habendorum caussa. Dixerunt Q. Fabium Ambustum, à quo magister equitum P. Aelius Paetus est dictus. Sed his vitio creatis, suffecti M. Aemilius Papus Dictator, & L. Valerius Flaccus magister equitum. Nec per hos tamen comitia sunt habita, vsque adeò

Interregnum. taedebat populum magistratuum eius anni omnium. Itaque res ad interregnum redijt. vt Liuius libro nono.

Praetor.

//. //. //. f. //. n. //.
M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. iii. Ex Plinij vii. cap. xlviii.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

M. Popillius. M. f. M. n. Laenas. [Sp. Metilius. Sp. f. Sp. nepos.]
[Sex. Tempanius. Sex. f. Sex. nepos.] [L. Villius, L. f. P. nepos.]

Tribuni

Tribuni plebis.

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//. n. //.
//.	//.	//.	f.	VI.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//. n. //.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//. n. //.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//. n. //.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//. n. //.

M.Pœtelius. M.f. M. n. Libo.II. [T. Roſcius. T. f. T. nepos. II.]
[C.Mamilius.C. f. C. n.Vitulus.] [L. Apronius. C. f. C. nepos.II.]
[L. Sextilius. L. f. C. nepos. II.] [L. Cædicius. L. f. L. nepos]
[C. Mænius. C. f. P. nepos. II.] [C. Furius. C. f. C. nepos.]
[P. Mælius. P. f. P. n. Capitolinus.] [L. Canuleius. L. f. L. nepos.]

Quæſtores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

Quæſtores militares.

//. //. //. f. //. n. //. T. Veturij
//. //. //. f. //. n. //. Sp. Poſtumij } Cos. In Samnio. Abdicarunt.

Ab hoſtibus ſub iugum miſſi ſunt cum Conſulibus, legatis, trib. militum, legionibuſque: & quia pacem cum alijs ſpoponderant, etiam abdicarunt, & ſimul dediti ſunt. Liuius libro nono.

[Cn. Furius. Cn. f. Cn. n. Pacilus.] [P. Lucretius. P. f. L. n. Tricipitinus.]
[Sp. Papirius. Sp. f. Sp. n. Craſſus.] [Cn. Lucerius. Cn. f. Cn. nepos.]

ANNI. P. R. C. CDXXXIII.

Conſules.

L. Papirius. Sp. f. L. n. Curſor. II. Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo. III.

Conſulum permutatio.

ASECVNDO interrege M. Valerio Coruo hi creati ſunt, haud dubio conſenſu ciuitatis, quòd nulli ea tempeſtate duces clariores eſſent, vt refert Liuius: vbi adiungendus numerus III. apud Q. Philonem: nam bis antea Conſul fuit, velut ex ſuperioribus conſtat. At L. Papirium rectè Conſulem iterum dicit; atque ita, vt non videatur hoc loco, quemadmodum priùs, de primo conſulatu eius dubitare, de quo ſatis multa ſuo loco diſſerui. In tabulis Græcis hic tertius Curſoris cum Philone computatur conſulatus; ſed malè ſemel pro Curuo Curſorem ſuppoſitum, iam antè oſtendi. In Caſſiodoro autem vterque rectè legitur; ſed numerorum notæ perperam omiſſæ ſunt apud Conſules: qui quo creati ſunt die (ſic enim placuerat patribus) magiſtratum inierunt; ſacriſque peractis, de pace Caudina retulerunt.

Dedicio ſponſorum pacis Caudinæ.

Conſules anni ſuperioris, cum legatis, quæſtoribus, tribunis militum, qui coacti tutempem pacem ad Caudium pro populo Rom. ſpoponderant, ex S. C. vincti, & nudi Samnitibus per fœcialem dediti ſunt, non tamen recepti. Igitur ſolutis religione Romanis, bellum denuò Samnitibus indictum eſt. Satricani interea ad Samnites defecerunt, & Fregellas coloniam Romanorum occuparunt, & concremarunt. Conſules ſortiti prouincias, L. Papirius, in Apuliam pergit: Luceriam obſeſſurus, vbi equites ſexcenti obſides ad Caudium dati cuſtodiebantur. Publilius in Samnio aduerſus legiones Caudinas ſubſtitit, quas prœlio fudit, & caſtris exuit. Inde fugientes in Apuliam ſequitur, & collegæ Papirio iungitur, vbi altero iterum ad Luceriam prœlio graui concurſum, & Samnitium caſtra per vim expugnata ſunt. Ad domandam hinc Apuliam profecto Publilio, Luceria per deditionem à L. Papirio capta eſt, & obſides Romani equites ſumma omnium lætitia recepti. Præſidiarij omnes, Samnitium ſeptem milia ſcilicet, cum ipſo Imperatore C. Pontio (vt quidam volunt annales) ſub iugum miſſi ſunt. Vide Liuium, Zonaram, Eutropium, & alios. Sueſſam, Auruncam, Saticulam colonias deductas indicat Velleius.

Satricanorum defectio.

Samnites ad Caudinas clades.

Rurſus ad Luceriam.

Luceria capta, recepti obſides Romani.

Samnites ſub iugum miſſi.

Sueſſa, Aurunca & Saticula nouæ coloniæ.

C. Mainius.

C. Mainius. P. f. P. nepos. Dict.
M. Foslius. C. f. M. n. Flaccinator. Mag. eq.
Quæstionum.exercendar.causla.abdicarunt.
L. Cornelius * L. f. * n. n. Lentulus. Dict.
L. Papirivs. Sp. f. L. n. Cursor. ii. Mag. eq.
Rei. gerundæ. causla.
T. Manlivs. L. f. A. n. Imperiosus. Torquat. iii. Dict.
L. Papirivs. L. f. L. n. Crassus. Mag. eq.
Comitiorum. habendorum. causla.

Tres eiusdem anni Dictatores.

Tres ordine nobis ostendit hoc anno Dictatores fastorum Capitolinorum fragmẽtum, cum totidem magistris equitum. Quos omnes apud Liuium non reperies, nam in historia horum temporum (vt non semel admonui) frequenter vagatur incertus ob annalium diuersitatẽ, & sæpe à fastis Capitolinis, ne dicam à seipso, discrepat. De C. Mænio & M. Fossio parum dubij est, quin fuerint primi, licet Liuius hîc eos omnino prætereat, sexto enim anno postea illos iterum in eodem magistratu cum notis repetiti honoris exprimunt fragmenta Capitolina, rei gerundæ caussa creatos. Quo item anno eosdem adsert Liuius: sed ex alijs annalibus quæstionum exercendarum causla dictos scribit; vt aliquibus fiat verisimile, nobisque persuasum sit, primum hunc magistratum ipsos gessisse hoc titulo, secundum verò rei gerundæ causla, vt monstrat Capitolinum fragmentum. Quo in nonnullis historijs prætermisso, hunc primum perperam eò transpositum esse, ex historiarum similitudine, vt fit, errore nato. Nam & hoc anno Luceria à Romanis capta est; & eo, quo C. Mænij primam hanc dictaturam describit Liuius, & fastorum Capitolinorum auctores secundam. Quibus vt satisfiat, eam Liuianam huc transferemus, hac occasione introducta scilicet. Eo anno (Inquit Liuius) Capuæ occultæ principum coniurationes factæ „
Campanorum coniuratio. sunt, de quibus cùm ad senatum referretur; haud quaquam neglecta res est; sed Quæstiones decretæ, Dictatoremque quæstionibus exercendis diei placuit. C. Mænius dictus est, „
is magistrum equitum M. Fossium dixit. Tantusque terror eius magistratus fuit, vt præcipua Capuanæ coniurationis capita, prius quam nominarentur apud Dictatorem, voluntaria morte semet iudicio subtraxerint. Deinde, vt quæstioni Campanæ materia decessit, „
versa Romam est, quæriique cœptum, non nominatim qui Capuæ; sed in vniuersum, qui „
vsquam coijssent, coniurassentve aduersus populum Rom. & coitiones honorum adipi- „
Ambitus quæstiones Romæ. scendorum causla factas, aduersus remp. esse, interpretatum est. Postulabantur ambitus „
itaque nobiles homines, appellantibusque tribunos, nemo erat anxilio. Quod graue, & „
iniquum nobilitati visum, quæ negare suorum id crimẽ esse, quibus si nulla obstetur fraude, pateat ad honorem via; sed potiùs nouorum hominum. Ipsos adeò Dictatorem, magi- „
strumque equitum reos magis, quàm quæsitores idoneos eius criminis esse, intellecturos- „
Dictator sponte abdicat, vt primatus actis fari possit. que ita id esse, simulatque magistratu abijssent. Quo audito Dictator Mænius famæ suæ „
magis, quàm imperij memor, posteaquam in cõcione de sua innocentia dissertuisset, man- „
data Consulibus quæstione se dictatura abdicat; & post eum confestim magister equitum, „
C. Mænius & M. Fossius rei facti, & absoluti. Primique apud Consules, vt petierant, rei facti, aduersus nobilium testimonia egregiè absoluuntur. Hæc multò diffusiùs apud Liuium libro ix. in anni CDXXXIX. historia. Rursus eiusdem dictaturæ fit mentio in oratione P. Sempronij tribuni plebis aduersus Ap. Claudium Cæcum censorem anno CDXLIII. dicta, qui ita apud Liuium loquitur: Quid ego antiqua repetam? nuper intra decem annos C. Mænius Dictator, quia cum quæstiones se- „
Liuij locus. uerius, quàm quibusdam potentibus tutum erat, exerceret; eo contagio eius, quod quærebat, „
criminis ipsi obiectato, ab inimicis est; vt priuatus obuiam iret crimini, dictatura se abdi- „
cauit. Ita enim correctiùs legentur hæc verba. Eademque omnino mihi persuadent, in hanc primam C. Mænij dictaturam quæstiones illas potiùs referendas esse, Liuiumque eo loco non annales ex quibus historiam eõdidit, sed ipsam P. Sempronij tribuni orationem sequutum, verè dicentis, intra decem annos eas habitas quæstiones à Dictatore Mænio fuisse. Tot enim ferè reperies ab hac Mænij prima dictatura ad tribunatum plebis P. Sempronij huius, qui anni CDXLIII. extremo abire censuta Ap. Cæcum frustra iussit. Ab alia autem anni CDXXXIX. in qua Liuius C. Mænium exercuisse quæstiones scribit, quinquennio distare eiusdem Sempronij tribunarum, minimè reperies. Quapropter nõ immerito scrupulum hæc mouerunt doctissimo Glareano, locum hunc haud dubiè corruptum iudicanti, nisi diuersos, vt excipit, auctores sit sequutus Liuius. Quodipsum accidisse ex suprascriptis manifestum est. Alterius, quæ sequitur in Capitolino fragmento, dictaturæ meminit quidem Liuius in anni huius actis, ob annalium discordiam ambigi dicens, L. ne Cornelius Dictator eum L. Papirio Cursore magistro equitum eas res ad Caudium, atque inde „
Lucerian

Lucetiam gesserit; an Consulis Papirij præcipuum id decus fuerit. Verùm quisnam hic L. Cornelius Dictator esse potuerit, quando cognomen à Liuio non additur, necdum satis liquèr, etsi quidam Lentulum existiment Consulem anno CDXXVI. fortallis, quia Caudini cognomen in eadem familia postmodum reperiunt, & ex hac victoria originem habuisse suspicantur. Et auctor est Liuius, superiore anno L. Lentulum, quem legatorum principem virtute & honoribus ob gestum consulatum appellat, in obsidione Caudina, vt pacis necessariæ conditiones ab hostibus oblatas acceptarent. Consules adhortatum esse. Itaque simul cum alijs hoc anno deditum fuisse ex eodem constat, atque mox deditione à Samnitibus non accepta, redijsse cum alijs in castra Romana, sed an confestim Dictator dictus signominiam acceptam ipse sit vltus, adhuc sub iudice lis est. Sequitur in fragmento tertia T. Manlij dictatura eum L. Papirij magistrio equitū à Liuio penitus prætcrita, non secus ac prima illa C. Mænij. Coniecturis igitur verisimilibus hic agendum est, quàm diu certiora non reperiuntur. T. Manlium igitur Torquatum fuisse existimabimus Dictatorem, & magistrum equitum L. Papirium, L. Crassi consularis ac Dictatoris filium. Quos nisi comitiorum caussa absentibus Consulibus creatos dicamus, rationem huius tertiæ dictaturæ non inuenio; neque enim spacium inter hanc & superiorem videtur in fragmento Capitolino, vti ex positura linearum conijci possit, suffectos hos superioribus fuisse.

Lentuli, vnde Caudini dicti.

Prætor.

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*

Q. Aemilius. Q. f. L. n. Barbula.

Aediles curules.

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*

L. Quinctius * L. f. *//.* n. Capitolinus. * Sp. Nautius. Sp. f. Sp. n. Rutilus.

Aediles plebis.

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*

C. Iunius. C. f. C. n. Bubulcus. Brutus. [C. Canuleius. C. f. C. nepos.]

Tribuni plebis.

L. Liuius. *//.* f. *//.* n. * Denter. * T. Numicius. *//.* f. *//.* nepos.

Q. Mælius. * Q. f. Q. * nepos. Coacti abdicarunt. in eorum locum facti sunt

Hi inter sponsores pacis Caudinæ fuerant anno superiore, & reuersi Romam iam antè, vt suspicor, designati in hunc annum tribuni plebis, eumque magistratum ex more mense Decembri inierunt. Igitur hoc anno S. C. de pace Caudina rescindenda, & deditione sponsorum facienda, intercessione tollere conati sunt; se in primis, quòd sacrosancti, & in magistratu essent, dedi hostibus, violariquè non posse dicentes. Vt autem non persuasère, se senatus potestati permittentes abdicarunt, & simul cum alijs dediti sunt. In abdicatorum vero locum alios esse suffectos verisimile est. Nominat & Cicero tribunos iam dictos rem eandem narrans Officiorum III. qui T. Numicium nominat alterum pro L. Liuio ex alijs annalibus, sed Q. Aemilium mendosè pro Q. Mælio: patricij enim sunt Aemilij, quos non admitti constat ad tribunatum plebis.

Tribuni plebis ad Caudinam deditionem.

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*	*//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*	*//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*	*//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*	*//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*	*//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
P. Decius. P. f. Q. n. Mus.	[C. Sicinius. C. f. C. n. Bellutus.]
[L. Sextius. L. f. L. n. Sextin. Lateranus.]	[M. Cædicius. L. f. L. nepos.]
[P. Mænius. C. f. P. nepos.]	[P. Virginius. L. f. A. nepos.]

[T. Romu-

[T. Romulcius. T. f. T. nepos.] [T. Iuuentius. T. f. T. nepos.]
[C. Oppius. C. f. C. n. Cornicen.] [C. Licinius. C. f. C. n. Caluus. Stolo.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n: //. L. Curſoris. cos. in Apulia.
//. //. //. f. //. n. //. Q. Philonis. cos. in Samnio.

L. Volumnius. C. f. C. n. Flamma. Violens. Bis Conſul poſtea.
Q. Fundanius. //. f. //. n. Fundulus. Auus C. Fundanij Conſulis anno DX. vt docent Capitolina marmora.
[M Fabius. M. f. C. n. Dorſo.] Filius M. Dorſonis conſularis.
[Q. Antonius. Q. f. Q. n. Merenda.]

ANNI. P. R. C. CDXXXIV.

Conſules.

L. PAPIRIVS. Sp. f. L. n. Curſor. III. Q. Aulius. Q. f. M. n. Cerretanus. II.

QVIDAM annales (ait Liuius) L. Papirium Mugillanum Conſulem hoc anno volunt fuiſſe, cum Q. Aulio Cerretano iterum. Alij verò, quos faſti etiam ſequuntur Capitolini, L. Curſorem ob rem benè geſtam Luceriæ, continuato magiſtratu Conſulem tertiò creatum. Teſtantur autem fragmenta Capitolina L. Papirium Curſorem Cos. III. hoc anno triumphaſſe de Saunnitibus. Quibus ſuffragatur Marianus Scotus: prodit enim eodem anno Conſules L. Papirium Curſorem III. & Q. Aulium Cerretanum. Caſſiodorus L. Papirium & Q. Aulium Cerretanum recenſet; Tabulæ Græcæ Papirium, & Cerretanum, ex quibus vix quicquam certi colligere eſt. Cuſpiniani tabulæ Mugillanum cum Cerretano ponunt; nos Capitolinorum faſtorum auctores ſequimur. Sed ex his corrigendum alterius Conſulis nomen, quod paſſim in Liuianis codicibus mendosè legitur, Aemilius, vel Aurelius, non Aulius.

Ferentani & Sarcinenſes, & oppida capta.

Q. Aulius Conſul cum Ferentanis vno prœlio debellauit, eorum vrbem obſidibus imperatis in dedirionem accepit. L. Papirius Satricum præſidio Samnitium cæſo recuperauit. Colonia Romana erat, & poſt cladem Caudinã ad Samnites defecerat. Liuius lib. IX.

CENS. //. //. //. f. //. n. //. ///. //. //. f. //. n. //. abdicarunt.
C. Sulpicius. Ser. f. Q. n. Longus. C. Plautius. P. f. P. n. Decianus.

Cenſores idem annus habuit, vt indicat fragmentum Capitolinum, ſed quinam hi fuerint, apud auctores nondum reperio. Attamen luſtrum non condidiſſe, ſed aliquam ob cauſſam abdicaſſe, hinc colligi poteſt, quòd ſequenti pòſt anno cenſores alij in ijſdem Capitolinis fragmentis viſuntur, qui luſtrum condiderunt XXV. Quadriennij enim ad minus ſpacium inter duo luſtra plerumque ſolet venire. Nos, vt magiſtratus ſupplcamus, conſulares duos eius temporis patricium & plebeium ſuggerimus; quorum alterum Onuſtius C. Sulpicium Longum bis antea Conſulem, & poſtea tertium colligit fuiſſe ex fragmenti Capitolini neſcio quibus veſtigijs; cui collegam plebeium adiungimus conſularem & triumphalem C. Plautium Decianum.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
M. Popillius. M. f. M. n. Lænas.

Aediles curules.

M. Valerius. M. f. M. n. Maximus. C. Fabius. M. f. N. n. Ambuſtus.

Aediles

Aediles plebis.

[C. Volumnius. C. f. C. n. Flamma.] [M. Trebonius. M. f. M. n. Flauus.]

Tribuni plebis.

M. Antistius. *M. f. M. *nepos. Quia de ciuibus Romanis iniussu populi quicquam in senatu statuere illicitum erat, perduellionisque iudicium in primis penes populum esset; actum cum tribunis plebis est, vt eorum vnus pluresve rogationem ferrent. Vtl senatui de Satricanis post defectionem vi receptis, sententiæ dicendæ ius esset. Rogationem ex auctoritate senatus tulit M. Antistius trib. plebis. Plebsque ita „ sciuit. Quòd senatus maxima pars censeat, qui assident, id volumus iubemusque. Ex hoc plebiscito senatus consultus est. Quid verò de Satricanorum punitione decreuerit, nobis incompertum est, cùm Liuius hæc omnino prætereat. Per occasionem dum taxat meminit libro XXVI. scribens quid de Campanorum pœnis statuisset senatus, qui itidem ciues Romani bello Punico secundo ad Hannibalem desciuerant. Ex quo tribunatum hunc plebis huc retuli. Atibidem corrigendum populi nomen est, legendumque pro Sutrianis, Satricanis. *Antistia rogatio de Satricanis.* *Liuij locus corrigendus.*

//. //. //. f. //. n. //. ·//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. ·//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. ·//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. ·//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

M. Pœtelius. M. f. M. n. Libo. III. C. Marcius. C. f. L. n. Rutilus. Qui postea Censorinus appel. est.

[L. Apronius. C. f. C. nepos. III.] [L. Sextilius. L. f. C. nepos. III.]
L. Cominius. //. f. //. nepos. [L. Cædicius. L. f. L. nepos. II.]
[C. Mænius. C. f. P. nepos. III.] [C. Furius. C. f. C. nepos. II.]
[Q. Cæcilius. Q. f. Q. n. Metellus.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. *·//. //. //. f. //. n. //.*

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. L. Papirij } coss. in Samnio.
//. //. //. f. //. n. //. Q. Aulij }

Q. Marcius. Q. f. Q. n. Tremulus. Qui in primo consulatu de Hernicis triumphauit.

[L. Geganius. L. f. L. n. Macerinus.] Nepos L. Macerini tribuni militum consulari potestate anno CCCLXXVI.

[Q. Cloelius. Q. f. Q. n. Siculus.] Nepos Q. Siculi censoris anno CCCLXXII.

[L. Aemilius. L. f. L. n. Mamercinus.] L. Aemilij Priuernatis bis Dictatoris filius.

L. PAPIRIVS. SP. F. L. N. CVRSOR. II. COS. III. AN. CDXXXIV.

DE. SAMNITIBVS. X. KAL. SEPTEMBR.

Post Satricanos in potestatem redactos, L. Papitium Cos. tradit Liuius ex quibusdam annalibus, inde ad triumphum decessisse Romam. Antea tamen scribit dubitari, num anno superiore triumphatum de Samnitibus sub iugum missis à L. Cornelio Dictatore fuerit. Quosdam enim ita referre, quosdam rursus à L. Papirio Consule iterum; alios autem velle demum hoc anno eundem iterato honore Consulem III. bello Samnitico confecto, Satricanis receptis triumphasse, atque iustissimo haudubiè triumpho ad eam ætatem. Post Camillum enim hic vltor vnicus Romanæ fuit ignominiæ. Meminit huius triumphi etiam Eutropius libro II. qui eosdem sequutus videtur annales, quos Capitolini fasti. Cum triumpho namque simul omnem belli huius Samnitici gloriam L. Papirio Cursori adscribit. De cuius viri virtutibus multa Liuius libro IX. vbi pulchrè in eius laudes digreditur, quem animis bellicaque virtute parem Romani destinarant ducem Alexandro Magno, si Asia perdomita in Europam vertisset arma. *Variant auctores de hoc triumpho L. Papirij Cursoris. Vbinam ignominiæ Romanæ M. Camillus & L. Papirius. Duo fuit auctis primus L. Papirius Alexandro Magno bellica virtute comparatus.*

ANNI

ANNI. P. R. C. CDXXXV.

Consules.

L. PLAVTIVS. L. F. L. N. VENNO. M. FOSLIVS. C. F. M. N. FLACCINATOR.

Lacunæ emendandæ.

CONSVLVM nomina ex fastorum Capitolinorũ fragmento, quod XII. annorum magistratus integrè deinceps nobis exhibet, in Liuio, Diodoro, Cassiodoro, Mariano, & alijs auctoribus, in quibus variè, & corruptè admodum leguntur, corrigenda sunt, nempe in Liuio L. Flaccus, L. Plautius Venox. In Diodoro, L. Plotius, Manius Fuluius. In Cassiodoro & Mariano, L. Fulsius, & L. Plautius Venox. In tabulis Græcis: Venox & Flaccus.

Samnitibus indutiæ biennales datæ. Interamna colonia.

Samnitium legati Romæ inducias biennij à populo difficulter admodum impetrarunt. Theanenses, Apuli Canusinique populationibus fatigati, L. Plautio Consuli obsides dederunt & in deditionem venerunt. Liuius libro IX. Interamna Romanorum colonia facta est, vt Velleius auctor est biennio post Sucssam.

CENS. L. PAPIRIVS. L. F. M. N. CRASSVS. C. MAINIVS. P. F. P. N. LVSTRVM. FECER. XXV.

Repetitum hoc anno censum, lustrumque conditum fuisse docent Capitolini fasti per L. Papirium Crassum, & C. Mænium censores. Liuius ne verbum quidem de his: illud tantùm huius anni actis adscribit, Romæ duas tribus additas fuisse, Vsentinam & Falerinam; quarum etiam Diodorus Siculus meminit. Quod plerumque per censores fieri solere, Liuius superiore libro ipse testatur. De eorum temporum censibus mentionem lib. IX. facit, vbi in laudes L. Papirij Cursoris, & populi Rom. excurrit. Censebantur (inquit) eius ætatis lustris ducena quinquagena millia capitum. Sed ad certum aliquod lustrum hæc referre non scimus.

Nouæ tribus, Vsentina & Falerina.

Prætor.

Capuani præfectum & leges dant.

L. Furius. * L. f. M. n. Camillus. * Ex S. C. Capuanis leges primus dedit, secundùm quas præfecti administrandæ Capuanæ reip. caussa tunc primum creati ius dicerent; cùm vtrumque ipsi Campani pro remedio ægris rebus discordia intestina petijssent. Liuius libro IX. Sex. Pompeius in vocabulo Præfectura.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. IV. [M'. Sergius. M'. f. M'. n. Fidenas.]

Ex. Plinij. VII.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

P. Decius. P. f. Q. n. Mus. [T. Roscius. T. f. T. nepos.]

Tribuni plebis.

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.

Q. Mælius. * Q. f. Q. * nepos. II. [L. Domitius. Cn. f. Cn. n. Ahenobarbus.]
[C. Claudius. C. f. //. n. Hortator.] [P. Mucius. P. f. Q. n. Scævula.]
C. Fabricius. C. f. //. n. Luscinus. [C. Icilius. C. f. C. n. Ruga.]
[P. Pupius P. f. P. nepos.] [Sex. Tullius. Sex. f. //. nepos. III.]
[Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo.] [C. Plautius. C. f. //. n. Hypsæus. II.]

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæsto-

Quæstores militares.

n. *n.* *n.* f. *n.* n. *n.* L. Plautij cos. } in Apulia.
n. *n.* *n.* f. *n.* n. *n.* M. Fosslij cos. }

L. Genucius. * L. f. L. n. * Auentinensis. Cuius pater trib. plebis anno CDXI. reperitur in Liuio: & suspicor ex intervallo temporis nepotem eius esse L. Genucij, qui anno CCCXCI. Consul iterum fuit.

Ap. Claudius. C. f. Ap. n. Cæcus. C. Crassi filius, Iuris & eloquentiæ peritus Liuio, & Ciceroni testibus: quem Pomponius I. C. actionum libros etiam reliquisse scribit. Hunc etiam magistratus plures gessisse, quàm à Liuio, vel alijs auctoribus proditum memoriæ fuit, cognoscimus ex quodam epigrammate antiquo, quod adferam postea in eius dictatura.

M. Fulvius. L. f. L. n. Curuus. Pætinus. Sic scriptus in triumphalibus columnis Capitolinis, vnde colligimus minorem fratrem fuisse L. Fulvij Curui Cos. anno CDXXXI.

Ti. Minucius. *n.* f. *n.* n. Augurinus. Qui postea Consul in prælio occisus est, vt suo loco dicetur.

ANNI. P. R. C. CDXXXVI.

Consules.

Q. AEMILIVS. Q. F. L. N. BARBVLA. — C. IVNIVS. C. F. C. N. BVBVLCVS. BRVTVS.

RECTE Consules nominant Liuius, Marianus & Cassiodorus. Verùm hîc cognomina omittit, quæ habentur etiam in tabulis Græcis Barbula, & Bubulcus.

Florento Apuliæ valido oppido C Iunius Consul est potitus, Q. Aemilius Nerulum in Lucanis repentino aduentu oppressum vi cepit. Antiatibus colonis petentibus leges item datæ sunt Romanæ, qui se sine legibus certis, sine magistratibus agere quærebantur. Dati ex S. C. ad iura statuenda non Prætor vrbanus, sed ipsius coloniæ patroni. Nec armâ modò, sed iura etiam Romana latè parebant. Liuius lib. IX.

Florentum, & Nerulum capta oppida. Antiatibus leges datæ.

Prætor.

n. *n.* *n.* f. *n.* n. *n.*
L. Papirius. L. f. L. n. Crassus.

Aediles curules.

n. *n.* *n.* f. *n.* n. *n.* *n.* *n.* *n.* f. *n.* n. *n.*

Aediles plebis.

n. *n.* *n.* f. *n.* n. *n.* *n.* *n.* *n.* f. *n.* n. *n.*
M. Pœtelius. M. f. M. n. Libo. — L. Liuius. *n.* f. *n.* n. Denter.
T. Numicius. *n.* f. *n.* nepos. — M. Antistius. * M. f. M. nepos. *

Tribuni plebis.

n. *n.* *n.* f. *n.* n. *n.* *n.* *n.* *n.* f. *n.* n. *n.*
n. *n.* *n.* f. *n.* n. *n.* *n.* *n.* *n.* f. *n.* n. *n.*
n. *n.* *n.* f. *n.* n. *n.* *n.* *n.* *n.* f. *n.* n. *n.*
n. *n.* *n.* f. *n.* n. *n.* *n.* *n.* *n.* f. *n.* n. *n.*
n. *n.* *n.* f. *n.* n. *n.* *n.* *n.* *n.* f. *n.* n. *n.*

L. Cominius. *n.* f. *n.* nepos. rr. M. Lætorium Mergum tribunum militum stupri puerilis reum fecit ad populum: Qui damnationis metu semet occidit. Fato tamen functus vniuersa plebis sententia damnatus est. Val. Max. lib. VI. cap. I. Suidas belli Samnitici tempore hoc contigisse scribit in voce Caius, & capitis damnatum fuisse Lætorium. sed Liuius non meminit.

ANNI. P. R. C. CDXXXV.

Consules.

L. PLAVTIVS. L. F. L. N. VENNO. M. FOSLIVS. C. F. M. N. FLACCINATOR.

Lvci auctorum corrigenda.

CONSVLVM nomina ex fastorum Capitolinorũ fragmento, quod XII. annorum magistratus integrè deinceps nobis exhibet, in Linio, Diodoro, Cassiodoro, Mariano, & aliis auctoribus, in quibus variè, & corruptè admodum leguntur, corrigenda sunt, nempe in Liuio L. Flaccus, L. Plautius Venox. In Diodoro, L. Plotius, Manius Fuluius. In Cassiodoro & Mariano, L. Fuluius, & L. Plautius Venox. In tabulis Græcis: Venox & Flaccus.

Samnitibus indutiæ biennii datæ.

Interamna colonia.

Samnitium legati Romæ inducias biennij à populo difficulter admodum impetrarunt: Theanenses, Apuli Cannsiniq́ue populationibus fatigati, L. Plautio Consuli obsides dederunt & in dedinionem venerunt. Liuius libro IX. Interamna Romanorum colonia facta est, vt Velleius auctor est biennio post Suessam.

CENS. L. PAPIRIVS. L. F. M. N. CRASSVS. C. MAINIVS. P. F. P. N. LVSTRVM. FECER. XXV.

Nouæ tribus, Vfentina & Falerna.

Repetitum hoc anno censum, lustrumq́ue conditum fuisse docent Capitolini fasti per L. Papirium Crassum, & C. Mænium censores. Liuius ne verbum quidem de his: illud tantùm huius anni actis adscribit, Romæ duas tribus additas fuisse, Vfentinam & Falernam; quarum etiam Diodorus Siculus meminit. Quod plerumque per censores fieri solere, Liuius superiore libro ipse testatur. De eorum temporum censibus mentionem lib. IX. facit, vbi in laudes L. Papirij Cursoris, & populi Rom. exeurrit. Censebantur (inquit) eius ætatis lustris duecna quinquagena milia capitum. Sed ad certum aliquod lustrum hæc referre non scimus.

Prætor.

Capuæ præfectus & leges datæ.

L. Furius. *L. f. M. n. Camillus. * Ex S. C. Capuanis leges primus dedit, secundùm quas præfecti administrandæ Capuanæ reip. causſa tunc primùm creati ius dicerent; cùm vtrumque ipsi Campani pro remedio ægris rebus discordia intestina pessimè essent. Liuius libro IX. Sex. Pompeius in vocabulo Præfectura.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

M. Valerius. M. f. M. n. Coruus, IV. [M'. Sergius. M'. f. M'. n. Fidenas.]

Ex. Plinij. VII.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

P. Decius. P. f. Q. n. Mus. [T. Roscius. T. f. T. nepos.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Q. Mælius. * Q. f. Q. * nepos. II. [L. Domitius. Cn. f. Cn. n. Ahenobarbus.]
[C. Claudius. C. f. //. n. Hortator.] [P. Mucius. P. f. Q. n. Scævula.]
C. Fabricius. C. f. //. n. Luscinus. [C. Icilius. C. f. C. n. Ruga.]
[P. Pupius P. f. P. nepos.] [Sex. Tullius. Sex. f. //. nepos. III.]
[Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo.] [C. Plautius. C. f. //. n. Hypsæus. II.]

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæsto-

Quæstores militares.

n. *n.* *n.* f. *n.* n. *n.* L. Plautij cos. } in Apulia,
n. *n.* *n.* f. *n.* n. *n.* M. Fossij cos. }

L. Genucius. * L. f. L. n. * Auentinensis. Cuius pater trib. plebis anno CDXL. repetitur in Liuio: & suspicor ex intermallo temporis nepotem eius esse L. Genucij, qui anno CCCXCI. Consul iterum fuit.

Ap. Claudius. C. f. Ap. n. Cæcus. C. Crassi filius, litis & eloquentiæ peritus Liuio, & Cicerone testibus: quem Pomponius I. C. actionum libros etiam reliquisse scribit. Hunc etiam magistratus plures gessisse, quàm à Liuio, vel alijs auctoribus proditum memoriæ fuit, cognoscimus ex quodam epigrammate antiquo, quod adseram postea in eius dictatura.

M. Fuluius. L. f. L. n. Curuus. Pætinus. Sic scriptus in triumphalibus columnis Capitolinis, vnde colligimus minorem fratrem fuisse L. Fuluij Curui Cos. anno CDXXXI.

Ti. Minucius. *n.* f. *n.* n. Augurinus. Qui postea Consul in prælio occisus est, vt suo loco dicetur.

ANNI. P. R. C. CDXXXVI.

Consules.

Q. AEMILIVS. Q. F. L. N. BARBVLA.

C. IVNIVS. C. F. C. N. BVBVLCVS. BRVTVS.

RECTE Consules nominant Liuius, Marianus & Cassiodorus. Verùm hîc cognomina omittit, quæ habentur etiam in tabulis Græcis Barbula, & Bubulcus.

Florento Apuliæ valido oppido C Iunius Consul est potitus, Q. Aemilius Nerulum in Lucanis repentino aduentu oppressum vi cepit. Antiatibus colonis petentibus leges item datæ sunt Romanæ, qui se sine legibus certis, sine magistratibus agere quærebantur. Dati ex S. C. ad iura statuenda non Prætor vrbanus, sed ipsius coloniæ patroni. Nec armâ modò, sed iura etiam Romana latè parebant. Liuius lib. IX.

Florentum, & Nerulum capta oppida.

Antiatibus leges datæ.

Prætor.

n. *n.* *n.* f. *n.* n. *n.*
L. Papirius. L. f. L. n. Crassus.

Aediles curules.

n. *n.* *n.* f. *n.* n. *n.* *n.* *n.* f. *n.* n. *n.*

Aediles plebis.

n. *n.* *n.* f. *n.* n. *n.* *n.* *n.* f. *n.* n. *n.*
M. Pœtelius. M. f. M. n. Libo. L. Liuius. *n.* f. *n.* n. Denter.
T. Numicius. *n.* f. *n.* nepos. M. Antistius. * M. f. M. nepos. *

Tribuni plebis.

n. *n.* *n.* f. *n.* n. *n.* *n.* *n.* *n.* f. *n.* n. *n.*
n. *n.* *n.* f. *n.* n. *n.* *n.* *n.* *n.* f. *n.* n. *n.*
n. *n.* *n.* f. *n.* n. *n.* *n.* *n.* *n.* f. *n.* n. *n.*
n. *n.* *n.* f. *n.* n. *n.* *n.* *n.* *n.* f. *n.* n. *n.*
n. *n.* *n.* f. *n.* n. *n.* *n.* *n.* *n.* f. *n.* n. *n.*

L. Cominius. *n.* f. *n.* nepos. n. M. Lætorium Mergum tribunum militum stupri puerilis reum fecit ad populum: Qui damnationis metu semet occidit. Fato tamen functus vninuersæ plebis sententia damnatus est. Val. Max. lib. VI. cap. I. Suidas belli Samnitici tempore hoc contigisse scribit in voce Caius, & capitis damnatum fuisse Lætorium. sed Liuius non meminit.

ANNI. P. R. C. CDXXXV.

Consules.

L. PLAVTIVS. L. F. L. N. VENNO. M. FOSLIVS. C. F. M. N. FLACCINATOR.

Lect auctorum corrigenda.

CONSVLVM nomina ex fastorum Capitolinorū fragmento, quod XII. annorum magistratus integrè deinceps nobis exhibet, in Liuio, Diodoro, Cassiodoro, Mariano, & alijs auctoribus, in quibus variè, & corruptè admodum leguntur, corrigenda fuit, nempe in Liuio L. Flaccus, L. Plautius Venox. In Diodoro, L. Plotius, Manius Fuluius. In Cassiodoro & Mariano, L. Fuluius, & L. Plautius Venox. In tabulis Græcis: Venox & Flaccus.

Samnitium inducię biennio date.

Samnitium legati Romæ inducias biennij à populo difficulter admodum impetrarunt: Theanenses, Apuli Canusinique populationibus fatigati, L. Plautio Consuli obsides dederunt & in deditionem venerunt. Liuius libro IX. Interamna Romanorum colonia facta est, vt Velleius auctor est biennio post Suessam.

Interamna colonia.

CENS. L. PAPIRIVS. L. F. M. N. CRASSVS. C. MAINIVS. P. F. P. N. LVSTRVM. FECER. XXV.

Repetitum hoc anno censum, lustrumque conditum fuisse docent Capitolini fasti per L. Papirium Crassum, & C. Mænium censores. Liuius ne verbum quidem de his: illud tantùm huius anni actis adscribit, Romæ duas tribus additas fuisse, Vfentinam & Falerinam; quarum etiam Diodorus Siculus meminit. Quod plerumque per censorēs fieri solere, Liuius superiore libro ipse testatur. De eorum temporum censibus mentionem lib. IX. facit, vbi in laudes L. Papirij Cursoris, & populi Rom. excurrit. Censebantur (inquit) eius ætatis lustris ducena quinquagena milia capitum. Sed ad certum aliquod lustrum hæc referre non scimus.

Nouæ tribus, Vfentina & Falerina.

Prætor.

Capuani præfectum & leges dati.

L. Furius. * L. f. M. n. Camillus. * Ex S. C. Capuanis legēs primus dedit, secundùm quas præfecti administrandæ Capuanæ relp. causſa tunc primum creati ius dicerent; eùm vtrumque ipsi Campani pro remedio ægris rebus discordia intestina petijssent. Liuius libro IX. Sex. Pompeius in vocabulo Præfectura.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

M. Valerius. M. f. M. n. Coruus, IV. [M'. Sergius. M'. f. M'. n. Fidenas.]

Ex. Plinij. VII.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

P. Decius. P. f. Q. n. Mus, [T. Roscius. T. f. T. nepos.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Q. Mælius. * Q. f. Q. * nepos. II. [L. Domitius. Cn. f. Cn. n. Ahenobarbus.]
[C. Claudius. C. f. //. n. Hortator.] [P. Mucius. P. f. Q. n. Scævnula.]
C. Fabricius. C. f. //. n. Luscinus. [C. Icilius. C. f. C. n. Ruga.]
[P. Pupius P. f. P. nepos.] [Sex. Tullius. Sex. f. //. nepos. III.]
[Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo.] [C. Plautius. C. f. //. n. Hypsæus. II.]

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæsto-

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. L. Plautij cos. } in Apulia.
//. //. //. f. //. n. //. M. Fossij cos. }

L. Genucius. * L. f. L. n. * Auentinensis. Cuius pater trib. plebis anno CDXI. reperitur in Liuio: & suspicor ex intervallo temporis nepotem eius esse L. Genucij, qui anno CCCXCI. Consul iterum fuit.

Ap. Claudius. C. f. Ap. n. Cæcus. C. Crassi filius, litis & eloquentiæ peritus Liuio, & Ciceroni testibus: quem Pomponius I. C. actionum libros etiam reliquisse scribit. Hunc etiam magistratus plures gessisse, quàm à Liuio, vel alijs auctoribus proditum memoriæ fuit, cognoscimus ex quodam epigrammate antiquo, quod adferam postea in eius dictatura.

M. Fulvius. L. f. L. n. Curuus. Pætinus. Sic scriptus in triumphalibus columnis Capitolinis, vnde colligimus minorem fratrem fuisse L. Fulvij Curui Cos. anno CDXXXI.

Ti. Minucius. //. f. //. n. Augurinus. Qui postea Consul in prælio occisus est, vt suo loco dicetur.

ANNI P. R. C. CDXXXVI.

Consules.

Q. AEMILIVS. Q. F. L. N. BARBVLA.

C. IVNIVS. C. F. C. N. BVBVLCVS. BRVTVS.

RECTE Consules nominant Liuius, Marianus & Cassiodorus. Verùm hîc cognomina omittit, quæ habentur etiam in tabulis Græcis Barbula, & Bubulcus.

Florento Apuliæ valido oppido C Iunius Consul est potitus, Q. Aemilius Nerulum in Lucanis repentino aduentu oppressum vi cepit. Antiatibus colonis petentibus leges item datæ sunt Romanæ, qui se sine legibus certis, sine magistratibus agere quietebantur. Dati ex S. C. ad iura statuenda non Prætor vrbanus, sed ipsius coloniæ patroni. Nec armâ modò, sed iura etiam Romana latè patebant. Liuius lib. IX.

Florentum, & Nerulum capta oppida. Antiatibus leges datæ.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
L. Papirius. L. f. L. n. Crassus.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
M. Pœtelius. M. f. M. n. Libo. * L. Liuius. //. f. //. n. Denter.
T. Numicius. //. f. //. nepos. M. Antistius. * M. f. M. nepos. *

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

L. Cominius. //. f. //. nepos. II. M. Lætorium Mergum tribunum militum stupri puerilis reum fecit ad populum: Qui damnationis metu semet occidit. Fato tamen functus vniuersæ plebis sententia damnatus est. Val. Max. lib. VI. cap. I. Suidas belli Samnitici tempore hoc contigisse scribit in voce Caius, & capitis damnatum fuisse Lætorium. sed Liuius non meminit.

[C. Appuleius. Cn. f. Cn. n. Pansa.]
[M. Trebonius. M. f. M. n. Flauus. II.] [A. Trebius. A. f. A. nepos]
[Q. Mæcilius. Q. f. Q. nepos.] [Cn. Lucerius. Cn. f. Cn. nepos.]
[A. Tempanius. A. f. A. nepos.] [Sp. Metilius. Sp. f. Sp. nepos. II.]
[Cn. Sellius. Cn. f. Cn. nepos.] [L. Villius. L. f. P. nepos. II.]

Quæstores vrbani.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.

Quæstores militares.

II. II. II. f. II. n. II. Q. Aemilij cos. in Lucania.
II. II. II. f. II. n. II. C. Iunij cos. in Apulia.

P. Cornelius. A. f. P. n. Aruina. Bis Consul & Censor deinde.
L. Papirius. II. f. II. n. Maso. Aedilitius postea mortuus: à quo multi Masones nati, vt Cicero ad Papirium Pætum familiarium libro IX.
C. Lutatius. II. f. II. n. Catulus. Auus duorum Catulorum consularium, vt fasti monstrant Capitolini, qui bello Punico primo finem imposuerunt.
[M. Fulcinius. M. f. M. nepos.]

ANNI. P. R. C. CDXXXVII.

Consules.

SP. NAVTIVS. SP. F. SP. N. M. POPILLIVS. M. F. M. N. LAENAS. RVTILVS.
L. AEMILIVS. L. F. L. N. MAMERCINVS. PRIVERNAS. II. DICT.
L. FVLVIVS. L. F. L. N. CVRVVS. MAG. EQ. REI. GERVND. C.

ITA nobis repræsentant Consules huius anni cum Dictatore & magistro equitum tabulæ Capitolinæ. Liuius & Cassiodorus cognomina omittunt, quibus solis reddunt Consules tabulæ Græcæ, Rutilum & Lænatem vocantes.

C. Iunius & Q. Aemilius exitu superioris anni magistratu abeuntes, non Consulibus à se creatis Sp. Nautio, & M. Popillio, sed Dictatori L. Aemilio tradiderunt legiones, quibus Saticulam obsedit L. Fuluio magistro equitum dicto. Vnde rebellandi Samnitibus occasio nata est, quos socijs opem ferentes strauit prælio. Liuius lib. IX. hæc latius.

Samnites rebellant.

Prætor.

II. II. II. f. II. n. II.
M. Valerius. M. f. M. n. Maximus. Quater Prætorem fuisse Liuius auctor est, vt in quarta prætura constabit.

Aediles curules.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.

Aediles plebis.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.
Q. Mælius. Q. f. Q. nepos. C. Marcius. C. f. L. n. Rutilus. Qui postea Censorinus.
[L. Apronius. C. f. C. n. Limo.] [L. Sextilius. L. f. C. nepos.]

Tribuni plebis.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.
II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.

II. II. f.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

P. Decius. P. f. Q. n. Mus. II. [C. Volumnius. C. f. C. n. Flamma. II.]
[M. Titinius. M. f. Sex. nepos.] Q. Fundanius. //. f. //. n. Fundulus.
[Sex. Titius. Sex. f. M. nepos.] [M. Genucius. M. f. M. n. Auentinensis.]
[L. Cædicius. L. f. L. nepos. III.] [M. Cædicius. L. f. L. nepos. II.]
[P. Mænius. C. f. P. nepos. II.] [C. Furius. C. f. C. nepos. III.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. } L. Aemilij Dict. in Samnio, & Apulia.
//. //. //. f. //. n. //. }

Ti. Cornelius. Ser. f. //. n. Lentulus. Pater L. & Ser. Lentulorum, quorum magistratus sequentur.

L. Atilius. * L. f. * //. n. Regulus. Patruus M. Reguli consularis à Pœnis capti, vt indicant fragmenta Capitolina.

[L. Volumnius L. f. L. n. Flamma.] [Cn. Cornelius. Cn. f. Cn. n. Lentulus.]
Hic frater Ser. Lentuli consularis, qui sequetur.

ANNI. P. R. C. CDXXXVIII.

Consules.

L. PAPIRIVS. SP. F. L. N. CVRSOR. IV. Q. POBLILIVS. Q. F. Q. N. PHILO. IIII.
Q. FABIVS. M. F. N. N. MAXIMVS. RVLLIANVS. DICT.
Q. AVLIVS. Q. F. M. N. CERRETANVS. MAG. EQ. REI. GER. CAVSSA. IN. PROELIO. OCCISVS. EST. IN. EIVS. LOC. FAC. EST.
C. FABIVS. M. F. N. N. AMBVSTVS. MAG. EQ.

DIODORVS Siculus lib. XIX. Consules prodit L. Papiriũ IIII. & Q. Popillium II. mendosè tamen librariorũ culpa. Et rabulæ Græcæ Curtori IIII. Lætarem II. iungũt, nescio an hoc errore scriptoris acciderit, an alios sequuti fuerint annales. Si error est, is prouenisse videtur ex vicinitate, & similitudine nominum Popillij, & Poblilij, vt idem hic cum superiore visus illis fuerit, qui Popillium Lenatem hoc anno reperierunt. Cassiodorus L. Papirium non IIII sed L. Papirium Iuniorẽ, & Q. Publilium Coss. suggerit, apparetq; ipsum velle signare L. Cursoris ter Consulis filium, contra Marianum, faltos Capitolinos, & rabulas Græcas. In Liuio autem planè desiderantur nomina Consulũ negligentia potiùs librariorum, ni fallor, quàm auctoris, ferè nunquã ea studio prætermittentis. Ait enim, anno circumacto bellum ad Saticulam deinceps à Dictatore Q. Fabio gestum fuisse, & Coss. nouos (quo loco nomina eorum interijcienda sunt) sicut superiores Romæ mansisse. Igitur bellica res omnis his duobus annis per Dictatores gesta est. Supplendus igitur in hunc ferè modum Liuij hic locus videtur. Consules noui L. Papirius Cursor, IV. & Q. Publilius Philo, IIII. sicut superiores, Romæ manserunt. Versus etenim integer ibidem à dormitante scriba prætermissus. Error Cassiodori. Liuij locus mutilatus.

Q. Fabius Dictator ad accipiendum ab Aemilio exercitum eum supplemento venit ad Saticulam, quam Sanites obsidione leuare cupientes, rursum castris Romanis occurrerũt nouo exercitu. Vbi dum vrbs à Dictatore oppugnatur, ad castra prœliũ atrox equestre est initum, quo præter alios, & magister equitũ Q. Aulius cecidit, occiso priùs Samnitũ Imperatore. Paulò pòst equestre prœliũ in pedestre muratũ est, Romano priùs equis descendente, quo haud dubiè superauit, neque diu post dedita est Saticula. Suffectus in Q. Aulij occisi locũ C. Fabius Ambustus magister equitum frater Dictatoris. Inde Soram magnis itineribus ductæ legiones Romanæ, quæ colonis interfectis, defecerat ad Samnites. Quorum cohortes cũ sequerentur, in itinere ad Lautulas ancipiti primùm prœlio pugnarunt; demum per insidias circumuenti, ingenti strage fusi sunt. Liuius lib. IX. omnia exactè. Grave prœlium equestre in quo partium ducem cecidisse. Sora rebellans obsessa.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.

M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. IV. Plinius lib. VII.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Ap. Claudij Cæci magistratus plures.

Ap. Claudius. C. f. Ap. n. Cæcus. [M. Fabius. M. f. C. n. Dorso.]

Ap. Claudium verò bis ædilem, bisque Prætorem fuisse, demonstrat titulus honorum illius marmori insculptus, quod nunc temporis Florentiæ adhuc seruatur apud Petrum Victorium eruditione summa celebrem virum, Cuius exemplum commodiore loco postea, vt pollicitus sum, adducam.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

L. Cominius. //. f. //. nepos. [Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

L. Liuius, //. f. //. n. Denter. II. T. Numicius. //. f. //. nepos. II.
M. Antistius. M. f. M. nepos. II. Q. Marcius. Q. f. Q. n. Tremulus.
L. Volumnius. C. f. C. n. Flamma. [Sp. Mælius. Sp. f. Sp. n. Capitolinus. Violens.]
[Q. Canuleius. Q. f. Q. nepos.] [P. Licinius. P. f. C. nepos Stolo.]
[Q. Cæcilius. Q. f. Q. n. Metellus. II.] [L. Domitius. Cn. f. Cn. n. Ahenobarb'. II.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. } Q. Fabij. Dict. in Samnio & Apulia.
//. //. //. f. //. n. //. }

C. Marcius. * C. f. C. n. Rutilus. * Qui primus augur è plebe, vt Liuius libro x. Sed mendosè Claudius Marcius legitur in Liuianis exemplaribus multis.
M. Decius. * M. f. M. n. Mus *. Quem tribunum plebis adferemus.
M. Liuius. //. f. C. n. Denter. [L. Aemilius. L. f. L. n. Barbula.]

M. Liuius Pontifex è plebe primus, & Cos. denique factus est. L. Barbula patruelis Q. Barbulæ bis Consulis ac triumphalis.

ANNI. P. R. C. CDXXXIX.

Consules.

M. PORTELIVS. M. F. M. N. LIBO. C. SVLPICIVS. SER. F. Q. N. LONGVS. III.

COGNOMINA Consulum omissa sunt à Liuio, Diodoro, Mariano, & Cassiodoro, item numerus apud Sulpicium; nam bis antea Consul fuit. Capitolinum fragmentum, vt vides, omnia plenè nobis repræsentat. Tabulæ Græcæ Sulpicium & Longum habent, perperam vnius Cos. tantùm bina nomina pro duobus Coss. proferentes.

Exercitum

Exercitum Coss. à Dictatore Fabio acceperunt: Sora post longam obsidionem transfugæ cuiusdam opera recepta est. Ausonum item vrbes quæ se Samnitibus iunxerãt, captæ. Luceria interim, prodito hostibus præsidio Romano rursus Samnitium est facta, sed non diu post exercitu Romano appropinquante per vim expugnata est: Lucerini, ac Samnites ad internecionem cæsi. Duo milia & quingenti denuò in coloniam eò missi sunt. Liuius libro nono.

Sora transfuga capta proditione.

Luceria rebellans denuò vi expugnata Coloniam Lucerinam accepit.

C. MAINIVS. P. F. P. N. II. DICT.
M. FOSLIVS. C. F. M. N. FLACCINATOR. II. MAG. EQ.
REI. GERVNDAE. CAVSSA.

Hæc secunda C. Mænij dictatura fuit, quam belli gerendi causſa cepit, vt Capitolinorum fastorum auctores tradunt. Liuius in hunc annum dictaturam primam Quæstionum exercendarum ex alijs annalibus transtulit, an recte, docti iudicent; nam suprà satis de ea re disserui. Ceterùm ex historia ipsa colligere est, & hoc anno Campanos ad defectionem spectasse, ideoque Dictatorem belli gerendi causſa creatum. Cuius etiam sententiæ videtur esse Diodorus Siculus libro XIX vbi Consulum, & Dictatoris C. Mænij hoc anno facti ob res in Campania gerendas, quæ ad defectionem spectabat, obiter mentionem facit. Sed magister equitum mendosè ibidem M'. Fuluius appellatur.

Liuius à Capitolinis fastis diuersus.

Campanorum defectio.

Prætor.

II. II. II. f. II. n. II.
M. Valerius. M. f. M. n. Maximus. II. Liuius lib. IX.

Aediles curules.

II. II. II. f. II. n. II. *II. II. II. f. II. n. II.*
[L. Geganius. L. f. L. n. Macerinus.] [Q. Clœlius. Q. f. Q. n. Siculus.]

Aediles plebis.

II. II. II. f. II. n. II. *II. II. II. f. II. n. II.*
[C. Appuleius. Cn. f. Cn. n. Pansa.] [A. Trebius. A. f. A. n. nepos.]

Tribuni plebis.

II. II. II. f. II. n. II. *II. II. II. f. II. n. II.*
II. II. II. f. II. n. II. *II. II. II. f. II. n. II.*
II. II. II. f. II. n. II. *II. II. II. f. II. n. II.*
II. II. II. f. II. n. II. *II. II. II. f. II. n. II.*
II. II. II. f. II. n. II. *II. II. II. f. II. n. II.*
Q. Mælius. Q. f. Q. nepos. III. [M. Trebius. A. f. A. nepos.]
Ti. Minucius. II. f. II. n. Augurinus. M. Fulvius. L. f. L. n. Curuus. Pætinus.
L. Genucius. L. f. L. n. Auentinensis. [M. Domitius. II. f. II. n. Caluinus.]
[C. Claudius. C. f. II. n. Horrator. II.] [M. Claudius. M. f. II. n. Marcellus.]
[P. Mucius. P. f. Q. n. Scævola. II.] C. Fabricius. C. f. II. n. Luscinus. II.]

Quæstores vrbani.

II. II. II. f. II. n. II. *II. II. II. f. II. n. II.*

Quæstores militares.

II. II. II. f. II. n. II. M. Pœtelij } Coss. in Campania.
II. II. II. f. II. n. II. C. Sulpicij }
P. Cornelius. II. f. II. n. Scipio. Barbatus. Ser. Cornelius. Cn. f. Cn. n. Lentulus.
[L. Domitius. L. f. L. n. Ahenobarbus.] P. Sempronius. P. f. C. n. Longus.

P. Sempronius Longus cur quidã Sophus appellatus.

Qui item. Sophus est appellatus. Eius magistratus ordine sequitur. Plinius lib. XXXIII. cap. I. ipsum Consulem etiam, Longum vocat, cognomine vt opinor auito. Sic Sophon agnomine quasi sapientem appellauit populus Rom. quia maximam iuris Romani scienti-

scientiam hic habuit, vt Pomponius de origine iuris testatur. Ap. Cæco igitur iuris peritia semet iactanti aduersarius fuit, quem contra leges censuiam retinentem, hic tribunus plebis grauissima oratione corripuit, & ducere in carcerem voluit, vt diffuse Liuius enarrat.

P. Scipionem Barbatum Pontificem max. atque Dictatorem, Sert. Lentulum verò Consulem adsert Liuius libro IX. & X.

C. SVLPICIVS. SER. F. Q. N. LONGVS. ANNO. CDXXXIX.
Cos. III. DE. SAMNITIBVS. X. QVINT.

Triginta Samnitum milia cæsa vel capta.

Fama defectionis Campanæ, Samnites ex Apulia rursus ad Caudium reuocauit, quibus occurrunt Coss cum valido exercitu. Pugnatum acriori prælio, & ad triginta milia Samnitium cæsa fuisse, memoriæ proditum est, vt apud Liuium libro nono latius; qui victoriam hanc vtrisque Consulibus æquè attribuit. Fasti Capitolini solum Sulpicium Consulem triumphasse testantur. de ea re Liuius ne verbum quidem, sed Coss. an egregia victoria patta, protinus indè ad Boianum duxisse legiones, ibidemque hibernasse ad exitum anni vsque.

ANNI. P. R. C. CDXL.

Consules.

L. PAPIRIVS. SP. F. L. N. CVRSOR. V. C. IVNIVS. C. F. C. N. BVBVLCVS. BRVTVS. II.

Satirulam colonia deductam. Pompeij Festi lectio. M. Tullio Longo, fortasse rectius. Non eadem hæc cognomina in Fulnia gente posita reperio, nec præterea Fulnia Colonia deducta.

TABVLÆ Græcæ eosdem cum numeris rectè per cognomina sua produnt, atque notant hunc annum per consulatum scilicet, ΚΟΥΡΣΟΡΟΣ. ΤΟ. Β. ΚΑΙ. ΒΟΥΒΟΥΛΚΟΥ. ΤΟ. Β. Recte item habentur apud Liuium, Diodorum, Catiodorum, Marianum, si addantur fuis locis numeri. Sic apud Sextum Pompeium libro XVIII. si Papitio Cursori quintus annotetur consulatus. Vbi coloniam his Coss. Satriculam vrbem a Samnitibus captam deduxisse Romanos ex fragmento eius auctoris colligimus, Triumvitis M. Valerio Coruo, D. Iunio Bruto Sceua, * P. Fululo Longo. Nec tabulæ a Cuspiniano adductæ dissentiunt Cursorem V. & Brutum II. adducentes.

Sueffam, & Pontias coloniæ deductæ. Sic Interamnam, & Casinum triumvitis in hoc creatis, vt auctor est Liuius; sed Velleius aliquantò aliter, vt suprà annotauimus. De Pontia congruit, item Diodorus Siculus.

C. POETELIVS. C. F. C. N. LIBO. VISOLVS. DICT.
M. POETELIVS. M. F. M. N. LIBO. MAG. EQ.
REI. GERVNDAE. CAVSSA.

Fregellæ Nola, Oeppula quædam alia capta.

Dictator clavi figendi causa dictus.

Dictatorem hoc etiam anno nominatum à Consulibus C. Pœtelium, conuenit Liuio cum tabulis Capitolinis; sed pro M. Pœtelio magistro equitum, M. Fossium habet, nescio an correctè. Insuper ambiguè narrat historiam belli. Fregellas quidem à Samnitibus occupatas per Dictatorem sine certamine, inimicis fugientibus, receptas; sed Nola, num ab eodem, num à C. Iunio Consule capta fuerit, dubitari dicit; cum vtrumque tradatur. Qui captæ Nolæ decus ad Consulem trahunt, adijciunt, Atinam, & Calatiam ab eodem captas. C. Pœtelium autem pestilentia orta claui figendi causa Dictatorem dictum. Sed hæc à Capitolinis fastis penitus discrepant, qui rei gerendæ causa Dictatorem ponunt.

Prætor.

II. II. II. f. II. n. II.

C. Marcius. C. f. L. n. Rutilus. Qui postea Censorinus appellatus est.

Aediles curules.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.

P. Cornelius. A. f. P. n. Aruina. Ap. Claudius. C. f. Ap. n. Cæcus. II.

Ap. Claudius ædilis curulis funebres sumptus coarctauit.

In hac quidem ædilitate videtur Ap. Claudius tibicines Romanos, qui sacris publicis ex Numæ Regis instituto semper esse præstò debebant, damnoso quodam inuitasse edicto, quo sumptus funebres nimium excrescentes coarctauit, & ad modum in XII. tabulis

rabulis præscriptum redoxit: statuens, ne quis plures quàm decem tibicines in funebri pompa vel exequijs adhiberet. Meminit Ouidius Fastorum libro VI. Quinquatria minuscula describens. Nam ita canit: Tibicines X. in funebri pompa.

Temporibus veterum tibicinis vsus auorum
Magnus, & in magno semper honore fuit.
Cantabat fanis, cantabat tibia ludis,
Cantabat mœstis tibia funeribus.
Dulcis erat mercede labor, tempusque sequutum est,
Quod subitò gratæ frangeret artis opes.

Hactenus rectè poëta, qui haud dubiè mox hic causas adduxit, & lucommoda declarauit, propter quæ sedem postea mutarint tibicines. Ausim deierare Iouem lapidem, hoc loco carmen Ouidij truncum, atque versibus aliquot mutilatum esse librariorum desidia, quibus præcipuam cecinit causam, cur exulatum abierint sponte tibicines, à Liuio nobis disertè libro IX. declaratam. Quòd videlicet, Ap. Claudius hic censor deinde damna eorum cumulasset, & ius ex more vescendi in æde Iouis ipsis eripuisset, vel vt clariùs in Appij vita scribit Auctor de viris illustribus, quòd epulandi, decantandique in publico ius tibicinibus ademisset. Hoc ægrè passi, Tibur mox vno agmine, vt Liuius ait, abierunt. Qui alterius incommodi, funebris, scilicet, lucri imminuti, non meminit, persistens in eius anni historia. Ouidius autem videtur vtramque narrasse, sed præcipua iam dicta desideratur, vt apparet: mox etenim huic alteram illam priorem annectere videtur, quòd ædilis etiam funebre lucrum ipsis imminuisset, ita canens: Ouidij pollax hoc loco supplentur.

Adde quòd ædilis, qui pompa funeris irent,
Artifices solos tulerat esse decem.
Exilio mutant Vrbem, Tiburque recedunt.

Sed hæc mea diuinatio candide lector habeatur, quomodocunque, & pro tuo interim acri iudicio quiduis opinare: Mihi sat est inquirendi curiosius ansam exhibuisse.

Ædiles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. [M. Titinius. M. f. Sex. nepos] *//. //. //. f. //. n. //.* [Sex. Titius. Sex. f. M. nepos.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. L. Cominius. *//.* f. *//.* nepos. *III.*
//. //. //. f. //. n. //. M. Marcius. Q. f. Q. n. Tremulus. *II.*
//. //. //. f. //. n. //. [Cn. Pupius. Cn. f. Cn. nepos.]
//. //. //. f. //. n. //. [Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo. II.]
//. //. //. f. //. n. //. [Q. Petillius. L. f. L. nepos.]
//. //. //. f. //. n. //. L. Liuius. *//.* f. *//.* n. Denter. *III.*
//. //. //. f. //. n. //. [Sp. Icilius. C. f. C. n. Ruga]
//. //. //. f. //. n. //. [L. Atinius. L. f. L. n. Longus.]
//. //. //. f. //. n. //. [C. Plautius. C. f. P. n. Decianus.]
//. //. //. f. //. n. //. C. Lutatius. *//.* f. *//.* n. Catulus.

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. *//. //. //. f. //. n. //.*

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. L. Cursoris } Coss. in Campania.
//. //. //. f. //. n. //. C. Iunij }

L. Postumius. L. f. Sp. n. Megellus. L. Furius. *//.* f. *//.* nepos.
P. Sulpicius. Ser. f. P. n. Sauerrio. M. Titinius. C. f. C. nepos.

L. Postumius ter Cos. reperitur. P. Sauerrio Cos. & censor, & M. Titinius mag equitum: quorum nomina reperiuntur in marmoribus antiquis Capitolinis. Cæterùm L. Funus tribunus plebis suggeritur ab obs. à Liuio, vt sequetur.

ANNI.

ANNI P. R. C. CDXLI.

Consules.

M. VALERIVS. M. F. M. N. MAXIMVS. P. DECIVS. P. F. Q. N. MVS.

Aqua Appia in urbem quando ducta.

ITA nominant quoque Liuius & Diodorus, hos Coss. Item Frontinus de aquæductibus, aquam Appiam inductam M. Valerio Maximo, P. Decio Mure Consulibus scribens, annos triginta post initium belli Samnitici. Cassiodorus & Marianus cognomina omittunt; tabulæ Græcæ Maximum, & Murem produnt. M. Valerium bis antea Prætorem habuimus.

C. SVLPICIVS. SER. F. Q. N. LONGVS. DICT.
C. IVNIVS. C. F. C. N. BVBVLCVS. BRVTVS. MAG. EQ.
REI. GERVNDAE. CAVSSA.

Lunæ lucus motus.

M. Valerio belli Samnitici reliquias persequente P. Decius qui æger Romæ restiterat, auctore senatu ob belli Etrusci famam Dictatorem dixit, vt ait Liuius, C. Iunium Bubulcum. Sed Capitolini fasti C. Sulpicium Longum habent Dictatorem, & C. Iunium Bubulcum magistrum equitum. Quando itaque in historia nihil controuersum reperitur, non dubito, quin in Liuio perierit Dictatoris nomen, & in eius locum irrepserit illud, quod sequebatur magistri equitum. Nam alterum ex his deesse videmus. Supplendus itaque is locus hoc modo. P. Decius, qui grauiter æger Romæ restiterat, auctore senatu Dictatorem » C. Sulpicium, & is magistrum equitum C. Iunium Bubulcum dixit. Ab vtraque parte bel- » lum in apparatu eo anno transactum fuisse tradit ibidem Liuius lib. IX.

Bellum Etruscum in apparatu remansit.

CENS. AP. CLAVDIVS. C. F. AP. N. CAECVS. C. PLAVTIVS. C. F. C. N. QVI. IN HOC. HONORE. VENOX. APPELLATVS. EST. L. F. XXVI.

Error Pomponij Iurisc.

Ap. Claudium hunc inter iurisconsultos veteres enumerat, vt dixi antè, Pomponius de origine iuris; sed nō rectè Centimanum vocat, quem alij omnes Cæcum appellant. Frontinus Crassi familiare cognomen attribuit de aquæ Claudiæ ductu scribēs, quo loco conuenit rectissimè in annorum numero, & Consulum nominibus cum fastis Capitolinis: sed hoc dum taxat errore in aliquibus exemplaribus, quod XX. anno, non XXX. post initium belli Samnitici inductam aquam Claudiam legamus. Cæcus ab euentu est appellatus; luminibus enim captus fuit, dum vt ædebatur, ira, quòd Herculis ad aram maximam sacra statu suo in hac censura dimouisset, solemne ministerium sacerdotij, quod apud Potitios ab Euandri tempore fuerat, ad seruos publicos transferendo, Potitiosque eam ob causam omnes intra annum cum stirpe extinctos, censoremque ipsum postea cæcitate affectum scribunt Liuius, Cicero, Val. Maximus, Auctor de viris illustribus, & alij. Diodorus Siculus narrat ipsum simulasse cæcitatem, & domi mansisse, vt inuidiam senatus effugeret omnibus ob prauam lectionem exosus. Collegam Appij C. Fabium vocat Frontinus, L. Claudium Diodorus, sed vtrobique mendosum nomen existimo. Liuius cum Capitolinis fastis concordat, C. Plautium appellans. Sed rationem noui cognominis in hoc honore acquisiti, vt in Capitolinis legitur, solus explicat Frontinus, Venocem appellatum esse Plautium scribens ab indagandis aquarum venis.

Frontini locus.

Aqua Claudia in Vrbem ducta.

Ap. Claudius Crassus cognomen Cæci.

Herculis sacra immutata.

Potitij gentis interitus.

Frontinus & Diodori mendum.

C. Plautius Venox dictus.

Clara admodum censura hæc fuit, & plurimorum auctorum monumentis celebrata; sed Ap. Claudij memoria illustrior apud posteros, quòd viam munierit, & aquam induxerit, quodque solus ferè censuram obtinuerit: quia collega ob infamem ac inuidiosam senatus lectionem verecundia victus magistratu se abdicauerat. Senatum verò primus Ap. Claudius in hac censura fœda admodum lectione deformauit, libertorum filios in eum ordinem adsciscendo, potioribus aliquot præteritis; vt auctores sunt Liuius, Pædianus in oratione pro Milone, Auctor de viris illustribus, & alij. Quam quidem lectionem Coss. insequentis anni non obseruasse scribit Liuius; sed senatum initio anni extemplo ciuisse eo ordine, quo ante hos censores superiore lustro XXV. lectus fuerat. Rursus in fine eiusdem libri IX. de ædilitate euruli Cnei Flauij scribæ verba faciens, de hac Ap. Claudij lectione senatus ita loquitur: Ceterùm Flauium dixerat ædilem forensis factio Ap. Claudij censura; vires nacta; qui senatum primus, libertorum filijs lectis, inquinauerat. Et postea quam eam lectionem memoratam habuit, nec in curia adeptus erat, quas petierat, opes vrbanas; hu- » milibus per omnes tribus diuisis, forum & campum corrupit. Ex quibus sanè colligimus, » Ser. Tullium regem primum libertinis ciuitatem dando, eos in vrbanas tribus confecisse. Appium verò in hac censura populari aura prouectum in alias omnes diiperisse, magnamque id-

Via Appia. Aqua Claudia.

Senatus prima lectio.

Libertini in vrbanas tribus à Ser. Tullio Rege dispositi.

que ideirco ingenuorum nobilitatisque inuidiam incurrisse, cùm viderent in humillimorum potestate suffragia æquè futura esse. Hæc paullò latiùs apud Liuium, qui pluribus demonstrat, quantum discordiæ nasci solcat, ex ordinum confusione; præsertim, quàm diu penes populum vigor suffragiorum, & ius illud absolutum in dando honoribus fuit. Quo demum sublato, quàm primum in Cæsares rerum summam transtulit fortuna, vix vllam ordinum rationem postmodum seruatam reperimus; sed ex Imperatorum libidine senatum equestremque ordinem, gradusque dignitatum omnes quauis hominum colluuie sœdatos fuisse constat; ne quid agam de tribubus etiam rusticis liberrorum turba refertis. Quod in ipsa Claudia tribu alioquin vetustissima, ac nobilissima ostendit duæ inscriptiones marmorum antiquæ adhuc in Italia extantes, quas hic adducere libet, quia patrum libertinorum ex hac Claudij censura originem duecentium fit in ijs mentio. Vna hæc est, quam Romæ vidimus iuxta pontem Aelium, retro S. Celsi ædem.

Ordinum confusio discordiarum fomes.

Tribu rustica liberrum commutata.

Claudia tribus.

Patres libertini.

Q. TREBONIVS. Q. F. CLA. ARISTO.
EX. PATRIBVS. LIBERTINIS.
SIBI. ET. SVIS. LIB. LIBERTABVSQVE.
POSTERISQVE. EORVM.

Altera reperitur Auximi in Piceno, in ara Aesculapio, & Hygiæ sacrata, in qua item hæc leguntur verba:

C. OPPIVS. C. L. LEONAS.
VI. VIR. ET. AVG.
HONORATVS IN TRIBV
CL. PATRVM. ET. LIBERVM.
CLIENTIVM. ADCENSVS.

Sed redeamus ad Appij censuram, in qua viam ab Vrbe Capuam vsque muniuit, quæ Appia ab eius nomine appellata est. Aquam induxit, quæ Claudia dicta est: cùm antea Romani Tiberi tantùm, fontibus, puteisve contenti fuissent. Censuram diuersis tergiuersationibus ea de causa extraxisse cõtra legem Aemiliam traditur, vt hæc opera in suo magistratu absolnerentur, & ipse suo nomine dedicaret. Collegam verò C. Plautium ex lege intra annum & sex mẽses abdicasse scribit Frontinus, deceptum ab Appio tanquam idem facturo. Atque ita apud Appij nomen operum honos permansit. Censuræ autem tempus inuitis omnibus vsque ad consulatum protraxisse quidam annales produnt. Auctor de viris illustribus quinquennio continuasse refert. Sed de his plura paulo pòst leges, in consulatu Q. Fabij apud Liuium. Qui nihil de lustro quòd ab his antequam abdicaret Plautius conditum fuisse Capitolinum fragmentum docet.

Via Appia.

Aqua Claudia.

Censura contra legem Aemiliam ob Appio relata.

Lustrũ XXVI.

Prætor.

II. II. II. f. *II.* n. *II.*
M. Follius. C. f. M. n. Flaccinator.

Aediles curules.

II. II. II. f. *II.* n. *II.* *II. II. II.* f. *II.* n. *II.*
M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. v. Plinius hoc indicat libro VII. vt antea demonstrauit.
L. Papirius. *II.* f. *II.* n. Maso. A quo multi Masones, vt diximus, nati sunt, Cicerone teste in epistola ad Paetum, vbi hunc ædilitium esse mortuum scribit. Videtur autem annus fuisse C. Masonis, qui primus in monte Albano triumphauit anno. DXXII.

Masonum Papirorum primus magistratus curulis.

Aediles plebis.

II. II. II. f. *II.* n. *II.* *II. II. II.* f. *II.* n. *II.*
M. Fuluius. L. f. L. n. Curuus. Paetinus. L. Volumnius. C. f. C. n. Flamma. Violens.

Tribuni plebis.

II. II. II. f. *II.* n. *II.* *II. II. II.* f. *II.* n. *II.*
II. II. II. f. *II.* n. *II.* *II. II. II.* f. *II.* n. *II.*
II. II. II. f. *II.* n. *II.* *II. II. II.* f. *II.* n. *II.*
II. II. f.

/. */*. */*. f. */*. n. */*. */*. */*. */*. f. */*. n. */*.
/. */*. */*. f. */*. n. */*. */*. */*. */*. f. */*. n. */*.

L. Genucius. * L. f. L. n. * Auentinenſis. [M. Fulcinius. M. f. M. nepos.]
[A. Trebius. A. f. A. nepos. II.] [A. Acutius. A. f. A. nepos.]
[L. Villius. L. f. L. nepos.] [L. Volumnius. L. f. L. n. Flamma.]
[Q. Silius. Q. f. Q. nepos.] [C. Pompilius. C. f. M. nepos.]
[Q. Manilius. Q. f. Q. nepos.] [Cn. Sicinius. Cn. f. Cn. n. Bellutus.]

Quæſtores vrbani

/. */*. */*. f. */*. n. */*. */*. */*. */*. f. */*. n. */*.

Quæſtores militares.

/. */*. */*. f. */*. n. */*. M. Valerij cos. in Campania.
/. */*. */*. f. */*. n. */*. C. Sulpicij Dict. in Etruria.

[M. Papirius. M. f. L. n. Craſſus.] M. Papirij dictatorij filius.
[Cn. Fuluius. Cn. f. Cn. n. Pætinus.] Frater M. Fuluij Pætini Cos. anno CDLIV.
C. Sempronius. */*. f. */*. n. Gracchus. Auus Ti. Graechi Cos. in ea familia primi, vt indicant Capitolini fasti.
Q. Appuleius * Cn. f. * C. n. Panſa. Ad conſulatum peruenit, cuius extant reliquiæ item in faſtis Capitolinis.

M. VALERIVS. M. F. M. N. MAXIMVS. ANN. CDXXXI.
COS. DE. SAMNITIBVS. SORANEIS Q. IDIB. SEXT.

Annalium diſcordia. Huius triumphi non meminit Liuius, ſolum modo referens Valerium Cõſulem, P. Decio collega ægrotante Romæ, Samnitici belli reliquias hoc anno perſequutum fuiſſe. Neque de Soranorum rebellione quicquã, quos antè à M. Poetelio & C. Sulpicio Coss. proditione captos, ex eodem ſuo loco dixi. Sed ex annalium diſcordia hæc proueniunt, quos etiam à ſuprà dictis diuerſos ſequutus videtur, Auctor de viris illuſtribus, vbi P. Decium P. f. hoc primo ſuo conſulatu de Samnitibus triumphaſſe, & ſpolia Cereri conſecraſſe dicit, cùm Liuius velit eundem Romæ tum grauiter laborâſſe, & Dictatorem dixiſſe.

Soram inter Campanas vrbes enumerat Plinius libro III. cap. V. Ad Lirim amnem collocat Strabo. Ptolomæus inter mediterraneas Latinas recenſet. Liuius lib. X. principio Volſci agri fuiſſe, & deductam eò coloniam vult anno Vrbis COL. Ser. Cornelio. L. Genucio Coſs. Velleius autem quadriennio circiter priùs. Itaque miror Liuium ſcribere lib. IX. multò anteà, anno ſcilicet Vrbis CDXXXII colonis Romanis occiſis rebellaſſe; vt hinc veriſimile fiat, iam tum anteà coloniam fuiſſe, quamuis Liuius hoc, vt alia multa, prætercat.

Sorani in Liuij hiſtoria.

ANNI. P. R. C. CDXLII.

Conſules.

C. IVNIVS. C. F. C. N. BVBVLCVS. BRVTVS. III. Q. AEMILIVS. Q. F. L. N. BARBVLA. II.

BVBVLCVM III. & Barbulam referunt tabulæ Græcæ. Sic item Cuſpiniani tabulæ, ſed abſque numerorum notis. Liuius, & Marianus Capitolinis marmoribus congruunt: vt etiam Diodorus, & Caſſiodorus; ſed cognomina, & numeri in hia deſiderantur.

Conſules initio anni, vt ait Liuius, queſti apud * populum deformatum ordinem prima lectione ſenatus, qua * & potiores aliquot lectis prætetiti eſſent; negauerunt eam lectionem ſe, quæ ſine recti prauique diſcrimine ad gratiam ac libidinem facta eſſet, obſeruaturos: & ſenatum extemplò euocarunt eo ordine, qui ante cenſores Ap. Claudium, & C. Plautium fuerat. Res item ridicula tum Romæ per eoſdem cenſores excitata contigit, quam Liuius vt leuem præteriſſet, niſi ad religionem viſa eſſet pertinere. Tibicines Romani, ob ius veſcendi in æde Iouis, quod traditum antiquitus, & ſolemne ipſis erat, ademptum per Ap. Claudium, & C. Plautium cenſs. Infenſi, conſpiratione facta, Romam relinquentes vno agmine Tibur abierunt: adeò vt nemo in Vrbe reperiretur, qui ſacrificijs præcineret. Prodigioſum quid videbatur, hinc eius rei religio ſenatum tenuit; legatique

* populum. forte. * lectis potiores aliquot, alibi.

Lectio ſenatus transfertur ad populum.

Tibicines irritati cũſoro abeunt, relinquunt Romam.

Tibur

Tibur missi, qui cum magistratu agerent, vt hi homines Romanis restituerentur. Tiburtini primùm acciros eos in curiam horiati sunt, vt reuerterentur Romam; postquam perpelli nequibant, consilio haud abhorrente ab ingenijs hominum eos aggrediuntur. Die festo alij alios per speciem celebrandarum epularum * causſa inuitant, & vino, cuius auidum fermè genus est, oneratos sopiunt: atque ita in plaustra somno vinctos conijciunt, ac Romam deportant. Nec priùs sensêre, quàm plaustris in foro relictis, eos lux oppressit. Tunc concursus populi factus, impetratoque vt manerent, datum vti tridnum quotannis ornati eum caniu, atque hac, quæ nunc solemnis est, licentia per vrbem vagareotur; testitutumque ius in æde vescendi ijs, qui sacris præciuêrent. Hæc ita ferè de tibicinum casu & iudicris Liuius in huius anni historia: nec discrepat Val. Max. libro II. cap. v. Sed miror Plutarchum in Problematibus suis Romanis scribere, tibicines priscis illis suis priuilegijs per tribunos consulari potestate spoliatos fuisse, qui tunc ante annos quinquaginta Romæ desierant ereati: sed suspicor interpretis errorem hunc esse, potiùs quàm Plutarchi. Videas lector Græcum eius exemplar, quod nihi impræsentiarum nullum est præstò. Accuratius autem Plutarchus hanc refert historiam, & Ouidio poetæ Quinquatria minuscula fastorum libro VI. describenti, atque eo loci librariorum ignorantia variè deprauato non parum lucis adferre videtur, si diligenter argumentum exeutere velimus. Plutarchus quæriti, cur tibicines quotannis Idibus Iunijs muliebri habitu vrbem lustrent. Idem se scisciati à dea Minerua, cuius Quinquatria illa feriæ sunt, Ouidius poeta fingit, ita canens:

Cur vagus incedit tota tibicen in vrbe?
*Quid sibi persona? quid * toga longa volunt?*

Valerius Max. quidem non togatos, sed varia veste velatos concentus per vrbem edidisse dicit. Itaque videtur pro (roga) quæ virorũ propria est, (stola) repoui debere. Iam doli, quo tibicines decepti sunt, inuentorem ac architectum consentiunt Plutarchus & Ouidius, fuisse libertum quendam Tiburtem; qui eiàm magistratus adiens eos se reductum recepit, atque inuitatos ruri in villa lautis epulis tractasse, vinoque multo inebriasse. De qua re sic Ouidius:

** Seruus erat quidam quantolibet ordine dignus*
Tibure, sed longo tempore liber erat.

Nou hæc sibi constant: si enim seruus erat, quomodo longo tempore liber? Et libertum fuisse Plutarchus asserit. Legendum esse puto. (Seruierat quidam) non (Seruus erat) vt vulgati habent codices. Iam eiuamus eadem opera maculam aliam subsequentem, Plutarchi item auxilio, qui scribit conuiuio interfuisse mulieres, & noctem insomnem ferè traductam saltationibus, & locis. Tum ex composito repentè palàm nunciatum liberto conuiuatori, parentum ipsius aduenire: eumque mox vt vehementer perturbatum perpulisse ebrios, vt currus in hoc paratos conscenderent pellibus rectos, ac Tibur è vestigio peruecherentur. Hæc etiam graphicè poeta narrat. Sed vbi profert nuncij verba patroni aduentum nuuciantis ita:

——Quid cessas conuiuia soluere? dixit.
*Auctor vindictæ iam venit ecce, * suæ.*

corrigenda postrema vox (suæ) legendumque (ruæ) Sic enim periphrastiecè patronum exprimit liberti poëta. Iam vbi causas adferi, cur latuis recti, & stolis longis induti tibicines vagentur per vrbem ludibundi; quemadmodum personati ac vestiti quidam eorum è conuiuio in plaustra sublati Romam peruecti fuerint: occurrit non minùs obscurâ latua tectus versus, quàm quispiam tibicinum tunc deformari potuit, qui sic in vulgatis exemplaribus habetur.

** Claudius, vt posset specie, numeroque * senatum*
Fallere, personis imperat ora tegi.

Variant quidem primum versum manuscripti codices, sed pil adferût sueci: in quibusdam (Callidus senatus) in alijs (Cautius vt possent) legimus. Atque ita versum vnum non intellectum diuersimodè torserunt indocti scriptores: qui vt equidem conijcio, vocem priscis Latinis, & in XII. tabulis olim celebrem, ipsis ignotam ac obsoletam (Sanatum) mutarunt in magis noram (senatum) Veteres autem Iurisconss. declararunt, quinam Sanates in XII. appellari fuerint, vbi legitur: FORTI. SANATIQ. IOVTS. IDEM. ESTO. id est, constanti, & reconciliato ciui. Sanates verò dictos volunt, vrbi Romæ vicinos supra & infra mare versus populos quosdam, inter quos Tiburtes etiam nominant, Ser. Sulpicius, & A. Ofelius Iurisconss. Item mare versum in prisco Latio colonias quasdam à Tarquinio Prisco Rege deductas, vt Cincius, & M. Valerius auctores sunt. Sanates autem appellatos volunt,

Aperta dolus, siluâ vino decepti capiuntur.
** Cautia quæ supertina è non sunt omnes videntur.*
Plutarchi locus suspectus.
Quinquatria minuscula Idibus Iunijs, & tibicinum festa. Ouidij poetæ plures loci examinantur.
** stola malim. Tibicines stolati. Liberti Tiburtes tibicines decepisse.*
** Seruierit malim.*
Tibicines per vrbem.
** tuæ malim.*
** Plautius vt possent. * Sanatum, malim.*
Sanates populi qui ex Sen. pompeio.

Senatus unde dictus. Tibicines, vt Senatus dicti. volunt, quia cùm leuiter à Romanis defecissent, facilè rameu pacati, non diu post in fidem ac amicitiam, quasi sanata mente redierunt. Quemadmodum & Tibicines isti tum fecerãt, qui idcirco Senatum modò ciuium pristino iuri ex XII. tabularum lege restituti videbantur. Cùm verò poëta Claudij & collegæ sui mentionem hic faciat, opinor sanè censores ipsum intelligere: quos fortassis antè nominauerat expressiùs, vbi truncum eius poëma videri, superius diximus. Nec saussam video, cur senatum tibicinum reditu lætum fallere

Non Ap. Claudium, sed C. Atrotium censorem tibicines reuersos in integrum restituisse, & indulsisse ludere senatui, populoq; conijunctis. voluisset Claudius. Nec verisimile nobis apparet, Ap. Claudium censorem rigidum & superbum, qui nec tribuniciæ potestati cedere voluit, huic temerariæ homuncionum turbæ, quam non semel offenderat, cessisse, vel quippiam indulsisse, quemadmodum poëtæ vulgata verba sonant: sed eandem potiùs propter leuitatem & petulantem lasciuiam maiore ignominia punijsse, vel omnes ærarios faciendo vel tabulis censorijs expungendo, cùm sponte sua ciuitatem reliquissent. Portò facilè in eam opinionẽ impelli me sinam, C. Plautium censorem potiùs sua potestate, qua fas illi fuit etiam collegæ decreta mutare, notas & ignominias tollere, tibicines reuersos in integrum leuatis grauaminibus restituisse, pristina iura reddidisse: nec non ex auctoritate senatus collegium istud auxisse, tibicinas addidisse. Et vt pudorem tegerent, ipsis indultum fuit, vti triduo ab Idibus Iunijs, quo die redierant, personis tectis, & varia qua vellent, ne noscerentur, veste induti per vrbem incedere possent. Hinc tracta solemnis illa diuagandi per vrbem cum ludicro concentu Quinquatribus minusculis licentia; quam deinde tollere, & abolere, religio fuit, cùm in honorem Palladis tibiæ inuentricis hæc fieri viderẽtur. Præter iam adductos auctores, mentionem faciunt M. Varro de lingua Latina lib. v. Censorinus de die natali ad Q. Cærellium. In eandem sententiam pedibus eunt etiam elegantissimi Ouidij poëtæ versus, quibus non parum lucis accedet, si primùm paucis literis mutatis, & vero censoris nomine repositio, sic legamus:

Quinquatria minuscula.

Plautius, vt possent specie numeroque Senatum
Fallere, personis imperat ora tegi.
Admiscetque alios, & vt hunc tibicina cœtum
Augeat, in longis vestibus ire iubet.
Sic reduces benè posse tegi, ne fortè notentur
Contra collega iussa redisse sui.
Res placuit, cultuque nouo licet Idibus vti,
Et canere ad veteres verba iocosa modos.

Cõsulum promotio. Sed iam de his satis multa, tempusque flagitat, vt ad pensum meum reuertar: Consules sorti iti inter se prouincias. Iunio Samnium, Q. Aemilio nouum bellum Etruria sorte euenit. de quorum rebus gestis pòst agemus diffusiùs in eorum triumphis.

Prætor.

II. *II.* *II.* f. *II.* n. *II.*

M. Valerius. M. f. M. n. Maximus. III. Vt Liuius.

Aediles curules.

II. *II.* *II.* f. *II.* n. *II.* *II.* *II.* *II.* f. *II.* n. *II.*

Ser. Cornelius. Cn. f. C. n. Lentulus. Ti. Cornelius. Ser. f. *II.* n. Lentulus.

Aediles plebis.

II. *II.* *II.* f. *II.* n. *II.* *II.* *III.* *II.* f. *II.* n. *II.*

C. Fabricius. C. f. *II.* n. Luscinus. [P. Mucius. P. f. Q. n. Scæuula.]

Tribuni plebis.

Lex Atilia Marcia de tribunis militum creandis. L. Atilius. * L. f. * *II.* n. Regulus. C. Marcius. * C. f. C. n. Rutilus. * Legem tulerunt vt tribuni militum seni deni in quatuor legiones à populo quotannis crearentur. Quæ antea, perquàm paucis suffragio populi relictis locis, Dictatorum, & Consulum fuerant beneficia. Liuius libro nono. Hos Asconio Pædiano teste, comitiatos appellarunt deinde Romani.

Decia lex de II viris naualibus. M. Decius. * M. f. M. n. Mus. * Legem tulit, vt duoviros nauales, classis ornandæ reficiendæque caussa populus iuberet. Liuius ibidem.

II. II. f.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

Ti. Minucius. //. f. //. n. Augurinus. II. M. Liuius. //. f. C. n. Denter.
[M. Trebius. A. f. A. nepos. II.] [L. Titius. L. f. C. nepos.]
M. Antonius. M. f. //. nepos.] [N. Sextius. N. f. L. n. Sextinus.]
[Cn. Genucius. Cn. f. Cn. n. Auentinensis.]

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. C. Iunij Cos. in Samnio.
//. //. //. f. //. n. //. Q. Barbulæ Cos. in Etruria.
L. Ogulnius. A. f. //. n. Gallus. Pater Q. Ogulnij Cos. & Dictatoris postea, vt indicant Capitolina marmora.
M. Fuluius. Cn. f. Cn. n. Pætinus. Consularis & triumphalis postea.
Cn. Domitius. Cn. f. //. n. Caluinus. C. Pœtelius. C. f. C. n. Libo. Visolus.
Vterque consulari patre natus Liuio & Plinio testibus, nihilominus ambo, cùm simul peterent curulem ædilitatem, repulsam passi sunt, vt postea annotabimus.

C. IVNIVS. C. F. C. N. BVBVLCVS. BRVTVS. AN. CDXLII.
COS. III. DE. SAMNITIBVS. NONIS. SEXT.
Q. AEMILIVS. Q. F. L. N. BARBVLA. ANN. CDXLII.
COS. II. DE. ETRVSCEIS. IDIBVS. SEXT.

Ciuiam vi expugnaram à Iunio Cos. omnesque puberes inibi trucidatos, Bouianum captum, atque inde plus prædæ quàm ex omni Samnio vnquam egestum. Samnites ad xx. hominum milia in insidijs suis quas Romano struxerant cæsos; Aimilium quoque Consulē prœlio insigni vicisse Etruscos Sutrium obsidētes multis verbis refert Linius. Verùm triumphos horum post tam magnas victorias omnino prætereiit, qui tamen habentur in columnis triumphalibus. Io. Zonaras annalium secundo Samnitium eas insidias, & eladem quoque describit, qui locum insigniter corruptum nobis demonstrat in hac Liuiana historia. Nam vbi dicit transfugas Samnites, & captiuos quosdam Cos. C. Iunio congruentia nunciasse, quæ & vera erant, pecoris vim ingentem in saltum auium compulsam esse; non legendum videtur (in saltum auium) sed in saltum Auernum. Ita enim nominat quoque saltum illum Zonaras, & rationem insuper reddit nominis, idem eum Liuio narrans his verbis: Πορθουῦντες δὲ τῶ Ιουνίου τὰ χώρα αὐτῶν, εἰς τὰς ὕλας τὰς Λόρνους τὰ φεύγοντα οἱ Σαμνῖται ἀπεκομίσαντο· οὕτω καλουμένας, ὑπὸ τῶ μὴ ὄρνις εἰσπέτεσθαι εἰς αὐτὰς, τῆ τῆς δένδρων πυκνότητι. Quæ sic Latinè sonant: Vastante enim agros eorum Iunio, in syluas Auernas res suas contulerunt Samnites; sic appellatas, quòd nec auis eas inuolet, ob arborum densitatem Constat autem ex Lucretio, Virgilij vt. Aeneidos, Strabone, Plinio, & alijs Auernum lacum eiusdem nominis ac loci obscurissimo olim saltu circumdatū fuisse, tractumque illum regionis exhalatione profundi lacus, aëre densis syluis opaco, & circumquaque corrupto culturam non solum non admisisse; sed etiam vix aues suprà volitantes pertulisse. Et saltum inde eum lacu incluso Græcis ἄορνον, Latinis Auernum appellatum. De quo saltu loqui Liuium ex Zonara luce clariùs patet, & non ocioso vocabulo, auium: sed proprio suo Auernum nominasse. Vide locum Zonaræ lector, & mecum miraberis doctissimum eius interpretem VVolfium auctoris verba tam negligenter transtulisse, vt loci nomen celebertimum silentio præterierit.

Consulum ædita, & res bene gesta.

Liuij locus ex Io. Zonara correctus.

Auernus saltus.

ANNI. P. R. C. CDXLIII.

Consules.

Q. FABIVS. M. F. M. N. MAX. RVLLIANVS. II. C. MARCIVS. C. F. L. N. RVTILVS. QVI. POSTEA. CENSORINVS. APPELLATVS. EST.

CONSVLVM nomina satis aptè respondent in Linio, Diodoro, Mariano, & Cassiodoro; nisi quòd cognomina alicubi omissa sunt, & in Liuio notare, secundum hunc esse Fabij consulatum, librarij neglexerint. Tabulæ item Græcæ peccarunt, Rullum & Rutilum prodentes, pro Rulliano iterum, & Rutilo. Romani duce Q. Fabio Cos. ad Sutrium multis milibus Etruscorum cæsis; duo de quadraginta signis militaribus captis, hostium etiam castris potiti sunt. Inde Ciminia silua penetrata, quæ antea fuerat inuia, latè depopulato agro Tusco onusti præda in castra redierunt. Quæ audacia non Etruriæ modò populos omnes, sed etiam Vmbriæ finitimos ad arma concitauit, vt maior quàm antea exercitus ad Sutrium venerit: vbi denuò eiusdem Consulis auspicijs victi Etrusci sexaginta hominum milia perdidere. Qua clade fracti per legatos triginta annorum indutias impetrarunt. Liuius libro IX. sed alios auctores aliter referre dicit.

Q. Fabij Cos. insignes de Tuscis victoriæ. Ciminia silua.

Tuscis pacem ad annos xxx. indicta.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.

P. Cornelius. A. f. P. n. Aruina.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. *//. //. //. f. //. n. //.*

P. Cornelius. *//.* f. *//.* n. Scipio. Barbatus. [L. Aemilius. L. f. L. n. Barbula.]

Aediles plebis.

//. //. //. f. *//.* n. *//.* *//. //. //.* f. *//.* n. *//.*

C. Lutatius. *//.* f. *//.* n. Catulus. [Q. Petillius. L. f. L. nepos.]

Tribuni plebis

P. Sempronius trib. plebi Ap. Claudii Cæc. ducere in carcerem volue.

P. Sempronius. P. f. C. n. Sophus. Initiò magistratus Appium Claudium Cæcum censuram, quam vltra decem & octo menses contra legem Aemiliam gerebat, exemplo collegæ deponere iussit, vel in carcerem ire. Sed appellati ab Appio tribuni plebis tres auxilio fuerunt, & actioni collegæ intercesserunt. Itaque censuram Appius quinquennio summa omnium ordinum inuidia solus gessit. Liuius, Frontinus, & Auctor de viris illustribus cap. XXXIV.

//. //. //. f. *//.* n. *//.* *//. //. //.* f. *//.* n. *//.*
//. //. //. f. *//.* n. *//.* *//. //. //.* f. *//.* n. *//.*
//. //. //. f. *//.* n. *//.* *//. //. //.* f. *//.* n. *//.*
// //. //. f. *//.* n. *//.* *//. //. //.* f. *//.* n. *//.*
//. //. //. f. *//.* n. *//.*

L. Genucius. * L. f. L. n. * Auentinensis. III.
M. Fuluius. L. f. L. n. Curuus. Pætinus. II. [Cn. Sicinius. Cn. f. C. n. Bellutus. II.]
[P. Curatius. P. f. P. nepos.] [M. Aulius. M. f. M. n. Cerretanus.]
[M. Claudius. M. f. *//.* n. Marcellus. II.] [Sp. Icilius. C. f. C. n. Ruga. II.]
[Q. Pomponius. Q. f. Q. nepos.] M. Sempronius. *//.* f. *//.* n. Tuditanus.

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. *//.* n. *//.* *//. //. //.* f. *//.* n. *//.*

Quæstores militares.

//. //. //. f. *//.* n. *//.* Q. Fabij cos. in Etruria.
//. //. //. f. *//.* n. *//.* C. Marcij cos. in Samnio.

Q. Anicius. *//.* f. *//.* n. Prænestinus. Nuper ciuitate donatus, cùm hostis paucos ante annos fuisset, factione tamen forensi peruenit ad ædilitatem curulem, vt postea dicendum erit.

M. Minucius. *//.* f. *//.* n. Fessus. T. Popillius. *//.* f. *//.* nepos. Ambo augures postea primi è plebe, vt Liuius lib. x. Incorrectè tamen in vulgatis T. Publius legitur, pro T. Popillius, vt autumo. Et hos quidem magistratu functos ante sacerdotium his datum verisimile est, cùm alij ferè cum his creati vel consulares vel tribunicij fuerint.

Cn. Ful-

Cn. Fuluius. Cn. f. Cn. n. Max. Centumalus.
Qui sic in Capitolinis scriptus extat, nam Consul, & triumphalis fuit.

ANNI. P. R. C. CDXLIV.

L. PAPIRIVS. SP. F. L. N. CVRSOR. II. DICT.
C. IVNIVS. C. F. C. N. BVBVLCVS. BRVTVS. II. MAG. EQ.
REI. GERVNDAE. CAVSSA.

HOC. ANNO. DICTATOR. ET. MAGISTER. EQ. SINE. COS. FVERVNT.

DVM feliciter in Etruria bellum à Q. Fabio geritur, C. Marcius alter Consul in Samnio Alifas, & alia multa castella in potestatem redegit. Itaque cùm Samnites eum valido cum exercitu inuaderent, atroci vtrimque prœlio dimicatum fuit: in quo Cos ipse vulneratus, legatus vnus, tribunique militum & equestris ordinis aliquot occisi. Et quia cædes acceps fuisset, aduersæ rei fama penes Romanos mansit. Quæ vt auctior Romam perlata fuit, ingens terror patres inuasit: Dictatoremque dici placebat L. Papirium Cursorem, in quo tum summa rei bellicæ ponebatur. Quem ex S. C. dixit in castris Etruriæ Q. Fabius Consul priuatim licet insensus Papirio. Quia tamen hoc senatus missis ad eum legatis consularibus, ita requisiuisset, priuato adfectui rempublicam præiulit. L. Papirius Dictator factus C. Iunium Bubulcum magistrum equitum dixit. Quæ omnia Liuius fastis Romanis conformia refert: verùm alios sequutus annales præteriit dictaturam hanc sub finem superioris anni initam, per insequentem hunc sine Consulibus continuatam fuisse, quemadmodum ex marmore Capitolino manifestum est.

Prælium C. Marcij Cos. cum Samnitibus ancips.

Q. Fabius Cos. inuitis suum L. Cursore Dictatorem dixit.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. v. Plinius lib. VII. vt suprà.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
Q. Marcius. Q. f. Q. n. Tremulus. Ti. Minucius. //. f. //. n. Augurinus.
L. Atilius. *L. f. *//. n. Regulus. [Q. Manilius. Q. f. Q. nepos.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. // //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
C. Marcius. C. f. C. n. Rutilus. II. M. Liuius. //. f. C. n. Denter. II.
M. Titinius. C. f. C. nepos. [C. Atinius. C. f. K. n. Longus.]
[C. Atinius. C. f. C. n. Labeo.] [M'. Marcius. M'. f. M'. nepos.]
[P. Publilius. P. f. P. n. Philo.] [C. Popillius. C. f. M. nepos.]
[C. Plautius. C. f. P. n. Decianus. II.] [L. Allienius. L. f. L. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. L. Papirij Dict. in Samnio.
//. //. //. f. //. n. //. Q. Fabij. Procos. in Etruria.

P. Valerius. //. f. //. n. Falto. L. Cornelius. Cn. f. //. n. Blasio.
Hic pater Cn Blasionis bis Consulis & censoris: ille auus duorum consularium Q. & P. Faltonum, quemadmodum indicant Capitolini fasti.

P. Lictnius. //. f. //. n. Varus. Auus C. Vari Consulis anno DXVtt. vt iam dicti fasti ostendunt.

M. Dutlius. M. f. °C.° nepos. Pater C. Duilij, qui Consul, Censor, & Dictator fuit: & de Pœnis naualem primus egit, vt ex ijsdem colligimus.

Prouinciæ.

Q. Fabius. M. f. N. n. Maximus, Rullianus. Procos. Etruriam prorogato imperio obtinuit. Ex Capitolinis marmoribus item colligimus Q. Fabio post consulatum fuisse prorogatum, quoad eum Etruscis debellasset. Aperte namque monstrant Procos. ipsum hoc anno triumphasse de Etruscis: non, vt vult Liuius, anno superiore in consulatu, longam rerum præclarè gestarum historiam nimis arcto anni vnius spacio alioquin concludens. Itaque Respublica eo anno siue Consulibus per Dictatorem in Samnio, per Procos. in Etruria, per Prætorem aliosque vrbanos magistratus Romæ est administrata. Quem annum Liuius aliique, quando Consules non repererentur, omisere, historia superioris anni actis adiecta.

Diuersa à Capitolinis fastis Liuius in rerum suarum historia.

P. Cornelius. * A. f. P. n. Aruina. * Propr. elassem, oramque maritimam ex S.C. obtinuit. Agrum Nucerinum depopulando eadem passus est. Linius libro tx. Duos P.P. Cornelios reperimus, Aruinam tricnnio post Consulem, ac Scipionem Barbatum eodem anno Dictatorem. Ex his alterum fuisse hunc suspicor, ac Aruinam potiùs bello infelicem, quàm Barbatum: maximè quando hæc prouincia quasi anno suo præcedat eius consulatum.

L. PAPIRIVS. SP. F. L. N. CVRSOR. Ittt. ANN. CDXLtV.
DICT. II. DE. SAMNITIBVS. IDIBVS. OCT.

Inſignibus hoſtium ſpoliis ferum Romanũ ornatus captum.

Describit pulchrè Liuius prœlium ad Longulam, quo L. Papirius Dictator maxima adfixit clade Samnites auro argentoque cælatis armis fulgentes. Victoriaque parta ipsum triumphasse, & eius triumpho longè maximâ speciem captiua arma præbuisse dicit. Tantumque in ea re magnificentiæ visum, vt aurata scuta dominis argentariorum ad forum ornandum diuiderentur. Vnde auarum initium dicitur fori adornandi ab ædilibus, cùm then sæ dueerentur. Et Romani quidem ad honorem deûm insignibus armis hostium vsi sunt: Campani ab superbia & odio Samnitium gladiatores (quod spectaculum inter epulas erat) eo ornatu armarunt. Samnitiumque nomine appellarunt. Liuius libro nono. Sed hunc, vt dixi, triumphum refert ad annum, quo duos complexus est, superiorem.

Gladiatorum Samnites vnde primum.

Q. FABIVS. M. F. N. N. MAXIMVS. RVLLIAN. AN. CDXLIV.
II. PRO. COS. DE. ETRVSCEIS. IDIBVS. NOV.

Etrusci ad Vadimonis lacum magno proelio victi.

Ita nobis hoc anno repræsentant Q. Fabij triumphum de Etruscis columnæ Capitolinæ, quem Liuius anni superioris historiæ adscribit. Ait enim Fabium Consulem, interea dum L. Papirius Dictator in Samnio res gerit, Etruscos & Vmbros varijs adfeciſſe cladibus, & demum non procul Perusia, posteaquam pertinaci conflictu ad Vadimonis lacum omnes Etruscorum opes, & exercitum sacrata lege coactum fregisset, reliquias corũ non dubia victoria subegisse, Perusiam in potestatem redegisse. Cui eùm præsidium imposuisset, legationibus Etruriæ pacem amicitiamque petentibus præ se Romam ad senatũ misſis; ipse præstantiore etiam quàm Dictator Papirius victoria triumphans Vrbem est inuectus. Diffusè hæc Liuius libro tx. Auctor de viris illustribus secundũ hunc Q. Fabij triumphum de Samnitibus, non Etruscis actum refert: si rectè, profectò longè aliis vsus est annalibus quàm Liuius, & Fastorum Capitolinorum auctores in horum temporum historia.

Perusia capta.

Q. Fabij Procos. triumphus.

ANNI. P. R. C. CDXLV.

Consules.

P. DECIVS. P. F. Q. N. MVS. II. Q. FABIVS. M. F. N. N. MAXIM. RVLLIANVS. III.

QFABIO ob egregiè perdomitam Etruriam (Inquit Liuius annum superiorem omittens) continuatus consulatus, & P. Decio collega datus, qui Cõsul iterum factus est, eo quòd

eo quòd legatus L. Papirij Dictatoris auspicijs in Samnio benè res gesserat. Liuio astipulantur in Consulum nominibus tam Capitolini fasti, quàm Diodorus, Marianus, Catliodorus, & tabulæ Græcæ. Numeri tamen non vbique respondent, & cognomina ab aliquibus omissa sunt.

Consules sortiti prouincias Etruria Decio, Samnium Fabio euenit. Hic profectus Nuceriam Alpha ternam oppugnando subegit, Samnites cum Marsis & Pelignis socijs acie vicit. P. Decius interea circumlatis per Etruriam armis omne nomen Etruscum ad inducias perendas compulit. Sed Vmbris se mouentibus denuò ingenti conflato exercitu, Etruria item rursus turbata est. Et cùm vnus Consul ad tantam molem belli non sufficturus videretur, Q. Fabius ex S.C. Vmbris sc, Samnio relicto, cum exercitu opposuit, & confestim haud magno certamine ad deditionem hostes compulit. Liuius libro IX. Sora, atque Alba Romanorum coloniæ factæ sunt hoc tempore, secundùm Velleij supputationem, quæ tamen discrepat à Liuio.

Marsi & Pelligni Samnitibus magnum.

Vmbri & Etrusci denuò ad Nouendium à Q. Fabio vincti.

Sora aliquot Alba coloniæ.

Prætor.

M. Valerius. M f. M. n. Maximus. IV. Legatus consularis cum P. Decio Papirij Dictatoris fuerat, & ob res in Samnio benè gestas Prætor quartùm populi suffragio creatus est. vt Liuius lib. IX. testatur.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

L. Postumius. L. f. Sp. n. Megellus. Aedem Victoriæ ex multatitia pecunia faciundam curauit, quam postea in secundo consulatu dedicauit. Auctor est Liuius libro X. Nos ædilitatem hanc more eius sæculi triennio ante consulatum Megelli primum posuimus: collega forsasse fuit.

P. Sulpicius. Ser. f. P. n. Sauerrio.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

M. Decius. * M. f. M. n. Mus *. [M. Antonius. M. f. //. nepos.]

Tribuni plebis.

L. Furius. * L. f. L. * nepos. Ap. Claudij Cæci consulatus candidati comitia, donec censura se abdicasset, interpellauit Liuius ex quibusdam annalibus lib. IX.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

P. Sempronius. P. f. C. n. Sophus. II. M. Fuluius. L. f. L. n. Curuus. Pætinus. III.

L. Genucius. * L. f. L. n. * Auentinensis. IV.

Q. Appuleius. * Cn. f. * C. n. Pansa. [M. Considius. M. f. M. nepos.]

[M. Plætorius. M. f. M. nepos.] [M. Fulcinius. M. f. M. nepos. II.]

[M. Trebius. A. f. A. nepos. III.] [M. Mæcilius. M. f. C. n. * Tullus. *]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. Q. Fabij cos. in Samnio.

//. //. //. f. //. n. //. P. Decij cos. in Etruria.

Ab Etruscis stipendium pro exercitu Romano in eum annum binasque in militem tunicas ex pacto inducianum accepit. Liuius libro IX.

L. Cornelius. * P. f. P. n. * Scipio. Nepos P. Scipionis primi ædilis curulis, si quid ex temporis interuallo colligere est. Eius consulatus sequetur.

M. Atilius. L. f. //. n. Regulus. Pater M. Reguli bis Consulis, à Pœnis capti, & crudeliter occisi, vt marmora indicant Capitolina.

Q. Papirius. /. f. //. n. * Turdus. * In tribunatu plebis legem tulit, vt suo loco dicemus.

M. Aemilius. L. f. L. n. Paullus. Vt fasti Capitolini in eius equitum magisterio hunc nominant, vnde colligimus patrem ipsum fuisse M. Aemilij Paulli, qui Cos. anno CDXCIX. de Collatinensibus & Pœnis Pro. cos. triumphauit. Nam M. F. L. N. in ijsdem scriptus est.

ANNI. P. R. C. CD.XLVI.

Consules.

Ap. CLAVDIVS. C. F. AP. N. CAECVS. L. VOLVMNIVS. C. F. C. N. FLAMMA. VIOLENS.

COGNOMINA Consulum omittunt Liuius, Diodorus, & Cassiodorus: Crassi cognomen auctum dat Ap. Claudio Marianus, quemadmodum in censura quoque Frontinus. Volumnium, Violensem plerique vocant; at tabulæ nostræ Græcæ hoc anno consulatus produnt ΑΠΠΙΟΥ. ΚΑΙ ΒΙΟΛΕΝΤΟC, vt magis probem ex hoc genitiuo casu cognomen Violens, quod fragmenta Capitolina in vtroque huius Volumnij consulatu sic exprimunt; quàm, vulgò quod fertur, Violensis.

Violens cognomen Volumnio, mirum, antiquè pro Violens.

Sallentini hostes nouo.

Ap. Claudius Romæ mansit, cùm Lucio Volumnio Sallentini, nouæ prouincia decreta esset. Hic multa prosperè gessit, aliquot vrbes hostium vi cepit. Prædæ erat largitor, & benignitatem per se gratam comitate iuuabat; militemque ijs artibus fecerat & periculi & laboris auidum. Liuius libro IX.

CENS. M. VALERIVS. M. F. M. N. MAXIMVS. C. IVNIVS. C. F. C. N. BVBVLCVS: BRVTVS. L. F. XXVII.

Tacet Liuius omnino de censu & lustro huius anni, visumque eidem satis diligentiæ, obiter tantùm dixisse Ap. Claudium ante censuram depositam ad petitionem consulatus non admissum fuisse, & anni insequentis actis inseruisse Salutis ædem à C. Iunio censore esse locatam, quam Consul bello Samnitium vouerat; & eundem eum collega M. Valerio Maximo vias per agros publica impensa stravisse. Quod Cassiodorus eum fastis Capitolinis conueniens huic anno etiam adscribere voluit. Censorum ex quibusdam annalibus meminit item Valerius Max. libro II. cap. IX. ab his scribens, L. Antonium quendam senatu motum, quod quàm virginem duxisset vxorem repudiasset, nullo amicorum in consilium adhibito. Quod alienum ab ijs est, quæ libri eiusdem cap. primo scribit ex alijs annalibus, quos etiam Dionysius alijque sequuntur; ante annum quippe Vrbis, DXX. diuortium in Vrbe nullum inter virum & vxorem intercessisse.

Salutis ædes.

Viæ per agros impensa publica primum factæ.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.

Ti. Minucius. //. f. //. n. Augurinus.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

C. Marcius. * C. f. C. n. Rutilus. * M. Titinius. C. f. C. nepos.
M. Sempronius. //. f. //. n. Tuditanus. [Q. Pomponius. Q. f. Q. nepos.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. f.

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	//.	f.	//. n. //.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	//.	f.	//. n. //.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	//.	f.	//. n. //.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	//.	f.	//. n. //.

C. Pœtelius. C. f. C. n. Libo. Visolus. Q. Anicius. //. f. //. n. Prænestinus.
M. Liuius. //. f. C. n. Denter. III. [Cn. Fuluius. Cn. f. Cn. n. Pætinus.]
[L. Lucerius. C. f. C. nepos.] [M. Acutius. M. f. M. nepos.]
[L. Volscius. L. f. L. n. Fictor.] [P. Villius. L. f. L. nepos.]
[P. Silius. P. f. Q. nepos.] Q. Mamilius. //. f. //. n. Turinus.

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. L. Volumnij Cos. in Sallentino.
//. //. //. f. //. n. //. Q. Fabij Procos. in Samnio.
Sp. Caruilius. C. f. C. n. Maximus. M. Atilius. M. f. M. n. Regulus.
T. Manlius. * T. f. T. n. * Torquatus. Sp. Caruilium, & M. Regulum habemus notatos in triumphis Capitolinis: T. Manlium, qui in consulatu mortuus est, vti postea dicemus, nepos primi T. Manlij Torquati videtur, & filius eius, quem pater securi percussit, vt appareat ex ratione temporum.
[A. Cornelius. A. f. A. n. Cossus. Aruina.] Patruum P. Cossum Arnihamis bis Cos. & censorem videtur habuisse: Patrem verò A. Cossum principem fœcialium, cuius meminit Liuius IX. in historia Caudinæ deditionis.

Prouincia

Q. Fabius. M. f. N. Maximus. Rullianus. Procos. Samnium obtinuit. Huic, post res in Vmbria tam feliciter gestas, in prouinciam cum victore exercitu reuerso, senatus ex consulatu prorogauit in Samnio imperium, maximè tamen aduersante Ap. Claudio Consule, vt ait Liuius. Quò respexisse etiam videtur Auctor de viris illustribus cap. XXXIV, ne Fabius solus ad bellum mitteretur, Appium cõtradixisse scribens.
Q. Fabius hoc anno Procos. ad Alifas cum Samnitibus ingenti prælio, signis collatis, conflixit, & victoriam obtinuit; postridie obsessa hostium castra per deditionem cepit, captos Samnites cum singulis vestimentis sub iugum misit: socios quibus in deditione nihil cautum erat, ad septem milia sub corona vendidit: Hernicos seorsim in custodia habitos, Fabius Romam misit ad senatum. Liuius lib. IX.

Q. Fabij Procos. de Samnitibus victoria. Samnites sub iugum missi.

ANNI. P. R. C. CDXLVII.

Consules.

Q. Marcius. Q. f. Q. n. TREMVLVS. P. CORNELIVS. A. f. P. n. Aruina.

CONSVLIS alterius nomen ex triumphalibus columnis desumpsi, alterius autem ex censura, quæ adhuc extat in magistratuum Capitolinorum fragmentis. Et nihil dissentiunt Liuius, Matianus, Diodorus & Cassiodorus; nisi quod ab his cognomina omittantur. Ea autem tabulæ Græcæ Tremulum & Aruinam reddunt, vt etiam Cuspinianus.
Hernici à societate Romanorum defecerunt: eos Q. Marcius Consul tribus prælijs victos, trinisque castris exutos ad deditionem compulit. In Samnio autem, quia decesserat inde Q. Fabius Procos. noui motus exorti, Calatia, & Sora cũ præsidijs expugnatæ sunt. Consul P. Cornelius, cuius cà prouincia erat, obsessus in locis impeditis pugnæ facultatem ab hostibus elicere non potuit. Sed aduentus Q. Marcij, qui Hernicis subactis collegæ auxilio venire maturauit, moram certaminis hosti ademit. Triginta Samnitium milia consulares duo exercitus iuncti occiderunt. Cum Carthaginiensibus legatis fœdus tertiò renouatum est. Liuius libro IX Carseoli Romanorum colonia facta est, vt auctor Velleius.
„ At Liuius libri X principio eius coloniæ meminit his verbis. Simul Marsos agrum vi fuerit,

Hernici in deditionem prælijs victi, tribus castris exuti.

XXX Samnitium milia cæsa. Cũ Pœtelio tertiò fœdus renouatum. Carseoli colonia.

in quem

in quem colonia Carseoli deducta erat quatuor milibus hominum scriptis. Non diu post tamen, vix quadriennij historia adiuncta, quasi sui oblitus. Eodem, inquit, anno Carseolos colonia in agrum Aequicolarum deducta. Non videtur itaque nisi per occasionem, ac neglectè coloniarum meminisse.

P. Cornelius. //. f. //. N. SCIPIO. BARBATVS. Dict.
P. Decius. P. f. Q. n. MVS. Mag. eq.

Comitiorum. habendorum. causa.

Idem annus, ait Liuius, Dictatorem habuit P. Cornelium Scipionem cum magistro equitum P. Decio Mure. Ab ijs, propter quæ creati erant, comitia consularia sunt habita, quia neuter Consulum poterat bello abesse. Cognomina tantùm extant in fragmentis Capitolinis, vbi Scipionem Barbatum legimus, & Murem.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.

Ser. Cornelius. Cn. f. Cn. n. Lentulus.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

M. Cornelius. M. f. M. n. Cotuus. VI. P. Valerius. //. f. //. n. Falto.

Ex Plinij VII. vt antè dictum est.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

P. Sempronius. P. f. C. n. Sophus. L. Genucius. L. f. L. n. Auentinensis.

Tribuni plebis.

Cn. Flauius. Cn. f. //. nepos. Vt Licinius Macer apud Liuium libri noni fine. Atqui in hoc magistratu fastos plebi promulgasse reor, vnde mox ædilis curulis factus est. Cicero ad Atticum libro VI. ep. prima, scribam fastos in vulgus proferre cepisse: nam cùm lege promulgaret cum magna senatus & nobilium indignatione, profectò in magistratu videtur fuisse, alioquin priuati scribæ conatibus facilè occurrisset senatus. Sed hæc annalium in ea antiquitate diuersitas est.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.

M. Decius. M. f. M. n. Mus. II. L. Furius. L. f. L. nepos. II.
M. Fuluius, Cn. f. Cn. n. Pætinus. Cn. Domitius. Cn. f. //. n. Caluinus.
Cn. Fuluius. Cn. f. Cn. n. Max. Centumalus. [M. Antonius. M. f. //. nepos. II.]
[L. Genucius. Cn. f. Cn. Auentinensis.] [P. Curatius. P. f. P. nepos. II.]
[P. Furius. P. f. L. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Ex S.C. legatis Pœnorum comiter munera misere. Liuius libro IX.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. Q. Marcij Cos. in Hernico. Ab hostibus Hernicis bimestre stipendium frumentumque pro exercitu, & singulas in militem tunicas ob triginta dierum inducias datas accepit. Liuius.

//. //. //. f. //. n. //. P. Aluinæ Cos. in Samnio. Ab hostibus Samnitibus

nitibus trium mensium frumentum, annuumque stipendium, & singulas in militem tunicas ex pacto induciatum accepit. Liuius.

[C. Caruilius. C. f. C. n. Maximus.] Frater Sp. Caruelij consularis ac triumphalis.

L. Iulius. L. f. //. n. Libo. Pater L. Libonis Consulis anno CDXXCVI.

Q. Ogulnius. * A. f. *//. n. Gallus. Cuius alios cum fratre Cneo magistratus habebimus postea. Fratres ambo videntur fuisse: L. Ogulnij Galli, quem patrem diximus ex tabulis Capitolinis fuisse Q. Ogulnij postea Consulis & Dictatoris.

[L. Iulius. L. f. L. n. Iulus.]

Q. MARCIVS. Q. F. Q. N. TREMVLVS. COS. AN. CDXLVII. DE. ANAGNINEIS. HERNICEISQ. PRID. K. QVINT.

Q. Marcius de Hernicis triumphans Romam redijt, statuaque equestris eidem in foro decreta est, & ante templum Castoris posita, vt refert Liuius. Cui astipulatur alia occasione Cicero Philippica VI. non eodem merito L. Antonij equestrem similem in foro positam asserens, quo Q. Tremuli, qui Hernicos deuicit ante Castoris. Sed mendosè in vulgatis exemplaribus appellatur Q. Trebellius, vel Tremellius, pro Q. Tremulus. Item „ Plinius libro XXXIV. cap. VI. Et ante ædem (inquit) Castorum fuit Q. Marcij Tremuli „ equestris togata, qui Samnites bis deuicerat; capiaque Anagnia populum stipendio liberauerat. Hæc approbare videtur Liuius, scribens Hernicos deuictos, stipendio frumentoque, vt dixi, & singulis in militem tunicis pepigisse inducias, vt legatos pacis exorandæ caussa Romam mittere possent. Qua ratione populus Romanus stipendio hostibus, vbi potuit, imperato; exercitum alere & hostium sumptibus cœpit. Quod & postea sæpiùs contigit, vt in quæsturis annotare pergemus. Ex ijsdem Plinij verbis colligere est, statuam dictam Q. Tremuli in foro ante Castorum non extitisse suo tempore: fuisse enim dicit. quæ tamen Ciceronis tempore videtur adhuc extitisse.

Statua equestris Q. Marcij Tremuli in foro Romæ posita.

Ciceronis loc.

ANNI. P. R. C. CDXLVIII.

Consules.

L. Postumius. L. f. Sp. n. MEGELLVS. Ti. Minucius. //. f. //. n. Augurinus.

In prælio occis. est in. e. loc. f. est.

M. Fuluius. L. f. L. n. Curuus. Pætinus.

MEGELLVM & Minucium Consules habent tabulæ Græcæ, Megellum & Augurinum, Cuspiuiani Rectè Tiberij prænomen addit Minucio Diodorus Siculus, quod ipsum & monstrat fragmentum Capitolinum. Quare perperam in Liuio, Manlano, & Cassiodoro Titus legitur. Plebei Consulis locum hic obtinet, cui occiso plebeius item suffectus est. Hanc familiam verò Augurinorum à patribus olim trasisse ad plebem, nonnulli annales tradidere; quemadmodum in tribunatu plebis L. Minucij Augurini, quem anno CCCXIV. gessit, docui. M. Fuluium, & L. Postumium ex columnis triumphalibus deprompsi, at in Liuio Fuluij prænomen corrigi debet. Duobus prœliis rursum victi fuit Samnites. In altero graui vulnere saucium, & mortuum Consulem Minucium, quidam auctores sunt: & in eius locum suffectum esse M. Fuluium, eundemque reliquum belli confecisse, & Bouianum cepisse. Quos annales sequuntur Capitolini fasti, vt ex fragmento colligimus. Sora, Arpinum, aliæque vrbes hoc bello receptæ sunt: Herculis magnum simulachrum in Capitolio positum est. Vide Liuium libro IX.

Duobus deinde prœliis victis Samnites.

Consul Minucius ex vulnere moritur.

Herculis magnum simulachrum in Capitolio positum.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.

Ap. Claudius. C. f. Ap. n. Cæcus. Refert Liuius Ap. Cæcum & In consulatu sine prouincia Romæ mansisse, vt vrbanis artibus opes augeret, quando belli decus penes alios esset. Præstabat enim eloquentia & ciuilibus artibus. Nam libro decimo item L. Volumnius sententiam in senatu dicit, callidos solertesque iuris atque eloquentiæ consultos, qualis Ap. Claudius, vibis & fori præsides habendos, Prætoresque ad iura reddenda creandos esse. Quod ipsum etiam comprobat inscriptio antiqua, quæ honorum illius titulos recenset: in qua bis ædilem curulem, bis Prætorem fuisse legimus.

Aediles

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. *//. //. //. f. //. n. //.*

M. Aemilius. L. f. L. n. Paullus. L. Cornelius. Cn. f. //. n. Blasio.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. *//. //. //. f. //. n. //.*

M. Liuius. //. f. C. n. Denter. Q. Appuleius. * Cn. f. * C. n. Pansa.

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. *//. //. //. f. //. n. //.*
//. //. //. f. //. n. //. *//. //. //. f. //. n. //.*
//. //. //. f. //. n. //. *//. //. //. f. //. n. //.*
//. //. //. f. //. n. //. *//. //. //. f. //. n. //.*
//. //. //. f. //. n. //. *//. //. //. f. //. n. //.*

C. Marcius. * C. f. C. n. Rutilus. * III. M. Minucius. //. f. //. n. Festus.
[C. Minucius. C. f. M. n. Augurinus.] [M'. Iuuentius. M'. f. //. n. Thalna.]
L. Ogulnius. A. f. //. n. Gallus. P. Licinius. //. f. //. n. Varus.
[Q. Decius. Q. f. Q. n. Mus.] [Q. Aulius. M. f. M. n. Cerretanus.]
M. Duilius. M. f. C. nepos. [Q. Pomponius. Q. f. Q. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. *//. //. //. f. //. n. //.*

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. L. Megelli. } Coss. in Samnio.
//. //. //. f. //. n. //. Ti. Minucij. }

Cn. Ogulnius. * A. f. * //. n. Gallus. Qui postea tribunus plebis & ædilis curulis fuit. Erat autem frater duorum Gallorum Quinti, & Lucij quorum Quintus collega eius fuit in tribunatu & ædilitate. Lucius pater Q. Ogulnij Galli, quem postea Consulem & Dictatorem habebimus. Et hæc quidem ex tẽporum ratione colligimus.
[M. Mamilius. M. f. //. n. Vitulus.] Patruus Q. Vituli Consulis anno CDXCI.
[C. Sergius. L. f. M'. n. Fidenas.] [M. Geganius. M. f. M. n. Macerinus.]

M. FVLVIVS. L. F. L. N. CVRVVS. PAETIN. ANN. CDXLIIX.
COS. DE. SAMNITIBVS. III. NON. OCT.

Liuius magna cum gloria terum gestarum Consules ambo triumphasse scribit, Postumium Minuciumque intelligens. Sed ex alijs annalibus (quos teperiri etiam ille dicit) fasti Capitolini, vt vides, M. Fuluij Curui solummodo triumphum, quum bellum post mortem Minucij confecisset, nobis exprimunt. Ab hoc enim Bouianum fuisse captum, tradit, quo tempore ab Samnitibus Sora, Arpinum, Cosentia receptæ.

Bouianum captum.

ANNI. P. R. C. CDXLIX.

Consules.

P. Semptonius. P. f. C. N. SOPHVS. P. Svlpicius. Ser. f. P. n. Sauerrio.

NOMINA Consulum ceptmus ex columnis triumphalibus. Diodorus cognomina omittit, quorum Sulpicij, in Liuio, Calliodoro, & alijs, mendosè legitur. Auerrio Tabulæ Græcæ σαβερρίου, correctè produnt. In Plinio autem malè Longus, pro Sophus: & L. Sulpicius, pro P. Sulpicius, scribitur libro XXXIII. cap. I. vbi de hums anni actis vrbanis n ulta, dissidioque inter ordines orto Cn. Flauij scribæ culpa, quòd Fastos promulgasset, vt etiam Liuius in fine libri IX. latius recenset.

Plinij locus.

Cum

Cum Samnitibus fœdus est renouatum. Ex Aequis vnum & quadraginta oppida intra sexaginta dies oppugnando capta sunt, nomenque Aequicum ad internitionem ferè deletum est. Marrucinis, Marsis, Pelignis, ac Ferentinis amicitiam petentibus fœdus datum est. Liuius in fine libri IX. *Samnitibus pacem fœdus reddatum. Aequi debellati.*

Cens. Q. Fabius. M. f. N. n. MAXIM. RVLLIANVS. P. Decius. P. f. Q. n. Mus.
Lustrum fecer. XXVIII.

Censores huius anni ex Liuio, & Valerio Max. possunt suppleri, cùm præter Q. Fabij, vt vides, cognomina nihil ferè in fragmento Capitolino sit reliquum. Is censor omnem forensem turbam exeretam in quatuor tribus coniecit, quas vrbanas appellauit: ne iam rùm scilicet, auctoritatis postmodum vulgò maneret in comitijs, ac dandis suffragijs. Satis egitque hoc discordiæ auferendæ causa concitæ inter ordines, vt antea dixi, ob ædilitatem & ambitionem Cn. Flauij scribæ, ac in primis ex praua illa lectione Ap. Claudij Cæci censoris, qua senatum tribusque turbauerat, & comitia in humillimi cuiusque potestatem redegerat. Atque eo merito Fabium Maximi cognomen sibi parasse scribunt Liuius libri IX. fine, Valerius Max. lib. II. cap. II. & Plutarchus in Pompeio. Qui tamen in Fabio Cunctatore cognomen hoc ei inditum tradit ob splendorem & magnitudinem; vt auctor de viris illustribus ob virtutem, nō addita ratione magis exquisita. Quibus accedere etiam videntur Capitolini scriptores, qui & ante censuram Maximi cognomen omnibus huius Fabij magistratibus adiungunt. Idem in hac censura instituit, vt equites Romani solemni pompa quotannis Idibus Quinctilibus ab æde Honoris equis insidentes traherent in Capitolium transucherentur. vt Liuius obiter in fine noni. Valerius libro II. cap. II. & Auctor de viris illustribus cap. XXXII. Lustrum quidem ab his conditum fuisse, sequentia lustra demonstrant. *Vrbana tribus quatuor plebis equitum. Q. Fabio cognomen Maximus additum. Equitum Romanorum transuectio solemnis.*

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
P. Valerius. //. f. //. n. Falto.

Aediles curules.

Cn. Flauius. Cn. f. //. nepos. Qui idem tribunus plebis erat.

Q. Anicius. //. f. //. n. Prænestinus. Hic hostis paucis ante annis fuerat, ille patre scriba & libertino natus scripsit ipse Ap. Claudio Cæco faciebat, & ædilibus curulibus apparebat. Quia tamen fastos populo promulgarat, eum ingenti senatus nobiliumque indignatione, vt phaleræ & annuli etiam publicè ponerentur, ædilis curulis à forensi turba creatus est, cum Q. Anicio: præteritis C. Pœtelio, & Cn. Domitio, quorum patres Consules fuerāt. Additum Flauio, vt simul & tribunus plebis esset. Is ædem Concordiæ dedicault. Sella curuli inter nobiles cùm sibi assurrectum non esset, consedit. Vide Liuium in fine lib. IX. ex Licinio Macro. Pomponiū de origine iuris. Plinium cap. I. libri XXXIII. Valerium Max. lib. II. cap. V. & lib. IX. cap. III. Ciceronem ad Atticum lib. VI. ep. I. Gellium in noctibus libro VI. cap. IX. qui historiam ex L. Pisone recensēt. Ex his pleniùs omnia percipies. Dubito tamen an correctè in Gellio & Plinio legatur Cn. Flauius Annij filius. cùm Liuius & Cicero Cn. f. vocent Sed pulchrè Cicero ad Atticum. E libris de republica meis vnum (inquit) ἐσφράγισον requiris de Cn. Flauio Cn. f. Ille verò ante decemviros non fuit, quippe qui ædilis curulis fuerit: qui magistratus multis annis post decemviros institutus est. Quid ergo profecit, quòd protulit fastos? Occultatam putant quodam tempore tabulam istam, vt dies agendi peterentur à paucis. Nec verò pauci sunt auctores Cn. Flauium scribam fastos protuliſſe, actionesque composuisse: nec me hoc, vel potiùs Africanum (is enim loquitur) commentum putes. *Fastorum publicatio. Gellij, & Plinij loci.*

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
Cn. Fuluius. Cn. f. Cn. n. Max. Centumalus. L. Furius. * L. f. L. * nepos.

Tribuni plebis.

Cn. Flauius. Cn. f. //. nepos. II. Qui idem ædilis curulis erat, vt Liuius, & Plinius testantur locis antè citatis.

Q. Papirius. //. f. //. * Turdus. * Legem de locis publicè consecrandis tulit. *Papiria lex de consecrandis locis.*

„ tulit. De qua lege in oratione pro domo sua sic scribit Cicero. Video esse legem veterem tribunitiam, quæ veret iniussu plebis ædes, terram, aram consecrare: neque tamen „ hoc Q. Papirius, qui hanc legem rogauit, sensit, neque suspicatus est, fore periculum, ne „ domicilia, aut possessiones indemnatorum eiuium consecrarentur. Quam legem vel hoc anno, vel paucis ante latam esse, cùm ex Ciceronis verbis, tum ex Liuio videmur colligere; qui refert Cn. Flauium ædilem summa inuidia nobilium ædem Concordiæ in area Volcani dedicasse, & coëgisse consensu populi P. Cornelium Barbatum Pontificem maximum verba præire, eum more maiorum negaret, nisi Consulem, aut Imperatorem posse templum dedicare. Itaque postea ex auctoritate senatus latum esse ad populum dicit, ne quis templum aramve iniussu senatus, aut tribunorum plebis partis maioris dedicaret. Si ergo tunc contra morem maiorum ædilis dedicarit, & Pontifex maximus populi consensu coactus est verba præire, profectò Papiria hac lege hic coactus & ille dedicasse videtur. Nam si nemo iniussu populi, certè solo eius iussu quis poterat consecrare: vt ea lex tum recens lata esse inuito senatu videatur, per illam forensem plebis factionem, quæ vires praua illa Ap. Cæci censura erat adepta. Obtinuisse tamen in ista Flauianæ consecrationis dissensione senatum Liuius innuit; vti templa & aræ deinceps exciperentur è lege, & nisi vel iussu senatus, vel tribunorum plebis partis maioris dedicarentur.

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.

D. Iunius. D. f. //. n. Pera. Pater D. Peræ Consulis anno CDXXCVII. vt indicant Capitolina marmora.

[M'. Pomponius. M'. f. M'. n. Matho.] [M. Fuluius. M. f. //. n. Flaccus.]

M. Sempronius. //. f. //. n. Tutidanus. II. M. Atilius. L. f. //. n. Regulus.]

T. Popillius. //. f. //. nepos. [C. Plautius. C. f. C. n. Proculus.]

[Q. Pœtelius. C. f. C. n. Libo. Visolus.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. P. Sempronij cos. in Aequico.

//. //. //. f. //. n. //. P. Sulpicij cos. in Samnio.

L. Papirius. L. f. Sp. n. Cursor. Honorati illius L. Cursoris bis Dictatoris, ac quinquies Consulis filius.

M'. Curius. M'. f. M'. n. Dentatus. Tenuis quidem fortunæ, sed summæ virtutis vir. Pyrrhum Regem deuicit. Eius verò vitam breuiter describit Auctor de viris illustribus. Cum dentibus natum, & inde cognomen obtinuisse scribit Plinius lib. VII.

L. Aelius. *L. f. L. n. *Pætus. Qui postea ædilis fuit, vt Liuium auctorem habemus.

D. Iunius. D. f. //. n. Brutus. Scæua. Hic ascendit ad consulatum, vt ex sequentibus patebit.

P. SEMPRONIVS. P. F. C. N. SOPHVS. ANN. CDXLIX.
COS. DE. AEQVEIS. VII. K. OCT.

P. SVLPITIVS. SER. F. P. N. SAVERRIO. AN. CDXLIX.
COS. DE. SAMNITIBVS. IIII. K. NOVEMB.

Triumphi duo de Aequis, & Samnitibus contra Liuij historiam.

De Aequis autem triumphatum fuisse, tot oppidis eorum, vt dixi, oppugnando captis, obiter adijcit historiæ suæ Liuius: sed de Samnitico triumpho P. Sulpicij, nihil prorsus. Nam fœdus suppliciter petentibus hoc anno redditum fuisse narrat, discrepans in istorum temporum historia à fastis Capitolinis sæpissimè; qui Consules ambos diuersis è prouincijs diuersis etiam mensibus triumphasse volunt.

ANNI.

ANNI. P. R. C. CDL.

Consules.

Ser.Cornelius.CN.F.CN.N.LENTVLVS. L.Genucius.* L.f.L.n.* Auentinensis.

LENTVLVM, & Auentinensem Consules habent tabulæ Græcæ, neque discordat in Lentulo Capitolinum fragmentum. Liuius, Diodorus, Marianus & Cassiodorus cognomina omittunt, & suggerunt L Genucium, & Ser. Cornelium Consules.

Soram atque Albam in Æquos coloniæ deductæ sunt, vt auctor est Liuius libri x. principio. Itemque Trebulanis, Arpinatibusque ciuitas data est. De Sora, & Alba Velleius meminit triennio circitet tempus anticipans, Liulus etiam decennio, velut etiam priùs annotaui: colonos videlicet Romanorum interfeciſſe referens, vt dictum est suo loco. Videntur itaque in duas has vrbes coloni denuò reducti potiùs fuisse. Quin Albam cum alijs Æquorum oppidis rebellem anno superiore captam quoque fuisse verisimile est. In Vmbriam expeditio propter agros vastatos est facta, & armatorum duo milia in quadam spelunca flammis & fumo sunt absumpta. Liuius lib. x. Colonia deducta.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.

M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. vt. vt Plinius lib. VII.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

L.Cornelius.*P.f. P. n.* Scipio. [A.Cornelius. A. f. A. n. Cossus.] Aruina

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

[L.Genucius.Cn.f.Cn.n.Auentinensis.] [P. Furius. P. f. L. nepos.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. // .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

Q. Fuluius. M. f. //. n. Flaccus. Pater M. Flacci. Q. f. qui Consul fuit cum Ap. Claudio anno CDXXCIX. & postea magister equitum, vt ex tabulis Capitolinis colligimus. A quo postea multi Fuluij Flacci.

L. Poblicius. //. f. //. n. Malleolus. Duorum L. & M. Malleolorum auus, qui simul ædiles plebis Floralia instituerunt, vt ex sequentibus cõstabit. Nam horum Marcus Consul L.F.L.N in fastis Capitolinis annotatus est.

[M. Allienius. L. f. L. nepos.] [L. Considius. L. f. M. nepos.]
[L. Plærorius. L. f. M. nepos.] [C. Plærorius. C. f. C. nepos.]
[L. Raecilius. L. f. L. nepos.] [C. Apustius. //. f. //. n. Fullo.]
[Sex. Sratius. T. f. T. nepos.] [C. Numirorius C. f. C. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. Ser. Lentuli } coss. in Vmbria.
//. //. //. f. //. n. //. L. Genucij }

L. Cornelius. Cn. f. //. n. Scipio. Pater duorum illustrium Scipionum L. & Cn. consularium, qui res prosperè bello Punico primò gessetuut, & triumpharunt, vt dicetur.

C. Fuluius. C. f. C. n. Curuus. Is postea ædilis Liuio teste.

M. Valerius. L. f. //. n. Flaccus. Quem patrem notant Capitolinæ tabulæ, L. Flacci Consulis anno CDXCII.

Q. Mamilius. M. f. //. n. Vitulus. Et hunc Q. Mamilij Consulis anno CDXCI.

ANNI. P. R. C. CDLI.

Consules.

M. Liuius. //. f. C. N. DENTer. M. Aemilius. L. f. L. n. Paullus.

DENTREM & Paullum produnt in hunc annum Cuspiniani tabulæ: Græcæ autem, Dentrem & Aemilium. Liuius, Diodorus, Marianus, & Cassiodorus cognomina Consulum præterite: & prænomen Aemilij variatur admodum apud suptascriptos auctores. Ex ijs autem, vt Diodoro M. Aemilium appellanti potiùs assentiar, in causa est; quòd extet idem magister equitum anno sequenti apud Liuium, & in fragmentis Capitolinis; in quibus L. F. L. N. appellatur, vnde colligimus patrem fuisse M. Aemilij, qui postea de Pœnis, & Cossurensibus triumphauit, vt antè dictum est.

Cum Vestinis fœdus ictum. Græcorum classis.

Cum Vestinis amicitiam petentibus fœdus est ictum. Græcorum classis, quæ in Sallentinis Thurias vrbem ceperat, à M. Aemilio Consule profligata est, & vrbs recepta, cultoribusque veteribus reddita. Liuius libro x.

C. Iunius. C. f. C. N. BVBVLCVS. BRVtus. Dict.
M. Titinius. C. F. C. nepos. Mag. EQ.

Æqui rebellarunt.

Redintegrarunt Æqui bellum ægrè ferentes Albam coloniam, velut arcem, suis finibus impositam; & expugnare summa vi adoriri, ab ipsis colonis pellunrur. Cæterùm Romæ terrorem fecerunt, quia vix credibile videbarur, tam adfectis rebus, Æquos solos per se ad bellum coortos. Eius itaque tumultus causa Dictator dictus est C. Iunius Bubulcus cum M. Titinio magistro equitum. Is Æquos ante diem octauum primo congressu subegit. Liuius. Eius item dictaturæ vestigia adhuc extant in Capitolino fragmento.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
Q. Appuleius. Cn. f. Cn. n. Pansa.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
L. Postumius. L. f. Sp. n. Megellus. II. T. Manlius. T. f. T. n. Torquatus.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
M. Fuluius. Cn. f. Cn. n. Pætinus. [C. Minucius. C. f. M. n. Augurinus.]

Tribuni plebis.

L. Furius. L. f L. nepos. III. Q. Papirius. //. f. //. n. Turdus. II.
Sp. Caruilius. C. f. C. n. Maximus. Cn. Fuluius. Cn. f. Cn. n. Max. Centumal. II.
M. Atilius. M. f. M. n. Regulus. [Ti. Pontificius. Ti. f. M. nepos.]
[C. Metilius. T. f. T. nepos.] [M. Volscius. L. f. L. n. Fictor.]
[A. Sellius. M. f. M. nepos.] [L. Antonius. M. f. //. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. // n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæsto-

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. M. Liuij cos. in Aequico.
//. //. //. f. //. n. //. M. Paulli cos. in Sallentino.

Q. Cædicius. Q. f. //. n. Noctua. Qui Consul postea est factus.
[C. Acutius. C. f. C. nepos.] [C. Fosilius C. f. C. n. Flaccinator.]
[Q. Fabius. Q. f. Q. n. Ambustus.] Filius Q. Ambusti Dictatoris anno CDXXXII.

C. IVNIVS. C. F. C. N. BVBVLCVS. BRVTVS. II. AN. CDLI.
DICT. DE. AEQVEIS. III. K. SEXT.

Dictator, inquit Liuius, dic octauo triumphans in Vrbem cùm redijsset; ædem salutis, quam Consul vouerat, censor locauerat, Dictator dedicauit. De hac æde item Plinius lib. XXXV. cap. IV. & Val. Max. libro VIII. cap. XIV. verba faciunt: à C. Fabio videlicet nobilissimo ciue depictam fuisse scribentes, vnde Pictorum in gente Fabia cognomen emersit.

ANNI. P. R. C. CDLII.

Dictatores

Q. Fabius. M. F. N. N. MAXimus. Rullianus. II. Dict.
M. AEMILIVS. L. F. L. n. Paullus. Mag. eq.
Rei. gerundæ. causſa.
Hoc. anno. DICTAT. & Mag. eq. ſine. cos. fuerunt
M. Valerius. M. F. M. N. Coruus. II. Dict.
P. SEMPRONIVS. P. f. C. n. Sophus. Mag. eq.
Rei. gerundæ. causſa.

In historia Liuiana locus magnâ obscuratus.

HOc anno per Dictatores duos, sine Consulibus rempublicam administratam esse, docet vnum ex minutissimis fastorum Capitolinorum fragmẽtis. Quod nisi bona quadam fortuna, & antiquitatis studiosorum diligentia ex tantis vrbis Romæ cladibus ac ruinis erutum conseruatumque fuisset; nescio quis semet ex tam incxtricabili historiarum eius temporis labyrintho potuisset explicare, cùm Liuius ipse, si dicere fas est, non potuerit. Quem si fastis Capitolinis, aliorumque antiquorum quorundam scriptis prorsus conciliare velis, sanè admodum difficile hoc tibi fore inuenies. Nam sibimet constare distractus annalium diuersitate non videtur, nisi mutilum, vbi huius anni historiam tractat vt pluribus locis est, vclimus dicere. Quod fortasse non absurdum videbitur diligentiùs consideranti, quàm abruptè superioris anni actis, omissa omni Consulum, alteriúsve noui magistratus mentione, subiungat; multiplicem deinde exortum terrorem, Etruriam rebellare, ab Aretinorum seditionibus motu orto, * vbi Cilnium genus præpotens diuitiarum, inuidia pelli armis cœpium, Marsos agrum vi rueri, in quem colonia Carseolos deducta erat; & propter eos tumultus Dictatorem dictum M. Valerium Maximum, & magistrum equitum M. Aemilium Paullum. Quod magis sc credere dicit, quàm, vt quidam volunt, Q. Fabium ca ætate, & ijs honoribus Valerio subiectum fuisse. Ceterùm ex Maximi communi cognomine ortum errorem putat. Sed inter quós nam communc Maximi est cognomen? inter duos ne magistros equitum, de quibus dubitat vter sub M. Valerio Dictatore fuerit? Minimè quidem: ab Aemilio enim esse alienum, palàm est omnibus. At inter Dictatores duos, qui in fragmento Capitolino repetiuntur, Illud commune est, Q. Fabio scilicet, & M. Valerio. Nam & M. Valerium eo fuisse vsum, antequam Coruus appellari cœperat, manifestum est, & Gellius libro IX. noctium cap. XI. adstipulatur; vt in dictaturis prodendis commune cognomen errotis occasionem dare citiùs potuerit. Verùm Liuius vnum dumtaxat Valerium Dictatorem admittens, deque duobus magistris equitum frustra disceptans, non parum relinquit nobis scrupuli & obscuritatis; præsertim non declarans an C. Iunio statim successerit Valerius Dictator, an alio anno factus fuerit. Vt hinc facilè colligas ipsum non valdè probatos sequutum annales; rursus biennij historiam malè contrahere; & magistratibus veris non repertis, hunc annum omnino præterire sine Consulibus per duas ordine dictaturas transactum, Q. Fabij scilicet, & M. Valerij Corui, quem Fabio dictatura decedente creatum arbitramur, aucto belli Etrusci tumul-

Multiplex belli terror.

At mendosè ibi in duõ pluribus,

vbi * ciuium Licinium genus. Sic in Aldina vetustioribus in alijs tã interpolatis, Licinium habetur. Sed germana lectio. Cilnium, est, vt opinor. Antiquissimo namque regio stemmate clarissima fuit apud Tuscos hæc gẽs Cilnia. Quod etiam reparare Horatium poeta, qui Cilnium Mæcenatem suũ Regibus atauis celebrat certum. Itaque duobus Liuij locis verum hoc nomen à scriptoribus librarijs nõ intellectũ, corrupta voce fabiate, restituendum debet: sicuti etiam deinceps. Iustus Lipsius nomen hoc correxit.

M. Valerij duplex cognomen, Maximus, & Coruus.

Cassiodori & aliorum error ex Liuio.

tu, & cladis acceptæ rumore vrbem territante. Cæterùm Cassiodorus & alij recentiores Linium sequuntur, & annum hunc prætereunt. Quem nisi nobis ostendissent paucæ admodum, vt dixi, adhuc extantes in Capitolinis fragmentis literæ: nec triumphorum columnæ magistratuum tabulis postmodum respondissent, C. Iunij Dictatoris triumphum de Æquis anno CDLI. prodentes, & Cn. Fuluij Consulis de Samnitibus, anno CDLV cuius alioquin consulatus cadet in annum CDLIV. Vti confestim huic annum desiderare necesse sit, si magistratus deinceps triumphis respondere velimus. Neque etiam Ciceronis in Catone maiore locus commodè potuisset intelligi de Ap. Claudio Cæco loquentis, qui Pyrrhi regis amicitiam oblatam grauissima oratione dissuasit. Atque hæc (inquit) ille egit septem & decem annis post alterum consulatum, cùm inter duos consulatus anni decem interfuissent; censorémque ante consulatum superiorem fuisset. Nisi igitur hunc annum à Liuio, & alijs omissum suo loco restituas, inter duos Ap. Cæci consulatus nouennium solum modo interpositum reperies. Cuspinianus vir doctissimus ex Olympiadum ratione Vrbis conditæ annis aliter non respondente animaduertit item in Liuio & Cassiodoro suo annum vnum, hoc ferè loco, deesse: Coruum II. & Rullianum pouens inter Dentrem & Paullum Coss. superioris anni, & Coruum V. & Pansam insequentis. Eos enim in Consulum tabulis suis antiquis incerti auctoris reperiebat, loco videlicet Dictatorum huius anni positos: quemadmodum antè etiam duos solùm, nõ omnes tribunos militum quotannis nominant; quàm diu respublica per tribunos consulari potestate præditos administrata fuit. Cæterùm Corui non hic secundus consulatus, vt volunt Cuspiniani tabulæ, sed quintus esse debebat, qui anno proximo sequetur. At dictaturam secundam hoc anno gessisse, tam ex rationibus iam antè dictis, quàm ex fragmento triumphi Valeriani subsequente manifestum est.

Ex Cuspiniani antiquæ Consulum tabulis Capitolinis respondent, duos Dictatores Consulum loco in hac anno fuisse.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
L. Cornelius. *P. f. P. n.* Scipio.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
C. Pœtelius. C. f. C. n. Libo. Visolus. D. Iunius. D. f. //. n. Pera.
M. Atilius. L. f. //. n. Regulus. [C. Plautius C. f. C. n. Proculus.

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.

Q. Anicius. //. f. //. n. Prænestinus. II. [C. Memmius. C. f. C. nepos.]
[Q. Pœtelius. C. f. C. n. Libo. Visolus. II.] [P. Furius. P. f. L. nepos. II.]
[L. Genucius. Cn. f. Cn. n. Auentinensis. II.] [C. Lætorius. C. f. C. nepos.]
M. Lætorius. M. f. //. n. Placianus. [C. Mælius. C. f. C. n. Capitolinus.]
M. Minucius. //. f. //. n. Festus, II. [M. Terentius. M. f. M. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. Q. Fabij Dict. in Marsico.
//. //. //. f. //. n. //. M. Corui Dict. in Etruria.

Etruscis denis mensibus frumentum decretum. data.

Annuum stipendium, & duûm mensium frumentum ab Etruscis, quò legatos Romam mittere possent, ex pacto pro exercitu accepit. Liuius libro X.

[M'. Ser-

[M'. Sergius. L. f. M'. n. Fidenas.] Q. Hortensius. *Q. f. Q.* nepos.
Hic postea Dictator legem de plebiscitis tulit.

C. Cædicius. * Q. f. //. n. Noctua. * Frater videtur Q. Cædicij anno CDLXIV. Consulis, & fuit legatus, præfectusque equitum in prœlio ad Aquiloniam contra Samnites anno CDLX. vt auctor est Liuius.

M. Claudius. //. f. //. n. Marcellus. Postea Consul. Non patre tamen consulari, sed alia stirpe natum, ratio annorum indicare videtur; cùm à consulatu primi Marcelli distet huius consulatus annis quadraginta quatuor. Duæ igitur stirpes Marcellorum deinceps in republica floruerunt, sub ijsdem ferè prænominibus; vt ægrè distingui, nisi temporum interuallo possint. Atque inde nõ parum obscuritatis nascitur. *Plures Marcellorum stirpes.*

M. Valerius. M. f. M. N. Coruus. ann. CDLII.
IV. DICT. II. de. Etruscis.
X. K. Decembris.

Quem vnum adfert huius anni Dictatorem Liuius, M. Valerium Maximum nominat; & eundem Coruum esse Valerium, monstrat triumphi fragmentum, in quo M. Valerium Dictatorem iterum egisse quartum hoc anno triumphum legimus. Id quod de alio M. Valerio, quàm de Coruo, qui ter antea triumpharat, & semel Dictator fuerat, intelligi nõ potest: nam alterius eius temporis M. Valerij Maximi nullam antè dictaturam, & vnũ dumtaxat triumphũ reperimus. De Coruo itaque intelligenda sunt, quæ Liuius de M. Valerio Maximo Dictatore scribit; ipsum Etruscorum opes denuò fregisse, insigni prœlio hostes contudisse, castris exuisse. Igitur pacem coactos petijsse Etruscos, sed indueias biennij tantùm impetrasse, vt latè narrat Liuius libro x. vbi etiam, Dictator (inquit) triumphans in Vrbem redijt; habeo auctores sine vllo memorabili prœlio pacatam ab Dictatore Etruriam esse. Alterum verò Dictatorem Q. Fabium subegisse, Miloniam, Plistiam, Fresiliam cepisse, parteque agri multatis hostibus fœdus restituisse putandum est; quæ & Valerio Dictatori adscribit Liuius. *Triumphus M. Corui de Etruscis.* *Q. Fabij Dictatura res gestæ.*

ANNI. P. R. C. CDLIII.

Consules.

Q. Appuleius. * Cn. * f. C. n. Pansa. M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. v.

M. Valerium, & Q. Appuleium Pansam superioribus Consulibus subiungunt Liuius, Cassiodorus, & Marianus, annum omittẽtes, vt dixi, per dictaturas exactum. Habere quidem se auctores asserit Liuius M. Valerium Consulem ex Dictatore factum, atque adeo absentem creatum, & per interregem ea facta comitia fuisse. Atqui de Valerio Maximo loquitur; nihil tamen obstat, quin de Valerio Coruo hæc intelligi ex fastorum Capitolinorum fenrentia possint, velut autè satis declarauimus, cùm ipse Maximi cognomen habuerit etiam, adeò vt quintum hoc anno consulatum ex secunda dictatura obtinuisse colligamus. Suffragantur his tabulæ Græcæ, Coruinum & Pansam, licet ineorrectè, superioribus Consulibus M. Liuio, & M. Aemilio suggerentes. At multò apertiùs Cuspiniani tabulæ, quæ Coruum v. & Pansam hoc anno proferunt. Sextus verò M. Corui consulatus paulò pòst ex alijs probabitur auctoribus.

Lex Valeria de prouocatione à M. Coruo Consule, tũc post Reges exactos lata tertiũm, & diligentius sancta fuit, sempet à familia eadem. Hanc pulchrè confert Liuius cum lege Porcia pro tergo ciuium lata multò pòst; cuius pœnam grauiorem fuisse dicit. Valeriæ autem nihil vltra adiectum, quàm improbè fieri, si quis aduersus eam feciſſet; ciuemque, qui prouocasset, virgis cecidisset, vel securi necasset. Id vinculum legis satis validum videbatur, qui tum erat pudor hominum. Nunc vix * seruo suo ita minetur quisquam, vt ait Liuius. Bellum à Valerio Consule aduersus Æquos rebellantes gestum est, & ab Appulcio Nequinum in Vmbria obsessum. Liuius libro x. *Valeria lex tertia de prouocatione.* *Porcia lex.* **seruo suus ferè nullus.*

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.

Cn. Fuluius. Cn. f. Cn. n. Maximus. Centumalus.
Hunc Cn Fuluium, opinor, Liuius intelligit, qui anno superiore legatus M. Valerij Dictatoris præsidiuit, cui præerat, prudẽter & fortiter defendit, & maximæ victoriæ viam strauit; ideoque virtutis ergo mox ad honores maiores prouectus videtur.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. [L. Iulius. L. f. L. n. Iulus.]

//. //. //. f. //. n. //. L. Iulius. L. f. //. n. Libo.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. Q. Papirius. //. f. //. n. * Turdus.

//. //. //. f. //. n. //. * Q. Fuluius. M. f. //. n. Flaccus.

Tribuni plebis.

Q. Ogulnius. * A. f. * //. n. Gallus. Cn. Ogulnius. * A. f. * //. n. Gallus.

Ogulnia lex de sacerdotijs.

Legem de sacerdotijs tulerunt, vt eùm quatuor augures, quatuorque pontifices essent, omnesque patricij, placeretque augeri sacerdotum numerum: quatuor pontifices, quinque augures, & omnes de plebe præterea allegerentur, vt omnino octo pontifices, nouem augures collegia explerent. Dissuasit legem vehementi oratione propugnator patriciorum Ap. Claudius, suasit è contrà P. Decius, qui bis Consul, Dictator & Censor fuerat: sed Decio persuadente tandem lex consensu plebis, inuitis patricijs, perlata est. Creatique pontifices primi de plebe P. Decius suasor legis, P. Sempronius Sophus, C. Marcius Rutilus, M. Liuius Denter consulares omnes. Quinque item augures de plebe facti sunt, quos nominat Liuius libro x.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

[M. Mamilius. M. f. //. n. Vitulus.] [Q. Terentius. C. f. C. n. Arsa.]

[T. Iuuentius. M'. f. //. n. Thalna.] [M'. Otacilius. M'. f. //. n. Crassus.]

C. Otacilius. M'. f. //. n. Crassus. [Sp. Oppius. Sp. f. Sp. n. Cornicen.]

[C. Caruilius. C. f. C. n. Maximus.] [Q. Aulius. Q. f. Q. n. Cerretanus]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. Q. Pansæ. cos. in Vmbria.

//. //. //. f. //. n. //. M. Cotui. cos. in Aequico.

Q. Fabius. Q. f. M' n. Gurges. Q. Fabij Maximi Rulliani filius, patri tamen virtutibus impar.

M. Aquillius. C. f. //. n. Florus. Pater C. Flori Consulis plebei anno CCXCIV. cum L. Cornelio, vt monstrant Capitolina marmora.

C. Aelius. * P. f. P. n. * Pætus. P. Pæti magistri equitum anno CDXXXII. filius, vt apparet ex annorum interuallo; & hic postea Consul.

[L. Vetutius. Sp. f. L. n. Crassus. Cicutinus.]

ANNI. P. R. C. CDLIV.

Consules.

M. Fuluius. Cn. f. Cn. n. Pætinus. T. Manlius. T. f. T. n. Torquatus.

In. mag. mort. est. In eius. loc. f. est

M. * Valerius. M. f. M. n. Coruus. VI.

PAETINVM & Torquatum Consules produnt in hunc annum tabulæ Græcæ. In Pætini cognomine conueniunt columnæ triumphales, ex quibus M. Fuluium Consulem hîc digessimus; licet in Liuio, & Cassiodoro Pætus appelletur. Q. Fabium Maximum auctores

ctores sunt Licinius Macer, & Tubero his comitijs consulatum non petenti oblatum recusasse, & in bellicosiorem annum sibi eum differendum esse, censuisse. Sed, vt incertam, reprobat hanc historiam Liuius: Nam, vti refert, bellum eodem anno mouerunt Etrusci Gallorum societate confisi; quæ prouincia T. Manlio Consuli obuenit. Verùm is hostium fines vix ingressus, Inter exercendum equo effusus, ex Ispsu collisus expirauit. In huius locum omnes centuriæ dixerunt, Romæ Consulem M. Valerium Coruũ iam sexto, quem senatus Dictatorem iussurus erat. Eius aduentus in castra compressit Etruscos, vt neque vastatio agrorum, neque incendia ad prœlium eos elicere potuerint. Cæterùm hic M. Valerij Corui sextus est consulatus, quamuis Liuius illud non ita annotarit, & cognomen eius omittat. Plutarchus enim in Mario hunc solum ante C. Marij tempora ad sextum consulatum peruenisse memorat; item annos centum vixisse, quadraginta quinque inter primum & sextum eius consulatum intercurrisse. Quod etiam scribunt Cicero in Catone maiore, Valerius Max. libro VIII. cap. XIV. Plinius libro VII. cap. XLVIII. Sed hi numerant annos XLVI. inter primum & sextum Corui consulatum. Quod biennio discrepat à fastis Capitolinis; sed librariorum fortè culpa varietas hæc in numerorum notis constitit.

M. Valerij Corui longæuitas.

Cens. P. Sempronius. P. f. C. n. Sophus. P. Sulpicius. Ser. f. P. n. Sauerrio. Lustrum. fecerunt. XXIX.

Et lustrum eo anno conditum fuisse à P. Sempronio Sopho, & P. Sulpicio Sauerrione censoribus, tribusque additas duas Aniensem & Terentinam, Liuius auctor est. Et lustrum illud XXIX. fuisse, ex sequenti XXX colligere est. Aliud de hoc censu legere non contigit, nisi quòd ex Plinij VII. cap. XI. colligimus principem senatus huius temporis ferè lustris fuisse Q. Fabium Maximum Rullianum, qui antea censor fuerat. Plinij verba adducam in censurâ Q. Fabij Gurgitis.

Romana tribus aucta.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
L. Postumius. L. f. Sp. n. Megellus.

Aediles curules.

Q. Fabius. M. f. N. n. Maximus. Rullianus. II. L. Papirius. L. f. Sp. n. Cursor.

Cùm Q. Fabium Cos. vt dixi, non petentem omnes centuriæ dicerent, Ipsum populo auctorem fuisse scribit ex Licinio Macro, & Tuberone T. Liuius, differendi sibi consulatus in bellicosiorem annum: eo anno maiori se vsui fore reipublicæ vrbano magistratu. Ita nec dissimulãtem quid mallet, ædilem eutulem cum L. Papirio Cursore factum. Ipsum verò Q. Fabium iam ædilem in annonæ caritate summa præparando, conuehendoque frumento sic sategisse, scribunt ijdem auctores; vt ad vltimum inopiæ, quò res spectabat, Roma non peruenerit.

Annona ædilitate prouisa.

Cn. Domitius. Cn. f. //. n. Caluinus. Sp. Caruilius. C. f. C. n. Maximus.

L. Piso tamen vetustior annalium auctor in causa est, vt de suprascriptis ædilibus Liuius dubitet. Nam eo anno fuisse plebeios ædiles curules tradit, Cn. Domitium Cn. f. Caluinum, & Sp. Caruilium C. f. Maximum. Id credo cognomen (inquit Liuius) errorem in ædilibus fecisse. Cn. Domitius videtur idẽ qui antea repulsam, Cn. Flauio prælato, in eiusdem magistratus petitione passus erat; quemadmodum ex Plinio & alijs tunc probaui. Patrem enim Consulem habuit anno CDXXI. Sp. Caruilius ex fragmentis Capitolinis formatus est. Quapropter in Liuio prænomina hoc modo sunt corrigenda.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. L. Antonius. M. f. //. nepos.

//. //. //. f. //. n. //. [C. Metilius. T. f. T. nepos.]

Tribuni plebis.

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.

L. Aelius.

L. Aelius. * L. f. L. n.* Pætus. C.Fuluius.*C. f. C.n.*Curuus.
M. Atilius. M. f. M. n.Regulus.II. [C.Cæcilius.C.f. //. n.Metellus.]
D. Iunius. D. f. //.n.Brutus.Scæua. [L. Pupius. L. f. L. nepos.]
[M.Aulius.Q.f.Q n.Cerretanus.] [M. Volscius. L. f. L. n. Fictor. II.]
D. Iunius. D. f. //.n. Pera. II. C. Iunius.C.f.C.n. Brutus.Bubulcus.

Qui filius C.Bubulci Bruti tet Consulis,Dictatoris,& Censoris: vt indicat triumphus eius Capitolinus,& interuallum temporis non refragati videtur.

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. // n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares

//. //. //. f. //. n. //. M. Fuluij cos. in Samnio & Vmbria.
//. //. //. f. //. n. //. M.Corui cos.in Etruria.

P. Cornelius. P. f. //. n. Rufinus. Qui bis Consul, & Dictator à C. Fabricio Censore notatus postea fuit.Homo militaris, sed rapacitate & luxu infamis. Velleius Paterculus ipsum bello Pyrrhi inter celeberrimos Romanos duces fuisse scribit. Sed eius postea domus diu iacuit, nec post illum quispiam ex eius nepotibus præturæ gradum superans ad consulatum peruenit ante L. Cornelium Sullam Felicem; quemadmodum ex Plutarcho, & eodem Velleio colligimus. Sextum enim ab hoc Rufino L.Sullam fuisse testatur Velleius.

M. Valerius. M. f. M. n. Maximus. Coruinus. M. Valerij Corui,qui semel & vicies sella curuli sedit, hic filius fuisse videtur ex cognomine, & temporum ratione.

M. Liuius.* M. f. C. n. Denter.* Qui postea Drusus appellatus est. Primi in ea gente magistri equitum nepos, ex temporum interuallo: ad quam dignitatem & ipse peruenisse videtur,vt in CDLXXVI. annali dicemus.Hunc colligo ex successione stirpis primum Drusi cognomen retulisse,vt suo loco declarabo.

C. Claudius. //. f. //. n. Canina. Haud dubiè plebeius, nam bis postea plebeij Consulis locum obtinebit.

M. FVLVIVS. CN. F. CN. N. ANN. CDLIV.
PAETINVS. COS. DE. SAMNITIBVS.
NEQVINATIBVSQVE. VII. K. OCT.

Nouum cum Samnitibus bellum.

Samnitici belli nulla mentio est in eius anni historia apud Liuium, ex fœdere icto ante paucos annos tum quiescebãt. Refert dumtaxat,à Picentibus nouis socijs indictum Romæ fuisse,Samnites rebelliunem & arma spectare,seque ab eis sollicitatos Curam deinde belli ab Etruria in Samnites versam. Nihil etiam Liuius de triumpho M.Fuluij Consulis. illud tantùm adijcit, Nequino capto exercitum magna cum præda domum esse reductum. Refert tamen Frontinus stratagematum libro primo, Fuluium Nobiliorem hoc tempore cùm aduersus numerosum Samnitium exercitum sueeesslibus tumidum decertaturus esset paruis admodum copijs: vt suis metum auferret, simulasse legionem vnam hostium à se pecunia corruptam,& in prœlio transituram esse. Et vt fidem faceret,numeratam omnem singulorum militum pecuniam mutuam accepisse, vt repræsentari merces proditoribus posset: se post victoriam cum amplissimis præmijs cuncta redditurum. Ea persuasione Romanis tantam alacritatem & fiduciam iniecisse, vti præclaram admodum victoriam retulerint Iam eius autem temporis Pætini Fuluij plures item Nobiliores appellabantur: adeò nisi hic M.Fuluius fuerit qui stratagemate Samnites vicerit; alium postea non inuenio,qui cum imperio ijs populis bellum intulerit, & victoriam grandem de ijs obtinuerit.

M.Fuluius Paetinus à Frontino cognomine Nobilior dictus.

Eius pulchrum stratagema.

Nequinates, qui postea Narnienses.

Nequinates Plinius locat in sexta regione Italiæ, quæ Vmbriam continet, Narnienses eos vocans: sed antea Nequinum appellatum oppidum affirmat. Idem testantur Liuius, & Sex. Pompeius Festus. Posteaquam enim hoc anno in ditionem populi Romani venere Nequinates,deducta eò colonia,à Nare flumine Narnienses appellari cœperunt. Ptolomæus libro III. capite I. Narniam vocat,quod prius Nequinum dicebatur. Stephano Νάρνα,vel Νάρνια est; & populi Νάρνιαται,qui prius Nequinates appellabantur infami nomine ob inertiam,& prauos oppidanorum mores,vt volunt quidam: vel a loci iniquitate.

Nequinates vnde dicti.

In

In asperis enim & saxosis montibus sita est Narnia, vt pulchrè Silius Italicus poëta cecinit:

Et duro monti per saxa recumbens Narnia.

Martialis de eadem sic canit:

Ancipiti vix adeunda iugo.

Ex ea colonia natum Cocceium Nervam principem tradit Sex. Aurelius Victor. Cæterùm Stephanus diuersas vrbes fuisse, ex Dionysio Halicarnassæo probat, Namiam Samnitium, & Nequinum, quod Νηκουΐνα appellat, Vmbriæ faciens: vt altera Narnia in agro Samniti fuisse videatur. Eius verba sunt hæc: Ναρνία πόλις Σαυνίτων, ἀπὸ τοῦ φλεγμαίνοντος ποταμοῦ Νάρνου, ὡς Διονύσιος ὀκτωκαιδεκάτῳ Ῥωμαϊκῆς ἀρχαιολογίας. τὸ ἐθνικὸν, Ναρνιάτης. Sic postea suo loco. Νηκουΐνα πόλις Ὀμβρίκων. Διονύσιος ἐπτακαιδεκάτῳ Ῥωμαϊκῆς ἀρχαιολογίας. τὸ ἐθνικὸν, Νηκυνάτης. Verùm non addit Narniam postea vocatam fuisse. *Imp. Nerua Aug. patria. Narnia Samnitium Nequinum Vmbriæ.*

ANNI. P. R. C. CDLV.

Consules.

L. Cornelius. P.f.P.n. Scipio. Cn. Fuluius. Cn.f.Cn.n-Max. Centumalus.

EX interregno hi Consules creati sunt, cùm iam superiores magistratu abiuissent: nec caussa traditur, cur tàm diu dilata sint comitia, vt auctor est Liuius, qui alterius Consulis cognomen omittit, sicut vtriusque Cassiodorus & Marianus. Ea tamen habemus in tabulis Græcis, quæ Scipionem & Maximum nominant. De L. Scipione coniecturam nostram diximus in eius quæstura, alterum Cn. Fuluium ex huius anni triumpho suo descripsi, qui integer adhuc extat in columna Capitolina.

Cum Etruscis & Samnitibus bellatum, & cum Lucanis ictum est fœdus; quibus auxilium aduersus Samnites datum est. Consules inter se partiti prouincias Scipioni Etruria, Fuluio Samnites obuenerunt, diuersique ad suum quisque bellum proficiscuntur. Carseolos item colonia deducta est, in agrum Æquicolarum. Liuius libro x. *Cum Lucanis fœdus ictum est.*

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
M. Liuius. //. f. C. n. Denter.

Aediles

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Plerisque diem dixere, quia plusquam quod lege finitum erat, agri possiderent. Nec quisquam est purgatus, vinculumque ingens immodicæ cupiditati est iniectum. Hæc ita Liuius, sed adeò negligenter, vt ædilium nomina non solùm, verùm etiam curules ne, an plebeij fuerint, omnino prætereat. Restat igitur, vt eorum nomina subiungamus, ex ratione temporis, qui hoc anno ædiles esse potuerunt. *Agrorum modus.*

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
L. Cornelius. Cn. f. //. n. Scipio. M. Valerius. L. f. //. n. Flaccus.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
M. Lætorius. M.f. //. n. Plancianus. [C. Lætorius. C. f. C. nepos.]

Tribuni plebis.

Dum comitia habentur in annum insequentem consularia, Q. Fabij Max. Rulliani quarum consulatum recusantis iussu legem, quæ intra decem annos eundem Consulem reficere verabat, in populi concilio recitari mandarunt. Vix præ strepitu audita lex est, tribunique plebis nihil id impedimenti futurum aiebant, se ad populum laturos, vti legibus solueretur. At Fabius in recusando perstabat, quid ergo attinet leges ferri, rogitans, *Q. Fabij Max. Rullianus magna modestia, & æquitas.*

quàm Samnitibus triumphasse. & vtrobique rem gessisse. Aliter Liuius. nam L. Scipioni Etruriam, Cn. Fuluio Samnium obuenisse refert; à Scipione Etruscos vno prœlio primùm saris dubio, & ancipite victos fuisse, castris captis agros vastatos, & prædas abactas ingentes Cn. verò Fuluium interea in Samnio bellum gessisse pro Lucanis socijs, quorũ agros depopulabantur Samnites, quia in societatem belli contra Romanos trahi nequiuissent. Eius claram pugnam fuisse ad Bouianum cum haud ambigua victoria, simulque vrbem eandem cum Ausidena captam narrat, Fuluiumque victorem de Samnitibus triumphasse. At Etrusci belli victoriam cum L. Scipioni adscribat, rebus licet magnis gestis, nullam triumphi tamen de Etruscis mentionem facit. Sed hæc annalium diuersitas in tanta antiquitate ex familiarum adulatione prouenisse videtur, dum terum gestarum laudes quæque sibi attrahere conatur.

Etrusci à L. Scipione Cos. victi.

Bouianum, & Ausidena à Cn. Fulmo Cos. capta.

ANNI. P. R. C. CDLVI.

Consules.

Q. Fabius. M. f. N. n. Maxim. Rullianus. IV.
P. Decius. P. f. Q. n. Mus. III. Qui. postea. se. deuouit.

CONSVLVM nomina habentur correctè in Liuio, Matiano, & Cassiodoro. Q. Fabium Maximum ob apparatus bellicos ingentes ex Samnio & Etruria nunciatos totius ciuitatis consensus inuitum & recusantem admouit reip gubernaculis, & Consulem fecit. Cui omnes etiam centuriæ collegam, quem petebat, adiunxerunt P. Decium Murem.

Dum Consules inter se compararent prouiocias, ab Sutrio, Nepere, Falerijs legati fidem fecerunt, concilia populorum Etruriæ de pace petenda haberi. Quapropter ambo consulares exercitus diuersis itineribus in Samnium ducti sunt. Q. Fabius occurrentes ad Tifernum legiones Samniticas laborioso certamine, difficiliqué admodum prœlio vicit, ac prostrauit. Sic P. Decius ad Malcuentum Apulos Samnitibus se iungere volentes prœlio superauit, sed non adeò difficulter. Plus enim ibi fugæ fuit, quàm cædis: solùm duo milia Apulorum cæsa sunt. Ambo deinde Consules Samnium omne quinque mensium spacio cuastarunt. Hæc Liuius latè libro x. Meminit Frontinus stratagematum libro II. capite quarto, qua ratione Fabius Samnitium immotam aciem metu turbauerit, & in fugam propulerit.

Etrusci bello fatigati quiescunt.

Q. Fabij prœlium cũ Samnitibus.

P. Decij prœlium cum Apulis.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
[L. Iulius. L. f. L. n. Iulus.]

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
[Q. Fabius. Q. f. Q. n. Ambustus.] [M'. Sergius. L. f. M'. n. Fidenas.]

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
M. Atilius. M. f. M. n. Regulus. D. Iunius. D. f. //. n. Brutus. Scæua.

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

Q. Hortensius.* Q. f. Q.* nepos. C. Cædicius.* Q. f. //. n. Noctua.*
Q. Cædicius. Q. f. //. n. Noctua. M. Atilius. M. f. //. n. Regulus. Serranus.
[C. Plautius. C. f. C. n. Hypsæus.] [M. Pœtelius. M. f. M. n. Libo.]
[C. Petillius. C. f. C. nepos.] [L. Appuleius. L. f. L. n. Saturninus.]
[A. Allienius. A. f. A. nepos.] [C. Pontificius. Ti. f. M. nepos.]

Quæsto-

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. Q. Fabij. } Coss. in Samnio.
//. //. //. f. //. n. //. P. Decij. }

M. Fuluius. M. f. //. n. Pætin. Nobilior. Pater Ser. Fuluij Nobilioris, vt indicant marmora Capitolina, qui postea Consul anno CDXCVIII. fuit, & Procos. nauale egit de Pœnis, & Cossurensibus.

Ti. Semptonius. Ti. f. //. n. Blæsus. Hic C. Blæsi pater, qui Cos. anno D. de Pœnis triumphauit, vt testantur marmora Capitolina.

[L. Manlius. L. f. Cn. n. Capitolinus.] Nepos Cn. Manlij Capitolini Imperiosi bis Consulis & Censoris.

[Ser. Cornelius. P. f. //. n. Rufinus.] Frater P. Rufini bis Consulis ac Dictatoris, & à Fabricio Censore notati.

ANNI. P. R. C. CDLVII.

Consules.

Ap. Claudius. C. f. Ap. n. Cæcus. II. L. Volumnius. C. f. C. n. Flamma. Violens. II.

Vt Cicero & Capitolini fasti Annum rediguant.

IAM iterum Consules Ap. Claudius & L. Volumnius fiunt, Lluio, Cassiodoro, & Mariano consentientibus. Igitur inter hunc & superiorem istorum consulatum decem illi anni, quos interfuisse scribit Cicero in Catone maiore, adamussim proueniet: si per duos Dictatores transactum annum, vt fasti volunt Capitolini) simul computes. Eadem ratione & decennium interpones tertio & quarto Q. Fabij Rullliani consulatibus; cuius fasces Ap. Claudius vtrobique excepit. Quare Liuius, nisi Pisonem, vel alios, quàm Ciceto & Capitolini fasti, sequeretur auctores, Q. Fabium à quarto consulatu semet excusante non scripsisset, lege teneri de consulatu intra decennium non repetendo. Quod quidem impedimentum rectius postea obijcere poterat, cùm à quinto se consulatu excusaret. Habenti enim in hunc annum comitia consularia Fabio primo vocatæ tribus quinque deferebant consulatum. Itaque Ap. Claudius cum suis, tum totius nobilitatis viribus incubuit, vt se cum Fabio Consulem dicerent; è cœno plebeio consulatum extraherent, atque patricijs solis vindicarent. Cùm tamen Q. Fabius se sui rationem contra leges, ac pessimo exemplo, in ijs, quibus præsset comitijs habiturum constanter negaret: L. Volumnius de plebe cum Ap. Claudio Consul est factus. Atqui in hac concertatione potius quàm antea legem illam de decennio consulatibus duobus interponendo Fabium obliciisse autumo.

Appium & in de, la Q. Fabij Rullian.

Prælium ingens contra Samnites & Etruscos commissum. Ap. Claudius Cos adē Bellonæ vouit. L. Volumnij Cos. victoria de Samnitibus in agro Campano.

Consules Ap. Claudius & L. Volumnius è Samnio vocatus, Etruscos & Samnites, & vndecunque conquisita eorum auxilia magna animorum concertatione (dum quisque sibi soli victoriæ laudem quærit) aggressi, vno ingenti prælio vicerunt, hostiũ castra etiam diripuerũt. Appius in medio pugnæ discrimine ædem Bellonæ vouit. Inde L. Volumnius cum exercitu, Samnium repetens, prouinciam suam, in agro Caleno prope Voltumum nouos Samnitium exercitus Campanum agrum depræ dantes vicit, & castris item exuit: vbi sex milia hostium cæsa sunt, duo milia quingenti cum ipso duce capti, præda ingens recepta simul cum septem milibus, & quadringẽtis captiuis. Cuius victoriæ fama tumultus Romæ motos, cum ob populationẽ agri Campani, tum quòd ferebatur Etruriam tutsus ad arma cõcitari, penitus sedauit. Igitur iustitium, quod ob eos terrores indictum erat, remissum est; supplicationesque ob res benè gestas Consulis sunt decretæ. Liuius hæc latè libro decimo. Auctor de viris illustribus in Ap. Cæco.

Iustitium.

Prætor.

Prætor vrbanus ex S. C. delectum habuit.

P. Sempronius. P. f. C. n. Sophus. Post alios summos magistratus. Ex S.C. iustitium indixit, delectum omnis generis hominum in vrbe habuit. Senatu postea L. Volumnij Cos. literis, & nuncio victoriæ recepto, III. viros colonis Minturnas, Sinuessamque deducendis creare ex plebiscito iussus est, ad præsidium regionis depopulatæ

pulatæ à Samnitibus: Minturna ad ostium Liris fluuij, Sinuessa in saltu Vestino, quæ à Græcis tunc Synope dicebatur. Liuius libro x. *Minturnæ & Sinuessa nouæ colonię.*

Aediles curules

Q. Ogulnius. * A. f. * //. n. Gallus. Cn. Ogulnius. * A. f. * //. n. Gallus.

Fœneratores aliquot, die ad populum dicta damnarunt, ex ære multaritio in publicum redacto ænea in Capitolio limina, & trium mensarum argentea vasa in cella Iouis, Iouemque in culmine cum quadrigis: & ad Ficum Ruminalem simulachra infantium conditorum vrbis sub vberibus lupæ posuerunt, semitamque saxo quadrato à Capena porta ad Martis strauerunt. Liuius libro x. *Fœneratores multati. Capitolij ornamenta.*

Aediles plebis

L. Aelius. * L. f. L. n. * Pætus. C. Fuluius. * C. f. C. n. * Curuus.

Ex multaritia pecunia à pecuarijs damnatis exacta ludos fecerunt, paterasque aureas ad Ceteris posuerunt. Liuius libro x. *Pecuarij damnati. Ornamenta ad Ceres.*

Tribuni plebis.

Ad populum ex S. C. tulerunt, vti P. Sempronius Prætor III. viros comitijs habitis crearet, qui colonos Minturnas, Sinuessamque deducerent. Liuius. *III. viri coloniæ deducendæ.*

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.

C. Iunius. C. f. C. n. Brutus Bubulcus. II.
Q. Papirius. //. f. //. n. * Turdus. * IV.
[P. Numitorius. P. f. C. n. Pullus.]
[Q. Sallonius. P. f. //. n. Sarra.]
M'. Curius. M'. f. M'. n. Dentatus. II.
M. Claudius. //. f. //. n. Marcellus.
[M. Racilius. M. f. L. nepos.]
[Sp. Antius. Sp. f. C. n. Restio.]
[M. Acutius. C. f. C. nepos.]
[M. Metilius. T. f. T. nepos.]

Quæstores vrbani.

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. Ap. Claudij Cæci cos. in Etruria.
//. //. //. f. //. n. //. L. Volumnij Flammæ cos. in Samnio.
C. Nautius. Sp. f. Sp. n. Rutilus. M. Valerius. //. f. //. n. Max. Potitus.

Ambo Consules postea. Quorum Nautius habetur pro filio Sp. Naurij, qui Consul extat in Capitolinis anno CCXXXVII. vt ratio temporis omnino suffragatur.

Cn. Domitius. * C. f. * Caluinus. Hic item postea Consul & Censor fuit. Alius tamen ab illo Cn. Caluino consularis viri filio, qui repulsam in ædilitate passus est, vt antea diximus.

L. Flaminius. //. f. //. n. * Chilo. * Auus C. Flaminij bis Consulis & Censoris, ab Hannibale ad Thrasimenum occisi, vt marmora Capitolina demonstrant. Ex senioribus autem senatus hic fuit, si idem est, qui post bellum Tarentinum, quando argenteus nummus primùm signandus erat, lectus fuit primus inter quatuorviros præfectos argento flando, quemadmodum tunc latiùs declarabo. Nomen etenim illius extat in antiquissimis denarijs tale. L. FLAMIN. CHILO. Item in alijs. L. FLAMIN. CILO. nota aspirationis in cognomine sublata: sicut apud priscos Romanos in vsu fuisse comperimus, illam vel scribere, vel in scribendo præterire: quam superfluam esse Latinis Quinctilianus censet, & A. Gellius spiritum magis, quàm literam esse vult. Nec videtur antiquitas illa differentiam significationis in isto cognomine per H. scribendo curiosiùs quæsiuisse, quàm nobis post aliquot tandem sæcula Grammatici protulere: vt Chilones ex lingua Græca vocarentur à labiorum magnitudine, sicut & Labeones; Ciliones autem à capite longo in altum exurgente. Cognomen istud in gente Flaminia breui videtur obsoleuisse, quod tantùm in bigatis denarijs reperio.

Prouinciæ.

Lucanorū plebs contra magistratum seditiosa.

Q. Fabius. M. f. N. n. Maximus. Rullianus. Pro. cos. Samnium. prorogato. in. sex. menses. imperio. obtinuit. Lucanorum seditiones plebeias summa optimatum voluntate compressit. Liuius libro x.

P. Decij Procos. in Samnio victoria.

P. Decius. P. f. Q. n. Mus. Procos. Samnium. prorogato in. sex. menses. imperio. obtinuit. Exercitum hostilem Samnitium finibus expulit, qui è patria pulsus Etruriam vno agmine petijt. Decius interim in Samnio Murgantiam, Romuliam, Ferentinum, validas vrbes vi cepit, ingentique præda militem ditauit. Liuius lib. x.

Proquæst.

//. //. //. f. *//.* n. *//.* Q. Fabij. } Procos. in Samnio.
//. //. //. f. *//.* n. *//.* P. Decij. }

[L. Manlius. L. f. Cn. n. Capitolinus.] Ti. Sempronius. Ti. f. *//.* n. Blæsus.

ANNI. P. R. C. CDLVIII.

Consules.

Q. Fabius. M. f. N. n. Maxim. Rvllianus. v. P. Decius. P. f. Q. n. Mus. iv.
Qui in hoc. mag. se. devovit.

Non parū obscuratus in auctoribus adferre nominum atque notarum depravationē. Minturna & Sinuessa colonia.

HI Consules celebrantur apud omnes ferè auctores qui Romanam tractant historiam, idq; in magna benegestarum hoc anno rerum materia. Velim itaque eorum nomina, vbicunque perperā leguntur, cum consulatuum ab vtrisque gestorum numeris studiosi ita corrigerēt; vt annus hic eluceſcat, qui alioquin manebit incertus, quando collegæ bis antea simul in hoc eodem magistratu ambo fuerunt. Velleius his Consulibus (sed corrigenda & in eo auctore nomina) Sinuessam, Minturnasque colonias deductas, eodemque anno Pyrrhum Epirotam regnare cœpisse scribit. Liuius quidem anno superiore de ijsdem colonijs deducendis actum fuisse refert: sed Etruriæ ingraueſcens bellum ab ijs curis senatum tunc auertisse. Verisimile est igitur hoc anno primùm, victoria vndique parta, colonos eò missos fuisse, quamuis Liuius hoc prætereat. Felix is annus bellicis rebus, pestilentia grauis, prodigijsque sollicitus fuit. Nam & tertam multifariam pluit, & in exercitu Ap. Claudij plerique fulmine icti sunt. Alia etiam recenſet Io. Zonaras, & quomodo à Manio quodam aruspice Etruſco fuerint interpretata, pulchrè explicat.

Pyrrhus apud Epirotas regnare cœpit hoc anno

Prodigia.

Consules ambo contra Etruſcos, Vmbros, Gallos, & Samnites euocatus contra hostes pugnā.

Q. Fabio extrà sortem Etruria ex S. C. & plebiscito decreta est, & P. Decio Samnium prouincia data. Sed ob terrores ingentes belli instantis, cùm Tuſci, Vmbri, Samnites, & Galli copias iunxissent; Consules ambo item contrahere castra, & socijs viribus hoc bellum gerere iussi sunt. Etruſcis demum ad agros suos ruendos, quos alio exercitu depopulabantur Romani, reuocatis: instare Consules, vt absentibus ijs pugnaretur cum Gallis, Samnitibus, & Vmbris. In agro Sentinate infestis armis concursum est ancipiti per diem quasi integrum prœlio; in quo declinante P. Decij Consulis cornu, & in fugam verso, patris Decij exemplo is semet pro exercitu Romano deuouit, & inter medios hostes occumbens morte voluntaria suis victoriam peperit. Quo piaculo facto, redijt Romanis animus, & noua de integro pugna est restaurata, qua Galli ad internitionem occisi sunt. Fabius Consul Samnitibus oppositus in dextro cornu, ædem Ioni Victori & spolia hostium vouit, tandemque non incrementa victoria vicit, Samnitio Imperatore Gellio Egnatio occiso, & castris hostium captis: quorum XXIIII. milia eo die cæsa sunt, octo capta. Romanorum autem octo milia ducenti occubuere. Hæc diffusè Liuius libro x. memorat, Io. Zonaras, Orosius, Florus, Eutropius, & alij multi obiter.

Arcus prætio. P. Decium Cos. fecisse dicunt.

Ioni Victori vota ædes.

Prætor.

Ap. Claudius. C. f. Ap. n. Cæcus. II. Absens in Etruria cum legionibus adhuc existens creatus est. Romam Q. Fabio Cos. accepto successore reuersus, vt duobus consularibus exercitibus res in Etruria gererentur, persuasit. Post Q. Fabij Consulis victoriam cum parte Deciani exercitus contra Samnites agrum Vestinum Formianumque deprædantes missus, res prosperè gessit. Liuius libro decimo. Auctor de viris illustribus, capite XXXIV.

Ap. Claudij Cæci in Samnium expeditio.

Aediles

Aediles curules

Fœneratores aliquot, die dicta, populi iudicio damnarunt. Liuius libro decimo.

Q. Fabius. Q. f. M. n. Gurges. Aliquot matronas ad populum stupri causſa damnatas pecunia multauit. Ex quo multatitio ære Veneris ædem, quæ prope Circum est, faciendam curauit. Liuius libro decimo. P. Victor item meminit in descriptione Circi maximi. *Aedes Veneris.*

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*

[L. Veturius. Sp. f. L. n. Crassus. Cicurinus.]

Aediles plebis.

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*

Q. Hortensius. * Q. f. Q. * nepos. [L. Plautius. L. f. L. n. Venno.]

Tribuni plebis.

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*

Q. Cædicius. Q. f. *//.* n. Noctua. II. C. Aelius. * P. f. P. n. * Pætus.
[P. Villius. P. f. P. nepos.] [P. Silius. P. f. P. nepos.]
[Sex. Pompilius. Sex. f. Sex. nepos.] [C. Manilius. Sex. f. Sex. nepos.]
[L. Sicinius. T. f. T. n. Dentatus.] [Q. Titinius. M. f. M. nepos.]
[Sex. Titius. Sex. f. C. nepos.] [Cn. Apronius. Cn. f. C. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*

Quæstores militares.

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* Q. Fabij cos. in Etruria.
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* P. Decij cos. in Samnio.

Sp. Nautius. * Sp. f. Sp. n. * Rutilus. Frater fortasse C. Nautij postea Consulis, & filius Sp. Nautij Cos. anno CDXXXVI. Hic legatus in prœlio ad Aquiloniam biennio postea hostes stratagemate fefellit, donaturque post victoriam à Consule L. Papirio corona aurea, & armillis, vt pulchrè Liuius in fine libri X. Meminit stratagematis item Frontinus libro II. cap. IV.

Cn. Aemilius. *//.* f. *//.* n. Papus. Qui auus fuit L. Papi consularis ac censorij, quemadmodum indicant Capitolini fasti.

C. Aelius. * Q. f. P. n. * Pætus. C. Fabricius. C. f. C. n. Luscinus. Hic pauper quidem, sed summæ virtutis vir, atque inter primos sui temporis ter Consul & Censor, Pyrrhum Regem bello fregit, sicut ex sequentibus patebit. C. Aelium plebis tribunum fuisse postea suo loco dicam.

Prouinciæ

L. Volumnius. C. f. C. n. Flamma. Violens. Procos. Samnium obtinuit prorogato in annum imperio. In locum P. Decij Consulis eò missus cum secunda & quarta legionibus Samnitium exercitum in Tifernum montem compulsum fudit, fugauitque. Dein, iuncto sibi Ap. Claudio Prætore, in agro Stellati legiones hostium omnes vno prœlio vicit, quo sedecim milia cæsa, duo capta sunt. Liuius libro X. Zonaras meminit item. *L. Volumnij Procos. victoria de Samnitibus.*

Adduntur & alij, qui eum potestate prætoria legati extra ordinem prouincias hoc bello habuere, & consulares quidem omnes.

L. Cornelius. * P. f. P. n. * Scipio Leg. propr. extra ordinem ad Clusium in Etruria cum secunda legione relictus à Q. Fabio Cos. Romam profecturo; ante cuius reditum à Gallis Senonibus oppugnatus eladem passus est. Vide Liuium. *L. Scipionis clades.*

Cn. Fulvius. Cn. f. Cn. n. Maximus. Cērumalus. Leg. propr. in agro Faliseo stationē tenuit. Iussu postea Consulū cohortes ad Clusiū admouit, summaq. vi cū Postumio *Cn. Fulvij stratagema in Etruria.*

collega agros hostium depopulatus est; vt Etruscorum legiones à socijs Samnitibus Gallisque diuulserit, & ex agro Sentinate ad suos fines tuendos auerterit. Perusinorum deinde, Clusinorumque tria milia occidit, signa militaria viginti cepit. Liuius x.

Perusini & Clusini cæsi.

L. Postumius. L. f. Sp. n. Megellus. Leg. Propr. in Vaticano agro trans Tiberim stationem tenuit. Consulum deinde iussu cum Cn. Fuluio collega Etruscorum agros depopulatus est. Liuius x.

M. Liuius. . f. C. n. Denter. Pontifex. Leg. Propr. in exercitu P. Decij Consulis. Verba præiuit, quibus Consul ipsum se legiones q. hostium pro exercitu pop. Rom. Quiritium deuouit. Acceptis iussu Decij lictoribus, eiusdem postea occisi vices in prælio Propr. suppleuit. Liuius libro x.

Proquæst.

//. //. //. f. //. n. //. L. Volumnij Procos. in Samnio.

Cn. Domitius. C. f. //. n. Caluinus.

Q. FABIVS. M. F. N. N. MAXIMVS. AN. CDLIIX.
RVLLIANVS. III. COS. V. DE. SAMNITIBVS.
ET. ETRVSCEIS. GALLEIS. PRID. NON. SEPT.

Q. Fabius Consul confecto bello (vt refert Liuius) Decianoexercitu relicto in Etruria, suas legiones deduxit ad vrbem, & de Gallis Etruscisque ac Samnitibus triumphauit. Milites triumphantem sequuti sunt. Celebrata, vt videas publicam gratitudinem, inconditis carminibus militaribus non tam victoria triumphantis imperatoris Q. Fabij, quàm mors præclara P. Decij. Quod & omnibus ordinibus iucundum adeò fuit, vt inter memoratu digna annalibus annotaretur, nec Liuius id prætermiserit. Data est ex præda militibus, æris octogeni bini, sagaque & tunicæ, præmia illa tempestate militiæ haudquaquam spernenda. In his autem Liuius triumphalibus columnis satis congruit: sed auctor de viris illustribus Q. Fabij Rulliani triumphos recensens, hunc tertium de Gallis, Vmbris, Marsis, & Tuscis fuisse scribit. Et nescio an Marsos pro Samnitibus ponat. Orosius etiam triumphi huius meminit libro tertio, cap. xxi. eum funestum fuisse affirmans, cùm ob ciues in acie desideratos, tum ob pestem in vrbe grassantem, his quidem verbis: Hanc cruentam, „ tristemque victoriam pestilentia ciuitatis onerauit, & triumphales pompas obuiæ mor- „ tuorum exequiæ pollucrunt. Nec erat, cui de triumpho gaudium fuadcretur, cùm tota ci- „ uitas aut ægris suspiraret, aut mortuis.

P. Decij mors celebrata.

Donatium.

ANNI. P. R. C. CDLIX.

Consules.

L. Postumius. L. f. Sp. N. MEGELLVS. II. M. Atilius. M. f. M. n. Regulvs.

CONSVLVM nomina ex triumphis eorum suppleui. Tabulæ Græcæ Megellum & Regulum suggerunt. Cuspiniani correctiùs, Megellum II. & Regulum: Liuij, & Cassiodori aliquot codices alterum M. Postumium vocant, non recte: nam idem hic est L. Postumius, qui antea Consul fuit anno CDXLIIX. Quare numerus etiam iterati magistratus adiungendus in Liuio: id quod ex Mariano quoque constare poterit, qui L. Postumium II. & M. Atilium nominat.

Samnium ambobus Consulibus decreta est prouincia, sed Postumium valetudo aduersa Romæ tenuit. M. Atilius in Samnium profectus in finibus hostes repperit. Vbi cum castris castra collata essent, subitanea oppugnatione Samnites castra Romanorum ferè cepissent; nisi virtute militum vis hostium ingruentium munitionibus expulsa fuisset. Qui rumor ad vrbem perlatus coëgit Postumium Consulem vix validum abire in prouinciam. Is Miloniam oppugnatione, Ferentinum desertum à Samnitibus, & oppida aliquot alia cepit. M. Atilius non procul Lucretia ancipiti, neque incruenta pugna cum Samnitibus conflixit: sed nox vtrinque prælium diremit. Postridie contra eosdem fugam molientes præter Romanorum castra (cùm alia non pateret via). Consul metu potius coactus, quàm spe victoriæ exercitum educit, opinione falsus Samnitem ad castra oppugnanda venire. Sic pugnam capessit quamuis inuitus. Et primùm segniter, nec sine turpi fuga, quando Statori Ioui templum vouit consul Romanus. Deinde ex desperatione redintegrato prælio, Sam-

Samnitu Romanorum castra ferè ceperunt.

L. Postumius Cos. Miloniã, Ferentinum & alia oppida cepit.

M. Atilij Cos. cruentum ac anceps prælii ad Lucretiam.

nio, Samnitium magna strages edita est. Quatuor milia & octingenti cecidere, septem millia trecenti capti, qui omnes nudi sub iugum missi sunt. Liuius libro x. & Io. Zonaras annalium secundo. *Samnitū milia septem & trecenti sub iugum missi.*

Cens. P. CORNELIVS. A. F. P. N. ARVINA. C. Marcius. C. f. L. n. Rutilus. Qui postea Censorinus. appel. L. EST. Iust. f. XXX.

De censu nihil Liuius in huius anni actis: meminit tamen obiter C. Marcij censoris; vbi de Postumiano triumpho scribit: C. Marcium Rutilum, inquiens, patrem eius qui tunc censor esset, non ex auctoritate senatus, sed iussu populi triumphasse. Vnde censores iamtum in republica fuisse colligimus, atque anno sequenti lustrum condidisse (vt Ipse in fine lib. x. numerat) Vrbis vndevigesimũ, quod hic in fastis Capitolinis trigesimum esse cognoscimus. Ceterũm, nisi error librariorum hic sit ex numerorum notis prouenies, lustra decem non videtur Liuius numerare ante primos censores condita. Quæ si adiicias, erit hoc lustrum vndetrigesimum, vt solùm in vno differat à tabulis Capitolinis. Eius auctoris ineuria in referendis censoribus ac lustris priorum temporum sæpenumero notata est. Quam & hinc etiam peculiariter intelligas licet, quòd eodem in loco dicat P. Cornelium Arninam, & C. Marcium vigesimos sextos censores à primis fuisse: vix enim duodecim censorum paria, nedum vigintiquinque ante hos ex eius historia percipies. Censa autem fuisse scribit * capitum milia ducenta sexaginta duo, & trecenta viginti duo; sicut habent exemplaria vetustiora: nam in numeris magna est variatio. Eusebius in Chronico Olympiadis centesimæ vigesimæ primæ anno, qui his Consulibus exactè respõdet, tertium censu, ait, Romæ agitato inuenta sunt ciuium Romanorum CCLXXI. milia. Eadem Marianus Scotus superioris anni Consulibus adiungit, ni fallor, ex ipso Eusebio; sed CCXL. milia censa fuisse dicit. Itaque de huius census lustro eos loqui existimo, licet quæ de legatis Ptolomæi Regis suggerunt, huic tempori non respondeant. Ea autem non suo loco transcripta videntur, vt multa in antiquis illis chronicorum tabulis librariorum imperitia peperam collocata esse comperimus. Lustro autem isto principem senatus fuisse lectum Q. Fabium Maximum Rullianum, ex Plinij libro VII. constat, vt antè dictum est, & postea demonstrabo latiùs. *Liuius à Capitolinis fastis dissentiens.* *Liuij locus notandus.* *Lustrum. * ciuium fuit.* *Q. Fabius Max. Rullianus primceps senatus.*

Prætor.

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
D. Iunius. D. f. *//.* n. Brutus. Scæua.

Aediles curules.

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
M. Valerius. M. f. M. n. Max. Coruinus. P. Cornelius. P. f. *//.* n. Rufinus.

Aediles plebis.

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
M'. Curius. M'. f. M'. n. Dentatus. M. Claudius. *//.* f. *//.* n. Marcellus.

Tribuni plebis.

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*

C. Trebonius * A. f. C. n. Asper. * Anno sequenti legatus in prœlio ad Aquiloniam, teste Liuio.
M. Liuius. * M. f. C. n. Denter. * Qui postea Drusus.
C. Claudius. *//.* f. C. n. Canina. [C. Sextius. C. f. C. n. Caluinus.]
[C. Sextilius. C. f. C. nepos.] [C. Curatius. C. f. C. nepos.]
[L. Mænius. L. f. L. nepos.] [T. Memmius. C. f. C. nepos.]
[A. Virginius. A. f. L. nepos.] M. Lætorius. M. f. *//.* n. Planeianus. II.

Quæstores vrbani.

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*

Ab Etruriæ ciuitatibus præcipuis Perusia, Volsinio, Arretio singulis D. ∞. æris multas inducarum datarum nomine imperatas accepere. Liuius.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. L. Postumij Cos. in Samnio. & Etruria.

Ab Etruscis deuictis frumentum ac vestimenta in militem ex pacto inducarum accepit. Liuius libro x.

Quæstor in castris Rom. quæstorio ab hostibus vnus peremptus occisus.

L. Opimius. //. f. //. n. Pansa. M. Atilij. Cos. in Samnio. In. prælio. occisus. est. Dum in castra Romanorum subitò faciunt impetum Samnites, ac porta decumana irrumpentes quæstorium capiunt, quæstor ibidem L. Opimius occisus est. Liuius libro decimo.

Q. Marcius. Q. f. Q. n. Philippus. Consul & magister equitum postea, sic est in Capitolinis descriptus.

M. Aemilius. //. f. //. n. Lepidus. C. Seruilius. //. f. //. n. Tucca.

Et hi ambo postea Consules patricij.

L. POSTVMIVS. L. F. SP. N. MEGELL. AN. CDLIX. COS. II. DE. SAMNITIB. ET. ETRVSCIS. VI. K. APR.

L. Postumius Cos. Etruscos ad pacem petendam compulit.

L. Postumius Consul, vt auctor est Liuius, post Miloniam, Ferentinum, aliasque ab hostibus desertas vrbes in potestatem redactas, quia in Samnio belli materia deerat, in Etruriam traduxit exercitum, & in agro Volsiniensi hostium duo milla & ducentos strauit, agrum inde Rosellanum, oppido etiam expugnato, depopulatus est; vt Etrusci demum cladibus fessi, pacem petierint, vestimentis militum, frumentoque pacti à Consule tempus mittendi Romam legatos; vbi inducias in quadraginta annos impetrarunt. Multa tamen præsens quingentum milium æris in singulas ciuitates imposita est. Negatum à senatu Consuli triumphum tradit Liuius, quòd tardiùs vrbe exisset, & quòd iniussu senatus transijsset in Etruriam ex Samnio. Ad populum itaque rem detulit Cos. cuius fauore, & trium tribunorum plebis auxilio aduersus reliquorum intercessionem & consensum senatus, populo celebrante diem triumphauit.

Etrusci inducias XL. annorum dant.

Postumius se nano aduersante. populi iussu triumphat.

M. ATILIVS. M. F. M. N. REGVLVS. COS. A. CDLIX. DE. VOLSONIBVS. ET. SAMNITIBVS. V. K. APR.

Annalium magna discrepantia.

Alirer autem Liuius, quàm Capitolini fasti. Nam M. Atilio Romæ de triumpho agenti negatum honorem refert, quòd septena milia & trecentos in pugna ad Luceriam perdidisset, & quòd captiuos hostes sine pactione sub iugum misisset. Sed vides annalium diuersitatem, qua & ipse Liuius distrahitur. Alia namque ex Claudio Quadrigario narrat, L. Postumium scilicet in Apulia fusum, & saucium eum pancis Luceriam compulsum: ab Atilio res in Etruria gestas, cumque triumphasse. Addit alia rursus ex Fabio. Ambos quippe Coss. in Samnio & ad Luceriam res gessisse, traductumque in Etruriam exercitum; sed ab vtro Consule, Fabium non adiecisse. An aliquem verò ex his auctoribus sequantur Capitolini fasti, haud facile est discernere; neque quinam sint Volsones à M. Atilio triumphati, satis perspicuum est. Illud constat, Liuio dictos fastos aduersari in eo quòd Atilium triumphasse tradant: & Claudio, quòd Postumium potiùs, quàm Atilium de Etruscis: item Fabio, quòd solùm Atilium de Volsonibus & Samnitibus. Iam verò num Luceri nos Apulos ita vocent, an alij fuerint populi Volsones, mihi quidem incertum esse, non diffiteor.

Volsones, qui populi, non constat.

ANNI. P. R. C. CDLX.

Consules.

L. PAPIRIVS. L. F. SP. N. CVRSOR. SP. Caruilius. C. f. C. n. MAXIMVS.

TABVLAE Græcæ Cursorem & Maximum suggerunt Coss. Cuspinianj Cursorem & Carulium Marianus Scotus, L. Papirium, Sp. Catuilium. At L. Papirium Cursorem, Liuius tam paterna gloria quàm sua insignem prædicat, L. Cutsoris v. Consulis filium esse innuens, velut ex fragmento etiam Capitolino colligimus. Sp. Caruilij nomen ex

eius

eius triumpho suppleui in columnis extante, quem ædilem curulem antè habuimus. In Cassiodori exemplaribus perperam Sp.Cornelius legitur.

Samnites delectu sacro exercitum conflatunt ad Aquiloniam. Quod quibus modis, quóve ritu factum, eoplosè Liuius in fine lib. x. narrat, meminit item Sex. Pompeius. Dum autem sacratæ lectioni intenti sunt hostes, Sp. Caruilius Cos. Amiternum, L. Papirius Doroniam expugnarunt: præda vtrobique opulenta est parta. Inde petuagati Samnium Caruilius, Cominium obsedit; Papirius ad Aquiloniam profectus est, vbi robur Samnitium erat eum exercitu sacrato, illicéque graui & aspero prœlio legiones hostium contudit; castra, quò multitudo omnis; & Bouianum, quo nobilitas perfugerat, vno eodemque cepit impetu. Cæsa in eo prœlio hostium triginta milia, trecenti quadraginta; capta tria milia octingenti septuaginta. Præter Liuium mentionem faciunt etiam Valerius Max. libro septimo, cap. II. Frontinus in stratagematibus & Orosius libro tertio, cap XX II. referentes quo pacto Papirius Cos. pullarium auspicia mentitum in prima acie collocarit, eiusque cæde exercitum expiarit. Eodem tempore Cominium expugnatur à Sp. Caruilio Cos. diripitur, & igne iniecto conflagratur. Is postea Volanam, & Palumbinum, & Herculaniu me x Samnitibus cepit. Quibus perpetratis, in Etruriam contra Faliscos traduxit ex S.C exercitum, vbi Troilio prius vi expugnato, hostes ad pacem petendam compulit. Sed L. Papirio interea ad Sepinum in Samnio maior vis hostium restitit: quos tandem pugnando in obsidionem coëgit, obsidendoque vi, & operibus expugnauit. Liuius lib x. fine.

Dilectus sacer Samnitii extrema necessitate.

Vrbes à Consulibus captæ.

Iusso L. Papirij prœlium ad Aquiloniam.

Falsa religionis expiatio.

Sp. Caruilij Cos. victoria.

L. Papirius Cos. Sepino capto Romanam cum exercitu redit.

Prætor.

M. Atilius. M. f. M. n. Regulus. Legationes sociorum duxit in senatum, qui quererentur vri & vastari agros à finitimis Etruscis, quòd desciscere à populo Rom. nollent. Responsum, curæ senatui fore, ne socios fidei suæ pœniteret: Etruscorum propediem eandem fortunam quam Samnitum fore. Mox vt allatum est, Faliscos socios diu fidos arma Etruscis coniunxisse, bellum per fœciales his indictum: iussique S. C. Coss. sortiri, vter ex Samnio in Etruriam eum exercitu transiret. Sors Sp. Caruilij fuit. Liuius lib. x. fine.

Falisci rebellant.

Lex Atilia antiqua huius temporis & huius fortasse Prætoris, videri poterit, de tertio, scilicet tutorum genere, qui ab hac lege vocantur Atiliani à Iurisconsultis. Vti mulieribus, & pupillis, quibus nec testamentarius, nec legitimus tutor esset; à Prætore, ac tribunorum plebis maiore parte tutor daretur. Nam ptiùs XII. tabulis latum erat, vti paterfamilias, quem vellet, tutorem testamento dare posset: qui ideo testamentarius vocabatur. At eodem intestato mortuo, iubebant eædem tabulæ proximum agnatum tutorem esse, qui legitimus appellabatur, tanquam lege, non testamento datus. Iam qui agnatos proximos non habebant, ex lege Atilia tutorem à Prætore vrbano accipere debebant, vt Cains vult: vel vt Vlpianus tradit à Prætore & maiore parte tribunorum plebis. Ex hac lege Atilia Hispalam libertinam tutorem accepisse puto, cùm testari vellet, de qua Liuius multa pulchrè libro XXXIX. atque inter alia dicit, eam amatoris consuetudine captam eò processisse; vt post patroni mortem, quia in nullius manu erat, tutore à tribunis & Prætore petito, cùm testamentum faceret, vnum Æbutium instituerit hæredem. Quod idem ius tutelæ per legem Atiliam dandæ postea etiam translatum est ad prouinciarum præsides, lege Villia Tutia, quàm primum Siciliam Sardiniamque subactas, Prætoribus annuis regendas dare, & nouas prouincias extra Italiam instituere Romani cœperunt. Sed vide Iurisconsl. de tutelis lib. I. Institutionum: nos hic tempora solummodo annotamus, non leges interpretamur.

Lex Atilia de tutelis Tutores Atilianos.

Testamentarium tutor.

Legitimus tutor.

Villia Tutia lex.

Aediles curules

Ludis Romanis primi victoribus, translato è Græcia more, palmas dedêre: populusque Romanus tunc primùm ob res bello benè gestas coronatus ludos eosdem spectare cœpit. Eodem anno damnatis aliquot pecuarijs viam à Martis ad Bouillas silice sternendam coëgerunt. Liuius libro decimo.

Ludi primùm victoribus palma data, coronatique ludos spectarunt Romani. Pecuarij multati.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

C. Iunius. C. f. C. n. Bubulcus. Brutus. Q. Cædicius. Q. f. //. n. Noctua.
[P. Numitorius. P. f. C. n. Pullus.] Sp. Antius. Sp. f. C. n. Restio.

Tribu-

Tribuni plebis.

L. Postumius Megellus ad populum reus factus.

M. Scantius. //. f. //. nepos. L. Postumium Megellum superioris anni Consulem reum fecit ad populum. Verùm is, legatione à Sp. Caruilio Cos. accepta, protraxit diem, & eiusdem fauore iudicium reuersus effugit. Neque enim peragi accusatio poterat; exactoque, cùm reuerteretur, iam anno, noui tribuni plebis magistratum inierant; ijsque ipsis, quia vitio creati erat, quinque post dies alij suffecti sunt, vt Liuius lib. x. fine scribit. Qui causas non exprimit propter quas accusatus est Postumius. Eas tamen esse opinamur, quas senatus obiecit, cùm negaretur illi triumphus. vt ex huius auctoritate Scantius actiones forte instituerit.

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.		.//.	//.	//.	f.	//.	n. //.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.		.//.	//.	//.	f.	//.	n. //.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.		.//.	//.	//.	f.	//.	n. //.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.		.//.	//.	//.	f.	//.	n. //.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.							

Q. Hortensius. * Q. f. Q. * nepos. tt.
[C. Canuleius. C. f. C. nepos.]
C. Aquillius. C. f. //. n. Florus.
Q. Ogulnius. * A. f. //. n. Gallus.
[Ti. Claudius. Ti. f. C. n. Cicero.]

L. Cæcilius. C. f. //. n. Metellus.
[L. Romuleius. L. f. Q. nepos.]
Cn. Ogulnius. * A. f. //. n. Gallus. tt.
[C. Aurelius. C. f. //. n. Cotta.

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. L. Papirij cos. in Samnio.

//. //. //. f. //. n. //. Sp. Caruilij cos. in Samnio & Etruria.

A Falisciis centum milia æris grauis, & stipendium annuum militibus pactum ob datas annuas inducias iussu Cos. exegit. Liuius lib. x. fine.

Ti. Coruncanius. Ti. f. Ti. nepos. Qui postea primus è plebe Pontifex maximus est factus, teste Liuio libro XIIX. Consularis, censorius, ac triumphalis fuit. Pontificem peritissimum vocat Cicero in oratione pro domo sua; nec ferè vsquam, nisi eum honoris præfatione, mentionem eius facit. Adeò Pomponius de origine iuris eum inter priscos iurisconsultos recenset. Primùm enim ius Romæ profiteri cœpisse, nullum tamen eius scriptum, sed responsa multa extare scribit. Verum Tullius in Bruto adfirmat, ex Pontificum commentarijs colligi, Coruncanium ingenio plurimùm valuisse. Quare videntur vel scripta, vel responsa eius quædam in Pontificum libris extitisse.

Ti Coruncanius iurisconsc.

Commentaria Pontificum.

[L. Furius. L. f. L. n. Camillus.] [Q. Mælius. Q. f. Q. nepos.]
C. Furius. C. f. //. n. Pacilus. Pater C. Pacili Consulis anno DII. vt indicant Capitolini fasti.

SP. CARVILIVS. C. F. C. N. MAXIMVS. A. CDLX.
COS. DE. SAMNITIBVS. IDIBVS. IAN.

Adeptus victoriam ad Cominium Sp. Caruilius Consul suos pro cõcione laudauit, donauitque pro cuiusque meritõ. Rebus deinde in Etruria etiam benè gestis, Romam ad triumphum decessit, vt minùs clarum de Samnitibus, ita cumulo Etrusci belli æquatum æris grauis tulit in ærarium trecenta nonaginta milia. De reliquo ære ædem Fortis Fortunæ de mannbijs faciendam locauit, propè ædem eidem deæ ab Rege Ser. Tullio dedicatam. Militibus ex præda centenos binos asses, & alterum tantum centurionibus atque equitibus diuisit. Hæc ferè Liuius, parum tamen (vt vides) conuenientia fastis Capitolinis, qui mense integro ante L. Papirium triũphasse indicant Sp. Caruilium; neque de Etruscis, sed de Samnitibus solummodo. Cuius victoriæ meminit etiam Plinius de eodem Caruilio item scribens libro XXXIIII. cap. VII. Fecit & Sp. Caruilius Ionis colossum, qui est in Capitolio, victis Samnitibus sacrata lege pugnantibus è pectoralibus eorum, ocreisque, & galeis. Amplitudo tanta est, vt conspiciatur a Latiario Ioue. Reliquijs limæ suam sta-

Fortis Fortunæ ædes.

Ionis Colossus in Capitolio ex Samnitũ spolijs factus.

tuam

niam fecit, quæ est ante pedes simulachri eius. Sic Plinius, indicans Caruilium contra Samnites ad Aquiloniam quoque pugnasse: quam victoriam soli Papirio Liuius adscribit.

L. PapiriuS. L. F. SP. N. CVRSOR. AN. CDLX.
COS. DE. SamnITIBVS. IDIBVS. FEBR.

L. Papirius Consul deuictis ad Aquiloniam Samnitibus in conspectu exercitus bene- *Præmia virtutis in bellica.*
meritos milites donauit, laudauitque. Sp. Nautium, & Sp Papirium fratris filium, & quatuor centuriones, manipulumque hastatorum armillis aureisque coronis ornauit. Nautium, propter expeditionem, qua magni agminis modo terruerat hostem; Papirium iuuenem, ob nauatam eum equitatu insigniter operam; centuriones aliosque milites, quia primi Aquiloniam inuaserant; Equites omnes, ob insignem multis in locis operam, corniculis, armillisque argenteis donauit. Venienti Romam triumphus omnium consensu est delatus; triumphauit in magistratu insigni (vt illorum temporum habitus erat) triumpho. *Equitum præmia.*
Equites, pediresque donis suis conspicui transiêre, & transuectæ multæ eiusmodi coronæ, vallaresque, & murales. Spolia item Samnitium decore & pulchritudine paternis spolijs comparabantur, quæ nota frequenti publicorum locorum ornatu erant. Sed horum tanta fuit multitudo, vt & socijs, colonisque finitimis ad exornanda templa, locaque publica postmodum diuiderentur. Æris grauis transuecta vicies centum milia, & quingenta triginta milia. Id omne ex captiuis redactum. Argenti ex vrbibus captum pondo ∞. CCCxxx. Quæ omnia in ærarium condita sunt. Ædem Quirini à patre Dictatore vôtam post triumphum dedicasse Cos. Papirium, scribit ibidem Liuius, atque spolijs hostium exornasse: addidit que Fabius. Vestalis, referente Plinio libro VII. cap. vltimo, statuisse quoque ad ædem Quirini horologium solarium, quod in vrbe primum fuit. Meminit huius triumphi etiam Zonaras annalium libro secundo. *Spolia Samnitum multa.* *Æris & Argenti capta summa.* *Ædem Quirini à patre Dictatore votam Cos. Papirius dedicauit.* *Horologium in vrbe primum.*

ANNI. P. R. C. CDLXI.

Consules.

Q. Fabius. Q. f. M. n. Max. Gurges. D. Iunius. D. f. //. n. Brutus. Scæua.

MARIANVS Q. Fabium, D. Iunium Coss. subiungit, Græcæ tabulæ Maximum II. & Brutum: sed perperam, cùm hic alius sit à Maximo superioris anni Consule. Cuspiniani tabulæ Maximi filium, & Scæuam habent rectè. In Cassiodoro Bruti prænomen desideratur, quem filium autumo eius D. Bruti esse, qui anno CDXXVIII. Cos. fuit. Liuius autem in fine lib. X. benè Coss. nominat Q. Fabium Maximi filium Gurgitem, & D. Iunium Brutum Scæuam. De hoc Q. Fabij consularu pulchra sunt, quæ Val. Max. libro III. capite primo recenset. „ Q. Fabius Gurges, cùm in comitijs summo consensu Cos. creare- *Q. Fabij Max. Rullian. summa modestia.*
„ tur, pater eius Q. Fabius Maximus, cùm à se iam quinquies, & à patre, auo, proauo, matri-
„ busque suis sæpenumero consulatum gestum animaduerteret; constanter eum populo
„ egit, vt aliquando vacationem huius honoris Fabiæ genti daret. Non quòd filij virtutibus
„ diffiderer, erat enim illustris, sed ne maximum imperium in vna familia continuaretur.

Pestilentia in Vrbe hoc anno laboratum grauiter. Ex libris autem Sibullinis relatum est, ex Epidauro Æsculapium aduehendum esse. Liuius in fine lib. X. & in epitome XI. Orosius, Val. Max. & alij. Venusiam colonia deducta est, vt ex Velleio colligimus, bien- *Æsculapium Romam transferri cupit Venusia colonia Velleij locus.*
nio, vt ait, ante ciuitatem Sabinis datam; & quadriennio post Sinuessam & Minturnas. Vbi tamen in Velleio supputationem annotum in vulgaris exemplaribus corruptam esse, ex Consulum successu colligimus, vt lectori loca conferenti patebit. Non enim inter Q. Fabij V. & P. Decij IV. quo anno Sinuessam & Minturnas deductæ coloniæ; & P. Rufini, M'. Curij consulatus, quo anno Sabinis ciuitas data est, anni sex, vt in Velleio legitur, sunt interiecti; sed solummodo quatuor. Hinc verisimile est in numerorum notis errorem latere, & pro (post quadriennium) (post triennium) legendum esse. Velleij igitur locus vti Romanis fastis conueniat, in hunc ferè modum restituendus videtur: At Fabio V.
„ & Decio Mure quartùm Coss. quo anno Pyrrhus regnare cœpit, Sinuessam Minturnas-
„ que missi coloni: post triennium Venusiam, adiectoque biennio M'. Curio, & Rufino
„ Cornelio Coss. Sabinis sine suffragio data ciuitas. Liuius tamen ne verbum de Venusia colonia in decimo quidem facit: nisi forsan libro XI. meminerit, qui eum multis alijs perijt. Libro autem XXVII. inter fidos colonos populi Romani Venusinos enumerat. Samnitibus bellum à Q. Fabio Cos. illatum est, & à D. Iunio Falisels, qui rebellauerant ob mor- *Falisci rebellant.*
bum ciuitatis, & Consules nõ ex virtute (vt pacatis temporibus fieri solebat) creatos con-
temnebant.

temnebant. D. Iunio igitur,cui prouincia Faliſci euenerat, legatus datus Sp.Caruilius. Itaque victi ſunt Faliſci,eorum ager latè depopulatus. Io. Zonaras annalium ſecundo.

Ap. Claudius. C. f. A. n. Cæcus. Dict. //. //. //. f. //. n. //. Mag.eq. //. //. //.
C.Marcius.C.f.C.n.Rutilus. Qui.poſtea.Cenſorinus appell.eſt.
Comitiorum.habendor.cauſla.vitio.facti.abdicarunt.

Ap Claudius Cæcus Dictator.

Cùm ex antiqua magiſtratuum Ap.Cæci inſcriptione, quam apud eruditiſſimum Petrum Victorium Florentiæ ſeruari intelligo, manifeſtum ſit eundem dictaturam quoque geſſiſſe; eam nec omittere volui, nec commodiore etiam loco, quàm hic interſerere potui; poſt eiuſdem quippe maiores alios magiſtratus,à Liuio maiore ex parte libro IX. & X. recenſitos, fortaſſe in eius lib.XI.ſi extaret, huius item dictaturæ mẽtionem inueniremus. Quam quidem comitiorum potiùs,quàm belli gerendi cauſſa ipſum obtinuiſſe, cum foro atque comitijs,quàm bellicis rebus aptior haberetur,& militaribus ſui ſæculi vitiis eſſet inuiſus,autumo. Verum huic quidem anno eandem accommodare viſum fuit,quia conſtat, comitia in inſequentem annum à neutro Conſulum,ſed ab interrege fuiſſe habita. Quare in ſuſpitionem venio,Dictarem comitiorum cauſſa Romæ per abſentiam Cos. hunc ipſum Ap.Cæcum,& vitio dictum abdicaſſe,eaque de cauſſa ad interregnum eſſe ventum; interregemque L. Poſtumium comitia habuiſſe, & vt auctor eſt Liuius libro XXVII. ſemet Cos feciſſe.Sed haſce noſtras coniecturas ſuo loco lector habeat. Titulus autem honoris Ap Cæci recenſens,talis extare in marmore dicitur,qui, ſi antiquus eſt, à poſteris ſuæ familiæ illius ſtatuæ multis annis poſtea videtur adſcriptus fuiſſe. Nam huic æuo antiquiſſimo ſtylus iſte non reſpondet.

APPIVS. CLAVDIVS.
C. F. CAECVS.
CENSOR. COS. BIS. DICT. INTERREX. III.
PR. II. AED. CVR. II. Q. TR. MIL. III. COMPLVRA.
OPPIDA. DE. SAMNITIBVS. CEPIT.
SABINORVM. ET. TVSCORVM. EXERCITVM.
FVDIT. PACEM. FIERI. CVM. PYRRHO.
REGE. PROHIBVIT. IN. CENSVRA. VIAM.
APPIAM. STRAVIT. ET. AQVAM. IN.
VRBEM. ADDVXIT. AEDEM. BELLONAE.
FECIT.

Prætor.

L. Papirius. L. f. Sp. n. Curſor. Liuius in fine lib.x. ſcribit L.Papirium Cos. anni ſuperioris exitu comitia habuiſſe conſularia; creaſſe ſucceſſores Q.Fabium, D.Iunium, ipſumque Papirium Prætorem in hunc annum eſſe factum.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
C. Aelius. P. f. P. n. Pætus. C. Claudius. //. f. C. n. Canina.
[Cn. Apronius.Cn.f.C.nepos.] [P. Silius. P. f. P. nepos.]

Tribuni plebis.

//.	//.	//. f. //. n.	//.	//.	//.	//. f. //. n.	//.
//.	//.	//. f. //. n.	//.	//.	//.	//. f. //. n.	//.
//.	//.	//. f. //. n.	//.	//.	//.	//. f. //. n.	//.
//.	//.	//. f. //. n.	//	//.	//.	//. f. //. n.	//.
//.	//.	//. f. //. n.	//.	//.	//.	//. f. //. n.	//.

[C. Rabu-

[C. Rabuleius. C. f. L. nepos.] [L. Hortenſius. L. f. Q. nepos.]
M. Claudius. //. f. //. n. Marcellus. II. [L. Icilius. L. f. Sp. n. Ruga.]
[M. Pupius. L. f. L. nepos.] [Sex. Tullius. Sex. f. Sex. nepos.]
M. Fuluius. M. f. .n. Pætin. Nobilior. [C. Flauius. M. f. //. nepos.]
L. Flaminius. .f. .n. * Chilo. * M. Atilius. M. f. //. n. Regulus. Serranus. II.

Vitio facti abdicarunt, &, vt Liuius auctor eſt, quinque poſt dies in eorum loca ſunt alij ſuffecti.

[L. Tullius. Sex. f. Sex. nepos.] [C. Iunius. C. f. //. n. Pullus.]
[M. Antiſtius. M. f. M. nepos.] [P. Plautius. P. f. C. n. Hypſæus.]
[L. Albinius. L. f. L. nepos.] [L. Allienius. A. f. A. nepos.]
[C. Conſidius. C. f. C. nepos.] [M. Plætorius. C. f. C. nepos.]
[M. Racilius. M. f. L. nepos. II.] [L. Fulcinius. L. f. L. n. Trio.]

Quæſtores vrbani.

//. //. //. f. // n. //. ///. //. //. f. //. n. //.

Quæſtores militares.

//. //. //. f. //. n. //. Q Fabij cos. in Samnio.
//. //. //. f. //. n. //. D. Iunij cos. in Faliſco.

Q. Acmilius. * M. f. //. * n. Papus. Bis Cos. & Cenſor poſtea. Fortè M. Papi filius, qui Dictator anno CDXXXII. fuit.

L. Aurelius. C. f. //. n. Cotta. Pater C. Cottæ bis Cos. Cenſoris, ac magiſtri equitum, qui de Pœnis triumphauit.

[C. Cornelius. P. f. P. n. Scapula.] P. Scapulæ Pontificis maximi filius, qui Cos fuit anno CDXXV.

P. Decius. P. f. P. n. Mus. Patrem atque auum conſulares habuit, qui ambo ſe pro ſalute exercitus deuouerant, & in prœlio occubuerant. Et hic etiam Cos. poſtea in prœlio contra Pyrrhum occiſus eſt, vt ſuo loco dicetur.

ANNI. P. R. C. CDLXII.

Conſules.

L. Poſtumius. L. f. Sp. n. Megellus. III. C. Iunius. C. f. C. n. Brutus. Bubulcus.

POSTHAC aliquandiu Liuianæ hiſtoriæ adminiculo deſtituimur, cui vaſtam hic fecit lacunam iniuria temporum. Qua de cauſſa Liuianorum librorum argumentis, quæ ex opere adhuc integro olim collecta fuerunt, deinceps pro ipſis libris, vſque ad XXI. adducere, atque ex iiſdem & Polybio, Io. Zonara, Oroſio, Eutropio, Caſſiodoro, aliiſque auctoribus, qui ſparſim iſtorum temporum hiſtoriam attingunt, ſupplere quantum licet cogimur. Ex quibus acta omnia ſuis annis, quæ ad rem facere videbuntur adferemus.

Tabulæ Græcæ, & quas citat Cuſpinianus Megellum III. & Bubulcum Coss. ſuperioribus ſubijciunt. Caſſiodorus, & Marianus Scotus, L. Poſtumium & C. Iunium: ſed numerus apud Poſtumium deeſt, quem ex eiuſdem magiſtratibus actis adiungere oportebat. Liuius lib. XXVII. horum etiam Conſulum mentionem alia occaſione facit; ſcribens L. Poſtumium Megellum interregem Conſulem creatum cum C. Bubulco ijs comitijs, quæ ipſe habuiſſet. Vbi iameu legendum Megellus, pro Metellus; Bubulcus pro Bibulus. Nam ita corruptè leguntur hæc nomina in vulgatis.

Aeſculapius Romam aduectus.

Aeſculapius Romam ex Epidauro aductus eſt. De quo multa Ouidius in Faſtis, Plutarchus in Problematibus, Val. Max. libro I. cap. de miraculis, D. Auguſtinus de ciuitate Dei, Oroſius & alij plures. Q. Fabius Gurges Cos. anno ſuperiore cùm malè rem geſſiſſet aduerſus Samnites, & tria etiam milia ex exercitu perdidiſſet, ad vibè victus fugit. De quo ab exercitu ſummouendo cùm ageretur in ſenatu, pater Q. Fabius Rullianus deprecatus ſibi, ac familiæ iſtam ignominiam, legatum ſe iterum filio promiſit, idque permiſſu ſenatus continuò præſtitit. Cuius conſilio & opera filius adiutus, res deinde proſpere geſſit, hoſtes prœlio fudit; vt idcirco prorogatum illi in Samnio imperium fuerit. Conſulibus autem quæ prouinciæ eo fuerint anno decretæ, non ſatis conſtat. Nos Samnium item alteri

Q. Fabij Gurgitis pruinum infelix.

Eius victoria Rullianus patris auctu atque opera.

Prouincia cum consulares.

teri datum & belli Etrusci reliquias alterū conficiendas fuisse suspicamur. Legimus L. Postumium Cos. deficiente belli materia militum opera in agro suo fuisse vsum: vt videatur is Etruriam vicinam vrbi prouinciam habuisse. Eaque de caussa cùm magistratu anno sequenti abijsset, accusatum populi damnationem non effugit. Auctor est Liuius in XI. epitome. De eodem ita fere Suidas scribit. Postumius duobus consulatibus, & generis claritudine elatus, collegam plebeium cùm esset nactus, in eum superbiùs se gessit; & prouinciam quietam satis habens, duo milia militum ex exercitu seruili opere in agris suis fatigauit, & absque ferro saltus exscindere iussit. Quid autem simultatis cum collega Bruto habuerit, obscurum nobis est.

L. Postumius Cos. cùm legis mulcaret impetus ejus.

Bellum cum Vulsiniensibus.

Cum Vulsinienſibus Etruscis hoc etiam tempore bellatum fuisse colligimus ex epitoma Liuiani lib. XI. vbi sic in fine. Res praeterea contra Vulsinienses gestas continet. De quo quidem bello Plinium libro XXXIV. cap. VII. loqui suspicor, vbi scribit, Metrodorum Sceptium, cui cognomen à Romani nominis odio inditum est, propter duo milia statuarum Vulsinios expugnatos obiecisse.

Metrodorus Sceptius.

Praetor.

//. //. //. f. //. n. //.
M. Valerius. M. f. M. n. Maximus Coruinus.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
C. Naurius. Sp. f. Sp. n. Rutilus. M. Valerius. //. f. //. n. Max. Potitus.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
M. Liuius.* M. f. C. n. Denter.* C. Trebonius.* A. f. C. n. Asper.*
Qui postea Drusus appellatus est.

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
Q. Cædicius. Q. f. //. n. Noctua. III. Q. Hortensius.* Q. f. Q. n. III.
Cn. Domitius.* C. f.* //. n. Caluinus. C. Fabricius. C. f. C. n. Luscinus.
[M. Trebonius. M. f. M. n. Flauus.] [L. Numitorius. P. f. C. n. Pullus.]
[T. Roscius. T. f. T. nepos.] [Cn. Lucerius. Cn. f. Cn. nepos.]
[Sex. Tempanius. Sex. f. Sex. n.] [C. Scaptius. P. f. M. nepos.]

Quaestores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quaestores militares.

//. //. //. f. //. n. //. L. Gemelli cos. in * Etruria. *
//. //. //. f. //. n. //. C. Bruti cos. in * Samnio. *

P. Cornelius. //. f. //. n. Dolobella. Maximus. Eius consulatus sequetur. Maximi agnomē ex insigni de Gallis victoria retulisse videtur. Quae Onufrij opinio est.

L. Aemilius. Q. f. Q. n. Barbula. Q. Barbulae bis Consulis ac triumphalis filius, vt indicant Capitolina marmora, in quibus eius extat consulatus, & annorum intercapedo suffragatur.

[C. Antius. Sp. f. C. n. Restio.] [Sp. Maecilius. Sp. f. Sp. nepos.

Prouin-

Prouincia.

Q. Fabius. Q. f. M. n. Maximus. Gurges. Procos. Samnitũm obtinuit. Patris legati virtute ac consilio adiutus, acceptam priùs ignominiam depulit: exercitum Samnitium graui & periculoso prælio fudit, capto eorum duce C. Pontio eum quatuor nobilibus hostium, ac viginti milibus cæsis, plurimis oppidis in potestatem redactis. Rebusque bellicis summa gloria peractis, Romam reuersus triumphauit, & C. Pontium hostium Imperatorem in triumpho ductum securi percussit. Auctores sunt Liuius in epitome libro XI. Zonaras libro TT. Orosius, Eutropius, & alij.

Prælium cum Samnitibus.
C. Pontius Samnitium Imp. captus, & securi percussus.

Proquæstore.

//. //. //. f. //. n. //. Q. Fabij Procos. in Samnio.
L. Aurelius. C. f. //. n. Cotta.

Q. Fabius. Q. f. M. n. MAXIMVS. ANN. CDLXII.
Gurges. Pro. cos. de Samnitibus. X. SEXT.

Eius triumphi reliquiæ tales adhuc visuntur in columnis Capitolinis, ex quibus Fabium Maximum Procos. anno cu CXII. triumphasse cognouimus. Astipulantur item Liuius, & alij iam nominati. Plutarchus etiam in Fabio Verrucosso narrat partem Q. Fabium Rullianum filij triumphantis currum equo sequutum esse inter alios legatos ac comites; & filio se minorem gessisse, vt legibus parere, Cõsuleque demissior videretur, quam vis ciuium maximus esset, suamque ob virtutem, non ob propriam, triumphum ageret filius. Quod
» ipsum refert Val. Max. libro V. capite VII. Idem (inquiens) triumphantis currum equo insi-
» dens sequi, quem ipse paruulum in triumphis suis gestauerat, in maxima voluptate posuit.
» Nec accessor gloriæ illius pompæ, sed auctor spectatus est. Macrobius Saturnalium libro
III. triumphalem appellat Fabium Gurgitem, vbi rationem cognominis declarat. Meminit item victoriæ, & triumphi Suidæ lexicon in Fabio Maximo.

Q. Fabij Procos triumphus.
Q. Fabij Rullianum filium maiestas.

ANNI. P. R. C. CDLXIII.

Consules.

P. Cornelius. P. f. //. n. Rufinus. M'. Curius. M'. f. M'. n. Dentatus.

HABANT hos Coss. Marianus, Cassiodorus, Eutropius, Cicero in Catone, Plinius libro VII. cap. II. Velleius & alij. P. Cornelius, P. Rufini filius videtur anno CDXIX. Dictatoris. M'. Curium ex columnis triumphalibus descripsi, cuius prænomen apud omnes ferè auctores eius mentionem facientes librariorum inscitia corruptum est. Nam passim mendosè Marcus Curius, & aliquoties M. Curio legitur. Athenæus autem rectè Manium Curium vocat lib. X. & item Plinius lib. XVIII. cap. III.

Ambo Coss. in Samnium missi bellum per annos XLIX. (vt Eutropius, & Orosius supputant) gestum confecerunt. Itaque cum Samnitibus pacem petentibus fœdus renouatum est. Tunc Cos. Curius ad focum sedens oblatum à Samnitium legatis aurum, rapis à se coctis contentus recusauit, & malle se aurum habentibus imperare, quàm aurum habere dixit, vt auctores sunt Cicero, Plutarchus & Plinius. Idem M'. Curius Cos. Sabinorum agros milite vacuos, cùm relictis finibus ingenti exercitu in agrum Romanum transijssent, longè lateque vastauit; vicos, & oppida incendit, hostilem exercitum ad sua defendenda reuocatum, & distractum diuersis prædijs contudit, & subiugauit. Auctores sunt Liuius lib. XI. epitome, Orosius lib. III. cap. XII. L. Florus lib. primo, capite XV. & Frontinus stratagematum lib. I. Valerius Max. libro quarto, cap. tertio. Itaque ad rem faciunt, quæ Velleius scribit, vbi de colonijs. Post Venusiam deductam interiecto biennio M'. Curio, & Rufino Cornelio Coss. Sabinis sine suffragio datam ciuitatem; videlicet, cùm in potestatem iam essent redacti.

Cos. emisso Samnitibus bello confecere M'. Curij Cos. abstinentia.
Sabini victi & subiugati.
Sabinis ciuitas data.

Prætor

//. //. //. f. //. n. //.
M. Claudius. //. f. //. n. Marcellus.

Aediles curules

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Sp. Nautius. Sp. f. Sp. n. Rutilus. Cn. Aemilius. //. f. //. n. Papus.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

L. Cæcilius. C. f. //. n. Metellus. C. Aurelius. C. f. //. n. Cotta.

Tribuni plebis.

Aelius lex de Lucanis bello persequendis.

C. Aelius. Q. f. P. n. Pætus. Legem de Lucanis bello persequendis tulit, quòd Thurinos populi Romani socios hostiliter infestassent. Meminit Plinius eius rei lib. xxxiiii. cap. vii. vbi de statuis publicè Romæ positis disserit. Publicè autem „ ab exteris posita est (inquit) Romæ C. Aelio tribuno plebis lege perlata in Stennium „ Statilium Lucanum, qui Thurinos bis infestauerat. Ob id Aelium Thurini statua, & corona aurea donauerunt. Idem postea Fabricium donauêre statua liberati obsidione. Hic autem Plinij locus vitium nobis ostendit librariorum culpa natum in Liuiana epi- „ tome lib. xi. vbi huius belli argumenta sic attinguntur. Res præterea contra Vulsinien- „ ses gestas continet, item aduersus Lucanos, contra quos auxilium * Tyrrhenis ferre placuerat. Nemo non facilè nunc intelligit, pro (Tyrrhenis) (cùm hoc vocabulum pro Etruscis, siue Tuscis populis in vsu potius fuerit olim apud Græcos magis, quàm apud Latinos vel Romanos scriptores historicos) eo loco (Thurinis) reponendum esse. Cum Lucanis autem bellum hoc anno incepisse M'. Curium Cos. docebit eius ouatio, quæ paullò pòst sequetur anno proximo. Vnde etiam colligere est, C. Ælium anno isto tribunum plebis fuisse.

Liuij locus.

* Thurinis legendum.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.

Q. Marcius. Q. f. Q. n. Philippus.
C. Mamilius. C. f. C. n. Vitulus.
L. Apronius. L. f. C. nepos.
L. Cominius. L. f. //. nepos.
A. Atilius. A. f. //. n. Bulbus.
C. Volumnius. C. f. C. n. Flamma.
[Cn. Apronius. Cn. f. C. nepos. tt.]
[C. Sextius. C. f. C. n. Caluinus. tt.]
M. Cædicius. M. f. L. nepos.

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. P. Cornelij } coss. in Samnio.
//. //. //. f. //. n. //. M'. Curij }

Valerij genij Læuinorum familia.

P. Valerius. //. f. //. n. Læuinus. Qui postea Cos. primus cum Pyrrho Rege pugnauit. A. Poplicola triumphos se iactabant Læuini, cuius & Horatius meminit ita:

Contra Læuinum Valerij genus, vnde Superbus
Tarquinius regno pulsus. Satyra vi. lib. i.

Et sanè cognomen istud circa annum Vrbis CCLXVI. non diu post Reges eiectos Romæ extitisse, ex Sex. Pompeij fragmentis colligimus, in voce Noualis. Extitit tamen Massallæ oratoris indignatio, qua prohibuit inseri genti suæ Læuinorum alienam imaginem, vt testatur Plinius libro xxxv. cap. ii.

[L. Volumnius. L. f. C. n. Flamma. Violens.] L. Volumnij bis Cos. filius.

C. Genucius. //. f. //. n. Clepsina. Hic bis Cos. sequetur, & is fortassis fuit, quem Liuius augurem è plebe primum factum scribit libro x. quamuis cognomen eius ibidem non exstet; vt exscriptores indocti multa passim & vbique in exemplaribus auctorum rara & ipsis ignota cognomina prætermisêre.

[Q. Funda-

[Q. Fundanius. Q. f. //. n. Fundulus.] Patruus C. Funduli consularis.
M'. Curius. M'. f. M'. n. Dentatus. ann. CDLXIII.
cos. de. Samnitibus. //. //. //.
M'. Curius. M'. f. M'. n. Dentatus. //. an. CDLXIII.
cos. de. Sabinis. //. //. //.

De his M'. Curij Cos. triumphis in Liuiana epitome lib. XI. nobis ita scriptum relinquitur. Curius Dentatus Cos. Samnitibus exsis, & Sabinis, qui rebellauerant, victis, & in deditionem acceptis, bis in eodem magistratu triumphauit. Suffragatur Cicero, Plutarchus, & alij auctores, quos postea in reliquis eiusdem Curij triumphis adducemus. Nunc satis sit probasse, bis eum hoc anno triumphasse. Bis in eodem consulatu triumphat M'. Curius.

ANNI. P. R. C. CDLXIV.

Consules.

M. Valerius. M. f. M. n. Max. Coruinus. Q. Cædicius. Q. f. //. n. Noctua.

MVALERIVM & Q. Cædicium Coss. superioribus subnectunt Cassiodorus, & Martianus Scotus; Maximum & Murem tabulæ Græcæ. Maximi cognomen Valerio congruit, alterum falsum esse opinor, neque eo loco conuenire. Tabulæ Cuspiniani Coruinum & Noctuam habent, vnde adducor ad suspicandum, quòd hic M. Valerius M. Corui sexies Cos. filius fuerit. Noctuæ cognomen Q. Cædicio adscribi potest. Is patet videtur Q. Cædicij, qui Cos. anno CDCXVII. in magistratu mortuus est, cui nullum cognomen tabulæ Capitolinæ illic attribuunt.

Coloniæ deductæ sunt Castrum, Senam, atque Hadriam. Treviri Capitales primùm creati sunt, qui cæteri animaduersionibus que præessent, & sacramenta litigantium iudicarent, exigerentque. sic indicant Liuius, Festus & Pomponius de origine iuris. Bellum cum Lucanis gestum est, vt epitome lib. XI. historiæ Liuianæ. Nihil tamen omnino certi de tempore atque annis singularum rerum constitui posse fateor. Nam Velleius Firmum & Castrum initio belli Punici primi colonias deductas tradit, & Pomponius trevitos capitales multò iam tardius, nempe post peregrinum Prætorem, centumvitos, ac trevitos monetales, creatos esse memorat. III. viri capitales. Lucanicum bellum.

Cens. //. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //. Lustrum fec. XXXI.
M. Aemilius. L. f. L. n. Paullus. L. Volumnius. C. f. C. n. Flamma. Violens.

Quinquennium à superiore lustro transactum requirere videtur, vt hoc loco censores ponamus qui lustrum condidêre XXXI. de quo in libro XI. Liuiani epitoma legimus hæc: „ Census actus est, & lustrum conditum; censa sunt ciuium capita CCLXXIII. milia. Cetera censores qui fuerint, vix diuinare poterimus; attamen supplendorum magistratuum caussa, clariores eius temporis consulares subiunximus duos, Senatus adhuc principem fuisse Q. Fabium Rullianum ex Plinio est verisimile.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
C. Nautius. Sp. f. Sp. n. Rutilus.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
M. Aemilius. //. f. // n. Lepidus. C. Seruilius. //. f. //. n. Tucca.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
Cn. Domitius. *C. f.* //. n. Caluinus. C. Fabricius. C. f. C. n. Luscinus.

Tribuni plebis.

L. Papirius. //. f. //. n. *Turdus.* Legem de treviris capitalibus quotannis „ à Prætore creandis tulit hanc. *Quicunque Prætor posthac factus erit, quei inter ciuem.* Papiria lex de III. viris capitalibus.

Sex. Pompeij locum supplens & illustrans.

„ *ciuesiue.ius.dicet.tres.viros.Capitales.populum.rogato. ijque.tres.viri. (Capitales.)*
„ *quicunque(à.populo)facti.erunt.sacramenta. ex(iunto.)iudicantoque.eademque.*
„ *ture sunto.vtei.ex.legibus.plebeique scitis.exigere.iudicare.efferque. oportet. (oportebitque.)* Legis hæc verba citat Festus Pompeius de verborum significatione libro XVII. in voce Sacramentum, nominatque tribunum plebis legislatorem L. Papirium: cui nos Turdi cognomen plebeijs Papirijs gentile, vt vetustius adiunximus. Sed extant legis verba adeò mutila, in vulgatis, vti vix intelligantur; quemadmodum illustrioso locum reuisere volenti patebit. Eam hoc quasi anno latam colligimus ex Liuianæ historiæ successu, & epitoma lib. XI.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

C. Aelius. * P. f. P. n. * Pætus. II. C. Claudius. //. f. C. n. Canina. II.
Ti. Coruncanius. Ti. f. Ti. nepos. [P. Curatius. C. f. C. nepos.]
[P. Virginius. P. f. L. nepos.] [C. Furius. C. f. C. n. Aculeo.]
[Sp. Mælius. P. f. P. n. Capitolinus.] [T. Numicius. T. f. //. nepos.]
[L. Canuleius. L. f. L. nepos.]

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. M. Valerij } coss. in Etruseo.
//. //. //. f. //. n. //. Q. Cædicij }

P. Sulpicius. P. f. Ser. n. Sauerrio. Consularem, & censorium patrem, ni fallor, habuit P. Sauerrionem, qui Cos. de Samnitibus triumphauerat. Cos. & ipse sequetur.

Sp. Papirius. Sp. f. L. n. Cursor. L. Papirius. * Sp. f. L. n. * Cursor.

Sp. Papirij præmia militiæ.

Fratres ex maiore filio L. Cursoris quinquies Cos. quorum maior natu Spurius ante quadriennium à patruo L. Papirio Cos. Samnitibus victis corona & armillis virtutis caussa donatus fuerat, vt Liuius lib. X. fine scribit. Alter Lucius post minores magistratus censuram gessisse videtur, vt suo loco dicemus.

[C. Mænius. C. f. C. nepos.] Familia consulari ac triumphali, cuius auus C. Mænius Antiates Volscos subiugauerat, & captarum nauium rostris forum Romanum adornarat.

Prouincia.

M'. Curius. M'. f. M'. n. Dentatus. Procos. Lucanos prouinciam prorogato imperio obtinuit. Samnitibus Sabinisque victis anno superiore cùm bis triumphasset Cos. Dentatus, Thurinis opem ferre contra Lucanos ex Ælia lege iussus videtur. Nam primus ouationem de Lucanis rettulit. Cùm igitur exitu anni superioris bellum hoc inceperit, prorogatum illi hoc anno imperium opinor, ob caussas mox adferendas.

Proquæstore.

//. //. //. f. //. n. //.
C. Genucius. //. f. //. n. Clepsina.

M'. Curius. M'. f. M'. n. Dentatus anno CDLXIV.
III. Procos. ouans. de. Lucaneis. //. //. //.

Cur M'. Curii Procos. hoc eximio primũ cum Lucanis pugnasse putet.

Auctor est Liuius bis tantùm in consulatu Curium triumphasse. Quam igitur tertiam mox addit eius ouationem de Lucanis, is qui res gestas illustrium virorum breuiter historia complexus est; mihi videtur verisimilius eam anno hoc sequenti prorogato imperio Procos. deuictis hostibus illum reportasse. Bellum enim hoc, duobus iam actis triumphis, primùm occepisse videtur anni superioris exitu, sequenti isto demum confeciisse. Auctoris, quem adduxi, verba sunt hæc in Dentati vita cap. XXXIII. vbi duos eius triumphos cum vna ouatione priusquam Pyrrhum vicisset, enarrat. M'. Curius. Dentatus primò de Samnitibus triumphauit, quos vsque ad mare superum perpacauit. Regressus in cõcione dixit: Tantum agri cepi, vt solitudo futura fuerit, nisi tantum hominum cepissem. Tantum

porrò

„ portò hominum cepi, vt fame perituri fuerint, nisi tantum agri cepissem. Iterum de Sabi-
„ nis triumphauit. Tertiò de Lucanis ouans Vrbem introiuit. Hæc ille Auctor de viris il-
„ lustribus. Itaque ouatione ista simul numerata, triumphus Curij de Pyrrho Rege quartus
fiet: quemadmodum etiam extat in fragmento Capitolino. Sed ouationem istam Cice-
ro, Plutarchus, Appuleius prætermisêre, ter Curium triumphasse scribentes, de Samnitibus, de Sabinis, & de Rege Pyrrho.

Lucani inter Tyrrhenum & Siculum littus positi hinc à Silari ad Laum flumen, illinc à Metaponto vsque ad Thurios regionem habitant, quam Lucio quodam duce Samnitibus oriundi occuparunt: antea à Pelasgis, Oenotrijs, & Siculis diuerso tempore cultam, vt latissimè Strabo lib. vi. principio. Eorum metropolis est Petelia. Vide Plinium lib. iii. cap. v. Pomponium Melam lib. ii. cap. iv. Ptolomæum, & alios, Zonaras Λεύκανίδα vocat regionem annalium libro ii. vbi de Pyrrhi Regis Epirotarum reditu ex Sicilia agit. Sed hic non te fallat interpretis error, qui malè Lucaedem transtulit, pro Lucania. Lucanorum situs, & origo. Io. Zonaras loco cit.

ANNI. P. R. C. CDLXV.

Consules.

Q. Marcius. Q. f. Q. n. Tremulus. II. P. Cornelius. A. f P. n. Aruina. II.

TREMVLVM, & Aruinam, surrogant hoc anno tabulæ Græcæ; Q. Marcium, & P. Cornelium, Cassiodorus. Videntur ijdem esse, qui antea collegæ in eodem magistratu fuerunt anno CDXLVII; vt & Marianus Scotus indicat: nam Coss. iterum prodit Q. Marcium, & P. Cornelium: ita & Cuspiniani tabulæ Tremulum II. & Aruinam II.

Historiæ certæ nihil huic anno adijcere possumus, veterum auctorum auxilio destituti.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
M. Valerius. //. f. //. n. Maximus. Potitus.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[L. Furius. L. f. L. n. Camillus.] C. Furius. C. f. //. n. Pacilus.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
Q. Marcius. Q. f. Q. n. Philippus. [M. Trebonius. M. f. M. n. Flauus.]

Tribuni plebis

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
L. Cæcilius. C. f. //. n. Metellus. II. P. Decius. P. f. P. n. Mus.
[Q. Romulcius. T. f. T. nepos.] [M. Oppius. C. f. C. n. Cornicen.]
[C. Aurelius. C. f. //. n. Corta. II.] [Q. Cæcilius. Q. f. Q. n. Metellus.]
C. Aclius. * Q. f. P. n. * Pætus. II. [C. Claudius. C. f. C. n. Hortator.]
[P. Mucius. P. f. P. n. Scæuula.] [C. Icilius. C. f. C. n. Ruga.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. Q. Tremuli
//. //. //. f. //. n. //. P. Aruinæ } coss. in * Etrutia. *

Mm 3 [M. Lici-

[M. Licinius. C. f. C. n. Caluus.] [L. Domitius. L. f. Cn. n. Ahenobarbus.]
[M. Fabius. M. f. M. n. Dorso.] [T. Antonius. Q. f. Q. n. Merenda.]

ANNI. P. R. C. CDLXVI.

Consules.

M. Claudius. ///. f. ///. n. Marcellus. C. Nautius. Sp. f. Sp. n. Rutilus.

M MARCELLVM, & C. Nantium Coss habent, Cassiodorus, & Marianus; Marcellum & Rutilum tabulæ tam Græcæ, quàm Cuspiniani.

Q. Hortensius. *Q. f. Q. *nepos. Dict. in. mag. m. est
Sed. sedand. c.
///. ///. ///. f. ///. n. ///. Mag. eq.
M. Liuius. *M. f. C. n. Denter. Qui. postea. Drusus. ap. e. abdie.

Q. FABIVS. M. F. N. N. MAXIM. RVLLIAN. III. DICT.
L. VOLVMNIVS. C. F. C. N. FLAMMA. VIOLENS. MAG. EQ.
REI. GERVNDAE. CAVSSA. Qui. SINE. COS. FVERVNT.

Seditio plebis à paulum surgit.

Sub idem tempus graui seditione laboratum in Vrbe fuisse, ex epitoma lib. XI. T. Liuij potest colligi: sed quibus nam contigerit hoc Consulibus, obscurum est. Nam postquam de censu & lustro verba sunt facta, subijciuntur hæc: Plebs propter æs alienum post graues & longas seditiones ad vltimum secessit in Ianiculum. Vnde à Q. Hortensio Dictatore deducta est; isque in ipso magistratu decessit. Eadem ferè scribit D. Augustinus de ciuitate Dei libro III. Post graues (inquit) & longas Romanorum seditiones ad vltimum plebs in Ianiculum hostili diremptione secessit. Cuius mali tam dira calamitas fuit, vt eius rei caussa Dictator creatus sit Hortensius; qui plebe reuocata in eodem magistratu expirauit, quod nulli Dictatori antea contigerat. Io. Zonaras eiusdem seditionis meminit, neque tamen is annum certum definijt: verùm hoc ampliùs addit, hostili meru Vrbem inuadente discordiam illam compositam fuisse. Cuius verba sunt hæc: Μετὰ δὲ ταῦτα δημάρχων πολῶν χρεῶν ἀποκοπὰς εἰσηγησαμένων, ἐπεὶ μὴ κατὰ τῶν δανειστῶν αὐτὴ διὰ ἰδότα, ἰσχυσίασε τὸ πλῆθος: καὶ οὐ φερόντων τὰς χρείας κατηγάθη, ὡς πολέμιοι τὴν πόλει ἐπιόντος. Post hæc (inquit) cùm tribuni plebis quidam de fœnore atque ære alieno decidendo leges togarent, inuitis atque obstantibus creditoribus, orta est seditio plebis, quæ nō priùs sedata est, quàm hostes Vrbi immineret. Hæc Zonaras. Ex cuius sanè verbis colligi posse videtur, non tantùm seditionis sedandæ; sed etiam post excessum Q. Hortensij mox alium Dictatorem & rei gerundæ caussa dictum fuisse: cùm stante domi discordia, & vicinorum hostium istam propter oportunitatem exercitus muris ingruerent, stante adhuc Etrusco Vulsinienſium bello, Gallis, & Vmbris necdum omnino domitis. Auget, & excitat opinionem istam meam, quòd in epigrammatum Vrbis antiquæ libro ex inscriptionum reliquijs varijs conflato, & anno Christi CC. D. XXI. Romæ impresso inueniam exitisse iunc regione Triuij ad aquam virginis in horto Episcopi Vallensis inter alias eius antiquitates marmoris frustum ex Capitolinorum fastorum fragmentis, vt ipse stylus indicat: in quo legebatur Q. Fabij Max. Rulliani tertia dictatura, cuius duas priores antè suis annis iam recensuimus, vti ad tertiam horum tumultuum occasione post Q. Hortēsij mortem ex S.C. promotum fuisse fiat vetisimile. Dictumque Dictatorem ab altero Consulum anni extremo, rei gerendæ caussa, cùm in illis terroribus haberi nondum comitia possent, hostili periculo impendente: & istam dictaturam eius, Consulibus magistratu functis, per anni sequentis partem sine Cōsulibus prorractam fuisse. Ipsum denique comitia nouorum Consulum habuisse, cùm bello confecto, rebusque pacatis, dictaturā deponere deberet. Et hæc quidem ex dicti frusti verbis ferè colligi poterunt, quæ licet in libro deprauatè, vt alia multa, sic legantur, DICT. REI GERVNDE CAVSA MAG: SINE QVOS FVERVNT

Hortensij Dictatoris mors.

Q. Fabij Rulliani tertia dictatura.

Q. FABIVS. M. F. N. N. MAXIM. RVLLIAN. III.

L. VOLVMNIVS. C. F. C. N. FLAMMA. VIOLENS: non dubito tamen, quin in ipso marmoris fragmento correctissimè, Capitolinorum Q. fastorum ordine, atque stylo insculpta fuerint, in hunc ferè modum.

Q. FABIVS.

Q. FABIVS. M. F. N. N. MAXIM. RVLLIAN. III. DICT.
L. VOLVMNIVS. C. F. C. N. FLAMMA. VIOLENS. MAG. EQ.
REI. GERVNDAE. CAVSSA. QUI. SINE. COS. FVERVNT.

Itaque Q. Fabius Rullianus tertia vice Dictator est factus, quemadmodum hoc marmoris fragmentū testatur: &, nisi me fallit coniectura, in isto tumultuum periculo, atque metu; cum senatus esset priuceps, atque præcipuum ciuitatis columen quoddam, plebi, scilicet, non minùs, quàm optimatibus ob ingentia sua merita gratissimus. Qui & sua prudenti moderatione magistrum equitum sibi legit L. Volúmnium plebeium ob bene gestos binos consulatus plebi non minus acceptum, & auctoritate conspicuum. Sed hæc mea coniectura, lector, pro tuo iudicio tibi sus que dec sit: mei tamen in hoc opere instituti nunc est, verisimile quiduis in medium proferre. Sed vtinam coniectutis tam crebris non esset opus! Vtinam vel Liuius integer nobis extaret, vel adducti auctores D. Augustinus, & Zonaras diffusiùs, atque apertiùs de hoc tanto populi motu scripsissent! Nam eius historiæ adeo magna est obscuritas, vti nec magister equitum quis sub Q. Hortensio Dictatore fuerit, reperire queamus; quum nemo, quod sciam, auctorum eius mentionem faciat. Onufrius tamen noster, vt duo magisteria equitum Liuiæ gentis, quorum Tranquillus in Tiberij vita meminit, inueniat, M. Liuium Dentrē suspicatur fuisse; quem & nos supplendorum magistratuum causa admittemus, donec certius quid inueniatur. Nam vt ante diximus, ex temporum ratione colligere est, hunc primum ex Liuijs Drusi cognomen reportasse bello Gallico sequenti. Istam verò secessionem plebis à patribus maiore ex parte temperiem ciuitatis æqualem, ac isonomicam reip. formam absoluisse reor, legibus æquandi inter ordines latis, & concordiæ sarciendæ causa latis. Quas serè vniuersas temporum iniuria aboleuit. Vnam dumtaxat ipsius Hortensij Dictatoris reperio, quam obiter attingunt Plinius libro XVI. cap. X. & Gellius Atticarum noctium libro XV. cap. XXVII. qua sancitum in Esculeto fuit, vti quodcunque plebs iussisset, omnes Quirites teneret. Nam antea plebiscitis patricij non tenebantur, veluti Gellius ex Lælio Felice refert. In eadem sunt opinione Iustinianus Institutionum libro I. & Pomponius de origine iuris. Sed Liuius multò antè à Q. Publilio Dictatore legem haud absimilem anno Vrbis CDXIV. latam fuisse scribit libro VIII. Verùm, possibile est, deinde non semper obseruatam esse; atque ideirco in ista dissensione ab Hortensio Dictatore renouatam, & capitibus sanctionibusque grauioribus adauctam; atque firmatam fuisse: adeò, vti post istam nulla fuerit in Vrbe secessio, nulla periculosa seditio ante Gracchana tempora inualuerit. Meminit alterius item Hortensiæ legis Macrobius Saturnaliū lib. I. cap. XVI. de nundinis, quæ ab eodem hoc Dictatore, plebis in gratiam videtur lata. Vti nundinarum dies inter fastos haberentur, qui priùs feriæ fuerant, quo rustici, qui nundinandi causa in Vrbem veniebant, lites componere, & ius obtinere possent.

Drusi cognomē in Liuia gente quando primū.
Ramus equicolam ista secessione sedam vidit.
Hortensia lex de plebiscitis.
Publilia lex.
Hortensia lex de nundinis.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
C. Claudius. //. f. C. n. Canina.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
Q. Aemilius. M. f. //. n. Papus. [C. Cornelius. P. f. P. n. Scapula.]

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
Ti. Coruncanius. Ti. f. Ti. nepos. P. Decius. P. f. P. n. Mus.

Tribuni plebis

Legem de fœnorum, ac æris alieni nouis tabulis promulgarunt, atque creditoribus obstantibus, plebem pestifera periculosaque secessione ab optimatibus diuulserunt, vt antè dictum est.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. f. //.

*//. *//. *//. f. *//. n. *//. *//. *//. f. *//. n. *//.
*//. *//. *//. f. *//. n. *//. *//. *//. f. *//. n. *//.

Mænia lex de patrum auctoritate mentio approbatur.

* P. * Mænius. * P. f. C. nepos. * Legem de patrum in populi iussis auctoritate tulit ferè talem. *Vti.rogatore.comitiorum. iusto. postulante. patres. ante. inita. suffragijs.fierent.auctores.eius.rei.quam. populus.tunc. iussurus. erat.* Antiquissimam esse legem,& huius omnino temporis, facilè nobis persuadent auctores classici vereres,qui eiusdem, vel in his ea promanantis mentionem faciunt. Pauci tamen illam nominant,inter quos M. Varro,cuius locum paullò pòst adferam: & M.Cicero in Bruto de clatis oratoribus, vt eius antè verba retulimus in tribunatu plebis M'. Curij Dentati. Quæ quidem videntur insinuare, latam hoc anno seditioso secessionis istius ciuilis opportunitate non diu post M'.Curij dicti tribunatum plebis fuisse. Quæ sanè lex

Senatus ac patrum ordo ei auctoritas.

per plebem exorta plurimùm potentiæ senatui,atque optimatibus detraxit. Nam vilescere sensim auctoritas, cneuariique cœpit: vti præter speciem quandam, vel colorem antiqui iuris sui nil denique patres conscripti retinuerint. Antiquitus autem, vel à Romuli temporibus, id iuris habebat. senatus Romanus; vt tum demum rata essent, quæ comitijs populus iusserat,si patres auctores fierent,& eius iussa probarent. Quod

Auctoritas patrum à Romulo constituta.

quidem ius hac lege Mænia in isto secessionis terrore patribus creptum opinamur. Hinc
„ in Planciana Cicero conqueritur apud maiores suos non potuisse tenere patres, vt re-
„ prehensores essent comitiorum: tum enim,inquit,magistratũ non gerebat is,qui cepe-
„ rat,si patres auctores nõ erant facti. Gloriatur hinc etiam de hac plebis damnosa quietl publicæ victoria satis impudenter apud Sallustium C. Licinius Macer tribunus plebis incitans concionem ad tribuniciam potestatem recuperandam. Libera, inquit, ab au-
„ ctoribus patricijs suffragia maiores parauere. Eodem respicit haud dubiè T. Liuius, quamuis legem Mæniam hanc non nominet, referens historiarum libro 1. centum patres post Romuli mortem, atque annum, quod inter ipsos manserat interregnum,
„ summam potestatem legendi nouum Regem populo tunc permisisse; atque S. C. de-
„ creuisse, vti cùm populus Regem iussisset,id sic ratum esset, si patres auctores fierent.
„ Adjicitque mox hæc,ad legem Mæniam, vt opinor, respiciens. Hodieque in legibus,

T. Liuij locus illustratus & correctus.

„ magistratibusque rogandis vsurpatur, * inde ius vi adeptum: * priusquam populus
„ suffragium ineat, in incertum comitiorum euentum patres auctores fiunt. Quibus vt opinor,verbis Liuius significat, suo quoque tempore in comitijs ius quoddam vi adeptum hac lege Mænia, licitet, vsurpari ex primo illo patrum iure prouenientis: vt priusquam populus ineat suffragia,patres auctores fiant. Hæc igitur genuina Liuij sententia, atque lectio recta, sic vt scripsi,manebit: si locum curiosiùs examinare velis,candide lector. Nec mirum videatur,quòd exemplarium vulgatorum fidem loco notato non sequar: nam macula ibidem insignis contextum verborum omnem, tenebris profundis inuoluens, literis paucis mutatis,eluenda fuit. In antiquis enim libris ita legitur (id enim ius vi adempta) in alijs nuper editis, quos nostri temporis viri doctissimi quidam correxêre,(idem ius vi ademptum)habetur. In quibus verbis, quæ nihil succi, nil veræ lucis adferunt Liuianæ sententiæ,nil aliud mutaui,quàm illud (id enim vel idem) decisis & transpositis literis pauculis,in(inde)& (ademptum)ablata vna litera in(adeptum) Et hæc quidem pusilla mutatio quantum lucis adferat, demonstrat ipsa historia legis Mæniæ,de qua nunc agimus: eaque facit, vt aliarum correctiouum adductas rationes probare nequeam. Tuum erit lector amice, diligentiùs locum inspicere, atque examinare: meum verò nunc est,pensi reliquũ proferre, quod de lege Mænia adhuc residuum est. Obliquè quidem impietatis istam arguere videtur M. Varro in Geminis, quantum ex paucis eius verbis intelligere possumus apud Nonium Marcellum extantibus hisce:

M. Varro Geminis legem Mæniam culpat obliquè. Varronis locus apud Nonium Marcellum examinatur.

„ Sugillare,inquit Nonius,obcludere est. Vario Geminis,contra, lex Mænia est in picta-
„ te,ne filij patribus luci claro suggillent oculos. Et hæc eruditissimi Hadriani Iunij est editio,sed necdum clara satis Age verò, parumper hæc ipsa Varronis verba considere-mus,qui videtur in hac Satura sua legum Romanarum paria quædam recensuisse, tanquam geminos inter se comparasse; virtutes atque vitia singularum satyricè non minùs,quàm curiosè ponderasse. Videamus igitur,cur Mæniam legem esse in pietate dicat. Allegoricòs ne vetat filium familias in clara veri luce fucum facere? mendacio parentes fallere? An cautum in illa fuit,ne quis mortuo parenti clara die claudat oculos? Geræ. Non puto tale quid Mænia lege promulgatum,perlatúm ve fuisse. Latet tamen mysterium,ac mendum in verbis: (luci claro)& hoc quidem elucit, ludque declarare, quoad eius fieri potest,operæpretium videtur. Quid igitur si pro (luci claro) reponamus (luciclario)? vt sit vocabulum compositum, nunc quidem inter mortuum, cum alijsque infinitis abolitum, quod tamen olim in vsu fuerit. Qualibus item, tanquam

Luciclarium pro face, vel tæda.

flosculis

floſculis quibuſdam conſpargere ſatyricum argumentum antiquitas ſolebat, iiſus concitandi cauſſa: vt, ſcilicet luciclarium ſignificet facem, aut tædam, quæ tenebras diſcutit, clarum oſtendit, & viam in obſcuro monſtrat. Clarare namque veteres dixêre, ſicut ex Ciceronę diſcimus, qui ex antiquo poëta ſic:

Iupiter excelſa clarabat ſceptra columna.

Videtur enim iam dictis verbis M. Varro legem Mæniam ironicôs, & falsè perſtringere, quòd per eam plebes patribus conſcriptis hoc pieraris indulgeat, hoc cõmodi præſtet: ne coganrur comitiorum, (quæ ſæpiùs propter diſſidia in noctem vſque protrahebantur) finem expectare; ſed hiſce, ante initia ſuffragia, ſuam auctoritatem interponere. Prouiſum igitur iſta lege fuit, ne filij patres domum per tenebras deducerent, atque eorum oculos luciclario ſugillarent, id eſt, ſplendore facis offenderent. Non equidem aſſentior Nonio Grammatico, cui familiare eſt, nugari ſæpe largiter, ſugillare Varronem ibi pro, obcludere, vt ait, poſuiſſe; nec in vſu ita fuiſſe, probat exemplis alijs. Vt tamen inſcitiæ culpa Nonium hic leuemus, poterit forſan error eriã imputari librario cuipiam exſcriptori inepto, qui verbum ſignificatione vicinum (oblædere) negligenter, ac perperam mutauit in (obcludere.) Suggillari namque nil ſine læſione poteſt, obcludi verò multa poſſunt. verùm nunc ad alia tranſeamus.

Vt legem Maniam perſtringat M. Varro

Nonij locus notatus.

[P. Pupius. P. f. P. nepos.] Cn. Domitius. C. f. //. n. Caluinus. II.
C Fabricius. C. f. C. n. Luſcinus. II. [L. Antiſtius. M. f. M. nepos.]
[L. Liuius. L. f. //. n. Denter.] L. Aurelius. C. f. //. n. Cotta.
[Q. Marcius. Q. f. Q. n. Tremulus.] [L. Publilius. Q. f. Q. n. Philo.]
C. Lutatius. C. f. //. n. Carulus. Pater C. Catuli Cos. poſtea, ac Pontificis maximi, qui Pœnos nauali prœlio vicit, & bello primo finem impoſuit.

Quæſtores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæſtores militares.

//. //. //. f. //. n. //. M. Claudij } coss. in * Etruria. *
//. //. //. f. //. n. //. C. Naurij }
[M. Fuluius. M. f. L. n. Curuus.] M. Curui conſulatis ac triumphalis viri filius, vt annorum interuallum admirit.
[L. Atilius. L. f. L. n. Regulus.] [Cn. Quinctilius. Cn. f. Cn. n. Varus.]
[P. Quinctilius. Cn. f. Cn. n. Varus.

ANNI. P. R. C. CDLXVII.

Conſules.

M. Valerius. //. f. //. n. Max. Potitus. C. Aelius. * P. f. P. n. * Pætus.

M. VALERIVM, C. Ælium Coss. produnt Caſſiodorus & Marianus: Maximum & Pætum, Cuſpiniani tabulæ: Potitum & Pærum tabulæ Siculæ Græcæ. Ambo autem Valeriorum cognomina ſunt Maximus, & Potitus; quæ huic vni Marco propter adoptionem fortaſſe congruunt, & ad aliorum differentiam ſunt impoſita. Quatuor enim M. Valerij Maximi conſulares tum erant *σύγχρονοι*.

Samnites ſocietate cum Lucanis, & Brutijs facta defecerunt. Oroſius, Liuius, & alij.

Samnites denuò deficiunt à Romanis.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
C. Seruilius. //. f. //. n. Tucca.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
P. Cornelius. //. f. //. n. Dolabella. Max. L. Aemilius. Q. f. Q. n. Barbula.

Aediles

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

L. Papirius. //. f. //. n. *Turdus.* [C. Furius. C. f. C. n. Aculeo.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

L. Cæcilius. C. f. //. n. Metellus. III. Q. Marcius. Q. f. Q. n. Philippus. II.
C. Genucius. //. f. //. n. Clepsina. [M. Albinius. L. f. L. nepos.]
[M. Plætorius. M. f. M. nepos.] [C. Antius. Sp. f. C. nepos. Restio.]
[A. Trebius. A. f. A. nepos.] [M. Trebonius. M. f. M. n. Flauus.]
[Sp. Mæcilius. Sp. f. Sp. nepos.] [M. Mæcilius. M. f. M. n. Tullus.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. M. Valerij } coss. in Samnio. Lucanio.
//. //. //. f. //. n. //. C. Pæti } & Bruttio.

[M. Sempronius. M. f. //. n. Tuditanus.] [M. Metilius Sp. f. Sp. nepos.]
[M. Fosilius. M. f. C. n. Flaccinator.] Consularis viri filius, ex ratione temporis: atque illius qui bis etiam magister equitum fuit.
[C. Fabius. C. f. M. n. Ambustus.]

ANNI. P. R. C. CDLXVIII.

Consules.

C. Claudius. //. f. C. n. Canina. M. Aemilius. //. f. //. n. Lepidus.

COss. adferuntur à Cassiodoro, & Mariano. C. Claudius & M. Aemilius; In tabulis Græcis & Cuspiani, Canina & Lepidus. C. Claudium eundem opinor in secundo consulatu de Lucanis, Samnitibus, & Bruttijs triumphasse anno CDXXC. vt monstrat fragmentum Capitolinum, ex quo eius nomen in quantum potui, suppleui. Cognomen hoc Cannia, Canimia, Cinna, vel Cæcina profertur mēdosè in diuersis auctorum exēplaribus.

C Claudij cognomē vbique in codicibus diuersis depravatum.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.

Cn. Domitius. * C. f. * //. n. Caluinus.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

P. Valerius. //. f. //. n. Læuinus. [T. Geganius. L. f. L. n. Macerinus]

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

[M. Oppius. C. f. C. n. Cornicen.] [Q. Cæcilius. Q. f. Q. n. Metellus.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. .//. //. //. f. //. n. //.

//. f. //.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

C. Fabricius. C. f. C. n. Luscinus. III. T. Coruncanius. Ti. f. Ti. nepos. II.
P. Decius. P. f. P. n. Mus. II. [L. Volumnius. L. f. C. n. Flâma. Violens.]
[M. Titinius. M. f. M. nepos.] C. Fundanius. Q. f. //. n. Fundulus.
[L. Genucius. L. f. L. n. Auentinensis.] [C. Claudius. C. f. C. n. Horratot. II.]
[C. Mænius. C. f. C. nepos.] [P. Curatius. C. f. C. nepos. II.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. C. Claudij } coss. * in Samnio. Lucaneis.
//. //. //. f. //. n. //. M. Aemilij } &. Bruttieis. *

L. Cornelius. Ti. f. Ser. n. Lentulus. * Qui. postea. Caudinus. appellatus. est. * & Cos. de Samnitibus & Lucanis triumphauit.
[L. Papirius. L. f. //. n. Maso.] Primi illius L. Masonis ædilitij maior filius; de quo antè ex Cicerone diximus.
[L. Sextius. L. f. L. n. Lateranus.] [M. Antonius. M. f. M. nepos.]

ANNI. P. R. C. CDLXIX.

Consules.

C. Seruilius. //. f. //. n. Tucca. L. Cæcilius. C. f. //. n. Metellus.

IN Cassiodoro & Mariano sic ferè habentur hi Coss. sed sine cognominibus, quorum alterum, Tucca, Seruilio ex tabulis Siculis, siue Græcis adiunximus. L. Cæcilium verò patrem arbitramur fuisse L. Metelli Cos. anno DII. quem tabulæ Capitolinæ L. F. C. N. vocant. Hunc autem anno insequenti (vt in vsu ferè tunc erat) prætorem factum, & à Gallis occisum mox dicemus. Perperam in nonnullis Cassiodori exemplaribus L. Cælius legitur; non diu enim ante Ciceronis tempora Cæliorum familia primum consulatum adepta est per C. Cælium Caldum, vt Cicero testatur ipse in oratione pro Murena. Cælij quando primum fuerint consules.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
Q. Aemilius. * M. f. * //. n. Papus.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
P. Sulpicius. P. f. Ser. n. Sauerrio. Sp. Papirius. Sp. f. L. n. Cursor.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
C. Genucius. //. f. //. n. Clepsina. L. Aurelius. C. f. //. n. Cotta.

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Q. Marcius.

Q.Marcius.Q.f.Q.n.Philippus.III. [Ti.Minucius.Ti.f.//.n.Augurinus.]
[Q.Canuleius.Q.f.Q.nepos.] [P. Licinius. P. f. P.n.Stolo.]
[M.Licinius. C. f. C.n.Caluus.] C. Aelius.* Q.f. P. n.* Pætus. III.
[L.Domitius.L.f.Cn.n.Ahenobarbus.] M. Claudius. M.f. M. n. Marcellus.
[P.Mucius. P. f. P. n.Sceuula.II.] [C. Ieilius. C. f. C. n. Ruga.II.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. C.Seruelij } coss.in * Samnio. Lucania.
//. //. //. f. //. n. //. L. Metelli } &. Bruttio *

Ser. Cornelius. //. f. //. n. Merenda. Ex gente Corneliorum patricia Merendas esse, Linius indicat libro XXII. & idem consulares fasti demonstrant; in quibus hic iungitur M'. Curio Dentato plebeio. Quem virtutis ergò corona aurea donatum, & Consulem mox factum dicemus.

C. Fabius. * M. f. M. n. * Dorso. Licinus. L. Genucius. //. f. //. Clepsina. Ambo postea ad consulatum peruenerunt; hic plebeius, ille patricius.

[M. Decius. M. f. M. n. Mus.]

ANNI. P. R. C. CDLXX.

Consules.

P.Cornelius.//.f.//.n.Dolabella.Max. Cn. Domitius.* C.f. * //.n.Caluinus.

Vbi Cn. Domitij Caluini eiusdem imperia.

CASSIODORVS & Marianus rectè nobis referunt hos Coss. sed Cn. Domitij cognomen ille omittit: hic malè Caluum vocat. Cuspiniani tabulæ Dolabellam & Caluinum produnt; Græcæ, Dolabellam & Maximum; nescio quàm benè: nam ea duo cognomina vni P.Cornelio potiùs videntur conuenire. Cn. Domitium verò hunc alium esse ex magistratuum ordine colligimus ab illo, qui repulsam ædilitatis ante viginti annos erat passus. Temporis enim interuallum nimis magnum est. Hunc igitur ad differentiam alterius C. f. appellamus, qui censor postea primus è plebe lustrum condidit. Nominat Coss. etiam Paulus Orosius lib. III. cap. XXII. sed annorum ab Vrbe condita numerus adiunctus menda non caret. Eius verba subscribam, quia ad historiam huius anni pertinent.

Gæsatæ bellum exercitus.

Romanorum clades.

Dolabella & Domitio Coss. Lucani, Bruttij, Samnites quoque cum Etruscis & Senonibus Gallis facta societate, cùm rediuiuum contra Romanos molirentur bellum, Romani ad exorandos Gallos misêre legatos. Quos cùm Galli interfecissent, Cæcilius Prætor ob vlciscendam legatorum necem, & comprimendum multorum hostium impetum missus eum exercitu, ab Etruscis Gallisque oppressus interijt. Septem præterea tribuni militum in ea pugna occisi, multi nobiles trucidati, tredecim millia etiam Romanorum militum illo bello prostrata sunt. Idem D. Augustinus scribit de ciuitate Dei libro III. cap. XVII. sed Prætorem non nominat. Obiter etiam in argumento lib. XII. Liuiani, ob legatos interfectos Gallis, Senonibus bellum indictum, & L. Cæcilium Prætorem eum legionibus cæsum ab hostibus fuisse legimus. Polybius autem libro II. eam cladem nouo exercitu vindicatam esse scribit; & non diu postea Boios etiam Gallos iunctis sibi Etruscis bellum Romanis mouisse, sed ad Vadimonis lacum ad internecionem quasi cæsos fuisse. Quam postremam victoriam P. Dolabellæ Cos. adscribunt D. Augustinus de ciuitate Dei lib. III. cap. XVII. & Eutropius lib. II. Item L. Florus lib. I. cap. XIII. Post aliquor (inquit) annos omnes reliquias Gallorum in Etruria ad lacum Vadimonis Dolabella delenit; ne quis extaret in ea gente, qui incensam à se Romam vrbem gloriaretur. Sed miror neminem ex his quos adduxi scribere, P. Dolabellam ex tam præclara victoria triumphasse: Maximi tamen cognomentum ob hanc accepisse, Onuphrius opinatur.

Boij Galli ad Vadimonis lacum cæsi & profligati.

Prætor.

L. Cæcilius. C. f. //. n. Metellus. Cum imperio extra ordinem missus contra Gallos & Etruscos in prælio occisus est. In eius locum factus est

M'. Curius. M'. f. M'. n. Dentatus.

De L. Me-

De L. Metelli Prætoris cæde superiùs ex Orosio, Liuio, & alijs quædam retuli. Polybius lib. II. vbi Italiam describit, eandem narrans historiam nonnihil ab alijs discrepat. Air enim, Arretio à Senonibus Gallis obsesso, Romanos obsidionem amouere cupientes cum L. Cæcilio Prætore cæsos fuisse, & in eius locum suffectum esse M'. Curium Dentatum. Qui cùm legatos de redimendis captiuis misisset in Galliam, violato iure gentium eosdem occisos fuisse. Nouo itaque exercitu conscripto eam iniuriam vindicatam esse à Romanis, Senones ingenti prœlio victos, regione pulsos, & ciuitatem, quam incoluerant, Romanorum coloniam factam, Senamque appellatam. Et Plinius ex M. Catone scribit Senonum nomen tunc in eo tractu funditus interijsse. Ager omnis publicatus est, sed postea lege Flaminia plebi Romanæ viritim diuisus, vt suo loco dicetur. Boios autem Gallos tradit idem Polybius ista Senonum clade territos, & sibi in vicino periculo metuentes eodem mox anno ad arma veniisse, & conscripto exercitu, adiunctisque Etruscis bellum etiam Romanis mouisse, sed ad Vadimonis lacum prœlio quoque superatos fuisse. At Florus, cuius verba paulò antè citaui, non tam Boios, quàm Senones Gallos ad Vadimonis lacum deletos refertsne quæ gens scilicet extater, quæ Romam à se incensam gloriaretur. Senæ quidem coloniæ meminit etiam epitome Liuiana libro vndecimo.

Arretium à Gallis Senonibus obsessum.

Senones victi, & deleti. eorũ contra capta Romanorum colonia facta est.

Boij Galli.

Sena colonia.

Aediles curules.

//. *//.* *//.* *f.* *//.* *n.* *//.* *//.* *//.* *//.* *f.* *//.* *n.* *//.*

L. Papirius. * Sp. f. L. n. * Cursor. [M. Fabius. M. f. M. n. Dorso.]

Aediles plebis.

//. *//.* *//.* *f.* *//.* *n.* *//.* *//.* *//.* *//.* *f.* *//.* *n.* *//.*

[M. Albinius. L. f. L. nepos.] M. Plætorius. M. f. M. nepos.

Tribuni plebis

//. *//.* *//.* *f.* *//.* *n.* *//.* *//.* *//.* *//.* *f.* *//.* *n.* *//.*
//. *//.* *//.* *f.* *//.* *n.* *//.* *//.* *//.* *//.* *f.* *//.* *n.* *//.*
//. *//.* *//.* *f.* *//.* *n.* *//.* *//.* *//.* *//.* *f.* *//.* *n.* *//.*
//. *//.* *//.* *f.* *//.* *n.* *//.* *//.* *//.* *//.* *f.* *//.* *n.* *//.*
// *//.* *//.* *f.* *//.* *n.* *//.* *//.* *//.* *//.* *f.* *//.* *n.* *//.*

Ti. Coruncanius. Ti. f. Ti. nepos. III. P. Decius. P. f. P. n. Mus. III.
C. Iunius. L. f. //. n. Pullus. [M. Fuluius. M. f. L. n. Curuus.]
[Q. Fuluius. Q. f. M. n. Flaccus.] [L. Atilius. L. f. L. n. Regulus.]
[L. Atinius. L. f. L. n. Longus.] [C. Plautius. C. f. C. n. Decianus.]
[Q. Petillius. Q. f. L. nepos.] [M. Trebonius. M. f. M. n. Flauus. III.]

Quæstores vrbani.

//. *//.* *//.* *f.* *//.* *n.* *//.* *//.* *//.* *//.* *f.* *//.* *n.* *//.*

Quæstores militares.

//. *//.* *//.* *f.* *//.* *n.* *//.* P. Dolabellæ cos. in Gallia. & Etruria.
//. *//.* *//.* *f.* *//.* *n.* *//.* Cn. Caluini cos. in Samnio. Lucanis. & Bruttijs.

Sp. Furius. *//.* *f.* *//.* *n.* Purpureo. Auus L. Purpureonis Cos. a. DXLIII. vt Capitolina marmora & ratio temporum indicat. Sic ex ijsdem colligitur.

C. Sempronius. M. f. *//.* *n.* Tuditanus. Pater M. Tuditani Cos. ac Censoris postea, & ab Ennio poëta tantoperè laudati.

[Q. Lutatius. C. f. *//.* *n.* Catulus. Patruus C. Catuli illius, qui bellum Punicum primum confecit.

A. Postumius. L. f. *//.* *n.* Albinus. Pater L. Albini, qui postea Cos. Censor & flamen Martialis fuit.

ANNI. P. R. C. CDLXXI.

Consules.

C. Fabricius. C. f. C. n. Luscinus. Q. Aemilius. M. f. ///. n. Papus.

C. FABRICIVM, Q. Aemilium legimus apud Cassiodorum & Marianum; in tabulis Græcis, Luscinum & Papum. Nominat eosdem etiam Coss. Val. Max. lib. IV. cap. IV. frugalem eorum paupertatem, & virtutes laudibus prosequens. Sed cognomina ferè passim sunt corrigenda horum Coss. in vulgatis libris: in quibus perperam Lucinus, pro Luscinus (nam à Luscio venit) legitur: & Pappus pro Papus. C. Fabricium ex secundo ejus triumpho descripsi. Q. Aemilium parrem, existimant quidam, L. Aemilij Q. f. Cn. n. Papi, vt in tabulis Capitolinis haberur, Cos. DXXVIII. sed magnum illud LVII. annorum inter patris & filij consulatus duos interuallum dubitare nos facit, vtque citiùs M. Papi Dictatoris anno CDXXXIX. ex filijs hunc Quinium fuisse existimari possit.

Etrusci, & Boij Gallı bellı reparant.

Q. Aemilio Etruria & Gallia, C. Fabricio Samnium cum Lucanis & Bruttijs prouincia obuenisse videntur. Auctor namque Polybius est, postquam ad lacum Vadimonis pugnatum cum Etruscis, Boijsque Gallis fuerat, eosdem nouo delectu habito mox rebellasse, victosque iterum paecm petijsse à Romanis, anno ante Pyrrhi in Italiam aduentum tertio; vt ex hoc colligi possit, non Etruscos, nō Boios Gallos prior clade omnino subactos fuisse. Quando item epitome Liuiana paucis verbis (sicut plerumque solet) diuturni belli varios casus eumprehendere volens, referat libro XII. res aduersus Etruscos etiam à diuersis Imperatoribus prosperè gestas continere; & Io. Zonaras Tarentinos Etruscorum Gallorumque dein societati contra Romanos se iunxisse scribat. De C. Fabricij Cos. rebus paulò post in eius triumpho latius dicam.

Tarentini cōtra Romanos se declarant legatis eorum violatis,

Tarentini hoc anno, cùm classem prius Romanam diripuissent, occiso etiam præfecto L. Valerio, legatos insuper à senatu missos, vt de iniuriis conquererentur, violarunt & pulsarunt. Liuius libro XII. Orosius libro IV. capite I. L. Florus libro I. capite XVIII. At Valerius Max. libro II. non pulsatos, sed vtina aperfos legatos scribit: in quam sententiam vadunt etiam Florus & Zonaras.

Prætor.

Primus Drusus unde. *Vox Celtica, Dram.*

M. Liuius. M. f. C. n. Denter. Drusus. Qui hoc ipso bello Gallico sub Dolabella, forsan, Cos. ducem hostium Drausum eominus trucidando, sibi posterisq; suis Drusi cognomen inuenit. Is traditur etiam Propr. aurum ex prouincia Gallia retuliisse, Senonibus olim in obsidione Capitolij datum; nec (vt fama est) exiguum à Camillo fuisse. Eius adnepos ob eximiam aduersus Gracchos operam patronus senatus dictus est, vt hæc memorat Suetonius in Tiberij vita. In vulgatis tamen exemplaribus abnepos legitur; qui librariorum error videtur esse. Ingens enim temporis interuallum à primo Druso ad patronum vsque senatus non fert ipsum abnepotem fuisse, sed adneporem benè. Quòd si ita se res habent, sanè primi huius Drusi ætas ac prætura in istud incider bellum, quo eum imperio extra ordinem feliciter res gessit Prætor, seu Propræture sub Q. Papo Cos. Indifferenter enim isto potestatis nomine, (vt antea quoque indicaui) sæpe vsi sunt auctores; vt Propr. vel Procos. dicatur is, qui extra ordinem imperium, vel eum magistratu vel sine magistratu obtinet. Nullum enim post illud, cum Gallis Senonibus bellum fuit, quo funditus deletos fuisse demōstrauimus. Iam M. Drusus patronus ille senatus adnepos, vt opinor, huius primi Drusi Cōsul fuit anno DCXLI. Abnepos autem C. Drusus Mamiliani. f. M. n. vt in Capitolinis tabulis appellatur, patroni senatus pater, Cos. fuit anno DCVI. De Druso Mamiliano M. f. primi Drusi pronepote nihil reperio, vt neque de nepote M. Druso, qui Mamilianum adoptauit. Ita nil etiam de primi Drusi filio, qui ad summos honores non peruenêre, sicuti nec primus hic Drusus: præturas tamen, atque alios minores magistratus gessisse hos autumo. Ex Suetonij enim verbis id verisimile fit, qui Liuiam gentem octo consulatibus, censuris duabus, triumphis tribus, vna dictatura, ac magisterio equitum duplici honoratam; nec non claram insignibus viris, ac maximè Salinatore, Drusisque. Si igitur tot honores maximos Liuij habuerunt, dubio procul est, quin & plurimi minores magistratus continua quasi serie inter Drusos item fuerint. Quos suis annis ætate congrua interseram, vt sitpis nobilissimæ successum in tam florenti familia non interrumpamus.

M. Drusus patronus senatus appellatus. Senatusq; iocus.

Galli Senones in Italia cæsi.

Liuiæ gentis summi honores.

Aediles

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

[Cn.Quinctilius.Cn.f.Cn.n.Varus.] [P.Quinctilius.Cn.f.Cn.n.Varus.]

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

C. Fundanius. Q. f. //. n.Fundulus. [L.Genucius.L.f.L.n.Auentinensis.]

Tribuni plebis

//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.
// //. //. f. //. n. //. //. //. f. //. n. //.

C. Genucius. //. f. //. n. Clepsina. II. [M. Trebius. M. f. A. nepos.]
[L. Trebius. A. f. A. nepos.] [A. Aeutius. A. f. A. nepos.]
[L. Villius. L. f. L. nepos.] [L.Volumnius.L.f.C.n.Flamma Violens. II.]
[Q. Silius. Q.f.Q. n.Nerua.] [C. Pompilius. C. f. C. nepos.]
[Cn.Sicinius.Cn.f.Cn.n.Bellutus.] [M. Titinius. M. f. C. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. Q. Papi cos. in Etruria. & Gallia.
//. //. //. f. //. n. //. C. Lusceini cos. in Samnio. Lucaneis. & Bruttiis.

Q. Ogulnius. L. f. A. n. Gallus. Eius consulatus & dictatura sequentur.

Q. Valerius. P. f. //. n. Falto. Hic pater Q. Faltonis, qui postea Cos. anno DXIV. reperitur in marmotibus Capitolinis.

Ti. Claudius. Ap. f. C. n. Nero. Vnus ex quatuor Ap. Cæci filijs fuit, teste Suetonio, à neruositate sic dictus, vnde Neronum cognomen manauit in Claudia gente. Quod Sabina lingua strenuos significat, vt auctor est Gellius noctium Atticarum libro XII. capite XXI. *Nerones vnde dicti.*

[P. Clœlius. Q. f. Q. n. Sicelus.]

C. Fabricius. C. f. C. n. Luscinus. Cos. ann. CDLXXI.
de Samnitibus. Lucanis. Bruttiisque. III. NONAS. MART.

An de Etruscis, Gallisque deuictis, & ad pacem petendam compulsis Q. Aemilius Cos. triumpharit, nihil memoriæ proditum inuenio. At C. Fabricium Cos. triumphasse hoc anno, partim ex altero eius subsequenti triumpho, qui secundus notatur in columnis Capitolinis apertè cognoscimus: partim ex literis paucis etiamnum, vt vides, in fragmento earundem extantibus supta triumphum Q. Marcij Philippi anno sequenti ductum. Triumphasse Fabricium de Samnitibus, Lucanis, & Bruttijs annotaui, cùm ob Liuianæ epitomes verba lib XII. quibus indicatur eodem hoc tempore aduersus Etruscos, Samnites, Lucanos, & Bruttios aliquot prœlijs à compluribus ducibus prosperè pugnatum fuisse: tum quòd Valerius Max. lib. I. cap. vltimo scribat, de hac, ni fallor, Romanorum victoria faciens verba, C. Luscinum Cos. Lucanos & Bruttios Thurinam vrbem obsidentes Martis dei auxilio & hortatu aggressum, ingēri prœlio vicisse quo XX. hostium milia cæsa sunt, & quinque milia capta cum Statio Statilio Imperatore, & viginti tribus militaribus signis. Castra item expugnata & direpta. Postero die cùm Cos. inter honorandos iuuenem quæreret vallari corona donandum, cuius virtus in prœlio, castrisque hostium opprimendis insigniter excelluerat, nec inueniretur: Mattem parrem rune populo suo adfuisse etedirum est. Cui supplicationem magna eum animorum lætitia Fabricij Cos. edicto à lauratis militibus habitam esse refert. Astipulatur Valerio in his Ammianus Marcellinus *C. Fabricij primus triumphus.* *De quibus populis triumpharit.* *Thurios obsidione tenet C. Fabricius Cos* *Martis dei ope castra hostium expugnata.*

Martis prælium ipsum.

libro historiarum XXIV. Extimabatur (inquit) Mars ipse, si miscetur hominibus numina maiestatis iura sinunt, adfuisse castra Lucanorum inuadenti Luscino. Hocque ideo creditum est, quòd congressu flagranti scalas vehens visus formidandæ vastitatis armatus. Postridie cùm recensceretur exercitus, præcipuo studio quæsitus reperiri non potuit cùm se vltro offerret, si miles fuisset, memorabilis conscius facti. Eius item victoriæ

Plinij locus.

Plinius meminit libro XXXIV. cap. VI. Fabricium à Thurinis obsidione liberatis donatum statua scribens. Verum is auctor Lucanorum imperatorem Stennium Statilium vocat, nisi ille error librarij sit. Locum superius in C. Ælij tribunatu plebis adduxi. Tam insignis igitur victoriæ triumphum ijs paucis Capitolinorum marmorū literis denotari existimo.

Brettii Tyrrhenorū vicini.

Bruttios Græci βρεττίους, vel βρεττίους appellant. Stephanus de vrbibus Brettium Tyrrheuomm ciuitatem dicit, cuius incolæ βρεττιο) vocantur: regio, & etiā lingua βρεττία; quemadmodum probat ex Aristophane: Μίλητα δεινὴ γλῶσσα βρεττία πιφύσ. Antiochum auctorem adfert, Italiam totam olim Brettiam, deinde Oenotriam appellatam fuisse; sed opinor, qua se magna tum extēdebat Græcia, nempe frequētata antiquitus, & cognita transmarinis Græcis, & vetustissima philosophia celebris. Nominis originem adfert Stephanus à Bretto Herculis & Valetiæ filio. Latini autem à Lucanis vicinis nomen ijs inditum hoc volunt, & Bruttios appellatos, quasi obscœnos, rebelles, & fugitiuos. Vocabuli eius significatio nunc temporis adhuc apud Italos permanet, vt brutos appellent turpes, & obscœnos. Lucanorum verò seruos priùs fuisse, & pastores, scribit Strabo lib. VI. & clancularia secessione abiisse, locaque occupasse, vbi Cosentia eorum metropolis, & Pandosia; quam regionem tenuerant Ausones. Duodecim postremò Bruttiorum populos fuisse, Liuius auctor est lib XXV. Mirum, ex tam obscura origine in tantam potentiam ac multitudinem cos excreuisse, vt Italiæ nomen dederint Florentissimam enim gentem hanc ante Romana tempora fuisse in Italia, hinc etiam colligas, quòd pulcherrimi operis numismata varia ex quouis metalli genere adhuc temporis extent, & indies reperiantur in illa parte Italiæ, cum titulo BPETTIΩN Atque ita per geminum T.T. scribebant hoc nomen antiquitus, non solum Græci, sed etiam Latini; vt iudicant cùm triumphi Capitolini, tum alia per Italiam marmora. Cetcrùm per bella postmodum Punica funditus Bruttij interiêre cum nonnullis alijs vicinis populis. Romani enim victores, pulso Annibale, Italia tota denuo potiti, Bruttios, quod primi defecissent, & nimium obstinatè partibus Annibalis faussent, ad imum proculcabant, & sunditus deletos volebant. Itaque factum, vt diutissimè coacti fuerint ignominiæ caussa lictorum viatorúm ve ministeria subire, & in torquēdis plectendisque damnatis magistratuum iussu seruilem operam explere; vt inde Bruttiani dicti fuerint deinceps serui, vel ministri publici, quicunque apparebant, & seruilia præstabant officia magistratibus in prouinciam euntibus, vt apud A. Gellium legimus, & Festum. Hinc C. Silius Italicus belli Punici lib. XI. populos recensens, qui statim post cladem Cannensem ad Pœnos defecerunt, de his ita cecinit:

Brettiorum ignobilitas.

Bruttiani.

Mox leuis, & sero pressurus facta pudore
Bruttius.

AVCTORVM LOCA EMENDATA, VEL EXPLICATA

ANNALIVM POPVLI ROM. LIBRO QVINTO.

Diodori Siculi, pag. 324. 329. 332. 335. 338. 340. 345. 358. 362. M. Ciceronũ, 324. 375; In tabulu Græcu, 325. 334. 337. 340. 346. 349. 357. 359. 368. 380. 399. 405. 414. Io. Zonara 327. 348. 368. 407. Vellei Paterculi, 327. 330. 399. T. Liuy, 329. 332. 337. 338. 339. 343. 345. 349. 350. 352. 353. 357. 360. 362. 364. 367. 370. 373. 381. 383. 385. 387. 390. 395. 404 410. Cassiodori, 329. 332. 338. 340. 345. 382. 388. 396. 399. Orosij, 333. 414. Mariani Scoti, 337. 339. 345. 395. 414. Valerij Max. 337. 346. Iuly Solini, 340. M. Varronũ, 340. 411. Io. Cuspiniani, 345. Auctorũ de viris illustribus, 348. Sex. Pompeij Festi, 360. 404. Ouidij poëta, 361. 365. 366. Pomponij iurisc. 362. Iulij Frontini, 362. Plutarchi, 365. Plinij, 376. 377. A. Gelly, 377. Eusebij, 395. Nonij Marcelli, 411. Suetonij Tranquilli, 416.

FINIS LIBRI QVINTI.

ITALIIVGA. ROMA.

LIBER VI. ANNAL. POP. ROM.

STEPHANI VINANDI

PIGHII, CAMPENSIS.

PRAEFATIO IN LIBRVM VI.

AD

IVSTVM LIPSIVM BRVXELL.

INGENII DOTIBVS, DOCTRINAEQVE RARITATE CLARISSIMVM VIRVM.

DVm ingenuis literarum ſtudijs occupor, amiciſſime Lipſi, tute mihi præſenti ſæpenumerò præſens ades: quamvis terrarum aquarumque ſpacijs longiſſimis ſemper abſis. Haud facilè perſuades, inquis. Obſtat enim non tam ἐχεμυθία tua Pythagorica, quàm pertinax multorum annorum ſilentium: adeò, vt te meum Tacitum, non Pighium appellare poſſim. Dic ſodes. An ne decennalia Angeronæ, vel tuo Harpocrati vota ſoluiſti iam diu? Vt reor, non negabis, cùm iam inſtent vicennalia. Non equidem nego. Sed vides, mi Lipſi temporum pericula, locorumq; impedimenta tibi non minùs, quàm mihi cognita: quæ me coccyga, ſeu cuculum imitari volunt, & hîc intet Veterum ruinas in arboris annoſæ cauo latitare cogunt, proprijs ex plumis nidamentum congerere, meq; contra feras Martiæ brumæ tempeſtates iſtas muſco foliis congeſtis tegere atque armare: donec luſtitiæ ſol oriens ver placidum Irenes almæ nobis proferat. Interim veteris amicitiæ noſtræ, tuarumque virtutum memoria & recordatione, dum rua lego, tanquam ambroſia quadam immortali paſcor in hoc meo ſpecu aſſiduè. Quapropter cùm nobis vtriſque conſtet, animum alis ſuis Platonicis, quocunque lubet, permeare: non eſt, quòd me tui, vel te mei memoriam exuiſſe penitus, exiſtimemus ambo: Meus autem, ita me Deus amet, ſuis deſiderij ac indagationis pernicibus alis ad eximium illud tuum pulchrum quàm ſæpiſſimè fertur, tibique fit proximus; ægetrimè diuellitur, & quauis occaſione lubens lubens recurrit. Amori hoc tribue, qui item facit, vt dum hæc ſcribo, te videam, quemadmodum ad ſuum Chromatium D. Hieronymus vetè ac eleganter. Fuge quid aliud ſuſpicari de meo, quem tibi iam antè perſpectum, ac à multis annis notum eſſe mihi perſuadeo. Iam verò quid tuus? quò non vagatur gentium terrarumve? ad quas illuſtres non euolat pennis præpetibus animas? quæ nunc

Sublimi feriunt vertice ſidera.

vt elegantiſſimi poëtæ verbis hoc ferè dicam. Nec eſt, quòd de tuo ſagaci atque peruigili quid neges: aureatum enim alatum illius ſonoros ac nobiles

plausus procul absens audio, longeque petsentio fetè singulis semestribus Francorum nundinis: cùm trans maria ac montes sese circumcitca tutilantibus alis rotans volat, vt formosos suos videat, & cum iis conuersetur. Ceterùm hoc mihi inexpectatum, ac in primis mirum accidit: quòd iste tuus sublimipeta, & altiuolus Eros ad hæc ima nostra delabi voluerit, ac veterum castrorum inter vepreta quærere formosulum quempiam suum, sæpiùs redire, & admodum agere familiariter. Non illi graue, sed volupe visum est, Valerium ipsius in sublime raptum coruscantibus alis gentium vbique per facta Musarum penetralia, & tanquam Ganymeda quendam superûm pocillatorem facere ὑπ' ἀθανάτοισι μετείη, vt summi poëtæ verbis hoc dicam. O Iuste Iuste, quid non molitur, non peragit puer agilis ille tuus? Quinimo non dubitat me canum ac vetulum, non secus ac ille Siculus Rex Acestes suum Entellum,

cui gelidus tardante senecta
Sanguis hebet, frigéntque effœta in corpore vires,

è nostris istis ruderibus protrahere in arenam publicam: atque Saturnaliorum ferijs instructum armis non suis producere in amphitheatrum, atque cum fortissimis committere, non vt palmam auferat, sed vt glorioßiùs occumbat. Trepidus igitur fugitat inuictum tuum παιδμάτορα pusillus meus Anteros, & circumcursans quæritat Socraticam Sileni vastè barbatam laruam, sub qua tanquam Aiacis septemplice clupeo tutus latitans me iuuet, tueaturque, tuum Erota suo mormoluceîo vel procul absterreat, vel exerto per os patulum pugno cum aduersatio batuet; sicut in antiquis monumentis Amores ad pugnam instructos atque paratos sæpe spectauimus. Rides affatim mi Lipsi, video; nec non tecum mussare te puto, quod prouerbio dicitur, Ergo larua ne leonem? Scio nihil agit meus, si cum tuo panoplomacho certate velit. Sed vt seriò nunc semel tecum agam, quàm immortales tibi debeam gratias effari difficile est, eruditissime Lipsi; quòd mei tot annorum cutriculis à te semper diuulsi memoriam non exueris non solùm vnquam, vetùm etiam publicis in scriptis me inter tuos classicos heroes habe te, & recensere velis, qui vix inter capite censos tuos sum habendus. Certè nummum splendentem sub aqua vides, & extollis: Pighiumque tuum non è plano veraci, sed è cauo speculo depictum producis in theatrum, & è pumilione gigantem facis. Amoris profectò candidi magnum hoc argumentum in occæcandis minuendisque iudicijs perpetuò sui similis: qui tamen error, tanquam tortens limpidus ex puro fonte profluens, niueo pectori non potest incommodus aut ingratus esse. Ne tu sis igitur vsque

Cultor arenarum vates, cui littus arandum,

vt elegantissimi Ausonij verbis vtar, & vt gratæ voluntatis in te meæ fructum aliquem ex hoc agello nostro semel tandem auferas: accipe librum annalium meorum sextum, Italiiugam, scilicet, Romam, quem sub tui nominis tutela prodire in lucem, tibique dicatum cupio. Fateor equidem, leuidensæ etasso filo munusculum esse tuis indignum protsus

Syntheßibus, queîs gaudet eques, dominúsque senatus.

vt poëta cecinit. Verùm amor ille tuus erga me serenus semper & candidus, vt mihi haud dubiè persuadeo, huic angulum, vbi condatur, in Musarum tuarum vestiario facilè inueniet. Sub tuo autem nomine & patrocinio potiùs, quàm cuiusquam alterius, partum hunc meum prodire lucemque adspicere volui:

volui: quia inter alia suggeret argumentum de quæstorijs Romanorum prouincijs agitatum olim inter nos non semel, sed leuiter tantùm, vt meminisse pores. Nunc verò, quantum studio, diligentiaque consequi, & ex imperij varianre statu, magistratuum ordine, prouinciarumque successu indagate colligereque porui, pleniùs à me pertractatum. In quo, quod vereor, si ruæ expectationi minùs satisfiat; imbecillitaris nostræ, non voluntatis esse puta, quod Cimmeriorum in labyrintho, vt alij ante me plures, viam rectam non inuenerim. Iam verò, quod addam, est denique. Ad quem, quæso, lubentiùs ibit hæc Italiuga mea, quàm ad amicissimum hospitem suum? Cui meliùs, certiusque prouinciarum suarum quæstoria committer, quàm IVSTO? sub cuius æquissima bilance Latium priscum, magnaque Græcia tota ingenuarum artium suatum aurum, argentum, æs omne pensitandum posuere. Cui virtutum thesauros suos, elegantiarumque mundum vniuersum multarum prouinciarum Musæ gaudentes parefaciunt. Ad te igitur venire cupit, mi Lipsi; quam vt excipias, pro tua veteri in me beneuolentia, tuearisque aduersus dentatæ linguæ liuidos morsus, si ita merebitur, maiorem in modum rogo. Quod ad operis attinet titulum ac characterа, non est quòd multis recum agam: ne in siluam, quod aiunt, ligna ferre: vel in exculrissimis hortis Iscani tui fatuas fabrorum prandia betas plantare videar. Quare sat mihi visum, argumenti characterisque rationes malè perito priscæ philosophiæ lectori nonnihil detegere. Vale, & me, vti soles, ama. Sanctis è Traiana pridie Kal. Ianuarias anni noui ∞. D. XCVIII. quem tibi felicissimum opto.

ITALI-

ITALIIVGAE. ROMAE. LIBRI. VI.

CHARACTER.

LEGIBVS. ATQ. ARMIS. CRESCENS. ITALIIVGA. ROMA.
TELLVRE. IN. STABILI. SVA. MOX. POMOERIA. SVLCAT.

Roma coloniarum deductrix.

TALIIVGAE *libri annalium ſexti character ex antiquis marmoribus & nummis deſumptus Roma Martia coloniarum deductrix eſt, quemadmodum hæc in habitu militari depingi ſolet. Sextus enim annalium liber oſtendit, vt Romani, profligato extra Italiam Pyrrho Rege, Brunduſio Tarentoque captis; cùm vniuerſos Italiæ populos ab Arno & Rubicone inter Tyrrhenum, Hadriaticum, Epiroticum, & Siculum maria ſitos bello domuiſſent: hanc regionem omnem ſui iuris fecerint, & tanquam hæredium quoddam reipublicæ, Imperiúque Romani in quatuor plagas diuiſerint, totidemque in his nouas prouincias ordinarint; in quas mitterentur quotannis quæſtores, qui vectigalia ac omnis generis tributa populis imperata colligerent. Non vna quidem lege, conditionéve pari Romanus deuictos atque ſubactos bello populos in fidem, tutelamque ſuam recepit, nec pacem omnibus vel precio, vel gratis indifferenter largitus eſt: ſed merita cuiuſque ponderans, pœnas pro culpæ magnitudine ſingulis rependit. Neque enim, vt rectè Flaccus Siculus de conditionibus agrorum ſcribens ait, erat æquum iis, qui ſæpiùs, admiſſo periurio, rupiſſent pacem, ac bellum intuliſſent, idem præſtari, quod fidelibus ſocijs, aut qui leuiter offendiſſent. Igitur cenſus, delectus ad militiam, tributorum, atque vectigalium onera varia diuerſimodè victis ſunt impoſita. Quinetiam vrbes, oppidaque ſuſpectæ fidei, præſidijs firmus tanquam propugnaculis aduerſus rebellionem, atque exterorum hoſtium incurſiones, deductis ab Vrbe fidis colonis, munire Romani nunquam deſtitere; tam ad Vrbis Romæ reipublicæque ſecuritatem, quàm ad propagandum Imperium. Quem morem ab Vrbis origine ex Romuli inſtituto vel lege Romanus populus, durante Imperio ſuo, ſemper obſeruauit; qui deuictos hoſtes*

Italia hæredũ quoddam vrbis Romæ.

Variis rõdicionibus Romanus ſubactos in fidem accepit.

Coloniarum origo.

Finis.

eam

eam maximè ob eauſſam locis oportunis multare ſolebat agrorum parte, quanta ſibi opus videbatur, vti eſſet, quod colonis ſuis ab vrbe in hoſtium oppida deducendis diuidere poſſet. Vides igitur hic ROMAM, non ſecus ac olim Romulus vrbem ſuam condiderat, Etruſcæ religionis ritu, bobus tauro vaccaque iunctis, aratro coloniarum pomœria circumſcribere & deſignare, non ſecus ac diſertè nobis hoc declarat M. Varro de lingua Latina libro quarto: Oppida condebant, inquit, in Latio Etruſco ritu multa; id eſt, iunctis bubus tauro & vacca interiore aratro circumagebant ſulcum. Hoc faciebant religionis cauſſa die auſpicato, vt foſſa & muro eſſent munita. Et rurſum paullò pòſt ita ſcribit. Quare & oppida, quæ prius erant circumducta aratro, ab orbe, vel urbo urbes; & ideo coloniæ noſtræ omnes in litereis antiqueis ſcribuntur vrbes, quòd item condita, vt Roma. Et ideo coloniæ vt vrbes conduntur, quòd intra pomœrium ponuntur. Hæc quidem pulchrè Varro. Verùm enimuerò victoriis & virtutum auctoritate potentior factus Romanus, nunquam ceſſauit proferre ſui imperij fines, coloniaſque deducere per terrarum prouincias in ſuo latifundio, atque in primis in TELLVRE. STABILI. id eſt, in ITALIA. Sic enim hanc vrbium multarum parentem, ſolidumq́, hoc imperij ſummi tribunal appellare placuit Romano populo; quemadmodum ſuperba quædam teſtantur Imp. L. Aurelij Commodi numiſmata. Qui & alia ſuæ ſtoliditatis teſtimonia in nummis reliquit, in quibus ipſe cum claua & leonina pelle Herculis in habitu, bubus aratro iunctis ſtruam tenens pomœrium vrbis Romæ videtur circumſcribere, & adampliare: quam ſuam coloniam, Commodianam, vt & ipſe Romanus Hercules conditor appellari cupiebat. Cuius amentiæ mentionem faciunt hiſtorici in eius vita Lampridius & Herodianus. Sed enim haud otioſæ ſunt artis, vel vanæ ſignificationis quæ viſuntur in charactere boum humanæ facies, & caudarum extremain ſpicas abeuntia. Quare, ne varijs antiquitatum imperitiores ſcrupis torqueant, apertiùs aliquanto hæc exponenda nobis videntur. Non ad Iouis propter Europam in taurum transformati, vel Ionis in vaccam mutatæ, Minotauri ve fabulas hac pertinent: ſed ad antiquiſſimum condendarum vrbium coloniarumque ritum, de quo iam loquuti ſumus; item ad ſubiugatos totius Italiæ populos, ſicut in præſenti libro narratur. Magno quidem in honore bouillum pecus propter vtilitatem & commoda humano generi ex eo prouenientia fuiſſe apud antiquos, multorum ſcriptis proditum eſt. Vulgare ſuit etenim bos ſymbolum non agriculturæ ſolùm, vel eorum quæ ex eadem feliciter prouenirent, vt eſt frugum ac fœtuum copia: verùm etiam ipſius magnæ matris terræ rerum animatarum nutricis, cuius culturam beatam atque propitiã à boue βούτας Græci vocant, eandemque bouis opimi figura notare ſolent, cuius cauda non in crines, ſed in ſpicas exibat. Talem me vidiſſe memini Romæ in ſubterranea Capitolini montis ſpelunca taurum iuſtæ magnitudinis, atque artis eximiæ marmoreum, cui Sol Mithras inuictus Perſarum Deus inſidens proſtrati dorſo pectus pugione transfodit. Quo per anagogen indicare videntur, ſolem cum in tauri ſignum Aprili menſe ſcandit, terram tumentem aperire, & eius genitalia ſemina caloris ſui radijs producere in propatulum, ad rerum animatarum omnium procreationem, ac nutrimentum. Qui rurſus cum in ſcorpionem Octobri menſe declinans tranſijt, eadem ſemina viribus amiſsis in terræ penetralia denuo fruges recludit. Quod ſcorpius tauri teſtes circumplexus demonſtrat. Iam animalia duo ſerpens ſcilicet & eanis (ſiue is vulpes eſt, haud enim facilè dignoſcitur) quæ ſanguinis guttas ex tauri vulnere defluentes lambunt; tam aquatilia quàm terreſtria animantia terrigenis alimentis vitam ſuam ſuſtentare deſignant. Verùm diffuſiùs hæc ex antiquis auctoribus declarare, non huius eſt loci: ſufficit ad rem præſentem, de qua nunc agimus oſtendere; bouem ſemper apud veteres fuiſſe typum terræ fertilis, & agriculturæ; quæ duo vitam promouent atque ſuſtentant. Nec magis proprium, vel aptius paradigma poſſet his accommodari. Bos enim extinctus eorpore viuos non ſolùm nutrit, ſed & morte ſua vitarum multa milia generat; vt eleganter Ouidius Faſtorum primo, ex Protei oraculo canit:

Ritus deducendarum colonarum Etruſcus.

Pomœrij circumſcriptio.

Italia tellus fabula olim appellata.

Imperij tribunal ſolidum.

Cõmodi imp. ſtoliditas ſuperba.

Cur boues humanæ facies formentur in nummis, marmoribus antiquis.

Bos olim in honore ſummo.

Bouis ſymbolũ & eam ſignificato multiplex.

Bouis cauda in ſpicas deſinens.

Sol Mithras bouem ſubiens, quid notet.

Scorpius tauri Mithriaci teſtes circumplexus, item ſerpens & canis, quid.

Bos merito rerum rusticarum cultor; dum & nutrimentum.

Obrue

Obrue mactati corpus tellure iuuenci,
Quod petis à nobis, obrutus ille dabit.
Iussa fecit pastor, feruent examina putri
De boue, mille animas una necata dedit.

Idem pulchrè Virgilius Georgicorum libri quarti fine,

Aspiciunt liquefacta boum per viscera toto
Stridere apes utero, & ruptis effervere costis.

Hinc est quòd à Græcis apes vocantur βύκαδες, item βυγενεῖς, quemadmodum & animæ in generationem prodeuntes appellantur teste Cælio Calcagnino. Pergit deinde bouis etiam significatio, typusque apud antiquos ab agricultura ad ipsum agricolam gnauum, atque laudatum, qui non morte, sed labore suo humana vitæ necessaria procurat. Antiquissimam idcirco legem apud primæuos Italiæ populos, nec non apud Græcos fuisse tradunt scriptores; quæ capite damnabat bouicidam non minus, quàm homicidam: adeò vt æquè sceleratum censeretur, bouem occidere, ac si ciuem quis occidisset. Verùm non de quadrupede boue legem istam intellexisse veteres illos Ianigenas, aut gladiuoros Arcades, Βυζυγέσ τε Cecropidas verisimile est; sed de bipede potiùs, vsitata tum loquendi formula, qua seruum operarium agricolam bouem appellabant. Quinetiam in veteri lege nostra Deum bobus arantibus suos operarios Apostolos comparasse, diuus Paullus testatur dicens, Numquid de bobus cura est Deo? an propter nos vtique dixit? quia debet in spe, qui arat, arare; & qui triturat, in spe fructus percipiendi. Os igitur bobus suis ita triturantibus obligandum non esse, mandabat in lege Deus. Eusmodi tauros & boues Isaiam Prophetam cap. XXX. mysticòs intelligere, testatur diuus Hieronymus, Apostolos scilicet, & viros apostolicos; qui euangelico aratro Dei patris agricolæ per orbem terrarũ agros Christi iugo submissi peragrantes sulcant. Suffragatur & Hesychius Hierosolymitanus, affirmans diuinarum scripturarum locis multis bouem pro homine iustitiæ operibus addicto poni. Constat itaque symbolicas istas locutiones priscis illis temporibus in vsu frequẽti fuisse, non solum apud Iudæos & Aegyptios: sed vbique ferè gentium, non omnino barbararum, vti luce clariùs patet ex sacris Bibliis Platone, Plotino, Iamblicho, Porphyrio, & alijs diuersis; qui veterum religiones & instituta suis scriptis memoriæ mandarunt. Vt autem ad boues à Roma subiugatos veniamus, testantur M. Varro in rerum humanarum libris, & Timæus historicus de rebus populi Romani, vt A. Gellius noctium Atticarum lib. XI. cap. I. scribit, Italiam, quæ prius Hesperia vel Oenotria vocabatur, à bobus nomen habere; quod Græca veteri lingua boues ἰτάλοὶ vocitati fuerint. Huic item opinioni astipulatur Hesychius Milesius, qui in suo lexico docet Italos, & Romanos, & tauros significare Græcis: & rectè, cum iam dudum Itali omnes ciuitate donati Romani nominarentur totaque Italia quasi suburbanum quoddam esset vrbis Roma. Cur autem apud Græcos olim, hoc nomine celebrari cœperint, fabulas quasdam adfert Dionysius Halicarnassæus antiquitatum libro primo: sed veras causas ex Varronis & Columellæ de re rustica libris, item ex Plinio, alijs diuersis facilè animaduertimus. Quarũ præcipua est summa regionis fertilitas, pecorum nobilium eximia pulchritudo, ac omnis generis frugum, quibus vita sustentari potest, propter cæli clementiam, elementorum omnium benignam & amicam temperiem, copia admirabilis: vt numine deum, teste Plinio, videatur electa quæ sparsa congregaret, regeretque imperia, rituque molliret barbararũ gentium, humanitatem legibus, & institutis suis homini daret, & denique cunctarum gentium vna in toto orbe patria fieret. Itaque terrarum alumna, quamdiu floruit, deorumque sedes appellari meruit: quam Ianum, Saturnum, Faunum alioque heroes inhabitasse, & Herculem aureis suis Hesperidum pomis ditasse, nec non bobus Geryonis purpureis excoluisse fabulantur poëta. Verùm, non tanquam bubulcus, aut ouium pastor hanc intrauit Hercules, vt Dionysius Halicarnassæus censet: sed forti & expedito variarum gentium ac Hispanorum imprimis comitatus exercitu, cuius potentia Cacum, id est, prauum dominum tyranno-

Bouis agricolæ per tertium sig. nificatur.

Lex antiqua cæsa bouicidas.

Boues bipes operarios seruos in agro.

Apostoli, & sacerdotes mystice boues dicti a sacris liberis.

Boues à Roma subiugati cur humana facie formati.

Boues, Itali Græcis olim dicti.

Ἰτάλοὶ, βουκόλοι, καὶ ταῦροι. Causa istius nominis.

Italia boues eximia.

Italia terrarũ alumna, deorumq; sedes dicta.

Hercules in Italiam benefactor.

tyrannorum in Italia sustulit, Euandrum, ac bonos ab iniurijs liberauit, leges æquas populis dedit, sacrificia & deorum cultum collapsum restituit, & amplianit, coloniasque illustres plures deducens, oppida desertis in locis condidit, vt vult Dionysius. Quicquid tamen egregium, ac immortali memoria dignum à quopiam principe viro gestum priscis illis seculis fuit, cuius nomen temporum oblutione periit; idipsum Herculi consecrasse poëtas & eidem attribuisse, tanquam prudentiæ & fortitudinis typo, multorum est opinio. Boues igitur, quos purpureos, id est, maiestate quadam decoros Herculem canunt eum pompa & gloria per Italiam duxisse, sunt iustitiæ, pacis, & agriculturæ studia: quæ ne prauorum iniurys semper manerent obnoxia, legibus æquis inter populos constitutis, religioneque deum iniecta, prouisum fuisse, atque ita Cacum ab Hercule, id est, à bono principe occisum, multaque alia vitiorum monstra sublata fuisse volunt. Et quia tales Herculis boues rerum omnium, quæ ad hominum vitam felicem faciunt, eiuitatibus magnam facultatem adferunt, non immeritò beata illa Italia nomen ab his accepit. Quæ quidem fœcundissima mater, quàm diu visum fuit superis, nunquam cessauit sua prole terrarum orbis prouincias eiuilibus populis multiplicare; & tanquam ex opimi eorpore bouis politicarum apum producere examina, quibuscum aluearia colonarum suarum vbique gentium adimpleret. Non igitur ociosè, vel ineptè veteres illi disciplinarum, atque artium omnium peritia præcellentes bouem senili humana facie decorum, cornibus pandis & curtis, vultu insuper Iouium quid præ se ferente signarunt in suis numismatibus. Quo representare volebant symbolo laudatum ciuitatis ac reipublicæ suæ statum, cuius caput, consilium scilicet & senatus rationis vel iustitiæ iugum detractare non solet; corpus reliquum, vel populus ad opera validus non sibi magis, quàm reipublicæ laborat, pacis atque agriculturæ studio addictus. Cùm igitur in numismate taurus aut bos signatus cornibus non ferox, non eernuus, aut rebellis apparet, pacem atque tranquillitatem reipublicæ totiusque ciuitatis ostendit. Adiecere veteres plerumque parerga quædam ad argumentum idem pertinentia, vt in meo Calenorum supra bouem cythara est, æquitatem legum atque ordinum eoncordiam designans. Sub bouis ventre M. litera posita principis reipublicæ nomen, cuius auspicijs numisma cusum, vel tale quid aliud notare videtur. In cuius nummi altero latere, formosissimum Apollinis intonsi caput extat, capillis sub laurea in collum decorè defluentibus: qualem Orpheus ἀκερσεκόμην, Pindarus ἀκειρεκόμαν, καὶ ἀκέρσοκομον appellant; quasi sine tonsura iubatum. Quibus epithetis poëtarum antistites illi quàm elegantissimè solis subar ac radios elementa temperantes, terræque fructus quoscunque vitali fomite promouentes descripsere; nec non agitationem & motum igneum diuini luminis animos humanos illuminantem, & adrationis opera propellentem intelligere voluerunt. Et quidem hi effectus à poëtis Apollini tribuuntur, qui inde Phœbus vocatur, ὅτι τὸ φῶς καὶ βίος, quòd lumen animis, vitam animatis omnibus præstare videatur, vnde βιοδότης in hymnis sacris canebatur. Pastoritaque non ineptè Maroni in Georgicis & Nomius Græcis appellatur, fingitur Q. boues pascere, dum cytharam suam pulsando Musarum choreas ducit, numerosóve eælorum harmoniam motu temperat, elementaque ad generationem adaptat. Quapropter summa cum ratione Nomium hunc Apollinem in primis eoluisse Calenı videntur, sicut eorum testantur numismata cum Apollinis, & eythara supra bouem posita: cùm Italiæ generosissimam incolerent regionem inter Massicum montem & agrum Falernum cæli solisque temperie beatam, ideoque pecoris, vini, olei, & omnigenæ frugis nobilitate copiaque præclaram. Similis etiam argumenti plures Campaniæ, magnæque Græciæ eiuitatum celebrium nummos alios me vidisse memini antiquæ philosophiæ doctrina non minùs exultos. De quibus hic nihil adferam, quia vereor, me iam nimis diu characteris huius nostri explicatione studiosum lectorem detinuisse atque fatigasse. Ad operis igitur suscepti pensum meum, vt reuocem pedem, necesse est, argumentumque libri huius, vt isti dissertationi subnectam, ordo postulat.

Carus sublatus, Euander malo liberatus.

Hercules prudentia & fortitudinis typus.

Boum Herculis pompa per Italiam ducta.

Ab Herculis bobus purpureis Italiæ nomen, id est à virtutibus heroicis.

Italia mater fœcunda, proles suas sacrificante orbi terrarum prouincias multas.

Bos humana facie cur in numismatis signatus.

Calenorum numismata.

Apollo intonsus.

Quid significet.

Cur Phœbus dictus.

Apollo pastor, & Nomius dictus vnde.

Cur Apollo bouum pastor à Calenis cultus.

ARGV-

ARGVMENTVM. LIBRI. VI.

ANNALIVM. ROMANOR.

LIBER *sextus annorum duntaxat sedecim exequitur historiam, ab accessione noui belli Tarentini sumens exordium; & exponens, quomodo Romanus domi legum atque virtutum vigore robustior factus Italiæ repugnantes populos omnes subplantarit. Et vt Herculis instar non vnum Acheloi cornu fregerit, sed totum Italum bouem ceruice cornibusque geminis contusis, prostratum subiugarit, suaque potestatis suo Marte fecerit, tanta cum animi magnitudine & constantia, vti præsentata Pœnorum auxilia recusarit, quamvis multorum hostium armis simul in diuersis locis oppugnaretur; & aduersarij Regis potentissimi amicitiam præsentatam non semel repudiarit. Prosequitur autem hic liber, vti bello cum Etruscis nondum confecto Samnites rebellarint, quos Tarentini in suam societatem pellexerant; & quomodo Tarentini classe Romanorum direpta, legatisque eorum violatis, se hostes declararint. Explicatque in primis, & conciliat auctorum aliquot locos discrepantes diuersimodè scribentium de anno belli Tarentini primo, quem Capitolini triumphales fasti nobis insinuant Vrbis fuisse* CDLXXII. *quando Consulibus L. Barbulæ Samnites, & noui hostes Tarentini cum Sallentinis; & Q. Philippo Etruscum bellum prouinciæ decretæ fuerũt. A Q. Philippo* COS. *bellum Etruscum eodem anno confectum, subactis hostibus fuisse testantur tam dicti fasti, & L. Aemilium Barbulam in maiore noui belli materia primùm anno sequenti Pro.cos. de Tarentinis triumphum reportasse. Hinc est, quòd ab Vrbis anno* CDLXXII. *liber hic sextus ordine consueto memorat magistratuum res gestas, quarum hæc ferè summa est. Nouum bellum eum Tarentinis eorumque socijs L. Aemilio Barbulæ Consuli euenit, qui cum his prosperè sæpiùs pugnauit, & Pro.cos. de ijsdem triumphauit. Aduersus Pyrrhum Regem, qui cum exercitu & elephantis Tarentinis auxilio in Italiam venerat, circa Pandosiam primus pugnauit P. Valerius Læuinius Consul infeliciter turbatus elephantorum inusitata specie mihtum ordinibus. Post prælium Pyrrhus cùm occisorum corpora perlustraret, & Romanorum omnia in hostem versa vidisset, gentis inuictam animorum fortitudinem stupefactus, cœpit metuere & venerari. Legio Campana Rhegium missa petentibus ciuibus in præsidium duce Iubellio præfecto rebellis facta, occisis, & profligatis Rheginis ciuibus, vrbem occupauit. Census actus Romæ, & lustrum trigesimum secundum condidit primus ex plebe Cn. Domitius Censor, quo censa ciuium capita* CCLXXIIX. ∞. CCXXII. *Princeps senatus lectus Q. Fabius Maximus Rullianus. Ti. Coruncanius Consul, Etrusco bello confecto, de Vulsinienſibus & Vulcientibus triumphauit. Hinc Tarentinorum antiquitas & potentia prisca declaratur. Pyrrho Regi per legatum Cyneam petenti pax ex Ap. Claudij Cæci sententia negata est. Ad Asculum deinde Consules ambo contra Pyrrhum dubio euentu ad noctem vsque pugnarunt: in quo prælio Pyrrhus vulneratus, & P. Decius Consul occisus est. Cum Pœnis quartò fœdus renouatum. Insidias medici Regem Pyrrhum veneno se sublaturum dato præmio offerentis detexit Consul C. Fabricius cum indicio ad Regem misit; monuitque per literas, vt sibi caueret. Rex ne videretur ingratus, captiuos Romanos sine precio remisit, & denuò pacem ac amicitiam per legatos petijt. Quæ illi, donec Italiam cum exercitu reliquisset, negata fuit. Pyrrhus in Siciliam vocatus à Syracusanis cum magna copiarum parte traiecit; interim Fabricius Consul victis Lucanis, Bruttijs, Tarentinis, & Samnitibus triumphauit. Sequentes Consules Tarentinos, Lucanos, Bruttios, ceterosque coniuratos hostes, continuis cladibus ita persequuti sunt, vt Pyrrhum Regem per legatos reuocare coacti fuerint. M'. Curius Dentatus Consul, eùm delectum haberet Romæ, & vnus ex tribu Polia citatus ad nomen non responderet, ipsum & bona eius sub hasta vendi-*

Italia duobus promontorijs tanquam tauri cornibus prominens in mare.

Romana magnanimitas.

Pyrrhi Epyrotarum Regis amicitiam Romanorum secus facit.

Quomodo bellum inceperint Tarentini.

De anno belli Tarentini primo variare scriptores.

Bellum Etruscũ à Q. Philippo Cos. anno belli Tarentini primo confectum.

L. Barbulæ Cos. euentus de Tarentinis.

Pyrrhi Regis in Italiã aduentus.

P. Valerius Læuinus Cos. à Pyrrho Rege cæsus.

Romanorũ inuictum animum.

Legionis Campanæ rebellio Censu & Lustrum vrbis XXXIII. Ti. Coruncanij Cos. triumphus.

Tarentinorum antiquitas & prisca potentia.

Pyrrho Regi pax negatur.

Alterum atrox cum Pyrrho prælium.

Fœdus cũ Pœnis quartò renouatum.

Aequum & iustum Romanũ.

Pyrrhus Rex in Siciliã profectus.

Reuocatur à Tarentinis.

Cum Romanus militũ de tribunis cũ bonis sub hasta venditus.

vendidit. Lustro condito censa sunt ciuium capita CCLXXI. ∞. CCXXIV. *C. Fabricius censor P. Rufinum qui bis Consul, & Dictator fuerat, senatu mouit, quòd decem argenti facti pondo possideret. Pyrrhum ex Sicilia reuersum, cum exercitu M'. Curius Consul in campis Arusinis extremo prælio vicit, & castris exuit, & Italia expulit. Curius victor primus elephantos captos Romam in triumphum duxit. Cum Samnitibus, Lucanis bellum continuatum. Tarentini interim cum Milone Pyrrhi præfecto, quem in arce cum præsidio reliquerat, varia fortuna dimicauere. Ptolomæus Philadelphus Aegypti Rex missa Romam magnifica legatione fœdus ac amicitiam cum populo Romano fecit. Coloniæ deductæ Pæstum vel Posidoniam & Cossam. Census actus & lustrum conditum* XXXIV. *Tarentini morte Pyrrhi cognita, Pœnorum implorauerunt auxilium, qui classem misère Tarentum, titulo quidem contra Milonem Pyrrhi præfectum; tacitè tamen, vt Romanorum impedirent victoriam; in quo frustra laborarunt. Nam Milo cum Romanis & L. Papirio Consule pacisens arcem Romanis aperuit, & Tarentini ad deditionem compulsi sunt; quibus classis adempta, & vrbis muri diruti, pax tamen & libertas ciuibus est à senatu data. Legio Campana Rhegi à L. Genucio Consule obsessa, & tandem capta, secuti Romæ percussa est. Cum Vmbris & Picentibus bellari cœptum est. Lollius Samnitium obses Romæ fuga elapsus, ex suæ regionis castello munito, nouum moliri bellum latrocinando cœpit, quod Consulum diligentia propediem oppressum fuit. Eodem tempore Romani auctis opibus argenteos nummos primùm signare cœperunt: ac deinde multa de monetæ cudendæ modo, nummorumque pondere, valore, forma, signis, ac notis, diligenter explicantur. Picentibus victis pax data est, & coloniæ deductæ Ariminum in Piceno, Beneuentum in Samnio; & suffragij ferendi ius Sabinis datum est. Cum Sallentinis & Vmbris bella continuantur à Consulibus, qui tandem victi, & in deditionem accepti sunt. Sallentini quòd Pyrrhum recepissent, & bello inuisissent, victi prælio, atque subacti sunt. Brundusiumque simul captum. Itaque de his ambo Consules M. Atilius & L. Iulius triumpharunt. Cum Apolloniatibus fœdus ac amicitia iuncta est, quorum legatos ad senatum missos, cùm ædiles quidam iuuenes pulsassent, capti, atque Apolloniatibus deduti sunt, qui deditos sine noxa liberos domum remisère. Census actus & Lustrum Vrbis* XXXV. *conditum est, quo censa sunt ciuium capita* CCXII. ∞. CCXXIV. *Quo tempore quæstorum item numerus est duplicatus, vti crearentur quotannis octo. Subacta iam Italia, & accedentibus deditorum populorum nouis vectigalibus atque tributis. Quas ob res etiam nouæ quatuor per Italiam prouinciæ quæstoriæ sunt institutæ, vti latius in huius libri fine declaratur.*

Census & lustrum vrbis XXXIII.

Pyrrhus Rex extremo prælio victus & ex Italia pulsus.

Elephantes primum Romam ducti in triumpho.

Ptolomæus Aegypti Rex fœdus ac amicitiã cum populo Rom. fecit

Census & lustrum vrbis XXXIV.

Tam tacite fœdus violare. Tarentum subactũ.

Legio Campana rebellis capta & punita.

Vmbrorum ac Picens bellum.

Argenteus nummus primùm Romæ signari cœpit.

Coloniæ deductæ.

Vmbri, & Sallentini domiti, & de his triũphatum est.

Cũ Apolloniatibus renouatum fœdus ac amicitia.

Census ac lustrum vrbis. XXV.

Xuæstorũ numerus duplicatus.

Quatuor nouæ per Italiã quæstoriæ prouinciæ sunt institutæ.

Paullo Orosio, Eutropio, Io. Zonara, A. Gellio, C. Plinio maiore, Corn. Nepote, Pausania, Plutarcho, L. Floro, Iustino, Solino, Lucretio poëta, Næuio poëta, Cassiodoro, Tabulis Græcis, Tab. Cuspiniani, Mariano Scoto, Columnis triumphalibus, Valerio Maximo, Cicerone, Iornande, Marmoribus fastorum Capitolinis, Corn. Tacito, Tabulis æneis antiquis, T. Liuio, Ennio poëta, Velleio, Ptolomæo, Stephano Byzantio, Nummis antiquis, Seruio grammatico, Horatio poëta, Porphyrione grammatico, Acrone grammatico, Strabone, Virgilio poëta, Sex. Pompeio Festo, Dionysio Halicarnassæo, Pomponio Mela, Polybio historico, Claudio Quadrigario, Quintiliano, Iulio Frontino, Diuo Augustino, M. Varrone, Sosipatre, Q. Terentio Scauro, Nonio Marcello, Seneca philosopho, Auctore de viris illustribus, Columella, Eusebio Pamphilo, Carulo Sigonio, Aristophane, Sophocle, Nicandro poëtis, Macrobio. Inscriptionibus marmorum antiquis, Silio Italico poëta, Io. Cauchio, Verrio Flacco, Remæo, vel potiùs Tuæo historico, Ouidio poëta, Lactantio Firmiano, Iuuenale poëta, Oro Apolline, Aeliano, Aristotele, Ammiano Marcellino, Manilio, Sigismondo Gelenio, Lapo, Biblijs sacris, Iosepho, Phlegonte, Michaële Apostolo, Suetonio, Vlpiano Iurisconsulto. Theophilo Iurisconsulto. Dione Cocceiano, M. Catone.

ITALIIV-

ITALIÆ IVGA. ROMA.

LIBER. SEXTVS.

ANNALIVM. ROM. STEPHANI.
VINANDI. PIGHII
CAMPENSIS.

BELLVM. TARENTINVM. ET REGIS. PYRRHI.

QVO ANNO primùm inceperit bellum Tarentinum inter famosa bella ab omnibus historiæ Romanæ scriptoribus relatum, nõnihil scrupuli est: quòd nullibi Consules annotentur, ab his qui nobis reliqui sunt, & Capitolinis item fastorum in marmoribus deliderentur. Interim (nescio qua sorte) contigit, vt annorum numeri apud omnes qui annotarunt, hoc tempus, corrupti librariorum culpa ferè reperiantur. Vt in primis in Orosij lib. III. cap. I. quum anno ab Vrbe condita CDLXIIII. Tarentinos classem Romanam diripuisse scribit, vnde prima belli origo. Eutropius eodem tempore, quo P. Dolobella cum Gallis debellauit, incepisse affirmat. Nec adeò malè, quando iam tum (vt Zonaras auctor est) cum Gallis, Etruscis, alijsque Romanorum hostibus secretò coniurassent. Gellius libro XVII. capite vltimo, bellum cum Pyrrho Rege sumptum fuisse tradit anno Vrbis CDLXX. qua tempestate Epicurus Athenienſis, & Zeno Cittienſis philosophi celebres erant. Id quod Eutropio conuenier, si Tarentinum & Pyrrhi bellum indifferenter pro eodem accipiamus, vt feciſſe videntur auctores quidam; sicut Plinius (vt exemplum adferam) vbi ex Cornelio Nepote refert scandulis contectam Romam fuisse vsque ad Pyrrhi bellum, annis CCLXX. Sed vno anno plerumque discrepat, à Capitolinis tabulis, vt sæpe diximus. Item Zonaras, scribens Tarentinos, vt primùm cum Romanis bellum decreuissent, suis vitibus diffidentes, Pyrrhum per legatos, & munera accersiuisse. Sed ex Atticis Pausaniæ constat Pyrrhum Regem anno belli Tarentini secundo transportasse exercitum in Italiam. cum quo P. Læuinus Cos. primùm manus conseruit, Oroſio, Plutarcho, L. Floro, Zonara, & Iustino auctoribus. Suffragatur item Plinius libro VIII. capite VI. cùm ait, Italiam primùm vidisse elephantes Regis Pyrrhi bello, & boues Lucas appellasse in Lucanis visos anno Vrbis CCLXXII. qui in Capitolinis fastis est CDLXXIII Plinio congruit C. Iulius Solinus cap. XXVIII. Elephantes, inquit, Italia anno Vrbis conditæ CCLXXII. in Lucanis primùm bello Epirotico vidit, & boues Lucas inde dixit. Item Lucretius poëta non semel elephantes boues Lucas appellat. Et celebre est illud Næuij comici. Atque ptius paries locusta bouem Lucam. Sed vt ad Tarentinum bellum reuerramur, ex iam dictis fit veri simile, anni CCLXX. fine classem Romanam direptam à Tarentinis, subsequenti anno legatos violatos, anno autem CDLXXII. bellum Tarentinum L. Acmilio Consuli decretum fuisse.

De anno belli Tarentini primo cur disceptare videantur autores.

Orosij locus.

Tarentinorum cũ hostibus Romanorum commercia.

Epicurus, & Zeno Cittiensis philosophi quando.

Roma scandulis ad tẽpus hoc vsque tecta.

Quando Pyrrhus in Italiam cum exercitu venerit.

Elephãtes quãdo primùm in Italia visi, & quare boues Lucæ vocati à rudi vulgo Romano.

ANNI. P. R. C. CDLXXII.

Consules.

L. Aemilius. Q. f. Q. n. Barbula. Q. Marcius. Q. f. Q. n. Philippus.

LAEMILIVM, Q Marcium Coss. prodit Cassiodorus: Barbulam & Philippus tabulæ Græcæ, & Cuspiniani: L. Aemilium Barbulam, Q Marcium Philippum Marianus. Ego nomina eorum ex columnis triumphalibus descripsi.

Etrusco bello nondum confecto prouincia Etrusci Q Marcio obuenit, L. Aemilio Tarentini simul cum Samnitibus, Sallentinis, aliisque vicinis hostibus; quemadmodum ex columnis triumphalibus & Zonara colligere possumus. Carthaginenses centum ac triginta nauium classem in auxilium contra Tarentinos, ac Pyrrhum Romanis Ostiam vltro

Nouum bellum cum Tarẽtinis. Suspecta Poenorum mens magna præsentia.

Animosa fuisse Romani ducis. miserunt. Attamen ex S. C. non recepta est oblatio: sed missi ad eorum ducem legati, qui, actis gratijs, dicerent populum Romanum bella suscipere solere, quæ suo milite gerere posset. Auctor est Val. Max. libro III. cap. VII. Iustinus libro XVIII. aliquantò tardiùs hoc accidisse indicat.

Prætor

f. n. *f.*

P. Sulpicius. P. f. Ser. n. Sauerrio.

Aediles curules.

f. n. *f.* n.

[M. Fostius. M. f. C. n. Flaccinator.] [C. Fabius. C. f. M. n. Ambustus.]

Aediles plebis.

f. n. *f.* n.

[Ti. Minucius. Ti. f. *f.* n. Augurinus.] [M. Claudius. M. f. M. n. Marcellus.]

Tribuni plebis.

f. n. *f.* n.
f. n. *f.* n.
f. n. *f.* n.
f. n. *f.* n.
f. n. *f.* n.

[L. Titius. L. f. L. nepos.] [M. Genucius. M. f. M. n. Auentinensis.]
P. Licinius. P. f. *f.* n. Varus. [M. Aulius. M. f. M. n. Cerretanus.]
[Sp. Icilius. Sp. f. C. n. Ruga.] [Cn. Pupius. Cn. f. Cn. nepos.]
[C. Sempronius. C. f. *f.* n. Gracchus.] C. Marcius. C. f. C. n. Rutilus.
[P. Publilius. Q. f. Q. n. Philo.] [T. Popillius. T. f. *f.* nepos.]

Quæstores vrbani

f. n. *f.* n.

Quæstores militares.

f. n. *f.* n. Q. Marcij cos. in Etruria.
f. n. *f.* n. L. Barbulæ cos. in Samnio. Tarentino. & Sallentino.

C. Quinctius. *f.* f. *f.* n. Claudus. P. Sempronius. P. f. P. n. Sophus Quorum consulatus suo ordine sequentur.

Q. Seruilius. Cn. f. *f.* n. Cæpio. Duorum Geminorum pater, de quibus Cicero in Lucullo; veluti postea dicemus.

[C. Valerius. C. f. C. n. Potitus. Flaccus.

Q. MARCIVS. Q. F. Q. N. PHILIPPVS. AN. CDLXXII. COS. DE. ETRVSCIS, K, APRIL.

Victoria de Etruscis. Prosperè hoc anno cum Etruscis pugnatum fuisse, & Q. Marcium Cos triumphasse, ex Capitolinis solummodo fragmentis in tanta historiæ eius temporis penuria & incertitudine cognoscimus. Quando nemo, ni fallor, auctorum extat nunc temporis, quorum scriptis hæc bella posteriati exactiùs sint enarrata. Nihil igitur est quod addam hîc amplius; nihil quod ex qualibuscunque libri XII. historiæ Liuianæ reliquijs certiùs constet, nisi cum Etruscis æquè ac Lucanis & Brutijs hoc ferè tempore plures Romanorum duces prosperè pugnasse. Astipulatur item Zonaras, vbi Tarentinos, Etruscorum, Gallorum, Samnitiumque societati se iunxisse scribit; exceptis Tarentinis, ceteros mox ab alijs atque alijs Romanis Coss. deuictos fuisse. E quibus hunc Q. Marcium fuisse autumo. Addit Ioannes, Etrusco bello nondum finito, Tarentinum quoque incepisse.

ANNI.

ANNI. P. R. C. CDLXXIII.

Consules.

P. Valerius. //. f. //. n. Læuinus. Ti. Coruncanius. Ti. f. Ti. nepos.

PVALERIVM & Ti Comncanium Coss. suggerunt Cassiodorus & Marianus: ἀεὶ βιβλ. καὶ κουρυλιακὸν tabulæ Græcæ. In cognomine Valerij conueniunt Liuius, Florus, Orosius, & Eutropius, quod per diphthongum exprimunt Capitolina marmora. Et ratio est, nam à Læuo deriuatur, vt Rufinus à Rufo. In Plutarcho mendosè Albinus vocatur, & in Zonara Lauinius: alij omnes rectè Læuinum appellant, modò diphthongus restituatur librariorum negligentia passim omissa. Ti. Coruncanium ex triumphalibus columnis desumpsi. Is cognomen non habuit, est ortus enim obscurè; sed Romæ virtutis ergò per omnes honorum gradus euectus, viam (vt dixi) plebeijs quoque ad pontificatū maximum aperuit: Quo sæculo labor, industria, consilium, & frugalitas in ciuitate florebant, & in precio habebantur. Coruncanios autem Cametio municipio oriundos esse testatur Tacitus in oratione Claudij Imperatoris pro ciuitate Gallorum, item Cicero municipem fuisse dicit in oratione pro Sulla. Cetertim in Planciana Tusculo natum Ti. Coruncanium videtur indicare. Quod mirum profectò. Verba quidem eius sunt hæc: Num aliquando vides Tusculanum aliquem de M. Catone illo in omni virtute principe, num de Ti. Coruncanio municipe suo, * num de tot Fabijs gloriari? A tqui locus hic vt mutilus, & incorrectus meritò notari poterit. Cur enim Cametinum Coruncanium Tacitus, & Claudius Cæsar, cuius adhuc extat oratio tabulis publicis insculpta antiquitus apud Lugdunenses; & Cicero in Planciana Tusculanum diceret, atque Fabios item? Quando constat Fabios cum ipso Romulo Remoque Vrbem quasi condidisse, & ab initio reip. inter primos fuisse, ante municipij ius inuentum, & antequam Tusculum Romanis pastoribus aliquo necessitudinis, vel societatis iure iunctū erat. Cui ciuitati in Latio antiquissimæ nihil ante Tarquinij Superbi tempora quicquam cum Romanis commercij fuit; immo tunc principes suos habebat Manilios à conditore suo Telegono Vlyssis & Circes filio natos. Itaque laret haud dubiè vitium in eo Ciceronis loco difficile, ac nisi sola veterum exemplarium fide cottigendum. Veri tamen sensus coniectura fortan poterit ita colligi ab historiæ peritis, quando Cicero familiarum è vicinis vrbi & antiquis municipijs ortarum mentionem faciat, quæ consulatus, ac curules magistratus Romæ sunt adeptæ, si ita legamus, & verba à librarijs prætermissa suppleamus. Num aliquando vides Tusculanum aliquem de M. Catone illo in omni virtute principe, num de Ti. Coruncanio municipe suo Camerinum, num de tot Fuluijs Tiburtem glotiari? Nam de Fuluijs plebeijs & obscuris primùm, non Fabijs illustribus & patricijs loqui Ciceronem autumo; qui municipio Tibure oriundi videntur. Nam in oratione pro domo sua scribit, ab Hercule perfuncto laboribus sacra didicisse Fuluios.

Lauinus cognomen varie.

Aurum sæculum.

Coruncanij varie.

Locus Ciceronis mendosus sed diligenter considerandus.

Fabia gens antiquissima.

Tusculanorum princeps Manilius.

Fabia gens Tiburtina oriunda.

P. Læuino Tarentini, Coruncanio Etrusci prouinciæ obtigerunt: quo tempore Pyrrhus Rex Epirotarum à Tarētinis in auxilium vocatus venit cum exercitu atque elephantis in Italiam. Aduersus quem P. Læuinus Cos. non satis prosperè inter Pandosiam & Heracleam ad Siris amnem pugnauit, elephantorum inusitata facie & insultu turbatis ordinibus. Pyrrho tamen haud incruenta fuit victoria, qui postea sibi cōiunctis Samnitibus, Lucanis, & Bruttijs Campaniam populatus Præneste peruenit Romæ inuadendæ consilio. Sed cùm Romæ nouo delectu habito, omnia in armis esse intelligeret, Ti. Coruncanium Cos occurrere, P. Læuinum à tergo instare: dubitans ne posset ab hostibus circumueniri, in Campaniam retrocessit, atque inde Tarentum. Vnde postea pacem per legatos tentauit, quæ vnius Ap. Claudij Cæci consilio ei negata est. Vide historiam latiùs apud Iustinum libro XVIII. Plutarchum in Pyrrhi vita, Io. Zonaram, L. Florum libro I. capite XVIII. Liuij epitomen lib. XII. & XIII. Orosium, Eutropium, & Pausaniam in Atticis, qui in ea historia nonnihil discrepat ab alijs. Neque pœnitebit legisse, quæ Ennius apud Ciceronem in primo de Officijs.

Pyrrhus Rex Epirotarū Tarentinis auxilio venit in Italiam.

Pyrrhi Regis prima victoria de Romanis.

Eodem annō legio Campana Rhegium missa in præsidium D. Iubellio præfecto auctore, occisis ciuibus, eam vrbem occupauit. Liuius libro XII.

Legionis Campanæ rebellio.

Cens. //. //. f. //. n. //. Cn. Domitius. * C. f. * //. n. Caluinus. Quei primus de plebe. lustr. fec. XXXII.

Q. Fabius, Q. f. M. n. Max. Gurges.

Lustrum vrbis XXXIII. à plebe conditum.

Lustrum trigesimum secundum hoc anno posui, vt quinquennio distaret à censura C. Fabricij subsequente. Cn Domitij censoris collega qui fuerit, obscurum nobis est: ipsum verò legimus in epitome Liuiana lib. XIII. post pacis à Pyrrho oblatæ, atque ab Ap. Claudio diluuiæ mentionem, primum è plebe condidisse lustrum, quo censa sunt ciuium CCLXXVIII. ∞. CCXXII. quod munus videtur priùs apud solos patricios censores auspiciorum titulo mansisse: licet per annos plus minùs septuaginta plebeijs etiam communicata censura iam ante fuisset. Cn. Domitium consularem opinor hunc censorem fuisse, atque ita prænomen eius corrigendum esse, quod perperam variatur in exemplatibus Liuianis Eius, vt dixi, collega non reperitur. Subiungemus igitur ex Onufrij Panuinij coniectura nobilem patricium eius temporis consularem, qui etiam Plinio teste lib. VII. cap. XI. princeps senatus fuit postea. Atque is est Q Fabius. Q f. Maximus. Gurges. Ait enim tot honores recensens, in vna Fabiorum familia tres continuos principes senatus fuisse: Fabiorum tres honores.

nempe M. Fabium Ambustum, Fabium Rullianum filium, & Q Fabium Gurgitem nepotem. Ex quibus Ambustum, & Rullianum censores antea habuimus. Quare verisimile est, Gurgitem censorem hoc tempore etiam fuisse, cùm ferè non nisi ex censorijs hoc tempore principes senatus legi soleant. At isto quidem lustro, Q. Fabium Rullianum patrem senatus principem fuisse continuatum adhuc, ex ijsdem Plinij verbis manifestum fit.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //. Ex omni iuuentute atque vrbana multitudine delectum habuit, nouas legiones conscripsit, atque vrbem præsidijs firmauit. Plutarchus, Zonaras, & alij iam dicti.

L. Papirius. * Sp. f. L. n. * Cursor.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

L. Cornelius. Ti. f. Ser. n. Lentulus. [L. Papirius. L. f. //. n. Maso.]

* Qui postea Caudinus. *

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

[M. Fuluius. M. f. L. n. Curuus.] [Q. Fuluius. Q. f. M. n. Flaccus.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

C. Genucius. //. f. //. n. Clepsina. III. [Cn. Domitius. Cn. f. Cn. n. Caluinus.]
[C. Atinius. C. f. K. n. Longus.] [C. Plautius. C. f. C. n. Decianus, II.]
[Q. Petillius. Q. f. L. nepos. II.] [C. Pœtelius. C. f. C. n. Libo Visolus.]
[Q. Appuleius. Q. f. Cn. n. Pansa.] [M. Albinius. L. f. L. nepos. II.]
[M. Plætorius. M. f. M. nepos. II.] [Q. Anicius. Q. f. //. n. Prænestinus.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. * //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. Ti. Coruncanij cos. in Etruria.
//. //. //. f. //. n. //. P. Læuini Cos. in Samnio. Tarentino. & Sallentino.

Cn. Seruilius. Cn. f. //. n. Cæpio. Duorum Geminorum patruus, atque Cn. Cæpionis pater, qui Cos. anno D. fuit, sicut ex Capitolinis tabulis fit verisimile.

Sp. Caruilius. C. f. * C. n. * Max. Ruga. Pater Sp. Caruilij bis Cos. qui primus Romæ diuortium fecit, veluti ex successione temporis colligere est.

M. Atilius. M. f. L. n. Regulus. Bis Cos. & triumphalis postea, qui demum à Pœnis captus vigilando crudeliter necatus est.

L. Po-

L. Poblicius. L. f. //. n. Malleolus. Pater duorum Pobliciorum Lucij & Marci, qui in ædilitate plebis Floralia ludos, & circum instituerunt. Quorum alter Marcus extat Cos. in Capitolinis tabulis.

Prouincia.

L. Aemilius. Q. f. Q. n. Barbula. Procos. Samnium. Tarentum. ac. Sallentinos. prouinciam prorogato. imp. obtinuit. Prorogatum Aemilio imperium ex consulatu fuisse, triumphus eius Capitolinus ostendit; qui mox sequitur, vbi de rebus ab ipso in prouincia gestis nonnulla explicabimus.

Proquæstore.

//. //. //. f. //. n. //. L. Barbulæ Procos. in Samnio. Tarentino. & Sallentino.

Q. Seruilius. Cn. f. //. n. Cæpio.

Ti. CORVNCANIVS. TI. F. TI. N. COS. AN. CDLXXIII.

DE VVLSINIENSIBVS. ET VVLCIENTIB. K. FEBR.

Huius triumphi mentionem auctores, qui ad nostra tempora peruenerunt, fecisse non repetio. Attamen Ti. Coruncanium Cos. belli Etrusci reliquias sustulisse, & res prospere contra eos hostes gessisse, ex Liuij XIII. colligimus. Res enim contra Etruscos, Bruttios, & Samnites prospere hoc tempore gestas, ipsum eo libro complexum fuisse docet epitome. Quibus aliquantò apertiùs hoc Zonaras tradit. Pyrrho Regi cum exercitu ad vrbem properanti Tiberium Cos. rebus in sua prouincia bene gestis, & fœdere Etruscis reddito, obuiam iuisse scribens. Hac igitur victoria in ditionem redijsse, atque quieuisse Tusci videntur: neque enim vlla belli cum Etruscis mentio postea fit vel in Liuio, vel in alijs historiæ scriptoribus ante vltimum Falisci cum. *Bellum Etruscum confectum.*

Vulsinienses Vulcientesque Etruriæ sunt populi Falisci vicini. Ptolomæo Volsini vocantur, Plinio Volsinienses, & Volcientes, vt libro III. cap. V. legimus: & meminit ibidem Cossæ Volcientium, quo Romanorum colonia non diu post deducta est, quemadmodum ex Vellcio, & Liuij XIIII. percipimus. *Vulsinienses & Vulcientes qui. Cossa colonia Rom.*

L. AEMILIVS. Q. F. Q. N. BARBVLA. AN. CDLXXIII.

PRO. COS. DE. TARENTINEIS. SAMNITIBVS.

ET. SALLENTINEIS. VI. IDVS. QVINT.

L. Aemilio Cos. superioris anni prorogatum fuisse imperium dixi, & ex hoc eius triumpho liquet, cuius nescio an quisquam auctorũ faciat mentionem. Ex Zonara tes illius superiore, & hoc anno gestas contra Tarentinos breuiter intelligere possumus. Ipsum agros hostium, scilicet, late vastasse, hostesque in prælium progressos fudisse, vt deinceps impunè fuerit Romano prædas agere, & oppida expugnare. Denique eùm per hyemem Tarentum aggredi non posset, in Apuliam duxisse exercitum. Interim Tarentini vt Pausanias tradit, suis ac sociorum vitibus diffidentes, externi Regis Pyrrhi Epirotarum, quem antea classe contra Corcyræos iuuerant, implorare coacti sunt. Qui hoc anno in Italiam, vt dixi, exercitum traiecit, & eum Aemilij successore P. Læuino pro Tarentinis belligerare cœpit. De triumpho tamen Aemiliano nihil Zonaras, ad reliquum nempe eius belli festinans. Tarentini Stephano πυρρίχιοι, veluti & Græcis omnibus. Nam vrbis nomen Τάρας antiquitus fuit, quemadmodum adhuc in antiquis extat numismatibus. In finibus Italiæ sita est, Sallentinis proxima. Nomen habuit (vt scribit Seruius in tertium Æncidos Virgilij) à Tara filio Neptuni conditore. Alij à flumine vicino ciusdem nominis vocant appellatam, nonnulli aliam originem adferunt. Iustinus ex Trogo Pompeio lib. III. pulchrè narrat, vt eam vrbem postea Parthenij Spartanorum soboles duce Phalanto, expulsis incolis, occuparint, & ampliorem, potentioremq; reddiderint. Cuius meminerunt etiam Porphyrio & Acron Horatij interpretes Ode VI. carminum libro II. de Tarento. *L. Barbula Pro. cos. ad bella contra Tarentum. Tarentum. Tarus Neptuni filius. Phalantus Parthenionum dux Tarentum occupat.*

Dulce pellitis ouibus Galesi
Flumen, regnata petam Laconi
Rura Phalanto.

Floruit aliquandiu ciuitas illa claris ingenio atque eruditione viris, & in primis Pythagorica philosophia, quæ Platonem, alios q; multos studio litterarum celebres viros eò traxit. Sed de eius vrbis origine, situ, diuitijs & luxu vide Strabonem lib. VI. L. Florum lib. I. cap. XVIII. Ptolomæum, Plinium, & alios. Sallentini per geminum ll. scribebãt antiquitus Romani, sicut testantur columnæ triũphales. Stephanus item Sallentiam Messapiorũ vrbem & populum Sallentinũ dicit. Cretenses autẽ origine fuisse, Strabo auctor est, verũ à Lycijs profecisse, scribit Solinus. In quã iure quoque sententiam Virgilius III. Æncidos ita canens *Tarentum Pythagorica philosophia celebre. Sallentinorum origo.*

Et Sal-

Et Sallentinos obsedit milite campos
Lycius Idomeneus.

Sinus regionis. A salo vel mari nomen habuisse tradit Sex. Pompeius, quia in salo amicitiam Idomeneus & Cretenses contraxissent. Eorum regio campestris forma peninsulæ inter Tarentinum agrum & Adriatici maris littus extenditur, isthmo se iuxta Brundusium & Rudias contrahente non ampliùs quadringentis stadijs lato, sicut Ptolomæi ostendunt tabulæ. In eo est, Iapygium promontorium, quod & Sallentinum dicitur. Regionem Sallentinos campos ob planiciem appellant non solùm Virgilius, sed etiam Dionysius Halicarnassæus, & Pomponius Mela. Vide de his pluta apud Strabonem libro quinto, Plinium libro tertio, capite v. & xi. & xiv.

Iapygium promontorium.

ANNI P. R. C. CDLXXIV.

Consules.

P. Sulpicius. P. f. Ser. n. Sauerrio. P. Decius. P. f. P. n. Mus. In. prælio. occisus. est.

CONSVLES P. Sulpicium, P. Decium nominat Cassiodorus, Sauertionem & Murem tabulæ Græcæ. Mañano P. Sulpicius Sauerrio, & P. Decius Pyrrhicus appellatur. Verùm nescio correctum ne dici possit Decij cognomen hoc, si modò non agnomen est potiùs ab euentu mortis suæ, ad differentiam patris ac aui huic adiunctum, quòd in bello contra Pyrrhum ceciderit. Habet eosdem Eutropius, sed perperam pro P. Decio Mure, legitur Decius Mummius: quem Cicero Tusculanarum quæstionum libro primo, P. Decij nepotem dicit, qui bello Latino: & filium alterius, qui in prælio contra Gallos & Etruscos semet pro rep. deuouere. Hunc auctorem sequutus P. Decium Cos. in prælio occisum scripsi, quia satis apertè rei eius mentionem facit in Tusculanis, loco iam memorato, his verbis de tribus Decijs scribens: Si mors timeretur, non cum Latinis decertans patet Decius, cum Etruscis filius, etiam cum Pyrrho nepos se hostium telis obiecissent. Atque item rum libro ii. de finibus, magis apertè primi Decij bello Latino se deuouentis mentionem faciens. Quod quidem (inquit) eius factum non esset imitatus quarto consulatu suo filius, neque postò ex eo natus cum Pyrrho bellum gerens Cos. cecidisset in prælio; sequeque ex continenti genere tertiam victimam rei p. præbuisset. Ex his Tullij verbis colligere est, P. Decium hunc Cos. in prælio ad Asculum patemo autroque exemplo pro rep. se deuouisse, mortemque oppetijsse: quamuis Plutarchus, Florus, Eutropius, alijve hoc omnino prætereant. Zonaras quidem annalium libro tt tradit P. Decium Cos. ad deuouendum se paratum fuisse, eamque famam non parum terroris incussisse hostium exercitui. Non tamen scribit ipsum in prælio occubuisse, vt videatur eò necessitatis minimè peruentum fuisse, cùm dubio euentu pugna sit dirempta, sicut narrant plures. Sed ad ipsum auctorem te remitto, quem eo loco legisse non pœnitebit.

P. Decij Cos. agnomen Pyrrhicum unde.

Pirrus in pa tream, & contemptus mortis in Decijs.

Eius anni initio ex Ap. Claudij Cæci sententia in senatu Pyrrho pax negata est, cuius conditiones lectica senex in curiam delatus magnifica oratione confutauit, & discussit; quam decimo septimo post alterum consulatum anno ipsum dixisse scribit M. Tullius in Catone. Consulibus ambobus bellum cum Tarentinis, & Pyrrho Rege decretum est. Ad Asculum dubio euentu ad noctem vsque armis concursum est. Quo è prælio Regem sauciũ à sarellitibus elatum, quidam memorant: aliqui postridie pugnam iteraſſe, & elephantorum præsidio vicisse volunt. Vide Zonaram, Eutropium, Orosium libro iiii. cap. i. & Iustinum libro xviii. In Liuij epitomis nil aliud habemus lib. xiii. quàm dubio euentu iterum cum Pyrrho puguatum fuisse, fœdus cum Pœnis quartò renouatum esse, cuius & Polybius meminit.

Pax & amicitia Pyrrho negata, quam dixisse scribit M. Tullius in Catone cum exercuisset. Ingens prælium cum Pyrrho ad Asculum.

Fœdus quartũ cum Carthaginensibus.

Prætor.

ll. ll. ll. f. ll. n. ll.

Ti. Coruncanius. Ti. f. Ti. nepos.

Aediles curules.

ll. ll. ll. f. ll. n. ll. ll. ll. ll. f. ll. n. ll.

Ser. Cornelius. ll. f. ll. n. Merenda. C. Fabius. M. f. M. n. Dorso. Licinus.

Aediles

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

[M. Trebius. M. f. A. nepos.] [Q. Silius. Q. f. Q. n. Nerua.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. // //. //. //. f. //. n. //.

L. Genucius. //. f. //. n. Clepsina. [L. Trebius. A. f. A. nepos.]
[P. Sallonius. P. f. P. n. Sarra.] [A. Acutius. A. f. A. nepos. II.]
[L. Villius. L. f. L. nepos. II.] [L. Volumnius. L f. C. n. Flamma Violens. III.]
[Q. Silius. Q. f. Q. n. Nerua. II.] [C. Pompilius. C. f. C. nepos. II.]
[Q. Manilius. Q. f. Q. nepos.] [Cn. Sicinius. Cn. f. Cn. n. Bellutus. II.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. P. Sulpicij } coss. in Tarentino. Samnio.
//. //. //. f. //. n. //. P. Decij } & Sallentino.

C. Fabius. C. f. M. n. Pictor. Cuius pater, vt autumo, templum Salutis deplnxerat, vt antea in triumpho, C. Iunij Bubulci diximus ex Plinio, & Valerio Max. Itaque Pictor ille primus duos filios consulares reliquit, vt ex fastis colligimus, hunc, scilicet, Caium, & Numerium Fabium.

D. Iunius. D. f. D. n. Pera. Consulem, & Censorem postea habebimus.

Q. Mamilius. Q. f. //. n. Turinus. C. Turini Cos. a. DXIV. pater, vt marmora Capitolina, & ratio temporum subindicant.

Cn. Cornelius. L. f. Cn. n. Blasio. Bis Cos. & Censor deinde sequetur, etiam in tabulis Capitolinis expressus.

ANNI. P. R. C. CDLXXV.

Consules.

C. Fabricius. C. f. C. n. Luscinus. II. Q. Aemilius. M. f. //. n. Papus. II.

ANTEA simul Coss. fuerant, vt apertè testatur etiam Cicero de amicitia. Itaque apud hos in Cassiodoro sunt numeri adiungendi. Tabulæ nostræ Siculæ Græcæ Luscinum II. & Papum II. rectè proferunt. Marianus, C. Fabricium, Q. Aemilium II. Frequens horum est mentio apud auctores Val. Max. Plutarchum, A. Gellium, & Ciceronem, qui etiam in oratione pro Balbo scribit, eum Heraclensibus Fabricium Cos. Pyrrhi temporibus singulare fœdus iciisse. Ex cuius verbis notum fit, Heraeleam, hoc anno fœderatam in Italia ciuitatem esse factam. *Amicorum per singulare Consulum illud collegium.*

Consulibus ambobus Tarentinum & Pyrrhi bellum prouincia fuit. Cùm castra vicina hostibus haberent, transfuga quidam literas à medico Regis attulit, in quibus offerebat venenum sè Regi daturum, si præmium daretur. Fabricius misso ad Pyrrhum indicio, per literas admonuit, vt sibi caueret ab insidijs; Romanos virtute non dolo partam victoriam velle. Earum literarum exemplum ex Claudio Quadrigario recitat Gellius lib. III. cap. VIII. Narrat & Plutarchus in Pyrrhi vita. At L. Florus, contra aliorum sententiam omnium à M'. Curio Cos. medici insidias Regi detectas fuisse scribit. Ceterùm Pyrrhus hoc genetoso Coss facto attonitus, iustitiamque ac virtutem Romanorum admiratus captiuos gratis remisit, & per legatos denuò amicitam petijt. Quæ illi, donec Italiam reliquisset, est negata. Ipse non diu post vocatus à Syracusanis eum magna exercitus parte in Siciliam abijt. Vide de his Zonaram, Iustinum, Pausaniam, Eutropium, Orosium, Florum, Val. Maximum libro sexto, capite quinto, & alios. *Hosti Pyrrho Regi Cos. prodenum oblata periculum ipsi impendens detexere. Pyrrhi Regis grauando. In Siciliam proficiscens Pyrrhus.*

Prætor.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
C. Genucius. //. f. //. n. Clepſina.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[L. Titius. L. f. L. nepos.] [T. Popillius. T. f. //. nepos.]
P. Licinius. P. f. //. n. Varus. [C. Sempronius. C. f. //. n. Graechus.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[M. Titinius. M. f. C. nepos. tt.] [M. Titius. L. f. L. n. Rufus.]
[N. Sextius. N. f. N. n. Sextinus.] [C. Curatius. P. f. P. nepos.]
[L. Furius. L. f. L. nepos.] [T. Veturius. T. f. T. n. Caluinus.]
[T. Minutius. T. f. //. n. Augurin. tt.] [Cn. Domitius. Cn. f. Cn. n. Caluin. tt.]
[M. Aulius. M. f. M. n. Cerretan. tt.] [C. Icilius. Sp. f. C. n. Ruga.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. C. Fabricij } coss. in Samnio. Lucancis,
//. //. //. f. //. n. //. Q. Papi } Bruttieis. & Tarentino.

Ap. Claudius. Ap. f. C. n. Craſſus. Hic ex quatuor Ap. Cæci filijs fuit, conſularis, & triumphalis poſtea.

Ti. Sempronius. C. f. //. n. Graechus. Pater Ti. Gracchi Cos. an. DXV. vt ratio temporum, & marmora Capitolina indicant. Antiqua hæc Semproniæ gentis plebeia familia iam ab hoc tempore nobilitari cœpit in eſuitate, trahens originem nominis à Sempronio quodam, qui ab euentu natiuitatis difficilis ac tardæ Graechus eſt cognomine dictus. Sic enim florentiore ſæculo cognomen hoc ſcripſere Romani, vt teſtantur plures nummi & antiqua marmora. Priſca tamen huius temporis ætas aſpirationem omiſiſſe, conſonantemque c. non duplicaſſe teſtantur item nummorum ac marmorum tituli vetuſtiſſimi. Vſum tamē aliter obtinuiſſe poſtea palam eſt, & aſtipulantur Grammatici veteres. Cauſſam huius cognominis hanc produnt ex M. Varrone Soſipatet, & Q. Terentius Scaurus. Gracus, inquiunt, negat Varro aſpirandum eſſe, quoniam à gerendo primus Gracus eſt vocatus, quòd mater duodecim menſes eum in vtero geſſerit.

L. Mamilius. Q. f. M. n. Vitulus. [T. Clœlius. Q. f. Q. n. Sieulus.]

C. FABRICIVS. C. F. C. N. LVSCINVS. tt. ANN. CDLXXV.
COS. tt. DE. LVCANEIS. BRVTTIEIS. TARENTIN.
SAMNITIBVS. IDIBVS. DECEMBR.

Præliatur Pyrrho primo conſulatu Curius in Sicilia.

L. Florius ſcribit.

Plutarchus alios ſequutus annales poſt detectas Regi Pyrrho à Coss. inſidias, amicitiamque negatam rurſus ad Aſculum ſcribit dubio euentu pugnatum fuiſſe, ad occaſum ſolis vſque, Regem in brachio vulneratum, eundemque paulò pòſt deſperata victoria, & relicta Italia, cum parte copiarum traiecisſe in Siciliam. L. Florus item à Curio, Fabricioq; Coss. ad Aſculum dimicatum fuiſſe ſcribit. De Fabricio conuenit cum Plutarcho, de Curio

Curio nihil apud alios legi; atque in eo capite vitiatum Florum suspicor librariorum culpa historias suomet iudicio cotrigere & conciliare volentium. Verùm hæc Plutarchi, & Flori ferè omnia iam dicta Liuianis epitomis, Zonaræ, Eutropio, & alijs antè citatis non congruere, colliget facilè, qui auctores conferre volet. Neque hic Fabricij Capitolinus triumphus indicat, cum Pyrrho, ipsum confligisse hoc anno; nam nulla eius rei mentio est, quemadmodum nec in M'. Curij triumpho, qui postea sequetur. Eutropius autem post Regis in Siciliam abitum Fabricium Cos. victis Lucanis, & Samnitibus triumphasse scribit. Eò etiam respiciunt verba, quæ in XIII. Liuianæ historiæ epitomis post Pyrrhi in Siciliam profectionem narratam legimus. Res præterea contra Etruscos, Lucanos, & Samnites prosperè gestas continet.

Fabricij victoria & triumphus de Pyrrhi socijs.

ANNI. P. R. C. CDLXXVI.

Consules.

P. Cornelius. P. f. //. n. Rufinus. II. C. Iunius. C. f. C. n. Brutus. Bubulcus. II.

PCornelivm, C. Inuinm Coss. habet Cassiodorus. Rufinum & Bubulcum tabulæ Græcæ, Zonaras Iunium & Rufinum produnt. Ambo semel antea Coss. fuerant, quare certum est, in Cassiodoro, & alijs iam dictis numeros desiderari. Rectè igitur Marianus, qui P Cornelium Rufinum II. & C. Iunium Brutum II. Coss. adfert. Suffragatur etiam Gellius, & Valerius Max. vt postea docebo. Cetertim qua ratione Rufinus, vt arte bellica clarus, ita auaritia infamis & odiosus C. Fabricij, qui Cos comitijs præerat, studio ad consulatum hunc peruenerit, pulchrè narrat Cicero libro II. de Oratore, cuius verba referri etiam Gellius libro IV. capite VIII. item Quinctilianus libro XII. capite I. Nam cùm Fabricius adnixè proueheret, contra alios competitores non adeò belli peritos, hunc Rufinum sibi licet exosum ob vitia, omnibus id mirum videbatur. Is tamen facetè admodum se excusauit, dicens: Non mitum videri debere, difficilibus se temporibus compilari, quàm vendi malle.

Cur C. Fabricius P. Rufinum promouerit ad hoc consulatū.

Consules ambo Tarentinos cum socijs prouinciam obtinuerunt. Samninm collatis viribus depopulati sunt ab incolis desertum, qui res suas in abruptos montes, auiosque scopulos contulerant. Vide Zonaram libro II.

Absente Pyrrho prosequuntur bellum Romani Cos.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
L. Cornelius. Ti. f. Ser. n. Lentulus. * Qui postea Caudinus. *

Aediles curules.

[P. Cloelius. Q. f. Q. n. Siculus.] Q. Valerius. P. f. //. n. Falto.

Aediles plebis.

[Q. Appuleius. Q. f. Cn. n. Pansa.] [C. Plautius. C. f. C. n. Decianus.]

Tribuni plebis

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.

Q. Ogulnius. L. f. A. n. Gallus. [Q. Fuluius. Q. f. M. n. Flaccus. II.]
[Sp. Icilius. Sp. f. C. n. Ruga. II.] [Cn. Pupius. Cn. f. Cn. nepos, II.
[Q. Pomponius. Q. f. Q. nepos.] [M. Liuius. M. f. //. n. Denter.]
[M. Fuluius. M. f. L. n. Curuus. II.] [Cn. Fuluius. Cn. f. Cn. n. Pætinus.]
C. Sempronius. M. f. //. n. Tuditanus. [C. Atinius. C. f. Cn. n. Labeo.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæsto-

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. P. Rufini? coss. in Tarentino. Samnio.
//. //. //. f. //. n. //. C. Bruti } Lucaneis. & Bruttieis.

C. Papirius. L. f. //. n. Maso. Pater C. Masonis, qui Cos. primus in monte Albano triumphauit, vt marmora testantur Capitolina. Eum hoc anno magistratus occepisse, ex annorum interuallo colligere est.

A. Postumius. A. f. L. n. Albinus. Pater L. Albini bis Cos. qui designatus tertiùm à Gallis Boijs cum exercitu occisus est, initio belli Punici secundi.

Cn. Fuluius. Cn. f. Cn. n. Max. Centumalus. Parrem habuit consularem & triumphalem, vti suo loco dictum est. Atque filius huius item postea Cos. est factus anno DXXIV. deque Illurijs triumphauit, vt sequetur.

[M. Duilius. M. f. M. nepos.] Maior frater C. Duilij, qui primus naualem de Pœnis egit.

C. IVNIVS. C. F. C. N. BRVTVS. BVBVLC. AN. CDLXXVI. COS. II. DE. LVCANEIS. ET. BRVTTIEIS. NON. IAN.

De hoc triumpho nihil apud alios auctores repperi. Immo Zonaras vtrumque Cos. Samnium vastasse scribit, damnisq; non parum, multis Romanorum occisis vel captis, accepisse: cùm hostes montium abruptorum præsidio semet tutantes, temerè aggrederētur. Inde discordiæ nonnihil inter Coss. ortum, cùm alter alteri hoc culpæ daret; segregatisq; exercitibus, Iunium partem Samnij vastasse, Rufinum verò Lucanos & Bruttios adflixisse, & Croionem, quæ defecerat; præsidio Epirotarum recepto, dexteritate & pulchro quodam stratagemate recepisse. Quod etiam narrat Frontinus libro III. Ceterùm auctores qui triumphos Capitolinos concinnarunt, alios videntur sequi annales; quando C. Iunium de Lucanis, & Brutijs triumphasse scribunt, non P. Rufinum.

Croionem recepit P. Rufinus.

ANNI. P. R. C. CDLXXVII.

Consules.

Q. Fabius. Q. f. M. n. Max. Gurges. II. C. Genucius. //. f. //. n. Clepsina.

GVRGITEM & Clepsinam proferunt tabulæ Græcæ, Q. Fabium, & C. Genucium Cassiodorus. Q. Fabij Gurgitis hic secundus est consulatus; igitur rectè Marianus Q. Fabium II. & C. Genucium prodit; sic etiam Orosius libro IV. cap. II. Fabio Gurgite II. (inquit) & C. Genucio Clepsina Consulibus, pestilentia grauis vrbem, & fines eius inuasit; quæ cùm omnes, tum præcipuè mulieres pecudesque corripiens, necatis in vtero fœtibus futura prole vacuabat, & immaturis partibus cum periculo matrum extorti abortus proijciebantur. Diuus item Augustinus libro III. de ciuitate Dei capite XVII. eius pestilentiæ meminit. Atque in strage (inquit) tanta bellorum etiam pestilentia grauis exorta mulierum. Nam priusquam maturos partus ederent, grauidæ moriebantur. Vbi se, credo, Æsculapius excusabat, quòd archiatrum se, non obstetricem profitebatur. Haber & epitome Liuiana de signo Iouis Capitolini fulmine deiecto prodigium, vbi mutilus locus apparet.

Pestis in vrbe grauis.

Æsculapius. Iupiter Capitolinus fulmine deiectus.

Samnium cum Lucanis, & Bruttijs sortiti videntur huius anni Coss. qui mox hostes ita bello grauarunt, vt Pyrrhum ex Sicilia per legatos reuocare coacti fuerint. Vide Iustinum libro XXIV.

//. //. //. f. //. n. //.
P. Cornelius. P. f. //. n. Rufinus. Dict. //. claui figendi caussa.
//. //. //. f. //. n. //. Mag. eq.
C. Aelius. P f. P. n. Pætus.

P. Cornelium Rufinum, quem C. Fabricius censor anno insequenti senatu mouit, bis Cos. & Dictatorem fuisse, testantur omnes, qui eius noræ mentionem faciunt, vt paulò pòst clariùs patebit. Verùm quo anno, vel cuius rei caussa Dictator creatus, quisve magister equitum fuerit, obscurum nobis est. Coniectant nonnulli non absurda fortasse coniectura, claui figendi caussa factum fuisse ob prodigiosam eius anni pestem, veluti sæpiùs

Dictator claui figendi caussa dictus propter pestem & prodigia.

sæpiùs antea constat accidisse. Quando tamen nihil certi ex auctoribus probatis adferre de ea re possum: in incerto etiam hæc, & alia suis notis distincta relinquere visum fuit. Censuræ Fabricij præponenda est omnino hæc dictatura; an huic tamen anno includi debeat, asserere difficile est.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
Ser. Cornelius. //. f. //. n. Merenda.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
C. Quinctius. //. f. //. n. Claudus. [C. Valerius. C. f. C. n. Potitus. Flaccus.]

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
L. Genucius. //. f. //. n. Clepsina. [P. Sallonius. P. f. P. n. Sarra.]

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. // //. //. //. f. //. n. //.
P. Sempronius. P. f. P. n. Sophus [M. Fulvius. M. f. Cn. n. Pætinus.]
C. Atinius. C. f. K. n. Longus. II. [M'. Marcius. M'. f. M'. nepos.]
T. Popillius. T. f. //. nepos. II. [Q. Petillius. Q. f. L. nepos.]
[C. Pœtelius. C. f. C. nc. Libo. Visolus. II.] [Q. Lutatius. C. f. //. n. Catulus.]
[Cn. Appuleius. Q. f. Cn. n. Pansa.] [L. Allienius. L. f. L. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. Q. Fabij } coss. in Samnio. Lucaneis.
//. //. //. f. //. n. //. C. Clepsinæ } & Bruttieis.

M. Fulvius. Q. f. M. n. Flaccus. Cuius triumphus reperitur in Capitolinis actus anno CDXXCIX. de Vulsiniensibus.

N. Fabius. C. f. M. n. Pictor. L. Iulius. L. f. L. n. Libo.
Ambo postea Coss. quorum nomina sic extant etiam exarata in Capitolinis marmoribus.

Cn. Apronius. * C. f. C. n. Limo. * Aedilitius demum ob iniurias legatis illatas deditus Apolloniatibus.

Q. FABIVS. Q. F. M. N. MAXIMVS. AN. CDLXXVII.
GVRGES. II. COS. II. DE. SAMNITIBVS.
LVCANEIS. BRVTTIEIS. QVIRINALIBVS.

De Q. Fabij Gurgitis secundo hoc triumpho nihil memoriæ est proditum ab alijs, quod sciam, auctoribus, quorum scripta ad nostra peruenerunt tempora. Ex Plutarcho tantùm, Zonara, & Liuij epitomis colligere est, non cessasse Romanos absente Pyrrho confœdaratos eius Samnites, Lucanos, & Bruttios bello cõtinuo persequi & subiugare, vrbibus expellere, & passim prosligare; adeò vt necesse ijs fuerit Pyrrhi reditum ex Sicilia literis sollicitare. Zonaras autem posteaquam narrasset, quibus artibus anno superiore P. Rufinus Cos Crotonem recepisset, adijcit. Sequente anno Romanos expeditionem contra Samnium, & Lucaniam suscepisse, & Bruttios bello adortos fuisse; sed nõ nominat Coss. Potrò res ibidem gessisse feliciter Q. Fabium Cos. ex fõlis Capitolinis triũphis cognoscimus.

Belli cõtinuatur cum Pyrrhi Regis confœderatis iacta.

ANNI. P. R. C. CDLXXVIII.

Consules.

M'. Curius. M'. f. M'. n. Dentatus. II. L. Cornelius. Ti. f. Ser. n. Lentulus. *Qui in hoc. hon. Caudinus appel. est*

CONSVLVM nomina ea triumphorum fragmento descripsi, Cassiodorus M'. Curium, & L. Lentulum refert; Dentatum & Lentulum tabulæ Græcæ, Cuspiniani verò tabulæ Dentatum II. & Lentulum, rectè. Nam hic secundus M'. Curij Dentati consularis est, sicut & Marianus annotauit; qui M'. Curium Dentatum II. & L. Cornelium Lentulum recenset. Nominat Coss etiam Plutarchus in Pyrrho, & Eutropius lib. II.

Pyrrhus ex Sicilia vltum & Rhegium oppugnans vulneratus.

Prouinciæ Coss. fuerunt bellum cum Pyrrho Samnitibus alijsque fœderatis. Pyrrhus cum exercitu ex Sicilia reuersus Locros recepit, Rhegium frustra oppugnauit; nam & ipse vulneratus multos etiam ex suis amisit, vt auctor est Zonaras. Plutarchus Regem in Italiam redeuntem à Pœnis Mamertinisque primo transgressu valdè impeditũ, & infestatum fuisse narrat; vulneratum quoque, & dnos elephantes cum multis ea exercitu perdidisse.

Disciplinæ militaris exemplum insigne.

Interea M'. Curius Dentatus Cos Romæ, cùm delectum haberet, & quidam citatus ea tribu Polia ad nomen non respondisset, bona eius hastæ primùm subiecit. Inde appellantem tribunos plebis frustra, & ipsum quoque vendidit. quemadmodum scribunt M. Varro in Sene disalcalo, citante Nonio Marcello, & Val. Maa. lib. VI. cap. III Liuius lib. XIIII. Qua seueritate obsequentiorem nactus militem, cum L. Cornelio collega ad bellum profectus

Pyrrhus insigni prælio victus, castra amittit, & Italia pulsus.

reuersum ea Sicilia Pyrrhum excepit ad Beneuentum, vt Plutarchus, vt alij verò, in Arusinis Lucaniæ caupis, vbi extremo, & ingenti prœlio cum vicit, castris cauit, & Italia expulit. Hæc tertia, vel quarta, vt quidam volunt, cum Pyrrho pugna fuit: qua sine controuersia penes Romanos victoria steterit, & Italiæ imperium simul redditum est. Eam describunt latiùs Zonaras, & Plutarchus; item Eutropius, Florus, & Orosius.

Cens. C. Fabricius. C. f. C. n. Luscinus. Q. Aemilius. * M. f. * *n.* Papus. Lustrum fecerunt XXXIII.

P. Sufinus senatu motus, & notatus ob amentiam.

Magistratibus in prouinciam iturus viaticũ, & annulus publicè dat.

Eodem anno, quo Pyrrhus Italia pulsus (vt apud Zonaram legimus) C. Fabricius, & Q. Aemilius Papus censores facti cùm alios equitum, senatorumque Romanorum, tum P. Rufinum, quamvis Dictator, & bis Cos. fuisset, senatu mouerunt; quòd decem pondo argentea vasa possideret. Itaque paupertatem Romani non in parum habendo, sed in multum concupiscendo positam putauerunt. Qua de causa magistratibus, alijsque in prouinciam abeuntibus viaticum, & annulus è publico dabatur. Hæc ferè Zonaras. Cui suffragatur etiam Liuiana epitome libro XIV. M'. Curij de Pyrrho victoriæ continuo hanc C. Fabricij censuram subiungens his verbis. Fabricius censor P. Cornelium Rufinum consularem senatu mouit, quòd decem argenti pondo facti haberet. Idem scribunt Plutarchus in Sulla, Gellius libro IV capite VIII. & libro XVII. capite vltimo; item Valerius Maa. libro II. capite IX. qui bis Cos. & Dictatorem fuisse asserunt, causamque notæ scripram à censoribus ita fuisse adijciunt. Quòd eum comperissent argenti facti mensæ gratia decem pondo

Insignis obseruatio frugalitatis laudatissimo exemplo Romæ.

habere; ideoque malo exemplo luxuriosum & auarum ordine senatorio indignum existimarunt; cùm censores ambo in ædibus suis argenti nihil præter patellam & salinum sacrificij causa haberent, vt pulchrè Valerius iam dictus libro IIII. capite IV. de paupertate laudata. In C. verò Fabricij (inquit) & Q. Aemilij Papi principum sæculi sui domibus, argentum fuisse confitear oportet. Vterque enim patellam deorum causa, & salinum habuit. Sed eò lautior Fabricius quòd patellam suam comeo pediculo sustineri voluit. Papus quoque satis animosè, qui cum hæreditario nomine ea accepisset, religionis causa abalienanda non putauit. Hæc Valerius admodum graphicè frugales ac sanctos eius sæculi mores describens. Meminerunt etiam L. Florus libro primo, capite VIII. & Seneca ad Lucilium libro VI. ep. XCIX. Fabricius (inquit) diuitias Imperator reiecit, censor notauit. Collegas verò Fabricium Aemiliumque in censura quoque fuisse, non solum Val. & Gellius, libro XVII. caprimunt, sed etiam Cicero in Lælio de amicitia. Vidimus (inquit) Papum Aemilium C. Luscino familiarem fuisse, sic à patribus accepimus, bis vna Coss. & collegas in censura: tum etiam cum ijs, & inter se coniunctissimos fuisse M'. Curium, & Ti. Coruncanium, memoriæ proditum est. Demum lustro a censoribus conditio, censa fuisse capita ciuium CCLXXIꝏ.CCXXIV. Liuiana epitome testatur. Principem verò senatus adhuc remansisse Q. Fabium Rullianum opinari possumus.

Prætor.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
C. Fabius. * M. f. M. n. * Dorso. Licinus.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
Cn. Seruilius. Cn. f. //. n. Cæpio. Q. Seruilius. Cn. f. //. n. Cæpio.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
[M. Titius. L. f. L. n. Rufus.] [N. Sextius. N. f. N. n. Lateranus.]

Tribuni plebis

Appellati à iuuene quodam Poliæ tribus militiam ac delectum detrectante, Cos. ac Imperatoris actionibus se moram non facturos responderunt. Itaque Cos. M'. Curius ipsum quoque iuuenem cum bonis subhastatis vendidit; præfatus, non opus esse eo ciue reipublicæ, qui parere nesciret. Valerius Max. libro VI. capite III. Non. Marcellus in Tenebrione.

Militi fugienti, & ad nomen in delectu citatum non respondenti leges Ser. Tullij Regis cum bonis sub hasta vendunt.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
M. Atilius. M. f. L. n. Regulus. L. Poblicius. L. f. //. n. Malleolus.
[Q. Considius. M. f. M. nepos.] [L. Auicius. Q. f. //. n. Prænestinus.]
[L. Trebius. A. f. A. nepos. III.] M. Trebius. M. f. A. nepos. II.]
[L. Lucerius. L. f. C. nepos.] [M. Acutius. M. f. M. nepos.]
[L. Volscius. L. f. L. n. Fictor.] Ti. Villius. * P. f. L. n. * Tappulus.

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

M'. Curij Cos. iussu tenebrionis militiam detrectantis corpus, & bona subhastarunt, pecuniamque in ærarium redegerunt. Liuius, & alij suprà nominati.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. M'. Curij cos. in. Samnio. &. Tarentino.
//. //. //. f. //. n. //. L. Lentuli cos. in. Samnio. &. Lucaneis.
[C. Otacilius. C. f. M'. n. Crassus.] M'. Otacilius. C. f. M'. n. Crassus.
Fratres, quorum alter Manius Cos. fuit, & eius nomen extat in tabulis Capitolinis.
[L. Quinctius. L. f. L. n. Capitolinus.] [L. Papirius. M. f. M. n. Crassus.]

M'. CVRIVS. M'. F. M'. N. DENTAT. IV. A. CDLXXIIX.

COS. II. de SAMNITIBVS. ET. REGE. PYRRHO.

//. //. FEBR.

De triumpho M'. Curij Dentati.

Hic quartus est M'. Curij triumphus, vt volunt fasti Capitolini, & Auctor de viris illustribus. A tiamen illius ouationē de Lucanis alij non videntur numerare; vt in primis Plutarchus in Catone maiore, M'. Curium post tres honestissimos triūphos in villa habitasse, & agrum fodisse scribens. Item Cicero in dialogo de senectute, vbi de rusticæ vitæ laudibus disserit. Ergo (inquit) in hac vita M'. Curius cùm de Samnitibus, & Sabinis triumphasset, & de Pyrrho, consumpsit extremum tempus ætatis. Vt ad historiam porrò Curijque triumphum præsentem veniamus, Pyrrho (vt refert Florus) bis castris exuto, bis saucio, &

M'. Curius triumphalis agricola.

» in Græciam suam fugato; tanta de opulentissimis tot gentibus spolia sunt relata, vt victo-
» riam suam Roma non caperet. Neque enim vllus pulchrior ante eum diem, aut speciosior
» triumphus in vrbem intrauit; quæ nihil nisi pecora Volscorum, greges Sabinorum, car-
» penta Gallorum, fracta Samnitium arma viderat antea. Tum si captiuos aspiceres, Molos-
» si, Thessali, Macedones, Bruttij, Appuli, atque Lucani occurrebant: Si pompas, aurum,
» purpura, signa, tabulæ, Tarentinæque delitiæ portabantur. Sed nihil lubentiùs populus

Pompa triumphalis prælata.

Elephantes primum Romanis in triumpho ductis.

Romanus aspexit, quàm illas, quas timuerat, cum turribus suis beluasq; quæ non sine sensu
capitiuitatis summissis ceruicibus victores equos sequebantur. Hęc ferè ad verbũ ex L. Floro, qui eleganter & breuiter hunc triumphum depingere mihi visus est, Romam verò in
triumphum deductos primum elephantos consentit Plinius, * VII. postquã Italia primùm eos vidit anno, & boues Lucas (vt antè dictum) appellauit. Seneca insuper ad Paulinum de
breuitate vitæ memorat idem Primus (inquit) nauali prœlio Duilius vicit, primus Curius
Dentatus in triumpho duxit elephantos. Eutropius autem cæsa in eo prœlio hostium XX-
III. milia dicit, Curium in consulatu triumphasse, ac primùm elephãtex quatnor Romam
duxisse. Zonaras tamen octo fuisse captos, suis annalibus inseruit. Meminit huius etiam
triumphi Cicero in oratione pro Murena. M'. Curio autem ob ingentia in remp. merita,
post tot triumphos, & totius Italiæ imperiũ pop. Rom. fundatum, cum senatus agri iugera
quinquaginta decerneret, vel, vt Auctor de viris illustribus, quingenta, eũ domo ad Tisa-
rum; aspernatus prærogatiuam, popularis assignationis modum, qui septenum erat inge-
rum, excedere noluit. Addidit orationem modestia, & continentia sua dignam: pernicio-
sum reip. intelligi ciuem, cui septena iugera non essent satis; quiq; eo, quod reliquis tribue-
retur, non esset contentus. Idemq́ue ex præda regia, qua exercitum, vrbemq; ditauerat, ni-
hil attigit, præter guttum saginum sacrificij causſa seruiturum. Hæc apud Columellam li-
bro I. Val. Max libro IV. cap. III. Plinium lib. XVI. cap. XXXVIII. & lib. XVIII. cap. III. & Au-
ctorem de viris illustribus cap XXXVIII qui nonnihil ab alijs discrepat.

* VII fuisse ditius ex Capitolinorum fragmẽtis colligitur, qui annum ex Plinio sunt seques. At qui Cos. huius collegas fuisse tum annis proximis Pyrrhum cum Romanis gessisse bellum. M'. Curij modestia, & abstinentia singularis.

L. Cornelius. TI. F. SER. N. LENTVL. AN. CDLXXIIX.
Caudinus. COS. DE. SAMNITIBVS. ET,
Lucaneis. K. MART.

Præter Capitolini marmoris paucas has reliquias nihil de hoc triumpho habemus; apud alios enim auctores vix vlla est mentio victoriæ, tanto minùs triumphi. M'. Curij enim insignis de Pyrrho victoria, & amplissimus triũphus L. Lentuli collegæ res gestas forsan obscuriores reddidit. Ex Plutarcho dumtaxat colligere est. L. Lentulum Cos. in Samnio, & Lucania bellum gessisse, cùm Pyrrhus à M'. Curio collega prœlio vinceretur. Refert enim, Pyrrhum misisse partem exercitus in Lucaniam, vt alterum impediret Cos. ne Curio lungeretur. Plinius item lib. XXXIII. cap. II. haud paruam L. Lentuli Cos. in Samnio fuisse victoriam, subindicat his verbis. L. Lentulus Cos. auream coronam ex præda dedit Ser. Cor-
nelio Merendæ * Samnitium oppido capto Equidem vix dubito, quin nomen oppidi ibi-
dem in Plinio librariorum culpa perierit; quòd Caudium fuisse suspicor, ob Lentulorum agnomen familiare Caudinus: quod huius etiam filijs duobus L. & P. Lentulis adscribi videmus in tabulis Romanis tam magistratuum quàm triumphorum anno XVI. XVII. & XIX. post B. Adeò vt mihi fermè videatur patet hoc bello adeptum sibi, posterisq; illud agnomen vsurpasse, ob veteris ignominiæ memoriam abolitam, vltámve Caudio expugnato, vel diruto. Adiuuat coniecturam nostram, quod ex fragmento triumphi huius præter Lentuli, cognomen alterum desiderari, facilè videamus; quod non aliud fuisse opinor, qnàm Caudinus; quando illud idem obtinuerunt & filij.

L. Lentulum Cos. Samnites & Lucanos ingenti præda ad Caudium vicisse. Plinij locũ mancum desp. ferè e Caudio. Caudinus ag nomen inde Lentulis vnde primum. Desp. agnomen Lẽtuli in marmore Capitolino fragmen.

ANNI. P. R. C. CDLXXIX.

Consules.

M'. Curius. M'. f. M'. n. Dentatus. III. Ser. Cornelius. //. f. //. n. Merenda.

SER. Cornelium & M'. Curium Coss. adfert Cassiodorus, Dentatum II. & Merendam tabulæ Græcæ. Verùm hic III. est Dentati consulatus, quemadmodum ex superioribus constat, atque etiam ex Mariano Scoto, qui Ser. Cornelij, & M'. Curium III. prodit Coss. Continuarum Curio honorẽ verisimile est ob remp recte supetiore anno domi foriscq; administratã: Ser Merendam ob fortitudinis meritũ consulatu honoratũ, nam eundem esse existimo, quẽ L. Lẽtulus Cos. paulò antè corona aurea donarat, sicut ex Plinio docuimus.

M'. Curio cur continuatus honor fuerit.

Nihil fereè certi est de Coss. prouincijs, Samnitium, Bruttiorum, Lucanorúmve bello, quod cùm ijs populis continuatũ absente etiam Pyrrho fuisse, docet epitome Liuiana. Tarentini quidem à Pyrrho destituti tunc à Romano bello quicuisse videntur: immo (vt Zonaras obiter memorat) eum præsidio Pyrrhi, quod, tanquam rediturus, Milone præfecto reliquerat in arce, veniſſe in dissidium, & aliquandiu varia fortuna dimicasse.

Cum Pyrrhi sociis bellatum.

Tarentinorum dissidium cum Milone Pyrrhi præfecto quẽ in arce reliquerat.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
L. Genucius. //. f. //. n. Clepsina.

Aediles

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

C. Fabius. C. f. M. n. Pictor. Cn. Cornelius. L. f. Cn. n. Blasio.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Q. Ogulnius. L. f. A. n. Gallus. P. Sempronius. P. f. P. n. Sophus.

Tribuni plebis.

//.	//.	//. f. //. n.	//.	//.	//.	//. f. //. n.	//.
//.	//.	//. f. //. n.	//.	//.	//.	//. f. //. n.	//.
//.	//.	//. f. //. n.	//.	//.	//.	//. f. //. n.	//.
//.	//.	//. f. //. n.	//.	//.	//.	//. f. //. n.	//.
//.	//.	//. f. //. n.	//.	//.	//.	//. f. //. n.	//.
D. Iunius.	D. f.	D. n. Pera.		Q. Mamilius.	Q. f.	//. n. Turinus.	
[M. Minucius.	M. f.	//. n. Festus.]		[M. Titinius.	M. f.	C. nepos. III.]	
[C. Curatius.	P. f.	P. nepos. II.]		[P. Furius.	P. f.	P. nepos.]	
[Q. Papirius.	Q. f.	//. n. Turdus.]		T. Veturius.	T. f.	T. n. Caluinus.	
[C. Minucius.	C. f.	C. n. Augurinus.]		[C. Minucius.	//. f.	//. n. Rufus.]	

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. M'. Curij } coss. in Samnio, Bruttieis,
//. //. //. f. //. n. //. Ser. Merendæ } & Lucaneis.

Ap. Claudius. C. f. Ap. n. Caudex. Fratrem Ap. Cæci fuisse testantur Gellius, & Auctor de viris illustrib. cap. XXXVII. & Fasti Capitolini id ipsum demonstrant. Rationem noui cognominis reddit pulcherrimi Seneca de breuitate vitæ. Caudicem idcirco vocatum fuisse, quòd primus per mare Romanum exercitum ex Italia transfectauit in Siciliam paruis nauiculis, quas caudices appellabant antiqui. *Cur Ap. Claudius Caudex fit appellatus.*

Q. Mamilius. Q. f. M. n. Vitulus. Consulem postea sic repetimus in Capitolinis tabulis descriptum.

[L. Sempronius. L. f. A. n. Atratinus.]

L. Flaminius. //. f. //. n. Chilo. Cuius extant antiquissimi denarij bigati, cusi cùm esset IIII. vir primus flandi argenti, de quibus paulò pòst suo loco latiùs agemus.

ANNI P. R. C. CDXXC.

Consules.

C. Fabius. M. f. M. n. Dorso. Licinus. C. Claudius. //. f. C. n. Canina. II.

ALTER Coss. in ambiguo est, nam mirè variatur apud auctores. Cassiodorus C. Fabium, & C. Claudium nominat: Velleius Fabium Dorsonem, & Claudium Caninam. Sed Eutropius C. Fabricium Luscinum, & C. Claudium Caninam Coss. memorat; cui accedũt Græcæ & Cuspiniani tabulæ, Luscinum & Caninam suggerẽtes, item Marianus Scotus, qui C. Fabricium, C. Claudium Coss. adducit. Error in annalibus posser videri inductus ex similitudine nominum Fabricij & Fabij; item cognominum Luscini & Licini. Nam hoc in Fabia gente etiam fuisse constat, & paulò pòst fasti consulares demõstrabunt. C. Caninam antea Cos. habuimus anno CDLXIIX. Erit igitur hic eius secundus cõsulatus. *Error ex similitudine nominum natus ex similium exemplorum.*

His Coss. vt auctor est Eutropius, legati Alexandrini à Ptolomæo Ægypti Rege missi, petiram amicitiam obtinuerunt. Scribit idem Eusebius in Chronico, nec non Zonaras libro annalium II. addens Romanos ea Regis comitate delectatos vicissim legatos misisse; qui magnificè ab eo donati, munera Romam redeuntes in ærarium rulere. Sed senatus regiæ liberalitati locum dans munera ipsos habere iussit. Pulchrè hæc etiam Valerius Max. libro IV. cap. III. narrat, vbi legatorum Romanorum nomina quoque recensct: quorum princeps *Ptolomæus Philadelphus Aegypti Rex per suos legatos Romam missos Amicitiã fœdus ac amicitiã cum senatu ac populo petijt.*

princeps Q. Fabius Gurges bis Cos. fuerat, bisque triumpharat. Alij duo ædilitij, ac vnus quæstorius, licut ex sequentibus eorum consulatibus colligere est. Fratres enim fuisse duos hos Fabios Pictores Caium & Numerium ex tabulis Capitolinis paulò pòst luce clariùs constabit: quorum Caius cum Q Ogulnio Cos fuit anno CDXXCIV. Numerius triennio postea. Sed quia principum virorum eius sæculi sanctissimos mores, probitatem, & abstinentiam, reipublicæque amorem accuratè repræsentet Valerius, eius verba adducere hic non pigebit. Q. Fabius Gurges C. N. Fabij Pictores, Q. Ogulnius legati ad Ptolomæum Regem missi, munera quæ ab eo priuatim acceperant, in ærarium, & quidem priùs, quàm ad senatum legationem referrent, detulerunt: de publico, scilicet, ministerio nihil cuiquam, præter laudem benè administrati officij, accedere debere iudicantes. Iam illud humanitatis senatus, & attentæ maiorum disciplinæ indicium est: data sunt enim legatis, quæ in ærarium reposuerant non solùm patrum conscriptorum decreto, sed etiam populi permissu, eaque legatis quæstores promptè vnicuique distribuerunt. Ita in ijsdem Ptolomæi liberalitas, legatorum abstinentia, senatus ac pop. Rom. æquitas debitam probabilis facti portionem obtinuit. Non præterijsse hanc legationem Liuium cognoscimus ex paucis lib XIV. verbis hisce, quibus in epitome huius anni historia attingitur, eaque sunt hæc. Cum Ptolomæo Ægypti Regi societas iuncta est. Sextilia virgo Vestalis damnata incesti, viua defossa est. Coloniæ deductæ Possidonia & Cossa. Orosius item, Sextiliæ Vestalis damnationem refert libro quarto, cap. II. De colonijs autem iam dictis ita Velleius. At Cossa & Pæstum deductæ abhinc annos fermè trecentos Fabio Dorsone, & Claudio Camina Coss. Cossam Volcientium fuisse, superiùs ex Plinio dixi; Pæstum autem esse Possidoniam, declarat idem auctor libro tertio, cap. V. vbi Lucaniorum vrbes enumerat. Oppidum Pæstum (inquit) Græcis Possidonia appellatum.

Abstinentia legatorum populi Romani.

Æquitas senatus ac populi Romani.

Sextilia virgo Vestalis viua defossa. Possidonia & Cossa colonia.

Prætor.

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*

C. Quinctius. //. f. //. n. Claudus.

Aediles curules

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*

[T. Clœlius. Q. f. Q. n. Siculus.] Ap. Claudius. Ap. f. C. n. Crassus.

Aediles plebis

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*

[M. Fuluius. M. f. Cn. n. Pætinus.] Q. Lutatius. C. f. //. n. Catulus.]

Tribuni plebis

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*

L. Mamilius. * Q. f. M. n. * Vitulus. [M. Aquillius. M. f. C. n. Florus.]
[M'. Iuuentius. M'. f. M'. n. Thalna.] Sp. Caruilius. C. f. * L. n. * Max. Ruga.
[Q. Aulius. Q. f. M. n. Cerretanus.] [L. Aelius. L. f. L. n. Pætus.]
[L. Pomponius. Q. f. Q. nepos.] [M'. Pomponius. M'. f. M'. n. Matho.]
[Cn. Flauius. Cn. f. Cn. nepos.] [Cn. Fuluius. Cn. f. Cn. n. Pætinus. II.]

Quæstores vrbani.

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*

Legatis Romanis munera à Ptolomæo Aegypti Rege donata, & in ærarium delata ex S.C. & populi iussu ipsis reddiderunt. Val. Max. lib. IV. cap. III.

Quæstores militares.

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* C. Fabij } coss. in Samnio. Lucaneis.
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* C. Claudij } Bruttiis. & Sallentino.

M. Cor-

M. Cornelius. //. f. //. n. Cethegus. Auus C. Cethegi. Cos. anno DLVI. vclut temporum ratio, & Capitolina marmora significant.

T. Manlius. T. f. T. n. Torquatus. T. Capitolini Torquati filius, qui Cos. anno CDLIV. fuit; & pater T. Torquati bis Cos. & Censoris postea, qui de Sardeis triumphauit, & Ianum it. clausit, sicut ex temporum ratione colligimus.

T. Oracilius. C. f. M'. n. Crassus. Consulem ita describunt Capitolina marmora.

[Q. Ogulnius. Q. f. A. n. Gallus.] Filius Q. Ogulnij illius quem antea tribunum plebis, atque ædilem habuimus.

C. Claudius. //. F. C. N. CANINA. ANN. CDXXC.
cos. it. de LVCANEIS. SAMNITIBVS.
Bruttieisque. QVIRINALIBUS.

Triumphatum quoque hoc anno fuisse, & res prospere in Samnio gestas esse à C. Canina Cos. ex his solis reliquijs Capitolinorum marmorum manifestum fit. Quibus respondere dumtaxat videntur Liuianæ epitomes lib. xiv. verba hæc. Res præterea contra Lucanos, Samnites, & Bruttios feliciter gestas continet. Aliud quod adferam in tanta historiarum eius temporis inopia non habeo.

ANNI. P. R. C. CDXXCI.

Consules.

L. Papirius. L. f. Sp. n. Cursor. II. Sp. Caruilius. C. f. C. n. Maximus. II.

CASSIODORVS Coss. suggerit L. Papirium Cursorem, & Sp. Caruilium: tabulæ Græcæ Cursorem, & Maximum. Ambo quidem Coss. fuerunt iterum hoc anno, quapropter tabulis & Cassiodoro numeri vtrinque adiungendi sunt. Ego nomina ex ante actis eorum magistratibus descripsi. Meminit Coss. criam Frontinus de aquæductibus, licet male ibidem Sp Caluisius legatur pro Caruilius. Item Liuius libro XXIV. scribit, Papirium & Caruilium Coss. aduersus Samnites, Bruttiosque, & Lucanum cum Tarentino populum declaratos esse.

Samnitium bellum LXXI. annorū hoc anno confectum. Tarentini ad deditionem compulsi.

Consulibus itaque Tarentini cum Samnitibus, Lucanis & Bruttijs prouinciæ decretæ, qui bellum Samnitium quod per annos LXXI. duraverat, confecerunt, & Tarentinos insuper ad deditionem coëgerunt. Quibus pax & libertas data est, vt Liuius auctor. Et hac quidem victoria, debellaris etiam paulò antè Etruscis, & Gallis, Italiæ magna pars in potestatem Romanorum redacta est. Sed vide Zonaram, Orosium, & alios.

Cens. M'. Curius. M'. f. M'. n. Dentatus. L. Papirius. * Sp. f. L. n. * Cursor.
Lustrum fecerunt. XXXIV.

Ex Frontini auctoritate censores istos posuimus. Is enim in libello de aquæductibus Anienem veterem anno XL. post Appiam aquam deductam scribens, Anno, inquit, cXXCI. M'. Curius Dentatus qui censuram eum L. Papirio Cursore gessit, Anienis qui nunc dicitur vetus, aquam perducendam in vrbem ex manubijs de Pyrrho Rege captis curauit. Sp. Caruilio, L. Papirio Coss. Astipulatur Frontino Auctor de viris illustr. cap. XXXIII. dum tradit M'. Curium post prædam omnem hostilem in publicum redactam, Anienem deinde aquam ex manubijs hostium in vrbem reduxisse. Et congruit quidem Frontini supputatio eum fastis Capitolinis: nam hic annus ab Ap. Cæci censura XL. est, qui Appiam aquam inducere tum cœpit. Annus tamen Vrbis conditæ fallit, error enim est in numero, vbi punctus extremus in X. denarij notam excreuit: qua ratione peperam signatur annus Vrbis COLXXXIX. pro CDLXXI. Quamuis autem Frontinus Dentati collegam L. Papirium minimè discernat à Cos. huius anni, non idem tamen existimandus est: inusitatum namque tunc fuit, vt qui Cos. idem censor simul esset. Quare censorem hunc L. Papirium Cursorem ex ratione temporis suspicamur potiùs fuisse L. Cursoris quinquies Cos. nepotem ex maiore filio Sp. Papirio Cursore, & huius anni Consulem, eius fuisse patrum. Nisi malis eum Sigonio opinari, patrem Cos. censorem hunc fuisse, nempe senem illum honoratum, quem verisimile est post tot decora triumphorum, amplissimorumque magistratuum gessisse & censuram. Licet intercedat intervallum XL. ferè annorum inter hanc, & priores

Lustrum xxxiv Princeps senatus Q. Fabius Max. Gurges.

priores eius magistratus, quando in alijs non dissimile adeò reperiamus eo sæculo contigisse. Quare suum cuique sit in re obscura iudicium. Lustrum autem hoc fuisse xxxiv. demonstrat xxxv quod sequitur in Capitolinis tabulis. Principem verò senatus fuisse lectum Q Fabius Gurgitem, patre Rulliano iam mortuo, ex Plinio constat, cuius locum antea in Gurgitis censura adduxi ex lib. VII. cap. XI.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.

Cn. Cornelius. L. f. Cn. n. Blasio.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

L. Poblicius. L. f. //. n. Malleolus. [Q. Consídius. M. f. M. nepos.]
M. Atilius. M. f. L. n. Regulus. D. Iunius. D. f. D. n. Pera.

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Q. Ogulnius. L. f. A. n. Gallus. II. [M. Duilius. M. f. M. nepos.]
T. Sempronius. C. f. //. n. Gracchus. Cn. Fuluius. cn. f. cn. n. Max. Centumal'.
[C. Atilius. M. f. L. n. Regulus. [M'. Marcius. M'. f. M'. nepos. II.]
[C. Plautius. C. f. C. n. Proculus. [Q. Pœtelius. Q. f. C. n. Libo Visolus.]
[M. Allienius. M. f. L. nepos.] [L. Consídius. L. f. L. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. L. Papirij cos. in Samnio, Lucanis, Brutticis, & Tarentino.
//. //. //. f. //. n. //. Sp. Caruilij Cos. in Samnio, Lucanis, & Bruttiis.

Q. Fabius. * M. f. M. n. Ambustus. * M. Ambusti nepos fortè, qui magister equitum fuit anno CDXXXI. Hunc Q. Fabium Zonaras senatorem, Val. Max. ædilitium fuisse scribunt, cùm anno ab hinc sexto dederetur Apolloniatibus, vt tum diccmus latiùs.

M'. Valerius. M. f. M. n. Maximus. Qui postea Messalla appellatus est, vt in eius consulatu dicemus latiùs.

* Cn. * Minucius. * M. f. //. n. Festus. Is Prætor postea sequetur.

C. Duilius. M. f. M. nepos. Hic deinde Cos. primus Pœnos nauali prœlio vicit, & ampliſſimum triumphum ex ea victoria rettulit, quemadmodum suo loco declarabimus.

Sp. Caruilius. C. f. C. n Maximvs. II. AN. CDXXCI.
COS. II. de Lucancis. Bruttieis. Samnitibus. &
TARENTINCIS. //. //. //.

L. Papirivs. L. f. Sp. n. Cursor. II. AN. CDXXCI.
COS. II. DE. TARentincis. Samnitibus. Lucaneis.
BRVTTIEISQUE. //. //. //.

Coss.

Coss.ambo de Tarentinis, Lucanis, Bruttijs, & Samnitibus bello confecto triumpharunt, quemadmodum ex reliquijs Capitolinis cognoscere licet. Alius enim nemo, quod sciam, auctorum eius rei mentionem facit, quamvis plures sint, qui victoriam hanc desectibant. Zonaras auctor est, Sp. Camilium Cos. Samnites subegisse; Papirium Lucanos, & Bruttios, eundemque Tarentinos domuisse. Qui eum Milonem Pyrrhi præfectum expeliere conantur, Pyrrhi morte cognita, Carthaginiensium opem imploratunt. Milonem in discrimen redactum (Romanis terra tam vrbem quàm arcem, Carthaginiensibus arcem mari prementibus) eum Papirio pepigisse, vt sibi eum militibus & pecunijs incolumi discedere liceret, arcem Romanis traderet. Quo facto, Carthaginienses deinde, vt Romanis fœdetatos, item abiuisse. Vrbem à Papirio in deditionem acceptam, armis & nauibus ablatis, muris dirutis, tributoque impositio, in potestatem redactam fuisse. Et hæc ferè Zonaras. Verùm Liuius, victis Tarentinis, vt dixi, pacem ac libertatem datam refert. Iulius Frontinus Strategematum libro III. capite III. scribit, Milonem Cos. Papirio non arcem solùm tradidisse, sed etiam ciuitatem prodidisse; dum ipse Consuli eiàm reconciliatus legati intercessoris munus nomine ciuitatis susciperet, speciosisque pactorum promissis ciues in securitatem resoluendo vrbem incustoditam Papirio offerret. At Liuius lib. XIV. & Orosius libro IV. cap. III. Carthaginienses non tam contra Milonem quàm contra Romanos Tarentinis auxilio veniisse, atque ita fœdus violasse memorant. Cæterùm quod ad L. Papirij hunc triumphum attiner, cum ob subactos Tarentinos, ac maritima ciuitate illa in potestatem redacta (cuius conditor Neptuni filius Taras equestris item velitationis inuentor fama ferebatur fuisse) Romæ Conso, id est, equestri Neptuno ædem statuisse; & in eadem triumphi sui picturam reliquisse, ex Sex. Pompeij quodam ioco colligimus, cuius verba nos deinde in annali CDXXCIX. adducemus. Extat item huius victoriæ atque triumphi memoria in argenteis nummis cusis postea, vel ab ipso Papirio, vel ab eius filio in honorem patris atque familiæ. Habent enim in fronte caput Romæ tectum galea alata; cuius in vertice conus est rostrum nauis aduncum & deutatum. Quo symbolo notatur Romam Tarentinis subactis, classe & imperio maritimo potentiorem factam. In tergo numismatis Victoria quadrigam agitans signat terrestribus & equestribus, item prælijs victricem Romam. Circumscriptus est titulus. L. PAPIRI. L. F. SP. N. CVRSOR. ROMA. Sub vngulis autem equorum expressus scorpius, qui vel vrbis inter aquas marinas arcuatim cum portu suo proteusæ formam atque situm repræsentare videtur: vel proditorem vrbis Milonem simul deuictum ostendit. Scorpius enim dolosi, & fallacis hominis συμβολὸν antiquis fuisse, discimus ex Aristophanis, Sophoclis & Nicandri versibus, qui adagium nobis tale τὸν πυστὶ λίθῳ σκορπίον δδε. Sub omni scilicet lapide cubare scorpium. Quo monemur, ab insidijs ac dolis fallacium magnopere cauendum esse. Quin & Punicam fraudem detectam & conculeatam notare poterant; quòd Pœni se non contra Romanos, sed tantùm contra Milonem Tarentinis auxilio venisse simulabant.

Quo duplici bello confecto Cos. ambo triumpharunt.

Tarentini Milonem Pyrrhi præfectum expellere conantur. Panes in animum inducunt. Milo Romanis arcem prodit. Vrbs dedita Papirio Cos.

Carthaginienses fœdus Romanis violant.

Cons. ædes Romæ.

Donarij ex præda Tarentina cusi.

Roma classe & imperio maritimo potentior.

Scorpius quid significet in gryphio.

ANNI. P. R. C. CDXXCII.

Consules.

C. Quinctius. II. f. II. n. Claudus. L. Genucius. II. f. II. n. Clepsina.

CASSIODORVS & Marianus C. Quinctium, & L. Genucium Coss. nominant: tabulæ Siculæ, & Cuspiniani Claudum & Clepsinam, quæ cognomina eorum opinamur fuisse. Apud alios auctores hos non reperio.

Octaua legio Campana, quæ defecerat aduentante in Italiam Pyrrho, & Rhegium expulsis vel occisis ciuibus occupauerat, à L. Genucio Cos. obsessa est. Et vrbe tandem in deditionem accepta, ciuibusque restituta, perfugæ omnes statim supplicio affecti sunt: legionis verò ipsius milites omnes reliquos Cos. Romam misit: qui populi iussu in foro virgis cæsi, & securi percussi sunt. Polybius libro I. quatuor milia fuisse scribit, duce Iubellio Campano, sed trecentos tantùm in deditione captos, reliquos in oppugnatione cæsos fuisse. Val. Max. libro II. capite VII. quinquagenos singulis diebus virgis cæsos, & securi percussos ait, vt res minore cum inuidia perageretur. Attamen corpora mandare sepulturæ, mortuosque lugere prohibitum fuit. Meminit item Liuiana epitome libro XV. Rursus in oratione P. Scipionis ad milites rebelles, ac seditiosos libro XXVIII. Liuius idem meminit, vbi legionem totam milium quatuor virgis & securi cæsam dicit, cui astipulatur Orosius libro IV. cap. III. Quem vide, atque Zonaram libro II.

Legio rebellis pœnas luit.

Iniuriæ eremplo plures.

Prætor.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
C. Fabius. C. f. M. n. Pictor.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
L. Iulius. L. f. L. n. Libo. N. Fabius. C. f. M. n. Pictor.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
Q. Mamilius. Q. f. //. n. Turinns. [M. Minucius. M. f. //. n. Festus.]

Tribuni plebis.

Senatus ac populi Romani in puniendis perfidis & admirandis insitis virtus.

M. Fuluius. Q. f. M. n. Flaccus. Senatusconsulto de puniendis octauæ legionis militibus interfuit, denunciauitque ne in ciues aduersus morem malorum animaduerteretur. Tribuni tamen conatibus apud populum prævaluit senatus auctoritas. cuius iussu de perduellibus supplicium est sumptum: quo populus Romanus perfidiæ scelus vindicasse diceretur, & suam erga socios ac fœderatos fidem quantum fieri posset, confirmaret. Val. Max. lib. 1 t. cap. vrr.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

P. Sempronius. P. f. P. n. Sophus. 11. Cn. Apronius. * C. f. Cn. n. Limo. *
[C. Otacilius. C. f. M'. n. Crassus.] [C. Plætorius. L. f. M. nepos.]
[C. Racilius. L. f. L. nepos.] C. Apustius. C. f. //. n. Fullo.]
[Sex. Statius. Sex. f. T. nepos.] [C. Numitorius. C. f. C. nepos.]
L. Flaminius. //. f. //. n. Chilo.

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. // n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. C. Quinctij? coss. in Samnio. Lucaneis,
//. //. //. f. //. n. //. L. Genucij } &c. Bruttieis.

L. Postumius. L. f. L. n. Megellus. L. Valerius. M. f. L. n. Flaccus.
Ambo postea Coss. ita leguntur in Capitolinis marmoribus: quorum hic consularem filium quoque reliquit P. Flaccum: illius pater post tertium, vt antè diximus, consulatus damnatus fuit.

D. Iunius. D. f. D. n. Bruttus. Scæua. Qui postea cum Marco fratre primùm munus gladiatorium Romæ dedit in honorem defuncti patris, vt suo loco dicemus.

C. Aquillius. M. f. C. n. Florus. Qui item extat in tabulis Capitolinis, vbi Cos. plebeij locum obtinet.

ANNI. P. R. C. CDXXCIII.

Consules.

C. Genucius. //. f. //. n. Clepsina. 11. Cn. Cornelius. L. f. Cn. n. Blasio.

C. Genvcivs, & Cn. Cornelius Coss. sequuntur in Cassiodoro, in tabulis Siculis siue Græcis nostris nō habentur. Cuspinianus cognomina ex suis tabulis adiecit Clepsinam

nam & Blæsum. Sed Cn. Cornelium Blasionem appellari debere potiùs existimo, quem censorem sequenti lustro habebimus in fastis Capitolinis. Blæsi namque cognomen in Cornelia gente peregrinum est. A Mariano L. Genucius Clepsina II. & Cn Cornelius Asina adferuntur: non tamen L Genucio continuatum superioris anni consulatum arbitror, sed potiùs C. Genucio diu antè Cos. hoc anno iteratum fuisse. Atque huius collegam nunc Cn Cornelium Blasionem fuisse verisimile est, non Asinam; cuius consulatus primus decennio post sequetur in Capitolinis marmoribus.

Hiems asperrima, sic vt arbores exaruerint, Tiberis in summâ altitudinem glacie astrictus fuerit. Hinc summa deinde penuriâ sequuta est, vt iumenta quoque ex pabuli inopia perierint. Auctor est Zonaras. De eadem re scribere videtur etiam D. Augustinus de eluitate Dei libro tertio, capite XVII. cùm dicit: Quid hiems illa memorabilis tam incredibili immanitate sæuiens, vt niuibus horrenda altitudine etiam in foro per dies XL. manentibus, Tiberis quoque glacie duraretur? *Hiems summa intemperies & asperitas.*

Prætor.

II. II. II. f. II. n. II.

Ap. Claudius. Ap. f. C. n. Crassus.

Aediles curules

II. II. II. f. II. n. II. *II. II. II. f. II. n. II.*

[L. Quinctius. L. f. L. n. Capitolinus.] [L. Papirius. M. f. M. n. Crassus.]

Aediles plebis

II. II. II. f. II. n. II. *II. II. II. f. II. n. II.*

L. Mamilius. Q. f. M. n. Vitulus. [M. Aquillius. M. f. C. n. Florus.]

Tribuni plebis

II. II. II. f. II. n. II. *II. II. II. f. II. n. II.*
II. II. II. f. II. n. II. *II. II. II. f. II. n. II.*
II. II. II. f. II. n. II. *II. II. II. f. II. n. II.*
II. II. II. f. II. n. II. *II. II. II. f. II. n. II.*
II. II. II. f. II. n. II. *II. II. II. f. II. n. II.*

D. Iunius. D. f. D. n. Pera. II. M'. Otacilius. C. f. M'. n. Crassus.
[A. Acutius. C. f. C. nepos.] [Ti. Pontificius. Ti. f. Ti. nepos.]
[C. Volscius. M. f. L. n. Fictor.] [C. Metilius. C. f. T. nepos.]
[A. Sellius. A. f. M. nepos.] [C. Sallonius. P. f. P. n. Sarra.]
[Q. Racilius. L. f. L. nepos.] [C. Plætorius. C. f. C. nepos.]

Quæstores vrbani.

II. II. II. f. II. n. II. *II. II. II. f. II. n. II.*

Quæstores militares.

II. II. II. f. II. n. II. C. Genucij
II. II. II. f. II. n. II. Cn. Cornelij } coss. in Vmbria.

M. Iunius. D. f. D. n. Brutus. Filius alter D. Bruti Seæuæ, ni fallor, qui cum fratre Decimo primos ludos gladiatorios Romæ exhibuit in funere patris.

Cn. Cornelius. L. f. Cn. n. Scipio. Asina. Bis Cos. ac triumphalis postea, vt apparebit. Noui huius agnominis, rationem reddit pulchrè Macrobius libro I. Saturnalium. Quòd nimirum, empto fundo, seu, vt alij volunt, filia elocata, cùm sponsores ab eo solemniter poscerentur, asinam pecunia onustam produxerit in forum ad tribunal, quasi pro sponsoribus præsens pignus. Eamque ob causam illi agnomen ab asina sua à vulgo fuit inditum. *Asinæ agnomē in Scipionum domo natū.*

A. Atilius. A. f. C. n. Calatinus. Bis Cos. Censor & Dictator. deinde, atque inter principes ciuitatis cum Coruncanio, Curio, Fabricio, & Papo numeratus aureo illo *A. Calatini laudes.*

illo sæculo; qui tum abstinentia, consilio, auctoritate, & cunctis virtutibus domi militiæque florebant, & clari habebantur. Sanè huius in monumento tale elogium fuisse insculptum legimus in Ciceronis Catone, & de finibus lib. II.

Eius elogium in monumento.

VNO. ORE. PLVRIMAE. CONSENTIVNT. GENTES.
PRIMARIVM. POPVLI. FVISSE. VIRVM.

Iure igitur grauis Calatinus, cuius de laudibus omnium esset fama consentiens, quemque vix vnquam Tullius sine honoris præfatione nominat.

Q. Sulpicius. Q. f. Q. n. Paterculus. Frater C. Paterculi consularis, qui de Pœnis & Sardis triumphauit, vt suo loco.

Cn. CORNELIUS. L. f. Cn. n. Blasio. an. CCXXCIII.
COS. DE SASSINATIBUS. //. //. //.

Videmus panciſſimas in columnis Capitolinis literas, Cn. Cornelium Cos. de Sassinatibus triumphasse nobis indicare: sed auctorum neminem habemus, ex quo illud diffusius declarare possumus. Cum Vmbris tum bellari cœpisse apparet, cuius & Liuius in XV. meminit. Hos enim populos Vmbris adiungit Polybius lib. II. vbi Romanorum copias enumerat, & Sarsinates appellat, quemadmodum & Plinius lib. III. cap. X V Ciuitas Sarsina dicta, Plauti comici poetæ patria, vt vulgò receptum est. Et Festus affirmat; Atium scribunt poëtam, quia Vmber Sarcinas erat, à pedum planicie initio Plotum, postea Plautum esse dictum, quòd Vmbri Plotos appellant, qui planis sunt pedibus. Sarsina dives lactis, inquit, Silius Italicus. Apud antiquos tamen per duplex SS. Sassinam scribi solere, non solùm ostendunt triumphales columnæ: sed etiam alias, quas ex eo municipio habuimus, inscriptiones antiquæ marmorum.

Bellum cum Vmbris.

Sassinates Vmbrorum populi.

Atij Plauti poëta patria. Cur Plautus dictus.

ANNI. P. R. C. CDXXCIV.

Consules.

Q. Ogulnius. L. f. A. n. Gallus. C. Fabius. C. f. M. n. Pictor.

CASSIODORVS, & Marianus hos Coss. vel omisisse videntur; vel aliquo casu ex eorum tabulis perierunt. Hunc enim annum desiderari ex Velleio cognoscimus cùm scribat libro I. Claudium & Semproniũ sequentes Coss. quinquennio post C. Claudium Caninam, & Fabium Dorsonem fuisse. Idem ex Plinij libro XXXIII. apertum est, annis quinque ante bellum Punicum primium. C. Fabio Cos. argentum Romæ signatum fuisse referentis: Vbi sane suspicor collegæ nomen (Ogulnio) librariorum exscriptorum imperitia è libris euanuisse, prænomen Q. sequentis Fabij verum prænomen C. loco detrusisse. Cur enim tanti negocij memoriam ac tempus vnius dumtaxat Consulis nomine præter morem, quæso, signasset Plinius? Sed librariorum hæc, me herele, lata culpa est, non Plinij; qui Consulis alterius nomen, quod vix legere poterunt, tanquam inauditum ac barbarum prætermisere. Quod etiam apud alios auctores monstrosè deprauatum vbique locorum extat: sicut in Eutropio, vbi hos Coss. sic expressos legimus. Quintio Gulone, C. Fabio Pictore Coss. Picentes bellum commouere. In exemplari manuscripto monasterij S. Amandi in Belgica, quod vir eruditissimus Io. Cauchius Vltraiectensis contulit, habetur, Quinto Culueo, C. Fabio Coss. Quod magis placet, quàm Quintus vel Quintius Gulo. Ex hac enim lectione in coniecturam venio, Q. Ogulnium Gallum esse hunc Cos. quem postea Dictatorem reperimus in tabulis Capitolinis XII. ab hoc anno. Item inter legatos ante triennium ad Regem Ptolomæum missos à Valerio Max. nominari vtrumque Cos. paulò antè dixi suo loco; etiamsi mendosa ibidem sint exemplaria. Denique suffragantur his etiam Zonaras, Q. Gallum, & C. Fabium Coss. memorans, & tabulæ Græcæ, cum ijs item quas citat Cuspinianus; Gallum & Pictorem Coss. in hunc annum suggerentes. Narrat autem Orosius libro IV. cap. IIII. plura atque obscœna prodigia, quæ eodem anno hoc, ante Sempronium & Claudium Coss. subsequentes contigêre, sed Coss. istius anni non nominat.

Plinij locus suspectus.

Eutropij locus corrigendus.

Bellum cum Picentibus. Lollius Samnis obses fugiens tis suis perfugis opprimitur.

Picentibus bellum indictum est, vt auctor Eutropius. Lollius Samnis obses Romæ fuga elapsus ex munito suæ regionis castello cum perfugis latrocinari, & prædas agere cœpit. Sed à Coss. citò comprehensi sunt. Castellum tamen Caricinum, in quod prædas conuexerant, non sine difficultate expugnatur. Hæc refert Zonaras, additque eodem tempore

pore Romanos auctis opibus argenteos nummos signare cœpisse. Confirmat idem hoc Plinius, vt dixi, libro xxxiii. cap. iii. Q. Fabio (inquit) Cos. argentum signatum est, annis quinque ante primum Punicum bellum. Addit annum Vrbis conditæ, sed suspectus nobis est locus, vt iam dixi, corruptus etiam Fabij Cos. prænomen: si Valerio Max. Eutropio, & Zonaræ potius, quàm exemplaribus Plinij eredendum, qui C. Fabium appellant. De argento primùm in vrbe signato fit etiam mentio in xv. Liuiani epitome, & Eusebij chronico. Luber item hic adijcere studiosorum antiquitatis in gratiam, ea quæ de huius instituti primordijs colligi posse videntur cum ex auctoribus, tum etiam ex primis denariorum formis, atque notis Populo Rom. placuit ab initio denarius pro decem libris æris, quinarius pro quinque, qui ideirco quinquessis item est dictus, quia quinque valebat asses librales. Sestertius verò, qui quarta pars denarij est, pro dupondio & semisse soluebatur. Hinc à libralium assium numero nomina his indita sunt; quod & numeri in nummis ipsis notati ostendunt: in denarijs scilicet. X. vel ✠ in quinarijs. V. vel Q. id est, quinque, quia medius est denarij. In sestertio quæ quarta eius pars est, HS. id est, duo & semis tertius; vt M. Varro declarat de lingua Latina libro iv. Asses librales bello Punico primo cum impensis respublica non sufficeret, Imminui cœpere, & sextantario pondere cudi: & postea Annibale vrgente Q. Fabio Max. Dictatore, vnciales asses facti sunt; placuitque denarium xvi. assibus, quinarium octonis, sestertium quaternis permutare. Atque ita respub. quasi dimidum lucrata est. In militari tamen stipendio semper denarius pro decem assibus est datus, vt affirmat libro xxxiii. cap. iii. Plinius: cui astipulatur etiam numeri nota X. denarijs antiquissimis singulis impressa. Eadem fetè videtur scribere Sex. Pompeius ex Verrio Flacco, sed in hoc discrepat à Plinio, quòd sextãtarios asses in vsu esse cœpisse dicat Annibalico bello, atque tũ primum ex libralibus factos esse sextantarios, id est, ex singulis senos, qui tantundẽ valerent, vti declarat idem, vbi de graui ære. Vitium suspicor in vtriusque auctoris exemplaribus: verisimilior tamen mihi sententia Plinij, vti opinor primo Punico bello propter classium naufragia, & bellicas clades, non sufficiente impensis sepublica, sextantarios primùm asses fuisse factos: & bello secundo postea, vrgente Annibale, vnciales, vti sedecim explerent libræ pondo, denariumque valerent vnum. Aes quidem rude primùm Romæ in vsu fuisse vsque Ser. Tullij Regis tempora, Plinius ex Remæo quodam auctore memorat: alij tamen æs Ianum signasse, alij NumamRegem volunt. Nota prima fuit pecudum, vnde pecunia dicta est: item Ianus bifrons, atque Saturni nauis, causas pulchrè Ouidius fastorum primo, atque Macrobius in Saturnalibus exponunt. Argenti verò primum signati notæ fuerunt, deorum, atque in primis Romæ deæ, necnon hesoum, & vrbium celebrium imagines in vno latere: in altero, vel bigæ, vel quadrigæ, vel gemini Castor & Pollux in equis decurrentes, item victoriæ variis formis expressæ. Vnde & numismatum diuersa prouenère nomina; vt bigati, quadrigati, & victoriati sint dicti. Temporum deinde successu multis modis variarunt nummorum typos Romani, vel ex arbitrio magistratuum, quorum auspicijs excudebantur: vel præfectorum rei monetariæ, qui aliquando postulante reipub. statu vel v. viri, vel iiii. viri, vel iii. viri huic negocio à senatu præficiebantur. His visum fuit, & nomina & titulos, curasque suas singularibus notis tanto cum ingenio in nummis exprimere; vt hieroglyphicis Aegyptiorum eum literis certare non solum, verùm etiam in multis illas elegantia & doctrina exuperare videantur. Nam causas, cur eusi fuerint, tacitis signis sæpiùs exprimunt, prouinciarum, gentium, & familiarum origines, stirpes, nobilitatemque priscam ostendunt; atque plurimum ad historiæ Romanæ intellectum, & antiquæ doctrinæ scientiam conferunt. Ex argenteorum igitur denariorum singularibus notis colligere videmur, è senatu quatuor viros fuisse lectos, qui flando argento primi præfuere. Extant enim adhuc temporis antiqui bigati cum Victoria palmiseta bigam regente, & Iunonis Monetæ facie, quàm Iunonem Reginam esse, ex frontali diademate noscimus. Atqui Liuius, Tullius, Val Max. Lactantius Firmianus, & alij satis indicant, Iunonem capitis Veijs aduectam à Romanis duplici cognomine diuersis templis cultam fuisse: Reginam in Auentino, & Monetam in Capitolio. Quæ sic vocata fuit à monendo, vt Cicero de diuinatione libro i. quod populum aliquando, quæ procuranda forent, voce monuerit. Ad idem hoc argumentum respicit historiola, quam in Suidæ lexico legimus, vbi ex antiquo quodam annalium scriptore sic ferè scribit. Cum bello Tarentino Pyrrhique Regis Romani indigerent pecunia, Iunoni voto facto sacrificarunt. Quæ illis monendo respondit. Si armis cum iustitia vterentur, pecuniam eis non defuturam. Quod cùm Romanis succederet feliciter, voti compotes facti coluerunt Iunonem Monetam, hoc est, consiliricem ac benè monentem; atque in eius rei argumentum, vti moneta ad Iunonis ædem in arce cuderetur, custodiretur que decreuerunt. Hæc quidem

Argentea nummi Romæ primùm signati.

De numero cudendæ modo ac mutato quodam.

Denarij argenteus valor primum Quinquessis Sestertius.

Nota.

Pondera ærea librarium immutata.

Asses.

Asses nota prima.

Argenti nummi nota prima.

Bigati. Victoriati. Quadrigati.

v. viri. iiii. viri. iii. viri monetarij.

Docte & ingeniosa nummorum hieroglyphica notæ.

Quatuor viri primi flando argento præfecti.

Iuno duplici cognomine Regina & Moneta.

Moneta cur dicta.

Iunonis oraculum.

Cur æraria ad Iunonis in Capitolio.

Liber Inter magistratuum Romanorum.

quidem Suidas. In eadem seruabantur item libri lintei magistratuum Romanorum auctoritatis antiquissimæ, quos aliquoties citarunt historiæ Romanæ scriptores Q. Tubero, Licinius Macer, T. Liuius & alij. Aedem hanc in area Manliana Capitolina ad aream Tarpeiam exitisse suo tempore ea voto L. Furij Camilli Dictatoris constructam testatur idem Liuius lib. VI. & VII. Simili de caussa pecuniam Romani à monendo monetam vocarunt, quod auctoritx & precij sui nos, notis impressis moneat: quam inter deas ea M. Varronia rerum diuinarum libris recenset, item D. Augustinus de ciuitate Dei libro IV. cap. XXI. & Ouidius poëta Iunonis cognomine Reginam Pecuniam vocans, genus & formam donare canit: quamvis luuenalis Satyra prima, funestam Pecuniam templo nondum habitare scribat, ad vulgaras vrbis sacras ædes & aras respiciens: non recluſa Pontificum Romanorum mystica volumina, sicut M. Varro fecerat, eacutiens Cæterùm, vt ad monetarium argumentum, à quo desiexeram, reuertar, non temerè videntur Romani confecto Tarentino bello, & Pyrrho repulso, Iunonis Monetæ suæ cultum ac honorem prouexisse, deæque imaginem impressisse, vt cæterorum numinum, in argenteis denarijs. Quemadmodum in bigatis factum videmus, in quibus & nomen extat quatuorviri, cuius cura signati fuere; quod tale est. L. FLAMIN. CHILO. IIIIVIR PRI. FL. hoc est, quatuorvir primus flando, scilicet, argento præfectus. Qui titulus indicare videtur, hunc L. Flaminium primum vel sorte, vel suffragio creatum inter quatuorviros, qui argēti signandi prouinciam obtinuere primi Eiusdem, nisi fallor, & extant alij cum solo nomine sic inscripto L. FLAMIN. CILO. Habent in vna parte Victoriam, quæ bigam regit; in altera propriam Romani numismatis notam Romæ deæ caput, & nomen adscriptum ROMA. & denarij notam X. Deæ comam ornatissima premit galea, bellatricem namque deam ac Martiam volebant videri; vt & eius statuax omnes Amazonum masculorum habitu militari formabant. Galeam eius semper à temporibus vtrimque supra aures alarum præpetes primæ decorant, insinuantes, sublimia, & expedita consilia cum executione celeri semper imperio & rebus bellicis præsentia, & parata esse debere. Similes hisce memini me vidisse inter antiqua numismata patroni mei Illustrissimi Cardinalis Granuellani: qui postea videntur ensi fuisse ab huius, ni fallor, maiore filio in quæstura: in quibus ita nomen signatum est. L. FLAMIN. L. F. CHILO. Colligere est insuper ea antiquissimis eius sæculi denarijs huius anni & sequentium aliquot Consulibus primam curam argenti signandi fuisse datam, atque xdditos hix duos collegas è senatu, qui subleuarent simulque negotio præessent, quatuor virosque sic factos. Reperimus enim quosdam Consulum auctoritate & auspicijs cusos cum eorum, vt apparet, nominibus. Sunt enim quidam ita notati. C. FABI. C. F. EA. A. PV. hoc est, ex argento publico. Qui habent insuper & alia signa, quæ videntur indicare, publico quónam ex argento cusi fuere: nimirum, ex illo, quod Ptolomæus Aegypti Rex Romanis dono miserat per legatos suos, cùm vt suo loco diximus, fœdus ac amicitiam cum eis paciscerentur ante triennium; ac munera quidem tunc planè regia Romano populo misisse, Zonaras auctor est. Signati autem sunt cum effigie matronæ velo, & corona turrita decorx; quæ Alexandria est Aegypti præcipua regia. In altero latere vlsuntur item Aegyptia sacra symbola quædam sub biga Victoriæ, Ibis, scilicet, auis, & annulus in dyade, inter duo puncta, scilicet, dependens ab vno, & vergens in alium. Ibis autem in Aegyptijs hieroglyphicis inter alia notat & Regem, & Aegyptum ipsam, quia huic regioni propria & familiaris est. In ea namque sola nascitur, nec eius fines egredit, & exportata moritur inedia. Pro hac quidem patria sua pugnat contra serpentes & venena. Vt Otus, Aristoteles, Aelianus de animalibus, & Ammianus Marcellinus accuratius scripsêre. Quare Regem quoque designat, cuius officium est amare, & non deserere patriam: candemque defendere à noxijs, & expurgare à criminum venenis. Cor quoque maius quàm pro corporis magnitudine habet, ideoque Mercurio Aegyptiorum ter maximo numini sacrata auis habebatur, cordis atque orationis rectori, in cuius hasta vel sceptro regio, vt & in Apollinis, caput Ibidis formatum videmus in ænea tabula hieroglyphica XII. deorum Bembiana. Verum hæc caponere diffusius, non est huius loci. Annulum autem binario clausum fœderis, fidei, atque societatis inter plures vinculum notare, manifestum est; quia binarius est numeri initium atque multitudinis, ac primùm vinculum iustitiæ & societatis. In matrimonijs contractis annulux sanè pronubus amoris, fidei, atque societatis æquæ vinculum legitimum semper significasse, palam est. Alterius autem Cos. Q. Ogulnij auspicijs argentum item signatum fuisse, testantur denarij cum eius nomine sic inscripto. Q. OGVLNI. L. F. GAL. ostendunt in vno latere Romæ caput galea sua tectum, & nomen ROMA. X. In altero Castor & Pollux gemini fratres in equis decurrunt, quorum capita pileolis ex vnius oui testa dississa factis tecta, gemi-

Pecunia cur moneta vocetur

Pecunia dea Regina dicta.

Iunonis Monetæ imago in primis argenteis denarijs.

L. Flaminius Chilo, vel Cilo quatuorvir primus flandi.

Roma dea bellax.

Galea Romæ alata.

Inter quatuorviros monetarios primus cùi bonus anus C. fuisse fuisse videtur

C. Fabij Consulis denarij ex argento publico Regi Ptolemæi.

Alexandria vrbis nomen facies.

Ibis Aegyptia.

Regis officium.

Ibis cur Mercurio sacra apud Aegyptios.

Annulus binario clausus quid signet.

Q. Ogulnij Consulis denarij

Castor & Pollux.

næ

minæ ſtellæ Zodiaci illuſtrant. Cauſſæ cur in hunc modum formentur patent ex fabulis. Sunt alij etiam denarij argentei eiuſdem, ſed alterius formæ, cum inſcriptione nominis Q OGVL. GAL. & notis VER. CAR. Item ærei cum Iano biſronte laurea coronato & OGVL. CAR. VER. Sed hæc Oedipum me hercle, flagitant interpretem. Diuinare tamen ex inſtituto meo cogor ſæpiſſimè in hoc opere, non quòd mihi perſuadeam, ſic eſſe ſingula, quæ profero; ſed eſſe ſic poſſe, fieri quodam modo veriſimile. Coniecturaſque meas crebras in maxima hiſtoriæ veteris inopia in eum ſolummodo finem euulgare non piget, vt excitem ingenia doctiora ad vlteriorem veritatis inquiſitionem ignorantiæ ſub tenebris abſtruſæ. Ex huius igitur temporis hiſtoria colligere fortaſſe poterimus notas ac imagines in nummis iſtis expreſſas facilè reſpicere ad VER. CAR. id eſt, veſtutæ Carthaginis Pœnorumque ſuſpectam Romanis fidem; quemadmodum, vt paullò antè declarauj, in alijs C. Fabij denarijs ſigna impreſſa Ptolomæi Regis & Alexandrinorum certam amicitiam atque fidem oſtendunt. Nam reos tunc agebant Pœnos Romani, Liuio teſte, fœderis rupti, violatæque fidei; quòd Tarentinis hoſtibus claſſe veniſſent auxilio, cùm vrbem L. Papirius Cos. & arcem, quam Pyrrhi defuncti præfectus Milo ciuibus inuiris, tenebat, oppugnaret. Paciſcitur clanculum cum Conſule Milo à ciuibus Tarentinis & Pœnis ex vrbe & mari æquè preſſus; vt ſaluus cum ſuis & præda Romanorum auxillo diſcederet, arcem ipſis traderet. Ex qua cùm Romanus vrbem oppugnat, Pœnus Tarentinos, à quibus in auxilium vocatus erat, defendere volens, & ipſe victus eſt, vt auctor eſt Oroſius libro IV. capite III. Cuius hæc ſunt verba. Tarentini Pyrrhi morte comperta, iterum noua aduerſum Romanos arma ſollicitant, Carthaginenſium auxilia per legatos poſcunt, atque accipiunt. Conſerto prælio vicere Romani; vbi iam tunc Carthaginenſes, quamvis nondum hoſtes adiudicati, vinci tamen à Romanis ſe poſſe, ſenſerunt. Zonaras quidem hoc prætetur, obiteréque tanium reſert, Pœnos, cùm arcem Milo Romanis tradidiſſet, tanquam fœderatos diſceſſiſſe, ciues vrbem deinde dedidiſſe. Verùm vt ex Liuianis epitomis, & Oroſio colligimus, non ſponte, ſed prælio profligati diſceſſere Carthaginienſes. Hinc odiorum exordia inter potentiſſimos duos populos, quorum vniculque ſuſpecta tum erat alterius potentia; quam partes ambæ ſibi periculoſam arbitrabantur, nec ſuam quæque, niſi altera fracta, ſaluam diu eſſe poſſe putabat. Romanus igitur, vt apparet, cùm ex manubijs Tarentinæ victoriæ ſignaret argentum, leuitate Pœnorum offenſus, denarios cum nota VER. CAR. quaſi verſuti Carthaginenſis ex manubijs cuſos euulgare voluit. Quòd ex ſymbolis impreſſis diſcimus. Oſtendunt enim in vno latere Dium Fidium publici cuſtodem fœderis atque fidei Iouis filium, quem indigenæ Sabini antiquitus Sangum, Romani à ſanciendo Sanctum, atque Semipatrem appellabant, vt Ouidius Faſtorum libro VI. eleganter cecinit. Dionyſius Halicarnaſſæus antiquitatum Romanorum IV. Dium Fidium Græcè Iouem Piſtium vocat; quod eius interpretes Latinè Iouem fidei præſidem Sigiſmundus Gelenius, ſponſorem Lapus tranſtulere. Caput eſt adoleſcentis imberbe laurea coronatum, ſub cuius collo fulmen triſulcum iacet: quod telum Iouis eſt vltrix fraudis atque penurij. Nouenſilium deorum hic vnus apparet multis, quos Varrone de lingua teſte, tranſlatos è Sabinis T. Tatius Rex Romam migrans in Capitolio conſecrauit. Nouem numero Manilius eſſe vult, quibus ſolis Iupiter iaciendi ſui fulminis poteſtatem permiſerit. In altero denariorum latere vides ſupra literas Iouem in quadriga, qui fulmen dexrra vibrat. Currentes autem quadrigæ bigæve ſolent ſignificare numinis illarum rectricis vim agẽtem & promouentem in effectum aliquem boni vel mali. Quod igitur hic fulmẽ vibrat, Iupiter eſt Dij Fidij pater: qui pœnas intẽtat verſutis, atque fœdiſtagis. Cuius in Capitolino templo fœderum æneæ tabulæ cum populis, Regibus, & ciuitatibus initorum cuſtodiebantur. Teſtatur hoc Polybius hiſtoriarum III. ſcribens, ſuo etiam tempore Carthaginienſium fœderum tabulas æneas Romæ in templo Iouis Capitolini diligentiſſimè ab ædilibus conſeruatas fuiſſe. Hoc idem nobis conſtat ex Machabæorum, & Ioſephi Iudaicarum antiquitatum libris, fœdera & pacta publica cum exteris populis in Capitolio ſanciri ſub dio, & tabulas fœderum in templo ibidem cuſtodiri ſolete. Cæterùm de hiſce iam ſatis multa, de quatuorviris, quod reliquum eſt, huic argumento neceſſarium nunc adferamus. Ex quatuorviris igitur argenti ſignandi primis quartus deeſſe nobis videtur, qui fortaſſe fuit N. Fabius frater, C. Fabij huius anni Conſulis, tunc ædilitius; legatorum vnus qui ante triennium ad Regem Ptolomæum miſſi fuerant, vt ſuo loco declaraui ex Valerio Max. Cùm eius etenim nomine reperimus argenteos ita inſcriptos N. FABI. C. F. M. N. PICTOR. ROMA. Habent in antica Dianam armatam arcu & pharetra, cui pro frontali cornuta lunula, & coma in vertice binis cincinnis tecincta eſt: quemadmodum à Romanis etiam poëtis Dianæ Venatricis habitus

Nota obſcura.

Veſtuſta Carthago.

Pœni à Romanis profligati apud Tarentũ.

Odiorum exordia inter Romanos & Pœnos.

Romanum verſutæ notã Pœnus publicè videtur inuiſiſſe.

Dius Fidius. idem Sangus, vel Sanctus.

Iupiter Piſtius.

Fulmen vltrix. Nouenſiles dij.

Iupiter fulminator.

Quadrigarum, bigarumve curſus.

Fœderum tabulæ æneæ in templo Capitolino ſeruabãtur.

Fœdera & pacta publica ſub dio ſanciebantur.

N. Fabius Pictor.

Eius denarij.

graphicè depingitur. Et hi videntur quidem cusi biennio postea, in memoriam duplicis triumphi Numeriani, qui tum sequetur. Verùm de his iam nimis multa, ad magistratus reuertamur oportet.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
M. Atilius. M. f. L. n. Regulus.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
Ap. Claudius. C. f. Ap. n. Caudex. [L. Sempronius. L. f. A. n. Atratinus.]

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //
[M. Duilius. M. f. M. nepos.] Ti. Sempronius. C. f. //. n. Gracchus.

Tribuni plebis.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. // //. //. //. f. //. n. //.
Q. Mamilius. Q. f. M. n. Vitulus. [C. Plætorius. L. f. M. nepos. tt.]
[Q. Considius. M. f. M. nepos. tt.] L. Considius. L. f. L. nepos. tt.]
[M. Alienius. M. f. L. nepos. tt.] L. Poblicius. L. f. //. n. Malleolus. tt.]
[C. Plautius. C. f. C. n. Proculus. tt.] [M'. Marcius. M'. f. M'. nepos. ttt.]
[C. Atilius. M. f. L. n. Regulus. tt.] [C. Sempronius. Ti. f. Ti. n. Longus.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. C. Fabij } coss. in. Piceno. & Samnio.
//. //. //. f. //. n. //. Q. Ogulnij }
L. Apustius. C. f. //. n. Fullo. Pater L. Fullonis Cos. anno DXXVII. sicut marmora indicant Capitolina.

Serrani vnde dicti primùm in Atilia gente quidam.

C. Atilius. M. f. M. n. Regulus. Serranus. Qui postea ex agro, dum semina spargit, vocatus est ad consulatum, quèmadmodum Cicero in oratione pro Sex. Roscio. Val. Max. libro IV. cap. IV. & Plinius libro XVIII. cap. III. testantur. Vnde Serrani cognomen ab hoc propagatum est. Zonaras dicit M. Reguli à Pœnis occisi fratrem, sed non germanum fratrem fuisse marmora Capitolina demonstrant.
[L. Manlius. L. f. //. n. Torquatus.] Filius L. Torquati legati ab Vmbris occisi anno CDLVIII.
[L. Pinarius. L. f. L. n. Natta.]

ANNI P. R. C. CDXXCV.

Consules.

P. Sempronius. P. f. P. n. Sophus. Ap. Claudius. Ap. f. C. n. Crassus.

POST anni superioris Consules, vt Eutropius auctor est, sequuti sunt P. Sempronius, & Ap. Claudius. Eosdem ita reddunt etiam Cassiodorus & Marianus. In tabulis Siculis tories à me citatis cognomina habemus, Sophum, & Rufum. Sophus proculdubio Sempro-

Sempronij est, vt ex ceusura illius Capitolina liquet, & antiquis nummis. Nam ambo Coss. in argenteis bigatis exiant, ipsorum auspicijs, qui eusi tum fuêre. Sempronius eum Sophiæ facie & titulo. P. SEMPRON. SOPVS. Claudius eum Romæ capite & titulo. AP. CLAVD. CRAS. Verùm hic Cos. in tabulis Græcis pro Rufo (cùm illud cognomen in gente Claudia, maximè patricia nondum repererim) Crassus vocari debet. Nam Ap. Cæci, qui ante æcitatem familiari cognomine Crassus vocabatur, filium fuisse, Velleius docet, vbi hos Coss. ita citat. At Cossam, & Præstum ab hinc annos fetmè trecentos Fabio Dorsone, Claudio Canina Coss. interiecto quinquennio, Sempronio Sopho, & Appio Cæci filio Consulibus Ariminum & Beneuentum coloni missi, & suffragij ferendi ius Sabinis datum. Ex huius verbis facilè colliges, superiores, vt dixi, Coss. in Cassiodoro desiderari. De Beneuento & Arimino colonijs item Eutropius, & Polybius libro 11. mentionem faciunt, & Liuiana epitome libro xv. tem paucis sic attingit. Picentibus victis pax data, colonlæ deductæ Ariminum in Piceno, Beneuentum in Samnio. Cum Vmbris item hoc anno bellatum fuisse Liuiana epitome subindicat, & idem ex Valerio Max. lib. VI. capite v colligere possumus. Hunc enim Claudium (quamvis Publius in multis exemplaribus vocetur) fuisse suspicor, qui Camarinum in Vmbria cepit, & ciues sub hasta iniustè vendidit, quos populus Romanus maxima cura conquisitos redemit, & prædia eis restituit. Sed vide Valerium, quàm piè, iustcque se tum pop. Rom. in testauranda Camerinorum clade gesserit.

Dimotij Cassium auspicijs hoc anno, vt apparet, cusi. Sophia facies. SOPVS antiquè, sine sibilo, vt nos, quæ Romani sermonis vis caperet. Colonia deductæ Ariminum & Beneuentū. Cum Vmbris bellatum. Populi Rom. insigne.

Prætor.

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
N. Fabius. C. f. M. n. Pictor.

Aediles curules.

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*

Aediles plebis.

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
M. Fuluius. Q. f. M. n. Flaccus. C. Apustius. C. f. *//.* n. Fullo.
[C. Otacilius. C. f. M'. n. Crassus.] [C. Volscius. M. f. L. n. Fictor.]

Tribuni plebis.

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*
T. Otacilius. C. f. M'. n. Crassus. [M. Flauius. M. f. M. nepos.]
[M'. Pomponius. M'. f. M'. n. Matho.] L. Acilius. *//.* f. *//.* n. Glabrio.
[M'. Curius. M'. f. M'. n. Dentatus.] [M. Claudius. M. f. M. n. Marcellus.]
[C. Aelius. C. f. P. n. Pærus.] C. Lælius. *//.* f. *//.* nepos.
[M. Aulius. Q. f. Q. n. Cerretanus.] [L. Caruilius. Sp. f. C. n. Maximus.]

Quæstores vrbani.

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* *//.* *//.* *//.* f. *//.* n. *//.*

Quæstores militares.

//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* P. Sempronij } coss. in. Piceno.
//. *//.* *//.* f. *//.* n. *//.* Ap. Claudij } &. Vmbria.

L. Cornelius. L. f. Cn. n. Scipio. Frater Cn. Scipionis Asinæ, & pater duorum Scipionum, qui in Hispania bello Punico secundo perierunt. Hic autem in primo bello Cos. aduersum Sardos, Corsos, & Annonem Pœnorum ducem feliciter pugnauit, vt dicetur.

C. Sulpicius. Q. f. Q. n. Paterculus. Qui Cos. item de Pœnis & Sardis postea triumphauit. Huius extant denarij cusi in eius, vt apparet, quæstura propter Coss. triumphos de Picentibus. Repræsentant in vna parte Romæ caput, in altera Iouem cum fulmine & sceptro triumphantem in quadriga. Subscriptum nomen

C. SVLP. PATERCVL. Q.

M. Lætorius. M. f. M. n. Plancianus. Magister equitum adducitur in Capitolinis, & extat item in argenteis bigatis. M. LAETORI. PLANCIAN. Videntur itaque iam etiam quæstores argenti signandi munus subire cœpisse.

Q. Cædicius. Q. f. Q. nepos. In consulatu postea mortuus anno CDXCVII. Et extat ita in Capitolinis sine cognomine. Sic item in denarijs antiquis argenteis cusis in memoriam istius præclaræ victoriæ, qua pop. Rom. imperium suum Picentibus victis, atque in deditionem acceptis, auxit insigniter. Potentem quidem ac populosam gentem fuisse iam tum, constat ex Plinio, qui CCCLX. hominum milia in fidem populi Rom. venisse scripsit, vt paulò pòst indicabo. Expressit igitur in istis denarijs Cædicius in vno latere Picum Saturni filium gentis conditorem atque ductorem capillis cincinnatis facie iuuenili decora, quemadmodum heroes, quos immortales nõ senescere credebant, pingere solebant. In altero latere stat Cos aut Prætor Rom. togatus magistratus insigne securim virgis alligatum iusta se habens, qui Picenti tunicato dextera iuncta fidem dare videtur. Circumscriptus titulus. Q. CAEDICI. Q. F. EX. S. C. ROMA. Igitur ex S. C. deditionis huius memoria in nummis sic etiam publicata fuit.

Picentes CCCLX milium fidei pop. Rom. simul venere.

Picus Saturni filius in denarijs Q. Cædicij. Horum memoria immortalis non fuerit.

P. SEMPRONIVS. P. F. P. n. Sophus. Cos. an. CDXXCV.
DE. PEICENTIBVS. //. //. //.

AP. CLAVDIVS. AP. F. C. n. Crassus. an. CDXXCV.
COS. DE PEICENtibus. //. //. //.

Eutropij tantùm auctoritate horum triumphorum fragmenta comprobare possumus. Etenim Picentes scribit à Coss. P. Sempronio, & Ap. Claudio victos, & de his esse triumphatum. Bellum & victoriam etuentam, plures attingunt, vti Frontinus stratagematum primi, cap. XII. Sed perperam Ti. Sempronius Graechus, ibidem à librarijs suppositus, pro P. Sempronio Sopho: sciolo fortasse cuidam nomen Gracchorum celebriùs magis placuit. Idem, quod Frontinus, scribunt L. Florus lib. I. cap. SIX. & Orosius lib. IV. cap. IV. domitos esse duce Sempronio Picentes, & caput gentis Asculum expugnatum, & directa vtrinque ad prœlium acie terram tremuisse; Sempronium verò Cos. æde vota Tellurem deam placasse, & adhortatum attonitos stupore miraculi milites, eosque vix tandem ad pugnam impulisse. Vicisse Romanos, sed atroci & cruento prœlio, maiore exercitus parte amissa.

Victoria cruēta de Picentibus.

Tellurī dea vota edit.

Sabinis otiundi sunt Picentes. Ex voto enim veris facti ob abundantem domi multitudinem, cùm foras proficiscerentur, Asculum regionemque vicinam occupaturi, picus Martius eorum vexillo insedit. A quo auspicio nomen habuerunt, vel, vt alij volunt, à Pico Saturni filio. Regionem vocant Picenum; Stephanus ex Phlegonte ἀπὸ ἱερὸν, populos πικεντίνους. Terminos eius regionis ponunt ab Aterno fluuio vsque ad Aesim: inde ab Apennino vsque ad mare superum, idque spacio in longitudinem quàm latitudinem ampliore. Verùm hoc quasi tempore, de quo agimus, Gallis Senonibus deletis, coloniaque Ariminum deducta, productus est; vt Piceni & Vmbriæ, necnon Italiæ terminus ad Rubiconem esset. Cæterùm Picenū descriptionem habent satis dilucidam, Strabo lib. V. Plinius libro III. cap. SIII. qui insuper adijcit Picentium CCCLX. milia simul in fidem populi Rom. venisse, & numerosæ multitudinis regionem tunc Picenum fuisse.

Picentes Sabinorum oriundi.

Picus Saturni filius genus conditor.

ANNI. P. R. C. CDXXCVI.

Consules.

M. Atilius. M. f. L. n. Regulus. L. Iulius. L. f. L. n. Libo.

CONSVLVM nomina ex columnis triumphalibus desumpsi. Marianus quidem M. Atilium, L. Iulium habet: item Cassiodorus, sed perperam L. Iunius legitur pro Iulius. Quemadmodum in Eutropio quoque, vbi M. Atilius Regulus, L. Iunius Libo nominantur. Tabulæ nostræ Siculæ Regulum & Libonem produnt.

Cum

Cum Sallentinis & Vmbris bellatum, vt ex Liulo, Eutropio, & Zonara manifestum fit. Et neque ab his Coss. bella ista confecta fuisse, anni sequentis triumphi in Capitolinis columnis extantes demonstrant. Bellum cum Sallentinis.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.
L. Mamilius. °Q. f. M. n. °Vitulus.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //. M'. Valerius. M. f. M. n. Maximus. Qui. postea, Messalla. appell. est.

//. //. //. f. //. n. //. L. Postumius. L. f. L. n. Megellus.

Aediles plebis.

//. //. //. f. °//. n. //. M'. Otacilius. C. f. M'. n. Crassus.

//. //. //. f. //. n. //. °Cn. °Minucius. M. f. //. n. Fessus.°

//. //. //. f. //. n. //. [C. Sallonius. P. f. P. n. Sarra.]

//. //. //. f. //. n. //. C. Duilius. M. f. M. nepos.

//. //. //. f. //. n. //. [C. Cæcilius. C. f. C. n. Metellus.]

//. //. //. f. //. n. //. [Cn. Ogulnius. Cn. f. A. n. Gallus.]

//. //. //. f. //. n. //. [Sp. Oppius. Sp. f. Sp. n. Cornicen.]

//. //. //. f. //. n. //. [T. Iuuentius. T. f. M'. n. Thalna.]

//. //. //. f. //. n. //. [Q. Terentius. Q. f. C. n. Arsa.]

//. //. //. f. //. n. //. [M. Minucius. M. f. //. n. Fessus. II.]

//. //. //. f. //. n. //. [C. Aebutius. //. f. //. n. Carus.]

//. //. //. f. //. n. //. [P. Mælius. C. f. C. n. Capitolinus.]

Quæstores vrbani.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. M. Reguli } coss. in Sallentino.
//. //. //. f. //. n. //. L. Libonis } & Vmbria.

Ti. Sempronius. Ti. f. Ti. n. Blæsus. Frater C. Blæsi bis Cos. & triumphalis.

Ser. Fulvius. M. f. M. n. Pætinus. Nobilior. Cos. & Procos. postea naualem egit triumphum de Pœnis & Cossurensibus, vt marmora produnt Capitolina, & suo loco nos declarabimus.

[Q. Horrensius. Q. f. Q. nepos. Dictatoris Hortensij, qui legem in Esculeto de plebiscitis tulerat, filius.

[A. Sempronius. L. f. A. n. Atratinus.]

M. ATILIVS. M. F. L. N. Regulus. ann. CDXXCVI.
COS. DE. SALLENTINEIS. VIII. K. Februar.
L. IVLIVS. L. F. L. N. LIBO. COS. ANN. CDXXCVI.
DE SALLENTINEIS. VIII. K. FEBR.

M. Atilio Regulo (inquit Eutropius) & L. Iulio Libone Coss Sallentinis bellum indictum est, captique sunt cum ciuitate simul Brundusini, & de his triumphatum est. In exemplari autem vetusto, quod Io. Cauchius vir antiquitatis studiosissimus, mihique amicissimus habuit, legitur. Et de his iterum triumphatum est. Non malè. Nam L. Aemilius Barbula Procos. anno CDLXXIII. de Sallentinis antea triumphauerat, vt testantur columnæ Capitolinæ. Auctor de viris illustrib. cap. XL. M. Atilium Regulum Cos. asserit fusis Sallentinis triumphasse. Astipulatur Cicero de Finibus libro II. de M. Regulo scribens his verbis: Bella magna gesserat, bis Cos. fuerat, triumpharat. Item Silius Italicus libro Brundusium capiunt.

Manubia de Sallentinis. libro VI. huius Atilitani triumphi meminit, spolia hostium parietibus domus ipsius affixa fuisse dicens; cum captiuus Romam mitteretur à Pœnis legatus, atque vbi vxorem, liberos,& familiam,ad hostes tedire rebus infectis volens, visitaret, atque ijs valediceret. Tum enim

Affixi clypei, currus, & spicula nota,
Aedibus in paruis magni monumenta triumphi
Pulsabant oculos.

Quinetiam triumphorum signa repræsentãt nobis denarij argentei ex manubijs istius victoriæ forsitan cusi: quos expressit in fastis suis Hubertus Goltzius, in quibus eos videre studiosum licebit. Atilianus enim habet Romæ galeatæ caput,& ipsum Regulum in quadriga triumphali,qui coronatur à Victoria. Et Regulum esse, monstrat subscriptus iste titulus. M. ATIL. M. F. L. N. REGVLVS. Alter Libonis Dianæ pharetratæ caput refert, & victoriam eum lauri ramo in biga,sub qua item titulus L. IVLI. LIBO. Hæc sunt,quæ de Sallentinis triumphis istis repperi. Victoriæ meminerunt & alij, vtpote, prœlio fusos fuisse Sallentinos M. Atilio duce,narrat L.Florus libro I cap. xx.caputque regionis Brundusium captum. Et in hoc prœlio, inquit, victoriæ præmium templum sibi pastoria Pa- » les vltrò poposcit. Verùm addamus etiam quæ pulchrè Zonaras de eius belli caussa me- » moriæ ita prodidit. Deinde regioni, quam Calabriam nunc appellant, arma intulerunt Romani: prætextu quidem,quòd Pyrrhum iuuissent,& recepissent, & socios infestassent; re vera tamen,vt Brundusium occuparent,quippe portuosam vrbem, ex qua facilis est in Illyrium & Græciam traiectus. Eodem enim vento inde enauigare, & rursum appellere sæpe licet Hæc ferè Zonaras lib II addens etiam,vt vrbe potiti Romani colonos eo miserint. Liuij tamen est alia opinio,vt paulò postea dicemus.

Palmata.

Belli cũ Sallentinis caussa.

Brundusij Romanis oportuna.

ANNI. P. R. C. CDXXCVII.

Consules.

N. Fabius. C. f. M. n. Pictor. D. Iunius. D. f. D. n. Pera.

CAssiodorvs & Marianus Coss.nobis proferunt D.Iunium, & M.Fabium: tabulæ Græcæ Fabium Pictorem & Peram. Cæterùm eorrectiùs habentur horum nomina in columnis triumphalibus, ex quibus ea descripsimus. In auctoribus enim prænomen Fabij penè intercidit librariorum insciti, qui Numerius, prænomen sibi ignotum ac rarum,in Marcus,vel,Cneus,mutarunt. Frater C Pictoris fuit hic N.Fabius, & ambo simul inter legatos ad Ptolomæum Regem fuerant,sicut ex Valetio Max.retulimus.Itaque eorrectiùs etiam reperiuntur horum Coss.nomina sic in antiquis argenteis expressa.

N. FABI. C. F. PICTOR. & D. IVNI. PERA.

Vmbri & Sallentini domiti. Bellatum & hoc anno est cum Vmbris, & Sallentinis eorumque socijs: qui tunc penitus victi,in deditionem venerunt,quemadmodum ex Liuiana epitome libro XV.& triumphis eius anni Capitolinis colligimus. Cum Apolloniatibus fœdus & amicitia iuncta est.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.

Ap. Claudius. C. f. Ap. n. Caudex.

Aediles curules.

//. //. //. f. //. n. //.

L. Valetius. M. f. L. n. Flaccus. Q. Fabius. * M. f. M. n. Ambustus. *
Coactus abdicauit ex S. C.

Aediles plebis.

//. //. //. f. //. n. //.

Q. Mamilius. Q. f. M. n. Vitulus. Cn. Apronius. * C. f. Cn. n. Limo. *
Coactus abdicauit ex S.C.

Ex

Ex Zonaræ autem historia discimus, post Sallentinos deuictos, & Brundusium in potestatem redactam, hoc anno ante Q. Gurgitem, & L. Manilium Coss Apolloniatibus deditos ex S. C. fuisse, qui legatos eorum Romæ violauerant. Is enim scribit ita: Quæ „ cùm persecissent, non elatiores facti sunt: sed Q. Fabiuni senatorem, ob contumeliam „ legatis factam, Apolloniatibus in sinu Ionio habitantibus dediderunt. Quem illi ac„ ceptum domum remisserunt. Ergo dumtaxat vnum fuisse deditum ait Zonaras. Attamen Liuius, & Valerius Max. plures fuisse consentiunt; adeò vt ille mihi Zonaræ locus videatur animaduersione & inquisitione dignus, an ne alterius, A. pronij scilicet, nomen ibi librariorum negligentia petierit. Nam Valerius Max. hoc idem in fidei publicæ exemplum adducens, Q. Fabio adiungit Cn. A pronium; atque eos ambos ædiles „ tum fuisse dicit. Cuius verba sunt hæc libro VI. capite VI. Repræsentemus etiam illud „ senatus nullo modo prætermittendum opus. Legatos ab vrbe Apollonia Romam mis„ sos. Q. Fabius, Cn. A pronius ædiles ortia contentione pulsauerunt. Quod vbi compe„ rit, continuò eos per feciales legatis dedidit; quæstoremque cum his Brundusium ire „ iussit, ne quam in itinere à cognatis deditorum iniuriam acciperent. Ex quibus Val. verbis intelligimus item, Brundusium iam tum in Romanorum potestatem peruenisse, cùm hæc acciderunt: quæ quidem anno superiore, vt antè probatum, capta erat, vbi Coss. hoc item anno exercitus habebant. Epitome autem Liuiana eiusdem rei mentionem facit; sed deditos non nominat, nec eorum honores exprimit. Cùm legatos, „ inquit, Apolloniatum ad senatum missos quidam iuuenes pulsassent, dediti sunt Apolloniatibus. Cæterùm quando constat ex alijs iam dictis auctoribus senatores & ædiles fuisse, eorum quoque magistratus ad suos annos retulimus.

Apolloniatibus dedit Romanus ædiles qui eum legates violarunt.

Zonaræ locus.

Tribuni plebis

//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//.	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.
//	//.	//. f.	//. n.	//.	.//.	//.	//. f.	//. n.	//.

M. Fuluius. Q. f. M. n. Flaccus. II.
D. Iunius. D. f. D. n. Brutus. Scæua.
[C. Cædicius. C. f. Q. n. Noctua.]
[C. Manilius. C. f. Sex. nepos.]
[C. Antonius. L. f. M. nepos.]
C. Aquillius. M. f. C. n. Florus.
[L. Memmius. C. f. C. nepos.]
[M. Antonius. L. f. M. nepos.]
[L. Manilius. C. f. Sex. nepos.]
[M. Aquillius. M. f. C. n. Florus. II.]

Quæstores vrbani.

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	.//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.

Eorum alter ex S. C. Brundusium cum Apolloniatum legatis, & deditis ædilibus missus est, vt ex Val. Max. iam diximus.

Quæstores militares.

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	D. Iunij
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	N. Fabij

} coss. in Vmbria, & Sallentino.

L. Manlius. A. f. P. n. Vulso. Longus. Bis Cos. postea, & in primo consulatu nauale triumphum de Pœnis egit, vt suis in annalibus declarabitur. Extant huius denarij cum Romæ facie, & geminis Castoribus decurrentibus; sub quibus nomen L. MANL. A. F. VVLSO. Item asses cum Iano bifronte & naui rostratæ sic inscripti L. MANLI. A. F. VVLSO. LONG.

C. Sempronius. Ti. f. Ti. n. Blæsus. Hic item bis Cos. & triumphalis sequetur.

[A. Manlius. A. f. P. n. Vulso. Longus.] Frater L. Manli Vulsonis iam dicti.
[Q. Marcius. Q. f. Q. n. Philippus.] Patre Q. Philippo, qui initio belli Tarentini Consul Etruscos subegerat, & de ijs triumphauerat. Videri poterunt ab hoc cuſi

cusi denarij, in quibus legitur Q. PILIPPVS sub equite armato decurrente. Agnoscimus priscam eius sæculi Latinitatem & orthographiam, qua post consonantes spiritus notam, H. non admittebant, TRIVMPVS. TROPAEVM. GRACCVS. BROCVS. PILIPPVS scribentes: quòd non solum nummi & marmora, verùm etiam Cicero & Quinctilianus oratores, item veteres Grammatici plures testantur. Eques decurrens subscriptum cognomen declarat. Nam ab equorum amore Philipporum nomen apud Græcos ortum est, quod ipsum hoc fere tempore videtur non diu ante bellum Tarentinum ad Romanos profluxisse, & pro cognomine vsurpari cœpisse à Marciæ gentis quibusdam equestris disciplinæ cultu nobilibus, atque ita clarissimæ huic familiæ dedisse exordium. Quàm verò plures Marciæ gentis cognomine Philippi, atque etiam Censorini tali studio gloriam sibi capiarint, tentantur nummi varij ipsorum auspicijs publicati: in quorum multis esrant equitum decursiones & equi esultantes. Quin etiam L. Philippus in suis nummis inclyti illius Macedonum Regis Alexandri Magni patris Philippi equorum studiosissimi faciem imprimere voluit, &, vt nosceretur, nota Græca Φ nomen eius Philippus, signauit. Est autem tectum caput, id est, galea Macedonica buculata, & obunctum diademate largo, ex quo esurgunt ctistæ incuruæ binæ ex equinis iubarum crinis, vt apparet, formatæ. Verùm de his per occasionem latius alibi forsan differetur dabitur. Restat in Q. Philippi huius adducto nummo, cur cicadam erectas alas siccantem, cur post equitē formarint, inquirere. An populorum aut vrbium hæc est nota, quorum ex vectigalibus aut tributo id genus monetæ primùm cusum fuit. Rheginorum in nummis cicadam espansis alis sedentem in Copiæ cornu prostratum iusta citharam me vidisse quondam Romæ apud Franciscum Diazium meum reperio in meis aduersarijs. Vicinosque Locrenses eadem vsos nota fuisse, Strabo facit, vt verisimile fiat, apud quem libro geographiæ sexto legimus, Eunomum citharœdum à civibus suis Locrensibus statua celebratum cum cicada citharæ impositā; quòd eius animalculi cantu citharam iuuantis ausilio Pythiorum in musico certamine Rheginensem Aristonem citharœdum superasset, sicut ex Timæo fabulam latiùs refert; & cur Locrensium in agro cicadæ stridulæ atque sonoræ reperiantur, & in vicino Rheginensi vltra flumen prorsus mutæ fileant omnes. Magis tamen in precio habnere suas mutas Rhegini, quàm Locrensium musicas atque canoras: qui cicadam suam non in cithara, sed in Copiæ deæ cornu positam celebrare voluerunt, vt eorum testarut numismata; profecti, se non adeò studiosos esse musices, vt eius amore necessaria vitæ negligendo mutari inedia velint in cicadas, quarum in Phædro mentionem facit Plato. Talem verò voluptatem vicinis suis Locrensibus se non inuidere declarant Rhegini, quorum cicadæ mutæ in comu Copiæ positæ sint fertilitatis agrorum indices, qui pingues, vmbrosi, & roscidi semper cicadarum alas arque membranulas humidas mollesque semper teneant, vt strepitum edere nequeant: cùm è contrà Locrensium solis æstu siccus & apricus cicadarum alas & pelliculas atefactas induret, vt faciliùs sonent, garrulæque fiant. Igitur ex Rheginorum arque Locrensium tributo cusus hic Q. Philippi nummus cum cicadæ nota videri poterit, vel etiam ob rei memoriam quòd istius ductu Romani equites altero postea anno ex harum ciuitatum portubus & continenti primùm extra Italiam armati traiecerint in Siciliam, ac Hieronem Pœnosque vicerint. Quod T. Liuium non præterijsse demonstrat eius epitoma lib. XVI. vbi sic habetur: Transgressis tum primùm mare equitibus Romanis, aduersus Hieronem sæpiùs benè pugnatum.

Antiqui scribendi formam post eam notam H. iuuare non admittere. Philippi vndè dicti.

Philippus Macedonum Rex.

Cicada signū quid in nummo. Rheginorum nummus.

Locrensium cicada garrula.

Rheginorum cicada muta.

D. IVNIVS. D. F. D. N. PERA. COS. AN. CDXXCVII.
DE. SASSINATIBVS. V. K. OCT.
N. FABIVS. C. F. M. N. PICTOR. COS. AN. CDXXCVII.
DE. SASSINATIBVS. III. NONAS. OCT.
N. FABIVS. C. F. M. N. PICTOR. II. COS. AN. CDXXCVII.
DE. SALLENTINEIS. MESSAPIEISQVE. K. FEBR.
D. IVNIVS. D. F. D. N. PERA. II. COS. AN. CDXXCVII.
DE. SALLENTINEIS. MESSAPIEISQVE. NON. FEBR.

Cos. triumpli.

Bis eodem anno ab vtrisque Coss. triumphatum fuit; vt in Capitolinis columnis traditum est. Mense videlicet Octobri, & paulo antè, de Sassinatibus, id est, Vmbris: deinde Februario sequenti de Sallentinis & Messapijs. Tum denique finis bellis Italicis impositus est. Nam quod cum Vulsiniēsibus anno sequenti est gestum, non tam fuit bellū, quàm

auxilium

auxilium sociis præstitum. De his porrò triumphis nihil addere possum ex alijs auctoribus. Reperiuntur tamen denarij argentei antiqui vetiusque Cos. titulo, quadrigati & bigati cum Romæ capite & victorijs, vel cusi ex manubijs huius victoriæ, vel ab eorum posteris in memoriam istorum triumphorum. Eos etiam adducit Goltziua noster in fastis suis, vt particulatiùs hic describere operæprecium minimè videatur. Meminit Liuius tantummodo bellorum in fine epitomes lib. xv. Vmbros ac Sallentinos deuictos in deditionem venisse scribens.

Sassinates autem Vmbriæ populos fuisse, iam antea docui. Messapios verò esse, quos antea Iapyges dicebant, Strabo tradit libro v. Quos nomen habuisse à Messapo Bœotio, qui cum Græcis eam partem Italiæ ad Lacinium promontorium maritumam Sallentinis vicinam occupauit. Auctores sunt Solinus, & Seruius in VIII. Æneidos. Postmodum Calabria omnis ea regio appellata est. Sed vide iam nominatos, & Plinium lib. III. cap. XI.

Sassinates Vmbri. Messapij, Iapyges Messapus Bœotius. Calabria.

ANNI. P. R. C. CDXXCVIII.

Consules.

Q. Fabius. Q. f. M. n. Max. Gurges. III. L. Mamilius. Q. f. M. n. Vitulus.

HVNC tenium Q. Fabij Gurgitis consulatum existimo, in quo ipsum Volsinienses libertatem restituisse refert L. Florus libro I. cap. XXI. In altero Cos. discrepant auctores. Immo in pluribus Cassiodori exemplaribus ambo penitus omittuntur, sed errore procul dubio: nam hunc annum auferri non posse, Capitolini triumphi tam superioris anni, quàm alterius post hunc sequentis ostendunt, si consulatus animaduertas. Cuspinianus ex quodam suo exemplari nobis rectè huius anni reddidit Coss. Q. Fabium, & L. Mamilium; adiecitque ex tabulis suis antiquis cognomina, Maximum & Vitulum. Eadem & nos reperimus in tabulis Græcis. At Zonaras nominat in hunc annum Coss. Q. Fabium & Aemilium; sed librariorum hoc esse vitium arbitror, cùm duos patricios Coss. ea tempora necdum admitterent. Mamilium enim esse debere, cognomen Vitulus arguit, quod in tabulis iam eiratis habetur. L. Mamilium Vitulum igitur alterum hunc Cos. appellandum puto, & fratrem esse Q. Mamilij Vituli triennio postea Cos. qui extat in tabulis Capitolinis.

In Cassiodori multis exemplaribus desunt hi Cos.

Error in Zonara.

Volsinienses libertorum & seruorum coniuratione oppressis, cùm Romanorum opem per legatos implorassent, Q. Fabius Gurges Cos. auxilio missus est, vt auctores sunt L. Florus, & Zonaras. Auctor tamen de viris illust. cap. XXXVI. nescio ex quibus nam annalibus P. Decium Murem Volsinienses succurrisse scribit. Zonaras autem Floro, vt dixi, conueniens Q. Fabij eam prouinciam fuisse refert; eundemque post prælio fusos seruos in vrbis obsidione mortuum esse ex vulnere. Ab alio Cos. cuius nomen præterit, vrbem fame expugnatam, veteribus ciuibus restitutam esse, sumpto de seruis, rebellibusque libertis supplicio. Quæ historia fastis Romanis benè congruit, qui belli confecti gloriam cum triumpho Consuli insequentis anni M. Fuluio adscripserunt; vt Fabius vel in huius anni fine decessisse videatur, designatis iam nouis Coss. vel fortasse sequenti anno, cùm iam iniuerant, & prouincias inter se sortiti erant. Historiam latiùs vide apud eundem Zonaram, Orosium libro IV. capite V. vbi etiam de biennali peste, qua continuè fuit afflicta Roma. Item Valerium Max. libro IX. capite I. L. Florum libro I. cap. XXI. & Auctorem de viris illustribus capite XXXVI.

Volsinienses à seruis libertis & seruis oppressi Romanorum auxilium impetrant.

CENS. CN. CORNELIVS. L. F. CN. N. BLASIO. C. MARCIVS. C. F. L. N. RVTILVS. II. QVI. IN. HOC. HONORE. CENSORIN. APPEL. EST. LVSTR. FEC. XXXV.

Capitolina marmora repræsentant nobis hoc anno lustrum vrbis XXXV. simul cum censoribus, adduntque C. Marcium Rutilum censorem iterum factum, & in hoc honore Censorini cognomen obtinuisse. Causam existimo, quòd egregiè hoc magistratu bis perfunctus sit; vel quia eidem non petenti censura nouo exemplo sit iterata. Hinc Censorinorum cognomen inter Marcios postea. De hoc quidem Censore Valerius Max. pulchrè libro IV. cap. I. moderati animi exempla recensens. Marcius Rutilus Censorinus (inquit) iterum Censor creatus ad concionem populum vocatum quàm potuit grauissima oratione cor-

Vnde Censorinorum cognomen in Marciis natum.

Summa moderatio C. Marcij.

ne corripuit; quòd eam potestatem bis sibi detulisset; cuius, maiores, quia nimis magna videretur, tempus coarctandum indicassent. Vterque rectè, & Censorinus, & populus: alter enim vt moderatè honores crederent, præcepit; alter se moderato credidit. Plutarchus in Coriolano è Marciorum gente Censorinum nominat, à populo censorem iterum non petentem creatum: quo suadente legem deinde latam fuisse dicit, ne cui bis eum ambire magistratum liceret. Lustrum conditum anno insequenti Liuiana epitome lib. XVI. indicat, & censa ciuium fuisse capita CCXCII. ∞. CCXXIV. Suffragatur Liuio Eutropius. Anno (inquit) CDXXCVIII. cùm iam elatum vibis Romæ nomen esset, arma tamen extra Italiam mota non fuerant. Vt igitur cognosceretur, quæ copiæ Romanorum essent, census est habitus: tum inuenta sunt ciuium CCXCII ∞. CCXXIV. quanquam à condita vrbe nunquam bella cessassent. Aliter Orosius libro IV capite V. Pestilentiam Romæ vltra biennium perdurasse dicit, ideoque censum indictum fuisse; vt non quantum hominum deperisset, sed quantū superfuisset, inquireretur. Princeps senatus hoc lustro quidem potuisse Q. Fabium Gurgitem declarari, auctoritate Plinij ductus Onufrio nostro suffragor. Sed aliquot sequentibus deinde lustris continuatum fuisse, contra Zonaram, qui cum in obsidione Volsinienſi mortuum scribit, non ausim asserere.

Marcia lex de censura magistratu iterum non petendo.

Lustrum vrbis XXXV.

Princeps senatus Q. Fabius Max. Gurges Cos.

Prætor.

//. //. //. f. //. n. //.

M'. Otacilius. C. f. M'. n. Crassus.

Aediles curules

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Cn. Cornelius. L. f. Cn. n. Scipio. Asina. [Q. Sulpicius. Q. f. Q. n. Paterculus.]

Aediles plebis

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

T. Otacilius. C. f. M'. n. Crassus. [C. Atilius. A. f. C. n. Calatinus.]

Tribuni plebis.

Tribu lex de quæstoribus prorogata.

C.° Titius,° C. f. Sex. nepos. Legem. de. quæstorum. numero. duplicando. &. prouincijs. quæstorijs. augendis, sortiendisque. ex. S. C. tulit. Vti octo quotannis crearentur quæstores, & his quatuor nouæ in Italia prouinciæ constituerentur, vt octo prouinciarum sortes quæstoribus quotannis mitti possent. Quarum duæ ex lege Valeria semper essent ærarij Saturni, duæ consulares lege Sempronia, & quatuor nouarum Italicarum prouinciarum. Meminit legis Cicero in oratione pro Murena, sed admodum leuiter, vt vulgò notam, attingens; cuius verba paulò pòst adducemus. Nos verò legem ita concinnauimus ex historia.

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.
//. //. //. f. //. n. //.

M. Iunius. D. f. D. n. Brutus. A. Atilius. A. f. C. n. Calatinus.
[Cn. Ogulnius. Cn. f. A. n. Gallus. II.] [C. Oppius. Sp. f. Sp. n. Cornicen.]
[L. Caruilius. Sp. f. C. n. Maximus. II.] C. Lælius. //. f. //. nepos. II.
[C. Aelius. C. f. P. n. Pætus. II.] [Cn. Domitius. Cn. f. C. n. Caluinus.]
[M. Claudius. M. f. //. n. Marcellus. II.]

Quæstores vrbani

//. //. //. f. //. n. //. //. //. //. f. //. n. //.

Quæsto-

Quæstores militares.

//. //. //. f. //. n. //. Q. Fabij cos. in Etruria.
//. //. //. f. //. n. //. L. Mamilij cos. in Italia.

C. Aurelius. L. f. C. n. Cotta. Extat in Capitolinis marmoribus. Primus enim ex eâ gente ad summos honores peruenit, de Pœnis triumphum duxit, bis Cos. & Censor fuit, senectissimus militaris disciplinæ custos, & summus Imperator.

Q. Aemilius. Cn. f. //. n. Papus. Pater L. Papi consularis & censorij, vt marmora volunt Capitolina, & temporum ratio subindicat.

[C. Claudius. C. f. //. n. Canina.] Patrem bis Cos. habuit & triumphalem, sicut ex superioribus annalibus patet.

[M. Horatius. C. f. L. n. Puluillus.]

QVAESTORES. PRIMVM. OCTO. IN. ANNVM. SEQVENTEM. CREATI.

Quatuor hactenus quæstores creari quotannis solebant, sicut antea ex Tacito, & Liuio suis in annalibus demonstrauimus. Iam verò Liuiana epitome in fine xv. lib. tradit post Vmbros Sallentinosque victos, & in deditionem acceptos quæstorum numerum amplia-tum fuisse. Quod quidem hoc anno, mox ante bellum Punicum primum, apparet contigisse, cuius initia & causas, cum Carthaginis origine statim à capite libri sequentis xvi. latiùs enarrat Liuius. Nam anno superiore Sassinates, Sallentinos, atque Messapios esse subiugatos, Capitolini triumphi testantur: & Vmbros omnes cum Sassinatibus simul venisse in deditionem, illud est argumento, quod nusquam postea apud auctores historicos belli cum Vmbris gesti fiat mentio. Cornelius Tacitus annalium etiam lib. xi. vbi de quæstorum origine differit, astipulari videtur; hoc quasi tempore duplicatum quatuor quæstorum numerum fuisse, stipendiaria iam, vt ait, Italia, & accedentibus prouinciarum vectigalibus. Nec de alijs, quam Italicis prouincijs loqui Tacitum verisimile est; quia tunc temporis extra Italiam Romanis aliæ nullæ parebant. Rursum congruit hoc argumenti, quod Eutropius scribat, vt dixi, subacta iam superiore anno Italia tota, atque armis necdum extra eam moris, censum (quem hoc anno habemus in Capitolinis fastis) Idcirco fuisse factum: vti cognosceretur, quæ copiæ, quæ vires bellicæ populi Romani essent. Quis nescit, tum quoque simul annua vectigalia, decimas, tributaque ciuitatum sub hasta publicanis locari, atque in quæstorias tabulas redigi solere? Quod cùm, tot nouis prouincijs nuper adiunctis, tot populis ac ciuitatibus per Italiam, pro cuiusque merito vectigalibus, ac tributo grauatis, videretur imposterum propter quæstorum paucitatem fore difficile: eadem occasione quæstorum numerum ampliatum fuisse verisimile est, vti sufficerent, qui à publicanis & stipendiarijs in Italia ciuitatibus vectigalia, decimas, & tributa annuatim colligi curarent, acciperent, & in rationum tabulas referrent. Ad id enim vsque temporis, vt quatuor quotannis quæstores creabantur; ita quatuor solummodo sortes quæstoriarum erant prouinciarum. Duæ, scilicet, ærarij Saturni, quæ sortes vrbanotum quæstorum erant ex lege Valeria Poplicolæ primi. Duæ militares ex lege Sempronia A. Atratini tribuni mil. Cos. por. anno CCCXXXIII. qui Consulibus ad belli ministeria præstò esse cogebantur: quas consulares etiam vocabant; sicut harum meminit Cicero ad Vetrem dicens actione tertia. Quæstor ex S.C. prouinciam sortitus es, obtigit tibi consularis, vt cùm Cos. Cn. Carbone esses, eamque prouinciam obtineres. Itaque hæ quatuor tunc prouinciæ, & sortes fuerant quæstoriæ, quo tempore subiugatam penitus Italiam (in qua præter agros publicos ac vectigales omnis generis amplissimos, & portoria in circuitu Italiæ infinita, etiam erant triginta coloniæ stipendiariæ, quas Liuius libro xxvii. nominatim recenset) in quatuor quæstorias prouincias diuisisse videntur; vti nouis quatuor quæstoribus ordinariæ quædam essent prouinciæ, quæ annuatim in sortem ijs mitti possent. Qui in eum finem initiò creati esse videntur, non vt Romæ ius hastæ, aut Saturni ærarium curarent, non vt Coss. ad ministeria belli præstò essent, exercitúsve sequerentur: sed vt vectigalia, portoria, tributa, decimas olei, vini, fructuum, frugumque; ac denique omnes populi Rom. reditus per Italiam ex agris, syluis, & pascuis publicis colligerent in suaque prouincia, pecunias facerent, & in vsum reipublicæ expenderent, & rationes pecuniasque non expensas ad ærarium deinde deferrent. Quos quidem reditus Italiæ antiquos ornamenta pacis, ac subsidia belli M. Tullius appellat in agraria prima, & secunda contra

Quotiens quæstores olim primùm creati reperiantur.

Cur quatuor numerus additus.

Quatuor prouinciarum quæstoriarum prima sortitio.

Valeria lex. Sempronia lex.

Italia subiugata in quatuor prouincias quæstorias diuisa fuisse videtur ob hoc reperta.

Quatuor Italicorum quæstorum officia.

Reditus Italiæ antiqui, ornamenta pacis, & subsidia belli.

P.Rullum; & docet eos, alijs amissis, vel intermissis, remanere semper, & non conquiescere. In pace nitere, in bello non obsoleſcere: militem sustentare, hostem non pertimescere. Cùm cætera vectigalia ac reditus extra Italiam bellorũ difficultatibus sæpissimè affligantur. Itaque hoc initiò efflorescentis imperij erant honoratissimæ veteres istæ Italicæ prouinciæ quæstonæ; quas idem Tullius tacitas & quietas in oratione pro Murena appellat, quippe quod militaribus molestijs ac bellicis moribus essent tunc maximè tẽporis vacuæ. Sed tamen cùm mox accederent imperio dilatissimæ atque amplissimæ prouinciæ externæ, illarumq; etiã aliquot quotannis mitteretur quæstoribus in sortem quæ præ ceteris etiam in prouincias cum imperio mittendis erant decretæ, quò suus imperatorem quemque comitaretur quæstor: profectò Italicæ ab ambitiosis & auaris hominibus minus appetebantur, & contemni cœperunt, quoniam difficilior ex his ad honorem ac diuitias videbatur esse adscensus, & maiorem molestiam haberent, quàm gloriæ, & emolumentorum materiam, vel Cicero nis ipsius iudicio. Nam erant ferè semper paratæ, earumque reditus certi, & ex censoriis tabulis passim omnibus ita noti, vt in his fraudi vix vllus esset locus. Itaque cum viliores tandem habentur, aquariæ vulgò vocitari cœperunt per ludibrium & contemptum: adeò vt cùm prouincias sortirentur quæstores, & earundem sors aliqua prodiret, a circumstante multitudine per lasciuiam magno strepitu & cachinno acclamaretur, Ad aquas. Reuera quidem, quòd portoria curare debebant istarum prouinciarum quæstores, & sæpe in portubus adesse: attamen obscura quadam allusione in lauros, ignauos, & ociosos; qui plerunque ad aquas, & amœna Italiæ loca solent exspaciari. Sicut lepidè Cicero in Planciana de se refert. Quomodo ex Siciliensi quæstura decedens, & Puteolos forte veniens ex itinere, inter lautissimos vrbis Romæ ciues ineiderit, qui in ijs locis esse frequentes solent. Et cum omnibus præter spem suam ibi ignotus esset, quanquam ex celebri magistratu ac prouincia recens decessisset magistratu diligentissimè functus, & Romam versus tenderet; se non quæstorem Siciliensem amplius, sed vnum ex ijs ociosis reputare coactus fuit, qui ad aquas venissent, & nihil rerum curarent. Rursum erat allusio in vilesartes, & quæstus sordidos obscurorum hominum. Nam qui ministeria quæcunque aquaria lucri causſa obibant, habebantur veluti infames; vt qui naulo viuebant in portubus & statiuis; qui in balneis, thermis, arenis, aut circis aquas suppeditando inopiam suam sustentabant. Nec solum Romæ tales habebantur nullius, sed per omnem quoque Græciam Immo & Athenis prorsus repudiabantur vt viles, & bonæ famæ non minùs indigos, quàm rei, qui ad elepsydras litigantibus aquas submministrare consueuerunt. Vnde antiquum quoque prouerbium remansit tale, ἐπ' ὕδωρ κακὸς. Ad aquam malus. Atque ita interpretatur adagium hoc Michael Apostolus paræmiarum scriptor. Iam apud Romanos item aquarioli vocabantur antiquitùs, Sex. Pompeio teste, impudicarum mulierum adfectæ; quo genere hominum nihil viliùs excogitari posset. Verum de his iam satis multa. Mihi quidem veri haud dissimile fit, iactari eiusdem generis plura quoque ioculatia pro temporum statu solere; cùm Consules etiam, atque Prætores sortirentur suas prouincias: maximè cùm cuipiam auaro, glorioſoque manubiarum atque triumphi cupido bolus è denarijs ereptus erat; nimirum, quando tali homini præter spem prouinciæ pacatæ quietæque sors obuenerat, ex qua parum aut nihil prædæ, nullam ex rebus bellicis gloriam posset expectare. Non dubium mihi, quin in tristeis & attonitos sua tali sorte plebes Romana, vt erat liberrimæ linguæ, tunc scommata protulerit, non minus quàm in quæstores aquanos; atque siluas callesq; sortem ipsorum esse, ridendo elamitarit. Quod quidem mihi facilè persuadet vel vnus Suetonij Tranquilli locus, qui in Iulio Cæsare, capite xix. scribit, quomodo per fas per nefas Cæsar largitionibus profusis plebem sibi conciliando consulatum ambierit, atque obtinuerit: patribusque metum ingeſſerit, nihil non ausurum in summo magistratu hominem audaciſſimum, imperijque cupidiſſimum. Eandem (inquit) ob causſam opera optimatibus data est, vt prouinciæ futuris Coss. minimi negocij, id est, siluæ callesque decernerentur. Et his quidem verbis video Suetonium prouinciax minimi negocij, hoc est, pacatas atque tranquillas vocare siluas & calles: idque, nisi fallor, ex vulgari prouerbio, vel dicterio, quo dicaculi, atque vrbani homines ridere solebant auaros atque ambitiosos magistratus, qui prouinciæ alicuius pacatæ sortem nacti manubiarum præda, victoriarum gloria, quas spe sua iamdudum deuorarant, frustrabantur; quia nil esset ipsis militiæ reliquum, quàm siluas & saltuum calles prædonum & fugitiuorum latrocinijs expurgare. Duplex namque semper prouinciarum præsidibus cura fuit imposita militaris. Vti, scilicet, pro maiestate populi Romani (si bellum esset in prouincia) rem gererent, hostesque subigerent: si minùs, vti socios & amicos prouinciales ab iniurijs, & damnis latrociniorum defenderent. A quibus ratò liberæ prorsus esse solent

pacatæ

Italia prouincia quæstoria honoratissima ab initio.

Cur contemni potuerit coepisse.

Italica prouincia cur aquaria postea dicta quibus fuerit.

Ad aquas, vulgare prouerbium olim, aut circumcursantibus quibusdam, aut ignauis, item in ociosos, ignauos & futiles.

Aquaria ministeria quæcunque habebantur, & vilia fuisse.

Ad aquam malus.

Aquarioli.

Libere in libera ciuitate linguæ.

Siluæ callesq;

C. Cæsaris Dict. ambitus.

Quid Suetonius per siluas & calles intelligat.

Duplex militaris cura præsidum prouinciarum.

pacatæ prouincię propter seruorum immensam multitudinem, atque ergastulorũ nimiam frequentiã; quibus victor Romanus imperio pollens, potensque replcuerat Italiã, & prouincias suas vbique gẽtium. Nam hotum fugitiui in siluis atque mõtium saltibus inaccessis magno numero confluentes non solùm excursionibus, & latrocinijs infesta reddebant itinera; verùm etiam villis, pagis, oppidis, immo prouincijs, ac regionibus integris extrema sæpenumerò minitabantur pericula. Extant exempla multa insignia in veterum monumentis, quæ hîc referre longum foret. Docuerunt Romanos bella seruilia Sicula; Viriatus in Hispania, Spartaeus gladiator in Italia; quid damni atque periculi pacatis prouincijs inexpectatò possunt inferre seruitiorum coniurationes, & fugitiuorum confluxus, cùm antesignanum audacem, aut ducem fortem nanciscuntur. Itaque non dubito, quin senatus more maiorum magistratibus cum imperio in prouincias pacatas abituris hoc in primis officij commendarit: vti ius sanctè religioseque dicerent, & vti prouinciam quisque suam ab iniurijs, latrocinijs, atque tumultibus pro populi Rom. maiestate defenderent; loca suspecta, id est, siluas & calles perpetuis excubijs obseruarent. In eum finem imperium ipsis esse mandatum, vti pacem acceptam tuerentur, simulque iniurias à subditorum ceruicibus depellerent. Pacatas igitur, & quietas tales prouincias Cæsari ac Bibulo futuris Coss. optimates voluisse decernere, puto Suetonium scribere: quæ minimi, vt ait, forent negocij, hoc est, in quibus nil bellicæ materiæ reliquum aliud, quàm vt prouinciam quisque suam præsidijs ordinarijs contra latrocinia, subitosque tumultus tutaretur. Quales Cæsar despexit, legiones multas, maximaq; bella, non pacem quærens. Voti denique compos, inuiris etiam optimatibus est factus; & auxilio tribuni plebis à populo Gallias, quas optabat, ex omni prouinciarum copia rogatione Vatinia obtinuit. Si loco iam antè citato Suetonius de quæstorijs prouincijs decernendis loquetetur, commoda atque ingeniosa satis videretur quorundam doctissimorum hominum commentatio: qui per siluas & calles Suetonium significare volunt solam siluarum atque saltuum administrationem publicam in Lucanis, Bruttijs, & Apulia: hoc est, curandi prouinciam, ne quid respublica damni in re sua lignaria, pecuariaque patiatur. Equidem decernendarum quotannis prouinciarum designandis Coss. & Prætoribus potestatem Sempronia, Corneliaque legibus eo tempore penes senatum fuisse, donec Cæsar ipse postea potestatem omnem reipub. totius disponendæ vi armata inuaderet, non dubito: contra leges tamen dictas (quæ populi Rom. prouincias cum imperio administrandas, & Consulibus Prætoribusque in sortem dandas quotannis ante comitia senatum ordinare iubebant) Cæsari & Bibulo siluas & saltus, velut quæstoriam quandam procurationem prouinciarum loco decernere, summique magistratus dignitatem ab equis, quod aiunt, ad asinos senatum traducere voluisse, pro mei ingenioli captu dubitare cogor. Verùm de his iudicent doctiores, & nos ad quæstorias prouincias redeamus. Cæterùm quæ nam fuerint istæ quatuor veteres quæstoriæ prouinciæ Italicæ, parum in tanta antiquitate nobis hactenus explicatum est. Hæc enim, vt palàm omnibus nota tunc erant; ita negligenter admodum qui nobis residui sunt auctores eius temporis, ac nisi per occasionem aliquam, in suis scriptis attigisse videntur. Idque etiam admodum leuiter & parcè, vt vix quædam vestigia nobis remanserint inter tot rudera & ruinas veteris imperij quæ nobis viam indicent huius nouæ institutionis, ex qua tamen successus & ordo prouinciarum deinceps magna ex parte dependet. Adiungam hic tamen quid mihi ex diligenti historiæ Romanæ obseruatione in mentem veniat, & quid potuerim ex veterum monumentis de istarum prouinciarum ratione colligere, vel suspicari; ne quem locum huius historiæ in tam pulchro reipub. contextu linquam obscurum, biulcum, vel sine lumine aliquo veritatis, aut saltem probabilis coniecturæ fulcris destitutum. Sperans non ingratum hoc fore lectori candido, qui amplissimæ istius reipublicæ politicas rationes exactius cognoscere cupiet. In primis M. Cicero vnam nominat ex præcipuis Ostiensem prouinciam, & nobis viam aliquam aperit ad alias item inueniendas. De hac enim dubitare profectò quempiam non oportet, quin & præcipua, & suburbana fuerit, atque ex primis Italicis quatuor. Cùm enim constet ex Taciti loco iam antea citato lib. xi. ab hoc anno, quo primùm octo, stipẽdiaria iam facta Italia, creati sunt, nullam in eo magistratu mutationem ad L. Sullam Dictatorem vsque factam esse: & Cicero demonstret, L. Appuleium Saturninum, qui propter seditionem in tribunatu plebis occisus est, annis ferè triginta ante Sullam Dictatorem fuisse quæstorem Ostiensem; sanè prouinciam ex primis istis quatuor Italicis vnam fuisse existimare omnino poterimus. Sed Ciceronem audiamus, qui in oratione pro P. Sextio Q. Metelli Numidici per iniuriam ex vrbe pulsi, & suum non dissimilẽ casum examinat, & sui exilij auctores L. Pisonem, A. Gabinium, P. Clodium, cum C. Mario, & L. Saturnino, qui Numidicum expulerant, confert;

Italia, prouinciæ, unde ortæ seruitiorum ergastuli.
Fugitiuorum latrocinia.
Bella seruilia dira, grauiaque.
Quomodo senatus prouincias cõmendare præsidibus solerit.
Optimates Cæsari & Bibulo non siluas callesque, sed pacatas prouincias decernere voluisse.
Quid per siluas & calles quidam intelligant.
Leges Sempronia & Cornelia de prouincijs.
Quæstoriarum prouinciarum tenebræ magnæ.
Excusat emendaturum suam mentem aperire.
Ostiensis prouincia quæstoria Italica.

probare volens sibi cum multò tertionibus monstris negocium fuisse, quàm Numidico.
L. Pisonem. & Gabinium Cos. notat.
Habebam, inquit, inimicum non C. Marium terrorem hostium, spem, subsidiumque pa- »
triæ: sed duo importuna prodigia, quos egestas, quos leniras, quos improbitas tribuno »
plebis constrictos addixerat. Nec mihi res erat cum Saturnino, qui, quòd à sequæstore »
Ostiensi per ignominiam ad principem & senatus & ciuitatis M. Scaurum rem frumen- »
tariam translatam sciebat, dolorem suum magna contentione animi persequebatur: sed »
P. Clodii inf. plebis notat. cum scurrarum locupletium scorto, cum sororis adultero, cum stuprorum sacerdote, cum »
venefico, cum testamentario, cum sicatio, cum latrone. Atque his tam splendidis colori- »
bus Clodium suum, duosque Coss. aduersarios Pisonem & Gabinium depingit hic Cice-
ro. Cæterùm quam memorat causam, propter quam L. Saturninus à senatu atque optl-
matibus ad plebem defecit, eandem rursus adfert in oratione de aruspicum responso. Sa-
turninum, inquit, quod in annonæ caritate quæstorem à sua frumentaria procuratione se- »
natus amouit, eique rei M. Scaurum præfecit, scimus dolore factum esse popularem. Ex »
his itaque Tullij verbis constat, Ostiensi suam adiunctam fuisse frumentariam procuratio-
nem; non secus ac cæteris extra vrbem quæstorijs prouincijs omnibus id oneris incumbe-
bat, vt reor, in Italia, sicut ante dictum est. Nominat eandem istam Ostiensem in defensio-
ne L. Murenæ contra Ser. Sulpicium Rufum iurisconsultum ambitus accusatorem; vbi
vtriusque magistratus, & res pro repub. gestas examinat & comparat, & apertè ostendit,
ambos eodem anno quæstores fuisse, duasque eiusdem conditionis prouincias esse sorti-
tos, &, ni fallor, ex hisce quatuor Italicis, si quid ex eius verbis colligere est. Cæterùm
Ostiensis nomen, quæ Ser. Sulpicij fuit, cùm exprimat: alterius L. Murenæ cur prætereat,
mirum videtur; adeò vt locum illum plures docti mutilum iudicèt, & asteriscò notàdum
putent. Sed eam, inquiens, præterit vt iudicibus notam. Cur non igitur & Sulpicianam
quoque, magis quippe notam ac subnrbanam? At Murenlanæ nomen, vt obscuriùs ac ig-
notius, velut ociosum quid fortasse librariorum inscitia in exēplaribus est omissum. Ver-
Ciceronis locus suspectus. ba autem Ciceronis sunt hæc ad argumentum facientia. Sed quæstura vtriusque prope- »
Ad æquas. modum pari momento sonis fuit. Habuit hic lege Titia * prouinciam tacitam & quie- »
tam: tu illam, cui, cùm quæstores sortiuntur, etiam acclamari solet, Ostiensem: non tam »
gratiosam & illustrem, quàm negociosam & molestā. Consedit vtriusque nomen in quæ- »
stura; nullum enim vobis sors campum dedit, in quo excutere virtus, cognoscique posset. »
Ex his Tullij verbis fit manifestum, L. Murenæ prouinciam, cuius nomen vel interijt li-
brariorum culpa, vel ipse negligēter prætetit, eiusdem ferè sortis ac conditionis fuisse cum
Ostiensi, atque ex nouis quatuor Italicis vnam: quando probari potest, ex reliquis qua-
Quæstura vrbana prouincia ærarium lege Valeria datur. tuor primis non fuisse. Vrbanam enim quæsturam obtinuisse, non possumus dicere; nam
vrbanorum quæstorum prouincia ærarium Saturni non lege Titia, sed Valeria primi Po-
plicolæ erat instituta, quemadmodum ex Plutarcho priùs demonstranimus. Et quia
hæc duorum vrbanorum quæstorum prouincia erat antiquissima, & ad quam alij quæsto-
Ad ærarium quæstores omnes referre rationes suas debebant. res omnes referre rationes suas debebant, haud dubiè honorata tenebatur & illustris. Mi-
litares item duæ veteres ordinatæ primùm fuerunt non lege Titia, sed Sempronia, vt antè
diximus ex Liuio. Militares prouinciæ quæstoriæ debebant lege Sempronia, Italica lege Titia hoc anno lata. Cæterùm hæ militares, atque aliæ omnes imperatoriæ extra Italiam
quæstoriæ prouinciæ erant item gratiosæ, & campum habebant, in quo virtus tam bellica
quàm ciuilis excurrere, & cognosci posset, vt ipsius Ciceronis dicam verbis. Qui simul eo-
dem loco, ne Sulpicium auctoritatis summæ virum nimis offenderet, obliquè dumtaxat
subindicat, Ostiensem illam suam inter aquatias & contemptas vulgò fuisse tunc habi-
tam: quod arte quadam rhetorica dissimulat in altera sui Murenæ, quem defendit, ipsam
tacitam & quietam fuisse obiter dicens. Verùm Ostiensi prouinciæ etiam acclamari sole-
re, cùm quæstores sortiuntur contendit: quasi diceret hanc magis vilem & obscurā fuis-
Lege Cornelia L. Sullæ Dictatoris quæstorias prouincias mirū in modum auctas fuisse. se, quàm illa sui Murenæ. Nec mirum, eùm eo tempore ex lege Cornelia L. Sullæ Dicta-
toris præter has octo iam dictas, amplissimæ & ditissimæ terrarum orbis prouinciæ numero
plusque quindecim quæstoribus mitti in sortem quotannis solerent. Quòd in causa, vt
Italicæ quatuor vulgò posthaberentur, & parum æstimarentur, sicut ante dictum est. Sed
rogabit fortasse quispiam, quo pacto quæstores octo sufficere, tot sortibus externarum
prouinciarum sensim accedentibus, potuerint ad Sullam vsque Dictatorem? Huic respon-
debitur, non plusquam octo prouincias quotannis in sortem mitti quæstoribus solere:
Successionis ordo in prouincijs quæstorijs. quarum semper, vt opinor, duæ consulares & duæ vrbanæ erant; & quatuor ex ijs, quas
senatus mutare è repub. ducebat. Reliqui quæstores in prouincijs suis manebant proquæ-
storio titulo, donec successores ipsis mitterentur, adeò vti plures vltra annum petitionis
nonimagistratus legitimum, qui ab inita quæstura plerumque solebat esse quartus, retenti
in prouincijs fuerint, sicut ex annalium nostrorum ductu deinceps manifestum fiet. Iam

verò

verò reuertamur ad Ostiensem, cuius fines prouinciæ difficile est determinare; cùm nemo, quod sciam, particulatiùs hæc literis mandauit. Illud tamen ex Tacito solo fit verisimile, Italiam stipendiariam totam in æquales ferè prouincias distributam nouis quatuor quæstoribus hoc anno creatis datis in sortem lege Titia cœpisse. Quod si ita, profectò quæstori Ostiensi (quem ita vocatum opinor, quod eius quæstorium Ostiæ in antiquissima quippe Latij veteris colonia, & ob vicinitatem vrbis commodissima, nec non in præcipuo vrbis Romæ portu fuerit ab initio constitutum) cedent Etruria, vtrumque Latium, cum adiunctis Cisapenninis ac Mediterraneis populis, nempe Sabinis atque Vmbris Etruriæ vicinis à fontibus Tiberis ad Narem fluuium cum Vestinis, Hernicis, Marsis, Pelignis Latio iunctis, atque etiam omnis ora maritima Thyrreni maris cum portubus, nauiumque statiuis inter Arnum & Lirim amnes. Cuius vniuersæ plagæ stipendia, vectigalia, portoria, decimæ, & scripturæ ad Ostiense quæstorium & eius tabulas referebantur. Nam ab Arno ad Tiberim vsque extenditur secundum mare Etruria, & à Tiberi ad amnem Vfentem & ad Circeium promontorium est Latium vetus, cui ineluduntur item Volsci & Aequi. Deinde à Circeijs atque Vfente ad Lirim amnem & Vestinos vsque Latium nouum prolatum erat; in quo item Ausones, & Osci. Verùm quo tempore, quáve occasione terminis hisce descriptum est Latium, Strabo, Plinius, alijsque veteres, quos habemus auctores, vt rem minimè obscuram, silentio prætereunt. Ex ipso tamen historię ductu non malè colligere videtur vir vt doctissimus, ita antiquitatis omnis peritissimus Carolus Sigonius in libro de antiquo iure Italiæ, hoc videlicet inter Tarentinum & Punicum primum bella factum esse. cùm haud dubium sit, neque bello Punico primo, neque Gallico cisalpino, neque ipso Punico secundo, quod difficillimum tamen fuit, mentionem vllam fieri auxiliorum, quæ vel à Volscis, Ausonibus, vel Oscis missa sunt; nihilominus populorum quibus Latium cingitur memoria sæpius celebretur apud Polybium, ac Liuium; Etruscorum nempe, Sabinorum, Vmbrorum, Marsorum, Pelignorum, Picentum, & Campanorum. Ex qua re colligit Sigonius alios illos iam tum Latinorum populis immixtos, & eodem nomine nuncupatos fuisse. Cuius opinioni haud illubenter accedo, quandoquidem & mihi videatur verisimile, in ista nouarum quæstoriarum prouinciarum constitutione Latij terminos fuisse prolatos, vt in æquales fere partes quatuor Italia tota quæstoribus diuideretur; & duas non admodum impares longitudine prouincias inter Apenninum & Thyrrenum mare porrectas Litis discerneret. Quarum prima, vt iam diximus, erat Ostiensis vbi Romæ vndequaque circumfusa. Eam sequitur ab altera Litis fluuij ripa secundi quæstoris prouincia, quem Calenum nuncuparunt à Calibus vrbe antiquissima Campaniæ principe ante Capuam, quod ipsum monstrant plurimi antiquissimi nummi atque artificij elegantis cum Martis capite, gallo, & titulo Calenorum. Quam conditam ibi ferunt post Argonautarum reditum à Calai Boreæ filio; quemadmodum testatur & Silius Italicus:

Ostiensis prouincia quæstoria fuit.

Quæstorij Italiæ locus primus Ostia Latij.

Calenus vel Campana prouincia quæstoria Italiæ secunda.

Quem genuere Cales: non paruæ conditor
Vrbis fama est, Calais Boreæ.

Quia in hac vrbe quæstorium eius ab initiò videtur constitutum fuisse, nempe in pulcherrima Campaniæ plaga, vrbique Romæ vicina, & propter ostium Vulturni, portumque Misenum vehementer oportuna. In hac igitur secundi quæstoris prouincia quadrans alter Italiæ fuit; si, vt ex Tacito cognoscimus, Italia pro quæstorum numero est diuisa. Complectebatur autem Campaniam, Samnium, Lucanos, Bruttios, Oenotrios, atque omnem illum tractum magnæ Græciæ, vsque Merapontum, & ad sinum Tarentinum. Per oram verò maritimam Thyrreni, Siculi, atque Ionij maris vrbes, portusque nobiles, ac nauium stationes frequentissimas à Minturna colonia & ostio Liris amnis Tarentinum vsque sinum. Atque ista quidem prouincia inter Italicas quatuor meritò florentissima semper est habita, propter cæli temperiem, & summam vbertatem in primis Campaniæ regionis, ex qua certissimi vrbis Romæ reditus in vectigalibus, scripturis, decimis, ac portorijs, nec non propter vicinitatem commodissimi proueniebant, quemadmodum ex Ciceronis contra Rulli agrariam orationibus palàm intelligere est. Appellat enim non vno loco Campanum agrum, & Stellatem campum patrimonij publici capita, pulcherrimamque populi Romani possessionem, subsidium annonæ, horreum belli, sub signo, clustrisque reipublicæ positum vectigal; atque ita securum, vt domi sit, & omnibus præsidijs oppidorum regnum. In quibus orationibus ostendit summus orator, quantopere interfuerit reipublicæ vectigalia atque agros Italiæ publicos à maioribus relictos seruare, redituſque eo-

Quæstorij Italiæ locus secundus Calenus Campaniæ.

Calena prouincia quæstoria fuit.

Capuanus ager Capua Stellas.

Qui in Italia reditus pertinuerint ad vrbis Romæ.

que eorum annuos quæstorum cura & diligentia in ærarium colligere. Eas enim hæreditates virtute & sanguine patres à maioribus reipublicæ in perpetuum esse relictas, quarum subsidio necessitatibus publicis semper subueniri posset. Iam enim ab initio vrbis, idque ex Romuli instituto, quos agros ab hoste captos non partiebatur colonis, vel ciuibus suis populus Romanus: eos vel limitibus actis ærario suo publicabat, atque per censorea, aut quæstores (si illi in republica non erant) sub hasta priuatis locabant. Vel si eos publicare non visum esset, certo ac perpetuo vectigali imposito, quod stipendiarium, reste Cicerone, dicebatur, ciuitatibus deuictis reddebat. Vel etiã cum onere vectigalis imposito per quæstores sub hasta quibuscunque priuatis vendebat. Quapropter agri sic vectigales & stipendiarij proprietate populi Romani semper manebant; vsu tamẽ fructu priuatorum ac prouincialium erant, & idcireo à possessoribus mancipio dari non poterant, quemadmodum à veteribus Iurisconsultis Vlpiano, Theophilo, alijsque memoriæ proditum est. Sed redeamus ad quæstores eorumque pronincias. Caleni quidem quæstoris expressam mentionem repetio apud Tacitum lib. xiii. vbi indicat, antiquam quæstorum Cales fuisse prouinciam. Nec eorum coniecturæ possum subscribere, qui locum corrigere, & pro voce (Cales) ex Suetonio (calles) substituere volunt. Air enim ita: Et erat ijsdem regionibus Curtius Lupus quæstor, cui prouincia vetere ex more Cales euenerat. Sed aduerte Lector historiam, & Taciti sequentia verba, quibus eundem quæstorem belli seruilis noua semina per Campaniam exoria militum classiariorum portus Miseni, quorũ stationes, & castra ibidem erant, manu subitò contracta scribit dissiciisse. Quod anno vrbis DCCLXXVI. contigit, velut suo in annali declarabo. Facilè igitur dueor ad opinandum, rectè Tacitum istam quæstoriam prouinciam Campanam, Cales appellare; cuius quæstor Curtius eum vicinis Misenensibus suæ prouinciæ classiarijs militibus cœprantem seruorum coniurationem dissipulit. Et hanc sanè puto P. Vatinij quæstoriam fuisse prouinciam, quam Cicero in sua inuectiua (vbi omnes Vatinij magistratus, & omnia acta illius exagitat, & improbat) per contemptum, vt vulgò tum solebant, aquariam appellat. Alioquin & à Dione Cales etiam maritima vocatur prouincia, propter celebritatem, ni fallor, portuum, è quibus Puteolanus ad Misenum promontorium celeberrimus erat. Sed ipsum videamus Ciceronis locũ, quo etiam doceamur, Vatinium Cicerone Consule quæstorem fuisse. Eius verba sunt hæc. Quæro ex te, teneas ne memoria, cùm P. Sextius quæstor sit cunctis suffragijs factus; tunc „ te vix inuitis omnibus, non populi beneficio sed Consulis, extremum adhæsisse? In eo ma- „ gistratu, cùm tibi magno clamore, aquaria prouincia sorte obtigisset, missus ne sis à me „ Consule Puteolos, vt inde aurum exportati argentumque prohiberes? In eo negotio cùm „ non custodem ad cõrinendas, sed portitorem ad partiẽdas merces missum putares; eumq; „ omnium domos, apothecas, naues furacissimè scrutarere, hominesque negotij gerentes „ iudicijs iniquissimis irretires, mercatores è nani egredientes terreres, conscendentes mo- „ rarere; teneas ne memoria, tibi in conuentu Puteolis manus esse allatas? ad me Consulem „ Puteolanorum querelas esse delatas? Ex quibus item verbis animaduertere possumus, „ P. Vatinij prouinciam, quam aquariam appellat, fuisse Campanam siue Calenam, & non aliam: quandoquidem non credendum est, quæstorem Vatinium extra prouinciam suam in alienam fuisse missum, cùm Puteolos à Consule Cicerone mitteretur; nec verisimile sit, Vatinio infami tantùm honoris, & alteri cuiquam tantùm iniuriæ ab ipso factum esse. Cæterùm hæc dumtaxat de duabus ad Apennini, & maris mediterranei latus quæstorijs Italiæ prouincijs ex veterum scriptis indagare hactenus potuimus; restant aliæ duæ ab altero Apennini & maria Adriatici latere, æquali irem ferè spacio extensæ. Quarum vnam appellatam fuisse Gallicam inuenio apud Dionem, Tacitum, & Suetonium; qui scribunt Claudium Cæsarem quæstoribus curam ærarij Saturni, quæ ante plures annos ab Augusto ad prætorios prætoresve translata fuerat, reddidisse pro Ostiensi & Gallica prouincija. De qua re nos diffusiùs suo loco disseremus, auctorumque verba ipsa excutiemus accuratiùs. Sufficit hic dixisse, ex ijs colligi posse, Gallicam illam prouinciam inter antiquas Italicas fuisse numeratam, non secus ac Ostiensem. Nuncupatam verò puramus ab agro Gallico inter Aesim & Rubiconem, quem Romani, vt antè diximus, Senonibus Gallis sunditus deletis, occuparant, publicarantque: & duabus ciuium Romanorum colonijs præcipuis, Sena, & Arimino firmarant; atque Vmbriæ, cui à Gallia ademptus ante fuerat; restituerant, sublato Senogalliæ nomine, & prolatis in ea parte finibus Italiæ ab Aesi ad Rubiconem vsque, quemadmodum à Polybio, Strabone, Plinio memoriæ proditum est. Itaque in hoc tractu multus ager publicus & vectigalis populo Romano remansit, vt meritò prouinciæ quæstoriæ tertiæ nomen dederit. Eius autem magnam eis Ariminum partem eum Piceno plebi Romanæ, senatu inuito, diuisisse C. Flaminium tribunum plebis, suo in annali

Agri bello capti quomodo publicari solerent.

Stipendiarium quid.

De Caleno quæstore Taciti locus.

Calenique quæstoris prouincia maritima.

Vatinius quando quæstor.

Tertia prouincia Italica quæstoria in Vmbria.

Cur Gallica dicta, cuius fortasse Quæstor erat Arminius.

Italiæ fines prolati ad Rubiconem vsque.

Ager Gallicus plebi Romanæ diuisus lege Flaminia Romæ [illegible]

annali declarabo latiùs. Et Gallicum appellat agrum illum M. Varro de re rustica libro 1. Ager Gallicus, inquit, Romanus vocatur, qui viritim eis Ariminum datus est. Vbi ex Catonis originibus Varro demonstrat, agri Gallici partem plebi diuisam tunc quoque Romanam vocari cœpisse. Verùm vt quadrantem Italiæ tertium absoluat, Gallica hæc prouincia præter Vmbriæ maiorem partem, quæ ab Apennino ad mare Adriaticum vsque extenditur inter Aesim & Rubiconem, & Gallis erat adempta, ad eandem puto pertinuisse Picenum, & Frentanorum agrum eum Prætutianis, Matrucinis, vsque ad Fitemum amnem, & Apuliæ terminos. In qua item portus, & stationes, vrbesque mariumæ plures à Rubicone, vt diximus ad Garganum vsque comprehendebantur. Iam testat quarta prouincia, residuum videlicet Italiæ orientem versus Adriatico & Ionio mari contermina: eni ineluduntur Apuli, Hirpini, Pediculi, Sallentini, Messapij, Iapyges, Peucetij, cum Tarentinis, Compsauis, alijsque. Quorum populorum antiquorum regionem Zonaras suo tempore Calabriam vocari solere dicit. Huius autem prouinciæ ora maritima à Tifernо ducitur vsque ad Galesum amnem & sinum Tarentinum: in qua vrbes sunt celebriores Sipontum, Bruudusium, Hydruntum, Tarentum, & portus inclyti, sinus ac stationes nauium commodissimæ. Verùm huius prouinciæ nomen proprium quod fuerit, non liquet nobis; vix tamen dubiũ, quin exemplo aliarum ab vrbe coloniáve aliqua oportuna, in qua quæstorium ab initiò constitutum erat, ea etiam nuncupata fuerit. Quod verisimile est in limitibus Apuliæ Dauniorum fuisse, vbi summa agrorum fertilitas, decimæque idcirco frugum & fructuum vberiores prouenichant. Nec inter Apuliæ colonias Luceria commodiorem, vel propinquiorem inuenio. Quippe edito loco posita veluti speculum per circumiectos Apuliæ campos latissimum prospectum porrigit; & eius ager vino, tritico, hordeo, cæterisque frugibus abundat. Denique duabus in Campaniam vijs iter præbebat, adeò vt nunc etiam frequens emporium sit mercatoribus annuis duobus, ob commoditatem conuehendorum mercimoniorum ex Illyrico, Græcia, Sicilia, atque omni Italia. Erat quidem iam antea Romanorum colonia potens & valida Samnitibus, qui eam vrbem diu tenuerant, erepta C. Sulpicio, M. Pœtelio Consulibus, & duobus milibus & quingentis colonis anno CDXXXIX. firmata. In agro tamen Dauniorum eam vrbem fuisse Polybius libro III. testatur, quemadmodum & Plinius libro item tertio, cap. II. Ab hac igitur colonia, cuius & sæpe Liuius meminit, quartæ prouinciæ quæstoriæ ex aliarum imitatione nomen dabimus; non quòd penitus ita constet, sed vt historiæ nostræ contextum; magistratuum, atque prouinciarum ordinem obseruemus, Lectorem candidum rogando simul, vt coniecturas has nostras, donec quid certiùs in lucem prodeat, boni consulere velit.

Quarta prouincia Italiæ quæstoria in Calabria.

Calabria.

Prouincia quarta proprium nomen non habuit.

Quæstorium quartum Lucerie in Samnio fortasse.

Lucrini mercatus annui duo.

Lucria Romanorum colonia facta quando.

AVCTORVM LOCA EMENDATA, VEL EXPLICATA ANNALIVM POPVLI ROM. LIBRO SEXTO.

Orosij, pag. 429. Plutarchi, 431. Zonara, 431. 459. 461. Ciceronis, 431. 468. T. Liuij, 432. 438. Eutropij, 434. 443. 456. 457. L. Flori, 436. Plinij, 442. 450. Tabulæ Græcæ, 443. 447. Mariani, 443. 439. 450. Frontini, 445. 456. Tabulæ Cuspiniani, 448. Cassiodori, 450. 456. 461.

FINIS LIBRI SEXTI.

APPROBATIO.

Hi Annales magistratuum & prouinciarum S. P. Q. R. ab vrbe condita ex Auctorum Antiquitatumque variis monumentis suppleti per R. D. & doctissimum virum Stephanum Vinandum Pighium Campensem, nihil continẽtes fidei Catholicæ contrarium, aut bonorum morum offensiuum, quinimo multam eruditionem habentes, omnibus humani iuris & Antiquitatum studiosis vtilissimi futuri, cum fructu imprimi poterunt. Datum Antuerpiæ III. Calend. Maias. anno M. D. XCVIII.

Siluester Pardo S. Theologiæ Licentiatus, Cathedralis Ecclesiæ Antuerp. Canonicus, librorumque Censor.

PRIVILEGII CÆSAREI SVMMA.

MAXIMILIANI II. Romanorum Impetatoris semper Augusti, publico Edicto cautum & sanctum est, ne quis, cuiuscunque status, gradus, ordinis, aut conditionis fuerit, quacunque facti Romani Imperij & ditionis eius fines patent, quæcunque probatorum auctorum opera, quotquot vel hactenus nondum impressa, vel ab alijs quidem impressa, nouis autem deinceps scholijs, annotationibus, aut commentarijs aucta & illustrata, Christophorus Plantinus, ciuis & typographus Antuerpiensis, primus typis procuderit, intra proximum sexennium à prima cuiusque operis aut voluminis editione, vllo pacto eiusdem vel diuersi characteris forma excudat, aut excusa ab alijs, intra eiusdem Maximiliani & Imperij fines vendenda importet, seu quouis modo distrahat manifestè vel occultè, sub pœna decem Marcharum auri puri, quarum dimidia fisco Imperiali fraudis vindici, residua verò pars prænominato Plantino cedat, præter librorum ad imitationem impressorum amissionem, quos idem Plantinus vbicunque locorum nactus fuerit, per se vel suos, adiumento Magistratus loci, vel extra, propria auctoritate sibi vindicare, inque suam potestatem redigere poterit In cuius rei fidem ipsi Edicto manu subscripsit, & sigillum apponi iussit Cæsarea Maiestas. Datum in ciuitate Viennæ Austriæ, die vigesima prima mensis Februarij, anno Domini M. D. LXV.

Subsign.

Maximilianus.

Ad mandatum sacræ Cæs. M. proprium.

Haller.

SVMMA PRIVILEGII REGIS HISPANIARVM.

PHILIPPI II. *Hispaniarum Regis, Brabantiæ Ducis, &c. Priuilegio cautum est, ne quis citra Ioannis Moreti, Typographi Antuerpiensis, consensum,* Libros Annaliuin magistratuum & prouinciarum S. P. Q. R. auctore R. D. Stephano Vinando Pighio Campensi, *vllo modo im primat, aut alibi impressos in suas ditiones venales importet: vt latiùs patet in litteris Bruxellæ datis.*

Signat.

I. de Buschere.

Series Chartarum.

* ** A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr.

Omnes sunt Terniones, præter E, & M, Duerniones.

ANTVERPIAE,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
APVD IOANNEM MORETVM.
ANNO M. D. XCVIII.

FORTE ET CONSTANTIA

M. Tab VIII n. 7